Gemeente
Amsterdam

Jaarverslag 2017

Inhoud

Voorwoord 5

Leeswijzer 6

1 Bestuurlijke hoofdlijnen 10

2 Financiële hoofdlijnen 16

3 Programma's 32
Inleiding 33
3.1 Dienstverlening en informatie 36
3.2 Openbare orde en veiligheid 60
3.3 Verkeer en Openbare Ruimte 94
3.4 Werk, inkomen en participatie 160
3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit 210
3.6 Welzijn, zorg en sport 252
3.7 Economie en cultuur 302
3.8 Duurzaamheid en Water 342
3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen 380
3.10 Bestuur en ondersteuning 430
3.A Algemene dekkingsmiddelen 454
3.B Overzicht Overhead 476

4 Verplichte paragrafen 484
4.1 Bedrijfsvoering 485
4.2 Financiering 505
4.3 Grondbeleid 516
4.4 Lokale heffingen 527
4.5 Onderhoud kapitaalgoederen 532
4.6 Verbonden partijen 542
4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 548

5 Overige paragrafen 560
5.1 Voortgang besparingsopgaven en bestuursopdrachten 561
5.2 Stedelijk Mobiliteitsfonds 567
5.3 Duurzaamheid 573
5.4 Investeringsparagraaf 580
5.5 Rekening ISV 587
5.6 Subsidies 592
5.7 Voortgang van de aanbevelingen van rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer 595

6	**Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling**	**612**
6.1	Algemene grondslagen	613
6.2	Vaste activa	613
6.3	Vlottende activa	614
6.4	Vaste passiva	615
6.5	Vlottende passiva	615
6.6	Grondslagen van de resultaatbepaling	616
7	**Overzicht baten en lasten**	**620**
7.1	Overzicht baten en lasten per programma	621
7.2	Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel	622
8	**Balans**	**630**
8.1	Balans met toelichting	631
8.2	Verloopstaat reserves	652
8.3	Verloopstaat voorzieningen	678
8.4	Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen	690
8.5	Niet uit de balans blijkende verplichtingen	692
8.6	Kasstroomoverzicht	693
9	**Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa)**	**698**
10	**Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT)**	**704**
11	**Overzichten en bijlagen**	**708**
11.1	Overzicht incidentele baten en lasten	709
11.2	Taakvelden realisatie	713
11.3	Investeringen	715
11.4	Bezuinigingsmonitor	739
11.5	Kengetallen CEFG	750
12	**Afkortingen**	**754**
13	**Controleverklaring accountant**	**760**

Voorwoord

Voor u ligt het Jaarverslag 2017, het laatste volle jaar van dit college en tegelijkertijd ook het laatste Planning & Control product van dit college, welgeteld de zestiende.
Een greep uit de resultaten van 2017:

Meer dan 7.200 woningen zijn in aanbouw genomen, woningeigenaren kunnen nu kiezen voor eeuwigdurende erfpacht, door het binnenstadoffensief van politie en handhavers is de criminaliteit in die gebieden gedaald, 1.200 statushouders hebben een woning gekregen en de meesten krijgen scholing, hebben werk gevonden of participeren op een andere manier. Meer dan 5.900 Amsterdamse werkzoekenden zijn aan het werk geholpen. 6.150 jongeren zijn terug naar school of direct naar werk begeleid. Het Leidseplein is vernieuwd en de Spaarndammertunnel is geopend. Het EK hockey is succesvol verlopen. Er is geïnvesteerd in de professionaliteit van leraren door lerarenbeurzen en in kansengelijkheid van kinderen op basisscholen. Amsterdam gaat de European Medicines Agency (EMA) huisvesten en 143 nieuwe buitenlandse bedrijven hebben een kantoor geopend in de regio Amsterdam, wat binnen drie jaar voor 2.700 extra banen kan zorgen. Het voorbereidingsbesluit in het centrum is van kracht geworden, wat een stop betekent op winkels die zich alleen op toeristen richten. De milieuzones zijn ingevoerd, waardoor de meest vervuilende voertuigen de stad niet meer in mogen. Het is verplicht geworden om vakantieverhuur te melden.

Voor het vierde jaar op rij zijn in 2017 de lasten voor de bewoners gedaald; de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden zijn met 22 euro gedaald van 608 euro in 2016 naar 586 euro in 2017. Hiermee zit Amsterdam bijna 20 procent onder het landelijk gemiddelde.

Voor mij, als wethouder Financiën, was 2017 het jaar van de overgang van 44 verschillende administraties naar één concernadministratie. Het jaar waarin er hard is gewerkt aan het opheffen van onnodige reserves en voorzieningen, waardoor 100 miljoen euro vrijvalt voor een nieuw college. Het jaar waarin alle verbeterprogramma's bij Belastingen zijn afgerond waardoor het verscherpt toezicht op Belastingen na vier jaar is opgeheven, wat betekent dat alle processen bij de Amsterdamse Belastingdienst goed en gecontroleerd verlopen. Tegelijkertijd is het meer dan 20 jaar oude, gammele ICT-systeem succesvol vervangen.

Ik hoop dat een volgend college blijft bouwen aan het financiële huis van de gemeente.
De basis is op orde gebracht, maar er is er nog een weg te gaan want Amsterdam verdient een state of the art financiële organisatie.

Voor nu, kijk vooral het jaarverslag in, want die staat niet alleen vol met cijfers, maar ook met de verhalen achter de cijfers. En daar draait het om en doen we het voor, de verhalen van onze prachtige stad en bewoners.

Met vriendelijke groet,

Udo Kock
Wethouder Financiën

Leeswijzer

Dit is het jaarverslag van de gemeente Amsterdam. De indeling heeft dezelfde opzet als het Jaarverslag 2016. In deze leeswijzer benoemen we kort alle onderdelen van het jaarverslag.

Hoofdlijnen
Dit onderdeel beschrijft de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen over het jaar 2017. Hierin staan de belangrijkste ontwikkelingen voor de gemeente Amsterdam in 2017 en het rekeningresultaat.

Programma's
De opbouw van de programma's wijkt in dit jaarverslag enigszins af van de opbouw die is gebruikt bij de Begroting 2017. Dit heeft voor een groot deel te maken met motie B over het verbeteren van de verantwoordingsinformatie. De aanbevelingen uit deze motie zijn in het Jaarverslag 2016 voor het eerst verwerkt in de programma's.

Het hoofdstuk Programma's is opgebouwd uit tien programma's, de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead. Elk programma heeft een inleiding met een infographic, die de belangrijkste resultaten over het afgelopen jaar weergeeft. Een infographic is een grafische weergave van informatie over een bepaald onderwerp, bestaande uit tekst en beeldmateriaal. Alle inleidingen van de tien programma's bij elkaar vormen een samenvatting van het jaarverslag.

Elk programma bestaat uit programmaonderdelen. Het programmaonderdeel beschrijft onder andere de belangrijkste ontwikkelingen die in 2017 plaatsvonden, de behaalde doelen, de bereikte beleidsresultaten en de financiële realisatie van het programmaonderdeel. Verder worden de verbonden partijen genoemd die zijn ingeschakeld om doelen te behalen. Ook is er aandacht voor de reserves en voorzieningen, de risico's en beheersmaatregelen, de geldende beleidskaders en de subsidies van betekenis.

In de programma's is ook een programmaonderdeel gebiedsgericht werken opgenomen. Daarin noemen we de belangrijkste resultaten van de stadsdelen.

Aan het begin van hoofdstuk 3 is een inleiding opgenomen met een verdere toelichting op de programmabladen.

Verplichte paragrafen
Artikel 9 lid 2 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) noemt de paragrafen die gemeenten verplicht moeten opnemen in het jaarverslag. Het gaat hier om de paragrafen bedrijfsvoering, financiering, grondbeleid, lokale heffingen, onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen en weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overige paragrafen
In dit onderdeel komen specifieke onderwerpen aan bod die niet verplicht zijn om als paragraaf op te nemen in het jaarverslag, maar waarover nadere toelichting is gewenst. Voor het jaarverslag van de gemeente Amsterdam gaat het om de volgende onderwerpen: bezuinigingsmonitor en frictiekosten, stedelijk mobiliteitsfonds, duurzaamheid, investeringen, rekening Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) en subsidies.

Tenslotte is de paragraaf Voortgang aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer opgenomen. Deze paragraaf geeft een stand van zaken van de aanbevelingen waarvan we in de Najaarsnota 2017 aangaven dat we er in het Jaarverslag 2017 over zouden rapporteren.

In het Jaarverslag 2016 was nog een aparte paragraaf Vereveningsfonds opgenomen. Deze paragraaf is vervallen. De ontwikkelingen van het vereveningsfonds worden voortaan verwerkt in de paragraaf Grondbeleid.

Ook de paragraaf Fondsen en reserves is vervallen. Deze paragraaf was bij het Jaarverslag 2016 voor het eerst opgenomen en gaf uitvoering aan een onderdeel van motie B van het raadslid Poot en de motie van het raadslid Guldemond (nr. 1125, 14 september 2016). In deze moties werd gevraagd inzicht te geven in de vrije ruimte in bestemmingsreserves. Met het afronden van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is het niet meer nodig om de paragraaf in het jaarverslag op te nemen. Dit omdat door de bestuursopdracht alle reserves een bestedingsplan moeten hebben (waardoor eventuele vrije ruimte vanzelf zichtbaar wordt) en de nu bij de afronding aanwezige vrije ruimte is opgeschoond en vrijvalt.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
Dit hoofdstuk geeft de algemene grondslagen weer die worden gebruikt voor het opstellen van het jaarverslag.

Overzicht van baten en lasten
In dit overzicht staat per programma en programmaonderdeel een overzicht van de baten en lasten.

Balans met toelichting
De belangrijkste ontwikkelingen in de balansposten gedurende 2017 worden in dit hoofdstuk toegelicht. De geconsolideerde balans en de bijbehorende toelichting is opgesteld volgens de verslaggevingsrichtlijnen uit het BBV.

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa)
De gemeente moet elk jaar aan de Rijksoverheid melden of en hoe ze specifieke uitkeringen heeft besteed. Deze verantwoording leggen we af in de SiSa-bijlage in het jaarverslag.

Verantwoordingsinformatie WNT
Dit hoofdstuk geeft inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen weer, volgens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Bijlagen
Het laatste deel van het jaarverslag toont de financiële overzichten op detailniveau. Hierin wordt onder andere inzicht gegeven in de productenraming, investeringen, lopende kredieten en verschillende kengetallen.

Afkortingen
Deze lijst verklaart de afkortingen die in het jaarverslag worden gebruikt.

Controleverklaring accountant
Het Jaarverslag 2017 sluit af met de controleverklaring van de accountant.

1

KIES VOOR DOEN
VVD
SP
VOOR ELKAAR
GROEN LINKS
STEM VAN DE STRAAT
AMSTERDAMMERS EERST!
Partijleider Steve Brown
Piratenpartij
SGP
Don Ceder
Christen Unie
GELIJK WAARDIG
BIJ1
SAMEN
Lijst 21
STEM 50 PLUS
www.50pluspartij.nl
LEVE DE REPUBLIEK
De Groenen
Lijst 28

CDA
Stop
erfpacht!
PvdO
LIJST 8
UCF
LIJST 15
Basis inkomen Partij
Leefbaar Sociaal
Voor een beter inkomen en gezond milieu
http://amsterdam.basisinkomenpartij.nl
Lijst 24
Carryonthemove
teraadsverkiezing
2018
amsterdam.nl/verkiezingen
trotter

1 Bestuurlijke hoofdlijnen

De stad staat er financieel gezond voor. Dat is een belangrijke conditie om te kunnen investeren in alle facetten van de stad. In dit hoofdstuk beschrijven we op hoofdlijnen de ambities die we hebben behaald in 2017.

Leven in de stad
Elk kind in Amsterdam behoort de beste kansen te krijgen om zich te kunnen ontwikkelen. Om de meest kwetsbare kinderen in de stad deze kansen te bieden hebben we op 44 basisscholen extra ondersteuning en maatwerk mogelijk gemaakt via 'Stadsscholen 020'. We hebben verder geïnvesteerd in de toerusting van leraren, onder meer door leraren- en scholenbeurzen, en in ondersteunend personeel en conciërges. In 2017 hebben we de nodige stappen gezet die bijdragen aan internationalisering van het onderwijs. Veel scholen hebben interesse getoond in de subsidieregeling voor de internationalisering van het regulier onderwijs en het internationaal geaccrediteerd onderwijs is uitgebreid.
Personen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen moeten kunnen meedoen aan de samenleving. Daarom hebben we ook in 2017 toegankelijk en betaalbaar taalaanbod beschikbaar gesteld. Ongeveer 5.000 personen hebben hiervan gebruik gemaakt. Ruim 1.200 statushouders zijn in 2017 in Amsterdam gehuisvest. Van hen is het overgrote deel actief met (taal)scholing, participatie en werk.
Om een veilige en positieve gezins- en thuissituatie als basis voor elk kind mogelijk te maken hebben we, vanuit onder meer Ouder- en Kindteams, een breed preventie-aanbod ingezet. Met deze laagdrempelige jeugdhulp hebben we in 2017 meer jeugdigen en ouders bereikt dan in voorgaande jaren. Waar nodig hebben we voorzien in hoogwaardige specialistische jeugdhulp, jeugdbescherming en -reclassering. Via de Samen DOEN wijkteams zijn kwetsbare huishoudens, met complexe problemen op verschillende leefdomeinen, ondersteund.

Wij hechten aan de diversiteit van de stad. In Amsterdam mag iedereen zijn wie hij of zij is. We hebben geïnvesteerd in sociale acceptatie van LHBTI's, het tegengaan van racisme en discriminatie op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Om samen te kunnen leven in onze diverse stad is het belangrijk dat we elkaars geschiedenis kennen. In 2017 zijn de voorbereidingen gestart van een verkenning naar een museale voorziening op het gebied van het slavernijverleden.

Het afgelopen jaar hebben we de informele zorg verder vormgegeven. Verschillende activiteiten en programma's zijn gestart om de gezondheid te verbeteren en om personen zo lang mogelijk thuis te kunnen laten wonen. De Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht is verder uitgevoerd, net als de aanpak verwarde personen, de gezonde school aanpak, het tabaksontmoedigingsbeleid en het terugdringen van wachtlijsten bij Veilig Thuis. Belangrijke vorderingen zijn gemaakt bij de aanpak van eenzaamheid, het herkennen van dementie, het aantal cliënten met een ondersteuningsplan, de toeleiding van verstandelijk beperkte personen naar de maatschappelijke opvang en intensieve begeleiding naar zelfstandig wonen in plaats van in een instelling. De wachttijden voor een maatschappelijke opvangvoorziening zijn in 2017 afgenomen.

De sportparticipatie is in 2017 gestegen naar 66%. In 2017 hebben we geïnvesteerd in het omzetten van tien hockey- en voetbalvelden van gras naar kunstgras. We hebben het beheer en de exploitatie van sporthallen en –parken en zwembaden verbeterd. Amsterdam kijkt terug op een geslaagd EK hockey in het vernieuwde Wagenerstadion en het EK 3x3 basketbal, dat is gekoppeld aan breedtesport.

In 2017 hebben 143 nieuwe buitenlandse bedrijven een kantoor geopend in de Metropoolregio Amsterdam. Deze bedrijven zorgen naar verwachting binnen drie jaar voor 2.700 extra banen. We hebben in 2017 onder andere € 2,5 miljoen bijgedragen aan 'een leven lang ontwikkelen' via House of Skills, een publiek-private samenwerking. Iets meer dan 1.000 techbedrijven hebben zich eind

2017 in Amsterdam gevestigd met hulp van Startup Amsterdam. Het aantal bedrijfsinvesteringszones (BIZ-en) is gestegen naar 49 en een stedelijk ZZP-netwerk is opgestart. Circa 15.000 internationals hebben zich via IN Amsterdam gevestigd in de stad en de regio. De capaciteit van het internationaal onderwijs is in Amsterdam met 300 plekken uitgebreid. Direct na de bekendmaking in november 2017 dat het Europees Geneesmiddelenagentschap (EMA) naar Amsterdam komt, zijn we samen met andere partners gestart met de voorbereiding van de komst van de medewerkers.

De balans tussen het toerisme en de leefbaarheid in de stad heeft onze bijzondere aandacht. Via het programma Stad in Balans hebben we verschillende maatregelen getroffen. Zo is sinds oktober 2017 het Voorbereidingsbesluit van kracht. Daarmee mogen in delen van het Centrum geen winkels en voorzieningen bij komen, die zich uitsluitend richten op toeristen. Om de overlast van grote groepen in het Wallengebied terug te dringen is een convenant gesloten met touroperators. Een gedifferentieerd tarief voor toeristenbelasting is ingevoerd per 2018. En per 2019 heffen we vermakelijkheidsretributie voor aanbieders van stadsrondritten en toeristenbelasting voor passagiers van cruises. Het Aanvalsplan Schoon en het Binnenstad Offensief dragen ook bij aan de leefbaarheid in de stad.

Het aantal mensen in de bijstand is gedaald. Het percentage Amsterdamse bijstandsgerechtigden met weinig perspectief op betaald werk dat participeert, is gestegen van 24,5% in 2016 naar 46,2% in 2017. Wij hebben het doel om het bereik van de stadspas te verhogen naar 75% gehaald. Het bereik steeg in 2017 naar 78%.
We hebben 5.926 Amsterdamse werkzoekendenwerkzoekenden aan het werk geholpen. Onder hen zijn 521 werknemers met een arbeidsbeperking. In totaal zijn 6.152 jongeren terug naar school of direct naar werk begeleid.325 Amsterdamse werkzoekenden zijn aan de slag gegaan bij de Werkbrigade. Zij leveren een bijdrage aan het opknappen van de stad.

Amsterdammers met een minimum inkomen hebben 3.100 keer gebruik gemaakt van de regeling Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima (ADAM) waarmee zij gratis naar de dierenarts konden met een huisdier.

Amsterdam heeft een kwalitatief hoogwaardig en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en bezoekers. Afgelopen jaar is het Kunstenplanbudget verhoogd en is het aanbod van subsidiemogelijkheden verbreed. Hierdoor is meer ruimte ontstaan voor nieuw talent, innovatie en experimenten binnen de kunstsector.

In 2017 hebben we de uitgangspunten voor het evenementenbeleid vastgesteld. Daarmee is vastgelegd hoe evenementen kunnen blijven plaatsvinden in de stad zonder onnodige of overmatige overlast voor de omgeving. Het college stuurt nadrukkelijk op een verhoging van de kwaliteit van evenementen en reductie van overlast. Voor lawaai, aantal dagen overlast en op- en afbouw, voorkomen van (tijdelijke) schade aan de natuur zijn strengere regels opgesteld. We hebben een balans gevonden voor draagvlak onder bewoners, bezoekers en organisatoren.
Zo hebben we op 24 mei 2017 samen met Ajax een evenement georganiseerd voor het brede publiek, waarbij op een groot scherm op het Museumplein de Europa Leaguefinale tegen Manchester United gratis te volgen was. Uitgangspunt was dat de finalewedstrijd een feest moet zijn voor iedereen: Ajaxsupporters, bewoners en ondernemers. Om de komst van de duizenden bezoekers in goede banen te leiden zijn extra maatregelen genomen rond veiligheid en de beheersing van publieksstromen. Om overlast voor de buurt te voorkomen zijn diverse maatregelen getroffen en zijn Ajax-stewards en extra handhavers ingezet. Daarnaast hebben we in de hele stad extra toezicht van de politie ingesteld.

Het Binnenstad Offensief is uitgevoerd. Daarin trekken politie en handhavers samen op tegen criminaliteit en overlast, om de leefbaarheid te verbeteren en zichtbaar te zijn in de buurt. De laatste effectmeting geeft aan dat het Binnenstad Offensief door 87% van de geënquêteerden positief wordt gewaardeerd. De geregistreerde criminaliteit in de inzetgebieden daalt. Meldingen van overlast door personen nemen zowel bij politie als bij de gemeente toe. De geënquêteerde

bewoners geven aan minder geluidsoverlast te ervaren dan drie maanden geleden. Leefbaarheid blijft aandacht vragen. Vooral afval op straat en de overlast van groepen bezoekers worden als overlast gevend ervaren.

Ruimte in de stad
In 2017 hebben we de stad verder tot ontwikkeling gebracht: gronden zijn bouw- en woonrijp gemaakt en gronden voor de bouw van woningen en ander vastgoed zijn in erfpacht uitgegeven. Ook is gewerkt aan de tijdelijke huisvesting van statushouders en zijn bodemsaneringsprojecten uitgevoerd naast programma's als jongeren- en studentenhuisvesting, zelfbouw en broedplaatsen. De gemeenteraad heeft de overstapregeling van voortdurende- naar eeuwigdurende erfpacht voor de functie wonen vastgesteld.

Bij de ruimtelijke visievorming en planontwikkeling hebben we geanticipeerd op snelle demografische en economische ontwikkelingen in (de metropool) Amsterdam en de toegenomen drukte in de stad. De gemeenteraad heeft het programma Ruimte voor de stad vastgesteld. Daarmee hebben we 8.550 woningen toegevoegd aan de planvoorraad. Onze kwalitatieve ambitie om de stad in de toekomst aantrekkelijk en leefbaar te houden heeft in 2017 onder meer geresulteerd in het Trendrapport Stad, het Voorkeursbesluit Sprong over het IJ en stedenbouwkundige plannen voor IJburg 2, Havenstad en de Sluisbuurt.

In 2017 zijn we gestart met de bouw van 7.264 woningen. Voor het vierde jaar op rij komt de nieuwbouw uit boven de doelstelling van 5.000 woningen. Van de nieuwe woningen in 2017 zijn 1.170 middeldure huurwoningen en 2.560 sociale woningen, waarvan 1.308 gebouwd worden door woningcorporaties. Circa 200.000 m^2 kantoorruimte hebben we getransformeerd tot onder meer 1.856 woningen. De gemeenteraad heeft in juli 2017 de 'Woonagenda' vastgesteld. Daarmee gaat de woningbouwprogrammering standaard uit van de verdeling 40% sociaal, 40% middelduur en 20% duur segment. Aan kwetsbare groepen met een urgente woonvraag hebben we 2.264 woningen geleverd, waarvan 1.897 via corporaties en 367 voor statushouders. 1.462 statushouders hebben we in 2017 gehuisvest in Amsterdam. Hiermee hebben we de landelijke taakstelling gehaald en een deel van de achterstand ingelopen.
Het Meldpunt Zoeklicht heeft 3.245 meldingen ontvangen over woonfraude. In 1.770 van deze gevallen betrof het toeristische verhuur. In samenwerking met de corporaties zijn 1.407 woningen opnieuw beschikbaar gekomen voor bewoning. 148 woningen zijn gesloten en 378 bestuurlijke boetes, voornamelijk voor toeristische verhuur, zijn opgelegd voor in totaal € 4,2 miljoen. Vanaf 1 oktober 2017 zijn Amsterdammers die hun woning aan toeristen verhuren verplicht dit vooraf te melden bij het meldpunt Vakantieverhuur.
Waternet heeft ongeveer 91,2 miljard liter drink- water geleverd en 38 kilometer riool gerenoveerd.

In 2017 hebben we belangrijke stappen gezet op weg naar een aardgasvrije en duurzame stad in 2050. Met vier woningbouwcorporaties hebben we de City Deal Naar een stad zonder aardgas gesloten. Als onderdeel daarvan zijn 10.000 corporatiewoningen aangewezen die worden afgesloten van aardgas. De subsidieregeling 'Amsterdam aardgasloos' is in werking getreden voor Amsterdammers die hun woning aardgasvrij willen maken. Zo worden nieuwbouwgebieden, die al aardgasvrij worden opgeleverd, en de bestaande stad duurzamer. Om de lucht schoner te maken en bij te dragen aan emissievrije mobiliteit hebben we milieuzones voor bestelauto's, brom- en snorfietsen, taxi's en autobussen geïntroduceerd. Met het convenant Slim en Schoon door de Stad hebben we in 2017 ruim 5 miljoen kilometers aan transport door de stad gereduceerd of verschoond. We hebben 450 oplaadpunten voor elektrische auto's bijgeplaatst. Daarmee beschikt de stad over in totaal 2.500 oplaadpunten.

2017 stond in het teken van de afbouw en de voorbereiding van de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn. Alles is erop gericht dat de Noord/Zuidlijn op 22 juli 2018 gaat rijden. Het metronetwerk wordt de ruggengraat van het Amsterdamse OV-systeem. Sommige routes en dienstregeling van tram- en buslijnen worden daarop aangepast. Als onderdeel van het voorkeursbesluit Sprong over het IJ heeft de gemeenteraad in 2017 akkoord gegeven aan de voorbereiding van de bouw van

halte Sixhaven, waarover nog een definitief besluit wordt genomen. We hebben de maatregelen uit de Uitvoeringsagenda Mobiliteit uitgevoerd, zoals de Verkeersmaatregelen Munt en fietsstraten. Het resultaat hiervan is meer ruimte voor voetganger en fiets, het beter doorrijden van OV en behoud van bereikbaarheid van de stad met de auto. In 2017 is besloten tot de bouw van meer parkeergarages, zoals de Willibrordusgarage, die bijdragen aan de verdere verbetering van de openbare ruimte. De gemeenteraad heeft in 2017 het Meerjarenplan Fiets vastgesteld. Dat markeert de start van de aanpak voor de komende jaren van de grootste fietsparkeerknelpunten en van ontbrekende schakels in het fietsnetwerk.

Het groeiend percentage beleidsmatige verhuringen laat zien dat gemeentelijk vastgoed maatschappelijke beleidsdoelen steeds beter bedient. Opvallende kwaliteitsverbeteringen in 2017 zijn de renovatie van de monumentale Y-helling op de NDSM werf, de restauratie van de Zuiderkerk en de renovatie van het trammuseum van het Haarlemmermeerstation. Na zorgvuldige afweging hebben we in 2017 uiteindelijk 46 objecten (41 panden en 5 terreinen) verkocht met een netto verkoopopbrengst van € 28,8 miljoen.

De financiën verder op orde
We hebben 2017 afgesloten met een rekeningresultaat van € 90,6 miljoen. De financiën van de stad zijn verder op orde gebracht en we hebben er structureel meer grip op gekregen. Voortbouwend op de controlorganisatie die we hebben neergezet, is één concernadministratie ingevoerd.
Het Amsterdams Financieel Systeem (AFS) is operationeel en in het hele concern zijn financiële processen, P&C producten en interne controlemaatregelen geüniformeerd.
Het verscherpt toezicht op Belastingen uit 2014 is opgeheven. Bij Belastingen zijn alle verbeterprogramma's afgerond en het sterk verouderde ICT-systeem is vervangen.

2

1800
P

2

Financiële hoofdlijnen

2.1	Inleiding	17
2.2	Rekeningresultaat 2017	17
2.3	Analyse resultaat op hoofdlijnen per programma	21
2.4	Reserves en voorzieningen	25
2.5	Schuld	27
2.6	Weerstandsvermogen	28

2 Financiële hoofdlijnen

2.1 Inleiding

Deze paragraaf bevat de financiële hoofdlijnen voor de gemeente Amsterdam over 2017. In paragraaf 2.2 gaan we op hoofdlijnen in op het resultaat. Hierbij geven we per programma aan welke mutaties zich hebben voorgedaan ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting (stand 21 december 2017). In de paragrafen 2.4 – 2.7 gaan we in op een aantal specifieke onderwerpen die betrekking hebben op het door de gemeente gevoerde financiële beleid.

2.2 Rekeningresultaat 2017

Het rekeningresultaat over 2017 is bruto € 137,4 miljoen positief. Na verwerking van de dotatie aan de reserve schuldreductie (en overige bestemmingsvoorstellen) is het financiële resultaat € 90,6 miljoen. Dit resultaat kan worden gebruikt voor budget taire ruimte. De getoonde bedragen zijn de saldi van baten minus lasten, zodat een positief bedrag een voordeel is (baten groter dan lasten) en een negatief bedrag een nadeel (lasten groter dan baten).Hieronder staat hoe het resultaat is opgebouwd.

bedragen x € 1 miljoen **Programma**	**Rekening 2016**	**Begroting 2017**	**Begroting 2017 (najaarsnota)**	**Rekening 2017**	**Verschil Rekening Begroting**
1 Dienstverlening en informatie	-79,5	-33,9	-45,3	-51,1	-5,7
2 Openbare orde en veiligheid	-142,1	-136,5	-144,5	-138,0	6,5
3 Verkeer en openbare ruimte	-307,6	-216,4	-360,2	-339,8	20,4
4 Werk, inkomen en participatie	-359,4	-334,5	-351,8	-345,0	6,8
5 Onderwijs, jeugd en zorg	-466,5	-472,4	-492,3	-492,6	-0,3
6 Welzijn, zorg en sport	-561,2	-533,3	-568,3	-561,1	7,2
7 Economie en cultuur	-227,6	-210,4	-229,8	-224,8	5,0
8 Duurzaamheid en water	-56,6	-32,5	-35,5	-35,2	0,3
9 stedelijke ontwikkeling en wonen	-31,5	-3,9	8,0	26,2	18,2
10 Bestuur en ondersteuning	-113,4	-57,0	-48,2	-42,0	6,2
Algemene dekkingsmiddelen	2.505,3	2.399,4	2.706,1	2.770,3	64,2
Overhead	-	-368,4	-403,1	-429,6	-26,5
Bruto resultaat	**159,8**	**0,1**	**35,1**	**137,4**	**102,3**
Waarvan bestemd voor:					
- Schuldaflossing				40,9	
- Overige bestemmingsvoorstellen				5,9	
Resultaat voor budgettaire ruimte				**90,6**	

Met het aannemen van de beleidsnota Herziening rentestelsel (raadsbesluit 5 november 2014) besloot de raad om vanaf 2015 eventuele meevallers ten opzichte van het begrote renteresultaat in te zetten om schulden te verlagen. De ambitie om de stadsschuld te verlagen is een onderdeel van het coalitieakkoord 2014-2018. De meevaller ten opzichte van het begrote renteresultaat in 2017 bedraagt € 40,9 miljoen en is gerelateerd aan ontvangen en verstrekte leningen. Dit betreft het netto renteresultaat. In de paragraaf Financiering staat een renteresultaat van € 52 miljoen opgenomen. Van deze € 52 miljoen betreft € 11 miljoen interne renteverrekeningen, die gemeentebreed saldoneutraal zijn, omdat dit in de programma's leidt tot een negatief resultaat. Deze worden dus niet meegenomen in het netto renteresultaat van de gemeente.

Voor een bedrag van € 5,9 miljoen worden overige bestemmingsvoorstellen gedaan. Deze zijn het gevolg van raadsbesluiten, voorgeschreven verantwoordingsregels of administratieve techniek. We stellen voor om:

- Het restant ISV middelen van € 0,9 miljoen in te zetten voor aanpak van de ontwikkelbuurten Wittenburg en de Oostelijke eilanden en voor de bewonersparticipatie in ontwikkelbuurten in stadsdelen Nieuw-West, Noord en Zuidoost;
- Voor de investering in een nieuw theater op het archief terrein van € 3,1 miljoen in 2017 een financieringsreserve te vormen. Voor deze investering is in een huidige reserve een bedrag van € 1,2 miljoen ter dekking opgenomen. Het voorstel is om dit deel van de reserve toe te voegen aan een nieuw in te stemmen financieringsreserve en aan te vullen met de in 2017 ontvangen bijdrage vanuit het Vereveningsfonds van € 1,9 miljoen;
- De voorziening groot onderhoud van stadsdeel Nieuw West is ultimo 2017 vrij gevallen omdat deze niet meer voldoet aan de gestelde kaders. De vrijval van € 2,4 miljoen wordt bestemd aan het onderhoudsbudget 2018 voor de uitvoering van het reeds ingezette (noodzakelijke) onderhoudsprojectenprogramma;
- Een deel van de vrijval vanuit de voorziening juridische risico's in te zetten voor een dotatie aan de egalisatiereserve kunstenplan. Deze dotatie is nodig ter dekking van kunstenplaninstellingen die als gevolg van het nieuwe kunstenplan frictiekosten maken. Het voorstel is om een deel van € 0,4 miljoen uit het resultaat hiervoor te bestemmen;
- € 0,3 miljoen te bestemmen voor een toevoeging aan de reserve Optimaliseren cultureel vastgoed voor een eenmalige bijdrage aan de dakreparatie en –renovatie van Carré uit de vrijval van € 1,1 miljoen vanuit de voorziening juridische risico's.

Analyse van het resultaat

Het bruto rekeningresultaat bedraagt € 137,4 miljoen en is daarmee € 102,3 miljoen hoger dan het begrote resultaat (€ 35,1 miljoen). Op hoofdlijnen verklaren we dit als volgt:

- In 2017 bedroeg de meevaller ten opzichte van het begrote renteresultaat € 40,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt doordat de gemeente goedkoper heeft kunnen lenen, waardoor de werkelijke rentelasten lager waren dan de begrote rentelasten. Daarnaast is de renterisicobuffer, die dient om een stijging van de rentelasten te kunnen opvangen, geheel vrijgevallen. Deze meevaller zetten we in voor schuldreductie, volgens de afspraak in het coalitieakkoord beleidsnota Herziening rentestelsel;
- In 2017 waren er € 20,6 miljoen meer belastingopbrengsten dan begroot. Dit bestaat vooral uit meer inkomsten uit toeristenbelasting vanwege een verdere groei van het aantal toeristen (€ 11,3 miljoen). Daarnaast zijn er meer OZB-opbrengsten dan geraamd (€ 6,7 miljoen), vooral vanwege de hoger dan begrote waardeontwikkeling van de woningen en kantoorpanden in de stad;
- Het dividend van deelneming Haven is € 11 miljoen hoger dan begroot door het toepassen van het nieuw vastgestelde dividendbeleid van het Havenbedrijf;
- Een positief resultaat van circa € 10 miljoen in programma 9. Dit komt vooral door lagere onderhoudskosten en vertragingen in projecten in de stedelijke vernieuwing;
- Een positief resultaat van € 11,7 miljoen voor WABO-vergunningen door hogere inkomsten (€ 9,9 miljoen) en lagere lasten (€ 1,8 miljoen). De hogere inkomsten zijn vooral het gevolg van een hoger aantal vergunningaanvragen. De lagere lasten komen door een lagere capaciteit als gevolg van schaarste op de arbeidsmarkt en vertraging in projecten voor stedelijke vernieuwing.

Saldo neutraal
Een saldo neutrale mutatie houdt in dat in een positieve afwijking in een programma(onderdeel) samenhangt met een negatieve afwijking in een ander programmaonderdeel. De Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead kunnen onderdeel zijn van de saldo neutrale mutaties. De afwijking op de programma's 1 t/m 10 bedraagt € 64,5 miljoen positief. Daarnaast zijn er een paar grotere saldo neutrale mutaties geweest:

- In de Algemene dekkingsmiddelen doteren we een bedrag van € 42,1 miljoen aan de reserve overheveling van incidentele middelen. Het gaat hier om incidentele middelen uit verschillende programma's die in 2017 niet tot besteding zijn gekomen. Via deze reserve worden de middelen overgeheveld naar 2018. Voorbeelden van incidentele middelen die worden overgeheveld zijn de incidentele middelen voor achterstallig onderhoud (DORA) voor verkeer en openbaar vervoer (€ 10,7 miljoen) en de incidentele middelen voor openbare orde en veiligheid (€ 5,5 miljoen);
- In het overzicht Overhead is voor € 30,3 miljoen aan hogere lasten verantwoord ten opzichte van de begroting, terwijl in de programma's voor een gelijk bedrag aan lagere lasten is verantwoord. Dit komt omdat we deze lasten in de begroting als programmagelden hebben verantwoord. Vanaf 2017 schrijft een wijziging in het BBV echter voor dat de overheadkosten in een apart onderdeel overhead verantwoord moeten worden. Alleen voor uitzonderingen mogen overheadskosten nog toegerekend worden aan programma's, dit geldt vooral bij investeringen en grondexploitaties die vervolgens worden geactiveerd. In het overzicht Overhead lichten we dit verder toe;
- In de Algemene dekkingsmiddelen is een voordelig resultaat van circa € 23,7 miljoen ontstaan doordat we minder hebben gedoteerd aan de reserve schuldaflossing (€ 15 miljoen). Dit komt door een lagere verkoopopbrengst van panden en een hogere uitkering in het gemeentefonds voor bodemsanering (€ 8,7 miljoen). In programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen ontstaat door deze ontwikkelingen een negatiever resultaat.

Opbouw begrote resultaat
In de oorspronkelijk vastgestelde Begroting 2017 en in de Voorjaarsnota 2017 was er een sluitende begroting 2017. Bij de Najaarsnota 2017 was er een begrotingssaldo van € 6,2 miljoen positief door het verwerken van mee- en tegenvallers op de uitvoering van de begroting. Daarnaast was in de najaarsnota de prognose voor het rekeningresultaat € 7,8 miljoen negatief. Deze prognose voor het rekeningresultaat werd veroorzaakt door verwachte knelpunten (onzekerheden) van € 14,1 miljoen. De Begroting 2017 is op 21 december 2017 (raadsbesluitnummer 380/1560) aangepast naar een verwacht rekeningresultaat van € 35,1 miljoen door een correctie op de voorziening Veren van € 28,8 miljoen.

De afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting lichten we per programma toe in paragraaf 2.3.

Reserves en voorzieningen
In 2017 zijn verdere voorbereidingen getroffen om de bestuursopdracht 'reserves opschonen' te kunnen afronden in 2018. Ten opzichte van de begroting is € 122 miljoen meer gedoteerd en € 336 miljoen minder onttrokken aan reserves. De totale afwijking ten opzichte van de begroting is hiermee € 458 miljoen. In 2016 was de afwijking overigens € 335 miljoen; € 421 miljoen meer gedoteerd en € 85 miljoen meer onttrokken. In 2017 wordt het verschil tussen begrote en gerealiseerde mutaties voor een belangrijk deel verklaard door:

- Grondexploitaties: er is sprake van een lagere onttrekking aan het Vereveningsfonds van € 110 miljoen en een hogere dotatie van € 23 miljoen. Zie voor een nadere toelichting op de grondexploitaties de paragraaf Grondbeleid;
- De dotatie aan de reserve overheveling incidentele middelen van € 42 miljoen. Deze dotatie wordt niet begroot;

- Een lagere onttrekking aan de reserve Noord/Zuidlijn van € 118 miljoen in verband met een BBV-wijziging. Deze wijziging geeft aan dat de lasten geactiveerd moeten worden, waardoor de lasten niet meer kunnen worden gedekt uit een reserve. De onttrekking zal in 2018 alsnog plaatsvinden, maar dan tegenover een afschrijving van geactiveerde uitgaven van vóór 2017;
- Een lagere onttrekking aan het Mobiliteitsfonds van € 50 miljoen en een hogere dotatie van € 10 miljoen vanwege lager dan geraamde uitgaven en hogere parkeeropbrengsten. Zie voor een verdere toelichting de paragraaf Mobiliteitsfonds.

De afwijkingen in de mutaties rond reserves en voorzieningen (ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting) lichten we verder toe in paragraaf 2.4.

Investeringen en de schuldontwikkeling
Het afgelopen jaar investeerden we met ongeveer € 1,1 miljard fors in de stad. De grootste investering in de stad is die in erfpachtgronden. Daarnaast investeerden we in:

- onderwijshuisvesting;
- infrastructuur voor drinkwater en riolering;
- openbare ruimte zoals parkeervoorzieningen, kades, bruggen, tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen.

Door de forse investeringen steeg de externe schuld in 2017 met € 330 miljoen naar € 4,2 miljard. De externe schuld is wel lager dan we bij de Najaarsnota 2017 voorzagen (€ 4,6 miljard).

Inkopen
Amsterdam heeft in 2017 voor € 2,1 miljard ingekocht. De gemeente heeft zelf onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van deze inkopen. Hieruit blijkt dat voor circa € 50 miljoen aan uitgaven de inkopen niet rechtmatig is gedaan. Belangrijkste veroorzakers van deze onrechtmatige uitgaven zijn een paar verlopen grote gemeentelijke raamovereenkomsten, de (nog) niet opgeloste onrechtmatigheid uit voorgaande jaren en het wegvallen van de zogenoemde 2B diensten (dit betreft externe inhuur waarvoor een zwaarder aanbestedingsregime van toepassing is). Het komende jaar ligt de focus op de aanscherping van controle op het rechtmatig uitgeven van middelen. Hiervoor hebben we een aantal belangrijke stappen gezet, waardoor de verschillende controles actueel en eenvoudig kunnen worden gedaan. Daarnaast zullen we binnenkort een voorstel doen om de inkooporganisatie te verstevigen en zichtbaarder te maken zodat rechtmatige uitgaven in meerdere mate kunnen worden gewaarborgd.

De solvabiliteit van de gemeente Amsterdam voor 2017 bedraagt 59% en ligt daarmee ruim binnen de norm van de Vereniging Nederlandse Gemeenten voor een houdbare schuld. Met de ontwikkeling van de schuld, het eigen vermogen en het balanstotaal beweegt de gemeente zich ruim binnen de marges die passend zijn bij houdbare overheidsfinanciën. Voor verdere toelichting zie paragraaf 2.5.

Het weerstandsvermogen is verbeterd naar 1,41 en valt daarmee nét boven de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Deze bandbreedte heeft de gemeenteraad vastgesteld. De verbetering is voornamelijk het gevolg van het vervallen van het risico op Vennootschapsbelasting voor het Erfpachtbedrijf en de afronding van het groot onderhoud Gemeentefonds. Bij de Viermaandsrapportage 2018 leggen we een voorstel voor om de beschikbare weerstandscapaciteit af te romen zodat het weerstandsvermogen op precies 1,4 uitkomt (de bovenkant van de vastgestelde bandbreedte) in plaats van 1,41. Hiermee volgen we de Beleidsnota Risicomanagement (vastgesteld door de gemeenteraad op 6 november 2014) en de Regels Weerstandsvermogen (vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders op 4 februari 2014). Voor verdere toelichting zie paragraaf 2.6.

Paragraaf 2.7 gaat in op de behaalde bezuinigingen en de gemaakte frictiekosten in 2017.

2.3 Analyse resultaat op hoofdlijnen per programma

Het bruto rekeningresultaat van € 137,4 miljoen wordt hieronder geanalyseerd op basis van de grotere afwijkingen per programma, waarbij we de resultaten afzetten tegen de laatst vastgestelde begroting (met een saldo van € 35,1 miljoen). Onderstaande afwijkingen tellen op tot circa € 102,3 miljoen.

Programma 1 Dienstverlening (negatief € 5,7 miljoen)
Het negatieve resultaat komt vooral door:

- Per saldo een negatief resultaat van € 3,9 miljoen voor Dienstverlening door hogere lasten voor klantcontactkanalen (€ 1,7 miljoen), een hogere bezetting dan de formatie (€ 1,1 miljoen) en het niet behalen van een deel van de taakstelling op personeel (€ 1,0 miljoen);
- Hogere lasten van € 2,3 miljoen overschrijdingen die in aanmerking komen voor dekking vanuit de reserve frictiekosten. Dit betreft overschrijding op verschillende projecten binnen dienstverlening. Volgens het implementatieplan 1 Stad 1 Opgave worden in de periode 2013-2020 frictiekosten gemaakt, waarvan € 1,1 miljoen in 2017. Daarnaast zijn er frictiekosten gemaakt voor het project postkanaal (€ 0,9 miljoen) en voor de herijking kostprijsmodel leges (€ 0,3 miljoen) volgens eerdere besluitvorming.

Programma 2 Openbare orde en veiligheid (positief € 6,5 miljoen)
Het positieve resultaat wordt met name veroorzaakt door:

- Lagere lasten van € 5,5 miljoen voor incidentele middelen die in 2017 zijn toegekend en doorlopen in 2018 voor onder meer prioriteiten "Veiligheid en OOV" (€ 3,0 miljoen), middelen coalitieakkoord 2014-2018 (€ 1,1 miljoen), middelen radicalisering (€ 0,8 miljoen) en veiligheid tijdens evenementen (€ 0,6 miljoen). Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2018;
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen vanwege onderbestedingen op diverse posten waaronder het niet benutten van de volledige vacatureruimte voor handhavers (€ 0,7 miljoen) en lagere lasten voor veiligheid tijdens evenementen (€ 0,3 miljoen).

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte (positief € 20,4 miljoen)
Het positieve resultaat is onder meer het gevolg van:

- Lagere lasten voor beheer openbare ruimte van € 13,2 miljoen onder meer door een onderbesteding (€ 10,7 miljoen) op de middelen die voor DORA (achterstallig onderhoud) zijn toegekend voor 2017. Dit komt onder meer doordat niet alle projecten hebben kunnen starten volgens vastgestelde planning. Deze middelen worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen. Daarnaast is gebleken dat voor een aantal projecten meer voorbereidingstijd nodig was dan voorzien. Verder lager lasten (€ 2,2 miljoen) vanwege vrijval onder andere van transitorische posten uit 2016 en onderbesteding op watertappunten;
- Lagere overheadslasten van € 9,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit het overzicht Overhead. Dit leidt tot hogere lasten in het overzicht Overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar het overzicht Overhead;
- In 2017 is er voor een bedrag van € 135,0 miljoen minder onttrokken aan de reserve Noord/Zuidlijn vanwege hogere baten van € 15,1 miljoen en lagere lasten van € 118,1 miljoen. De hogere baten zijn het gevolg van het laten vrijvallen van een deel van de risicovoorziening. De lagere lasten van € 118,1 miljoen worden met name veroorzaakt door de wijziging in de BBV waarbij dergelijke investeringen voortaan geactiveerd moeten worden en niet meer rechtstreeks uit een reserve mogen worden gedekt. De mutaties voor de Noord/Zuidlijn hebben geen effect op het resultaat omdat de baten en lasten met de reserve worden verrekend;
- In totaal is in 2017 per saldo voor een bedrag van € 50,6 miljoen minder onttrokken aan de reserves Stedelijk Mobiliteitsfonds en Tijdelijk Parkeerfonds. Dit komt vanwege hogere inkomsten van € 9,5 miljoen voor onder andere straatparkeren en P+R en lagere lasten van € 60,2 miljoen voor incidentele en structurele lasten en verschillende verrekeningen met

stadsdelen die ten laste komen van het SMF. Deze lagere lasten worden verder toegelicht in de paragraaf Mobiliteitsfonds. Deze mutaties verlopen via de reserve en hebben derhalve geen effect op het resultaat.

Programma 4 Werk, inkomen en participatie (positief € 6,8 miljoen)
Het positieve resultaat bestaat met name uit:

- Lagere lasten van € 6,5 miljoen voor "naar werk geleiden" vanwege het niet besteden van incidentele coalitiemiddelen (€ 3,1 miljoen) voor de werkbrigade door een lagere instroom dan verwacht. Deze middelen worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen. Verder lagere organisatielasten door onder meer het niet invullen van vacatures (€ 1,8 miljoen) en lagere huisvestingslasten (€ 0,8 miljoen). Tenslotte een onderbesteding voor het Koersbesluit Re-integratie omdat eenmalige incidentele coalitieakkoordmiddelen niet tot besteding zijn gekomen (€ 0,8 miljoen);
- Lagere lasten van € 2,4 miljoen voor bestrijding jeugdwerkeloosheid vooral vanwege relatief hoog begrote incidentele middelen in 2017, die gedeeltelijk in 2018 nodig zijn. Een deel van deze middelen (€ 2,2 miljoen) worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen. Dit vanwege een langere voorbereidingstijd voor het Uitvoeringsplan Jeugdwerkloosheid 2017 en een lagere instroom in het tweede en derde kwartaal;
- Per saldo een negatief resultaat van € 3,4 miljoen voor bijstandsverlening. Enerzijds vanwege hogere baten (€ 6,8 miljoen), met name doordat het rijksbudget voor uitkeringen hoger is vastgesteld. Anderzijds vanwege lagere uitvoeringslasten (€ 1,7 miljoen) onder andere doordat het aantal uitkeringen lager is uitgevallen dan geraamd (zowel bijstand als bijstand zelfstandigen). Dit leidt tot een lagere onttrekking van € 12 miljoen uit de egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur;
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen voor maatregelen armoedebestrijding met name vanwege een lagere instroom van statushouders (€ 0,8 miljoen) en lagere uitgaven aan de ICT-voorziening voor minima (€ 0,6 miljoen). Een deel van de middelen voor armoedebestrijding van statushouders (€ 0,5 miljoen) wordt overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit (negatief € 0,3 miljoen)
Het negatieve resultaat heeft betrekking op:

- Lagere overheadslasten van € 3,5 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit het overzicht Overhead. Dit leidt tot hogere lasten in het overzicht Overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar het overzicht Overhead;
- Hogere lasten van € 1,4 miljoen voor organisatie onderwijs vanwege met name technische knelpunten vanuit gebiedsgericht werken;
- Per saldo een negatief resultaat van € 1,6 miljoen voor jeugdhulpvoorzieningen. De stijging van lasten met in totaal € 6,0 miljoen voor individuele jeugdhulpvoorzieningen is onder andere te verklaren door een toenemende instroom van kinderen die voorheen (in het kader van een overgangsregeling) onder de Wet langdurige zorg vielen. Ook is er ingezet op extra ambulante jeugdzorg, onder andere gekoppeld aan scholen. Vanwege het openeinde karakter is het sturen op het budget beperkt. Om deze hogere lasten deels af te dekken zijn op de algemene Jeugdvoorzieningen € 3,0 miljoen lagere lasten gerealiseerd dan begroot. Tegenover de hogere lasten staat tevens hogere baten (€ 1,9 miljoen) met name door terugvordering van enkele subsidies uit eerdere jaren, die niet zijn besteed;
- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor kwetsbare huishoudens vanwege het op niveau houden van het uitvoeren van dit programma (Samen Doen). Door dekking uit reserves en overige incidentele middelen is de overschrijding beperkt gebleven.

Programma 6 Welzijn, sport en zorg (positief € 7,2 miljoen)
Het positieve resultaat wordt voor een belangrijk deel verklaard door:

- Hogere lasten van € 5,5 miljoen voor opvang specifieke doelgroepen vanwege de uitvoering van het vreemdelingenbeleid, van de bed-bad-broodvoorzieningen en van de blijvende opvang, inclusief organisatiekosten;

- Lagere overheadslasten van € 12,2 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit het overzicht Overhead. Dit leidt tot hogere lasten in het overzicht Overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar het overzicht Overhead.

Programma 7 Economie en cultuur (positief € 5,0 miljoen)
Het positieve resultaat wordt grotendeels veroorzaakt door:

- Lagere lasten van € 3,5 miljoen voor strategie en ontwikkeling Economie voor met name het niet volledig besteden van de beschikbare prioriteitsmiddelen vanuit het Deltaplan Internationaal Onderwijs (€ 2,7 miljoen). De complexe infrastructurele werken en complexe en ruimtelijke inrichtingsproblemen stonden verdere uitbreiding van de school in de weg;
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor verbeteren van ondernemers door onder andere terugontvangen subsidies die niet benodigd waren en de financiële afwikkelingen van activiteiten uit voorgaande jaren.

Programma 8 Duurzaamheid en water (positief € 0,3 miljoen)
Het positieve resultaat is het gevolg van:

- Hogere lasten van per saldo € 2,4 miljoen voor vuilinzameling reinigingsrecht met name door extra reparatie- en onderhoudskosten voor het wagenpark. Daarnaast zijn extra vuilniswagens ingezet als gevolg van de transitie van de traditionele inzamelmethode naar ondergrondse inzameling;
- Lagere lasten van € 1,7 miljoen voor Kwijtschelding door een lager aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken vanwege de gunstige economische ontwikkelingen. Het betreft circa 5.000 huishoudens;
- Hogere baten van € 1,1 miljoen bij het programmaonderdeel Afval. De meeropbrengsten worden voornamelijk veroorzaakt door een toename van het areaal met als gevolg een hogere opbrengst Afvalstoffenheffing.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen (positief € 18,2 miljoen)
Het positieve resultaat is met name het gevolg van:

- Per saldo een negatief resultaat van € 5,7 miljoen voor gemeentelijk vastgoed met name vanwege met name lagere verkoopinkomsten (ongeveer € 15 miljoen) doordat 46 van de geplande 63 panden zijn verkocht. Dit wordt met name veroorzaakt doordat zeven panden niet op de vrije markt zijn verkocht maar zijn ingezet ten behoeve van de huisvesting van statushouders en daarnaast zijn vijf panden uit de verkoop gehaald. Tegenover deze lagere baten staan ook lagere lasten van ca € 10,8 miljoen, met name vanwege minder onderhoudskosten en lagere kosten voor het verkoopteam;
- Lagere overheadslasten van € 2,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit het overzicht Overhead. Dit leidt tot hogere lasten in het overzicht Overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar het overzicht Overhead;
- Een positief resultaat van € 11,0 miljoen voor WABO-vergunningen door meer inkomsten (€ 9,2 miljoen) en lagere lasten (€ 1,8 miljoen). De hogere inkomsten zijn met name het gevolg van een hoger aantal vergunningaanvragen, waaronder een aantal met een grote bouwsom. De lagere lasten komen met name door een lagere capaciteit, als gevolg van schaarste op de arbeidsmarkt en het pas in de loop van 2017 beschikbaar komen van middelen die niet meer volledig zijn besteed (€ 1,8 miljoen). Ook lagere lasten voor de bouwtaken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied in opdracht van de gemeente Amsterdam uitvoert. Dit komt met name door het gebrek aan capaciteit en een lagere productie ten behoeve van grote en/of complexe bouwaanvragen doordat aanvragen vertraging hebben opgelopen (€ 1,7 miljoen).
- Lagere lasten van € 5,1 miljoen vanwege een hogere productie van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is er een hogere dekking die als negatieve last is verantwoord;

- Lagere lasten van € 4,9 miljoen voor stedelijke vernieuwing met name vanwege vertraging van een aantal projecten waardoor uitgaven niet zijn gerealiseerd voor onder andere Stadionplein, Van Woustraat, inrichting openbare ruimte Archiefterrein, het theater Archiefterrein, Camping Zeeburg en Sumatraplantsoen (€ 3,2 miljoen) en een lagere dotatie aan de reserve Stimuleringsfonds (€ 2,0 miljoen) vanwege het opheffen van deze reserve in 2018;
- Hogere opbrengsten van € 3,2 miljoen voor uitvoering huisvestingswet met name vanwege inkomsten voor bestuurlijke boetes en dwangsommen (€ 2,0 miljoen) als gevolg van de intensiveringen bij toezicht en handhaving en hogere renteopbrengsten (€ 0,8 miljoen) voor vrijgevallen voorzieningen voor de Amsterdamse Middensegment hypotheek (AMH) en voor de startersleningen;
- Lagere lasten van € 3,2 miljoen als gevolg van het activeren van kosten voor het archiefterrein. Voor deze kosten dient een financieringsreserve te worden ingesteld;
- Hogere dotatie van € 8,7 miljoen aan de reserve bodemsaneringen en nazorg vanwege een aanvullende uitkering vanuit het Gemeentefonds (decembercirculaire 2017) voor de nazorg van de bodemsanering Volgermeerpolder. Deze extra uitkering is een onderdeel van de algemene uitkering en wordt daarmee onder het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen verantwoord;
- Lagere lasten van € 2,9 miljoen doordat de werkzaamheden voor de Javabrug pas in het laatste kwartaal van 2017 van start gegaan zijn en daardoor het budget van in totaal € 3,2 miljoen niet volledig is benut. Deze middelen worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen (€ 2,9 miljoen);
- Per saldo is voor € 106,6 miljoen minder onttrokken en meer gedoteerd aan het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas. Dit komt met name door een lagere dotatie aan de voorziening plantekorten en hogere winstnemingen. Gemeentebreed is dit saldoneutraal.

Programma 10 Bestuur en organisatie (positief € 6,2 miljoen)
Het positieve resultaat is het gevolg van:

- Lagere lasten van € 1,4 miljoen vanwege lagere doorbelaste kosten aan raadsleden (€ 0,9 miljoen) en lagere uitgaven ten laste van onderzoeksbudget van de raad (€ 0,5 miljoen).
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor financiële onderzoeken. Vanuit effectiviteit is bewust gekozen om een aantal activiteiten pas op te pakken wanneer de basis meer op orde is en deze pas uit te voeren in 2018. Deze middelen worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen;
- Lagere lasten van € 2,8 miljoen vanwege een vrijval van de voorziening voor pensioenen wethouders als gevolg van een actuele berekening;
- Hogere baten van € 0,6 miljoen door een hogere verrekening met gemeenschappelijke regelingen (ombudsman en rekenkamer).

Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering (positief € 64,2 miljoen)
Het positieve resultaat is met name het gevolg van:

- Een positief renteresultaat van € 67,7 miljoen door per saldo lagere gerealiseerde rentelasten en een vrijval van de renterisicobuffer (€ 52 miljoen) en daarnaast een lagere dotatie aan de reserve schuldreductie (€ 15 miljoen) vanwege lagere verkoopopbrengsten Vastgoed. In het renteresultaat van € 52 miljoen is een bedrag van € 11 miljoen ontstaan als gevolg van interne renteverrekeningen voor rentes (gemeentebreed is dit saldoneutraal). Dit renteresultaat is dan ook geen onderdeel van het te doteren renteresultaat. Het resterend positief saldo van circa € 1 miljoen is te verklaren door ontvangen boeterentes;
- Een positief resultaat van € 20,6 miljoen voor Belastingen door hogere opbrengsten voor toeristenbelasting (€ 11,3 miljoen) en hogere opbrengsten OZB (€ 6,7 miljoen);
- Een positief resultaat van € 12,5 miljoen voor het gemeentefonds. Hiertegenover staat ook een hogere dotatie van circa € 9,0 miljoen aan de reserve bodemsaneringen en nazorg in programma 9.
- Een hogere dotatie van € 42,1 aan de reserve overheveling incidentele middelen. Deze overheveling wordt niet begroot. Overigens staan tegenover deze overheveling diverse onderbestedingen in de programma's;

- Hogere lasten van € 3,2 miljoen bij omzetdiensten vanwege het niet realiseren van een bijdrage aan de algemene middelen voor met name het Ingenieursbureau;
- Het dividend van deelneming Haven is € 11 miljoen hoger dan begroot door het toepassen van het nieuw vastgestelde dividendbeleid van het Havenbedrijf.

Overhead (negatief € 26,5 miljoen)
Het negatieve resultaat van € 26,5 miljoen is het gevolg van:

- Hogere overheadslasten van circa € 30,3 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting naar de programmagelden vanuit het overzicht Overhead. Dit leidt tot hogere lasten in het overzicht Overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar het overzicht Overhead;
- Lagere lasten van € 8,4 miljoen lasten voor bedrijfsvoeringlasten waaronder facilitaire zaken en huisvestiging (€ 3,3 miljoen) vanwege onder andere lagere energielasten en lagere lasten voor informatievoorziening en automatisering (€ 3,3 miljoen) als gevolg van onder andere een onderbesteding op het applicatiebudget.

2.4 Reserves en voorzieningen

In de afgelopen jaren heeft de 'Bestuursopdracht opschonen reserves' geleid tot een aanzienlijke daling van het aantal reserves (en voorzieningen). Het college van B en W was in 2017 wederom terughoudend bij voorstellen van nieuwe reserves. In 2017 is de beleidsnota 'reserves en voorzieningen' vastgesteld, waarmee het van het aantal reserves en voorzieningen verder wordt teruggebracht.

De bestuursopdracht richt zich op het verbeteren van het inzicht en het opheffen van reserves en voorzieningen die niet meer nodig zijn om de beleidsdoelen te realiseren. In 2017 is de laatste fase van de opschoning ingezet. In de Voorjaarsnota 2017 zijn wederom reserves (62) en voorzieningen (19) vrijgevallen. In 2017 hebben we alle resterende reserves en voorzieningen aan de hand van het nieuwe beleid beoordeeld. Dit ronden we in 2018 af. Op 20 december 2017 heeft de gemeenteraad daarom besloten de huidige reserves te laten voortbestaan.
Onderstaande grafiek laat zien welk bedrag in reserves en voorzieningen zit in de periode 2014-2017.

Ten opzichte van de begroting is € 122 miljoen meer gedoteerd en € 336 miljoen minder onttrokken aan reserves. De totale afwijking ten opzichte van de begroting is hiermee € 458 miljoen. In 2016 was de afwijking overigens € 335 miljoen; € 421 miljoen meer gedoteerd en € 85 miljoen meer onttrokken. In 2017 wordt het verschil tussen begrote en gerealiseerde mutaties voor een belangrijk deel verklaard door:

- Grondexploitaties; er is sprake van een lagere onttrekking aan het vereveningsfonds van € 110 miljoen en een hogere dotatie van € 23 miljoen. Zie voor een nadere toelichting op de grondexploitaties in de paragraaf Grondbeleid;
- de dotatie aan de reserve overheveling incidentele middelen van € 42 miljoen. Deze dotatie wordt niet begroot;
- een lagere onttrekking aan de reserve Noord/Zuidlijn van € 118 miljoen in verband met een BBV-wijziging waarbij geen lasten meer worden gedekt met de reserve, omdat deze lasten geactiveerd moeten worden. De onttrekking zal in 2018 alsnog plaatsvinden, maar dan tegenover een afschrijving van geactiveerde uitgaven van vóór 2017;
- een lagere onttrekking aan het Mobiliteitsfonds van € 50 miljoen en een hogere dotatie van € 10 miljoen vanwege lager dan geraamde uitgaven en hogere parkeeropbrengsten. Zie voor een toelichting de paragraaf Mobiliteitsfonds.

In onderstaande grafiek is het verloop zichtbaar van de reserves en voorzieningen in de periode 2014-2017.

Ontwikkeling reserves en voorzieningen 2014 - 2017

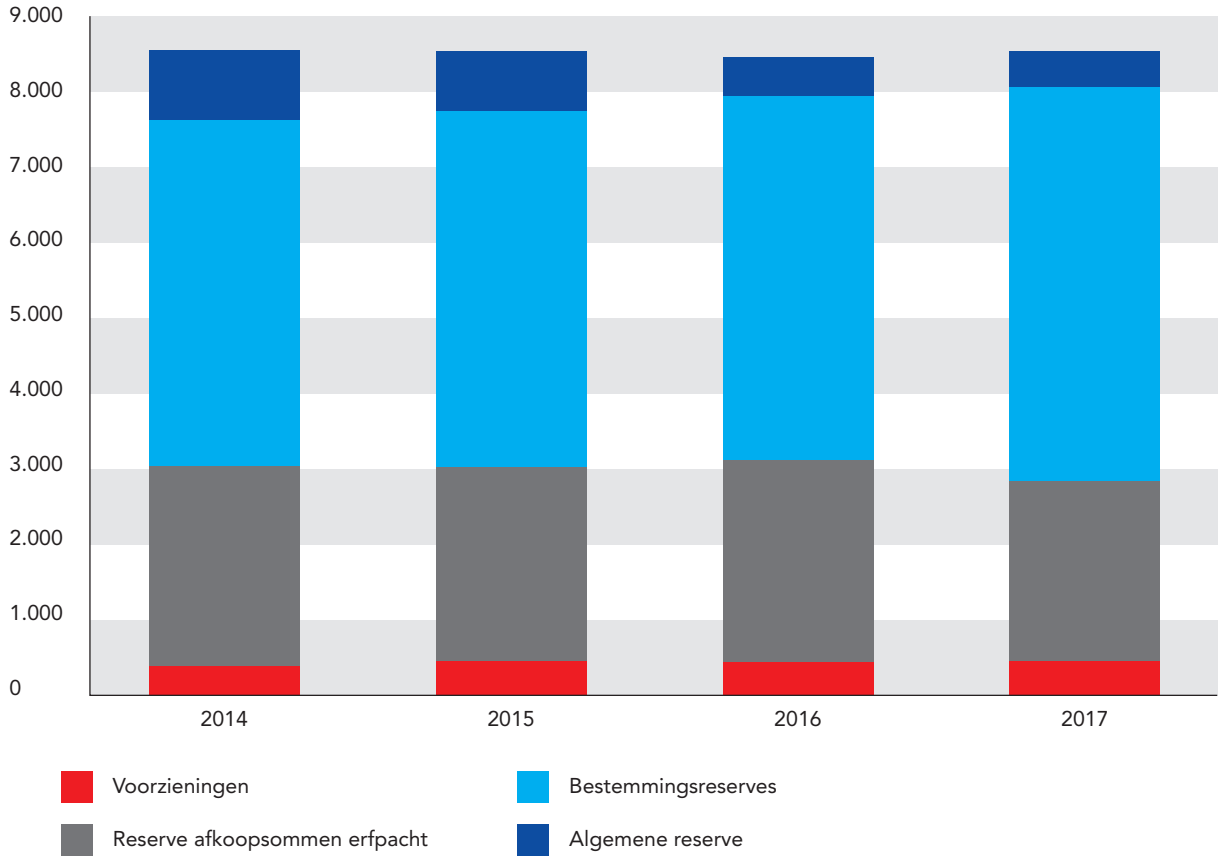

Ten opzichte van 2016 zijn de voorzieningen (in financieel opzicht) afgenomen en de reserves toegenomen. De voorzieningen daalden in 2017 met € 88 miljoen (- 17%), de reserve afkoopsommen erfpacht nam toe met € 368 miljoen (+7,6%) en de overige bestemmingsreserves daalden met € 252 miljoen (- 9,2%). De Algemene reserve is op dezelfde hoogte als 2016 gebleven (€ 357 miljoen).

De daling van de voorzieningen wordt voor € 45 miljoen veroorzaakt door de vrijval van de voorziening Veren, waarvan € 13 miljoen is toegevoegd aan de reserve IJveren (volgens het raadsbesluit van 20 december 2017).
Daarnaast is € 15 miljoen overgeheveld van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn naar de bestemmingsreserve Noord/Zuidlijn van € 15 miljoen.

De stijging van de reserve afkoopsommen erfpacht wordt voor € 305 miljoen veroorzaakt door een overheveling van de reserve Havenbedrijf die hetzelfde karakter heeft. Gronduitgiftes hebben geleid tot een dotatie van € 63 miljoen aan de reserve afkoopsommen erfpacht.

De daling van de overige bestemmingsreserves wordt veroorzaakt door:
- overheveling naar de reserve afkoopsommen van € 305 miljoen;
- aanspreken van de reserve ambities coalitieakkoord van per saldo € 52 miljoen;
- per saldo daling van de reserve schuldaflossing van € 55 miljoen;
- het opheffen van de reserve fonds zorg en werk van € 52 miljoen.

Hiertegenover staat een stijging van de overige bestemmingsreserves vanwege:

- de instelling van de reserve Meerjarige intertemporele compensatie van € 110 miljoen
- resultaten uit grondexploitaties; hierdoor steeg de reserve Zuidas met € 52 miljoen en het vereveningsfonds met € 68 miljoen

2.5 Schuld

In de analyse van het rekeningresultaat gaven we aan dat de gemeente in 2017 met € 1 miljard fors investeerde in de stad. Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De interne financieringsmiddelen zijn de reserves, voorzieningen en het resultaat. Het werkkapitaal is het verschil tussen de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen, en de nog te betalen bedragen.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2017 met € 330 miljoen naar € 4,2 miljard. Grafiek 1 toont de ontwikkeling van de externe schuld in 2017.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe schuld 2013 – 2017

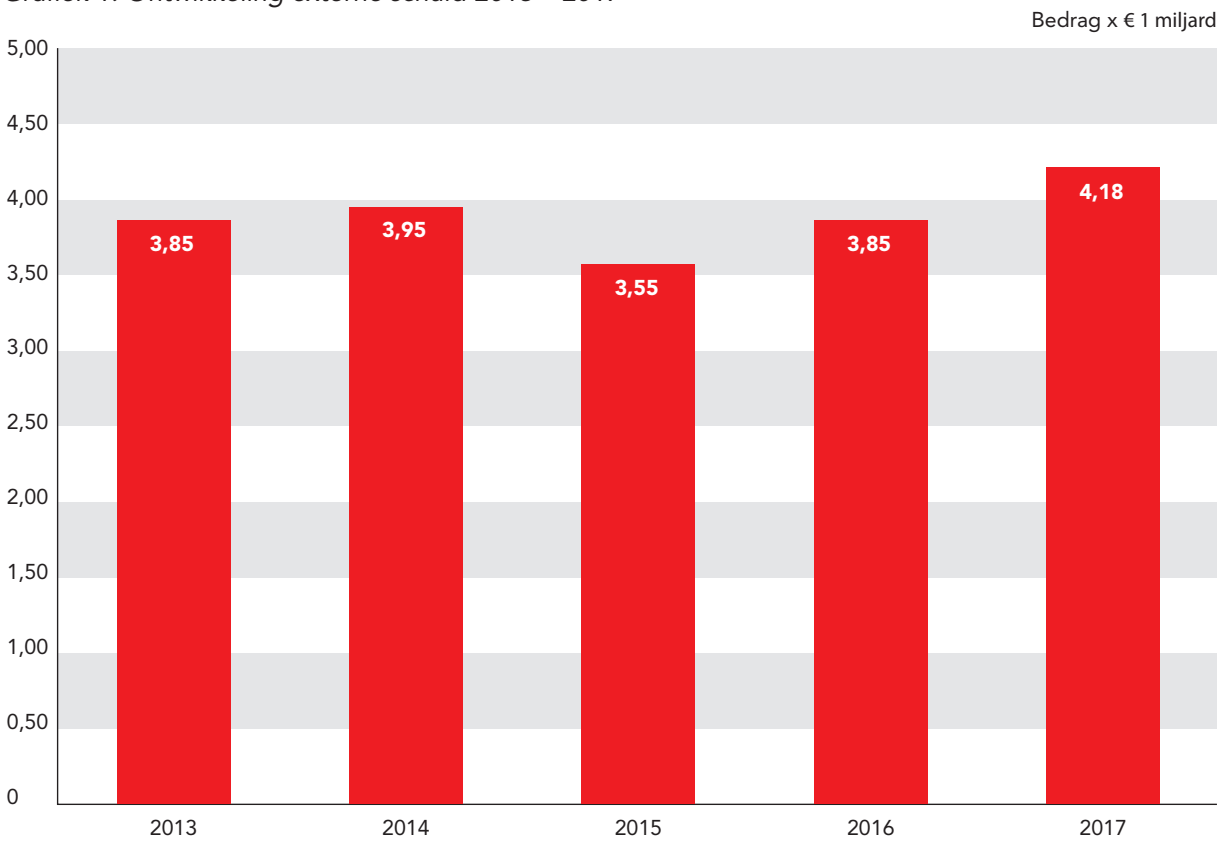

Bij de Najaarsnota 2017 begrootten we de verwachte omvang van de externe financieringsmiddelen voor eind 2017 op € 4,6 miljard. Deze kwam eindejaar 2017 uiteindelijk € 0,45 miljard lager uit op € 4,2 miljard. De uiteindelijke lagere omvang van de externe financieringsmiddelen komt door een aantal effecten die we verder toelichten in de Financieringsparagraaf.

De externe schuld steeg in 2017, maar de rentelasten daalden ten opzichte van 2016 met € 4 miljoen naar € 84 miljoen in 2017. Dit kwam door de gedaalde marktrente waardoor we in 2017 tegen een lager rentepercentage leningen konden aantrekken. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2017 negatief. Het gemiddeld rentepercentage van de totale externe financieringsmiddelen in 2017 was 2,1%.
In de paragraaf Financiering lichten we de ontwikkeling van de schuld verder toe.

2.6 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de beschikbare weerstandscapaciteit – met name de Algemene Reserve – en de benodigde weerstandscapaciteit is onderbouwd door de risico inventarisaties.

Weerstandsvermogen

bedragen x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 255
Weerstandsvermogen (WSV)	**1,00**	**1,15**	**1,36**	**1,37**	**1,33**	**1,41**

Uit de tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,41 voldoet de gemeente (ruim) aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeenten als voldoende beschouwd.

In het risicoprofiel voor 2017 is een aantal verschuivingen opgetreden die hebben geleid tot een lichte daling van de benodigde weerstandscapaciteit. De daling in het risicoprofiel is voornamelijk het gevolg van het vervallen van het risico op Vennootschapsbelasting voor het Erfpachtbedrijf en de afronding van het groot onderhoud Gemeentefonds.

De factoren die risico verhogend werken zijn de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn die gepaard gaat met een grote aanpassing van het tramvervoersnet, de renovatie van de Piet Hein tunnel en de extra taken als gevolg van decentralisaties die niet met de huidige gemeentefondsuitkering gedekt kunnen worden. De ingebruikname van de Noord/Zuidlijn brengt een systeemsprong mee voor het Gemeentelijk Vervoerbedrijf waaraan het zich zal moeten aanpassen en waarvan we de positieve en eventueel negatieve gevolgen pas over een langere tijd zien. Het resterende financiële risico voor de gemeente zit dan in lagere dividend-afdrachten en in mogelijke kapitaalbijstorting.

Conclusie over het niveau van de Algemene Reserve
Met een weerstandsvermogen van 1,41 voldoet de gemeente aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeentes als voldoende beschouwd. Er is binnen de bandbreedte voldoende comfort voor de risicodekking.

2.7 Bezuinigingen en frictiekosten

Stand van de bezuinigingen
In de bezuinigingsmonitor gaan we uitgebreid in op de stand van zaken van de verschillende lopende bezuinigingsoperaties. Onderstaande tabel geeft het totale effect van de operaties aan in 2017.

De monitor zelf gaat over de maatregelen die in 2017 nog niet zijn afgerond. De taakstelling voor 2017 is € 119,0 miljoen, waarvan € 116 miljoen behaald is (97%). Hieronder is de cumulatieve besparing opgenomen.

bedragen x € 1 miljoen	**Totale effect t/m 2016**	**Taakstelling 2017**	**Totale effect t/m 2017**
Inzet op Herstel 1	192,5	5,7	198,2
Inzet op Herstel 2	19,5	-	19,5
1 Stad 1 Opgave	122,9	-	122,9
Bestuursopdrachten	81,0	59,0	140,0
Totaal	**415,9**	**64,7**	**480,6**

Voor een verdere toelichting op de behaalde bezuinigingen in 2017 zie paragraaf 'Voortgang besparingsopgaven en bestuursopdrachten'.

Frictiekosten

In 2017 is een begroot bedrag van € 15,9 miljoen onttrokken aan de reserve frictiekosten voor met name gemaakt frictiekosten in 2016. Bij het opmaken van de rekening is gebleken dat in 2017 in totaal een bedrag van € 6,7 als frictiekosten wordt aangemerkt. Dat zou een aanvullende onttrekking aan de frictiekostenreserve van € 6,7 miljoen rechtvaardigen. We hebben echter besloten om deze frictiekosten ten laste te laten komen van het rekeningresultaat 2017. De frictiekosten worden in de jaarrekening verantwoord in de bewuste begrotingsprogramma's als geaccordeerde kostenoverschrijdingen.

3

VERTROUWEN
AMSTERDAM

3 Programma's

Inleiding		33
3.1	Dienstverlening en informatie	36
3.2	Openbare orde en veiligheid	60
3.3	Verkeer en Openbare Ruimte	94
3.4	Werk, inkomen en participatie	160
3.5	Onderwijs, jeugd en diversiteit	210
3.6	Welzijn, zorg en sport	252
3.7	Economie en cultuur	302
3.8	Duurzaamheid en Water	342
3.9	Stedelijke ontwikkeling en wonen	380
3.10	Bestuur en ondersteuning	430
3.A	Algemene dekkingsmiddelen	454
3.B	Overzicht Overhead	476

Inleiding programma's

De opzet en indeling van de programma's in dit jaarverslag zijn vergeleken met het Jaarverslag 2016 niet gewijzigd. In het Jaarverslag 2016 hebben we voor het eerst de wijzigingen toegepast die volgden uit de uitvoering van Motie B van de gemeenteraad (verbeteren van de verantwoordingsinformatie in het jaarverslag). Net als in het vorige jaarverslag openen we elk programma met een infographic.

1 Opzet programma's

De tien programma's bestaan elk uit vier onderdelen.

- Infographic
- Programma-inleiding
- Programmaonderdelen
- Paragraaf stadsdelen

1.1 Infographic

De infographics laten in vogelvlucht de belangrijkste resultaten per programma zien. De inhoud spreekt voor zichzelf. De cijfers van de begroting en het jaarverslag worden zowel voor het gehele programma als voor ieder programmaonderdeel grafisch weergegeven in een staafdiagram, dat als volgt is opgebouwd.

	Baten	Lasten
Begroting	100	200
Jaarverslag	120	220

De begrotingscijfers die in de infographics staan, zijn niet de cijfers uit de laatst vastgestelde begroting 2017 (op 21 december 2017). In de infographics hebben we de cijfers uit de zogeheten initiële begroting opgenomen (inclusief de mutaties in de reserves). Deze initiële begroting staat ook als kolom Begroting 2017 vermeld in hoofdstuk 7, Overzicht baten en lasten. Alleen worden in hoofdstuk 7 de baten en lasten exclusief de mutaties in de reserves genoemd. In hoofdstuk 7 zijn de mutaties in de reserves als aparte regels opgenomen, gesplitst naar baten, lasten en totaal. Overigens is de initiële begroting die in het jaarverslag is opgenomen, niet gelijk aan de cijfers in het boek Begroting 2017. Dit komt doordat de baten en lasten na publicatie van het boekwerk zijn genetteerd. Om de cijfers beter te kunnen vergelijken, worden in het jaarverslag de genetteerde baten en lasten gepresenteerd.

1.2 Programma-inleiding

De programma-inleiding en de infographic samen vormen de aanhef van het programma. We koppelen daar het maatschappelijk effect van het programma aan de beleidsrealisatie op hoofdlijnen van de programmaonderdelen. Zo geven we op hoofdlijnen een jaarbeeld van de beleidsuitvoering in het programma.

We sluiten de programma-inleiding af met de financiële realisatie waarin op hoofdlijnen wordt ingegaan op de afwijkingen van de laatst vastgestelde Begroting 2017 (op 21 december).
Een meer gedetailleerde toelichting op programmaonderdeelniveau staat in de rubriek Financiële realisatie in de programmaonderdelen.

1.3 Programmaonderdeel

In de programmaonderdelen geven we een overzicht van concrete en specifieke doelstellingen en activiteiten, met de bijbehorende indicatoren en streefwaarden. Ook gaan we in op de resultaten van het gevoerde beleid en de kosten daarvan. Daarnaast is er in de programmaonderdelen aandacht voor de reserves en voorzieningen, voor risicobeheersing, de geldende beleidskaders en (belangrijke) subsidies. Hieronder lichten we de componenten van het programmaonderdeel toe.

Belangrijke ontwikkelingen

Hier bespreken we kort welke belangrijke ontwikkelingen in 2017 hebben plaatsgevonden. Het gaat hier met name om ontwikkelingen die van buiten op ons af komen en die (mogelijk) gevolgen hebben voor Amsterdam en de Amsterdammers.

Specifieke beleidsdoelen en activiteiten

Per doel geven we hier aan wat het resultaat in 2017 is geweest, waarom doelen wel of niet gehaald zijn en of geplande activiteiten wel of niet zijn uitgevoerd. We geven voor ieder specifiek beleidsdoel een verantwoording onder het kopje Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel x te bereiken.

Welke verbonden partij(en) schakelden wij in om de doelen te behalen

We benoemen hier de verbonden partijen die worden ingeschakeld voor het behalen van de doelen. Als er binnen een programmaonderdeel geen sprake is van uitvoering door verbonden partijen, wordt dit onder het kopje vermeld.

Beleidsresultaten

Naast het (als activiteiten geformuleerde) beleid dat wordt uitgevoerd om de specifieke doelen te bereiken, is er de uitvoering van het routinematige beleid. Dat routinematige of staande beleid is belangrijk voor de verwezenlijking van het maatschappelijk effect dat we met het programmaonderdeel proberen te bereiken (en in het verlengde daarvan met het programma als geheel). In de rubriek Beleidsresultaten geven we per programmaonderdeel met name aan wat het routinematige beleid is en hoeveel daaraan uitgegeven wordt. Om dit beleid en de kosten ervan inzichtelijk te maken, gebruiken we de in de administratie voor ieder programmaonderdeel vastgelegde beleidsvelden (producten). Per beleidsveld (product) presenteren we de in 2017 gerealiseerde baten en lasten (inclusief de mutaties in de reserves). De specifieke doelen en de bijbehorende activiteiten maken onderdeel uit van de totale beleidsuitvoering van de gemeente binnen een programmaonderdeel. Vaak beslaan de activiteiten meerdere beleidsvelden. Om inzicht te geven in het beslag van deze activiteiten op de middelen koppelen we ze aan de beleidsvelden. We doen dat op de volgende wijze:

Informatiebeheer gegevens **Activiteit** A B C

Baten 120
Lasten 200

Let wel, het gaat in de rubriek Beleidsresultaten om het zichtbaar maken van de beleidsuitvoering en de belangrijke beleidsontwikkelingen over het hele jaar 2017 en niet om een financiële verantwoording ten opzichte van de begroting. De significante afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting bespreken we onder Financiële realisatie.

Financiële realisatie

In deze rubriek geven we redengevende verklaringen voor de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde Begroting 2017 (op 21 december 2017). Dit doen we voor de lasten en de baten zowel voor het stedelijk deel als voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

Reserves en voorzieningen
Anders dan in het vorige jaarverslag, geven we hier alle reserves en voorzieningen per programmaonderdeel weer, gesplitst naar stedelijk en gebiedsgericht werken. Als er significante mutaties hebben plaatsgevonden (> € 0,5 miljoen) ten opzichte van de Begroting 2017 (stand 21 december 2017), geven we een redengevende verklaring. Dit geldt ook voor de reserves en voorzieningen waarvan het verloop in 2017 bestuurlijk relevant is.

Beleidskaders
Dit onderdeel beschrijft de beleidskaders die voor het programmaonderdeel van toepassing zijn.

Risicobeheersing
Bij het Jaarverslag 2017 gaan we uit van de meest actuele risico's. In dit geval zijn dit de risico's zoals ze in de Begroting 2018 zijn opgenomen. Van deze risico's geven we aan wat eind 2017 de status is.

Subsidies van betekenis
Hier worden de belangrijkste subsidies per programmaonderdeel genoemd. Indien de realisatie over 2017 significant afwijkt van de begroting, geven we hier een toelichting op. Als er binnen een programmaonderdeel geen sprake is van subsidies van betekenis, wordt dit onder het kopje vermeld.

1.4 Paragraaf stadsdelen
In elke programma is een programmaonderdeel gebiedsgericht werken opgenomen. Hierin noemen we de belangrijkste resultaten van de stadsdelen voor het jaar 2017.

2 Algemene dekkingsmiddelen en overzicht Overhead

Na de tien programma's volgen de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead.

2.1 Algemene dekkingsmiddelen
De paragraaf Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). We spreken dan ook niet van 'programma', maar van 'onderdeel' of 'paragraaf', waarin de belangrijkste algemene inkomstenbronnen van de gemeente worden toegelicht en verantwoord.

2.2 Overzicht Overhead
In het overzicht Overhead zijn volgens de nieuwe vereisten van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) vanaf 2017 de lasten van de overhead in de organisatie opgenomen. Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.'

Programma 1
Portefeuillehouders: burgemeester Van Aartsen en wethouder Choho

3.1 Dienstverlening en informatie

Eén gemeentelijke organisatie waarin informatie makkelijk wordt gedeeld om de Amsterdammer beter te ondersteunen en te adviseren. De klant staat centraal in onze fysieke en digitale dienstverlening.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

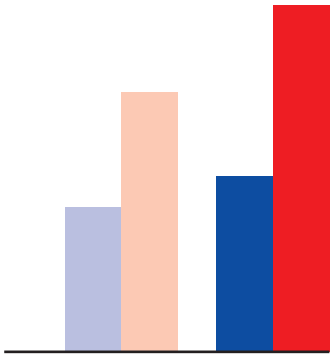

	Begroting	Jaarverslag
Baten	43,1	52,2
Lasten	77,1	103,2

3.1.1 Dienstverlening

Diensten verlenen aan burgers, ondernemers en bezoekers via balie en telefoon, per post en per e- mail en online en via sociale media.

- In 2017 verruimden we de openingstijden van de Stadsloketten. Sinds juni 2017 is ieder loket van maandag tot en met vrijdag tussen 8:00 tot 20:00 uur open. De 7 Stadsloketten ontvingen meer dan 800.000 bezoekers. De klanttevredenheid over dienstverlening in de Stadsloketten is 8,1.
- We willen het de Amsterdammer zo gemakkelijk mogelijk maken om online informatie te vinden en zaken te regelen. Daarom hebben we met Amsterdammers onderzocht hoe de website gebruiksvriendelijker kan. We hebben amsterdam.nl een nieuwe vormgeving gegeven. En er zijn meer zaken online beschikbaar. Zo kun je alles rondom erfpacht online regelen. En verwerken we een online doorgegeven verhuizing in de meeste gevallen binnen een dag. We staan dit jaar in de benchmark van digitale volwassenheid op de tweede plaats van alle gemeenten.
- In het klanttevredenheidsonderzoek kreeg de dienstverlening van de Stadsbank van Lening opnieuw een 8,2.

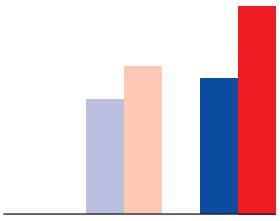

1.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	40,7	49,6
Lasten	53,5	76,0

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

In programmaonderdeel 1.3 Stadsdelen/ gebieden gaan we verder in op de resultaten in de gebieden.

data.amsterdam.nl

datasets
350
viewer
88.149

unieke pagina's geraadpleegd
17.492.377

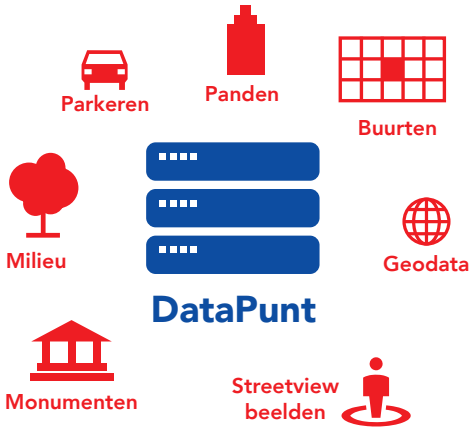

3.1.2 Informatie

Gemeentelijke en externe informatie beschikbaar stellen aan burgers, ondernemers en overheden.

- In het participatieproject Alle Amsterdamse Akten brengt het Stadsarchief met honderden vrijwilligers het archief van de Amsterdamse Notarissen van 1578 – 1918 in kaart. De akten bevatten heel veel informatie over het leven van de Amsterdammers uit deze periode. In 2017 plaatste UNESCO de Notariële Akten met de kwalificatie 'world significance and outstanding universal value' op het 'Memory of the World Register' van cultureel erfgoed.
- Door gebruik te maken van innovatieve technieken en processen heeft het Stadsarchief in samenwerking met industriële partners in 2017 een productie gehaald van 2,7 miljoen nieuwe scans (archiefpagina's), waarmee het totale digitale bestand eind 2017 op ruim 22 miljoen scans is gekomen. Dankzij de grote toename aan scans hebben 1,6 miljoen bezoekers via internet hun weg naar de digitale Archief- en Beeldbank weten te vinden.
- DataPunt, het dataplatform van Amsterdam, hebben we met een aantal belangrijke basis- en kernregistraties uitgebreid. Bijvoorbeeld met Monumenten en het Handelsregister. Er is een catalogus met 350 datasets ontwikkeld. Onder de naam Amsterdam City Data maakten we het platform nu ook beschikbaar voor gebruikers buiten onze organisatie. Er zijn diverse opdrachten en services voor derden ontwikkeld (zoals predictive parking, Mijn Amsterdam).
- In 2017 heeft het Fixxx-team van OIS twee innovatieve oplossingen gerealiseerd: Straatnotes (een app voor straatcoaches waarmee informatie over overlast veilig en gestructureerd wordt vastgelegd) en CleanStreet (een app voor vermindering van zwerfvuil in het centrum). Ook werkte OIS aan Klik Zorgportaal (een digitaal platform voor burgers met een zorgvraag) en een dashboard voor drukte in de stad.

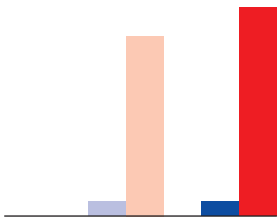

1.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	2,5	2,6
Lasten	23,6	27,3

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen en wethouder Choho

3.1 Dienstverlening en Informatie

Maatschappelijk effect

De gemeente Amsterdam streeft naar excellente dienstverlening, waarbij de wensen en verwachtingen van de Amsterdammer centraal staan. Amsterdammers kiezen zelf op welke manier ze de gemeente willen benaderen. Daarbij wordt ook steeds gekeken hoe we onze dienstverlening dusdanig kunnen inrichten dat er zo min mogelijk regeldruk voor burgers en ondernemers wordt veroorzaakt. Die regeldruk is voor burgers merkbaar afgenomen. Veel Amsterdammers hebben voordeel van aanpassingen in het proces van het aanvragen van bijvoorbeeld paspoorten, rijbewijzen en uittreksels uit de Basisregistratie Personen. Ook online verhuizingen doorgeven en paspoorten thuis laten bezorgen zijn daar voorbeelden van. Burgers en ondernemers zijn over het algemeen tevreden met de dienstverlening. De klanttevredenheid is toegenomen. De hoogste score is voor de stadsloketten: een 8,1.

We willen bereiken dat iedereen overal eenduidige informatie krijgt. Of dit nu algemene of specifieke informatie is. Dit motiveert ons om een efficiënte en effectieve organisatie te zijn waarmee het contact goed en prettig is. Tegelijkertijd letten we goed op fraude en zorgen we voor het voorkomen en vroegtijdig herkennen van fraude in de processen.

Wat hebben we bereikt

Dienstverlening
In 2017 is de dienstverlening aan de burger en ondernemer meer vanuit de gebruiker ontworpen. Dat betekent onder andere meer aandacht voor digitale dienstverlening:

- meer online aanvraagmogelijkheden voor producten;
- betere online informatievoorziening;
- mogelijkheden voor online berichtenverkeer en statusinformatie.

We hebben onderzocht hoe we onze dienstverlening het best kunnen toespitsen op de behoeften van onze gebruikers. Daarbij blijkt dat, naast de digitale contactkanalen, de stadsloketten en het Contact Center Amsterdam (CCA) een belangrijke rol blijven spelen. Ook in deze kanalen wordt de tevredenheid continu gemeten en wordt er geleerd en verbeterd.

De Stadsbank van Lening heeft als missie het bijdragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant. Dit door tegen gunstige voorwaarden panden te belenen. Er zijn drieëndertigduizend actieve klanten met een pandbelening (of herbelening). De dienstverlening van de Stadsbank van Lening is in het klanttevredenheidsonderzoek opnieuw door klanten gewaardeerd met een 8,2.
Tot slot valt het Bureau Gevonden Voorwerpen onder de verantwoordelijkheid van de Stadsbank van Lening. In 2017 werd ruim 20% van het aantal gevonden voorwerpen terugbezorgd.

Informatie
We beschikken als gemeente over een schat aan data en informatie. Die willen we beschikbaar stellen, zowel binnen de gemeentelijke organisatie als aan burgers, ondernemers en bezoekers. We zijn verder gegaan met het efficiënt inwinnen van gegevens voor onze basis- en kernregistraties en het verhogen van de kwaliteit en toegankelijkheid van de gegevens. In 2017 is het DataPunt verder ontwikkeld. Daarmee wordt alle gemeentelijke relevante informatie eenvoudig en toegankelijk voor zowel intern als extern gebruik. Er is een catalogus met 350 datasets ontwikkeld. Onder de naam Amsterdam City Data is het platform nu ook beschikbaar gemaakt voor gebruikers buiten de gemeente.

De kennis-, informatie- en data gerelateerde producten kwamen in 2017 in nauwe samenwerking met de gebruikers tot stand. Daardoor is het een meer integraal onderdeel van de beleidsontwikkeling geworden. Voorbeelden zijn:

- toegespitste prognoses van de bevolking op wijkniveau in relatie met Koers2025, in het bijzonder voor de Noordelijke IJ-oevers;
- een nieuwe Staat van de Stad, inclusief een verdieping over de positie van statushouders
- Woningmarktgegevens (WiA), inclusief een analyse van de gegevens over huisvesting van indicatiehouders sociale huur;
- een nieuwe diversiteitsmonitor;
- een onderzoek naar straatintimidatie en uitgebreide cijfermatige en analytische input voor De Staat van Amsterdam voor de komende bestuursperiode.

Via de website van OIS, artikelen, symposia en talrijke presentaties binnen en buiten de gemeente, waaronder De Staat van de Stad, is brede bekendheid gegeven aan de specifieke bevindingen en meer algemeen aan trends en ontwikkelingen in de stad.

Het Stadsarchief stelt burgers, ondernemers en bezoekers in staat om de geschiedenis van Amsterdam te onderzoeken en stelt informatie beschikbaar middels tentoonstellingen en de beeld- en archiefbank.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	50,3	42,2	45,1	2,9
Lasten	128,1	88,8	96,6	7,8
- Saldo van baten en lasten	-77,8	-46,6	-51,5	-4,8
Onttrekking reserves	-	0,6	-	-0,6
Toevoeging reserves	0,2	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,2	0,6	-	-0,6
Subtotaal stedelijk	**-78,0**	**-46,1**	**-51,5**	**-5,4**
Gebiedsgericht werken				
Baten	7,6	7,5	6,9	-0,6
Lasten	9,7	6,9	6,5	-0,4
- Saldo van baten en lasten	-2,2	0,6	0,4	-0,2
Onttrekking reserves	0,7	0,4	0,2	-0,2
Toevoeging reserves	-	0,2	0,1	-0,1
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,7	0,1	0,0	-0,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-1,5**	**0,8**	**0,5**	**-0,3**
Totalen programma 1	**-79,5**	**-45,3**	**-51,0**	**-5,7**

Het resultaat van het programma Dienstverlening en informatie is ten opzichte van de begroting per saldo € 5,7 miljoen negatief. Dit is het gevolg van een negatief resultaat van € 5,4 miljoen voor stedelijke taken en een negatief resultaat van € 0,3 miljoen voor gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het programma Dienstverlening (stedelijk) heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief saldo van € 5,4 miljoen. Dit is het gevolg van hogere lasten van € 7,8 miljoen en hogere baten van € 2,9 miljoen.

Baten
De totale baten van € 45,1 miljoen zijn € 2,9 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Hogere baten € 1,5 miljoen vanwege interne verrekeningen voor geleverde diensten en producten die via de frontoffice van Dienstverlening worden geïnd. Tegenover deze hogere baten staan ook hogere lasten.
- Hogere baten van € 1,5 miljoen voor het detacheren van personeel bij andere organisaties, zoals onder andere aan de Schipholbalie. Daar wordt een vergoeding voor berekend.

Lasten
De totale lasten van € 96,6 miljoen zijn € 7,8 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 5,1 miljoen voor Dienstverlening vanwege hogere lasten voor klantcontactkanalen (€ 1,7 miljoen), een hogere bezetting dan de formatie (€ 1,1 miljoen), het niet realiseren van een deel van de taakstelling op personeel (€ 1,0 miljoen) en hogere lasten van € 1,0 miljoen bestaande uit een aanvulling op de voorziening dubieuze debiteuren voor mogelijke oninbare vorderingen uit vergunningen en een hogere afdracht voor leges aan het Rijk.
- Hogere lasten van € 2,3 miljoen als gevolg van frictiekosten. Dit betreft overschrijding op diverse projecten binnen dienstverlening. Conform het implementatieplan 1 stad 1 opgave worden in de periode 2013-2020 frictiekosten gemaakt waarvan in 2017 (€ 1,1 miljoen). Daarnaast zijn er frictiekosten gemaakt voor project postkanaal (€ 0,9 miljoenen) en voor de herijking kostprijsmodel leges (€ 0,3 miljoen) conform eerdere besluitvorming.

Reserves
In totaal is er voor € 0,6 miljoen minder onttrokken aan de reserves vanwege een lagere onttrekking voor de stadsbank van Lening. De lasten vallen lager uit vanwege een latere start van geplande bedrijfsvoering projecten (€ 0,3 miljoen) en de (frictie)kosten die als gevolg van de reorganisatie lager zijn uitgevallen dan verwacht (€ 0,3 miljoen).

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Dienstverlening heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,3 miljoen. Dit komt met name door lagere opbrengsten vanwege een lager dan verwacht aantal uitvaarten in de Nieuwe Ooster.

Portefeuillehouder: wethouder Choho

3.1.1 Dienstverlening

Diensten verlenen aan burgers, ondernemers en bezoekers via balie en telefoon, per post en per e-mail en online en via sociale media.

Belangrijke ontwikkelingen

Ook in 2017 stelden we de leefwereld van Amsterdammers en bezoekers van onze dienstverlening centraal. We volgden letterlijk de klant (via de klantreismethode). Zo konden we bijvoorbeeld het proces rondom de aanvraag van horecavergunningen en het afhalen van grofvuil verbeteren. Omdat steeds meer Amsterdammers hun zaken online regelen, speelden we daar ook met onze dienstverlening op in en onderzochten we hoe de websites worden gebruikt (User Experience-onderzoeken). Aan de hand daarvan zijn verbeteringen ontworpen en doorgevoerd. Daarnaast is Mijn Amsterdam operationeel geworden, met als doel om het mogelijk te maken dat burgers en ondernemers zelfstandig kunnen inzien welke gegevens de gemeente van hen heeft, welke diensten/producten worden afgenomen en welke aanvragen lopen. Zo maken we het mogelijk dat burgers en ondernemers zelf beter de controle houden over hun gegevens.

In het kader van het programma Minder Regeldruk hebben we:
- alle formulieren voor het aanvragen van vergunningen door ondernemers online gezet;
- alle vergunningenstelsels getoetst op nut en noodzaak;
- doorlooptijden verkort;
- in meer dan de helft van de stelsels dereguleringsmaatregelen genomen;
- veel processen doorgelicht.

Het programma is in 2017 afgesloten met onder andere als conclusie dat in deze bestuursperiode een regeldrukreductie heeft plaatsgevonden van maar liefst 32%. Ook hebben experimenten met regelgeving plaatsgevonden en zijn er maatregelen genomen om toekomstige regeldruk te beperken.

Verder blijft fraude een onverminderd speerpunt omdat de samenleving een hoge graad eist van integriteit en betrouwbaarheid van de overheid. Een nieuwe ontwikkeling is de aandacht voor de sociaal kwetsbare Amsterdammers met een cognitieve beperking. Binnen de gemeente is een aanpak ontwikkeld waarmee we de komende jaren de behoeften van deze specifieke en relatief omvangrijke groep op een voor hen relevante manier gaan benaderen.

Tot slot wordt hier nog melding gemaakt van het verzwaard toezicht op de afdeling Dienstverlening. Aanleiding voor het verzwaard toezicht in maart 2017 waren onvoldoende voorspelbaarheid van de budgetoverschrijdingen en gebrekkig inzicht in de achterliggende oorzaken. Naar aanleiding daarvan hebben we een verbeterplan opgesteld wat door het college op 20 juni 2017 is vastgesteld. In dat kader wordt gewerkt aan een organisatie die in control is. De raad wordt separaat over de voortgang geïnformeerd via voortgangsrapportages. Gelijktijdig met deze jaarrekening bieden we de tweede voortgangsrapportage aan de raad aan.

In 2017 zette de Stadsbank van Lening de koers voort met het waar mogelijk verder optimaliseren en digitaliseren van de dienstverlening. De focus ligt op het verder verstevigen van de sociale functie en de functie als vindplaats voor schuldenproblematiek van de klanten van de Stadsbank van Lening. We informeren klanten over de armoedevoorzieningen binnen de gemeente Amsterdam en over schuldhulpverlening. In 2017 hebben we een proeftuin uitgevoerd. Daarbij gaven de taxateurs klanten informatie over de armoedevoorzieningen van de gemeente Amsterdam. Deze proeftuin is geëvalueerd, waarbij we vast hebben gesteld dat klanten deze uitbreiding van de dienstverlening waardeerden. We hebben besloten deze informatieverstrekking op te nemen in de reguliere dienstverlening van de Stadsbank van Lening.

We stimuleren klanten ook om tussentijds af te lossen op hun pand. Daarmee wordt het terughalen van een pand bevorderd. Dat doen we naast communicatie hierover, ook in onze advisering aan de klant.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

De gemeente levert proactief en voor de burger en ondernemers zo makkelijk mogelijk de juiste producten en diensten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Aantal van de in totaal vijf kanalen (telefoon, online, balie, post/email, social media) waarvoor de tevredenheid van de burgers tussen de 7 en 8 ligt.	2 (2013)	5	3	2018 2019 2020	5 5 5
1.2 Gemiddelde mate van inspanning die burger en ondernemer ervaren om een product geleverd te krijgen (5 punt schaal, hoe hoger de score hoe lager de ervaren inspanning).	3,76 (2013)	4	3,8	2018 2019 2020	4 4 4

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 1 te bereiken

In 2017 is de tevredenheid gemeten voor de balie, telefonie, online en webcare.

- Balie 8,1
- Telefonie 7,5
- Online 6,9
- Webcare 7,8
- Voor post/e-mail is er geen meting

Het doel om voor alle 5 kanalen een tevredenheid tussen de 7-8 te scoren is net niet behaald. De tevredenheid voor balie en telefoon blijft hoog. De tevredenheid over post/email wordt nog niet gemeten. Hiervoor is er nog geen gemeente-brede meting mogelijk. De score van online is iets lager dan 7. Dat komt met name door een meetverschil. Ten opzichte van 2016 is de tevredenheid over online informatie (website bezoeken) met een tiende gestegen. De tevredenheid over online dienstverlening (formulieren) hebben we in 2017 niet apart gemeten. De tevredenheid na het insturen van een formulier is vaak hoger dan na het zoeken van informatie omdat je dan iets geregeld of aangevraagd hebt. Doordat de tevredenheid over de formulieren niet is meegenomen, is het gemiddelde voor online wat lager.

De Customer Effort Score (CES) meet de gemiddelde mate van inspanning die de burger en ondernemer ervaren om een product geleverd te krijgen. Hoe hoger de score (op een schaal van 5), hoe lager de ervaren inspanning. De CES komt gemiddeld uit op een score van 3,8, dat is lager dan de doelstelling (4). Op onderdelen is de score nog steeds goed (balie), maar voor de contactkanalen waarbij er minder persoonlijk contact is (telefoon, online) is de score lager. Om de CES verder te verbeteren, wordt in 2018 op deze onderdelen extra ingezet.

Doel 2

Activiteiten A B

Burgers en ondernemers weten wat de gemeente van hen weet en voor hen doet, en hebben hier invloed op.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Percentage producten, beschikkingen en besluiten dat via de verschillende kanalen voor de burger en ondernemer inzichtelijk en toegankelijk is.	10% (2014)	40%	40%	2018 2019 2020	60% 60% 60%

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 2 te bereiken

De gemeente heeft als doel burgers en ondernemers inzicht te geven in wat de gemeente van hen weet. Van vrijwel alle producten van de gemeente Amsterdam is de statusinformatie toegankelijk voor de medewerkers van het Contact Center Amsterdam en de stadsloketten. Deze informatie is daarmee via deze kanalen ook eenvoudig op te vragen voor burgers. De volgende stap is om deze informatie ook online beschikbaar te maken voor de Amsterdammers, om hier zelf direct inzicht in te hebben. In 2017 hebben we hiervoor een belangrijke mijlpaal gerealiseerd. Er is een 'Mijn Amsterdam' klantportaal ontwikkeld, waar de Amsterdammer met DigiD of e-Herkenning kan inloggen om zijn of haar persoonlijke informatie te raadplegen. Op dit moment bestaat de beschikbare informatie op Mijn Amsterdam uit de gegevens Basisregistratie Personen en het Handelsregister. Hiermee is de basis gelegd voor het verder beschikbaar maken van de diverse gegevens en producten op het gebied van Werk, Participatie en Inkomen, Vergunningen, Zorg, Belastingen en Erfpacht.

Doel 3

Activiteiten A B C

De gemeente verlaagt de regeldruk voor burgers en ondernemers.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
3.1 Aantal producten en regels per jaar dat is geschrapt, vereenvoudigd of versneld (minder, makkelijker, duidelijker).	n.v.t.	10	10	2018 2019 2020	10 10 10
3.2 In de bestuursperiode 2014-2018 is de regeldruk voor ondernemers en burgers met 30% teruggebracht. Voor de meting wordt het Standaardkostenmodel (SKM) gehanteerd.	100% (2014)	-	68%	2018 2019 2020	70% 70% 70%

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 3 te bereiken

Het Programma Minder Regeldruk is in 2017 afgesloten met het behalen van 11 van de 12 doelstellingen. We hebben een minder groot regelbestand dan vier jaar geleden. De doorlooptijden van vergunningen zijn gedaald en bovenal is de organisatie meer gericht op de buitenwereld. Daardoor krijgt hoogwaardige dienstverlening echt invulling. Met het programma is de focus verlegd van minder regels, naar minder regeldruk, kortom naar de samenhang en kwaliteit van de regels én de uitvoering.

In het kader van het programma zijn in 79 van de 87 vergunningstelsels dereguleringsmaatregelen genomen. Het gaat dan om wijzigingen in processen of procedures, zoals het digitaliseren van aanvraagprocedures of het verminderen van indieningsvereisten. En om wijzigingen in de regels zelf met als uiterste variant het afschaffen van een aantal vergunningsproducten. Aan het eind van het programma voerden we een regeldrukmeting uit. Hieruit bleek dat de regeldruk met 32% is afgenomen bij producten die gezamenlijk ruim 80% van de transacties van de gemeente met burgers en ondernemers representeren.

Met betrekking tot activiteit C (hieronder) melden we hier nog dat er in het afgelopen jaar geen gevallen van tegenstrijdige of overbodige regelgeving door burgers en ondernemers zijn aangeleverd voor het Paarse Krokodillenteam. Daarom stemde op 7 december 2017 de Raadscommissie Werk en Economie in met een koerswijziging van het team. Het team is omgevormd en geeft via 14020 ondersteuning en advies aan ondernemers die van het kastje naar de muur worden gestuurd. Om deze reden staat bij de indicator "niet van toepassing" vermeld. De koerswijziging is structureel, de aanpassing geldt dus ook voor de komende jaren.

Doel 4 Activiteiten **D**

De gemeente spoort fraude actief op.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
4.1 Aantal processen binnen Dienstverlening waar fraudeherkenning is ingebouwd.	n.v.t.	10	10	2018 2019 2020	12 12 12

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 4 te bereiken

Fraude voorkomen is één van de speerpunten van de gemeente. In steeds meer werkprocessen passen we fraudevoorkoming toe. Bijvoorbeeld in de informatievraag en de documenten die worden opgevraagd bij de aanvraag van een (eerste) reisdocument, eerste inschrijving, parkeervergunning en het doorgeven van een verhuizing. In 2017 hebben we de volgende maatregelen getroffen om fraude te voorkomen:

- Vernieuwen van het proces rondom reisdocumenten om documentfraude en onzorgvuldig gebruik daarvan tegen te gaan
- In het kader van identiteitsfraude werken de Stadsloketten met speciale ID-scanners die de echtheid van rijbewijzen en paspoorten en dergelijke controleert
- Met audits controleren we of de beschreven werkprocessen (uniform) worden opgevolgd. Daarnaast signaleren we met de audits mogelijke nieuwe frauderisico's en doen we verbetervoorstellen

Over de hele breedte van het werkveld van Dienstverlening is vroegtijdige signalering van fraude mogelijk. In de gevallen waar we fraude, of een poging daartoe, signaleren, hebben we hierop conform de procedures actie ondernomen.

Activiteiten

Activiteit A Doelen **1** 2 3

Burger/ondernemer in zijn eerste contact direct het product leveren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 Percentage van het totaal aantal producten dat in één keer online of via de andere kanalen kan worden geleverd aan de burger of ondernemer.	n.v.t.	35%	35%	2018 2019 2020	50% 50% 50%

Activiteit B

Doelen 1 2 3

Ontwikkeling van een integraal klantbeeld opgebouwd vanuit alle kanalen (balie, telefonie, online; dit geeft de gebruiker onder andere inzicht in welke gegevens we van hem hebben en aan welke lopende zaken we voor hem werken).

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal producten/processen dat online ontsloten is voor de burger en ondernemer.	5 (2014)	12	12	2018 2019 2020	14 14 16

Activiteit C

Doelen 1 3

Regeldruk gestructureerd aanpakken via diverse methoden (klantprocesmanagers, focusteam, voortgangsrapportage).

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Percentage jaarlijks met alle betrokken partijen uitgewerkte gevallen van tegenstrijdige of overbodige regelgeving tegenover het totaal aantal door burgers en ondernemers ingediende gevallen.	n.v.t.	90%	n.v.t.	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.

Activiteit D

Doelen 4

Werkprocessen zo in te richten dat vroegtijdige signalering van fraude mogelijk is.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Procentuele toename aantal opgespoorde fraudegevallen.	n.v.t.	75%	75%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

	Baten	Lasten
Totaal programmaonderdeel 1.1	49,6	76,0

Dienstverlening overig

Baten	0,1
Lasten	1,3

Het bureau Beheer Gevonden Voorwerpen voert de wettelijke taak uit van de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen. In 2017 is ruim 20% van de gevonden voorwerpen teruggegeven aan de eigenaar.

Klantcontactkanalen

Baten	29,9
Lasten	63,1

Dienstverlening vindt plaats via de stadsloketten, het Contact Center Amsterdam (CCA), via Online en via Sociale Media. In 2017 zijn de volgende ontwikkelingen en verbeteringen gerealiseerd:

- De openingstijden van de stadsloketten zijn per juni 2017 verruimd; alle stadsloketten zijn nu van 08:00 uur 's morgens tot 20:00 uur 's avonds te bezoeken;
- Opvragen van bouwdossiers kan nu online in plaats van persoonlijk langskomen;
- Huwelijken kunnen online worden aangekondigd (voorheen ondertrouw);
- Online verhuizingen worden sinds 2017 binnen 24 uur verwerkt;
- Internationale studenten kunnen zich bij de onderwijsinstellingen op speciale inschrijfdagen versneld inschrijven bij de gemeente Amsterdam;
- Alle huishoudens zijn geïnformeerd over de nieuwe Ja/Ja sticker voor reclamedrukwerk. Die kan online en telefonisch worden aangevraagd of fysiek worden opgehaald. Klachten kunnen online en telefonisch worden gemeld;
- Alle producten op het gebied van Werk, Inkomen en Participatie kunnen sinds 2017 aan de inloopbalie van de stadsloketten worden aangevraagd. Daarnaast zijn vrijwel al deze WPI-producten online aan te vragen;
- Er zijn in 2017 stappen gezet om komend jaar:
  - de digitale aanvraag van rijbewijzen mogelijk te maken;
  - parkeerproducten live aan de inloopbalie te kunnen regelen (zonder voorafgaand formulieren in te vullen) vanaf februari 2018;
  - de aanvragen van armoedevoorzieningen makkelijker te maken.

Pandhuis

Baten	12,5
Lasten	2,8

Belenen (Stadsbank van Lening)

De Stadsbank van Lening heeft als missie het bijdragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant, door het tegen gunstige voorwaarden belenen van panden.
Er zijn drieëndertigduizend actieve klanten met een pandbelening (of herbelening). Het percentage van de pandbeleningsvergoeding bleef in 2017 ongewijzigd op 15%. De dienstverlening van de Stadsbank van Lening is in het klanttevredenheidsonderzoek opnieuw door klanten gewaardeerd met een 8,2. Klanten geven daarbij met name aan dat zij de betrokkenheid, behulpzaamheid en het luisterend oor van onze taxateurs waarderen.

Verkiezingen, referenda en enquête

Baten	-
Lasten	2,1

Op 15 maart 2017 vond de Tweede Kamerverkiezing plaats. In Amsterdam waren 460 stembureaus op 343 locaties beschikbaar om de circa 585.000 stemgerechtigden te ontvangen. Het opkomstpercentage in Amsterdam was 78,9%. Om 23.45 uur maakten we als eerste van de vier grote gemeenten de voorlopige uitslag bekend. Op vrijdag 17 maart werd de definitieve uitslag vastgesteld. De organisatie is binnen het beschikbare budget van € 2,4 miljoen gebleven.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	42,9	40,0	42,5	2,5
Lasten	94,1	61,4	69,3	7,9
- Saldo van baten en lasten	-51,2	-21,4	-26,8	-5,4
Onttrekking reserves	-	0,6	-	-0,6
Toevoeging reserves	0,2	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,2	0,6	-	-0,6
Subtotaal stedelijk	**-51,4**	**-20,8**	**-26,8**	**-6,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	7,6	7,5	6,9	-0,6
Lasten	9,7	6,9	6,5	-0,4
- Saldo van baten en lasten	-2,2	0,6	0,4	-0,2
Onttrekking reserves	0,7	0,4	0,2	-0,2
Toevoeging reserves	-	0,2	0,1	-0,1
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,7	0,1	0,0	-0,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-1,5**	**0,8**	**0,4**	**-0,3**
Totalen programmaonderdeel 1.1	**-52,9**	**-20,1**	**-26,4**	**-6,3**

Het resultaat van het programmaonderdeel Dienstverlening is in vergelijking met de begroting per saldo € 6,3 miljoen negatief. Dit is het gevolg van een negatief resultaat van € 6,0 miljoen voor stedelijke taken en een negatief resultaat van € 0,3 miljoen voor gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Dienstverlening (stedelijk) is een samenstelling van de taken van de afdeling Dienstverlening en de Stadsbank van Lening. Dit programmaonderdeel heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 5,4 miljoen.

Financiën en verzwaard toezicht rve Dienstverlening
De afdeling Dienstverlening staat onder verzwaard financieel toezicht. Aanleiding voor het verzwaard toezicht waren de budgetoverschrijdingen in 2016, de onvoldoende voorspelbaarheid van de overschrijdingen en het gebrekkig inzicht in de oorzaken. In de tweede bestuurlijke voortgangsrapportage over het verzwaard toezicht wordt over de voortgang separaat een toelichting gegeven. Hieronder geven we de financiële analyse van de verschillen tussen begroting en jaarrekening 2017 weer.

Het resultaat van € 5,4 miljoen negatief over het programmaonderdeel heeft voor € 0,8 miljoen (positief) betrekking op de Stadsbank van Lening en voor € 6,2 miljoen (negatief) op de afdeling Dienstverlening. Bij de Voorjaarsnota 2017 was gemeld dat vanuit Dienstverlening voor een bedrag van € 2,1 miljoen een beroep zou worden gedaan op de frictiekostenreserve. Hierover wordt bij de jaarrekening 2017 een definitief besluit genomen. Inclusief de bijdrage uit de frictiekostenreserve komt het tekort van de onder toezicht staande afdeling Dienstverlening binnen dit programma uit op € 4,1 miljoen. Dit tekort is overeenkomstig de prognose in de Najaarsnota 2017. Het college heeft echter besloten om geen middelen te onttrekken aan de frictiekostenreserve maar deze middelen ten laste te brengen van het positieve (gemeente-brede) rekeningresultaat 2017.

Overzicht belangrijkste financiële verschillen
Het negatieve saldo van € 5,4 miljoen is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 2,5 miljoen en hogere lasten dan begroot van € 7,9 miljoen. De belangrijkste verschillen tussen begroting en jaarrekening zijn hieronder toegelicht.

Baten
De baten over het hele programma zijn € 2,5 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

Dienstverlening
- Hogere baten € 1,5 miljoen vanwege interne verrekeningen voor geleverde diensten en producten die via de frontoffice van Dienstverlening worden geïnd en waarvan de opbrengsten aan andere organisatieonderdelen worden afgedragen. Tegenover de extra baten staan dus ook extra lasten;
- Op het gebied van dienstverlening wordt personeel gedetacheerd bij andere organisaties, onder andere aan de Schipholbalie. Daar wordt een vergoeding voor berekend. Ook zijn opbrengsten ontvangen ter dekking van de kosten voor de voorbereidingen van de gemeenteraadsverkiezingen. In totaal is ca € 1,5 miljoen aan extra baten ontvangen. Hier staan ook extra uitgaven tegenover in de vorm van inhuur van personeel;
- De opbrengsten voor de producten van de Stadsloketten laten een kleine tegenvaller zien van €0,2 miljoen. Dit bestaat uit € 0,5 miljoen meer opbrengsten voor burgerzaken en € 0,7 miljoen minder opbrengsten voor vergunningen.

Stadsbank van Lening
- Lagere baten als gevolg van lagere incidentele opbrengsten van vooral sloopgoud € 0,2 miljoen.

Lasten
De totale lasten waren € 69,3 miljoen en kwamen daarmee € 7,9 miljoen hoger uit dan begroot. Dit was onder meer het gevolg van:

Dienstverlening
- Bij de Voorjaarsnota 2017 is ingestemd met een claim ten laste van de frictiekostenreserve van € 2,1 miljoen. Bij de Najaarsnota is gemeld dat de projecten die gedekt worden via de frictiekostenreserve een overschrijding laten zien van € 0,4 miljoen. Uiteindelijk is de overschrijding binnen dit programma beperkt tot € 0,2 miljoen. Het beroep op de frictiekostenreserve bedraagt dan ook uiteindelijk € 2,3 miljoen. Bij de jaarrekening wordt zoals gebruikelijk vastgesteld hoe hoog de daadwerkelijke onttrekking aan de frictiekostenreserve zal zijn. Het college heeft besloten om geen middelen te onttrekken aan de frictiekostenreserve maar deze middelen ten laste te brengen van het positieve (gemeente-brede) rekeningresultaat 2017.
- De taakstelling slagvaardige overheid van € 2,3 miljoen is in 2017 voor een belangrijk deel behaald (€ 1,3 miljoen). De resterende € 1 miljoen betreft twee onderdelen:
  - € 0,7 miljoen kan vooralsnog niet worden gerealiseerd vanwege een besluit in het parkeerdomein. Het was de bedoeling een bezuiniging te realiseren op het uitgeven van parkeervergunningen. Nu is er echter voor gekozen een heel nieuw softwaresysteem te implementeren dat nog veel meer online afhandeling van de vergunningen mogelijk gaat maken. De concrete besparingen worden op termijn gerealiseerd.
  - Voor de resterende € 0,3 miljoen van de oorspronkelijke taakstelling is in 2017 een aantal projecten opgestart. De opbrengsten hiervan worden vanaf 2018 stapsgewijs gerealiseerd.
- In de begroting van de afdeling Dienstverlening was een deel van de formatie niet geraamd. Deze administratieve fout leidde tot € 1,1 miljoen hogere lasten dan was begroot.
- Op het product klantcontactkanalen is € 1,7 miljoen meer uitgegeven dan begroot. Het gaat hierbij om de afdracht van gelden aan andere afdelingen die namens die afdelingen zijn geïnd. Grotendeels gaat het om leges voor het afzetten van parkeervakken. Hiertegenover staan ook hogere baten.

- In de jaarrekening is een voorziening van € 0,4 miljoen getroffen voor dubieuze debiteuren. De afdeling Dienstverlening stuurt jaarlijks duizenden facturen uit naar burgers en bedrijven die online een vergunning aanvragen. In het kader van het verbeterprogramma is geconstateerd dat de facturen langer open staan dan gebruikelijk. In dat geval moet volgens de financiële spelregels van de gemeente Amsterdam een bepaald percentage van het openstaande bedrag apart worden gezet wegens het risico van oninbaarheid. Dat wil dus niet zeggen dat de factuur niet alsnog wordt geïnd. Verwacht mag worden dat betaling alsnog plaatsvindt na invordering.
- Er zijn meer producten Burgerzaken geleverd dan verwacht, dit leidt tot hogere opbrengsten, maar veroorzaakt ook een stijging in de Rijksafdracht leges € 0,4 miljoen.
- € 0,4 miljoen hogere personeelslasten vanwege de nieuwe CAO die in de zomer van 2017 is vastgesteld.
- Op inhuur en uitbestede werkzaamheden is € 0,5 miljoen overschreden.

Stadsbank van Lening

- Bij de Stadsbank van Lening zijn de lasten € 1,0 miljoen lager dan begroot doordat een aantal bedrijfsvoering projecten en de incidentele prioriteit "Digitalisering en optimalisering van het verkoopproces" in verband met de reorganisatie niet zijn uitgevoerd. De bedrijfsvoering projecten starten in 2018. Daarnaast is sprake van lagere frictiekosten en diverse lagere incidentele lasten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves lichten we toe in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Dienstverlening heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,3 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere baten dan begroot van € 0,6 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 0,3 miljoen.

Baten
De totale baten van € 6,9 miljoen zijn € 0,6 miljoen lager dan begroot. Het aantal uitvaarten in de Nieuwe Ooster was lager dan verwacht. Daardoor is er een lagere opbrengst voor het gebruik van de accommodatie (aula). Ook de opbrengsten voor consumpties bleef hierdoor achter. In totaal gaat het om € 0,6 miljoen lagere baten. Hier tegenover staan ook lagere lasten.

Lasten
De totale lasten van € 6,5 miljoen zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat het aantal uitvaarten in de Nieuwe Ooster lager was dan verwacht. De uitgaven waren hierdoor € 0,3 miljoen lager. Daarnaast is een bedrag van € 0,3 miljoen van een voorziening vrijgevallen als uitvoering van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen. De overige kleine afwijkingen leiden tot een verschil van per saldo € 0,2 miljoen nadelig.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves lichten we toe in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 1.1 Dienstverlening Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening	4,9	-	-	-	-	-	-	4,9
Reserve bedrijfsvoering Stadsbank van Lening	2,1	-	0,6	-	-	-	-0,6	2,1
Totalen	**6,9**	**-**	**0,6**	**-**	**-**	**-**	**-0,6**	**6,9**

De bij de Najaarsnota 2017 bij de Stadsbank van Lening geraamde onttrekking van in totaal € 0,6 miljoen heeft niet plaatsgevonden. De geplande bedrijfsvoering projecten van € 0,3 miljoen starten later vanwege de reorganisatie en het bedrag van € 0,3 miljoen ter dekking van de (frictie)kosten als gevolg van de reorganisatie vielen in 2017 lager uit dan verwacht.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 1.1 Dienstverlening Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Egalisatiereserve exploitatie Nieuwe Ooster	0,2	0,2	-0,4	0,1	-0,2	-0,1	0,2	0,1
Totalen	**0,2**	**0,2**	**-0,4**	**0,1**	**-0,2**	**-0,1**	**0,2**	**0,1**

Omdat de lasten lager zijn dan begroot (zie de toelichting aldaar) is er € 0,2 miljoen minder onttrokken aan de reserve.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 1.1 Dienstverlening Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Vrz. groot onderhoud Crematorium	0,1	0,0	-	0,0	-	-	-	0,2
Monumenten DNO	0,1	0,0	-0,1	-	-0,1	-0,0	-0,0	-0,0
Ruimen algemene graven DNO	0,1	0,0	-	0,0	-0,1	-	-0,1	-0,0
Gebouwen DNO	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	-0,0	0,0
Totalen	**0,4**	**0,0**	**-0,2**	**0,0**	**-0,3**	**-0,0**	**-0,1**	**0,2**

De afwijkingen zijn lager dan € 0,2 miljoen en worden daarom niet nader toegelicht.

Beleidskaders

- De Visiebrief digitale overheid 2017 (mei 2013). Daarin staat hoe de overheid uiterlijk 2017 afspraken over verbeterde dienstverlening aan bedrijven en burgers wil bereiken.
- Pandhuiswet 2014: deze wet regelt de maximale hoogte van de beleenvergoeding, de minimale lengte van de beleentermijn en schrijft voor welke informatie we aan consumenten moeten geven.
- Gevonden voorwerpen: hierover staan in het Burgerlijk Wetboek de regels voor de taakuitvoering ‘zorgplicht onbeheerde zaken’. Het gaat over de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Onvoldoende inzicht in en sturing op klantbewegingen en kanaalvoorkeuren.
Maatregel: Hanteren van een integraal sturingsmodel voor alle kanalen gericht op klantvoorkeuren van de gebruiker en de hieraan verbonden efficiency en uitvoeringskosten.

2. De snelheid van digitale en technologische ontwikkelingen ligt dermate hoog in relatie tot de uitwerkingstijd van nieuwe voorzieningen, dat nieuwe voorzieningen al voor of tijdens de implementatie zijn achterhaald.
Maatregel: Tijdig nieuwe digitale ontwikkelingen detecteren, inzicht in hoe ontwikkelingen in digitale dienstverlening impact hebben op de backoffice zodat er altijd actueel inzicht is in eventueel benodigde aanpassingen.

3. Vertraging in de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (per mei 2018).
Maatregel: Implementatieproces strak plannen, urgentie creëren en voldoende capaciteit inzetten.

4. Uitvallen van één of meer locaties tegelijk voor baliedienstverlening.
Maatregel: Er is een noodscenario opgesteld en er is een uitwijkmogelijkheid, die periodiek wordt getest.

5. Snelle veranderingen in wet- en regelgeving, die de organisatie nopen tot snelle veranderingen in de dienstverlening.
Maatregel: Actief volgen van ontwikkelingen in beleid en wetgeving van Rijksoverheid en provincie.

6. Onvoorzienbaarheid van ontwikkelingen in de klantvraag waardoor prestaties en kosten onvoldoende kunnen worden geprognosticeerd.
Maatregel: Verder verbeteren analyses en prognoses.

7. Vernieuwing is deels gebaseerd op digitalisering en goede ICT systemen. Achterblijvende prestaties op dit gebied leiden tot tegenvallende resultaten in de dienstverlening.
Maatregel: Nauwe samenwerking met het ICT cluster binnen de gemeente.

Vervallen risico's

1. Medewerkers veranderen onvoldoende naar een meer klantgerichte houding met nadruk op 'de vraag achter de vraag' waardoor het principe van 'in één keer goed' onvoldoende wordt ingevoerd
Maatregel: Verder inzetten van het programma Leren en Ontwikkelen voor medewerkers van Dienstverlening.
Ontwikkeling 2017: Dit risico wordt in 2018 minder urgent geacht omdat in 2018 naar verwachting wel voldoende gebruik kan worden gemaakt van opleidingsbudgetten. Er zal een opleidingsplan worden opgesteld.

2. Onvoldoende capaciteit en middelen om de dienstverlening via WhatsApp en webcare me te laten groeien met de behoefte, waardoor de klanttevredenheid afneemt.
Maatregel: Verwachtingen managen. Geen actieve publiciteit geven aan deze kanalen. Monitoren klanttevredenheid.
Ontwikkeling 2017: Dit risico is vervallen omdat de dienstverlening via WhatsApp en webcare inmiddels organisatorisch en financieel beter is ingebed.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.1.2 Informatie

Gemeentelijke en externe informatie beschikbaar stellen aan burgers, ondernemers en overheden

Belangrijke ontwikkelingen

De vraag naar overheidsinformatie stijgt, binnen en buiten de gemeente. We willen dat iedereen deze informatie altijd kan gebruiken. Maar dan natuurlijk wel binnen de grenzen van de privacywetgeving. Daarom is het DataPunt in 2017 verder ontwikkeld.

Met het Amsterdamse dataportaal Amsterdam City Data zorgen we ervoor dat de open data over de stad ook beschikbaar komen voor burgers, ondernemers en onderwijsinstellingen. Het gaat om open data, die niet terug te brengen zijn tot personen. Het zijn data van de gemeente Amsterdam en van andere overheidsinstellingen, bedrijven en organisaties. De data gaan over thema's als verkeer en infrastructuur, toerisme en cultuur, stedelijke ontwikkeling en zorg en welzijn.

Onze medewerkers kunnen ook een deel van de data zelf (op de kaart) bekijken, doorzoeken en selecteren. Het gaat om data zoals bedrijven, buurten, panden raadplegen, adressen downloaden en er zijn actuele streetview beelden van straten, de haven, de grachten van Amsterdam en binnenkort grondexploitaties.

In 2017 vonden verschillende ontwikkelingen plaats op het gebied van informatie. Zo worden gegevens voor de bepaling van de WOZ efficiënter ingewonnen door gebruik te maken van panoramafoto's bij het opnemen van stand van de nieuwbouw. Daarnaast bewaken en verbeteren we de kwaliteit van de Basisregistratie Personen (BRP). Dat doen we door adresonderzoeken uit te voeren op basis van risicosignalen die Basisinformatie ontvangt van het programma Landelijke Aanpak Adreskwaliteit. Tenslotte verhoogden we met behulp van en via DataPunt en Amsterdam City Data de bruikbaarheid en toepasbaarheid van gegevens voor collega's, burgers en bedrijven. Dat deden we door nieuwe en verrijkte databronnen beschikbaar te stellen.

Het beheer van informatie gebeurt goed. Het informatiebeheer hebben we verder verbeterd door criteria vast te stellen. En door de opzet van een kwaliteitssysteem om het beheer op deze criteria te toetsen. Door de groei van de fysieke archiefcollectie wordt een nieuw archiefdepot gebouwd dat in 2019 gereed is. In 2017 zijn voorbereidingen hierop verricht.

In 2017 heeft het Stadsarchief een aanbesteding gedaan voor aanvullende scanopdrachten. Hierdoor worden nu wekelijks 30.000 (en op korte termijn 50.000) archiefbescheiden per week gedigitaliseerd. Het Stadsarchief stelt scans van gedigitaliseerd archiefmateriaal gratis ter beschikking aan gebruikers.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

De gemeente beschikt over betrouwbare, vindbare en op elk moment toegankelijke informatie en maakt op een slimme manier gebruik van deze informatie om haar werk beter te kunnen doen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
1.1 Aantal unieke bezoekers van de Archief- en Beeldbank op jaarbasis.	(2016)	900.000	1.598.213	2018 1.250.000 2019 1.250.000 2020 1.250.000

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 1 te bereiken

Het aantal bezoekers van de Archief- en Beeldbank is veel meer dan verwacht. Het aantal unieke bezoekers was bijna 1.600.000. De belangrijkste reden hiervoor is de enorme groei van informatie (ruim 12 terabytes) die via de Archief- en Beeldbank te vinden is.

Het aantal digitaal te raadplegen archiefbescheiden (in de beeldbank en archiefbank) groeit wekelijks sterk. Eind 2017 waren dat ruim 22 miljoen stuks. Door het groeiende aanbod neemt de belangstelling hiervoor ook sterk toe.
In het door het Stadsarchief uitgevoerde project Omega (2016-2020) worden achterstanden in ontsluiting van archieven aangepakt. In 2017 is binnen het project 2,0 kilometer archief ontsloten. Dat komt overeen met de begrote jaarnorm.

Doel 2

Activiteiten A B C D E

De gemeente benut alle beschikbare informatiebronnen en werkt hierdoor effectief en efficiënt.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatie-raadplegingen uit DataPunt.	(2016)	n.v.t.	368%	2018 2019 2020	25% 50% 60%

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 2 te bereiken

De indicator Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatieraadplegingen uit DataPunt toont een heel sterke groei. 2016 vormt het peiljaar. In dat jaar zijn in totaal 3.735.248 unieke pagina's geraadpleegd (bij 21.909 bezoeken). In 2017 hebben wij de groei voor het eerst gemeten.
Er zijn in 2017 in totaal 17.492.377 unieke pagina's geraadpleegd (bij 88.149 bezoeken). Het aantal bezochte unieke pagina's steeg ten opzichte van peiljaar 2016 met 368%.

Een belangrijke reden voor de stijging is het openstellen van het gebruikersportaal Amsterdam City Data. Daarmee kunnen burgers en ondernemers de gegevens van DataPunt raadplegen.

Doel 3

Activiteiten B D

De gemeente signaleert en controleert via gemeentelijke informatie oneigenlijk gebruik, misbruik en fraude en onderneemt actie hiertegen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage jaarlijkse vermindering onjuiste gegevens in de Basisregistratie Personen.	n.v.t.	2,0%	1,4%	2018 2019 2020	2,0% 2,0% 2,0%

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 3 te bereiken

In 2017 hebben wij in 11.114 gevallen feitelijk onjuiste gegevens in de Basisregistratie Personen (BRP) gecorrigeerd vanuit uitgevoerde onderzoeken. Dit is een daling ten opzichte van het voorafgaande jaar (1,4%).

Activiteiten

Activiteit A — Doelen 1 2

Verder ontwikkelen van één loket (DataPunt), waarmee we gegevens beschikbaar stellen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Totaal aantal ontsloten gegevensbronnen via het DataPunt.	n.v.t.	18	19	2018 2019 2020	20 22 24

Activiteit B — Doelen 1 2 3

Professioneel beheren van de landelijke basis- en Amsterdamse kernregistraties.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Totaal aantal in beheer genomen basisregistraties.	4 (2014)	6	6	2018 2019 2020	7 7 7

Activiteit C — Doelen 1 2

Online beschikbaar stellen van datasets met informatie over de stad en regio.

Activiteit D — Doelen 1 2 3

Met datasets gebiedsrapportages over sociale en fysieke omstandigheden van elk gebied in de stad maken.

Activiteit E — Doelen 1 2

Adviseren over en digitaal beschikbaar stellen van specifieke informatie.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

	Baten	Lasten
Totaal programmaonderdeel 1.2	2,6	27,3

Informatiebeheer documenten

Baten	0,9
Lasten	8,1

De Gemeentearchivaris is belast met de kaderstelling voor en toezicht op het gemeentelijk informatiebeheer. In 2017 is een uitvoeringskrediet verleend voor de bouw van een nieuw depot dat de nog steeds groeiende hoeveelheid fysiek archief zal herbergen. Ook startte in 2017 een project ter vervanging van de digitale beheer- bewaar en raadpleegomgeving.

Het Stadsarchief verwerft archieven die een of meer perspectieven op de geschiedenis van Amsterdam weergeven. Het aantal verworven meters archief is 510 meter beschikbaar gesteld via veilingen of aangeboden door particulieren.

In 2017 zijn de kaders vastgesteld voor eenduidig informatie beheer binnen de gemeente Amsterdam. Voor het nieuw te bouwen archief zijn de voorbereidingen getroffen. De bouw start in 2018. We verwachten het depot in 2019 in gebruik te kunnen nemen.

De Bazel heeft 102.547 bezoekers mogen ontvangen bij tentoonstellingen, exposities en de vele evenementen gedurende het jaar

Informatiebeheer gegevens **Activiteit** A B C E

Baten	1,3
Lasten	12,5

Informatiediensten **Activiteit** A B C E

Baten	0,4
Lasten	6,7

Met de indicator "Totaal aantal ontsloten gegevensbronnen via het gegevensloket" meten we de uitbreiding van het aantal ontsloten gegevensbronnen in de raadpleegomgeving voor geo-informatica (Atlas 2.0). Deze raadpleegomgeving is onderdeel van het gegevensloket DataPunt.

Er zijn inmiddels een aantal gegevensbronnen op de kaart te raadplegen. In 2017 hebben we de Monumentenkaart en de Bommenkaart ontsloten. Die laatste is een kaart met historische gegevens van waar bominslagen zijn geweest en mogelijk nog restanten van bommen in de grond zitten. In 2017 werkten we ook aan het tonen van de WOZ-waarde op de kaart.

Amsterdam heeft behoefte aan betrouwbare, toegankelijke, snellere en betere informatie, gericht op een betere werking van de gemeente als geheel en uiteindelijk een versterkte relatie met burgers en ondernemers. Daarom werken we als gemeente Amsterdam aan DataPunt.

DataPunt is een centrale gemeentelijke ICT-voorziening. Daarin zijn veel interne en externe informatiebronnen beschikbaar voor organisaties in de stad en hun eindgebruikers. Het DataPunt maakt het mogelijk om data te combineren en te analyseren, te visualiseren en toegankelijk te maken voor gebruikers zowel binnen als buiten de gemeente.

Voor Datapunt is in 2017 geregeld dat gebruikers toegang krijgen tot verschillende datasets, kaarten, koppelingen en toegangspoorten.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	7,4	2,2	2,6	0,4
Lasten	34,0	27,4	27,3	-0,1
- Saldo van baten en lasten	-26,6	-25,2	-24,7	0,5
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-26,6**	**-25,2**	**-24,7**	**0,5**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-**	**-**	**-**
Totalen programmaonderdeel 1.2	**-26,6**	**-25,2**	**-24,7**	**0,5**

Het programmaonderdeel Informatie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,5 miljoen. Dit is het gevolg van hogere baten van € 0,4 miljoen en lagere lasten van € 0,1 miljoen dan begroot.

Toelichting stedelijk

Baten

De totale baten van € 2,6 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Bij het informatiebeheer van documenten zijn € 0,5 miljoen meer baten gegenereerd dan begroot. Dit betreft detacheringsopbrengsten en personeelskosten die ten laste zijn gebracht van projecten voor het scannen van bouwtoezicht- en milieudossiers.

Lasten

De totale lasten van € 27,3 miljoen zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door:

- De begrote lasten bij het informatiebeheer van documenten kunnen niet meer binnengemeentelijk worden verrekend omdat ondersteunende archiefwerkzaamheden sinds de reorganisatie door onderdelen zelf worden uitgevoerd. Dit levert een nadeel op van € 0,9 miljoen. Daarnaast zijn € 0,3 miljoen extra kosten gemaakt voor onder andere de voorbereiding op de bouw van een nieuw archiefbewaarplaats. Deze kosten waren niet begroot;
- Voor de reorganisatie/doorontwikkeling van Basisinformatie is in de Begroting 2017 een incidenteel frictie budget toegekend van € 0,9 miljoen. De uitgaven hiervoor zijn € 0,6 miljoen lager uitgevallen door minder boventalligheid en door beperkte inzet van specialisme/inhuur voor de reorganisatie;
- De loonkosten bij Basisinformatie zijn € 0,3 miljoen lager, vanwege het openhouden of later vervullen van een aantal moeilijk te vervullen vacatures. Door extra inkomsten bij Basisinformatie uit detachering en binnengemeentelijke doorbelasting van kosten, credit op kosten geboekt, is er een voordelig effect van € 0,3 miljoen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 1.2 Informatie Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Meten NAP-net in 2004	0,3	-0,3	-	0,1	-	0,4	-	0,4
Legaat van Eck	0,0	-	-	-	-	-	-	0,0
Totalen	**0,3**	**-0,3**	**-**	**0,1**	**-**	**0,4**	**-**	**0,4**

De voorziening Meten NAP-net is noodzakelijk voor het beheer van NAP-net eens in de 7 tot 10 jaar. Belangrijk is de mate van bodemverzakking te bepalen in relatie tot het Normaal Amsterdams Peil (NAP).

Beleidskaders

- Het landelijk stelsel van basisregistraties. De kaders voor het vastleggen, beheren en gebruiken van gegevens zijn per afzonderlijke registratie wettelijk geregeld. Meer informatie over het stelsel van basisregistraties staat op www.amsterdam.nl/stelselpedia/;
- De privacywetgeving. De Wet bescherming persoonsgegevens (2000) beschrijft in algemene zin wat er wel en niet mag met persoonsgegevens. De Wet Basisregistratie personen (2014) geeft specifiek regels voor het gebruik van de gegevens uit deze basisregistratie. De gemeentelijke kaders staan in het Gemeentelijk beleid voor het gebruik van persoonsgegevens (2011);
- De IV-Governance. In 2014 is de Governance informatievoorziening vastgesteld. Hierin staat hoe de gemeentelijke informatievoorziening is ingericht.
- Archiefwet 1995, de Archiefverordening 2008 en het Besluit Informatiebeheer 2010 schrijven voor dat proces gebonden informatie (archiefstukken) in goede, geordende en toegankelijke staat wordt bewaard. Dit zodat:
  - de bedrijfsvoering snel en ongestoord kan plaatsvinden;
  - de overheid zich publiek kan verantwoorden;
  - rechten en plichten kenbaar zijn;
  - historische informatie behouden blijft.
- Archiefverordening van de Gemeente Amsterdam;
- De Wet Hergebruik Overheidsinformatie (2015). Volgens deze wet moeten openbare overheidsgegevens en –informatie zo gemakkelijk mogelijk beschikbaar zijn voor burgers en bedrijven, tenzij er een uitzonderingssituatie voor geldt.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Verouderde, moeilijk te koppelen ICT-toepassingen bemoeilijken het beschikbaar stellen van gecombineerde informatie.

Maatregel: De ICT-toepassingen standaardiseren we en verminderen we in aantal. DataPunt biedt voorzieningen waarmee ICT-toepassingen eenvoudig gegevens kunnen ophalen.

2. Organisaties en informatiebronnen zijn versnipperd waardoor informatie moeilijk toegankelijk is.

Maatregel: We ontwikkelen DataPunt om informatie uit bestaande systemen beschikbaar te stellen.

3. Het generieke gemeentelijke beleid Bescherming Persoonsgegevens dat is vastgesteld in 2011 is niet overal bekend in de organisatie. De decentralisatie van taken in het sociaal domein, de digitalisering en de nieuwe Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vragen om een herijking van het huidige beleid.

Maatregel: We werken een herijkt stedelijk beleid Bescherming persoonsgegevens uit met de strategie, het beleid en de governance omtrent de bescherming van persoonsgegevens.

4. Door persoonlijke belangen of druk uit de omgeving worden gegevens in de basis- en kernregistraties onrechtmatig gemuteerd, ingezien of geëxporteerd.
Maatregel: Maandelijks worden de logbestanden van de basis- en kernregistraties gecontroleerd of deze benaderd zijn en zijn er controles en audittrails op afwijkende raadplegingen.

5. We beheren en bewaren verworven archieven niet volgens wet- en regelgeving.
Maatregel: Er wordt een nieuw archiefdepot gebouwd en de digitale infrastructuur (beheer-, bewaar en raadpleegomgeving) wordt vervangen.

Vervallen risico's
1. Door nieuwe wetgeving vallen incidentele opbrengsten weg, omdat de levering van de gegevens nu (deels) onder de spelregels voor hergebruik van overheidsinformatie (een deel van de archiefbescheiden) vallen of zelfs open data geworden zijn (datasets). In die gevallen mag er slechts een marginale vergoeding gevraagd worden.
Maatregel: Deze inkomstenderving vangen we zoveel mogelijk in de begroting op. Bij de Najaarsnota is een oplossing voor deze inkomstenderving bij het beheer van documenten gevonden. Het risico kan komen te vervallen.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 1.2 Informatie zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.1.3 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 1.3	**Baten** 7,1	**Lasten** 6,7

Dienstverlening

Baten	7,1
Lasten	6,7

De stadsdelen hebben binnen programma 1 een beperkt aantal taken en bevoegdheden. En dan alleen in programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening. Het gaat onder andere om:

- vergunningverlening die via het Stadsloket wordt uitgevoerd
- telefonische bereikbaarheid
- het behandelen en afdoen van klachten

In de stadsdelen Noord en Oost bevinden zich de gemeentelijke – maar intern verzelfstandigde – begraafplaatsen De Nieuwe Noorder en de Nieuwe Ooster.

Begraafplaatsen de Nieuwe Ooster en de Nieuwe Noorder hebben als kerntaak het mogelijk maken van uitvaarten en herdenkingen. Dit met ruimte voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond. De samenwerking tussen Oost en Noord bij het beheren en gebruiken van deze gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria is verder geïntensiveerd. Daarnaast hebben de begraafplaatsen ook een belangrijke functie als park en cultuurhistorische erfgoed (“het stenen archief van de stad”). De tweejaarlijkse herdenkingsbijeenkomst Herinnering Verlicht op De Nieuwe Ooster trok 7.000 bezoekers.

De gebouwen op De Nieuwe Ooster zijn de afgelopen jaren ingrijpend verbouwd en daarbij duurzaam en energiezuinig gemaakt. De investeringen in de gebouwen hebben ervoor gezorgd dat er geen groot onderhoud nodig was. Dat verwachten we ook niet voor de komende periode. Op De Nieuwe Noorder is een groot deel van het achterstallig onderhoud aan graven ingelopen. Hierdoor is het aanzien van de begraafplaats verbeterd.

Informatie

Baten	-
Lasten	-

Op dit beleidsterrein zijn de stadsdelen niet actief.

Programma 2
Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.2 Openbare orde en veiligheid

Alle Amsterdammers, ondernemers en toeristen verdienen een veilige en leefbare stad. Misstanden worden aangepakt, radicalisering krijgt geen ruimte en handhaven gebeurt op effectievere en slimmere wijze met meer nadruk op gedragsbeïnvloeding.

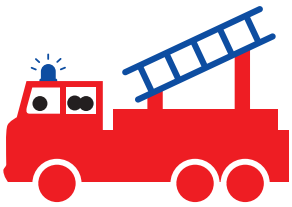

19.976 rookmelders opgehangen

15.591 woninginspecties

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

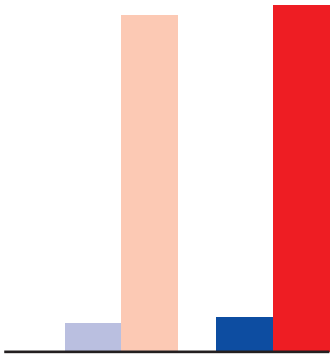

	Begroting	Jaarverslag
Baten	11,8	15,2
Lasten	148,3	153,2

3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

- Veiligheidsregio: van 2012 tot 2025 voert de brandweer 400.000 woninginspecties uit. Dit staat in de transitieovereenkomst. In 2017 was er een inhaalslag en heeft de brandweer 15.591 woninginspecties uitgevoerd. Daarnaast hebben in 2017 de woningbouwcorporaties in 19.976 woningen rookmelders opgehangen en advies gegeven. Hiermee lopen we op koers om in 2025 in totaal 400.000 woninginspecties te hebben uitgevoerd.
- De behaalde regionale opkomsttijd van de eerste tankautospuit (59%) is lager dan het theoretisch berekende percentage uit 2013 (76%). Dit komt vooral door een hogere verwerkingstijd van de meldkamer en meer verplichte uitrukken naar automatische brandmeldingen. In 2017 stelde het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland een nieuw dekkingsplan vast. Daarin is de regionale dekking op 65% vastgesteld.

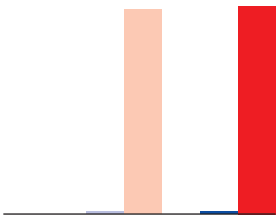

2.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,3	1,1
Lasten	72,1	72,3

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De stadsdelen pakken via een integrale aanpak overlast door jongeren succesvol aan. Dit doen ze onder andere door een gecombineerde inzet van jeugdpreventieteams, de inzet van straatcoaches, (sport)activiteiten en talentontwikkeling, tienerwerk, gericht cameratoezicht en wijkpraktijkteams. Door preventieve inzet van Stichting Aanpak Overlast Amsterdam en andere partners is de overlast rondom scholen over het algemeen goed beheersbaar gebleven.

Interventies

15.331

Doel 2017: 9.100

3.2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

Door toezicht en handhaving zorgen voor een veilige en leefbare openbare ruimte.

- Door informatiegestuurde inzet wordt handhaving slimmer en effectiever. De inzet van handhavers is nog flexibeler geworden: ze treden op waar de overlast het grootst is of dreigt te worden.
- Het aandeel reizigers dat zich wel eens onveilig voelt daalde verder naar 20%. Dat blijkt uit de Monitor Sociale Veiligheid OV (MSVOV) 2017. In 2016 was dit nog 27%. De veiligheid wordt gewaardeerd met een 7,7. Dit betekent dat de verbetering van de afgelopen jaren doorgaat.
- Het rapportcijfer voor buurtveiligheid is gestegen van 6,9 in 2016 naar 7,0 in 2017.
- In 2017 zijn 15.331 interventies uitgevoerd om de veiligheid en het veiligheidsgevoel van OV-reizigers te verbeteren (doelstelling was 9.100). Door extra sturing en de makkelijkere registratie van interventies is het aantal acties fors gestegen.

3.2.3 Veiligheid

Handhaven van openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden.

- Binnenstad Offensief: Op 1 december 2016 is het Team Binnenstad Offensief ingesteld. Het team is er om overlast en criminaliteit tegen te gaan en de leefbaarheid in het Centrum te verbeteren. Na de zomer bleef het team in kleinere vorm actief, van 140 naar 97 fte.
- Pilot Rembrandtplein: Fietsvrije zijstraten, de inzet van hosts (gasheren/vrouwen), lichtslingers bij de ingangen en een geluidskunstwerk zijn maatregelen die dit jaar op het Rembrandtplein hebben plaatsgevonden om de kwaliteit van het uitgaansleven te verhogen en de geweldsincidenten te verminderen.
- Overlast en criminaliteit problematische groepen: Om overlast door en criminaliteit onder problematische groepen te verminderen werd regie gevoerd op persoonsgerichte aanpak om recidive te verminderen en gedrag van specifieke personen te veranderen. Dit gebeurde vooral in de aanpakken van de Top 400, de Top 600, detentie en terugkeer, treiteraanpak maar ook de integrale persoonsgerichte aanpak Radicalisering (iPA-R).

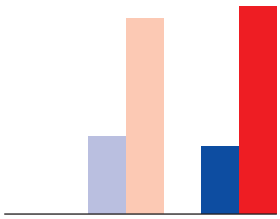

2.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	8,2	7,1
Lasten	20,7	22,2

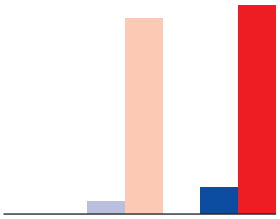

2.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,3	7,0
Lasten	55,5	58,8

Bewoners namen initiatieven om de veiligheid in hun buurt te bevorderen, zoals het organiseren van opvoeddebatten en groepen vaders die de jeugd aanspreken op verkeerd gedrag. Veroordeelde jeugdcriminelen voerden hun werkstraffen uit in het stadsdeel waarin ze wonen. Dit is een effectieve aanpak gebleken.

Portefeuillehouders: burgemeester Van Aartsen

3.2 Openbare orde en veiligheid

Maatschappelijk effect programma

Amsterdam maakt onderdeel uit van de Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland (VrAA).
De VrAA zorgt voor een slagvaardige crisisbeheersing, brandweerzorg en geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio met als doel het zo goed mogelijk anticiperen op risico's, het zo goed mogelijk helpen van getroffenen, het beperken van (im-)materiële schade en een zo snel mogelijke terugkeer naar een normale situatie.

Binnen de Veiligheidsregio werken we samen met vijf buurgemeenten, brandweer, geneeskundige diensten, politie, Openbaar Ministerie en andere publieke en private (veiligheids-)partners.

De VrAA richtte zich voornamelijk op brandweerzorg en rampenbestrijding. Dat verandert nu naar een organisatie die zich richt op het beheersen van risico's, voorkomen van brand en voorbereiden op verstoringen die de samenleving hinderen, terrorismegevolgbestrijding en terrorismedreiging.

Door toezicht en handhaving zorgen we voor een veilige en leefbare openbare ruimte. We hebben zichtbaar opgetreden op plaatsen waar overlast het grootst was of dreigde te worden informatiegestuurd handhaven. Voor bestuurlijke prioriteiten en acute vraagstukken zijn we flexibel omgegaan met de inzet. En er was een vliegende brigade die binnen drie uur ter plaatse was. We hebben de bewoners en ondernemers gestimuleerd om goed mee te helpen aan de leefbaarheid en veiligheid van de stad.

We zetten ons in om de openbare orde en veiligheid voor de mensen, goederen en gebieden te handhaven. Met toezicht en handhaving zorgen we voor een veilige en leefbare openbare ruimte. Onze doelen waren om:

- een stad te hebben waar het veilig en vrij is voor iedereen;
- om leefbare wijken en buurten te hebben.

Daarvoor ontwikkelden we samen met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe middelen en methodes. Daarmee kunnen we:

- criminaliteit aanpakken;
- herhaling van crimineel gedrag voorkomen;
- zorgen dat minder jongeren in het criminele circuit belanden.

Wat hebben we bereikt

Brandweer en crisisbeheersing
Rond crisisbeheersing verbreedden we de aandacht van voorbereiding op klassieke 'flitsrampen' naar de voorbereiding op meer verschillende mogelijke crises. Dat verschilt van vraagstukken rond bijvoorbeeld uitval van drinkwater of elektriciteit tot terrorismegevolgbestrijding en terrorismedreiging.

Eind 2016 stelde de korpsleiding van de brandweer het Manifest op. Dit is het plan van de brandweercommandant en de leidraad voor verschillende activiteiten binnen de brandweer.

Eind 2017 stelde het bestuur van de Veiligheidsregio het Dekkingsplan 2018 – 2021 vast.
Het dekkingsplan beschrijft hoe brandweerkazernes, mensen en materieel binnen de gehele veiligheidsregio worden verdeeld. Het Dekkingsplan bevat maatregelen om de paraatheid en dekking van de brandweer te verbeteren. De komende tijd worden deze maatregelen verder uitgewerkt. Die maatregelen richten zich op flexibilisering van de brandweerorganisatie.

De brandweer maakt een inhaalslag in het aantal woninginspecties. We lopen op koers om in 2025 in totaal 400.000 woninginspecties te hebben uitgevoerd.

In 2017 is het Regionaal Risicoprofiel voor de Veiligheidsregio bijgewerkt. Dit levert nieuwe inzichten in de risico's waar de regio Amsterdam-Amstelland mee te maken heeft. Het is de basis voor verdere verbetering van de hulpverlening in de regio.

OOV-vergunningen, toezicht en handhaving
We hebben op verschillende gebieden goede resultaten gehaald rond de veiligheid en leefbaarheid in Amsterdam. Door informatiegestuurde inzet maakten we handhaving slimmer en effectiever. We hebben een deel van de handhavers inmiddels opgeleid om verschillende soorten interventiemethoden toe te passen. Daarbij grijpen handhavers zo in dat dit het effectiefst is om het ongewenste gedrag van de overtreder te stoppen. De inzet van handhavers is nog flexibeler geworden. Ze treden op waar de overlast het grootst is of dreigt te worden. We verbeterden de samenwerking met de politie. De verdere opzet van een gemeenschappelijke meldkamer voor handhaving en toezicht en een Centraal Meldpunt kreeg in 2017 meer vorm. In 2017 stroomden er veel nieuwe en jonge handhavers in. Nog steeds werken we nauw samen met de politie in het Binnenstad Offensief. Daarnaast hebben we meegewerkt met een aantal experimenten. Daarbij lag de nadruk op alternatieve methoden om gedrag te beïnvloeden.

Veiligheid
In 2017 hebben we nog meer aandacht besteed aan:
- leggen van verbindingen tussen Amsterdammers;
- beschermen van kwetsbare groepen en individuen;
- aanpakken van diegenen in de stad, die het grootste risico vormen op radicalisering.

De lijst Top400 hebben we verder uitgebreid. De eerste personen die we twee jaar in regie hadden, zijn uitgestroomd. De aanpak Top600 hebben we verder versterkt. Onder andere door een nauwere samenwerking met de stadsdelen bij Top600-personen die ook in de groepsaanpak van overlastgevende jeugdgroepen zitten. Het programma Detentie en Terugkeer hebben we in 2017 verder verbreed naar andere Amsterdamse gedetineerden, naast de Top1000. Daarnaast voerden we de proef "Kleinschalige Voorziening voor jongeren in voorlopige hechtenis" uit. Deze proef is met een jaar verlengd en gaat dus ook in 2018 door.

Binnen de proef "Gastvrije en veilige uitgaanspleinen op het Rembrandtplein" voerden we in 2017 verschillende maatregelen uit. Sinds 1 april 2017 zijn het Rembrandtplein en aangrenzende straten fietsvrij. Sinds augustus geven lichtslingers en projecties bij de belangrijkste ingangen van het plein het uitgaansgebied aan. Bovendien kwam er een licht- en geluidskunstwerk. Daarnaast hebben we een ontwerp gemaakt voor wayfinding. Wayfinding is menselijk gedrag dat zich richt op het vinden van de weg van de ene plaats naar de andere in de openbare ruimte. Dat ontwerp willen we in 2018 inzetten. Ook hebben we het afgelopen jaar weer de gastheren en -vrouwen op het plein ingezet.

Door de snel groeiende druk op de binnenstad is per 1 december 2016 het Team Binnenstad Offensief ingesteld. Dat team moet de overlast en criminaliteit tegen gaan en de leefbaarheid in het centrum verbeteren. We haalden goede resultaten rond veiligheid en geregistreerde criminaliteit. Tegelijkertijd hebben de bewoners nog steeds last van afval op straat, net als van groepen bezoekers.

Het programma Prostitutie richtte zich op het bestrijden van misstanden in de prostitutiebranche. In mei 2017 is het project My Red Light daadwerkelijk als raambordeel van start gegaan. Op hetzelfde moment begonnen wij samen met de Startfoundation en de Stichting My Red Light een onderzoek wat de opbrengsten van het project zijn.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	13,6	6,8	7,3	0,6
Lasten	132,5	134,6	127,7	-6,8
- Saldo van baten en lasten	-118,9	-127,8	-120,4	7,4
Onttrekking reserves	2,3	5,9	5,4	-0,5
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2,3	5,9	5,4	-0,5
Subtotaal stedelijk	**-116,6**	**-121,9**	**-114,9**	**6,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	6,6	2,9	2,4	-0,4
Lasten	33,6	25,5	25,5	-0,0
- Saldo van baten en lasten	-27,1	-22,6	-23,1	-0,4
Onttrekking reserves	1,6	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,6	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-25,5**	**-22,6**	**-23,1**	**-0,4**
Totalen programma 2	**-142,1**	**-144,5**	**-138,0**	**6,5**

Toelichting baten en lasten

Het programma openbare orde en veiligheid heeft ten opzichte van de begroting per saldo een positief resultaat van € 6,5 miljoen. Dit is het saldo van het positieve resultaat van € 6,9 miljoen op stedelijk niveau en het negatieve resultaat van € 0,4 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het stedelijke resultaat bedraagt € 6,9 miljoen positief ten opzichte van de begroting en komt door lagere lasten van € 6,8 miljoen, hogere baten van € 0,6 miljoen en een lagere onttrekking van € 0,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 7,3 miljoen zijn € 0,6 miljoen hoger dan begroot vanwege:

- Hogere baten van € 0,5 miljoen voor niet begrote rijksbijdragen en inkomsten voor personeel. Hier staan ook hogere lasten tegenover.

Lasten

De totale lasten van € 127,7 miljoen zijn € 6,8 miljoen lager dan begroot, hoofdzakelijk als gevolg van:

- Lagere lasten van € 5,5 miljoen voor incidentele middelen die in 2017 zijn toegekend en doorlopen in 2018 voor onder meer prioriteiten "Veiligheid en OOV" (€ 3,0 miljoen), middelen coalitieakkoord 2014-2018 (€ 1,1 miljoen), middelen radicalisering (€ 0,8 miljoen) en veiligheid tijdens evenementen (€ 0,6 miljoen). Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2018;
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen vanwege onderbestedingen op diverse posten waaronder het niet benutten van de volledige vacatureruimte voor handhavers (€ 0,7 miljoen) en lagere lasten voor veiligheid tijdens evenementen (€ 0,3 miljoen).

Reserves
De lagere onttrekking aan de reserves OBT/IGH en Project 1012 van € 0,5 miljoen komt doordat de lasten € 0,5 miljoen lager zijn uitgevallen.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Het negatief resultaat bij gebiedsgericht werken is onderdeel van programmaonderdeel Veiligheid. In de programmaonderdelen lichten we de afwijkingen verder toe.

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland

Belangrijke ontwikkelingen

Eind 2016 stelde de korpsleiding van de brandweer het Manifest op. Dit is het plan van de brandweercommandanten de leidraad voor verschillende activiteiten binnen de brandweer. We hebben rond cultuur, gedrag, werving & selectie en leiderschap stappen gezet. Kazernes zijn ontdaan van privéspullen. Leidinggevenden spreken hun medewerkers beter aan. Medewerkers nemen meer verantwoordelijkheid voor het op tijd behalen van sporttesten. En een werkgroep ging aan de slag met een nieuwe roostermethodiek. Ook werkten we aan een plan voor het openstellen van de Proeftuinkazerne. Al deze activiteiten zorgen ervoor dat de organisatie in beweging is. In sommige gevallen roepen de ontwikkelingen weerstand op.

Eind 2017 stelde het bestuur van de Veiligheidsregio het Dekkingsplan 2018 – 2021 vast. Het Dekkingsplan geeft aan hoe brandweerkazernes, mensen en materieel binnen de gehele veiligheidsregio worden verdeeld. Het Dekkingsplan bevat maatregelen om de paraatheid en dekking van de brandweer te verbeteren. De komende tijd werken we deze maatregelen verder uit. Ze richten zich op flexibilisering van de brandweerorganisatie.

De brandweer maakt een inhaalslag in het aantal woninginspecties. In 2017 hebben we 15.591 woninginspecties uitgevoerd. Daarnaast hebben de woningbouwcorporaties in 2017 in 19.976 woningen rookmelders opgehangen en advies gegeven. Hiermee liggen we op koers om in 2025 in totaal 400.000 woninginspecties te hebben uitgevoerd.

In 2017 is het Regionaal Risicoprofiel voor de Veiligheidsregio bijgewerkt. Dit levert nieuwe inzichten in de risico's waar Amsterdam-Amstelland mee te maken heeft. Het is de basis voor verdere verbetering van de hulpverlening in de regio. Eén van de belangrijkste risico's zijn de maatschappelijke gevolgen van een terreurdaad. Hiervoor hebben we in november 2017 een grootschalige oefening uitgevoerd. De resultaten van deze oefening gebruiken we om dit jaar (operationele) afspraken en procedures te (her)bevestigen en het kennisniveau te vergroten. Ook voor andere risico's doen we dit. Zo organiseerden we een oefening voor overstromingen en hebben we hiervoor procedures vastgesteld.

In juli 2017 heeft het VNG-bestuur het principeakkoord reparatie FLO-overgangsrecht bekrachtigd. De achterban van de vakbonden stemden halverwege 2017 ook in. De met de vakbonden gemaakte afspraken gaan over een nieuw FLO-overgangsrecht. Die gaat vanaf 1 januari 2018 in en bestaat uit een langere uitkeringsduur en een 75% netto garantie-inkomen. Daarnaast maakten we afspraken over compensatie van de AOW-derving vanwege het verhogen van de AOW.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland is strategisch, tactisch en operationeel optimaal voorbereid op crises.
We bereiden optreden bij rampen en crisis in regionaal en in multidisciplinair verband voor om bij een ramp binnen Amsterdam direct en passend te kunnen handelen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Percentage gerealiseerde multidisciplinaire opleidingsplannen	n.v.t.	75%	74%	2018 2019 2020	75% 75% 75%
1.2 Percentage calamiteiten- en crisisplannen gebruiksklaar	90% (jaar n.v.t.)	90%	90%	2018 2019 2020	90% 90% 90%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland was ook in 2017 strategisch, tactisch en operationeel goed voorbereid op crises. Het percentage uitgevoerde multidisciplinaire opleidingsplannen (74%) is 1 procentpunt lager dan begroot (75%). Het percentage gebruiksklare calamiteiten- en crisisplannen voldoet aan de gestelde norm. De paraatheid van de beroepskazernes in Amsterdam was hoog. Regionaal was de paraatheid van de eerste tankautospuit lager. Dit komt omdat de paraatheid van vrijwilligers onder druk staat. De behaalde regionale opkomsttijd van de eerste tankautospuit (59%) was lager dan het theoretisch berekende percentage uit 2013 (76%). Dit komt vooral door een hogere verwerkingstijd van de meldkamer vanuit de in 2013 aangenomen berekening. En door het verplichte uitrukken, na controle, naar automatische brandmeldingen. In 2017 stelde het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland een nieuw dekkingsplan vast. Daarin stelden zij de regionale dekking op 65% vast.

Net als in 2016 waren de eerste tankautospuiten in 2017 94% paraat en bleef dit 1 procentpunt onder de norm (95%). De brandweer rukte in 2017 bij 7.609 incidenten met hoge spoed uit. Het aantal binnenbranden blijft dalen, van 755 binnenbranden in 2011 tot 630 in 2017. De brandweer voert meer reanimaties uit sinds de brandweer daar vaker voor wordt ingezet. Dit omdat de brandweer vaak eerder ter plaatse is dan een ambulance. In 2011 voerden we 533 reanimaties uit. In 2017 ging het om 828 reanimaties.

Doel 2 Activiteiten **A** **B**

Brand voorkomen, beperken en bestrijden en bewustzijn van brandveiligheid in de Veiligheidsregio vergroten.
Conform de Wet Veiligheidsregio's is de brandweerzorg binnen Amsterdam regionaal georganiseerd.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Gemiddelde rapportcijfer voor het brandveiligheidsbewust-zijn van bewoners	7 (2013)	7	7 (2016)	2018 2019 2020	7 7 7
2.2 Percentage realisering van de opkomsttijden redvoertuigen (portiekwoningen vóór 1945)	50% (2013)	50%	46%	2018 2019 2020	50% 50% 50%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Door veranderende omstandigheden wordt de klassieke taak steeds meer aangevuld met preventieve taken en bredere voorbereiding op moderne crisistypen. Dit geldt zowel voor de brandweer als voor de multidisciplinaire crisisbeheersing. De noodzaak hiertoe is ook terug te vinden

in het in 2017 vastgestelde Regionaal Risicoprofiel. De brandweer moet zich naast de repressieve taak (branden blussen en redden van mens en dier) ook steeds meer richten op het voorkomen van brand. Daarom voerden we activiteiten rond Brandveilig Leven uit. Dit zijn woninginspecties, advies en ophangen van rookmelders.

Doel 3 Activiteiten A B

Tijdige en juiste alarmering van hulpdiensten en gemeenten in de Veiligheidsregio.
De meldkamer van de hulpdiensten –brandweer, politie, ambulancezorg- is regionaal georganiseerd.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage 24/7 operationeel voor gelijktijdige meldingen	n.v.t.	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Doel 4 Activiteiten C D E

Op niet-voorziene ordeverstoringen wordt passend gereageerd.
DHet beleidscentrum ondersteunt tijdens rampen, crises en grootschalige evenementen vanuit het stadhuis de multidisciplinaire besluitvorming voor de gemeente Amsterdam en de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
4.1 Beleidscentrum 24/7 paraat	n.v.t.	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 en 4 te bereiken

Om het doel 'Op niet-voorziene ordeverstoringen wordt passend gereageerd' en het doel 'Tijdige en juiste alarmering van de hulpdiensten' te halen is in 2016 de regionale crisisorganisatie gemoderniseerd. In 2017 werkten we eraan om deze modernisering in te voeren. Inhoudelijk gingen de werkzaamheden over vier thema's, die samen onze Strategische Agenda vormen:

1. vitale digitale infrastructuur (cyber, data & elektriciteit/voortgang van de samenleving);
2. terrorismegevolgbestrijding;
3. risico- en crisiscommunicatie;
4. havenveiligheid.

Deze thema's bepalen onze voorbereiding op rampen en crises. Bijvoorbeeld door:

- grote oefeningen (zoals de oefening terrorismegevolgbestrijding, najaar 2017);
- onderzoek naar de behoefte van burgers rond risicocommunicatie;
- uitwerken van responsstrategieën (alle thema's).

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 2 3

De Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland financieren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Percentage tankautospuiten dat op tijd arriveert.	76% (2014)	76%	59%	2018 2019 2020	76% 76% 76%

Activiteit B Doelen 1 2 3

Toezien op de kwaliteit van uitvoering van de taken van de Veiligheidsregio.

Activiteit C Doelen 4

Het multidisciplinair voorbereiden van demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van de bevoegdheden van de burgemeester.

Activiteit D Doelen 4

De burgemeester van Amsterdam adviseren over demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van zijn bevoegdheden.

Activiteit E Doelen 4

Tijdens crises, rampen en grootschalige evenementen functioneert het beleidscentrum als locatie voor multidisciplinaire besluitvorming.

Voor de activiteiten B, C, D en E zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

De Veiligheidsregio Amsterdam –Amstelland (VrAA)
De Veiligheidsregio Amsterdam –Amstelland (VrAA) is een gemeenschappelijke regeling. Zij voert de wettelijke taken uit de wet op de Veiligheidsregio uit. Bij alle genoemde doelen in dit programmaonderdeel wordt de VrAA ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.1	**Baten** 1,1	**Lasten** 72,3

Brandweer en crisisbeheersing

Baten	1,1
Lasten	72,3

Het in 2017 op het beleidsterrein Brandweer en crisisbeheersing uitgevoerde beleid beschreven we hierboven onder de specifieke beleidsdoelen. Voor meer informatie verwijzen we naar de begroting en jaarrekening van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,2	1,0	1,1	0,1
Lasten	78,4	73,2	72,3	-0,9
- Saldo van baten en lasten	-78,2	-72,2	-71,2	1,0
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-78,2**	**-72,2**	**-71,2**	**1,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-**	**-**	**-**
Totalen programmaonderdeel 2.1	**-78,2**	**-72,2**	**-71,2**	**1,0**

Het programmaonderdeel brandweer en crisisbeheersing heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,0 miljoen. Dit komt door hogere baten dan begroot van € 0,1 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 0,9 miljoen.

Toelichting Stedelijk

Baten
De totale baten van € 1,1 miljoen zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot. Omdat de afwijking lager is dan € 0,2 miljoen lichten we deze niet nader toe.

Lasten
De totale lasten van € 72,3 miljoen zijn € 0,9 miljoen lager dan begroot. De lagere lasten van € 0,9 miljoen voor veiligheid tijdens evenementen bestaan voor € 0,6 miljoen uit incidentele middelen uit 2017. Deze middelen gebruiken we in 2018 voor de doorontwikkeling van het evenementenbureau over de veiligheid tijdens evenementen en manifestaties. De overige € 0,3 miljoen valt vrij in de algemene middelen.

Reserves en voorzieningen

Toelichting
Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- De Wet Veiligheidsregio's. Op 1 oktober 2010 trad de Wet veiligheidsregio's in werking. Met deze wet vallen de volgende onderdelen onder één organisatie:
  - brandweerzorg;
  - geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;
  - rampenbestrijding;
  - crisisbeheersing.
- Beleidsplan Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. In dit beleidsplan formuleren we de beleidsvoornemens van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) voor de komende jaren. Daarmee voldoen we aan de wettelijke plicht zoals die in artikel 14 van de Wet op de veiligheidsregio's staat. We willen met dit beleidsplan onze sleutelpartners in de crisisbeheersing goed betrekken. Dat zijn de politie, de partijen rondom waterveiligheid of belangrijke beheerders van vitale infrastructuren.

Risico's en maatregelen

Binnen het programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing zijn bij de Begroting 2017 geen risico's benoemd. In de begroting van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland staan de risico's van de brandweer en de Veiligheidsregio. Hierin staan ook de beheersmaatregelen en de buffer die aanwezig is voor de risico's.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.2.2 OOV vergunningen, toezicht en handhaving

Door toezicht en handhaving zorgen voor een veilige en leefbare openbare ruimte

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 zijn we gestart met de vorming van één handhavingsorganisatie. De handhaving van de stadsdelen en Handhaving en Toezicht voegen we samen. De bedoeling is dat dit traject in 2019 klaar is.

We hebben flink meegewerkt aan het Binnenstad Offensief. Dit is een samenwerkingsverband tussen handhaving en politie. In 2016 stelde het bestuur dit in om de overlast en criminaliteit in de binnenstad terug te dringen en de leefbaarheid te herstellen.

Het afgelopen jaar maakten we een plan om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in te zetten bij handhaving en toezicht. Maximaal twee jaar lang kunnen deze mensen:

- werkervaring opdoen;
- opleiding en training krijgen;
- meehelpen bij het leefbaarder maken van de stad.

Daarnaast hebben we in 2017 de uitvoering van de drie pijlers uit de Voorjaarsnota 2017 voorbereid. De pijlers zijn:

1. Contact met de burger en Actie Service Centrum;
2. Extra handhavingscapaciteit;
3. Extra toezichtcapaciteit, invulling van 74 Werkbrigadisten via Pantar.

Alle handhavers Openbare Ruimte kregen in 2017 een PDA. De PDA vervangt het papieren bonnenboekje.

Op 1 januari 2017 is de bestuurlijke boete overlast ingevoerd. Daarmee voeren wij het hele proces van het opleggen tot en met de inning van een boete uit.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht.
Zichtbaar optreden op plaatsen waar de overlast het grootst is of dreigt te worden via informatiegestuurd handhaven. Voor stedelijke problematiek en bestuurlijke prioriteiten zetten we onder andere de Vliegende Brigade en de flexteams in. Voor acute vraagstukken kan dag en nacht vanuit de Vliegende Brigade een team binnen drie uur ter plaatse zijn.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Rapportcijfer buurtveiligheid	6,3 (2013)	6,7	7,0	2018 2019 2022	6,8 6,8 6,8
1.2 Veiligheidsgevoelens Amsterdamse reizigers: percentage dat zich wel eens onveilig voelt	40% (2014)	34%	20%	2018 2019 2022	32% 32% 32%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
In 2017 is er zichtbaar opgetreden op plaatsen waar de overlast het grootst was of dreigde te worden via informatiegestuurd handhaven. Zo hebben we de capaciteit efficiënt en effectief ingezet. Voor stedelijke problematiek en bestuurlijke prioriteiten is onder andere de Vliegende Brigade en de flexteams ingezet. Voor acute vraagstukken was dag en nacht vanuit de Vliegende Brigade een team binnen drie uur ter plaatse. Op de momenten dat de handhavers van de Vliegende Brigade nodig waren, is er geleverd.

De kwaliteit van het uitkijken van camerabeelden en de samenwerking met de politie en de handhavers op straat nam in 2017 verder toe. Het percentage van observaties die doorgezet zijn naar handhaving steeg van 15,4% in 2016 naar 19% in 2017. Het percentage observaties dat is doorgezet naar de politie was in 2017 48,6%.

Uit de Monitor Sociale Veiligheid OV (MSVOV) 2017 blijkt dat 80% van de reizigers zich veilig voelde. De veiligheid krijgt een 7,7. Dit betekent dat de stijgende lijn van de afgelopen jaren wordt voortgezet.

Het jaarlijkse actieplan van het Veiligheidsteam Openbaar Vervoer is dit jaar voor het eerst niet alleen samen met de politie opgesteld, maar ook met de partners GVB, NS, Connexion en OM.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **D**

Burgers, ondernemers en bezoekers dragen met hun gedrag bij aan de leefbaarheid en veiligheid in de stad.
Bewoners en ondernemers stimuleren om goed mee te helpen aan de leefbaarheid en veiligheid van de stad.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Aandeel Amsterdammers dat zich inzet voor of tegen een onderwerp dat met wonen in de buurt of stad te maken heeft	19% (2013)	22%	24% (2016)	2018 2019 2022	n.v.t. 22% n.v.t.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken
We stimuleren bewoners om op een goede en positieve manier te helpen aan de leefbaarheid en veiligheid in de stad. Zo was er bijvoorbeeld in stadsdeel Noord jeugdoverlast in de Naardermeerstraat. Dit was nog niet heel verontrustend, maar was zeker aanleiding om meer aan preventie te willen doen. Vanuit de verkenning werd geadviseerd samenhangende ingrepen na elkaar uit te voeren en de effecten daarvan te meten. We voerden de volgende ingrepen uit:

1. training van bewoners in het omgaan en aanspreken van jongeren;
2. buurtfeest georganiseerd door de bewoners en de jongeren met ondersteuning van ons;
3. daarna eventueel feedbackinterventie vanwege geluidmetingen;
4. aanpassingen in de openbare ruimte.

We hebben in 2017 11.106 voertuigen weggesleept en zijn voor het eerst gestart met het wegslepen van spookauto's.
In 2017 grepen we 15.331 keer in om de veiligheid en het veiligheidsgevoel van OV-reizigers te verbeteren. Het doel was 9.100 ingrepen. Door extra sturing en de makkelijkere registratie van interventies steeg het aantal acties flink.
Handhaving op fout geparkeerde fietsen bij stations breidden we opnieuw verder uit. Inmiddels houden we vier stations continu in de gaten op fout achtergelaten fietsen. In 2017 hebben we 5.216 fietsen van stations verwijderd.

Doel 3 Activiteiten **A** **B**

Eén slagvaardige, flexibel inzetbare toezicht- en handhavingsorganisatie, tegen minimale kosten.
Handhaving in de openbare ruimte organiseren we gezamenlijk met aandacht voor buurt- en stedelijke vraagstukken. De beschikbare capaciteit zo slim mogelijk inzetten om waar nodig tijdig, snel en passend op te treden.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Handhaving in de openbare ruimte organiseerden we in 2017 samen met de stadsdelen met aandacht voor buurt- en stedelijke vraagstukken. De beschikbare capaciteit hebben we zo slim mogelijk ingezet. Zo konden we waar nodig tijdig, snel en passend op treden vanuit informatie.

We versterkten de relatie tussen de stedelijke en gebiedsgerichte aanpak en de samenwerking met ketenpartners, waaronder de politie. Zo konden we de overlast in de openbare ruimte gezamenlijk en flexibel aanpakken.

Daarnaast is er een wekelijks overleg met VOV, GVB, NS en de landelijke politie voor de afstemming over de inzet op hotspots, actualiteiten en de afstemming van gezamenlijke acties.

In 2017 hebben we veertien enthousiaste medewerkers opgeleid die met nieuwe inzichten op handhaven hun werk doen. Zij hebben ook een ambassadeursrol. In november 2017 is een tweede groep gestart. De Handhaving van de Toekomst-ambassadeurs verspreiden hun ervaringen en begeleiden collega's in hun aanpak in het werk.

We willen een toekomstbestendig personeelsbestand. We vinden de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers belangrijk. We deden in 2017 mee aan de proef "In-, Door- en Uitstroom voor handhavers openbare ruimte". Doel en werkwijze waren:

- Bevorderen van instroom
  Vacatures zijn vervuld door jonge handhavers.
- Bevorderen van doorstroom
  Aan handhavers in de leeftijdscategorie 55 – 62 jaar boden we (maatwerk)loopbaantrajecten aan via het Mobiliteitscentrum Amsterdam.
- Bevorderen van uitstroom
  Met handhavers van 62 jaar en ouder hebben we gesprekken gevoerd. Daarin informeerden we hen over hun keuzepensioen. We stimuleerden de medewerkers om eerder dan hun AOW-datum hun keuzepensioen te gebruiken.

Activiteiten

Activiteit A Doelen **1** **2** **3**

De gemeente verlaagt de regeldruk voor burgers en ondernemers.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Het percentage dat de inzet van de Vliegende Brigade/FIT wordt aangevraagd én kan worden geleverd	100% (2016)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Activiteit B Doelen **1** 2 3

Specialistische handhaving en toezicht op taxi's, in en rond het openbaar vervoer, op de verkeersveiligheid en doorstroming, fout parkeren en op de prostitutiesector.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal gecontroleerde locaties (prostitutie)	390 (2014)	390	398	2018 2019 2020	390 400 405
B.3 Aantal acties dat veiligheid en veiligheidsgevoel OV-reizigers verbetert	9.000 (2015)	9.100	15.331	2018 2019 2020	9.100 9.200 9.200
B.2 Aantal weggesleepte voertuigen	8.900 (2013)	11.000	11.106	2018 2019 2020	11.000 11.000 11.000

Activiteit C Doelen **1**

Bestaand cameratoezicht benutten om overlast direct aan te pakken samen met politie en stadsdelen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Percentage van het aantal observaties dat leidt tot een constatering die wordt doorgezet naar Handhaving	3,5% (2014)	8%	19%	2018 2019 2020	10% 10% 10%

Activiteit D Doelen **1** 2

Verder uitwerken van andere handhavingsinstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding.

Activiteit E Doelen **1**

Uitwerking van het strategische personeelsplan voor gerichte mobiliteit en verdere in-, door- en uitstroom.

Voor de activiteiten D en E zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

GVB

Voor doel 1 'Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht' werken we binnen het openbaar vervoer samen met het GVB (naast de politie en de NS).

Bij de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn in 2018 is het belangrijk om direct de openbare orde te handhaven. Met de in de Voorjaarsnota 2017 toegekende middelen werven we vanaf het najaar 2017 zestien handhavers voor 24/7-inzet op de zeven nieuwe stations van de Noord/Zuidlijn.
Beleidsresultaten

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.2 Baten 7,1 Lasten 22,2

1 Toezicht en handhaving openbare ruimte

Activiteit A C D E

Baten 4,8
Lasten 10,4

Het betreft hier de activiteiten van de Vliegende Brigade, het verplaatsen en verslepen van voertuigen en het uitkijken van camerabeelden.
De lasten bestaan voornamelijk uit personele lasten en een klein deel uit bedrijfsmiddelen. De baten bestaan voornamelijk uit de opbrengsten van wegsleepactiviteiten en inningen van de bestuurlijke boetes. We hebben in 2017 11.106 voertuigen weggesleept.

2 Vergunningen en handhaving horeca en evenementen

Activiteit A B C D E

Baten 2,3
Lasten 6,4

Het in 2017 op dit beleidsterrein uitgevoerde beleid bespreken we in 2.4 Stadsdelen. Stadsdelen zijn verantwoordelijk voor de vergunningverlening en de handhaving bij horeca en evenementen.

3 Verkeerstoezicht en handhaving

Activiteit A B C D E

Baten 0,0
Lasten 5,4

Dit is de inzet van medewerkers op handhaving en toezicht in en rondom het openbaar vervoer en de naleving van de Amsterdamse Taxiverordening (taxihandhaving). De lasten bestaan voornamelijk uit de personeelslasten, inhuur voor taxihosts op de uitgaanspleinen en een bijdrage aan het GVB (€ 1 miljoen) vanuit afspraken met de Stadsregio.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	8,3	4,9	4,8	-0,1
Lasten	25,8	16,5	15,8	-0,7
- Saldo van baten en lasten	-17,4	-11,6	-11,0	-0,6
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-17,4**	**-11,6**	**-11,0**	**-0,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten	2,9	2,5	2,3	-0,2
Lasten	8,7	6,5	6,4	-0,2
- Saldo van baten en lasten	-5,7	-4,0	-4,0	0,0
Onttrekking reserves	0,3	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-5,5**	**-4,0**	**-4,0**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel 2.2	**-22,9**	**-15,6**	**-15,0**	**0,6**

Het programmaonderdeel OOV-vergunningen, toezicht en handhaving heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,6 miljoen.

Toelichting Stedelijk

Het resultaat op de stedelijke taken is € 0,6 miljoen positief. Dit is het gevolg van lagere lasten dan begroot van € 0,7 miljoen en lagere baten dan begroot van € 0,1 miljoen. De afwijkingen tegenover de begroting lichten we hieronder toe.

Baten
De totale baten van € 4,8 miljoen zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot. De gerealiseerde baten bestaan voornamelijk uit de externe opbrengsten van wegsleep (€ 4,2 miljoen) en inkomsten uit de bestuurlijke boete overlast openbare ruimte (Bboor) van € 0,6 miljoen. In de bezuinigingsmonitor wordt de Bboor nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 15,8 miljoen zijn € 0,6 miljoen lager dan begroot. Dit kwam door:

- Een onderbesteding op de salariskosten van € 0,7 miljoen. Dit kwam door een grote wervingsopgave. Het lukte niet om de volledige vacatureruimte voor handhavers op tijd in te vullen;
- De kosten voor het innen en het afhandelen van bezwaar- en beroepschriften voor de bestuurlijke boete overlast openbare ruimte (Bboor) € 0,5 miljoen waren niet begroot;
- Daarnaast waren er diverse kleine onderbestedingen op projecten, bij elkaar € 0,2 miljoen;
- Voor de uitvoering van taxihandhaving is een niet begrote bijdrage ontvangen van € 0,1 miljoen;
- Ten slotte zijn er verschillende kleine onderbestedingen van in totaal € 0,1 miljoen.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Het resultaat op gebiedsgericht werken is nagenoeg gelijk aan de begroting. Dit komt door lagere baten van € 0,2 miljoen en lagere lasten van € 0,2 miljoen.

Baten
In totaal zijn de baten € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit bedrag bestaat uit € 0,4 miljoen lagere baten bij de horecavergunningen bij stadsdeel Centrum en per saldo € 0,2 miljoen hogere baten bij de overige stadsdelen. Het verschil bij stadsdeel Centrum komt door wijziging in regelgeving. Daardoor hebben exploitatievergunningen een langere levensduur en hoeven zij minder vaak verlengd te worden.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en lichten we niet nader toe.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Dekking van extra kosten van boventalligheid en arbeidsongeschiktheid	0,5	-	-0,0	-	-0,0	-	-	0,5
Totalen	**0,5**	**-**	**-0,0**	**-**	**-0,0**	**-**	**-**	**0,5**

Toelichting

Het dekken van WW en WIA lasten als Strategische Personeelsplanning
In 2017 is er € 9.980 onttrokken aan de voorziening voor één medewerker.

Beleidskaders

- Algemeen Plaatselijke Verordening (APV);
- Het stedelijk handhavingsprogramma (2017-2018);
- Wet Personen Vervoer.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Minder productieve uren handhaving. Door de vergrijzing onder de handhavers en toegenomen opleidingseisen is een derde van het personeel niet flexibel inzetbaar. Ondertussen groeit de vraag uit de samenleving.
Maatregel: Strategisch personeelsbeleid moet de mobiliteit onder handhavers vergroten. Daarnaast is belangrijk de instroom van nieuwe handhavers te stimuleren. Daarvoor zijn er extra middelen in 2017 en 2018. De krapte op de arbeidsmarkt heeft invloed op het versneld aantrekken van handhavers.

2. Er ontbreekt voldoende gerichte stuurinformatie over overlast in de openbare ruimte (personen, gebieden) voor een gerichte 24/7-capaciteitsinzet op plekken in de stad waar dit het hardst nodig is
Maatregel: Via het programma Informatie Gestuurd Handhaven en de introductie van de PDA's werken we aan verzamelen, combineren en analyseren van gegevens. Deze informatie gebruiken we om de handhavers op het juiste moment en op de juiste plek in de stad in te zetten.

3. (Economische) ontwikkelingen – werkloosheid, bezuinigingen – beïnvloeden de leefbaarheid en veiligheid in de stad.
Maatregel: We beperken sociale problematiek zoveel mogelijk, bijvoorbeeld via schuldhulpverlening en werkgelegenheid.

4. Agressie en geweld op straat tegen handhavers
Maatregel: Door afspraken met de politie, training van handhavers en toereikende uitrusting met veiligheidsvesten en bodycams proberen we de effecten op onze medewerkers in te dammen.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.2.3 Veiligheid

De openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

Belangrijke ontwikkelingen

De overlast door en criminaliteit onder problematische groepen vroeg extra aandacht. We voerden in 2017 regie op de persoonsgerichte aanpak, bijvoorbeeld bij de Top 600 aanpak. We wilden recidive verminderen en gedrag van specifieke personen veranderen. De nadruk lag hierbij op high-impactdelicten. De lijst Top400 is verder uitgebreid. De eerste personen zijn uitgestroomd die we twee jaar in regie hadden. Dit betekent dat zij twee jaar lang een regisseur hebben gehad. Die werkte aan een integrale persoonsgerichte aanpak van zowel veiligheid als zorg.

Ook in 2017 zochten we de juiste balans tussen wonen, werken en recreëren en een goed evenwicht tussen verschillende economische functies, leefbaarheid en veiligheid. We deden in 2017 meer aan gedragsbeïnvloeding.

De stad groeit en het aantal bezoekers neemt toe. Daarmee groet de druk op de binnenstad snel. Daarom is per 1 december 2016 het Team Binnenstad Offensief ingesteld. Het team moet overlast en criminaliteit tegengaan en de leefbaarheid in het centrum verbeteren. Dit team bestaat uit extra handhavers van de politie en van ons. Het team werkt vanuit één locatie met één operationele aansturing.

Daarnaast waren er meer buitenlandse investeerders in vooral het vastgoed in Amsterdam.

We voorkomen zo goed mogelijk het risico op een aanslag. Mocht het toch gebeuren, dan proberen we de gevolgen ervan zoveel mogelijk te beperken. Hiervoor hebben we de Amsterdamse Aanpak radicalisering en polarisatie.

In 2017 is de raad geïnformeerd over de mogelijke integriteitsschending bij de programmamanager radicalisering en polarisatie. Daardoor zijn er twijfels en zorgen ontstaan over de aanpak en begonnen we met een herijking. Hierin is vooral aandacht voor de het herstellen van vertrouwen in de netwerken (Strategisch Netwerk Radicalisering en Polarisatie (SRNP) sleutelfiguren). Ook kwamen er een (gemeentelijke) taskforce en begeleidingscommissie. Die richten zich op de bedrijfsvoering, aansturing en organisatie. Bovendien zullen externe deskundigen bezien of er voldoende controles zijn in de Amsterdamse aanpak. En zij zullen meedenken om de inhoud van het programma verder aan te scherpen. In 2018 zullen we de eerste bevindingen bekendmaken en invoeren.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C**

Amsterdam is een veilige stad voor bewoners, bezoekers en degenen die er werken.
Amsterdam is een stad in balans, waar het veilig en vrij is voor iedereen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
1.1 Veiligheidsindex van de regio Amsterdam-Amstelland	100		93	
1.2 Het aantal registreerde misdrijven in Amsterdam	92.636		84.755	
1.3 Aantal verwijzingen Halt per 10.000 jongeren	195,4 (2014)		169 (2017)	
1.4 Aantal harde kern jongeren per 10.000 inwoners	2,8 (2014)		2,4 (2014)	
1.5 Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	5,6 (2015)		5,5 (2017)	
1.6 Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	10,5 (2015)		9,3 (2017)	
1.7 Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners	6,4 (2015)		5,3 (2017)	
1.8 Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners	6,1 (2015)		5,9 (2016)	

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Om van Amsterdam een veilige stad voor iedereen te maken voerden wij onderstaande activiteiten uit. Het aantal geregistreerde misdrijven is met ruim 5.000 gedaald tegenover de peilwaarde 2016. De Veiligheidsindex daalde tegenover de peilwaarde. Een lagere Veiligheidsindex betekent dat het veiliger werd. De Veiligheidsindex is een weergave van de gegevens van de hele veiligheidsketen:

- politie;
- justitie;
- Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland;
- de Amsterdam Amstelland-gemeenten.

De cijfers presenteren we jaarlijks in de regionale veiligheidsrapportage Amsterdam Amstelland aan de gemeenteraad.
De cijfers van de indicatoren 1.3 tot en met 1.8 komen van de volgende bronnen:

- HALT (1.3);
- Korps Landelijke Politiediensten (1.4, geen nieuwe cijfers meer vanaf 2014);
- CBS Statline (1.5 - 1.7);
- de website Waarstaatjegemeente.nl (1.8).

Top 400

De lijst Top400 wordt stapsgewijs 'gevuld'. Ook in 2017 namen we weer tientallen jongeren in de persoonsgerichte aanpak op en is een regisseur Veiligheid en Zorg toegewezen. Verder stroomden in 2017 de eerste personen die twee jaar in regie zijn geweest uit. De proef projectgeld regisseurs ging verder. Daarbij kunnen regisseurs tot een maximum van 1000 euro een aanvraag doen. Ook de inzet van straatcoaches voor de Top1000 en de inzet van sportinterventies gingen door. Behalve voor het domein Veiligheid gebruiken we de middelen voor een groot deel voor de domeinen Zorg (screening en toeleiding naar zorg), en Werk en Inkomen (begeleiding naar school, leerwerktraject of werk).

Top600

In 2017 versterkten we de aanpak Top600 verder. Bijvoorbeeld door nauwer met de stadsdelen samen te werken bij Top600-personen die ook in de groepsaanpak van overlastgevende jeugdgroepen zitten. Daarnaast richtten we ons extra op:

- personen die al sinds de start van de aanpak op de lijst staan ("hardnekkigen");
- activiteiten die de motivatie (voor gedragsverandering) van Top600-personen in detentie vergroten.

Behalve voor het domein Veiligheid gebruiken we de middelen voor een groot deel voor de domeinen Zorg (screening en toeleiding naar zorg), en Werk en Inkomen (begeleiding naar school, leerwerktraject of werk).

Detentie en Terugkeer
Het programma Detentie en Terugkeer is in 2017 verder verbreed naar andere Amsterdamse gedetineerden. Dit naast de Top1000. We hebben een prioriteitsgroep D&T. Dat zijn gedetineerden jonger dan dertig jaar, die eerder hebben vastgezeten. Daarvoor hebben we een inmiddels volledig operationeel Detentie en Terugkeerberaad voor opgezet. Daarin voeren we integrale coördinatie op de terugkeer uit detentie voor deze groep uit. We hebben een proefproject opgezet en uitgevoerd gericht op (potentiële) jongvolwassen ISD-ers. Dat zijn personen aan wie een maatregel Inrichting Stelselmatige Daders is/wordt opgelegd. Ook breidden we in 2017 de Frontoffice D&T uit. Naast de forse inzet van WPI doet nu ook de GGD mee. Daarnaast hebben we de proef Kleinschalige Voorziening voor jongeren in voorlopige hechtenis uitgevoerd. Deze is met een jaar verlengd.

Aanpak (seksuele) straatintimidatie
De aanpak "Amsterdam zichtbaar tegen straatintimidatie" begon in het voorjaar van 2017. De aanpak van (seksuele) straatintimidatie richt zich op intimiderend gedrag naar onder andere gaat het ook om de aanpak van ander intimiderend gedrag naar onder andere vrouwen, LHBTI-ers, Amsterdammers met een joodse of islamitische achtergrond en mensen met een (lichamelijke) beperking.
Half juli startte een online bewustwordingscampagne via social media. Sluitstuk van de aanpak is de strafbaarstelling in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Daarmee zijn vormen van straatintimidatie strafbaar gesteld. Hiervoor hebben we een handhavingsplan opgesteld. Sinds de zomer van 2017 krijgen handhavers instructies over het nieuwe artikel. Zo kunnen daders worden aangesproken en gewaarschuwd.

Radicalisering en polarisatie
De "Amsterdamse Aanpak radicalisering en polarisatie" kent drie pijlers:
1. Bescherming: activiteiten gericht op het beschermen van kwetsbare groepen en individuen. Het beschermen van kwetsbare groepen;
2. Verbinding: activiteiten gericht op het verkleinen van tegenstellingen;
3. Inzet op risico's: activiteiten gericht op individuen en groepen die het grootste risico vormen.

Momenteel herijken we het programma "Radicalisering en Polarisatie" vanwege alle twijfels en zorgen die ontstaan zijn over de aanpak en de komende gemeenteraadsverkiezingen. Hierin zullen we de activiteiten uit de drie pijlers verstevigen. Voorbeelden zijn de inzet in netwerken (Strategisch Netwerk Radicalisering en Polarisatie (SRNP)) sleutelfiguren), weerbaarheidsprojecten en trainingen.

Integrale Persoonsgerichte aanpak Radicalisering (iPGA-R)
In 2017 kwamen er bij het Meld- en Adviespunt ongeveer 80 meldingen en adviesvragen binnen. Tegenover 2016 komen er minder, maar wel zwaardere meldingen binnen bij het Meld- en Adviespunt. Hierdoor stromen er meer meldingen door naar het driehoeksoverleg voor aanvullende informatie en gezamenlijke duiding. Eind 2017 waren er ongeveer 57 personen in regie. Het aantal personen in de aanpak nam toe tegenover 2016.

Per 1 augustus 2017 zijn de vijf Amstellandgemeenten ook aangehaakt bij de iPGA-R. Die gemeenten zijn Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn.
Er is een regisseur voor de regiogemeenten aangesteld. Die behandelt de casuïstiek binnen de regio en ontwikkelt hiervoor een netwerk binnen de Amstellandgemeenten. Daarbij gebruikt hij de kennis, expertise en ervaringen die op het AcVZ zijn opgedaan.

Doel 2 Activiteiten A B C

Amsterdam heeft leefbare wijken en buurten.
Amsterdam ontwikkelt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe middelen om criminaliteit aan te pakken en herhaling van crimineel gedrag te voorkomen. Amsterdam ontwerpt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe methodes om ervoor te zorgen dat minder jongeren in het criminele circuit belanden.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Leefbaarheidsmonitor Wonen in Amsterdam (WIA) 2-jaarlijks.	7,4		7,6	

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

We voerden onderstaande activiteiten uit om te zorgen dat Amsterdam leefbare wijken en buurten heeft. Uit de leefbaarheidsmonitor Wonen in Amsterdam blijkt dat het cijfer dat de bewoners hiervoor geven steeg met 0,1 tegenover het peiljaar.

Binnenstad Offensief

De druk op de binnenstad groeit snel. Dat komt door het stijgend aantal bezoekers en de groei van de stad. Daarom is per 1 december 2016 het Team Binnenstad Offensief ingesteld. Dat moet overlast en criminaliteit tegengaan en de leefbaarheid in het Centrum verbeteren.
Vanwege de aanhoudende drukte bleef het team ook na de zomer actief. Dat was in afgeslankte vorm, van 140 fte naar 97 fte. Sinds de start van het Binnenstad Offensief haalden we de volgende resultaten:

- In 2017 verbeterden op specifieke locaties in het Centrum de veiligheid (nepdrugsdealers) en (verkeers)overlastsituatie;
- De geregistreerde criminaliteit (zakkenrollerij en straatroof) in de inzetgebieden van het Binnenstad Offensief daalde;
- Rond overlast is (nog) geen duidelijke verbetering te zien. Bijna de helft van de bewoners vindt dat de leefbaarheid in hun buurt achteruit ging sinds de start van het Binnenstad Offensief. Vooral afval op straat en de overlast van groepen bezoekers vinden zij overlast geven;
- Er zijn fors meer sancties opgelegd door politie en handhaving, vooral op verkeersgerelateerde overlast. Het aantal uitgeschreven bonnen is meer dan verdubbeld.

De meeste bewoners waarderen het Binnenstad Offensief positief. Maar tegelijkertijd wordt duidelijk dat het Binnenstad Offensief niet alle overlast kan oplossen. (Politie)handhaving is het sluitstuk van de aanpak van het drukteprobleem: het doet niets aan de drukte zelf.

Regie veiligheid en zorg

Het regionale Actiecentrum Veiligheid en Zorg richtte zich ook in 2017 op procesregie bij ingewikkelde zaken op het snijvlak van veiligheid, zorg en sociaal domein. Het is een van de ruim 30 landelijke Zorg- en Veiligheidshuizen. De belangrijke procesregie gebeurt door personen die tegelijkertijd sturen op veiligheid en zorg. Het gaat daarbij niet alleen om Top600, Top400, Detentie en Terugkeer en Treiteraanpak. We hebben in 2017 ook een proef "Verwarde Verdachten" opgezet. En gingen de proeven "persoonsgerichte aanpak Voetbalhooligans" en "Criminele Families" verder door.

Bedreigde instellingen

In het coalitieakkoord is € 2 miljoen beschikbaar gesteld voor de beveiliging van bedreigde instellingen. Deze middelen zijn verdeeld over 2015-2018. Ook in 2017 troffen we aanvullende veiligheidsmaatregelen die de weerbaarheid van risicolocaties verhoogden.

Treiteraanpak

In 2017 heeft de verankering van de Treiteraanpak binnen de gemeente Amsterdam verder vorm gekregen. De meldpunten Zorg en Overlast hebben een centralere rol gekregen, omdat deze immers het fundament en het loket vormen binnen de Treiteraanpak. Daarnaast zijn diverse treiterzaken opgepakt.

Gedragsbeïnvloeding
In 2017 werkten we aan toepassen van gedragskennis bij handhavingsvraagstukken. De kennis deelden we door:

- het organiseren van expertmeetings;
- een training voor 25 collega's;
- het versterken van bestaande netwerken;
- opbouwen van nieuwe netwerken.

We voerden een proef uit waarbij handhavers on-the-job training kregen. Daarbij konden zij hun handelingsmogelijkheden verbreden door gedragsinzichten toe te passen. Gedragsexperimenten zijn gebruikt bij:

- overlast in de uitgaansgebieden zoals Rembrandtplein en Oudekerksplein;
- ernstige vervuiling bij ondergrondse afvalcontainers;
- jeugdoverlast;
- communicatie met kwetsbare cliënten zoals mensen met een bijstandsschuld en dak- en thuislozen;
- tegengaan van fietsen door het winkelgebied Oostpoort.

Ook gebruikten we gedragsbeïnvloeding bij voorbereiden van de invoering van de app Mijnbuur.nl. Daarmee willen we dat burgers bij afval- en geluidsoverlast zelf meer oplossingen vinden.

Prostitutie
Wet- en regelgeving
De rechter heeft uitspraak gedaan in een procedure van exploitanten tegen voorschriften in de APV. Daardoor kunnen we een aantal voorschriften (voorlopig) niet opleggen, bijvoorbeeld rond de intake van sekswerkers. We zijn in hoger beroep gegaan. Daarnaast zal aanpassen van landelijke wetgeving volgens het regeerakkoord nieuwe eisen voor de prostitutiebranche opleveren (Wet regulering prostitutie en misstanden seksbranche). Daarom is in 2017 besloten tot een ambtshalve verlenging van vergunningen en geldt een aangepaste werkwijze toezicht en handhaving. We begonnen een onderzoek naar de resultaten van de uitstapregeling. Hiermee bereiden we de blijvende voortgang van de regeling voor die in het regeerakkoord is aangekondigd.

Illegale prostitutie
De aanpak van illegale prostitutie gaf in samenwerking met het team migratie en mensenhandel van de politie meer controles. Het lijkt steeds belangrijker om (mogelijke) helpers als woningbemiddelaars en chauffeurs in beeld te hebben om illegale prostitutie aan te kunnen pakken.

Anoniem toezicht
Na de proef in 2016 hebben we voor het eerst anoniem toezicht op grotere schaal ingezet bij de controles van vooral Oosterse massagesalons. Controles in het verleden richtten zich vooral op sporenonderzoek. Dat zorgde ervoor dat exploitanten sporen op alle mogelijke manieren verwijderden. Controleren via anoniem toezicht is dan effectiever. Doordat we meer controles konden uitvoeren nam het zicht op de werkwijze in deze massagesalons toe.

Preventie
In 2017 gingen de trainingen voor ambtenaren over mensenhandel verder. Naast klankbordgroepen voor vrouwelijke en mannelijke sekswerkers kwam er een klankbordgroep voor transpersonen.
Er is een breed pakket aan voorlichting voor leerlingen, professionals en ouders. Daarnaast richt de aanpak loverboys zich op evalueren en inventariseren van het bestaande (zorg)aanbod voor slachtoffers van loverboyproblematiek. Hierbij is aandacht voor:

- registratie van jonge slachtoffers;
- preventieaanbod via lessen en trainingen;
- signalering van loverboyproblematiek door professionals;
- samenwerking tussen de zorg- en veiligheidsketens via een convenant 18-;
- inventarisatie van het aanbod van zorg en nazorg aan (LVB) slachtoffers;
- doorgang in zorgaanbod voor jongeren die 18 jaar worden.

My Red Light
In mei 2017 startte het project My Red Light daadwerkelijk als raambordeel. Op hetzelfde moment is een onderzoeksgroep gestart. Daarin onderzoeken wij, Startfoundation en de Stichting My Red Light de komende twee jaar de opbrengsten van het project.

Informatiesysteem voor controles en handhaving
In 2017 ontwikkelden we een eerste eenvoudig informatiesysteem voor controles en handhaving in de vergunde branche. De werkwijze met tablets voor toezichthouders voeren we in 2018 in.

Horeca
Pleinaanpak
Met de drie jaar durende proef "Gastvrije en veilige uitgaanspleinen" willen we samen met onze partners:
- de kwaliteit van het uitgaansleven verbeteren;
- minder geweldsincidenten op het Rembrandtplein.

In 2017 hebben we verschillende maatregelen uitgevoerd:
- per 1 april 2017 zijn het Rembrandtplein en aangrenzende straten fietsvrij;
- Sinds augustus zijn bij de belangrijkste ingangen van het plein lichtslingers en projecties opgehangen. Dit als markering van het uitgaansgebied;
- Er kwam een licht- en geluidskunstwerk gerealiseerd;
- Er is een ontwerp gemaakt voor wayfinding dat in 2018 opgeleverd wordt;
- Ook het afgelopen jaar weer zijn de gastheren en -vrouwen op het plein ingezet.

Andere activiteiten
We onderzochten de naleving van de drank en horecawet met mystery guest. En we hielden een mystery guest-onderzoek naar het deurbeleid. Daarbij onderzochten we transparantie en mogelijke discriminatie. Afgelopen jaar werkten we weer volop aan een goed verloop en naleving van de regels bij het Amsterdam Dance Event (ADE). Hierbij hebben we weer ontheffing van de openingstijden verleend aan de deelnemers van het ADE. Daarvoor moesten ze wel aan bepaalde voorwaarden voldoen. De proef met vierentwintiguursvergunningen is verder geëvalueerd.

Ondermijning
De bestaande samenwerking in RIEC-verband ging in 2017 verder. Daarnaast werkten we aan het ontwikkelen van vernieuwende methoden van data analytics. Dat deden we binnen het landelijke project City Deal-Zicht op ondermijning. Dat behandelt onder meer de thema's mensenhandel, witwassen, criminele motorclubs.
Dit project is een coalitie van de G4, Tilburg, de ministeries van Buitenlandse Zaken, Veiligheid en Justitie en Financiën en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Een succesvol voorbeeld in de bestuurlijke aanpak van criminele motorbendes is de sluiting van een clubhuis. In juni 2017 beëindigden we samen met de politie en woningcorporatie een clubhuis van de Satudarah in een woning in Amsterdam Zuidoost. Het is de eerste keer in Nederland dat een clubhuis succesvol is aangepakt. Het huurcontract van beide leden van de Satudarah is ontbonden. Wij legden fikse boetes op vanwege het overtreden van de Huisvestingswet en bestemmingsplan. Onze werkwijze is uitgelegd in een brochure en verspreid aan verschillende partners die met deze problematiek te maken hebben.

Financieringsconstructies
We hebben de expertise op het gebied van (internationale) financieringsconstructies verder ontwikkeld. We trekken hierin samen op met politie, Belastingdienst, Openbaar Ministerie en andere relevante interne en externe partners.
In 2017 zijn we begonnen met de organisatie van een Europees congres in mei 2018 met als leidend thema de onrechtmatige financiële stromen in de stad.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 2

De Top600/1000-aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten controleren.

Activiteit B Doelen 2

Bestuurlijke handhavingsinstrumenten inzetten bij specifieke gebieden, bedrijven (zoals horeca) en groepen.

Activiteit C Doelen 1 2

Persoonsgerichte aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten bewaken, als treiteraanpak en radicalisering.

Activiteit D

Een transparante en correcte bedrijfsvoering regelen in risicobranches.

Verbonden partijen

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.3	Baten 7,0	Lasten 58,8

1 Buurtgerichte veiligheid

Activiteit A B C D

Baten	0,0
Lasten	9,6

Het in 2017 op het beleidsterrein Buurtgerichte veiligheid uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2. Het gebiedsgerichte werken voor dit beleidsterrein bespreken we in 2.4 Stadsdelen.

2 Jeugdveiligheid

Activiteit A B C D

Baten	0,0
Lasten	5,9

Het in 2017 op het beleidsterrein Jeugdveiligheid uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2.

3 Veiligheidsprojecten

Activiteit A B C D

Baten 6,9
Lasten 43,3

Het in 2017 op het beleidsterrein Veiligheidsprojecten uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2. Het gebiedsgerichte werken voor dit beleidsterrein bespreken we in 2.4 Stadsdelen.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	5,1	0,9	1,4	0,5
Lasten	28,3	44,9	39,7	-5,2
- Saldo van baten en lasten	-23,2	-44,0	-38,2	5,7
Onttrekking reserves	2,3	5,9	5,4	-0,5
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2,3	5,9	5,4	-0,5
Subtotaal stedelijk	**-20,9**	**-38,1**	**-32,8**	**5,3**
Gebiedsgericht werken				
Baten	3,6	0,4	0,1	-0,3
Lasten	25,0	19,0	19,1	0,1
- Saldo van baten en lasten	-21,3	-18,6	-19,0	-0,4
Onttrekking reserves	1,3	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,3	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-20,0**	**-18,6**	**-19,0**	**-0,4**
Totalen programmaonderdeel 2.3	**-40,9**	**-56,7**	**-51,8**	**4,9**

Toelichting financiële realisatie

Het programmaonderdeel Veiligheid heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 4,9 miljoen. Dit komt door een positief resultaat van € 5,3 miljoen bij de stedelijke taken en een negatief resultaat van € 0,4 miljoen bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Veiligheid heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 5,3 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,5 miljoen en lagere lasten van € 5,2 miljoen dan begroot.

Baten
De baten zijn € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Deze hogere baten bestaan uit niet begrote rijksbijdragen en inkomsten voor personeel. Hier staan ook hogere lasten tegenover.

Lasten
De gerealiseerde lasten zijn € 39,7 miljoen zijn € 5,2 miljoen lager dan begroot. Dit heeft de volgende oorzaken:

- Doordat de besteding op meerdere incidentele prioriteiten in 2018 valt, zijn de lasten in 2017 € 4,9 miljoen lager. Het gaat om de prioriteiten "Veiligheid en OOV" (€ 3 miljoen), middelen coalitieakkoord 2014-2018 (€ 1,1 miljoen) en middelen radicalisering (€ 0,8 miljoen) die in de Meicirculaire 2017 zijn toegekend. Deze prioriteiten worden hieronder toegelicht:
  - Incidentele middelen Veiligheid uit Voorjaarsnota 2016 (€ 3 miljoen):
    Van de € 5 miljoen wordt € 3 miljoen in 2018 besteed aan project Rembrandtplein, verbetering leefbaarheid en buurttevredenheid in het gebied 1012, monitoring project eigen raam, aanpak illegale prostitutie, gedragsbeïnvloeding, programma prostitutie en incidenten extreme overlast in wijk en buurt.
  - Coalitie-akkoord 2014-2018
    - *Top600 en Top400 (€ 0,6 miljoen):*
      In het coalitieakkoord zijn voor een periode van vier jaar middelen beschikbaar gesteld voor de programma's Top 600 en Top 400. In 2017 was een incidenteel bedrag begroot van € 6,2 miljoen, waarvan € 5,6 miljoen is besteed. Het restant van € 0,6 miljoen zal in 2018 worden besteed. Dit is ook het laatste jaar van het coalitieakkoord en toewijzing van incidentele middelen aan deze programma's.
    - *Bedreigde instellingen (€ 0,4 miljoen):*
      In 2017 zijn minder subsidie aanvragen ontvangen dan voorzien. Omdat het dreigingsniveau niet is afgenomen en de subsidieregeling doorloopt in 2018 zijn de middelen nodig in 2018.
  - Lokale integrale aanpak radicalisering (€ 0,8 miljoen):
    Het Rijk heeft middelen toegekend (€ 0,9 miljoen) aan de gemeente Amsterdam voor de versterking van de veiligheidsketen inzake de lokale integrale aanpak van jihadisme. In 2017 zijn de activiteiten vertraagd door een integriteitsonderzoek. In 2018 worden de activiteiten hervat. In overleg met het Rijk is de bijdrage in 2018 verlaagd.
- De resterende € 0,3 miljoen valt vrij ten gunste van de algemene middelen. Dit bedrag is onder andere het gevolg van een lagere vastgestelde subsidie ter hoogte van € 0,2 miljoen.

Reserves
Er zijn minder uitgaven gedaan ten laste van de reserves OBT/IGH en Project 1012. Daardoor is de totale onttrekking aan deze reserves € 0,5 miljoen lager dan begroot. De afwijkingen worden onder het onderdeel Reserves en voorzieningen nader toegelicht.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn € 0,3 miljoen minder baten gerealiseerd dan begroot. Dit komt vooral door € 0,3 miljoen niet gerealiseerde opbrengsten Mulderhandhaving en bestuurlijke boetes overlast openbare ruimte.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reseves 2.3 Veiligheid Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve project 1012	16,7	-	-4,8	-	-4,6	-	0,2	12,2
Decentralisatiegelden OOV	0,5	-	-0,2	-	-0,2	-	-	0,3
Regie-unit OBT	1,9	-	-1,0	-	-0,7	-	0,3	1,3
Totalen	**19,2**	**-**	**-5,9**	**-**	**-5,4**	**-**	**0,5**	**13,7**

Toelichting

In totaal wordt € 5,5 miljoen onttrokken aan de reserves Project 1012 (€ 4,6 miljoen), decentralisatie uitkeringen OOV (€ 0,2 miljoen) en OBT/IGH (€ 0,7 miljoen).

De reserve project 1012 is bestemd voor planschadekosten vanuit Project 1012 en voor de proceskosten van het programma. De onttrekking van de reserve project 1012 is € 0,2 miljoen lager dan begroot door minder subsidieverstrekking aan plaatselijke ondernemers en lagere proceskosten. De reserve OBT/IGH is ingesteld in 2012 voor de invoeringskosten van Organisatie Bestuurlijk Toezicht. De onttrekking aan de reserve OBT/IGH is € 0,3 miljoen lager dan begroot doordat het zwaartepunt van de uitgaven is verschoven van 2017 naar 2018.

Beleidskaders

- Het Regionaal Veiligheidsplan voor de politieregio Amsterdam beschrijft de veiligheidsprioriteiten 2015-2018.;
- De Algemene Plaatselijke Verordening is het lokale handhavingskader voor de gemeente Amsterdam;
- De landelijke wet- en regelgeving rondom veiligheid vormt het algemene handhavingskader.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Door reorganisaties bij gemeente en politie is er minder menskracht om criminaliteit tegen te gaan.
Maatregel: We zetten capaciteit flexibel in en handhaven vanuit gerichte informatie.

2. Drukte in de stad gaat gepaard met overlast: er ontstaat spanning tussen wonen, werken en recreëren op een en dezelfde plek.
Maatregel: Om spanning te voorkomen stellen we regels op die we vervolgens flexibel en vanuit gerichte informatie handhaven.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	SAOA	3.574	4.887
2	*Spirit*	2.006	1.966
3	Bedreigde instellingen	500	152
4	Top 600/1000 regisseurs	247	412

Toelichting

1. Stichting Aanpak Overlast Op straat
De centrale stad en de stadsdelen subsidiëren gezamenlijk SAOA. Daarmee willen we jeugdoverlast terugdringen en de informatiepositie over jongeren in Amsterdam onderhouden. Op straat pakken de straatcoaches jongeren aan die overlast veroorzaken. Gezinsbezoekers bezoeken ouders om hen aan te spreken op het gedrag van hun kind(eren). Bij de aanpak van de jeugdproblematiek in de Banne speelden de straatcoaches een belangrijke rol. In 2017 begonnen we om de straatcoaches, als specialistische toezicht(shouders), meer in te bedden in onze toezicht- en handhavingsorganisatie. Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg subsidieert nog vier extra koppels straatcoaches in de stadsdelen Noord, Zuidoost, Oost en Nieuw-West, speciaal voor personen op de lijst Top600 en

Top400. Straatcoaches en gezinsbezoekers van de SAOA werken voor honderd personen in de Top600 en Top400 nauwer samen met Top600-/Top400-regisseurs. De regisseurs krijgen hierdoor meer informatie over gedrags(patronen) op straat en in het netwerk.

Het begrote bedrag voor 2017 is alleen het bedrag van de centrale stad voor de structurele subsidie aan SAOA. Naast deze subsidie verstrekten de centrale stad en de stadsdelen in 2017 incidentele subsidies voor extra straatcoaches voor de problematiek in de Banne en Zuid Oost en de personen op de lijst Top 600/Top 400 uit de prioriteiten voor Wijk en Buurt en de Top 600/400. Het bedrag voor de incidentele subsidies van de centrale stad is € 1,3 miljoen. Naast deze bedragen hebben de stadsdelen € 0,6 miljoen bijgedragen aan de structurele subsidie en € 0,4 miljoen aan de incidentele subsidies.

2. Spirit

Spirit ontvangt subsidie voor:

- de Intensieve Forensische Aanpak (IFA);
- de Kleinschalige Voorziening voor jongeren die preventief in hechtenis zijn genomen.

IFA bestaat uit twee delen:

1. De Intensieve Forensische Aanpak (IFA): een forensische dwang- en drangaanpak van jongeren en jongvolwassenen tussen 16 en 24 jaar oud. Zij hebben een midden tot hoog risicoprofiel op recidive, inclusief licht verstandelijk beperkten (Top600-personen, ex-gedetineerden, veel- en meerplegers);
2. IFA-semiresidentieel; een aanpak voor jonge, criminele zorgmijders tussen de 12 en 18 jaar oud met ernstige en complexe problematiek.

3. Bedreigde instellingen

In het coalitieakkoord is € 2 miljoen beschikbaar gesteld voor de beveiliging van bedreigde instellingen. Deze middelen zijn verdeeld over 2015-2018. Ook in 2017 troffen we aanvullende veiligheidsmaatregelen om de weerbaarheid van risicolocaties te verhogen.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.2.4 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.4	Baten 2,4	Lasten 25,5

Brandweer en crisisbeheersing

Baten	-
Lasten	-

Op dit beleidsterrein zijn de stadsdelen niet actief.

OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

Baten	2,3
Lasten	6,4

De stadsdelen werkten in 2017 aan het bewaken van de balans tussen wonen, werken, recreëren en veiligheid. Een aantal voorbeelden hiervan waren:

- Aanpak van woninginbraak. Onder meer via het 'donkere dagen offensief' en de veiligheidsweek. Daarmee nam bijvoorbeeld in Nieuw-West en West het aantal woninginbraken af;
- Verminderen van overlast en vergroten van de leefbaarheid. Bijvoorbeeld de aanpak van (nep) drugsdealers en zakkenrollers via het Binnenstad Offensief;
- Aanpak van overlast op straat en vergroting van de veiligheid via de straatcoaches van de Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA). Vanaf 2017 zijn de straatcoaches ook actief in Zuidoost. Ondanks hun inzet en de jongerennetwerken nam het aantal overlastgevende jeugdgroepen in Nieuw-West toe;
- We bestreden polarisering, radicalisering en vervreemding door samen te werken met ouders, buurtbewoners, moskeeën en buurthuizen;
- We werkten aan de veiligheid in openbare ruimte door extra capaciteit in te zetten op meldingen openbare ruimte Amsterdam (MORA);
- Toezicht en Handhaving bestreden en voorkwamen overlastsituaties bij grote evenementen, zoals bijvoorbeeld bij voetbalwedstrijden in het Arenagebied. Ook hielpen ze de politie bij crowdcontrol en signalering van onveilige situaties.

Veiligheid

Baten	0,1
Lasten	19,1

In 2017 namen we aanvullende maatregelen tegen een mogelijke aanslag met een voertuig. In Centrum plaatsen we bijvoorbeeld betonnen banken en blokken. Door de schietpartij op de Oostelijke Eilanden begonnen we een project om de onrust in de buurt tegen te gaan. We werken samen met politie en jongerenwerk om de rust in de wijk te herstellen en herhaling te voorkomen.

In verschillende stadsdelen waren Whatsapp-groepen actief om criminaliteit in de wijken tegen te gaan. Dankzij deze groepen zijn meerdere verdachten op heterdaad aangehouden voor

woninginbraken. Ook hielpen zij bij het tegengaan van High Impact Crime misdaden. Deze misdaden hebben grote invloed op het slachtoffer, diens directe omgeving en het veiligheidsgevoel in de maatschappij. Zuid ontving met de Week van de Veiligheid een prijs die het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing Amsterdam-Amstelland jaarlijks uitreikt. Met deze week boden we activiteiten aan om onder andere verdacht gedrag te herkennen en overvallen tegen te gaan.

We werkten samen met politie, GGD en zorginstanties om jeugdcriminaliteit en drugs- en alcoholoverlast te bestrijden. De lessen die we in 2016 opdeden uit de Banne in Noord rond de aanpak van jeugdoverlast hebben we verder uitgebreid. Die hebben we ook in andere wijken ingezet. We pasten de 'groepsaanpak' toe. Die leidde er bijvoorbeeld toe dat rond het Mercatorplein in de Baarsjes meer grip kwam op overlastgevende jeugd. Met het Meldpunt Zorg en Woonoverlast en de Treiteraanpak signaleren we mogelijke treiterzaken steeds eerder.

Programma 3
Portefeuillehouders: wethouders Litjens, Choho, Van der Burg en Ivens

3.3 Verkeer en Openbare Ruimte

Amsterdam is een bereikbare stad. Amsterdammers, ondernemers en toeristen kunnen zich veilig en efficiënt verplaatsen, waarbij slim gebruik wordt gemaakt van de beschikbare ruimte.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

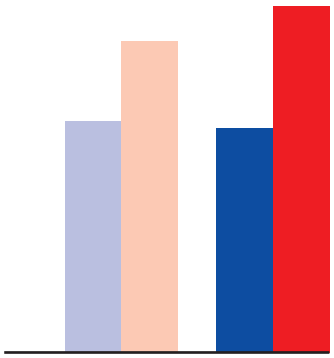

	Begroting	Jaarverslag
Baten	637,6	610,1
Lasten	854,0	949,9

3.3.1 Openbaar Vervoer

Beleid maken voor, aanleggen van en beheren van het openbaar vervoer en het taxivervoer.

- Belangrijke gebeurtenissen in de afbouw van de Noord/Zuidlijn in 2017 zijn de inwerkstelling van de nieuwe toegangspoortjes op het centraal station en de keuze om eerst het treinbeveiligingssysteem (S&C) op de Noord/Zuidlijn te implementeren en daarna pas op de rest van het metronetwerk. Ook hebben we in 2017 het traject Noord/Zuidlijn uitgebreid getest op het gebied van ICT en beveiliging.
- De afgelopen twee jaar is het aantal reizigers op de drie drukste veerlijnen op het IJ met zo'n 15% per jaar gegroeid. Na een eerste extra schip in 2016, is in april 2017 een tweede nieuw verlengde veer in de vaart genomen. In het najaar van 2017 zijn weer twee extra (verlengde) ponten aanbesteed.

3.3.2 Parkeren

Parkeren van voertuigen in de openbare ruimte, in garages en in stallingen.

- Het aantal fietsparkeerplekken bij treinstations is dit jaar verder uitgebreid. De stalling Centraal Station Stationsplein Oost is in gebruik genomen en het aantal plekken aan de westzijde van het Amstelstation is verdubbeld. Op verschillende plaatsen zijn fietsparkeervakken gecreëerd of zijn plekken op straat op andere wijze vergroot. Daarnaast zijn verschillende stallingen in ontwikkeling. De volgende zijn inmiddels aanbesteed: Centraal Station Prins Hendrikkade, uitbreiding stalling Amstelstation Oostzijde, Strawinskystalling station Zuid, Zuidasdok drie stallingen, Kleine Gartmanplantsoen en Beurspleinstalling. Verschillende andere stallingen zijn in voorbereiding.
- De nota Parkeernormen Auto is vastgesteld. In de nota zijn de nieuwe parkeernormen voor auto's vastgesteld voor nieuwbouw en transformatieprojecten in de stad. Bewoners van nieuwbouw krijgen geen vergunning meer om op straat te parkeren, ook niet als er parkeerplaatsen op eigen terrein beschikbaar zijn.

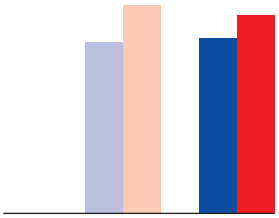

3.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	147,4	150,0
Lasten	179,8	169,8

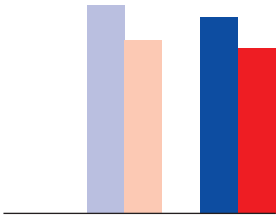

3.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	362,9	342,3
Lasten	301,6	287,7

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De toegenomen drukte heeft in de stadsdelen vooral geleid tot maatregelen op het gebied van fietsparkeeroverlast en verkeersveiligheid. Zo hebben diverse stadsdelen fietsparkeerplekken aangelegd, maar ook is er intensief gehandhaafd op foutief geparkeerde fietsen en zijn fietswrakken verwijderd. De verkeersveiligheid is vergroot door verkeer-remmende maatregelen, het aanleggen van vrij liggende fietspaden, het

3.3.3 Verkeersmaatregelen

De openbare ruimte en infrastructuur aanpassen en verkeersstromen reguleren.

- Op 14 december 2017 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het verplaatsen van snorfietsers naar de rijbaan met helmplicht. Dat betekent dat de voorgenomen algemene maatregel van bestuur (AMvB) wordt voorgelegd aan de Raad van State en bij een positief advies zal vanaf 2019 de snorfiets naar de rijbaan verplaats worden.
- In 2017 is DORA doorgezet. Hiermee doen we een extra inspanning om de achterstand terug te dringen in het onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies in de stadsdelen buiten de ring, boven het IJ en het Amsterdamse Bos. We voeren een maatregelenpakket van 67 projecten boven 't IJ en buiten de Ring uit. Dit jaar is 64% van de projecten om achterstallig onderhoud in de openbare ruimte weg te werken uitgevoerd of in uitvoering gegaan.

3.3.4 Wegen, straten, pleinen

Openbare verlichting, infrastructuur, verlichting en verkeersregelinstallaties exploiteren, beheren en onderhouden.

- De raad heeft vanaf 2017 structureel € 11,2 miljoen vrijgemaakt voor het Aanvalsplan Schoon. Dit is een aanvulling op het reguliere schoonmaken door de stadsdelen. Dankzij de maatregelen uit het Aanvalsplan Schoon is het aantal gebieden dat het niveau Verzorgd haalt, gestegen van 11 naar 20 van de 22. De straten en pleinen van Amsterdam zijn dus schoner dan een jaar geleden.
- Project De Entree betreft de vernieuwing van de centrumzijde van het Centraal Station over de hele breedte van het Stationseiland. Op 28 maart 2017 is het hoofdcontract van De Entree gegund aan de aannemer.

3.3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie

Kwaliteit van groen realiseren voor een concurrerende, aantrekkelijke en leefbare stad.

- In 2017 zijn twaalf buurtparken toegevoegd aan de openbare ruimte (de doelstelling was 8), waarmee meer groen in de buurt wordt gerealiseerd. En er zijn acht stadsparken heringericht voor intensiever gebruik.
- Veel mensen hebben gebruik gemaakt van de regeling "Amsterdamse Dierenhulp aan minima". Er verschenen dieren op spreekuren die leden aan chronische kwalen, maar nooit eerder door een dierenarts gezien waren. Er waren 3.100 consulten/behandelingen van huisdieren van minima voor gereduceerd tarief. De doelstelling voor 2017 was 3.500.

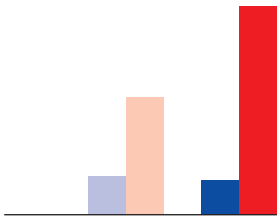

3.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	22,4	21,7
Lasten	71,5	126,8

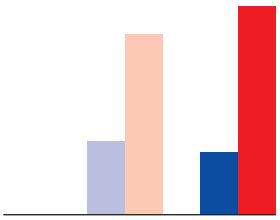

3.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	101,0	88,2
Lasten	249,0	288,3

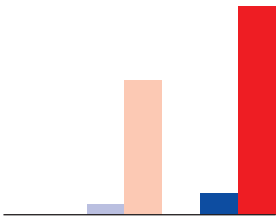

3.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,9	8,0
Lasten	52,1	77,3

aanpassen van routes voor werkverkeer en het anders inrichten of verplaatsen van laad en losplekken.

De verkeersveiligheid rond scholen is verder verbeterd. Ook bereikbaarheid was in de stadsdelen een belangrijk thema. Dat kon van en naar de stad zijn over het water (veren) of via fietsroutes, maar ook midden in de stad door verkeersmaatregelen te koppelen aan het vernieuwen van de openbare ruimte en het optimaliseren van het gebruik daarvan. Ook rond evenementen en voor werkverkeer is de bereikbaarheid bevorderd.

Portefeuillehouders: wethouders Litjens, Choho, Van der Burg en Ivens

3.3 Verkeer en Openbare Ruimte

Maatschappelijk effect programma

Met het programma Verkeer en openbare ruimte wilden we ook in 2017 bereiken dat Amsterdammers en bezoekers zich veilig en efficiënt kunnen verplaatsen in een goed bereikbare stad, en dat de openbare ruimte en de parken voelen als een huiskamer voor de Amsterdammer. We hebben Amsterdam nog aantrekkelijker gemaakt om te wonen, te werken en te verblijven en we hebben de economische vitaliteit van de stad verder versterkt.

Amsterdam is in 2017 schoner en heler geworden. Door het Aanvalsplan Schoon scoren 17 van de 22 gebieden nu op het niveau verzorgd. Voor we met het aanvalsplan begonnen ging dat nog maar voor slechts de helft van de gebieden op. Het rapportcijfer van bewoners is het afgelopen jaar nog niet gestegen en is 6,2 (volgens rapport 'Wonen in Amsterdam 2017'). We blijven ons inzetten voor de verbetering van reiniging en beheer in buurten waar niveau verzorgd nog niet behaald is.

Bij de Voorjaarsnota 2016 hebben we € 40 miljoen vrijgemaakt voor de aanpak van achterstallig onderhoud in de periode 2016-2018. Daar waar het achterstallig onderhoud het grootst is, gaan we de kwaliteit van de openbare ruimte en de leefbaarheid verbeteren met het Programma Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA). Dit is een maatregelenpakket van 67 projecten, bestaande uit grote opknapbeurten van straten, stoepen en groen, boven 't IJ en buiten de Ring. Inmiddels hebben we tien plekken al opgeknapt en zijn we begonnen met de uitvoering van dertig projecten. We zijn ook gestart met de voorbereiding voor de uitvoering van de resterende projecten. Naast deze € 40 miljoen hebben we nog eens € 6,8 miljoen uitgetrokken om de openbare ruimte in de stadsdelen Nieuw-West, Zuidoost en Noord op te knappen met de werkbrigade. Maar ook op duurzaamheid hebben we stappen gezet. Zo is het percentage LED-lampen bij de openbare verlichting gestegen van 18% naar 24%. Het belang van duurzaamheid in de openbare ruimte is met de vaststelling van de Visie openbare ruimte ook vastgelegd en onderschreven door de gemeenteraad. Het doel is de komende jaren duurzaamheid verder in te bedden in de werkwijzen ten aanzien van onze assets.

Amsterdam is ook mooier geworden in 2017. Met de oplevering van delen van de projecten Rode Loper en het Leidseplein hebben we mooie verblijfruimtes aan de Amsterdammer teruggegeven waarbij we meer ruimte hebben gecreëerd voor fietsers en voetgangers. In 2017 hebben we vier stations van de Oostlijn gerenoveerd. Sinds de invoering van de Puccinimethode in 2014 is ook de inrichtingskwaliteit (van de gebruikte materialen) toegenomen. Met het Beleidskader Puccinimethode zetten we deze lijn door. We hebben een aantal stadsparken toegankelijker en aantrekkelijker gemaakt. Amsterdammers hebben al jaren grote waardering voor het groen en de biodiversiteit in hun woon- en werkomgeving. Nu hebben we nog meer plekken in de openbare ruimte vergroend, zoals (school)pleinen, straten en speeltuinen. Ook de biodiversiteit neemt toe. Voor Amsterdammers zijn meer mogelijkheden gekomen om zelf initiatieven te ontplooien om groen in de buurt aan te leggen of te beheren.
De subsidie voor groene daken heeft wederom geleid tot meer groen op 115 gebouwen. Het totaal oppervlakte aan groen dak in Amsterdam is nu 300.000 m^2 op meer dan 2200 gebouwen.

Maar Amsterdam is in 2017 ook drukker geworden. De druk op de openbare ruimte en de verkeersnetwerken is in 2017 verder toegenomen. Dat kwam door zowel de groei van het aantal bewoners en bezoekers als de economische groei van de stad. Vooral het fietsgebruik is sterk toegenomen. Door crowdmanagement, kentekenonderzoek en verkeersstudies weten we steeds gedetailleerder hoe we met deze drukte moeten omgaan. De drukte op de ponten is ook toegenomen. De nieuwe en grotere veerponten zijn hard nodig gebleken. De tevredenheid van de reizigers heeft er echter niet onder te lijden gehad; met een 7,9 als rapportcijfer blijken de reizigers nog erg tevreden met hun veren. Het in 2017 opgestelde Touringcar Transitieplan is in december

door de raad vastgesteld. Hiermee gaan we het touringcarverkeer in 2018 en 2019 gefaseerd uit de binnenstad weren. Tegelijk werken we aan een ontheffingsbeleid voor het stadshart.

Amsterdam wordt groter en de stad zal de komende jaren snel verder groeien. We hebben de verkeerskundige consequenties van de plannen uit Koers 2025 in beeld gebracht en we hebben een set van maatregelen bedacht om de stad bereikbaar en leefbaar te houden.

Verder hebben we onze reguliere taken uitgevoerd, zoals het dagelijks beheer en onderhoud van wegen, straten, pleinen, bruggen, parken, groen, openbare verlichting en tunnels, het reguleren van verkeersstromen en reiniging.

Wat hebben we bereikt?

Openbaar vervoer
2017 stond in het teken van de afbouw van de Noord/Zuidlijn. We hebben de nieuwe toegangspoortjes op Centraal Station in werking gesteld en we hebben besloten om eerst het treinbeveiligingssysteem (S&C) op de Noord/Zuidlijn in te stellen en daarna pas op de rest van het metronetwerk. Daarnaast heeft de gemeenteraad akkoord gegeven voor de voorbereiding van de bouw van halte Sixhaven, als onderdeel van het voorkeursbesluit Sprong over het IJ. In de rest van de stad hebben we dit jaar ook voorbereidingen getroffen voor de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn. Zo hebben we de haltes op Weteringcircuit aangepast als onderdeel van de OV-investeringsagenda voordat op de binnenring meer trams gaan rijden.

De drukte in de stad zien we terug in het gebruik van de veren. De afgelopen twee jaar is het aantal reizigers op de drie drukste veerlijnen op het IJ met zo'n 15% per jaar gegroeid. Daarom hebben we in april een tweede nieuw verlengd veer in de vaart genomen op de Buiksloterweglijn en hebben we in het najaar weer twee extra (verlengde) ponten aanbesteed.

In 2017 hebben we de taxiverordening aangepast, waardoor Toegelaten Taxiorganisaties (TTO's) beter weten waarop ze worden afgerekend. Met de verordening hebben we vastgelegd dat op zes standplaatsen standplaatsmanagement moet worden ingevoerd als de TTO's hiervan gebruik willen blijven maken. Dit is een belangrijke voorwaarde om de TTO's actief te betrekken en verantwoordelijk te maken voor de standplaatsen.

We hebben een mobiliteitsverkenning uitgevoerd. Hieruit blijkt dat bij realisatie van de huidige planvoorraad (70.000 woningen) het aantal verplaatsingen naar verwachting met 20% zal toenemen. Het huidige stedelijke en regionale verkeers- en vervoersnetwerk is daar niet op gebouwd. Conclusie van de verkenning is dat voor deze groei een schaalsprong in mobiliteitsinvesteringen nodig is, vooral gericht op Hoogwaardig Openbaar Vervoer en fietsvoorzieningen.

Parkeren
De openbare ruimte in de stad is schaars en wordt door het stijgend bezoek aan de stad steeds intensiever gebruikt. Dit uit zich ook in de parkeerdruk. We hebben in 2017 geen nieuwe meting uitgevoerd, maar er zijn wel afgeleide indicatoren die een stijging van de parkeerdruk laten zien. Zowel de parkeeropbrengsten als de verwerking van het aantal fietsen in het fietsdepot zijn gestegen. Om de druk voor het parkeren in de openbare ruimte te verminderen, gaan we parkeergarages en fietsenstallingen bouwen en sluiten we contracten met private garages om deze parkeerruimte beter te benutten. Voor de bouw van drie garages met 1.650 parkeerplaatsen is het uitvoeringsbesluit genomen. De Albert Cuypgarage wordt in 2018 opgeleverd. We hebben in 2017 7.000 fietsplaatsen opgeleverd en 22.000 plaatsen aanbesteed in acht nog te bouwen fietsenstallingen.

We hebben de P+R voorraad met 322 plaatsen vermeerderd en het aantal garageplekken dat wordt ingehuurd voor vergunninghouders met 199 uitgebreid. De wachtlijsten voor parkeervergunningen zijn sterk afgenomen en het aanbod van deelauto's is sinds 2013 sterk gestegen. We hebben nieuw beleid vastgesteld met autoparkeernormen voor nieuwbouw en om parkeren op de stoep tegen te gaan. Daarnaast werken we aan gebiedsgerichte parkeeroplossingen in Noord, Nieuw-West en Zuidoost. In 2017 is het Meerjarenplan Fiets vastgesteld en daarmee een aanpak om de grootste fietsparkeerknelpunten de komende jaren aan te pakken.

Verkeersmaatregelen
De druk op de openbare ruimte en de verkeersnetwerken is in 2017 verder toegenomen. Dat kwam zowel door de groei van het aantal bewoners en bezoekers als door de economische groei van de stad. In de Mobiliteitsverkenning, die we dit jaar hebben opgeleverd, zijn de verkeerskundige consequenties van de plannen in beeld gebracht en hebben we maatregelen bedacht om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. Het huidige stedelijke en regionale verkeers- en vervoersnetwerk kan de groei niet aan. Voor deze groei is een schaalsprong in mobiliteitsinvesteringen nodig, vooral gericht op Hoogwaardig Openbaar Vervoer en fietsvoorzieningen. Op basis van onderzoek hebben we een plan uitgewerkt voor het bereikbaar houden van het Zeeburgereiland. Dat is nodig vanwege het besluit om hier grootschalig te gaan ontwikkelen van onder meer de Sluisbuurt, terwijl de huidige ontsluiting van IJburg en Zeeburgereiland nu al onder druk staat.

Op 14 december heeft de Tweede Kamer ingestemd met het verplaatsen van snorfietsers naar de rijbaan met helmplicht. Dat betekent dat de voorgenomen Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) wordt voorgelegd aan de Raad van State. Bij een positief advies zal de snorfiets vanaf 2019 naar de rijbaan verplaatst worden. In september zijn we gestart met camerahandhaving in de Cuyperspassage, naar voorbeeld van de passage bij het Rijksmuseum. Het mede door Amsterdam ondertekende Manifest 'Verkeersveiligheid, een nationale prioriteit' is overgenomen door het nieuwe kabinet. Het nieuwe meerjarenplan Fiets 2017-2022 is op 9 november 2017 door de raad vastgesteld. Hierin staan 53 maatregelen die bijdragen aan comfortabel doorfietsen, gemakkelijk fietsparkeren en ander fietsgedrag.

Bij de Voorjaarsnota 2016 hebben we € 40 miljoen vrijgemaakt voor de aanpak van achterstallig onderhoud in de periode 2016-2018. Waar het achterstallig onderhoud het grootst is, gaan we de kwaliteit van de openbare ruimte en de leefbaarheid verbeteren met het Programma Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA). Dit is maatregelenpakket van 67 projecten boven 't IJ en buiten de Ring. We hebben tien projecten afgerond en van dertig projecten is de uitvoering begonnen. De voorbereiding voor de uitvoering van de resterende projecten hebben we ook opgestart. Naast deze € 40 miljoen hebben we nog eens € 6,8 miljoen uitgetrokken om de openbare ruimte in de stadsdelen Nieuw-West, Zuidoost en Noord op te knappen met de werkbrigade.

Wegen, straten en pleinen
Vernieuwingen en verbeteringen van het normenkader, gegevensverzameling, inspectiekaders en kostenmodel bieden kansen voor slimmer beheer en onderhoud van de openbare ruimte en infrastructuur. Deze veranderingen passen we toe via het Programma Assetmanagement.
Door de groei van het aantal bewoners en bezoekers nam ook in 2017 de druk op de openbare ruimte en infrastructuur toe. Door uitvoering van het Aanvalsplan Schoon Amsterdam 2017 hebben we het kwaliteitsniveau schoon verbeterd van sober naar verzorgd in een substantieel deel van de gebieden.

In de Visie openbare ruimte, 'De huiskamer van álle Amsterdammers: richtlijnen voor ontwikkeling en beheer van de Amsterdamse openbare ruimte' staat op hoofdlijnen beschreven wat we de komende jaren willen bereiken in de openbare ruimte voor de hele stad. De openbare ruimte kan in 2025 het toegenomen gebruik aan en ondersteunt de dynamiek van de stad. Ook ziet de openbare ruimte er in de hele stad verzorgd uit en is deze duurzaam en klimaatbestendig ingericht.

In het Beleidskader Puccinimethode hebben we de algemene uitgangspunten en afspraken vastgelegd voor de inrichting van de openbare ruimte in Amsterdam. Het kader bevat algemene afspraken over de vormgeving van de openbare verlichting en het straatmeubilair, het verhardingsmateriaal, standaard profielen, afwateringsdetails en voorschriften voor de aanleg van het groen. Deze algemene beleidsafspraken vragen om een nadere technische uitwerking waarin alle details exact beschreven staan. Deze technische uitwerking hebben we opgenomen in twee onderliggende handboeken die in 2017 door de raad zijn vastgesteld: Handboek Puccinimethode Rood & Handboek Puccinimethode Groen.

Groen, dierenwelzijn en recreatie
We hebben geïnvesteerd in de kwaliteit en het toevoegen van groen in en rond de stad. We hebben dit gedaan door stadsparken, zoals het Noorderpark en het Nelson Mandelapark, nog intensiever te kunnen laten gebruiken en door met bewoners en organisaties te investeren in groen in de buurt op straten, pleinen en op en aan gebouwen. Zo zijn er 15 schoolpleinen vergroend en 7 natuurlijke speelplaatsen gerealiseerd. Door het oplossen van 42 ecologische knelpunten hebben we bijgedragen aan de verdere ondersteuning van de biodiversiteit in de stad. Klimaatbestendigheid (zowel in de openbare ruimte bij de toepassing van wadi's en watervertragende groenstroken als in de publieke ruimte door 10.000 m^2 aan groen-blauwe daken aan te leggen) heeft een prominentere plaats gekregen op onze agenda. We zien het groen nu meer als infrastructuur die kan helpen Amsterdammers meer te laten bewegen en leren. Groen in de buurt en daarmee de vele groeninitiatieven in de stad hebben we dit jaar een extra impuls gegeven door de inzet van € 2 miljoen structureel voor deze projecten. In 2017 is € 4,6 miljoen aan Groengelden geïnvesteerd in groene projecten in en om de stad.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	635,1	388,8	423,3	34,5
Lasten	765,9	798,8	567,4	-231,4
- Saldo van baten en lasten	-130,8	-409,9	-144,1	265,9
Onttrekking reserves	266,9	328,7	139,9	-188,8
Toevoeging reserves	274,5	139,4	196,1	56,8
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-7,7	189,4	-56,2	-245,6
Subtotaal stedelijk	**-138,5**	**-220,6**	**-200,3**	**20,3**
Gebiedsgericht werken				
Baten	120,7	17,0	23,5	6,5
Lasten	312,3	178,8	168,8	-10,0
- Saldo van baten en lasten	-191,7	-161,8	-145,3	16,5
Onttrekking reserves	48,8	40,8	23,4	-17,4
Toevoeging reserves	26,2	18,6	17,6	-1,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	22,5	22,2	5,8	-16,4
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-169,1**	**-139,6**	**-139,5**	**0,1**
Totalen programma 3	**-307,6**	**-360,2**	**-339,8**	**20,4**

Toelichting baten en lasten

Het totaal van programma Verkeer en openbare ruimte heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 20,4 miljoen. Dit is het saldo van het positief resultaat van € 20,3 miljoen op stedelijk niveau en het positieve resultaat van € 0,1 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het programma Verkeer en openbare ruimte heeft, ten opzichte van de stedelijke begroting, een positief resultaat van € 20,3 miljoen. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 231,4 miljoen en hogere baten van € 34,5 miljoen. Bij de reserves is € 188,8 miljoen minder onttrokken en € 56,8 miljoen meer toegevoegd dan begroot.

Baten
De totale baten van € 423,3 miljoen zijn € 34,5 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste afwijkingen zijn hogere baten vanwege een niet begrote vrijval van de risicovoorziening Noord/ Zuidlijn van € 15,1 miljoen, hogere parkeerinkomsten van € 9,5 miljoen, en hogere opbrengsten van € 9 miljoen voor diverse tram- en bus- projecten. Tegenover deze baten staan ook hogere lasten van € 9 miljoen en hogere dotaties van € 24,6 miljoen.

Lasten
De totale lasten van € 567,4 miljoen zijn € 231,4 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste oorzaken zijn:

- Lagere lasten van € 118,1 miljoen voor de Noord/Zuidlijn worden veroorzaakt door de wijziging in het BBV waarbij dergelijke investeringen voortaan geactiveerd moeten worden en niet meer rechtstreeks uit een reserve mogen worden gedekt. De mutaties voor de Noord/Zuidlijn hebben geen effect op het resultaat omdat de baten en lasten met de reserve worden verrekend;
- De uitgaven uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds zijn lager dan begroot (€ 58,6 miljoen) doordat een aantal projecten in de openbare ruimte doorlopen in 2018. Dit wordt verder toegelicht in de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds;
- Er zijn nieuwe toepassingsregels voor het gebruik van eigen middelen voor de financiering van investeringen voorgeschreven vanwege een wijziging in het BBV. Deze nieuwe regels resulteren in € 32,9 miljoen aan lagere lasten (maar een hogere dotatie bij de reserves).

Bovenstaande afwijkingen zijn saldoneutraal. De volgende afwijkingen hebben wel invloed op het gerealiseerde saldo van programma 3:

- Lagere overheadslasten van € 9,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead;
- Lagere lasten van € 13,8 miljoen veroorzaakt doordat de uitvoering van de activiteiten als de aanpak van achterstallig onderhoud, watertappunten, Canadese populieren en Assetmanagement vertraagd zijn. Deze worden nog wel uitgevoerd in 2018;
- Een overschrijding van € 1,4 miljoen in de programmakosten Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte. Deze worden ten laste van de reserve frictiekosten gebracht.

Reserves
Per saldo is er voor € 245,6 miljoen minder onttrokken dan begroot. Dit komt doordat er voor de Noord/Zuidlijn € 118 miljoen minder is onttrokken (zie toelichting lasten) en door een lagere onttrekking bij het Stedelijk Mobiliteitsfonds vanwege lagere uitgaven van € 60,2 miljoen (zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds) en een hogere dotatie van € 9,9 miljoen vanwege hogere parkeeropbrengsten. Een dotatie aan een financieringsreserve van € 32,9 miljoen was nog niet begroot, evenals een dotatie van € 15,1 miljoen aan de reserve Noord/Zuidlijn. Daarnaast is er voor € 7,3 miljoen minder onttrokken aan projectreserves vanwege vertraging in de uitvoering van projecten.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Het programma Verkeer en openbare ruimte voor gebiedsgericht werken heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,1 miljoen. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 10,0 miljoen en hogere baten van € 6,5 miljoen. Bij de reserves is € 17,4 miljoen minder onttrokken en € 1,0 miljoen minder toegevoegd dan begroot. De afwijkingen worden nader toegelicht in de programmaonderdelen.

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

3.3.1 Openbaar Vervoer

Beleid maken voor, aanleggen van en beheren van het openbaar vervoer en het taxivervoer.

Belangrijke ontwikkelingen

Het gebruik van het OV door de Amsterdammer neemt toe en de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn is aanstaande. 2017 was een belangrijk jaar waarin wij druk bezig waren met de voorbereiding van de Noord/Zuidlijn. Dit komt onder andere naar voren in het afronden van de werkzaamheden van de Rode Loper en in maatregelen aan het OV-netwerk. In samenwerking met de Vervoerregio en GVB werkten wij met de Investeringsagenda OV aan de verbetering van het OV-netwerk.

Door de gebiedsontwikkelingen in Noord is het gebruik van de veerponten de afgelopen twee jaar met zo'n 15% per jaar gegroeid. Dit is fors meer dan de verwachte jaarlijkse groei van 6%, die ten grondslag ligt aan het besluit Sprong over het IJ. Zoals al besloten was, zijn er twee nieuwe verlengde ponten aangeschaft, hierdoor neemt de vervoerscapaciteit toe.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

De OV-infrastructuur is onderdeel van het gemeentelijke infrastructuurnetwerk en sluit goed aan op het regionale en landelijke OV-netwerk. De OV infrastructuur is kostenefficiënt.
Verder realiseren van de Noord-Zuidlijn en in 2018 in gebruik nemen, waarmee het metronet de ruggengraat van het Openbaar Vervoernetwerk wordt. In 2017 hebben we een vervolgstudie uitgevoerd naar de mogelijke uitbreiding van het metro-netwerk. We werken samen met SRA en GVB aan een investeringsagenda voor het Openbaar Vervoer. Deze bevat maatregelen om de doorstroomsnelheid van het Openbaar Vervoer te verbeteren. Daarnaast onderzoeken we de ruimtelijke inpassing van het Programma Hoogfrequent Spoor. Met de vervanging van de bestaande Amstelveenlijn maken we een kosteneffectieve, hoogwaardige, verkeersveilige en toekomstvaste railverbinding. Ook werken we aan het opknappen van de stations van de Oostlijn.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Rapportcijfer tevredenheid reizigers over het stedelijk Openbaar Vervoer.	7,4 (2014)	7,5	7,6	2018	7,5
				2019	7,5
				2020	7,5

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
Het rapportcijfer van de reizigers voor de tevredenheid over het openbaar vervoer ligt met 7,6 boven de streefwaarde van 7,5. Uit het onderzoek naar de klantwaardering van 2017 blijkt dat de reizigers het GVB in 2017 dus beter waarderen als een jaar eerder. Bus steeg van een 7,6 naar een 7,8. Daarmee bezet het GVB voor het eerst de eerste plek bij de drie grote stadvervoerders. Tram ging van 7,4 naar een 7,5 en metro scoort een mooie 7,4. Dat is net zoveel als het jaar ervoor, maar we zijn blij dat de waardering voor metro ondanks de vele operationele uitdagingen, waaronder de renovatie van de Oostlijn en de lopende voorbereidingen op de Noord/Zuidlijn, stabiel is gebleven. De beleving van de sociale veiligheid in de voertuigen en op haltes is gestegen, en ook de waardering van de reisinformatie nam toe.

Belangrijke gebeurtenissen in de afbouw van de Noord/Zuidlijn in 2017 zijn de inwerkstelling van de nieuwe toegangspoortjes op het Centraal Station en de keuze om eerst het treinbeveiligingssysteem (S&C) op de Noord/Zuidlijn in te voeren en daarna pas op de rest van het metronetwerk. Ook hebben we in 2017 het traject Noord/Zuidlijn uitgebreid getest op ICT en beveiliging. Daarnaast heeft de gemeenteraad in juli 2017 ingestemd met de voorbereiding van de bouw van halte Sixhaven, als onderdeel van het voorkeursbesluit Sprong over het IJ.

In samenwerking met de Vervoerregio en GVB wordt met de Investeringsagenda OV gewerkt aan de verbetering van de exploitatie van het OV-netwerk. Onderdeel van deze investeringsagenda is het aanleggen van een hoogwaardige busverbinding tussen Sloterdijk en Schiphol. Na het raadsbesluit van februari 2017 is de aanbesteding gestart van de twee grootste deelprojecten; Meer en Vaart en Slotermeerlaan. De realisatie op de Slotermeerlaan start in februari 2018. In 2017 zijn voor de trajecten uit de tweede tranche van de investeringsagenda nota's van uitgangspunten opgesteld en enkele maatregelen zijn versneld uitgevoerd in verband met de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn en bijbehorende aanpassing van de dienstregeling van de trams. Zo wordt het Frederiksplein versneld uitgevoerd. Ook is een doorkijk gemaakt naar vervolgprojecten.

Ook hebben we gewerkt aan de uitbreiding, verbetering en het onderhoud van het Amsterdamse metro- en tramnetwerk. Dit wordt voornamelijk gefinancierd door Vervoerregio Amsterdam. Bekende voorbeelden zijn de projecten Amstelveenlijn en Stationsrenovatie Oostlijn. In 2017 is de ombouw van de Amstelveenlijn aanbesteed. Eind 2018 moeten alle stations in de Oostlijn een frisse uitstraling hebben waardoor de passagiers zich prettiger en veiliger voelen. De stations Van der Madeweg, Reigersbos, Centraal Station en Waterlooplein zijn in 2017 gerenoveerd.

Naast de Amstelveenlijn en de renovatie van de Oostlijn zijn in 2017 de volgende projecten opgeleverd: Busplatform station Noord, Wayfinding en Multimediascherm Kathedraal. Daarnaast zijn er nog 17 metro en tram-projecten in uitvoering of in voorbereiding, zoals Metrostation RAI en Verbetering IJtram.

Om Amsterdam bereikbaar te houden is het belangrijk om goed samen te werken met partners op landelijk en regionaal niveau. Zo werkt Amsterdam samen met haar partners aan het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Tevens is in 2017 gewerkt aan de actie-agenda Stedelijke Bereikbaarheid. De gemeente Amsterdam is trekker voor dit deelprogramma namens de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

Op 1 januari 2017 is Stadsregio Amsterdam "Vervoerregio Amsterdam" geworden. Wij hebben in 2017 bijdragen geleverd aan het opstellen van de 'Strategische Visie Mobiliteit' van de Vervoerregio. Deze visie vormt een basis voor het regionale Werkprogramma Verkeer & Vervoer en andere programma's waar de Vervoerregio aan werkt.

Doel 2 Activiteiten **D**

De taxiklant kan rekenen op betrouwbaar taxivervoer vanaf standplaatsen.
Bij de taxi's is er nog een sterke groei van het aantal taxivergunningen en een gestage groei van het aantal TTO-vergunningen (Toegelaten taxiorganisaties-vergunningen). Voor de verbetering van de kwaliteit moeten de TTO's een meer regulerende rol krijgen. Maar voor handhaving in de taximarkt is ook in 2017 nog inzet van de gemeente nodig. Er is een verdere samensmelting van de bel- en opstapmarkt voor taxi en een toename van vernieuwende diensten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage klanten dat de genomen taxirit waardeert met minimaal een 5,5.	93% (2013)	95%	89%	2018	95%
				2019	95%
				2020	95%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken
Het aantal taxi's in Amsterdam groeit sterk. Het waarderingscijfer, dat de gehele taximarkt over het jaar 2017 betreft, blijft met 89% achter bij de doelstelling.
In de praktijk blijkt dat vooral de opstapmarkt, waar wij actief bijsturen, ondermaats presteert. Vooral de ritten vanaf de standplaats worden slecht gewaardeerd. Hier worden ritten geweigerd, vragen chauffeurs te hoge prijzen en voelen mensen zich onveilig tijdens de rit. Niet alleen gedrag maar ook de publieke opinie kan een rol hebben gespeeld. De negatieve berichtgeving over taxi's en de hinder die zij veroorzaken in het centrum van Amsterdam kan een rol hebben gespeeld in de beoordeling.

In 2017 is de taxiverordening aangepast, waardoor TTO's (Toegelaten Taxi Organisaties) beter weten waarop ze worden afgerekend. In de verordening is vastgelegd dat voor zes standplaatsen standplaatsmanagement moet worden ingevoerd als de TTO's hiervan gebruik willen blijven maken. Dit is nodig om de TTO's actief te betrekken en verantwoordelijk te maken voor de standplaatsen. Voor de verbetering van de kwaliteit moeten de TTO's een meer regulerende rol krijgen, maar ook handhaving door gemeente (en politie) blijft vooralsnog nodig. Eind 2017 is een evaluatie van het taxibeleid gestart. Daarbij kijken we naar het functioneren van het taxistelsel en de realisatie van het in 2012 ingestelde taxibeleid. De conclusies en aanbevelingen worden in 2018 verwacht.

Doel 3

De veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal sluiten aan bij de vervoersvraag en zijn kosteneffectief.
Eind 2016 is een nieuw verlengd IJ-veer in de vaart genomen met ruimte voor 310 passagiers (in plaats van 240 nu). Een tweede nieuw, verlengd IJ-veer komt in 2017 (dekking Voorjaarsnota 2016). Het vrijkomende reguliere veer komt op het Oostveer, zodat deze verbinding blijft bestaan. Vijf nieuwe veren als vervanging van de huidige Noordzeekanaalveren (uit de jaren '30) worden in 2017 gebouwd. Afsluiten van een nieuw contract voor de uitbating van de veren. Halverwege 2017 loopt het huidige contract met GVB af. Het bestuur wil de exploitatie en beheer van de Noordzeekanaalveren aanbesteden. In 2018 komt hierover een besluit.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Rapportcijfer reizigers over veren.	7,8 (2014)	7,8	8,1	2018	7,8
				2019	7,8
				2020	7,9

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken
Het rapportcijfer van de reizigers over de veren ligt met een 8,1 boven het gestelde doel van 7,8. Dit komt waarschijnlijk door het mooie voorjaar.

De afgelopen twee jaar is het aantal reizigers op de drie drukste veerlijnen op het IJ met zo'n 15% per jaar gegroeid. Dit is meer dan de gemiddelde jaarlijkse groei van 6%, die we verwachtten bij het besluit Sprong over het IJ.
Na een eerste extra schip in 2016, is in april 2017 een tweede nieuw verlengde veer in de vaart genomen op de Buiksloterweglijn. Dit type schip is schoner en efficiënter dan de huidige veren. In het najaar van 2017 zijn weer twee extra (verlengde) ponten aanbesteed.

Om de drukte in betere banen te leiden hebben we in 2017 meer handhavers en instapbegeleiders ingezet. Dit is de veiligheid en de capaciteitsbenutting ten goede gekomen. Verder zijn de bestaande veren meer uren gaan varen.

Onder andere vanwege de (versnelde) reizigersgroei is een adaptieve verenstrategie opgesteld, waarmee de komende jaren zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de verdere reizigersgroei en de ontwikkelingen rondom Sprong over het IJ. Deze geactualiseerde nota Veren is in februari 2018 vastgesteld door de raad.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1

De Noord/Zuidlijn vanaf 2018 in beheer nemen.

Activiteit B Doelen 1

Infrastructuur voor het Openbaar Vervoer aanpassen en de investeringsagenda Openbaar Vervoer uitvoeren.

Activiteit C Doelen 1

Invloed aanwenden bij partijen als het Rijk, Vervoerregio, NS en ProRail om stedelijke doelen te behalen.

Activiteit D Doelen 2

De bijdrage van de Toegelaten Taxiorganisaties (TTO's) aan standplaatsmanagement krijgt vorm. TTO's betrekken we actief en maken we verantwoordelijk. Ook werken we aan een versteviging van de relatie tussen de TTO's en de chauffeurs.
Dit doen we door handhaving en door voorrang te geven aan het invoeren van bonusbeleid om de eigen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit te vergroten.

Activiteit E Doelen 1

In 2017 voeren we een vervolgstudie uit naar de mogelijke uitbreiding van het metronetwerk.

Voor deze activiteiten zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

GVB Holding N.V.
Voor de doelen 1 en 3 wordt gebruik gemaakt van het GVB. Het GVB voorziet in Amsterdam in het openbaar vervoer. Het GVB heeft verschillende dochterondernemingen, of heeft een belang in ondernemingen. Het gaat hier om:

- GVB Exploitatie BV;
- GVB Veren BV;
- GVB Activa BV;
- GVB Infra BV;
- MEA BV.

GVB Activa BV is eigenaar van de zogenaamde strategische OV-activa. Dit zijn onder andere railvoertuigen, werkplaatsen, remises en eindpuntvoorzieningen. GVB Infra BV is onze opdrachtnemer voor met name dagelijks onderhoud aan railinfra en tramvervangingsprojecten. Gemeente Amsterdam is opdrachtgever voor de veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal. GVB Veren BV voert dit uit volgens het exploitatiecontract 2013-2017 en de aanbesteding van de diverse investeringen. GVB Veren is, als onderdeel van het GVB, 100% bezit van de Gemeente Amsterdam.

Vervoerregio Amsterdam
Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van de Vervoerregio Amsterdam. De Vervoerregio is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten vanuit een Gemeenschappelijke Regeling rond verkeer en vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de diverse Investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets.
De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam.
Per 2017 is de voormalige Stadsregio omgevormd tot Vervoerregio. Daarbij zijn de taken rond wonen en economie overgegaan naar de Metropoolregio. De komende tijd volgen nadere voorstellen over de (bestuurlijke) inrichting van de Vervoerregio. Verder wordt het Regionaal Verkeer en Vervoerplan – het uit 2004 stammende beleidsfundament van de Vervoerregio – geactualiseerd. We werken aan zoveel mogelijk kruisbestuiving met de gemeentelijke Mobiliteitsverkenning, die nu ook loopt.
De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een rijksbijdrage (Brede Doeluitkering). De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.1	**Baten**	150,0	**Lasten**	169,8

1 Metro/tram/bus

Activiteit A B C D

Baten	105,0
Lasten	139,3

Emissievrije bussen
Vanuit luchtkwaliteit en leefbaarheid hebben we in 2017 de mogelijkheden onderzocht van emissievrije bussen. De verschillende oplaadtechnieken en eventuele laadpunten betekenen ook iets voor de OV-infrastructuur in de stad en leggen beslag op een deel van de openbare ruimte. In 2018 gaan we door met dit onderzoek.

Touringcar
De in 2017 opgestelde Touringcar Transitieplan is in december door het college vastgesteld. Met dit plan wordt het touringcarverkeer in 2018 en 2019 gefaseerd uit de binnenstad geweerd. Tegelijk werken we aan een ontheffingsbeleid voor het stadshart.

Metro
Naast de werkzaamheden aan de Noord/Zuidlijn hebben we in 2017 gewerkt aan het busplatform station Noord, de renovatie van de Oostlijn en zijn we met de ombouw van de Amstelveenlijn gestart. Verder hebben we in 2017 het beheer en onderhoud aan de railinfrastructuur uitgevoerd.

Vervolgstudie uit naar de mogelijke uitbreiding van het metronetwerk
We hebben vervolgonderzoeken uitgevoerd naar de uitbreiding van Metronetwerk Amsterdam.

Eind 2017 hebben we de raad geïnformeerd over de verschillende tracé-mogelijkheden en maatschappelijke kosten-batenanalyses. Een deel van de vervolgonderzoeken is nog niet afgerond en wordt betrokken bij diverse andere projecten, zoals Sprong over het IJ, Koers2025 en OV Toekomstbeeld.

In 2017 hebben we meegewerkt aan een haalbaarheidsstudie van verschillende railmodaliteiten op de west- en zuidtak van Amsterdam. Ontvlechting van treinsoorten heeft op korte termijn het meeste effect. Voor de middellange termijn wordt de Airportsprinter als oplossingsrichting nader onderzocht. Ook hebben we gekeken naar de mogelijkheden voor het sluiten van de kleine ring met een metro verbinding tussen Isolatorweg en Centraal Station. De resultaten worden meegenomen in de voorbereiding van Havenstad. Om de uitbreiding van de metro te kunnen realiseren wordt gekeken naar een mogelijke bijdrage van het Rijk.

2 Veren (Activiteit B en C) **Activiteit** B C

Baten	45,0
Lasten	30,4

Veren

Noordzeekanaalveren

De veren op het Noordzeekanaal zijn ruim 80 jaar oud. In december heeft de raad besloten om deze schepen te vervangen en vijf plug-in hybride schepen aan te schaffen. Het eerste nieuwe schip wordt naar verwachting in 2020 in gebruik genomen. Voor de bouw en de overname is een budget beschikbaar gesteld van € 36,2 miljoen (ten laste van de voorziening Veren).

Contract "Exploitatie en beheer veren IJ en Noordzeekanaal"

Het huidige contract voor de exploitatie en het beheer van de veren met GVB liep medio 2017 af en is met een jaar verlengd. Het nieuwe contract wordt bij voorkeur weer inbesteed aan GVB Veren B.V. Daartoe worden verkennende onderhandelingen met GVB gevoerd die moeten leiden tot een contract voor de periode 2018-2024 met een lagere prijs bij gelijkblijvende kwaliteit. Besluitvorming hierover wordt in de eerste helft van 2018 verwacht.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	196,6	117,2	145,7	28,5
Lasten	258,9	249,3	141,6	-107,8
- Saldo van baten en lasten	-62,3	-132,1	4,1	136,2
Onttrekking reserves	146,1	123,5	4,3	-119,2
Toevoeging reserves	121,9	13,1	28,2	15,1
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	24,2	110,4	-23,9	-134,3
Subtotaal stedelijk	**-38,2**	**-21,7**	**-19,8**	**1,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-**	**-**	**-**
Totalen programmaonderdeel 3.1	**-38,2**	**-21,7**	**-19,8**	**1,9**

In het programmaonderdeel Openbaar Vervoer worden alleen stedelijk kosten gemaakt. Het saldo van € 19,8 miljoen wijkt met € 1,9 miljoen positief af van de begroting.

Toelichting Stedelijk

Het programmaonderdeel Openbaar Vervoer heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,9 miljoen als gevolg van hogere baten van € 28,5 miljoen en lagere lasten van € 107,8 miljoen. Per saldo wordt voor € 134,3 miljoen minder onttrokken aan de reserves.

Baten
De totale baten bedragen € 145,7 miljoen, dit is € 28,5 miljoen hoger dan begroot. Dit heeft de volgende redenen:

- Hogere baten van € 3,6 miljoen voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur (BORI). Dit hangt samen met de lasten voor beheer en onderhoud die in 2017 eveneens € 3,6 miljoen hoger zijn dan begroot;
- Op basis van de derde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ongeveer € 15,1 miljoen. Dit is een saldo neutrale afwijking. Zie ook de toelichting bij het onderdeel Reserves en voorzieningen;
- In 2017 zijn diverse OV-projecten uitgevoerd waarvoor de dekking afkomstig is van externe financiers. Door wijzigingen in het kasritme zijn zowel de baten als de lasten € 1,6 miljoen hoger dan begroot;
- Hogere niet begrote baten van € 9,0 miljoen voor diverse tram- en busprojecten. De baten betreffen subsidies van de Vervoerregio Amsterdam ten behoeve van diverse tram- en bus projecten zoals verbetering toegankelijkheid OV, Westtangent, HOV Zaancorridor en HOV Daalwijkdreef. Deze baten dekken de niet begrote investeringslasten;
- De baten met betrekking tot de exploitatie van veren zijn € 0,9 miljoen lager dan begroot door een administratieve wijziging van de bijdrage aan de exploitatie veren uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Lasten
De totale lasten bedragen € 141,6 miljoen, dit is € 107,8 miljoen lager dan begroot. De toelichting splitst zich op twee producten, namelijk Openbaar Vervoer en Veren.

Openbaar Vervoer
- De lasten voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur (BORI) zijn ongeveer € 3,6 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door hogere lasten van het beheer en (vervangings)onderhoud voor de railinfrastructuur (BORI). Dit wordt gecompenseerd door hogere subsidie van de Vervoerregio en betreft een saldo-neutrale afwijking;
- Wijzigingen in de verslaggevingsregels van de BBV hebben ertoe geleid dat vanaf 2017 de lasten voor het project Noord/Zuidlijn anders gepresenteerd worden (activering naar balans) en niet meer verantwoord worden via de exploitatie. Dit geldt ook voor de bijbehorende onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn. In de Begroting 2017 is deze wijziging niet verwerkt. Zowel de lasten als de onttrekking aan de reserve zijn als gevolg van deze BBV wijziging ongeveer € 118 miljoen lager dan begroot. Dit is een saldo-neutrale afwijking;
- Voor project voorbereiding Metrostation Sixhaven waren de lasten in 2017 ongeveer € 0,4 miljoen lager dan begroot. Dit betreft een incidenteel budget. Het project is nog in voor-bereiding. Conform besluitvorming in de Voorjaarsnota 2017 loopt het project door naar 2018;
- In 2017 zijn diverse OV-projecten uitgevoerd waarvoor de dekking afkomstig is van externe financiers. Door wijzigingen in het kasritme zijn zowel de baten als de lasten € 1,6 miljoen hoger dan begroot;
- Voor diverse tram- en busprojecten die gedekt worden door subsidies en bijdragen van derden zijn de baten en de lasten niet begroot. Deze afwijkingen hebben geen budgettair effect op de algemene middelen. Het betreft voor ongeveer € 9 miljoen aan niet begrote lasten. Zie ook de toelichting onder baten;

- Door vertraging in besluitvorming over de voorkeursvariant Waterplein Oost als gevolg van onzekerheden rondom de locatie van het IJpleinveer zijn de lasten bij het project IJsei € 1,8 miljoen lager dan begroot. Hier staat een lagere onttrekking uit een reserve tegenover.

Veren

- De aanschaf van het derde IJ-veer wordt voor het overgrote deel niet in 2017 maar in 2018 betaald. Het veer is in 2017 besteld maar wordt in 2018 geleverd en in gebruik genomen. Voor 2017 betekent dit voor € 3,8 miljoen aan lagere lasten dan begroot;
- Op basis van het besluit Bestuursopdracht opschonen reserves en voorzieningen (20 december 2017) heeft de raad besloten de werking van de voorziening veren aan te passen en in overeenstemming te brengen met het doel van deze voorziening. De hieruit voortvloeiende begrotingswijzigingen zijn in 2017 niet volledig doorgevoerd. Dit heeft geen effect op het rekeningresultaat van de gemeente als geheel, maar leidt wel tot een onbalans tussen de programma's. Op programma 3 Verkeer en Openbare Ruimte ontstaat hierdoor een overschrijding van € 3,7 miljoen; op het programma Algemene dekkingsmiddelen is er een voordelige afwijking van € 3,7 miljoen;
- Bij de Voorjaarsnota 2017 zijn middelen toegekend voor de extra inzet van bestaande veren van € 0,5 miljoen en voor de extra inzet van handhavers van € 0,3 miljoen. Omdat deze bedragen waren gebaseerd op een heel kalenderjaar maar pas na besluitvorming in de Voorjaarsnota 2017 konden worden ingezet, is een onderuitputting ontstaan van een € 0,6 miljoen;
- Om dubbeltellingen te voorkomen worden de lasten van de exploitatie veren, die gedekt worden door het Stedelijk Mobiliteitsfonds, hier niet meer als last verantwoord. Dit leidt tot lagere lasten van € 0,9 miljoen;

Algemeen

- Lagere overheadslasten van € 0,3 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens het BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor tot lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Reserves

Het saldo van de onttrekkingen en dotaties aan reserves is € 134,3 miljoen lager dan begroot. In dit programmaonderdeel worden baten en lasten voornamelijk afgerekend met reserves. De afwijkingen worden onder het onderdeel Reserves en voorzieningen toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.1 Openbaar vervoer Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Gemeentelijk aandeel in kosten busstation/ auto-onderdoorgang CS	8,0	-	-4,8	-	-3,7	-	1,1	4,3
Reguliere vervanging IJveren	-	13,1	-	13,1	-	-	-	13,1
Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/ Zuid-lijn	175,8	-	-118,7	15,1	-0,6	15,1	118,1	190,3
Totalen	**183,8**	**13,1**	**-123,5**	**28,2**	**-4,3**	**15,1**	**119,2**	**207,7**

Toelichting

Door vertraging in besluitvorming over de voorkeursvariant Waterplein Oost als gevolg van onzekerheden over de locatie van het IJpleinveer zijn de lasten bij het project IJsei € 1,1 miljoen lager dan begroot. Hier staat een lagere onttrekking uit een reserve tegenover.

Aan incidentele lasten voor IJ-veren was voorheen ten laste van de voorziening Veren voor de periode 2019 tot en met 2022 een bedrag van € 13,1 miljoen voorzien. Bij het besluit Bestuursopdracht opschoning reserves en voorzieningen is daarom besloten om voor incidentele vervangingsinvesteringen in 2019 tot en met 2022 een overige bestemmingsreserve in te stellen van € 13,1 miljoen ten laste van de incidentele vrijval na opschoning van de voorziening Veren. De looptijd van de reserve is vier jaar.

In verband met wijzigingen in de verslaggevingsregels (BBV) worden vanaf 2017 de lasten voor het project Noord/Zuidlijn anders gepresenteerd (activering naar balans) en lopen deze niet meer via de gemeentelijke exploitatie. Dit geldt ook voor de bijbehorende onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn. Zowel de lasten als de onttrekking aan de reserve zijn als gevolg van deze BBV-wijziging € 118 miljoen lager dan begroot. Dit is een saldo-neutrale afwijking.

In 2017 heeft conform de Begroting 2017 een onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ongeveer € 0,6 miljoen. Dit in verband met de bijdrage aan het project De Rode Loper conform besluitvorming in de Najaarsnota 2017.

Op basis van de derde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ongeveer€ 15,1 miljoen. Dit is een saldo-neutrale afwijking. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en de middelen zijn hiermee overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 3.1 Openbaar vervoer**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Integraal vervoerssysteem veren	245,8	-	-64,2	-	-48,8	-	15,4	197,0
Risicofondsen Noord/Zuidlijn	40,1	-	-	-	-15,1	-	-15,1	25,0
Totalen	**285,9**	**-**	**-64,2**	**-**	**-63,9**	**-**	**0,3**	**222,0**

Toelichting

Ten opzichte van de begroting is € 15,4 miljoen minder aan de voorziening Integraal vervoerssysteem veren onttrokken. De onttrekking viel vooral lager uit doordat de overname van de oude en de aankoop van nieuwe NZK veren is uitgesteld (€ 13,3 miljoen) en doordat een gunstigere afkoopsom voor de pontpleinen en lagere vervangingskosten voor de pontfuiken in Velsen (€ 2,0 miljoen) zijn gerealiseerd.

Op basis van de derde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ongeveer € 15,1 miljoen. Dit is een saldo-neutrale afwijking. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en is hiermee overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.

Beleidskaders

- Mobiliteitsaanpak 2030 is het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030;
- Investeringsagenda Openbaar Vervoer Stadsregio, een overeenkomst met investeringen die door Amsterdam en de Vervoerregio in de komende periode in het Openbaar Vervoer worden gedaan;
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit, de agenda houdt Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk. Concrete maatregelen die meer ruimte creëren en de doorstroming verbeteren. Voor voetganger, fietser, openbaar vervoerreiziger en automobilist;
- Taxiverordening Amsterdam;
- Nota Veren (2013), doorkijk naar toekomstige capaciteitsbehoefte en ontwikkeling. Inmiddels is in 2018 de nieuwe nota Veren vastgesteld;
- Wet Lokaal Spoor, in werking getreden op 1 december 2015. Deze wet maakt SRA verantwoordelijk voor aanleg, beheer en veiligheid van lokale railinfrastructuur;
- Lijnennetvisie Stadsregio is vastgesteld door SRA. Deze biedt de kaders voor het maken van een vervoerplan Noord/Zuidlijn waarop de gemeente een infratoets uitvoert;
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Door rijksbezuinigingen op de bijdrage Vervoerregio daalt de kwaliteit van het Openbaar Vervoer.

Maatregel: Meer efficiency door samen met Vervoerregio en GVB de Openbaar Vervoer-investeringsagenda uit te voeren.

2. De toegelaten taxiorganisaties (TTO's) ontwikkelen zich onvoldoende als professionele organisaties.

Maatregel: Het taxibeleid wordt in 2018 geëvalueerd.

Het risico van het taxibeleid is geactualiseerd. De in 2017 gestarte beleidsevaluatie is hieraan toegevoegd bij de beheersmaatregelen.

3. Veren kunnen groeiende passagiersstroom onvoldoende aan.

Maatregel: Actieve monitoring van de reizigersstromen en de aanschaf van schepen over het IJ.

Om een beter beeld te krijgen van de drukte op met name de drie drukste veerlijnen achter het Centraal Station Amsterdam (Buiksloterwegveer (BSW), IJpleinveer en NDSM-veer) is het aantal reizigers geteld in september 2015, juni 2016, september 2016, juni 2017 en september 2017. In de periode september 2015 tot september 2017 zien we de volgende gemiddelde jaarlijkse groeicijfers van de drie centrale veerlijnen: BSW: 15%, NDSM-veer: 19% en IJpleinveer 12%. Dit is veel hoger dan de gemiddelde jaarlijkse groeiprognose van 6% die ten grondslag ligt aan het besluit Sprong over het IJ. In absolute aantallen groeide het aantal reizigers in de maand september in die twee jaar met 166.000 personen. 75% daarvan komt voort uit de groei van BSW.

In 2018 zal een geautomatiseerd monitoringssysteem in gebruik worden genomen dat het aantal reizigers continu telt. Dat biedt de mogelijkheid om de capaciteit van de IJveren nog beter op de vervoersvraag af te stemmen.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

3.3.2 Parkeren

Parkeren van voertuigen in de openbare ruimte, in garages en in stallingen.

Belangrijke ontwikkelingen

De autoparkeerdruk is in 2017 niet afgenomen en de fietsparkeerdruk evenmin. Het aantal bezoekers aan vooral het centrumgebied neemt jaarlijks sterk toe. Om de druk op de openbare ruimte van auto- en fietsparkeren te verlichten bouwen we ondergrondse garages en stallingen. De Albert Cuypgarage wordt in 2018 opgeleverd. In 2017 zijn uitvoeringsbesluiten genomen voor de Singelgrachtgarage Marnix en de Willibrordusgarage. De fietsenstalling Centraal Station Oost is in 2017 in gebruik genomen en het aantal plekken aan de westzijde van station Amstel is verdubbeld. We hebben inmiddels acht grote fietsparkeergarages aanbesteed en we bereiden er nog eens vijf voor. Daarnaast hebben we bovengrondse fietsparkeervakken gecreëerd en zetten we fietscoaches in om de fietsparkeeroverlast te beperken.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **C** **D**

Bewoners en bezoekers kunnen voertuigen snel en veilig parkeren.
In 2017 wordt een nieuwe nota Parkeernormen vastgesteld, waarin de parkeereisen voor nieuwbouw van woningen, kantoren en voorzieningen worden vastgelegd. In 2017 wordt het Actieplan Slimmer Parkeren voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit actieplan komt voort uit Maatregel 17 van de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (Iedere auto op de beste plaats). Er staan voorstellen in voor korte- en lange termijnmaatregelen om parkeervraagstukken en openbare ruimte vraagstukken op te lossen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Percentage gemiddelde bezettingsgraad van parkeerplaatsen in parkeerplan gebied.	92% (2013)	89%	89%	2018	88%
				2019	88%
				2020	88%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
De bezettingsgraad in het parkeerplangebied zoals opgenomen in de kolom rekening 2017 is gebaseerd op de parkeerdrukmeting van 2016. In 2017 heeft geen meting plaatsgevonden. In 2016 is de parkeerdruk in het centrum ten opzichte van 2014 met 0,6 procentpunt afgenomen (van 89,8% naar 89,2%). Dit is een verwaarloosbaar verschil. Geconcludeerd kan worden dat de parkeerplaatsen die vergunninghouders hebben vrijgemaakt door in garages te parkeren voor het overgrote deel zijn opgeheven. De kleine overmaat (met name in stadsdeel Centrum) wordt opgevuld door bezoekers.

Het aantal op te leveren P+R-plekken blijft met 4.750 achter bij de doelstelling van 8.956. In 2017 is gewerkt aan twee uitbreidingen:

1) P+R Noord met 442 P+R parkeerplekken.
2) in februari 2017 is een nieuwe P+R overeenkomst met RAI bekrachtigd.

De overeenkomst voorziet in flexibele inzet die kan oplopen tot meer dan 1.000 plekken. Dit waren er eerst 678. De stijging van 322 is verwerkt in het aantal van 4.750 P+R-plekken.

Daarnaast zijn we begonnen met een evaluatie naar de effectiviteit van het P+R-beleid. Daarbij onderzoeken we de kansen van P+R in de komende jaren. Hierbij bekijken we onder andere naar de behoefte aan verdubbeling van het aantal plekken. Verder is in 2017 gewerkt aan een plan van aanpak om het totaal aantal gerealiseerde P+R-plekken in Amsterdam op termijn nog verder te verhogen. De besluitvorming hierover staat gepland in 2018.

Doel 2

Activiteiten C D

De wachtlijsten voor autoparkeervergunningen zijn 30% korter dan in 2012.
Het verkorten van de wachtlijsten is een belangrijk doel in het Parkeerplan Amsterdam 2012. Het doel is de wachtlijst in het Parkeerplangebied te verminderen. In 2017 volgt de evaluatie van het Parkeerplan en bepalen we zo nodig nieuwe streefwaardes.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Procentuele afname van wachtlijsten ten opzichte van 2012.	PM (2013)	32%	91%	2018 2019 2020	34% 34% 34%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De afname van de wachtlijsten is met 91% ten opzichte van het peiljaar 2012 groter dan de doelstelling van 32%. De verklaring voor de sterke afname van de wachtlijsten is vooral gelegen in het strenger en regelmatiger toetsen op de voorwaarden voor een parkeervergunning, zowel in het bestaande vergunningenbestand als bij mensen op de wachtlijst.

Het totale aantal garageplekken dat wordt ingehuurd voor vergunninghouders, inclusief langparkeerders, in 2017 is 1.702. De toename in 2017 bedraagt 199 plekken en is als volgt opgebouwd:

- 50 plekken vervallen door het aanpassen van het contract Heinekenplein van 100 naar 50 plekken;
- 50 plekken vervallen doordat Waterlooplein door exploitant is opgezegd;
- 30 plekken toename door opening Ceres;
- 35 plekken toename door opening Centrum Oost;
- 215 plekken toename door opening Kwintijn II;
- 19 plekken toename door toevoegen niet verkochte plekken in Kwintijn II.

Doel 3

Activiteiten A B C D E

Beter gebruik van de openbare ruimte door minder auto's en ongebruikte fietsen op straat.
Vanuit het Parkeerplan (2012), de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2016) en de Visie Openbare Ruimte (2016) maken we meer openbare ruimte in het centrumgebied. Dat is bestemd voor verblijf, voetgangers en fietsers. De stadsdelen voeren deze plannen uit door herinrichtingen. Ook werken we verder aan de zoekgebieden en de voorbereiding van parkeergarages, zoals Nieuwezijds Voorburgwal en Weteringcircuit.In lijn met de Verkeersnetten, de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (UAM) en de Visie Openbare Ruimte krijgen verblijfsfuncties, voetgangers en aan fietsers in de meeste stadsstraten de nadruk. In 2017 kijken we hoe de maatregelen uit het parkeerplan en UAM hebben geholpen en zullen helpen bij het maken van aantrekkelijke gebruiksruimte. De gemeentelijke parkeergarages en fietsenstallingen exploiteren en beheren en verwijderde fietsen afhandelen via het fietsdepot.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Per jaar gerealiseerde fietsparkeerplekken, inclusief vervanging.	4.230 (2013)	12.500	7.000	2018 2019 2020	11.100 12.500 12.500
3.2 Maximaal percentage verlaten en verwaarloosde fietsen in de rekken.	10% (2012)	6%	Niet gemeten	2018 2019 2020	5% 4% 3%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2017 hebben we 7.000 fietsparkeerplekken aangelegd. Hiermee is de doelstelling niet gehaald. Doordat de oplevering bij NS-stations en stations van de Noord/Zuidlijn later was dan aangenomen, haalden we de streefaantallen voor 2017 niet.

Met het vaststellen van de beleidsnota Kader fietsparkeren (2015) en het aflopen van het meerjarenplan fiets 2012-2016 worden het aantal verlaten fietsen niet meer gemonitord. Deze term gebruiken we niet meer. In plaats daarvan kijken wij naar het aantal fietsen dat langer dan de maximale parkeerduur van twee weken bij NS stations en drukke bestemmingen (Leidseplein en Rembrandtplein) geparkeerd staat. Voor overige locaties binnen de ring A10 is de maximale parkeerduur 6 weken.

Het aantal fietsparkeerplekken bij treinstations is dit jaar verder uitgebreid. De stalling Centraal Station Stationsplein Oost (1.700 plekken) is in gebruik genomen en het aantal plekken aan de westzijde van station Amstel is verdubbeld (naar 2.400). Op verschillende plaatsen hebben wij fietsparkeervakken gecreëerd of zijn plekken op straat op andere wijze vergroot.

Daarnaast zijn verschillende stallingen in ontwikkeling. De volgende zijn inmiddels aanbesteed: Centraal Station Prins Hendrikkade (7.000 fietsparkeerplaatsen), uitbreiding stalling Amstelstation Oostzijde (2.100), Strawinskystalling station Zuid (3.700), drie stallingen bij Zuidasdok (5.500), Kleine Gartmanplantsoen (2.000) en Beurspleinstalling (1.700). Verschillende andere stallingen zijn in voorbereiding, maar nog niet aanbesteed: overige opgave rondom het Centraal Station (11.900), Raistalling (1.800), verbetering stalling Noord bij NZ-lijn (1.300), Munthof (300) en Rokinstalling (250).

Het Fietsdepot heeft in 2017 ruim 81.000 fietsen verwerkt. Dat is een toename van bijna 25% ten opzichte van de 65.000 fietsen in 2016. Deze stijging is veroorzaakt door de nieuw ingestelde zes weken parkeerduurbeperking binnen de ring.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen **3**

Het aanbod van fietsparkeerplekken vergroten en huidige fietsparkeerplekken beter benutten.

Activiteit B — Doelen **3**

Voorkomen van verwaarloosde, ongebruikte en fout geparkeerde fietsen in de openbare ruimte.

Activiteit C — Doelen **1** 2 **3**

De capaciteit van P+R afstemmen op de vraag en het gebruik hiervan stimuleren.
* Er is onderzoek gaande om de vraag per doelgroep te bepalen en de invloed van prijsstelling op het gebruik. Hiermee kunnen vraag en aanbod beter op elkaar worden afgestemd.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Totaal aantal gerealiseerde P+R-plekken.	n.v.t.	8.956	4.750	2018	8.956
				2019	8.956
				2020	8.956

Activiteit D Doelen 1 2 3

Contracten afsluiten met parkeerexploitanten over parkeerplekken voor vergunninghouders.*
* De reeks is in de begrotingen en rekeningen niet consistent toegepast omdat de indicator verschillend is geïnterpreteerd. Met ingang van 2018 wordt bij deze activiteit de aanwas van het aantal plekken ten opzichte van het voorgaande jaar gerapporteerd. In 2017 zijn er 199 plekken gecreëerd waarmee het totaal komt op 1.702

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal gecreëerde garageplekken voor vergunninghouders.	n.v.t.	1.196	199	2018 2019 2020	186 186 216

Activiteit E Doelen 3

Nieuw ontheffingenbeleid voor stilstaan van voertuigen op het trottoir.

Voor de activiteiten A, B, en E zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten
Voor de uitvoering van het fiscaal parkeren (doel 1) gebruiken we het Nationaal Parkeer Register (NPR) van de coöperatie Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten (SHPV).
Het SHPV beheert namens de aangesloten gemeenten het NPR. Zo kunnen we landelijk op dezelfde digitale wijze parkeer- en verblijfsrechten registreren en raadplegen voor (digitale) handhaving.

Zijn parkeergarages in eigendom van de gemeente en onderdeel van een gebouwencomplex? Dan is de gemeente verplicht lid van de Vereniging van Eigenaren (VvE) voor het beheer en onderhoud van het gebouw.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.2 **Baten** 342,3 **Lasten** 287,7

1 Fietsparkeren

Activiteit A B

Baten 1,7
Lasten 2,7

binnen de hele ring A10 en op basis van input uit de stadsdelen de grootste knelpunten in kaart zijn gebracht. Deze 'hotspots' worden de komende jaren aangepakt. We hebben twee beleidsstukken opgesteld die we in 2018 voorleggen aan de raad. Ten eerste de Nota fietsparkeernormen bij nieuwbouw en functiewijziging en ten tweede het concept-deelfietsbeleid, waarvoor de inspraak is gestart in december 2017.
Ook is in 2017 besloten om de tarieven en voorwaarden voor het gebruik van de fietsenstallingen aan te passen. In meer gemeentelijke stallingen kan men zijn fiets nu de eerste 24 uur gratis stallen.

2 Parkeren (auto)

Activiteit C D E

Baten	340,6
Lasten	285,0

Nieuw ontheffingenbeleid voor stilstaan van voertuigen op het trottoir
Op 21 november 2017 heeft het college ingestemd met de Actualisatie Beleidsregels ontheffing artikel 87 Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV).

Nieuwe beleidskaders
In 2017 is de Nota Parkeernormen Auto vastgesteld door de gemeenteraad. Daarnaast is de Parkeerverordening aangevuld met een grondslag voor fiscale parkeerduur beperking in woonbuurten. En we hebben het RVV-ontheffingenbeleid geactualiseerd en de voortgangsrapportage van het Parkeerplan gemaakt. In overleg met de belanghebbenden hebben ook het voorstel aangescherpt voor een geharmoniseerde aanpak van ontheffingen voor blauwe zones en voor het aanleggen van gehandicaptenparkeerplaatsen op kenteken. Beide voorstellen gaan begin 2018 de inspraak in, net als het stedelijk autodeelbeleid. Begin 2018 volgt de oplevering van een nieuwe P+R-strategie en een evaluatie van de bezoekersregeling.

Ontwikkeling parkeergarages
We hebben gewerkt aan het bouwen van een aantal grote ondergrondse parkeergarages:
- Albert Cuypgarage: de bouw van deze garage met 600 plaatsen is gestart in 2016 en wordt volgens planning in de eerste helft van 2018 opgeleverd;
- Singelgrachtgarage: op 27 september 2017 heeft de gemeenteraad het uitvoeringsbesluit genomen voor de bouw van de Singelgrachtgarage en het bestemmingsplan hiervoor vastgesteld. Dit wordt een ondergrondse garage met ongeveer 800 parkeerplaatsen. De oplevering wordt verwacht in 2022;
- Willibrordusgarage: op 9 november 2017 heeft de raad een uitvoeringsbesluit genomen voor de bouw van een ondergrondse parkeergarage onder het Willibrordusplein. Deze garage zal plek bieden aan minimaal 216 en maximaal 266 auto's voor vergunninghouders en bezoekers. De verwachte oplevering is 2022;
- Afbouw parkeergarages Rokin en Vijzelgracht: In 2017 is verder gewerkt aan de engineering van de Rokingarage en de Vijzelgrachtgarage. Voor beide locaties is de ondergrondse bak in het kader van de Noord-Zuidlijn gebouwd en moet de afbouw nog plaatsvinden. In de Rokingarage komen circa 290 parkeerplaatsen voorzien en in de mechanische Vijzelgrachtgarage circa 250. De raad heeft inmiddels voor beide garages het uitvoerings- en kredietbesluit genomen.

Maatregelen coalitieakkoord
In het oorspronkelijke coalitieakkoord zijn verschillende parkeermaatregelen opgenomen. Een van die maatregelen is 'een tweede bewonersvergunning per adres in te voeren in die gebieden waar de parkeerdruk dat toelaat'. Dit is gebeurd in de vorm van een ondernemersjaarkaart voor overdag met bijhorend kortingstarief.

Overige operationele resultaten parkeren:
- De betalingsbereidheid van de in Amsterdam parkerende bezoeker neemt toe;
- De opbrengsten uit betaald parkeren zijn met € 9 miljoen gestegen;
- De parkeerklant beoordeelt de contacten met de gemeente als ruim voldoende;
- Besluit tot sloop van de garages Gooioord, Hoogoord en Huigenbos;
- Besluit tot herstel van de garages Hakfort, Gouden Leeuw en Groenhoven;
- Tijdens evenementen in 2017 zijn 504.000 parkeerders gefaciliteerd tegenover 492.000 in 2016.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	414,0	229,5	238,6	9,1
Lasten	383,1	262,8	200,3	-62,5
- Saldo van baten en lasten	30,9	-33,3	38,3	71,6
Onttrekking reserves	114,0	163,4	103,0	-60,4
Toevoeging reserves	136,6	109,6	118,3	8,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-22,5	53,8	-15,3	-69,2
Subtotaal stedelijk	**8,4**	**20,5**	**23,0**	**2,5**
Gebiedsgericht werken				
Baten	45,5	0,2	0,2	-0,0
Lasten	24,9	-28,2	-33,9	-5,6
- Saldo van baten en lasten	20,7	28,4	34,1	5,6
Onttrekking reserves	0,2	5,6	0,5	-5,1
Toevoeging reserves	-	3,0	3,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,2	2,6	-2,5	-5,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**20,9**	**31,0**	**31,5**	**0,5**
Totalen programmaonderdeel 3.2	**29,3**	**51,5**	**54,5**	**3,0**

Het programmaonderdeel Parkeren heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 3,0 miljoen, dat bestaat uit een positief resultaat van € 2,5 miljoen op de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,5 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het positief resultaat op stedelijke taken van € 2,5 miljoen is het gevolg van hogere baten van € 9,1 miljoen en lagere lasten van € 62,5 miljoen dan begroot. Bij de reserves is € 60,4 miljoen minder onttrokken en € 8,7 miljoen meer toegevoegd dan begroot. De afwijkingen worden hierna toegelicht.

Baten

De totale baten van € 238,6 miljoen zijn € 9,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt met name door:

- Hogere opbrengsten uit bezoekersparkeren (zowel op straat als ook in garages) van € 3,0 miljoen en hogere opbrengsten uit naheffingsaanslagen van € 2,2 miljoen;
- Hogere opbrengsten van € 1,5 miljoen voor P+R. Deze zijn te verklaren door: kort parkeren (€ 0,9 miljoen) door een toename van economische activiteiten en hogere verkoop van chipkaarten voor openbaar vervoer (€ 0,6 miljoen) door toename van bezoekers;
- Het beheer van de fietspunten en het fietsdepot wordt sinds medio 2017 anders geadministreerd. Dit leidde tot hogere baten van € 1,7 miljoen. Waar eerder alleen het exploitatietekort werd opgenomen worden nu de volledige baten en lasten opgenomen. Deze hogere baten zijn dekking voor de bijbehorende lasten en hebben geen budgettair effect op de algemene middelen;
- Door vertraging bij de ontwikkeling van garages in stadsdeel West valt de exploitatie van de parkeergarages in stadsdeel West € 0,7 miljoen gunstiger uit dan begroot. Dit is geadministreerd als bate.

Lasten
De totale lasten van € 200,3 miljoen zijn € 62,5 miljoen lager dan begroot. Dit heeft de volgende redenen:

- Lagere lasten van € 55,9 miljoen dan begroot ten laste van het SMF. Voor een volledig overzicht van de betreffende bestedingen verwijzen we naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds;
- Bij een doorbelasting van opbrengsten van het ene organisatieonderdeel naar het andere worden deze –om dubbeltellingen te voorkomen- als negatieve last geboekt. In dit programmaonderdeel heeft dat betrekking op de parkeerinkomsten. Per saldo zijn de lasten daarom € 5,4 miljoen lager dan begroot;
- Er is aan het parkeerbeheer € 2,7 miljoen minder uitgegeven dan begroot. Dit komt door een vertraging van de aanschaf van een nieuw vergunningensysteem, een gunstig onderhandelingsresultaat voor dienstverlenings- en bankkosten, een vertraging bij de aanbesteding van nieuwe betaalterminals in betaalautomaten en een andere toerekening van de centrale overheadkosten;
- Hogere lasten van € 1,7 miljoen omdat het beheer van de fietspunten en het fietsdepot sinds medio 2017 anders worden geadministreerd. Waar eerder alleen het exploitatietekort werd opgenomen, worden nu de volledige baten en lasten opgenomen. Deze lasten worden gedekt door de bijbehorende baten en hebben geen budgettair effect op de algemene middelen;
- De hogere lasten van parkeergarages en P+R van € 1,1 miljoen worden verklaard door extra uitgaven voor de OV-chipkaarten bij P+R-terreinen (€ 0,6 miljoen) en door een extra benodigde dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren (€ 0,5 miljoen);
- Lagere overheadlasten van € 1,4 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens het BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en tot lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Reserves
Het saldo van de onttrekkingen en dotaties aan reserves is € 69,2 miljoen lager dan begroot. In dit programmaonderdeel worden baten en lasten vooral afgerekend met reserves. De afwijkingen worden onder het onderdeel Reserves en voorzieningen toegelicht.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Parkeren heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,5 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 5,6 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves dan begroot van € 5,1 miljoen.

Baten
De totale baten van € 0,2 miljoen zijn nagenoeg gelijk aan de begroting.

Lasten
De totale lasten van - € 33,9 miljoen zijn € 5,6 miljoen lager dan begroot. Dit kan als volgt worden verklaard:

- Het project parkeergarage Albert Cuyp is vertraagd. Dit leidt tot lagere lasten van € 4,3 miljoen;
- Daarnaast is als gevolg van vertraging in een aantal projecten (waaronder het Fietsplan Zuid) € 0,5 miljoen niet besteedt;
- Overige kleinere afwijkingen van in totaal € 0,8 miljoen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.2 Parkeren Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie CAN-gebied	5,0	0,5	-0,6	-	-0,3	-0,5	0,3	4,7
Tijdelijke reserve exploitatie Parkeergarages	9,8	0,3	-0,4	-	-0,4	-0,3	0,0	9,4
Tijdelijk parkeerfonds	13,0	27,6	-40,6	27,6	-30,9	-	9,7	9,7
Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel	182,4	81,2	-121,8	90,7	-71,4	9,5	50,4	201,7
Totalen	**210,2**	**109,6**	**-163,4**	**118,3**	**-103,0**	**8,7**	**60,4**	**225,5**

Toelichting

Reserve egalisatie CAN-gebied
De afwijking in de realisatie reserve egalisatie CAN-gebied wordt veroorzaakt door de jaarlijkse bijdrage van stadsdeel Noord.

Stedelijk Mobiliteitsfonds en Tijdelijk Parkeerfonds
De totale dotatie aan de reserves bedraagt € 118,3 miljoen, dit is € 9,5 miljoen hoger dan begroot. De verklaring hiervoor is dat in het SMF wordt uitgegaan van de primaire begroting van de parkeeropbrengsten, zonder bijstelling bij, in dit geval, de najaarsnota. De hogere opbrengsten ten opzichte van de primaire begroting bedragen € 9,5 miljoen. Dat is omgezet in een hogere dotatie.

De totale onttrekking aan de reserves bedraagt € 102,3 miljoen, dit is € 60,2 miljoen lager dan begroot. Dit betreft een lagere onttrekking aan het Stedelijk Mobiliteitsfonds. De oorzaak ligt voor € 55,7 miljoen in de lagere incidentele lasten (zie lasten), voor € 3,9 miljoen in lagere structurele lasten en voor € 0,7 miljoen in verschillende verrekeningen met stadsdelen en diensten als gevolg van de samenvoeging van de decentrale parkeerfondsen in het SMF.

Voor een volledig overzicht van de betreffende bestedingen verwijzen we naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 3.2 Parkeren Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Groot onderhoud Parkeergebouwen	7,6	1,4	-1,4	1,4	-0,1	0,0	1,3	9,0
Sociaal Plan Cition (DIVV)	2,5	-	-0,3	-	-0,2	-	0,1	2,3
Voorziening ontruimingskosten garages Zuid Oost	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	-	-
Totalen	**10,3**	**1,4**	**-1,8**	**1,4**	**-0,4**	**0,0**	**1,4**	**11,4**

Toelichting
Groot onderhoud parkeergebouwen: In 2017 is minder onderhoud uitgevoerd.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.2 Parkeren Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Bestemmingsreserve Inpandige parkeervoorzieningen (BIPV)	3,0	-5,6	3,0	0,5	-	5,1	2,5	201,7
Totalen	**3,0**	**-5,6**	**3,0**	**-0,5**	**-**	**5,1**	**2,5**	**225,5**

Toelichting
De lagere kosten van de Albert Cuypgarage (zie de toelichting bij de lasten) leidt tot een lagere onttrekking aan de bestemmingsreserve Inpandige Parkeervoorzieningen van € 5,1 miljoen.
In 2017 zijn ook voor € 0,8 miljoen aan kosten gemaakt aan de Albert Cuypgarage, geactiveerd volgens de nieuwe financiële richtlijnen. Deze kosten zijn daarom niet onttrokken aan deze reserve.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 3.2 Parkeren Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Groot Onderh. Garage Bezaanjachtplein	0,1	0,0	-	0,0	-	-	-	0,1
Totalen	**0,1**	**0,0**	**-**	**0,0**	**-**	**-**	**-**	**0,1**

Toelichting
Geen afwijking.

Beleidskaders

- Meerjarenplan Fiets 2012-2016 (vaststelling nieuw plan in 2017);
- Parkeerplan 2020;
- Plan Vernieuwing P+R;
- De gemeentelijke parkeerverordening;
- Kader fietsparkeren;
- Uitvoeringsagenda mobiliteit;
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. In 2020 loopt het 'Actieplan fietsparkeren bij treinstations' af. Aanvullende rijksfinanciering na 2020 is nodig om de restopgave bij de NS-stations in Amsterdam te behalen.
Maatregel: Lobby met partners richting Rijk.

2. Nieuwe inpandige fietsenstallingen leggen groot beslag op beschikbare middelen.
Maatregel: Meer plekken maken in rekken. Experimenteren met mogelijkheden om het totaal aantal geparkeerde fietsen terug te dringen zonder dat het aantal fietsritten afneemt (deelfietsen, beprijzen).

3. Inhuren van parkeerplaatsen in garages wordt na einde huurcontract duurder of onmogelijk.
Maatregel: Structureel opheffen van parkeerplaatsen zoveel mogelijk koppelen aan langlopende contracten, of aan compensatieplekken in gemeentelijke parkeergarages.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Subsidieregeling langparkeren	280	378

Toelichting

1. Subsidieregeling langparkeren
Er is in 2017 beter gebruik gemaakt van subsidie langparkeren dan begroot. Meer vergunninghouders in parkeerplangebied kiezen ervoor hun auto te parkeren in een garage. Dit ontlast het parkeren op straat in het parkeerplan-gebied.

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

3.3.3 Verkeersmaatregelen

De openbare ruimte en infrastructuur aanpassen en verkeersstromen reguleren.

Belangrijke ontwikkelingen

De druk op de openbare ruimte en de verkeersnetwerken is in 2017 verder toegenomen. Dat kwam door zowel de groei van het aantal bewoners en bezoekers als door de economische groei van de stad. Vooral het gebruik van de fiets is sterk toegenomen. Om Amsterdam bereikbaar en leefbaar te houden werkten we in 2017 onder andere aan:

- Crowdmanagement, dat in 2017 meer is ingezet dan alleen bij grote evenementen. Op de Wallen en in de Kalverstraat zijn bij wijze van proef meetsystemen geplaatst om ook op reguliere dagen zicht en invloed op de voetgangersstromen te krijgen;
- Het opstellen van beleid voor deelfietsen;
- Kentekenonderzoek, dat inzicht geeft in verkeersstromen en de bestemming van auto's, zodat we maatregelen kunnen nemen. Dit heeft geleid tot een succesvolle aanpassing van het verkeer in de omgeving Munt. In 2017 zijn onderzoeken uitgevoerd naar de S100 en de Oude Zijde;
- Het ontwerp voor een nieuw dynamische parkeerverwijssysteem voor de autoparkeergarages in de binnenstad, dat in 2018 wordt ingevoerd;
- Het uitvoeren van verkeersstudies voor diverse ontwikkelgebieden;
- Verplaatsing van de snorfiets naar de rijbaan;
- Het touringcartransitieplan, om de touringcarverkeer zoveel mogelijk buiten het stadshart te houden;
- Het uitvoeren van diverse grote projecten in de openbare ruimte (bijvoorbeeld IJsei en de Entree; zie programmaonderdeel 3.4) die ruimte scheppen voor voetganger en fiets.

De stad zal de komende jaren snel verder groeien. We hebben de consequenties voor het verkeer van de plannen uit Koers 2025 in beeld gebracht en maatregelen bedacht om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. Bij het uitvoeren van de huidige planvoorraad (70.000 woningen) verwachten we dat het aantal verplaatsingen met 20% zal toenemen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C**

Deelnemers aan het verkeer verplaatsen zich snel, veilig en comfortabel in, naar en door de stad.
Verbeteren doorstroming van fietsen op kruispunten. Bijvoorbeeld door kleine infrastructurele maatregelen en regeltechnische aanpassingen. Verbeteren fietsvoorzieningen op Plusnet fiets, onder andere door het aanbrengen van rood asfalt. Maken van nieuwe fietsverbindingen en invullen van ontbrekende schakels in het netwerk zoals naar Zuidoost.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Percentage 'plusnet' autoroutes dat voldoet aan toetswaarde voor gemiddelde trajectsnelheid uit het Beleidskader Verkeersnetten (gerelateerd aan de autoroutes die gemonitord worden).	80%	85%	77%	2018 2019 2020	85% 84% 84%
1.2 Percentage 'plusnet' fietsroutes dat voldoet aan streefkwaliteiten uit het beleidskader Verkeersnetten.	87%	87%	n.n.b.	2018 2019 2020	88% 89% 90%
1.3 Percentage 'plusnet' voetganger dat voldoet aan streefkwaliteit doorstroming uit het beleidskader Verkeersnetten.	(2017)		Niet meetbaar		

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
Om de doorstroming van het autoverkeer op het Plusnet auto te verbeteren hebben we onder meer de verkeerslichtregelingen en de laad- en losvoorzieningen verbeterd. De nadelige effecten voor de doorstroming van het verkeer op het Plusnet auto doordat de stad steeds drukker wordt, door de vele werkzaamheden en door keuzes ten voordele van de andere modaliteiten (voetganger, fiets, openbaar vervoer) zijn in 2017 echter groter dan verwacht. Het streefcijfer is daarom niet gehaald.

Het nieuwe meerjarenplan Fiets 2017-2022 is 9 november 2017 door de raad vastgesteld. Met de 53 maatregelen die daarin staan werken we aan comfortabel doorfietsen, gemakkelijk fietsparkeren en beter fietsgedrag.

De ruimte voor de voetganger staat het meest onder druk in de Pijp-Noord, het Wallengebied, Oud West, de Jordaan en de stadstraten. We kunnen de kwaliteit voor het Plusnet Voetganger echter niet precies meten, omdat dan de hoeveelheid voetgangers op talloze locaties in de stad gemeten zou moeten worden. Voor de begroting 2019 zullen we een werkbare indicator opstellen.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C**

Het percentage ernstige verkeersslachtoffers is in 2020 met 25% gedaald ten opzichte van 2010.
We voeren het meerjarenplan Verkeersveiligheid uit. Verkeerscampagnes (laten) ontwikkelen en uitvoeren, aansluitend bij nationale campagnes. Verkeerseducatie voor het basis- en voortgezet onderwijs (laten) uitvoeren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Aantal ernstige verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.	120 - 100% (2010)	99 - 82,5%	n.n.b.	2018 96- 80% 2019 93 -77,5% 2020 90 - 75%
2.2 Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig.	9% (2015)			
2.3 Percentage overige vervoersongevallen met een gewonde fietser.	10% (2015)			

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken
Voor indicator 1 zijn de nieuwe cijfers over 2015 en 2016 in april 2018 bekend en zullen dan ook worden gedeeld. Voor de indicatoren 2 en 3 geldt dat deze niet geleverd kunnen worden door ontbrekende ambulancegegevens.

De registratiegraad en registratiekwaliteit van ongevallen door de politie nam vanaf 2009 af. Daardoor konden we in 2009 geen betrouwbare uitspraken meer doen over het aantal verkeersgewonden. In 2016 kon de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) voor het eerst weer een betrouwbare schatting maken van het aantal ernstig verkeersgewonden in Amsterdam tot en met 2014. Het aantal ernstig verkeersgewonden in de Vervoerregio Amsterdam daalde in de periode 2011 – 2014. De meeste verkeersgewonden vielen onder fietsers en gemotoriseerde tweewielers, zoals snorfietsen. 29% van de verkeersgewonden is ouder dan 60 jaar. De ontwikkelingen binnen de Vervoerregio komen overeen met de landelijke trend. Voor de jaren 2015 – 2016 zijn voor de Vervoerregio Amsterdam nog geen gegevens bekend. De dalende trend van de voorgaande jaren in Amsterdam zal naar verwachting niet worden doorgezet aangezien landelijk het aantal verkeersgewonden stijgt.

Doel 3 Activiteiten A C E

De openbare ruimte is schoon, heel, veilig, toegankelijk en herkenbaar Amsterdams.
Verminderen van het aantal ongebruikte fietsen op straat, mede door parkeerduurbeperking van zes weken binnen de ring A10 en actieve handhaving. We bouwen vooral bij trein- en metrostations meer fietsparkeervoorzieningen, zoals rond het Centraal Station. Verbeteren van het Plusnet Fiets op het moment dat er groot onderhoud is.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Rapportcijfer van burgers voor de openbare ruimte.	6,4 (2013)	6,8	6,4	2018	7
				2019	7
				2020	7

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Uit technische metingen blijkt dat de openbare ruimte in grote delen van de stad inmiddels op kwaliteitsniveau 'verzorgd' beheerd wordt. Mede dankzij het Aanvalsplan Schoon is de stad het afgelopen jaar ook schoner geworden. Maar de perceptie van bewoners en de technische metingen gaan niet gelijk op. Het rapportcijfer is de afgelopen jaren niet gestegen (6,4 in 2017). We blijven ons inspannen om de reiniging en het beheer te verbeteren in buurten waar niveau verzorgd nog niet behaald is.

Sinds de invoering van de Puccinimethode in 2014 is ook de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte (van de gebruikte materialen) toegenomen. Met het Beleidskader Puccinimethode hebben we deze lijn voortgezet. Omdat het vervangingstempo laag ligt, duurt het echter lang voordat deze kwaliteitsverbetering in heel Amsterdam zichtbaar is.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 2 3

De belangrijkste routes voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en auto's aanpassen.

Activiteit B Doelen 2

Aanpakken gevaarlijke kruispunten en (school)routes; inzet verkeerseducatie en onderzoek.

Activiteit C Doelen 1 2 3

Verkeersmanagement: weggebruikers informeren en verkeersstromen sturen. Sturing op wegwerkzaamheden door stadsregie.

Activiteit D

Verder gaan met het opstellen strategische visies op de Amsterdam openbare ruimte.

Voor deze activiteiten zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

Vervoerregio Amsterdam
Voor de doelen 1 en 2 maken we gebruik van de Vervoerregio Amsterdam. De Vervoerregio is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten vanuit een Gemeenschappelijke Regeling rond verkeer en vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt door diverse Investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets. De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam. Per 2017 is de voormalige Stadsregio omgevormd tot Vervoerregio. Daarbij zijn de taken rond wonen en economie overgegaan naar de Metropoolregio. De komende tijd volgen nadere voorstellen over de (bestuurlijke) inrichting van de Vervoerregio. Verder wordt het Regionaal Verkeer en Vervoerplan, het uit 2004 stammende beleidsfundament van de Vervoerregio, geactualiseerd. We werken aan zoveel mogelijk kruisbestuiving met de gemeentelijke Mobiliteitsverkenning, die nu ook loopt.

De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een rijksbijdrage (Brede Doeluitkering). De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.3	**Baten** 21,7	**Lasten** 126,8

1 Specifiek verkeersbeleid **Activiteit** A B C D

Baten	2,1
Lasten	7,2

De groeiende stad/Koers 2025
In 2016 is Koers 2025 vastgesteld. De bouw van de vele woningen en de bijbehorende voorzieningen heeft gevolgen voor de bereikbaarheid van de ontwikkelgebieden en op die van de stad als geheel.
In de Mobiliteitsverkenning hebben we de verkeerskundige consequenties van de plannen in beeld gebracht en maatregelen bedacht om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. Als de huidige planvoorraad (70.000 woningen) wordt uitgevoerd, dan verwachten we dat het aantal verplaatsingen met 20% zal toenemen. Een ontwikkelprogramma van 150.000 woningen levert 39% meer mobiliteit op. Het huidige stedelijke en regionale verkeers- en vervoersnetwerk kan deze groei niet aan. Voor deze groei is een schaalsprong in mobiliteitsinvesteringen nodig, vooral gericht op Hoogwaardig Openbaar Vervoer en fietsvoorzieningen (zie ook programmaonderdeel Openbaar Vervoer). Zeker als er dure nieuwe railverbindingen nodig zijn, is een bijdrage vanuit het Rijk hierbij nodig. Het college heeft begin november kennis genomen van de Mobiliteitsverkenning. Deze is in 2018 aangeboden aan de raad.

Netwerk- en verkeersstudies
In 2017 hebben we diverse netwerk- en verkeersstudies uitgevoerd om de groeiende stad in de toekomst bereikbaar te houden. Voorbeelden zijn de Netwerkstudie Noord, de Verkeersstudie IJburglaan, de Bereikbaarheid Waterland en Knooppunt A10- N247-s116.
Het ontwikkelen van bereikbare en aantrekkelijke gebieden is een grote opgave en vraagt veel capaciteitsinzet. Gezien de grootschalige gebiedsontwikkeling én de autonome groei van bezoekers en toeristen, is het bereikbaar houden van de stad een steeds grotere uitdaging. Door de beperkte capaciteit, lukte het in 2017 nauwelijks om deze opgaven te beantwoorden.

Een belangrijk onderdeel in 2017 was het uitwerken van een plan om het Zeeburgereiland bereikbaar te houden. Dat is nodig vanwege het besluit om hier grootschalig te gaan ontwikkelen met onder meer de Sluisbuurt, terwijl de huidige ontsluiting van IJburg en Zeeburgereiland nu al onder druk staat. Voor de afwaardering van de A2 van snelweg naar regionale weg, en voor de ontwikkeling van het gebied rond het Amstelkwartier, stellen we met Ouder-Amstel, Vervoerregio en Rijkswaterstaat een intentieovereenkomst op.

Beleidskader Verkeersnetten gecontinueerd
In 2017 hebben we de werkzaamheden aan het Beleidskader Verkeersnetten gecontinueerd, als uitwerking van de MobiliteitsAanpak Amsterdam. Dit beleidskader vervangt het Beleidskader Hoofdnetten uit 2005. Op 21 november heeft het college ingestemd met de Nota van Beantwoording na inspraak en advies. Het Beleidskader Verkeersnetten is in januari 2018 vastgesteld door de raad.

2 Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte **Activiteit** A B C D

Baten	0,4
Lasten	3,6

Snorfiets naar de rijbaan
Op 14 december 2017 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het verplaatsen van snorfietsers naar de rijbaan met helmplicht. Dat betekent dat de voorgenomen AMvB wordt voorgelegd aan de Raad van State. Bij een positief advies zal vanaf 2019 de snorfiets naar de rijbaan verplaatst worden.
In september zijn we gestart met camerahandhaving in de Cuyperspassage, naar voorbeeld van de passage bij het Rijksmuseum. Het mede door Amsterdam ondertekende Manifest 'Verkeersveiligheid, een nationale prioriteit' is overgenomen door het nieuwe kabinet.

3 Verkeersvoorzieningen **Activiteit** A B C D

Baten	1,7
Lasten	80,9

Verkeersmanagement
Tot voor kort deden we vooral bij grote evenementen in de stad aan crowdmanagement. Omdat er steeds meer bezoekers in het Centrum komen, hebben we in 2017 als proef de eerste slimme meetsystemen opgehangen op de Wallen en in de Kalverstraat. Zo krijgen we ook op reguliere dagen zicht en invloed op de voetgangersstromen. Op de Wallen zijn in 2017 ook verschillende traditionele maatregelen ingezet en is een eerste beeld ontwikkeld van de problematiek.
In de zomer van 2017 vonden ingrijpende werkzaamheden plaats aan de A10 West in combinatie met werkzaamheden rond het Prins Bernardplein en het Surinameplein. Amsterdam heeft hier extra capaciteit en middelen ingezet om dit in goede banen te leiden. Mede door een zeer nauwe en effectieve samenwerking met RWS en de vervoerbedrijven is de hinder voor de bewoners en bezoekers van Amsterdam minimaal gebleven.

Smart Mobility
Sinds 1 oktober 2017 zetten we scanauto's in voor de handhaving op foutparkeren. In november en december zijn in het kader van dit experiment 2.387 scans opgevolgd, wat heeft geleid tot 310 proces-verbalen. De samenwerking tussen de gemeente en TNO in het Urban Strategy Model is op 14 september officieel gelanceerd. Dit model visualiseert de effecten van ruimtelijke of infrastructurele ontwikkelingen en maatregelen op de luchtkwaliteit, geluidshinder en doorstroming. Het zal in eerste instantie worden toegepast op de Zuidas. We hebben de planning voor Mobility as a Service opgeschoven omdat we hiervoor zijn gaan samenwerken met onder andere het Rijk. Die samenwerking vergt een langere voorbereidingstijd, maar zorgt voor meer effect voor de stad.

4 Beheer openbare ruimte algemeen

Activiteit A B D

Baten 17,4
Lasten 35,1

Aanpak achterstallig onderhoud

Bij de Voorjaarsnota 2016 is € 40 miljoen vrijgemaakt voor aanpak achterstallig onderhoud voor de periode 2016-2018 en is het project Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA) gestart. In 2017 zijn we doorgegaan met DORA. We hebben extra inspanningen gedaan om de achterstand terug te dringen bij het onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies in de stadsdelen buiten de ring, boven het IJ en het Amsterdamse Bos. Naast deze € 40 miljoen hebben we nog eens € 6,8 miljoen uitgetrokken om de openbare ruimte in de stadsdelen Nieuw-West, Zuidoost en Noord op te knappen.
We voeren een maatregelenpakket uit van 67 projecten boven het IJ en buiten de Ring aan het uitvoeren. In 2017 hebben we 64% van de projecten uitgevoerd of zijn ermee begonnen. In de vier stadsdelen en het Amsterdamse Bos is de uitvoering goed op gang. Inmiddels hebben we tien projecten afgerond. We hebben diverse bruggen, viaducten, groenvoorzieningen en verhardingen in Zuidoost opgeknapt, de verharding op Bolenstein op orde gebracht, de kademuren en beschoeiingen bij de Nieuwendammersluis vervangen en groot onderhoud gepleegd aan diverse bomen en ander groen aan de oostzijde van het Sloterpark. Daarnaast zijn er 30 projecten in uitvoering. We zijn begonnen met de voorbereiding van de resterende projecten (inclusief de negen projecten in de Ontwikkelbuurten) zodat we die in december 2018 afgerond hebben (met uitzondering van de Tuindorpen).

LED-transitie openbare verlichting

Het aantal armaturen in de stad met led-verlichting nam door de investeringen in 2017 toe van 18% naar 24%.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	15,8	17,6	19,5	1,9
Lasten	45,7	115,4	100,0	-15,4
- Saldo van baten en lasten	-29,9	-97,8	-80,5	17,3
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-29,9**	**-97,8**	**-80,5**	**17,3**
Gebiedsgericht werken				
Baten	9,3	3,0	2,2	-0,8
Lasten	24,3	29,1	26,8	-2,2
- Saldo van baten en lasten	-15,0	-26,1	-24,6	1,5
Onttrekking reserves	0,3	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-14,8**	**-26,1**	**-24,6**	**1,5**
Totalen programmaonderdeel 3.3	**-44,7**	**-123,9**	**-105,1**	**18,8**

Toelichting financiële realisatie

Het totaal van programma verkeersmaatregelen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 18,8 miljoen. Dit is het saldo van het positief resultaat van € 17,3 miljoen op stedelijk niveau en een positief resultaat van € 1,5 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel verkeersmaatregelen heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 17,3 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 1,9 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 15,4 miljoen.

Baten
De totale baten bedragen € 19,5 miljoen, dit is € 1,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt doordat de baten voor diverse fiets- en verkeersprojecten niet worden begroot. Hier staan hogere lasten tegenover waardoor dit voor de algemene middelen budgetneutraal uitpakt. De baten betreffen subsidies van de Vervoerregio Amsterdam voor onder andere het programma Beter benutten, verkeers-educatieprojecten en projecten uit het Programma fiets.

Lasten
De totale lasten van € 100,0 miljoen zijn € 15,4 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Een onderbesteding van € 10,7 miljoen op de middelen die voor DORA (achterstallig onderhoud) zijn toegekend voor 2017. Eind december 2016 werd duidelijk dat voor Noord en Nieuw West een apart contract verhardingen moest worden opgesteld. Dit contract is recent gegund en medio oktober 2017 is gestart met de uitvoering. Niet alle projecten zijn volgens de vastgestelde planning begonnen. Verder had een aantal projecten, waarin de nutsbedrijven mee gaan in de werkzaamheden, meer voorbereidingstijd nodig dan voorzien;
- Lagere overheadslasten van € 5,3 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead;
- Hogere lasten van € 1,9 miljoen voor diverse fietsprojecten en verkeersprojecten die gedekt worden door subsidies van de Vervoerregio en dus geen budgettair effect hebben op de algemene middelen;
- Hogere lasten bij specifiek verkeersbeleid van € 1,1 miljoen door de grotere vraag naar beleidsadvies en projectadvisering dan verwacht. Vooral de vraag naar parkeeradvies voor de stadsdelen en mobiliteitsadvies nam toe vanwege de vele plannen voor de gebiedsontwikkeling (Koers 2025);
- Lagere uitgaven voor openbare verlichting van € 1 miljoen doordat de uitgaven lager zijn vanwege vrijval van transitorische posten uit 2016 van € 0,8 miljoen en lagere uitgaven van € 0,2 miljoen door minder remplace (preventieve groepsvervanging van verlichting) gelet op de versnelde invoering van LED;
- Op de incidentele middelen voor de versnelde ontwikkeling van assetmanagement is er een onderuitputting van € 0,5 miljoen. De voorbereiding voor de implementatie van assetmanagement heeft langer geduurd;
- Een onderbesteding van € 0,7 miljoen op de middelen voor watertappunten. In 2017 zijn er ongeveer 150 watertappunten geplaatst in plaats van de 200 waarvoor budget was.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Verkeersmaatregelen heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 1,5 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is het gevolg van lagere lasten van € 2,2 miljoen en lagere baten van € 0,8 miljoen dan begroot.

Baten
De totale baten van € 2,2 miljoen zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere reclame-inkomsten. De contracten van verschillende stadsdelen met JCDecaux voor billboards/vitrines zijn verlopen. In totaal gaat het om ruim 100 stuks, verdeeld over vijf stadsdelen (Nieuw-West, Noord, Oost, Zuid en Zuidoost). Na marktconsultatie is gebleken dat aanbesteden voor de tussenliggende periode – tot het moment van vaststelling van nieuw beleid – niet interessant en wellicht ook onmogelijk is.

Lasten
De totale lasten van € 26,8 miljoen zijn € 2,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door de volgende redenen:

- Lagere lasten van € 0,7 miljoen. Het onderhoud aan de (verkeers-)installaties fluctueert jaarlijks. In 2017 zijn de onderhoudswerkzaamheden beperkt gebleven, wat heeft geleid tot lagere lasten. Daarnaast zijn door openstaande vacatures de toegerekende personeelslasten lager dan begroot. Hiertegenover staan de kosten van inhuur, die tot hogere lasten op andere programmaonderdelen heeft geleid;
- Het openbaar vervoer tussen Nieuw-West en Westpoort moet versterkt worden. Voor een duurzame impuls is de keuze gemaakt om eerst een voorstudie naar de haalbaarheid van deze zogenaamde 'Westpoort Corridor' uit te voeren. Deze wordt in het 1e kwartaal van 2018 afgerond. Hierdoor vallen de lasten in 2017 € 0,5 miljoen lager uit;
- Overige kleinere afwijkingen van in totaal € 1,0 miljoen die niet verder worden toegelicht.

Reserves en voorzieningen

In dit programmaonderdeel zijn geen reserves en voorzieningen.

Beleidskaders

- Mobiliteitsaanpak 2030 is het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam tot 2030;
- Meerjarenprogramma Fiets 2012-2016, het nieuwe programma waarin is beschreven hoe we omgaan met de fietsers en hun fietsen (2017);
- Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2012-2015. Een geactualiseerd programma over de verkeersveiligheid in Amsterdam (2016);
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit. De agenda houdt Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk. Concrete maatregelen die meer ruimte creëren en de doorstroming verbeteren. Voor voetganger, fietser, ov-reiziger en automobilist;
- Puccini-methode bevat inrichtingsprincipes en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte;
- Visie Openbare Ruimte (2017).

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Door uitgebreide werkzaamheden aan weg en spoor (Zuidas) komen leefbaarheid en bereikbaarheid onder druk te staan.
Maatregel: We voeren samen met partners een probleemanalyse uit voor de komende tien jaar en stellen oplossingen voor.

2. Onbetrouwbare registratie van verkeersongevallen door het Rijk bemoeilijkt een degelijke beleidsvoering voor verkeersveiligheid.
Maatregel: We ontwikkelen en gebruiken nieuwe methoden om verkeersveiligheid te meten, zoals de Network Safety Index.

3. De drukte en onveiligheid op de fietspaden neemt toe door groei aantal fietsers en snorfietsers.
Maatregel: De wetgever gaat het mogelijk maken dat we snorfietsers naar de rijbaan verplaatsen (met helmplicht). Afhankelijk van inwerkingtreding van de wet kan de maatregel in 2018 zijn ingevoerd.

Het risico over de snorfietsen op de fietspaden is gewijzigd naar aanleiding van de laatste besluitvorming in de Tweede Kamer. De landelijke regelgeving is op 14 december 2017 in de Tweede Kamer behandeld met positief resultaat, maar de Raad van State moet nog over de AMvB adviseren. Als ook dat tot een positief resultaat leidt, kan de verplaatsing van snorfietsers naar de rijbaan en met helmplicht in 2018 en 2019 worden geëffectueerd.

4. De markt en het ambtelijk apparaat kunnen de enorme vraag naar het bouwen van woningen niet aan.
Maatregel: Scherpe prioritering en temperen ambities

5. Het toenemende aantal fietsers vergt meer handhaving dan waar budget voor is met als gevolg overlast op straat.
Maatregel: Zoeken naar effectievere handhavingsconcepten en lobby richting het Rijk.

Risico's 4. en 5. zijn nieuw ten opzichte van de Begroting 2017.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouders Choho en Litjens

3.3.4 Wegen, Straten en Pleinen

Openbare ruimte, infrastructuur, verlichting en verkeersregelinstallaties, exploiteren beheren en onderhouden.

Belangrijke ontwikkelingen

Door de groei van het aantal bewoners en bezoekers nam ook in 2017 de druk op de openbare ruimte en infrastructuur toe. In 2017 is met name in de stadsdelen buiten de ring het achterstallig onderhoud voor een groot deel aangepakt in het kader van het Programma DORA (Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam). Door uitvoering van het Aanvalsplan Schoon Amsterdam 2017 is het kwaliteitsniveau verbeterd van sober naar verzorgd in 17 van de 22 gebieden.

Ook in 2017 is de nieuwe wet- en regelgeving, vooral de verscherpte veiligheidseisen, ingevoerd in beleid over en uitvoering van tunnels, bruggen en kades.

In de Visie Openbare Ruimte 'De huiskamer van álle Amsterdammers: richtlijnen voor ontwikkeling en beheer van de Amsterdamse openbare ruimte' staat op hoofdlijnen beschreven wat we de komende jaren willen bereiken in de openbare ruimte voor de hele stad. De openbare ruimte kan in 2025 het toegenomen gebruik aan en ondersteunt de dynamiek van de stad. Ook ziet de openbare ruimte er in de hele stad verzorgd uit en is deze duurzaam en klimaatbestendig ingericht. We bedden de opgave van duurzaamheid in onze werkwijzen ten aanzien van onze assets in.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C** **E**

De openbare ruimte en de infrastructuur zijn verzorgd.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Percentage kilometer van de wegen op beheerniveau sober.	100% (2013)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%
1.2 Rapportcijfer voor de wegkwaliteit volgens weggebruikers.		6,5	7,5	2018 2019 2020	6,5 6,5 7

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
We onderhouden de gemeentelijke eigendommen in de openbare ruimte en infrastructuur op niveau sober. Dit staat in de nota Beheren op niveau (2008) en sinds medio 2017 ook in het nieuwe beleidskader 1 Amsterdam Heel & Schoon. Hierin hebben we de ambitie uitgesproken om het kwaliteitsniveau verzorgd te realiseren in 2025.

Daarnaast is volgens het rapport Wegbelevingsmonitor automobilisten 75% van de weggebruikers tevreden tot zeer tevreden (cijfer 7,5) over de kwaliteit van de wegen, het onderhoud van de wegen, de staat van het wegdek en de zichtbaarheid van markeringen.

In het Beleidskader Puccinimethode staan algemene uitgangspunten en afspraken over de fysieke inrichting van de openbare ruimte in Amsterdam. Het kader bevat algemene afspraken over de vormgeving van de openbare verlichting en het straatmeubilair, het verhardingsmateriaal, standaard

profielen, afwateringsdetails en voorschriften voor de aanleg van het groen. Deze algemene beleidsafspraken vragen om een nadere technische uitwerking waarin alle details exact beschreven staan. Deze technische uitwerking wordt opgenomen in twee onderliggende handboeken die in 2018 worden vastgesteld: in Handboek Puccinimethode Rood en in Handboek Puccinimethode Groen.

Doel 2 Activiteiten A B C D

De infrastructuur is zo min mogelijk buiten gebruik.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage van de tijd dat tunnels in gebruik zijn.	98,5% (2014)	98	99,1%	2018	98
				2019	98
				2020	98

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De tunnels zijn in 2017 zo min mogelijk buiten gebruik geweest en de werkzaamheden hebben voor beperkte overlast gezorgd bij inwoners en gebruikers. Daarmee is voldaan aan de norm.

Doel 3 Activiteiten A C E

De infrastructuur is zo min mogelijk buiten gebruik.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Beheer- en onderhoudskosten per vierkante meter weg in euro's. *		€ 1,82	€ 1,82	2018	€ 1,82
				2019	€ 1,82
				2020	€ 1,82

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De basis op orde is een belangrijk doel van het programma Assetmanagement. Dit is voor 80% gereed. Dit is er bereikt:

- Het kwaliteitskader voor de openbare ruimte, 1 Amsterdam Heel & Schoon, is medio 2017 goedgekeurd door de raad. De ambitie daarbij is om op niveau verzorgd te komen;
- De gegevens van de meeste assets (bruggen, wegen, bomen enzovoorts) zijn geharmoniseerd en op één plaats vastgelegd;
- Er zijn voor elk asset gemeentebrede instandhoudingsplannen voor de komende vier jaar
- De eerste stedelijke inkoopcontracten zijn opgesteld;
- We hebben stedelijke uniforme inspectiekaders opgesteld voor de meeste assets. In 2018 worden het groen en de kademuren en -bruggen volgens deze uniforme kaders geïnspecteerd. Voor wegen zijn ze al uitgevoerd;
- Normkosten zijn opgesteld voor kwaliteitsniveau verzorgd en sober.

In 2017 zijn de kostenkengetallen verder ontwikkeld, zodat er structurele kostenreeksen ontstaan per kwaliteitsniveau. Die kosten bevatten zowel de exploitatiekosten als de vervangingskosten. Zo krijgen we een beeld van de genormeerde lifecylekosten. In 2017/2018 nemen we in toenemende mate Life Cycle Costs (LCC) mee als besliscriterium bij investeringen. De nulmeting van de organisatie van assetmanagement volgens ISO 55000 is uitgesteld in verband met een reorganisatie Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte. In 2017 zijn voor een aantal assets stedelijke inkoopcontracten (samenwerking Stad en Stadsdelen) opgesteld om de in SWOR afgesproken besparingen te realiseren. In 2017 zijn de assets wegmeubilair en speeltoestellen grotendeels in het Assetmanagementbeheersysteem gebracht.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Door assetmanagement sturen we beter op prestaties, kosten en risico's. We zetten invoering van assetmanagement en de inbedding bij alle organisatieonderdelen die assets beheren voort.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Percentage van basis-areaalgegevens (per type infrastructuur) dat compleet is.	n.v.t.	90%	90%	2018 2019 2020	90% 90% 95%

Activiteit B

Doelen 2

Risicogestuurde planning van beheer vanuit totale kosten levensduur bij arealen. In plaats van budget-gestuurd wegen we af op risico's voor het functioneren van de objecten, life cycle kosten en overkoepelende programmering van de werkzaamheden.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal arealen (typen infrastructuur) waarbij assetmanagement volledig wordt gebruikt.	0 (2014)	6	6	2018 2019 2020	8 8 8

Activiteit C

Doelen 1 2 3

Het aspect duurzaamheid nemen we mee in het assetmanagement. In de instandhoudingsplannen voegen we een paragraaf duurzaamheid toe. Zo besteden we nadrukkelijk aandacht aan duurzaamheid bij beheren en onderhouden van de assets.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal onderhouds- en vervangingsprojecten waarbij duurzaamheidsmaatregelen worden ingezet.	0% (2014)	60%	60%	2018 2019 2020	70% 80% 95%

Activiteit D

Doelen 2

Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt.	0% (2014)	80%	80%	2018 2019 2020	95% 95% 95%
D.2 Percentage afwijkingen op het hoofdnet van het kader 'sneller werken'.	n.v.t.	0%	0%	2018 2019 2020	0% 0% 0%

Activiteit E Doelen 1 3

Werken volgens de Puccini-methode. Bij het materiaalgebruik passen we de Puccinimethode toe. Deze Amsterdamse standaard zorgt voor een samenhangend (straat)beeld dat past bij de stedenbouwkundige structuur.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
E.1 Uitwerken en implementeren van de Puccini-methode.	n.v.t.	Groen vastgesteld; rood geactualiseerd	Groen vastgesteld; rood geactualiseerd	Groen vastgesteld, Rood actualisatie

Verbonden partijen

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.4 **Baten** 88,2 **Lasten** 288,3

1 Dagelijks onderhoud en beheer

Activiteit A B C

Baten 27,3
Lasten 43,7

Busstations
Stedelijk busstation Buikslotermeer is per 1 december 2017 overgegaan in beheer. Door een aanpalend bouwproject (kantoorgebouw) kan een aantal bushaltes helaas nog niet in gebruik worden genomen.

2 Groot onderhoud en vervanging

Activiteit A B C D E

Baten 48,4
Lasten 120,2

Groot onderhoud en vernieuwen hoofdnet auto
Op de volgende wegen is in 2017 groot onderhoud uitgevoerd: Jan van Galenstraat, Johan Huizingalaan, Stadhouderskade, Westpoortweg, Wibautstraat/Prins Bernhardplein, Ookmeerweg, Europaboulevard (via project De Boelelaan), Stadhouderskade (via project Leidseplein). Er hebben verschuivingen plaatsgevonden in de programmering van 2017 om projecten in dezelfde omgeving te combineren zodat er minder overlast ontstaat en vanwege afstemming met andere projecten in de stad.

Vervangingsprojecten in 2017

De Entree
Project De Entree betreft de vernieuwing van de centrumzijde van het centraal station over de hele breedte van het Stationseiland. Op 28 maart 2017 is het hoofdcontract van De Entree gegund aan de aannemer. Het aanbestedingsresultaat heeft voorlopig wel tot een tekort geleid van ongeveer € 1,3 miljoen, doordat er minder subsidie is toegekend vanuit de Vervoerregio Amsterdam.
Dit is een voorlopige prognose. Zowel in de kosten als de dekking sturen we op een sluitend resultaat. Op 20 oktober 2017 is het bestemmingsplan onherroepelijk verklaard. Eind 2017 is het voorbereidingskrediet van de Cuyperstrap toegekend. Begin 2018 is het werk feitelijk gestart. Een uitgebreide voortgangsrapportage over de Entree is recent aan het bestuur voorgelegd.

Rode Loper
Eind 2017 is het project Rode Loper goed op streek. De deelprojecten Rokin, Muntplein en Ferdinand Bolstraat zijn opgeleverd. De Beursstraat en Oudebrugsteeg hebben een kwaliteitsimpuls gekregen en onder het Beursplein wordt een fietsenstalling uitgegraven. De Vijzelgracht is voor driekwart klaar, de stoep is verbreed en er ontstaat een aantrekkelijk middenplein. Voor de Vijzelstraat zijn het ontwerp en de uitgangspunten voor het herstel van de drie bruggen vastgesteld.

Leidseplein
De bouw van de Leidsebrug en de inrichting van de westzijde van het plein inclusief Leidsebosjes, Marnixstraat en Stadhouderskade zijn versneld uitgevoerd. In plaats van het derde kwartaal 2018 zijn de deelprojecten eind 2017 opgeleverd. Daarbij behoren ook de aanleg van tijdelijke bushaltes aan de Stadhouderskade en de verplaatsing van de taxiopstelstrook naar het Leidsebosje. De eerste fase van het project is daarmee succesvol afgerond. De tweede fase bestaat uit de bouw van de ondergrondse fietsenstalling en de aanleg van openbare ruimte van het Kleine-Gartmanplantsoen. Dit contract is inmiddels gegund. Het project wordt besloten met de aanleg van een fietsvlonder bij de Melkweg.

3 Kades, bruggen en tunnels **Activiteit** A B C D E

Baten	10,2
Lasten	62,4

Beheer en onderhoud bruggen en viaducten hoofdnet auto
Calamiteiten
In het areaal bruggen hebben zich in 2017 twee calamiteiten voorgedaan, bij de Wiegbrug en brug 108 (De Clercqstraat over de Da Costagracht).

Op afstand bedienbare bruggen en Brugwachtershuisjes
In 2017 zijn 14 van de 28 brugwachtershuisjes voor verhuur overgedragen aan de hotel-exploitant (Lloyd). De overige 14 brugwachtershuisjes worden opgeleverd volgens de planning van het programma COB (Centrale Object Bediening) die de brugbediening op afstand regelt. Door de aanvullende eisen voor de camerabeelden in het kader van veiligheid, duurt het langer dan verwacht voordat de bruggen op afstand bediend kunnen worden. Hierdoor moeten brugwachters langer gebruik maken van enkele huisjes die dus later dan gepland in gebruik genomen kunnen worden als hotel.

Projecten groot onderhoud en vervanging
In 2017 is onderhoud aan de Duivendrechtsebrug, de Zeilstraatbrug, de Kattenslootbrug en de Overtoomse sluis gedaan. Het levensduur verlengend onderhoud (brugdekvernieuwing) van de Mariniersbrug brug 274, dat geprogrammeerd stond voor 2017, is wegens problemen met de houtlevering (FSC) uitgesteld. Het project Allendelaan (Fiets- en voetgangersbruggen 677 en 678) is afgerond in 2017. Het onderhoud is gedaan door aannemers die zijn gespecialiseerd in het maken van composiet bruggen. Dit is een duurzaam materiaal wat betreft onderhoud en levensduur. Binnen Assetmanagement zoeken we steeds naar de meest duurzame materialen die we kunnen gebruiken.

Constructieve Veiligheid Bruggen
Het Programma Constructieve Veiligheid Bruggen (PCVB) onderzoekt de constructieve staat van de Amsterdamse verkeersbruggen en toetst de veiligheidsstatus, naar aanleiding van rijks wetgeving (Bouwbesluit). Een belangrijk onderdeel van het programma is het Toetsingskader Amsterdamse Bruggen (TAB) om de werkelijke verkeersbelasting te meten. In de 2017 is de aanbesteding van de pilot mislukt en niet gegund. Momenteel wordt de inkoopstrategie geëvalueerd en bijgesteld. Daarna wordt een nieuw contract wordt aanbesteed. De oplevering van het toetsingskader verschuift hierdoor naar medio 2020. Er zijn 21 bruggen geselecteerd in het kader van de investeringsagenda OV. Van de eerste zes bruggen is de toetsing gereed. De fundering van brug 108 in de De Clerqstraat/Da Costakade bleek in zo een slechte staat dat het zwaar verkeer en de tram tijdelijk omgeleid moeten worden.

Vervanging van kades
De voorbereiding van de vervanging van de Jacob Catskade en de Marnixkade stond gepland voor in 2017, maar is vertraagd door een onverwachte uitbreiding van de scope: de monitoring panden en de uitbreiding van het project met het naastgelegen gebied).

Beheer en onderhoud verkeerstunnels
Spaarndammertunnel
Eind 2017 is de overdracht naar beheer van de Spaarndammertunnel voorbereid. Spaarndammertunnel is in februari 2018 opengesteld voor het verkeer.

Piet Hein Tunnel
Het in de raadsbrief van 27 september 2017 aangekondigde onderzoek naar de fasering van het project renovatie Piet Heintunnel is op hoofdlijnen in 2017 afgerond. Naar verwachting worden de werkzaamheden in twee hoofdfasen uitgevoerd. Fase 1 start medio 2019 en is primair gericht op het treffen van de noodzakelijke maatregelen voor de tunnelveiligheid. Fase 2, waarin de nadruk ligt op vervanging, begint in 2020. Daarbij wordt onder andere zoveel mogelijk rekening gehouden met andere grote werkzaamheden die in Amsterdam plaatsvinden en effect hebben op de bereikbaarheid (onder andere Zuidasdok). Ter voorbereiding van het door de raad in het tweede kwartaal van 2018 te nemen plan- en kredietbesluit renovatie Piet Heintunnel, zijn we in december gestart met een actualisatie van de kostenraming.

IJ-tunnel
De afronding van de renovatie IJ-tunnel duur langer omdat het belangrijkste risico uit het kredietbesluit mei 2017 zich heeft voorgedaan: de overdruksituatie van de middentunnel voldoet niet aan wettelijke eisen. Daarom zijn extra investeringen nodig, met name voor nieuwe luchtkanalen en ventilatie.

4 Straatreiniging en gladheids-bestrijding

Activiteit C

Baten	2,3
Lasten	62,0

Aanvalsplan Schoon
Voor het Aanvalsplan Schoon is vanaf 2017 structureel € 11,2 miljoen vrijgemaakt door de raad. Dit is aanvullend op het reguliere schoonmaken door de stadsdelen. Dankzij de maatregelen uit het Aanvalsplan Schoon is het aantal gebieden dat scoort op niveau verzorgd gestegen van 11 naar 17 van de 22. De straten en pleinen van Amsterdam zijn dus schoner dan een jaar geleden. Tegelijkertijd zijn er nog een aantal pleinen en straten in de centrumgebieden waar het gewenste niveau nog niet is bereikt. Bij de Voorjaarsnota 2017 is een amendement aangenomen met als besluit € 1 miljoen toe te voegen aan het budget voor het Aanvalsplan Schoon in 2017. Daardoor zijn sinds juli 2017 de maatregelen uit het Aanvalsplan in de binnenstad geïntensiveerd en met voorrang uitgevoerd.

Het betreft de volgende 10 maatregelen:

- Extra vegen: Er zijn inmiddels Plus-teams in zeker 13 gebieden actief om intensiever schoon te houden. In die gebieden is het schoonniveau meer gestegen dan in gebieden waar geen plusteams actief zijn;
- Innovatieve reinigingsconcepten. Bewoners, ondernemers en gemeente hebben inmiddels drie innovatieve samenwerkingsverbanden opgezet om de openbare ruimte schoon te houden. Bij de pitch voor schoon kwamen ruim 100 ideeën van betrokken Amsterdammers binnen;
- Extra afvalbakken. Op het hoofdnet en plusnet voetgangers werden afvalbakken op een meer zichtbare en herkenbare plek neergezet (ruim 750 nieuwe afvalbakken geplaatst);
- Aanpak hotspots. Inmiddels zijn bijna 160 van de oorspronkelijke 250 hotspot-locaties (structureel vervuilende plekken) onder controle in de zin dat de vervuiling wordt aangepakt en beheerst. De lijst wordt telkens aangevuld met nieuwe locaties die worden aangemerkt als hotsport en dan worden aangepakt;
- Slimmer schonen evenementen. Bij piekplekken en op piekmomenten zoals Koningsdag, Pride Amsterdam, ADE en Uitmarkt is het tijdens het evenement schoner en binnen 24 uur na het evenement schoon;
- Aanpak klad en Plak. Op zeker 15 beeldbepalende straten en pleinen vindt extra inzet plaats om deze klad en plak vrij te houden. Acht op de tien ondernemers en bijna tweederde van de bewoners merkt dat graffiti wordt verwijderd;
- Publiekscampagne. Er loopt een stadsbrede publiekscampagne om bewoners, ondernemers en bezoekers bewuster te maken van nut en noodzaak van een schone stad;
- Extra samenwerken met ondernemers. In onder andere Centrum, Zuid, en Nieuw-West wordt gezamenlijk opgetrokken met (fastfood)ondernemers om de straten schoon te houden. Zeker de helft van de ondernemers doet actief mee;
- Inzet Handhaving. In alle stadsdelen zijn inmiddels combinaties ingezet van reiniging en handhaving. In het Binnenstad offensief werken we ook buiten kantoortijden samen met onder andere het plusteam;
- Uniforme beheersystematiek. Vanuit één beheersystematiek wordt informatiegestuurd gewerkt. Maandelijkse uniforme kwaliteitsmetingen worden ontsloten via een dashboard. Stap voor stap ontstaat een Amsterdamse methodiek waarbij elk gebiedstype zijn eigen veeginzet heeft, aangevuld met communicatieve, participatie en/of handhaving.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	1,6	23,7	18,5	-5,1
Lasten	54,7	132,8	91,4	-41,4
- Saldo van baten en lasten	-53,1	-109,2	-72,9	36,3
Onttrekking reserves	5,7	38,0	30,7	-7,3
Toevoeging reserves	13,3	14,3	47,2	32,9
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-7,6	23,7	-16,5	-40,2
Subtotaal stedelijk	**-60,6**	**-85,5**	**-89,4**	**-3,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	62,8	11,1	18,7	7,7
Lasten	206,9	138,1	135,6	-2,6
- Saldo van baten en lasten	-144,1	-127,1	-116,8	10,2
Onttrekking reserves	45,4	31,4	20,2	-11,2
Toevoeging reserves	25,7	15,1	14,1	-1,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	19,7	16,3	6,1	-10,2
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-124,4**	**-110,8**	**-110,8**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel 3.4	**-185,1**	**-196,3**	**-200,1**	**-3,8**

Het programmaonderdeel wegen, straten en pleinen heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 3,8 miljoen dat bestaat uit een negatief resultaat van € 3,9 miljoen op de stedelijke taken en een neutraal resultaat op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Wegen, straten en pleinen heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 3,9 miljoen. Dit is een gevolg van lagere baten dan begroot van € 5,1 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 41,4 miljoen. Bij de reserves is € 7,3 miljoen minder onttrokken en € 32,9 miljoen meer toegevoegd dan begroot. De afwijkingen worden hierna toegelicht.

Baten

De totale baten van € 18,5 miljoen zijn € 5,1 miljoen lager dan begroot. Dit wordt als volgt verklaard:

- De uren van projecten met externe dekking (zoals subsidies) waren in de Begroting 2017, op basis van de conversie AFS 2.0, geheel bij dit programmaonderdeel ondergebracht. In de jaarrekening vindt een correctie plaats naar de juiste programmaonderdelen. De correctie vindt zowel aan de lasten als aan de batenkant plaats en is daarmee neutraal. Het gaat om een bedrag van € 11,4 miljoen aan zowel lagere baten als lagere lasten;
- De baten van het Materiaalbureau zijn € 5,4 miljoen hoger door meer inzet van materialen voor de openbare ruimte zoals stenen, tegels, verkeersborden, ondergrondse afvalcontainers, FSC-hout, straatmeubilair, openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Vanaf april 2017 is daar ook de omzet van tijdelijke parkeerverboden voor geheel Amsterdam bijgekomen. Ook steeg de omzet van Verkeersvoorzieningen door een toename van het aantal opbrekingen en evenementen van 600 in 2016 naar 800 in 2017;
- De voorziening Bijdrage OGA Fietsenstalling Zuid/WTC is voor de exploitatie van deze fietsenstalling niet meer nodig en valt vrij. Hierdoor zijn de baten € 0,4 miljoen hoger.

Lasten

De lasten bedragen € 91,4 miljoen zijn € 41,4 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 32,9 miljoen vanwege een wijziging van de BBV. Er zijn nieuwe toepassingsregels voor het gebruik van eigen middelen voor de financiering van investeringen voorgeschreven. Dit betekent dat eigen middelen uit reserves niet meer direct in mindering op het investeringsbedrag gebracht mogen worden. De totale investering wordt nu geactiveerd, terwijl de eigen middelen worden toegevoegd aan de financieringsreserve van waaruit de afschrijvingen worden gedekt;
- Lagere lasten van doorbelaste uren met externe dekking. De uren van projecten met externe dekking (bijvoorbeeld bijdragen van de Vervoerregio) waren in de Begroting 2017, op basis van de conversie AFS 2.0, volledig opgenomen bij dit programmaonderdeel 3.4. Dit vindt zowel aan de lasten als aan de batenkant plaats en is daarmee voor het programma neutraal. Op dit programmaonderdeel 3.4 leidt het tot lagere lasten van € 11,4 miljoen;
- Lagere lasten van € 7,0 miljoen door vertraging in de uitvoering bij diverse projecten. Het gaat om het project Constructieve Veiligheid (€ 1,4 miljoen), Rode Loper (ROLO) € 3,8 miljoen (vooral deelgebied Rokin/Munt door lagere aanbesteding) en diverse kleinere projecten, zoals Prins Hendrikkade, Illuminatie, voorbereiding oevers en sluizen;
- Hogere lasten van € 6,7 miljoen, houden vooral verband met de uitgebreidere werkzaamheden van het Materiaalbureau die voortvloeien uit de hogere inzet van materialen, uit de tijdelijke parkeerverboden en uit een hoger aantal opbrekingen en evenementen. Voor een aandeel van € 2,9 miljoen zijn dit lasten voor projecten waarvoor in 2017 nog niet duidelijk was op welke projecten dit specifiek betrekking heeft. In 2018 worden deze lasten verder onderzocht en aan het juiste project toebedeeld;

- Hogere lasten van € 2,8 miljoen ontstaan door het afboeken van de verhuiskosten die ten laste zouden worden gebracht van de opbrengsten van de locatie Uilenburg. Deze opbrengst is in 2017 nog niet gerealiseerd. Hierdoor komen deze vooruitbetaalde kosten ten laste van het resultaat;
- Lagere overheadslasten van € 2,4 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead;
- Hogere lasten van € 1,4 miljoen voor het programmateam SWOR (Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte);
- Overige afwijkingen die per saldo resulteren in € 1,4 miljoen aan hogere lasten.

Reserves
Het saldo van dotaties en onttrekkingen aan reserves is € 40,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door de dotatie aan de financieringsreserve voor maatschappelijk nut vanwege een wijziging van de BBV (zie toelichting bij Lasten). De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Wegen, straten en pleinen heeft, ten opzichte van de begroting, een neutraal resultaat voor gebiedsgericht werken. Dit is het gevolg van lagere lasten van € 2,6 miljoen, hogere baten van € 7,7 miljoen dan begroot en een negatief saldo van de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves van € 10,2 miljoen.

Baten
De totale baten van € 18,7 miljoen zijn € 7,7 miljoen hoger dan begroot. Dit kan als volgt worden verklaard:

- Voor opbrekingen Meldpunt Opbrekingen Openbare Ruimte (MOOR) is € 2,2 miljoen meer ontvangen dan begroot. De hoogte van de baten en lasten voor deze activiteiten zijn afhankelijk van het aantal opbrekingen. Deze laten zich op voorhand niet of nauwelijks ramen. Tegenover deze baten staan ook hogere lasten (zie bij lasten);
- De bijdragen van derden in de lasten van groot onderhoud zijn per saldo € 2,5 miljoen hoger dan begroot. In de begroting was met deze bijdragen geen rekening gehouden vanwege voorzichtigheid in het begroten en omdat de hoogte van sommige bijdragen pas in de loop van 2017 duidelijk werden;
- Vanwege de gedeeltelijke vrijval van de voorziening groot onderhoud zijn de baten € 2,4 miljoen hoger;
- De toerekening van veegkosten aan afval was te laag begroot. Dit veroorzaakt hogere baten dan begroot van € 0,7 miljoen;
- De baten in het kader van de Nedvangregeling zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Hiertegenover staat dat de lasten voor een gelijk bedrag lager zijn. Voor de extra aanpak van zwerfvuil is van het Afvalfonds (via de stichting Nedvang) € 1,0 miljoen ontvangen. Besteding van dit bedrag is niet gebonden aan een bepaald boekjaar. In 2017 is € 0,5 miljoen besteed aan vooral de projecten ‘zwerfvuileducatie bij middelbare scholen’, ‘Keep it clean day’ en ‘Buurtparticipatie bij de stadsdelen’;
- Overige kleinere afwijkingen van in totaal € 0,4 miljoen aan hogere baten die verder niet worden toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 135,6 miljoen zijn € 2,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt door de volgende redenen:

- Meerdere projecten bij diverse stadsdelen in het kader van (meerjarig) planmatig onderhoud zijn niet of gedeeltelijk in 2017 voltooid en lopen uit naar 2018. Deze projecten zijn jaaroverstijgend; het budget dat niet of deels in een bepaald jaar is ingezet, gaat over naar het volgende jaar. Voorbeelden van deze projecten zijn: Dirk Sonoystraat, Jan Zwanenburg en de Descartesstraat (Nieuw West); Ring Oud-Zuid en Rijnstraat Zuid (Zuid), Herinrichting Noorderpark en Meidoornweg (Noord). Hierdoor zijn de lasten in 2017 € 9,8 miljoen lager dan begroot;
- In 2017 heeft een aantal interne verrekeningen niet plaatsgevonden waardoor de lasten € 6,8 miljoen hoger zijn uitgevallen. De grootste afwijking ontstaat bij stadsdeel West. Dit stadsdeel heeft zijn parkeergarages in 2015 overgedragen aan Vastgoed. Bij de administratieve mutatie zijn wel de lasten van stadsdeel West naar Vastgoed gegaan, maar niet de dekking. Bij de Viermaandsrapportage 2018 is hiervoor een oplossing aangedragen;
- De lasten voor opbrekingen MOOR zijn € 2,3 miljoen hoger dan begroot. De hoogte van de baten en lasten voor deze activiteiten zijn afhankelijk van het aantal opbrekingen. Zie ook de toelichting bij de baten;
- De lasten in het kader van de Nedvangregeling zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Hiertegenover staat dat de baten voor een gelijk bedrag lager zijn. Zie de toelichting bij de baten;
- Op regulier onderhoud aan kades, straatreiniging en gladheidsbestrijding zijn de lasten per saldo € 1,3 miljoen lager ten opzichte van de begroting.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.4 Wegen, straten en pleinen Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut	-	-	-	32,9	-	32,9	-	32,9
Rode Loper	37,8	1,6	-22,5	1,6	-18,7	-	3,8	20,7
Leidseplein	15,5	-	-1,5	-	-1,5	-	-	14,0
Reserve beheer stedelijke infrastructuur	20,8	12,7	-7,1	12,7	-3,8	-	3,4	29,7
IJweg West (VE)	1,9	-	-1,9	-	-1,9	-	-0,0	-0,0
Stationseiland	42,2	-	-5,0	-	-4,9	-	0,1	37,4
Reserve bedrijfsvoering materiaaldienst IVV	1,9	-	-	-	-	-	-	1,9
Totalen	**120,1**	**14,3**	**-38,0**	**47,2**	**-30,7**	**32,9**	**7,3**	**136,6**

Toelichting
Financieringsreserve activa maatschappelijk nut: Naar aanleiding van een verandering in het BBV zijn er nieuwe toepassingsregels vastgesteld voor het gebruik van eigen middelen voor de financiering van investeringen. Eigen middelen mogen niet meer in mindering worden gebracht op de boekwaarde van een actief. Conform de toepassingsregels zijn de eigen middelen van € 32,9 miljoen toegevoegd aan een nieuw ingestelde financieringsreserve. De toevoeging betreft onder andere de bijdragen aan de projecten de Entree (4,9 miljoen), de Ruijterkade West (1,9 miljoen), Rode loper (18,7 miljoen), Leidseplein (1,5 miljoen) en IJsei (3,0 miljoen).

Er heeft een lagere onttrekking plaatsgevonden uit de overige reserves van € 7,3 miljoen. Dit houdt voornamelijk verband met lagere onttrekkingen aan de reserves Beheer Stedelijke Infrastructuur (BSI) en Rode Loper (ROLO). In het eerste geval zijn de belangrijkste oorzaken de vertraging als gevolg van marktomstandigheden en langdurige aanbestedingstrajecten bij verschillende bruggenprojecten. Bij de reserve Rode Loper vergt de financiële oplevering van de deelprojecten Rokin en Ferdinand Bolstraat meer tijd dan vooraf ingeschat.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 3.4 Wegen, straten en pleinen Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	**-/-**	**+**	**-/-**	**+**	**-/-**	
Brandwerende coating Piet Heintunnel	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	-	-
Bijdrage OGA Fietsenstalling Zuid/WTC	0,4	0,0	-0,2	-	-0,4	-0,0	-0,2	-
Totalen	**0,5**	**0,0**	**-0,3**	**-**	**-0,5**	**-0,0**	**-0,2**	**-**

Toelichting

Geen significante afwijkingen.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.4 Wegen, straten en pleinen Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	**-/-**	**+**	**-/-**	**+**	**-/-**	
Vernieuwing walmuren en bruggen	9,1	5,9	-10,3	5,9	-9,2	-	1,2	5,7
Garagefonds	0,4	-	-	-	-	-	-	0,4
Onderhoud waterbouwkundige werken	1,4	0,2	-0,7	-	-0,7	-0,2	-	0,7
Vervangen bomen	0,4	0,1	-0,2	-	-	-0,1	0,2	0,4
Woonboten	0,4	-	-0,1	-	-0,1	-	-	0,4
Groene AS	0,2	-	-0,2	-	-0,2	-	-0,0	-
Bestemmingsplannen	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-	-
Eg. Vervanging materieel openbare ruimte	0,2	-	-0,2	-	-0,2	-	-	-
Egalisatie MJOP verhardingen	5,0	1,7	-2,7	1,7	-0,6	-	2,1	6,1
Egalisatie kwaliteit openbare ruimte	7,7	1,6	-7,4	1,6	-3,2	0,1	4,2	6,1
Reserve meerjarenonderhoud OR	5,8	4,5	-4,9	3,8	-3,3	-0,7	1,7	6,4
Reserve Uitvoeringsagenda 2013/2014	1,6	-	-	-	-	-	-	1,6
Fietsenstallingen	1,7	0,5	-1,2	0,5	-0,6	-0,0	0,6	1,6
Bestemmingsreserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Zuid	-	-	-0,2	-	-	-	0,2	-
Reserve Onderhoud Arena	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-0,0	-0,0
Reserve Onderhoud woondekken Amsterdamse Poort	0,6	-	-0,6	-	-0,6	-	-0,0	0,0
Reserve Beheerplan verhardingen	2,7	0,6	-1,7	0,6	-0,7	0,0	1,0	2,7
Totalen	**38,1**	**15,1**	**-31,4**	**14,1**	**-20,2**	**-1,0**	**11,2**	**32,0**

Toelichting

Per saldo is er € 11,2 miljoen minder aan reserves onttrokken dan begroot. Er zit een directe link tussen deze lagere onttrekkingen en de lagere uitgaven voor projecten van (planmatig) onderhoud (zie toelichting lasten).

Per saldo is € 1 miljoen minder aan reserves toegevoegd. Dit kan als volgt worden verklaard.

- Indien de baten voor herstel voor opbrekingen hoger zijn dan de bijbehorende lasten, wordt het saldo aan de reserves toegevoegd. Aangezien er geen positief saldo tussen beide bestaat, heeft die toevoeging niet plaatsgevonden. Het gaat hier om een tekort van € 0,7 miljoen;
- Verder is een bedrag van € 0,3 miljoen niet toegevoegd, omdat reserve waterbouwkundige werken en reserve bomen als gevolg van de uitvoering van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen komt te vervallen.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 3.4 Wegen, straten en pleinen Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Vervanging en Onderhoud beheer Werf	0,7	-	-0,4	-	-0,4	-	-0,0	0,3
Onderhoud verhardingen	4,0	-	-2,5	-	-4,0	-	-1,5	0,0
Voorziening groot onderhoud openbare ruimte (VGO)	8,2	7,1	-12,0	7,1	-9,6	-	2,4	5,7
Totalen	**12,9**	**7,1**	**-14,9**	**7,1**	**-14,0**	**-**	**0,9**	**6,0**

Toelichting

Voorziening groot onderhoud openbare ruimte
Doel van deze voorziening is de openbare ruimte op een aanvaardbaar kwalitatief niveau te behouden.

De onttrekking is lager dan begroot doordat (grote) projecten zijn doorgeschoven of later zijn gestart en gunstige aanbestedingen hebben plaatsgevonden.

Voorziening onderhoud verhardingen
Bij deze voorziening is in 2017 voor € 1,6 miljoen onttrokken voor onderhoud van verhardingen. Daarnaast bleek bij stadsdeel Nieuw West dat het saldo van € 2,4 miljoen niet meer het karakter heeft van een voorziening. Daarom valt deze voorziening vrij ten gunste van het rekeningresultaat.

Beleidskaders

- De Nota 'Beheren op niveau' (2008) is medio 2017 vervangen door "1 Amsterdam Heel en Schoon". Hierin zijn eisen en uitgangspunten voor onderhoud, reiniging en asset management opgenomen;
- Wet Aanvullende Regels Veiligheid Wegtunnels (WARVW 2006, 2013, nieuwe versie komt in 2019) en Bouwbesluit 2012;
- Puccini-methode bevat inrichtingsprincipes en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte;
- Nota Hoofdnetten 2005 (wordt vervangen door Beleidskader Verkeersnetten 2018, waarin de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda staan uitgewerkt met daarbij een afwegingskader bij conflicterende belangen);
- 1 Stad 1 Opgave (maatregel Koopmanschap: 7 Puccini en 8 Inkoop Grond, Weg en Waterbouw).

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Streven naar kostenbesparingen kan conflicteren met goed onderhoud van infrastructuur.
Maatregel: We voeren de sturingsfilosofie Assetmanagement in voor beheer en onderhoud.

2. Toenemend gebruik van de openbare ruimte geeft hogere beheerkosten en/of lagere kwaliteit.
Maatregel: Verkeersmanagement, spreiden gebruik, passende materiaalkeuze, areaalsystematiek ingevoerd per 2018: bekostiging van terugkerende werkzaamheden.

Vervallen risico

3. Verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en opdrachtverstrekking vraagt veel van de organisatie.
Maatregel: Gefaseerde invoering over meerdere jaren, integrale aansturing, zo nodig areaal- of locatiegewijs.

De risico over de druk vanuit de professionalisering van de bedrijfsvoering is vervallen. De voorgestelde beheersmaatregel is opgevolgd.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: Choho, Ivens en Van der Burg

3.3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie

Kwaliteit van groen realiseren voor een concurrerende, aantrekkelijke en leefbare stad.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 hebben we in zeven stadsparken maatregelen getroffen om intensiever gebruik mogelijk te maken. We hebben veel groen toegevoegd in buurten, op straten, pleinen en op gebouwen. Meestal samen met bewoners of organisaties. Ook hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van de biodiversiteit in de stad. Onder meer doordat we het afgelopen jaar 42 ecologische knelpunten die hebben opgelost. Zo hebben we verschillende onderdoorgangen onder de A10 ingericht zodat ze aantrekkelijker zijn als passage voor dieren.

Daarnaast nemen we steeds vaker natuurinclusief bouwen als ambitie mee bij woningbouwplannen (bijvoorbeeld bij Houthaven) en ook dat komt ten goede aan de biodiversiteit.
Verder is er in Amsterdam in 2017 10.000 m^2 groen dak gerealiseerd, zijn 15 schoolpleinen vergroend, zijn 7 natuurlijke speelplaatsen en 12 postzegelparken gerealiseerd.

In 2017 hebben we diverse acties uit de Agenda Dieren uitgevoerd of in gang gezet. Zo hebben we achterstallig onderhoud bij dierenorganisaties weggewerkt en fysieke verbeteringen bij kinderboerderijen gerealiseerd en de Amsterdamse Dierenhulp aan Minima (ADAM) regeling verruimd waardoor er meer gebruik van wordt gemaakt.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

Investeren in kwaliteit en spreiden van de druk op de stadsparken en het Amsterdamse bos.
Herinrichten van (delen van) stadsparken om intensiever gebruik te accommoderen. Door bijvoorbeeld:
- basisvoorzieningen te plaatsen (zoals toiletten, watertappunten, horeca en voorzieningen om te bewegen);
- te investeren in passende beplanting en;
- door de padenstructuur aan te passen;
- investeren in stadsparken in de ringzone en buiten de ring zoals het Rembrandtpark en Noorderpark;
- Verbeteren van toegankelijkheid van stadsparken door te investeren in entrees;
- grasvelden te verbeteren waardoor het veld het gehele jaar intensief kan worden gebruikt. Bij het herinrichten van parken houden we rekening met de bodemomstandigheden.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Aantal stadsparken dat (gedeeltelijk) is heringericht ten opzichte van 2014, waardoor ze uitnodigen tot intensiever gebruik.	0 (2014)	4	8	2018	8
				2019	n.v.t.
				2020	n.v.t.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In acht stadsparken waaronder Nelson Mandelapark, Noorderpark, Oosterpark en Flevopark hebben we maatregelen getroffen om de parken intensiever te kunnen gebruiken. We hebben onder andere de drainage verbeterd, bruggen aangelegd, entrees verbeterd en natuurspeeltuinen aangelegd. Ook zijn we in 2017 begonnen met het investeren in de kwaliteit van bodem en groen bij de renovatie van parken. We hebben het Bodem Advies Team dat hierin een belangrijke rol speelt. In 2018 wordt verder gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit, onder andere door vaststelling van de Kadernotitie Parkrenovatie en meer inzicht in bodemverbeterende technieken.

Doel 2 Activiteiten A

Meer groen in de buurt, inclusief groene daken voor een prettig leefklimaat, hittebestendigheid en regenbestendigheid.
Toename buurtgroen dat bijdraagt aan verbetering van klimaatbestendigheid, gezondheid, educatie, biodiversiteit en stadslandbouw. Het potentieel van het daklandschap voor groene daken benutten we beter. In de aanpak van de openbare ruimte verbeteren we de klimaatbestendigheid van de stad door de inzet van groen en door de aanleg van groene daken met waterbergende functie. Bewoners kunnen in de openbare ruimte met subsidie uit de Groengelden groene initiatieven uitvoeren. Ook is er vanaf 2017 structureel jaarlijks € 2 miljoen voor Groen in de buurt bijgekomen door amendement nr. 1357 Groen in de buurt. Dat bedrag is voor groene initiatieven, en voor begeleiding van de initiatieven.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Aantal buurtparken dat is toegevoegd aan de openbare ruimte ten opzichte van 2014.	0 (2014)	22	25	2018	35

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Samen met bewoners, scholen en organisaties is veel groen in buurten toegevoegd. Mede door de extra mogelijkheid om te investeren in buurtgroen door de € 2 miljoen structureel voor Groen in de buurt zijn in 2017 vijftien schoolpleinen vergroend, twaalf postzegelparken aangelegd, elf straten vergroend en zeven natuurspeeltuinen aangelegd. Dit draagt bij aan de klimaatbestendigheid en biodiversiteit van buurten en heeft naar verwachting een positief effect op gezondheid en educatie van bewoners en werknemers. De klimaatbestendigheid en biodiversiteit worden ook verbeterd door te investeren in groene daken. In 2017 hebben we subsidie verstrekt voor meer dan 16.000 m^2 aan groene daken en is ongeveer 40.000 m^2 (cumulatief periode 2015-2017) aan groen dak aangelegd. We hebben in biodiversiteit geïnvesteerd door alleen al in 2017 42 ecologische knelpunten op te lossen. We hebben er zelfs meer opgelost dan gepland en dat heeft te maken met nieuwe mogelijkheden die zich voordeden om werk met werk te maken. Dat wil zeggen dat we bij herinrichtingen steeds kijken of het mogelijk is om meteen ook een knelpunt in de ecologische structuur aan te pakken.

Doel 3

Activiteiten D E

Maken van een kwaliteitsslag in dierenwelzijn.
Zwerfdieren vangen we op in de stad. We geven voorlichting en educatie voor een bewuste aanschaf van huisdieren. Zo willen we het aantal zwerfdieren verminderen en dieren sneller met hun eigenaar herenigen. Daarnaast lobbyen we bij het rijk om chipregistratie ook bij katten te verplichten. Door de uitvoering van de Agenda Dieren verankeren we dierenwelzijn steeds meer in gemeentelijk beleid. In 2018 is onder andere handhaving op dierenwelzijn een van de stedelijke prioriteiten, krijgt de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima (ADAM)-regeling een vervolg, ronden we de fysieke verbeteringen op kinderboerderijen af, en wordt gericht voorlichting gegeven over de uitgevoerde en nog lopende acties.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	40% (2010-2014)	45%	62%	2018 2019 2020	€ 50% € 50% € 50%
3.2 Percentage zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	15% (2010-2014)	20%	19%	2018 2019 2020	20% 20% 20%
3.3 Aantal zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	150 (2010-2014)	150	102	2018 2019 2020	150 150 150
3.4 Aantal zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	225 (2010-2014)	225	184	2018 2019 2020	225 225 225
3.5 Percentage honden uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	90%	82%	2018 2019 2020	90% 90% 90%
3.6 Percentage katten uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	90%	76%	2018 2019 2020	90% 90% 90%
3.7 Aantal honden uit het asiel herplaatst.	250 (2010-2014)	250	308	2018 2019 2020	250 250 250
3.8 Aantal katten uit het asiel herplaatst.	1.200 (2010-2014)	1.200	1.123	2018 2019 2020	1.200 1.200 1.200

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Dieren worden opgevangen en worden zo mogelijk herenigd met hun eigenaar of herplaatst. Een aanzienlijk deel van de honden en katten kan direct via de chipinformatie naar de eigenaar worden gebracht. Het aantal zwerfhonden en -katten in de asielen neemt daardoor jaarlijks structureel af. Het aantal dieren dat in 2017 via asielen is herenigd met hun eigenaar is licht afgenomen, omdat de hereniging via de chip meestal door de Dierenambulance wordt gedaan. Vooral hoog-risico-honden die bij een asiel terechtkomen zijn moeilijk herplaatsbaar. Door de Amsterdamse Dierenhulp aan Minima-regeling hebben we sinds september 2016 de vergoeding van dierenartskosten verruimd. In 2017 zijn 3.100 vouchers gebruikt. Daarmee is het beschikbaar gestelde budget van € 400.000 volledig gebruikt.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2

Het doelgericht inzetten van de groengelden voor stadsparken, voor buurtinitiatieven, en voor verbetering klimaatbestendigheid en de regeling groene daken om groen te ontwikkelen en te verbinden.

Activiteit B Doelen 1

Oplossen van knelpunten in de ecologische structuur, zoveel mogelijk plant- en diervriendelijk groenbeheer.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
B.1 Aantal knelpunten.	80 (2015)	21	42	2018 24 2019 n.v.t.

Activiteit C

Subsidie voor groene daken, stimuleren 'natuurinclusief' bouwen.
In 2018 is opnieuw een bedrag uit de Groengelden beschikbaar voor de subsidie voor groene daken en gevels bij bestaande bouw. In 2018 wordt de advisering m.b.t. natuurinclusief bouwen bij woningbouwprojecten voortgezet. Groene daken, groene gevels en natuurinclusief bouwen dragen bij aan een groene stad die bestendig is tegen perioden van hitte en perioden met hevige regenval en aan een stad met voldoende ruimte voor natuur.

Activiteit D Doelen 3

Hulp aan huisdieren van minima; verbeteren kwaliteit dierenwelzijn op Amsterdamse kinderboerderijen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
D.1 Aantal consulten/behandelingen van huisdieren van minima voor gereduceerd tarief bij een dierenarts (stadspasjaar van september t/m augustus opvolgende jaar).	0 (2014)	3.500	3.100	2018 5.000 2019 n.v.t. 2020 n.v.t.

Activiteit E Doelen 3

Uitvoeren Agenda Dieren; kennis over dierenwelzijn vergroten via voorlichting, inzet handhaving op dierenwelzijn en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezonde gevolgen van voeren.

Voor activiteiten A, C en E is bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarde bepaald.

Verbonden partijen

De gemeente Amsterdam neemt deel aan vijf recreatieschappen:
1. Groen Gebied Amstelland
2. Het Twiske/Waterland
3. Spaarnwoude
4. Recreatieschap Vinkeveense Plassen
5. Goois Natuurreservaat

Recreatieschappen bestaan al ruim dertig jaar, en moeten recreatie in de buitengebieden bevorderen. De buitengebieden zijn een aanvulling op de stadsparken en het buurtgroen.
Beleidsresultaten

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.5	**Baten** 8,0	**Lasten** 77,3

1 Openbaar groen

Activiteit A B E

Baten	8,0
Lasten	61,1

Amsterdamse Bos (Sport en Bos)
Voor beheer, onderhoud, toezicht, dienstverlening en ontwikkeling van het Amsterdamse Bos hebben we in 2017 € 3,9 miljoen uitgegeven (exclusief kapitaallasten). Hier tegenover staat een bedrag van € 0,8 miljoen aan inkomsten. In 2017 is de aanleg van de ecologische verbindingszone langs de Ringvaart afgerond. Hiermee zijn diverse ecologische knelpunten opgelost. Vanwege de ouderdom van het Bos, de teruglopende vitaliteit van het bomenbestand en boomziekten, hebben we extra geïnvesteerd in maatregelen rond de zorgplicht bomen. Er is een plan opgesteld voor de aanpak van de essentaksterfte.
Het bezoekersaantal is stabiel gebleven op zes miljoen bezoekers. Het Bos wordt blijkens een bezoekersonderzoek van december 2017 gewaardeerd met een rapportcijfer 8. Ruim 15.000 personen, vooral kinderen, deden mee aan natuureducatieve activiteiten.

Recreatieschappen en groengebieden
De gemeente Amsterdam neemt deel aan vijf recreatieschappen: Groen Gebied Amstelland, Het Twiske/Waterland, Spaarnwoude, Recreatieschap Vinkeveense Plassen, Goois Natuurreservaat.

Recreatieschappen bestaan al ruim dertig jaar, en moeten het beheer en de recreatie in de groengebieden aan (en gedeeltelijk binnen) de grenzen van de gemeente Amsterdam regelen. Het zijn gemeenschappelijke regelingen waaraan de provincie en de buurtgemeenten deelnemen. De recreatiegebieden zijn een belangrijke aanvulling op de stadsparken en het buurtgroen. In juni 2017 zijn de financiële stukken van de recreatieschappen voorgelegd aan de raad. We hebben aangegeven dat zowel Groengebied Amstelland als Spaarnwoude kampt met een beheertekort op lange termijn. Voor Groengebied Amstelland heeft de raad ingestemd met een verhoging van de deelnemersbijdrage van € 0,2 miljoen in 2018 en een bezuinigingsscenario om het tekort op te lossen. Voor Spaarnwoude is geadviseerd eerst het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer af te wachten. Conform een opdracht uit de vorige bestuursperiode zijn we bezig om het recreatieschap Vinkeveense Plassen en het Goois Natuurreservaat te treden.

Stedelijke bijdrage groenprojecten
We vinden het onderzoek naar natuurwaarden en ecologie belangrijk en voeren het structureel uit, ook in samenwerking met particulieren. De bomenkaart, met daarop alle bomen die de gemeente beheert, hebben we beschikbaar gemaakt via maps.amsterdam.nl. In 2017 hebben we gewerkt aan het opstellen van een reglement voor het gemeentelijk herplantfonds. Tenslotte hebben we begin 2018 de Hoofdbomenstructuur vastgesteld als onderdeel van het beleidskader Puccinimethode. In de Hoofdbomenstructuur is planologisch vastgelegd welke bomen beeldbepalend zijn in Amsterdam.

2 Overig groen en recreatie

Activiteit A B C D E

Baten	-
Lasten	15,0

Artis

De periodieke subsidie van € 4,3 miljoen is gebruikt voor de instandhouding en exploitatie van Artis. Het ging daarbij vooral om de instandhouding en groot onderhoud van het gebouwd cultureel erfgoed, dat grotendeels in eigendom is van de gemeente. Verder worden specifieke doelgroepen, zoals scholieren en studenten, tegen gereduceerd tarief in contact gebracht van natuur-educatieve (les)programma's.
De gemeente heeft de subsidie aan Artis verlaagd. In januari 2017 heeft het college besloten om in de Voorjaarsnota 2017 eenmalig een bedrag van € 2,3 miljoen aan Artis beschikbaar te stellen om de kosten te dekken die Artis moet maken voor onder andere afvloeiing van personeel. Door Artis hierin tegemoet te komen kan het de gevolgen van de structurele bezuiniging beter opvangen.

Dierenbescherming

De uitvoering van de Agenda Dieren is, zoals in de Begroting 2017 was voorgesteld, steeds meer verankerd in het gemeentelijk beleid. Vanuit de prioriteit Dierenwelzijn hebben we in 2017 in totaal € 2,1 miljoen aan activiteiten uit de Agenda Dieren besteed. Daarnaast hebben we uit structureel budget € 1 miljoen besteed aan de subsidies aan dierenorganisaties.
We hebben een pachtovereenkomst met de Hengelsportvereniging opgesteld, een bijtprotocol voor honden in de openbare ruimte, en we hebben een voerverbod ingesteld. Namens 36 portefeuillehouders dierenwelzijn hebben we de Rijksoverheid gevraagd om gemeenten een aantal bevoegdheden te geven op het gebied van dierenwelzijn:

- Het verbieden van evenementen met dieren;
- De verplichting om katten te chippen en te registeren;
- Het opstellen van strengere regels voor het aanschaffen en houden van huisdieren.

Om overlast van plaagdieren tegen te gaan hebben we in de APV een voerverbod opgenomen dat de stadsdelen op bepaalde locaties kunnen inzetten.

Hortus

De periodieke subsidie van € 0,5 miljoen is gebruikt voor de instandhouding en exploitatie van de Hortus.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	7,1	0,9	1,0	0,1
Lasten	23,5	38,4	34,1	-4,2
- Saldo van baten en lasten	-16,4	-37,5	-33,1	4,4
Onttrekking reserves	1,0	3,8	1,9	-1,9
Toevoeging reserves	2,7	2,3	2,4	0,1
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-1,7	1,5	-0,5	-1,9
Subtotaal stedelijk	**-18,2**	**-36,0**	**-33,6**	**2,4**
Gebiedsgericht werken				
Baten	3,1	2,7	2,4	-0,4
Lasten	56,3	39,9	40,3	0,4
- Saldo van baten en lasten	-53,2	-37,1	-37,9	-0,8
Onttrekking reserves	2,9	3,9	2,7	-1,1
Toevoeging reserves	0,6	0,5	0,5	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2,4	3,4	2,2	-1,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-50,8**	**-33,7**	**-35,7**	**-1,9**
Totalen programmaonderdeel 3.5	**-69,0**	**-69,8**	**-69,3**	**0,5**

Toelichting financiële realisatie

Het programmaonderdeel Groen en recreatie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,5 miljoen dat bestaat uit een positief resultaat van € 2,4 miljoen op de stedelijke taken en een negatief resultaat van € 1,9 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Groen en recreatie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 2,4 miljoen. Dit is het gevolg van hogere baten van € 0,1 miljoen en lagere lasten van € 4,2 miljoen. Bij de reserves is € 1,9 miljoen minder onttrokken dan begroot. De afwijkingen worden hierna verder toegelicht.

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De lasten bedragen € 34,1 miljoen, dit is € 4,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Voor het snoeien en kappen van Canadese populieren is voor 2017 € 1,2 miljoen beschikbaar gesteld. Uit het budget is nog € 1,0 miljoen beschikbaar, dat in 2018 wordt besteed. Het herplanten van de bomen zal volgens planning eind 2018 zijn afgerond;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen door vertraging in aanbesteding van de uitvoering van onderdelen van de prioriteit Sloterplas Metropolitaan Stadsmeer levert een onderbesteding op van € 0,9 miljoen;
- Een lagere bijdrage aan het recreatieschap Vinkeveense Plassen voor het wegwerken van achterstallig groot onderhoud, omdat de uitvoering is vertraagd. Dit leidt tot een onderbesteding van €0,6 miljoen;

- Lagere lasten voor het project Rembrandtpark van € 1,3 miljoen, onderdeel van de groenprojecten. Dit is het gevolg van vertraging in de besluitvorming en uitvoering van de Stadsboerderij van het Rembrandtpark door wijzigingen in de ambtelijke organisatie, een nieuw bestuur van de Stichting Kinderboerderij en het inpassen van extra schoolwerktuinen. Verder zijn de vernieuwde Entrees op de Jan Evertsenstraat en de Orteliuskade toegevoegd aan het plangebied;
- Hogere uitgaven van € 0,2 miljoen bij de uitvoering van de dierenagenda omdat een aantal acties versneld zijn uitgevoerd;
- Lagere overheadslasten van € 0,4 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Groen, dierenwelzijn en recreatie heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 1,9 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is het gevolg van hogere lasten van € 0,4 miljoen, lagere baten van € 0,4 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 1,1 miljoen dan begroot.

Baten
De totale baten van € 2,4 miljoen zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door niet bestede externe middelen van de Provincie Noord-Holland voor het project 'Tuinen van West'. Het jaarlijks budget wordt bepaald aan de hand van de restant middelen die in 2014 zijn ontvangen. Het budget is jaar-overstijgend en projectgebonden.

Lasten
De totale lasten van € 40,3 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door het vervangen en herstellen van zieke, beschadigde en dode bomen (bijvoorbeeld Canadese populieren).

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.5 Groen en recreatie Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
ABOS reserve herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan	-	2,3	-1,8	2,3	-1,7	-	0,1	0,6
Reserve incidentele groenmiddelen	1,4	-	-1,4	-	-0,1	-	1,3	1,3
Reserve onderhoud Vinkeveense plassen	3,4	-	-0,6	-	-0,1	-	0,6	3,3
Reserve Herplantfonds	2,7	-	-	0,1	-0,0	0,1	-0,0	2,8
Totalen	**7,5**	**2,3**	**-3,8**	**2,4**	**-1,9**	**0,1**	**1,9**	**8,0**

Toelichting
De reserve Herplantfonds is ingesteld vanwege de algemene herplantplicht in de Bomenverordening. Daarin is bepaald dat een te kappen boom wordt vervangen door één of meer bomen van gelijke 'boomwaarde'. Ook voorziet de verordening sinds 2008 in een gemeentelijk herplantfonds, dat financiële compensatie van bomen mogelijk maakt. Wanneer gekapte bomen niet fysiek gecompenseerd kunnen worden, wordt de geldwaarde van de bomen, in het herplantfonds gestort.

Reserve Incidentele groenmiddelen betreft de groengelden uit de vorige bestuursperioden. Het doel van de reserve is de kwaliteit van het groen in en om de stad te behouden en te versterken, om te investeren in parken, postzegelparkjes en om het cultuurhistorisch landschap en groen rond de stad in stand te houden.

De reserve Vinkeveense Plassen betreft de middelen die zijn gereserveerd voor de financiële bijdrage voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud in het recreatieschap Vinkeveense Plassen.

Er is een bedrag van € 1,9 miljoen minder onttrokken dan begroot als gevolg van de lagere lasten voor uitvoering en onderhoud door het Recreatieschap Vinkeveense Plassen;
- Lagere onttrekking van € 0,6 miljoen uit de Reserve Onderhoud Vinkeveens Plassen;
- en een lagere onttrekking van € 1,3 miljoen uit de reserve incidentele Groenmiddelen als gevolg van de vertraagde uitvoering,met name bij groenproject Rembrandtpark.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.5 Groen en recreatie Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Voorziening groot onderhoud Amsterdamse Bos	0,2	-	-0,2	-	-0,2	-	0,0	-
Totalen	**0,2**	**-**	**-0,2**	**-**	**-0,2**	**-**	**0,0**	**-**

Toelichting
Geen afwijkingen.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.5 Groen en recreatie Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Groenfonds	0,5	0,4	-0,7	0,4	-0,3	-	0,4	0,5
Reserve meerjarenonderhoud OR	-	-	-2,5	-	-2,0	-	0,5	-2,0
Reserve egalisatie projectontwikkeling	1,1	0,1	-0,6	0,1	-0,3	-	0,3	0,9
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR)	-	-	-0,1	-	-0,1	-	-0,0	-0,1
Totalen	**1,6**	**0,5**	**-3,9**	**0,5**	**-2,7**	**-**	**1,1**	**-0,7**

Toelichting
Per saldo is er € 1,1 miljoen minder aan reserves onttrokken dan begroot. Er zit een directe link tussen deze lagere onttrekkingen en de lagere uitgaven voor projecten van groen onderhoud.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 3.5 Groen en recreatie Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Klein onderhoud plantsoenen	0,3	-	-	-	-	-	-	0,3
Sloterplas wateroverl/blauwalg	0,1	-0,0	-0,0	-	-0,1	0,0	-0,0	0,0
Totalen	**0,4**	**-0,0**	**-0,0**	**-**	**-0,1**	**0,0**	**-0,0**	**0,3**

Toelichting
Geen afwijkingen.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040, toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's, alsmede het beeld voor de toekomst op welke wijze de fysieke ruimte kan worden ingevuld;
- Agenda Groen, uitwerking van de gemeentelijke ambities inzake groen in de stad;
- Agenda Duurzaamheid, de agenda voor duurzame energie, schone lucht, een circulaire economie en een klimaatbestendige stad;
- Agenda Dieren 2015-2018, vertaling van de gemeentelijke ambities in verschillende acties om dierenwelzijn te bevorderen en dierenleed terug te dringen;
- Visie Openbare Ruimte (juni 2017), uitwerking van de Structuurvisie ten aanzien van de verblijfsfunctie van de openbare ruimte om regie te kunnen voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad;
- Beleidskader Puccinimethode (begin 2018)

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Populaire parken trekken erg veel bezoekers en worden hierdoor minder aantrekkelijk.
Maatregel: Spreiden van bezoekers en inrichten, beheren en onderhouden afstemmen op het gebruik.
Het risico dat populaire parken (te) veel bezoekers trekken en daardoor minder aantrekkelijk worden geldt nog steeds. Om het aantal bezoekers te spreiden worden nieuwe parken toegevoegd in nieuwe gebiedsontwikkeling.

2. Intensief gebruik van groen door recreatie kan de ontwikkeling van de biodiversiteit in de weg staan.
Maatregel: We investeren onder andere in het oplossen van ecologische knelpunten, in ecologisch groenbeheer en in natuurlijke oevers.

Het risico dat intensief gebruik van groen door recreatie de ontwikkeling van de biodiversiteit in de weg staat geldt nog steeds. Dit risico beheersen we door verder te gaan met het oplossen van ecologische knelpunten, de verdere invoering van ecologisch beheer en natuurvriendelijke oevers.

3. Bewoners met recht op financiële ondersteuning voor dierenartsbezoek zijn niet voldoende geïnformeerd over het bestaan en de mogelijkheden van de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima-regeling (ADAM-regeling).
Maatregel: Investeren in communicatie over bestaan en gebruik ADAM-regeling.

We zetten deze regeling in 2018 voort. Dat betekent dat het risico nog steeds bestaat. In 2017 hebben we gecommuniceerd over het bestaan van deze regeling.

4. Gemeentelijke handhavingsbevoegdheden op dierenwelzijn zijn beperkt.
Maatregel: Lobby bij het Rijk voor meer gemeentelijke handhavingsbevoegdheden. Investeren in kennis van gemeentelijke handhavers, signalerende functie bevorderen en netwerk versterken.

We hebben gelobbyd bij het Rijk voor meer gemeentelijke handhavingsbevoegdheden. We investeren in kennis en de signalerende functie van gemeentelijke handhavers, en in samenwerking in het netwerk. Vooralsnog blijft het risico bestaan.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Artis	4.254	4.291
2	Dierenwelzijnsorganisaties	976	976
3	Hortus	464	468
4	Overige groensubsidies		1.116

Toelichting

1. Artis en 3. Hortus
De subsidies voor Artis en Hortus zijn bestemd voor de exploitatie. Artis en Hortus dragen bij aan een leefbare, aantrekkelijke en groene stad.

2. Dierenwelzijnsorganisaties
In 2017 hebben we alle structurele subsidies voor dierenwelzijn uitgekeerd. Dieren Opvang Amsterdam heeft als penvoerder namens acht andere dierenorganisaties de subsidie aangevraagd. Zij werken structureel samen.

4. Overige groensubsidies
Bij overige groen subsidies zijn drie regelingen gezamenlijk opgenomen. Groen in de Buurt (onderdeel van het amendement Groen in de Buurt), Stadslandbouw- en voedselinitiatieven en Groene daken en gevels.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.3.6 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.6	**Baten** 46,9	**Lasten** 186,4

De toegenomen drukte heeft in de stadsdelen geleid tot maatregelen om de fietsparkeeroverlast te beperken. Zij doen dit door fietsparkeervoorzieningen te creëren, foutief geparkeerde fietsen en fietswrakken te verwijderen, fietscoaches in te zetten en een bierfietsverbod in te stellen in het Centrum.

De verkeersveiligheid is verbeterd door:
- Verkeersremmende maatregelen;
- Het aanleggen van vrijliggende fietspaden;
- Het aanpassen van routes voor werkverkeer;
- Het anders inrichten of verplaatsen van laad- en losplekken;
- Specifieke verkeersveiligheidsmaatregelen rond scholen.

De bereikbaarheid is verbeterd door de ingebruikname van nieuwe veerdiensten, de verbetering van bestaande en de aanleg van nieuwe fietsroutes. En we hebben maatregelen genomen om de bereikbaarheid te bevorderen bij evenementen en bij grote bouwprojecten.

Openbaar vervoer

Baten	-
Lasten	-

Er is in Zuidoost een pilot ‘Mokumfles’ uitgevoerd. Dat is aanvullend openbaar vervoer door extra reismogelijkheden op aanvraag. In samenwerking met lokale partner Cordaan en het Nationaal Ouderenfonds is de Boodschappen PlusBus aangeschaft. De gratis Gelderlandpleinlijn in Zuid is in 2017 uitgebreid met twee routes en verbindt nu het Gelderlandplein, de Zuidas, het VU/VUmc, de Klencke en de omgeving Bolestein. Voor werknemers in Zuidas en oudere inwoners van Buitenveldert zijn het winkelcentrum, waar onder meer een huisartsenpost zit, en het VUmc nu veel beter bereikbaar.

Parkeren

Baten	0,7
Lasten	-30,9

In de nieuwbouw van Hudson’s Bay aan het Rokin en onder het Beursplein is een fietsenstalling gebouwd. De parkeergarage bij het vernieuwde Stadionplein is in gebruik genomen. De parkeergarages Hofgeest, Haag en Veld en Groeneveen zijn gesloopt. In Noord is een start gemaakt met het gefaseerd invoeren van betaald parkeren. In Venserpolder en Slotermeer zijn blauwe zones ingesteld.

Verkeersmaatregelen

Baten	2,2
Lasten	26,8

In en rond de Utrechtsestraat zijn maatregelen getroffen om meer ruimte voor de voetganger te creëren. Door het Muntplein autoluwer te maken, is de fietsverbinding tussen Blauwbrug en Centraal Station verbeterd. In de Jordaan is een fietsstraat ingericht. Het Hagendoornplein is duurzaam ingericht voor fietsers. In de Nieuwmarktbuurt en het Wallengebied is de taxioverlast verminderd door selectieve toegang en afsluiting van bepaalde gebieden. In het kader van het Meerjarenplan Fiets is een inventarisatie gemaakt van ontbrekende schakels in het fietsnet in stadsdeel Noord.
De verkeersveiligheid in Zuid is verhoogd door 30 km-zones in te stellen (onder andere Gelderlandplein), door verkeers- en busvriendelijke drempels aan te brengen, door onveilige kruispunten aan te pakken, door een vrachtwagenverbod in te stellen bij scholen en door dodehoeklessen op basisscholen te geven.

Wegen, straten en pleinen

Baten	38,9
Lasten	149,7

Doordat het steeds drukker wordt in de stad hebben we een extra inspanning gedaan om de stad schoon te houden. Er zijn extra veegteams ingezet, de afvalbakken zijn vaker geleegd, er is extra capaciteit ingezet om grofvuil op te halen en Mora meldingen af te handelen en er is extra (nachtelijke) handhaving ingezet. Daarbij is samengewerkt met ondernemers en hebben we het publiek aangesproken. De extra inzet heeft vooral in het centrum het schoonheidsniveau opgekrikt, maar het is nog onvoldoende. Daarom is geïnvesteerd in een nieuwe meetmethode, die ervoor moet zorgen dat we beter in staat zijn om de juiste maatregelen te nemen.

In 2017 zijn de stadsdelen Nieuw West, Noord, Zuidoost en Zuid (Buitenveldert) verder gegaan met het aanpakken van achterstallig onderhoud.
Het achterstallig onderhoud bij bruggen is aangepakt en in Zuidoost is begonnen met het vervangen van de houten beschoeiing door duurzame en milieuvriendelijke kunststof beschoeiing.
Na de renovatie van de Oostlijn is begonnen met het aanpakken van de onderdoorgangen van een aantal metrostations in Zuidoost.
De inrichting van schoolpleinen is verbeterd en de toegankelijkheid voor de buurt is vergroot. Er zijn nieuwe speeltoestellen geplaatst en bestaande speeltoestellen zijn vervangen.
Door al deze maatregelen is de veiligheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid verbeterd.

Groen, dierenwelzijn en recreatie

Baten	5,1
Lasten	40,8

Het Oosterpark wordt intensief gebruikt en we krijgen veel positieve reacties over hoe het park is opgeknapt. In Oost zijn op 22 locaties stenen vervangen door een groene inrichting. Op IJburg is het proefeiland veranderd in een gebruiksvriendelijk park waar men kan recreëren. Hier zijn ook een speelplek en buurttuin aangelegd.
In West is een aantal speeltoestellen vervangen, bijvoorbeeld op de Bellamydwarsstraat, op de Eerste Keuchniusstraat, op het GWL-terrein en in de Nova Zemblastraat (Le Mairegracht). Op diverse plekken in West zijn nieuwe speeltoestellen geplaatst, zoals op de Schimmelstraat, op de Da Costastraat en op de Willem de Zwijgerlaan.

Programma 4
Portefeuillehouders: wethouders Vliegenthart en Kukenheim

3.4 Werk, inkomen en participatie

Alle Amsterdammers kunnen volwaardig meedoen. De aanpak van armoede heeft topprioriteit. We bieden de hulp die nodig is en maken het makkelijk voor nieuwkomers om snel mee te draaien in de Amsterdamse samenleving.

5.926

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

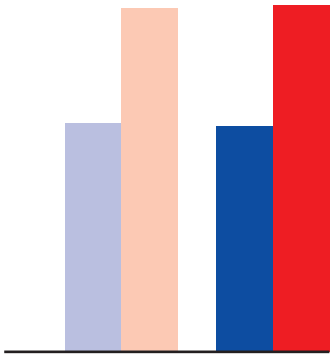

	Begroting	Jaarverslag
Baten	653,1	645,6
Lasten	987,6	990,6

3.4.1 Werk

Amsterdammers met of zonder (bijstands)uitkering ondersteunen bij het vinden van werk.

- We hebben 5.926 Amsterdamse werkzoekenden aan het werk geholpen (de doelstelling was 4.200). Onder hen zijn 521 werknemers met een arbeidsbeperking volgens de landelijke banenafspraak of beschut werk.
- In totaal zijn 6.152 jongeren terug naar school of direct naar werk begeleid (de doelstelling was 5.250).
- Tot eind 2017 zijn in totaal 325 Amsterdamse werkzoekenden aan de slag gegaan bij de Werkbrigade. Zij leveren een bijdrage aan het opknappen van de stad (de doelstelling tot eind 2018 is maximaal 500).

3.4.2 Inkomen

We geven financiële ondersteuning aan Amsterdammers die niet kunnen voorzien in een inkomen.

- Eind 2017 ontvingen 41.754 Amsterdamse huishoudens een (bijstands) uitkering, een lichte daling (-174) ten opzichte van een jaar geleden.
- In 2017 hebben we gewerkt aan verbetering van de dienstverlening. Zo is het werkproces dak- en thuislozen verbeterd. Klanten krijgen sinds 2017 binnen vijf werkdagen een intake waarin zij een bijstandsaanvraag kunnen doen en uitsluitsel krijgen of ze in aanmerking komen voor een plek in de maatschappelijke opvang. Voorheen waren dit twee afzonderlijke intakes die binnen maximaal zes weken plaatsvonden.

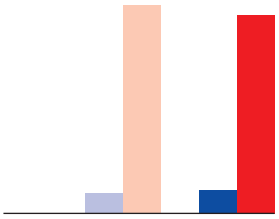

4.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	16,6	19,3
Lasten	175,3	176,0

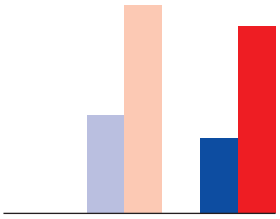

4.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	620,9	611,1
Lasten	666,3	657,8

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De stadsdelen maken afspraken met ondernemers en opleidingsinstanties. Ze dragen hiermee bij aan het scheppen van stages en leerwerkplekken. Zij proberen armoede te voorkomen, onder andere door jongeren via voorlichting en budgettrainingen te leren omgaan met geld. Zij bevorderen participatie aan de samenleving en richten zich

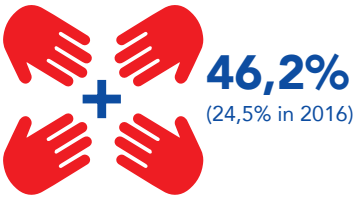

3.4.3 Armoedebestrijding

Alle Amsterdammers moeten volwaardig mee kunnen doen in de maatschappij, ongeacht de hoeveelheid geld die zij te besteden hebben.

- We hebben het doel gehaald om het bereik van de Stadspas te verhogen naar 75% op 1 januari 2018. Het bereik van de Stadspas steeg van 72% in 2016 naar 78% in 2017.
- Het slagingspercentage van de schuldenaanpak is verhoogd van 82% in 2016 naar 85% in 2017.
- Het aantal meldingen Vroeg erop af steeg met 53% van 10.495 meldingen in 2016 naar 16.030 meldingen in 2017. Dit kwam vooral door meer meldingen van de zorgverzekeraars.

3.4.4 Participatie

Amsterdam biedt ondersteuning aan Amsterdammers die (nog) geen perspectief op betaald werk hebben, zodat zij kunnen meedoen.

- Het percentage Amsterdamse bijstandsgerechtigden met weinig perspectief op betaald werk en dat participeert, is gestegen van 24,5% in 2016 naar 46,2% in 2017.
- Bijstandsgerechtigden geven het 'nieuwe' gesprek een rapportcijfer 8,8. Kenmerken van het 'nieuwe' gesprek zijn een vriendelijke brief, veel aandacht en aansluiten bij intrinsieke motivatie.

3.4.5 Educatie en inburgering

Vergroten taalbeheersing van Amsterdammers waaronder nieuwkomers. De gemeente Amsterdam biedt een toegankelijk en betaalbaar educatief aanbod.

- 4.939 Amsterdammers zijn gestart met een traject gericht op het verbeteren van de Nederlandse taalvaardigheid. Van de deelnemers aan een taalcursus heeft 86% deze succesvol afgerond (doelstelling was 70%).
- 1.205 nieuwe statushouders zijn gehuisvest in Amsterdam. Met extra begeleiding vanuit de Amsterdamse Aanpak Statushouders is 90% van de statushouders actief met participatie, werk of (taal)scholing.

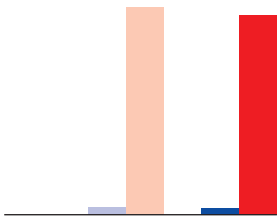

4.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,6	2,2
Lasten	102,9	114,2

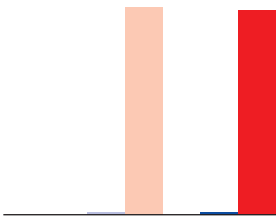

4.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,2	0,2
Lasten	26,0	24,9

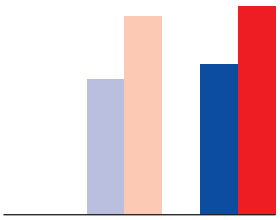

4.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	11,8	12,9
Lasten	17,0	17,8

hierbij vooral op kwetsbare doelgroepen. Amsterdammers die fundamentele kennis en taalvaardigheden missen bieden zij via cursussen de gelegenheid hun vaardigheid te verbeteren.

Portefeuillehouders: wethouders Vliegenthart en Kukenheim

3.4 Werk, inkomen en participatie

Maatschappelijk effect

Nu de economie zich herstelt, trekt ook de arbeidsmarkt aan: er zijn in de regio meer vacatures dan werkzoekenden (bron: UWV). Nog altijd zijn veel Amsterdammers voor korte of langere tijd aangewezen op een bijstandsuitkering: in 2017 gold dit voor 54.701 mensen. Wel is het aantal bijstandsuitkeringen in de loop van 2017 iets afgenomen, van 41.928 begin 2017 naar 41.754 op 31 december 2017.

In 2017 zijn 5.926 werkzoekenden aan het werk gegaan waardoor zij geen bijstandsuitkering (meer) nodig hebben. Onder hen zijn 521 werknemers met een arbeidsbeperking. Voor hen zet de gemeente jobcoaching in, subsidie op basis van loonwaarde, en waar nodig 'beschut werk'. Eind 2017 waren 677 werknemers met een arbeidsbeperking met ondersteuning vanuit de gemeente aan het werk (eind 2016 waren dit er nog 444). Daarnaast biedt de gemeente Amsterdam in samenwerking met Pantar betaald werk aan 3.367 werknemers in het kader van de Wet sociale werkvoorziening.

Meer dan 120.000 Amsterdammers maakten in 2017 gebruik van één of meer gemeentelijke armoedevoorzieningen, waaronder de Stadspas.

We hebben 8.500 extra gesprekken gevoerd met bijstandsgerechtigden die weinig perspectief op betaald werk hebben, over hun situatie en mogelijkheden. Van hen is bijna de helft actief gebleven of actief geworden, bijvoorbeeld als vrijwilliger of met het aanpakken van schulden.

In 2017 zijn 4.939 Amsterdammers met een taalcursus gestart. We bieden aan vluchtelingen met een verblijfsstatus extra begeleiding richting werk, opleiding en inburgering, zodat zij zo snel mogelijk volwaardig meedoen in de stad.

Wat hebben we bereikt

Werk
Mede door de economische groei hebben we 5.926 Amsterdamse werkzoekenden aan het werk kunnen helpen, waaronder 916 50-plussers. Ook de jeugdwerkloosheid daalt van 14,7% in 2013 naar 9,4% in 2017. Veel jongeren vinden zelf hun weg naar werk of een opleiding. Met hulp van de gemeente zijn 6.152 jongeren (tot 27 jaar) aan het werk geholpen of teruggegaan naar school. De werkloosheid onder jongeren met een niet-westerse achtergrond is met 13%, nog altijd hoger dan gemiddeld. Om werkzoekenden te begeleiden naar werk, bieden we onder andere sollicitatietrainingen, jobhunting, leerstages, proefplaatsingen en zogenoemde perspectiefbanen aan. In 2017 kregen 263 Amsterdamse werkzoekenden een tijdelijke baan in de gemeentelijke Werkbrigade. Zij gingen onder andere aan de slag met klussen in beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Eind 2017 waren daarmee 325 brigadisten aan het werk.

Mensen met een arbeidsbeperking hebben extra ondersteuning nodig om aan het werk te komen, maar ook om aan het werk te blijven. Voor hen zet de gemeente jobcoaching, subsidie op basis van loonwaarde, en waar nodig beschut werk in.

We hebben het Koersbesluit Re-integratie uitgevoerd. Daarmee investeren we in professionalisering van medewerkers, omgaan met dilemma's in het werk en het bieden van maatwerk. En ook in betere kansen op deeltijdwerk voor uitkeringsgerechtigden, door de verrekening van inkomsten met de uitkering makkelijker te maken.

Inkomen
De kwaliteit van de dienstverlening bij het verstrekken van uitkeringen is in 2017 verhoogd. We hebben de mogelijkheid om digitaal een uitkering aan te vragen uitgebreid, terwijl we ook investeerden in de kwaliteit van de intakegesprekken. Extra aandacht wordt gegeven aan het toepassen van maatwerk, waar dat nodig is vanwege complexe situaties. Bij handhaving is het accent verlegd naar het stimuleren van positief gedrag. Er zijn voorbereidingen getroffen voor een experiment met regelluwe bijstand waarmee ook deeltijdwerk naast de uitkering aantrekkelijker moet worden.

Armoedebestrijding
Het bereik van de armoedevoorzieningen is verder gegroeid, we ondersteunen vooral meer kinderen. In het schooljaar 2016-2017 zijn er aan 23.791 kinderen in minimagezinnen scholierenvergoedingen toegekend, terwijl dat er in het jaar daarvoor 21.907 waren. Ook hebben gezinnen 25.338 zogenoemde kindbonnen ontvangen. Daarmee kunnen zij bijvoorbeeld kleding of speelgoed aanschaffen. Eind 2017 hadden 120.052 minima een Stadspas, bijna 13.000 meer dan eind 2016. Op een aantal scholen is het mogelijk gemaakt de ouderbijdrage via de Stadspas direct aan de school over te maken.

In 2017 zijn verbeteringen doorgevoerd in de schuldhulpverlening, zowel op het gebied van preventie en vroegsignalering als bij de aanpak van bestaande schulden. Het slagingspercentage van de schuldenaanpak is in 2017 verder gestegen van 82% naar 85%.

De armoederegisseur heeft experimenten uitgevoerd die nieuwe inzichten over en ervaringen met de doelgroep hebben opgeleverd. Eén van de inzichten betreft het belang van digitale vaardigheden.

Participatie
Amsterdam spant zich in om ook de circa 33.000 Amsterdamse bijstandsgerechtigden voor wie een betaalde baan of re-integratie nog niet in het verschiet ligt, optimaal te laten meedoen in de samenleving. In 2017 hebben we 8.500 extra gesprekken gevoerd met Amsterdamse bijstandsgerechtigden die weinig zicht hebben op betaald werk. Daarmee is inmiddels van 28.000 mensen een scherp beeld verkregen over hun situatie en mogelijkheden. Van die groep is in 2017 bijna de helft actief (geworden), bijvoorbeeld als vrijwilliger of met het aanpakken van schulden. De bijstandsgerechtigden waarderen de nieuwe aanpak gemiddeld met een 8,5.

Begin 2017 is de Leidraad Participatie vastgesteld waarin is gekozen dat de mensen die het minst zelfredzaam zijn, de meeste ondersteuning krijgen. In de loop van 2017 zijn pilots uitgevoerd om daar een nieuwe werkwijze voor te ontwikkelen. We hebben hierdoor meer zicht op wat nodig is om alle Amsterdamse bijstandsgerechtigden de ondersteuning te geven die ze nodig hebben.

Educatie en inburgering
In 2017 zijn 4.939 Amsterdammers met een taalcursus gestart en zijn 86% van de cursussen succesvol afgerond. 1.637 Amsterdammers zijn in 2017 taalvaardig geworden in de dagelijkse praktijk. 32% van hen is niet meer laaggeletterd. Daarnaast zijn 720 taalvrijwilligers actief geweest en hebben 7.500 mensen gebruik gemaakt van digitale taalvoorzieningen.

Om te zorgen dat vluchtelingen met een verblijfsstatus in maatschappelijke en economische zin volwaardig meedoen in de stad en zo snel mogelijk aansluiting vinden, hebben we in 2017 extra ingezet op werk, opleiding, inburgering en gezondheid.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	603,5	622,3	626,4	4,1
Lasten	993,7	994,5	979,9	-14,6
- Saldo van baten en lasten	-390,3	-372,2	-353,5	18,8
Onttrekking reserves	60,1	31,9	19,1	-12,8
Toevoeging reserves	17,7	2,0	2,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	42,4	29,9	17,1	-12,8
Subtotaal stedelijk	**-347,9**	**-342,3**	**-336,4**	**5,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	1,9	-	0,1	0,1
Lasten	13,6	9,5	8,8	-0,7
- Saldo van baten en lasten	-11,8	-9,5	-8,7	0,8
Onttrekking reserves	0,2	0,0	0,0	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,2	0,0	0,0	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-11,5**	**-9,5**	**-8,6**	**0,8**
Totalen programma 4	**-359,4**	**-351,8**	**-345,0**	**6,8**

Het resultaat van het programma 4 Werk, inkomen en participatie is in vergelijking met de begroting per saldo € 6,8 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 5,9 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,8 miljoen bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het stedelijk resultaat van € 5,9 miljoen lichten we hieronder toe.

Baten

De totale baten van € 626,4 zijn € 4,1 miljoen hoger dan begroot met name als gevolg van:

- Hogere baten van € 5,3 miljoen voor een hogere rijksbijdrage voor uitkeringen;
- Lagere baten van € 2,1 miljoen vanwege een veranderde systematiek van verantwoording van gedetacheerde gesubsidieerde medewerkers. Inkomsten van werkgevers worden niet meer als baten geregistreerd maar worden verrekend met de lasten;
- Daarnaast komen kleinere afwijkingen voor bij de overige programmaonderdelen.

Lasten

De totale lasten van € 979,9 miljoen zijn € 14,6 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste verklaringen zijn:

- Lagere lasten in het programmaonderdeel Werk van € 6,5 miljoen door niet bestede incidentele coalitieakkoordmiddelen voor werkbrigade, jeugdwerkloosheid en koersbesluit re-integratie en voor € 4,5 miljoen door overige afwijkingen onder andere in organisatie en uitvoeringskosten;
- Lagere lasten in het programmaonderdeel Inkomen van € 1,7 miljoen, voornamelijk als gevolg van lagere lasten voor uitkeringen;
- Lagere lasten van € 2,2 miljoen in het programmaonderdeel Armoede onder andere door een lager aantal gehuisveste statushouders dan verwacht en lagere besteding onder andere op de pc-regeling voor minima en de pilot ov voor mantelzorgers.

Reserve
Er wordt per saldo € 12,8 miljoen minder onttrokken aan de reserves dan begroot. Dit komt met name doordat zowel de uitkeringslasten als de uitvoeringskosten lager uitvallen (€ 12 miljoen minder beroep op de Egalisatiereserve inkomen en conjunctuur). Binnen het programmaonderdeel Werk wordt € 0,8 miljoen minder onttrokken aan de Reserve Koersbesluit omdat de afronding van activiteiten langer door loopt dan verwacht.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het positieve resultaat van € 0,8 miljoen voor gebiedsgericht werken wordt voor een groot deel veroorzaakt door de lagere lasten voor het programmaonderdeel 4.1 Werk doordat een stadsdeel kosten voor trajecten had begroot terwijl die voor rekening van het stedelijk programma "Meedoen Werkt" komen.

Portefeuillehouder: wethouder Vliegenthart

3.4.1 Werk

Werkzoekende Amsterdammers krijgen ondersteuning om werk of een zinvolle daginvulling te vinden aansluitend bij hun kansen en mogelijkheden.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 was in de regio Amsterdam sprake van een toenemende economische groei en krapte op de arbeidsmarkt. De snel veranderende arbeidsmarkt vraagt nieuwe competenties en flexibiliteit van werkzoekenden. En vraagt werkgevers om in te spelen op de mogelijkheden van werkzoekenden, bijvoorbeeld door werk anders te organiseren (zoals jobcarving en jobcreation).

Voor de ondersteuning van Amsterdammers met een arbeidsbeperking en het organiseren van meer werk voor hen bij reguliere werkgevers, de gemeente, sociale firma´s en Pantar, heeft het college van B en W een voorkeur uitgesproken voor een model met meer gemeentelijke regie. Dat model heet de Sociaal Werkkoepel, waarin de werkzoekende/werknemer centraal staat. Dankzij de introductie van de zogenoemde "praktijkroute" in 2017, tellen veel meer werkzoekenden met een arbeidsbeperking mee voor de banenafspraak die werkgevers en werknemers vier jaar geleden in het sociaal akkoord hebben gemaakt. Werkgevers komen daardoor ook in aanmerking voor voorzieningen zoals de no-riskpolis en het loonkostenvoordeel.

We zoeken actief naar kandidaten voor beschut werk, onder meer samen met aanbieders van arbeidsmatige dagbesteding. Hierdoor steeg het aantal werknemers in 2017 van 13 naar 65. De strenge toetsingscriteria bij het UWV beperken de toegang tot beschut werk sterk. Ook de financiering door gemeenten blijft op termijn een knelpunt.

Het kabinet Rutte III heeft het voornemen om het instrument loonkostensubsidie op basis van loonwaarde te vervangen door loondispensatie (werken onder het minimumloon). De gemeenten hebben bij het kabinet hier tegen gepleit omdat dit niet het antwoord lijkt te zijn op de knelpunten die werkgevers ervaren bij de invulling van de banenafspraak.

Amsterdam heeft eind 2016 de Werkbrigade opengesteld voor werkzoekenden die elders niet of nauwelijks aan de slag komen. In totaal 325 werkzoekenden zijn hier aan het werk gekomen, onder wie veel 50-plussers.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk economisch zelfstandig.
Werkzoekende Amsterdammers gaan betaald aan het werk. Jongere Amsterdammers gaan weer een opleiding volgen of gaan aan het werk. Vluchtelingen die zich in Amsterdam vestigen (statushouders) gaan zo snel mogelijk aan het werk of naar school.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
1.1 Aantal Amsterdammers aan het werk geholpen (uitkeringsonafhankelijk).*	4.000 (2013)	4.200	5.926	2018 5.000 2019 5.000 2020 5.000
1.2 Aantal jongeren begeleid naar werk en/of terug naar school.	3.000 (2013)	5.250	6.152	2018 n.v.t. 2019 n.v.t. 2020 n.v.t.
1.3 Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar. (BBV no. 26)**	995,7 (2016)		1.034,7 (2017)	2018 2019 2020
1.4 Netto arbeidsparticipatie van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking. (BBV no. 24)	67,5% (2016)		67,5% (2016)	2018 2019 2020
1.5 Percentage werkloze jongeren (16 t/m 22 jaar). (BBV no. 26)	1,02% (2015)		Geen nieuwe gegevens beschikbaar	2018 2019 2020

* Deze aangepaste formulering van indicator 1.1 is in de najaarsnota gemeld. Deze is nu in overeenstemming gebracht met de bedoeling van deze indicator waarbij ook jongeren zonder uitkering en andere niet uitkeringsgerechtigden worden meegeteld.

** Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1 Amsterdammers uit de uitkering aan het werk
Om mensen in de bijstand (of zonder een uitkering) naar werk te ondersteunen, biedt de gemeente zo veel mogelijk maatwerk. Met werkzoekenden die dicht bij de arbeidsmarkt staan maken we afspraken over het benaderen van werkgevers, inschrijven bij uitzendbureaus en dergelijke. Ook krijgen zij hulp bij het opstellen van een cv of het voorbereiden van een sollicitatiegesprek. Met kandidaten die op een grotere afstand staan van de arbeidsmarkt wordt gewerkt aan hun werknemersvaardigheden, bijvoorbeeld via een leerstage bij een werkgever of op een interne leerstage. In 2017 hebben bijna 9.000 werkzoekenden in de doelgroep van de Participatiewet deelgenomen aan een re-integratietraject.

We hebben in 2017 veel uitkeringsgerechtigden gesproken om hun perspectieven te verkennen. Daarnaast hebben we een z.g. 'weegteam' ingezet waarmee we op zoek zijn gegaan naar Amsterdammers die de stap van participatie naar re-integratie en/of werk kunnen maken. Inmiddels is met meer dan 1.400 mensen gesproken over mogelijkheden voor werk, meer dan 500 van hen worden momenteel begeleid naar werk; 63 kandidaten zijn in 2017 uit de uitkering doorgestroomd naar werk.

In 2017 heeft het Werkgeverservicepunt (WSP) voor de regio Groot Amsterdam zo'n 4.000 vacatures kunnen vervullen, waarvan 60% met mensen vanuit de Participatiewet. Ongeveer 22% werd vervuld met jongeren en 6% met statushouders. Dankzij bovengenoemde inspanningen en de gunstige economische omstandigheden is de doelstelling voor het aantal Amsterdammers dat aan werk is geholpen, ruimschoots gehaald.

Indicator 1.2 Jongeren
Jongeren met een arbeidsbeperking, zonder diploma en/of zonder een goed netwerk blijven sterk aangewezen op ondersteuning bij het vinden en behouden van werk. We werken intensief samen met de scholen rond leerlingen die voortijdig uitvallen en in de begeleiding van leerlingen uit het

Voortgezet Speciaal Onderwijs en het Praktijkonderwijs (sluitende aanpak). In 2017 is de gemeente gestart met nieuwe projecten voor (zeer) moeilijk bemiddelbare jongeren, waaronder de aanpak voor arbeidsbeperkte jongeren en een pilot voor jongeren van niet-westerse afkomst.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers zetten hun vermogen om te werken maximaal in.

- Zorgen dat een toenemend aantal werkzoekende Amsterdammers met een arbeidsbeperking werk vindt en aan het werk blijft, waar nodig met ondersteuning;
- Stimuleringsmaatregelen (met name loonwaardesubsidie) voor werkgevers optimaal benutten om Amsterdammers naar werk te geleiden of aan het werk te houden;
- Amsterdammers begeleiden naar deeltijdwerk indien volledige uitstroom naar werk nog niet mogelijk is.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Aantal mensen aan het werk geholpen met loonkosten-subsidie naar loonwaarde (doelgroep Participatiewet).	n.v.t.	410	521 (incl. 52 beschut werk)	2018 2019 2020	420 420 420
2.2a Percentage van mensen met een deeltijdbaan dat doorstroomt naar een bijstandsonafhankelijk inkomen.	27% (2014)	27%	30%	2018 2019 2020	27% 27% 27%
2.2b Doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een bijstandsonafhankelijk inkomen (in aantallen).	800 (2014)	800	863	2018 2019 2020	800 800 800
2.3 Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar. (BBV no. 28)	349 (2016)		562 (2017 1ste halfjaar)	2018 2019 2020	

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1 Mensen met arbeidsbeperking (doelgroep Participatiewet)

Landelijk hebben de sociale partners zich in de Banenafspraak verbonden om tot 2026 125.000 extra werkplekken te bieden voor mensen met een arbeidsbeperking. Voor de regio Amsterdam is een apart team gevormd dat zich specifiek richt op acquisitie van en matching op deze plekken. Hierbij worden ook jobhunters ingezet die, gericht op de kandidaten, vacatures binnenhalen of helpen creëren. In 2017 hebben we voor het eerst sinds de invoering van de Participatiewet in 2015, de doelstelling gehaald voor het aantal aan het werk te helpen mensen met een loonkostensubsidie naar loonwaarde. De inspanningen die in de eerste jaren van de Participatiewet zijn gedaan, hebben nu resultaat. Ook de invoering van de praktijkroute heeft daarbij geholpen: tot en met het derde kwartaal van 2017 zijn in de arbeidsmarktregio Groot-Amsterdam 347 mensen via de praktijkroute in het doelgroepenregister banenafspraak ingestroomd. Wie tot de doelgroep behoort telt mee voor de realisatie van de afspraken uit het sociaal akkoord over het aantal mensen met een arbeidshandicap dat aan het werk is geholpen.

Eind 2017 waren 677 werknemers met een arbeidsbeperking aan het werk met ondersteuning vanuit de gemeente. Dit cumulatieve aantal is hoger dan verwacht. Dit kan worden verklaard uit het relatief hoge aantal in 2017 nieuw gestarte dienstverbanden bij deze groep: 521 (bij een doelstelling van 410). Voor een deel ging het om werknemers van wie hun arbeidscontract afliep en die bij een nieuwe werkgever aan werk zijn geholpen. Eind 2017 waren 950 werkzoekenden met een arbeidsbeperking in begeleiding naar werk.

Indicator 2.2. Bijstandsgerechtigden met deeltijdwerk

De beoogde resultaten voor doorstroom van deeltijdwerkers naar uitkeringsonafhankelijkheid zijn behaald. In 2017 zijn 1.122 bijstandsgerechtigden gestart met deeltijdwerk; 863 deeltijdwerkers zijn in de loop van 2017 uitgestroomd uit de uitkering. Medio 2017 is gestart met extra begeleiding van deeltijdwerkers: een deel van hen lukt het om volledig uit de uitkering te stromen. Het aantal

deeltijdwerkers in de bijstand nam toe: eind 2017 waren er 2.986 deeltijdwerkers met bijstand (7,2%). Mede door de hoge uitstroom stijgt hun aandeel in het klantenbestand maar langzaam: dit aandeel bleef nog achter bij het landelijk gemiddelde.

In 2017 is verder besloten tot een gemeentelijk experiment om te onderzoeken in hoeverre zelfregie van bijstandsgerechtigden en/of het intensiveren van contactmomenten, in combinatie met een premie voor deeltijdwerk, leidt tot hogere uitstroom naar regulier werk en/of hogere participatie.

Doel 3 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Aansluiten bij de kansen en mogelijkheden van de kwetsbare Amsterdammer.

- Aansluiten bij kansen en mogelijkheden van werkzoekende Amsterdamse jongeren zonder startkwalificatie; specifiek jongeren met een niet-westerse achtergrond.
- Amsterdamse ouderen (50+) begeleiden naar werk of participatie.
- Zorgen dat Amsterdammers met een indicatie voor de sociale werkvoorziening (SW) aan het werk zijn in een (beschutte) leerwerkomgeving, gedetacheerd zijn bij een werkgever of in dienst zijn van een werkgever met begeleiding.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
3.1 Percentage werkzoekende Amsterdamse jongeren met een niet-westerse achtergrond ten opzichte van totale aantal werkzoekende jongeren.	49% (2014)		44,4% (cijfer 2016)	2018 2019 2020
3.2 Aandeel uitstroom 50-plussers in de totale uitstroom naar werk.	14% (2014)	15%	15,5%	2018 15% 2019 15% 2020 15%
3.3 Percentage Amsterdamse jongeren dat binnen de Aanpak Jeugdwerkloosheid uitstroomt naar school.	20% (2015)	20%	26,4%	2018 20% 2019 20% 2020 20%
3.4 Aantal SW-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever.	903 (2016)	770	837	2018 728 2019 680 2020 640
3.5 Aantal plaatsingen op een beschutte werkplek.	13 (2016)	40	49	2018 60 2019 60 2020 60

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Indicator 3.1 Werkloosheid onder jongeren met niet-westerse achtergrond

Eén van de speerpunten in het Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid was extra inzet op jongeren van niet-westerse herkomst. Een pilot die is gestart in de stadsdelen Oost en Nieuw-West wordt uitgebreid naar stadsdeel West. Tijdens de pilot zijn 108 jongeren doorgestroomd naar school of werk. Hiermee is de doelstelling die de pilot had, namelijk doorstroom van 100 jongeren ruimschoots behaald. Het aandeel werkzoekende jongeren met een niet-westerse achtergrond loopt terug. In 2016 lag dit aandeel onder de werkzoekende jongeren ruim 1 procentpunt hoger dan hun aandeel in het totale aantal Amsterdamse jongeren (43%).[1]

Indicator 3.2 Uitstroom 50-plussers naar werk

Om de werkloosheid onder Amsterdamse 50-plussers terug te dringen, is een Team 50+ in het leven geroepen, dat 50-plussers in de bijstand met een actieve aanpak van maatwerk en empowerment begeleidt naar een betaalde baan. Daarnaast richten we ons ook nadrukkelijk op werkgevers. Het Werkgeversservicepunt Groot-Amsterdam benadert werkgevers en voert campagne om de voordelen van 50-plussers onder de aandacht te brengen en de mindset van werkgevers positief te beïnvloeden. Het aantal 50-plussers dat aan werk is geholpen is toegenomen van 795 in 2016 naar ruim 900 in 2017. Ook hun aandeel in de totale uitstroom naar werk nam hiermee toe (van 13,4% naar 15,5%).

1 Jaarrapport 2016 Landelijke Jeugdmonitor, VWS, pag. 22

Indicator 3.3 Uitstroom werkloze jongeren naar school
De integrale aanpak van de Jongerenpunten, waarin jongerenadviseurs, jobcoaches, jobhunters en adviseurs van het Werkgeverservicepunt (WSP) elkaar aanvullen, werpt vruchten af. In 2017 zijn 6.152 jongeren via het programma jeugdwerkloosheid naar school of werk gegaan. Van deze 6.152 jongeren zijn 4.418 jongeren door de jongerenpunten begeleid, van hen ging ruim een kwart naar school en circa driekwart naar werk.

Indicator 3.4 Werknemers in de sociale werkvoorziening gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever
Per 1 januari 2015 is instroom in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) niet meer mogelijk. Voor wie op dat moment aan het werk was, blijven de bestaande rechten in stand. Van jaar tot jaar neemt hun aantal af (eind 2016: 3.562 werknemers; eind 2017: 3.367 werknemers, een afname met 5%). Bij de Wsw-werknemers die op individuele basis aan het werk zijn bij een werkgever liep het aantal wat meer terug dan de prognose. Eind 2016 waren 903 Wsw-werknemers individueel werkzaam bij een reguliere werkgever, eind 2017 ging het om 837 werknemers (-7%). Deels komt deze afname doordat werkgevers een tijdelijk dienstverband of een detachering niet voortzetten; in dat geval zoeken we voor de betrokken werknemer een nieuwe plek. Zo nodig volgt een tijdelijke plaatsing bij Pantar. Dit gebeurt ook wanneer iemand (tijdelijk) minder goed inzetbaar is of meer begeleiding nodig heeft.

Indicator 3.5 Nieuw beschut werk
In 2017 heeft de gemeente ingezet op het zichtbaar maken van beschut werk voor de potentiële doelgroep. Het aantal werknemers in beschut werk is toegenomen van 13 naar 65. In 2017 zijn 52 mensen gaan werken op een beschutte plek. Nog eens 116 kandidaten, waarvan 39 met een positief UWV-advies, waren eind 2017 in begeleiding naar beschut werk. Amsterdam streeft ook bij beschut werk naar een zo regulier mogelijke werkomgeving. De 65 werknemers waren werkzaam voor 21 verschillende werkgevers.

Vanaf begin 2017 kunnen werkzoekenden zelf bij het UWV een adviesaanvraag doen voor beschut werk. Bij een toewijzing moet de gemeente hun een werkplek bieden, totdat de gemeente aan het aantal beschutte werkplekken komt dat is bepaald bij ministeriële regeling; in 2017 waren dit voor Amsterdam 130 plaatsen. In 2017 is de helft hiervan (65) gerealiseerd. De strenge toegangscriteria spelen hierbij een belangrijke rol. Ook van grote invloed is het arbeidsintensieve karakter van het vinden, voorbereiden en bemiddelen van potentiële kandidaten en de nog relatieve onbekendheid van beschut werk bij kandidaten en werkgevers. Ook knelpunten bij het maken van de overstap van dagbesteding of vanuit de Wajong naar beschut werk, spelen een rol. Bijvoorbeeld onzekerheid over de inkomensgevolgen of de vrees om niet te kunnen terugkeren op de vertrouwde dagbestedingsplek als de stap naar beschut werk niet succesvol zou blijken te zijn.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

Begeleiden van (jonge) Amsterdammers naar werk of naar school.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
Percentage jongeren zonder startkwalificatie dat met begeleiding weer naar school gaat.	25% (2016)	25%	30,8%	2018 2019 2020	25% 25% 25%

Activiteit B — Doelen **1** 2 3

Bemiddelen van (jonge) Amsterdammers naar betaald werk.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
Percentage re-integratietrajecten bij Werk & Re-integratie succesvol afgerond.	50% (2013)	51%	57,8%	2018 2019 2020	52% 53% 54%

Activiteit C Doelen 1 2 3

Bieden van passend werkaanbod, leerstages, en een leerwerkomgeving voor kwetsbare Amsterdammers

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Tevredenheid van deelnemers aan diverse toeleidingstrajecten.			Niet gemeten in 2017	2018 2019 2020	7 7 7

Activiteit D Doelen 1 2 3

Stimuleringsmaatregelen zo goed mogelijk inzetten voor het werkaanbod voor Amsterdammers.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal Amsterdammers aan het werk met loonkosten-subsidie naar loonwaarde en waar nodig jobcoaching (cumulatief).	0 (2013)	600	742 (incl. 65 beschut werk)	2018 2019 2020	810 1.020 1.230

Verbonden partij(en)

Stichting Pantar

Pantar heeft de opdracht werk te bieden aan Amsterdammers met een nog lopende Wsw-indicatie die zijn aangewezen op werk onder begeleiding in een groep of beschut werk. Zij kunnen zich via Pantar waar mogelijk ontwikkelen naar werk in een (meer) reguliere omgeving.

Mede in verband met de ontwikkeling van de Koepel Sociaal Werk is in 2017 een herijking voorbereid van de bestaande gemeentelijke governance-relatie met Pantar.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.1 Baten 19,3 Lasten 176,0

Naar werk geleiden Activiteit A B C D

Baten 16,1
Lasten 75,3

Gemeente als werkgever (in kader van banenafspraak)

Om als werkgever haar aandeel te leveren in de landelijke banenafspraak heeft Amsterdam als doel om jaarlijks 42 extra plekken te bieden voor deze doelgroep. Hiervoor bestaat het gemeentelijke project Arbeidsbeperkten aan het werk, als onderdeel van het programma Amsterdam Inclusieve Organisatie. Eind 2017 waren er in totaal 178 extra banen gerealiseerd (25,5 uur is gelijk aan één baan); het ging om 141 werknemers. De doelstelling was om eind 2017 in totaal 168 plekken te hebben gerealiseerd. Omdat de sector overheid in totaal over 2016 de doelstelling voor de banenafspraak niet heeft gehaald, is per 2018 het wettelijke quotum geactiveerd voor de sector overheid. De Quotumwet kent andere definities en telsystematiek, dit leidt ertoe dat Amsterdam in 2018 circa 55 banen zal moeten invullen (plus vervanging van verloop). Bij één van de plaatsingen binnen de gemeente ging het om beschut werk. Bij een tweede plaatsing beschut werk die in 2017 is gerealiseerd, start het dienstverband op 1-1-2018.

Vluchtelingen
Amsterdam wil voor vluchtelingen een stad zijn die een nieuwe toekomst mogelijk maakt: door het vinden van werk, opleiding en door mee te doen. Hiervoor heeft de gemeente de Amsterdamse Aanpak Statushouders ontwikkeld. Maatwerk is het sleutelwoord. Als ondersteuning bij hun inburgering biedt de gemeente een gericht taal- en oriëntatieprogramma aan. Doel is dat vluchtelingen die zich in Amsterdam vestigen zo snel mogelijk meedoen in de samenleving. Het aantal vluchtelingen dat in 2017 werd begeleid naar werk of deelnam aan een opleiding of participatie nam toe van 72% naar 90%.

Sociale werkvoorziening

Baten	2,5
Lasten	87,6

Het aantal werknemers in de sociale werkvoorziening (SW) liep terug van 3.562 eind 2016 naar 3.367 eind 2017 (een daling van 5%). Pantar treedt voor circa 75% van de SW'ers (2.530 werknemers) op als werkgever. Zij kunnen zich via Pantar zoveel mogelijk ontwikkelen binnen een (beschutte) leerwerkomgeving of zijn gedetacheerd in groepsverband bij een werkgever. Een kleiner deel van de SW-werknemers is in dienst van de gemeente, en wordt van daaruit gedetacheerd (eind 2017: 613 werknemers). Een laatste groep (eind 2017 224) is in het kader van SW/Begeleid Werken bij reguliere werkgevers in dienst. De gemeente biedt jobcoaching en een subsidie voor loon- en begeleidingskosten.

Werk bieden

Activiteit D

Baten	0,7
Lasten	6,9

Werkbrigade
Het college van B en W zet tot en met 2018 € 40 miljoen extra in voor het wegwerken van achterstallig onderhoud in de openbare ruimte. Voor een deel van het werk worden tijdelijke banen gecreëerd voor maximaal 500 werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt: de Werkbrigade. Naast allerlei werk in het onderhoud van de openbare ruimte, zijn nu ook gastvrouwen en gastheren in de wijken actief. Het uiteindelijke aantal werknemers is afhankelijk van de beschikbare opdrachten en cofinanciering. Om de deelnemers goed voor te bereiden, volgen zij een zogenoemd voorschakeltraject. Eind 2017 waren in totaal 324 personen in de Werkbrigade aan het werk gekomen; van hen waren op dat moment nog 312 werknemers in dienst. Van de mensen die niet meer in dienst zijn bij de Werkbrigade (12), hebben er 5 ander werk gevonden. Met de verwachte opdrachten, waaronder de inzet van gastvrouwen/-heren en de beschikbare extra gemeentelijke middelen, ontstaat ruimte voor een uitbreiding van de Werkbrigade naar circa 450 werknemers.

Gesubsidieerde banen
Een aantal werknemers is nog werkzaam vanuit regelingen die intussen zijn opgegaan in de Participatiewet. Een deel van hen is in gemeentelijke dienst (voormalige Wet Inschakeling Werkzoekenden/ ex-stadstoezicht), een deel bij een reguliere werkgever (voormalige Instroom Doorstroom baan) of bij Pantar (voormalig Sportbeheer). Bij elkaar ging het eind 2017 om 126 werknemers. Deze dienstverbanden of de subsidies daarvoor zijn onder de Participatiewet voortgezet. De gemeentelijke bijdrage wordt zo veel mogelijk gebaseerd op de loonwaarde en eventueel begeleidingsbehoefte van de betrokken werknemers. Alle genoemde regelingen zijn in afbouw. Daarmee nemen ook de kosten van jaar tot jaar af, vooral op basis van natuurlijk verloop, maar ook bij tussentijds ontslag.

Perspectiefbanen
Eind 2017 waren er in totaal 43 mensen op een zogenoemde Perspectiefbaan gestart en liepen er nog 23 Perspectiefbanen. Deze banen in kraptesectoren bieden werkzoekenden de kans om al werkend de voor die baan vereiste kwalificaties te verwerven. In totaal zijn 418 mogelijke kandidaten benaderd voor een Perspectiefbaan. Er zijn 372 bedrijven benaderd waarvan 217 interesse hadden voor de Perspectiefbanen. Bedrijven hebben 44 aanvragen voor een Perspectiefbaan ingediend, waarvan er 19 zijn ingetrokken door de werkgever en 9 zijn afgewezen.

Bestrijding jeugdwerk sheid **Activiteit** A B D

Baten -
Lasten 6,2

De jeugdwerkloosheid in Amsterdam is verder gedaald: van 14,7% in 2013 tot 9,4% over het afgelopen jaar. Hiermee loopt Amsterdam binnen de vier grote steden voorop in het terugdringen van de jeugdwerkloosheid. De integrale en actieve benadering door de Jongerenpunten gecombineerd met een aantrekkende economie werpt zijn vruchten af.

Ondanks een daling in de instroom, is de jaardoelstelling van 4.450 jongeren aan het werk of terug naar school, gehaald. De daling in instroom betreft zowel jongeren met een uitkering als vroegtijdig schoolverlaters, mede door de inzet vanuit Onderwijs op deze doelgroep. De jongeren die (nog) niet uitstromen naar werk of school, hebben vaak een complexe zorgvraag. Deze jongeren hebben meer begeleiding nodig voordat zij kunnen doorstromen richting werk of opleiding.

Samen met Bureau Leerplicht, de MBO jeugdteams en de ROC's is een experiment gestart om de samenwerking te versterken. Er wordt gewerkt op één locatie, waarbij jongerenadviseurs de hulp van het Jeugdteam kunnen inroepen bij de begeleiding van kwetsbare jongeren. Daarnaast werd in 2017 de samenwerking met Jeugdzorg geïntensiveerd voor de doelgroep 18+/18-. Het gaat om het borgen van steun en hulp voor jongvolwassenen van 16 tot 27 jaar die niet in staat zijn zelfstandig en met steun van hun eigen netwerk te groeien naar zelfstandigheid.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	15,6	15,0	12,9	-2,1
Lasten	185,0	182,0	171,3	-10,8
- Saldo van baten en lasten	-169,4	-167,0	-158,4	8,7
Onttrekking reserves	20,0	7,1	6,3	-0,8
Toevoeging reserves	5,4	2,0	2,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	14,6	5,1	4,3	-0,8
Subtotaal stedelijk	**-154,8**	**-161,9**	**-154,0**	**7,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	1,3	-	0,0	0,0
Lasten	6,7	3,6	2,8	-0,8
- Saldo van baten en lasten	-5,4	-3,6	-2,8	0,8
Onttrekking reserves	-	0,0	0,0	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	0,0	0,0	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-5,4**	**-3,5**	**-2,7**	**0,8**
Totalen programmaonderdeel 4.1	**-160,2**	**-165,4**	**-156,8**	**8,7**

Het resultaat van het programmaonderdeel 4.1 Werk is in vergelijking met de begroting € 8,7 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 7,9 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,8 miljoen bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Werk heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 7,9 miljoen. Dit is het resultaat van € 10,8 miljoen lagere lasten en van € 2,1 miljoen lagere baten.

Baten
De totale baten van € 12,9 miljoen zijn € 2,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt voor het grootste deel door binnengemeentelijke detacheringsopbrengsten voor medewerkers in de Sociale Werkvoorziening en medewerkers in gesubsidieerde arbeid. Volgens de nieuwe systematiek worden deze verantwoord als negatieve lasten.

Lasten
De totale lasten van € 171,3 miljoen zijn € 10,8 miljoen lager dan begroot. De lagere lasten zijn voor € 6,5 miljoen het gevolg van niet bestede incidentele coalitieakkoordmiddelen en voor € 4,3 miljoen overige afwijkingen.

De € 6,5 miljoen niet bestede incidentele coalitieakkoordmiddelen bestaan uit € 3,3 miljoen voor de Werkbrigade, € 2,4 miljoen voor het programma Jeugdwerkloosheid en € 0,8 miljoen voor het Koersbesluit re-integratie:

- Werkbrigade: de Werkbrigade heeft een looptijd van 3 jaar met een oorspronkelijke begroting van € 10 miljoen. In 2017 is er € 3,3 miljoen minder uitgegeven dan begroot, omdat de instroom van werkbrigadisten geleidelijk heeft plaatsgevonden. Daarmee is het bestedingsritme anders dan bij de verdeling van de coalitieakkoordmiddelen was voorspeld. De middelen die in 2017 niet zijn besteed doordat mensen later in dienst zijn gekomen, zijn nodig om de extra loonkosten van de werkbrigadisten te dekken in 2018;
- Jeugdwerkloosheid: De gerealiseerde lasten van € 6,2 miljoen zijn € 2,4 miljoen lager dan begroot. De hoge ambities voor 2017 uit het Uitvoeringsplan Jeugdwerkloosheid zijn naar de begroting van 2017 vertaald. Gedurende het jaar is gebleken dat de voorbereiding en opstart meer tijd heeft gekost. Daardoor is er in het 2e en 3e kwartaal sprake geweest van een lagere instroom. Deze middelen worden daarom overgeheveld naar 2018;
- Koersbesluit re-integratie: Een deel van de activiteiten van het Koersbesluit re-integratie zal in plaats van in 2017, in 2018 worden afgerond. Hierdoor ontstaat er in 2017 een onderbesteding van € 0,8 miljoen.

De € 4,3 miljoen overige afwijkingen kunnen we op hoofdlijnen als volgt verklaren:

- De organisatielasten zijn € 1,8 miljoen lager, waarvan een deel het gevolg is van vacatures, die vooruitlopend op nog te verwerken bezuinigingsopgaven niet zijn ingevuld;
- Er zijn € 0,8 miljoen minder huisvestings- en facilitaire lasten in rekening gebracht voor diverse panden waar re-integratietrajecten van Amsterdam Werkt! worden uitgevoerd;
- Voor de sociale werkvoorziening zijn de lasten € 0,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt onder meer door de eerder genoemde gewijzigde verantwoordingssystematiek;
- Ook de opbrengsten voor binnen de gemeente gedetacheerde medewerkers in de gesubsidieerde arbeid worden verantwoord in de kosten. Deze lagere lasten van € 0,4 miljoen komen overeen met lagere baten op hetzelfde budget;
- In 2017 hebben minder werkgevers gebruik gemaakt van de stimuleringsregelingen loonkostensubsidie en werkgevers-arrangementen om werknemers in dienst te nemen. Hierdoor is € 0,4 miljoen minder uitgegeven aan deze regelingen.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Werk heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,8 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 0,8 miljoen.

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De lasten van € 2,8 miljoen zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot als gevolg van:

- Het stadsdeel Nieuw-West had in de begroting rekening gehouden met een bedrag van ongeveer € 0,5 miljoen aan trajecten. Dit bedrag is niet besteed omdat de trajecten betaald worden vanuit het programma Meedoen Werkt (programmaonderdeel 4.4 Participatie);
- De overige lagere lasten van € 0,3 miljoen betreffen diverse kleinere afwijkingen die niet verder worden toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 4.1 Werk Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve preventieve onderwijs uitgaven	0,0	-	-0,0	-	-0,0	-	-	-
Reserve Investeringen Koersbesluit	5,1	-	-5,1	-	-4,3	-	0,8	0,8
Reserve Bureau Leerplicht Plus	-	2,0	-2,0	2,0	-2,0	-	-	-
Totalen	**5,1**	**2,0**	**-7,1**	**2,0**	**-6,3**	**-**	**0,8**	**0,8**

Ten opzichte van de begroting wordt er € 0,8 miljoen minder onttrokken aan reserves. Dit betreft een lagere onttrekking aan de Reserve Investeringen Koersbesluit door vertraging en dus lagere lasten op investeringen in professionalisering uit het Koersbesluit. De overige reserves zijn in de jaarrekening van 2017 afgewikkeld. Het resterende saldo van de reserve preventieve onderwijsuitgaven is vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen.

Reserve Investeringen Koersbesluit
De middelen worden gebruikt voor de investeringen die nodig zijn door het Koersbesluit.

Reserve Bureau Leerplicht Plus
Bureau Leerplicht voert zogenaamde Plusactiviteiten uit, waarbij de gemeente fors inzet op het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten tegen en het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt.

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Werk.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen hebben (waaronder andere uitkeringen) en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB);
- Wet sociale werkvoorziening (1997); deze wet regelt dat gemeenten werk onder speciale condities aanbieden voor burgers die niet mee kunnen doen op de reguliere arbeidsmarkt. De toegang tot deze regeling is met de start van de Participatiewet gestopt, met behoud van rechten voor huidige deelnemers;
- Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid (2015); dit plan omvat de extra inspanningen om te voorkomen dat een generatie jongeren vanwege de economische crisis de aansluiting mist met de arbeidsmarkt;
- Koersbesluit Re-integratie (2016); in dit koersbesluit heeft de raad nieuwe en aanvullende uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid evenals de vertaling daarvan naar de re-integratie-activiteiten van de gemeente;
- Keuzedocument de Participatiewet in de Amsterdamse praktijk (2014); dit document bevat de Amsterdamse keuzes bij de introductie van de Participatiewet voor wat betreft ambities en bijbehorende middelen. Belangrijk daarbij is het definiëren van 2015 en 2016 als leerjaren;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Op de arbeidsmarkt komen niet-passende vacatures beschikbaar voor de Amsterdammers met een uitkering die we naar werk begeleiden.
Maatregel: We stimuleren werkgevers met verschillende instrumenten om geschikte vacatures te bieden die passen bij het profiel van de Amsterdammers die we naar werk begeleiden. Daarnaast richten we ons bij de begeleiding van mensen op die sectoren waar de meeste kansen zijn.

2. De continuïteit van de dienstverlening in het kader van Sociaal Werk is niet toekomstbestendig als gevolg van huidige infrastructuur en daarbij behorende kosten.
Maatregel: We werken de nieuwe visie op Sociaal Werk uit. Onderdeel hiervan betreft het sturen op de inzet van de doelgroep Sociaal Werk op gemeentelijke opdrachten, binnen gemeentelijke onderdelen, bij sociale firma's en bij reguliere werkgevers. We doen een nadere analyse op de doelgroep en daarbij horende infrastructuur en kosten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een benchmark met andere sociale werkbedrijven.

3. Amsterdammers met een uitkering worden niet op tijd voorgesteld als werkgevers vacatures hebben.
Maatregel: We geven werkgevers meer inzicht in de profielen van de kandidaat-werknemers die wij begeleiden. Tegelijk versterken we het proces van vinden en toeleiden van passende kandidaten binnen de groep mensen die we als gemeente begeleiden.

4. Op de arbeidsmarkt komen onvoldoende passende vacatures beschikbaar voor Amsterdammers met een arbeidsbeperking die we naar werk begeleiden.
Maatregel: Gestructureerd jobcarving/jobcreation toepassen bij grote werkgevers en ervaring opdoen met het vervullen van vacatures door Amsterdammers met een arbeidsbeperking. En Amsterdammers met een arbeidsbeperking in (kleine) groepen bij werkgevers laten werken onder begeleiding van een permanente jobcoach om zo de bekendheid bij werkgevers met deze doelgroep te vergroten.

5. Door strikte afbakening van de doelgroep van beschut werk zijn we, ondanks de wettelijke

verankering van beschut werk, niet in staat het aantal gewenste kandidaten en plekken voor beschut werk te realiseren.
Maatregel: Intensiveren van acties:
- om kandidaten te vinden en voor te dragen voor een advies bij UWV;
- om tot zo veel mogelijk beschikbare plaatsen te komen;
- lobby om de criteria voor het advies beschut werk aan te passen.

6. Wettelijke verplichting voor beschut werk leidt tot een hoger aantal aan te bieden plekken. Daarbij is de financiering via de Integratie uitkering Sociaal Domein op langere termijn ontoereikend.
Maatregel: Lobby voor structureel dekkende financiering voor beschut werk.

7. We zijn niet in staat voldoende gemeentelijke opdrachten te verwerven voor Amsterdamse burgers werkzaam in de Werkbrigade.
Maatregel: Bij onvoldoende gemeentelijke opdrachten bieden wij minder tijdelijke arbeidsovereenkomsten aan de Werkbrigadiers.

Nieuwe risico's

1. De continuering van de Amsterdamse Aanpak asielzoekers en statushouders voor de jaren 2019 en verder is (nog) niet geregeld.
Maatregel: Via bestuurlijk overleg en overleg met het ministerie duidelijk maken dat uit de maatschappelijke kosten/baten analyse blijkt dat de maatschappelijke baten van de Amsterdamse Aanpak asielzoekers en statushouders positief zijn.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Sargentini-regeling	875	856
2.	*Jeugdwerkloosheid*	1.387	1.540
3.	Statushouders	1.955	1.955
4.	perspectiefbanen	170	123

1. Sargentini-regeling
Bij een aantal werkgevers in de (sociaal-) culturele sector worden nog werkplekken gesubsidieerd in het kader van de zogenoemde Sargentini-regeling. Het gaat om een regeling in afbouw; de plekken zijn gekoppeld aan een dienstverband van een individuele werknemer bij een werkgever. Ze zijn daarmee afhankelijk van het voortbestaan van deze arbeidsrelaties. Eind 2017 ging het om 36 werknemers bij 25 verschillende werkgevers.

2. Jeugdwerkloosheid
Vanuit dit budget worden diverse maatschappelijke partijen gesubsidieerd die vanuit hun eigen expertise bijdragen aan het verminderen van de jeugdwerkloosheid. De iets hogere uitgaven dan begroot hangen samen met het verlengen van enkele succesvolle projecten.

3. Statushouders
In het kader van de Amsterdamse aanpak statushouders verstrekt de gemeente subsidies aan verschillende organisaties die een bijdrage leveren aan een snelle integratie door statushouders toe te leiden naar werk en opleiding.

4. Perspectiefbanen
In totaal zijn 43 werkzoekenden gestart op een Perspectiefbaan. Eind 2017 waren 23 werknemers actief in een Perspectiefbaan.

Portefeuillehouder: wethouder Vliegenthart

3.4.2 Inkomen

We geven financiële ondersteuning aan Amsterdammers die niet kunnen voorzien in een inkomen.

Belangrijke ontwikkelingen

We hebben in 2017 de kwaliteit van de dienstverlening aan de Amsterdammers bij het aanvragen van uitkeringen verhoogd. Daarbij worden minder gegevens uitgevraagd zodat we burgers niet onnodig lastigvallen met administratieve verplichtingen. We hebben meer uitkeringsgerechtigden in staat gesteld om hun uitkeringsaanvraag digitaal in te dienen. Het programma "professional portal" dat meer digitale dienstverlening mogelijk gaat maken, kost meer tijd dan eerder gepland. Vanwege deze vertraging heeft het college van B en W de planning en het budget aangepast en besloten het programma op te nemen in de Regeling Risicovolle Projecten. We hebben ook geïnvesteerd in de kwaliteit van de intakegesprekken. Voor uitkeringsgerechtigden die via deeltijdwerk deels zelf in hun inkomen kunnen voorzien, is de verrekening met de hoogte van hun uitkering makkelijker gemaakt.

Bij het verstrekken van uitkeringen hebben we de balans tussen rechtmatigheid en rechtvaardigheid herijkt. In meer situaties wordt maatwerk toegepast. Voor een verantwoorde toepassing van maatwerk hebben we professionals getraind in de methodiek van "morele oordeelsvorming". Het Maatwerk Ontwikkelteam biedt de professionals hulp en ondersteuning om rekening te houden met complexe problematiek en werkt daarbij samen binnen het sociaal domein. Ook hebben we de dienstverlening aan dak- en thuislozen in 2017 verbeterd. Klanten krijgen sinds 2017 binnen vijf werkdagen een geïntegreerde intake. Daarin kunnen zij een bijstandsaanvraag doen en uitsluitsel krijgen of ze in aanmerking komen voor een plek in de maatschappelijke opvang.

Met het stimuleren van positief gedrag willen we burgers met een uitkering helpen de regels na te leven, in plaats van achteraf te bestraffen. Daardoor ontstaat beter contact met de uitkeringsgerechtigde. Ook wordt, wanneer iemand een te hoog bedrag aan uitkering heeft ontvangen, met de persoon in kwestie overlegd over het tempo van terugbetaling.

Er zijn voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van een experiment met regelluwe bijstand, waarmee ook deeltijdwerk naast de uitkering aantrekkelijker moet worden gemaakt.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

Amsterdammers die recht hebben op een gemeentelijke uitkering krijgen deze.
De gemeente toetst zorgvuldig of mensen recht hebben op een uitkering/krediet.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Minimumpercentage uitkeringen en kredieten dat de gemeente rechtmatig verstrekt.	99,8% (2013)	99%	99,7	2018 2019 2020	99% 99% 99%
1.2 Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners. (BBV no. 27)	794 (2016)		794 (2017)	2018 2019 2020	

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.2. aantal bijstandsgerechtigden
Begin 2017 was er nog sprake van een lichte stijging van het aantal Amsterdammers dat een beroep deed op een uitkering. Halverwege het jaar daalde dat licht. Gemiddeld is daarmee het aantal personen dat we een bijstandsuitkering hebben verstrekt vrijwel stabiel gebleven. Eind 2017 ontvingen 41.754 Amsterdamse huishoudens een (bijstands)uitkering, een lichte daling (-174) ten opzichte van een jaar geleden.

Activiteit B voorkomen van onterechte uitkeringen
Het percentage onterechte uitkeringen dat is voorkomen door de inzet van handhavingsinstrumenten, komt lager uit dan begroot. Dit is deels te verklaren door de in 2017 ingezette consultgesprekken met handhavingsspecialisten. Deze consultgesprekken dragen er aan bij dat er minder kansloze aanvragen worden ingediend. Ook zorgen ze ervoor dat minder aanvragen voor afhandeling afhankelijk zijn van de inzet van handhavingsinstrumenten zoals een huisbezoek. Het feit dat de algemene rechtmatigheid van uitkeringen over 2017 99,7% bedroeg, wijst er op dat deze nieuwe werkwijze geen negatief effect heeft op de over-all rechtmatigheid.

Activiteit C terugvorderen onterecht verstrekte uitkeringen
De verhouding tussen het geïncasseerde bedrag en het openstaande bedrag aan vorderingen op klanten was in 2017 lager dan de peilwaarde. Dat komt doordat we meer aandacht geven aan de individuele situatie en omstandigheden van elke burger. In 2017 zijn we begonnen met sociale incasso. Bij sociale incasso gaan we bij de invordering van teveel verstrekte uitkeringen niet alleen uit van de maximaal toegestane bedragen (beslagvrije voet) maar maken we een betaalafspraak op maat. Vaak is het bedrag dan lager.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C**

Amsterdammers met een uitkering zijn tevreden over de dienstverlening en communicatie van de gemeente hierover.
- Wie een uitkering aanvraagt, wordt goed geïnformeerd over de rechten en plichten en correct behandeld.
- Waar signalen van burgers komen over de dienstverlening (klachten) werkt de gemeente aan snel herstel van de relatie.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Klanttevredenheid (rapportcijfer).	6,9 (2015)	7,2	7,4	2018 2019 2020	7,4 7,6 7,7
2.2 Percentage klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn (doorlooptijd).	93% (2013)	99%	84,7%	2018 2019 2020	99% 99% 99%
2.3 Percentage klachten waarover binnen 5 werkdagen contact is opgenomen met de klager.		80%	65,4%	2018 2019 2020	85% 90% 90%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1. Klanttevredenheid
De klanttevredenheid is toegenomen van 7,2 naar een 7,4. Eén van de factoren daarbij is de meer persoonlijke benadering die bij de klachtenafhandeling is doorgevoerd. Klachten worden zo veel mogelijk direct afgehandeld door de afdeling waar de klacht ook is ontstaan. Op die manier kan er ook worden geleerd van een klacht. Voor meer complexe klachten is een Regietafel klachten en het Maatwerk Ontwikkelteam ingesteld.

Indicator 2.2. Afhandelingstermijn klachten

Het percentage klachten dat wordt afgehandeld binnen de wettelijke termijn is lager dan verwacht. De wettelijke termijn is 6 weken. Het komt geregeld voor dat een klacht zo complex is dat er meer tijd nodig is dan 6 weken, waardoor de termijn niet wordt gehaald. Het goed afhandelen van de klacht en het goed bedienen van de klager staan echter centraal, dat kan niet altijd binnen de gestelde termijn.

Indicator 2.3. Snel contact met klagers

Het streven is om binnen 5 dagen contact op te nemen met de klager én naar een eerste oplossingsrichting te kijken. Dit blijkt vaak lastiger dan gedacht. Het komt regelmatig voor dat iemand niet per telefoon bereikbaar is en mails niet beantwoordt.

Doel 3 — Activiteiten **A** **B** **C**

De uitvoeringskosten om uitkeringen, kredieten en ondersteuning te verstrekken zijn zo laag mogelijk.
Door dienstverlening vanuit de klant in te richten, digitaal waar mogelijk en maatwerk waar nodig, beperkt de gemeente de uitvoeringslasten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Verhouding tussen de uitvoeringskosten voor uitkeringsverstrekking en bedrag aan verstrekte uitkeringen.		5,15%	4,27%	2018 2019 2020	6% 6% 6%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Indicator 3.1 uitvoeringskosten

De verschuiving naar digitale dienstverlening zorgt, ondanks de huidige vertraging in het programma professional portal, voor een deel van de daling in het percentage uitvoeringskosten. Deels komt de daling door andere factoren. Er is ook sprake van een bijgestelde toerekening van uitvoeringskosten aan het proces van uitkeringsverstrekking.

Activiteit A. Percentage digitale aanvragen

Het percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt, is in de loop van het jaar gestegen, maar niet zo snel als geraamd. Geleidelijk wordt per doelgroep de mogelijkheid van digitaal aanvragen uitgebreid.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

De dienstverlening aan klanten optimaliseren en waar mogelijk digitaliseren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt.		60%	46,8%	2018 2019 2020	65% 70% 75%

Activiteit B Doelen 1 2 3

Aanvragen van uitkeringen, ondernemerskredieten en ondersteuning beoordelen en verstrekken.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Percentage onterechte uitkeringen dat is voorkomen.	4,7% (2013)	6%	4,2%	2018 2019 2020	6% 6% 6%

Activiteit C Doelen 1 2 3

Ten onrechte verstrekte uitkeringen terugvorderen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Verhouding tussen geïncasseerd bedrag en openstaand bedrag aan vorderingen op klanten.	14,3% (2013)	13%	12%	2018 2019 2020	13,2% 13,4% 13,6%

Verbonden partij(en)

Coöperatie Wigo4IT

Amsterdam werkt met Den Haag, Rotterdam en Utrecht samen in de coöperatie Wigo4IT om de uitvoeringsprocessen van de sociale diensten digitaal te ondersteunen. Deze krachtenbundeling is ingestoken om gezamenlijk te innoveren, besparingen te realiseren en maatwerk te kunnen leveren. De coöperatie wordt door de vier gemeenten gezamenlijk bestuurd.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.2 **Baten** 611,1 **Lasten** 657,8

Bijstandsverlening **Activiteit** A B C

Baten	603,1
Lasten	618,4

De verhoging van de AOW-leeftijd leidt tot een latere uitstroom van uitkeringsgerechtigden naar de Algemene Ouderdomswet (AOW). We hebben in 2017 het beleid voortgezet dat erop is gericht om de nadelige effecten van onder andere de kostendelersnorm te verzachten en extra aandacht te geven aan kwetsbare burgers met multiproblematiek, in 2017 voortgezet. Het doel is meer balans aan te brengen tussen rechtmatigheid en rechtvaardigheid. Gevolg is dat er in individuele gevallen, tijdelijk een hogere uitkering wordt verstrekt op basis van de omstandigheden, middelen en mogelijkheden van de individuele Amsterdammer.

Bijstandsverlening zelfstandigen

Activiteit B C

Baten 7,6
Lasten 13,2

Het aantal toegekende uitkeringen en leningen aan zelfstandig ondernemers is dit jaar ten opzichte van 2016 met 10% toegenomen tot ongeveer 800. Ook het percentage toekenningen is voor het vierde jaar op rij gestegen, naar 81,6%. Dit is een gevolg van extra voorlichting, het gebruik van een digitale checklist en het leveren van maatwerk. We leggen meer nadruk op het eerste adviesgesprek, zodat ondernemers beter kunnen worden geholpen. Naast financiële ondersteuning biedt de gemeente een steeds breder pakket aan dienstverlening aan (Eigen Werk, praktijkbegeleiding, Ondernemend Participeren, Begeleiding kunstenaars, coachingsvouchers voor gevestigde zelfstandigen, administratieve ondersteuning, etcetera)

We zien een verschuiving van aanvragen voor gevestigde ondernemers naar aanvragen van startende ondernemers, waarschijnlijk door de aantrekkende economie.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	577,5	594,3	601,1	6,8
Lasten	658,5	659,5	657,8	-1,7
- Saldo van baten en lasten	-81,1	-65,2	-56,6	8,6
Onttrekking reserves	34,4	22,0	10,0	-12,0
Toevoeging reserves	4,0	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	30,4	22,0	10,0	-12,0
Subtotaal stedelijk	**-50,7**	**-43,2**	**-46,6**	**-3,4**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken				
Totalen programmaonderdeel 4.2	**-50,7**	**-43,2**	**-46,6**	**-3,4**

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Inkomen heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 3,4 miljoen negatief. Dit is een gevolg van € 6,8 miljoen hogere baten dan begroot en € 1,7 miljoen lagere lasten dan begroot. Aan de egalisatiereserve is € 12,0 miljoen minder onttrokken omdat zowel het aantal uitkeringen als de uitvoeringskosten lager zijn uitgevallen.

Baten

De totale baten van € 601,1 miljoen zijn afgerond € 6,8 miljoen hoger dan begroot.

- Het Rijksbudget voor uitkeringen is € 5,3 miljoen hoger vastgesteld dan het bedrag waarmee in de begroting rekening werd gehouden;
- De baten uit terugvorderingen van te veel betaalde uitkeringen op (voormalig) uitkeringsgerechtigden zijn € 1,2 miljoen hoger dan begroot;

- De dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren is € 0,8 miljoen lager doordat er meer ontvangen is op lopende vorderingen dan verwacht. Omdat de voorziening in mindering wordt gebracht op de baten is hiermee technisch sprake van een hogere baat;
- Daarnaast is een bedrag van € 0,3 miljoen meer aan baten gerealiseerd door detacheringen van medewerkers naar andere gemeenten;
- Bij de bijstandverlening aan zelfstandigen zijn de baten € 0,9 miljoen lager dan verwacht. Dit komt doordat we minder vergoeding vanuit het Rijk ontvingen, omdat er ook minder aan uitkeringen voor levensonderhoud en bedrijfskapitaal is verstrekt aan ondernemers.

Lasten
De totale lasten van € 657,8 miljoen zijn afgerond € 1,7 miljoen lager dan begroot.

- De lasten voor uitkeringen nemen met € 1,2 miljoen af doordat het aantal uitkeringen lager is dan geraamd bij de najaarsnota;
- Als gevolg van de digitalisering van klantprocessen zullen de uitvoeringskosten dalen. In 2017 is voorgesorteerd op deze ontwikkeling en is in het primair proces al € 0,2 miljoen minder uitgegeven dan begroot;
- De lasten bij bijstandverlening aan zelfstandigen zijn € 0,9 miljoen lager doordat minder uitkeringen voor levensonderhoud en bedrijfskapitalen zijn verstrekt;
- Het aantal klanten dat een beroep doet op de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), is licht gestegen. Hierdoor zijn de lasten toegenomen met € 0,3 miljoen;
- De toerekening van indirecte kosten is € 1,0 miljoen hoger dan begroot;
- Overige kleine afwijkingen zorgen voor circa € 0,7 miljoen lagere lasten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
Er zijn geen toe te lichten lasten.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 4.2 Inkomen**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur	81,2	-	-22,0	-	-10,0	-	12,0	71,2
Totalen	**81,2**	**-**	**-22,0**	**-**	**-10,0**	**-**	**12,0**	**71,2**

De Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur is ingesteld om fluctuatie in aantallen uitkeringen en de bijbehorende uitvoeringskosten te financieren. In de meerjarenbegroting is een bedrag van € 15,6 miljoen per jaar voorzien om een tekort op de uitkeringen de dekken. Als het tekort dit bedrag overschrijdt, wordt een beroep op deze reserve gedaan. In 2017 is een bedrag van € 10 miljoen aan deze reserve onttrokken om de hernieuwing van het coalitieakkoord te financieren. De onttrekking van € 12 miljoen waar in de begroting rekening werd gehouden, is niet gerealiseerd. Die onttrekking bleek niet nodig omdat zowel de uitkeringslasten als de uitvoeringskosten lager zijn uitgevallen, terwijl het rijksbudget voor uitkeringen hoger was dan in de begroting voorzien. Het tekort was daardoor niet groter dan het bedrag dat al in de meerjarenbegroting was geraamd.

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Werk.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen hebben (waaronder andere uitkeringen) en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015) in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen;
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (2004); dit besluit regelt de ondersteuning van zelfstandige ondernemers die (tijdelijk) onvoldoende inkomen uit hun onderneming hebben om in de minimale kosten van het bestaan te voorzien.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. De hoogte van het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking en het Amsterdamse aandeel daarin, is te laag om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen.
Maatregel:
- Amsterdam zet zich, samen met de G4 en de VNG, in om te komen tot een adequate omvang en verdeling van het landelijke uitkeringsbudget;
- In de meerjarenbegroting wordt voorzien in jaarlijkse dekking van het tekort ter hoogte van circa € 15,6 miljoen;
- Waar sprake is van tekorten hoger dan € 15,6 miljoen kan een beroep worden gedaan op de daartoe ingestelde Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur die naar verwachting tot en met 2022 voldoende ruimte biedt;
- In het weerstandsvermogen is rekening gehouden met het, waar nodig, opvangen van meerjarige tekorten voor zover die niet kunnen worden opgevangen vanuit deze egalisatiereserve.

Ontwikkelingen 2017: Amsterdam heeft zich, samen met de andere G4 gemeenten (Rotterdam, Den Haag en Utrecht) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), ook in 2017 ingezet om te komen tot een adequate omvang en verdeling van het landelijke uitkeringsbudget. Die lobby heeft voor 2018 een bescheiden verbetering van de verdelingssystematiek opgeleverd. De lobby wordt ook in 2018 voortgezet. Het tekort op het budget voor uitkeringen dat zich in 2017 heeft voorgedaan, kon volledig worden opgevangen binnen de dekking van € 15,6 miljoen, die in de meerjarenbegroting is opgenomen. Daardoor was voor dit doel geen beroep op de egalisatiereserve of het weerstandsvermogen noodzakelijk.

2. Maatwerk kan leiden tot ongelijke behandeling.
Maatregel: We trainen professionals in morele oordeelsvorming.
Ontwikkelingen 2017: In 2017 hebben medewerkers trainingen morele oordeelsvorming gevolgd met aandacht voor hoe je op basis van hetzelfde afwegingskader recht kunt doen aan verschillen.

3. Ingewikkelde wet- en regelgeving vergroot de kans op onrechtmatigheden.
Maatregel: Voortdurende professionalisering van medewerkers. Ook werken we de beleidsvoorschriften voor de uitvoerders bij.
Ontwikkelingen 2017: In 2017 hebben we met trainingen en kennissessies medewerkers op de hoogte gebracht van (gewijzigde) wet- en regelgeving. Daarnaast hebben we periodiek audits uitgevoerd op de verstrekking van inkomensvoorzieningen en zijn de bevindingen overgenomen in aanpassing van onze werkwijze.

4. Klanten houden rekening met de wijze waarop de gemeente uitkeringen verstrekt en controles uitvoert.
Maatregel: We werken vooral aan voorkoming en gedragsbeïnvloeding. Daarnaast zetten we controle signaal-gestuurd in.
Ontwikkelingen 2017: In 2017 hebben we stevig ingezet op voorlichting aan klanten over onze inkomensvoorzieningen. Hiermee verkleinen we de kans op (onbewuste) fraude. Verder is onderzoek gedaan naar manieren van datagericht handhaven. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt voor het verder ontwikkelen van onze werkwijze.

5. We betalen uitkeringen soms niet op tijd uit waardoor burgers in financiële problemen komen.
Maatregel: We maken afspraken met banken over betalingen en gebruiken procedures om fouten te herstellen.
Ontwikkelingen 2017: Er hebben zich in 2017 geen noemenswaardige problemen op dit vlak voorgedaan.

6. De digitale ondersteuning, waaronder ook de vernieuwde online dienstverlening, valt uit of presteert onder de maat waardoor dienstverlening vertraagt.
Maatregel: We bewaken het kwaliteitsniveau en maken hierover afspraken met betrokkenen, zoals softwareleveranciers.
Ontwikkelingen 2017: Ook in 2017 hebben we actief overleg gevoerd met onze leverende partners over het niveau van dienstverlening en de betrouwbaarheid van de ondersteunende ict. Hierdoor hebben zich in 2017 geen incidenten voorgedaan.

7. Veranderde werkwijze, waaronder de online dienstverlening, stelt nieuwe eisen aan de professionals.
Maatregel: Medewerkers steunen de veranderingen door continu te blijven leren en verbeteren.
Ontwikkelingen 2017: Afgelopen jaar zijn de professionals op proactieve wijze betrokken bij veranderingen in onze dienstverlening. Met interactieve sessies is gekeken welke impact veranderingen hebben op onze klanten en onze manier van werken en hoe deze verandering zo goed mogelijk vorm kunnen worden gegeven.

8. Juist kwetsbare klanten kunnen tussen wal en schip vallen omdat ze te maken hebben met veel verschillende loketten waar zij terecht moeten voor dienstverlening.
Maatregel: Voor kwetsbare klanten wordt een persoonlijkere vorm van dienstverlening georganiseerd.
Ontwikkelingen 2017: In 2017 hebben we vorm gegeven aan het Maatwerk Ontwikkel Team waarin speciale aandacht is voor dit type casussen. Daarnaast hebben we in 2017 meer aandacht gecreëerd voor een multidisciplinaire aanpak waarbij het risico zoveel mogelijk wordt geminimaliseerd.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Vliegenthart

3.4.3 Armoedebestrijding

Om Amsterdammers, ongeacht de dikte van hun portemonnee, volwaardig mee te kunnen laten doen in de maatschappij, bieden wij inkomensondersteuning en schuldhulpverlening.

Belangrijke ontwikkelingen

Een raming door Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) laat zien dat het percentage huishoudens met een laag inkomen in Amsterdam licht afneemt, vergeleken met 2014. Waar in 2014 24% van de Amsterdamse huishoudens een laag inkomen had, raamt OIS dit percentage in 2016 op 22,9%. De problematiek van armoede blijft echter hardnekkig: 61% van de minimahuishoudens moet langdurig (3 jaar of langer) rondkomen van een laag inkomen. Ondanks dat het beter gaat met de economie in Amsterdam, stijgt het percentage huishoudens dat langdurig een laag inkomen heeft licht, en ligt het percentage hoger dan gemiddeld in Nederland. Er is een substantiële groep die niet profiteert van de economische groei.

We bereiken met onze armoedevoorzieningen steeds meer Amsterdammers. In 2017 is aan 23.791 kinderen in 13.748 gezinnen een scholierenvergoeding toegekend. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2016 (23.435 kinderen in 13.521 gezinnen). Eind 2017 hadden 120.052 minima een Stadspas. Niet alleen het bezit van een Stadspas, maar ook het daadwerkelijk gebruik neemt toe: in 2017 gebruikten 67.000 pashouders hun pas, terwijl dit er in 2016 nog 58.000 waren. De Stadspas wordt steeds breder ingezet: zo konden kinderen eind 2017 bij 80 sportverenigingen en bij 43 basisscholen rechtstreeks met hun Stadspas hun sportcontributie of ouderbijdrage betalen.

We hebben in 2017 verbeteringen doorgevoerd in de schuldhulpverlening zowel op het gebied van preventie en vroegsignalering als bij de aanpak van schulden. In 2017 is het bij 85% van de Amsterdammers die zich meldden met problematische schulden gelukt om tot een regeling te komen. In 2016 was dat nog 82%.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk financieel zelfredzaam.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Percentage mensen met een laag inkomen (netto < € 1.350) dat zeer veel moeite heeft om rond te komen (Staat van de Stad).	20% (2014)	21%	19% (Staat van de Stad, 2016)	2018 2019 2020	21% 21% 21%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Uit de tweejaarlijkse Staat van de Stad uit 2016 blijkt dat het percentage mensen met een laag inkomen, dat ook veel moeite heeft met rondkomen, licht is gedaald van 20% in 2014 naar 19% in 2016. We verstrekten informatie via een laagdrempelige aanpak met financiële spreekuren. Mede via het aanjaagteam "Flying Squad" werkten we aan het vergroten van het bereik van minimavoorzieningen. We zijn diverse communicatiecampagnes gestart en we hebben cursussen aangeboden aan intermediairs om informatie te verstrekken over de verschillende minimavoorzieningen. Zo is het nu binnen de, samen met Onderwijs, gestarte 020 Stadsscholen-

aanpak, mogelijk om op deelnemende basisscholen via de Stadspas de ouderbijdrage automatisch te betalen.

Doel 2 Activiteiten A B C D

Amsterdammers hebben geen financiële beperkingen om volwaardig mee te doen in de maatschappij.
- Meer Amsterdammers maken gebruik van de participatie bevorderende armoedevoorzieningen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Percentage mensen met een laag inkomen (< 1.350) dat sterk sociaal geïsoleerd is).	22% (2012)	21%	27% (Staat van de Stad 2016)	2018 2019 2020	20% 20% 20%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Terwijl het percentage mensen met een laag inkomen licht is gedaald, blijkt dat het percentage mensen dat sterk geïsoleerd is, in de meest recente peiling is toegenomen van 22% in 2012 naar 27% in 2016. Als onderdeel van de armoedebestrijding hebben we verschillende maatregelen genomen om drempels voor meedoen weg te nemen.
In 2017 maakten oudere minima bijna 4,7 miljoen gratis ritten met openbaar vervoer. In 2016 ging het om 4,1 miljoen ritten. Het aantal oudere minima met een gratis abonnement is in 2017 met ruim 1.000 toegenomen van 14.180 abonnementen in 2016 naar 15.295 in 2017.
We bieden een breed pakket van activiteiten aan via de Stadspas. Ook steunen we diverse maatschappelijke initiatieven die als doel hebben om mensen met elkaar in contact te brengen. In samenwerking met stadsdelen hebben we activiteiten georganiseerd om mensen in armoede meer te laten participeren. Een voorbeeld van zo'n initiatief is 'Gezellig op stap met Linda' dat in 2017 de Omarmprijs heeft ontvangen.

Doel 3 Activiteiten A

Alle Amsterdamse kinderen hebben gelijke kansen om zich te ontwikkelen.
Meer Amsterdamse minimahuishoudens met kinderen in de leeftijd van 4 t/m 17 jaar maken gebruik van minimavoorzieningen voor kinderen en jongeren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
3.1 Percentage minimahuishoudens met kinderen dat van minstens één kindregeling gebruik maakt.	75% (2013)	80%	81% (Armoede-monitor 2016)	2018 2019 2020	85% 85% 85%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Indicator 3.1 verhogen bereik
De gemeenteraad heeft in 2016 het bereik van minimavoorzieningen tot speerpunt gemaakt en heeft het te behalen percentage op 80% gezet. In deze periode is veel aandacht uitgegaan naar het vergroten van het bereik van minimavoorzieningen voor kinderen. Zo hebben we het aanbod van kindregelingen overzichtelijker in één Amsterdams Kindpakket opgenomen. Er zijn in 2017 aan 25.338 kinderen verschillende Kindbonnen (babybonnen, speelgoedbonnen en kledingbonnen) verstrekt.

De aanvraagprocedure voor minimaregelingen is eenvoudiger geworden. Zo kunnen Amsterdammers meer regelingen tegelijk aanvragen en krijgen huishoudens die als minima bekend zijn een voorbedrukt aanvraagformulier toegestuurd. De pc-regeling is uitgebreid naar kinderen van 10 tot en met 12 jaar. Op basisscholen wordt geëxperimenteerd om de ouderbijdrage via de Stadspas te betalen. Ook kan inmiddels bij 80 sportverenigingen de contributie met de Stadspas worden voldaan. Deze experimenten hebben geleid tot een grotere populariteit van de Stadspas. Zowel het Jeugd Sportfonds als het Jongerencultuurfonds hebben het aantal deelnemende minimakinderen fors zien stijgen. De Stichting Leergeld is in Amsterdam gestart met inzet op de moeilijkst bereikbare gezinnen. Voor kinderen die dan alsnog buiten de boot vallen is een Noodfonds Schoolreisjes bij het Fonds Bijzondere Noden Amsterdam beschikbaar.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Wij bieden inkomensondersteunende voorzieningen voor minima, vergroten het bereik van de minimaregelingen en breiden de bestaande voorzieningen uit.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Bereik Stadspas onder minimahuishoudens.	44% (2013)	70%	78% (schatting 2016)	2018 2019 2020	70% 70% 70%
Bereik Scholierenvergoeding kinderen uit minimahuishoudens.	47% (2013/2014)	63%	68% (schatting voor 2016)*	2018 2019 2020	70%** 70% 70%

* Bereikpercentages zijn voorlopige schattingen, in afwachting van de OIS Armoedemonitor 2017.

** Bereikpercentages voor eind 2018 zijn afgesproken met de gemeenteraad in de bestuurlijke reactie op de Amsterdamse Armoedemonitor 2014 (brief dd. 16 maart 2016) in reactie op de motie 'Verhoog bereik' (1016).

Activiteit B

Doelen 1 2

Schuldenproblematiek zo vroeg mogelijk aanpakken door vroegsignalering (door onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak en Geregelde betaling).

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aandeel vroegsignalering (Vroeg erop af en Geregelde betaling) meldingen over huurachterstanden dat leidt tot een adviesgesprek en/of een plan van aanpak.	64% (2013)	66%	53%	2018 2019 2020	68% 70% 70%

Activiteit C

Doelen 1 2

Schuldhulpverlening uitvoeren bij mensen die door hun schulden vastlopen en geen uitweg meer zien.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Percentage succesvol afgeronde schuldhulpverleningstrajecten.	50% (2012)	70%	85%	2018 2019 2020	72% 74% 76%

Activiteit D

Doelen 1 2

Het verkorten van de doorlooptijden in de schuldhulp.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Percentage schuldhulpverleningsklanten dat binnen 6 maanden in aanmerking komt voor een schuldregeling (inclusief voortraject, exclusief stabilisatie).	43% (2012)	60%	81%	2018 2019 2020	70% 75% 80%

Verbonden partij(en)
Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.3	**Baten** 2,2	**Lasten** 114,2

Maatregelen Armoedebestrijding **Activiteit A**

Baten	0,5
Lasten	80,3

1.1 Individuele Inkomenstoeslag (IIT)
In 2017 is de gemeente Amsterdam door de rechter gewezen op het feit dat de gemeentelijke Verordening Individuele Inkomenstoeslag (IIT) te beperkt was. Hierin was bepaald dat uitsluitend Amsterdammers die deelnemen aan een schuldhulptraject, in aanmerking kunnen komen voor de IIT in de vorm van een VVV-waardebon. De rechter heeft geoordeeld dat deze benadering te categoriaal is en daarmee niet voldoet aan de wettelijke voorwaarden van de individuele inkomenstoeslag. Amsterdam heeft de verordening aangepast, waardoor meer Amsterdammers in aanmerking komen voor de IIT. In 2017 hebben ruim 22.000 Amsterdammers de IIT ontvangen.

1.2 Bijzondere bijstand
De stijging van de uitgaven voor bijzondere bijstand in 2017 is vooral het gevolg van het toenemend aantal mensen voor wie we de kosten van beschermingsbewind vergoeden. Het gaat daarbij om mensen die hulp nodig hebben bij het beheren van hun financiën. Daarnaast is meer uitgegeven aan de eerste kosten voor een woning en voor woninginrichting, vooral voor dak- en thuislozen die in aanmerking komen voor een zelfstandige woning en voor statushouders. De overige kostenposten vertonen een relatief stabiel beeld.

1.3 Regeling passende huur
In 2016 heeft de gemeente, als uitwerking van de afspraken uit het Woonlastenakkoord, een bijdrage aan de huur uitgekeerd aan huishoudens met een laag inkomen en een relatief hoge huur. In 2017 ontvingen 7.395 huishoudens deze bijdrage via de eigen woningcorporatie en 41 huurders van particuliere verhuurders kregen een bijdrage van de gemeente. Per 2019 komen de kosten voor passende huur voor rekening van de woningcorporatie.

1.4 Armoederegisseur
De armoederegisseur heeft gezorgd voor meer inzicht in en ervaringen met de doelgroep. Belangrijk is het gebrek aan digitale vaardigheden bij kwetsbare doelgroepen in de steeds meer gedigitaliseerde maatschappij. Deze inzichten leveren een vruchtbare voedingsbodem op voor nieuwe vormen van samenwerking, ook zonder inzet vanuit de gemeente.

1.5 Flankerend bijstandsbeleid
Op 1 januari 2017 is een pilot gestart voor een groep ondernemers met een inkomen tot en met 120% van het wettelijk sociaal minimum. De aanpak richt zich op ondernemers die geen inzicht hebben in hun financiële situatie, niet of nauwelijks gebruik maken van beschikbare voorzieningen en die gebaat zijn bij administratieve ondersteuning. In 2017 zijn 88 ondernemers aangemeld en zijn 55 begeleidingstrajecten gestart.

In 2017 zijn 26 projecten uitgevoerd in de stadsdelen om bewoners op een laagdrempelige manier te bereiken en hen uit te nodigen te participeren in de wijk. Op deze manier konden we bewoners ook beter bereiken met informatie over armoedevoorzieningen en hen zo veel mogelijk helpen bij het aanvragen van voorzieningen.

In 2017 is gestart met het verstrekken van een tegemoetkoming in de kosten van het openbaar vervoer aan minima die mantelzorg verrichten. De regeling wordt in de jaren 2017 en 2018 uitgevoerd als een pilot. Het gaat om mantelzorgers die 3 of meer kilometer moeten reizen van hun woonadres naar het adres van de verzorgde. In 2017 hebben 234 mantelzorgers gebruik gemaakt van deze regeling.

We hebben in het kader van Armoedebestrijding zes projecten ondersteund binnen de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht met als doel dat meer kinderen uit arme huishoudens een gezond gewicht hebben en houden.

In 2017 verstrekten negen energieadviseurs van Step2Save in de wijken Waterlandpleinbuurt, Buikslotermeer en Tuindorp-Nieuwendam (Amsterdam Noord) gratis energieadvies en bespaarmiddelen. Amsterdam heeft in 2017 samen met NUON 3.200 adviezen gegeven en pakketten met besparingsmiddelen verstrekt. Bewoners kunnen daarmee op jaarbasis ongeveer 137 euro besparen op hun energierekening.

1.6 Uitkeringen Bijzondere Noden
Het Fonds Bijzondere Noden Amsterdam (FBNA) heeft als kerntaak om mensen in nood te ondersteunen, bij wie (gemeentelijke) voorzieningen op dat moment geen oplossing kunnen bieden. Naast dit maatwerk voert het FBNA samen met de gemeente de projecten doorbraakfonds, teambudget en witgoed bij nood uit. Daarnaast is ook een Noodfonds schoolreisjes bij FBNA ondergebracht. Jaarlijks verwerkt FBNA circa 1.200 tot 1.300 aanvragen.

Schuldhulpverlening **Activiteit** B C D

Baten	1,6
Lasten	33,9

2.1 Vroeg erop af
In 2017 is de vroegtijdige signalering van betalingsachterstanden via de aanpak 'Vroeg erop af' aangepast. We nemen nu zelf contact op met mensen met huurachterstand die ook een uitkering van de gemeente ontvangen. De maatschappelijke dienstverlening legt contact met de Amsterdammers die geen gemeentelijke uitkering ontvangen. Bij 69% van de meldingen slaagt de maatschappelijke dienstverlening er in contact te leggen met de huurder. Een deel van de bereikte Amsterdammers blijkt onvoldoende open te staan voor hulp, waardoor in 2017 slechts 53% van de contacten leidde tot een plan van aanpak. In de hier gerapporteerde cijfers zitten nu alleen mensen die geen uitkering van de Gemeente ontvangen. In de Begroting 2018 is deze indicator aangepast en wordt gelijktijdig gerapporteerd over de uitkomsten van de beide groepen.

2.2 Schuldhulpverlening in de stadsdelen
We zijn in 2014 samen met de instellingen voor maatschappelijke dienstverlening een verbeter-programma voor de Schuldhulpverlening gestart en hebben dit programma in 2017 afgerond. Doel was om te innoveren op vijf thema's namelijk: preventie, vroegsignalering, effectiviteit, ketensamenwerking en samenwerking met schuldeisers. In 2017 is gestart met de Academie Schuldhulpverlening, waar schuldhulpverleners deskundigheidsbevordering krijgen. Ook zijn we gestart met Route 020, waarin een nieuw werkproces met meer maatwerk voor cliënten is ontworpen.

2.3 Schuldhulpverlening stedelijk
In 2017 werden 1.613 aanvragen voor een minnelijke schuldregeling toegekend bij de Kredietbank Amsterdam. In 2016 waren dit er nog 1.319.

Amsterdammers met een bijstandsuitkering die schulden hebben, worden, indien nodig, doorgeleid naar schuldhulpverlening. Sinds 2017 worden zij ook verwezen na meldingen van huurachterstanden

van corporaties. In de eerste 48 maanden zijn 2.403 bijstandsklanten opgeroepen. Ongeveer 30% van hen is doorverwezen naar schuldhulpverlening. Het aantal klanten dat niet op gesprek komt, is in 2017 gedaald naar 4,5%. Via het project School en Schuld hebben we in 2017 1.146 jongeren bereikt. We hebben 1.187 jongeren geholpen met intensieve jongerenschuldhulpverlening, in 2016 waren dat er 980.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	1,6	2,5	2,1	-0,4
Lasten	100,3	111,4	109,3	-2,2
- Saldo van baten en lasten	-98,6	-109,0	-107,2	1,8
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-98,6**	**-109,0**	**-107,2**	**1,8**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,2	-	0,1	0,1
Lasten	4,9	4,8	4,9	0,1
- Saldo van baten en lasten	-4,7	-4,8	-4,8	0,0
Onttrekking reserves	0,2	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,2	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-4,5**	**-4,8**	**-4,8**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel 4.3	**-103,2**	**-113,8**	**-112,0**	**1,8**

Het resultaat van het programmaonderdeel armoedebeleid is in vergelijking met de begroting per saldo € 1,8 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 1,8 miljoen bij de stedelijke taken en een neutraal resultaat bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Armoedebestrijding heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 1,8 miljoen. Dit is een gevolg van € 0,4 miljoen lagere baten dan begroot en € 2,2 miljoen lagere lasten dan begroot. Ondanks dat deze onderbesteding pas na de najaarsnota in beeld kwam, is er nog geïntensiveerd onder andere door de bedragen van de kindbonnen te verhogen.

Baten
Er zijn € 0,4 miljoen minder baten. De verklaring hiervoor is dat de baten wel gerealiseerd zijn, maar als negatieve lasten zijn verantwoord.

Lasten
De lasten van € 109,3 miljoen zijn € 2,2 miljoen lager dan begroot door:

- Lagere lasten van € 0,8 miljoen vanwege de lagere instroom van statushouders dan begroot. Met name de verwachte stijging in de bestedingen voor woninginrichting en bijzondere bijstand voor jonge statushouders valt lager uit;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen omdat in 2017 minder is uitgegeven aan de ICT voorziening voor minima. Het aanbesteden van de tegoedbonnen waarmee kinderen in het basisonderwijs

pc's kunnen kopen, is later gestart dan gepland. Hierdoor zijn er in het kalenderjaar minder pc's verstrekt en zijn ook de uitvoeringskosten lager dan begroot;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen doordat gerealiseerde baten als negatieve lasten zijn verantwoord (zie ook hierboven bij baten);
- Voor de regeling ov voor Mantelzorgers is € 0,3 miljoen minder besteed omdat deze nieuwe regeling nog onbekend is bij de doelgroep. Ondanks een brede communicatiecampagne en uiteenlopende acties om intermediairs te informeren die contact hebben met minima en/of mantelzorgers, blijft de instroom achter bij de verwachting;
- De uitgaven voor de Scholierenvergoeding waren € 0,2 miljoen lager dan begroot. Het klantgedrag bij deze regeling is lastig te voorspellen. De regeling wordt per schooljaar toegekend. Klanten hebben op ieder moment binnen het lopende schooljaar de mogelijkheid om te declareren;
- Lagere uitvoeringskosten van € 0,1 miljoen door een lagere toerekening van indirecte kosten;
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door het afboeken van oninbare leningen bij de Kredietbank.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

Reserves zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Armoedebestrijding.

bedragen x € 1 miljoen **4.3 Armoedebestrijding**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland	-	-	-	0,5	-	0,5	-	0,5
Totalen	**-**	**-**	**-**	**0,5**	**-**	**0,5**	**-**	**0,5**

Geconstateerd is dat er tot en met 2015 bij de inhouding en de afdracht van de bronheffing (inhouding van premie ziektekosten op de bijstandsuitkeringen) onjuistheden zijn opgetreden. Analyse heeft er toe geleid dat er naar verwachting nog circa € 0,5 miljoen over periode tot en met 2015 met het Zorginstituut verrekend moet worden.

Beleidskaders

- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2012); deze wet geeft de gemeenten een zorgplicht voor integrale schuldhulpverlening en regelt dat burgers bij problematische schulden een beroep op de gemeente kunnen doen voor hulp bij het regelen of beheersbaar maken van hun schulden;
- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen hebben (waaronder andere uitkeringen) en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB);
- Aanvalsplan Armoede (2015); dit aanvalsplan omvat de nieuwe initiatieven van de gemeente om te zorgen dat ook Amsterdammers met een minimuminkomen volwaardig kunnen meedoen in de samenleving, via een vergroot bereik van minimaregelingen en met bijzondere aandacht voor kinderen;

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015) in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. De ingewikkelde keten van schuldhulpverlening maakt het moeilijk om verbeteringen snel in te voeren, waardoor doorlooptijden onder druk staan.
Maatregel: We hebben afspraken gemaakt met maatschappelijke organisaties en het Rijk over de uitvoering van de schuldhulpverlening.
Ontwikkelingen 2017: In 2017 zijn verschillende instellingen voor maatschappelijke dienstverlening begonnen te testen hoe klanten en hulpverleners een nieuwe werkwijze ervaren. Vanaf januari 2018 wordt deze nieuwe werkwijze in heel Amsterdam ingevoerd. De kredietbank maakt steeds meer werkafspraken met schuldeisers waarbij zij bij voorbaat akkoord gaan met een voorstel van de kredietbank. Dat maakt volledig elektronische afhandeling mogelijk. De verwachting is dat daardoor de doorlooptijd zal worden verkort. Ondanks de ingezette acties blijven de doorlooptijden een punt van aandacht en blijft het risico actueel.

2. Door uitbreiding van de doelgroep en door nieuw aanbod is het (volledig) gebruik van de voorzieningen onzeker.
Maatregel: We hebben maatregelen uitgevoerd uit het actieplan 'Verhogen bereik voorzieningen' zoals Pak je kans, het voorlichtingsteam etc. om niet-gebruik tegen te gaan. In 2017 is een pilot gestart om de doelgroep uitbreiding 110-120% in beeld te krijgen.
Ontwikkelingen 2017: Onder meer via het aanjaagteam "Flying Squad" werkten we aan het vergroten van het bereik van minimavoorzieningen. We zijn diverse communicatiecampagnes gestart en we hebben cursussen aangeboden aan intermediairs om informatie te verstrekken over de verschillende minimavoorzieningen. Het risico blijft actueel.

3. De armoederegelingen zijn open-einde-regelingen. Bij toenemend gebruik bestaat daarom het risico op overbesteding.
Maatregel: De gemeente heeft de ontwikkelingen nauwlettend in het oog gehouden en regelmatig de begroting bijgestuurd.
Ontwikkelingen 2017: De uitgaven voor armoederegelingen zijn nauwlettend gevolgd. Daar waar nodig heeft bijsturing plaats gevonden. Het risico blijft actueel.

Nieuw risico

Vanaf 2019 vervalt een substantieel deel van de financiering van het armoedebeleid (ongeveer € 15 miljoen). Afhankelijk van keuzes van een nieuw college kunnen hier nog wijzigingen in optreden. We zijn gestart met het in kaart brengen van de mogelijkheden tot afbouw van incidentele uitgaven.

Subsidies van betekenis

	bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Maatschappelijke dienstverlenings- instanties: schuldhulpverlening en sociaal raadslieden	17.301	21.005
2	*Fonds Bijzondere Noden Amsterdam*	185	658
3	De Regenbooggroep maatjesproject	120	121
4	Leefkringhuis incidenteel	-	360

1. Maatschappelijke dienstverlenings- instanties: schuldhulpverlening en sociaal raadslieden
De instellingen voor maatschappelijke dienstverlening vormen de frontoffice van de schuldenaanpak en bieden dienstverlening door sociaal raadslieden. In de begroting was nog geen rekening gehouden met dat deel van de subsidie dat voor rekening van de stadsdelen komt.

2. Fonds Bijzondere Noden Amsterdam
Het Fonds Bijzondere Noden ontvangt een subsidie om maatwerk te leveren met verstrekkingen in situaties waar gemeentelijke regelingen niet in voorzien. Het verschil met de begroting ontstaat doordat er naast de basissubsidie in 2017 ook afspraken zijn gemaakt over het uitvoeren van een "witgoedregeling" en van het "doorbraakfonds".

3. De Regenbooggroep maatjesproject
De gemeente subsidieert de Regenbooggroep om mensen te trainen en te begeleiden die medeburgers met schulden steunen als maatje.

4. Leefkringhuis incidenteel
Bovenop de subsidie die het stadsdeel Noord aan het Leefkringhuis verleent vanuit het budget voor basisvoorzieningen, is in 2017 incidenteel, vanuit OJZ (€ 170.000) en WPI (€ 190.000) een bijdrage van in totaal € 360.000 verstrekt om de continuïteit van de dienstverlening te garanderen.

Portefeuillehouder: wethouder Vliegenthart

3.4.4 Participatie

Amsterdam biedt ondersteuning aan Amsterdammers die (nog) geen perspectief op betaald werk hebben, zodat zij kunnen meedoen.

Belangrijke ontwikkelingen

Hoewel de economie zich in 2017 herstelt, is er een grote groep die daar (nog) niet van profiteert. Zij hebben geen zicht op een betaalde baan, lopen op meerdere terreinen vast en vinden geen aansluiting bij de samenleving. Door landelijke bezuinigingen en strengere toelatingseisen voor bijvoorbeeld intensieve langdurige zorg, moeten we met minder middelen mensen met een zwaardere problematiek ondersteunen. Van het totale bijstandsbestand heeft 75% weinig perspectief op werk, waarvan ruim twee-derde beperkt zelfredzaam is.

Om zo veel mogelijk recht te kunnen doen aan bijstandsgerechtigden met (nog) weinig perspectief op werk is begin 2017 een nieuwe koers vastgelegd in de Leidraad Participatie. Kern is dat we onze dienstverlening differentiëren: mensen die het minst zelfredzaam zijn, krijgen de meeste ondersteuning en andersom. In 2017 hebben we in alle stadsdelen verkend hoe we hier invulling aan kunnen geven.

Daarnaast hebben we in 2017 met het programma Meedoen Werkt ervaring opgedaan met innovatieve werkwijzen om mensen met weinig perspectief op werk zo goed mogelijk te ondersteunen. Evaluaties van die innovaties hebben inzicht gegeven in de werkzame bestanddelen, zoals oprechte aandacht, maatwerk, intensieve begeleiding, en het begeleiden naar activiteiten die er voor mensen echt toe doen, bij voorkeur (vormen van) betaald werk.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk zijn zelfredzaam.

- We hebben een scherp en actueel beeld van de Amsterdammers met een bijstandsuitkering die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk. Vooral van die Amsterdammers die niet zelfstandig kunnen meedoen.
- Amsterdammers die een ondersteuningsaanbod van ons krijgen, vergroten hun zelfredzaamheid rond participatie.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Percentage bijstandsgerechtigden dat (nog) geen uitzicht op betaald werk heeft maar dat wel zelfredzaam is op de 2 domeinen maatschappelijke participatie en sociaal netwerk.	33,1% (2016)	nvt	29,1%	2018 2019 2020	35% 36% 37%
1.2 Verschil in zelfredzaamheid tussen bijstands-gerechtigden die participeren en die (nog) niet participeren.	13,6% (2016)	nvt	19,2%	2018 2019 2020	20% 25% 30%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1 Zelfredzaamheid

Het percentage bijstandsgerechtigden zonder uitzicht op betaald werk dat wel zelfredzaam is, is gedaald. Een verklaring is dat we nu ook in gesprek komen met mensen waar in het verleden weinig contact mee was, bijvoorbeeld omdat zij een dergelijk gesprek niet aan konden. Dit zijn over het algemeen de minder zelfredzame mensen. Van de gehele groep bijstandsgerechtigden met

weinig perspectief op werk is daardoor het aandeel minder zelfredzamen groter en het aandeel zelfredzamen kleiner geworden.

Indicator 1.2 Ontwikkeling in zelfredzaamheid

In 2017 hebben we 8.500 extra gesprekken gevoerd met Amsterdamse bijstandsgerechtigden die weinig zicht hebben op betaald werk. We hebben daardoor een actueel beeld gekregen van hun situatie en zelfredzaamheid. Om de ontwikkeling in zelfredzaamheid te meten, is een tweede beoordeling van de zelfredzaamheid nodig. Die tweede metingen hebben we nog niet systematisch gedaan. Daarom kunnen we op dit moment nog geen informatie geven over de ontwikkeling in zelfredzaamheid van bijstandsgerechtigden.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, participeren.

- Amsterdammers die niet zelfstandig tot participatie kunnen komen, krijgen ondersteuning om te participeren.
- Het participatie-aanbod sluit aan bij de behoefte en ambities van mensen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage bijstandsgerechtigden dat (nog) geen uitzicht heeft op betaald werk, maar wel participeert.	24,5% (2016)	40%	46,2%	2018 2019 2020	40% 44% 48%
2.2 Waardering (rapportcijfer) door bijstands-gerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, over de dienstverlening door de gemeente op het gebied van participatie.	Niet beschikbaar	nvt	7,7	2018 2019 2020	7,5 8 8

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1 Participatie

Het percentage mensen zonder uitzicht op betaald werk dat participeert, is gestegen. Dat komt door de intensievere aandacht en ondersteuning die we deze groep bijstandsgerechtigden geven.

Indicator 2.2 Waardering dienstverlening

Het rapportcijfer is het cijfer dat bijstandsgerechtigden met weinig perspectief op werk geven voor de algehele dienstverlening op het gebied van werk en inkomen. Kijken we alleen naar de beoordeling van de dienstverlening die te maken heeft met participatie dan zijn de cijfers hoger. Dat cijfer varieert van een 8,2 voor de brief tot een 8,8 voor het gesprek.

Doel 3 Activiteiten **A**

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, ontwikkelen zich richting werk.

- Het aanbod aan dagbestedingsactiviteiten biedt de mogelijkheid tot doorgroei en persoonlijke ontwikkeling.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Aantal Amsterdammers dat van participatie naar re-integratie is gegaan.	875 (2016)	300	1.083	2018 2019 2020	1.000 1.050 1.100

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Indicator 3.1 Stap naar re-integratie

Er zijn veel meer mensen doorgestroomd naar een re-integratietraject richting werk dan aanvankelijk beoogd. Dat komt enerzijds doordat we voor 2017 een lage streefwaarde hadden opgenomen in de begroting (de resultaten van het peiljaar 2016 waren nog niet bekend toen we de begrotingsdoelen voor 2017 opstelden). De hoge doorstroom komt ook door de inzet van het 'Weegteam'. In die

aanpak kijken klantmanagers die gespecialiseerd zijn in activering, samen met collega's van re-integratie naar de mogelijkheden van mensen om zich richting (vormen van) werk te ontwikkelen. Ook zoeken zij heel gericht naar mensen die op basis van hun ervaring goed zouden passen bij specifiek re-integratieaanbod. Die mensen worden uitgenodigd voor voorlichting en een klikgesprek.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Wij voeren gesprekken met Amsterdammers met een bijstandsuitkering. Daarmee vormen we een beeld wat voor hen de best mogelijke stap tot participatie is en welke ondersteuning zij daarbij nodig hebben.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal persoonlijke gesprekken (telefonisch of face-to-face) dat is gevoerd met bijstandsgerechtigden om te bepalen of en in hoeverre zij ondersteuning nodig hebben om te participeren.	27.655 (2016)	n.v.t.	33.348	2018 2019 2020	35.000 36.000 36.500

Activiteit B

Doelen 1 2

Wij bieden ondersteuning, training, cursussen en participatieaanbod, aanvullend op basisvoorzieningen stadsdelen, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid rond participatie.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal extra participatieplekken dat is gerealiseerd waardoor Amsterdammers meer kans hebben een passend aanbod te vinden.	1.600 (2016)	1.000	1.492	2018 2019 2020	1.500 n.t.b. n.t.b.

Activiteit C

Doelen 1 2

Wij leiden Amsterdammers waar nodig toe naar het participatieaanbod, vrijwilligerswerk, taalles of naar het Wijkzorgnetwerk.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, ontwikkelen zich richting of naar werk.	8.349 (2016)		14.986	2018 2019 2020	14.000 15.000 16.000

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.4	**Baten** 0,2	**Lasten** 24,9

Participatie

Baten	0,2
Lasten	24,9

In 2017 hebben zich de volgende wijzigingen in beleid en praktijk voorgedaan:

- ***Reiskosten Activering*** Per 1 juli is een nieuwe reiskostenregeling van start gegaan, met een overgangsperiode tot 1 oktober 2017. De nieuwe regeling heeft een verscherpt normenkader. Dit heeft geleid tot een lager aantal klanten dat uiteindelijk een beroep op deze regeling heeft gedaan;
- ***Beëindigen verlenen van ontheffingen*** Het verlenen van ontheffingen van de sollicitatieplicht is in lijn gebracht met de verplichtingen die de Participatiewet stelt. Dat betekent dat we minder ontheffingen verlenen. Het verlenen (en verlengen) van ontheffingen is een administratieve belasting voor klantmanagers. Zij hebben nu meer ruimte om met mensen in gesprek te gaan over er wat er wél mogelijk is op het gebied van participatie;
- ***Pilot samenwerking met Wijkzorg*** In de pilot met Wijkzorg kunnen klantmanagers mensen direct aanmelden voor voorzieningen in het kader van de Wet Maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Directe aanmelding voorkomt dat mensen hun verhaal twee keer moeten doen en bevordert dat klantmanagers en zorgprofessional met elkaar in contact zijn en beter samenwerken. In de pilot is ingezet op drie-gesprekken en op aansluiting bij wijktafels en wijkzorgmeetings.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-	-	0,1	0,1
Lasten	28,1	24,1	24,5	0,4
- Saldo van baten en lasten	-28,1	-24,1	-24,4	-0,3
Onttrekking reserves	1,3	0,2	0,1	-0,1
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,3	0,2	0,1	-0,1
Subtotaal stedelijk	**-26,8**	**-24,0**	**-24,3**	**-0,3**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	0,4	0,4	-0,0
- Saldo van baten en lasten	-	-0,4	-0,4	0,0
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-0,4**	**-0,4**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel 4.4	**-26,8**	**-24,4**	**-24,7**	**-0,3**

Het resultaat van het programma participatie is in vergelijking met de begroting per saldo € 0,3 miljoen negatief. Dit is het gevolg van een negatief resultaat van € 0,3 miljoen bij de stedelijke taken en een neutraal resultaat bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Participatie heeft een negatief saldo van € 0,3 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 0,1 miljoen en hogere lasten dan begroot van € 0,4 miljoen.

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 24,5 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot.

- Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door per saldo hogere uitvoeringskosten dan begroot. De kosten vallen aan de ene kant hoger uit door implementatie van de nieuwe koers van dienstverlening zoals beschreven in de Leidraad Participatie. Daarnaast vallen de kosten lager uit door een lagere toerekening van indirecte kosten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 4.4 Participatie**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Sociale Firma's	1,4	-	-0,2	-	-0,1	-	0,1	1,3
Totalen	**1,4**	**-**	**-0,2**	**-**	**-0,1**	**-**	**0,1**	**1,3**

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Participatie.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen hebben (waaronder andere uitkeringen) en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB);
- Koersbesluit Re-integratie (2016); in dit koersbesluit heeft de raad nieuwe en aanvullende uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid evenals de vertaling daarvan naar de re-integratie-activiteiten van de gemeente;
- Leidraad Participatie (2017); in de leidraad zijn de uitgangspunten vastgelegd voor de dienstverlening aan bijstandsgerechtigden met (nog) weinig perspectief op werk;
- Programmaplan 'Meedoen werkt' (2016-2018) (2015); in dit programma is vastgelegd hoe Amsterdam mensen op weg helpt, die geen directe kans hebben op werk en die het niet lukt op eigen kracht te participeren;
- Aanvalsplan Armoede (2015); dit aanvalsplan omvat de nieuwe initiatieven van de gemeente om te zorgen dat ook Amsterdammers met een minimuminkomen volwaardig kunnen meedoen in de samenleving;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen;
- Taal om te leren, Amsterdams taalbeleid voor volwassenen 2016-2018 (2016); dit beleidskader voorziet in een divers taalaanbod voor Amsterdammers;

- Wmo-verordening (2015); deze verordening regelt de ondersteuning waar Amsterdammers gezien hun specifieke behoefte een beroep op kunnen doen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. We implementeren een nieuw dienstverleningsconcept waarbij we uitgaan van intrinsieke motivatie, aansluiten bij kansen en mogelijkheden. Dat vraagt om individueel maatwerk. Onzeker is of we daar (tijdig) de middelen voor krijgen.
Maatregel: Op basis van pilots ontwikkelen we een breed gedragen businessmodel om de transitie mogelijk te maken. Dat betekent dat we bouwen aan de dienstverlening op maat waarbij we differentiëren in de mate van intensiteit in de ondersteuning.
Ontwikkelingen 2017: Het risico is nog actueel. In 2017 is het businessmodel verder ontwikkeld, maar ook 2018 staat nog in het teken van het implementeren van de nieuwe dienstverlening.

2. In de nieuwe benadering gaan we uit van de burger en zoeken we op basis van die vraag een passend participatieaanbod (vraaggericht). Dit verhoudt zich niet altijd even goed met het van te voren inkopen van aanbod (aanbodgericht).
Maatregel: We monitoren vraag en aanbod. We spelen in op nieuwe ontwikkelingen, eventueel creëren we nieuw aanbod; We laten het aanbod meer aansluiten bij kansen en mogelijkheden van Amsterdammers.
Ontwikkelingen 2017: Het risico is nog actueel. Inmiddels worden minder trajecten ingekocht.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 4.4 Participatie zijn in 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.4.5 Educatie en inburgering

Amsterdam biedt een toegankelijk en betaalbaar educatief aanbod voor Amsterdammers die moeite hebben met de Nederlandse taal en zet in op snelle integratie van statushouders.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 zijn 4.939 taalcursussen gestart en is 86% van de cursussen succesvol afgerond. 1.637 Amsterdammers zijn in 2017 taalvaardig geworden in de dagelijkse praktijk. Daarvan is 32% niet meer laaggeletterd. Er hebben 7.500 mensen gebruik gemaakt van digitale taalvoorzieningen Daarnaast zijn 720 taalvrijwilligers actief geweest.

In 2017 zijn 1.462 nieuwe vluchtelingen met verblijfsstatus in Amsterdam gehuisvest. Op 1 juli 2016 is de Amsterdamse Aanpak Statushouders gestart met een verhoogde inspanning op participatieactiviteiten en maatschappelijke begeleiding. Alle statushouders die in 2017 instroomden boden wij een sluitende aanpak.

Het Rijk heeft de Wet inburgering gewijzigd. Hierdoor wordt de maatschappelijke begeleiding van statushouders een wettelijke taak. Daarnaast wordt het bieden van een traject gericht op een "participatieverklaring" voor alle inburgeringsplichtigen een gedelegeerde gemeentelijke taak.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer volwassen Amsterdammers verbeteren hun Nederlandse taal.
Waar nodig zijn de basisvaardigheden rekenen en digitale vaardigheden in het taalaanbod geïntegreerd.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Het aantal Amsterdammers dat taalvaardig is geworden in de dagelijkse praktijk (niveau inburgering en taaleis Participatiewet A2/1F).	3.213 (2014)	2.500	1.637	2018 2019 2020	2.500 1.250 1.250
1.2 Het aantal Amsterdammers daarvan (1.1) dat niet meer laaggeletterd is (niveau B1/2F).	22% (2014)	22%	32%	2018 2019 2020	22% 22% 22%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1.taalvaardigheid
Doel van het taalbeleid is dat iedere deelnemer minimaal een taalniveau behaalt waarbij de capaciteiten maximaal worden benut en de ambities gerealiseerd kunnen worden. Vanwege een beperkter budget zijn kortere en minder intensieve trajecten ingekocht. Dit is één van de redenen waarom de streefwaarde van 2.500 Amsterdammers die taalvaardig zijn geworden, niet is behaald. Een andere reden is dat het moeilijk te voorspellen is welk type cursist de cursus in 2017 afrondt. Voor analfabeten en mensen met een beperkt leervermogen, maar ook voor nieuwe Amsterdammers die bij de start van de cursus nauwelijks Nederlands spreken, is het niet realistisch in een cursus van zes maanden het basale taalniveau te behalen.

Indicator 1.2 laaggeletterdheid
In 2017 zijn relatief veel vervolgcursussen afgerond. Daardoor is het percentage deelnemers dat een gevorderd taalniveau (niveau B1/2F) heeft behaald veel groter dan verwacht. Omdat de basiscursussen maar 6 maanden duren en dit voor veel Amsterdammers een te korte periode is om het gewenste taalniveau te behalen, verwachten we ook in 2018 veel beroep op vervolgcursussen.

Het percentage taaltrajecten dat succesvol wordt afgerond, is hoger dan de streefwaarde van 70%. Waarschijnlijk is er door de kortere cursussen minder uitval. Het verwachte aantal gebruikers van digitale taalvoorzieningen ligt met 7.500 gebruikers ver boven de doelstelling van 5.000.

Doel 2 Activiteiten B D E

Vluchtelingen doen zo snel mogelijk volwaardig mee en zijn financieel en sociaal onafhankelijk.
- We bieden vluchtelingen een programma dat past bij hun talenten zodat zij snel werk vinden, starten met een opleiding en participeren.
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders draagt er aan bij dat meer statushouders gaan participeren in het arbeidsproces.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Percentage van de Amsterdamse vluchtelingen dat gemiddeld 3,5 jaar in Amsterdam is gevestigd en op 1 januari van dat jaar participeert in het arbeidsproces.	26% (cohort 2012)	35% (cohort 2013)	35%	2018 38% 2019 38% 2020 38%
2.2 Percentage van de vluchtelingen (voor 1-1-2013 in Nederland) dat binnen de termijn aan de inburgeringsplicht voldoet.	70% (2014)	85%	Niet beschikbaar	2018 94% 2019 n.v.t. 2020 n.v.t.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1 Participatie statushouders op arbeidsmarkt
Met de Amsterdamse Aanpak Statushouders hebben we in 2017 bereikt dat 35% van de Amsterdamse vluchtelingen na gemiddeld 3,5 jaar participeert in het arbeidsproces. In 2016 was dit percentage nog 26%.

Indicator 2.2 Inburgeringsplicht
Op grond van privacywetgeving kunnen we niet meer rapporteren over het voldoen aan de inburgeringsplicht. Bij de laatste meting die we in het najaar van 2017 nog hebben kunnen uitvoeren, lag het percentage met 94% hoger dan de streefwaarde van 85%. Deze vluchtelingen volgden hun inburgering nog onder gemeentelijke regie. We zien dat ook op langere termijn nog volop herkansingen worden gedaan, waardoor het percentage oploopt, maar we kunnen daar niet meer kwantitatief over rapporteren.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1

Taalcursussen aanbieden aan Amsterdammers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
Aantal gestarte taaltrajecten.	5.000 (2014)	4.900	4.939	2018 4.900 2019 3.000 2020 3.000
Percentage taaltrajecten dat succesvol afgerond wordt.	73% (2014)	70%	86%	2018 80% 2019 2020

Activiteit B

Doelen 1 2

Vrijwilligers inzetten die ondersteunen bij het leren en onderhouden van het Nederlands.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal vrijwilligers dat het leren van de Nederlandse taal ondersteunt.	650 (2014)	700	720	2018 2019 2020	900 0 0

Activiteit C

Doelen 1

Gebruik van digitale leermiddelen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal gebruikers van digitale taalvoorzieningen (oefen-pc's in de Openbare Bibliotheek).	3.000 (2014)	5.000	7.500	2018 2019 2020	7.000 0 0

Activiteit D

Doelen 2

Vluchtelingen begeleiden naar de arbeidsmarkt, opleiding of participatie.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Percentage vluchtelingen dat deelneemt aan opleiding, arbeidsmarktgerichte en participatieactiviteiten.	69% (2014)	72%	90%	2018 2019 2020	73% 73% 73%

Activiteit E

Doelen 2

Aanbieden van een Taal- en Oriëntatieprogramma om de inburgering van vluchtelingen te stimuleren met daarbij: maatschappelijke begeleiding en voorbereiding op het tekenen van Participatieverklaring.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
Aantal deelnemers Taal en Oriëntatie voor vluchtelingen.	242 (2014)	2.040*	1.205	2018 2019 2020	1.200

* De streefwaarde was in de initiële begroting 2017 2.040. In de voorjaarsnota is melding gemaakt van een lagere prognose van de instroom van statushouders. Namelijk 1.500 statushouders, waarvan 300 kinderen. Als streefwaarde geldt sindsdien 1.200 deelnemers.

Verbonden partij(en)

Binnen dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.5	Baten 12,9	Lasten 17,8

Educatie en inburgering

Activiteit A B C D E

Baten	12,9
Lasten	17,8

In 2017 zijn de voorbereidingen gestart om tot een convenant Amsterdams Taalakkoord te komen tussen werkgevers, uitvoeringsorganisaties en de gemeente Amsterdam. Het doel is om vanuit een gezamenlijke aanpak de laaggeletterdheid te bestrijden.

Vanaf 1 januari 2017 zijn er 1.112 uitkeringsgerechtigden met een formele taalcursus gestart. Daaronder bevinden zich 257 mensen die niet voldoen aan de taaleis in de Participatiewet. De mensen die niet voldoen aan de taaleis en niet met een formeel taalaanbod zijn gestart, zijn veelal bemiddeld naar een informele taalcursus of een activeringsaanbod om hun spreekvaardigheid te verbeteren.

Voor alle statushouders die in 2017 instroomden, gold een sluitende aanpak. Dat wil zeggen snel activeren en doelgericht begeleiden naar werk en opleiding. Dit betekent dat uiterlijk twee maanden na het eerste contact tussen de statushouder en de klantmanager een plan van aanpak is opgesteld, er een aanmelding is voor de cursus Taal en Oriëntatie voor Vluchtelingen en de klantmanager toeziet op het starten van de verplichte inburgering.

Sinds de start van de intensieve aanpak zijn in totaal 736 statushouders begeleid naar (parttime) werk, waarvan 566 in 2017. Dat is ruim boven de doelstelling van 312 die gold voor 2017. De doelstelling voor het jaar 2017 was dat 216 statushouders uit de bijstand zouden uitstromen. In 2017 waren dit er 402, waarmee dus ruimschoots aan de doelstelling is voldaan.

De gemeenteraad heeft bij de voorjaarsnota besloten de aanpak ook in te zetten voor statushouders die in de periode 2013 tot en met 2015 in Amsterdam zijn ingestroomd en een bijstandsuitkering ontvingen.

Vluchtelingenwerk voert voor de gemeente de maatschappelijke begeleiding uit. Dit betekent dat zij de statushouders ondersteunen “van aankomst tot zelfstandigheid”. De statushouder wordt enerzijds wegwijs gemaakt in de samenleving en moet anderzijds kunnen terugvallen op een eigen netwerk. Het gaat om zelfstandigheid op de gebieden Wonen, Taal en Inburgering, Participatie, Inkomen, Opleiding, Werk, Gezondheid en Welzijn.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	8,8	10,5	10,2	-0,3
Lasten	21,9	17,4	17,1	-0,3
- Saldo van baten en lasten	-13,1	-6,9	-6,9	0,0
Onttrekking reserves	4,4	2,7	2,7	-
Toevoeging reserves	8,3	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-3,9	2,7	2,7	-
Subtotaal stedelijk	**-16,9**	**-4,2**	**-4,2**	**0,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,4	-	-	-
Lasten	2,0	0,7	0,7	-0,0
- Saldo van baten en lasten	-1,6	-0,7	-0,7	0,0
Onttrekking reserves	0,0	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,0	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-1,6**	**-0,7**	**-0,7**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel 4.5	**-18,5**	**-4,9**	**-4,9**	**0,0**

Het resultaat van het programma educatie en inburgering is in vergelijking met de begroting neutraal.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel educatie en inburgering wijkt per saldo nauwelijks af van de begroting. Dit is een gevolg van lagere baten dan begroot van € 0,3 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 0,3 miljoen.

Baten
De totale baten van € 10,2 miljoen zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Amsterdam is de coördinerende regiogemeente voor Volwasseneducatie. Door lagere uitgaven van de overige regiogemeenten is de rijksbijdrage Volwasseneducatie € 0,4 lager uitgevallen;
- Amsterdam heeft in 2017 minder statushouders gehuisvest dan begroot. Hierdoor is rijksbijdrage voor maatschappelijke begeleiding € 0,2 miljoen lager;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door de afrekening van een Europese subsidie voor het project Local Welcome. (Zie ook hieronder bij de lasten.)

Lasten
De totale lasten van € 17,1 miljoen zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

- Regiogemeenten die € 0,4 miljoen minder uitgaven aan Volwasseneneducatie;
- Een hoger percentage deelnemers dat de cursus afrondt waardoor de gemiddelde kosten per traject hoger zijn dan begroot. De uitgaven op het programma Volwasseneneducatie vallen hierdoor € 0,3 miljoen hoger uit;
- Hogere uitgaven van € 0,2 miljoen in het kader van de afrekening van het project Local Welcome. Hier tegenover staan hogere Europese subsidiebaten;
- Minder statushouders in 2017 in Amsterdam gehuisvest dan begroot. Hierdoor zijn de uitgaven voor de begeleiding € 0,2 miljoen lager;
- Lagere uitvoeringskosten van € 0,2 miljoen onder andere door een lagere toerekening van indirecte kosten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **4.5 Educatie en inburgering**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Bestemmingsreserve Educatie en Inburgering	5,4	-	-2,7	-	-2,7	-	-	2,7
Totalen	**5,4**	**-**	**-2,7**	**-**	**-2,7**	**-**	**-**	**2,7**

De bestemmingsreserve Educatie en Inburgering heeft als doel de uitgaven te dekken van het programma volwasseneneducatie en de begeleiding van vluchtelingen. Bijdragen uit de reserve zijn een aanvulling op de daarvoor bestemde rijksbijdragen en de coalitiemiddelen van het huidige college voor dit programmaonderdeel.

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Educatie en inburgering.

Beleidskaders

- Wet educatie beroepsonderwijs (1995); de wet regelt de bundeling van verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.
- Wet inburgering (2017); in de wet staan de regels over de inburgering van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving.
- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen hebben (waaronder andere uitkeringen) en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB).
- Taal om te leren, Amsterdams taalbeleid voor volwassenen 2016-2018 (2016); dit beleid geeft een divers taalaanbod voor Amsterdammers.
- Beleidskader Vluchtelingen (2015-2018) (2015); doelen en aanpak gemeente Amsterdam voor het vluchtelingenvraagstuk.
- Amsterdamse aanpak statushouders (2016)
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Doordat taaltrajecten korter en minder intensief zijn, wordt de streefwaarde van het aantal volwassen Amsterdammers dat taalvaardig is geworden in de dagelijkse praktijk, mogelijk niet behaald.
Maatregel: Binnen de beschikbare middelen zo veel mogelijk deelnemers een vervolgcursus aanbieden om alsnog het basale taalniveau (A2/1F) te behalen in combinatie met inzet van taalvrijwilligers en stimuleren van digitale zelfwerkzaamheid.
Ontwikkelingen 2017: De inzet van vrijwilligers en digitale leermiddelen hebben onvoldoende effect geresulteerd. Om toch het gewenste resultaat te behalen zal vaker een vervolgcursus ingezet moeten worden.

2. Doordat het organiseren van een passende oefenplek in de praktijk vaak moeilijk is, is er een kans dat deze niet aansluit bij de competenties van de deelnemer. Hierdoor kan het zijn dat het onderwijs minder effectief is voor de deelnemer.
Maatregel: Zorgvuldig volgen van de kwaliteit van de inzet van taalaanbieders ook waar het gaat om de oefenplekken.

3. Door onzekerheid over de instroom en huisvesting van het aantal statushouders bestaat de kans dat de kosten per statushouder stijgen of dat niet snel gestart kan worden met begeleiding.
Maatregel: Zorgvuldig volgen van de ontwikkelingen en resultaten. Flexibel inzetten van extra personeel voor ondersteuning naar werk/participatie.

Subsidies van betekenis

	bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Vluchtelingenwerk West en Midden-Nederland	1.700	3.206
2	Taal en Ouderbetrokkenheid	400	781
3	Taalcoaches	200	193

1. Vluchtelingenwerk West en Midden-Nederland
Amsterdam verstrekt aan Vluchtelingenwerk subsidie voor de maatschappelijke begeleiding van statushouders. De hoogte van de subsidie hangt samen met het aantal vluchtelingen dat wordt gehuisvest. In 2017 zijn rond de 4.000 statushouders begeleid. In het oorspronkelijk vermelde subsidiebedrag was nog onvoldoende rekening gehouden met de verhoogde instroom.

2. Taal en Ouderbetrokkenheid
Dankzij cofinanciering vanuit de afdeling Onderwijs hebben meer ouders dan gepland kunnen deelnemen aan deze cursus. In 2017 waren dat bijna 800 (797) ouders op 48 basisscholen. Doel van de subsidie:

- verbeteren van de taalvaardigheid van ouders zodat zij beter in staat zijn hun kind(eren) te ondersteunen in hun ontwikkeling;
- vergroten van de ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie;
- voorbereiden van ouders op een vervolg richting participatie, vrijwilligerswerk of scholing.

3. Taalcoaches
In 2017 hebben zes taalcoachorganisaties 413 taalkoppels gerealiseerd. Een taalkoppel bestaat uit een taalvrijwilliger en een taalbehoeftige Amsterdammer.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.4.6 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.6	**Baten** 0,1	**Lasten** 8,8

Werk

Baten	0,0
Lasten	2,8

De stadsdelen begeleiden jongeren naar werk. Dit doen zij door de mogelijkheid te scheppen voor stages, leerwerkplekken, beroepsopleidingen. Daarvoor maken zij afspraken met ondernemers en opleidingsinstanties. Voorbeelden hiervan zijn:

- De Werkleerschool voor een MBO startkwalificatie;
- City Youth;
- Matchingdays voor werkgevers en jongeren in de laatste fase van hun WW-uitkering.

Honderden deelnemers namen deel aan deze activiteiten.

Inkomen

Baten	-
Lasten	-

In dit programmaonderdeel zijn de stadsdelen niet actief.

Armoedebestrijding

Baten	0,1
Lasten	4,9

De stadsdelen organiseerden verschillende activiteiten om armoede te verlichten en de participatie te bevorderen, onder andere door het gebruik van armoedevoorzieningen te stimuleren. Voorbeelden hiervan zijn:

- Jongeren leren omgaan met geld met voorlichting en budgettrainingen;
- Financiële salons en cafés gericht op het geven van informatie en advies hoe schulden te voorkomen;
- Het stimuleren van het gebruik van de Stadspas;
- Gezond eten bevorderen;
- Het ondersteunen van de voedselbank.

Participatie

Baten	-
Lasten	0,4

De stadsdelen bevorderen participatie. Daarbij is extra aandacht voor Amsterdammers met weinig perspectief op betaald werk. Voorbeelden zijn kookactiviteiten, taallessen, maatjesprojecten, creatieve workshops en sport- en spelactiviteiten. Ook gaan we laaggeletterdheid onder volwassenen tegen door participatie en taal aan elkaar te koppelen.

Educatie en inburgering

Baten	-
Lasten	0,7

Vrijwilligers hebben aanvullend op het professionele taalaanbod aan Amsterdammers die fundamentele kennis en taalvaardigheden missen, de gelegenheid geboden hun vaardigheid te onderhouden en te verbeteren.

Programma 5
Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

Amsterdamse kinderen verdienen de beste kansen voor hun ontwikkeling en ontwikkeling en toekomst, en de juiste zorg.

80% van de schoolgebouwen aangepast naar gezonde schoolgebouwen.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

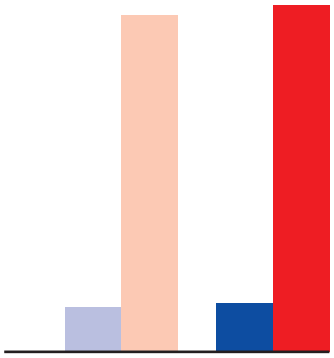

	Begroting	Jaarverslag
Baten	71,8	74,0
Lasten	544,2	566,6

3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

Kwalitatief goed onderwijs mogelijk maken en deels realiseren voor alle Amsterdammers tot 27 jaar:

- Er zijn 12 nieuwe schoolgebouwen en 8 tijdelijke gebouwen opgeleverd, 7 schoolgebouwen uitgebreid en nu in totaal 80 schoolgebouwen aangepast naar gezonde schoolgebouwen. Verder zijn 50 schoolpleinen aangepast naar groene en voor de buurt toegankelijke speelpleinen.
- Circa 40 scholen zijn gestart met het programma Stadsscholen020 met 9.000 leerlingen. Met dit programma werken zij aan vernieuwing van het onderwijs. Het doel is om de talenten en capaciteiten van vooral de kinderen die wonen in gebieden met veel problemen, maximaal tot ontwikkeling te laten komen.
- Scholen en leraren in Amsterdam hebben hun professionaliteit versterkt; 2.000 leraren in het primair onderwijs (po) en in het voortgezet onderwijs (vo) maken gebruik van de lerarenbeurs; 80% van de po- en vo-scholen maken gebruik van de scholenbeurs; 70% van de schoolteams in het mbo en 10% van de individuele leraren in het mbo maken gebruik van scholen- en lerarenbeurzen.

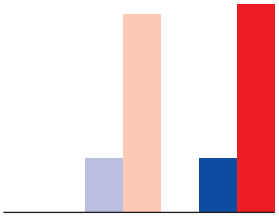

5.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	71,6	71,1
Lasten	259,4	271,5

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

Stadsdelen hebben via mentoraten bijgedragen aan een succesvolle schoolloopbaan voor de jeugd, door begeleiding en coaching van leerlingen van 10 tot 14 jaar (groep 7 en 8 en klas 1 en 2). Coaches afkomstig van de Weekendacademie en studenten van 'Vooruit' en de HVA zorgen ervoor dat de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs beter verloopt.

3.5.2 Kwetsbare huishoudens

Brede, samenhangende ondersteuning organiseren voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn.

- Kwetsbare Amsterdamse huishoudens die kampen met multiproblematiek worden bereikt zodat zij de nodige zorg en ondersteuning krijgen. In de kern gaat het in de ondersteuning om het vergroten van hun zelfredzaamheid. In 2017 heeft Samen DOEN 2.877 kwetsbare huishoudens bereikt (2016: 3.410).

3.5.3 Jeugd en jeugdhulp

Hulp bieden aan jonge kinderen, jongeren en hun ouders.

- **Laagdrempelige jeugdhulp en opvoed- en opgroeiondersteuning:** De Ouder- en Kindteams hebben meer jeugdigen en hun ouders bereikt met laagdrempelige jeugdhulp met laagdrempelige jeugdhulp (2016: 17.877). Ook hebben zij, samen met andere aanbieders, meer jeugdigen en ouders bereikt met opvoed- en opgroeiondersteuning.
- **Specialistische jeugdhulp:** Jeugdhulpaanbieders hebben meer jeugdigen en hun ouders (hoog) specialistische jeugdhulp geboden. Met name het aantal jeugdigen met een geestelijke of verstandelijke beperking dat begeleiding of behandeling kreeg, nam toe (2016: 11.128 en 2017: 11.617).

3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. Amsterdammers kennen elkaars geschiedenis.

- Om de boodschap van Gedeelde Geschiedenis zowel in Amsterdam als daar buiten uit te dragen, ontwikkelt, stimuleert en faciliteert de gemeente ideeën, activiteiten en projecten. Deze activiteiten en projecten maken de fysieke en immateriële, bekende en onbekende, en pijnlijke en mooie aspecten van de Amsterdamse geschiedenis in de stad blijvend zichtbaar.
- Via de Subsidieregeling Diversiteit kan er geld worden gevraagd voor activiteiten die zorgen voor dialoog en verbinding, meer kennis over de kernwaarden van onze democratie en acceptatie van verschillen tussen mensen in herkomst, levensbeschouwing of religie, ras, seksuele gerichtheid of sekse.

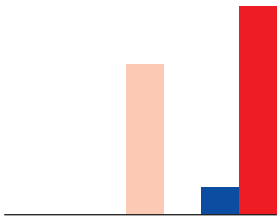

5.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,0	0,6
Lasten	3,4	4,7

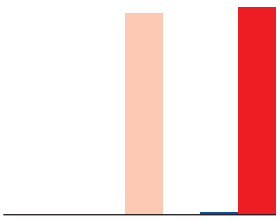

5.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,0	2,4
Lasten	275,9	284,6

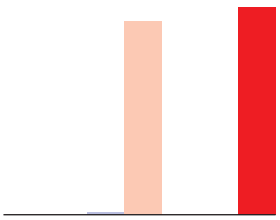

5.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,1	0,0
Lasten	5,5	5,9

Op scholen en in buurthuizen wordt een breed pakket aan naschoolse activiteiten aangeboden, gericht op brede talentontwikkeling. Kinderen zijn in de gelegenheid gesteld om te ontdekken waar ze goed in zijn en aan welke buitenschoolse activiteiten zij plezier beleven. Deze activiteiten zijn zeer succesvol: ze zitten vol en kinderen stromen door naar verenigingen. De stadsdelen creëren nieuwe aandacht voor Diversiteit door dit te koppelen aan activiteiten voor kunst & cultuur, gezondheid en sport.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

Maatschappelijk effect

Elk kind krijgt in Amsterdam de beste kansen om zich te ontwikkelen, en om daarmee een goede positie te krijgen in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Met diverse maatregelen, activiteiten, ondersteuning en voorzieningen heeft de gemeente eraan bijgedragen dat steeds meer kinderen op een school zitten die past bij hun wensen en capaciteiten. Op scholen waar leraren les geven die, mede dankzij de leraren- en scholenbeurzen, goed zijn toegerust voor het lesgeven in de grote, complexe stad. Scholen die dankzij de investeringen in de schoolgebouwen en de speelpleinen een goed leer- en bewegingsklimaat bieden. Leraren kunnen zich meer richten op hun onderwijstaak dankzij de voorzieningen die de gemeente beschikbaar stelt voor ondersteunend personeel en conciërges. De meest kwetsbare leerlingen in de stad krijgen betere kansen door de extra ondersteuning en het geboden maatwerk op 44 basisscholen via Stadsscholen020.

Met de reiskostenvoorzieningen, extra parkeervergunningen voor scholen en het beter toegankelijk maken van de woningmarkt heeft de gemeente het offensief ingezet tegen het lerarentekort.
In het mbo heeft, naast de inzet van leraren- en scholenbeurzen, een groot aantal stadsbrede projecten eraan bijgedragen dat meer jongeren hun opleiding afronden met een startkwalificatie, waarmee zij een passende baan kunnen vinden.

Samen DOEN wijkteams ondersteunen huishoudens met en zonder kinderen die niet of beperkt zelfredzaam zijn en complexe problemen hebben op vier of meer leefdomeinen. Doelstelling is een stabiele en uiteindelijk duurzame structurele verbetering in de levenssituatie te bewerkstelligen.

Meer jeugdigen groeien psychosociaal gezond op en in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie. Hiertoe zet de gemeente een breed preventie-aanbod in, vanuit de Ouder- en Kindteams en daarbuiten, en hoogwaardige specialistische jeugdhulp, jeugdbescherming en –reclassering als dat nodig is.

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. We willen dat Amsterdammers elkaars geschiedenis kennen.

Wat hebben we bereikt

Onderwijs en voorschoolse educatie
De gemeente heeft geïnvesteerd in de kwaliteit van zowel het onderwijs als in schoolgebouwen zodat kinderen in Amsterdam onderwijs kunnen volgen in een school die bij hen past. Door inzet van de gemeente in 2017:

- Zijn 12 nieuwe schoolgebouwen en 8 tijdelijke gebouwen opgeleverd en 7 schoolgebouwen uitgebreid. Daarnaast hebben we de komst van nieuwe schoolconcepten ondersteund zoals Alan Turing, Kiem, Klein Amsterdam, Spinoza20First;
- Zijn nu 80 schoolgebouwen aangepast naar gezonde schoolgebouwen;
- Zijn 50 schoolpleinen vernieuwd tot groene en voor de buurt toegankelijke speelpleinen;
- Wordt in circa 40 Stadsscholen020 met 9.000 leerlingen gewerkt aan vernieuwing van het onderwijs met als doel om de talenten en capaciteiten maximaal tot ontwikkeling te laten komen, vooral van de kinderen die wonen in gebieden met veel problemen;

- Hebben scholen en leraren in Amsterdam met ondersteuning van de gemeente hun professionaliteit versterkt, zodat ze goed toegerust zijn voor het lesgeven in Amsterdam: 2.000 leraren in het primair onderwijs (PO) en in het voortgezet onderwijs (VO) maken gebruik van de lerarenbeurs; 80% van de PO- en VO-scholen maken gebruik van de scholenbeurs. Ook het mbo gebruikt de scholen en -lerarenbeurzen, namelijk 70% van de schoolteams en 10% van de individuele leraren in het mbo;
- Hebben voor het derde jaar op rij bijna alle basisscholen personele voorzieningen aangevraagd waarmee we extra handen in de klas of op school mogelijk kunnen maken. 98 Procent van alle scholen heeft daardoor een vakleerkracht Bewegingsonderwijs en een conciërge of ondersteuner in dienst. Schoolleiders geven aan daardoor de groepsleerkrachten kunnen ontlasten en ervaren meer veiligheid op school. Ook heeft 90 procent van de scholen een vakleerkracht Cultuur, waardoor kinderen van jongs af aan in aanraking komen met beeldende en muzikale vorming;
- Helpt de gemeente om het lerarentekort te reduceren, onder andere door een reiskostenregeling en extra woningen;
- Hebben in de schooltuinen 7.000 kinderen een oogsttas met hun zelf verbouwde groente, fruit en bloemen meegenomen en nog eens 12.000 kinderen op een andere manier natuur en milieu educatie gevolgd. De schooltuinen krijgen van de scholen een cijfer van 8,5;
- Zijn er weer meer jongeren die een startkwalificatie behalen: 80% van de jongeren in 2017 tegenover 77% in 2016. Scholen en andere partners in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) hebben zich met een subsidie van de gemeente extra ingezet voor een succesvolle schoolloopbaan voor jongeren en een betere aansluiting tussen het mbo en de arbeidsmarkt.

Kwetsbare huishoudens
Met Samen DOEN heeft de gemeente in de afgelopen jaren vorm gegeven aan de verantwoordelijkheid die zij heeft voor de meest kwetsbare huishoudens in de stad die veelal te maken hebben met problemen op verschillende leefdomeinen: opvoeding, wonen, financiën, gezondheid enzovoort. Om deze huishoudens goed te ondersteunen is samenhangende, eenduidige, domeinoverstijgende en deskundige ondersteuning en zorg nodig. Samen DOEN is een algemene tweedelijns voorziening en niet algemeen toegankelijk voor Amsterdammers zoals de andere wijkteams. In de aanpak van Samen DOEN zijn maatschappelijke doelstellingen zoals participatie en passende zorg en ondersteuning geïntegreerd in de werkwijze, net als het zorgen voor veiligheid.

Jeugd en jeugdhulp
De gemeente heeft als doel jeugdigen psychosociaal gezond en in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie te laten opgroeien. De Ouder- en Kindteams bereikten 14.326 jeugdigen (en hun ouders) met jeugdhulp. Een stijging van bijna 14% ten opzichte van 2016. 11.617 jeugdigen kregen specialistische jeugdhulp: een stijging van ruim 4%. We hebben de wachttijden verder teruggedrongen door extra budget, het loslaten van budgetplafonds en innovatieve alternatieven bij de jeugdhulp met verblijf.

In 2017 is gewerkt aan de voorbereidingen voor de nieuwe werkwijze specialistische jeugdhulp 2018. De vernieuwingen zijn erop gericht om resultaatgericht en domeinoverstijgend te werken binnen de jeugdhulp. Op basis van de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige én het gezin, in plaats van op het aanbod van instellingen. Ook zijn we bezig geweest met een aanpak voor kwetsbare jongvolwassenen in de leeftijd van 16-27 jaar. Eind 2017 hebben we een visiedocument met een uitvoeringsagenda voor drie jaar vastgesteld. Daarin staan de ambities en concrete acties op relevante levensdomein (wonen, werk, onderwijs, zorg en inkomen).

Diversiteit

- Amsterdam heeft met de ondersteuning van de Black Achievement Month, de Black Female Achievers en de debatserie Skin Deep gewerkt aan een positieve beeldvorming, het tegengaan van negatieve stereotyperingen, vooroordelen en het tegengaan van racisme en discriminatie;
- Op 22 december 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het initiatiefvoorstel van de raadsleden Blom, Duijndam en Mbarki voor een stap naar verdere erkenning van het slavernijverleden. Er zal een verkenning worden gedaan naar de wenselijkheid van, het draagvlak voor en de vorm van een museale voorziening die bijdraagt aan meer kennis over het slavernijverleden en recht doet aan de geschiedenis van tot slaaf gemaakten;
- Amsterdam investeert in de sociale acceptatie van LHBTI's, in hun empowerment en zichtbaarheid met de uitvoering van de Roze Agenda die alle domeinen van het dagelijkse leven omvat en waarin acties zijn ondernomen voor de versterking van LHBTI-subgroepen zoals biculturelen, ouderen en vluchtelingen. Om te ondersteunen en solidariteit te tonen heeft de wethouder Diversiteit buitenlandse Prides bezocht in landen waar LHBTI-acceptatie moeilijk ligt (Riga, Belgrado, Istanbul);
- Amsterdam heeft geïnvesteerd in een inclusieve arbeidsmarkt via Amsterdam Inclusief: Op 14 december heeft een ambtswoninggesprek plaatsgevonden over arbeidsmarktdiscriminatie bij uitzendbureaus. Hieraan namen onder meer deel: uitzendbureaus, arbeidsinspectie SZW, Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam, College voor de Rechten van de Mens, Diversiteit in bedrijf, een aantal onderwijsbestuurders. Tijdens het gesprek bleek dat er veel gebeurt om vooroordelen, uitsluiting en discriminatie weg te nemen. Allerlei werkgevers en organisaties hebben direct inzetbare tools ontwikkeld, maar het delen van de beschikbare kennis en ervaringen kan beter. Ook hangt de kwaliteit van de ontwikkelde tools sterk af van de (competenties en bereidwilligheid van de) gebruiker. Tijdens dit gesprek zijn bouwstenen voor de toekomst aangedragen. Interventies voor dit doel vinden plaats in de portefeuilles Werk (met name aanpak Jeugdwerkloosheid), Economie, Onderwijs (Mbo-agenda) en Personeel.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	71,7	64,8	67,2	2,4
Lasten	514,8	539,6	540,3	0,6
- Saldo van baten en lasten	-443,1	-474,9	-473,1	1,8
Onttrekking reserves	10,4	7,7	6,9	-0,8
Toevoeging reserves	0,4	1,0	1,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	10,0	6,7	5,9	-0,8
Subtotaal stedelijk	**-433,1**	**-468,2**	**-467,2**	**1,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,4	-0,0	-0,1	-0,1
Lasten	34,6	24,1	25,3	1,2
- Saldo van baten en lasten	-34,1	-24,1	-25,4	-1,3
Onttrekking reserves	0,7	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,7	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-33,4**	**-24,1**	**-25,4**	**-1,3**
Totalen programma 5	**-466,5**	**-492,3**	**-492,6**	**-0,3**

Het totaal van programma Onderwijs, jeugd en diversiteit heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 0,3 miljoen. Dit is het saldo van een positief resultaat van € 1 miljoen op stedelijk niveau en van een negatief resultaat van € 1,3 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het stedelijk resultaat bedraagt € 1 miljoen positief en komt door hogere baten van € 2,4 miljoen, hogere lasten van € 0,6 miljoen en een lagere onttrekking van € 0,8 miljoen.

Baten
De totale baten van € 67,2 miljoen zijn € 2,4 miljoen hoger dan begroot vanwege:

- Extra inkomsten voor Jeugdhulpvoorzieningen (€ 0,9 miljoen). Dit komt door terugvordering van enkele subsidies uit eerdere jaren, die niet waren besteed (€ 0,5 miljoen). Daarnaast zijn er extra bijdragen ontvangen voor de Ouder- en Kindteams (€ 0,4 miljoen);
- Hogere opbrengsten van € 1,1 miljoen in verband met een ontvangen schadevergoeding voor de brand bij Fons Vitae.

Lasten
De totale lasten van € 540,3 miljoen zijn € 0,6 miljoen hoger dan begroot vanwege:

- Hogere lasten van € 2,0 miljoen binnen het programmaonderdeel jeugd en jeugdhulp. Dit komt door een stijging van de lasten van € 5,0 miljoen voor individuele jeugdhulpvoorzieningen door onder andere een toenemende instroom van kinderen die voorheen (in het kader van een overgangsregeling) onder de Wet langdurige zorg vielen. Ook is er ingezet op extra ambulante jeugdzorg, onder andere gekoppeld aan scholen. Door het open einde karakter is het sturen op het budget beperkt. Om deze hogere lasten deels af te dekken zijn op de algemene Jeugdvoorzieningen € 3,0 miljoen lagere lasten gerealiseerd dan begroot;
- Hogere lasten voor de afwikkeling van de brandschade en asbestsanering Fons Vitae (€ 1,2 miljoen). Een deel van deze kosten zijn door de verzekeraar vergoed. De kosten voor asbestsanering vallen buiten de verzekering en heeft Onderwijshuisvesting zelf betaald;
- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor kwetsbare huishoudens vanwege het op niveau houden van het uitvoeren van dit programma (Samen Doen). Door dekking uit reserves en overige incidentele middelen is de overschrijding beperkt gebleven;
- Lagere overheadslasten van € 3,5 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Het negatieve saldo op gebiedsgericht werken van € 1,3 miljoen komt vooral door hogere lasten van € 1,4 miljoen voor organisatie onderwijs vanwege met name technische knelpunten vanuit gebiedsgericht werken.

Op gebiedsgericht werken zijn verder geen belangrijke afwijkingen.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

Kwalitatief goed onderwijs mogelijk maken voor alle Amsterdammers tot 27 jaar.

Belangrijke ontwikkelingen

Offensief lerarentekort
Er is fors ingezet op het tegengaan van het verwachte tekort aan leraren (ongeveer 415 onvervulde vacatures in PO en 70 in het VO). Samen met de schoolbesturen en de lerarenopleidingen hebben we gewerkt aan het weghalen van (financiële) drempels voor degenen die (weer) leraar willen worden en aan de randvoorwaarden voor het lesgeven in de stad, zoals de bereikbaarheid (reiskostenvergoeding, parkeren en wonen).

Harmonisatie peutervoorziening
In 2017 is hard gewerkt aan de voorbereiding van de wetswijzing per 1 januari 2018 over de harmonisatie peuteropvang. Samen met de kinderopvangsector hebben we een nieuw beleidsplan en nieuwe subsidieregelingen uitgewerkt. In het nieuwe beleid biedt Amsterdam alle peuters een ontwikkelaanbod van 15 uur per week op een kwalitatief goede peutervoorziening aan.

Internationalisering
De subsidieregeling die de gemeente heeft ingezet voor de internationalisering van het regulier onderwijs is succesvol; er is grote interesse en 52 scholen – 31 basisscholen en 21 VO-scholen – hebben een aanvraag gedaan. Hiermee wil de gemeente meer gelijke kansen scheppen in een steeds meer globaliserende wereld. Ook hierbij is het uitgangspunt om zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende onderwijs te bieden dat aansluit bij de wensen van ouders en alle kinderen in onze stad, met vernieuwende profielen en concepten en ruimte voor onderwijs. Ook met de doorontwikkeling van het nieuwkomersonderwijs en de uitbreiding van internationaal geaccrediteerd onderwijs is in 2017 een flinke stap gezet in verdere internationalisering van het onderwijs.

Ruimte voor scholen en maatschappelijke voorzieningen
Vorig jaar hebben we nadrukkelijk de verwachte ruimtebehoefte van scholen opgenomen in de ruimtelijke planning en ontwikkeling van Amsterdam, en zo ook voor de andere maatschappelijke voorzieningen. Ook in een zo snel groeiende, intensief gebruikte stad moeten de inwoners altijd kunnen rekenen op deze voorzieningen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **D**

Alle kinderen en jongeren doorlopen de schoolloopbaan die past bij hun keuze en capaciteiten.
Samen met de scholen/onderwijsinstellingen willen we het schoolverzuim verder terugdringen, zodat zoveel mogelijk jongeren hun schoolcarrière goed afsluiten en zo de grootste kans maken op een aansluitende baan.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen).	0,4% (2015-2016)	Max. 0,4%	0,3%	2018 2019 2020	Max. 0,4% 0,4% 0,3%
1.2 Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen).	2,5% (2015-2016)	Max. 2,4%	2,6%	2018 2019 2020	Max. 2,4% Max. 2,4% Max. 2,4%
1.3 Percentage voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (VSV-ers).	3,1% (2014-2015)	-10% t.o.v. 2016	2,88% (2015-2017)	2018 2019 2020	-10% t.o.v. 2017 -10% t.o.v. vorig resultaat -10% t.o.v. vorig resultaat

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Het is belangrijk dat kinderen hun schoolloopbaan niet met een achterstand beginnen. Een zeer groot deel van de doelgroepkinderen, dat zijn de kinderen met een risico op een taalachterstand, gaat naar een voorschool erkende peutervoorziening. Het deelname percentage is enkele jaren geleden gestegen van ruim 70% naar 85-90%. Dit komt door investeringen in de kwaliteit van de peutervoorzieningen, de realisatie van een divers aanbod dat aansluit bij de wensen van ouders en door gerichte voorlichting aan ouders door onder andere open dagen te organiseren en door de inzet van de Ouder- en Kindteams.

Kinderen kunnen in Amsterdam rekenen op zo goed mogelijk onderwijs. De gemeente kent leraren- en scholenbeurzen toe en draagt daarmee bij aan een hogere kwaliteit van de leraren op de Amsterdamse scholen. 80% van de scholen hebben gebruikgemaakt van de scholenbeurs. Daarmee is het doel dat we bij de start gesteld hebben (75% in 2017) ruimschoots behaald. Ook hebben de leraren goed gebruik gemaakt van de lerarenbeurs, in 2017 bijna 31%. Het aantal aanvragen van beurzen is iets teruggelopen ten opzichte van voorgaande jaren. Daarom zetten we ons het komend jaar extra in om de gestelde doelen (respectievelijk 100% van de scholen en 40% van de leraren) te bereiken.

Leerplicht zet zich voortdurend in om in samenwerking met scholen verzuim te voorkomen en aan te pakken. Scholen melden verzuim beter dan in voorgaande jaren. Daarmee is zichtbaar dat het verzuim in het VO (4,1% in schooljaar 2016/17) en het mbo (35,5% in 2016/17) hoog is. De gemeente ondersteunt scholen in het terugdringen van verzuim door hen de mogelijkheid te bieden de eigen verzuimaanpak te verbeteren met behulp van een expert.
De gemeente steekt veel werk in het voorkomen en tegengaan van thuiszitten. Ook levert Leerplicht een stevig aandeel in de aanpak van de Top 1000.

Het percentage vroeg- en voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) is nagenoeg gelijk aan dat van vorig jaar; daarmee is het goede resultaat van het jaar daarvoor gehandhaafd, maar heeft geen verdere daling plaatsgevonden. Het is de vraag of het percentage verder kan dalen omdat meer vooral de harde kern resteert van de jongeren die zonder startkwalificatie van school afgaan. Met alle betrokken partners zet de gemeente zich steeds meer in om de leerlingen die zijn uitgevallen en niet terug kunnen naar school, via de jongerenpunten goed te begeleiden richting arbeidsmarkt. Waarna ze mogelijk op een later moment alsnog naar school kunnen om hun startkwalificatie te behalen. Op de langere termijn kan ook de verbetering van de verzuimaanpak, die samen met de scholen wordt ingezet, leiden tot minder uitval.

Doel 2

Activiteiten B D

Jongeren vinden een bij hun capaciteiten passende aansluiting op de arbeidsmarkt.
Jongeren die in het bezit zijn van een startkwalificatie vinden vaker werk dan jongeren die geen startkwalificatie behalen. Vanuit de MBO-Agenda zetten we samen met het onderwijs en bedrijfsleven in op voldoende beschikbare en passende stageplekken voor de Amsterdamse jongeren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage 23-jarigen met een startkwalificatie.	73% (2013)	79%	80%	2018	80%
				2019	80%
				2020	80%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De aanpak van voortijdig schoolverlaten van de afgelopen jaren blijkt zijn vruchten af te werpen: de doelstelling voor de begroting van 2018 is reeds gehaald. 80% Van de 23-jarigen heeft een startkwalificatie in 2017.
In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn de professionaliteit en kwaliteit van de teams verder versterkt. Met de Mbo-agenda, de scholenbeurzen en de lerarenbeurzen geven de gemeente en alle betrokken partijen hierin een extra stimulans. Er is gewerkt aan in totaal 30 projecten uit de Mbo-agenda. 110 mbo-studenten hebben deelgenomen aan het talentenprogramma Made by 020, hét Amsterdamse netwerk van ambitieuze mbo-studenten en bedrijven. via de Amsterdamse Lerarenagenda en Mbo-agenda waardoor minder jongeren zullen uitvallen.

Doel 3

Activiteiten C

Amsterdam beschikt over voldoende, moderne en gezonde schoolgebouwen, verspreid over de stad.
Met het programma Gezonde Schoolgebouwen voeren we op de scholen een overkoepelend maatregelenpakket uit voor het verbeteren van het binnenklimaat. Een goed en fris binnenklimaat helpt bij een goed leermilieu. De ontwikkeling van het totaal aantal leerlingen in Amsterdam stabiliseert de komende jaren, een lichte krimp in het primair versus lichte groei in het voortgezet onderwijs, waarna de groei in de volgende jaren verder door zet. Niet alleen het onderwijs maar ook andere functies doen een beroep op de (nog) beschikbare locaties en gebouwen. We zorgen ervoor dat er voldoende en kwalitatief goede schoolgebouwen zijn, zodat het aanbod van scholen aansluit op de vraag van leerlingen en hun ouders.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Aantal plaatsen voor leerlingen in het primair onderwijs.	63.000 (2014)	65.300	63.200	2018	63.800
				2019	63.700
				2020	63.400
3.2 Aantal plaatsen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.	40.300 (2014)	42.500	41.900	2018	42.100
				2019	42.400
				2020	42.500

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Er zijn in 2017 12 nieuwe schoolgebouwen, 8 tijdelijke gebouwen opgeleverd en 7 schoolgebouwen uitgebreid. Hierdoor kunnen steeds meer van de in totaal 63.200 PO-leerlingen en 41.900 VO-leerlingen onderwijs volgen in voldoende, moderne en gezonde schoolgebouwen. In 2017 zijn in 25 schoolgebouwen in het Primair- en Speciaal Onderwijs (SO) en 1 schoolgebouw in het Voortgezet Onderwijs binnenlucht- en fijnstofmaatregelen getroffen. Na de succesvolle pilot voor in het Voortgezet Onderwijs in 2016 konden deze gebouwen ook aangemeld worden voor het programma gezonde schoolgebouwen, waarbij de prioriteit gaat naar gebouwen zonder adequate installatie die gelegen zijn in de fijnstofzone

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Scholen en leraren ondersteunen bij het versterken van de onderwijskwaliteit door verdere professionalisering. De gemeente verstrekt hiervoor onder andere de leraren- en scholenbeurzen.
Amsterdam investeert fors in het onderwijs. Samen met het Amsterdamse onderwijsveld zijn maatregelen en voorzieningen getroffen gericht op onder andere gelijke kansen te versterken, te zorgen voor ondersteuning van onderwijzers (conciërges) en het verbreden van de mogelijkheden voor nieuwkomers in reguliere kleuterklassen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 Percentage scholen dat gebruik heeft gemaakt van de scholenbeurs.	0% (2014-2015)	75%	80%	2018 2019 2020	100% n.v.t. n.v.t.
A2 Percentage leerkrachten dat gebruik heeft gemaakt van de lerarenbeurs.	0% (2014-2015)	30%	30,7%	2018 2019 2020	40% n.v.t. n.v.t.

Activiteit B

Doelen 1 2

Voortzetten aanpak voortijdig schoolverlaten en stimuleren van aanbod door voldoende passende stageplekken te scheppen om schooluitval te voorkomen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
B.1 Aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers).	1.415 (2014-2015)	1.146	1.306 (2015-2016)	2018 2019 2020	1.087 979 881

Activiteit C

Doelen 3

Aanbieden van voldoende goede schoolgebouwen zodat het aanbod van scholen aansluit op de toenemende vraag van leerlingen in zowel het primaire als het voortgezet onderwijs.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
C.1 Toename aantal gezonde en duurzame scholen gedurende 2016-2018.	102	30	25 PO/SO 1 VO	2018 2019 2020	30 n.t.b. n.t.b.

Activiteit D

Doelen 1 2

Voorschoolse educatie: aanbieden van een ontwikkelaanbod op maat voor peuters. Voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar is goede opvang beschikbaar, met een doorgaande pedagogische en educatieve ontwikkelingslijn.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
D.1 Percentage doelgroepkinderen met een plek op voor- en vroegschoolse educatie.	n.v.t.	88%	85%	2018 2019 2020	90% 90% 90%

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.1	**Baten** 71,1	**Lasten** 271,5

Handhaving leerplicht

Activiteit B

Baten	2,3
Lasten	11,4

Het verzuim is in het Primair en Voortgezet Onderwijs is in 2017 gelijk gebleven. In het Speciaal Onderwijs is het verzuim licht gestegen. Bij bovenleerplichtige leerlingen in het Voortgezet Onderwijs zien we eveneens een lichte stijging in het verzuim (+ 1,6%), terwijl in het mbo sprake is van een lichte daling van verzuim onder leerplichtige leerlingen.

Begin 2017 is de Amsterdamse thuiszittersaanpak van start gegaan. Dat heeft geleid tot een eerdere signalering en betere registratie en daarmee tot een stijging van het aantal geregistreerde thuiszitters in 2017 (van 112 in schooljaar 2015/16 naar 188 in 2016/17).

Om tot oplossingen te komen voor thuiszittende kinderen met complexe problemen organiseert de gemeente het Doorbraakoverleg. Hierin participeren partijen uit het onderwijs, jeugdzorg en jeugd-GGZ. Om thuiszitten te voorkomen en in een eerder stadium aan te pakken is een nieuwe werkwijze ontwikkeld. Leerplicht beproeft deze werkwijze in een pilot in Noord, in samenwerking met het Ouder- en Kindteam en VO-scholen.

Leerlingenvervoer

Baten	0,0
Lasten	4,2

De afgelopen jaren is een mooie ontwikkeling te zien bij het leerlingenvervoer met steeds minder klachten, met zelfs nul klachten in 2016 en 2017 en complimenten van de Kinderombudsman in 2017. Het aantal bezwaren in 2015 en 2016 is gehalveerd en verder omlaag gegaan in 2017.
Dit schooljaar blijkt ook leerlingenvervoer te maken te hebben met de krapte op de arbeidsmarkt: er is een tekort aan (bevoegde) chauffeurs. Een aantal kinderen had hierdoor een langere reistijd. Samen met de vervoerder werken we aan oplossingen.

Onderwijshuisvesting

Activiteit C

Baten	7,7
Lasten	132,0

Het Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting 2016-2020 geeft de visie weer op onderwijshuisvesting in de stad die hard groeit maar waar in bepaalde buurten het aantal leerlingen terugloopt. In 2017 zijn er 22 projecten onderwijshuisvesting afgerekend en 23 nieuwe projecten gestart. Er zijn nieuwe gebouwen opgeleverd voor onder andere het Noorderlicht, Stelle, El Almien en de Kaap. De Ark, De Nautilus, Orion college Drostenburg en Lumion en andere gebouwen zijn uitgebreid. Ook hebben we onder andere tijdelijke huisvesting georganiseerd om de leerlingen van Fons Vitae na de brand op te vangen. Daarnaast zijn dit jaar 26 bestaande schoolgebouwen aangepast, zodat leerlingen en leraren kunnen werken in een gezond leer- en werkmilieu.

In 2017 is de verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs aangepast en is het normbedrag aangepast zodat de bouwkosten aansluiten bij de markt om gezonde en moderne schoolgebouwen te kunnen bouwen.

De eerste 20 schoolpleinen van het programma Amsterdamse Impuls Schoolpleinen (AIS) zijn in 2017 opgeleverd. De pleinen worden zo ingericht dat ze niet alleen meer uitdagen tot bewegen, maar ook regenbestendig en groener zijn. De ervaring is ook dat deze schoolpleinen voor de (jongeren in de) buurt een positieve aanvulling zijn. Daarnaast draagt een groen schoolplein bij aan het behoud van de biodiversiteit in de bebouwde omgeving.

Passend Onderwijs **Activiteit A**

Baten	-
Lasten	0,7

In het bestedingsplan 2017 voor het (voortgezet) speciaal onderwijs/passend onderwijs heeft het college van B en W specifieke aandacht gegeven aan versterking van het passend onderwijs in het (voortgezet) speciaal onderwijs in de vorm van 'special classes' voor specifieke doelgroepen. Tevens zijn middelen ter beschikking gesteld voor innovatie en onderzoek. De middelen zijn bedoeld voor schooljaar 2017-2018, nog niet alle initiatieven zijn afgerond. Gestarte en/of afgeronde projecten in 2017 zijn:

- Gezamenlijke trainingen voor deskundigheidsbevordering voor intern begeleiders (ib'ers) van scholen en ouder-en-kind-adviseurs (oka's);
- Project integraal arrangeren waarbij in projectvorm slimme combinaties van onderwijs, jeugdhulp, zorg en vervoer toegepast worden in het VO en PO;
- Thuiszittersaanpak voor deze doelgroep PO en VO;
- Trainingen voor leerkrachten, ondersteuners en andere betrokkenen bij het regulier, (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs, die bijdragen aan de doelstellingen van passend onderwijs.

Primair onderwijs **Activiteit A**

Baten	0,0
Lasten	27,2

Primair Onderwijs

In 2017 heeft de gemeente met een breed pakket aan voorzieningen voor het basisonderwijs geïnvesteerd in de verhoging van de kwaliteit van het onderwijs. In tijden van een groeiend lerarentekort is de inzet van extra conciërges en vakleerkrachten bijvoorbeeld essentieel om het best mogelijke onderwijs voor Amsterdamse leerlingen bieden. Daarnaast heeft het college van B en W via diverse initiatieven en middelen aan scholen een impuls gegeven aan het versterken van het onderwijs in burgerschap, diversiteit en gedeelde geschiedenis. Ook heeft de gemeente extra aandacht voor het verhogen van gelijke kansen, specifiek voor de doelgroep die extra ondersteuning nodig heeft. Bijvoorbeeld door de forse investeringen via Taalinterventies en met de uitbreiding van het aantal scholen van Stadsscholen020.

Het totale aantal subsidie aanvragen, ook per voorziening, was voor de periode 2016-2017 zeer hoog. De meeste scholen hebben minimaal één voorziening aangevraagd. Daaruit maken we op dat de Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam (VloA) goed bekend is in het Amsterdamse primair onderwijs en dat zij deze kans op kwaliteitsverbetering van onderwijs aangrijpt. Op basis van de verantwoording van de subsidies, die voor het schooljaar 2016-2017 nog loopt, kunnen we de eindresultaten zien.

Schooltuinen en Natuur en milieu educatie (NME)
In schooljaar 2016-2017 zijn voor 2.009 groepen en 27.056 leerlingen van 237 scholen aanvragen gedaan via de digitale NME-Gids. Dit betrof 329 groepen en 7.264 leerlingen voor het schooltuinwerk, de overige aanvragen waren voor educatieve activiteiten en lesmateriaal uit het NME programma Buitenlessen en Boerderijeducatie dat de gemeente in samenwerking met diverse externe NME aanbieders vormgeeft. 281 leerkrachten waardeerden het schooltuinprogramma gemiddeld met een 8.4 en 266 leerkrachten waardeerden de overige NME activiteiten en materialen met gemiddeld een 8.2. De NME-contactpersonen gaven een 7,8 voor de digitale NME-Gids als instrument om NME aanbod te vinden en te reserveren.

Voortgezet onderwijs/mbo **Activiteit A B**

Baten	1,7
Lasten	16,4

85 Leraren (5%) zijn in 2017 met een lerarenbeurs aan de slag gegaan en 33 van de 79 teams (38%) met een scholenbeurs en hebben hun professionaliteit versterkt en daarmee de kwaliteit van het onderwijs.
In het mbo is gewerkt aan in totaal 30 projecten uit de Mbo-Agenda en zo bijgedragen aan de stad en aan ontwikkeling van de mbo-studenten.

Door de effectieve VSV aanpak van de afgelopen jaren is het aantal 23-jarigen met een startkwalificatie flink gestegen. In de regionale vervolgaanpak VSV en jongeren in een kwetsbare positie werken gemeenten en onderwijsinstellingen in de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie regio (RMC regio) samen om het percentage uitvallers zo ver mogelijk terug te brengen. Een tweede doel is om (oud) VSV-ers en jongeren in een kwetsbare onderwijspositie goed te begeleiden naar de arbeidsmarkt.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE), Kinderopvang en peuterspeelzalen **Activiteit D**

Baten	59,3
Lasten	74,3

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)
De kwaliteit van de kinderopvang op de meeste van de ruim 800 locaties in de stad is goed.
De GGD heeft alle locaties geïnspecteerd en wij hebben voor al deze locaties de noodzakelijke vergunningen verstrekt en handhavingsacties uitgevoerd. Per 1 januari zijn de nieuwe peutervoorzieningen gestart (wetswijziging), waardoor het onderscheid tussen peuterspeelzaal en kinderopvang verdwijnt.

Bureau Handhaving Kinderopvang
Voor de uitvoering van de Wet Kinderopvang doet de gemeente de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving op de kinderopvanglocaties in de stad. Elke locatie wordt jaarlijks onaangekondigd bezocht. Alle noodzakelijke handhavingsacties zijn uitgevoerd. De kwaliteit van de kinderopvang is de afgelopen jaren verbeterd.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	70,5	64,2	65,7	1,5
Lasten	276,5	266,8	268,1	1,3
- Saldo van baten en lasten	-206,0	-202,6	-202,4	0,2
Onttrekking reserves	10,1	6,8	5,4	-1,5
Toevoeging reserves	0,4	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	9,7	6,8	5,4	-1,5
Subtotaal stedelijk	**-196,3**	**-195,8**	**-197,0**	**-1,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,2	-0,1	0,0	0,1
Lasten	4,4	1,9	3,4	1,5
- Saldo van baten en lasten	-4,2	-1,9	-3,4	-1,5
Onttrekking reserves	0,4	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,4	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-3,7**	**-1,9**	**-3,4**	**-1,5**
Totalen programmaonderdeel 5.1	**-200,1**	**-197,8**	**-200,4**	**-2,7**

Het programmaonderdeel Onderwijs en voorschoolse educatie heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,7 miljoen. Dat is het resultaat van een negatief saldo van € 1,2 miljoen op de stedelijke taken en een negatief saldo van € 1,5 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel onderwijs en voorschoolse educatie heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 1,2 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 1,5 miljoen, hogere lasten dan begroot van € 1,3 miljoen en daarnaast een lagere onttrekking van € 1,5 miljoen.

Baten

In totaal zijn de baten € 1,5 miljoen hoger dan begroot. Dit is als volgt verdeeld:

- Hogere baten van € 1 miljoen door vrijval van de voorziening onderhoud;
- Extra opbrengsten van € 1,1 miljoen in verband met een ontvangen schadevergoeding voor de brand bij Fons Vitae;
- Lagere opbrengsten van de Rijksbijdragen voor voortijdig schoolverlaten, leerplicht RMC Kwalificatieplicht van € 0,6 miljoen.

Lasten

De hogere lasten van € 1,3 miljoen hebben met name betrekking op:

- Hogere lasten voor de afwikkeling van de brandschade en asbestsanering Fons Vitae (€ 1,2 miljoen). Een deel van deze kosten zijn door de verzekeraar vergoed. De kosten voor asbestsanering vallen buiten de verzekering en heeft Onderwijshuisvesting zelf betaald;
- Hogere lasten leerlingenvervoer van € 0,25 miljoen. Het initiatiefvoorstel leerlingenvervoer speciaal (voortgezet) onderwijs "Het Kind Centraal" heeft geleid tot een verruiming van de verordening. Hierdoor kunnen meer leerlingen in het speciaal onderwijs gebruik maken van deze voorziening;
- Per saldo lagere personeelslasten van € 0,1 miljoen. Bij schooltuinen zijn er hogere personele lasten van € 0,3 miljoen doordat meer scholen hebben deelgenomen aan het aanbod van schooltuinen. Daar staat tegenover dat er lagere personele lasten zijn bij handhaving leerplicht

€ 0,4 miljoen vanwege openstaande vacatures. Nieuwe medewerkers zijn later in het jaar ingestroomd; hierdoor zijn de personele lasten lager uitkomen dan vooraf geraamd in 2017;
- De activiteiten in het programma primair onderwijs en voortgezet onderwijs zijn volgens begroting gerealiseerd. Uit de budgetten voor de lerarenagenda en scholenbeurs zijn in 2017 extra middelen ingezet voor stadscholen 020 en het tegengaan van het lerarentekort. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan meer kansengelijkheid in het onderwijs en de vraag naar leraren in het primair en voortgezet onderwijs in Amsterdam.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel onderwijs en voorschoolse educatie heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 1,5 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere lasten dan begroot van € 1,5 miljoen.

Baten
De totale baten zijn nagenoeg gelijk aan de begroting.

Lasten
De totale lasten van € 3,4 miljoen zijn € 1,5 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste afwijking betreft een budgetverlaging van € 1,6 miljoen die per ongeluk dubbel is uitgenomen, terwijl de werkelijke lasten niet zijn verlaagd. Dit knelpunt is onderdeel van de zero-based begroting. Het restant verschil bestaat uit meerdere kleine afwijkingen die niet nader worden toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Onderwijshuisvesting PO	1,8	-	-	-	-	-	-	1,8
Reserve onderwijs huisvesting PO (algemeen)	13,9	-	-4,7	-	-3,2	-	- 1,5	10,7
Reserve VVE (voorm. Stadsdelen)	3,3	-	-2,1	-	-2,1	-	0,0	1,2
Reserve Binnenklimaat	0,7	-	-	-	-	-	-	0,7
Totalen	**19,7**	**-**	**-6,8**	**-**	**-5,4**	**-**	**-1,5**	**14,4**

Toelichting
Aan de reserve onderwijshuisvesting PO is minder onttrokken dan begroot. De overige reserves zijn volgens de begroting gerealiseerd.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Voorziening Onderwijshuisvesting PO	1,0	-	-	-	-1,0	-	- 1,0	0,0
Voorziening onderhoud Schooltuinen	0,3	-	-0,2	-	-0,2	-	-	0,1
Toekomstig onderhoud nieuwbouw Professor Waterinkschool	0,2	-	-	-	-	-	-	0,2
Voorziening onderhoud revalidatiecentrum Mytyl/Tyltyl	0,0	-	-	-	-	-	-	0,0
Veilig thuis	0,7	-	-	-	-	-	-	0,7
Onvolledige facturatie Leerlingenvervoer	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-	-
Voorziening groot onderhoud OHV	-	-	-	-	-	-	-	-
Diverse (belegde) onderwijs fondsen	1,4	0,0	-	0,1	-	0,0	-	1,4
Totalen	**3,9**	**0,0**	**-0,6**	**0,1**	**-1,6**	**0,0**	**-1,0**	**2,4**

Toelichting
De voorziening Onderhoud is bij de jaarrekening vrijgevallen. De overige voorzieningen zijn volgens de begroting gerealiseerd.

Beleidskaders

- De Lerarenagenda Amsterdam voor het primair en het voortgezet onderwijs;
- Overkoepelende Huisvestingsplannen voor onderwijshuisvesting;
- Vierjarig regionaal plan voortijdig schoolverlaten en jongeren in kwetsbare positie RMC regio 21;
- De Amsterdamse Mbo-Agenda;
- Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam;
- Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters – beleidsplan peutervoorzieningen 2018-2020;
- Plan Gezonde Schoolgebouwen 2015-2018;
- Amsterdamse Impuls Schoolpleinen;
- Beleidsbrief 'Stadsscholen020' 2016-2018;
- Ouders centraal: Stimuleren van ouderbetrokkenheid en goede samenwerking tussen ouder en school;
- Brief Burgerschap in het onderwijs;
- Brief Diversiteit in het onderwijs;
- Brief Gelijke kansen in het onderwijs;
- Thuiszitterspact;
- Actieplan Wetenschap en Techniek 2016-2018;
- Plan van aanpak internationalisering in het onderwijs;
- Onze Nieuwe School;
- Koers 2020-2025.

Risicobeheersing

Actuele risico's

1. Het ontbreekt aan voldoende, geschikte en/of betaalbare locaties om nieuwe schoolgebouwen te ontwikkelen. Dit is nodig om het aanbod van onderwijsplekken goed aan te laten sluiten bij de vraag.
Maatregel: We werken gemeentebreed en integraal aan de realisatie van Koers 2025 waarbij een belangrijk aspect is het beschikbaar hebben van voldoende en passende maatschappelijke voorzieningen. Bij gebiedsontwikkelingen en herinrichting van gebouwen wordt nadruk gelegd op de noodzaak van onderwijsvoorzieningen. Er is een bestuurlijke opdracht vanuit het college van

B en W om locaties te vinden voor onderwijs waarbij Onderwijshuisvesting nauw samenwerkt met de ruimtelijke sector. Bij de Voorjaarsnota 2017 is een investeringsaanvraag opgesteld waarin de groei van de stad is meegenomen (Koers 20-25). Voor maatschappelijke voorzieningen wordt gewerkt met een voorzieningenmodel waarin normen zijn opgenomen voor de verschillende te realiseren maatschappelijke voorzieningen in groeigebieden.

2. Onvoldoende financiën voor voorschoolse educatie op peutervoorzieningen en bestrijding achterstanden in het primair onderwijs door bezuinigingen van het Rijk op de onderwijsachterstandsmiddelen.
Maatregel: Actieve lobby met partners (onder andere G4, VNG, PO-raad, branche kinderopvang). Deze lobby heeft deels effect gehad: de aangekondigde bezuinigingen zijn voor 2017 en 2018 uitgesteld. Voor de middelen voor het onderwijsachterstandenbeleid geldt dat het kabinet de indicator aanpast waarmee het de onderwijsachterstandsmiddelen over de gemeenten verdeelt. Dit zal vrijwel zeker betekenen dat Amsterdam een kleiner percentage van het huidige landelijke budget krijgt. Daarnaast trekt het kabinet in het regeerakkoord € 170 miljoen extra uit voor voorschoolse educatie voor peuters met het risico op een achterstand. Onduidelijk is nog wat dit betekent voor de eerder genoemde herverdeling van de onderwijsachterstandsmiddelen voor Amsterdam. In het slechtste scenario is het risico maximaal € 20 miljoen per jaar.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Voor- en vroegschoolse educatie	66.200	66.122
2	Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam	18.977	12.886
3	Lerarenagenda en MBO-agenda	5.405	7.018

1. Voor- en vroegschoolse educatie
Er is subsidie verleend aan peutervoorzieningen die erkend zijn als voorschool en daarmee voldoen aan de hoge Amsterdamse kwaliteitsstandaard. Amsterdam maakt het mogelijk dat zowel doelgroep als niet doelgroep kinderen deelnemen.

2. Vloa
We investeren fors in het onderwijs. Daarvoor stelden we samen met het Amsterdamse onderwijsveld een uitgebreid en divers pakket aan voorzieningen op. Daar waar het beter kan, werken we aan doorontwikkeling en nieuwe voorzieningen. Het gaat om bijvoorbeeld:

- Het verbeteren van gelijke kansen;
- De voorziening voor onderwijsondersteunend personeel (conciërges);
- Het verbreden van de mogelijkheden voor nieuwkomers in reguliere kleuterklassen.

3. Lerarenagenda en mbo-agenda
Met de Amsterdamse lerarenagenda Primair Onderwijs (PO) en Voortgezet Onderwijs (VO) willen we samen met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van de scholen versterken. Met subsidies voor de lerarenbeurs en de scholen beurs geven we hieraan een extra stimulans. Deze agenda is opgezet met hulp van alle scholen, schoolleiders, bestuurders en leraren en de schoolbestuurlijke koepels voor PO en VO (BBO en OSVO). Ook raadplegen we de Amsterdamse lerarenopleidingen en de Vereniging van Meesterschappers.
Met de mbo-agenda willen we met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van teams (via scholenbeurzen) versterken. Met deze subsidies geven we hierin een extra stimulans. Daarnaast biedt deze agenda de mbo-instellingen de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Die subsidie is voor projectplannen die zich richten op een succesvolle schoolloopbaan voor jongeren en een betere aansluiting tussen het mbo en de arbeidsmarkt.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.2 Kwetsbare Huishoudens

Brede, samenhangende ondersteuning organiseren voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn.

Belangrijke ontwikkelingen

Samen DOEN had in 2017 te maken met onderstaande ontwikkelingen:

- Professionalisering en equipering van medewerkers ten behoeve van een effectieve ondersteuning van kwetsbare Amsterdamse huishoudens;
- De ondersteuning aan Amsterdamse huishoudens vanuit Samen DOEN in samenhang met de andere wijkteams en netwerken meer vorm gegeven;
- De Samen DOEN wijkteams zijn geëvalueerd en er is een bestuurlijk besluit genomen op 18 juli 2017 over de toekomst van Samen DOEN. Dit houdt in dat er in 2018 verder wordt gekeken naar de doorontwikkeling en dat er dan een definitief besluit wordt genomen.

Doel 1 Activiteiten A B

Kwetsbare huishoudens worden zelfredzaam.
Kwetsbare Amsterdamse huishoudens die kampen met multiproblematiek worden bereikt zodat zij de nodige zorg en ondersteuning krijgen. In de kern gaat het in de ondersteuning om het vergroten van hun zelfredzaamheid.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Aantal kwetsbare huishoudens dat Samen DOEN per jaar bereikt.	1.900 (2014)	3.250	2.877	2018 2019 2020	3.250 n.t.b. n.t.b.

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 1 te bereiken

Het aantal aangemelde huishoudens neemt af. Dit komt mede doordat de Jeugdbescherming verwijzingen niet meer via Samen DOEN doet. De aanmeldingen vanuit de Jeugdbescherming daalden met 116, vanuit Ouder- en Kindteams (OKT) met 34, Veilig Thuis 41 en professionele derden 202. De klanten zitten relatief lang in de caseload vanwege de problematiek. De caseload bij Samen DOEN laat een dalende trend zien. Deze trend vraagt om een nadere analyse, onder meer door alle informatie van de wijkteams en gespecialiseerde organisaties naast elkaar te leggen.

Doel 2 Activiteiten A B C

Huishoudens met complexe problemen worden multidisciplinair ondersteund.
Multiproblematiek vraagt om een geïntegreerde aanpak (over de verschillende leefdomeinen heen) zodat kinderen en ouders effectievere zorg en ondersteuning krijgen en een lagere inzet hiervan kan worden gerealiseerd en de zelfredzaamheid van de betreffende huishoudens kan worden vergroot.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Jaarlijks percentage kwetsbare huishoudens die Samen DOEN ondersteunt en op vier of meer leefdomeinen van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) problemen heeft.	64%	85%	75%	2018 2019 2020	85% n.t.b. n.t.b.
2.2 Aantal leefdomeinen waarop kwetsbare huishoudens bij een 1- meting een verbetering van 6% of hoger te zien is op de ZRM (maximaal 11 leefdomeinen).	5	4	9	2018 2019 2020	4 n.t.b. n.t.b.

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 2 te bereiken

In de praktijk blijkt het doel van 85% lastig te halen omdat bij de start van een traject niet alles bekend is. Uit de analyse van het aantal leefdomeinen waarin een verbetering van 6% of hoger wordt gerealiseerd, valt af te leiden dat dit bij 9 domeinen lukt. Bij verslaving en justitiële problematiek lukt dat niet. Een kanttekening is dat bij vroegtijdig afgesloten trajecten een eind ZRM niet goed mogelijk is.

Doel 3 — Activiteiten B C D

Stapeling van problemen en inzet van zorg voorkomen en daarmee zorg effectiever en goedkoper maken.
Door middel van een regiecheck vooraf, het duidelijk beleggen van de regie en de korte lijnen met verschillende disciplines in het team kunnen huishoudens effectiever worden ondersteund en kan (onnodige) stapeling van zorg worden tegengegaan.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
3.1 Percentage huishoudens waarvoor opschaling nodig is naar de gecertificeerde instellingen of stedelijke escalatietafel.	5%	5%	3%	2018 2019 2020	5% n.t.b. n.t.b.

Wat wij in 2017 hebben gedaan om doel 3 te bereiken

In totaal werd er 84 keer opgeschaald. Dat is 3% van het totale bereik. Opschalingen vinden vooral plaats bij relatief jongere zaken waarin een inschatting van Veilig Thuis en Samen DOEN moet worden bijgesteld. Vechtscheidingen worden regelmatig overgedragen aan de Jeugdbescherming omdat het conflict tussen ouders ten koste gaat van de kinderen.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen 1 2

Eigen kracht versterken door inzet netwerk, professionele ondersteuning en houding medewerker.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 De mate waarin het huishouden zelf en/of netwerk een ondersteuningsplan uitvoert.	35% (2014)	40%	41%	2018 2019 2020	40% n.t.b. n.t.b.

Activiteit B — Doelen 1 2 3

Toepassen van 1 plan, 1 huishouden, 1 regisseur en 1 budget.

Activiteit C — Doelen 2 3

Sturen op tijdige overdracht van huishoudens van en naar wijkzorg en Ouder- en Kindteams.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
C.1 Percentage huishoudens dat via professionele derden instroomt in Samen Doen.	n.v.t.	35	34	2018 2019 2020	35 n.v.t. n.v.t.

Activiteit D Doelen 3

Signaleren knelpunten in uitvoering zorg en in beleid, bevorderen van oplossingen.

Activiteit E Doelen 3

Inzetten van geschikte specialistische (jeugd) zorg via verwijzen en beschikken.

Voor de activiteiten B, D en E zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Wij hebben bij dit onderdeel geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.2	**Baten** 0,6	**Lasten** 4,7

Kwetsbare huishoudens **Activiteit** A B

Baten	0,6
Lasten	4,7

Samen DOEN is actief betrokken bij de ontwikkelingen van nieuw beleid binnen de gemeente, vanuit de praktijk leveren zij een bijdrage. Voorbeeld hiervan is het project Wegwijs in schuldhulpverlening.

In toenemende mate worden er klanten aangemeld door de eigen professionals die verbonden zijn met professionals in de wijk. Deze beweging moeten we verder stimuleren om de verbinding met de andere wijkteams verder te versterken. Dit is nodig om straks meer gebiedsgericht te werk te gaan.

De screening op veiligheid van de kinderen bij de huishoudens is versterkt doordat we een nieuw risicotaxatie instrument toepassen. Het gaat hier om ARIJ. Vanaf 2017 moet bij registratie voor alle kinderen een taxatie worden gemaakt.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,1	-	0,1	0,1
Lasten	4,3	3,9	4,7	0,8
- Saldo van baten en lasten	-4,3	-3,9	-4,6	-0,7
Onttrekking reserves	0,3	0,5	0,5	-0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	0,5	0,5	-0,0
Subtotaal stedelijk	**-4,0**	**-3,4**	**-4,1**	**-0,7**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-**	**-**	**-**
Totalen programmaonderdeel 5.2	**-4,0**	**-3,4**	**-4,1**	**-0,7**

Het programmaonderdeel Kwetsbare huishoudens heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 0,7 miljoen op de stedelijke taken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel kwetsbare huishoudens heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,7 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 0,1 miljoen en hogere lasten dan begroot van € 0,8 miljoen.

Baten
De afwijking van de baten is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De lasten zijn € 0,8 miljoen hoger dan begroot als gevolg van extra lasten voor het onderdeel Samen DOEN. Gelet op de lopende doorontwikkeling Samen DOEN hebben we ervoor gekozen om in 2017 geen begrotingsmutaties door te voeren. Om het programma toch op het gewenste niveau uit te kunnen voeren zijn onvermijdelijke kosten gemaakt. Door de afnemende structurele financiering is er, naast deze middelen, gebruik gemaakt van aanvullende incidentele middelen (reserve Samen DOEN, Fonds Werk, Jeugd, Zorg) om de kosten van het programma te kunnen dekken. Hierdoor is de overschrijding per saldo beperkt gebleven tot € 0,7 miljoen.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
Er zijn geen toe te lichten lasten.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 5.2 Kwetsbare huishoudens Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Samen Doen	0,5	-	-0,5	-	-0,5	-	0,0	-
Totalen	**0,5**	**-**	**-0,5**	**-**	**-0,5**	**-**	**0,0**	**-**

Toelichting
De reserves zijn volgens de begroting gerealiseerd. Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Kwetsbare huishoudens.

Beleidskaders

- Het stedelijk programma Samen DOEN;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal domein 2015-2018;
- Koersbesluit Om het Kind.

Risicobeheersing

Actuele risico's

1. Calamiteiten die zich voordoen bij Samen DOEN.
Maatregel: Samen DOEN werkt samen met alle gespecialiseerde jeugdzorgorganisaties, zorgorganisaties en welzijnsorganisaties die mogelijk betrokken zijn bij een casus. Er is een hele nauwe samenwerking met Veilig Thuis, OKT en de gecertificeerde instellingen voor de veiligheid van kinderen en het creëren van een sluitende keten.

2. De druk op Samen DOEN-medewerkers neemt toe, met name bij de SKJ-geregistreerden (stichting kwaliteitsregister jeugd).
Maatregel: Caseload wordt gemonitord. Zo nodig trekken we extra medewerkers met een SKJ-registratie aan voor de Samen DOEN-teams.

3. Door positionering en beperkte omvang van de Samen DOEN teams wordt een deel van de doelgroep niet of niet tijdig bereikt.
Maatregel: Afspraken met OKT en Wijkzorg over oppakken doelgroep vanuit eerste lijn.
Goede externe communicatie over Samen DOEN en haar opdracht.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.3 Jeugd en Jeugdzorg

Hulp bieden aan jonge kinderen, jongeren en hun ouders.

Belangrijke ontwikkelingen

Jeugdhulp Ouder- en Kindteam
Het aantal jeugdigen (en hun ouders) dat de Ouder- en Kindteams (OKT) met jeugdhulp ondersteunen, is toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. In 2017 ligt het aantal jeugdigen met jeugdhulp vanuit het OKT op 14.326 (versus 12.599 vorig jaar). Meer jeugdigen ontvangen dus laagdrempelige jeugdhulp, dichtbij in de wijk en op school.

Transformatie jeugdstelsel
In 2017 kregen 11.617 Amsterdamse jeugdigen specialistische jeugdhulp (in de vorm van een persoonsgebonden budget of zorg in natura). Dat is een stijging van ruim 4% ten opzichte van 2016. De kosten van deze specialistische jeugdhulp zijn ten opzichte van vorig jaar sterker gestegen (bijna met 11% als het gaat om zorg in natura). Hoewel het bereik van de lokale teams aan de voorkant dus toeneemt, vertaalt dit zich vooralsnog niet voldoende in een afname van het beroep op de specialistische jeugdhulp, zoals de transformatie beoogt. Naar verwachting brengt de nieuwe werkwijze in de specialistische jeugdhulp na het eerste uitvoeringsjaar vanaf 2019 verandering hierin. Voor de toename van de kosten per kind is een aantal verklaringen. Kinderen blijven in 2017 langer in zorg dan in de twee jaren daarvoor. Dit komt mede doordat kinderen die voorheen onder de Wet langdurige zorg (Wlz) cliënten vielen nu in de jeugdhulp instromen. De kinderen die doorverwezen worden naar specialistische jeugdhulp hebben ook echt zwaardere (veiligheids-) problematiek. Dit is een constatering die de jeugdbeschermingsinstellingen doen en gedeeld wordt door de voorziening voor gesloten jeugdhulp.

Voorbereiding wijziging werkwijze specialistische jeugdhulp 2018
Vanaf 1 januari 2018 treedt de nieuwe werkwijze in de specialistische jeugdhulp in de regio's Amsterdam-Amstelland en Zaanstreek-Waterland in werking. De uitvoeringsfase komt in goed partnerschap met verwijzers en jeugdhulpaanbieders op stoom.

De vernieuwingen zijn erop gericht om resultaatgericht en domein-overstijgend te werken binnen de jeugdhulp. Op basis van de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige én het gezin, in plaats van op het aanbod van instellingen als uitgangspunt. Deze vernieuwing is in 2017 voorbereid. Daarnaast is een drietal aanbestedingen uitgevoerd en afgerond: enkelvoudige-, en meervoudige specialistische jeugdhulp en zorg in het kader van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie. De afgesloten contracten bieden een aanbod specialistische jeugdhulp dat in de behoefte van ouders en kinderen in deze regio's zal voorzien.

Terugbrengen wachtlijsten
In 2016 en 2017 waren de wachttijden bij specialistische jeugdhulpinstellingen in enkele gevallen onacceptabel lang. In 2017 zijn daarom de volgende maatregelen genomen om deze terug te brengen.

1. Innovatieve oplossingen wachttijden bij verblijf
De gemeenteraad stelde in 2017 incidenteel € 4,5 miljoen beschikbaar voor het bestrijden van wachttijden binnen de verblijfshulp, en het bieden van alternatieven voor verblijf. Met dit budget bieden vijf aanbieders vanaf 2017 op alternatieve wijze hulp aan jeugdigen die wachten op verblijfshulp. Een project zal in 2018 van start gaan.

2. Loslaten budgetplafonds
Een andere maatregel om de wachttijden terug te brengen is het loslaten van budgetplafonds bij aanbieders op het gebied van Enkelvoudige Ernstige Dyslexie en het verhogen van het budgetplafond tot € 125.000 bij vrijgevestigden jeugd-GGZ. Wij vinden het belangrijk dat kinderen de hulp ontvangen van de aanbieder naar keuze, zonder lang op hulp te moeten wachten omdat er wachtlijsten zijn omdat budgetplafonds zijn bereikt.

Aanbesteding Specialistische Jeugdhulp op Speciaal Onderwijs (SJSO)
Wij vinden het belangrijk dat leerlingen van scholen voor Speciaal Onderwijs gemakkelijk toegang krijgen tot specialistische jeugdhulp. In 2017 heeft de gemeente Amsterdam daarom samen met de schoolbesturen Speciaal Onderwijs en de Samenwerkingsverbanden de aanbesteding van het SJSO voorbereid. De afronding hiervan vindt plaats in 2018.

Overgang naar volwassenheid
In 2017 hebben we gewerkt met een aanpak voor kwetsbare jongvolwassenen in de leeftijd van 16-27 jaar. Het college heeft in de vergadering op 5 december en in de raadscommissie van 11 januari een visiedocument met een uitvoeringsagenda vastgesteld waarin de ambities geïnventariseerd zijn met concrete acties op relevante levensdomein (wonen, werk, onderwijs, zorg en inkomen). Er is breed commitment om de komend periode levensloopbestendige en samenhangende ondersteuning te bieden zodat jongvolwassenen meer deelnemen aan de samenleving.

Jeugd en veiligheid
De samenwerking tussen de gebiedsteams, Ouder- en Kindteams, Samen DOEN en partners in het veiligheidsdomein zoals wijkagenten en straatcoaches is verbeterd. Dit is mede ingegeven door integrale samenwerking tussen Openbare orde en veiligheid, sociaal domein en stadsdelen in gebieden waar veel jeugdoverlast was. Zo is mogelijk gemaakt dat projectleiders Jeugd en Veiligheid van de stadsdelen zelf direct de onderzoeksmodule van de Intensief Preventieve Aanpak konden inzetten (IPA) in het kader van vroeghulp. Daarnaast hebben OKT's en straatcoaches in toenemende mate gezamenlijke huisbezoeken afgelegd.

Preventief jeugdbeleid
De gemeente stuurt op de samenhang tussen individuele en collectieve basisvoorzieningen, lokale preventieve jeugdhulp en (regionale) specialistische (forensische) jeugdhulp om kwetsbare /criminele jongeren (Jeugd en Veiligheid) zo effectief mogelijk te ondersteunen.

Er is in 2017 een extra impuls van € 1, 8 miljoen gegeven aan basisvoorzieningen en prioriteiten jeugd in gebiedsplannen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **D**

Meer jeugdigen groeien psychosociaal gezond op.
We werken aan de verbetering van de psychosociale gezondheid van jeugdigen door in te zetten op preventie en ondersteuning vanuit de Ouder- en Kindteams (OKT) en snel en effectief specialistische jeugdhulp in te zetten als dat nodig is.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Percentage jeugdigen met psychosociale problemen.	16% (2013)	14%	12,7%	2018 2019 2020	14% 14% 14%
1.2 Percentage jongeren met een delict voor de rechter.	4,35% (2012)	3,7%	2,9%	2018 2019 2020	2,5% 2,3% 2,1%
1.3 Percentage jongeren met jeugdhulp (alle jongeren tot 18 jaar).	7,9% (2015)	8,1%	10,3%	2018 2019 2020	12,0% 11,5% 11,0%
1.4 Percentage jongeren met jeugdbescherming (alle jongeren tot 18 jaar).	1,2% (2015)	1,2%	0,9%	2018 2019 2020	1,0% 1,0% 1,0%
1.5 Percentage jongeren met jeugdreclassering (alle jongeren van 12 tot 23 jaar).	0,9% (2015)	0,8%	0,7%	2018 2019 2020	0,8% 0,7% 0,6%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Uit de meest recent beschikbare cijfers van de jeugdgezondheidszorg van de GGD (schooljaar 2015/2016) blijkt dat bij circa 12,7% van de jeugdigen in de basisschoolleeftijd een verhoogde kans gemeten wordt op sociaal emotionele problemen. Dit is lager dan verwacht. Ook het percentage jongeren met een delict voor de rechter (meest recente cijfer 2015) en jongeren met jeugdbescherming of jeugdreclassering (meest recente cijfer eerste helft 2017) is lager dan verwacht. Dit zijn positieve ontwikkelingen. Het hogere percentage jongeren met jeugdhulp laat zich vooral verklaren door het flink toegenomen bereik van de Ouder- en Kindteams.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer jeugdigen groeien op in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie.
We werken aan een veilige en positieve gezins- en thuissituatie door in te zetten op opvoedondersteuning, laagdrempelige hulp van Ouder- en Kindteams én meer intensieve gezinsbegeleiding vanuit de Samen DOEN-teams of jeugdbescherming.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Aantal (machtigingen) uithuisplaatsingen.	630 (2014)	431	337	2018 2019 2020	320 315 310
2.2 Kinderen in uitkeringsgezin (=% kinderen tot 18 jaar).	14,47% (2012)		13,86%		
2.3 Percentage achterstandsleerlingen (4 t/m 12 jarigen).	22,51% (2012)		onbekend		

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Het aantal jeugdigen dat met een machtiging van de kinderechter uit huis wordt geplaatst (meest recente cijfers eerste helft 2017), is lager dan verwacht, maar iets hoger dan in 2016. Het percentage kinderen in een uitkeringsgezin (meest recente cijfer 2015) ligt lager dan in 2012, maar met 13,9% is het nog altijd een stuk hoger dan het landelijk gemiddelde van 6,6%. Het percentage achterstandsleerlingen wordt landelijk niet meer gerapporteerd, maar loopt terug, omdat het opleidingsniveau van de ouders stijgt.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2

Ouder- en Kindteams bekostigen en zorgen dat deze teams jeugdhulp goed uitvoeren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	98% (2014)	95%	99%	2018 2019 2020	95% 95% 95%
A.2 Aantal jeugdigen/ouders met opgroei- en opvoedondersteuning en jeugdhulp door het Ouder- en Kindteam.	11.770 (2015)	n.t.b.		2018 2019 2020	n.t.b. n.t.b. n.t.b.
A.3 Aantal beschikte jeugdhulpvoorzieningen.	14.574 (2015)	16.000	13.772	2018 2019 2020	14.000 n.t.b. n.t.b.

Activiteit B

Doelen 1 2

Inkoopafspraken maken met jeugdhulpaanbieders en deze in de gaten houden en bijsturen.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit C

Doelen 2

Inkoopafspraken maken met aanbieders over de begeleiding van risicogezinnen en jeugdbescherming.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit D

Doelen 1

Afspraken maken met aanbieders over de kwaliteit van de zorg voor jeugd.
(De outcome -indicatoren zijn nog in ontwikkeling)

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
D.1 Percentage cliënten specialistische jeugdhulp dat een significante verbetering ervaart.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2018 2019 2020	n.v.t. n.t.b. n.t.b.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.3	**Baten** 2,4	**Lasten** 284,6

Jeugdwelzijn

Activiteit A B C D

Baten	1,0
Lasten	39,6

Onderdeel van jeugdwelzijn zijn de lasten van de afdeling jeugd (onder andere salarislasten en materieel). In 2017 is hieraan € 10,4 miljoen uitgegeven. Verder zijn er kosten voor kinderopvang met een sociaal medische indicatie (€ 4,4 miljoen; kosten van kinderopvang voor kinderen wiens ouder(s) kampen met lichamelijke, medische of sociale problemen). Overige kosten zijn de bijdrage van jeugd aan het Stedelijk Jeugd- en Jongerenwerk voor € 2,8 miljoen, de kosten van de verwijsindex risicojongeren (MULTIsignaal: € 0,4 miljoen) en de bijdrage van jeugd aan het Preventief Interventie Team (PIT) (€ 0,9 miljoen).

Algemene jeugdvoorzieningen

Activiteit A

Baten	0,3
Lasten	87,4

In de gemeente Amsterdam zijn 22 Ouder- en Kindteams actief. Het personeel dat in deze teams werkt (300 fte) wordt door de gemeente ingekocht bij 13 zorginstellingen. De gemeente heeft hier in 2017 € 33,5 miljoen aan besteed. De jeugdgezondheidszorg is onderdeel van de Ouder- en Kindteams en wordt geleverd door personeel dat gedetacheerd is vanuit de GGD. De afdeling Jeugd betaalt dit (€ 22,1 miljoen in 2017). Overige kosten van de Ouder- en Kindteams zijn huisvestingskosten en de lasten van het programmateam Ouder- en Kindteams, in totaal bedroegen deze in 2017 € 3,4 miljoen. De bijdrage aan de Samen DOEN-teams vanuit jeugd en jeugdzorg bedroeg in 2017 € 5,9 miljoen. Voor dit bedrag is bij zeven zorginstellingen personeel ingekocht, dat werkt in de Samen DOEN-teams. Overige uitgaven binnen dit product zijn voor opvang en begeleiding van zwerfjongeren en tienermoeders (€ 9,0 miljoen), voor preventieve opgroei- en opvoedondersteuning € 7,8 miljoen en de bijdrage van Jeugd aan Veilig Thuis € 2,6 miljoen. Tenslotte is er € 6,0 miljoen besteed voor de inkoop van zorg zonder beschikking.

Individuele Jeugdhulpvoorzieningen

Activiteit B C D

Baten	1,0
Lasten	157,6

De uitgaven binnen dit product zijn divers. Het grootste deel van het budget is besteed aan de betaling van door jeugdhulpinstellingen geleverde en gedeclareerde jeugdhulp. Het gaat dan onder meer om specialistische jeugd GGZ, (groeps)behandeling en verblijf (L)VB, pleegzorg en jeugdzorg met verblijf (gezamenlijk € 109,4 miljoen), jeugdbescherming en –reclassering zoals Leger des Heils, William Schrikker Groep en JBRA (€ 28,2 miljoen), aan facturen voor geleverde jeugdhulp door buiten regionale en landelijke, door de VNG gecontracteerde, instellingen (€ 3,0 miljoen), persoonsgebonden budgetten (€ 6,4 miljoen) en overige verleende en gedeclareerde jeugdhulp € 7,5 miljoen). Tenslotte is er € 2,7 miljoen in 2017 besteed aan innovatieve projecten.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	1,0	0,6	1,4	0,9
Lasten	229,1	263,9	262,8	-1,1
- Saldo van baten en lasten	-228,1	-263,3	-261,4	1,9
Onttrekking reserves	-	-	1,0	1,0
Toevoeging reserves	-	1,0	1,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-1,0	-	1,0
Subtotaal stedelijk	**-228,1**	**-264,3**	**-261,4**	**2,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,2	0,0	-0,1	-0,1
Lasten	29,3	21,0	20,8	-0,2
- Saldo van baten en lasten	-29,1	-21,0	-20,8	0,1
Onttrekking reserves	0,3	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-28,8**	**-21,0**	**-20,8**	**0,1**
Totalen programmaonderdeel 5.3	**-256,9**	**-285,3**	**-282,2**	**3,1**

Het programmaonderdeel Jeugd en jeugdhulp heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 3,1 miljoen. Dat is het resultaat van een positief saldo van € 2,9 miljoen op de stedelijke taken en een positief saldo van € 0,1 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Jeugd en jeugdhulp heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 2,9 miljoen als gevolg van een technische correctie van € 3,5 miljoen. Zonder deze technische correctie zou er binnen het programmaonderdeel Jeugd sprake zijn van een stedelijk tekort van € 0,6 miljoen.

Het benoemde tekort van € 0,6 miljoen is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 0,9 miljoen, hogere lasten dan begroot van € 2,5 miljoen en een onttrekking van € 1 miljoen aan de egalisatiereserve jeugd.

In de Najaarsnota 2017 gingen wij uit van een verwacht tekort bij de jaarrekening 2017 van € 0,8 miljoen. Dit was inclusief:

- Dekking vanuit pilot Gecertificeerde Instellingen (€ 1 miljoen);
- Een overheveling van het programmaonderdeel Onderwijs naar het programmaonderdeel Jeugd (€ 1 miljoen);
- Na onttrekking van de egalisatiereserve jeugd (€ 1 miljoen).

Dit tekort bij de najaarsnota werd met name veroorzaakt door hogere kosten specialistische jeugdhulp (zorg in natura, niet ingekocht aanbod).

Het tekort bij het jaarverslag is nagenoeg gelijk aan de prognose bij de Najaarsnota. Het tekort is minder dan 1% van het totaal budget jeugd.

Baten
De totale baten zijn € 0,9 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

- Jeugdwelzijn heeft € 0,5 miljoen meer baten dan begroot door terugvordering van enkele subsidies uit eerdere jaren, die niet zijn besteed;
- Algemene Jeugdvoorziening heeft € 0,4 miljoen meer baten dan begroot. Dat is voor € 0,2 miljoen het gevolg van een bijdrage van het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) voor de Ouder- en Kindteams (OKT). En voor € 0,2 miljoen bijdragen van middelbare scholen voor de extra activiteiten van het OKT op de mbo-scholen.

Lasten
De totale lasten van € 262,8 miljoen zijn € 1,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door:

- Hogere lasten van € 5,0 miljoen voor individuele jeugdhulpvoorzieningen omdat de zorginzet van de specialistische jeugdhulp en gecertificeerde instellingen omhoog is gegaan. Vanwege het openeinde karakter is het sturen op het budget beperkt. Deze overschrijding wordt vooral veroorzaakt door niet Ingekocht Aanbod (€ 2,2 miljoen, met name dure 24 uurs verblijfszorg), gecertificeerde instellingen (€ 1,9 miljoen, vooral door sterk gestegen uitgaven regie TOP400/600) en lokaal gecontracteerde specialistische jeugdhulp (€ 0,8 miljoen);
- Hogere lasten voor Jeugdwelzijn van € 0,4 miljoen door meer ICT-uitgaven voor Wmo-Ned, extra werkzaamheden rond de invoering van de nieuwe financiering-systematiek specialistische jeugdhulp, en zwangerschapsvervanging;
- Lagere lasten van € 3,0 miljoen voor Algemene Jeugdvoorziening op verschillende activiteiten, onder meer door lagere uitgaven binnen de Opvoed en Opgroeiondersteuning (€ 1,8 miljoen, contracten uitgevoerd zoals gepland) en lagere uitgaven inkoop Ouder- en Kindteams (€ 0,8 miljoen). Hierop hebben we doelbewust gestuurd omdat duidelijk werd dat het budget voor de individuele jeugdhulpvoorzieningen niet toereikend zou zijn;
- Lagere lasten van € 3,5 miljoen vanwege een technische correctie. Dit betreft een lagere doorbelasting van € 3,5 miljoen van de overheadlasten. Deze lasten werden altijd in het programmaonderdeel opgenomen, maar met ingang van 2017 moeten volgens de BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) de lasten opgenomen worden in de paragraaf overhead. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Jeugd en jeugdzorg heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,1 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 0,2 miljoen en lagere baten van € 0,1 miljoen.

Baten
De totale baten van € 0,1 miljoen negatief zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot en worden niet nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 20,8 miljoen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door:

- Lagere besteding van € 0,1 miljoen vanwege het (nog) niet besteden van de extra middelen die bij de Voorjaarsnota 2017 zijn toegekend voor jeugdwelzijn. Door het late tijdstip waarop deze middelen beschikbaar kwamen, bleek het niet mogelijk alle geplande activiteiten in 2017 uit te voeren;

- Lagere lasten van € 0,1 miljoen voor subsidies doordat een aantal jaarverantwoordingen voor subsidies lager uitvielen. In die gevallen vorderen we het te veel betaalde bedrag terug.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 5.3 Jeugd en Jeugdzorg Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Egalisatiereserve Jeugd	-	1,0	-	1,0	-1,0	-	-1,0	-
Totalen	**-**	**1,0**	**-**	**1,0**	**-1,0**	**-**	**-1,0**	**-**

In de Voorjaarsnota 2017 is een egalisatiereserve Jeugd gevormd. Hieraan is € 1 miljoen toegevoegd. Deze egalisatiereserve onttrekken we nu, als gevolg van het tekort bij de jaarrekening 2017. De stand ultimo 2017 is daarmee nul.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 5.3 Jeugd en jeugdhulp**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Frictiekosten Veilig Thuis	0,7	-	-	-	-	-	-	0,7
Totalen	**0,7**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**0,7**

Toelichting
De voorziening voor personele frictiekosten Veilig Thuis wordt binnen 10 jaar ingezet. In 2017 is niets onttrokken.

Beleidskaders
- Koersbesluit Om het Kind, waarin de hoofdlijnen van het nieuwe jeugdstelsel Amsterdam zijn geschetst;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal domein 2015-2018: waarin de beleidsdoelen van het sociaal beleid (inclusief het jeugdbeleid) voor de komende jaren vastliggen;
- Transformatieagenda Zorg voor de jeugd 2015-2018: waarin de veranderopgave voor de komende jaren voor het jeugdstelsel geschetst wordt.

Risicobeheersing

Actuele risico's

1. De onveiligheid van jeugdigen wordt te laat gesignaleerd en er wordt te laat ingegrepen. Maatregel: Met teamleiders van wijkteams wordt een aantal keer per jaar in gezamenlijkheid duiding gegeven aan cijfers om meer inzicht te krijgen in de effectiviteit op het terrein van kindveiligheid.
Het Plan van aanpak Borgen van Veiligheid is in 2017 met succes afgerond, op onderdelen wordt er een vervolg aangegeven in het Amsterdams Actieplan HGKM 2017.
Samenwerking met Zorg vindt plaats in verband met de wijziging Meldcode Huiselijk Geweld. Er vindt een wijziging plaats binnen de meldcode waardoor eerder wordt gesignaleerd.

2. De gecontracteerde profieltarieven leiden ertoe dat aanbieders van specialistische jeugdhulp de goedkoopst mogelijke zorg inzetten die niet altijd de beste zorg is.
Maatregel: Jaarlijks wordt een cliënttevredenheidsmonitor uitgevoerd en openbaar gepubliceerd Materiële controle vindt plaats eind 2018. Voortgangsgesprekken worden gevoerd met de

aanbieders en signalen van verwijzers worden opgehaald.
Keuzevrijheid van cliënten in het stelsel leidt tot een prikkel voor de instelling om de best mogelijke zorg te leveren.

3. Zorgcontinuïteit vanaf 18 jaar tot 23 is onvoldoende gewaarborgd.
Maatregel: In 2017 is de integrale aanpak 18-/18+ gestart waarin gewerkt wordt aan een soepele overgang van jeugdigen onder de Jeugdwet naar de WMO en de zorgverzekeringswet.
Er zijn afspraken gemaakt dat zorg bij 18+ altijd gecontinueerd wordt als dat nodig is.
In 2017 is het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen gestart en deze aanpak voorziet in woonplekken voor kwetsbare jongeren.

4. Door personeelstekort zijn de instellingen, ondanks het wegvallen van de budgetplafonds, niet altijd in staat om zorg te verlenen aan alle kinderen die het nodig hebben, en ontstaan er wachtlijsten.
Maatregel: Er is budget beschikbaar gesteld voor een projectleider die instellingen gaat helpen om meer personeel te behouden en/of aan te trekken.
Op landelijk niveau wordt een analyse gemaakt van het personeelstekort en mogelijke oplossingsrichtingen (dit geldt ook voor andere sectoren zoals onderwijs, zorg).

Nieuwe risico's

1. Problemen omschreven in het perspectiefplan op andere leefgebieden, bijvoorbeeld wonen, gezondheid, armoede kunnen niet/ onvoldoende worden opgelost door de gemeente Amsterdam, waardoor ingezette jeugdhulp minder effectief is.
Maatregel: Binnen het Programma Integrale aanpak Sociaal Domein zal in 2018 veel aandacht gaan naar effectief samenwerken binnen de gemeente Amsterdam, zodat ouder- en kindadviseurs en andere hulpverleners snel en efficiënt de juiste weg binnen de gemeente weten te vinden. Wanneer de Gemeente niet in staat blijkt de randvoorwaarden te garanderen voor het slagen van jeugdhulp, zal dit op ambtelijk en bestuurlijk niveau worden besproken.

***2. De* kosten van specialistische jeugdhulp zijn in 2018 hoger dan vooraf ingeschat doordat:**
- **Verwijzers meer dan verwacht verwijzen naar het dure segment C in plaats van segment B;**
- **De conversie van de huidige cliënten naar het nieuwe stelsel duurder wordt. Dit omdat aanbieders kinderen die in 2017 al in zorg waren, in duurdere "Segment, Profiel, Intensiteit Combinaties" plaatsen dan op basis van 2017 kon worden verwacht.**

Maatregel: De kosten van specialistische jeugdhulp worden in 2018 maandelijks vergelijken met historische kosten 2017. Indien er afwijkingen in kosten worden geconstateerd worden deze besproken met jeugdhulp aanbieders. Een externe accountant toets of de conversiebestanden met daarin de kosten van de overgangscliënten voldoen aan de afspraak die tussen de gemeente en instellingen is gemaakt. In 2018 vindt er een materiële controle plaats. In 2018 worden de tarieven die in 2017 zijn afgesloten geëvalueerd.

3. Het financieren van de specialistische jeugdhulp in speciaal onderwijs kan niet worden opgevangen door de te verwachte vermindering van uitgaven bij Pgb en specialistische jeugdhulp.
Maatregel: De budgetuitputting op de specialistische jeugdhulp en Pgb wordt gedurende het jaar nauwgezet gemonitord. Er wordt tijdig gesignaleerd wanneer de verwachte afname in uitgaven bij Pgb en specialistische jeugdhulp niet gerealiseerd wordt.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Argan	304	304
2	Circus Elleboog	301	301
3	Halt	111	111

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. We willen dat Amsterdammers elkaars geschiedenis kennen.

Belangrijke ontwikkelingen

Maatschappelijke ontwikkelingen en internationale spanningen hebben onverminderd hun weerslag op de verhouding tussen verschillende groepen Amsterdammers. De Amsterdamse bevolking is zeer divers. De heterogeniteit binnen de verschillende groepen is ook groot. Amsterdam heeft participatie op allerlei vlakken hoog in het vaandel staan maar de diversiteit van en binnen groepen in de stad vraagt om aandacht voor gelijke kansen om te kunnen participeren. Een belangrijke randvoorwaarde voor participatie is het tegengaan van discriminatie. Het meest recente cijfer laat zien dat de ervaren discriminatie onder Amsterdammers weliswaar is gedaald maar nog steeds 20% is. Eind 2017 heeft de gemeenteraad een belangrijke stap gezet voor het benoemen van de geschiedenis van ons slavernijverleden en de positie van de Afro-Caribische Nederlanders. Onderdeel hiervan is verkenning van een museale voorziening van het slavernijverleden.
De in 2017 uitgekomen Diversiteitsmonitor laat zien dat vooral laagopgeleiden en Amsterdammers met een niet-westerse achtergrond het op allerlei vlakken (participatie in onderwijs, op de arbeidsmarkt, inkomensniveau) minder goed doen. De verbondenheid met Amsterdam onder de inwoners is groot (85% voelt zich verbonden), ongeacht herkomst[1].

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C** **F**

Meer Amsterdammers voelen zich verbonden met Amsterdam en met elkaar.
Amsterdam is een stad waarin mensenrechten worden geaccepteerd en actief worden uitgedragen. De mensenrechten zijn een middel om dialoog en begrip te bevorderen, onder andere in het onderwijs. Elke inwoner van de stad moet zichzelf kunnen zijn en in vrijheid tot keuzes kunnen komen. Mensen krijgen door bewustwording van wat we als Amsterdammers delen vertrouwen in een gedeelde toekomst.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Het percentage personen dat zich verbonden voelt met Amsterdam (bron ABM).	83% (2015)	84,5%	84,5% (in 2017 geen nieuwe BM)	2018 2019 2020	85% 85% 85%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Vanuit Gedeelde Geschiedenis wordt gewerkt aan meer kennis van en begrip voor elkaar en worden ook de geschiedenissen van de stad belicht. Het antidiscriminatiebeleid werkt aan het tegengaan van beeldvorming en uitsluiting en het LHBTI-beleid en vrouwenemancipatie werken aan emancipatie en acceptatie. Diversiteit zet dialoog in als middel om verbinding in en met de stad te vergroten.

1 Diversiteitsmonitor 2017, OIS.

Doel 2 Activiteiten **B**

Minder Amsterdammers discrimineren en/of worden of voelen zich gediscrimineerd.
Discriminatie met een overkoepelende benadering bestrijden daar waar zij het meest ernstig is; tijdens het uitgaan, met een specifieke inzet van mystery guests en in overleg met de horeca; op de arbeidsmarkt, via Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt en in de openbare ruimte, met een accent op openbare orde en veiligheid. Preventie op plekken waar de gemeente het verschil kan maken, samen met maatschappelijke partners en in samenwerking met het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA). Onder andere in het onderwijs met een stevig accent op versterking burgerschapsonderwijs en mensenrechteneducatie.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Het percentage personen van niet-westerse afkomst dat zich gediscrimineerd voelt (bron: Veiligheidsmonitor.)	28% (2013)	26%	20%	2018 2019 2020	20% 22% 22%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Er is een door OIS een onderzoek Straatinterviews discriminatie gehouden (publicatie december 2017). Dit onderzoek in opdracht van de gemeente geeft een aanvullend beeld van ervaren discriminatie.
Er is een Jaarlijkse regionale rapportage (mei 2017) over discriminatie door gemeente, Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) en politie gezamenlijk, met gecombineerde cijfers van politie, en het College voor de Rechten van de Mens.

Het MDRA heeft trainingen ontwikkeld in het omgaan met mogelijk discriminerende uitingen van leerbedrijven voor docenten, bpv-coördinatoren en studenten aan mbo-scholen. Om discriminatie bij het uitgaan tegen te gaan zijn in opdracht van de gemeente steekproefsgewijs zo'n 40 horecazaken bezocht. De gemeente Amsterdam pakt actief (seksuele) straatintimidatie aan. De brede aanpak richt zich op iedereen die zich geïntimideerd, gediscrimineerd of onveilig voelt, waarbij er specifiek aandacht is voor vrouwen, LHBTI-Amsterdammers, mensen met een duidelijke religieuze uiting en mensen met een beperking. Werkgevers worden vanuit de gemeente toegerust om te voorkomen dat (onbedoelde) uitsluiting van kandidaten en werknemers plaatsvindt. In een gezamenlijke opdracht van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag wordt een nieuwe, interactieve 'Meld Discriminatie nu'- app ontwikkeld. Studenten van de Hogeschool van Amsterdam (HvA minor Diversiteit) hebben na intensieve begeleiding gedurende een aantal maanden op 21 maart (internationale dag tegen discriminatie en racisme) verschillende projecten gepresenteerd, deels binnen de HvA, deels voor algemeen publiek in de OBA. Bij onderwijs – eveneens een speerpunt in het antidiscriminatiebeleid – vinden in het kader van de MBO-agenda interventies plaats op het vlak van stagediscriminatie en wordt bij de ROC's de ontwikkeling van de transformatieve school gesteund. De gemeente heeft een convenant gesloten met de lerarenopleidingen en de Pabo's over versterking van burgerschap in het curriculum van de lerarenopleidingen, zodat de toekomstige leraren zijn uitgerust met vaardigheden die bijdragen aan burgerschapsvorming van leerlingen.

Doel 3 Activiteiten **C**

Meer Amsterdammers kennen de geschiedenis van de stad en de Amsterdammers.
Amsterdammers kennen zowel de mooie als de donkere kanten van de geschiedenis van de stad en haar inwoners. De kennis van elkaars geschiedenis en de geschiedenis van de stad verbindt mensen en geeft verdieping aan het besef van vrijheid en belang van mensenrechten. De gemeente fungeert als aanjager en verbinder van organisaties (bijvoorbeeld de netwerken Slavernij) die op dit terrein initiatieven ontplooien in de stad. De gemeente ondersteunt de Black Achievement Month.*

* Om na te kunnen gaan of de kennis van de geschiedenis van de stad groeit moet duidelijk zijn hoe de relatie te leggen tussen de inspanningen van het programma en het feit dat bijvoorbeeld het slavernijverleden bekender is bij Amsterdammers, of bij specifieke groepen. Dergelijke relaties zijn in beleidsonderzoek nauwelijks te leggen omdat er te veel andere factoren een rol spelen en de uitvoering van de programmalijn gedeelde geschiedenis pas in 2016 / 2017 gestart is.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Het programma Gedeelde Geschiedenis kenmerkt zich door een aanpak waarbij voortdurend wordt ingespeeld op initiatieven die in de stad opkomen en opbloeien en die ontmoeting en dialoog faciliteren en de meerstemmigheid van de geschiedenis van Amsterdam laten zien. Het gaat om zowel klein- als grootschalige activiteiten, tentoonstellingen met dialoog, discussies, workshops, theater, schoolprojecten, uitwisselingen tussen generaties en lezingen. De gemeente heeft een zestal projecten ondersteund die in totaal op 4037 basisscholen en zes middelbare scholen heeft plaatsgevonden. 'Oorlog in mijn buurt', 'Ancestors Unknown' en 'Hedendaags Burgerschap, Slavernij en jij'. Daarnaast zijn er in opdracht van de gemeente zeven stadswandelingen ontwikkeld en is de drukbezochte jaarlijkse netwerkbijeenkomst Gedeelde Geschiedenis "Van Verdeelde naar Gedeelde Geschiedenis' op 23 november in het Tropenmuseum gehouden.

Doel 4

Activiteiten **D**

Meer vrouwelijke Amsterdammers doen mee en zijn economisch zelfstandig.
We verbinden lokale, informele netwerken met grotere, professionele aanbieders van diensten en informatie om zo beide partijen te versterken. Meer Amsterdamse meisjes worden weerbaar tegen aantasting van hun psychische, sociale en fysieke integriteit.*

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
4.1 Het percentage vrouwen met een eigen inkomen van minimaal € 1.000 netto per maand (bron REB).	52% (2013)	55%	56% (monitor Arbeidsmarkt SZW)	2018 2019 2020	56%

* OIS werkt momenteel aan nieuwe cijfers over economische zelfstandigheid. Het is nog niet bekend wanneer deze gereed zijn.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

Amsterdam maakt activiteiten mogelijk door financiële ondersteuning, zoals subsidies. Verder bieden we informatie, hulp en advies aan organisaties en benaderen en betrekken we actief nieuwe netwerken en sleutelfiguren die zich inzetten voor emancipatie en bieden we advies en praktische hulp.
Een sterk gepositioneerd Servicepunt Emancipatie (SPE) organiseert jaarlijks meerdere netwerk- en professionaliseringsbijeenkomsten rond actuele thema's. Op deze bijeenkomsten versterken vrouwen van tientallen organisaties hun netwerk en scherpen hun kennis en vaardigheden aan.

Om de kennis, vaardigheden en het zelfvertrouwen van vrouwen te ondersteunen voor een goede positie op de arbeidsmarkt heeft Amsterdam initiatieven van het emancipatieveld ondersteund die bijdragen aan het bevorderen van arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen. Wijkgerichte initiatieven gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen activiteiten op het gebied van dagbesteding, participatie en werk die vrouwen helpen richting werk en participatie zijn ingezet binnen het programma Meedoen Werkt en bij de stadsdelen via stadsdeelsubsidies.
De gemeente ondersteunde in 2017 drie projecten die vrouwen helpen de stap te zetten naar ondernemerschap: TEDXWomen Startup, Branded U en Creative Women Collective.

Om mannenemancipatie te bevorderen, heeft Amsterdam initiatieven ondersteund waarbij mannen worden gemotiveerd en ondersteund om zich in te zetten voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen, bijvoorbeeld in partnerrelaties of in een gezin.

Doel 5 Activiteiten **E**

De (sociale) acceptatie van lesbiennes, homo's, biseksuelen, transpersonen en intersekse-personen (LHBTI's) wordt groter.
De sociale acceptatie van LHBTI-personen wordt groter. Dit betekent dat de leefomgeving veilig is, dat de aandacht voor LHBTI verankerd is in het beleid van organisaties en dat LHBTI-personen zich laten zien en weerbaar zijn.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
5.1 Percentage jongeren (2e klas Voortgezet Onderwijs) met een negatieve houding tegenover homoseksuele schoolgenoten (bronnen Scorekaart Diversiteit, GGD).*	n.v.t.	20%		2018 2019 2020	20% 19% n.t.b.

* Indicator 5.1 wordt niet meer gemeten.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 5 te bereiken

De gemeente heeft het onderwijs ondersteund met verschillende programma's en projecten op het gebied van het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit en genderidentiteit.
Veilige leefomgeving: in mei 2017 is een convenant gesloten tussen politie, OM en anti-discriminatievoorzieningen (ADV's) om de samenwerkingsafspraken te actualiseren en te bekrachtigen. Meldingen van discriminatie en straatintimidatie kunnen ook worden gedaan in het gemeentelijke meldingssysteem MORA (Melding Openbare Ruimte Amsterdam). Binnen de Amsterdamse politie zet het netwerk Roze in Blauw in op het vergroten van de meldings- en aangiftebereidheid door de verbetering van informatievoorziening en contact met LHBTI organisaties.
De Denktank Veiligheid heeft verschillende acties uitgezet zoals onder meer een digitale LHBTI-Veiligheidskaart, communicatie en informatie over de do's en don'ts bij het daten.

Het afgelopen jaar heeft de inzet voor de groep LHBTI biculturelen een extra impuls gekregen. Formele –en informele organisaties hebben initiatieven ontplooid gericht op meer zichtbaarheid, empowerment en het vormen van (kennis)netwerken.

Activiteiten

Activiteit A Doelen **1**

Uitvoering van de Amsterdamse mensenrechtenagenda.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
A.1 Vormgeven aan de 4 peilers van de Mensenrechtenagenda.*				

*De mensenrechten agenda is in 2017 vastgesteld en de 4 pijlers hiervan worden verder vormgegeven waardoor nog geen specifieke indicatoren zijn benoemd.

Activiteit B

Doelen 2

Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, schoolbezoeken voortgezet onderwijs, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
B.1 Aandeel werknemers van niet-westerse herkomst in schaal 13 en hoger.*	11% (2015)				
B.2 Aandeel mensen met een beperking	42		42	2018	42
				2019	42
				2020	

* Op dit moment hebben we geen betrouwbare cijfers over het aantal medewerkers met een migratieachtergrond. Dat komt omdat het wettelijk gezien niet is toegestaan om medewerkers te verplichten om hun etnische achtergrond te registreren.

Activiteit C

Doelen 1 3

Uitvoering programma Gedeelde Geschiedenis.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
C.1 Aantal (ondersteunende) activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	20	20	27	2018	20
				2019	20
				2020	20

Activiteit D

Doelen 4

Aanpak vrouwenemancipatie, faciliteren van emancipatie-activiteiten, maatwerk in gemeentelijk beleid rond participatie, educatie en re-integratie.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
D.1 Aantal ondersteunende activiteiten ter bevordering bewustzijn economische zelfstandigheid vrouwen.	25 (2015)	30	30	2018	30
				2019	30
				2020	30

Activiteit E

Doelen 5

Uitvoering roze agenda, onderhouden nationaal en internationaal netwerk Rainbow Cities.
Begroting 2018: grootschalig UvA –onderzoek (onder LHBT-slachtoffers van ernstige geweldsincidenten) + onderzoek van Slachtofferhulp Nederland (nazorg): - een expertmeeting LHBTI-slachtoffers van misdrijven met een hoge impact;-hulptool voor LHBTI slachtoffers met ondersteuning via social media.Begroting 19, 20, 21: Uitvoering van en vervolg op de acties van 2018.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
E.1 Het opzetten van een Denktank Veiligheid ter bevordering van de aangifte- en meldingsbereidheid, met specifieke aandacht voor kwetsbare groepen binnen de LHBTI's.*				

* Er is een denktank opgezet die o.m. de volgende activiteiten heeft opgepakt: storytelling: verhalen over ervaringen van slachtoffers, focus op goede ervaringen met melden/aangifte en nazorg, update van roze hulpverleningskaart/veiligheidskaart; brochure over veiligheid uitgaansleven, Buurtschouw Nieuwe Stijl vanuit LHBTI-perspectief en verbeteringen meldingen/registratie.

Activiteit F Doelen 1

Aanpak Radicalisering en Polarisatie. Het Project DNA van Amsterdam is een multidisciplinair Private Public Partnership project waarmee op een creatieve manier communicatie wordt ingezet om groepen in de stad met elkaar te verbinden.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.4	**Baten** 0,0	**Lasten** 5,9

Diversiteit en mensenrechten Activiteit A B C D E F

Baten	0,0
Lasten	5,9

Apparaatskosten Diversiteit (OJZ)
De afdeling Diversiteit ontwikkelt en voert het beleid uit, jaagt aan dat binnen de andere beleidsportefeuilles met een Diversiteitsperspectief gewerkt wordt, onderhoudt netwerken in de stad, signaleert relevante ontwikkelingen en adviseert het bestuur.

Uitvoering Amsterdamse Mensenrechten Agenda (OJZ)
Er is een Training Mensenrechten ontwikkeld voor het ambtenarenapparaat. Deze is nu vier keer gegeven. Doel van de training is bewustwording van mensenrechten en toepassing in het eigen vakgebied. Amsterdam als internationale mensenrechtenverdedigers heeft in totaal zes (waarvan drie in 2017)internationale mensenrechtenactivisten opgevangen, als deelnemer aan het landelijke programma Shelter City. Op 20 november (internationale Kinderrechtendag) is de eerste Amsterdam Human Rights Award for the best IDFA documentary uitgereikt en in het stadsdeel West is in het najaar een pilot mensenrechteneducatie gestart, deels gericht op het basisonderwijs (Vreedzame School) en deels gericht op stadsdeelbewoners.

Uitdragen Gedeelde geschiedenis Amsterdammers (OJZ)
Het beleidsprogramma Gedeelde Geschiedenis is in 2017 verder uitgerold. We hebben in totaal 27 activiteiten gefaciliteerd die zich richten op het overdragen van kennis over de meerstemmige geschiedenissen van de stad en de Amsterdammers.

Tegengaan Radicaliseringen Polarisatie (OJZ)
De samenwerking vraagt, mede gezien de ontwikkelingen van de zomer 2017, om een nader bestuurlijk gesprek ten behoeve van een herijking van de aanpak radicalisering en polarisatie.

Uitvoering subsidieregeling Diversiteit (OJZ)
Ongeveer honderd activiteiten van diverse organisaties uit het Diversiteitsveld krijgen jaarlijks subsidie vanuit de subsidieregeling Burgerschap en Diversiteit. Daarbij wordt ook een circa 70-tal aanvragen jaarlijks afgewezen omdat organisaties niet onderbouwde activiteitenplannen/ begrotingen indienen en/of inhoudelijk niet aansluiten op de beleidsthema's die centraal staan

binnen Diversiteit. Er vinden zeer regelmatig overleggen met subsidiepartners plaats om activiteiten af te stemmen en voeling te houden met het veld ('antenne-functie').

Amsterdam heeft gewerkt aan het bevorderen van gelijke kansen voor iedereen en daarop gefocust waar specifieke inzet voor groepen nodig is. Om beter inzicht te krijgen in hoe het met de kansen van verschillende bevolkingsgroepen gesteld is, heeft de dienst Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) in opdracht van Diversiteit de Diversiteitsmonitor ontwikkeld.

We hebben gewerkt aan economische zelfstandigheid van vrouwen, emancipatie van meiden en seksuele weerbaarheid van kwetsbare jongeren. In het kader van de Verklaring van Dordrecht zijn maatregelen uitgevoerd om zowel als werkgever als voor werkloze transpersonen in de stad een passend en inclusief transvriendelijk beleid neer te zetten en uit te dragen, in samenwerking met de transgemeenschap en de netwerkpartners. Directe resultaten hiervan zijn het begeleiden van transpersonen naar betaald werk (via de gemeentelijke afdeling Werk, Participatie en Inkomen) en het voorgenomen Transitieverlof voor transambtenaren zijn directe resultaten hiervan.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,1	-	0,0	0,0
Lasten	4,8	5,0	4,7	-0,3
- Saldo van baten en lasten	-4,7	-5,0	-4,7	0,4
Onttrekking reserves	-	0,4	-	-0,4
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	0,4	-	-0,4
Subtotaal stedelijk	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**	**-0,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	0,9	1,2	1,2	-0,1
- Saldo van baten en lasten	-0,9	-1,2	-1,2	0,1
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,9**	**-1,2**	**-1,2**	**0,1**
Totalen programmaonderdeel 5.4	**-5,5**	**-5,9**	**-5,8**	**0,1**

Het programmaonderdeel Diversiteit heeft ten opzichte van de begroting nagenoeg een neutraal resultaat op zowel de stedelijke taken als op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het resultaat op dit onderdeel is neutraal. Dat is met name het gevolg van € 0,3 miljoen lagere lasten dan begroot en een € 0,4 miljoen lagere onttrekking aan de reserve dan begroot.

Baten
Er is geen significante afwijking.

Lasten
De lasten zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door € 0,2 miljoen lagere lasten op het aandachtsgebied radicalisering. Reden is dat er vertraging is opgelopen in bepaalde projecten. Daarnaast zijn er kleine onderbestedingen op enkele andere aandachtsgebieden voor totaal € 0,1 miljoen.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 5.4 Diversiteit Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Tegengaan Radicalisering en Polarisatie	0,8	-	-0,4	-	-	-	0,4	0,8
Totalen	**0,8**	**-**	**-0,4**	**-**	**-**	**-**	**0,4**	**0,8**

Toelichting
De begrote onttrekking bedraagt € 0,4 miljoen. De werkelijke onttrekking is nihil. Het verschil wordt veroorzaakt door de hierboven vermelde onderbesteding. Hierdoor is het niet nodig een onttrekking aan de reserve Tegengaan radicalisering en Polarisatie te doen. Aanvankelijk was een onttrekking begroot als aanvulling op het structurele antiradicaliseringsbudget. Het structurele deel van dit budget is volledig besteed, maar het incidentele deel niet (reserve tegengaan radicalisering en polarisatie). Samen met de onderbesteding op enkele andere aandachtsgebieden binnen dit programmaonderdeel, leidt dit er toe dat we kunnen afzien van het aanspreken van de reserve.

Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Diversiteit.

Beleidskaders

- Bestuurlijke reactie rapport 'Slavernij, daar willen we meer van weten', 15 april 2014;
- Bestuursopdracht Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt, College december 2014;
- Beleidsnota Vrouwenemancipatie 'Initiatiefrijke vrouwen maken de stad!', 17 december 2015;
- Beleidskader antidiscriminatie 2015-2019 vastgesteld op 17 december 2015;
- Aanscherping Aanpak Radicalisering, College 28 mei 2015;
- Roze Agenda, College 28 april 2015;
- Uitvoeringsplan Roze Agenda, 17 december 2015;
- Mensenrechten in Amsterdam, september 2016;
- Beleidsbrief Gedeelde Geschiedenis, september 2016.

Risicobeheersing

Actuele risico's

1. Polarisatie in de samenleving waardoor steeds meer partijen naar extremen trekken, waardoor de middengroep in de knel komt en de tolerantie op het spel staat.
Maatregel: Aanpak Radicalisering en Polarisatie, Gedeelde Geschiedenis en Burgerschap in het Onderwijs.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Subsidieregeling burgerschap en diversiteit	703	608
2	St. Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA)	416	420
3	Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis	332	332

1. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit
Het budget voor de subsidieregeling is in 2017 structureel verlaagd met € 79.000 als gevolg van een bezuiniging. Deze subsidieregeling ondersteunt kleinschalige (vrijwillige) initiatieven van groepen in de stad en sluit aan bij actuele ontwikkelingen.

2. St. Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA)
De antidiscriminatieaanpak omvat preventie en een gemeentelijke reactie op incidenten. Zo stellen we grenzen voor daders en geven we steun aan slachtoffers. Het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) heeft hierbij een belangrijke rol in de registratie, klachtbehandeling, voorlichting en productontwikkeling (dit is een wettelijke taak). De subsidie bestaat uit een structureel deel, aangevuld met een meerjarige incidentele prioriteit van € 100.000 voor de resterende collegeperiode (tot en met 2018).

3. Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis
Het slavernijverleden is een onderdeel van de gedeelde geschiedenis van de Amsterdamse bevolking. Het NiNsee heeft een coördinerende taak. De subsidie bestaat voor € 156.780 uit een structurele activiteitensubsidie en voor € 175.000 uit een subsidie voor het Keti Koti festival.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.5.5 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.5	**Baten** -0,1	**Lasten** 25,3

Onderwijs en voorschoolse educatie

Baten	0,0
Lasten	3,4

De stadsdelen bieden naschoolse activiteiten aan. Kinderen kunnen hierdoor leuke en leerzame dingen doen in hun buurt. Voor kinderen die de overstap maken naar het voortgezet onderwijs zijn er mentoraat-trajecten. Deze bieden begeleiding en coaching van basisonderwijs leerlingen. Kinderen die hun schoolprestaties willen verbeteren kregen een coach. De coaches kwamen van de Weekendacademie of waren studenten van Vooruit en de HVA. Aan in Amsterdam wonende internationals is voorlichting gegeven over het Nederlandse onderwijssysteem.

Kwetsbare huishoudens

Baten	-
Lasten	-

In dit programmaonderdeel zijn de stadsdelen niet actief.

Jeugd en jeugdhulp

Baten	-0,1
Lasten	20,8

De stadsdelen richtten zich voor jeugd en jeugdhulp op een gezonde leefstijl en een veilige leefomgeving.

Diversiteit

Baten	-
Lasten	1,2

De stadsdelen creëerden nieuwe aandacht voor Diversiteit door dit te koppelen aan activiteiten voor kunst & cultuur, gezondheid en sport. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het Nazomerfestival aan de Sloterplas;
- Bijeenkomsten op basisscholen. Leerlingen discussieerden over mensenrechten;
- Dialoogbijeenkomsten voor bewoners over verschillende culturele achtergronden;
- “Who’s Right Nights”.

Programma 6
Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6 Welzijn, zorg en sport

Wij proberen Amsterdammers te bewegen tot een gezonde levensstijl en we bewaken en bevorderen de gezondheid van alle Amsterdammers. Wij bieden goede zorg en ondersteuning aan de Amsterdammers die dat nodig hebben.

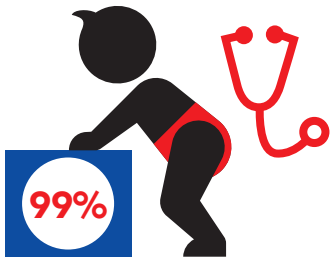

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

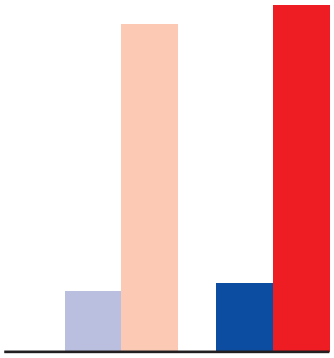

	Begroting	Jaarverslag
Baten	112,3	125,7
Lasten	645,6	686,8

3.6.1 Gezondheidszorg

De gezondheid van alle Amsterdammers beschermen, bewaken en bevorderen.

- Programma Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht: het percentage kinderen met overgewicht en obesitas is gedaald van 21% naar 18,5% in drie jaar tijd.
- De Jeugdgezondheidszorg had een bereik van 99%.

3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare Amsterdammers worden ondersteund om de regie over hun leven te houden en te nemen. Amsterdam heeft sterk ingezet op het vergroten van de zelfredzaamheid van de Amsterdammers.

- De cliënttevredenheid onder cliënten met Hulp bij het huishouden is gestegen naar 8,1 (de doelstelling was 7,5).
- Amsterdam is een 'Aanpak eenzaamheid' gestart. We hebben gekozen voor een netwerkaanpak.

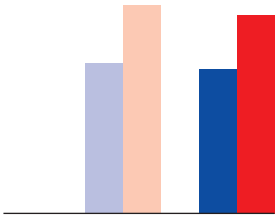

6.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	65,7	64,1
Lasten	92,3	87,6

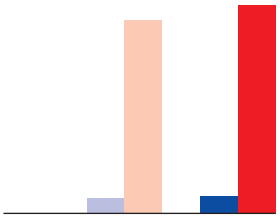

6.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	14,9	18,9
Lasten	218,0	233,6

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De stadsdelen organiseren tal van activiteiten voor bewoners die minder sociaal redzaam zijn of moeite hebben met het voeren van een zelfstandige huishouding. Buurthuizen, wijkvoorzieningen, huiskamers en mantelzorgers zijn belangrijk om sociale samenhang en actief burgerschap aan te wakkeren. De stadsdelen verlenen subsidies aan organisaties die deze activiteiten uitvoeren.

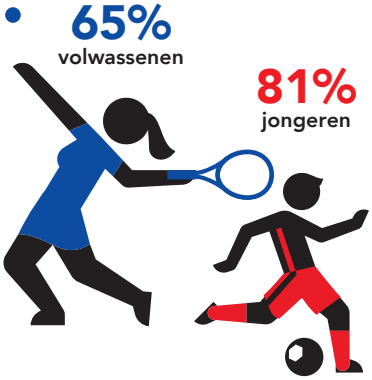

3.6.3 Maatschappelijke opvang

Opvang en ondersteuning bieden aan mensen met langdurige psychische aandoeningen en aan dak- of thuislozen; handelen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

- Om de omslag naar zelfstandig wonen mogelijk te maken, heeft Amsterdam afspraken gemaakt met aanbieders Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen om snel passende woonbegeleiding te leveren op de extra 480 woningen die zijn geleverd.
- Amsterdam heeft samen met externe maatschappelijke partners en cliënten de ontwikkelagenda opgesteld voor 30% meer herstel en participatie voor mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen.

3.6.4 Welzijn

Amsterdammers ondersteunen elkaar en zetten zich actief in voor hun omgeving. Mantelzorgers en vrijwilligers voelen zich gewaardeerd en ondersteund.

- Het aantal mantelzorgers dat we bereiken met stadsbrede waarderingsactiviteiten is gestegen van 2.340 naar 12.980.
- Op de Dag van de Vrijwilliger heeft Amsterdam vrijwilligers met diverse activiteiten bedankt voor hun inzet. Ongeveer 11.500 vrijwilligers zijn op deze manieren in het zonnetje gezet. Dit zijn 6.500 vrijwilligers meer dan verwacht.

3.6.5 Sport

Sport, topsport en (top) sportevenementen stimuleren en sportaccommodaties realiseren.

- Bij het politiek sportdebat in januari 2018 bleek dat alle partijen het erover eens waren dat het dossier Sport de afgelopen jaren voortvarend is aangepakt. Minimaal één aansprekend topsportevenement (EK of WK) per jaar, een keur aan breedtesportprogramma's, een toenemend percentage Amsterdammers dat aan sport en bewegen doet en aanzienlijke investeringen in het areaal van sportaccommodaties, maken dat we de toekomst met vertrouwen tegemoet zien.
- Nog steeds wordt op vrijwel alle scholen aan sportstimulering gedaan, spannen we ons in om het zwemdiplomabezit naar 100% te brengen, hebben we de komende jaren zicht op fraaie sportevenementen en investeren we met de groei van de stad volgens referentienormen in nieuwe sportaccommodaties.

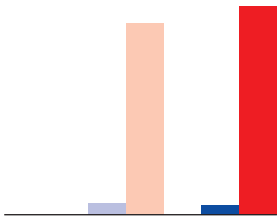

6.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	12,0	10,3
Lasten	206,5	224,4

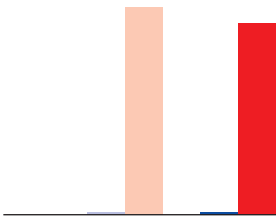

6.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,3	0,5
Lasten	45,8	42,0

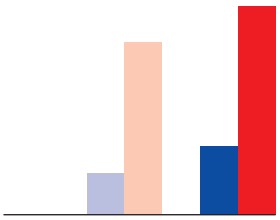

6.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	19,4	32,0
Lasten	82,9	99,2

Vooral mantelzorgers en 'maatjes' krijgen extra aandacht. Stadsdelen werven actief nieuwe vrijwilligers en bieden hen ondersteuning in de vorm van trainingen. Sport draagt bij aan het bereiken van beleidsdoelen als sociale samenhang en gezondheid. Stadsdelen stimuleren sportactiviteiten.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6 Welzijn, zorg en sport

Maatschappelijk effect

Binnen het programmaonderdeel Gezondheidszorg beschermt, bewaakt en bevordert de gemeente Amsterdam actief de gezondheid van de bevolking en verkleint gezondheidsachterstanden. Publieke gezondheidszorg omvat belangrijke taken: van jeugdgezondheidszorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR), tot aan bestrijding van infectieziekten en dierplagen. Het werkterrein strekt zich uit tot de omliggende regio en zelfs tot landelijk en internationaal niveau bijvoorbeeld bij de bestrijding van seksueel overdraagbare aandoeningen en het doen van hiv- en aidsonderzoek.

Het programmaonderdeel Maatschappelijke ondersteuning omvat de zorg en ondersteuning binnen wijkzorg, en hulp- en vervoersmiddelen en woonruimteaanpassingen voor verminderd zelfredzame Amsterdammers. Zodat zij langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen en participeren in de samenleving.
In de eerste twee jaar na de decentralisaties binnen de zorg, is veel aandacht gegaan naar een goede landing en zorgvuldige overheveling van cliënten en hun zorgvraag. In 2017 is de kanteling van formele zorg naar informele zorg verder vormgegeven en blijft dit een belangrijke uitdaging. Voor een steeds groter wordende groep mensen is voldoende zelfredzaamheid of ondersteuning vanuit het netwerk niet vanzelfsprekend. De gemeente kan via de Wmo voor deze mensen zo nodig ondersteuning (thuis) bieden door begeleiding of hulpmiddelen. Binnen deze groep mensen zien wij dat de ondersteuningsbehoefte complexer is en betrekking heeft op meerdere levensdomeinen, bijvoorbeeld participatie, opvoeding en financiën. Dit resulteert in een intensievere samenwerking tussen afdelingen binnen de gemeente, stadsdelen en met externe partners.

Het programmaonderdeel Maatschappelijke Opvang omvat de uitvoering van een aantal onderdelen van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Binnen de maatschappelijke opvang bieden wij dak- en thuislozen met psychiatrische en/of verslavingsproblemen een persoonlijk traject aan – met opvang en begeleiding – om hen te helpen een stabieler bestaan op te bouwen. Daklozen die zelfredzaam zijn, komen in aanmerking voor een combinatie van ondersteuning en zelfstandig wonen, dat hen in staat stelt zelf hun problemen op te lossen en te participeren.
Beschermd wonen biedt een combinatie van wonen met toezicht en begeleiding aan mensen vanaf 18 jaar met (langdurige) psychiatrische problematiek, die (nog) niet geheel zelfstandig kunnen wonen en functioneren binnen de samenleving.
Binnen dit programmaonderdeel vallen ook de activiteiten van Veilig Thuis en geven we passende ondersteuning en opvang aan de slachtoffers van mensenhandel en prostitutie.

Binnen het programmaonderdeel Welzijn gaat de aandacht uit naar het zo lang mogelijk zelfstandig en veilig laten leven en maatschappelijk participeren van kwetsbare Amsterdammers.
Daarvoor zijn er voor de Amsterdammer die zorg of ondersteuning nodig heeft die hij/zij niet binnen de eigen kring kan regelen, basisvoorzieningen. Basisvoorzieningen zijn activiteiten en voorzieningen in de wijken die de zelf- en samenredzaamheid van Amsterdammers versterken, zoals buurthuizen, beweegactiviteiten en maatjesprojecten.
Specifieke aandacht is er voor mantelzorgers en vrijwilligers die de ruggengraat vormen van het informele zorgnetwerk in de stad. De stadsdelen hebben een belangrijke rol in het ondersteunen en waarderen van deze actieve Amsterdammers.

Het programmaonderdeel Sport heeft tot doel sportparticipatie onder Amsterdammers verder te bevorderen en om een aantrekkelijke stad te zijn voor topsportevenementen. In 2017 is de sportparticipatie van de Amsterdammers toegenomen. In 2017 vonden opnieuw toonaangevende (top)sportevenementen in Amsterdam plaats. Ook anticipeerde Amsterdam in 2017 op de groei van de stad. De ruimte voor sportvoorzieningen is schaars. Met het omzetten van gras naar kunstgrasvelden maken we een intensiever gebruik van de sportparken mogelijk.

Wat hebben we bereikt

Gezondheidszorg
De activiteiten van de gemeente Amsterdam hebben tot doel de gezondheid van de bevolking te bewaken en te bevorderen. In 2017 hebben we onder meer hard gewerkt aan de verdere uitvoering van de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht, de aanpak verwarde personen, de gezonde school aanpak (integrale benadering van gezondheidsbevordering op scholen), tabaksontmoedigingsbeleid en het terugdringen van de wachtlijsten bij Veilig Thuis. De JGZ had in 2017 een bereik van 99%. Dit betekent dat zij praktisch alle Amsterdamse kinderen ziet.

Maatschappelijke ondersteuning
De gemeente moet de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) uitvoeren om ervoor te zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Met dit doel biedt de gemeente ondersteuning thuis. In 2017 zijn verschillende experimenten en programma's gestart om meer cliënten te bereiken en vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten. We hebben ontwikkelingen in gang gezet en resultaten geboekt op het gebied van de aanpak van eenzaamheid, het herkennen van dementie, het vergroten van het aantal cliënten met een ondersteuningsplan en in de toeleiding van cliënten met een verstandelijke beperking naar de Maatschappelijke Opvang.

Opvang
Een toenemend aantal personen ontvangt intensieve begeleiding om zelfstandig te kunnen wonen in plaats van in een instelling. Aanbieders en corporaties zorgen er samen voor dat deze beweging van de kliniek naar de wijk ongestoord plaatsvindt. De wachttijden voor een maatschappelijke opvangvoorziening beginnen af te nemen.
De dienstverlening aan mensen die zich aanmelden is sterk verbeterd: kortere wachttijden en minder bureaucreatie. Deze verbetering is een doorgaand proces.
Binnen de aanpak bijzondere doelgroepen is speciale aandacht geweest voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Bij huiselijk geweld is de preventieve aanpak verrijkt met het gemeentebrede gebiedsgericht werken.

Welzijn
De activiteiten van het programmaonderdeel Welzijn hebben geresulteerd in grotere sociale (zelf) redzaamheid, sociale samenhang en meer actief burgerschap. Samen met de stadsdelen en diverse instellingen zijn activiteiten uitgevoerd om vrijwilligers te werven en te trainen, en mantelzorgers en vrijwilligers te waarderen en te ondersteunen. Kwetsbare Amsterdammers kunnen hierdoor langer zelfstandig thuis wonen met ondersteuning van hun netwerk, zoals mantelzorgers, vrijwilligers, en eventueel vrienden of buren. We hebben manieren ontwikkeld om eenzaamheid in de stad te verminderen. Ook is 2017 het jaar waarin meer ruimte is gegeven aan maatschappelijke initiatieven.

Sport
In 2017 is de Sportvisie 2025 nader uitgewerkt. In de Sportvisie 2025 vallen de taken voor Sport uiteen in (1) Sportparticipatie, (2) Sportieve Ruimte, (3) Sportaanbieders en (4) Topsport en Evenementen. Op alle onderdelen zijn in 2017 resultaten behaald en zijn beheer en exploitatie gecontinueerd en waar mogelijk verbeterd. De sportparticipatie is in 2017 gestegen en is hoger dan het gemiddelde in Nederland. In 2017 hebben we, net als in de rest van de huidige bestuursperiode, geïnvesteerd in de sportieve ruimte en zijn tien hockey- en voetbalvelden omgezet van gras naar kustgras. Verder is het beheer en de exploitatie van sporthallen en –parken en zwembaden verbeterd. Ook is in 2017 beleid ontwikkeld samen met de stadsdelen en met sportaanbieders.
Met de opdrachtverstrekking aan de stichting Topsport Amsterdam houdt de gemeente zicht op (de ontwikkeling van) het Topsportbeleid. De topsportevenementen, altijd gecombineerd met breedtesportevenementen en schoolprogramma's kenmerken zich ook in 2017 door een goede organisatie, met een vaak aanzienlijke maatschappelijke en economische impact voor stad en land.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	145,8	102,2	97,0	-5,2
Lasten	649,7	610,0	603,5	-6,4
- Saldo van baten en lasten	-503,9	-507,7	-506,6	1,2
Onttrekking reserves	16,5	23,7	28,3	4,5
Toevoeging reserves	8,9	19,5	19,5	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	7,6	4,2	8,7	4,5
Subtotaal stedelijk	**-496,3**	**-503,5**	**-497,8**	**5,7**
Gebiedsgericht werken				
Baten	10,6	0,1	0,0	-0,1
Lasten	78,6	65,3	63,7	-1,6
- Saldo van baten en lasten	-68,0	-65,2	-63,7	1,5
Onttrekking reserves	4,0	0,5	0,5	-0,0
Toevoeging reserves	0,9	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	3,1	0,5	0,5	-0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-64,9**	**-64,7**	**-63,2**	**1,5**
Totalen programma 6	**-561,2**	**-568,3**	**-561,1**	**7,2**

Het totaal van het programma Welzijn, zorg en sport heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 7,2 miljoen. Dit is het saldo van het positieve resultaat van € 5,7 miljoen op stedelijk niveau en het positieve resultaat van € 1,5 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het resultaat van € 5,7 miljoen positief op stedelijk niveau wordt veroorzaakt door lagere baten van € 5,2 miljoen, lagere lasten van € 6,4 miljoen en hogere onttrekkingen aan reserves van € 4,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 97 miljoen zijn € 5,2 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste verklaringen zijn:

- Lagere baten uit de eigen bijdragen van € 2,5 miljoen voornamelijk door het invoeren van het nieuwe eigen-bijdragebeleid;
- Lagere opbrengsten van € 1,3 miljoen voor de begeleiding van dak- en thuislozen. Dit als gevolg van de om- en afbouw van onder andere 24-uursvoorzieningen, omdat er meer nadruk is op het bieden van ambulante ondersteuning aan mensen die zelfstandig wonen. Hierdoor nemen de opbrengsten uit eigen bijdragen af;
- Lagere baten bij de GGD van € 1,3 miljoen, door lagere baten bij de openbare geestelijke gezondheidszorg (€ 0,8 miljoen) en lagere baten bij Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (€ 0,5 miljoen).

Lasten

De totale lasten van € 603,5 miljoen zijn € 6,4 miljoen lager dan begroot vanwege:

- Lagere overheadslasten van € 12,2 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead;
- Hogere lasten van € 5,5 miljoen voor opvang specifieke doelgroepen vanwege de uitvoering van het vreemdelingenbeleid, van de bed-bad-broodvoorzieningen en van de blijvende opvang, inclusief organisatiekosten.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Bij gebiedsgericht werken wordt de onderschrijding van € 1,5 miljoen vooral veroorzaakt door:

- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor gebiedsgerichte preventie in de zorg';
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen doordat er minder is uitgegeven voor statushouders. Door vertraging van de uitvoering van de fysieke huisvestingsprojecten is ook de uitvoering van daaraan gekoppelde activiteiten van het stadsdelen vertraagd;
- Lagere lasten voor jeugdwelzijn van € 0,1 miljoen doordat we extra beschikbaar gekomen middelen niet volledig besteed hebben. Doordat dit pas halverwege het jaar beschikbaar kwam, was het niet mogelijk om alle activiteiten in 2017 uit te laten voeren;
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen voor subsidies doordat in enkele gevallen de jaarverantwoordingen voor die subsidies lager uitvallen. In die gevallen vorderen we het te veel betaalde bedrag terug;
- Het resterende verschil van € 0,6 miljoen voordelig komt door meerdere kleinere verschillen die kleiner zijn dan € 0,2 miljoen.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6.1 Gezondheidszorg

De gezondheid van alle Amsterdammers beschermen, bewaken en bevorderen.

Belangrijke ontwikkelingen

Amsterdammers roken steeds minder, hebben minder overgewicht en worden steeds ouder. De meeste Amsterdammers voelen zich gezond en daar zijn we trots op. Tegelijkertijd zien we nog steeds hardnekkige gezondheidsverschillen tussen groepen Amsterdammers. Er zijn grote verschillen in gezondheid tussen Amsterdammers als we kijken naar het opleidingsniveau. Zo hebben volwassenen en kinderen met een lage sociaaleconomische status relatief vaak een ongezonde leefstijl. Het verschil in levensverwachting tussen laag- en hoogopgeleiden is gemiddeld zes jaar en de verschillen in gezonde levensjaren zijn nog groter. Daarnaast veranderen technologische ontwikkelingen de vraag van mensen en de aangeboden dienstverlening. Zo wordt er steeds meer met apps gewerkt, voorbeelden daarvan zijn de Groeiapp en de GGD Appstore.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

De gezondheid, groei en ontwikkeling van 0-19-jarigen bevorderen, bewaken en beschermen.
De jeugd heeft de toekomst. Een gezonde jeugd staat voor een gezonde toekomst. Daarom ziet de GGD alle kinderen van 0 tot 19 jaar.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Afwijking van het percentage jeugdigen op gezond gewicht ten opzichte van het nationale gemiddelde.	8% (2013)	6%	5,1%	2018 2019 2020	5% 5% 5%
1.2 Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	95% (2013)	95%	99%	2018 2019 2020	95% 95% 95%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
Uitvoering van het uitvoeringsplan Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht (AAGG) 2017, met daarin de onderdelen: eerste 1.000 dagen aanpak, scholenaanpak (onder andere JUMP-in), aanpak kinderen op het speciaal onderwijs, aanpak jongeren en gezonde leefstijl, gezonde voedselomgeving, actieplan inactieve jeugd, gezondheid van kinderen in armoede, aanpak kinderen met overgewicht en obesitas, excellente professionals en interventieontwikkeling slaapgedrag.

De Jeugdgezondheidszorg had in 2017 een bereik van 99%. Dit betekent dat zij praktisch alle Amsterdamse kinderen ziet. Ook zijn in 2017 op scholen gezondheidsbevorderende projecten uitgevoerd, tegen roken, drinken, drugs en voor bewegen en gezonde voeding.

Doel 2

Activiteiten D E

Mensen met openbare, geestelijke gezondheidszorgproblemen krijgen op tijd passende hulp.
Op tijd zorg leveren, zodat enerzijds wordt voorkomen dat de aandoening onnodig verergert en anderzijds dat er onnodig extra kosten worden gemaakt. Door onafhankelijke triage en zorgtoeleiding.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Afdeling Vangnet behandelt cliënten altijd binnen 14 dagen dankzij de twee teams 24-uursdienst en de Wijk-GGD. Bij de 24-uursdienst is er sprake van een acute manier van werken: als bijvoorbeeld de politie een melding doet, staat de Vangnet-medewerker na ongeveer een halfuur op de stoep en wordt de cliënt in behandeling genomen. Bij de Wijk-GGD worden cliënten op basis van de ernst van de situatie gecategoriseerd. De afspraken binnen de meldpunten zijn vastgelegd in het Convenant "Proces Meldpunt Zorg & Woonoverlast".
Veilig Thuis, het advies-en meldpunt kindermishandeling en huiselijk geweld, kent sinds de start in 2015 jaarlijks een (flinke) stijging van het aantal meldingen. In 2017 is het aantal meldingen met bijna 20% gestegen ten opzichte van 2016.

Doel 3

Activiteiten C D

Op tijd volksgezondheidsproblemen signaleren en – door samenwerking en afstemming met ketenpartners – helpen oplossen.
Een belangrijke bijdrage leveren aan een gezonde stad door volksgezondheidsproblemen op tijd te herkennen, door actieve controle, direct contact met risicogroepen en via tijdige signalering.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Geoefendheid 1e lijnketenpartners (70% is landelijke norm).	n.v.t.	70%	100%	2018 2019 2020	70% 70% 70%
3.2 Geoefendheid sleutelfunctionarissen GHOR (90% is landelijke norm).	90%	90%	94%	2018 2019 2020	90% 90% 90%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Geoefendheid eerstelijns ketenpartners is 100% omdat in 2017 alle Acute Zorginstellingen aanvragen hebben gedaan voor de OTO (Opleiden, Trainen, Oefenen) stimuleringsgelden van AMC en VU en alle aanvragen zijn gehonoreerd.
Geoefendheid sleutelfunctionarissen GHOR geeft aan hoeveel procent van de GHOR-functionarissen is opgeleid, getraind en geoefend volgens de hiervoor geldende eisen in het jaarplan Opleiden, Trainen en Oefenen (OTO). Beide resultaten waren hoger dan de landelijke norm.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Het Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg (JGZ) uitvoeren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Minimaal percentage kinderen dat wordt gevaccineerd.	90% (2012)	90%	92%	2018 2019 2020	90% 90% 90%

Activiteit B

Doelen 1

Gezondheidsbevorderende activiteiten uitvoeren, zoals het programma Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal basisscholen waar JUMP-in wordt toegepast.	70 (2012)	115	124	2018 2019 2020	130 n.v.t. n.v.t.

Activiteit C

Doelen 1 3

Toezien op de kwaliteit van kinderopvang.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Percentage kinderopvanglocaties dat jaarlijks wordt geïnspecteerd.	100% (2014)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Activiteit D

Doelen 1 2 3

Crisisdienstverlening bieden rond geestelijke problemen vanuit de OGGZ.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Activiteit E

Doelen 2

De GGD Amsterdam geeft uitvoering aan Veilig Thuis. Dit in gezamenlijke opdracht van de gemeente Amsterdam en de regiogemeenten. In 2017 krijgt dit zijn beslag via de gemeenschappelijke regeling.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Aantal meldingen bij Veilig Thuis.	2015 (gestart)	5.000	7.541	2018 2019 2020	5.000 5.000 5.000

Verbonden partij(en)

Gemeenschappelijke Regeling GGD Amsterdam-Amstelland
Per 1 januari 2017 zijn de taken van het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK), Veilig Thuis, in de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland ondergebracht. Veilig Thuis heeft tot doel:

1. de duur, de ernst en de kans op herhaling van huiselijk geweld en kindermishandeling in afzonderlijke gezinnen/families doen afnemen;
2. meer kinderen geweldloos kunnen laten opgroeien;
3. meer volwassenen geweldloos kunnen laten leven.

Het openbaar lichaam bestaat uit zes leden, namelijk de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn. Het rechtsgebied van het lichaam omvat het grondgebied van de leden. Na inwerkingtreding van de gemeenschappelijke regeling is het Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland een dienstverleningsovereenkomst aangegaan met de GGD Amsterdam. In deze overeenkomst krijgt de GGD Amsterdam de opdracht om de taken uit te voeren voor het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (Veilig Thuis) en die voor het Centrum voor Seksueel Geweld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.1	**Baten** 64,1	**Lasten** 87,6

Forensische artsen en medische adviezen (GGD) **Activiteit B**

Baten	2,5
Lasten	2,9

Bij de forensische artsen en medische adviezen worden vier taken verricht: Forensische Geneeskunde, Justitiële Geneeskunde, de Sociaal Medische Advisering en de Forensisch Verpleegkunde. Voor Amsterdam, Amstelveen en Zaanstreek-Waterland wordt de functie van gemeentelijke lijkschouwer vervuld (lijkschouw bij lijkvinding en euthanasie en bij vermoeden van niet-natuurlijk overlijden). De forensisch verpleegkundigen doen vijf dagen per week de zorgcoördinatie voor het Centrum Seksueel Geweld en daarnaast nemen zij ook actief deel aan de bezetting van de GGD-meldkamer.

Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) **Activiteit D**

Baten	3,1
Lasten	3,4

In 2017 is de GHOR dertien keer ingezet. Het ging hierbij vooral om branden, soms met risico op het vrijkomen van gevaarlijke stoffen en er was een stroomstoring, met gevolgen voor de zorgcontinuïteit.

Infectieziektebestrijding (GGD)

Activiteit B D

Baten	36,2
Lasten	38,3

Een thema dat centraal stond in 2017, is de integratie van PrEP in het preventieaanbod. PreP is een pil die een hiv-infectie kan voorkomen. De GGD is actief bij de extra activiteiten die hiv-testen promoten, om zo langer bestaande maar nog niet gediagnosticeerde infecties op te sporen. Per 1 januari 2015 heeft het Ministerie van VWS een subsidieplafond ingesteld waardoor de soa-poli het toelatingsbeleid verder aangescherpt heeft. In 2017 werden meer cliënten gezien. Dit was mogelijk door de eerdere aanpassingen van de triage en logistiek, de gunstige prijsontwikkeling van laboratoriumtesten en door de extra middelen te besteden die de gemeenteraad eind 2016 beschikbaar stelde. Het aantal consulten bedroeg in 2017 circa 46.900. In 2016 was dit 43.500.
In 2017 zijn, net als in de jaren daarvoor, alle jaarlijkse inspecties bij de kinderopvanglocaties uitgevoerd.

Jeugdgezondheidszorg (GGD)

Activiteit A B D

Baten	3,6
Lasten	5,4

De GGD Amsterdam werkt een aantal jaren in de Ouder- en Kindteams die een samenwerking zijn van drieëntwintig jeugd- en welzijnsorganisaties, de gemeente en de GGD (de Joint Venture genoemd).
Tweeëntwintig Ouder- en Kindteams zijn actief in de wijken, vijf teams in het voortgezet onderwijs en het mbo. De teams onderhouden contacten met een breed scala aan netwerkpartners in de wijken. Het aantal kinderen dat bereikt wordt bij Jeugdgezondheidszorg is in het afgelopen jaar stabiel gebleven en er is veel aandacht voor (digitale) innovaties, zoals de GroeiApp.

Milieu en Gezondheid (GGD)

Activiteit A C

Baten	1,8
Lasten	2,7

We hebben een bijdrage geleverd aan stedelijke programma's als de Bewegende Stad en de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht. Er is hard gewerkt aan de relatie gezondheid en ruimte, onder andere aan de invoering van de Omgevingswet. Voor het team Dierplaagbeheersing was 2017 een bijzonder jaar. De reorganisatie die in 2016 gepland is, is in 2017 uitgevoerd. De reorganisatie was nodig vanwege de structurele afname van de inkomsten van particuliere opdrachtgevers en door de toename van door de gemeente gefinancierde zorgtaken, zoals het behandelen van meldingen van burgers.

Onderzoek en Gezondheidsbevordering

Activiteit B D

Baten	2,2
Lasten	8,1

Eind 2016 is voor de Amsterdamse Gezondheidsmonitor een steekproef gedaan onder 23.600 Amsterdammers van 19 jaar of ouder. In april 2017 is gestart met het analyseren van de onderzoeksgegevens en in december 2017 is de rapportage "Gezond in beeld: Amsterdam" verschenen.

Met de Jeugdgezondheidsmonitor wordt periodiek de lichamelijke en psychosociale gezondheid van kinderen en jongeren in kaart gebracht. Nemen bepaalde gezondheidsproblemen af of juist toe? Zijn er risicogroepen voor een bepaald gezondheidsprobleem? De Jeugdgezondheidsmonitor is gebaseerd op informatie die we verzamelen via (papieren of digitale) vragenlijsten bij kind, ouder en leerkracht en via registraties in het digitale kinddossier van de Jeugdgezondheidszorg.

Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (GGD) **Activiteit** B D

Baten	6,9
Lasten	13,6

Samen met de Meldpunten Zorg en Woonoverlast (MZWO) en ketenpartners is in 2017 gewerkt aan een verbeterde organisatie in de wijkaanpak, in het bijzonder rondom woningvervuiling en 'hoarding' (verzamelstoornis). De zichtbaarheid en toegankelijkheid van dienstverlening door Wijk-GGD en Hygiënisch Woontoezicht (HWT) is verbeterd en er werd een kwaliteitsslag gemaakt in de mogelijkheid voor aanmelding door ketenpartners. Wat betreft HWT gebeurde dit onder andere door de introductie van de 'Leefomstandigheden beoordelingsschaal' die een handvat biedt voor hulpverleners en instanties (politie, medewerker van een woningbouwvereniging) om te beoordelen of HWT nodig is. De uitkomst van de beoordelingsschaal (vragenlijst) geeft een kritische grens aan die bepaalt wanneer een inspecteur ingeschakeld moet worden. Ook werd ondersteuning geboden aan het landelijke traject van uitrol Wijk-GGD. Dit is een project dat het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid uitvoert in opdracht van het Ministerie voor Veiligheid & Justitie. Tenslotte stond 2017 in het teken van de overdracht van Tijdelijk Huisverbod naar Veilig Thuis, waar deze activiteit vanaf 2018 belegd zal zijn. Bij de crisisdienst van Vangnet steeg het aantal meldingen van personen in acute crisis ten opzichte van 2016.

Overige activiteiten gezondheidszorg (GGD) **Activiteit** C

Baten	7,6
Lasten	12,6

De baten en lasten die hier zijn opgenomen betreffen niet direct het primaire proces, zoals kosten met betrekking tot het voormalige ambulancepersoneel.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	100,5	61,8	60,8	-1,0
Lasten	142,3	100,5	86,9	-13,6
- Saldo van baten en lasten	-41,8	-38,8	-26,2	12,6
Onttrekking reserves	2,4	2,9	3,3	0,4
Toevoeging reserves	0,5	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,9	2,9	3,3	0,4
Subtotaal stedelijk	**-39,9**	**-35,8**	**-22,9**	**13,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,1	-	-	-
Lasten	0,9	0,6	0,6	0,0
- Saldo van baten en lasten	-0,8	-0,6	-0,6	-0,0
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,8**	**-0,6**	**-0,6**	**-0,0**
Totalen programma 6.1	**-40,7**	**-36,4**	**-23,5**	**13,0**

Het programmaonderdeel Gezondheidszorg heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 13 miljoen op de stedelijke taken. Het resultaat op het gebiedsgericht werken is neutraal.

Toelichting stedelijk

Op dit programmaonderdeel is het resultaat € 13 miljoen positief. Dat komt door € 1 miljoen lagere baten dan begroot en € 13,6 miljoen lagere lasten dan begroot. De onttrekkingen aan de reserves zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot.

Baten

De baten van € 60,8 miljoen zijn € 1 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere baten bij de openbare geestelijke gezondheidszorg van € 0,8 miljoen;
- Lagere baten van € 0,5 miljoen bij Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen;
- Door een gewijzigde boekingssystematiek zijn de baten € 0,5 miljoen lager dan begroot;
- Door diverse oorzaken zijn er voor € 0,2 miljoen lagere baten;
- Hogere baten van € 1,2 miljoen voor het onderdeel Infectieziekten. Dit is een gevolg van hogere omzetten bij het streeklab en soa-poli. Nagekomen baten uit 2016 dragen voor € 0,4 miljoen bij aan het resultaat van € 1,2 miljoen.

Lasten

De lasten van € 86,9 miljoen zijn € 13,6 miljoen lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere overheadslasten van € 11,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead;
- Op Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen zijn de lasten € 0,5 miljoen lager dan begroot. Een uitbreiding van werkzaamheden is later gestart dan gepland. Dat heeft geleid tot minder lasten;

- Door een gewijzigde boekingssystematiek zijn de lasten € 0,5 miljoen lager dan begroot;
- Door diverse oorzaken zijn er voor € 0,7 miljoen lagere lasten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.1 Gezondheidszorg Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Health Valley	5,3	-	-1,7	-	-1,5	-	0,2	3,8
Reserve frictiekosten GGD	0,9	-	-0,3	-	-0,5	-	-0,2	0,4
Reserve Research en Development GGD	1,3	-	-0,9	-	-0,8	-	0,1	0,5
Reserve omvangrijke en niet jaarlijks terugkerende kosten (GGD)	0,5	-	-	-	-0,5	-	-0,5	-
Totalen	**8,0**	**-**	**-2,9**	**-**	**-3,3**	**-**	**-0,4**	**4,7**

De onttrekking aan de reserve Omvangrijke en niet jaarlijks terugkerende kosten is € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Dat is voor € 0,3 miljoen dekking van incidentele afkoopkosten bij het Streeklab. Het restant van € 0,2 miljoen is vrijval in het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen. De reserve is hiermee opgeheven.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 6.1 Gezondheidszorg Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Groot onderhoud huisvesting (GGD)	4,1	0,3	-	0,3	-	-	-	4,4
Frictiekosten Uitplaatsing Ambulancedienst	1,5	-	-	-	-0,1	-	-0,1	1,4
Totalen	**5,6**	**0,3**	**-**	**0,3**	**-0,1**	**-**	**-0,1**	**5,8**

Er zijn geen voorzieningen waarbij de afwijking van de onttrekking of de dotatie groter is € 0,5 miljoen ten opzichte van de begroting.

Beleidskaders

- Wet publieke gezondheid. Hierin staat omschreven welke taken een GGD hoort uit te voeren en op welk schaalniveau een GGD ingericht moet worden (schaal van de veiligheidsregio);
- Wet op de Veiligheidsregio's. In deze wet wordt omschreven wat veiligheidsregio's zijn en welke rol de GGD daarin heeft;
- Jeugdwet 2016, waarin de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg overgeheveld is naar de gemeenten met bijbehorende verantwoordelijkheden;

- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is de wettelijke basis voor Veilig Thuis. De Wmo verordening 2015 biedt handvaten voor het uitvoerende werk van de GGD in het kader van de Wmo;
- Nota Preventief verbinden: winst voor Amsterdam én Amsterdammers (nota volksgezondheid 2017-2020);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 bevat de kaders voor het cluster Sociaal van de gemeente als totaal inclusief doelstellingen op het terrein van publieke gezondheid.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Het verliezen van aanbestedingstrajecten, zoals voor (landelijke) aanbestedingen medische werkzaamheden (niet-wettelijke taken). Dit kan tot gevolg hebben dat de inkomsten (sterk) teruglopen.
Maatregel: Waar mogelijk optrekken met lokale, regionale en landelijke partners. Op de hoogte blijven van regelgeving, scherp calculeren en inzetten op hoge kwaliteit van kennis en dienstverlening (bijvoorbeeld hoogleraarschap forensische geneeskunde).

2. Het aantal meldingen bij Veilig Thuis blijft doorgroeien waardoor wachtlijsten ontstaan.
Maatregel: De capaciteit van Veilig Thuis wordt uitgebreid.

3. Krapte arbeidsmarkt. Het vinden van gekwalificeerd personeel voor de Jeugdgezondheidszorg, Veilig Thuis, MGGZ en andere afdelingen.
Maatregel: Blijven investeren in werving en opleiding voor jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen. Innovatieve wervingsacties uitzetten in samenwerking met vacatureloket en andere partners. Mogelijkheden om secundaire arbeidsvoorwaarden aan te passen om medewerkers wonend buiten Amsterdam aan te kunnen nemen.

Vervallen risico's

1. Voor externe auditors is het niet mogelijk bedrijfsvoeringsprocessen binnen de GGD te toetsen waardoor de organisatie haar certificaat dreigt te verliezen.
Maatregel: Dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) opstellen voor de GGD-onderdelen die bepalend zijn voor het behoud van de certificering. In overleg met het cluster Bedrijfsvoering en de clusterstaf stellen we de DVO's op. Dit is zeer van belang.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare Amsterdammers ondersteunen om de regie over hun leven te nemen of te houden.

Belangrijke ontwikkelingen

Het Rijk heeft taken op het gebied van zorg en welzijn naar gemeenten overgedragen, inclusief een besparingsopgave. Door een nieuwe verdeling van de financiële middelen van het Rijk over de gemeenten, vinden er nog steeds correcties plaats in de middelen die Amsterdam ontvangt. De gemeente heeft het rijksbudget in 2017 vanuit eigen middelen aangevuld.

De overheid stimuleert dat steeds meer mensen zelfstandig thuis blijven wonen en (blijven) participeren in de samenleving. Daarnaast wordt er een steeds groter beroep gedaan op de zelfredzaamheid van de mensen en hun netwerk. De gemeente speelt hierin een belangrijke rol. In de eerste twee jaar na de decentralisaties in de zorg is er veel aandacht gegaan naar een goede landing en zorgvuldige overheveling van cliënten en hun zorgvraag. In 2017 is de kanteling van formele zorg naar informele zorg verder vormgegeven en blijft dit een belangrijke uitdaging.

Voor een steeds groter wordende groep mensen is voldoende zelfredzaamheid of ondersteuning vanuit het netwerk niet vanzelfsprekend. De gemeente kan voor deze mensen zo nodig ondersteuning (thuis) bieden via de Wmo in begeleiding of hulpmiddelen. Binnen deze groep mensen zien wij dat de ondersteuningsbehoefte complexer is en betrekking heeft op meerdere levensdomeinen, bijvoorbeeld participatie, opvoeding en financiën. Dit resulteert in een intensievere samenwerking tussen afdelingen binnen de gemeente, stadsdelen en met externe partners.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Amsterdammers kunnen volwaardig meedoen aan de maatschappij en krijgen daarbij waar nodig ondersteuning.
Doel is dat Amsterdammers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Cliënttevredenheid in cijfers van 1-10. *	n.v.t.	7	8,1	2018 2019 2020	7,5 7,5 7,5
1.2 Cliëntervaring (Cliëntervaringsonderzoek CEO). *	Ca -2.5%	Landelijk gemiddelde	n.t.b.	2018 2019 2020	Landelijk gemiddelde n.t.b. n.t.b.
1.3 Aantal Amsterdammers met een Wmo-voorziening	Geen gegevens beschikbaar	42.000	47.500	2018 2019 2020	42.000 44.500 47.000

* Landelijk is afgesproken dat alle gemeenten werken volgens het landelijk Cliëntervaringsonderzoek Wmo (CEO). In 2018 zullen onderzoeken per voorziening worden uitgevoerd en daarnaast het CEO. In 2018 zullen twee cijfers gepresenteerd worden.

1.1 Het cijfer bij de Cliënttevredenheid is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken die de gemeente regulier uitvoert.

1.2 Het cijfer van het Cliëntervaring is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken (CEO) nieuwe stijl.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1
Het onderzoeksbureau Panteia heeft in het voorjaar van 2017 een cliënttevredenheidsonderzoek uitgevoerd bij aanbieders van Hulp bij het Huishouden. Het streefcijfer uit de Begroting 2017 (een 7) is behaald waarbij de dienstverlening van het kantoor een 7,2 kreeg en de geleverde hulp een 8,1 gemiddeld.
In 2017 is er tevens een cliënttevredenheidsonderzoek bij aanbieders voor de hulpmiddelen uitgevoerd. Hier zijn de resultaten nog niet van bekend.

Indicator 1.2
Sinds de invoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2015 zijn gemeenten verplicht om een cliëntervaringsonderzoek uit te (laten) voeren. Steekproefsgewijs moet worden onderzocht wat de ervaringen zijn van cliënten met de gemeentelijke Wmo-voorzieningen van het jaar ervoor. Hiervoor heeft het Rijk een instructie opgesteld. Het college van B en W moet de resultaten elk jaar vóór 1 juli aanbieden aan het Rijk.

De resultaten van het verplicht landelijk cliëntervaringsonderzoek over 2017 zijn nog niet bekend. Het onderzoek wordt op dit moment uitgevoerd. Het onderzoek is voor het eerst in het najaar 2016 (periode 1 juli 2015 - 1 januari 2016) uitgevoerd en daarna in mei 2017 (periode 1 januari 2016 – 1 januari 2017). De resultaten over 2016 tonen bij vier stellingen een licht negatieve afwijking op het streefcijfers, bij één stelling en één vraag is er een sterkere negatieve afwijking, bij drie stellingen zijn er geen afwijkingen en bij één een positieve lichte afwijking. De gemiddelde afwijking is -2,5 procent. De landelijke benchmark 2016 ligt hoger dan bij de meting over het jaar ervoor, en ook bijna alle resultaten in Amsterdam zijn positiever.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen **1**

Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding en/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2018 is het tweede jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Aantal unieke gecontracteerde partijen: ambulante ondersteuning, dagbesteding, hulp bij het huishouden, kortdurend verblijf.	120 (2016)	135	104	2018 2019 2020	89 70 70

Activiteit B — Doelen **1**

Partijen contracteren die maatschappelijke dienstverlening, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer uitvoeren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal gecontracteerde partijen: maatschappelijke dienstverlening Wmo, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer.	20 (2016)	20	20	2018 2019 2020	20 20 20

Activiteit C

Doelen 1

We bieden Amsterdammers de mogelijkheid om met een persoonsgebonden budget (Pgb) zelf een Wmo-voorziening in te kopen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal verstrekte Pgb's Wmo aan cliënten.	5.142 (2015)	5.200	4.541	2018	4.800
				2019	4.800
				2020	4.800

Activiteit D

Doelen 1

De eigen bijdragen bepalen en innen voor maatschappelijke ondersteuning en Wmo-voorzieningen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal cliënten dat een voorziening heeft met een inkomensafhankelijke eigen bijdrage.	31.300 (2015)	25.000	25.733	2018	25.000
				2019	25.000
				2020	25.000

Activiteit E

Doelen 1

Onderhouden van toegangsprocessen en klantroutes waarbij het uitgangspunt is dat professionals veel ruimte hebben om met de zorgvrager te bepalen wat nodig is.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Aantal ingevulde ondersteuningsplannen (wijkzorg-proces).	13.634 (2015)	20.000	27.573	2018	20.000
				2019	20.000
				2020	20.000

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.2	**Baten** 18,9	**Lasten** 233,6

Om de doelen binnen Maatschappelijke ondersteuning te behalen werken wij met diverse belanghebbende partijen samen. Bij activiteit A en B staat het aantal uitvoeringspartijen genoemd. Daarnaast werken wij binnen Wijkzorg samen met de stadsdelen, huisartsen, informele partijen, Zilveren Kruis en gemeentelijke afdelingen.

Begeleiding

Activiteit A D E

Baten -
Lasten 0,3

In juli 2017 is het actieplan Age Friendly City (AFC) vastgesteld met daarin vier actielijnen: dementie, eenzaamheid, ouderenhuisvesting en valpreventie & bewegen. Binnen de eerste actielijn zijn medewerkers van de sociale loketten getraind op de herkenning van dementie.

Binnen Amsterdam is geconstateerd dat stedelijke dienstverlening en producten niet toegankelijk en/of passend zijn ingericht of toegerust voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB). Er is niet gekozen voor apart LVB-beleid of -programma, maar voor het verbeteren en toegankelijker maken van bestaande ondersteuning en dienstverlening van alle betrokken gemeentelijke afdelingen. In 2017 is de toegankelijkheid van Maatschappelijke Opvang/Beschermd Wonen op maat gemaakt voor deze doelgroep met een aparte toeleiding waar al veelvuldig gebruik van wordt gemaakt.

In de eerste helft van 2017 is een plan van aanpak eenzaamheid voorbereid, vastgesteld in het college van B en W en in juli besproken in de gemeenteraad. In de pilot voor het plan van aanpak getiteld 'Eenzaamheid pak je samen aan' is gekozen voor een netwerkaanpak. De aanpak richt zich niet zozeer op de eenzame Amsterdammer zelf, maar op de totstandkoming van een Amsterdams netwerk van professionals met als doel om samen te komen tot een duurzame en stadsbrede aanpak op eenzaamheid in Amsterdam.

Hulp bij het Huishouden

Activiteit B D E

Baten 16,4
Lasten 45,4

De gemeente Amsterdam werkt bij Hulp bij het huishouden (Hbh) resultaatgericht. Dit houdt in dat niet het te leveren aantal uren centraal staat, maar het te behalen resultaat. Deze resultaatgerichte aanpak is relatief nieuw in Nederland. In 2017 heeft de gemeenteraad nieuw beleid vastgesteld. De maatstaf Hbh die de benodigde inzet beschrijft, is hier onderdeel van. Meer dan 4.000 cliënten hebben een keukentafelgesprek gehad om samen het te behalen resultaat te bepalen.

Eind 2016 is de pilot Ondersteuning bij het huishouden gestart. De gemeente ontwikkelt gedurende twee jaar samen met aanbieders Hbh een nieuw ondersteuningsaanbod voor Amsterdammers die Hulp bij het huishouden, regie en ondersteuning nodig hebben. Als gemeente Amsterdam geven wij aanbieders de verantwoordelijkheid over de geleverde Hulp bij het huishouden (Hbh) en de daarbij te behalen resultaten. Om de kwaliteit van de Hbh die aanbieders leveren, te waarborgen en te controleren, leggen wij vanaf 1 juni 2016 huisbezoeken af bij Amsterdammers die dit ondersteuningsaanbod ontvangen. Er zijn in 2017 465 huisbezoeken afgelegd. Meer dan 85% van de cliënten ervaart het huis als schoon en leefbaar.

Indicatiestellingen Wmo

Activiteit A B

Baten -
Lasten 3,2

In 2017 zijn de voorbereidingen getroffen om vanaf 1 juni 2017 zonder indicatie ambulante ondersteuning, dagbesteding, kortdurend verblijf en hulp bij huishouden vanuit Wijkzorg te kunnen bieden. In september 2017 is het Indicatieadviesbureau Amsterdam gestart met de beoordeling van 5.000 cliënten met hulp bij huishouden aan de hand van het nieuw vastgestelde beleid.

Maatschappelijke dienstverlening

Activiteit A C D E

Baten	0,1
Lasten	36,9

In 2017 is de stedelijke productindeling op verzoek van de instellingen vereenvoudigd. Daarnaast is in de subsidieverstrekking de overgang naar één uurtarief per instelling gemaakt, wat voor de instellingen een verlichting in de registratie betekent.

Er is in 2017 veel geïnvesteerd in de samenwerking tussen informele netwerken en de formele zorg. Een voorbeeld hiervan is het project Welzijn op Recept, waarbij welzijnscoaches een actieve verbinding leggen tussen de huisartsen en het welzijnsaanbod.

Uitvoering nieuwe Wmo-verordening

Baten	0,0
Lasten	91,6

In 2017 ging een nieuwe inkoopperiode van start voor de periode van 2017-2020. In de inkoopprocedure van ambulante ondersteuning, dagbesteding, hulp bij huishouden en logeeropvang is experimenteerruimte gecreëerd voor vernieuwende zorgconcepten om tot kostenbesparing en kwaliteitsverbetering te komen. We kopen nu bij een fors groter aantal aanbieders in. Hiermee is de continuïteit van zorg en keuzevrijheid van de cliënt gewaarborgd.

Sinds juni 2017 zijn per stadsdeel samenwerkingsverbanden gestart tussen organisaties voor maatschappelijke dienstverlening en zorgaanbieders met als doelen: verduurzamen netwerksamenwerking in de wijk, stimuleren deskundigheid professionals en inrichten van een herkenbare toegang.

De activeringsteams, Ouder Kind teams, SamenDoen en wijkzorgnetwerken zijn na een eerste fase van aparte opbouw, op uitvoeringsniveau intensiever aan het samenwerken. In vier stadsdelen zijn inmiddels zogenoemde schakelteams op uitvoeringsniveau operationeel.

Binnen Wijkzorg is het de rol van de klanthouder om samenhangende ondersteuning voor de Amsterdammer te coördineren. Met trainingen voor medewerkers stimuleren en investeren we in goed klanthouderschap. Het aantal ingevulde ondersteuningsplannen is in de periode 2015-2017 meer dan verdubbeld van ruim 13.000 naar ruim 27.000.

Met de voorziene verschuiving van 24-uurs zorg naar ondersteuning in een situatie waarbij de Amsterdammer thuis woont, groeit de druk op de Wijkzorg. Met aanbieders ontwikkelen we een aanpak om dit te kunnen bieden. Hiermee maken we ook een belangrijke stap in het beschikbaar maken van de basisvoorzieningen.

Vervoersvoorzieningen

Activiteit B D E

Baten	2,3
Lasten	35,6

De gemeente Amsterdam heeft op 21 april 2017 perceel A (Beschermd vervoer) definitief aan de firma RMC gegund en perceel B (Kamer tot kamervervoer) definitief aan Transvision gegund. De nieuwe vervoersovereenkomsten van de gemeente Amsterdam met RMC en Transvision zijn 1 juli 2017 in werking getreden. Na aanloopproblemen is de punctualiteit en klanttevredenheid binnen beide percelen op orde.

In 2017 is het project heronderzoeken gesloten buitenwagens, Canta's en auto(bussen) gestart. In mei heeft de gemeenteraad twee moties aangenomen en is het project stopgezet. Alle klanten zijn geïnformeerd en hebben de juiste beschikking behouden of gekregen, en lopende bezwaarzaken zijn beëindigd.

Woonvoorzieningen

Activiteit B D E

Baten -
Lasten 9,9

In 2017 is er nieuw beleid voor het verstrekken van trapliften vastgesteld. In het nieuwe beleid is het mogelijk om meerdere trapliften te verstrekken en is de primaatgrens verhoogd tot € 10.000. De primaatgrens is het totaal van de kosten van alle aan een cliënt verstrekte Wmo-woonvoorzieningen, waarboven geadviseerd wordt om te verhuizen naar een andere meer geschikte woning. Hiermee wordt het voor meer cliënten mogelijk gemaakt om in hun huidige woning te blijven wonen.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	10,3	11,9	9,4	-2,5
Lasten	202,6	212,8	216,1	3,4
- Saldo van baten en lasten	-192,4	-200,8	-206,7	-5,9
Onttrekking reserves	1,2	3,0	9,4	6,4
Toevoeging reserves	-	2,5	2,5	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,2	0,5	6,9	6,4
Subtotaal stedelijk	**-191,1**	**-200,3**	**-199,8**	**0,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten	8,1	-	-	-
Lasten	17,7	15,4	14,9	-0,4
- Saldo van baten en lasten	-9,6	-15,4	-14,9	0,4
Onttrekking reserves	0,9	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,9	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-8,7**	**-15,4**	**-14,9**	**0,4**
Totalen programmaonderdeel 6.2	**-199,8**	**-215,7**	**-214,7**	**1,0**

Het programmaonderdeel Maatschappelijke ondersteuning heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,0 miljoen. Dat is het resultaat van een positief saldo van € 0,6 miljoen op de stedelijke taken en een positief saldo van € 0,4 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Op dit onderdeel is het resultaat ten opzichte van de begroting € 0,6 miljoen positief. Dit is een gevolg van baten die € 2,5 miljoen lager zijn en lasten die € 3,4 miljoen hoger zijn uitgevallen dan begroot. Daarbij is € 6,4 miljoen meer dan begroot onttrokken aan de egalisatiereserve Wmo.

Baten
De baten van in totaal € 9,4 miljoen uit eigen bijdragen zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door het invoeren van het nieuwe eigen-bijdragebeleid.

Lasten
De lasten van in totaal € 216,1 miljoen zijn € 3,4 miljoen hoger dan begroot, dit is als volgt te verklaren:

- Op het onderdeel Uitvoering Wmo zijn de lasten € 17,3 miljoen hoger dan begroot. Hiervan is € 13,3 miljoen een gevolg van de afschaffing van de eigen bijdrage, van langduriger zorg door het langer thuis wonen van cliënten en de intensivering van de geleverde zorg. Op basis van bestuurlijke wensen is € 4,4 miljoen besteed aan de Aanpak eenzaamheid, Ondersteuning van wijkgericht werken door de wijkverpleging, Opbouw Wijkzorg, Age friendly city en Meedoen werkt! Daarnaast zijn € 0,3 miljoen hoger dan begrote organisatiekosten en € 0,7 miljoen lagere overige uitgaven;
- De lasten bij de Wmo-indicaties zijn € 0,2 miljoen hoger als gevolg van meer herindicatietrajecten voor cliënten Hulp bij het huishouding en meer gebruikers van Canta's;
- Lagere lasten van € 8,7 miljoen bij Hulp bij het huishouden (Hbh) door met name een daling van het aantal cliënten, waaronder een overheveling van ruim 500 cliënten naar de Wet langdurige zorg. Daarnaast is € 5,9 miljoen aan de Hbh-begroting toegevoegd uit het Fonds Werk, Zorg en Jeugdzorg;
- Bij vervoersvoorzieningen en aanvullend openbaar vervoer zijn de lasten € 3,9 miljoen lager dan begroot. Voor € 4,5 miljoen is dit afkomstig uit lagere lasten bij vervoersvoorzieningen. Dit is behaald door lagere tarieven als gevolg van de aanbesteding en door invoering van een eigen bijdrage. Bij het aanvullend openbaar vervoer daarentegen zijn er € 0,6 miljoen hogere lasten door een toename van het aantal ritten;
- Het onderdeel woonvoorzieningen heeft € 0,9 miljoen lagere uitgaven dan begroot. Dit is een gevolg van lagere lasten, voor een bedrag van € 2,3 miljoen. Waar groei was verwacht door langer thuis wonen, bleef het aantal aanvragen dit jaar vrijwel gelijk. Aan het project Toegankelijkheid is € 1,8 miljoen euro besteed;
- Op begeleiding en maatschappelijke dienstverlening waren de lasten € 0,6 miljoen minder dan begroot. Ondanks een grote stijging in het aantal mantelzorg-cadeaus, van 2.750 in 2016 naar 12.980 in 2017, bleef er nog € 0,3 miljoen onbenut. De organisatiekosten waren eveneens € 0,3 miljoen lager dan geraamd.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel maatschappelijke ondersteuning heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,4 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 0,4 miljoen.

Lasten
De totale lasten van € 14,9 miljoen zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. De lasten voor de incidentele prioriteit 'Gebiedsgerichte Preventie in de Zorg', waarvoor in Voorjaarsnota 2017 middelen zijn vrijgemaakt, zijn lager. Omdat het budget pas in de loop van 2017 beschikbaar kwam, konden niet alle activiteiten het afgelopen jaar plaatsvinden. Een deel van de activiteiten vindt plaats in 2018.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.2 Maatschappelijke ondersteuning Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie WMO	16,9	-	-3,0	-	-9,4	-	-6,4	7,5
Knelpuntenfonds toegankelijkheid	-	2,5	-	2,5	-	-	-	2,5
Totalen	**16,9**	**2,5**	**-3,0**	**2,5**	**-9,4**	**-**	**-6,4**	**10,0**

Egalisatiereserve Wmo

- Volgens de afspraken is het tekort op de Wmo openeinderegelingen gecompenseerd door een onttrekking aan de egalisatiereserve;
- Per saldo komt het resultaat op de openeinderegelingen uit op een overschrijding van € 6,4 miljoen. De raad heeft in 2017 besloten € 3 miljoen te onttrekken aan de egalisatiereserve voor gebiedsgerichte preventieve activiteiten in de zorg en welzijn. Rekening houdend met deze begrote onttrekking van € 3 miljoen voor gebiedsgerichte preventie Zorg en Welzijn (motie 790) en het negatieve resultaat op de openeinderegelingen, bedraagt de totale onttrekking eind 2017 € 9,4 miljoen. Eindstand van de egalisatiereserve is € 7,5 miljoen.

Knelpuntenfonds Toegankelijkheid

Voor het project toegankelijkheid is in 2017 € 2,5 miljoen beschikbaar. Voor toegankelijkheid is in totaal € 1,8 miljoen uitgegeven. Voor deze uitgaven was door de gemeenteraad een bestemmingsreserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid ingesteld, waarbij de dotatie wel was geraamd en de onttrekkingen abusievelijk niet. De uitgaven voor toegankelijkheid zijn daarom binnen de begroting opgelost.
De bestemmingsreserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid kent eind 2017 een omvang van € 2,5 miljoen.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.2 Maatschappelijke ondersteuning Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Verzorgingshuizen ouden van dagen	0,4	-	-	-	-	-	-	0,4
Voorziening Verhuiskostenvergoeding Wmo	2,0	-	-	-	-	-	-	2,0
Totalen	**2,4**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,4**

Er zijn geen mutaties in de voorzieningen.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de gemeenteraad vastgesteld. In dit meerjarenbeleidsplan staan de ambities van het college van B en W. De doelen en prioriteiten uit het beleidsplan vormen het kompas voor het sociaal domein in de komende jaren;
- Wmo-verordening 2015. Deze is op 26 november 2014 door de gemeenteraad vastgesteld en is geldig vanaf 1 januari 2015. De Wmo-verordening:
  - beschrijft het toegangsproces tot voorzieningen;
  - omschrijft de aanwezige algemene voorzieningen;
  - bepaalt de voorwaarden voor toegang tot maatwerkvoorzieningen;
  - geeft helderheid over de omstandigheden waaronder de gemeente compensatie biedt aan bewoners met beperkingen;

- stelt voorwaarden waaronder een persoonsgebonden budget (Pgb) en financiële tegemoetkoming worden verstrekt;
- geeft aan of er eigen bijdragen gelden;

- Uitgangspunten voor de inkoop Ambulante ondersteuning, dagbesteding, hulp bij het huishouden en kortdurend verblijf 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 30 maart 2016 (nr 96/245).

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. De beschikbare middelen zijn niet toereikend om tijdig ondersteuning te bieden aan mensen die dat nodig hebben. Er ontstaan wachtlijsten voor ambulante ondersteuning en/of dagbesteding.
Maatregel: Monitoren van uitgavebudget. Indien nodig ontwikkelen van extra voorstellen voor kostenbeheersing. Er worden afspraken met het veld gemaakt om zoveel mogelijk mensen ondersteuning te bieden die nodig is, zo nodig in een andere/ lichtere vorm.

2. Professionals weten elkaar niet op het juiste moment te vinden, waardoor cliënt onvoldoende ondersteuning krijgt.
Maatregel: Door de vorming van allianties wijkzorg in 2018 krijgt een aantal partijen expliciet de opdracht om verbinding tussen professionals makkelijker te maken.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Aanbieders maatschappelijke dienstverlening	13.979	13.719
2	Stichting MEE	5.210	5.255
3	Stelpost mantelzorgondersteuning	4.000	4.166

1. Aanbieders maatschappelijke dienstverlening en 2. Stichting MEE
Subsidies aan aanbieders maatschappelijke dienstverlening (Madi's) en Stichting MEE worden verstrekt voor advies en informatie, vraagverheldering, kortdurende ondersteuning en onafhankelijke cliëntondersteuning. Deze opdracht komt voort uit een wettelijke taak, uitgewerkt in de Amsterdamse Wmo-verordening. Lagere aanvragen door de Madi's hebben tot een lagere subsidieverstrekking geleid. Bij de subsidie voor Stichting MEE heeft een hogere aanvraag tot een hogere subsidieverstrekking geleid.

3. Stelpost mantelzorgondersteuning
Dit is ook het geval bij de subsidies voor de mantelzorgondersteuning en vrijwillige inzet waar de hogere aanvragen tot een hogere subsidieverstrekking hebben geleid.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6.3 Opvang

Opvang en ondersteuning bieden voor mensen met langdurige psychische aandoeningen en dak- of thuislozen; handelen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

Belangrijke ontwikkelingen

Kerndoelstelling is dat kwetsbare Amsterdammers, die voorheen zouden worden opgenomen in een 24-uursvoorziening, meer en eerder zelfstandig wonen in de wijk. Daarnaast is er de doelstelling dat zij binnen drie maanden passende ondersteuning krijgen bij hun hulpvraag. De eerste resultaten zijn zichtbaar. De verschuiving naar meer en eerder zelfstandig wonen is terug te zien in de ontwikkeling van de opvangcapaciteit. Het aantal mensen dat ondersteuning in de woning krijgt stijgt en het aantal mensen dat in een 24-uursvoorziening verblijft, daalt. Deze beweging is mede mogelijk gemaakt door het stijgend aantal woningen dat ter beschikking wordt gesteld voor kwetsbare groepen.
Meer mensen zelfstandig laten wonen betekent ook een uitdaging. Zorginstellingen en woningcorporaties werken nauw samen om goede, voortdurende ambulante begeleiding aan zelfstandig wonende cliënten mogelijk te maken. Daarnaast bekijken we in hoeverre de samenwerkingsverbanden rond Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ)-problematiek in de stadsdelen geïntensiveerd moeten worden om tijdig signalen op te pakken waar het mis gaat.

Nog niet overal zijn positieve resultaten zichtbaar. Bij de maatschappelijke opvang voor gezinnen is de wachttijd gestegen en bij Beschermd wonen blijft het aantal wachtenden ongewijzigd. De verklaring hiervoor is het toenemend aantal nieuwe aanmeldingen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

Amsterdammers met langdurige psychische aandoeningen en dak- of thuislozen krijgen, gegeven hun perspectief, passende opvang en/of ondersteuning.
De gemeente stimuleert via vernieuwing in het ondersteuningsaanbod dat mensen zo zelfstandig mogelijk wonen. Randvoorwaarde hiervoor is dat er in 2018 voldoende woonplekken zijn. De centrale toegang tot beschermd wonen en voorzieningen voor maatschappelijke opvang wordt verbeterd. Het Koersbesluit Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen 2016-2020, Thuis in de Wijk, is in het najaar 2016 vastgesteld in de gemeenteraad. De indicatoren zijn bij de Voorjaarsnota 2017 gespecificeerd. Het realiseren van voldoende woonplekken voor de uitstroom uit de opvangvoorzieningen is een randvoorwaarde om de doelstellingen te bereiken. Het resultaat daarvan is verantwoord in het programma Wonen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Daling met 20% van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen in 2020 ten opzichte van 2015.	874 (2015)	787	n.n.b.	2018 2019 2020	743 699 699
1.2 Aandeel nieuwe cliënten (nieuwe instroom) dat direct zelfstandig gaat wonen stijgt van 40% naar 60%.	41% (2015)	50%	n.n.b.	2018 2019 2020	55% 60% 60%
1.3 Het aantal her-aanmeldingen van mensen woonachtig in de regio Amsterdam daalt met 50% in 2020 ten opzichte van 2015.	228 (2015)	210	n.n.b.	2018 2019 2020	190 160 115

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De centrale toegang tot de maatschappelijke opvang en beschermd wonen is verbeterd. De wachttijden zijn korter geworden, cliënten krijgen minder hulpverleners te spreken en krijgen sneller een geïntegreerde intake. De gemeente zet extra schuldhulpverlening in voor cliënten die in

aanmerking komen voor Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen.
Het aantal beschikbare woningen voor mensen die in aanmerking komen voor Maatschappelijke Opvang of Beschermd Wonen is toegenomen tot 480 woningen. We hebben contractafspraken gemaakt met instellingen om snel passende woonbegeleiding te leveren.
Er zijn verschillende projecten gestart die bevorderen dat instellingen die werkzaam zijn in de wijkzorg, een beter toegespitst aanbod hebben op mensen met een probleem op het gebied van huisvesting.

Op basis van de nota Aanpak personen met Verward Gedrag 2017-2018 en de programma-opgave volgens het collegebesluit (van 11 oktober 2016), is op 1 januari 2017 het Programma Aanpak Personen met Verward Gedrag gestart in Amsterdam, dat ook regionaal moet functioneren. In 2017 zijn onder andere een klankbordgroep gestart en de voorbereidingen getroffen voor de uitbreiding naar vier psycholances (snelle zorg door ambulante psychiaters) in april 2018.

In 2017 is de Amsterdamse ontwikkelagenda voor herstel en participatie voor mensen met ernstige psychiatrische aandoeningen (EPA) (2017-2022) samen met externe partijen opgesteld.

Doel 2

Activiteiten **C**

Slachtoffers van mensenhandel en prostitutie krijgen passende ondersteuning en/of opvang.
De gemeente organiseert ondersteuning en zorg (psychosociaal, psychiatrische begeleiding, opvang) afhankelijk van de zorgvraag van de slachtoffers.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage van de bereikte slachtoffers van mensenhandel dat hulp krijgt.	100% (2015)	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%
2.2 Percentage van de organisaties die zorg bieden aan slachtoffers van mensenhandel dat handelt zoals afgesproken met de gemeente.	95% (2015)	95%	95%	2018 2019 2020	95% 95% 95%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De gemeente Amsterdam verzorgt opvang en ondersteuning van slachtoffers van zowel seksuele- als arbeidsuitbuiting in het Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel (ACM). De Amsterdamse zorgcoördinator mensenhandel rapporteert periodiek integraal aan de gemeente Amsterdam en de Nationaal Rapporteur Mensenhandel (NRM) via de landelijke organisatie Comensha.
In 2017 hebben er vanuit het ACM 70 zorgtrajecten voor slachtoffers van mensenhandel gelopen. Daarnaast hebben 32 slachtoffers van mensenhandel in een doorstroomwoning zorg ontvangen.
In Amsterdam zien we ook minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Voor minderjarige slachtoffers is een zogenoemd noodbed beschikbaar gesteld binnen de jeugdzorg.
Gemeenteambtenaren, onder andere baliemedewerkers en klantmanagers, worden getraind in het herkennen van signalen van mensenhandel.

Doel 3

Activiteiten **C** **D** **E**

Slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties krijgen hulp zodat ze weer veilig kunnen wonen.
Het streven is dat slachtoffers binnen één jaar weer duurzaam veilig wonen. Door te investeren in preventie en tijdige signalering wordt voorkomen dat problemen ontstaan of langdurig blijven bestaan.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties dat binnen een jaar na start van de bemiddeling duurzaam veilig woont.	50% (2011)	65%	n.n.b.	2018 2019 2020	65% 65% 65%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken
Per 2017 zijn de middelen vanuit Zorg voor Veilig Thuis ondergebracht in de begroting van de GGD en worden door de GGD verantwoord.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Aantal gecontracteerde aanbieders maatschappelijke opvang en beschermd wonen (subsidie in 2016, inkoop vanaf 2017).	13 (2016)	13	13	2018 2019 2020	13 13 13

Activiteit B

Doelen 1

We verbeteren het proces van toegang, plaatsing, uitstroom van beschermd wonen en daklozenopvang.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicatoren en streefwaarden bepaald.

Activiteit C

Doelen 2 3

We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal mensen in opvang na huiselijk geweld (subsidie in 2016, inkoop in 2017).	237 (2015)	237	240	2018 2019 2020	237 237 237

Activiteit D

Doelen 3

Opdrachtgeverschap Veilig Thuis in samenwerking met regiogemeenten. Onderdelen zijn preventie, ontwikkeling passend aanbod en verbeteren ketensamenwerking en signalering.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal afgehandelde adviesvragen (a) en meldingen (m) over huiselijk geweld en kindermishandeling. (Amsterdam (A) + regio (R))	5.119 (a) 4.838 (m)	5.000 (a) 5.000 (m)	4.384 (a) 7.541 (m)	2018 2019 2020	3.560 (A) + 328 (R) (a), 5.613 (A) + 820 (R) (m) n.v.t. n.v.t.

Activiteit E

Doelen 3

Tijdelijk huisverbod inzetten als middel bij meldingen van huiselijk geweld, om voor een afkoelperiode te zorgen, waarin we met zowel achterblijver als uithuisgeplaatste kijken welke hulp en acties opgestart moeten worden.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicatoren en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Gemeenschappelijke regeling GGD Amsterdam-Amstelland
Met ingang van 1 januari 2017 worden de taken van het Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK) in de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland ondergebracht. Samen met de regiogemeenten wordt in 2017 'op weg naar duurzame veiligheid' (de regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020) uitgevoerd. Onderdelen zijn:

- Voorlichtings- en preventie-activiteiten;
- Het verder ontwikkelen van multidisciplinair casusoverleg tussen straf- en zorgpartijen;
- Het verbeteren van signaleringen en meldingen huiselijk geweld en kindermishandeling door professionals en vrijwilligersorganisaties.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.3	**Baten** 10,3	**Lasten** 224,4

Begeleiding en Zorg voor Dak- en thuislozen — **Activiteit** A B

Baten	9,0
Lasten	199,9

De gemeente biedt via inkoop en het subsidiëren van instellingen passende opvang en ondersteuning aan dak- en thuislozen, verslaafden, GGZ-cliënten, zwerfjongeren en dakloze gezinnen met kinderen. Doel daarbij is dat de cliënt zo snel mogelijk weer zelfstandig woont.

Crisishulp — **Activiteit** C

Baten	1,4
Lasten	1,4

De opvang van prostituees is in 2017 administratief overgedragen aan de afdeling Openbare Orde en Veiligheid. In 2018 valt deze activiteit niet meer onder programma 6.

De gemeente biedt via inkoop of subsidiëring van instellingen opvang en nazorg aan slachtoffers van mensenhandel. Dit zijn meestal slachtoffers van arbeids- of seksuele uitbuiting.

Vrouwenopvang Amsterdam vangt slachtoffers van huiselijk geweld op, zowel mannen als vrouwen. Zonder deze opvang was de veiligheid voor hen niet te garanderen.
In samenwerking met de regiogemeenten biedt de gemeente als opdrachtgever van Veilig Thuis, preventie en een passend aanbod in situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling. Bij huiselijk geweld kan een tijdelijk huisverbod worden opgelegd in combinatie met een hulpaanbod voor achterblijver(s) en uithuisgeplaatste(n).

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	18,0	10,5	9,3	-1,3
Lasten	213,6	220,5	224,4	4,0
- Saldo van baten en lasten	-195,6	-209,9	-215,2	-5,2
Onttrekking reserves	1,7	1,1	1,1	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,7	1,1	1,1	-
Subtotaal stedelijk	**-193,8**	**-208,9**	**-214,1**	**-5,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	0,3	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-0,3	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,3**	**-**	**-**	**-**
Totalen programmaonderdeel 6.3	**-194,1**	**-208,9**	**-214,1**	**-5,2**

Het programmaonderdeel Opvang heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 5,2 miljoen op de stedelijke taken. Het gebiedsgericht werken heeft geen aandeel in dit programmaonderdeel.

Toelichting stedelijk

Op dit onderdeel is het resultaat € 5,2 miljoen negatief. Dat is het gevolg van € 1,3 miljoen lagere baten en € 4 miljoen hogere lasten.

Baten

De baten van € 9,3 miljoen zijn € 1,3 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere opbrengsten van € 1,3 miljoen dan begroot bij de begeleiding van dak- en thuislozen. Voor € 1,3 miljoen is dat een gevolg van de om- en afbouw van onder andere 24-uursvoorzieningen, omdat er meer nadruk is op het bieden van ambulante ondersteuning aan mensen die zelfstandig wonen. Hierdoor nemen de opbrengsten uit eigen bijdragen af;
- Niet gerealiseerde niet-beïnvloedbare huurinkomsten voor € 0,2 miljoen;
- Hogere baten op een aantal kleinere onderdelen voor in totaal € 0,2 miljoen.

Lasten

De lasten van € 224,4 miljoen zijn € 4 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt als volgt verklaard:

- Hogere lasten van € 5,5 miljoen bij de opvang van specifieke doelgroepen:
  - De uitvoering van het vreemdelingenbeleid en van de bed-bad-broodvoorzieningen (BBB) is € 3,7 miljoen hoger dan begroot. Half augustus werd bekend dat de tijdelijke rijksuitkering BBB van € 2,6 miljoen niet toegevoegd is aan de Zorgbegroting, waardoor de financiële dekking voor de BBB-voorzieningen deels is weggevallen;
  - Een overschrijding op de organisatiebegroting van € 1,9 miljoen. Hiervan is € 1,6 miljoen het gevolg van het feit dat de apparaatsbegroting in voorgaande jaren niet in lijn is gebracht met het vastgestelde reorganisatieplan Zorg en de toegestane formatieomvang. Daarnaast zijn er voor € 0,3 miljoen hogere uitgaven voor overige personeelskosten.
- Hogere lasten van € 0,5 miljoen bij het onderdeel Vrouwenopvang;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen bij de beleidsvelden Wonen en Prostitutie;

- Lagere lasten van € 2,5 miljoen bij de begeleiding en zorg voor dak- en thuislozen:
  - Lagere lasten van € 2,2 miljoen voor de begeleiding van dak- en thuislozen Dit is ongeveer 1% van begroting en opgebouwd uit een reeks relatief kleine onderbestedingen. In 2017 zijn de lasten verhoogd met € 17,6 miljoen. Deze bestaan uit middelen uit het fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg en uit rijksmiddelen. Hiervan is € 15,4 miljoen ingezet voor onder andere de winteropvang, aanpassing van de inkoopcontracten op grond van hogere productie, uitgaven voor licht verstandelijk beperkten (LVB), financiering toegankelijkheidsprojecten en extra uitgaven aan zorg bij cliënten thuis of op locatie (ambulantisering);
  - Lagere overheadslasten van € 0,3 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
Er zijn geen toe te lichten lasten.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.3 Maatschappelijke opvang Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve voorzieningen begeleid wonen	2,9	-	-1,1	-	-1,1	-	-	1,9
Totalen	**2,9**	**-**	**-1,1**	**-**	**-1,1**	**-**	**-**	**1,9**

Volgens de begroting is € 1,1 miljoen aan de reserve voorzieningen begeleid wonen onttrokken om de uitgaven te dekken voor uitstroom uit de opvang. Deze reserve vormt een onderdeel van de financiering zoals genoemd in het Koersbesluit Thuis in de wijk, dat de gemeenteraad in 2016 heeft vastgesteld.

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Opvang.

Beleidskaders

- Uitgangspunten voor de inkoop Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr. 68/173);
- Uitgangspunten voor de inkoop Vrouwenopvang 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr. 69/174);

- Regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020, 'Op weg naar duurzame veiligheid'. Vastgesteld in college van B en W 9 december 2014 (BD 2014-012447);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de gemeenteraad vastgesteld. In dit meerjarenbeleidsplan zijn de ambities van het college opgenomen. De doelen en prioriteiten uit het beleidsplan vormen het kompas voor het sociaal domein in de komende jaren;
- Wmo-verordening 2015. Deze is op 26 november 2014 door de gemeenteraad vastgesteld, is geldig vanaf 1 januari 2015 en:
  - beschrijft het toegangsproces tot voorzieningen;
  - omschrijft de aanwezige algemene voorzieningen;
  - bepaalt de voorwaarden voor toegang tot maatwerkvoorzieningen;
  - geeft helderheid over de omstandigheden waaronder de gemeente compensatie biedt aan bewoners met beperkingen;
  - stelt voorwaarden waaronder een persoonsgebonden budget (Pgb) en financiële tegemoetkoming wordt verstrekt;
  - geeft aan of er eigen bijdragen gelden.
- Koersbesluit Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (vastgesteld door de gemeenteraad in september 2016).

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Toegang tot beschermd wonen is niet te beheersen doordat er extra instroom is en door het beginsel van landelijke toegankelijkheid.
Maatregel: Ervoor zorgen dat er genoeg mensen uitstromen uit Beschermd Wonen zodat er plaats is voor nieuwe instroom.

2. De aangiftebereidheid van prostitutieslachtoffers is laag, waardoor slachtoffers niet in beeld komen.
Maatregel: De gemeente benoemt een vertrouwensvrouw om prostitutieslachtoffers directe zorg, veiligheid en begeleiding bij aangiftetrajecten te bieden.

3. De middelen voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang zijn op historische basis verdeeld over 43 centrumgemeenten. Het Rijk wil begin 2018 een besluit nemen over de objectieve verdeling van deze middelen over alle gemeenten vanaf 2020. Risico hierbij is een zeer forse budgetdaling voor de gemeente Amsterdam.
Maatregel: Het proces naar een objectief verdeelmodel wordt voorlopig gestaakt. Eerst worden de effecten van de openstelling van de Wet Langdurige Zorg voor GGZ-patiënten afgewacht. Deze openstelling zal tot een verlaging van de uitkering van het rijk aan de gemeente leiden. Invoering van een nieuw verdeelmodel zal naar verwachting op zijn vroegst in 2021 plaatsvinden. De G4 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht) hebben een contra-expertise laten uitvoeren om een landelijke herverdeling te beoordelen en te beïnvloeden.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Maatschappelijke Opvang/ Kwetsbare burgers	24.448	27.907
2	Nachtopvang	2.700	1.102
3	Opvang gezinnen	1.000	1.396

1. Maatschappelijke Opvang/ Kwetsbare burgers
Subsidie Maatschappelijke Opvang (MO) wordt verstrekt in het kader van de subsidieverordening opvang en begeleiding van kwetsbare burgers. Gericht op het helpen van kwetsbare burgers om zo zelfstandig mogelijk te functioneren. Hogere aanvragen hebben tot een hogere subsidieverstrekking geleid.

2. Nachtopvang
De subsidie wordt ingezet voor de uitbreiding van de nachtopvang. Door verbouwingen zijn de locaties niet het hele jaar open geweest en is een lager subsidiebedrag verstrekt. Het resterend bedrag van € 1,6 miljoen is besteed aan laagdrempelige opvang.

3. Opvang gezinnen
De subsidie wordt ingezet voor de opvang van gezinnen. Hogere aanvragen hebben tot een hogere subsidieverstrekking geleid.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6.4 Welzijn

Amsterdammers ondersteunen elkaar en zetten zich actief in voor hun omgeving. Mantelzorgers en vrijwilligers voelen zich gewaardeerd en ondersteund.

Belangrijke ontwikkelingen

De activiteiten van het programmaonderdeel Welzijn hebben geresulteerd in meer sociale (zelf)redzaamheid, sociale samenhang en actief burgerschap. Samen met de stadsdelen en diverse instellingen hebben we activiteiten uitgevoerd om vrijwilligers te werven en trainen, en mantelzorgers en vrijwilligers te waarderen en te ondersteunen. Kwetsbare Amsterdammers kunnen hierdoor langer zelfstandig thuis wonen met ondersteuning vanuit hun netwerk, zoals mantelzorgers, vrijwilligers, vrienden of buren. We hebben manieren ontwikkeld om eenzaamheid in de stad te verminderen. Ook is 2017 het jaar waarin meer ruimte is gegeven aan maatschappelijke initiatieven.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D E F

Amsterdammers zetten zich in voor elkaar en de omgeving. De leefbaarheid in de stad verbetert doordat mensen elkaar helpen en vrijwilligerswerk doen.
Er zijn minder eenzame mensen in de stad doordat de gemeente basisvoorzieningen organiseert waar mensen elkaar kunnen ontmoeten er voor bepaalde groepen een specifieke aanpak heeft. De signalering door zorgprofessionals is belangrijk aangrijpingspunt voor interventies. Mantelzorgers worden tijdelijk ontlast van de zorg voor hun naasten door voorzieningen die de gemeente zelf biedt of door de inzet van vrijwilligers. Er zijn meer vrijwilligers die zich inzetten voor Amsterdammers die zorg of ondersteuning nodig hebben. De GGD meet eens in de vier jaar de indicatoren in de Amsterdamse Gezondheidsmonitor. Het meest recente onderzoek stamt uit 2012. De streefpercentages voor 2018 zijn vastgelegd in het Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Percentage overbelaste mantelzorgers.	17,9% (2012)	17,9%	17%	2018 2019 2020	17% 16% 15%
1.2 Percentage Amsterdammers dat zich niet geïsoleerd voelt.	43% (2012)	45%	40% (2016)	2018 2019 2020	45% 45% 45%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1
Aan twintig organisaties hebben we subsidie verleend voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers.
De verbinding tussen zorgprofessionals, welzijn en informele zorg is in 2017 gestimuleerd en versterkt.

Indicator 1.2
In 2017 hebben we verschillende waarderings- en bewustwordingsactiviteiten georganiseerd voor mantelzorgers en vrijwilligers.
Op de dag van de Mantelzorgers en op de Dag van de Vrijwilliger zijn respectievelijk de mantelzorgers en de vrijwilligers door de gemeente en de stadsdelen bedankt voor hun goede zorg en inzet, waarbij zij een cadeau van de gemeente konden ontvangen.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Het stimuleren, faciliteren, werven en bevorderen van (deskundigheid van) vrijwilligers.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit B

Doelen 1

Gebiedsgerichte afspraken maken met bestuurscommissies en maatschappelijke organisaties over aansluiting welzijn, wijkzorg, dagbesteding en informele zorg.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal gebieden waarin wijkzorgnetwerken worden gefaciliteerd.	22 (2015)	22	22	2018 2019 2020	22 22 22

Activiteit C

Doelen 1

Waarderen van mantelzorgers en vrijwilligers.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal mantelzorgers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	2.340 (2015)	2.750	12.980	2018 2019 2020	3.000 3.000 3.000
C.2 Aantal vrijwilligers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	4.861 (2015)	5.000	11.500	2018 2019 2020	5.000 5.000 5.000

Activiteit D

Doelen 1

Uitvoeringspartijen contracteren om mantelzorgers en vrijwilligers te ontlasten.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal partijen die vanuit het stedelijk kader subsidie ontvangen voor activiteiten mantelzorgondersteuning en bevorderen vrijwillige inzet.	16 (2016)	18	20	2018 2019 2020	19 20 20

Activiteit E

Doelen 1

Het stimuleren en bekostigen van basisvoorzieningen en maatschappelijke initiatieven die leiden tot versterking van de informele hulp.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit F Doelen 1

De Aanpak Eenzaamheid Amsterdam loopt vanaf 2017. 300 aandeelhouders zijn actief in de aanpak, zij bereiken 75% van de eenzame Amsterdammers.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.4	**Baten** 0,5	**Lasten** 42,0

Sociale samenhang en actief burgerschap

Baten	0,5
Lasten	36,1

Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Baten	-
Lasten	4,3

Ondersteunen, faciliteren en waarderen van mantelzorgers en vrijwilligers **Activiteit A C**

In 2017 hebben wij aan twintig organisaties subsidie verleend voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers. Enkele voorbeelden van resultaten specifiek over vrijwilligers:

- Vrijwilligers zijn geworven en getraind om zich als maatje of buddy in te zetten voor kwetsbare Amsterdammers of respijtzorg. Bij de werving hebben we ook specifiek geprobeerd scholieren/jongeren te bereiken;
- Bedrijven hebben samengewerkt met maatschappelijke organisaties. In het project 'om de tafel met bedrijven' zijn bedrijven die kennis, netwerk, of faciliteiten ter beschikking wilden stellen, gekoppeld aan maatschappelijke organisaties die daaraan behoefte hadden;
- Vrijwilligersorganisaties hebben door specifieke training hun vrijwilligersbeleid verbeterd.

Het beschikbare budget voor mantelzorgondersteuning hebben we besteed aan het versterken van basisvoorzieningen voor mantelzorgondersteuning. Stadsdelen en gemeente gaven elk een deel uit maar deden dit in samenwerking. Onder andere voor het beter bereiken van (jonge) mantelzorgers met de beschikbare ondersteuning, uitbreiding van diverse ondersteuningsmogelijkheden, zoals informele respijtzorg en praktische hulp en ondersteuning onder andere bij regelzaken.

We hebben in 2017 verschillende waarderings- en bewustwordingsactiviteiten georganiseerd voor mantelzorgers en vrijwilligers.

- In de week van de jonge mantelzorger zijn verschillende activiteiten georganiseerd op stadsniveau, op scholen en via de media;
- Op en rond de Dag van de Mantelzorg (10 november) zijn mantelzorgers bedankt voor hun goede zorg en inzet en ontvingen 12.980 mantelzorgers een mantelzorgcadeau via website/ sociaal loket. Door direct aanschrijven, publiekscampagne en een duidelijker en gemakkelijker aanvraagproces van de VVV-bon, hebben we ruim 10.000 meer mantelzorgers bereikt met het cadeau dan in 2016. De website over mantelzorg is heel vaak bezocht;

- Op de Dag van de Vrijwilliger (7 december) zijn vrijwilligers met diverse activiteiten bedankt voor hun inzet. Ongeveer 11.500 vrijwilligers zijn op deze manieren in het zonnetje gezet. Dit zijn 6.500 vrijwilligers meer dan verwacht.

Wijkzorgnetwerken ***Activiteit*** **B**

Sinds juni 2017 zijn in elk stadsdeel de wijkzorgallianties actief. Welzijn is in alle wijkzorgnetwerken vertegenwoordigd. In een aantal stadsdelen maken zij ook onderdeel uit van de alliantie. Dat bevordert de samenwerking tussen professionals en de informele netwerken in de stad.

De verbinding tussen de zorgprofessionals, welzijn en informele zorg is in 2017 gestimuleerd en versterkt. In 2017 hebben we een stadsbrede uitvoering van Welzijn op Recept gestimuleerd. Met Welzijn op Recept verwijzen huisartsen Amsterdammers met psychosociale klachten door naar het welzijnsaanbod in de wijken.

Uitvoeringspartijen contracteren om mantelzorgers en vrijwilligers te ontlasten ***Activiteit*** **D**

Naast inzet van de het beschikbare budget, hebben we in 2017 aan twintig organisaties subsidie verleend voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers. Professionals en vrijwilligers zijn getraind om mantelzorgers te ondersteunen. Voor deze professionals is ook een online Wegwijzer voor mantelzorgondersteuning gemaakt.

Basisvoorzieningen in de stadsdelen ***Activiteit*** **E**

De stadsdelen voeren de basisvoorzieningen uit. Met de inzet op de basisvoorzieningen is in 2017 op hoofdlijnen het volgende bereikt:

- De samenwerking tussen informele netwerken en de wijkteams is versterkt;
- Steeds meer kwetsbare groepen kunnen meedoen in de wijk;
- Steeds meer vrijwilligers in de informele zorg en in het welzijnswerk zijn toegerust om om te gaan met de steeds complexere problematiek van Amsterdammers voor wie zij zich inzetten, door deskundigheidsbevordering;
- Het aantal bewonersinitiatieven in de stad is gegroeid, mede door de ondersteuning vanuit het Welzijnswerk;
- Een gezamenlijk verbetertraject is gestart om de uitvoering van een aantal basisvoorzieningen efficiënter te laten lopen. Dit doen we door de administratieve lasten bij uitvoerders te verlagen.

Verder vinden wij het belangrijk om maatschappelijke initiatieven te ondersteunen die bijdragen aan het versterken van informele hulp:

- In 2017 ontwikkelden wij een werkwijze die voor maatschappelijke initiatiefnemers duidelijkheid geeft waar zij met hun vragen terecht kunnen en wat zij kunnen en mogen verwachten van de gemeente;
- Ook werkten stad en stadsdelen samen om oplossingen te bieden voor hobbels die initiatieven tegenkomen bij het verder opzetten van hun initiatief. Bijvoorbeeld wegwijs maken in inkoopprocedures van de gemeente of advies geven over financiën en andere samenwerkingspartners.

Aanpak Eenzaamheid ***Activiteit*** **F**

In juli 2017 heeft de gemeenteraad het plan van aanpak Eenzaamheid aangenomen.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-**	**-**	**-**	**-**
Gebiedsgericht werken				
Baten	2,1	-	0,0	0,0
Lasten	46,7	43,0	42,0	-1,0
- Saldo van baten en lasten	-44,6	-43,0	-42,0	1,0
Onttrekking reserves	2,7	0,5	0,5	-0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2,7	0,5	0,5	-0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-41,9**	**-42,5**	**-41,5**	**1,0**
Totalen programmaonderdeel 6.4	**-41,9**	**-42,5**	**-41,5**	**1,0**

Het programmaonderdeel welzijn heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1 miljoen op het gebiedsgericht werken. Stedelijk is er geen aandeel in dit programmaonderdeel.

Toelichting stedelijk

Baten
Er zijn geen toe te lichten baten.

Lasten
Er zijn geen toe te lichten lasten.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel welzijn heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 1,0 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 1,0 miljoen.

Lasten
De lasten van € 42,0 miljoen zijn € 1,0 miljoen lager dan begroot. De komt door:

- Lagere lasten van € 0,1 miljoen doordat er minder is uitgegeven voor statushouders. Door vertraging van de uitvoering van de fysieke huisvestingsprojecten is ook de uitvoering van daaraan gekoppelde activiteiten van het stadsdelen vertraagd;
- Lagere lasten voor jeugdwelzijn van € 0,1 miljoen doordat we extra beschikbaar gekomen middelen niet volledig besteed hebben. Doordat dit pas halverwege het jaar beschikbaar kwam, was het niet mogelijk om alle activiteiten in 2017 uit te laten voeren;
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen voor subsidies doordat in enkele gevallen de jaarverantwoordingen voor die subsidies lager uitvallen. In die gevallen vorderen we het te veel betaalde bedrag terug;
- Het resterende verschil van € 0,6 miljoen voordelig komt door meerdere kleinere verschillen die kleiner zijn dan € 0,2 miljoen. Deze lichten we niet verder toe.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.4 Welzijn Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve knelpunten sociaal domein	0,2	-	-0,2		-0,2	-	-	-
Multifunctionele Centra (MFC's)	0,6	-	-0,3		-0,3	-	-	0,3
Totalen	**0,8**	**-**	**-0,5**	**-**	**-0,5**	**-**	**-**	**0,3**

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Welzijn.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit heeft de gemeenteraad op 1 april 2015 vastgesteld. In dit meerjarenbeleidsplan zijn de ambities van het college van B en W opgenomen. De doelen en prioriteiten uit het beleidsplan vormen het kompas voor het sociaal domein in de komende jaren.
- Wmo-verordening 2015. Deze is op 26 november 2014 door de gemeenteraad vastgesteld, is geldig vanaf 1 januari 2015 en:
  - beschrijft het toegangsproces tot voorzieningen;
  - omschrijft de aanwezige algemene voorzieningen;
  - bepaalt de voorwaarden voor toegang tot maatwerkvoorzieningen;
  - geeft helderheid over de omstandigheden waaronder de gemeente compensatie biedt aan burgers met beperkingen;
  - stelt voorwaarden waaronder een persoonsgebonden budget (Pgb) en financiële tegemoetkoming wordt verstrekt;
  - geeft aan of er eigen bijdragen gelden.
- Subsidieregeling Ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet, vastgesteld door het college van B en W op 6 juni 2017;
- Agenda Informele zorg en Vrijwillige inzet 2015-2017, op 20 juni 2017 collegebesluit tot verlenging tot en met 2018. Vastgesteld door het college op 8 maart 2016;
- Stedelijk kader Afspraken basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017-2018, op 29 juni 2017 raadsbesluit tot verlenging tot en met 2019;
- Subsidieregeling Basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017, vastgesteld door het college van B en W op 13 juni 2017.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Geen toename van vrijwilligers informele hulp waardoor (kwetsbare) Amsterdammers zonder eigen netwerk kans lopen op vereenzaming.
Maatregel: Per wijk kansen in kaart brengen en faciliteren. Daarnaast als overheid het goede voorbeeld geven. De gemeente organiseert een vangnet in het geval de omgeving onvoldoende kan bijdragen.

2. Aanbod informele zorg en basisvoorzieningen is onvoldoende bekend bij professionele hulpverleners waardoor dit aanbod onvoldoende wordt ingezet.
Maatregel: Per 1 juni 2017 zijn per stadsdeel allianties van wijkzorgorganisaties gevormd. Een belangrijke opdracht voor deze allianties is de samenwerking met de stadsdelen om de verbinding formele/informele zorg te verbeteren.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 6.4 Welzijn zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.6.5 Sport

Sportparticipatie stimuleren, sportaanbieders ondersteunen, topsport en (top)sportevenementen bevorderen en sportaccommodaties realiseren.

Belangrijke ontwikkelingen

De vier belangrijkste ontwikkelingen voor 2017 zijn:

- Amsterdam groeit snel als het gaat om woningen en inwoneraantal. Een belangrijke ontwikkeling en misschien wel een trendbreuk, is dat er in 2017 een ' sportnorm' is ontwikkeld. Daarmee is het uitgangspunt geformuleerd dat het sportareaal moet meegroeien met het groeiend aantal inwoners;
- Amsterdam is een gewilde gaststad voor grote en kleinere sportevenementen. Amsterdam kiest voor topsportevenementen die passen bij Amsterdam en die een podium bieden voor Amsterdamse topsporters en talenten. Amsterdam werft en investeert alleen in die evenementen die bijdragen aan de verhoging van de sportparticipatie, haar sportieve (inter) nationale profilering, de maatschappelijke -en economische ontwikkeling van de stad;
- Sinds 2017 is het Sportpunt het aanspreekpunt voor alle sporters, sportaanbieders en in sport geïnteresseerde partijen. Bij het Sportpunt komen verhuur van accommodaties, publiekscommunicatie en eigentijdse monitoring samen. Het Sportpunt wordt nog verder ontwikkeld en versterk;
- Het aantal actieve sporters in alle leeftijdsgroepen is in 2017 toegenomen. Opvallend is dat in 2017 vrouwen de mannen inhalen als het gaat om maandelijks sporten. Tot 12 jaar is de vereniging de belangrijkste manier van structureel sporten maar voor alle andere groepen zet de trend naar anders georganiseerd sportaanbod zich door. Daarnaast werpt de aanpak gericht op kinderen in lage inkomens gezinnen zijn vruchten af: een sterke toename van het aantal aanvragen in het arrangement Jeugdsportfonds-Stadspas. Het percentage jongeren met een zwemdiploma in 2017 haalt de ambitie van 95%. Deze toename is echter nog niet gelijk verspreid over de stadsdelen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

Meer kinderen en jongeren (van 2 t/m 17 jaar) bewegen en zij doen ook voldoende aan sport.
We gaan door met sportstimulering op scholen. Het accent komt nog sterker te liggen op die gebieden waar de sport en beweegparticipatie laag is en de percentages overgewicht en obesitas hoog. We verhogen sportdeelname onder risicogroepen, zoals 65-plussers, mensen uit achterstandswijken en gehandicapten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Percentage jongeren (6-18 jaar) dat structureel wekelijks sport.	78% (2013)	80%	81%	2018 2019 2020	80% 80% 80%
1.2 Percentage volwassenen (18+) dat structureel wekelijks sport..	60% (2013)	63%	65%	2018 2019 2020	64% 65% 66%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
Het doel om jongeren en volwassen in 2017 structureel wekelijks te laten sporten is behaald met respectievelijk 81% en 65%. Deze doelen zijn als volgt bereikt:

- Inzet op Jeugd is voortgezet in de programma's JUMP-in en Topscore en diverse programma's van de stadsdelen. Accenten zijn in 2017 geplaatst in de gebieden met een lage sportparticipatie en een hoog percentage huishoudens die leven van een inkomen op of onder 120% van het wettelijk sociaal minimum;
- In samenwerking met de stadsdelen is ook in 2017 toenemende aandacht voor sport- en bewegingsstimulering van volwassenen gericht op kwetsbare groepen, waarvoor buurtsportcoaches worden ingezet. Door aanbod van sportactiviteiten rond woonlocaties van statushouders wordt er gewerkt aan participatie en integratie van deze groep. Voor senioren is een experiment gestart met een seniorensportfonds, gericht op ouderen die onder het bestaansminimum leven.

Doel 2

Activiteiten B

Meer volwassenen bewegen en sporten voldoende.
Voor volwassenen neemt de vindbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van sport toe doordat we het Sportpunt in het leven roepen. Op gebied van aangepast sportaanbod wordt in 2017 een netwerkorganisatie ingericht met als resultaat een toename van het aantal sporters met een handicap, omdat zij beter naar passend sportaanbod worden toegeleid. De cijfers over sportparticipatie in Amsterdam zijn afkomstig van Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS). Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) meet volgens een andere standaard dan de gemeente Amsterdam. Daardoor komen de waarden van het "aantal niet-sporters" en het "aantal sporters" niet overeen. Vanaf september 2016 kunnen we dit percentage jaarlijks bijstellen via de Amsterdamse sportdeelname-index vanuit de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO)-definitie.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage Amsterdammers dat lid is van een sportvereniging (6-18 jaar).	52% (2013)	55%	55%	2018 2019 2020	56% 57% 58%
2.2 Percentage niet-sporters.	54,5% (2014) 21% (2017)		21%*	2018 2019 2020	53% 52% 51%

* Bron sportmonitor 2017 en Sportdeelname-index. Daarnaast is de indicator gewijzigd, daardoor is deze niet te vergelijken met voorgaande jaren/eerder opgenomen waarden.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Zowel de vindbaarheid als de capaciteit van sport is in 2017 vergroot door het realiseren van nieuwe accommodaties met bijpassende programmering van sportaanbod. Daardoor hebben meer volwassenen de weg naar sport gevonden en bewegen zij meer. Gezien de trend naar anders georganiseerd sportaanbod zijn we meer samenwerking aangegaan met (semi) commerciële sport en beweegaanbieders. In stadsdelen met een lage sportparticipatie zijn sportaanbieders gestimuleerd. Sportaanbieders zijn aangemoedigd om zich daar te vestigen of een dependance te openen, en zichtbaarder te worden in de openbare ruimte. Amsterdam grijpt evenementen zoals het EK hockey, het EK 3x3 basketbal en de Urban Sports Week Amsterdam aan om het bewegen in de openbare ruimte te stimuleren. Ook helpt het openstellen van sportparken (waar mogelijk) bij het behalen van dit doel.

Doel 3

Activiteiten A B C D

Amsterdam heeft een grotere internationale bekendheid door topsport en sportevenementen.
We verbeteren de topsportinfrastructuur door uitbreiding van het aantal fulltime trainingsprogramma's van het Centrum Topsport en Onderwijs en door aantrekkelijke evenementen binnen te halen, te subsidiëren en/of te organiseren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Plaats van Amsterdam op de internationale ranglijst van topsportsteden.	24 (2013)	21	22	2018 2019 2020	21 21 20

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken
Om internationaal een aansprekende topsportstad te zijn, dienen onze Amsterdamse topsporters en verenigingen op internationaal niveau goed te presteren. In 2017 hebben onze ambassadeurs, de Amsterdamse sporters en verenigingen in totaal 10 WK medailles (7x goud) en 58 EK medailles (2 goud) gewonnen.

Op het evenementen vlak hebben we Amsterdam als sportieve stad in de kijker gespeeld met de organisatie van de FIBA European Championships 3x3 (basketbal) voor dames en heren, de RABO EuroHockey Championships voor dames, de Amsterdam Marathon en Jumping Amsterdam (paardensport). Bij grote sportevenementen organiseren we ook laagdrempelige activiteiten in de wijken en buurten. We hebben het dan over topsportevenementen als EK's en WK's, een aantal gesubsidieerde jaarlijks terugkerende evenementen, waaraan in Amsterdam altijd side events en breedtesportprogramma's zijn gekoppeld. Ook heeft Amsterdam in 2017 samen met de UEFA en de KNVB het Amsterdamse logo van EURO2020 onthuld en een bod uitgebracht op zowel de loting van de kwalificatieronde als op het gastheerschap voor het Internationale Broadcastings Center voor het gehele EURO2020.

Daarnaast heeft Amsterdam deelgenomen aan het internationale congres Sport Accord, waar jaarlijks alle internationale sportbonden en sportevenementenorganisaties samenkomen. Er is een sport historisch themaboekje Amsterdam en Hockey uitgebracht en aan internationale relaties uitgedeeld.

Welke partners hebben ons geholpen om deze doelen te bereiken
Om de doelen te bereiken werkt de gemeente Amsterdam samen met een aantal belangrijke partners. De Stichting Sportservice Amsterdam neemt een groot deel van de Sportstimuleringsactiviteiten voor haar rekening. De Stichting Topsport Amsterdam voert het gemeentelijk topsportbeleid uit. Het Olympisch Stadion is een partner in de huisvesting van een atletiekvereniging en biedt ruimte aan top- en breedtesportevenementen en maakt zo deel uit van de sportinfrastructuur van de stad. We subsidiëren de stichting Jaap Edenbaan, eigenaar en exploitant van het IJscomplex Jaap Eden. De partners Optisport en Sportfondsen exploiteren ieder twee zwembaden in Amsterdam. Hiervoor ontvangen zij een jaarlijkse exploitatiebijdrage. Verder werken we samen met de stichtingen Calandhal, Sportcentrum Ookmeer, Sports Friendship Centre, Gaasperdamhal, MachZO en Sportpark De Eendracht. Gestuurd door de subsidieverhouding passen zij de gemeentelijke uitgangspunten toe bij de exploitatie van de sportaccommodaties.

Activiteiten

Activiteit A — Doelen 1 3

Sportstimuleringstrajecten organiseren voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Voor de jeugd tot en met 17 jaar het aanbod van de schoolprogramma's Jump-in, Topscore en Special Heroes.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Percentage scholen waar sportstimulering plaatsvindt.	93% (2013)	99%	99%	2018 2019 2020	100% 100% 100%
A2 Percentage kinderen in groep 8 in het bezit van een zwemdiploma.	92% (2014)	94%	95%	2018 2019 2020	95% 95% 95%

Activiteit B

Doelen 1 2 3

Sportaccommodaties ontwikkelen, onderhouden en beheren. Het gebruik van de bestaande ruimte intensiveren we zoveel mogelijk en we vergroten de toegankelijk en bereikbaarheid van sport. Het achterstallig onderhoud wordt weggewerkt.
Sportaccommodaties (laten) ontwikkelen en exploiteren.

1. Amsterdam grijpt de groei van de stad aan om bestaande sportaccommodaties en -faciliteiten te optimaliseren en breidt het sportareaal waar nodig uit.
2. Amsterdam stelt de basiskwaliteit van gemeentelijke sportaccommodaties veilig en ontwikkelt actief gastheerschap op haar accommodaties. Investeringen in bestaande en nieuwe gemeentelijke sportaccommodaties zijn duurzaam.
3. Amsterdam creëert een beweeg- en sportvriendelijke openbare ruimte.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal jaarlijks afgeronde sportnieuwbouwprojecten en aanpassingen aan verenigingsaccommodaties.	10 (2014)	5	8	2018 2019 2020	15 8 8

Activiteit C

Doelen 3

Talentontwikkeling in de sport stimuleren. De Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO)-programma's bieden talentvolle sporters een kans om fulltime te trainen, studeren en dat te combineren met het wonen in Amsterdam.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal programma's voor topsport en onderwijs, zowel standaard als paralympisch.	13 (2013)	16	18	2018 2019 2020	19 19 19

Activiteit D

Doelen 3

(Top)sportevenementen werven, subsidiëren en/of organiseren met als doel de (inter)nationale profilering van de stad als sportstad, maatschappelijke en economische ontwikkeling van de stad.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit E

Het sportplan als ontwikkelagenda met als doel vernieuwing van sport.
Innovatie is een van de speerpunten van de Sportvisie 2025. Dat valt in de uitvoering uiteen in diverse onderdelen. In 2016 zijn alle sportaccommodaties (hallen, parken, zwembaden) onder regie van afdeling Sport en Bos gekomen. Dat bood een kans om een eenduidige en eigentijdse wijze van beheer en exploitatie te ontwikkelen. Moderne technieken, digitale monitoring en – simpel maar wezenlijk – een revitalisering van de gastvrijheid op de sportaccommodaties zijn daarbij de kenmerken. Onder de term eigentijds valt dan ook het bevorderen van gezond gedrag, het instellen van niet-roken als de norm en aandacht voor Urban Sports en sport in de openbare ruimte.

Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Stadion Amsterdam N.V.

Stadion Amsterdam betreft de Amsterdam ArenA. Het gaat hier om een multifunctioneel stadion dat ruimte biedt voor bezoekers van verschillende (sport)evenementen en deel uitmaakt van de infrastructuur van de stad.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.5	**Baten** 32,0	**Lasten** 99,2

Sportbeleid en advies

Baten	-
Lasten	0,1

De Sportraad adviseert onafhankelijk, zowel gevraagd als ongevraagd over het beleid van Sport en Bos.

Sportaccommodaties

Activiteit B

Baten	31,6
Lasten	78,7

De gemeente beheert en exploiteert het grootste deel van de gemeentelijke sportaccommodaties (met name Sportparken, Sporthallen en Zwembaden). We zorgen ervoor dat de toegankelijkheid en de duurzaamheid van deze accommodaties jaarlijks verbetert. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor alle projecten die nodig zijn voor de instandhouding van de accommodaties. Een aantal sportaccommodaties wordt beheerd en geëxploiteerd door externe partijen. Met een subsidie waarborgen we het toepassen van de gemeentelijke uitgangspunten.

Sportactiviteiten

Activiteit A B C D

Baten	0,3
Lasten	20,5

De gemeente Amsterdam heeft in 2017 geïnvesteerd in topsport, bijvoorbeeld in het centrale topsportloket, het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO), de begeleiding van topsportverenigingen en individuele toptalenten en het verkrijgen van en de organisatie van topsportevenementen. Daarnaast wordt het beleid ondersteund door de inspanningen op het terrein van sportaccommodaties, voorbeelden hiervan zijn de renovatie en nieuwbouw van het Wagener Stadion en de inrichting van een high performance center in Ookmeer. Het sportstimuleringsbeleid is dienstbaar aan topsport, en andersom. In 2017 heeft de gemeente 177 topsporters met een officiële topsportstatus, 255 topsporttalenten, 168 topsporters en 26 coaches die verbonden zijn aan het CTO gevolgd en waar mogelijk bijgestaan bij studie en woonomstandigheden. Als tegenprestatie heeft een aantal topsporters de jeugd en het bedrijfsleven gestimuleerd door aanwezig te zijn bij clinics of langs te gaan op scholen en bedrijven.

De sportevenementenkalender 2017 was gedurende het hele jaar goed gevuld met allerlei soorten sportevenementen. De meest in het oog springende evenementen waren het NK Cross in het Amsterdamse Bos, Next Gen Games in en rond het Olympisch Stadion, de Amsterdam City Swim in de grachten, de Urban Sports Week Amsterdam met het EK 3x3 basketbal op het museumplein, het EK Hockey voor Dames en heren in het gerenoveerde Wagener Stadion, Ben Bril in Carré en de TCS Amsterdam Marathon met een nieuw Nederlands record en een nieuw parcoursrecord. Al deze evenementen organiseerden ook actieve side-events voor de jeugd.

Qua talentontwikkeling is het Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) voor de komende Olympische Cyclus opnieuw geaccrediteerd door NOC*NSF en zijn alle CTO- programma's (inclusief de paralympische programma's als pararoeien en Boccia) geheel ingeregeld. Alle 81 Amsterdamse

Nederlandse kampioenen en 80 Amsterdamse medaillewinnaars van EK, WK, de Europese en Wereldkampioenen van de Jeugd en de medaille winnaars van de World Games zijn uitgenodigd voor de jaarlijkse feestelijke huldiging op het Amsterdamse Sportgala in december.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	17,0	18,0	17,5	-0,5
Lasten	91,1	76,2	76,0	-0,2
- Saldo van baten en lasten	-74,1	-58,2	-58,5	-0,3
Onttrekking reserves	11,1	16,7	14,5	-2,3
Toevoeging reserves	8,4	17,0	17,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2,7	-0,3	-2,6	-2,3
Subtotaal stedelijk	**-71,4**	**-58,5**	**-61,1**	**-2,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,3	0,1	0,0	-0,1
Lasten	13,0	6,4	6,2	-0,2
- Saldo van baten en lasten	-12,7	-6,3	-6,2	0,1
Onttrekking reserves	0,4	-	-	-
Toevoeging reserves	0,9	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,5	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-13,2**	**-6,3**	**-6,2**	**0,1**
Totalen programmaonderdeel 6.5	**-84,7**	**-64,8**	**-67,3**	**-2,5**

Het programmaonderdeel sport heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 2,5 miljoen. Dat is het resultaat van een negatief saldo van € 2,6 miljoen op de stedelijke taken en een positief saldo van € 0,1 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Sport heeft voor de stedelijke taken, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 2,6 miljoen. Dit komt door lagere baten dan begroot van € 0,5 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 0,2 miljoen. Aan de reserves is een bedrag van € 2,3 miljoen minder onttrokken dan begroot.

Baten

De baten van € 17,5 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste oorzaak hiervan is:

- De baten bij de zwembaden in eigen beheer vielen met € 0,4 miljoen lager uit. Dit komt door een tegenvallend buitenseizoen als gevolg van slecht zomerweer.

Lasten

De lasten van € 76 miljoen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 0,9 miljoen bij het onderdeel Sportaccommodaties. Dit is voor ongeveer € 2,2 miljoen het gevolg van vertraging in de uitvoering van projecten en de 1/3 regeling. Hiertegenover staat een even groot nadeel bij de onttrekking van reserves. De lasten waren incidenteel € 1,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt met name door het afboeken van dubieuze debiteuren (€ 0,5 miljoen) en een incidenteel nadeel van € 0,4 miljoen op de kapitaallasten;

- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor het onderdeel Sportactiviteiten. Dit is voor € 0,5 miljoen het gevolg van hoger dan begrote kosten voor salarissen en inhuur. Op uitbestede werkzaamheden zijn de lasten € 0,2 miljoen hoger dan begroot door van de stijging van het minimum jeugdloon.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel sport heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,1 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 0,2 miljoen en lagere baten van € 0,1 miljoen.

Baten
De begrote baten van € 0,1 miljoen zijn niet gerealiseerd. De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 6,2 miljoen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot als gevolg van meerdere kleine afwijkingen die niet verder worden toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 6.5 Sport Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Renovatie/onderhoud Sport	1,0	0,4	-0,4	0,4	-	-	0,4	1,3
Reserve sport-accommodatiefonds	12,2	5,0	-15,4	5,0	-13,6	-	1,8	3,6
Systeemreserve kapitaallasten sportaccommodaties 9803825/3779805304	8,7	11,2	-0,6	11,2	-0,6	-	-	19,3
Verevening Sportcentrum Ookmeer	0,3	-	-0,1	-	-	-	0,1	0,3
Kapitaallasten Sporthallen en parken en Zwembaden	2,9	0,3	-0,1	0,3	-0,1	-	0,0	3,1
Reserve grootonderhoud vastgoed	0,4	0,2	-	0,2	-	-	-	0,6
Kapitaallasten sport	0,3	-	-0,1	-	-0,1	-	-	0,3
Reserve sportevenementen	5,4	-	-0,1	-	-0,1	-	-	5,3
Totalen	**31,2**	**17,0**	**-16,7**	**17,0**	**-14,5**	**-**	**2,3**	**33,7**

De onttrekkingen aan de reserves zijn € 2,3 miljoen lager dan begroot. Dit is voor € 1,8 miljoen een lagere onttrekking aan de reserve Sportaccommodaties, omdat de uitvoering is vertraagd van projecten (waardoor de lasten lager uitvallen) die gedekt worden uit deze reserve. Daarnaast is € 0,4 miljoen niet onttrokken aan de reserve groot onderhoud, omdat dit onderhoud (vervangen kabels en leidingen op sportparken) in 2018 wordt uitgevoerd.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 6.5 Sport**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Groot onderhoud hallen (DAB/Sporthallen Zuid)	0,6	0,1	-0,6	-	-0,6	-0,1	-	-
Groot onderhoud Brediusbad	0,2	0,0	-0,2	-	-0,2	-0,0	-	-
Voorziening Groot Onderhoud Sport	-	6,8	-6,5	8,0	-2,8	1,2	3,6	5,2
Vrz. groot onderhoud Noorderparkbad	0,4	0,1	-0,5	-	-0,4	-0,1	0,1	-
Groot onderhoud Van Hogendorphal	0,2	0,1	-0,2	-	-0,2	-0,1	0,0	-
Groot Onderhoud Sporthal Laan van Spartaan binnenkant	0,2	0,1	-0,2	-	-0,2	-0,1	-	-
Groot onderhoud sporthallen en parken en zwembaden	0,6	0,8	-0,6	-	-0,6	-0,8	-	-
Voorziening onderhoud Bijlmer sportcentrum	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-	-
Voorziening onderhoud Bijlmersportpark	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	-	-
Totalen	**2,6**	**8,0**	**-9,2**	**8,0**	**-5,4**	**0,0**	**3,8**	**5,2**

In 2017 is de voorziening Groot Onderhoud Sport gevormd. Vanuit deze voorziening wordt het groot onderhoud verricht voor zwembaden, sporthallen en sportparken. De onttrekking valt in 2017 lager uit dan was begroot. De reden hiervoor is dat het meerjarig onderhoudsplan voor sportparken in 2018 wordt opgesteld.

Beleidskaders

- Sportvisie 2025 (november 2016);
- Sportaccommodatieplan 2015-2022 (mei 2016);
- Agenda Zwembaden (begin 2018);
- Agenda Topsport en Evenementen (begin 2018);
- Notitie Sportaanbieders en Veilig Sportklimaat (januari 2018);
- Agenda Duurzaamheid (2016);
- Het landelijke programma Sport en Bewegen in de Buurt met daarin twee lijnen:
  - Buurtsportcoaches;
  - De rijksregeling Sportimpuls (combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches).

Risico's en maatregelen

Actueel risico

1. Voor toekomstige nieuwe sportaccommodaties is structureel beheer en exploitatie niet gedekt.
Maatregel: Monitoren en structureel beheer en exploitatie onder de aandacht brengen bij de coalitieonderhandelingen 2018.

Subsidies van betekenis

	bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Stichting SportService Amsterdam	4.413	4.415
2	Stichting SpACe	1.676	1.700
3	Jeugdsportfonds	1.200	1.200
4	Stichting Topsport Amsterdam	902	902

1. Stichting Sportservice Amsterdam
Deze stichting heeft ruim 80 combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches in dienst. Zij zorgen er mede voor dat meer jeugd en volwassenen sporten en bewegen. Deze mensen worden onder meer ingezet voor sportstimuleringsprogramma's, bijvoorbeeld JUMP-in en Special Heroes, maar ook voor gecombineerde leefstijlinterventies voor volwassenen. Zij maken onder andere de verbinding tussen school en zorgaanbieders en het sportaanbod in de buurt.

2. Stichting SpACe
De afdeling Sport en Bos verleent Stichting SpACe subsidie voor de exploitatie van het Marnixbad, Sporthal Oosterburg en Sportpark Schouwburg. De verleende subsidie is hoger dan begroot vanwege een door stadsdeel Centrum doorgevoerde bezuiniging in 2016.

3. Jeugdsportfonds
De stichting Jeugdsportfonds heeft als doel om sportkansen te creëren voor kinderen tussen de 4 en 12 jaar. De subsidie moet ten goede komen aan de sportdeelname van in Amsterdam wonende jongeren die leven in een huishouden met een inkomen lager dan 120% van het wettelijk sociaal minimum.

4. Stichting Topsport Amsterdam
Deze stichting is verantwoordelijk voor de uitvoering van ons topsportbeleid. Zij schept onder andere optimale randvoorwaarden voor talentvolle sporters en topverenigingen via het Centrum voor Topsport en Onderwijs (€ 0,4 miljoen op basis van cofinanciering), werft en faciliteert internationale topsportevenementen en brengt het bedrijfsleven en de topsport in Amsterdam samen.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.6.6 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.6	**Baten** 0,5	**Lasten** 63,7

Gezondheidszorg

Baten -
Lasten 0,6

Alle stadsdelen hebben de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht voortgezet. Kinderen die het grootste risico lopen voor overgewicht en obesitas zijn kinderen die:

- Opgroeien in een gezin waar weinig geld is;
- Van niet-westerse afkomst zijn;
- Laagopgeleide ouders hebben en opgroeien in een grote stad.

Deze risicofactoren zijn in een groot deel van de gezinnen in kwetsbare buurten aan de orde. Voorbeelden van activiteiten om deze risico's het hoofd te bieden zijn:

- Bewoners opleiden tot gezondheidsambassadeurs die onder andere voorlichting geven over gezonde voeding;
- Een gezondheidsmarkt organiseren in het Bijlmer SportCentrum. Honderden bewoners namen hieraan deel.

Maatschappelijke ondersteuning

Baten -
Lasten 14,9

De stadsdelen zorgen voor het aanbod aan maatschappelijk werk in de stad. Inwoners kunnen met ondersteuning van het maatschappelijk werk problemen oplossen in hun sociale, maatschappelijke, persoonlijke en financiële situatie.

Opvang

Baten -
Lasten -

In dit programmaonderdeel zijn de stadsdelen niet actief.

Welzijn

Baten	0,5
Lasten	42,0

De stadsdelen organiseerden tal van activiteiten voor bewoners die minder sociaal redzaam zijn of moeite hebben met het voeren van een zelfstandige huishouding. De aandacht ging hierbij uit naar bewoners uit de volgende doelgroepen:

- Ouderen;
- Mensen met psychosomatische klachten;
- Licht verstandelijk beperkten (LVB);
- Mensen met psychische problematiek.

Buurthuizen, wijkvoorzieningen, 'huiskamers' en mantelzorgers zijn belangrijk om sociale samenhang en actief burgerschap aan te wakkeren. De stadsdelen verleenden subsidies aan organisaties die deze activiteiten uitvoeren. Vooral mantelzorgers en 'maatjes' kregen extra aandacht. Het aantal geregistreerde vrijwilligers nam toe dankzij diverse activiteiten. Zo wierven stadsdelen actief nieuwe vrijwilligers en boden zij ondersteuning in de vorm van trainingen.

Sport

Baten	0,0
Lasten	6,2

Sport draagt bij aan het bereiken van beleidsdoelen als sociale samenhang en gezondheid.
De stadsdelen stimuleren sportactiviteiten. Voorbeelden hiervan zijn:

- Onderhouden van groene speel- en recreatievoorzieningen;
- Een freerunparcours bij de Sloterplas;
- De health tour en 'West beweegt';
- Jongeren opleiden tot sportcoaches;
- Deelname van basisscholen aan het sportstimuleringsprogramma voor primair onderwijs.

Programma 7
Portefeuillehouders: wethouders Kock en Kukenheim

3.7 Economie en cultuur

Amsterdam is het hart van een van de sterkste economische regio's van Europa, met het grootste en meest diverse aanbod van kunst, cultuur en erfgoed van Nederland.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

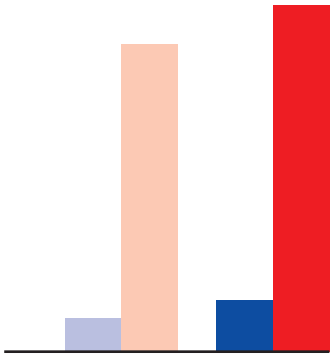

	Begroting	Jaarverslag
Baten	24,3	39,9
Lasten	234,7	264,7

3.7.1 Kunst en cultuur

Kunst- en cultuurbeleid opstellen en culturele instellingen, cultuureducatie, Amsterdams Fonds voor de Kunst, bibliotheken en lokale omroep ondersteunen.

- In 2017 ontvingen 153 instellingen een vierjarige subsidie en 13 instellingen een tweejarige subsidie in het kader van het Kunstenplan 2017-2020. Een deel van de instellingen ontvangt de subsidie van de gemeente (Amsterdamse Basisinfrastructuur), de andere instellingen ontvangen de subsidie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Met alle instellingen zijn prestatieafspraken gemaakt. Omdat de regeling projectsubsidies Innovatie van het AFK (in het kader van het Kunstenplan) zich nog in de opstartfase bevindt, was de belangstelling hiervoor in 2017 nog niet groot.
- In 2017 is 14.500 m² aan nieuwe broedplaatsen gerealiseerd met daarin 143 ateliers voor kunstenaars en creatieven plus 22 woonplekken voor toptalent.

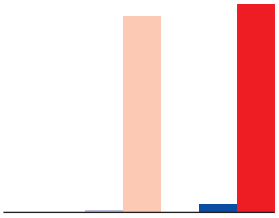

7.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,1	5,4
Lasten	167,6	177,9

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

Stadsdelen hebben bijgedragen aan het kwalitatief hoogwaardige en diverse culturele aanbod in Amsterdam door lokale initiatieven op het gebied van kunst en cultuur te ondersteunen. Onder andere via subsidies voor theaterprojecten, lokale podia, culturele evenementen en het plaatsen van kunstwerken in de openbare ruimte.

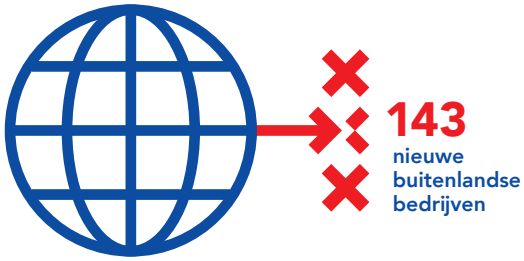

3.7.2 Erfgoed

Het gebouwde, archeologische en landschappelijke erfgoed duurzaam behouden, versterken en (her) gebruiken.

- In 2017 is in totaal 1978 keer onderzoek gedaan naar en advies uitgebracht over onder- en bovengrondse cultuurhistorische waarden. Monumenten en Archeologie onderzoekt en adviseert over de cultuurhistorische waarden bij gebiedsontwikkeling en bij vergunningverlening voor bouwplannen. Omdat er meer gebouwd wordt in de stad is dit aantal ook dit jaar weer toegenomen. De adviezen konden echter allemaal binnen de termijnen worden afgegeven.
- Het archeologisch onderzoek in het kader van de Noord/Zuidlijn nadert zijn voltooiing. In totaal zijn er 700.000 grote en kleine vondsten gedaan. Een deel hiervan zal worden getoond in de kunstinstallatie van metrostation Rokin en is daarmee niet alleen zichtbaar maar door een digitale informatielaag ook voor iedereen raadpleegbaar.

3.7.3 Economie

De structuur van de economie van de Metropoolregio Amsterdam versterken.

- In 2017 hebben 143 nieuwe buitenlandse bedrijven een kantoor geopend in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De regio blijft een geliefde vestigingslocatie voor buitenlandse bedrijven. Uitbreidingen van al gevestigde buitenlandse bedrijven leverden ruim 4.100 nieuwe banen op in 2017. Afgelopen jaar werd ook aangekondigd dat de European Medicines Agency (EMA) naar Amsterdam komt. EMA moet vanwege de Brexit uit Londen vertrekken.
- We begeleiden Amsterdamse statushouders zo vroeg mogelijk naar scholing en duurzaam werk dat aansluit op hun talenten en de behoeften van de Amsterdamse arbeidsmarkt. We beginnen hier zo mogelijk al in het AZC mee. Dat doen we onder andere door assessments af te nemen en korte intensieve taaltrainingen op maat (taalboosts) te geven, gericht op de toekomstige werkplek en/of opleiding. Eind 2017 zijn er in totaal 722 assessments afgenomen en 535 taalboosts gestart.

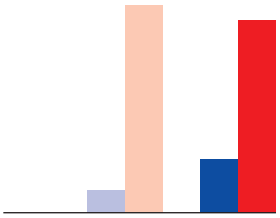

7.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,4	0,9
Lasten	3,5	3,2

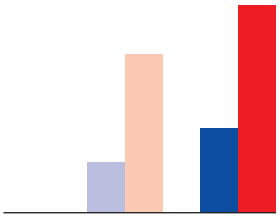

7.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	20,8	33,7
Lasten	63,6	83,6

Successen op het gebied van economie zijn door stadsdelen vooral gerealiseerd door de komst van nieuwe detailhandel, het faciliteren van bedrijfsinvesteringszones (BIZ), door actief winkelstraatmanagement zorg dragen voor aantrekkelijke en veilige winkelstraten en winkelgebieden en ondersteunen van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Daarnaast zijn er de revitalisering van markten en de proeven met free zones, waar ondernemers door versoepelde regels meer ruimte krijgen voor kwaliteitsverbetering en vernieuwende initiatieven, zoals mengformules op het vlak van winkels, horeca, vrije tijd en/of wonen.

Portefeuillehouder: wethouder Kock en wethouder Kukenheim

3.7 Economie en cultuur

Maatschappelijk effect programma

Amsterdam is het hart van een van de sterkste economische regio's van Europa, met het grootste en meest diverse aanbod van kunst, cultuur en erfgoed van Nederland.
Amsterdam is het culturele centrum en de economische motor van de Metropoolregio Amsterdam en heeft daardoor een sterke aantrekkingskracht op bezoekers en bedrijven uit binnen- en buitenland. In 2017 is de Amsterdamse economie opnieuw gegroeid. Deze groei heeft geleid tot meer welvaart en werkgelegenheid en tot een daling van de werkloosheid in alle sectoren.

De economische groei is hoger dan bij het vaststellen van de Begroting 2017 werd verwacht. Naast de vele positieve effecten van deze groei leidt het op sommige plaatsen tot krapte, drukte en ongemak. Samen met partners in de stad heeft de gemeente Amsterdam maatregelen getroffen die het ondernemers- en vestigingsklimaat verbeteren, zonder daarbij de leefbaarheid en het bijzondere karakter van de stad uit het oog te verliezen.

In 2017 is de nieuwe Kunstenplanperiode (2017-2020) begonnen. De gemeente investeert extra in kunst en cultuur. De systematiek van het Kunstenplan is aangepast aan de huidige ontwikkelingen in de sector en voor een deel ondergebracht bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Uitbreiding van het subsidie-instrumentarium maakt meer innovatie en dynamiek in de sector mogelijk. Op verschillende locaties buiten het centrum zijn verkenningen gestart naar nieuwe culturele voorzieningen.

De historische binnenstad, het aanwezige erfgoed en het uitgebreide aanbod van kunst en cultuur maken Amsterdam aantrekkelijk voor de vestiging van bedrijven. Bovendien zijn ze belangrijk voor de leefbaarheid en de waardering van de buurten.

Voor het culturele en creatieve klimaat in de stad zijn broedplaatsen belangrijk. In 2017 zijn met gemeentelijke bijdragen in totaal vijf broedplaatsen gerealiseerd met een totale grootte van 14.500 m². Deze broedplaatsen bieden ruimte aan 143 ateliers voor kunstenaars en creatieven en 22 woonplekken voor toptalent.

De Amsterdamse economie heeft zich in 2017 positief ontwikkeld. Amsterdam is een aantrekkelijke stad om in te wonen en te werken, maar ook om een bedrijf te vestigen of uit te breiden. Het aantal nationale en buitenlandse bedrijven groeit en de werkgelegenheid groeit mee. Ondanks de dalende werkloosheid profiteert niet iedereen evenveel. Opleidingsniveau en migratieachtergrond spelen nog steeds een rol in de werkloosheidscijfers.

Het meerjarig beleid van Amsterdam is er op gericht te blijven behoren tot de top vijf van economisch sterkste regio's in Europa. Om deze sterke positie te behouden heeft de gemeente de economische structuur verbeterd, en daarmee het ondernemers- en vestigingsklimaat van Amsterdam. We hebben dit gedaan door innovatieprojecten te stimuleren, door (internationaal) talent en innovatieve startups aan te trekken, door de aansluiting tussen opleidingen en arbeidsmarkt te verbeteren, en door het bevorderen van een leven lang ontwikkelen.

De historische binnenstad, het aanwezige erfgoed en het uitgebreide aanbod van kunst en cultuur maken Amsterdam aantrekkelijk voor haar inwoners, bezoekers en bedrijven. Ze zijn dan ook van groot belang voor de leefbaarheid en de waardering van onze buurten.

In 2017 heeft de gemeente met de start van de nieuwe Kunstenplanperiode (2017-2020) en de bestemming van € 7,6 miljoen extra geïnvesteerd in kunst en cultuur. Daarnaast is de Kunstenplansystematiek aangepast aan de huidige ontwikkelingen in de sector en deels

ondergebracht bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Uitbreiding van het subsidie-instrumentarium maakt meer innovatie en dynamiek in de sector mogelijk. Daarnaast zijn op verschillende locaties buiten het centrum verkenningen gestart naar nieuwe culturele voorzieningen. Om ook in de groeiende en populaire stad het culturele en creatieve klimaat te kunnen blijven bevorderen, is het actief faciliteren van woon- en werk ruimte voor kunstenaars door de gemeente van steeds groter belang gebleken.

Wat hebben we bereikt

Kunst en cultuur
De verhoging van het Kunstenplanbudget en de aanpassing van de subsidiesystematiek, maakt door een breder aanbod van subsidiemogelijkheden vanaf 2017 meer innovatie en dynamiek mogelijk. Het Amsterdams Fonds voor de Kunst voert nu een deel van de subsidiëring in het kader van het Kunstenplan uit en is daarmee een breed, stedelijk cultuurfonds geworden. De 21 instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur, waarover de Amsterdamse Kunstraad adviseert, hebben een brede verantwoordelijkheid binnen de sector.

In het kader van Koers 2025 en Stad in Balans maakt de gemeente serieus werk van de ontwikkeling van de meerpolige stad waarbij clusters van culturele en andere voorzieningen verspreid over de stad ontstaan. In 2017 zijn onderzoeken gestart naar nieuwe grootstedelijke culturele voorzieningen, waaronder een aanvullende locatie voor het Amsterdam Museum (Sloterplas), een nieuwe locatie voor de Meervaart (Nieuw-West), een poppodium in het Arenagebied (Zuidoost), een tweede hoofdlocatie van de Openbare Bibliotheek Amsterdam (Zuidas) en een Designmuseum in samenwerking met het Stedelijk Museum (Zuidas).

Ten behoeve van de gebiedsontwikkeling is de Amsterdamse referentienorm maatschappelijke voorzieningen ontwikkeld. Hierin is een uitgangspunt bepaald voor de benodigde maatschappelijke voorzieningen in de ontwikkelgebieden. Met dit instrument kan vroeg in de planfase bepaald worden hoeveel ruimte in een gebied gereserveerd moet worden voor onder meer kunst en cultuur.

Na een uitgebreide analyse van het programma en het huidige gebouwencomplex van het Amsterdam Museum is besloten om niet verder te zoeken naar een nieuwe locatie, maar om nader onderzoek te doen naar de mogelijkheden van de huidige locatie. Daarvoor werd onder andere een architectenselectie uitgeschreven. De beoordelingscommissie heeft uit twaalf aanmeldingen vijf architectenbureaus geselecteerd om verder deel te nemen aan het verbouwingsonderzoek.

De samenwerking met Amsterdam Marketing, de Amsterdamse Culturele Instellingen, de Metropoolregio Amsterdam en het samenwerkingsverband Cultuurimpuls MRA heeft geleid tot de introductie van de cultuurmarketing chatbot Goochem. Via Facebook Messenger geeft deze technologie inwoners en bezoekers op basis van persoonlijke voorkeuren tips op maat voor culturele activiteiten in heel Amsterdam en omgeving.

In 2017 zijn belangrijke stappen gezet in de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Als onderdeel daarvan werden (bestuurlijke) delegaties ontvangen uit Kopenhagen, Oslo, New York City, London, Parijs, Buenos Aires en Brussel.

De kernactiviteit van Bureau Broedplaatsen is de transformatie van vastgoed tot broedplaatsen faciliteren. In 2017 zijn met gemeentelijke bijdragen in totaal vijf broedplaatsen gerealiseerd met een totale grootte van 14.500 m². Deze broedplaatsen bieden ruimte aan 143 ateliers voor kunstenaars en creatieven plus 22 woonplekken voor toptalent.

In 2017 heeft Bureau Broedplaatsen onderzocht waar ruimte voor broedplaatsen onderdeel kunnen zijn van tenderdocumenten bij gronduitgifte in erfpacht. Het eerste resultaat is geboekt bij een tender voor het Amstelstation. Eind 2017 is de openbare selectieprocedure voor twee blokken bij het Amstelstation gestart. In deze tender is 500 m² broedplaatsprogramma op de begane grond opgenomen.

Erfgoed
Met de grote bouwproductie in de stad, zijn de aantallen onderzoeken en adviezen voor archeologie en monumenten onverminderd groot.
Bij de vele gebiedsontwikkelingen in de bestaande stad is er aandacht voor de bestaande cultuurhistorie, zoals archeologie en het gebouwde erfgoed. Onderzoek hiernaar helpt ons om de cultuurhistorische waarden te gebruiken bij het bouwen van nieuwe stadswijken. Zo hebben wij onderzoek gedaan naar de gebieden langs de IJ-oevers en Haven-stad en zijn de bijzondere historische elementen daarvan in beeld. Dat geldt ook voor jongere bouwkunst uit de periode 1965-1985. Het onderzoek naar deze bouwperiode levert een schat aan kennis op die gebruikt kan worden bij planvorming buiten de historische binnenstad (bijvoorbeeld Zuidoost).
Dit jaar zijn 14 gemeentelijke monumenten aangewezen zoals "het Zandkasteel". Daarnaast heeft Plan Zuid de bijzondere status van rijksbeschermd stadsgezicht gekregen en zijn het dorp Sloten en de kop van de Sloterplas gemeentelijk beschermde stadsgezichten geworden.
De archeologische opgraving rond de Noord/Zuidlijn nadert zijn voltooiing. De 700.000 vondsten hebben onvermoede aspecten van de geschiedenis van Amsterdam aan het licht gebracht. Een deel ervan wordt onderdeel van een kunstinstallatie in Station Rokin en daarmee niet alleen ter plekke zichtbaar, maar door een digitale informatielaag ook voor iedereen raadpleegbaar.

Economie
Om de (economische) groei van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) duurzaam te bestendigen heeft de gemeente in 2017 geïnvesteerd in de economische structuur en het ondernemers- en vestigingsklimaat in Amsterdam. Dit zorgt voor een toename van de werkgelegenheid en welvaart. Daarnaast zet de gemeente zich ook in om de drukte in goede banen te leiden. In 2017 heeft de gemeente verschillende acties uitgevoerd.

Voor het versterken van de (regionale) economische structuur zijn er investeringen gedaan om Amsterdam bij de top 5 van best presterende economische regio's van Europa te positioneren. Amsterdam zet zich samen met partners in de Metropoolregio Amsterdam in voor het stimuleren en toepassen van kennis en innovatie, het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en versterken van de internationale verbondenheid via haven en Schiphol. Voorbeelden van investeringen in 2017 zijn een leven lang ontwikkelen via House of Skills (een publiek-private samenwerking) en de lancering van het programma IXAnext, dat gericht is op het stimuleren van economische groei door samenwerking tussen wetenschap en het bedrijfsleven.

Daarnaast staat Amsterdam wereldwijd bekend als een startup- en techstad. Eind 2017 waren er iets meer dan 1.000 techbedrijven in Amsterdam gevestigd.
In november 2017 werd bekend dat het Europees Geneesmiddelenagentschap (EMA) naar Amsterdam komt.

In 2017 zijn ondernemers in Amsterdam zich meer gaan organiseren in samenwerkingsverbanden. Zo is het aantal bedrijfsinvesteringszones (BIZ-en) toegenomen van 45 naar 49 en is een stedelijk ZZP-netwerk opgestart. Van het totaal aantal BIZ-en in Nederland bevindt een kwart zich in Amsterdam (cijfers op basis van BIZ-locator).

De groei van IN Amsterdam, voorheen Expatcenter, zette zich in 2017 voort. Afgelopen jaar hebben bijna 15.000 internationals zich via IN Amsterdam ingeschreven, een toename van 20% ten opzichte van 2016. De capaciteit van het internationaal onderwijs is in Amsterdam met 300 plekken uitgebreid. Daarnaast zijn in de regio 550 extra plekken gerealiseerd. In 2017 hebben 143 nieuwe buitenlandse bedrijven een kantoor geopend in de Metropoolregio Amsterdam. Deze bedrijven zorgen er naar verwachting voor dat er over drie jaar meer dan 2.700 extra banen zijn bijgekomen. Uitbreiding van gevestigde bedrijven leverde in 2017 nog eens ruim 4.100 nieuwe banen op.

Met het Uitvoeringsprogramma Stad in Balans 2017-2018 worden maatregelen genomen om de groei in de stad en regio in goede banen te leiden. In 2017 is een aantal experimenten afgerond en geëvalueerd. Succesvolle experimenten worden uitgebreid of herhaald.

De gemeente Amsterdam heeft ook in 2017 stappen gezet om de diversiteit van het winkelaanbod te behouden. Sinds oktober 2017 is het Voorbereidingsbesluit van kracht. Dit besluit houdt in dat er geen winkels en voorzieningen die zich uitsluitend richten op toeristen meer bij mogen komen in delen van het Centrum. Om de overlast van grote groepen in het Wallengebied terug te dringen is een convenant gesloten met touroperators. Andere manieren waarmee grip op de groei wordt beoogd zijn het Aanvalsplan Schoon, het Binnenstad Offensief en de invoering van vermakelijkheidsretributie op stadstours per 2018.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	11,4	21,3	21,9	0,7
Lasten	188,0	237,9	232,2	-5,7
- Saldo van baten en lasten	-176,6	-216,6	-210,2	6,4
Onttrekking reserves	9,0	10,3	9,5	-0,8
Toevoeging reserves	37,4	6,8	7,5	0,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-28,3	3,5	2,0	-1,6
Subtotaal stedelijk	**-205,0**	**-213,1**	**-208,3**	**4,8**
Gebiedsgericht werken				
Baten	8,3	8,3	7,8	-0,5
Lasten	32,5	25,7	25,0	-0,6
- Saldo van baten en lasten	-24,2	-17,3	-17,2	0,2
Onttrekking reserves	1,5	0,6	0,6	0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,5	0,6	0,6	0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-22,6**	**-16,7**	**-16,5**	**0,2**
Totalen programma 7	**-227,6**	**-229,8**	**-224,8**	**5,0**

Toelichting baten en lasten

Het resultaat van het programma economie en cultuur is in vergelijking met de begroting € 5,0 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 4,8 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,2 miljoen bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het resultaat van € 4,8 miljoen op stedelijk niveau wordt veroorzaakt door lagere lasten van € 5,7 miljoen, hogere baten van € 0,7 miljoen en per saldo een hogere toevoeging aan reserves van € 1,6 miljoen.

Baten

De totale baten van € 21,9 miljoen zijn € 0,7 miljoen hoger dan begroot en komen met name door een aantal kleinere afwijkingen. De grootste afwijking betreft de hogere baten op Top Level domeinnaam (€ 0,2 miljoen). Voor het gebruik van de domeinnaam .Amsterdam zijn meer opbrengsten gegenereerd.

Lasten
De totale lasten van € 232,2 miljoen zijn € 5,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door:

- Lagere lasten van € 2,7 miljoen voor met name het niet volledig besteden van de beschikbare prioriteitsmiddelen vanuit het Deltaplan Internationaal Onderwijs. In 2017 heeft de gemeente Amsterdam een incidentele rijksbijdrage ontvangen voor Internationaal onderwijs waarmee de uitbreidingen in de MRA wel zijn gerealiseerd;
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor het verbeteren van het ondernemersklimaat en voor het versterken van de economie. Deze gelden waren niet benodigd of kwamen van financiële afwikkelingen van activiteiten uit voorgaande jaren;
- Lagere uitgaven van € 0,7 miljoen voor de uitvoering van het raadsbesluit optimaliseren cultureel vastgoed van 5 april 2017. Er zijn namelijk in 2017 nog geen subsidies verleend in het kader van de subsidieregeling verduurzaming meerjarenonderhoud met een culturele bestemming.

Reserves
In totaal is per saldo voor € 1,6 miljoen meer toegevoegd aan reserves dan begroot. Dit komt met name door het toevoegen van middelen aan de reserve Economische structuurversterking (€ 0,7 miljoen) en een lagere onttrekking van door het niet verlenen van subsidies op basis van de subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie (€ 0,5 miljoen)

Toelichting Gebiedsgericht werken

De belangrijkste afwijkingen zijn bij de programmaonderdelen toegelicht.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.7.1 Kunst en cultuur

Kunst- en cultuurbeleid opstellen en culturele instellingen, cultuureducatie, Amsterdams Fonds voor de Kunst, bibliotheken en lokale omroep ondersteunen.

Belangrijke ontwikkelingen

- Met ingang van 2017 is de systematiek van het Kunstenplan gewijzigd. In de periode 2017-2020 krijgen de kunst- en cultuurinstellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (A-Bis) een subsidie van de gemeente. De andere instellingen in het Kunstenplan krijgen een subsidie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Door nieuwe subsidie-instrumenten en een ruimer budget is er meer ruimte voor nieuw talent, innovatie en experiment.;
- Als onderdeel van de A-Bis hebben de vier cultuurhuizen (Bijlmer Parktheater, Meervaart, Podium Mozaïek, Tolhuistuin) een bijzondere positie gekregen als basis voor de vorming van nieuwe, aantrekkelijke, grootstedelijke cultuurclusters die onder andere bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving;
- De verkenning naar de mogelijkheden voor de groei van kunst en cultuur in het kader van Koers 2025, Stad in Balans, Sprong over 't IJ en de gebiedsplannen is nagenoeg afgerond. Concrete onderzoeken zijn gestart naar de mogelijkheden voor nieuwe culturele functies op Zuidas, aan de Sloterplas en in Zuidoost (Arenagebied). Hierbij zijn bestaande instellingen actief betrokken zoals het Amsterdam Museum, het Stedelijk Museum en de Openbare Bibliotheek Amsterdam;
- In 2017 is hard gewerkt aan de Amsterdamse referentienorm maatschappelijke voorzieningen, een instrument om ruimte voor onder meer kunst en cultuur in gebiedsontwikkeling te reserveren;
- In het kader van het Cluster Cultuureducatie werken wij samen met onderwijs- en cultuurinstellingen. Vanaf 2017 ontvangen zeven instellingen in dit cluster een subsidie voor activiteiten op het gebied van cultuureducatie;
- In 2017 zijn concrete acties ondernomen in de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Als onderdeel daarvan werden bestuurlijke delegaties ontvangen uit onder meer Londen (Deputy Mayor Simons) en Parijs (Deputy Mayor Julliard). Bij deze bezoeken stonden kennisuitwisseling en verkenning van nieuwe bestuurlijke samenwerkingen centraal.
- In 2017 is 14.500 m^2 aan nieuwe broedplaatsen gerealiseerd met daarin 143 ateliers voor kunstenaars en creatieven en 22 woonplekken voor toptalent. Er zijn in 2017 in totaal 271 ateliers toegewezen aan CAWA-kunstenaars;
- In 2017 heeft Bureau Broedplaatsen onderzocht waar ruimte voor broedplaatsen onderdeel kunnen zijn van tenderdocumenten bij gronduitgifte in erfpacht. Het eerste resultaat is geboekt bij een tender voor het Amstelstation. Eind 2017 is de openbare selectieprocedure voor twee blokken bij het Amstelstation gestart. In deze tender is ruimte voor 500 m^2 broedplaats op de begane grond opgenomen;
- In 2017 zijn onvolkomenheden geconstateerd in het jaarverslag van het Stedelijk Museum Amsterdam. Naar aanleiding daarvan doet de gemeente onderzoek naar het Stedelijk Museum. Een onderzoek richt zich op governance, transparantie en nevenfuncties, een ander onderzoek richt zich op de naleving van de beloningsregelgeving en de Wet Normering Topinkomens.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D

Amsterdam heeft een kwalitatief hoogwaardig en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en bezoekers.

- Ondersteunen en faciliteren van kunst- en cultuurinstellingen in alle disciplines, voor alle doelgroepen verspreid over de stad. Ook het nationale en internationale perspectief spelen hierbij een rol. Centraal instrument is het Kunstenplan;
- Het AFK wordt verbreed naar een grootstedelijk fonds dat zich richt op de hele sector, van amateurkunst tot kunstenaars en instellingen die meedraaien in de (internationale) top.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Totaal aantal bezoeken in Amsterdam aan culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2013-2016.	8.896.717 (2013)	9.212.391	volgt najaar 2018*	2018 2019 2020	9.643.138 10.427.609 10.028.255

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2017 ontvingen 153 instellingen een vierjarige subsidie en 13 instellingen een tweejarige subsidie in het kader van het Kunstenplan 2017-2020. Met alle instellingen zijn prestatieafspraken gemaakt. De belangstelling voor de regeling Projectsubsidies Innovatie van het AFK, eveneens in het kader van het Kunstenplan, was in 2017 nog niet groot vanwege de opstartfase.
De Kunstenplaninstellingen zijn actief in alle kunstdisciplines en richten zich op relevante doelgroepen en thema's zoals diversiteit. Veel Kunstenplaninstellingen namen in 2017 deel aan de conferentie over diversiteit in de cultuursector.

Doel 2

Bevorderen van internationalisering in de Amsterdamse kunst- en cultuursector.

- Stimuleren van meer Engelstalig/ internationaal aanbod en meer internationale uitwisseling, samenwerking en verbinding (zowel artistiek als zakelijk) via het Kunstenplan;
- Betrekken van en breder aanbod van Amsterdamse kunst- en cultuur bij het internationale beleid van de gemeente.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het kunstenplan in het buitenland.	1.987 (2015)	1.780	volgt najaar 2018*	2018 2019 2020	1.879 2.104 2.214

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In 2017 zijn belangrijke stappen gezet in de uitvoering van het internationaal cultuurbeleid. Er zijn diverse internationale activiteiten en programma's uitgevoerd in Amsterdam en buiten de landsgrenzen door de Kunstenplaninstellingen. We zijn samen met Amsterdam Marketing begonnen aan de voorbereidingen voor een Language No Problem-campagne. Het doel hiervan is om een breed toegankelijk aanbod van Amsterdamse podiumkunstinstellingen meer onder de aandacht te brengen bij internationale bezoekers.

Doel 3

Activiteiten **E**

Alle Amsterdamse kinderen maken via cultuureducatie kennis met kunst en cultuur.

- Kinderen maken kennis met kunst en cultuur binnen schooltijd via het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie. Het Basispakket wordt verbreed naar andere disciplines (naast muziek);
- Kinderen en jongeren kunnen hun talenten ontwikkelen in niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie;
- In het kader van het Aanvalsplan Armoede stimuleren we deelname aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie voor kinderen uit minimagezinnen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage scholen dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie heeft.	50% (2013)	70%	80%	2018 2019 2020	80% 80% 80%
3.2 Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar 12-18 jaar.	27.000 3.000 (2015)	44.477 30.519	volgt najaar 2018*	2018 2019 2020	45.704 31.618 43.123 31.606 48.036 34.458
3.3 Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds.	700 (2014)	2.000	2.555	2018 2019 2020	2.500 2.750 3.000

**) Najaar 2018 wordt op basis van de verantwoordingen van de instellingen de rapportage Kunst en cultuur in cijfers aan de raad aangeboden. Hierin geven we inzicht in de prestaties die zijn behaald in 2017.*

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De uitvoering van het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie is zeer voorspoedig verlopen. Het percentage scholen dat tenminste twee doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie aanbiedt ligt met 80% al op de streefwaarde voor 2018. 20% van de scholen biedt zelfs drie doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie aan.
Conform de afspraken met het Jongerencultuurfonds Amsterdam zijn 2555 kinderen uit de doelgroep bereikt met niet-schoolgebonden activiteiten. De stimuleringsregeling buitenschoolse cultuureducatie, gericht op kinderen die opgroeien in armoede, heeft hier aan bijgedragen.
In 2017 zijn 52.985 kinderen (telling tot 1 december 2017) per bus of boot vervoerd naar 64 verschillende culturele instellingen. Dit zijn 4.985 meer kinderen dan begroot.

Doel 4

Activiteiten **F**

Amsterdam heeft een netwerk van bibliotheekvestigingen dat toegankelijk is voor alle Amsterdammers.

- De OBA biedt toegang tot betrouwbare informatie en heeft een belangrijke functie voor digitale geletterdheid, cultuurparticipatie en life long learning;
- Het beleidsplan van de Openbare Bibliotheek Amsterdam heeft betrekking op de periode 2015-2018. In 2018 wordt het nieuwe beleidsplan opgesteld.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
4.1 Aantal leden bibliotheken	164.616 (2012)	190.000	174.371	2018 2019 2020	190.000 Nader te bepalen Nader te bepalen

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) heeft 23 vestigingen, verdeeld over de stad. Eind 2017 had de OBA 174.371 leden. Het beleidsplan 2015-2018 van de OBA ging uit van een groei van het aantal leden naar 190.000. Sinds 2012 is het aantal leden gestegen, maar de stijging gaat langzamer dan verwacht. De OBA is met een nieuwe doelgroepaanpak begonnen. Het effect hiervan zal pas in 2018 zichtbaar zijn in de ledenaantallen. We verwachten dat aan het eind van de beleidsperiode het ledenaantal van 190.000 wel behaald wordt.
In de OBA Reigersbos werd in 2017 de derde Maakplaats geopend. In een Maakplaats leren kinderen werken met computers en nieuwe technologieën. OBA Bijlmerplein is samen met erfgoedorganisatie Imagine IC verhuisd naar een nieuwe locatie in het hart van de Amsterdamse Poort in Zuidoost. De Centrale OBA op het Oosterdokseiland is 10 jaar na de opening aangepast aan het veranderende gebruik van het gebouw.

Doel 5

Lokale publieke media hebben een groot bereik en een aanbod dat een afspiegeling van de stad is.
Publieke Omroep Amsterdam (POA) is houder van de lokale zendmachtiging en daarmee verantwoordelijk voor het publiek media-aanbod op radio, televisie en online. In opdracht van POA produceert ATV B.V. de Amsterdamse lokale nieuwsvoorziening op de zender AT5.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
5.1 Aantal kijkers AT5 gemiddeld per maand.	350.000 (2015)	350.000	336.000	2018 2019 2020	350.000 350.000 350.000
5.2 Aantal unieke bezoekers AT5.nl en AT5-app gemiddeld per maand.	1,8 mln (2016)	1,8 mln.	2 mln.	2018 2019 2020	1,8 mln. 1,8 mln. 1,8 mln.
5.3 Page views gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	20 mln.	20 mln.	18,5 mln.	2018 2019 2020	22,5 mln. 27,5 mln. 30 mln.
5.4 Videoviews gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	0,8 mln.	0,8 mln.	0,5 mln.	2018 2019 2020	1,1 mln. 1,4 mln. 1,6 mln.
5.5 Aantal programmamakers dat gebruik maakt van Open Acces kanalen van de Publieke Omroep.	150 (2015)	160	215	2018 2019 2020	170 185 200

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 5 te bereiken

Het aantal unieke bezoekers van AT5.nl en de AT5-app is verder gestegen en ligt boven begroting. Het aantal videoviews bleef achter op de begroting omdat de ontwikkeling van de app vertraging opliep. Het aantal programmamakers dat gebruik maakt van de Open Access kanalen (Salto) is flink gestegen en ligt 35% boven de begroting. Aanleiding voor deze stijging is de nieuwe aanpak waardoor mensen en organisaties Salto beter weten te vinden.
De Amsterdamse Kunstraad (AKr) heeft een advies uitgebracht over de toekomst van AT5. Het college heeft een bestuurlijke reactie geformuleerd op deze rapporten en een beleidsbrief opgesteld voor de volgende concessieperiode (2019-2023).

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Stimuleren verduurzaming meerjaren onderhoud cultureel vastgoed.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 Totaal aantal toekenningen in de periode 2017 – 2020 vanuit regeling verduurzaming meerjaren onderhoud (25 toekenningen in een periode van 4 jaar tijd).	0 (2016)	10	0	2018 2019 2020	15 20 25

Activiteit B

Doelen 1

Meer ruimte voor nieuw talent door doorstroming in de ateliervoorraad te stimuleren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
B.1 Aantal voordrachten voor atelierruimtes door de CAWA.	211 (2015)	230	271	2018 2019 2020	240 250 260

Activiteit C

Doelen 1

Meer ruimte voor nieuw talent door doorstroming in de ateliervoorraad te stimuleren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
C.1 Gemiddeld eigen inkomsten percentage Kunstenplaninstellingen.	53% (2015)	47%	volgt najaar 2018*	2018 2019 2020	48% 48% 49%

Activiteit D

Doelen 1

Stimuleren actieve cultuurparticipatie door ouderen in het kader van Amsterdam Oudervriendelijke Stad.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
D.1 Aantal programma's ontwikkeld door culturele instellingen specifiek voor ouderen.	7 (2016)	7	volgt najaar 2018*	2018 2019 2020	8 9 10

Activiteit E

Doelen 3

Gratis vervoer aan kinderen om hen op locatie te laten kennismaken met kunst en cultuur.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
E.1 Het aantal vervoerde leerlingen per bus of boot naar culturele instellingen.	44.000 (2015)	48.000	52.985	2018 2019 2020	49.000 49.000 50.000

Activiteit F Doelen 4

Subsidie verstrekken aan alle vestigingen van Openbare Bibliotheek Amsterdam en toezien op prestatieafspraken.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
F.1 Aantal gesubsidieerde bibliotheekvestigingen.	23	23	23	2018 23 2019 Nader te bepalen 2020 Nader te bepalen

Verbonden partijen

ODE Energie zorgt voor duurzame energievoorziening op het Oosterdokseiland voor onder andere de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Hiermee draagt ODE Energie bij aan het in stand houden van het netwerk van bibliotheken.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.1 **Baten** 5,4 **Lasten** 177,9

1 Bibliotheek

Baten -
Lasten 26,4

De OBA heeft in kaart gebracht wat de groei van de stad voor de bibliotheek betekent en in welke ontwikkelgebieden nieuwe vestigingen zouden kunnen worden gerealiseerd. Samen met de Vrije Universiteit is de OBA een verkenning gestart naar de ontwikkeling van een nieuw bibliotheekconcept op de Zuidas.

2 Kunstenplan

Baten 4,3
Lasten 128,9

In 2017 is de evaluatie gestart van het Basispakket kunst- en cultuureducatie. Deze evaluatie wordt gecombineerd met een onderzoek naar de verbreding van het Basispakket en de wijze van financiering.

3 Lokale media

Baten -
Lasten 3,7

In 2017 is veel aandacht geweest voor lokale media bij de bespreking van het advies van de Amsterdamse Kunstraad, getiteld Afstemmen op AT5. Tevens zijn voorbereidingen getroffen voor de beleidsbrief lokale publieke media met daarin de uitgangspunten voor de nieuwe concessieperiode (2019-2023).

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,6	0,4	0,4	0,0
Lasten	145,4	163,0	162,2	-0,7
- Saldo van baten en lasten	-144,8	-162,6	-161,8	0,8
Onttrekking reserves	0,8	4,5	4,1	-0,4
Toevoeging reserves	0,7	2,6	2,6	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,2	1,9	1,5	-0,4
Subtotaal stedelijk	**-144,6**	**-160,7**	**-160,3**	**0,3**
Gebiedsgericht werken				
Baten	1,1	0,6	0,8	0,2
Lasten	16,0	12,5	13,0	0,6
- Saldo van baten en lasten	-14,9	-11,9	-12,2	-0,4
Onttrekking reserves	0,3	0,1	0,1	0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	0,1	0,1	0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-14,6**	**-11,8**	**-12,1**	**-0,4**
Totalen programmaonderdeel 7.1	**-159,2**	**-172,4**	**-172,5**	**-0,0**

Het resultaat van het programmaonderdeel Kunst en cultuur wijkt niet af van de begroting. Dit is het resultaat van een positief saldo van € 0,3 miljoen voor de stedelijke taken en een negatief saldo van € 0,4 miljoen voor het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Kunst en cultuur heeft, ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,3 miljoen. Dit resultaat bestaat uit lagere lasten van € 0,7 miljoen en een lagere onttrekking van € 0,4 miljoen.

Baten
Er zijn geen afwijkingen ten opzichte van de begroting

Lasten
De lagere bestedingen bedragen € 0,7 miljoen. Dit is het gevolg van lagere uitgaven van € 0,7 miljoen voor de uitvoering van het raadsbesluit optimaliseren cultureel vastgoed van 5 april 2017. Er zijn namelijk in 2017 nog geen subsidies verleend in het kader van de subsidieregeling verduurzaming meerjarenonderhoud met een culturele bestemming. Wel wordt momenteel nog een aantal aanvragen bekeken en deze middelen blijven beschikbaar in de reserve Optimaliseren cultureel vastgoed.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Kunst en cultuur heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,4 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere lasten dan begroot van € 0,6 miljoen en hogere baten van € 0,2 miljoen.

Baten
De totale baten van € 0,8 miljoen zijn € 0,2 miljoen hoger dan begroot. De lage afwijking wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 13,0 miljoen zijn € 0,6 miljoen hoger dan begroot. Hiervoor wordt de volgende toelichting gegeven.

- Hogere lasten van € 0,3 miljoen doordat de lasten voor opdrachten voor kunstprojecten in Oost niet meer ten laste van de reserve Egalisatie projectontwikkeling gebracht kunnen worden. De reserve bestaat niet meer en daardoor ontstaat een nadeel van € 0,3 miljoen;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor de activiteit 'buurtgebonden kunst en cultuur'. Op dit budget heeft een bezuiniging plaatsgevonden bij de stadsdelen, maar op dat moment was al een subsidie beschikt waardoor nu een nadeel ontstaat.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 7.1 Kunst en cultuur Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve cultureel beleggen	2,5	0,2	-0,6	0,2	-0,6	-	0,0	2,1
Optimaliseren cultureel vastgoed	-	2,4	-1,4	2,4	-0,6	-	0,7	1,8
Egalisatiereserve Kunstenplan	0,2	-	-		-0,1	-	-0,1	0,0
Urgent onderhoud cultuurinstellingen	1,6	-	-1,6		-1,6	-	-	-
Reserve egalisatie huisvestingslasten Cultuurpanden	0,8	-	-0,8		-0,8	-	-	-
Reserve Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans	0,3	-	-0,1		-0,3	-	-0,2	-
Totalen	**5,4**	**2,6**	**-4,5**	**2,6**	**-4,1**	**-**	**0,4**	**3,9**

Toelichting

Onttrekkingen
Er is € 0,4 miljoen minder aan de reserves onttrokken

- Lagere onttrekking van € 0,7 miljoen aan de reserve optimaliseren cultureel vastgoed;
- Vrijval van reserve stimulering eigentijdse dans € 0,2 miljoen conform de beleidsnota Reserves en Voorzieningen.

Alle middelen uit de reserve optimaliseren cultureel vastgoed die dit jaar niet zijn uitgegeven, zullen in de komende jaren conform het raadsbesluit van 5 april 2017 worden besteed.

Toevoegingen
Er zijn geen afwijkingen ten opzichte van de begroting.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 7.1 Kunst en cultuur Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Kunstwerk Oostelijk Havengebied BC Oost	0,3	-	-			-	-	0,3
Kunst in de openbare ruimte	0,1	-	-0,1		-0,1	-	-	-
Totalen	**0,4**	**-**	**-0,1**	**-**	**-0,1**	**-**	**-**	**0,3**

Toelichting
Geen afwijkingen.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 7.1 Kunst en cultuur Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Danscentrum Dansmakers Amsterdam	0,3	-	-	-	-	-	-	0,3
Verwervingsfonds CBK	0,6	-	-	0,1	-0,1	0,1	-0,1	0,6
Totalen	**0,9**	**-**	**-**	**0,1**	**-0,1**	**0,1**	**-0,1**	**0,9**

Beleidskaders

- Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2017-2020: inhoudelijke ambities, aanwijzing instellingen in de A-Bis en beleidskader AFK;
- Kunstenplan 2017-2020: nadere uitwerking van beleidsdoelstellingen op het gebied van cultuureducatie;
- Convenant Basispakket Kunst- en Cultuureducatie: inrichting van voorzieningen voor scholen op het gebied van cultuureducatie.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Voor de realisatie van de doelen en de activiteiten van het Kunstenplan is de gemeente afhankelijk van de uitvoering door kunst- en cultuurinstellingen. Als de plannen van kunst- en cultuurinstellingen onvoldoende worden gerealiseerd door bijvoorbeeld grote financiële tegenvallers of juridische geschillen, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.
Maatregel: De gemeente voert minimaal eens per jaar monitorgesprekken met instellingen in de A-Bis en het cluster cultuureducatie over hun inhoudelijke en financiële prestaties. Het AFK voert deze gesprekken met de overige instellingen in het Kunstenplan.

2. De uitvoering van het Kunstenplan valt vanaf 2017 gedeeltelijk onder verantwoordelijkheid van het AFK. Als de uitvoering bij het AFK (gedeeltelijk) niet wordt gerealiseerd door bijvoorbeeld financiële tegenvallers of problemen in de organisatie, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.
Maatregel: De gemeente is een samenwerkingsovereenkomst met het AFK aangegaan waarin de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het Kunstenplan en de wederzijdse verplichtingen zijn vastgelegd. We monitoren de uitvoering door intensief overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau en door de jaarlijkse verantwoording van het AFK.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)	110.842	111.820
2	Openbare Bibliotheek Amsterdam	26.064	26.266
3	Publieke Omroep Amsterdam	3.645	3.726

Toelichting
De verschillen tussen de begroting en het jaarverslag zijn voornamelijk het gevolg van de nominale aanpassing op de subsidies, die nog niet in de begrotingscijfers was verwerkt.

1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)
In 2017 ontvingen 173 instellingen op basis van het Kunstenplan 2017-2020 € 111,8 miljoen aan subsidies, waarvan € 62,7 miljoen voor de instellingen van de Amsterdamse basisinfrastructuur. € 24,6 miljoen werd als subsidie verstrekt door het Amsterdam Fonds voor de Kunst. Daarnaast worden subsidies verstrekt voor het cluster cultuureducatie en zijn er vaste subsidies voor huur en kunstaankopen.

2. Openbare Bibliotheek Amsterdam
Aan de Openbare Bibliotheek Amsterdam werd een subsidie van € 26,3 verstrekt voor de hoofdvestiging en de overige vestigingen. Vanaf 2017 is € 0,5 miljoen bezuinigd op de Openbare Bibliotheek Amsterdam en vanaf 2018 in totaal € 1 miljoen.

3. Publieke Omroep Amsterdam
Aan de Publieke Omroep Amsterdam werd € 3,7 miljoen subsidie verstrekt.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.7.2 Erfgoed

Het gebouwde, archeologische en landschappelijke erfgoed duurzaam behouden, versterken en (her)gebruiken

Belangrijke ontwikkelingen

- Er is veel tijd en aandacht besteed aan onderzoek en analyse van de cultuurhistorie van (potentiële) ontwikkellocaties. De gemeente wil ervoor zorgen dat het erfgoed vroegtijdig betrokken wordt bij het maken van plannen voor deze gebieden;
- Het digitaal inzichtelijk maken en delen van de gegevens van boven- en ondergronds erfgoed ten behoeve van onderzoek van ontwikkellocaties en controle bij bouwplannen;
- Binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) wordt op het gebied van hergebruik en transformatie van erfgoed samengewerkt met de provinciale Monumentenloods. Hierdoor sluiten vraag en aanbod naar te hergebruiken erfgoed binnen de MRA beter op elkaar aan;
- Handhaving en toezicht op monumenten hebben een hogere prioriteit gekregen in de Wabo-verordening 2017;
- In 2017 is de expertise op het gebied van het verduurzamen van erfgoed verder ontwikkeld en toegepast op Amsterdamse monumenten;
- De gemeente werkt als een van de eerste met de nieuwe certificering voor archeologisch onderzoek en werkt volgens de meest recente landelijke vereisten aan het gehele archeologische traject;
- Op verzoek van de raad is alle monumentale wandkunst geïnventariseerd. In het verlengde hiervan is veel aandacht gegenereerd voor dit onderwerp waardoor enkele wandkunstwerken behouden en herplaatst konden worden;
- Open Monumentendag en de Nationale Archeologiedagen blijven grote publiekstrekkers die het draagvlak voor het boven- en ondergronds erfgoed vergroten. Daarnaast zijn diverse educatieve projecten ontwikkeld voor het jongere publiek.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **B** **C** **D** **E**

Amsterdams erfgoed heeft en behoudt een hoge cultuur-historische waarde.
Met onderzoeken en adviezen dragen we bij aan het ontwikkelen en behouden van de (cultuurhistorische) waarde van het erfgoed.Met publicaties en educatieve projecten versterken we het draagvlak voor het erfgoed.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Aantal onderzoeken, adviezen, publicaties, educatieve projecten en evenementen.	1.530 (2014)	2.010	2.148	2018 2019 2020	1.530 1.530 1.530

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In het kader van gebiedsontwikkelingen zijn onderzoeken gedaan en adviezen gegeven die het boven- en ondergrondse erfgoed een plek moeten geven in nieuwe stadswijken. Zoals gemeld bij de NJN 2017 is de streefwaarde voor 2017 2.010, bestaande uit een optelling van de streefwaarden van activiteiten B t/m E.

Doel 2

Activiteiten A B C D E

Organisaties in de ruimtelijke sector kennen en benutten Amsterdams erfgoed.
We leveren kennis die nodig is voor het omgaan met en de transformatie van boven- en ondergronds erfgoed. Dit doen we door adviezen uit te brengen, vooroverleggen te voeren in het kader van de vergunningverlening en door planbegeleiding. Door veranderde werkwijze zal het aantal onderzoeken stijgen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening monumenten.	1.200 (2014)	1.200	1.748	2018 2019 2020	1.450 1.450 1.450
2.2 Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening archeologie.	140 (2014)	140	203	2018 2019 2020	140 140 140

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Door de groei van de stad neemt het aantal onderzoeken en adviezen toe dat nodig is voor het omgaan met de transformatie van boven- en ondergronds erfgoed. Om ervoor te zorgen dat de vergunningverlening soepel verloopt zijn er met burgers en andere initiatiefnemers vooroverleggen gevoerd voor een advies op maat.

Doel 3

Activiteiten A B C E

Burgers kennen en beleven het Amsterdamse erfgoed en het erfgoed wordt veelzijdig benut.
Open Monumentendag is het grootste, gratis toegankelijke, culturele evenement in Amsterdam. Jonge bezoekers vormen een bijzondere doelgroep. Erfgoed buiten het centrum heeft bijzondere aandacht.Met educatieve projecten, stages en evenementen wordt bijgedragen aan spreiding van kennis van en waardering voor erfgoed. Doordat het voorlichtingsbudget is komen te vervallen is het aantal activiteiten in 2017 gedaald.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Aantal bezoekers Open Monumentendag.	35.000 (2012)	35.000	39.000	2018 2019 2020	35.000 35.000 35.000
3.2 Aantal publicaties, educatieve projecten, stages en evenementen.	80 (2014)	60	57	2018 2019 2020	60 60 60

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Net als de afgelopen jaren, heeft de Open Monumentendag ook dit jaar weer veel bezoekers getrokken. Het mobiele erfgoed en erfgoed buiten het centrum kregen extra aandacht. De Nationale Archeologiedagen, waaraan de stad een inhoudelijke bijdrage levert, trekken ieder jaar meer bezoekers. Het erfgoed-educatieproject Kijk op je Wijk is uitgebreid en geschikt gemaakt voor diverse groepen scholieren.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Informatie over archeologische vindplaatsen, monumenten en waardestellingen ervan online beschikbaar stellen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Aantal nieuwe digitale kaartlagen met cultuurhistorische informatie.	2 (2014)	7	5	2018 2019 2020	5 5 5

Activiteit B

Doelen 1 2 3

Onderzoek doen naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal onderzoeken naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.	100 (2014)	350	326	2018 2019 2020	300 300 300

Activiteit C

Doelen 1 2 3

Archeologisch onderzoek verrichten, de collectie beheren, toegankelijk maken en presenteren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal archeologische onderzoeken.	10 (2014)	10	17	2018 2019 2020	10 10 10

Activiteit D

Doelen 2

Advies geven bij vergunningverlening en bestemmingsplannen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal adviezen voor wettelijke procedures.	1.340 (2013)	1.340	1.748	2018 2019 2020	1.590 1.590 1.590

Activiteit E

Doelen 3

Educatie organiseren en kennis ten dienste stellen van de stad, onder andere via de Open Monumentendagen en het Werelderfgoed Podium Amsterdam.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Aantal evenementen, lezingen, publicaties en stages.	80 (2014)	60	57	2018 2019 2020	60 60 60

Verbonden partijen

N.V. Stadsherstel Amsterdam

Stadsherstel draagt bij aan de zorg voor monumenten en beeldbepalende panden in Amsterdam door ze zorgvuldig te restaureren, een passende bestemming te geven en te verhuren.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.2	**Baten** 0,9	**Lasten** 3,2

1 Bureau Werelderfgoed

Baten 0,0
Lasten 0,2

We ontwikkelen het Werelderfgoed Podium tot een breed bekend kenniscentrum over Amsterdam en zijn werelderfgoed.

2 Instandhouding monumenten

Baten 0,9
Lasten 2,8

We verlenen subsidie voor het behoud van het erfgoed in de stad.

3 Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed

Baten -
Lasten 0,2

Samen met andere partijen in de stad (Stadsarchief, Arcam, Amsterdam Museum) leveren we kennis voor de ontwikkeling van erfgoededucatie in het basis- en voortgezet onderwijs en voor binnen- en buitengemeentelijke organisaties. We breiden de manieren van kennisdelen uit door middel van nieuwe technieken rond data, laserscanning, Geografisch informatiesysteem (GIS)-applicaties, 3D visualisatie et cetera. In het kader van Amsterdam verantwoordelijke hoofdstad ondersteunt en faciliteert de stad de landelijke kennisuitwisseling op het gebied van erfgoed.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,4	0,2	0,5	0,3
Lasten	5,3	3,3	3,1	-0,3
- Saldo van baten en lasten	-4,9	-3,1	-2,5	0,6
Onttrekking reserves	0,0	0,4	0,4	0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,0	0,4	0,4	0,0
Subtotaal stedelijk	**-4,9**	**-2,7**	**-2,2**	**0,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,0	-	-	-
Lasten	0,6	0,2	0,2	-0,1
- Saldo van baten en lasten	-0,6	-0,2	-0,2	0,1
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,6**	**-0,2**	**-0,2**	**0,1**
Totalen programmaonderdeel 7.2	**-5,5**	**-3,0**	**-2,3**	**0,6**

Het resultaat van het programmaonderdeel erfgoed is in vergelijking met de begroting per saldo € 0,6 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 0,6 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,1 miljoen bij gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel erfgoed heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,6 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten van € 0,3 miljoen en lagere lasten van € 0,3 miljoen.

Baten
De gerealiseerde baten zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Voor het organiseren van de Open Monumentendag heeft de gemeente € 0,1 miljoen aan incidentele bijdragen ontvangen van derden. Daarnaast zijn incidentele rentebaten van € 0,1 miljoen ontvangen uit het Amsterdams Restauratiefonds.

Lasten
De gerealiseerde lasten zijn € 0,3 miljoen lager dan begroot. De verklaring is dat een aantal toegekende subsidies uit het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing niet is uitgekeerd omdat projecten niet tot uitvoering zijn gekomen. Dit is een voordeel van € 0,4 miljoen.
Het organiseren van de Open Monumentendag heeft € 0,1 miljoen meer gekost dan was begroot. Tegenover deze hogere lasten staan hogere baten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

De afwijking bij gebiedsgericht werken wordt niet verder toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 7.2 Erfgoed Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Amsterdams Restauratiefonds	5,2	-	-0,0	-	-0,0	-	0,0	5,2
Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin	0,5	-	-0,3	-	-0,3	-	-	0,2
Totalen	**5,7**	**-**	**-0,4**	**-**	**-0,3**	**-**	**0,0**	**5,4**

Toelichting
Er zijn geen afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Beleidskaders

- Erfgoedwet: begeleiden en adviseren vergunningaanvragen monumenten en archeologische monumentenzorg;
- De Wet op de ruimtelijke ordening: onderzoek en inventarisatie (cultuurhistorische verkenningen en rapportages voor bestemmingsplannen en gebiedsontwikkeling), input voor MRA-agenda;
- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht: wettelijke taak advisering vergunningverlening

monumenten;
- Gemeentelijke erfgoedverordening 2015: inventariseren, waarderen en beschrijven van potentiële gemeentelijke monumenten en beschermde stadsgezichten; advisering vergunningverlening gemeentelijke monumenten en archeologische monumentenzorg;
- Programma van Eisen voor aanpassingen aan monumenten 2016: advisering over aanpassingen aan monumenten, waaronder verduurzamingsingrepen;
- Erfgoedagenda: ambities, doelen en acties gericht op het optimaal inzetten van erfgoed bij de transformatie en groei van de stad.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Gebrek aan kennis en beleving van monumenten weerhoudt de bewoners en ondernemers ervan het erfgoed te waarderen waardoor de noodzaak voor behoud onder druk komt te staan.
Maatregel: De gemeente zorgt voor onderzoek, advies en voorlichting over erfgoed.

2. Cultuurhistorie is niet voldoende gekoppeld aan ruimtelijke processen waardoor de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage van erfgoed aan de leefbaarheid van de stad afneemt.
Maatregel: De gemeente start in een vroeg stadium een vooroverleg over het belang van de inpassing van erfgoed in ruimtelijke processen.

3. Het erfgoed wordt onvoldoende benut waardoor de kans op verval van het erfgoed toeneemt.
Maatregel: De gemeente overtuigt organisaties van de economische waarde van het erfgoed en helpt dit duurzaam te benutten.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 7.2 Erfgoed zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.7.3 Economie

De structuur van de economie van de Metropoolregio Amsterdam versterken.

Belangrijke ontwikkelingen

- De economie is flink gegroeid, er zijn meer banen en er is minder werkloosheid;
- Als gevolg van de Brexit heeft de Europese Raad in november besloten dat het Europees Medicijnagentschap (EMA) van Londen naar Amsterdam gaat verhuizen. We verwachten dat dit een impuls gaat geven aan de life science sector in Nederland;
- De randvoorwaarden van een goed (internationaal) vestigingsklimaat waren ook in 2017 belangrijk. De stad staat hierin niet alleen. Samen met de regio pakken we de tekorten op de kantorenmarkt, de woningmarkt en plaatsen op internationale scholen aan;
- Ook in 2017 groeide het aantal bezoekers van de stad. Dit is goed voor de economie, maar leidt ook tot overlast. Om deze groei in goede banen te leiden zijn er maatregelen genomen zoals een nieuw overnachtingsbeleid en een rem op toeristenwinkels in het Centrum;
- De Amsterdamse haven leverde ook in 2017 een directe bijdrage aan de economische ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam. Belangrijke speerpunten zijn verduurzaming en vernieuwing en het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag;
- Rond het omhekte gedeelte van het ADM-terrein, dat sinds 1997 is gekraakt, zijn in 2017 veel ontwikkelingen geweest. De eigenaar van de grond wil het gebied ontwikkelen en heeft de gemeente in 2017 om handhaving verzocht. Er lopen op dit moment verschillende juridische procedures.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A C D E

De Metropoolregio Amsterdam behoort tot de top 5 van economische regio's in Europa.
Schiphol is met zijn uitgebreide bestemmingennetwerk één van de belangrijkste troeven die Amsterdam inzet in haar acquisitiebeleid vooral gericht op het binnenhalen van buitenlandse bedrijven. Deze bijdrage aan de economie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) leidt op diverse terreinen tot meer werkgelegenheid en welvaart in onze regio. Het Havenbedrijf Amsterdam levert direct een bijdrage aan de economische ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam waarbij verduurzaming en vernieuwing belangrijke speerpunten zijn, zoals ook het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Hogere economische groei in de Metropoolregio ten opzichte van economische groei Nederland.	0,5% (2014)	0,5%	juni 2018 bekend	2018 2019 2020	0,5% 0,5% 0,5%
1.2 Benchmarks waarop Amsterdam gelijk blijft of stijgt t.o.v. andere Europese steden. Hiervoor worden door de Amsterdam Economic Board 5 indicatoren voor generieke concurrentiekracht en 10 voor specifieke gebieden gemonitord.	78% (2015)	67%	50%	2018 2019 2020	67% 67% 67%
1.3 Bruto Gemeentelijk Product Verhouding tussen verwacht en gemeten product.	2.9 (2013)				

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
Een eerste raming van de economische groei van de MRA volgt halverwege 2018. In 2016 scoorde Amsterdam nog 85% op internationale rankings. Dit betekent dat de positie van Amsterdam licht is gedaald op het gebied van onder andere generieke concurrentiekracht, leefkwaliteit, investeringsklimaat en innovatiepotentieel (https://www.amsterdameconomicboard.com/feiten-en-cijfers#benchmarks). Uit de analyse van deze indicatoren komt naar voren dat Amsterdam in 2017 drie keer is gestegen, drie keer gelijk is gebleven en zes keer is gedaald, met als resultaat een percentage van 50%. Voor zes benchmarks zijn geen nieuwe cijfers beschikbaar. Sommige benchmarks worden niet (periodiek) herhaald en daarnaast komen er nieuwe (thematische) benchmarks beschikbaar.

Er hebben 143 nieuwe buitenlandse bedrijven een kantoor geopend in de MRA. De regio blijft geliefd als vestigingslocatie voor buitenlandse bedrijven. Zij zorgen er naar verwachting voor dat er over drie jaar meer dan 2.700 extra banen zijn. Uitbreidingen van al gevestigde buitenlandse bedrijven leverden daarnaast nog eens ruim 4.100 nieuwe banen op in 2017. Afgelopen jaar werd ook aangekondigd dat de European Medicines Agency (EMA), dat vanwege de Brexit uit Londen vertrekt, naar Amsterdam komt.

In 2017 is verder gewerkt aan het ontwikkelen van de Opleidingshuizen. In Opleidingshuizen maken jongeren kennis met kansrijke beroepen en worden jongeren en ouderen competenties geleerd die nodig zijn voor een succesvolle arbeidsmarktloopbaan. Er zijn in totaal negen Opleidingshuizen in Amsterdam. In de andere delen van de MRA zijn acht Opleidingshuizen.
We begeleiden Amsterdamse statushouders naar scholing en duurzaam werk dat aansluit op hun talenten en de behoeften van de Amsterdamse arbeidsmarkt. We beginnen daar zo vroeg mogelijk mee, bij voorkeur al in het azc. Dat doen we onder andere door het afnemen van assessments en het geven van korte intensieve taaltrainingen op maat (taalboosts), gericht op de toekomstige werkplek en/of opleiding. Eind 2017 zijn er in totaal 722 assessments afgenomen en 535 taalboosts gestart.

Doel 2 Activiteiten **A C D**

Amsterdam versterkt haar positie als centrum voor kennis en vernieuwing.
Het optimaal benutten van de kennisinfrastructuur voor economische en maatschappelijke ontwikkeling is essentieel voor het behoud van de welvaartsgroei in Amsterdam en de regio. We willen een schaalsprong bewerkstelligen voor kennisvalorisatie waarmee ook op de middellange termijn valorisatie een centrale plek krijgt in het innovatie ecosysteem. Kennisvalorisatie is het proces dat kennis omzet naar commercieel haalbare producten, processen of diensten. Het actieprogramma StartupAmsterdam heeft tot doel een sterk ecosysteem voor startups te ontwikkelen zodat deze snel kunnen groeien. Dat ecosysteem stimuleert bij uitstek economische groei van onderaf.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Totaal aantal techbedrijven (startups en scale ups) in Amsterdam per jaar.	498 (2015)	725	1.002	2018	800
				2019	875
				2020	950

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken
Ook in 2017 heeft Amsterdam zijn positie als centrum voor kennis en vernieuwing versterkt. Met behulp van de Economische structuurversterkingsmiddelen en het gemeentelijk actieprogramma Kennis & Innovatie zijn verschillende initiatieven ondersteund. Bijvoorbeeld de lancering van het valorisatieprogramma IXAnext waarin zeven verschillende Amsterdamse kennisinstellingen samen optrekken om meer kennisintensieve bedrijvigheid vanuit de Amsterdamse kenniscentra te laten ontstaan. Of een project als de Digital Society School, waardoor het aanbod van digitaal vaardig talent in de regio moet worden vergroot. Daarnaast ondersteunen we het Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS), het nieuwe kenniscentrum voor de toepassing van kennis over grootstedelijke thema's in een stedelijke omgeving. Mede daardoor is het AMS instituut in 2017 begonnen met een tweejarige masteropleiding MADE (Metropolitan Analysis,

Design & Engineering). De Amsterdam Economic Board is doorgegaan met het oplossen van vijf grootstedelijke thema's, onder andere door een regionale prijsvraag gericht op de problematiek van bouwlogistiek.

Het publiek-private actieprogramma StartupAmsterdam heeft tot doel een sterk ecosysteem voor startups te ontwikkelen zodat deze snel kunnen groeien. Dat ecosysteem stimuleert bij uitstek economische groei van onderaf. Sinds 2015 zijn door dit programma meer dan twintig projecten gestart die de voedingsbodem voor startups versterken waardoor zij snel kunnen groeien. Amsterdam staat wereldwijd bekend als een startup- en techstad en de groei hiervan heeft de verwachtingen (zoals hieronder begroot) overtroffen: eind 2017 waren er iets meer dan duizend techbedrijven in de stad gevestigd.

Doel 3 Activiteiten **B**

Amsterdam blijft een aantrekkelijke vestigingsstad voor zzp'ers, mkb en (internationale) bedrijven.
De gemeente creëert meer ruimte voor ondernemerschap en meer ruimte in regels. Dit doen we onder meer door onze dienstverlening makkelijker, sneller en goedkoper te maken, regels te verminderen, ruimte te bieden voor experimenten, en initiatieven te faciliteren. We verbeteren de aansluiting van opleidingen op de arbeidsmarkt, vooral op mbo-niveau, via opleidingshuizen. We trekken buitenlandse bedrijven aan en stimuleren internationalisering mkb. Dit doen we onder andere door het aanbod internationaal onderwijs te vergroten en (internationaal) talent aan te trekken.De gemeente zet in op 'Stad in Balans' met als doel een aantrekkelijk Amsterdam en metropoolregio voor alle gebruikers en voor bewoners in het bijzonder. Met de groei van de stad zijn maatregelen nodig op de thema's verblijven, verplaatsen en recreëren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
3.1 Aantal vestigingen (van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar).	214,7 (2015)		niet begroot	
3.2 Percentage functiemenging.	58,5 (2015)		niet begroot	

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Om de dienstverlening aan ondernemers te verbeteren zijn de vergunningaanvragen voor ondernemers vereenvoudigd. Zo kunnen ondernemers nu online hun vergunning aanvragen, is de doorlooptijd verkort en zijn vergunningen goedkoper gemaakt. Daarnaast zijn er drie freezones ingesteld, waar de regels versoepeld zijn en ondernemers en bewoners met ideeën aan de slag kunnen om de straat aantrekkelijker en gezelliger te maken. De gemeente heeft ondersteuning geboden bij de oprichting van bedrijveninvesteringszones door ondernemers. De tevredenheid over het ondernemersklimaat en de gemeentelijke dienstverlening zijn verder toegenomen. Uit eigen onderzoek van de gemeente (indicator B.1 dus niet op basis van waarstaatjegemeente.nl) blijkt een tevredenheid van 6,5. In meer stadsdelen zijn winkeliersverenigingen in staat gesteld om met een gemeentelijke subsidie straatmanagers aan te stellen en nieuwe initiatieven te ontplooien. In de hele stad zijn subsidies verstrekt voor de branding van (winkel)gebieden.

Activiteit A Doelen **1** **3**

De Kennis- en Innovatieagenda 2017 uitvoeren.
Het actieprogramma Valorisatie: Talent voor innovatie, moet een schaalsprong realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam en geeft kennisvalorisatie ook op de middellange termijn een centrale plek in het innovatieklimaat van Amsterdam.

Activiteit B

Doelen 3

Door het uitvoeren van de acties uit het Amsterdams OndernemersProgramma 2015 – 2018 meer ruimte creëren voor ondernemerschap.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
B.1 Tevredenheid over het ondernemersklimaat en de gemeentelijke dienstverlening. (Op basis van 'waar staat je gemeente.nl') (meting eens in de twee jaar).	6,0 (2015)	6,2	6,5	2018 2019 2020	n.v.t. 6,3 n.v.t.

Activiteit C

Doelen 1 2

Actief regionaal arbeidsmarktbeleid uitvoeren, met een geïntegreerde aanpak van onderwijs en scholing in opleidingshuizen.
Nieuwe Amsterdammers met vluchtelingenstatus snel naar werk begeleiden via het actieplan 'Ondernemerschap en werk: kansen voor en door vluchtelingen'.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
C.1 Totaal aantal opleidingshuizen in Amsterdam.	1 (2014)	10	9	2018 2019 2020	10 10 10
C.2 Aantal afgenomen assessments.	n.v.t. (2016)	600	722	2018 2019 2020	600 n.v.t. n.v.t.

Activiteit D

Doelen 1 2

Actief aantrekken van internationale bedrijven en (kennis)instellingen door verstevigen internationale vestigingsklimaat: door o.a. vergroten capaciteit internationale scholen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
D.1 Aantal nieuwe internationale bedrijven per jaar in de Metropoolregio.	115 (2013)	100	143	2018 2019 2020	100 100 100

Activiteit E

Doelen 1

Actief invulling geven aan de verschillende rollen van de gemeente ten opzichte van Schiphol en van de Haven Amsterdam NV.

Voor de activiteiten A en E zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

Schiphol

Schiphol helpt mee aan het bereiken van doel 1. Het doel van Schiphol is de internationale verbondenheid van Amsterdam te versterken. Dit is van belang voor de internationale positionering (vestigingsklimaat en concurrentiepositie) van de MRA als 'global business hub' (en de hiermee gepaard gaande economische spin-off en werkgelegenheid voor de regio). De gemeente is aandeelhouder en kan zo invloed uitoefenen op het effect van de luchthaven op veiligheid, geluidsoverlast en milieu.

RAI Holding B.V.
Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van RAI. RAI draagt bij aan het creëren van economische bedrijvigheid als spin-off van de georganiseerde beurzen en evenementen in het complex.

Schiphol Area Development Company (SADC)
Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van de SADC. Doel van SADC is de economische dynamiek in de regio rondom de luchthaven Schiphol optimaal ruimte te bieden door het ontwikkelen van bedrijventerreinen. De samenwerking van de vier aandeelhouders moet zorgen voor een efficiëntere gebiedsontwikkeling, om verrommeling van het gebied te voorkomen met gebrekkige afwikkeling van vervoer en verslechtering van de bereikbaarheid van de luchthaven.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied
Voor doel 1 voert de Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. de taken van het Centraal Nautisch Beheer (CNB) uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.

Amsterdam Economic Board
Voor de doelen 1, 2 en 3 wordt gebruik gemaakt van de Amsterdam Economic Board (Board). De Board is een netwerkorganisatie met als doel om binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) de volgende vijf grootstedelijke uitdagingen te organiseren:

- Gezondheid: in 2025 hebben inwoners van de MRA twee extra gezonde levensjaren;
- Digitale connectiviteit: in 2025 is de MRA de belangrijkste plek in Europa voor data-gedreven innovatie;
- Mobiliteit: in 2025 is het vervoer van goederen, diensten en mensen in de MRA emissievrij;
- Circulaire economie: in 2025 bestaat er geen afval meer in de MRA door sluitende kringlopen;
- Talent van de toekomst: in 2025 sluiten arbeidsmarkt en talent in de MRA optimaal op elkaar aan.

Deze inzet moet leiden tot de ontwikkeling van innovatieve oplossingen voor de genoemde uitdagingen en daarmee tot duurzame economische groei. Zo verwachten wij de doelstelling te behalen om langdurig tot de top 3 van meest innovatieve regio's van Europa te behoren.

Haven Amsterdam
Voor de doelen 1 en 3 wordt gebruik gemaakt van de Haven Amsterdam. Het Havenbedrijf Amsterdam levert direct een bijdrage aan de economische ontwikkeling van de MRA. De gemeente stuurt hierbij op de volgende vier thema's:

- De bijdrage aan de economie en economische ontwikkeling;
- De bijdrage aan verduurzaming en vernieuwing van de economie;
- Het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag;
- Een stabiel en gezond Havenbedrijf Amsterdam NV.

Dit doet de gemeente vanuit verschillende rollen. Als aandeelhouder is dat vooral aan de hand van de Strategische Bedrijfsvisie (looptijd 12 jaar) en het Strategisch Plan (looptijd 4 jaar). In de statuten staat dat deze plannen worden opgesteld door het Havenbedrijf, waarna ze voor wensen en bedenkingen worden aangeboden aan college en raad. In 2015 is de Visie 2030 in raad en college behandeld. In mei 2017 is het bijgestelde Strategisch Plan 2017-2021 behandeld in de raad. De raad heeft geen wensen en bedenkingen geuit ten aanzien van het Strategisch Plan. Het college heeft ook geen wensen en bedenkingen geuit en heeft het Strategisch Plan 2017-2021 in juni 2017 vastgesteld in haar rol van aandeelhouder. Verder stuurt de gemeente als aandeelhouder via de Algemene vergadering voor Aandeelhouders (AvA) en de aandeelhoudercommissie.

Matrix Innovation Center (MIC)
Voor doel 2 maken we gebruik van het Matrix Innovation Centre (MIC). Het MIC is in 1989 opgericht om in Amsterdam kennisoverdracht te stimuleren van kennisinstellingen naar het midden- en kleinbedrijf en om het Science Park tot ontwikkeling te brengen. MIC richt zich op de exploitatie van vijf bedrijfsverzamelgebouwen (Matrix II t/m VI) en de verdere ontwikkeling van Amsterdam Science

Park. De bestaande gebouwen zijn bijna volledig verhuurd (97%). MIC is op 6 juni 2017 gestart met de bouw van Matrix VII met 8.000 m^2 verhuurbaar oppervlak voor de huisvesting van Advanced Research Centre for Nanolithography (ARCNL) en andere kleine intensieve bedrijven. Verder zijn de eerste schetsen gemaakt voor een mogelijke ontwikkeling van Matrix VIII. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de toenemende en uiteenlopende vraag naar kantoorruimte op het Science Park.

Life Sciences Fund Amsterdam
Voor doel 2 wordt gebruik gemaakt van het Life Sciences Fund Amsterdam (LSFA). Het LSFA is begin 2009 opgericht om het economisch potentieel te versterken van het (bio)medische cluster in de regio Amsterdam. Het fonds heeft in februari 2017 een verlenging gekregen van maximaal twee jaar om de afwikkeling van het fonds zo succesvol mogelijk te laten verlopen.

Stichting Science & Business Amsterdam Science Park
Voor doel 2 wordt gebruik gemaakt van de stichting Science & Business Amsterdam Science Park (S&B ASP). De stichting is in 2015 door de drie grondeigenaren (gemeente Amsterdam, UvA en NWO) opgericht om het Science Park te ontwikkelen tot een van de meest toonaangevende in Europa en om de kennisontwikkeling op het Amsterdam Science Park beter te benutten en daardoor maatschappelijke en economische waarde toe te voegen aan de regionale economie. De stichting heeft zich ten doel gesteld om het Amsterdam Science Park in 2020 een positie in de top vijf (nu top vijftien) van Europese Scienceparken te laten innemen. De Science & Business organisatie draagt hieraan bij door:

- Het verbinden van mensen, organisaties en netwerken binnen en buiten het ASP;
- Marketing en branding van het ASP;
- Het verzorgen van matchmakingprogramma's;
- Het organiseren van evenementen waarbij onderzoekers, ondernemers en studenten elkaar ontmoeten;
- Het opzetten van een Science & Business Database, en het delen van informatie en kennis door communicatieactiviteiten.

Amsterdam Clipper Beheer
Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van Amsterdam Clipper Beheer. De Clipper 'Stad Amsterdam' is in de periode 1997-2000 door Economische Zaken en Randstad gebouwd als belangrijk werkgelegenheidsproject. Economische Zaken coördineert de twintig gemeentelijke vaardagen, waaronder de minimaal drie dagen durende jongerenreis. De Clipper wordt ingezet voor promotionele activiteiten van Amsterdam en Nederland in het buitenland waaronder de acquisitie van internationale bedrijven.

De Amsterdamse Compagnie
Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van De Amsterdamse Compagnie (DAC). Het doel van DAC is het ontwikkelen van kleinschalige bedrijfsruimten, omdat de markt deze bedrijfsruimten niet of onvoldoende biedt. De gemeente participeert (voor 33%) met de woningcorporatie Stadgenoot (voor 67%) in DAC. In 2015 heeft het college besloten om voor 17 deelnemingen, waaronder DAC, te onderzoeken of ze kunnen worden afgestoten. Het herijkingsonderzoek heeft erin geresulteerd dat het college in december 2017 heeft ingestemd met de verkoop van de aandelen aan medeaandeelhouder Stadgenoot. De verkoop van de aandelen is mede ingegeven doordat het ontwikkelen van kleinschalige bedrijfsruimte door de overheid geen maatschappelijk belang meer dient. De koop-/verkoopovereenkomst is eind december 2017 getekend en de levering van de aandelen heeft begin januari 2018 plaats gevonden.

Beurs van Berlage vennootschappen
Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van de Beurs van Berlage. De Beurs van Berlage draagt bij aan het creëren van economische bedrijvigheid als spin-off van de georganiseerde beurzen en evenementen die van belang zijn voor de gemeente. Ook wordt cultureel erfgoed in de stad behouden.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.3	**Baten** 33,7	**Lasten** 83,6

1 Acquisitie en Citymarketing

Activiteit A D

Baten	4,1
Lasten	15,4

Amsterdam inbusiness heeft in 2017 143 internationale bedrijven aangetrokken met over drie jaar 2.700 banen voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het aantal bedrijven is lager dan in 2016 en ongeveer gelijk aan 2015. Dit is onder andere te verklaren door een terugloop van buitenlandse investeringen in Europa, krapte op de kantorenmarkt, stijgende prijzen en onzekerheid rond Brexit en regelgeving. Bedrijven stellen hun beslissing uit totdat er meer duidelijkheid is.

Citymarketing dient om de reputatie van de MRA bij de bewoners, bezoekers en bedrijven te versterken. Sinds 2017 werken we met het dashboard citymarketing, waarin de activiteiten gericht op bewoners, bezoekers en bedrijven in de tijd zijn uitgezet. Amsterdam Marketing (AM) richt zich niet meer op het aantrekken van internationale bezoekers. De focus is het spreiden van bezoekers. We stoppen meer energie in het neerzetten van de stad als culturele metropool. In 2017 zijn we doorgegaan met activiteiten die specifiek voor bewoners zijn ontwikkeld, zoals de buurtencampagnes, die bedoeld zijn om delen van de stad beter te leren kennen

Amsterdam heeft een aantal jaarlijkse evenementen die niet meer weg te denken zijn uit de stad. Bijvoorbeeld Pride Amsterdam en de Uitmarkt.
Behalve deze evenementen heeft een aantal incidentele en/of vernieuwende evenementen een bijdrage ontvangen, zoals A'dam Denim Days en Unseen. Verder hebben we onderzoek gedaan om onderdelen van het evenementen(geluid)beleid uit te werken. Op dat gebied heeft er een aantal innovaties plaatsgevonden.

2 Markten en straathandel

Activiteit B

Baten	5,2
Lasten	6,3

In 2017 zijn de onderzoeken van OIS naar het functioneren van de markten en de tevredenheid van consumenten en marktondernemers afgerond. Daaruit blijkt dat de markten niet meer de aantrekkelijke plekken zijn die zij ooit waren. Na jaren van groeiende leegstand is op enkele markten weer sprake van een licht hogere bezetting. De extra inspanningen van de gemeente voor een goed beheer van de markten lijken daarmee hun eerste vruchten af te werpen. Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten is de gemeente begonnen met een visiedocument voor alle markten, om deze een beter toekomstperspectief te kunnen bieden. Dit is een vervolg op de vernieuwing van de Marktverordening in 2016. Als uitvloeisel van deze nieuwe verordening is op de Dappermarkt als eerste markt een experimentele zone ingesteld. Hier kunnen kooplieden buiten de wachtlijsten om worden geworven om producten te verkopen die nog niet op de markt zijn te krijgen. Zo kan de markt aantrekkelijker worden voor een breder publiek. In 2017 is de pilot voedselwagens afgerond en geëvalueerd. De resultaten zijn gebruikt bij het voorbereiden van nieuw beleid voor verkooppunten in de openbare ruimte.

3 Strategie en Ontwikkeling Economie

Activiteit A B C D E

Baten	16,3
Lasten	45,1

In 2017 zijn verschillende initiatieven genomen om de structuur van de economie verder te versterken en daarmee de economische groei duurzaam te bestendigen.
Voorbeelden hiervan zijn:

- Het besluit tot oprichting van het House of Skills om ambities te realiseren voor het bevorderen van Leven Lang Ontwikkelen en intersectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt;
- Het oprichten van de Digital Society School (DSS) van de Hogeschool van Amsterdam. Het doel van DSS is het opleiden van digitaal vaardige en toekomstbestendige professionals met een vernieuwend onderwijsmodel. Dit zijn flexibele programma's die aansluiten bij de nieuwste uitdagingen en ontwikkelingen in de maatschappij en digitale technologie. In deze programma's werken het bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en studenten samen;
- Na twee succesvolle edities van hun eerste grootschalige open online cursus (MOOC) (met meer dan 20.000 deelnemers wereldwijd), heeft het AMS Instituut in september hun tweede MOOC opengesteld. Na 'Sustainable Urban Development' is dit keer het onderwerp 'Co-creating Sustainable Cities' gekozen. Daarnaast is het AMS instituut van start gegaan met haar eerste geaccrediteerde tweejarige masteropleiding, de MSc MADE (Metropolitan Analysis, Design & Engineering);
- Uitvoering van het actieprogramma Sociaal ondernemen 2015-2018, met maatregelen om het ecosysteem van sociaal ondernemen in Amsterdam te versterken. Bijzonder in 2017 was de lancering van het Amsterdam City Fellowship, een programma waarmee sociale ondernemers gesteund werden in het ontwikkelen van het business model van hun sociale onderneming;
- De in 2016 gestarte Amsterdamse aanpak om statushouders sneller naar werk, opleiding of participatie te begeleiden, werkt en is in 2017 voortgezet. Met werkgevers en onderwijsinstellingen worden vluchtelingen snel en duurzaam naar werk begeleid, waarbij we gebruik maken van nieuwe instrumenten, zoals assessments, intensieve begeleiding door klantmanagers en korte intensieve taaltrainingen. Eind 2017 zijn in totaal 736 statushouders begeleid naar (part-time) werk. In 2017 zijn 881 statushouders gestart met een opleiding, 2.357 statushouders zijn in begeleiding naar werk of scholing en 610 statushouders zijn gestart met een participatietraject en 402 statushouders zijn uit de bijstandsuitkering gestroomd.

Metropoolregio Amsterdam

In maart is het Convenant 'Versterking Samenwerking Metropoolregio Amsterdam (MRA)' ondertekend. In het Convenant zijn bestuurlijke afspraken vastgelegd over hoe 33 gemeenten, twee provincies en de Vervoerregio vanaf januari 2017 samenwerken aan strategische ruimtelijk-economische opgaven in de regio. Het operationele MRA Bureau biedt ondersteuning bij de uitvoering van de strategische MRA Agenda.

De gemeente Amsterdam leent zijn juridische entiteit aan de MRA-samenwerking en in het programma Economie is de MRA-begroting ter hoogte van € 7,9 miljoen opgenomen. Alle deelnemende gemeenten hebben in 2017 de financiële bijdrage van € 1,50 per inwoner voldaan. De provincies Noord-Holland en Flevoland hebben een bijdrage voldaan die gelijkgesteld is aan de bijdrage van de grootste gemeente uit hun provincie. Amsterdam draagt in totaal ongeveer 33% bij aan de MRA.
In 2017 heeft het MRA bijgedragen aan economische projecten, waaronder

- De subsidie aan de Amsterdam Economic Board;
- Amsterdam Bezoeken Holland Zien;
- Het Grondstoffenprogramma;
- De publicatie van de prijsvragen voor triple-helix-samenwerking op het gebied van de Circulaire Economie en Bouwkunde.

Voor ruimtelijk-economische projecten hebben we bijgedragen aan de versnellingsopgaven wonen en werken en transitie naar een schone economie. Onder andere de Landschapstriënale heeft plaatsgevonden.

4 Verbeteren ondernemersklimaat **Activiteit** A B

Baten	3,0
Lasten	11,8

IN Amsterdam

Bij IN Amsterdam (IN staat voor International Newcomers, voorheen het Expatcenter) wordt overheidsdienstverlening van de Immigratie- en Naturalisatiedienst en zeven regiogemeenten gecombineerd aangeboden. IN Amsterdam heeft inmiddels ruim 70.000 kenniswerkers en gezinsleden geholpen en dat aantal groeit jaarlijks met zo'n 15%. De doelgroepen van IN Amsterdam zijn:

- Internationale werknemers en hun gezinsleden;
- Migranten die niet uit de EU komen en gebruik maken van de kennismigrantenregeling;
- Wetenschappelijk onderzoekers;
- EU-migranten;
- Startende ondernemers;
- Internationale studenten die in Nederland zijn afgestudeerd en gebruik maken van de 'zoekjaar-regeling voor afgestudeerden'

In 2017 hebben 14.784 internationals (inclusief partners en kinderen) zich ingeschreven via IN Amsterdam. Dit is een groei van 20% ten opzichte van 2016.

Amsterdams Ondernemers Programma

In 2017 is verdere uitvoering gegeven aan het Amsterdams Ondernemers Programma (AOP). De gemeenteraad heeft een vernieuwd detailhandelsbeleid vastgesteld. De pilot mengformules horeca en retail (in samenwerking met de VNG) is afgerond. Op grond hiervan heeft de gemeente het standpunt ingenomen dat verruiming van regelgeving wenselijk is om lokaal maatwerk te kunnen leveren. Maar dat terughoudendheid gewenst is bij het schenken of verkopen van alcohol door winkels, dienstverleners en alcoholvrije horecabedrijven. Het aantal bedrijveninvesteringszones is gestegen naar 49. De gemeente Amsterdam heeft in 2017 stappen gezet om de diversiteit van het winkelaanbod in het Centrum te behouden. Sinds oktober is een voorbereidingsbesluit van kracht. Dit besluit houdt in dat er in delen van het centrum geen winkels en voorzieningen meer bij mogen komen, die alleen gericht zijn op toeristen of direct te eten voedsel aanbieden. We zijn met de eigenaren van de winkelpanden in een aantal straten gesprekken gestart om het aantal van dit soort winkels te verminderen.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	10,3	20,6	21,0	0,4
Lasten	37,2	71,6	66,9	-4,7
- Saldo van baten en lasten	-26,9	-51,0	-45,9	5,1
Onttrekking reserves	8,2	5,5	5,1	-0,4
Toevoeging reserves	36,7	4,2	4,9	0,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-28,5	1,3	0,1	-1,1
Subtotaal stedelijk	**-55,4**	**-49,7**	**-45,8**	**4,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten	7,3	7,7	7,1	-0,7
Lasten	15,9	13,0	11,8	-1,2
- Saldo van baten en lasten	-8,6	-5,2	-4,8	0,5
Onttrekking reserves	1,2	0,5	0,5	0,0
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,2	0,5	0,5	0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-7,5**	**-4,7**	**-4,2**	**0,5**
Totalen programmaonderdeel 7.3	**-62,9**	**-54,4**	**-50,0**	**4,4**

Het resultaat van het programmaonderdeel Economie is in vergelijking met de begroting per saldo € 4,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van een positief resultaat van € 4,0 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,5 miljoen bij het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Economie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 4,0 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 0,4 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 4,7 miljoen. Aan de reserves is € 0,4 miljoen minder onttrokken en € 0,7 miljoen meer toegevoegd.

Baten
De totale baten van € 21 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Naast kleinere verschillen wordt dit voornamelijk veroorzaakt door hogere baten op Top Level domeinnaam (€ 0,2 miljoen). Voor het gebruik van de domeinnaam .Amsterdam zijn meer opbrengsten gegenereerd.

Lasten
De totale lasten van € 66,9 miljoen zijn € 4,7 miljoen lager dan begroot. Het verschil wordt grotendeels verklaard door:

- Internationale scholen: voordeel € 2,7 miljoen. In 2016 is € 3,9 miljoen prioriteitsmiddelen Deltaplan Internationaal Onderwijs beschikbaar gesteld. Hiervan is in 2017 € 1,2 miljoen bijgedragen aan de ontwikkeling van de internationale school Amity te Amstelveen. Dit wordt grotendeels verklaard doordat een bedrag van € 2,7 miljoen niet is gebruikt van de beschikbare prioriteitsmiddelen vanuit het Deltaplan Internationaal Onderwijs. In 2017 heeft de gemeente Amsterdam een incidentele rijksbijdrage ontvangen voor Internationaal onderwijs waarmee de uitbreidingen in de MRA wel zijn gerealiseerd;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor het programma House of Skills (HoS) omdat de start later was dan gepland. Deze middelen blijven beschikbaar in de reserve Economische Structuurversterking;

- Bedrijfsinvesteringszones (BIZ-en): voordeel € 0,3 miljoen. Naast de toename van het aantal BIZ-en hebben er vier de draagvlakmeting niet gehaald, waardoor ze niet van start zijn gegaan. Tegen over de lagere lasten staan ook lagere baten. Hierdoor is deze afwijking budgettair neutraal;
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen voor het Amsterdams Ondernemers Programma. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het terug ontvangen van subsidies en andere financiële afwikkelingen uit voorgaande jaren die achteraf gezien niet nodig waren;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor programma Statushouders. Dit komt doordat de contracten met de taalaanbieders zijn getekend nadat de procedures rond de Europese aanbesteding begin juni 2017 waren afgerond;
- Subsidieregeling Economische ontwikkeling en innovatie kent een voordeel van € 0,5 miljoen. Er zijn geen subsidies verstrekt aan initiatieven voor stimulering van bedrijfsactiviteiten die bijdragen aan economische structuurversterking;
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen. Het gemeentelijke belang in De Amsterdamse Compagnie N.V. (DAC) is verkocht aan medeaandeelhouder Stadgenoot tegen marktconforme voorwaarden voor € 0,9 miljoen. Hierdoor is een boekverlies ontstaan van € 0,6 miljoen die is verwerkt in de jaarrekening.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Economie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,5 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 1,2 miljoen en lagere baten van € 0,7 miljoen.

Baten
De totale baten van € 7,1 miljoen zijn € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt met name door lagere baten van € 0,8 miljoen bij de markten: door een teruglopende bezetting zijn de opbrengsten uit marktgelden lager dan begroot.

Lasten
De totale lasten van € 11,8 miljoen zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot. De verklaring hiervan is als volgt:

- Lagere lasten van € 0,5 miljoen voor verbetering van het Marktbureau. Bij de Voorjaarsnota 2017 is een incidenteel budget van is € 1,4 miljoen beschikbaar gesteld, maar een deel daarvan is niet uitgegeven, vanwege stagnatie in de samenwerking met de gemeente Den Haag bij de implementatie van een nieuw marktadministratiesysteem;
- Een onderschrijding van € 0,5 miljoen. Dit is voor het belangrijk deel het gevolg van een begrotingsfout van € 1,3 miljoen die opgevoerd is bij de Viermaandsrapportage 2018 voor herstel. Daarnaast is er overschrijding van € 0,8 miljoen op de markten. Dit komt door hogere kosten voor afvalinzameling en reiniging, onderhoud van de voorzieningen en hogere organisatiekosten vanwege het opvullen van vacatures met relatief dure inhuur;
- De overige lagere lasten van € 0,2 miljoen worden verder niet toegelicht.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 7.3 Economie Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Overheveling oude geoormerkte middelen	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-	-
Volkshuisvesting	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	-	-
Totalen	**0,5**	**-**	**-0,5**	**-**	**-0,5**	**-**	**-**	**-**

Toelichting
Er zijn geen significante afwijkingen op de reserves.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 7.3 Economie**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Promotie markt	0,0	-	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Voorziening Promotie gelden Warenmarkt	0,0	-	-	-	-0,0	-	-0,0	-
Totalen	**0,0**	**-**	**-**	**0,0**	**-0,0**	**0,0**	**-0,0**	**0,0**

Toelichting
Er zijn geen significante afwijkingen op de voorzieningen.

Beleidskaders

Versterken van de structuur van de economie

- House of Skills, Leven Lang Ontwikkelen; duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt: ambities, doelen en aanpak voor de het bevorderen van Leven Lang Ontwikkelen en intersectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt;
- Amsterdam Impact - Actieprogramma Sociaal Ondernemen 2015-2018: doelen en maatregelen gericht op een versterking van het ecosysteem van sociaal ondernemen in Amsterdam, en van de verbindingen tussen de partners in het ecosysteem;
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders is ontwikkeld om door intensieve begeleiding en met innovatieve en nieuwe instrumenten statushouders sneller naar werk of opleiding te begeleiden (Actieplan Werk en Ondernemerschap voor Vluchtelingen);
- Actieprogramma StartupAmsterdam 2015-2018: ambities, doelen en maatregelen gericht op de versterking van het Amsterdamse startup-ecosysteem;
- Jaarplan Amsterdam Economic Board 2017;
- Actieprogramma Kennis & innovatie 2015-2018: als beleidskader voor de randvoorwaardelijke investeringen die de economische structuur versterken;
- Het actieprogramma deeleconomie: Amsterdam heeft een open houding ten opzichte van de deeleconomie, maar grijpt in wanneer dat nodig is. Om vakantieverhuur in de hand te houden zijn in 2017 afspraken gemaakt met de twee grootste aanbiedende platforms in Amsterdam, Airbnb en Booking.com. Deze platforms blokkeren aanbieders die de Amsterdamse regels overtreden.

Behouden van een goed ondernemers- en vestigingsklimaat

- Amsterdams Ondernemers Programma 'Ruimte voor ondernemers!' 2015-2018: doelen en acties die bijdragen aan een aantrekkelijker ondernemersklimaat. Dit is vrijwel geheel volgens planning uitgevoerd;
- Detailhandelsbeleid Amsterdam 2018-2022: sterke winkelgebieden in een groeiende stad;
- Ruimte voor de Economie van Morgen: een visie voor de toekomstige ruimtebehoefte van verschillende soorten bedrijven;
- Programma Open Amsterdam, Strategy for International Talent;

- Deltaplan internationaal onderwijs: doelen en maatregelen gericht op het vergroten van aanbod en toegankelijkheid van internationaal onderwijs in de MRA, zowel voor internationals als voor Nederlandse kinderen.

Groei van de stad in goede banen leiden

- Uitvoeringsprogramma Stad in Balans 2017-2018 om de groei in stad en regio in goede banen te leiden;
- Het overnachtingsbeleid waarbij de kern is meer grip te krijgen op nieuwe hotelontwikkeling. Uitgangspunt is dat er in een groot deel (groot centrumgebied) van de stad geen nieuwe hotels meer bij mogen komen. In een aantal gebieden geldt het "nee, tenzij"-principe. In dat geval moet een hotelontwikkelaar aan een aantal (ruimtelijke) voorwaarden voldoen: buurtbetrokkenheid, duurzaamheid en sociaal ondernemerschap;
- Bestuursopdracht diversiteit winkel- en voorzieningenaanbod en het rapport 'Sturen op een divers winkelaanbod'.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Programma Stad in Balans: betreft een breed en overkoepelend probleem en geeft de gemeente nieuwe opgaven voor het treffen van maatregelen voor het behoud van een aantrekkelijke stad. Risico is dat gevoel van druktebeleving niet afneemt en dat daardoor bewoners de stad onaantrekkelijker vinden.
Maatregel: Maatregelen worden getroffen door intensieve afstemming met andere programma's en acties op het gebied van onder andere spreiding bezoekers, bestrijden van overlast, mobiliteit, monitoring van actuele ontwikkelingen en van acties Uitvoeringsprogramma.

Het risico is nog actueel. Veel maatregelen zullen pas later effect laten zien. Bijvoorbeeld het restrictieve hotelbeleid waarvan de meldplicht voor toeristische verhuur per 1 oktober 2017 is ingegaan. De inwerkingtreding van het voorbereidingsbesluit om het aantal toeristenwinkels te beperken en de differentiatie/verhoging van de toeristenbelasting die vanaf 2018 is ingegaan. Er zijn ook maatregelen die al wel effecten laten zien. Bijvoorbeeld:

- De geïntensiveerde handhaving op illegale verhuur;
- Een schone stad 24 uur na grootschalige evenementen en minder afval door het Aanvalsplan Schoon;
- De aanpak op het Rembrandtplein ter vermindering van overlast;
- De beperking van overlast door fietsparkeren op het Gerard Douplein.

2. Actieprogramma voor Valorisatie. Valorisatie is het proces dat kennis omzet naar commercieel haalbare producten, processen of diensten. Gemeente Amsterdam heeft een hoge afhankelijkheid van externe partijen (vooral kennisinstellingen) in de uitvoering van het programma.
Maatregel: Sterke betrokkenheid van de gemeente, onder andere via heldere resultaatafspraken, periodiek (kwartaal)overleg en financiering op basis van tussentijdse evaluaties.

Het risico is nog actueel. Uitvoering van het programma loopt tot en met 2021. Medio 2018 zal Innovation eXchange Amsterdam (IXA), als coördinator van de zeven kennisinstellingen die het programma uitvoeren, voor de eerste keer rapporteren over de voortgang en besteding van de beschikbare middelen. Op basis van deze eerste rapportage en de mate waarin de overeengekomen prestaties (KPI's) zijn behaald, zal uitkering van volgende termijnen kunnen plaatsvinden.

3. Minder Programma House of Skills als uitvoering van de regionale aanpak Leven lang Ontwikkelen: duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Risico's zijn dat de werkgevers niet aanhaken, dat een van de partners uit het samenwerkingsverband stapt en dat het ICT-platform niet functioneert waardoor de doelstellingen niet worden gehaald.
Maatregel: Vanuit verschillende werkpakketten richten de werkpakketmanagers zich actief op werkgevers. Afspraken over de risico's zijn geregeld in een samenwerkingsovereenkomst. De Stuurgroep besluit over eventuele overdracht van activiteiten naar een andere partner. Vereenvoudigde versie van ICT-platform of temporisering.

Het risico is nog actueel. House of Skills zit in de opstartfase. Over de effectiviteit van de beheersmaatregelen kan nu geen oordeel worden gevormd.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	IXANEXT	7.200	7.200
2	AMS	5.000	4.670
3	Amsterdam Marketing	3.850	3.850
4	Amsterdam Economic Board	1.414	1.414

Toelichting

1. IXANEXT
IXA heeft als penvoerder van zeven Amsterdamse kennisinstellingen een subsidie van € 7,2 miljoen gekregen voor het valorisatieprogramma IXAnext. Met dit programma beogen de kennisinstellingen gezamenlijk een schaalsprong te realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam, onder andere door het stimuleren van vraaggestuurde samenwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven en door het genereren van meer kennisintensieve spin-offs en startups.

2. AMS
Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions is conform de gemaakte afspraken voor € 4,7 miljoen gesubsidieerd voor realisering van de KPI's die zijn vastgelegd in het contract van 19 maart 2014. In het laatste kwartaal van 2017 heeft AMS de accreditatie ontvangen voor het geven van erkend onderwijs en is voor het academisch jaar 2017/2018 MSc MADE gelanceerd. Hiermee is een belangrijke KPI behaald. De samenwerking met MIT Boston heeft geleid tot de start van het project Roboat.

3. Amsterdam Marketing
Amsterdam Marketing is aangemerkt als een dienst van algemeen economisch belang (DAEB) dat de citymarketing van de MRA uitvoert. De subsidie in 2017 is verleend voor marketingactiviteiten die zijn gericht op bewoners, bedrijven en bezoekers (specifiek herhaalbezoekers geïnteresseerd in kunst en cultuur en de zakelijke/bijeenkomstenbezoeker). Daarnaast is in 2017 veel aandacht besteed aan de ambitie van het programma Stad in Balans om bezoekers in tijd en ruimte over de randen van de stad en naar de MRA te spreiden, door branding van gebieden.

4. Amsterdam Economic Board
De Amsterdam Economic Board stimuleert innovatie en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid in de MRA. De subsidie bedraagt jaarlijks € 1,4 miljoen en wordt gefinancierd vanuit de regionale bijdrage MRA platform Economie.

De overige subsidies zijn onder andere het Evenementenfonds, de Bedrijveninvesteringszones en de MRA.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.7.4 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.4	**Baten** 8,5	**Lasten** 25,0

Kunst en cultuur

Baten	0,9
Lasten	13,0

In alle stadsdelen zijn culturele evenementen georganiseerd waarbij de verbinding met buurtbewoners is gezocht. Een bijkomend effect was de versterking van talentontwikkeling, cultuureducatie en economische vitaliteit.
In Noord zijn bijvoorbeeld via subsidies en coaching buurtbewoners gestimuleerd en ondersteund bij de organisatie en uitvoering van buurtinitiatieven op het gebied van kunst. En in Zuidoost is het Centrum Beeldende Kunst verzelfstandigd. Dit biedt kansen voor het uitbreiden van cultureel ondernemerschap. In Oost kwam het Tijdelijk Museum, een tentoonstelling in de voormalige Bijlmerbajes. Daardoor is er contact gelegd tussen de nieuwe bewoners van de nieuwe wijk en de bewoners van het tijdelijke asielzoekerscentrum. Om het zich snel ontwikkelende Nieuw-West culturele impulsen te geven en het recreatieve karakter te versterken sloot de gemeente Amsterdam met het Amsterdam Museum een intentieovereenkomst voor een nieuwe presentatieplek rond de Sloterplas.

Erfgoed

Baten	-
Lasten	0,2

Het “Zandkasteel” in de Amsterdamse Poort is aangewezen als eerste gemeentelijke monument in Zuidoost. Dit vergroot het bewustzijn van modern erfgoed bij bewoners en ondernemers. Op begraafplaats De Nieuw Ooster trok de tweejaarlijkse herdenkingsbijeenkomst “Herinnering Verlicht” 7.000 bezoekers, 2.000 meer dan in 2015. Dit evenement brengt bezoekers in liefdevolle verbinding met overleden geliefden, elkaar, het verleden en de dood.

Economie

Baten	7,6
Lasten	11,8

In Zuidoost is door citymarketing, zoals de digitalisering van de toeristenkaart en initiatieven voor de viering van ‘50 jaar Bijlmer’ samen met bedrijfsleven, een impuls gegeven aan de economische vitaliteit.
Door eenduidiger en transparantere uitvoering van regels op warenmarkten en ambulante handel in Amsterdam is het vertrouwen in de gemeente bij marktkooplieden verbeterd. Ook is het project ‘volle en aantrekkelijke markten’ gestart. In West werd geëxperimenteerd met nieuwe opstellingen waarbij evenementen en markt worden gecombineerd, in Nieuw-West, Oost en Zuidoost zijn de markten heringericht en heringedeeld (in Nieuw-West was dat tijdelijk) en in Zuid is de nieuwe Stadionpleinmarkt van start gegaan. In Centrum zijn veiligheidsmaatregelen getroffen voor als het stormt.

Stadsdelen hebben energie gestoken in het verbeteren van de kwaliteit van winkelstraten. Vermeldenswaard in dit verband is de ingrijpende verbouwing van het voormalige V&D-gebouw in Noord. Het pand is nu gevuld met verschillende winkels en een sportschool.
Het winkelgebied Ferdinand Bolstraat/Marie Heinekenplein heeft door een aantal ingrepen een fraaie uitstraling gekregen.

Op een aantal locaties in het centrum zijn steeds meer winkels die zich richten op toeristen en verschraalt het aanbod voor bewoners. Om deze verschraling tegen te gaan is in goed overleg met ondernemers, vastgoedeigenaren en BIZ-verenigingen besloten dat in postcodegebied 1012 geen nieuwe toeristische winkels gevestigd mogen worden.
In de Indische buurt in Oost is door de diversiteit van het winkelaanbod een aantrekkelijke mix ontstaan.

In Nieuw-West is bij locaties waar tijdelijke invulling wenselijk is, ruim baan gegeven aan tijdelijke huisvesting voor startups en creatieve bedrijvigheid. Het Amsterdam Art Centre is een voorbeeld van het omzetten van een gebouw met bedrijfsbestemming naar een op kunst en cultuur gerichte bestemming. Met de komst van nieuwe detailhandel zoals Hornbach en horeca zoals A'dams wereldkeuken zijn enkele honderden banen gecreëerd.

Winkelcentrum Molenwijk in Noord heeft een vierde ster van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) ontvangen. In Zuidoost zijn schade en criminaliteit de afgelopen jaren zichtbaar afgenomen en het gevoel van veiligheid is toegenomen. Zuid heeft ondernemersverenigingen met subsidies geholpen de veiligheid van hun winkelgebied te vergroten. In West en Zuid zijn pilots met een freezone van start gegaan.

Programma 8
Portefeuillehouders: wethouders Choho en Kock

3.8 Duurzaamheid en water

Amsterdam is een leefbare stad (circulaire metropool), waarin we duurzaam energie opwekken, afval scheiden en als grondstof gebruiken, drinkwater van hoge kwaliteit leveren en zorg dragen voor de riolering, het grondwater en de grachten.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

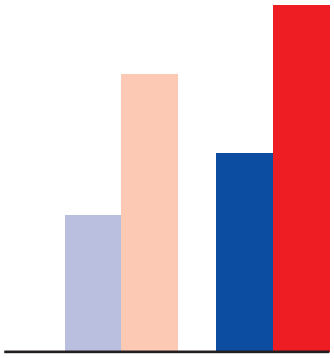

	Begroting	Jaarverslag
Baten	331,3	344,6
Lasten	363,8	379,8

3.8.1 Duurzaamheid

Verantwoord gebruik van energie en grondstoffen in een leefbare, gezonde stad met een economie die op hergebruik is gericht.

- In 2017 heeft Amsterdam belangrijke stappen gezet op weg naar een geheel aardgasvrije stad in 2050. We hebben een Citydeal ondertekend met woningcorporaties, energiebedrijven en steun van de huurders en de subsidieregeling aardgasvrij is ingegaan. In 2017 zijn 7.000 woningequivalenten (woningen en bedrijven) aangesloten op stadswarmte. Dit is de grootste jaarlijkse groei ooit en het totaal in Amsterdam kwam daarmee op 84.700. Het vermogen aan zonne-energie is in 2017 met 6 MW (circa 24.000 zonnepanelen) toegenomen tot 30 MW door onder meer ondersteuning van zoncoöperaties, vrijstelling van leges, de Zoncoalitie en leningen uit het duurzaamheidsfonds.
- Met onder meer milieuzones en stimulering elektrisch vervoer zet Amsterdam in op schone en gezonde lucht. De milieuzone voor vervuilende bestelauto's is per 2017 ingegaan. De milieuzones autobussen en touringcars, brom- en snorfietsen en taxi's zijn voorbereid en per 1 januari 2018 ingegaan. Het aantal geladen elektrische kilometers is in 2017 met ruim 30% gestegen tot 33 miljoen.
- Voor het programma Amsterdam Circulair en het Circulair Innovatieprogramma zijn 73 projecten uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het realiseren van een circulaire economie realistisch en rendabel is. Amsterdam is (inter)nationaal koploper en heeft voor de brede aanpak van circulaire economie de World Smart City Award gewonnen.

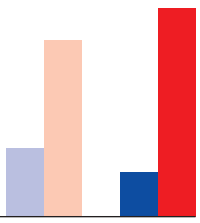

8.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	8,9	5,5
Lasten	23,2	27,5

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

Om de stad schoon te houden en dit efficiënt te regelen, werkt personeel vaker over stadsdeelgrenzen heen. Waar nodig is springt men bij, zoals bij de straatreiniging na evenementen of het inzamelen van plastic in de stad. Ook organiseren alle stadsdelen activiteiten gericht op bewustwording en op het voorkomen van (zwerf)afval.

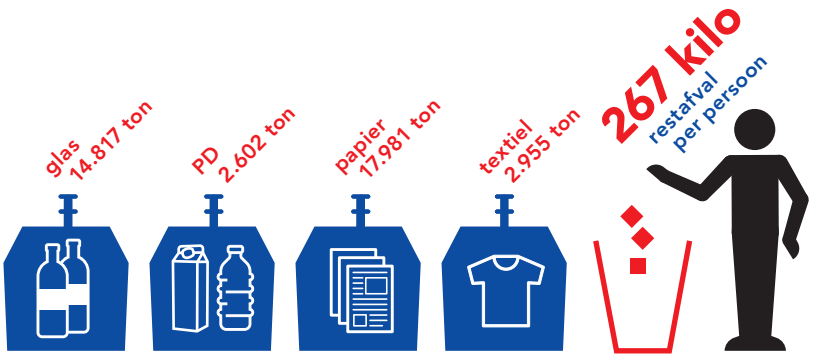

3.8.2 Afval

Afval inzamelen, sorteren en verwerken en afvalscheiding stimuleren.

- Amsterdam heeft als doel om in 2020 tenminste 65% van het huishoudelijk afval te scheiden om het als materiaal of grondstof opnieuw te kunnen gebruiken. Om afval zo goed mogelijk aan de bron te kunnen scheiden, investeren we in verbetering van het netwerk van boven- en ondergrondse afvalcontainers. Dat doen we bijvoorbeeld door extra containers voor glas, papier, textiel en plastic en drankverpakkingen te plaatsen. Ook ondersteunen we initiatieven die zorgen voor een groter bewustzijn van afval scheiden, of die leiden tot minder restafval.

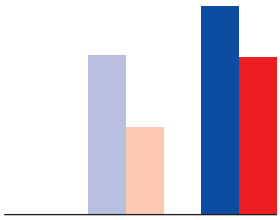

8.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	130,7	140,1
Lasten	116,8	130,3

3.8.3 Water

Drinkwater leveren en zorgdragen voor de riolering, het grondwater en de grachten.

- Er is ongeveer 91,2 miljard liter drinkwater geleverd. Dit is 100 miljoen liter meer dan begroot.
- Er is 38 kilometer riool gerenoveerd.
- De schoonheidsgraad van de grachten is 7,8 op een schaal van 10. Dit is ruim boven de norm van 7,0.

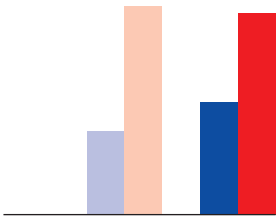

8.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	191,7	199,0
Lasten	223,8	221,9

Portefeuillehouder: wethouders Choho en Kock

3.8 Duurzaamheid en Water

Maatschappelijk effect

Amsterdam heeft gewerkt aan de uitvoering van de Agenda Duurzaam Amsterdam (raad 2015) om de doelen voor duurzame energie, schone lucht, afvalscheiding, circulaire economie, klimaatbestendige stad en eigen duurzame organisatie te behalen.

In 2017 is samen met partners in de stad gestart met een intensieve aanpak die er toe leidt dat in 2050 alle Amsterdamse woningen en bedrijven aardgasvrij zijn.

Voor een schonere lucht zijn in 2017 verschillende maatregelen ingegaan, zoals een milieuzone voor bestelauto's en het verstrekken van subsidies voor elektrische veelrijders. Het aantal openbare oplaadpunten is uitgebreid tot 2.500 en het aantal geladen elektrische kilometers is met 30% gestegen.

Er zijn extra instrumenten, zoals nieuwe subsidieregelingen en vrijstelling van diverse leges, beschikbaar gekomen voor bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke organisaties om hen te helpen bij de uitvoering van duurzame initiatieven.

Door de realisatie van de nascheidingsinstallatie bij het AEB en door uitbreiding van het netwerk van (ondergrondse) afvalcontainers wordt het mogelijk meer grondstoffen uit afval terug te winnen.

Bewoners en bedrijven hebben steeds toegang tot schoon drinkwater en kunnen rekenen op een ongestoorde afvoer van afvalwater en regenwater. Een veilige en vlotte doorvaart, schoon oppervlaktewater en beperking van grondwateroverlast.

Wat hebben we bereikt

Duurzaamheid
Het energieverbruik per inwoner is in 2017 gedaald met 0,3%. De productie van duurzame energie in de stad is in 2017 toegenomen met 1,4%, maar vanwege de sterke groei van de stad is de productie van duurzame energie per inwoner gestegen met 0,2%.
We zijn begonnen met de brede aanpak om de stad aardgasvrij te maken. Hiervoor is een Citydeal ondertekend met woningcorporaties, energiebedrijven en steun van de huurders. Eén van de resultaten is dat 7.000 woningequivalenten (woningen en bedrijven) zijn aangesloten op stadswarmte in 2017. Omdat de resultaten ruim op schema liggen, is de doelstelling voor het aantal aardgasvrije woningequivalenten verhoogd van 102.000 naar 125.000 in 2020.
Mede door uitvoering van de acties van het Uitvoeringsprogramma Schaalsprong Zon en diverse subsidieregelingen steeg de hoeveelheid zonne-energie in 2017 in de stad met 6 MW naar 30 MW en per eind 2017 zitten voor circa 55 MW aan grote zonne-energieprojecten in de pijplijn.
De provincie Noord-Holland heeft een vergunning verleend voor 10 windturbines in Amsterdam.

Met een pakket aan maatregelen, waaronder een nieuwe milieuzone en subsidie voor veelrijders, hebben we gewerkt aan schonere lucht. Hiermee heeft Amsterdam ingezet op gezondheid en gaat verder dan de Europese norm. De milieuzone voor vervuilende bestelauto's is in 2017 ingegaan. De milieuzones voor autobussen en touringcars, brom- en snorfietsen en taxi's zijn voorbereid en per 1 januari 2018 ingegaan. Door het convenant met het bedrijfsleven zijn 5 miljoen minder kilometers met fossiele brandstof gereden door logistiek verkeer. Door de uitbreiding van het aantal oplaadpunten naar 2.500 heeft Amsterdam de hoogste oplaadpuntendichtheid ter wereld en het aantal elektrische taxi's is gestegen tot 600.

Voor het programma Amsterdam Circulair en het Circulair Innovatieprogramma zijn 73 projecten uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het realiseren van een circulaire economie realistisch en rendabel is. Amsterdam is (inter)nationaal koploper en heeft voor de brede aanpak van circulaire economie de World Smart City Award gewonnen.

Om bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke instellingen te ondersteunen bij de verduurzaming hebben we extra geld beschikbaar gesteld (Versnellingsmiddelen) voor in het totaal 15 maatregelen op het gebied van aardgasvrij, zonne-energie, energiebesparing en duurzame ontwikkeling van gebieden.

Afval
Van het Amsterdamse grof- en fijn huishoudelijk afval is in 2017 27% gescheiden (via bron- en nascheiding). Bronscheiding is daarbij het uitgangspunt. In 2017 zijn 2.060 ondergrondse containers vernieuwd, vervangen en/of bijgeplaatst. Om de inzameling van grofvuil te verbeteren zijn we begonnen met harmonisatie van de inzameling van grofvuil (ophalen op afspraak). Daarnaast is de scheidingsinstallatie voor het huishoudelijk restafval geopend, deze draait nu proef. De installatie levert uiteindelijk een bijdrage aan het scheidingspercentage van circa 9%.

Het voorkomen van afval (tegengaan papierverspilling) heeft in 2017 aandacht gekregen door het voorbereiden van de invoering van de JAJA sticker per 1 januari 2018.

In 2017 zijn inzamelroutes efficiënter gemaakt. Er is 75.000 kilometer minder gereden, een besparing van 55.000 liter diesel. Door het werken met overslag van fijn huishoudelijk afval in het oostelijke deel van de stad kan de inzameling de rijbewegingen tijdens spitsuren sterk verminderen.

De afvalstoffenheffing is ook in 2017 gelijk gebleven.

Water
Er is in 2017 91,2 miljoen m³ drinkwater geleverd. De renovatie van het rioolstelsel is voortvarend voortgezet. Het programma Amsterdam Rainproof ligt op schema. De klimaatvoetafdruk van de waterinfrastructuur is verlaagd. Water in de stad is schoner dan ooit.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	319,3	312,8	322,6	9,9
Lasten	253,2	253,3	255,8	2,6
- Saldo van baten en lasten	66,1	59,5	66,8	7,3
Onttrekking reserves	3,2	16,6	10,0	-6,6
Toevoeging reserves	13,1	18,6	19,9	1,2
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-9,9	-2,0	-9,9	-7,8
Subtotaal stedelijk	**56,2**	**57,5**	**56,9**	**-0,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten	15,5	8,9	11,9	3,0
Lasten	128,5	101,9	104,1	2,1
- Saldo van baten en lasten	-113,0	-93,0	-92,1	0,9
Onttrekking reserves	0,6	1,5	0,0	-1,5
Toevoeging reserves	0,3	1,5	0,0	-1,5
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,3	-0,0	-0,0	-0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-112,8**	**-93,0**	**-92,2**	**0,9**
Totalen programma 8	**-56,6**	**-35,5**	**-35,2**	**0,3**

Het programma Duurzaamheid en water heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,3 miljoen. Op stedelijk niveau is er een negatief resultaat van € 0,6 miljoen en bij de stadsdelen is het resultaat € 0,9 miljoen positief. De per saldo afwijking van positief € 0,3 miljoen wordt hierna per programmaonderdeel toegelicht.

Toelichting stedelijk

Het programma Duurzaamheid en water heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,6 miljoen op stedelijk niveau. Dit komt door hogere baten van € 9,9 miljoen, hogere lasten van € 2,6 miljoen en per saldo een lagere onttrekking van € 7,8 miljoen aan reserves.

Baten
De totale baten van € 322,6 miljoen zijn € 9,9 miljoen hoger dan begroot vanwege:

- Hogere baten vanuit de N.V. Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK). De baten zijn € 6,8 miljoen hoger dan geraamd. Hier tegenover staan dezelfde hogere lasten.
- Een hogere onttrekking uit de egalisatievoorziening Rioolrecht van € 1,9 miljoen vanwege hogere uitvoeringskosten en lagere inkomsten op het product riolering.
- Hogere baten van € 1,1 miljoen bij het programmaonderdeel Afval. De meeropbrengsten worden voornamelijk veroorzaakt door een toename van het areaal met als gevolg een hogere opbrengst Afvalstoffenheffing.

Lasten
De totale lasten van € 255,8 miljoen zijn € 2,6 miljoen hoger dan begroot vanwege:

- Hogere lasten vanuit de N.V. Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland. De lasten zijn € 6,8 miljoen hoger dan geraamd.
- Hogere lasten van € 2,1 miljoen voor het rioolbeheer en drinkwater. Dit komt vooral doordat we meer riool hebben geïnspecteerd en gereinigd, de grondslagen drinkwatertarieven 2018 zijn aangepast en het klantverkeer vanuit het project Alle Amsterdammers Klant toenam.
- Lagere lasten van € 3,4 miljoen door vooral twee onderbestedingen. Doordat de subsidie Amsterdam aardgasvrij in september is ingegaan, is er op het budget van de subsidieregeling een onderbesteding van € 1,1 miljoen en een onderbesteding van € 0,3 miljoen op het budget van het programma Aardgasvrij. Daarnaast is er een onderbesteding van € 1,8 miljoen in het kader van het beleid voor de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed doordat pas na november kon worden gestart met de uitvoering (raadbesluit genomen in november).
- Lagere lasten van € 1,7 miljoen voor Kwijtschelding door een lager aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken vanwege de gunstige economische ontwikkelingen. Het betreft circa 5.000 huishoudens.
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen bij oppervlaktewater en vaarwegbeheer en onderhoud sluizen vanwege incidenteel lagere externe kosten en verschuiving van werkzaamheden naar 2018.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Bij gebiedsgericht werken wordt het positief resultaat van € 0,9 miljoen vooral veroorzaakt door:

- Hogere baten van € 2,0 miljoen door de ontvangsten voor Nedvang als gevolg van een (voorlopige) afrekening over de periode 2015 tot en met 2017.
- Hogere baten van € 0,9 miljoen door meer inkomsten uit afvalverwerking vanwege meer aanbod van brongescheiden waardestromen zoals papier en glas. Wegens extra incidentele opdrachten en door meer sloop- en bouwafval af te voeren is de omzet bij bedrijfsafval hoger uitgevallen.
- Hogere lasten van € 2,4 miljoen bij het programmaonderdeel Afval. Dat heeft voornamelijk betrekking op hogere kosten voor het wagenpark vanwege extra reparatie- en onderhoudskosten.

Portefeuillehouder: wethouders Choho

3.8.1 Duurzaamheid

Verantwoord gebruik van grondstoffen en energie in een leefbare, gezonde stad met een economie die geheel op hergebruik is gericht.

Belangrijke ontwikkelingen

Mede door het klimaatakkoord van Parijs neemt de (inter)nationale aandacht voor duurzaamheid toe. Lokaal vertaalt zich dat in een groeiende aandacht voor duurzaamheid bij bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Zij kiezen er steeds vaker voor hun investeringen in gebouwen, mobiliteit en productieprocessen duurzaam te doen. Wij faciliteren hen daarbij.

In het nieuwe regeerakkoord streeft Nederland naar een CO_2-reductie van 49% in 2030 ten opzichte van 1990. Daarmee legt Nederland de lat hoger dan de toezegging die de EU gedaan heeft. Er komt een vernieuwd nationaal Klimaat- en Energieakkoord, dat wordt verankerd in een Klimaatwet. Ook wordt ingezet op een transitie naar aardgasvrij en hiervoor zijn ambities geformuleerd voor zowel nieuwbouw als bestaande woningen. Dit sluit aan op de Amsterdamse prioriteit voor een aardgasvrije stad.

Amsterdam heeft op het gebied van aardgasvrij actief gelobbyd bij het Rijk, onder andere bij de Warmtetafel waarin overheden en bedrijfsleven zijn vertegenwoordigd. Speerpunt van deze lobby was dat het Rijk meer bevoegdheden geeft aan gemeenten en middelen beschikbaar stelt die daarbij horen, zoals sturingsinstrumenten en financiële middelen. Diverse punten die Amsterdam onder de aandacht bracht, zijn opgenomen in het nieuwe regeerakkoord.

In 2017 is het ministerie van Infrastructuur en Milieu in overleg met onder meer Amsterdam begonnen met de voorbereidingen voor het aanpassen van het Nationaal Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit en het opstellen een nieuw Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit (oplevering 2018).

In 2017 is het Nationale Grondstoffenakkoord ondertekend door 350 bedrijven, kennisinstellingen en overheden waaronder Amsterdam. Doelen van het akkoord zijn 100% circulaire economie in 2050 en in 2030 50% minder gebruik van primaire grondstoffen. Om dit uit te werken heeft het Rijk vijf transitieagenda's opgesteld. Amsterdam is lid van de transitieteams Consumptiegoederen en Bouw.

De stad breidt uit en er is een sterke toename van nieuwbouwwoningen gepland in de komende jaren. In de planvorming van nieuwbouw- en transformatiegebieden in Amsterdam worden duurzaamheidsdoelstellingen steeds meer geconcretiseerd.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A B C D E**

In 2020 per inwoner 20% minder energieverbruik en 20% hogere duurzame energieproductie dan in 2013.
Amsterdam werkt aan de energietransitie door partijen in de stad te stimuleren en ondersteunen om minder energie te gebruiken en om meer duurzame energie te produceren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Jaarlijkse duurzame energieproductie per bewoner.*	100 (index) ca 3,3 GJ/ inwoner (2014)		98,3	2018 2019 2020	113 120
1.2 Jaarlijks energieverbruik per inwoner.*	100 (index) ca 68 GJ/ inwoner (2014)		96,3	2018 2019 2020	85 80
1.3 Percentage hernieuwbare elektriciteit.**	16,3 (2015)		15,9	2018 2019 2020	

* Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam zijn voor dit doel tot en met 2020 tweejaarlijkse streefwaarden bepaald. Hierdoor zijn er geen streefwaarden voor 2017 en 2019, maar wel voor 2018 en 2020.

** Opname van deze doelindicator is per 2017 verplicht als gevolg van de ministeriële vaststelling verplichte BBV beleidsindicatoren en zijn gebaseerd op de cijfers van de landelijke monitor. Er zijn geen streefwaardes bepaald. De meest recente Amsterdamse waarde (15,9%) uit de landelijke monitor betreft 2016.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De totale duurzame energieproductie is in 2017 met 1,4% gestegen ten opzichte van 2016. De duurzame energieproductie per inwoner is in 2017 met 0,2% gestegen ten opzichte van 2016. In 2017 is het geïnstalleerde vermogen aan zonne-energie met 6 MW toegenomen tot 30 MW. We ondersteunen partijen in de stad bij het initiëren en realiseren van zonprojecten. We doen dit onder meer door vier nieuwe subsidieregelingen, vrijstelling van leges en het geven van adviezen. Ook de Amsterdamse Zoncoalitie, die vraag en aanbod van zonne-energie bij elkaar brengt, levert een belangrijke bijdrage. Er zijn veel grote Amsterdamse zonprojecten in voorbereiding. Zo zitten er per eind 2017 voor minimaal 55 MW aan zonne-energieprojecten in de pijplijn waarvoor de rijkssubsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) is toegekend.
Het aantal aardgasvrije woningequivalenten is in 2017 met 7.000 toegenomen tot bijna 85.000. Omdat de voortgang ruim op schema ligt, zijn de doelstellingen naar boven bijgesteld naar 100.000 woningequivalenten in 2018 en 125.000 in 2020.
Door de uitvoering van een breed programma samen met partners zoals de woningcorporaties, Amsterdamse Huurdersvereniging, Nuon, Alliander en Westpoort Warmte, werken we aan meer aardgasvrije woningen. De woningcorporaties hebben meer dan 10.000 woningen in het vizier om aardgasvrij te maken.
De provincie heeft vergunningen verleend voor 10 windturbines in Amsterdam die tussen de 10 en 20 MW extra opleveren, afhankelijk van het vermogen van de te plaatsen turbine en dat van de te saneren molens. De gemeente had ingezet op meer windenergie, maar is daarbij gestuit op het restrictieve beleid van de provincie. Omdat de nieuwe windturbines pas over enkele jaren worden gebouwd is het geïnstalleerde vermogen aan windenergie in 2017 onveranderd op 67 MW gebleven. De doelstelling uit de Agenda Duurzaamheid van 18 MW extra aan windenergie zal daardoor naar verwachting wel gehaald worden maar waarschijnlijk niet al in 2020.

Het totale energieverbruik is in 2017 met 0,5% toegenomen ten opzichte van 2016. Het energieverbruik per inwoner is in 2017 met 0,3% gedaald ten opzichte van 2016. Er is dus sprake van een ontkoppeling van het energieverbruik en de groei van de stad. Ook zien we een verschuiving van het type energie dat gebruikt wordt. Het verbruik van elektriciteit en gas neemt in 2017 af, terwijl het gebruik van warmte toeneemt.

Amsterdam heeft op verschillende manieren bijgedragen aan een lager energieverbruik onder meer door:

- afspraken met corporaties over te nemen labelstappen;
- adviseren van bedrijven, maatschappelijke instellingen en VvE's over energiebesparing;
- ondersteuning van het energieprogramma van !Woon;
- het project Step2Save gericht op het tegengaan van energiearmoede met behulp van energiecoaches.

Ook de milieuhandhaving bij bedrijven en andere organisatie door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied leverde een bijdrage aan de energiebesparing.

De indicator voor hernieuwbare elektriciteit wordt landelijk gemonitord en is bedoeld om gemeentes op een transparante manier met elkaar te kunnen vergelijken. De meest recente Amsterdamse waarde volgens de landelijke monitor is 15,9% (2016), het landelijk percentage is 12,6%. Dit verschil is vooral te verklaren door de elektriciteitsopwekking door het Afval Energiebedrijf.

Doel 2 Activiteiten **E**

De lucht in Amsterdam wordt gezond, met zo min mogelijk stikstofdioxide, fijnstof en roet.
Amsterdam gaat verder dan de norm en zet koers naar zoveel mogelijk uitstootvrij vervoer in 2025. Daartoe stimuleren en ondersteunen we schone vormen van mobiliteit, treffen maatregelen tegen vervuilende mobiliteit en treffen maatregelen voor de zwaarst belaste locaties.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Concentratie stikstofdioxide op zwaarst belaste locatie.*	100% (42,6 µg) (2014)		**	
2.2 Hoogst gemeten concentratie roet.*	100% (1,65 µg) (2014)		**	

* Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam zijn voor dit doel streefwaarden voor 2025 afgesproken. De streefwaarde 2025 voor stikstofdioxide bedraagt 30 µg/m3. De streefwaarde 2025 voor roet bedraagt 1,16 µg/m3 (meetstations Van Diemenstraat en Stadhouderskade). Voor de tussenliggende jaren zijn geen streefwaarden geformuleerd vanwege de schommelingen in concentraties door de jaren heen, bijvoorbeeld als gevolg van weersomstandigheden en de invloed van achtergrondconcentraties.

** Bij het opstellen van dit jaarverslag waren de gevalideerde cijfers van de luchtkwaliteit over 2017 nog niet beschikbaar en deze worden nog geanalyseerd door de GGD.

Doel 2

Amsterdam levert een bijdrage aan de verschoning door onder meer de invoering van milieuzones en het stimuleren van elektrisch vervoer.
Begin 2017 is de milieuzone voor vervuilende bestelauto's ingegaan en zijn de milieuzones voor snor- en bromfietsen, taxi's en touringcars voorbereid die begin 2018 in werking zijn gegaan.
In 2017 is het aantal oplaadpunten uitgebreid tot 2.500. Er zijn vier snelladers geplaatst. In totaal zijn er nu dertien snelladers in de stad. Daarnaast is de aanbesteding gestart voor 30-50 snelladers. Het aantal geladen elektrische kilometers op het publieke netwerk is in 2017 met ruim 30% gestegen tot 33 miljoen en het aantal unieke gebruikers op het publieke netwerk is met ruim 23% gestegen tot 35.573.
Door twee nieuwe cargohubs in 2017 aan de rand van de stad zijn er nu in totaal vijf cargohubs.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Uitvoeren maatregelen gericht op meer zonne-energie en windenergie.
Uitvoeren van maatregelen Uitvoeringsprogramma Schaalsprong Zon 2016-2018 om het gebruik van zonne-energie door bewoners, bedrijven en organisaties te stimuleren via 7 actielijnen en 16 verschillende activiteiten, waaronder het ondersteunen van de Zoncoalitie en het aanbieden van diverse regelingen aan diverse doelgroepen voor meer zonprojecten. Amsterdam blijft zich op diverse wijzen inzetten om mee windenergie te realiseren en hiervoor belemmeringen weg te nemen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Capaciteit MW aan opgestelde zonne-energie.*	9 (2013)		30	2018	75
				2019	
				2020	160
A.2 Capaciteit MW aan opgestelde windenergie.*	67 (2013)		67	2018	76
				2019	
				2020	85

* Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam zijn voor de indicatoren zonne-energie en windenergie tot en met 2020 tweejaarlijkse streefwaarden bepaald. Hierdoor zijn er geen streefwaarden voor 2017 en 2019, maar wel voor 2018 en 2020.

Activiteit B

Doelen 1

Uitvoering van activiteiten gericht op Amsterdam aardgasvrij.
Het betreft activiteiten uit de Strategie "Naar een stad zonder aardgas" en activiteiten die in samenwerking met partners in de City Deal. worden uitgevoerd. Door het aanbieden van subsidies draagt de gemeente financieel bij aan aardgasvrije projecten.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal woning-equivalenten aardgasloos.*	62.000 (2013)		84.700	2018	100.000**
				2019	
				2020	125.000**
B.2 'Nul op de meter'-woningen geregeld.***	0 (2013)		157	2018	1.000
				2019	
				2020	

* Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam was gekozen voor de indicator 'aantal woning-equivalenten aansluiting stadswarmte'. Bij het vaststellen van de Strategie "Naar een stad zonder aardgas" (Raad, december 2016) is afgesproken om de indicator aan te passen naar "Aantal woning-equivalenten aardgasloos". Voor deze indicator zijn tweejaarlijkse streefwaarden tot en met 2020 afgesproken. Hierdoor zijn er geen streefwaarden voor 2017 en 2019, maar wel voor 2018 en 2020.

** In het kader van de Staat van Duurzaam Amsterdam (2017) is de doelstelling aardgasloos voor 2020 met bijna 25% verhoogd van 102.000 naar 125.000 woningequivalenten en is de streefwaarde voor 2018 verhoogd van 81.000 naar 100.000 woningequivalenten.

*** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam is voor deze indicator alleen een streefwaarde voor 2018 bepaald.

Activiteit C Doelen 1 2

Stimuleren elektrisch vervoer en faciliteren nieuwe cargohubs.
Stimuleren elektrisch vervoer door uitvoering subsidieregeling elektrische voertuigen en het uitbreiden van de publieke oplaadinfrastructuur inclusief snelladers voor specifieke doelgroepen. Verminderen verkeersbewegingen van vervuilend vrachtverkeer door in samenspraak met bedrijfsleven de ontwikkeling van nieuwe cargohubs te faciliteren.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
C.1 Aantal geladen elektrische kilometers op het publieke netwerk.*	24,5 mln. (2016)		33 mln.	2018 37,5 mln. 2019 2020 50 mln.
C.2 Aantal unieke gebruikers op het publieke netwerk.*	28.900 (2016)		35.600	2018 44.000 2019 2020 60.000
C.3 Aantal cargohubs.**	3 (2014)		5	2018 5 2019 2020

* In het kader van de Staat van Duurzaam Amsterdam (2017) is de indicator 'aantal openbare oplaadpunten elektrisch vervoer' vervangen door twee nieuwe indicatoren met streefwaarden voor 2018 en 2020.

** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam is voor deze indicator alleen een streefwaarde voor 2018 bepaald.

Verbonden partij(en)

Doel 1 minder energie en meer duurzame energie:

AfvalEnergieBedrijf (AEB)
Het AfvalEnergieBedrijf levert duurzame energie, te weten warmte en elektriciteit. Westpoort Warmte ontwikkelt en beheert het warmtenet in het westen en noorden van de stad. Westpoort Warmte is een deelneming van het AfvalEnergieBedrijf en NUON.

Alliander N.V.
Alliander zorgt dat er voor bewoners en ondernemers een betrouwbaar, betaalbaar en duurzaam distributienetwerk van gas en elektriciteit is. Met Alliander werken we aan een visie op de relatie tussen de vervangingsopgave van de gasinfrastructuur en verduurzaming van de warmte voorziening. En in smart city verband: samenwerking via pilotprojecten op de strategische ontwikkeling van de energievoorziening in de stad.

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG)
De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) voert in opdracht van de gemeente de wettelijke milieutaken uit en controleert alle energiegrootgebruikers op het besparingspotentieel conform de Wet milieubeheer.

Doel 2 gezonde lucht:

GVB Holding NV
Met het GVB hebben we afspraken vastgelegd om te komen tot een volledig uitstootvrij openbaar vervoer in 2025.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.1	**Baten** 5,5	**Lasten** 27,5

Handhaving milieu

Activiteit A

Baten 0,9
Lasten 10,5

Bij de taken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied in opdracht van de gemeente uitvoert, ligt een belangrijke prioriteit bij het uitvoeren van de afspraken uit het landelijke Energieakkoord. Tevens staat in de Agenda Duurzaamheid de ambitie dat eind 2018 bij nagenoeg alle grootverbruikers in de stad is vastgesteld of zij voldoen aan de energiebesparingsverplichting uit de Wet milieubeheer, of dat hierover afspraken gemaakt zijn. Het maken van afspraken met grootverbruikers ligt per eind 2017 op koers om de ambitie te halen. Eind 2017 was het aantal energiegrootverbruikers in Amsterdam 1020.
Circa 40% van de grootverbruikers valt ook onder de EED (European Energy Efficiency Directive). Bij het handhaven van deze richtlijn heeft de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied mede namens de gemeente Amsterdam een landelijke voortrekkersrol vervuld.

Luchtkwaliteit

Activiteit C

Baten -
Lasten 7,8

Het convenant Taxi met maatregelen voor schoner vervoer is in uitvoering. Zo geldt er op dit moment een voorrangsregeling voor schone taxi's op het Centraal Station. In 2017 is gewerkt aan het verschonen van de taxistandplaatsen bij het Centraal Station en het Leidseplein. Deze standplaatsen zijn vanaf 1 januari 2018 alleen nog toegankelijk voor schone taxi's. Vanaf 1 januari 2017 kunnen taxi's een e-parkeervergunning aanvragen om bij alle oplaadpunten te laden zonder parkeergeld te betalen.

In 2017 is de "e-RVV-ontheffing" voor elektrische bestel- en vrachtauto's ingegaan waarmee deze voertuigen sneller een laad- en losplaats te kunnen vinden. In 2017 is een pilot slimme laad- en losplekken op de Ferdinand Bolstraat gestart.
Daarnaast zijn in het kader van het Convenant 'Slim & Schoon door de Stad' in 2017 ruim 5 miljoen minder kilometers met fossiele brandstof gereden door logistiek verkeer.
De maatregel 'Schoner Parkeren' (leeftijdseisen aan nieuwe parkeervergunning) is opgenomen in de parkeerverordening en op 1 april 2017 ingegaan.

In 2017 zijn er op de knelpunten doorstromingsmaatregelen uitgevoerd om de uitstoot van stikstofdioxide (NO_2) te beperken. Daarnaast stimuleert de komst van de schone taxistandplaatsen het verschonen van knelpunten. Ook is er onderzoek gedaan naar het bundelen van bedrijfsafval bij horecabedrijven in de Noord-Pijp met als resultaat dat er in 2018 wordt gestart met gebundeld ophalen.

De Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam is op 16 maart 2017 vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin heeft duurzame logistiek een prominente plek gekregen. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en/of verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad.

Duurzaamheidsactiviteiten **Activiteit A B**

Baten	4,5
Lasten	9,3

In de planvorming van diverse nieuwbouw- en transformatiegebieden zoals Haven-Stad, Sluisbuurt en Bijlmerbajes locatie zijn duurzaamheidsambities opgenomen. We hebben ons bij het Rijk aangemeld als duurzaam innovatief experiment voor een aangescherpte norm voor de energieprestatie van gebouwen (EPC) bij de nieuwbouw van woningen en kantoren. Naar verwachting gaat een aangescherpte norm vanaf zomer 2018 gelden bij de Omgevingsvergunning bouw.

We hebben diverse duurzame gebiedsgerichte projecten ondersteund waarbij meerdere milieuthema's tegelijkertijd worden aangepakt. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van Buiksloterham tot een circulaire stadswijk, het project Secret Village in het gebied rond de Reguliersdwarsstraat en het stadslandbouw- en recreatiegebied de Tuinen van West. Om meer wijken en buurten te kunnen ondersteunen is de subsidieregeling voor duurzame gebiedsgerichte projecten van start gegaan.

De in 2016 gestarte aanpak om VvE's te activeren, te informeren en ondersteunen bij het verduurzamen van de woningen, begint zijn vruchten af te werpen. Zo'n 25% van de VvE's die zich een jaar geleden hebben gemeld voor advies en ondersteuning heeft maatregelen getroffen. Eind 2017 hebben in totaal 560 VvE's (circa 22.000 woningen) een advies gekregen of zitten nog in het adviestraject.

Schoolbesturen hebben het initiatief genomen om de komende twee jaar op 34 basis- en middelbare scholen in Nieuw-West 8.000 zonnepanelen te plaatsen. De gemeente ondersteunt dit project. De aanpak verduurzaming sportverenigingen is voortgezet. In 2017 hebben 112 Amsterdamse buitensportverenigingen een door de gemeente Amsterdam aangeboden energiescan uitgevoerd. 59 verenigingen hebben energiebesparende maatregelen genomen.

Via het Circulair Innovatie programma is een actief netwerk ontstaan van bedrijven en kennisinstellingen die gezamenlijk de transitie naar een circulaire economie kunnen versnellen. Voorbeelden van projecten zijn het samen met de markt ontwikkelen van de roadmap Circulaire Gronduitgifte, de uitvoering van een aantal circulaire tenders en het vastleggen van circulaire ambities in de ontwikkelstrategie van Haven-Stad.

Bij twee Duurzaam020 events, waarvan één voor bewoners (1.200 bezoekers) en de ander voor bedrijven en instellingen, stond het leveren van een bijdrage aan een duurzame stad centraal. Bij de DAMprijs werden de meest duurzame bedrijven in de stad gepresenteerd als voorbeeld voor andere bedrijven. We zijn een Duurzaam020-community op Facebook begonnen.

De gemeentelijke organisatie wordt duurzamer. Zo is het afgelopen jaar besloten om het stroomcontract van de gemeente verregaand te vergroenen met groene stroom die is opgewekt met Nederlandse wind en is gewerkt aan de versnelde verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en de transitie naar openbare ledverlichting

Vanuit het duurzaamheidsfonds zijn in 2017 in totaal 23 leningen uitbetaald voor een totaalbedrag van € 3,8 miljoen. Dit is € 2,4 miljoen meer dan in 2016. De totale projectinvesteringen bedroegen ruim € 8 miljoen doordat naast het duurzaamheidsfonds ook andere financieringsvormen voor de projecten werden ingezet. De leningen zijn onder andere verstrekt aan zoncoöperaties, VvE's, bedrijven en maatschappelijke instellingen voor energieprojecten. Meer dan 3/4e deel van het geld gaat naar zonne-energieprojecten. Daarnaast hebben we per eind 2017 voor € 5,9 miljoen leningen toegewezen, maar nog niet uitbetaald, omdat de projecten nog uitgevoerd moeten worden. Hiervan is € 4,5 miljoen bestemd voor het project Iederzon voor zonnepanelen
en ledverlichting bij woningen van Ymere.
Ook de bestedingen voor de Versnellingsmiddelen worden gedekt uit het duurzaamheidsfonds.

Versnellingsmiddelen

Vanuit de € 10 miljoen die als Versnellingsmiddelen zijn vrijgemaakt om duurzaamheid in Amsterdam te versnellen, zijn in 2017 de volgende maatregelen afgesproken.

Vier zonne-energie subsidieregelingen voor: ■ het versterken van burgercoöperaties die collectieve zonprojecten op daken van derde partijen realiseren ■ dakeigenaren die hun dak ter beschikking stellen aan coöperatieve projecten ■ zonnepanelen op maatschappelijk vastgoed ■ versnelde realisatie van grote (SDE) projecten	€ 1.520.000
Vrijmaken € 14 miljoen extra investeringsruimte voor energieleningen	€ 300.000
Opschalen energieprogramma Stichting !Woon	€ 388.000
Regeling projectvoorbereiding duurzame initiatieven en ondersteuning gebiedsgerichte projecten	€ 900.000
Ondersteuning energiecoalitie Zuidoost en maatschappelijk initiatief Secret Village	€ 400.000
Organiseren van een challenge voor circulaire economie en aardgasvrij	€ 400.000
Uitbreiding subsidieregeling aardgasvrij voor maatschappelijke instellingen en aardgasvrij awareness campagne	€ 1.250.000
Geen leges voor verbouwing tot een aardgasvrij gebouw en voor verhuizingen met emissieloze verhuiswagens	€ 400.000
Ondersteunen project Step2Save gericht op energiebesparing en verminderen energiearmoede	€ 100.000
Ondersteunen duurzame startups via programma Start-up in residence	€ 150.000
Vergaande vergroening gemeentelijk stroomcontract	€ 572.000
Totaal	**€ 6.380.000**

Voor een deel heeft de besteding van de gereserveerde middelen in 2017 plaatsgevonden, maar een belangrijk deel zal in 2018 besteed worden.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	8,9	0,9	0,9	0,0
Lasten	24,5	22,4	18,4	-4,0
- Saldo van baten en lasten	-15,5	-21,5	-17,5	4,0
Onttrekking reserves	0,6	7,7	4,5	-3,2
Toevoeging reserves	0,0	8,0	8,0	-0,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,6	-0,3	-3,5	-3,2
Subtotaal stedelijk	**-15,0**	**-21,8**	**-21,0**	**0,8**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,2	0,3	0,0	-0,3
Lasten	5,0	1,6	1,1	-0,5
- Saldo van baten en lasten	-4,8	-1,3	-1,1	0,2
Onttrekking reserves	0,5	0,2	0,0	-0,2
Toevoeging reserves	0,3	0,3	0,0	-0,3
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,2	-0,1	0,0	-0,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-4,6**	**-1,4**	**-1,1**	**0,3**
Totalen programmaonderdeel 8.1	**-19,6**	**-23,2**	**-22,1**	**1,1**

Het programmaonderdeel Duurzaamheid is in vergelijking met begroting € 1,1 miljoen positief. Dit is het resultaat van een voordelig resultaat van € 0,8 miljoen bij de stedelijke taken en een voordelig resultaat van € 0,3 miljoen voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Duurzaamheid heeft, ten opzichte van de begroting, per saldo een positief resultaat van € 0,8 miljoen. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 4,0 miljoen. Daarnaast is aan de reserves een bedrag van € 3,2 miljoen minder onttrokken dan begroot.

Baten
Er is geen afwijking ten opzichte van de begroting.

Lasten
De totale lasten van € 18,4 miljoen vallen € 4,0 miljoen lager uit dan begroot. Dat heeft voornamelijk de volgende oorzaken:

- Lagere lasten van € 3,4 miljoen door vooral twee onderbestedingen. Doordat de subsidie Amsterdam aardgasvrij in september is ingegaan, is er op het budget van de subsidieregeling een onderbesteding van € 1,1 miljoen en een onderbesteding van € 0,3 miljoen op het budget van het programma Aardgasvrij. Daarnaast is er een onderbesteding van € 1,8 miljoen in het kader van het beleid voor de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed doordat pas na november kon worden gestart met de uitvoering (raadbesluit genomen in november).
- Lagere overheadslasten van € 0,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor de milieu- en bodemtaken van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een gewijzigde financieringsmethodiek van de Omgevingsdienst. Er wordt afgerekend op basis van het aantal te controleren bedrijven. Actualisatie van het bedrijvenbestand leverde een toename van het aantal en de zwaarte van bedrijven op waardoor de rekening voor Amsterdam hoger is uitgevallen. Er is meer inzet noodzakelijk gebleken voor de taskforce intensieve handhaving en evenementenadvies. Op het gebied van bodem zijn de toezichtstaken geïntensiveerd en is een grotere inzet geleverd op complexe saneringen.

Toelichting op afwijkingen met een neutraal karakter

- Aangezien de begrote uitgaven en dekkingsmiddelen vanuit het Stedelijk Mobiliteit Fonds (€ 12,1 miljoen) beide onder de lasten worden verantwoord, is er geen saldo op dit programma zichtbaar. Bij Luchtkwaliteit is het uitgavenniveau € 9,1 miljoen en dit wordt gedekt uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds. Ten opzichte van de begroting is er sprake van een onderbesteding van € 3 miljoen. De onderbesteding is vooral veroorzaakt doordat de eerste aanbestedingen van verkeersborden en camera's voor de milieuzones zijn vertraagd, omdat er geen passende biedingen waren. Deze aanbestedingen worden in 2018 opnieuw in de markt gezet. Tevens hebben een aantal recent opgestarte projecten nog niet geleid tot concrete en grote uitgaven (onder andere mobiele werktuigen en verschoning eigen wagenpark gemeente).

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Duurzaamheid heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,3 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van lagere baten van € 0,3 miljoen en lagere lasten van € 0,5 miljoen.

Baten
De begrote baten van € 0,3 miljoen zijn niet gerealiseerd. Dit bestaat uit meerdere kleinere verschillen die niet verder worden toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 1,1 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. De verklaring hiervan is als volgt:

- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor Duurzaamheidsactiviteiten dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door een vertraging in vergunningprocedures bij het verplaatsen van woonboten vanuit drukke rakken in het Centrum naar alternatieve ligplaatsen. De plaatsing van nuts- en afmeervoorzieningen op de alternatieve ligplaatsen is hierdoor vertraagd.
- Het resterend saldo van € 0,3 miljoen voordelig, bestaat uit meerdere kleinere verschillen die niet verder worden toegelicht.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 8.1 Duurzaamheid Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve duurzaam energiefonds	52,0	0,0	-4,7	0,0	-2,9	-0,0	1,8	49,1
Reserve energie verduurzaming van woningen	7,8	-	-3,0	-	-1,6	-	1,4	6,2
Reserve Zero Emissie Bussen	-	8,0	-	8,0	-	-	-	8,0
Totalen	**59,8**	**8,0**	**-7,7**	**8,0**	**-4,5**	**-0,0**	**3,2**	**63,3**

Reserve duurzaam energiefonds
De geplande onttrekking van € 1,8 miljoen voor de versnelde verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed heeft nog niet plaatsgevonden. In november 2017 heeft de gemeenteraad besloten om € 3,25 miljoen in te zetten voor de versnelde verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en naar verwachting zal de onttrekking en de uitvoering in 2018 plaatsvinden.
Eind 2017 bedraagt het totaal aan uitbetaalde leningen en toegekende maar nog niet uitbetaalde leningen circa € 11,4 miljoen. Uitbetaalde leningen leiden niet tot een onttrekking aan de reserve, maar staan als vordering op de balans. We hebben leningen verstrekt aan bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke instellingen voor energie- en circulaire economieprojecten.
Naast het verstrekken van leningen wordt het duurzaamheidsfonds breder ingezet:

- voor niet-revolverende initiatieven is € 10 miljoen beschikbaar (Versnellingsmiddelen).
- eind 2017 bedraagt het totaal aan risicoreserveringen € 7,9 miljoen waarvan € 7,2 miljoen om het risico in verband met de investering in een installatie van het AEB voor afvalscheiding af te dekken.
- eind 2017 is besloten € 3,25 miljoen in te zetten als dekking voor een versnelde verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed.

Samenvattend is per eind 2017 van de circa € 52 miljoen Reserve Duurzaamheidsfonds nog een bedrag van € 19,5 miljoen beschikbaar om nieuwe leningen te verstrekken en is reeds € 32,5 miljoen bestemd.

Reserve energie verduurzaming van woningen
De lagere onttrekking komt door minder subsidies Aardgasvrij doordat de nieuwe subsidieregeling pas in september inging (€ 1,1 miljoen). Daarnaast waren er lagere uitvoeringskosten subsidies Aardgasvrij en een lagere bijdrage aan het programma Aardgasvrij (€ 0,3 miljoen).

Reserve Zero Emissie Bussen
In dit kader heeft het gemeentebestuur op 15 april 2015 een duurzaamheidsconvenant gesloten met het GVB voor de aanschaf van uitstootvrije bussen.

De gemeente introduceert in nauwe samenwerking met het GVB zero emissie bussen. De verwachting is dat de eerste bussen in de periode 2018-2020 gaan rijden. De reserve is nodig om de investeringen de komende jaren te bekostigen.

Reserves gebiedsgericht werken

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 8.1 Duurzaamheid Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Baggeren	0,4	0,2	-0,2	-	-0,0	-0,2	0,2	0,4
Reserve meerjarenonderhoud OR	0,0	0,0	-	0,0	-	-	-	0,1
Totalen	**0,4**	**0,2**	**-0,2**	**0,0**	**-0,0**	**-0,2**	**0,2**	**0,5**

Er zijn ten opzichte van de begroting geen mutaties doorgevoerd.

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing in het programmaonderdeel Duurzaamheid.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaam Amsterdam (maart 2015) met doelen voor de transitiepaden duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en een duurzame gemeentelijke organisatie.
- Landelijke regelgeving/SER-Energieakkoord met afspraken tussen de overheid, werkgevers, vakbeweging, natuur- en milieuorganisaties en andere organisaties over energiebesparing, schone technologie en klimaatbeleid.
- Samenwerkingsafspraken tussen de woningcorporaties, de Amsterdamse Federatie voor woningcorporaties (AFWC), de Amsterdamse Huurdersvereniging en de gemeente Amsterdam (juli 2016) over de verduurzaming van de corporatiewoningen op het gebied van labelstappen, aardgasvrij maken van bestaande woningen en het aanbrengen van zonnepanelen op de daken. De afspraken gelden tot en met 2019.
- Uitvoeringsprogramma Schaalsprong Zon (maart 2016) met acties voor de periode 2016-2018 voor een versnelling van de realisatie van zonne-energie op alle Amsterdamse daken.
- Strategie 'Naar een stad zonder aardgas' (december 2016) met daarin de aanpak om, in nauwe afstemming met betrokken partijen in de stad, de overgang naar aardgasvrij te versnellen. Naast stadswarmte zoeken we naar andere oplossingen en technieken.
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (2009) met afspraken tussen Rijk en lokale overheden gericht op het verbeteren van de luchtkwaliteit ten behoeve van de volksgezondheid en het voldoen aan de Europese normen.
- Het pakket Schone Lucht voor Amsterdam, op weg naar een uitstootvrij 2025 (juni 2016) met maatregelen om te zorgen voor een schonere lucht met minder stikstofdioxide, fijnstof en roet. Het maatregelpakket bestaat onder meer uit de invoering van milieuzones voor bestelvoertuigen, touringcars, taxi's en brom- en snorfietsen en maatregelen voor schoner parkeren.
- Strategie snelladen (2016) met de Amsterdamse aanpak voor slim laden, laadpleinen en een koppeling met de duurzame opwekking en opslag van energie
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (maart 2017) met een prominente plaats voor duurzame logistiek. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en/of verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad.
- Amsterdam Circulair; leren door te doen (november 2016) met 23 innovatieprojecten die vooral zijn gericht op het leveren van bewijskracht voor circulair bouwen in de gebouwde omgeving.
- Stedelijk innovatieprogramma Circulaire Economie (november 2016) waarin tientallen projecten van bedrijfsleven en kennisinstellingen zijn opgenomen die zijn gericht op het versnellen van de overgang naar een circulaire economie.

- Instelling van het Duurzaamheidsfonds (november 2015) voor het verstrekken van leningen met een lage rente aan bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke instellingen voor duurzame projecten.
- Bestedingskader Versnellingsmiddelen (november 2016). In het Hernieuwde Coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van iedereen' is in 2016 afgesproken om € 10 miljoen vrij te maken om duurzaamheid in Amsterdam te versnellen. Bestedingen hiervan dragen bij aan het behalen van de doelen van de Agenda Duurzaam Amsterdam, met een focus op duurzame energie. De bestedingen gebeuren binnen het bestedingskader, dat de raad heeft vastgesteld. De besteding van de middelen vindt grotendeels in 2017-2018 plaats.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. EU-norm voor luchtkwaliteit wordt niet overal in Amsterdam gehaald. Europa kan Nederland een 'ingebrekestelling' sturen. Dit betreft een langjarige procedure waarin de mogelijkheid tot het alsnog halen van de norm wordt besproken voordat er daadwerkelijk een boete wordt opgelegd. Een eventuele boete kan in theorie worden verhaald op decentrale overheden, als de verantwoordelijkheid overtuigend daar ligt. Gezien de inspanningen van Amsterdam, de behaalde resultaten en het feit dat een groot deel van luchtkwaliteitsproblematiek buiten de invloedssfeer van Amsterdam ligt, lijkt dit risico zeer gering.
Maatregel: Amsterdam werkt met het vastgestelde maatregelenpakket hard aan het behalen van de luchtkwaliteitsnormen en gaat daarin zelfs verder dan de norm voorschrijft. Volgens de meest recente berekeningen (oktober 2017) van het Rijkinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijven de gemiddelde concentraties stikstofdioxide de komende jaren dalen. Amsterdam heeft in 2018 nog maar één overschrijdingspunt en in 2020 naar verwachting geen enkel overschrijdingspunt meer.
Om de laatste overschrijdingen van de Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit versneld weg te nemen, stelt de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in 2018 samen met de provincies en gemeenten (waaronder Amsterdam) aanvullende maatregelen voor met als doel de overschrijdingen op de kortst mogelijke termijn op te lossen.

2. Het aantal duurzame maatregelen en projecten in de stad bij bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke organisaties blijft achter bij verwachtingen.
Maatregel: De gemeente biedt partijen in de stad een scala aan instrumenten aan om de verduurzaming te stimuleren en te faciliteren, zowel financieel als organisatorisch. Via promotiecampagnes wijzen we doelgroepen op deze instrumenten en hebben we in 2017 twee drukbezochte Duurzaam020-events georganiseerd voor bewoners, bedrijven en andere organisaties. Hoewel de gemeente zich inspant om hiermee zo veel mogelijk resultaat te behalen, is het effect van de aangeboden instrumenten wel afhankelijk van de vraag.

3. De Amsterdamse doelstelling voor meer windenergie wordt niet gehaald door het restrictieve beleid van provincie Noord-Holland.
Maatregel: De provincie heeft in 2017 vergunningen verleend voor 10 windturbines in Amsterdam die tussen de 10 en 20 MW extra opleveren. Er zijn minder vergunningen verleend dan waar Amsterdam op ingezet had. In 2017 is de gemeente tegen het besluit van de provincie Noord-Holland in beroep gegaan, maar de Raad van State heeft de gemeente niet in het gelijk gesteld. De provinciale regels zijn niet aangepast.

Subsidies van betekenis

	bedragen x € 1.000	Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Subsidieregeling nul-op-de-meter woningen	2.500	
	a. Aardgasvrij		208
	b. Nul-op-de-meter		1.256
2	Subsidieregeling Elektrisch Vervoer	1.725	1.230
3	Anmec/ De Gezonde Stad	717	716

Toelichting

1. Subsidieregeling nul-op-de-meter woningen
De subsidieregeling aardgasvrij voor woningen is per september 2017 ingegaan. Daarom zijn er minder subsidies uitbetaald dan begroot. Een groot deel van de eind 2017 ontvangen aanvragen zal in 2018 uitbetaald worden.

2. Subsidieregeling Elektrisch Vervoer
In de eerste helft van 2017 waren er minder aanvragen voor subsidies elektrisch vervoer dan begroot. In de tweede helft van 2017 was er echter een sterke stijging van het aantal aangevraagde subsidies met name voor elektrische taxi's. Deze subsidies zullen grotendeels in 2018 worden uitbetaald en zijn daarom niet zichtbaar in de cijfers over 2017.

Overige subsidies
Diverse subsidieregelingen gericht op onder meer zonne-energie en gebiedsgerichte duurzame projecten zijn in het kader van de Versnellingsmiddelen opgesteld en in uitvoering. De uitgaven voor deze subsidieregelingen komt ten laste van de Versnellingsmiddelen met dekking uit de reserve Duurzaamheidsfonds.

Portefeuillehouder: wethouder Choho

3.8.2 Afval

Amsterdam heeft als doel om in 2020 tenminste 65% van het huishoudelijk afval te scheiden om het als materiaal of grondstof opnieuw te kunnen gebruiken. Om afval zo goed mogelijk aan de bron te kunnen scheiden, investeert de gemeente in verbetering van het netwerk van boven- en ondergrondse afvalcontainers. Dat doen we bijvoorbeeld door extra containers voor glas, papier, textiel en plastic en drankverpakkingen te plaatsen. Ook ondersteunen we initiatieven die zorgen voor een groter bewustzijn van afval scheiden, of die leiden tot minder restafval.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 is de hoeveelheid restafval per inwoner afgenomen, onder meer door het verminderen van het papiergebruik en een lichte stijging van plastic en textiel. Het scheidingspercentage van huishoudelijk afval is afgenomen van 28% in 2016 naar 27% in 2017. Dit is het gevolg van een combinatie van factoren:

- de scheiding van plastic en textiel is toegenomen door het plaatsen van extra waardecontainers (+ 0,2 procentpunten).
- Het volume van papier neemt af onder invloed van de toenemende digitalisering (- 0,4 procentpunten).
- Het scheidingspercentage is afgenomen door het stopzetten van de gescheiden inzameling van hout. Hiermee is eind 2016 gestopt omdat het apart ingezamelde hout voor een groot deel werd verbrand voor energieopwekking, net als het niet apart ingezamelde hout (- 0,8 procentpunten).
- Tenslotte is het scheidingspercentage licht gestegen door het in gebruik nemen van de nascheidingsinstallatie van het AEB in november 2017 (+ 0,2 procentpunten).

Het college verwacht dat in 2018 het scheidingspercentage verder zal stijgen door het volledig operationeel worden van ingezette lijnen uit het Uitvoeringsplan Afval (13 juli 2016), met als hoofdlijnen de in gebruik name van de nascheidingsinstallatie eind 2017, de verdere uitbreiding van het netwerk van waardecontainers en de campagne om de bewustwording rond afval en scheiding te bevorderen. Het college ziet in de ontwikkelingen in het scheidingspercentage geen aanleiding om aanpassingen te doen in de vastgestelde strategie en projecten.

In 2017 zijn 2.060 containers vernieuwd, vervangen en/of bijgeplaatst om betere scheiding van het afval aan de bron mogelijk te maken. Het betreft 847 waardecontainers en 1.253 containers voor restafval.

De scheidingsinstallatie voor het huishoudelijk restafval is geopend en draait proef. De installatie levert uiteindelijk een bijdrage van circa 9% aan het scheidingspercentage. Afgelopen jaar zijn aanbestedingen voor de verwerking van papier, glas, bouw en sloopafval afgerond. Belangrijk was het verhogen van de recycling percentages, het reduceren van transportafstanden, waar mogelijk verwerking in Nederland en het sluiten van lokale kringlopen. Voor de zes recyclepunten is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd: de dienstverlening wordt gemiddeld gewaardeerd met een 8,7.

Inzamelroutes worden efficiënter ingericht. In 2017 is 75.000 kilometer minder gereden, een besparing van 55.000 liter diesel. Ook slaan we fijn huishoudelijk afval over op de locaties IJdijk en Meerkerkdreef, voordat we naar de verwerker rijden. Dit ontlast de ring A10 tijdens de spits én voorkomt wachttijden bij het storten bij AEB Amsterdam.

In december is besloten om in de nieuw te ontwikkelen Sluisbuurt voor de afvalinzameling gebruik te gaan maken van een Ondergronds AfvalTransportsysteem (OAT). Hiermee wordt het aantal rijbewegingen in de nieuwe wijk beperkt en blijft de openbare ruimte beschikbaar voor andere doelen dan het plaatsen van afvalcontainers.

De afvalstoffenheffing is ook in 2017 gelijk gebleven.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A**

Het huishoudelijk afval van Amsterdammer wordt gescheiden voor hergebruik, recycling en overige nuttige toepassingen.
Amsterdam kiest hierbij waar mogelijk voor bronscheiden, maar ziet nascheiden als noodzakelijke aanvulling om de doelstelling van 65% afvalscheiden te behalen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
1.1 Percentage scheiding afval.	19% (2012)	n.v.t.	27%	2018 40% 2019 n.v.t. 2020 65%
1.2 Omvang huishoudelijk restafval (per inwoner).	287 kg (2013)	n.v.t.	267 kg	2018 228 kg 2019 n.v.t. 2020 135 kg

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
In 2017 zijn 2.060 containers vernieuwd, bijgeplaatst en/of vervangen. Daarvan zijn 710 ondergrondse waardecontainers vervangen en 137 nieuwe waardecontainers geplaatst, voornamelijk voor plastic en drankverpakkingen. We hebben in 2017 158 containerlocaties waar veel afval wordt bijgeplaatst, onder controle gebracht. De ambitie voor 2017 was 125. We hebben 40 wormenhotels in de stad geopend waarmee we lokale composteerinitiatieven ondersteunen. Op het Java-eiland is 35 kg per huishouden aan groente, fruit en etensresten ingezameld, een toename van het scheidingspercentage van 5% in die buurt. Op aanvraag van de bewoners zijn we op IJburg begonnen met de uitrol/opschaling van GF-E/T inzameling. Om de hoeveelheid restafval te verminderen is de introductie van de JAJA sticker per 1 januari 2018 voorbereid. In 2017 is een pilot uitgevoerd in Amsterdam met Weeelectric, waarbij bewoners kleine elektrische apparaten kunnen meegeven aan de bezorgers van PostNL. Er zijn al 730 apparaten ingeleverd.

In 2017 is een proef met het inzamelen en upcyclen van latexverf uitgevoerd. Amsterdammers konden hun latex naar één van de zes recyclepunten brengen. Na sortering werd de verf tegen 1/4e van de prijs verkocht en/of gedoneerd aan maatschappelijke initiatieven. Zo is van de totaal binnengebrachte hoeveelheid latex tijdens de pilot 17% voor hergebruik beschikbaar gekomen. Samen met een producent en verwerkers is een proef voor het apart inzamelen van luiers voorbereid die in 2018 zal starten.

De campagne Product blijft Product stimuleert hergebruik, reparatie en het delen van producten onder inwoners. De campagne, uitgevoerd in samenwerking met Natuur & Milieu, moet leiden tot minder restafval en het verlagen van grondstofverbruik voor nieuwe producten. Voor Amsterdam-Oost zijn op basis van een studie zes maatregelen uitgewerkt:

- verbeteren van het verdienmodel van lokale initiatieven;
- vergroten bekendheid van lokale initiatieven;
- vergroten van het aantal lokale inzamelpunten, in samenwerking met kringloopwinkels;
- hoogwaardiger hergebruik van A-hout;
- initiëren van pop-upwinkels;
- meer samenwerking met retail.

Doel 2 Activiteiten **A**

Weten wat de Amsterdammer van de dienstverlening vindt, om deze verder te kunnen verbeteren.
De gemeente gaat bewoners vragen hoe zij de dienstverlening op het gebied van afvalinzameling kan verbeteren en wat bewoners nodig hebben om meer afval te kunnen scheiden.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Tevredenheid Amsterdammer dienstverlening afvalinzameling.	*	*	7,4	2018 7 of hoger 2019 7 of hoger 2020 7 of hoger

* Peilwaarde is in 2017 vastgesteld op minimaal 7.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In 2017 is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd naar de inzameling van grofvuil. Het tevredenheidscijfer is 7,4. Dat is hoger dan de norm van 7 die we in Amsterdam hebben. Ook hebben we de manier waarop bewoners in stadsdeel Centrum afspraken kunnen maken om hun grofvuil op te laten halen verbeterd (aan de hand van customer journeys). We willen in deze transitieperiode de klanttevredenheid minimaal op peil houden en streven naar het verhogen van de indicator duurzaamheid (hoger scheidingspercentage) door mensen te verleiden hun grofvuil te brengen naar een van de zes recyclepunten in de stad.

Het inzamelen van grofvuil op afspraak wordt in de gehele stad ingevoerd. Om dit voor te bereiden hebben we:

- een impactanalyse uitgevoerd naar de inzet van 14020, het gemeentelijke informatienummer;
- de website en het afspraakformulier verbeterd aan de hand van customer journeys;
- een klantonderzoek uitgevoerd
- de invoering van het inzamelen op afspraak in de Watergraafsmeer voorbereid.

We hebben een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd naar de dienstverlening op de zes recyclepunten in de stad (onderdeel van de grofvuilinzameling). De gebruikers van de recyclepunten waardeerden de dienstverlening met een 8,7. Bezoekers zijn tevreden over de wachttijden aan de poort, de fysieke veiligheid en de hulp van de medewerkers. Men vindt het belangrijk dat de recyclepunten in de buurt zijn. Op deze punten is door de exploitant, AEB Amsterdam, ingezet. Verbetermogelijkheden (nabijheid, vindbaarheid, informatie) zijn in het jaarplan 2018 als verbeteracties opgenomen.

Activiteiten

Activiteit A Doelen **1** **2**

Tevredenheidsonderzoek uitvoeren onder Amsterdammers over afvalinzameling en uitvoeren nulmeting.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
A.1 Nulmeting klanttevredenheid uitgevoerd, doelstelling gesteld.			uitgevoerd	2018 7 of hoger 2019 7 of hoger 2020 7 of hoger

Verbonden partij(en)

AEB Holding N.V.
Amsterdam is 100% aandeelhouder van het AEB Amsterdam. AEB Amsterdam wil zich ontwikkelen tot grondstoffenbedrijf in Westelijk Nederland. AEB Amsterdam zorgt in opdracht van de gemeente Amsterdam voor verwerken van restafval; verwerken, verwaarden en vermarkten van grondstoffen, nascheiden restafval, de exploitatie van de recyclepunten, klein chemisch afval en gevaarlijke stoffen.

Afvalservice West
De stichting Afvalservice West (ASW) verzorgt de inzameling van huishoudelijk afval in stadsdeel West en verleent daarnaast diensten aan andere stadsdelen zoals het legen van plastic- en papiercontainers en het reinigen van (ondergrondse) containers. De gemeente Amsterdam heeft statutaire bevoegdheden, waaronder de benoeming van toezichthouders.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.2	**Baten** 140,1	**Lasten** 130,3

Afvalverwerking

Baten	-
Lasten	6,3

De verwerking van de Amsterdamse huishoudelijk afval- en grondstofstromen verloopt via het AEB en gespecialiseerde verwerkers, die het AEB heeft gecontracteerd. Uit het restafval worden sinds eind 2017 plastic verpakkingen, drankenkartons en metalen nagescheiden op het terrein van het AEB. Het restant wordt verbrand waarbij energie wordt teruggewonnen. AEB en gemeente Amsterdam zorgen samen voor de aanbesteding van de verwerking van de gescheiden grondstofstromen. Bij aanbestedingen wordt gestuurd op het zo lokaal mogelijk sluiten van kringlopen, korte transportafstanden en een duurzame, veilige verwerking. Daarnaast zorgt AEB voor het verder sorteren van waardevolle stromen in het regionaal sorteercentrum, waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan vinden.

Contractanten-afvalinzameling

Baten	5,9
Lasten	7,1

Tot medio 2017 is het ophalen van bedrijfsafval als commerciële activiteit uitgevoerd door de stadsdelen Centrum en Zuid. Om de bedrijfsvoering te uniformeren is de uitvoering in de loop van 2017 geheel ondergebracht bij stadsdeel Centrum. De gerealiseerde inkomsten bedroegen € 5,9 miljoen en het netto resultaat kwam uit op € 1,3 miljoen verlies. Er zijn maatregelen voorbereid om in 2018 kostendekkend te kunnen werken.

Vuilinzameling en reinigingsrecht

Baten	134,3
Lasten	116,9

Het plan van aanpak bedrijfsafval is in 2017 opgesteld en wordt in 2018 aan de gemeenteraad aangeboden. In 2017 heeft het college van B en W voorbereidingen getroffen om in 2018 een proef te doen met het vervoeren van bedrijfs- en huishoudelijk afval over water in de negen straatjes (stadsdeel Centrum). Hiervoor is onder andere een aanvraag ingediend voor de crisis en herstelwet.

Als opdrachtgever van AEB Amsterdam stelt de gemeente onder andere dienstverlenings-overeenkomsten op voor de verwerking van restafval, grondstoffen en de exploitatie van de recyclepunten. In 2017 zijn de dienstverleningsovereenkomsten afgerond voor de verwerking van het restafval, inclusief een addendum voor het scheiden van het restafval in de scheidingsinstallatie.

Daarnaast zijn overeenkomsten opgesteld voor de grondstof stromen, bijzonder afval en het recycle service centrum. Ook zijn diverse aanbestedingen voor grondstofstromen afgerond.

In 2017 is het stedelijk beleidskader vastgesteld voor de locatiekeuze van inzamelvoorzieningen, zoals boven- en ondergrondse containers. Hierin zijn onder andere de normen voor aantallen huishoudens per container en loopafstanden opgenomen.

In 2017 hebben 148.864 bezoekers grofvuil gebracht bij één van de zes recyclepunten. In totaal brachten zij 19.435 ton grofvuil. Naast particulieren bezoeken ook bedrijven en de eigen inzamelorganisatie de recyclepunten. 19.828 bedrijven hebben 4.531 ton grofvuil gebracht en onze eigen inzamelorganisatie is goed voor 54.865 ton grofvuil. Grofvuil wordt op het recyclepunt brongescheiden, of nagescheiden bij de verwerker. We zijn gestart met de voorbereidingen voor de verplaatsing van het recyclepunt in stadsdeel Noord van de Papaverweg naar de Toetsenbordweg in 2019 en de verplaatsing van het punt Cruquiusweg naar het Zeeburgereiland.

Amsterdam heeft in 2015 onderzoek gedaan naar de kansen voor een circulaire economie voor stad en regio. Op basis hiervan is het programma 'Amsterdam Circulair, Leren door te doen' uitgevoerd (2016 en 2017). Bij de vaststelling van dit programma is afgesproken om te evalueren en te adviseren over de inzet in 2018 en verder. In deze evaluatie zijn ook vijf projecten uit het Uitvoeringsplan afval meegenomen. Deze evaluatie is begin 2018 afgerond en geeft vijf handelingsperspectieven die laten zien met welke inzet markt en overheid kunnen bijdragen aan een circulaire economie.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	119,0	122,3	123,4	1,1
Lasten	22,5	21,0	19,5	-1,5
- Saldo van baten en lasten	96,5	101,3	104,0	2,7
Onttrekking reserves	2,6	8,4	5,0	-3,4
Toevoeging reserves	10,7	9,6	11,6	2,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-8,1	-1,2	-6,6	-5,4
Subtotaal stedelijk	**88,4**	**100,1**	**97,4**	**-2,7**
Gebiedsgericht werken				
Baten	15,1	8,6	11,7	3,1
Lasten	119,9	96,9	99,3	2,4
- Saldo van baten en lasten	-104,7	-88,3	-87,6	0,7
Onttrekking reserves	0,0	1,3	-	-1,3
Toevoeging reserves	-	1,2	-	-1,2
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,0	0,0	-	-0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-104,7**	**-88,3**	**-87,6**	**0,7**
Totalen programmaonderdeel 8.2	**-16,3**	**11,8**	**9,8**	**-2,1**

Het programmaonderdeel Afval is in vergelijking met de begroting € 2,1 miljoen negatief. Dit is het resultaat van een negatief saldo van € 2,7 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,7 miljoen voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

In het tarief voor de afvalstoffenheffing worden kosten toegerekend voor overhead, handhaving, vegen en BTW-compensatie voor in totaal € 35,78 miljoen. Deze kosten zijn (onder meer vanwege de gewijzigde BBV regelgeving voor overhead) met ingang van 2017 niet allemaal meer verantwoord onder het programma Afval. Het deel dat extracomptabel is toegerekend bij de bepaling van het

jaarresultaat van de afvalstoffenheffing en reinigingsrecht in 2017 bedraagt € 27,8 miljoen. Dit bedrag verklaart ook het grootste deel van het verschil tussen het resultaat van 2016 en dat van 2017.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Afval heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 2,7 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 1,1 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 1,5 miljoen. Aan de reserves is een bedrag van € 3,4 miljoen minder onttrokken en aan de reserves is een bedrag van € 2 miljoen meer toegevoegd dan begroot.

Baten
De totale baten van € 123,4 miljoen vallen € 1,1 miljoen hoger uit dan begroot. Voornaamste oorzaak voor de meeropbrengsten is toename van het areaal met als gevolg een hogere opbrengst Afvalstoffenheffing.

Lasten
De totale lasten van € 19,5 miljoen vallen € 1,5 miljoen lager uit dan begroot. Dat heeft voornamelijk de volgende oorzaken:

- De realisatie op Kwijtschelding laat een verdere daling zien van € 1,7 miljoen. Voornaamste oorzaak is een lager aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken vanwege de gunstige economische ontwikkelingen. Het betreft circa 5.000 huishoudens.
- De perceptiekosten zijn circa € 0,2 miljoen hoger uitgevallen dan begroot.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht

Het programmaonderdeel Afval heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 0,7 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 3,1 miljoen en hogere lasten van € 2,4 miljoen.

Baten
De totale baten van € 11,7 miljoen vallen € 3,1 miljoen hoger uit dan begroot. Dat wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Hogere baten van € 2,0 miljoen door de ontvangsten voor Nedvang als gevolg van een (voorlopige) afrekening over de periode 2015 tot en met 2017.
- Hogere baten van € 0,9 miljoen door meer inkomsten uit afvalverwerking vanwege meer aanbod van brongescheiden waardestromen zoals papier en glas. Wegens extra incidentele opdrachten en door meer sloop- en bouwafval af te voeren is de omzet bij bedrijfsafval hoger uitgevallen.
- Hogere baten voor dienstverlening fietsknippen van € 0,2 miljoen doordat dit op basis van jaarcontracten plaatsvindt. Deze opbrengsten worden niet begroot.

Lasten
De totale lasten van € 99,3 miljoen vallen € 2,4 miljoen hoger uit dan begroot. Dat heeft voornamelijk betrekking op hogere kosten voor het wagenpark vanwege extra reparatie- en onderhoudskosten.

Reserves
De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 8.2 Afval Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Investeringsreserve afval	14,9	4,6	-8,4	-	-5,0	-4,6	3,4	9,9
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt	-	5,0	-	11,6	-	6,6	-	11,6
Egalisatiereserve afval	5,2	-	-	-	-	-	-	5,2
Totalen	**20,1**	**9,6**	**-8,4**	**11,6**	**-5,0**	**2,0**	**3,4**	**26,7**

Financieel vormt de afvalstoffenheffing een "gesloten systeem": de financiële resultaten worden geëgaliseerd in de systeem reserves "egalisatiereserve tarieven" en "innovatiereserve afval". Het resultaat van het "gesloten systeem van de afvalstoffenheffing" bedraagt over 2017 € 6,6 miljoen. Volgens het vastgestelde beleid worden de resultaten van de afvalstoffenheffing geëgaliseerd in de reserves afval. Bij het investeringsbesluit voor het ondergronds afvaltransportsysteem (OAT) voor de Sluisbuurt (gemeenteraad 20 december 2017) is besloten een financieringsreserve te vormen voor de kapitaallasten van de OAT. Voor voeding van de financieringsreserve is bij het besluit eenmalig € 5 miljoen onttrokken aan de innovatiereserve afval. Voor het overige wordt de financieringsreserve gevoed met de resultaten uit de exploitatie van de afvalstoffenheffing totdat het benodigde niveau van € 11,865 miljoen voor fase 1 van de Sluisbuurt (2019/2020) is bereikt.

De dotatie aan de financieringsreserve bedraagt in 2017 € 11,6 miljoen (€ 5 miljoen uit de innovatiereserve afval en € 6,6 miljoen positief resultaat afvalstoffenheffing 2017).

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 8.2 Afval Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Egalisatieres Afvalstoffenheffing	-	1,2	-1,3	-	-	-1,2	1,3	-
Totalen	**-**	**1,2**	**-1,3**	**-**	**-**	**-1,2**	**1,3**	**-**

De reserve is volgens het Raadsbesluit van 15 december 2015 'Opschonen reserves' met de Jaarrekening 2015 opgeheven en via de balans overgeheveld. In de begroting zijn abusievelijk bedragen blijven staan die met de bestuursopdracht Reserves en Voorzieningen in 2018 komen te vervallen.

Voorzieningen

Voorzieningen zijn niet van toepassing in het programmaonderdeel Afval.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaamheid 2014-2018: De gemeenteraad heeft op 11 maart 2015 ingestemd met de agenda duurzaamheid, waarin de ambities, doelstellingen en projecten verwoord staan om Amsterdam te verduurzamen. De agenda duurzaamheid heeft voor afval de doelstelling van 65% afval scheiden in 2020 opgenomen.
- Uitvoeringsplan Afval, Amsterdam 2016: De gemeenteraad van Amsterdam heeft op 13 juli 2016 ingestemd met het Uitvoeringsplan afval. In dat plan staan drie ambities centraal:
  - Als eerste het scheidingspercentage van huishoudelijk afval omhoog brengen van 19% in 2013 naar 65% in 2020, waardoor meer recycling van afval mogelijk wordt.
  - Als tweede het verbeteren van de dienstverlening, om zo Amsterdammers in staat te stellen snel en makkelijk hun (gescheiden) afval aan te bieden (faciliteren). De gemeente Amsterdam wil hierbij de Amsterdammers meer aanspreken op hun eigen

verantwoordelijkheid door ze goed voor te lichten en te inspireren hoe ze hun afval kunnen aanleveren en waarom beter scheiden nodig is.
- De derde ambitie gaat uit van een efficiënte organisatie, om zo de afvalstoffenheffing en de kosten voor de Amsterdammer laag te houden en de voortdurend benodigde investeringen te kunnen doen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Scheidingsdoelstelling wordt niet gehaald, omdat producenten en Amsterdammers onvoldoende bereid zijn zich in te spannen om de hoeveelheid afval te verminderen en afval te scheiden.
Maatregel: De gemeente biedt faciliteiten om afvalscheiding makkelijk te maken, deelname te stimuleren en maakt mensen bewust door een campagne en gebiedsgerichte projecten.

2. De samenwerking tussen afvalketenpartners verloopt niet optimaal.
Maatregel: De gemeente versterkt de samenwerking tussen de afvalketenpartners en legt de afspraken vast.

3. Het rendement van de nieuwe nascheidingsinstallatie (HHAS) van AEB is lager dan begroot.
Maatregel: Monitoring van de resultaten en bijsturing waar mogelijk door het AEB.
De gemeente heeft een risicoreservering vanuit het duurzaamheidsfonds opgenomen.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 8.2 Afval zijn bij in 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.8.3 Water

Het continu schoon drinkwater kunnen leveren aan bewoners en bedrijven, het ongestoord afvoeren van afvalwater en regenwater en het zorgdragen voor een veilige en vlotte doorvaart, schoon oppervlaktewater en beperking van grondwateroverlast.

Belangrijke ontwikkelingen

Door klimaatverandering worden de weersomstandigheden extremer. De studie "regenbestendige gebiedsontwikkeling" is meegenomen in de versnelling van de nieuwbouw in Amsterdam. Via het gemeentelijke Stedelijke Mobiliteitsfonds (SMF) zijn middelen beschikbaar gesteld voor rainproof maatregelen bij projecten in risicogebieden. Ook hebben we de private partners en bewoners beter betrokken door acties, beleid en beschikbare instrumenten. Eind 2017 is het 100ste rainproof-project in de stad via het digitaal platform rainproof.nl gedeeld.

Er is steeds meer aandacht voor hergebruik van afval zoals rioolwater, en voor energieopwekking door water, bijvoorbeeld koude/warmte opslag. Duurzaamheid en innovatie zijn belangrijke pijlers van de gemeentelijke watertaken. In het kader van de circulaire economie hebben we de klimaatvoetafdruk verkleind door onder andere:

- het leveren van koude uit drinkwater aan bloedbank Sanquin;
- het leveren van warmte uit drinkwater aan woonwijk Plantage De Sniep;
- de ingebruikname van de calcietfabriek waarbij kalk uit drinkwaterontharding wordt teruggewonnen;
- de bouw van een groot aantal zonnepanelen op drinkwaterlocatie in Nieuwegein.

Eind 2017 is een pilot voor nieuwe sanitatie, de afvoer en verwerking van vuil afvalwater, in de Buiksloterham gestart. De gemeente bouwt samen met het Waterschap een innovatieve decentrale zuivering met een vacuümriolering. Voor dit project is een Europese subsidie toegekend.

In het kader van de uitvoering van de Nota Varen is in 2016 een nieuw vergunningenstelsel vastgesteld.
Op 13 juni 2017 heeft het college een moratorium (vergunningenstop) ingesteld voor vergunningen voor de exploitatie van passagiersvaart. Dit naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State, waarin het lengtecriterium van 14 meter ongegrond werd verklaard. In samenspraak met alle relevante belanghebbenden werkt de gemeente aan aangepast beleid. Voor de tussenliggende tijd hebben we gedoogverklaringen afgegeven.

Om de dienstverlening aan de gebruikers van de vaaromgeving te verbeteren hebben we de mobiele dienstverlening uitgebreid. Hierdoor is de klanttevredenheid toegenomen. De VaarwaterApp was gericht op het gehele vaargebied van Amsterdam en is nu alleen gericht op de directe vaaromgeving.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A**

Alle Amsterdammers hebben continu toegang tot schoon drinkwater.
De dienstverlening wordt verdergaand geautomatiseerd door overschakeling naar mobiele diensten. Uit de watercyclus wordt meer duurzame energie teruggewonnen en bij de drinkwaterproductie worden minder chemicaliën gebruikt.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
1.1 Score voor de wettelijke kwaliteitsnorm (<1).	0,0174 (2014)	0,015	0,031	2018	0,015
				2019	0,015
				2020	0,015

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Er is 91,2 miljoen m³ drinkwater geleverd. Het drinkwater dat Amsterdam produceert, hoort al jaren tot de top 3 van Nederland. Een maat daarvoor is de waterkwaliteitsindex (WKI) die al jaren ver onder de norm van 1,0 ligt, die in het Waterleidingbesluit staat.

Amsterdam hanteert een eigen strenge norm van 0,015 die in de begroting is opgenomen. De gerealiseerde WKI in 2017 bedraagt 0,031. Dit komt door fluctuaties in de zoutconcentraties in de Rijn, die de bron is van het Amsterdamse drinkwater. Het aantal inwoners in het distributiegebied groeide met 15.000. Het gemiddelde verbruik is iets gedaald.

Doel 2 Activiteiten **B**

Amsterdam heeft een goed werkende en degelijke riolering.
De renovatieopgave wordt hoger door veroudering van het stelsel. De renovatie wordt conform het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016 – 2021 uitgevoerd. De openbare en private ruimte wordt benut voor het voorkomen van wateroverlast bij (hevige) neerslag. Het programma Rainproof gaat ervan uit dat gerichte, kleinschalige, fijnmazige en rendabele maatregelen de stad meer hemelwaterbestendig en tegelijk aantrekkelijker en leefbaarder maken.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Jaarlijks aantal meldingen van wateroverlast.	5.050 (2014)	4.400	5.217	2018	4.500
				2019	4.500
				2020	4.500

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In 2017 waren er meer meldingen van wateroverlast dan verwacht. Dit heeft vooral te maken met meer extreme neerslag. Rainproof speelt hierop in. Eind 2017 is het 100ste rainproof project in de stad via het digitaal platform rainproof.nl gedeeld. Amsterdam Rainproof heeft de (Wegbeheerders Ontmoeten Wegbeheerders) WOW-prijs 2017 gewonnen voor beste samenwerking tussen overheid, burgers, kennisinstellingen en bedrijven.

We hebben 38 kilometer riolering vervangen. Er vindt afstemming plaats met het wegvervangingsprogramma voor de vervanging van de riolering (en de drinkwaterleidingen) om zo veel mogelijk te komen tot een gezamenlijke wijkgerichte aanpak.

Doel 3 Activiteiten C D E

Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig.
Beleidsvoornemens uit de Nota Varen en de Watervisie worden uitgevoerd.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Schoonheidsgraad grachten (0-10).	7,9 (2014)	>7	7,8	2018	>7
				2019	>7
				2020	>7

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken
De schoonheidsgraad van de grachten van Amsterdam kwam uit op 7,8 en viel daarmee ruim binnen de afgesproken norm (> 7). Als we het vissen op drijf- en grofvuil op dezelfde manier blijven doen, dan zal de dalende lijn van het aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil van de afgelopen jaren zich voortzetten.

In het kader van het samenwerkingsconvenant "Amsterdam Clean Water" is een geslaagde pilot uitgevoerd op de stortstenen oevers. De pilot betrof het schoonmaken van stortstenen oevers vanaf het water met medewerkers en materiaal (boten).

Op de Oostroute en Kostverlorenvaartroute is 97% van de beroepsvaart binnen de vastgestelde doorvaartijden gepasseerd. In 2017 zijn er op de Oostroute per brug 754 beroepsvaartuigen en 517 pleziervaartuigen bediend. Op de Kostverlorenvaart zijn 1.207 beroepsvaartuigen en 2.956 pleziervaartuigen bediend.

Op basis van de Nota Varen verbeteren we de handhaving. Er zijn vier prioriteiten; geluid, snelheid, illegale passagiersvaart en juist gebruik van vignetten. Het aantal meldingen van geluidsoverlast op de grachten is gestegen ten opzichte van vorig jaar. In 2017 zijn 176 boetes opgelegd. Het aantal meldingen voor te snel varen is gedaald ten opzichte van vorig jaar. De maatregel om de vaarsnelheid op de grachten te verlagen van 7,5 naar 6 km per uur en de handhaving hierop begint effect te sorteren. Via internetrecherche is een groot aantal aanbieders van illegaal passagiersvaart opgespoord. 68 vaartuigen zijn vanwege het ontbreken van een BHG vignet weggesleept.

Van augustus tot oktober hebben we een proef gedaan met extra toezichthouders om in de avonduren (16.00 uur tot 01.00 uur) extra te kunnen handhaven op geluidsoverlast. Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat dit extra toezicht in de avonduren succes heeft gehad en dat er in de genoemde periode een afname is geweest van het aantal meldingen. Dit naar aanleiding van amendement 480.17 (Ruigrok, Ton).

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1

De productie en distributie van drinkwater.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Geleverde m3 drinkwater.	88,2 (2014)	91,1	91,2	2018	91,6
				2019	92,2
				2020	92,9

Activiteit B

Doelen 2

De aanleg, het beheer en het onderhoud van riolering en de grondwaterzorg.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal kilometer gerenoveerde riolering.	23 (2014)	38	38	2018	50
				2019	50
				2020	50

Activiteit C

Doelen 3

Het baggeren, verwijderen van drijfvuil en grofvuil uit openbaar water.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Minimaal aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil.	842 (2014)	650	592	2018	650
				2019	650
				2020	650

Activiteit D

Doelen 3

Verder uitwerken van andere handhavingsinstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn.	97% (2014)	95%	97%	2018	95%
				2019	95%
				2020	95%

Activiteit E

Doelen 3

Kaderstelling, vergunningverlening en handhavingsactiviteiten op het water.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Aantal handhaafacties op snelheid voor de Centrale Stad.	104 (2014)	240	242	2018	240
				2019	240
				2020	240

Verbonden partij(en)

Stichting Waternet

Waternet wordt ingeschakeld om alle Amsterdammers continu toegang tot schoon drinkwater te bieden, om te zorgen voor een goed werkende en degelijke riolering en het openbare water begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig te houden.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.3	**Baten** 199,0	**Lasten** 221,9

Drinkwater

Activiteit A

Baten	118,8
Lasten	119,7

Voor het project vernieuwing N200 is een contract afgesloten om de oudste drinkwaterleiding van Nederland uit 1853 te vervangen. Door de aanleg van de nieuwe leiding neemt de capaciteit van de drinkwatervoorziening van Amsterdam toe. Zo is het drinkwaterleidingnetwerk klaar voor de groei van de stad.

Wij troffen voorbereidingen voor aanpassing van het drinkwatertarief met ingang van 2018. De nieuwe tariefopbouw voldoet beter aan de wettelijke bepalingen van kostendekkendheid, transparantie en is niet-discriminerend.

Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer

Activiteit C D E

Baten	2,0
Lasten	31,6

In 2017 is 16.458 m² gebaggerd om de vaarwegen op diepte te houden en de afvoerfunctie van overtollig water te garanderen. De kosten van baggeren worden, volgens afspraak, verdeeld tussen de gemeente Amsterdam en het Waterschap Amstel Gooi en Vecht.

Binnenwaterbeheer betreft het nautisch vaarwegbeheer. Het voert taken uit op het gebied van brug- en sluisbediening, toezicht en handhaving en het heffen en innen van binnenhavengeld. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de Nota Varen.

De VaarwaterApp is verder verbeterd met informatie over drukte, regels en omgeving. De app heeft de internationale prijs “Red Dot Communication Design Award” gewonnen.

Rioleringstaken

Activiteit B

Baten	76,2
Lasten	69,5

Uitvoering rioleringstaken betreft beheer, onderhoud, renovatie en aanleg van het rioolstelsel. Dit stelsel bestaat uit circa 4.000 km riolering en 1.400 kleine en grote rioolgemalen en is gericht op een optimale inzameling en ongehinderde afvoer van afvalwater en hemelwater uit de woonomgeving naar de rioolwaterzuiveringen.

Bij huisaansluitingen gaat het om het aanleggen van nieuwe huisaansluitingsleidingen in uitbreidingsgebieden en bij nieuwbouw. Het aantal huisaansluitingen neemt sinds 2015 toe door het aantrekken van de woningbouw in Amsterdam. De omzet wordt bepaald door opdrachten van derden.

In 2017 is circa 38 km riool gerenoveerd. Een aantal urgente rioolvervangingsprojecten in Noord (Molenwijk, IJdoornlaan), die oorspronkelijk in 2018 gepland stonden, zijn eerder uitgevoerd.

In 2017 zijn 109 walaansluitpunten aangelegd. Op 13 na zijn dan alle 2.672 woonboten aangesloten op het riool. De resterende 13 woonboten worden in 2018 aangesloten. In 2017 is 239 kilometer riool gereinigd en geïnspecteerd. In 2017 is circa 7 km drainage aangelegd verspreid over 22 rioolvervangingsprojecten in de stad. De belangrijkste projecten zijn De Punt waar in 2017 in totaal 8 km drainage is aangelegd en De Lairessestraat waar 1,5 km DIT-riool is aangelegd. Het DIT-riool zorgt voor grondwaterafvoer in natte perioden en wateraanvoer in droge perioden.

Vergunningen en handhaving binnenwater

Baten	2,0
Lasten	1,1

Voor afmeren in Amsterdam heft de gemeente binnenhavengeld via het verstrekken van vignetten. In 2017 zijn er geen grote veranderingen opgetreden in de regelgeving en de tariefstelling van het binnenhavengeld. Wel is de mogelijkheid tot gespreid betalen ingevoerd. Hiervan is circa 200 keer gebruik gemaakt. Het binnenhavengeld brengt al een aantal jaren minder op dan begroot. Dit komt omdat de gemeente een succesvol beleid voert om de drukte op de grachten terug te brengen en om de oevers te vergroenen. Daardoor daalt het aantal bezitters van pleziervaartuigen gestaag en daarmee dalen ook de inkomsten uit het binnenhavengeld. De dalende trend van het aantal uitgegeven vignetten heeft zich in 2017 voortgezet. Van circa 8.300 in 2016 naar circa 7.300 in 2017. Dat geldt ook voor de vignetten met milieutarief. Die zijn gedaald van 1.344 naar 1.308. Er is een verbod op 2-takt motoren per 1 januari 2017.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	191,3	189,6	198,3	8,7
Lasten	206,2	209,9	218,0	8,1
- Saldo van baten en lasten	-14,9	-20,4	-19,7	0,7
Onttrekking reserves	-	0,5	0,5	-
Toevoeging reserves	2,3	1,0	0,2	-0,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-2,3	-0,5	0,2	0,7
Subtotaal stedelijk	**-17,3**	**-20,9**	**-19,5**	**1,4**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,2	0,1	0,2	0,1
Lasten	3,6	3,5	3,7	0,2
- Saldo van baten en lasten	-3,5	-3,4	-3,5	-0,1
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-3,5**	**-3,4**	**-3,5**	**-0,1**
Totalen programmaonderdeel 8.3	**-20,7**	**-24,3**	**-22,9**	**1,3**

Het programmaonderdeel Water is in vergelijking met begroting € 1,3 miljoen positief. Dit is het resultaat van een positief resultaat van € 1,4 miljoen bij de stedelijke taken en een negatief resultaat van € 0,1 miljoen voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Water heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 1,4 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 8,7 miljoen, hogere lasten dan begroot van € 8,1 miljoen en een lagere toevoeging aan de reserve van € 0,7 miljoen.

Baten

De totale baten van € 198,3 miljoen vallen € 8,7 miljoen hoger uit dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 6,8 miljoen vanuit de N.V. Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK). Hier tegenover staan dezelfde hogere lasten. Het WRK is opgericht door de Provincie Noord-Holland en de gemeente Amsterdam om water voor de drinkwaterbedrijven van Amsterdam en Noord-Holland en de industrie in Velsen uit de Lek te halen. Tot nu toe werden deze baten en lasten gesaldeerd geraamd. Volgens de BBV voorschriften zijn deze nu volledig opgenomen. Hiermee wordt ook voldaan aan de vereisten van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT); de toezichthouder op de drinkwatertarieven.
- Een hogere onttrekking uit de egalisatievoorziening Rioolrecht (€ 1,9 miljoen) vanwege hogere uitvoeringskosten en lagere inkomsten op het product riolering.
- Hogere opbrengsten binnenwaterbeheer (€ 0,7 miljoen) vanwege de leges opbrengst vanuit de Gewogen Toetreding 2016.
- Lagere baten voor rioolheffing van € 0,5 miljoen. Dit komt door een hoger dan verwacht aantal toegekende bezwaarschriften naar aanleiding van de nieuwe tariefstructuur die op de aanslagen zijn ontvangen.
- Lagere opbrengsten binnenhavengeld (€ 0,2 miljoen) vanwege minder bezitters van pleziervaartuigen door het succesvolle beleid gericht op minder drukte op de grachten en vergroening.

Lasten

De totale lasten van € 218 miljoen vallen € 8,1 miljoen hoger uit dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 6,8 miljoen vanuit de WRK. Zoals bij de baten toegelicht staan hier dezelfde hogere baten tegenover.
- Hogere lasten van € 1,1 miljoen voor het rioolbeheer, vooral omdat we meer riool hebben geïnspecteerd en gereinigd.
- Hogere lasten van € 1 miljoen voor de drinkwatertaak. Dit komt door extra kosten voor aanpassing grondslagen drinkwatertarieven 2018 en een toename van het klantverkeer vanuit het project Alle Amsterdammers Klant.
- Hogere lasten voor het programma Varen - Passagiersvaart van € 0,4 miljoen. Dit komt met name door de benodigde extra juridische ondersteuning (zowel binnen de gemeente als extern) naar aanleiding van de uitspraak van Raad van State van 7 juni 2017 over de Gewogen Toetreding (GWT). Daarnaast heeft de nieuwe invulling van de aansturing en het opdrachtgeverschap van het programma, en de opgave om nieuw beleid te formuleren onvoorziene kosten met zich meegebracht. Deze hogere kosten komen ten laste van de algemene middelen.
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen voor oppervlaktewater en vaarwegbeheer, vooral vanwege incidenteel lagere externe kosten.
- Lagere lasten voor beheer en onderhoud sluizen van € 0,5 miljoen, vanwege een verschuiving van werkzaamheden naar 2018.

Reserves

De afwijkingen op dotaties en onttrekkingen aan reserves worden toegelicht in het onderdeel Reserves en Voorzieningen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Water heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,1 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 0,1 miljoen en hogere lasten van € 0,2 miljoen.

Baten
De totale baten van 0,2 miljoen zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot en worden niet verder toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 3,7 miljoen zijn € 0,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door hogere lasten van € 0,2 miljoen veroorzaakt door het oplossen van calamiteiten bij een walmuur en een brug in Centrum.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 8.3 Water Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve fusie waterbeheer	-	-	-0,5	-	-0,5	-	-	-0,5
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet	10,6	1,0	-	0,2	-	-0,7	-	10,9
Totalen	**66,7**	**1,0**	**-0,5**	**0,2**	**-0,5**	**-0,7**	**-**	**66,5**

De reserve fusie waterbeheer is gesplitst. Het andere deel van de reserve staat in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen (A.8 Overige eigen middelen). Het eindsaldo van de volledige reserve eind 2017 is € 42,9 miljoen.

De dotatie aan de Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet is € 0,7 miljoen lager dan begroot vanwege € 0,4 miljoen hogere baten en € 1,1 miljoen hogere lasten dan begroot.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 8.3 Water**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Rioolrecht	14,6	-	-2,2	-	-4,1	-	-1,9	10,5
Totalen	**14,6**	**-**	**-2,2**	**-**	**-4,1**	**-**	**-1,9**	**10,5**

Het doel van de egalisatievoorziening Rioolrecht is het afvlakken van tariefschommelingen en beperken van tariefstijgingen. De mutatie betreft het saldo van de kosten voor de rioleringstaken en de inkomsten van het rioolrecht.

De onttrekking aan de egalisatievoorziening Rioolrecht is € 1,9 miljoen hoger dan begroot vanwege € 0,8 miljoen lagere perceptiekosten, € 2,2 miljoen hogere uitvoeringskosten inspectie/reiniging en verrekenbare inkoop-BTW en € 0,5 miljoen lagere inkomsten rioolheffing.

Beleidskaders

- Europese Kaderrichtlijn Water: De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2008) is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Het voldoen aan de KRW-richtlijn is een gedeelde opgave van overheden en eigenaren. Amsterdam is verantwoordelijk voor het nemen van of bijdragen aan maatregelen vanuit zijn eigen taken en verantwoordelijkheden (beheer openbare ruimte, gemeentelijke watertaken, drinkwatertaken en als eigenaar). Uiterlijk in 2027 moeten we voldoen aan de KRW-richtlijn.
- Het Deltaprogramma Nederland: In het kader van het Deltaprogramma heeft Amsterdam in samenwerking met partneroverheden in de regio de Deltastrategie Regio Amsterdam opgesteld. De Gemeente Amsterdam heeft de Intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie ondertekend die is voortgekomen uit de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Aanvullend daarop is er voor Rainproof nog een regionale intentieverklaring opgesteld. De

deltabeslissingen uit het nationale Deltaprogramma zijn verankerd in het Nationaal Waterplan (NWP). De acties voor de gemeente zijn verankerd in de Agenda Duurzaamheid van de Gemeente Amsterdam.

- Het Nationaal bestuursakkoord Water: De bezuinigingen van de overheid zijn voor de watersector verankerd in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011), waar Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven afspraken hebben gemaakt om Nederland, met minder kosten en bestuurlijke drukte, de komende jaren droog en veilig te houden.
- Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021 (GRP): De gemeente Amsterdam heeft de wettelijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) voor het inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater, het inzamelen en verwerken van afvloeiend hemelwater en het nemen van grondwatermaatregelen in openbaar gebied. Doel van het plan is om aan het bevoegd gezag te verantwoorden hoe de gemeente Amsterdam deze watertaken uitvoert, en in hoeverre zij voldoende middelen heeft om dit in de toekomst te blijven doen. Hiermee voldoet de gemeente aan de planverplichting zoals die in de Wet milieubeheer (artikel 4.22) is opgenomen. Het plan is tot stand gekomen in samenwerking met de waterschappen Hollands Noorderkwartier, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat.
- Nota Varen, vastgesteld door de gemeenteraad op 2 oktober 2013: In de nota is aangegeven hoe we in de nabije toekomst werken aan een evenwichtiger gebruik van het binnenwater, met kleinere en schonere vaartuigen, een betere spreiding van het vaarverkeer, slimme verkeerregelingen en dienstverlening waarmee alle soorten vaarweggebruikers ook op de drukste momenten kunnen doorvaren.
- Watervisie Amsterdam 2040: De Watervisie is een structuurvisie-uitwerking en geeft een ruimtelijk-economisch toekomstbeeld van het gebruik van het water tot 2040 met een uitvoeringsagenda 2018. De verdere groei van het aantal bewoners en bezoekers zorgt voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op het water. Bovendien groeit de passagiers-, beroeps- en cruisevaart. Dit vraagt om maatregelen voor een optimaal en duurzaam gebruik van het water en een goede ordening van het groeiend gebruik van water en oevers. De Watervisie Amsterdam 2040 streeft naar het toegankelijk en beleefbaar maken van het Amsterdamse water en de oevers en naar een betere spreiding van het gebruik van het water over stad en regio. De gemeente investeert samen met andere partijen onder andere in nieuwe recreatieve verblijfsplekken, jachthavens, watersportvoorzieningen en zwemplekken aan de stadsplassen, het IJ en IJmeer en de Amstel. Ook gaan we het 'vaarrondje Sloterplas' ontsluiten door de renovatie en automatisering van de Westlandgrachtschutsluis en faciliteren en spreiden we de groei van de passagiersvaart en cruisevaart beter over de stad.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Calamiteiten van technische aard in de productie en leidingen van drinkwater.
Maatregel: Voldoen aan wettelijke normen mede door een toereikende calamiteitenorganisatie.
Ontwikkelingen in 2017: Dit risico heeft zich gemanifesteerd en is nog actueel. Bijvoorbeeld is op 1 november door een leidingbreuk een sinkhole ontstaan in de Marnixstraat. De schade hierbij bleef beperkt.

2. Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel.
Maatregel: Uitvoeren van het vastgesteld Gemeentelijk Rioleringsplan:

- meer riolering vervangen
- aanleggen riolering ten behoeve van ongezuiverde lozingen
- aanpakken structurele problemen met wateroverlast in de stad
- verder verbeteren van de bedrijfsvoering.

Ontwikkelingen in 2017: Dit risico is nog actueel. In het door de gemeenteraad vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam is opgenomen dat in de planperiode 2016 tot en met 2021

circa 38 kilometer riool per jaar vervangen moet worden om het functioneren van de riolering op het vereiste niveau te houden. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk in combinatie met het wegenvervangingsprogramma van de wegbeheerder uitgevoerd.

3. Waterschade na hevige regenval.
Maatregel: Door klimaatverandering is er toename van extreme neerslag. Vergroten van riolen biedt hiervoor te weinig soelaas. Het programma Amsterdam Rainproof motiveert, informeert en activeert bewoners, ondernemers, ambtenaren en kenniswerkers om hemelwaterbestendig te werken bij de verandering van daken, straten, tuinen, parken en pleinen.
Ontwikkelingen in 2017: Dit risico is nog actueel. De thematische studie "regenbestendige gebiedsontwikkeling" is meegenomen in de versnelling van de nieuwbouw in Amsterdam. Via het gemeentelijke Stedelijke Mobiliteitsfonds (SMF) zijn middelen beschikbaar gesteld voor rainproof maatregelen bij projecten op knelpunten. Ook de private partners en bewoners zijn door acties, beleid en beschikbare instrumenten beter aangehaakt. Eind 2017 is het 100ste rainproof project in de stad via het digitaal platform rainproof.nl gedeeld.

4. Claims vanuit uitvoering nota Varen.
Maatregel: In het kredietproject is rekening gehouden met extra inzet juristen.
Ontwikkelingen in 2017: Dit risico heeft zich gemanifesteerd en is nog actueel. Op 13 juni heeft het college een moratorium ingesteld voor vergunningen voor de exploitatie van passagiersvaart. Dit naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, waarin het lengtecriterium van 14 meter ongegrond werd verklaard. Door een aantal reders is beroep ingesteld tegen het uitblijven van een beslissing op hun aanvraag. Op 8 november heeft de rechtbank Amsterdam uitspraak gedaan in deze procedure. Deze uitspraak heeft gevolgen voor de invulling van het ingestelde moratorium.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 8.3 Water zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.8.4 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.4	**Baten** 11,9	**Lasten** 104,1

Duurzaamheid

Baten	0,0
Lasten	1,1

In verschillende stadsdelen wordt in de uitwerking van ruimtelijke plannen Rainproof nadrukkelijk als thema meegenomen. Samen met partners als Waternet zijn maatregelen getroffen om de regenbestendigheid van de openbare ruimte en van gebouwen te verbeteren.

In Centrum zijn de Valkenburgerstraat, Weesperstraat en Weesperplein vergroend en verduurzaamd. De vergroening vindt plaats door meer bomen en groenvakken.
Noord is fysiek aangesloten op het warmtenet vanuit het Westelijke havengebied. 500 nieuwbouw-woningen zijn aangesloten en 1500 meter primair net is aangelegd.
De Noorder IJplas is een uniek ecologisch gebied op een locatie die een belangrijke schakel tussen Amsterdam en Zaanstad kan zijn. Aan de noordzijde van het gebied is een snelfietsverbinding opgeleverd. In het gebied zorgt een kudde van Schotse Hooglanders voor begrazing om te voorkomen dat boomvormers tegen de hoogspanningskabels aangroeien.
In West is ingezet op ‘Mode en duurzaamheid’ en het stimuleren van bewonersinitiatieven voor duurzaamheid. Door de bewonersinitiatieven ‘West-Indische buurt in transitie’ en ‘I can change the world with my two hands’ zijn duurzaamheidsdoelstellingen in Oost behaald. In Zuid werden bewoners gewezen op het nut van een regenton en is de waterhuishouding, de padenstructuur en de beplanting van het oostelijke deel van het Martin Luther Kingpark verbeterd. De voormalige werf van de afvalinzameling is omgevormd tot een groen, regenbestendig schoolplein.

Afval

Baten	11,7
Lasten	99,3

Alle stadsdelen hebben activiteiten georganiseerd gericht op bewustwording en op het voorkómen van (zwerf)afval. Zo zijn alle middelbare scholen in Nieuw-West bezocht, hebben we de landelijke opschoondag en de “keep it clean day” georganiseerd en hebben we buurtvoorlichting over overlast door plaagdieren gegeven. Door informatiegestuurd te werken (met iPads op de auto) kunnen we meldingen eerder oppakken en afhandelen. Dit werkt uiteindelijk ook preventief: een schone buurt nodigt minder uit tot het veroorzaken van zwerfafval. In West zijn de ondergrondse containers vervangen in de Helmersbuurt, de Borgerbuurt en de Da Costabuurt (circa 350 containers) en zijn we begonnen met de vervanging van de ondergrondse containers in Bos en Lommer (circa 130 stuks).Ook in de overige stadsdelen zijn ondergrondse containers vervangen en geplaatst: Nieuw West 546, Noord 89, Oost 454, Zuid 232 en Zuidoost 249.

Water

Baten	0,2
Lasten	3,7

In Nieuw-West is samen met Waternet intensief gewerkt aan het verbeteren van de waterkwaliteit van de Sloterplas en het bevorderen van het recreatief gebruik door het vergroten van een recreatief strandje en de faciliteiten eromheen. In verschillende stadsdelen hebben toezichthouders op het water gehandhaafd. De speerpunten daarbij waren overlast op het water voor omwonenden, onvergunde vlotjes en terrassen en het verwijderen van verwaarloosde vaartuigen/wrakken.

Programma 9
Portefeuillehouders: wethouders Litjens, van der Burg en Ivens

3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

De gemeente wil de stad aantrekkelijk en leefbaar houden. Cruciaal daarvoor zijn de beschikbaarheid van betaalbare woningen, de toegankelijkheid van de woningmarkt voor alle typen huishoudens en een gebiedsontwikkeling die leidt tot een solide infrastructuur en een adequate inrichting van de openbare ruimte.

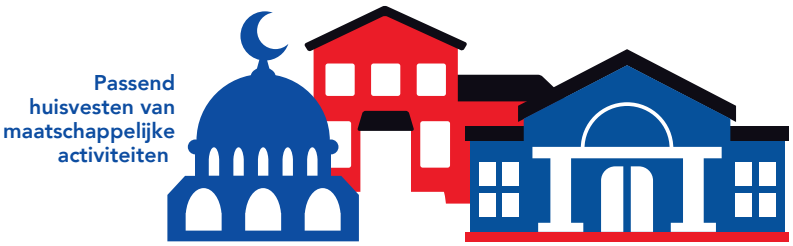

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

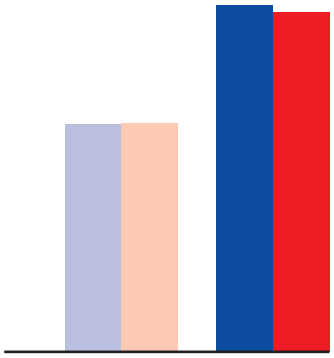

	Begroting	Jaarverslag
Baten	707,9	1.076,3
Lasten	711,8	1.050,1

3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Beheren, (ver)huren, (ver)kopen en ontwikkelen van vastgoed voor de gemeente Amsterdam.

- Percentage vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt: 72%. De afdeling Gemeentelijk Vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelen van de gemeente, zoals het passend huisvesten van maatschappelijke activiteiten en de eigen huisvesting van de gemeentelijke organisatie.
- Verkoop van vastgoed: Aantal verkochte panden: 46, netto verkoopwaarde: € 28,8 miljoen.

We stoten alleen vastgoed af dat het oorspronkelijke beleidsdoel niet meer dient en waar geen beroep op wordt gedaan vanuit een ander beleidsdoel. Verkoop vindt plaats volgens vastgestelde procedures en de stelregel TOM: transparant, openbaar en marktconform.

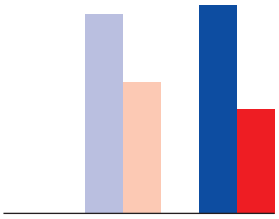

9.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	96,0	99,8
Lasten	62,9	50,2

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De stadsdelen streven met de ontwikkeling en het woningaanbod binnen de wijken naar balans en naar variatie. Er moet balans zijn tussen de sociale en de marktsector bij huurwoningen en een goede mix van lage huur, middeldure huur en dure huur enerzijds en koop anderzijds. Het gaat om een juiste match tussen vraag en aanbod van woningen. Er wordt daarom gekeken naar de recente bevolkingsontwikkeling om samen met ontwikkelende partijen en corporaties te kunnen sturen op een passend aanbod en adequaat woonbeleid in nieuwe en bestaande wijken.

Aanjagen en structureren Gebiedsontwikkeling

2.264
woningen urgente kwetsbare groepen

Totaal
7.264
nieuwe woningen

waarvan
2.560
sociale woningen

3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Ruimtelijke visievorming en planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling, ruimtegebruik en bouwplantoetsing.

- Met het programma Ruimte voor de Stad is in 2017 op basis van Koers 2025 de gebiedsontwikkeling aangejaagd en gestructureerd. Naar aanleiding van ingediende moties bij Koers 2025 zijn vragen over kwaliteit in een groeiende stad verder uitgewerkt. Het gaat hierbij om vragen over bereikbaarheid, verdichting, groen, duurzaamheid, werkgelegenheid en maatschappelijke voorzieningen. De moties zelf zijn beantwoord op basis van de Tussenrapportage Ruimte voor de Stad. Inzichten uit de Tussenrapportage zijn in de besluitvorming over een aantal concrete projecten in 2017 verder uitgewerkt en verankerd. Het gaat onder meer om de Sluisbuurt, Amstel III en Havenstad.
- Met de vaststelling van vijf principebesluiten zijn er ruim 8.550 woningen aan de planvoorraad toegevoegd die op middellange termijn gebouwd zullen worden.

3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor huurdersondersteuning en bewonersbetrokkenheid.

- Huisvesting kwetsbare groepen: In totaal zijn er 2.264 woningen geleverd aan kwetsbare groepen met een urgente woonvraag. Hiervan zijn 1.897 woningen door de corporaties ter beschikking gesteld aan kwetsbare groepen en zijn 367 woningen opgeleverd voor statushouders. In 2017 zijn 1.462 statushouders gehuisvest in Amsterdam. Hiermee hebben we de landelijke taakstelling gehaald en een deel van de achterstand ingelopen.
- Handhaving woonfraude: In 2017 zijn bij het Meldpunt Zoeklicht 3.245 meldingen ontvangen over woonfraude, waarvan 1.770 over toeristische verhuur. Mede naar aanleiding van de meldingen zijn in totaal 7.783 buitendienstonderzoeken uitgevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat (samen met de corporaties) 1.407 woningen weer beschikbaar zijn gekomen voor bewoning. Daarnaast zijn 148 woningen gesloten en 378 bestuurlijke boetes opgelegd voor een bedrag van € 4,2 miljoen. (voornamelijk toeristische verhuur).

3.9.4 Grond en ontwikkeling

Gebieden ontwikkelen en grond uitgeven ten behoeve van de ontwikkeling van woningen en ander vastgoed.

- In 2017 is gestart met de bouw van 7.264 woningen, waarvan 2.560 sociale woningen (waarvan 1.308 door woningcorporaties) en 1.170 middeldure huurwoningen. Daarnaast is circa 200.000 m² leegstaande kantoorruimte getransformeerd. Voor niet-woningbouw functies (kantoren, winkels, bedrijfsruimte etc.) is in 2017 grond uitgegeven voor de realisatie van 227.000 m² bruto vloeroppervlak.
- Met de uitgifte in erfpacht van bouwrijpe gronden realiseren we opbrengsten in de gemeentelijke grondexploitaties. Maar we maken ook kosten om de grond geschikt te maken voor bebouwing en om de openbare ruimte in te richten. In 2017 bedroeg de grondwaarde van de nieuwe gronduitgiften voor bouwlocaties maar liefst € 459 miljoen. Dit is circa € 100 miljoen meer dan in 2016. De opbrengsten en kosten van de gebiedsontwikkeling worden verrekend met de grondexploitaties op de balans en hebben geen effect op het jaarrekeningresultaat.

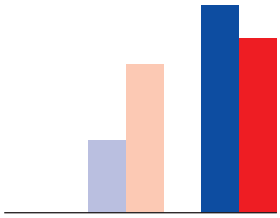

9.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	30,8	68,2
Lasten	51,4	59,0

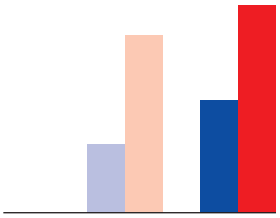

9.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	24,8	39,2
Lasten	62,2	73,6

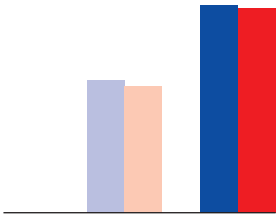

9.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	556,3	869,2
Lasten	535,3	867,3

Het heeft de voorkeur dat dit gemengde wijken en buurten zijn, waar zowel jongeren, als gezinnen en senioren hun plaats kunnen vinden, en blijven vinden, onder andere door het bevorderen van levensloopbestendige woningen.

De stadsdelen spelen elk hun rol in het verwezenlijken van de stedelijke vernieuwing. Het gaat onder andere om het opvangen van de vraag naar bouwlocaties en de ambitie woningen toe te voegen door ‘verdichting’, ofte wel het beter benutten of intensiveren van bestaand stedelijk gebied. Het doel is een inclusieve stad die plaats biedt aan oude en nieuwe bewoners, en aan ondernemers, en de verbreding van een van de belangrijkste kwaliteiten van Amsterdam, de menging van wonen, werken en ontspanning. In 2017 zijn er verschillende transformatieprojecten gestart zodat de stad invulling kan geven aan de woningbouw opgave. Meer dan 5.000 woningen zijn in 2017 opgeleverd en een groter aantal is in aanbouw.

Portefeuillehouder: wethouders Litjens, van der Burg en Ivens

3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

Maatschappelijk effect programma

In het jaar 2017 zijn nadere voorbereidingen getroffen om de portefeuille van het gemeentelijke vastgoed bijeen te brengen. De onderdelen sport en onderwijs worden overgedragen aan de afdeling Gemeentelijk Vastgoed. Parkeergebouwen worden gezien de aard van de gebouwen en de nauwe samenhang met de exploitatie ondergebracht bij de afdeling parkeren. Hiermee zetten we een volgende waardevolle stap in het eenduidig en professioneel beheer, gericht op het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed voor het bereiken van de maatschappelijke doelen en voor de huisvesting van het ambtelijke apparaat. Het ingezette beleid heeft dit jaar geleid tot meer beleidsmatige verhuringen en meer duurzame gebouwen. Waar beleidsmatige inzet niet nodig of mogelijk was, hebben we vastgoed afgestoten. Hiermee kon de schuld van de gemeente worden gereduceerd.

Het college heeft naast een kwantitatieve woningbouwambitie ook een kwalitatieve stedelijke ambitie. Om Amsterdam in de toekomst aantrekkelijk en leefbaar te houden, is behoefte aan ruimtelijke visievorming, planontwikkeling en ruimtelijke kaderstelling. In het kader van Koers 2025 hebben we 2017 gebiedsstudies en strategiebesluiten gemaakt. Daarnaast is verder inhoud gegeven aan de Bewegende stad. We gebruiken ruimtelijk beleid en ontwerp om bewegen in de stad te stimuleren.

Het college heeft een grote ambitie op het gebied van wonen, vooral wat betreft de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen. Ook de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad en de verdeling van schaarste zijn belangrijke vraagstukken. De toegankelijkheid van de woningmarkt is voor alle typen huishoudens, dus ook voor huishoudens met lage(re) inkomens, kwetsbare huishoudens en statushouders, cruciaal voor een gezonde stedelijke samenleving. Hiervoor maken we beleid, handhaven we de woonregels en organiseren gerichte woonondersteuning voor kwetsbare groepen. Daarbij wordt het initiatief en de betrokkenheid van onderop nadrukkelijk gestimuleerd en gewaardeerd. Goede samenwerking en afspraken met Rijk, provincies, gemeenten, corporaties, particuliere verhuurders, huurdersorganisaties en andere partners zijn hierbij van belang.

Wat hebben we bereikt

Gemeentelijk vastgoed
In 2017 zijn de belangrijkste voorbereidingen voor de toevoeging van het onderwijs- en sportvastgoed getroffen. Parkeren wordt, gezien de aard van de parkeergebouwen en de nauwe samenhang met de exploitatie, ondergebracht bij de afdeling parkeren. Hiermee zetten we een belangrijke stap in het professioneel en transparant beheren van het vastgoed en de strategische verbinding van de gronden en panden aan de gemeentelijke doelen. We hebben concrete stappen gezet om de portefeuille te verbeteren, zowel voor het gebruik als voor de duurzaamheid. Denk hierbij aan grootschalige renovaties van beeldbepalende panden, verbouwingen voor optimaal maatschappelijke gebruik en verbeteringen voor het efficiënt huisvesten van het ambtelijke apparaat. Waar mogelijk zijn hier duurzame maatregelen toegepast zoals het vergroenen van daken en het plaatsen van zonnepanelen. Er zijn nieuwe plekken gerealiseerd voor onderwijs, welzijn, kunst en cultuur en woningen voor statushouders. De beoordeling van de panden en beleidsdoelen heeft geleid tot de verkoop van 46 objecten. Tot slot is door het verbeteren van de informatievoorziening een duidelijk beeld ontstaan van de daadwerkelijke kosten voor het beheer van het gemeentelijke vastgoed en kunnen we op basis hiervan de wettelijk verplichte stap naar kostprijsdekkende huur zetten.

Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht
De ruimtelijke visievorming en planontwikkeling stonden in het teken van de snelle demografische en economische ontwikkelingen in (metropool) Amsterdam en van de toenemende drukte in de stad. Dit jaar is het gelukt om vanuit Ruimte voor de stad 8550 woningen aan de planvoorraad toe te voegen. Naast de kwantitatieve ambitie heeft het college ook een kwalitatieve ambitie. Om Amsterdam in de toekomst aantrekkelijk en leefbaar te houden, is behoefte aan ruimtelijke visievorming, planontwikkeling en ruimtelijke kaderstelling. Dit heeft in 2017 geleid tot

- Een reeks stadsgesprekken over het Amsterdam van de toekomst;
- De voortgangsrapportage Ruimte voor de Stad;
- Het trendrapport Stad;
- Het voorkeursbesluit Sprong over het IJ en;
- Een groot aantal stedenbouwkundige plannen (onder andere IJburg 2, Havenstad en de Sluisbuurt).

Als onderdeel van het programma De bewegende stad zijn de inspiratieboeken "beweeglogica in gebouwen" en "de beweegvriendelijke stad" gemaakt en zijn beweegvriendelijke adviezen gegeven bij 30 plannen voor herinrichting van de openbare ruimte en bij 9 stedenbouwkundige plannen.

Wonen en stedelijke vernieuwing
Op 19 juli 2017 heeft de gemeenteraad de Woonagenda 2025 vastgesteld. Deze heeft als uitgangspunt voldoende, betaalbare en goede woningen en bevat 25 acties tot 2025. Een van de belangrijkste acties van de agenda is het nieuwe stedelijk uitgangspunt voor de woningbouwprogrammering: 40% sociale huur, 40% middensegment (huur en koop) en 20% dure huur en koop. Vanuit het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen is in 2017 veel aandacht geweest voor het huisvesten van huishoudens met een zeer urgente woonvraag. Dit betreft mensen uit de maatschappelijke opvang of beschermd wonen die weer zelfstandig kunnen gaan wonen, statushouders of gezinnen in noodverblijven. Met betrekking tot handhaving van woonfraude hebben we in 2017 veel voor elkaar gekregen. Er was een grote toename van woonfraude, wat heeft geleid tot een record aan opgelegde bestuurlijke boetes van € 4,2 miljoen. Daarnaast is de meldplicht vakantieverhuur per 1 oktober ingegaan.

Grond en Ontwikkeling
In 2017 is gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de stad door het bouw- en woonrijp maken van gronden en het in erfpacht uitgeven van gronden voor de bouw van woningen en ander vastgoed. Waar het de functie wonen betreft is in 2017 gestart met de bouw van 7.264 nieuwe woningen. Voor het vierde jaar op rij komt de nieuwbouw daarmee uit boven de doelstelling van 5.000 woningen. Van het aantal nieuwe woningen in 2017 zijn er 2.560 sociale woningen (waarvan 1.308 gebouwd door woningcorporaties) en 1.170 middeldure huurwoningen. Daarnaast is circa 200.000 m^2 kantoorruimte getransformeerd, waar onder meer 1.856 woningen in zijn gerealiseerd. Voor commerciële functies, zoals kantoren (met name Zuidas), bedrijfsruimten, winkels en hotels, is in 2017 grond uitgegeven voor de realisatie van 227.000 m^2 bruto vloeroppervlak (bvo).
In 2017 is ook gewerkt aan de tijdelijke huisvesting van statushouders, de uitvoering van bodemsaneringsprojecten en verschillende programma's als jongeren- en studentenhuisvesting, zelfbouw en broedplaatsen.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	930,0	774,7	815,3	40,6
Lasten	813,3	764,0	671,4	-92,6
- Saldo van baten en lasten	116,7	10,7	143,9	133,2
Onttrekking reserves	381,2	252,7	147,0	-105,7
Toevoeging reserves	509,3	226,8	248,6	21,8
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-128,2	25,9	-101,6	-127,5
Subtotaal stedelijk	**-11,5**	**36,6**	**42,4**	**5,7**
Gebiedsgericht werken				
Baten	85,5	53,1	110,7	57,6
Lasten	116,7	88,1	128,8	40,7
- Saldo van baten en lasten	-31,2	-35,0	-18,1	16,8
Onttrekking reserves	12,8	7,7	3,3	-4,4
Toevoeging reserves	1,6	1,3	1,3	-0,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	11,1	6,4	2,0	-4,4
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-20,1**	**-28,6**	**-16,1**	**12,5**
Totalen programma 9	**-31,5**	**8,0**	**26,2**	**18,2**

Het totaal van programma stedelijke ontwikkeling en wonen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 18,2 miljoen. Dit is het saldo van het positieve resultaat van € 5,7 miljoen op stedelijk niveau en het positieve resultaat van € 12,5 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting Stedelijk

Het programma Stedelijke ontwikkeling en wonen heeft, ten opzichte van de stedelijke begroting, een positief resultaat van € 5,7 miljoen. Dit is een gevolg van lagere lasten dan begroot van € 92,6 miljoen en hogere baten van € 40,6 miljoen. Bij de reserves is € 105,7 miljoen minder onttrokken en € 21,8 miljoen meer gedoteerd dan begroot.

Baten

De totale baten van € 815,3 miljoen zijn € 40,6 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Hogere opbrengsten van€ 29,3 miljoen vanwege enkele gronduitgiften die eind 2017 hebben plaatsgevonden (en die pas in 2018 waren verwacht);
- Een afwijking van € 40,7 miljoen door hogere tussentijdse winstnemingen, planafsluitingen en overige verrekeningen in de grondexploitaties. De hoge winstnemingen zijn een gevolg van hogere gerealiseerde inkomsten, die vooral in financieel positief geraamde plannen zijn gerealiseerd zoals in Overhoeks, Houthavens, Sportheldenbuurt en Amstelkwartier;
- Lagere vrijval vanuit de voorziening plantekorten van € 16,6 miljoen. De verbetering van de resultaten in negatieve plannen is niet als vrijval geboekt, maar heeft tot een lagere dotatie aan de voorziening geleid (zie toelichting bij de lasten);
- Lagere opbrengsten van € 14,5 miljoen voor verkoop van panden. Voor 2017 is een bruto verkoopopbrengst begroot van € 47,2 miljoen, gebaseerd op de geplande verkoop van 63 panden. De gerealiseerde netto verkoopopbrengst is € 14,7 miljoen lager en bedraagt € 32,5 miljoen, door de verkoop van 46 objecten (41 panden en 5 terreinen).

Lasten

De totale lasten van € 671,4 miljoen zijn € 92,6 miljoen lager dan begroot, met name door:

- Lagere lasten van € 43,2 miljoen voor de grondexploitaties en het Vereveningsfonds, doordat daadwerkelijke uitgaven doorschuiven naar 2018. De totale lasten in 2017 bedragen € 268 miljoen. Dit effect doet zich voor in veel van de circa 200 projecten;
- Lagere uitgaven van € 17,5 miljoen voor verschillende activiteiten van het actieplan woningbouw. Dit wordt vooral veroorzaakt door de tijdelijke huisvestingsprojecten voor statushouders. Hier is vertraging ontstaan in de uitvoering waardoor de bestedingen doorschuiven naar 2018. Deze vertraging werd veroorzaakt door complexe juridisch-planologische procedures en een tekort aan bouwmaterieel;
- Lagere lasten van € 10,8 miljoen voor Vastgoed, met name vanwege minder onderhoudskosten en lagere kosten voor het verkoopteam;
- Lagere lasten van € 5,1 miljoen vanwege een hogere productie van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is er een hogere dekking die als negatieve last is verantwoord;
- Lagere lasten van € 4,9 miljoen voor stedelijke vernieuwing met name vanwege vertraging van een aantal projecten waardoor uitgaven niet zijn gerealiseerd voor onder andere Stadionplein, Van Woustraat, inrichting openbare ruimte Archiefterrein, het theater Archiefterrein, Camping Zeeburg en Sumatraplantsoen (€ 3,2 miljoen) en een lagere dotatie aan de reserve Stimuleringsfonds (€ 2,0 miljoen) vanwege het opheffen van deze reserve in 2018;
- Lagere overheadslasten van € 2,9 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Toelichting Gebiedsgericht werken

Het programma Stedelijke ontwikkeling en wonen voor gebiedsgericht werken heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 12,5 miljoen. Dit is met name het gevolg van een positief resultaat van € 7,6 miljoen voor WABO-vergunningen door meer inkomsten (€ 5,8 miljoen) en lagere lasten (€ 1,8 miljoen). De hogere inkomsten zijn met name het gevolg van een hoger aantal vergunningaanvragen, waaronder een aantal met een grote bouwsom. De lagere lasten komen met name door een lagere capaciteit, als gevolg van schaarste op de arbeidsmarkt en het pas in de loop van 2017 beschikbaar komen van middelen die niet meer volledig zijn besteed (€ 1,8 miljoen). Ook lagere lasten voor de bouwtaken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied in opdracht van de gemeente Amsterdam uitvoert. Dit komt met name door het gebrek aan capaciteit en een lagere productie ten behoeve van grote en/of complexe bouwaanvragen doordat aanvragen vertraging hebben opgelopen (€ 1,7 miljoen).

Portefeuillehouder: wethouders Litjens

3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Beheren, (ver)huren, (ver)kopen en ontwikkelen van vastgoed voor de gemeente Amsterdam

Belangrijke ontwikkelingen

Maatschappelijke beleidsdoelen worden steeds beter bediend met gemeentelijk vastgoed, zoals het groeiend percentage beleidsmatige verhuringen laat zien. Voor onderwijs is bijvoorbeeld de aan- en verkoop van de Havenstraatgevangenis verricht ten behoeve van internationaal onderwijs en is tijdelijke huisvesting voor het Fons Vitaecollege geregeld na een brand in het eigen gebouw. Voorbeelden in het zorg- en welzijnsdomein zijn vernieuwde buurthuizen in Noord ('t Anker) en Zuid (Hendrik de Keyserplein), het oplossen van langlopende klachten in de multifunctionele accommodatie De Binnenhof in Zuid en de renovatie van het OKT aan het Aldebaranplein. Op het gebied van kunst en cultuur is de nieuwe broedplaats aan de Lizzy Ansinghstraat gerealiseerd en zijn 30 units toegevoegd aan de ijzeren voorraad ateliers voor CAWA-kunstenaars. Voor het huisvesten van statushouders zijn zeven gemeentelijke panden verkocht die worden getransformeerd tot 200 sociale huurwoningen waarvan 100 voor statushouders. Daarnaast is een tijdelijke huur-/verhuurconstructie van de Bijlmerbajes overeengekomen met het Rijk om maatschappelijke initiatieven rond de opvang van statushouders te organiseren.

Andere opvallende kwaliteitsverbeteringen zijn de renovatie van de monumentale Y-helling op de NDSM werf, de restauratie van de Zuiderkerk en de renovatie van het trammuseum inclusief café van het Haarlemmermeerstation.

Op het gebied van duurzaamheid zijn voorbereidingen getroffen voor de start van 40.000m² groene daken, 32.000 m² zonnepanelen en hebben we de mogelijkheden onderzocht om de energievoorziening en het management daarvan uit te besteden aan externe partijen (Energy Service Companies of ESCo's).

Ten slotte zijn er na zorgvuldige afweging 46 objecten (41 panden en 5 terreinen) verkocht met een netto verkoopopbrengst van € 28,8 miljoen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

Gemeentelijk vastgoed ondersteunt het behalen van (gebiedsgerichte) beleidsdoelen van de gemeente.
Gemeentelijk Vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelen van de gemeente, maar verliest daarbij haar eigen bestuursopdracht om vastgoed te verkopen, niet uit het oog. Passend huisvesten van maatschappelijke activiteiten. Passend huisvesten van de gemeentelijke organisatie (eigen huisvesting). Commercieel vastgoed afstoten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Percentage vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt.	n.v.t.	69,5%	72%	2018	73%
				2019	74%
				2020	74%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2017 is de verkoop van gemeentelijk vastgoed voortgezet, Dit is vanwege een aantal bestuurlijke besluiten lager uitgevallen dan geraamd. Omdat dit per definitie 'beleidsarme' panden zijn, gaat hiermee het percentage verhuurbare eenheden, dat voor beleid wordt ingezet, omhoog naar 72%. Verder verbetert de verhouding door sterker te sturen op beleidsmatige verhuringen. Zo is dat gebeurd op het gebied van welzijn, onderwijs en kunst en cultuur.

Doel 2

Activiteiten C D E

De huurbaten van gemeentelijk vastgoed zijn minimaal kostprijsdekkend.
De baten en lasten van het maatschappelijk vastgoed worden transparant gemaakt. Dit gebeurt onder andere door ervoor te zorgen dat vanuit de vastgoedexploitatie geen verborgen subsidiëring plaatsvindt voor maatschappelijke activiteiten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Percentage verhuurbare eenheden dat minimaal kostprijsdekkend wordt geëxploiteerd.	n.v.t.	70%	71%	2018 2019 2020	72% 80% 84%
2.2 Percentage leegstand verhuurbare eenheden van gemeentelijk vastgoed, maximaal.	5% (2014)	5%	2,3%	2018 2019 2020	5% 5% 5%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Leegstaande ruimte wordt scherp gemonitord en zo snel mogelijk beleidsmatig verhuurd. Om het risico van kraken te voorkomen, maken we altijd gebruik van leegstandbeheerders. In de spelregels is vastgelegd dat voor panden met beleidsdoelen minimaal kostprijsdekkende huren worden betaald. In de Voorjaarsnota 2017 en de Begroting 2018 is besloten dat de invoering van de kostprijsdekkende huur voor maatschappelijk vastgoed per 1 oktober 2018 van start gaat met inachtneming van zes maanden aankondiging. Daaraan is een compensatie voor de duur van vijftien maanden gekoppeld. Toch is het bereikte resultaat (72%) hoger dan geraamd omdat niet-maatschappelijke verhuringen bij verlenging wel zijn verhoogd naar een marktconform niveau. Daardoor komen deze meestal boven het kostprijsniveau uit.

Doel 3

Activiteiten C

Gemeentelijk vastgoed voldoet aan duurzaamheids- en kwaliteitseisen van het Rijk.
Maatregelen voor duurzaamheid sluiten aan bij de gemeentelijke Agenda Duurzaamheid, Agenda Groen en Routekaart CO_2-Neutraal die invulling geven aan het Rijksbeleid.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
3.1 Percentage gebouwen dat voldoet aan NEN 2767 onderhoudsniveau 3 (sober en doelmatig).	n.v.t.	90%	97%	2018 2019 2020	95% 95% 95%
3.2 Percentage gebouwen in het bezit van een energielabel.	n.v.t.	50%	95%	2018 2019 2020	75% 100% 100%

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

We bepalen per pand het meerjarenonderhoud en realiseren op basis hiervan het kaderstellende onderhoudsniveau. Dat is onderdeel van het optimaal en professioneel beheren van vastgoed. Door het meerjarenonderhoud dat in 2017 en de jaren daarvoor is uitgevoerd, hebben we de onderhoudsindicator 90% voldoet aan onderhoudsniveau 3 (sober en doelmatig) ruim behaald. Daarnaast is in 2017 een inhaalslag gemaakt met het verkrijgen van energielabels. De laatste vijf procent zullen in 2018 worden verkregen. Gemiddeld scoort de Amsterdamse vastgoedportefeuille een D-label. 41% heeft een A, B of C label wat op basis van de huidige wetgeving duurzaam

genoemd mag worden. Maatregelen om meer panden duurzaam te maken sluiten aan bij de gemeentelijke Agenda Duurzaamheid, Agenda Groen en Routekaart CO_2 Neutraal die invulling geven aan het rijksbeleid.

Doel 4 Activiteiten A B

Verkoop van vastgoed voor het aflossen van de stadsschuld en om vastgoedtekorten te dekken (Voorjaarsnota 2016).
We stoten alleen vastgoed af dat het oorspronkelijke beleidsdoel niet meer dient en niet geclaimd wordt vanuit een ander beleidsdoel. Verkoop vindt plaats conform vastgestelde procedures en de stelregel TOM: transparant, openbaar en marktconform.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
4.1 Aantal verkochte panden aan de hand van de vastgestelde lijst van te verkopen panden.	n.v.t.	63	46	2018 2019 2020	32 5 5
4.2 Netto verkoopwaarde in € mln. van verkochte panden.	n.v.t.	43,4 mln.	28,8 mln.	2018 2019 2020	34,6 mln 5 mln 5 mln

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

Voor 2017 werd een netto verkoopopbrengst verwacht van € 43,4 miljoen (inclusief verkoopkosten), die tot stand zou komen door de verkoop van 63 panden. In 2017 is een netto verkoopopbrengst gerealiseerd van € 28,8 miljoen (inclusief verkoopkosten), door de verkoop van 46 objecten (41 panden en 5 terreinen). Dat is € 14,6 miljoen lager dan begroot. Hierbij moet worden aangetekend dat er zeven panden zijn afgestoten die ten behoeve van de huisvesting van statushouders een lagere opbrengst opleverden dan de raming van € 11,9 miljoen.
Daarnaast zijn er vijf panden uit de verkoop gehaald die een verwachte opbrengstwaarde van € 5,5 miljoen hadden. Als we dit laten meewegen, dan bedraagt de opbrengstraming € 46,1 miljoen, € 2,7 miljoen meer dan begroot voor 2017. Voor het oplossen van de zogenaamde 'vastgoedknoop' is in 2017 € 18,1 miljoen nodig. Dat houdt in dat er voor de schuldreductie in 2017 een bedrag van € 10,7 miljoen resteert. Daarnaast zijn, voor een bedrag van € 20 miljoen, de onderhandelingen afgerond voor objecten die pas in 2018 kunnen worden overgedragen.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 4

Afstoten vastgoed zonder beleidsdoel.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Aantal panden zonder beleidsdoel einde jaar.	n.v.t.	200	309	2018 2019 2020	168 163 158

Activiteit B

Doelen 1 4

Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen en daaruit volgend de verkoopstrategie bepalen (halfjaarlijkse rapportage aan de raad over het huisvesten van de verschillende beleidsdoelen).

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Aantal malen per jaar de vastgoedscan uitgevoerd.	n.v.t.	1	1	2018	1
				2019	1
				2020	1

Activiteit C

Doelen 2 3

Per object een meerjarenonderhoudsplan opstellen/actualiseren, inclusief duurzaamheidsmaatregelen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Percentage gebouwen waarvoor een meerjaren-onderhoudsplan is opgesteld (excl. slooppanden en dergelijke).	n.v.t.	100%	100%	2018	100%
				2019	100%
				2020	100%

Activiteit D

Doelen 2

Jaarlijks in kaart brengen van de kostprijsdekkende huur per (gebiedsgericht) beleidsdoel en deze afzetten tegen de werkelijk betaalde huren. * Invoering kostprijsdekkende huur start na 2017.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Percentage contracten op minimaal kostprijsdekkend niveau gebracht.	n.v.t.	70%	71%	2018	80%
				2019	90%
				2020	95%
D.2 Aantal malen per jaar toets uitgevoerd.	n.v.t.		1		

Activiteit E

Doelen 2

Zodra het contractueel mogelijk is de huurprijs herzien naar een minimaal kostprijsdekkende huur.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Percentage huurcontracten dat tijdig is herzien.	n.v.t.	100%	100%	2018	100%
				2019	100%
				2020	100%

Verbonden partij(en)

N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais
N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais draagt bij aan het beheer en behoud van de cultuurpanden De Kleine Komedie en theater Bellevue.

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.
Carré draagt bij aan het behoud van cultureel erfgoed op een prominente plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie onlosmakelijk is verbonden met het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een gevarieerde programmering.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.
Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V. is eigenaar van de verpachte agrarische grond in de controlzone Volgermeer.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.1 Baten 99,8 Lasten 50,2

Vastgoed Activiteit A B C D E

Baten 99,8
Lasten 50,2

Voor beheer en exploitatie is € 48,3 miljoen aan lasten en € 97,4 miljoen aan baten verantwoord. Bij het beheer van het gemeentelijk vastgoed zijn de lasten teruggebracht. Dit is het resultaat van het op orde brengen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Door professioneler beheer wordt scherper gekeken naar welke kosten voor verhuurder en welke voor huurder zijn.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	93,0	113,6	97,4	-16,2
Lasten	73,0	59,2	48,3	-10,8
- Saldo van baten en lasten	20,0	54,4	49,1	-5,3
Onttrekking reserves	3,4	2,2	2,0	-0,2
Toevoeging reserves	2,5	0,4	0,4	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,9	1,8	1,6	-0,2
Subtotaal stedelijk	**20,9**	**56,3**	**50,8**	**-5,5**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,6	0,2	0,4	0,1
Lasten	1,8	1,2	1,5	0,4
- Saldo van baten en lasten	-1,2	-0,9	-1,2	-0,3
Onttrekking reserves	0,1	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,1	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-1,2**	**-0,9**	**-1,2**	**-0,3**
Totalen programma 9.1	**19,7**	**55,3**	**49,6**	**-5,8**

Het programmaonderdeel Gemeentelijk vastgoed heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 5,8 miljoen. Dit is het saldo van het negatieve resultaat van € 5,5 miljoen op stedelijk niveau en het negatieve resultaat van € 0,3 miljoen bij het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk
Het resultaat op stedelijk niveau bedraagt € 5,5 miljoen negatief. Dit is een gevolg van lagere baten dan begroot van € 16,2 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 10,8 miljoen en minder onttrokken aan reserves van
€ 0,2 miljoen.

Baten
De totale baten van € 97,4 miljoen zijn € 16,2 miljoen lager dan begroot. Dit is gevolg van een aantal posten die hieronder op hoofdlijnen worden toegelicht:

- Lagere opbrengsten van € 14,5 miljoen voor verkoop van panden. Voor 2017 is een bruto verkoopopbrengst begroot van € 47,2 miljoen, gebaseerd op de geplande verkoop van 63 panden. De gerealiseerde netto verkoopopbrengst is € 14,7 miljoen lager en bedraagt € 32,5 miljoen, door de verkoop van 46 objecten (41 panden en 5 terreinen). Deze lagere opbrengst wordt veroorzaakt doordat zeven panden niet op de vrije markt zijn verkocht maar zijn ingezet voor de huisvesting van statushouders (€ 11,9 miljoen) en doordat vijf panden uit de verkoop zijn gehaald (verwachte opbrengstwaarde € 5,5 miljoen). De panden die wel zijn verkocht hebben ten opzichte van de opbrengstraming € 2,7 miljoen meer opgeleverd dan begroot;
- Lager baten van € 4,5 miljoen omdat de baten voor (tijdelijk) beheer van vastgoed in grondexploitatiegebieden onder de lasten zijn verantwoord. Per saldo levert dit geen voor- of nadeel op;
- De reguliere huurbaten en doorbelaste servicekosten bedragen € 62,1 miljoen en vallen daarmee € 0,2 miljoen hoger uit dan begroot;
- Voor een aantal projecten wordt na oplevering van het project een investeringsbijdrage ontvangen van de Provincie en derde partijen. Voor 2017 bedragen deze baten in totaal € 1,1 miljoen. Deze opbrengsten waren niet in de begroting opgenomen;
- In 2017 is een verzekeringsuitkering van € 0,7 miljoen ontvangen. Deze uitkering heeft betrekking op een schade waarvan de kosten in voorgaande jaren zijn verantwoord. Deze opbrengst was niet begroot;
- Daarnaast zijn meerdere kleine mutaties opgetreden met een totaal effect van -/- € 0,8 miljoen.

Lasten
De totale lasten van € 48,3 miljoen zijn € 10,8 miljoen lager dan begroot. Dit wordt onder andere veroorzaakt door:

- De uitgaven aan planmatig (groot) onderhoud vallen € 4,6 miljoen lager uit dan waarmee ten tijde van de begroting rekening was gehouden, vooral doordat onderhoudswerkzaamheden konden worden uitgesteld. Tegenover deze lagere uitgaven staat ook een lagere onttrekking aan de voorziening groot onderhoud;
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen voor het dagelijks onderhoud vanwege minder meldingen dan begroot. Bij de najaarsnota is deze meevaller al als onzekerheid aangemeld;
- Onder de begrote lasten is abusievelijk in de begroting een bedrag van € 2,1 miljoen aan doorbelaste centrale overhead dubbel opgenomen, wat het voordeel verklaart. Correctie van deze post zal worden betrokken bij de Viermaandsrapportage 2018;
- Lagere lasten van € 4,5 miljoen voor binnengemeentelijke activiteiten, met name doordat de opbrengsten (tijdelijk) beheer van vastgoed in grondexploitatiegebieden als negatief last worden gepresenteerd. Hiertegen over staan ook lagere baten van € 4,5 miljoen;
- De servicekosten voor de panden vallen € 1,9 miljoen euro hoger uit dan begroot, voornamelijk door hogere energiekosten. Deze kosten worden verrekend met de gebruikers van de panden;
- Daarnaast zijn meerdere kleine mutaties opgetreden met een totaal effect van € 0,5 miljoen lagere lasten.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Gemeentelijk vastgoed heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,3 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 0,1 miljoen en hogere lasten van € 0,4 miljoen.

Baten
De totale baten van € 0,4 miljoen zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot. De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 1,5 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit nadeel wordt met name veroorzaakt door niet begrote lasten voor:

- Opgelegde heffingen door het Hollands Noorderkwartier voor diverse objecten met een totale omvang van € 0,2 miljoen;
- De huur van Zijkanaal H die door het Rijksvastgoedbedrijf in rekening is gebracht (€ 0,1 miljoen);

Beide knelpunten zijn bij de Viermaandsrapportage 2018 opgevoerd voor herstel.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.1 Gemeentelijk vastgoed Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Vastgoedreserve	4,9	-	0,2	0,3	0,2	0,3	-	5,0
Kapitaallasten gemeentelijk vastgoed	49,1	0,4	2,0	0,1	1,8	0,3	0,2	47,3
Totalen	**54,0**	**0,4**	**2,2**	**0,4**	**2,0**	**-**	**0,2**	**52,3**

Vastgoedreserve: ingesteld ter dekking van tekorten. Voor 2017 zijn geen materiële afwijkingen te melden.
Kapitaallasten gemeentelijk vastgoed: egalisatiereserve ter dekking van een deel van de kapitaallasten. Voor 2017 zijn er geen materiële afwijkingen te melden.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 9.1 Gemeentelijk vastgoed**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed	20,1	11,3	13,4	12,1	8,8	0,8	4,7	23,4
Totalen	**20,1**	**11,3**	**13,4**	**12,1**	**8,8**	**0,8**	**4,7**	**23,4**

Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed: egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed.
De dotatie aan de voorziening groot onderhoud wordt berekend op basis van de opgestelde meerjarige onderhoudsplannen (MJOP). Deze berekening wordt voor de gerealiseerde dotatie aan het eind van dit verslagjaar n0gmaals uitgevoerd op basis van de op dat moment actuele MJOP's. Hierdoor wijkt de gerealiseerde dotatie groot onderhoud af van de begrote dotatie.

De onttrekking aan de voorziening groot onderhoud is € 4,7 miljoen lager dan begroot. Voordat we het groot onderhoud daadwerkelijk uitvoeren, bekijken we of dit onderhoud nu noodzakelijk is. In een aantal gevallen is het mogelijk het groot onderhoud naar latere jaren door te schuiven. Ook wordt, vooruitlopend bij verkoop van de panden, geen groot onderhoud meer uitgevoerd op die panden.
Omdat tegenover het lager dan begrote onderhoud ook een lagere onttrekking aan de voorziening staat, levert dit per saldo geen voor- of nadeel op.

Beleidskaders

- De stedelijke vastgoedstrategie. Een belangrijk nieuw uitgangspunt is dat de gemeente in principe alleen vastgoed in bezit heeft om gemeentelijke beleidsdoelen te ondersteunen en geen commerciële doeleinden. De uitgangspunten van de stedelijke vastgoedstrategie zijn:
  - Alle bezit is tijdelijk;
  - De vraag is leidend, niet het aanbod;
  - Vastgoed wordt minimaal kostendekkend verhuurd;
  - Leegstand wordt tot normale frictie (5%) beperkt;
  - Panden in eigendom van de gemeente voldoen aan de gemeentelijke duurzaamheids-doelstellingen en kwaliteitseisen.
- Uitwerking vastgoedstrategie: spelregels vastgoed. Hierin hebben we de strategische uitgangspunten en spelregels opgesteld voor de samenwerking tussen gemeentelijke organisaties en bestuurscommissies. Zo wordt een ieder die wat wil met het gemeentelijk vastgoed volgens dezelfde principes beschouwd. Ook hebben we de gemeentelijke vastgoedportefeuille geanalyseerd en de beleidsdoelen benoemd;
- Uitwerking vastgoedstrategie: omgang met leegstand. In deze notitie is onder andere aandacht besteed aan de randvoorwaarden en mogelijkheden van tijdelijke verhuur en buurtinitiatieven. De uitgangspunten voor leegstand zijn:
  - De feitelijke leegstand wordt beperkt tot maximaal 5%;
  - Als we verwachten dat een gebouw maximaal één jaar leeg staat, wordt het direct gevuld met leegstandsbeheer;
  - Bij de tijdelijke verhuur gaan we uit van kostprijsdekkende huur, waarbij maatschappelijke initiatieven voorrang hebben;
  - Als we geen beleidsmatige huurder kunnen vinden en verkoop niet in beeld komt, dan verhuren we leegstaande ruimtes aan commerciële partijen.
- Uitwerking vastgoedstrategie: verkoop gemeentelijk vastgoed. Hier zijn de uitgangspunten voor verkoop (door middel van uitgifte in erfpacht) van gemeentelijk vastgoed behandeld. Het uitgangspunt is dat al het vastgoed transparant, openbaar en marktconform wordt aangeboden;
- Brief waarin we de raad informeren over de vierde uitwerking van de stedelijke vastgoedstrategie: de erfstukken. Dit zijn panden die geen beleidsdoel dienen maar die we niet afstoten om drie redenen:
  - Het mag niet: verkoop is uitgesloten in regelgeving of overeenkomsten;
  - Het lukt niet: er is geen interesse van de markt vanwege de lastige exploitatie;
  - Het is niet wenselijk: er zijn beleidsmatige of praktische bezwaren tegen verkoop;
- Wet Markt en Overheid. Om concurrentievervalsing te voorkomen, moeten overheden zich aan gedragsregels houden. Deze staan in de Wet markt en overheid, die onderdeel is van de Mededingingswet;
- Nota Activeren, Waarderen en Afschrijven. Deze nota bevat het beleid van de gemeente Amsterdam voor activeren, waarderen en afschrijven.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Indien voor verkoop gelabelde panden worden verkocht onder beperkende voorwaarden, of uit de verkoop worden gehaald voor andere beleidsdoelen, kan de taakstellende opbrengst niet worden gehaald (doelen 1 en 4).
Maatregel: In die gevallen zal compensatie moeten plaatsvinden vanuit de betreffende beleidsportefeuille.
Ontwikkelingen in 2017: Risico 1 heeft zich in 2017 voorgedaan en is nog steeds actueel. Het college neemt bij het voordoen van dit risico een besluit over het al dan niet compenseren van de minderopbrengst door een beleidsportefeuille. Dit wordt ingegeven door de verwachting van het halen van de begrotingsopdracht.

2. De invoering van de kostprijsdekkende huur (doel 2) wordt vertraagd door juridische beperkingen in de huurcontracten, of door ongewenste indirecte beleidseffecten.
Maatregel: Deze aspecten worden nader onderzocht en mogelijke maatregelen worden in kaart gebracht, waarna bestuurlijke besluitvorming kan plaatsvinden.
Ontwikkelingen in 2017: Risico 2 heeft zich in 2017 voorgedaan en is nog steeds actueel. Het college heeft gezien de wens van de gemeenteraad om geheel inzichtelijk te maken wat de invoering van de kostprijsdekkende huur per huurder betekent en een aankondigingstermijn van ten minste zes maanden in acht te nemen, de implementatie uitgesteld tot oktober 2018 en een compensatieregeling ingevoerd van 15 maanden vanaf dat moment.

Vervallen risico

3. Het ambitieniveau voor duurzaamheid (doel 3) kan niet worden gehaald omdat de middelen om de daarvoor benodigde investeringen te doen ontoereikend zijn.
Maatregel: De mogelijkheden en de daarvoor benodigde investeringen worden nader onderzocht en uitgewerkt. Daarbij wordt ook gekeken naar alternatieve financieringsconstructies, bijvoorbeeld bij het Rijk of bij huurders.
Ontwikkelingen in 2017: Risico 3 heeft zich in 2017 niet voorgedaan en is niet meer actueel. In november heeft de gemeenteraad besloten dat voor de jaren 2017 en 2018 middelen beschikbaar worden gesteld uit het duurzaamheidsfonds voor duurzame maatregelen in het gemeentelijk vastgoed. Vanaf 2019 zijn er voldoende middelen beschikbaar vanuit de reguliere begroting.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Van der Burg

3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Ruimtelijk visievorming en planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling, ruimtegebruik en bouwplantoetsing.

Belangrijke ontwikkelingen

De snelle demografische en economische ontwikkelingen in (metropool) Amsterdam en daarmee de drukte in de stad hebben zich in 2017 voortgezet. De economie groeit, het aantal banen stijgt en in 2017 kreeg Amsterdam er weer 11.000 inwoners bij. Ook het aantal bezoekers van de stad blijft stijgen, net als het aantal forensen dat buiten de stad woont en hier werkt. De stad floreert. Maar die groei heeft ook een keerzijde. En dat houdt de Amsterdammers bezig. Dat blijkt uit de grote publieke aandacht voor de krapte op de woningmarkt, de huizenprijzen, de drukte in de binnenstad, het vastlopen van het verkeer en de leefkwaliteit van de woonomgeving

Ook op regionaal niveau zet de groei door. Het aantal inwoners en banen in de Metropoolregio Amsterdam groeide in 2017 sneller dan het landelijk gemiddelde. In de periode tot 2040 moeten volgens de prognose maar liefst 230.000 woningen worden toegevoegd om te kunnen voorzien in de regionale vraag. Als de economie blijft groeien zal de benodigde woningproductie waarschijnlijk nog hoger uitpakken. Hierdoor is de verstedelijkingsopgave toegenomen in 2017, vooral ook omdat de bouw van het aantal nieuwe woningen de afgelopen jaren geen gelijke tred wist te houden met de bevolkingsgroei. Een groeiend aantal bewoners in de MRA betekent ook een groeiend aantal verkeersbewegingen en reizigers in de regio.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D E

Goede ruimtelijke condities voor het accommoderen van demografische en economische groei.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Ruimte voor de stad: gebiedsstudie gereed.	3	3	7	2018 2019 2020	0 0 0
1.2 Ruimte voor de stad: strategiebesluiten voorbereid ten behoeve van besluitvorming B en W.	5	5	4	2018 2019 2020	0 0 0
1.4 Percentage demografische druk (beleidsindicator BBV nr. 37).	46,6 (2017)		46,6		

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2017 zijn zeven gebiedsuitwerkingen afgerond, die in 2016 gestart waren. Daarnaast zijn twee nieuwe gebiedsuitwerkingen opgestart, die in 2018 tot afronding komen. Met de vaststelling van vier principebesluiten zijn er 8550 woningen aan de planvoorraad toegevoegd. Er lopen bovendien negen principebesluiten, die in 2018 tot afronding zouden moeten komen.

Doel 2 Activiteiten A B C D E

Goede ruimtelijke condities voor nieuwe woon-, werk- en leefmilieus.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Eenduidige flap format stad + 7 stadsdelen in gebruik.	1			
2.2 Harmonisatie bestemmingsplannen: 1 besluitvormingsproces voor stadsdeel-bestemmingsplannen.	1			
2.3 Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Evaluatiemoment "helder formuleren".	1			
2.4 Bewegende stad: Ontwerp gezond ingerichte wijk (Centrumeiland IJburg).	1	0		2018 10

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Al in 2016 is het voorstel versnelling van het proces van bestemmingsplannen in de raadscommissies behandeld. Mede op basis van extern juridisch advies is besloten om het proces niet te wijzigen. De conclusie was toen ook dat het huidige proces naar tevredenheid verloopt. Daarmee is deze doelstelling in 2016 gerealiseerd.

Als onderdeel van het programma de Bewegende Stad zijn de inspiratieboeken “beweeglogica in gebouwen” en ”de beweegvriendelijke stad” gemaakt en zijn beweegvriendelijke adviezen gegeven bij 30 plannen voor herinrichting van de openbare ruimte en bij 9 stedenbouwkundige plannen. Omdat Bewegende Stad uitgaat van ontwerpen mét Amsterdammers zijn in 2017 vier Beweegcafés georganiseerd met bewoners en stakeholders. Dit heeft geleid tot aanscherping van advisering en instrumentarium én concrete ontwerpinput voor de projecttrekkers in de gebieden die onderwerp van gesprek waren.

Doel 3 Activiteiten A B C D E

Samenwerking met de regio vergroten.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
3.1 Metropoolregio Amsterdam (MRA): Ruimtelijke en economische agenda MRA voor middellange termijn vastgesteld in het Platform Ruimtelijke Ordening.	1			

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De MRA-agenda is al in 2016 vastgesteld. In 2017 hebben we verschillende acties van de MRA-agenda uitgevoerd op het gebied van stedelijke ontwikkelingen in de regio, woningbouw, bereikbaarheid, detailhandelsbeleid, kantorenstrategie, waterbestendigheid. Naar aanleiding van het Luchthavenindelingsbesluit (LIB) hebben we afspraken gemaakt met de staatssecretaris over de milieucontouren tot 2020 rond de luchthaven, waardoor er meer ruimte komt voor woningbouw binnen de geluidscontouren van Schiphol. Samen met de provincie Noord-Holland is de verkenning IJmeer-Markermeer afgerond en zijn procesafspraken gemaakt met het hoogheemraadschap (HHNK) over de versterking van de Markermeerdijk.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Planologisch-stedenbouwkundige verkenningen uitvoeren naar strategische locaties voor nieuwe woon- en werkmilieus.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
A.1 Aantal behandelde aanvragen stadsloods.	338 (2013)	400	335	2018	400
				2019	400
				2020	400

Activiteit B

Doelen 1 2 3

Activeren grote en kleine ontwikkelaars en investeerders zodat zij op strategische locaties nieuwe woon- en werkmilieus creëren.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit C

Doelen 1 2 3

De gemeente voert zelf de transformatieopgave uit in stedelijke milieus Haven-stad en andere potentiële locaties als het Marineterrein.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit D

Doelen 1 2 3

Woningbouwproductie en gebiedstransformatie gezamenlijk oppakken met de regio.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Activiteit E

Doelen 1 2 3

Grote en kleine partijen faciliteren en adviseren in locatiekeuze via de Stadsloods.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we op het gebied van bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG). Amsterdam participeert in de gemeenschappelijke regeling die eigenaar is van deze dienst. De ODNZKG werkt in mandaat van het college en de bestuurscommissies van de stadsdelen. De samenwerking gebeurt op basis van een jaarlijks geactualiseerde uitvoeringsovereenkomst afspraken over te leveren producten en diensten.

Regionale samenwerking: Plabeka uitvoeringsagenda 3.0 is 23 juni 2017 vastgesteld in het Platform Economie van de MRA.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.2 **Baten** 68,2 **Lasten** 59,0

Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed

Activiteit C D E

Baten -0,3
Lasten 1,0

In 2017 is de Commissie voor Welstand en Monumenten omgevormd tot de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK). Naast het toetsen van circa 9.400 aanvragen omgevingsvergunning, kan de commissie nu, op basis van een nieuwe verordening, vroeg in het proces adviseren over de architectonische, landschappelijke, stedenbouwkundige en cultuurhistorische aspecten van een bouwinitiatief. We verwachten dat de commissie is hiermee klaar is voor de omgevingswet.

Stedenbouwkundige plannen

Activiteit A B C D E

Baten 1,5
Lasten -1,0

2.1 Stedenbouwkundige plannen (Ruimte en Duurzaamheid)
In 2017 is gewerkt aan verschillende stedenbouwkundige plannen. De meest spraakmakende daarvan zijn IJburg 2, Havenstad en de Sluisbuurt. Bij IJburg 2 valt op dat het (prijswinnende) buurtpark er al ligt, nog voordat er gebouwd wordt. Het plan voor Havenstad is nog pril. Het gaat hier om een voor Amsterdamse begrippen enorme hoeveelheid woningen. Deze hoeveelheid kan alleen worden gerealiseerd bij een optimale ontsluiting per openbaar vervoer, waarover moet worden onderhandeld met het Rijk en de regio. Havenstad wordt de grote stedenbouwkundige opgave voor de komende jaren. De Sluisbuurt kwam uitgebreid in het nieuws vanwege de voorgenomen invulling met hoogbouw.
Verder hebben we gewerkt aan de uitwerking van plan- en transformatiegebieden. Dit heeft in 2017 geleid tot onder meer de start van de bouw van ruim 7.000 woningen.

Structuurvisie en stedelijke beleidskaders

Activiteit A B C D E

Baten 1,2
Lasten 14,0

Koers 2025
Het belangrijkste onderdeel van de ruimtelijke plan- en visievorming is Koers 2025. Met Koers 2025 – Ruimte voor de Stad – is de ontwikkelstrategie voor de middellange termijn bestuurlijk vastgesteld. De hierin vastgelegde ambities zijn in een aantal concrete projecten in 2017 verder opgepakt. In 2017 is een aantal belangrijke visies en plannen vastgesteld door het stadsbestuur. Het betreft een aantal grote gebieden, waar vanaf 2020 gebouwd wordt aan een gemengd stadsmilieu, waarin wonen en werken naast elkaar bestaan. Het gaat onder meer om de Sluisbuurt, Amstel III en Havenstad. Om ook de komende jaren grip te houden op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad zijn eind 2017 een voortgangsrapportage en werkprogramma "Ruimte voor de Stad 2018" opgesteld.
Er zijn in 2017 zeven gebiedsuitwerkingen afgerond die in 2016 gestart waren, en twee nieuwe opgestart die in 2018 tot afronding komen. In totaal is in de gebiedsuitwerkingen ruimte gevonden voor in potentie 105.000 tot 140.000 woningen. Daarbij hebben we aangegeven dat het in voorbereiding nemen van deze woningen alleen mogelijk is als we scherpe keuzes maken over het creëren van de noodzakelijke randvoorwaarden en bovenplanse investeringen.

Sprong
In juli 2017 besloot de gemeenteraad met het voorkeursbesluit Sprong over het IJ tot het nemen van vijf maatregelen die ervoor zorgen dat Amsterdammers snel, veilig en gemakkelijk het IJ kunnen oversteken, met respect voor het drukke nautische verkeer. Het meest in het oog springt het besluit om een brug over het IJ te maken. Daarvoor is het nodig de Passengers Terminal te verplaatsen. Na het raadsbesluit is direct gestart met de uitvoering van de projecten.

Detailhandelbeleid
Het Amsterdamse detailhandelsbeleid (afgestemd met de regio) is 20 december 2017 door de Raad vastgesteld. In 2018 wordt verder gewerkt aan regionaal detailhandelsbeleid, waarvoor onderzoeken starten die als bouwsteen zullen dienen.
Regionale samenwerking: de Plabeka uitvoeringsagenda 3.0 is 23 juni 2017 vastgesteld in het Platform Economie van de MRA.

Omgevingswet
Er is gewerkt aan de invoering van de Omgevingswet. We hebben een spoorboekje opgesteld voor de eerste Amsterdamse Omgevingsvisie. Daarnaast is het basiswerkpakket voor de aansluiting op het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet verkend. Onder het motto 'Leren door doen' zijn diverse pilots van start gegaan.
De gemeente Amsterdam schrijft mee aan de Omgevingsvisie van de provincie Noord-Holland. In 2017 zijn door het provinciaal bestuur achtereenvolgens een Verkenningendocument en een Koersdocument vastgesteld. Eind 2017 is gestart met het vervaardigen van de concept-Omgevingsvisie.

Plaberum
Om de groei van de stad onder goede ruimtelijke voorwaarden te kunnen accommoderen werken we met het Plaberum voor het bestuurlijk besluitvormingsproces. Na de invoering van de geactualiseerde versie per 1 januari 2017 is over 28 plannen geadviseerd.

Bestemmingsplannen
In 2017 zijn 55 bestemmingsplannen door de gemeenteraad vastgesteld. Deze bestemmingsplannen worden opgesteld om allerlei ontwikkelingen in de stad in juridisch-planologische zin te faciliteren maar ook om de beheersituaties in de stad te voorzien van een actueel en adequaat juridisch planologisch kader. Mede vanwege de komst van de Omgevingswet en de bestuurlijke wensen experimenteren we met onder meer bestemmingsplannen verruimde reikwijdte. Naast de kerntaak van het opstellen en begeleiden van bestemmingsplannen op basis waarvan vergunningverlening kan plaatsvinden, is het adviseren over aanvragen omgevingsvergunningen die afwijken van de bestemmingsplannen (zogenaamde Wabo-advisering) ook een kerntaak van de afdeling Ruimte en Duurzaamheid. Het maakt daarbij niet uit of deze aanvragen bij de bestuurscommissie of bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied worden ingediend.

Wibautleerstoel
De gemeente Amsterdam bekostigt de Wibautleerstoel aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Het doel van deze bijzondere leerstoel is tweeledig:
- Het doen van onderzoek naar en het geven van onderwijs over de problematiek van grootstedelijke gebieden, in het bijzonder Amsterdam;
- Het versterken van de relatie tussen stad en universiteit door activiteiten te bevorderen die zowel voor de gemeente als voor het grootstedelijk onderzoek van belang zijn.

Stadsloods
In 2017 heeft de Stadsloods 355 nieuwe aanvragen behandeld. De resultaten van het stadsloods-werk zijn opgenomen in het jaaroverzicht 2017 'Signalen van de Stadsloods' dat is te downloaden via www.amsterdam.nl/stadsloods.

WABO vergunningen en bouwtoezicht

Baten	65,8
Lasten	45,0

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?
Vergunningverlening, handhaving en toezicht bij bouwaanvragen (via opdrachtgeverschap van de Omgevingsdienst).

Omgevingsdienst
De Omgevingsdienst voert in mandaat de vergunning-, toezicht- en handhavingstaken (VTH-taken) van Amsterdam uit. De OD NZKG voert werkzaamheden uit bij initiatieven
voor nieuwe bedrijfsactiviteiten, diverse gebiedsontwikkelingen in Amsterdam en toenemende bouwactiviteiten.

De omgevingsdienst verricht de volgende werkzaamheden:
- Vergunningverlening van omgevingsvergunningen op het gebied van milieu en de bouw-, reclame-, inrit-, kap- en sloopvergunningen;
- Toezicht en handhaving op het gebied van milieu, ketentoezicht, bodemtoezicht en toezicht op infrastructurele werken;
- Taken in het kader van de Woning- en Huisvestingswet (woningonttrekking);
- Advies en expertise op het gebied van milieu, bodem en bouw, duurzaamheid, energie en consignatiedienst.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	43,3	24,9	24,5	-0,4
Lasten	52,4	32,8	21,1	-11,7
- Saldo van baten en lasten	-9,1	-7,9	3,4	11,3
Onttrekking reserves	1,5	1,6	1,2	-0,4
Toevoeging reserves	3,1	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-1,6	1,6	1,2	-0,4
Subtotaal stedelijk	**-10,8**	**-6,3**	**4,6**	**10,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	39,9	37,1	42,4	5,2
Lasten	45,1	39,4	36,9	-2,5
- Saldo van baten en lasten	-5,2	-2,2	5,5	7,7
Onttrekking reserves	1,4	0,4	0,2	-0,3
Toevoeging reserves	-	1,0	1,0	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1,4	-0,6	-0,8	-0,3
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-3,7**	**-2,8**	**4,6**	**7,5**
Totalen programma 9.2	**-14,5**	**-9,1**	**9,3**	**18,4**

Het programmaonderdeel Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 18,4 miljoen. Dit is het resultaat van een positief saldo van € 10,9 miljoen voor de stedelijke taken en een positief saldo van € 7,5 voor het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

De stedelijke taken in het programmaonderdeel Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht hebben ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 10,9 miljoen. Dit is een gevolg van lagere baten dan begroot van € 0,4 miljoen en lagere lasten dan begroot van € 11,7 miljoen. Aan de reserve is € 0,4 miljoen minder onttrokken

Baten
De baten zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt verklaard:
- Lagere baten van € 3,5 miljoen omdat er minder opdrachten van buitengemeentelijke opdrachtgevers zijn uitgevoerd dan begroot;
- Lagere baten € 0,3 miljoen omdat per abuis negatieve baten zijn geboekt. Dit zijn dus eigenlijk lasten;
- Hogere baten van € 3,4 miljoen voor de heffing en inning van de leges voor de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (Wabo-vergunningen) omdat er meer vergunningen zijn verstrekt voor grootstedelijke projecten.

Lasten
De lasten zijn € 11,7 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt verklaard:
- Lagere lasten van € 5,1 miljoen vanwege een hogere productie van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is er een hogere dekking die als negatieve last is verantwoord;
- Lagere lasten van € 1,7 miljoen bij de bouwtaken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied uitvoert in opdracht van de gemeente Amsterdam tezamen met het bijbehorend opdrachtgeverschap. Dit is het gevolg van een lager toetsniveau bij constructieve adviezen en een lagere productie van grote en/of complexe bouwaanvragen door vertraging. Het verbetertraject interbestuurlijk toezicht heeft geleid tot een overschrijding van € 0,2 miljoen. De begrote voorzichtigheidsmarge van € 0,4 miljoen ten behoeve van het opvangen van risico's die voortkomen uit de nieuwe financieringsmethodiek van de Omgevingsdienst (afschaffen lumpsumbekostiging) is niet aangewend;
- Een onderbesteding van € 0,2 miljoen, doordat gemeenten aan het Rijk een bijdrage moeten leveren aan de Implementatie van het digitaal stelsel Omgevingswet. In 2017 heeft het Rijk echter niet om een bijdrage verzocht;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen, omdat er enige tijd nodig was voor het bemensen van het programmateam Sprong over het IJ;
- Bij Ruimte voor de Stad is voor gebiedsuitwerking en het vervolg daarop deels dekking gevonden binnen projecten, waardoor er € 0,4 miljoen minder dan begroot hoeft te worden onttrokken aan de reserve bouwstimulering;
- De onderbesteding op de lasten van € 0,8 miljoen is grotendeels ontstaan doordat het project Nieuw Diep nog niet kon worden uitgevoerd omdat verontreiniging is aangetroffen;
- Lagere overheadslasten van € 2,8 miljoen als gevolg van een lagere doorbelasting vanuit de paragraaf overhead. In de begroting zijn overheadlasten opgenomen, die met ingang van 2017 volgens de BBV niet op programmagelden verantwoord mogen worden. Dit leidt tot hogere lasten in de paragraaf overhead en daardoor lagere lasten in dit programmaonderdeel. Voor een uitgebreidere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Overhead.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 7,5 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 5,2 miljoen en lagere lasten van € 2,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 42,4 miljoen zijn € 5,2 miljoen meer dan begroot. Dit kan als volgt worden verklaard:

- Hogere legesopbrengsten uit WABO-vergunningen van € 5,8 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door meer vergunningaanvragen, waaronder een aantal met een grote bouwsom;
- De bijdrage van de provincie Noord-Holland is € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit heeft te maken met de lagere lasten voor het project Natuurzoom (zie toelichting bij de lasten);
- Lagere baten van € 0,3 miljoen doordat deze als negatieve lasten worden opgenomen (zie toelichting bij de lasten).

Lasten

Per saldo is € 2,5 miljoen minder uitgegeven dan begroot. Dit kan als volgt worden toegelicht:

- Lagere uitgaven van € 1,8 miljoen het inzetten van minder capaciteit voor WABO-vergunningverlening. Dit heeft te maken met schaarste op de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn de hiervoor bestemde middelen pas in de loop van 2017 beschikbaar gekomen en zijn deze daarom grotendeels niet besteed;
- De werkzaamheden digitalisering bouwarchief zijn nog niet volledig voltooid, waardoor voor € 1,1 miljoen minder is uitgegeven dan begroot;
- Bij een aantal projecten is vertraging opgetreden, waardoor € 0,6 miljoen minder is uitgegeven dan begroot. Hieronder valt het project Natuurzoom, waar een lagere opbrengst van € 0,3 miljoen tegenover staat (zie toelichting bij de baten). Ook de projecten in het kader van de Oogst van de Floriade vallen hieronder. Hiertegenover staat een lagere onttrekking aan de reserve van € 0,3 miljoen (zie toelichting bij onttrekking reserves);
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen doordat de baten als negatieve lasten zijn opgenomen (zie ook de toelichting bij de baten);
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen vanwege het verhogen van de voorziening dubieuze debiteuren. Conform de stedelijke richtlijnen is de voorziening opgehoogd, terwijl dit niet is voorzien.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht** **Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Actieplan bouwstimulering, deel R&D	1,6	-	1,6	-	1,2	-	0,4	0,4
Bedrijfsvoeringsreserve DRO	2,9	-	-	-	-	-	-	2,9
Totalen	**4,5**	**-**	**1,6**	**-**	**1,2**	**-**	**0,4**	**3,3**

Ruimte voor de stad. Ingesteld als onderdeel van de reserve Bouwstimulering voor de ontwikkelstrategie op de middellange termijn. Dit bedrag is ingezet om nieuwe principebesluiten voor te bereiden en thematische en gebiedsstudies te doen.
Omdat de lasten met betrekking tot Ruimte voor de Stad € 0,4 miljoen lager zijn dan begroot, is ook de onttrekking aan de reserve bouwstimulering € 0,4 miljoen lager dan begroot

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht** **Gebiedsgericht**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Oogst van de Floriade	-	1,0	0,4	1,0	0,2	-	0,3	0,8
Totalen	**-**	**1,0**	**0,4**	**1,0**	**0,2**	**-**	**0,3**	**0,8**

Per saldo is € 0,3 miljoen minder onttrokken dan begroot. Dit heeft te maken met vertraging in de projecten in het kader van de Oogst van de Floriade (zie ook de toelichting bij de lasten).

Voorzieningen
Voorzieningen zijn niet van toepassing bij programmaonderdeel Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht.

Beleidskaders

- Nationale wetgeving voor ruimtelijke ordening en bouwen, zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening die regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, provincie en gemeenten tot stand komen en de Wet Administratieve Bepalingen Overgangsrecht (WABO) waarin kwaliteitseisen voor vergunningen, toezicht en handhaving zijn geregeld;
- De Structuurvisie, waarin het toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's is vastgelegd en een toekomstbeeld over hoe de fysieke ruimte kan worden ingevuld;
- Koers 2025, de stadsbrede inventarisatie van woningbouwlocaties waarmee we invulling geven aan de gemeentelijke woningbouwambitie;
- Ontwikkelingsbeeld Noordvleugel 2040, toekomstbeeld dat in 2007 met regiopartners gezamenlijk is vastgesteld als kader voor de structuurvisies binnen de Noordvleugel;
- MRA-agenda, de actie-agenda van de Metropoolregio Amsterdam voor de periode 2016-2020.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. De hoge en snelle woningbouwproductie geeft een risico voor de integrale kwaliteit van de stad, voor thema's als: bereikbaarheid, openbare ruimte, groen, maatschappelijke voorzieningen en duurzaamheid.
Maatregel: Er wordt binnen de gemeentelijke middelen voor stedelijke ontwikkeling gezocht naar ruimte voor investeringen in groen, openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen

2. Onvoldoende ambtelijke capaciteit:
1. ***De grote maatschappelijke dynamiek en vele bestuurlijke ambities kunnen ertoe leiden dat er onvoldoende ambtelijke capaciteit is: juridisch planologisch, ontwerp, procesbegeleiding en management.***
2. ***De aantrekkende woningmarkt en de bestuurlijke ambities zorgen voor een forse toename van de vraag naar juridisch (planologisch) vastlegging in bestemmingsplannen.***

Maatregel:
1. Prioritering door in overleg met opdrachtgevers de capaciteit en behoefte af te stemmen.
2. Prioritering door de capaciteitsvraag en werving binnen R&D centraal aan te sturen

3. Gebrek aan middelen. Er zijn in de voorjaarsnota geen middelen opgenomen voor het voorbereiden van nieuwe plannen voor woningbouw. Dit betekent dat vanaf 2022 onvoldoende woningen in planvoorraad zijn 0m 5.000 woningen per jaar te realiseren
Maatregel: Monitoring van grootte en doorloopsnelheid van planvoorraad. Hiermee wordt jaarlijks de urgentie van het probleem en benodigde tijd voor het maken van nieuwe plannen inzichtelijk gemaakt.
Ontwikkeling in 2017: Het risico van de afnemende planvoorraad neemt naar verwachting incidenteel af. Als onderdeel van de Viermaandsrapportage 2018 heeft het college aan de raad voorgesteld om aanvullend middelen beschikbaar te stellen uit de reserve Actieplan Bouwstimulering. Het risico is structureel van aard, omdat de huidige oplossing incidenteel is.

4. Krappe arbeidsmarkt voor medewerkers vergunningverlening. De omgevingsdienst heeft moeite om op een aantal kritieke functies de juiste mensen met voldoende ervaring te krijgen. Het risico bestaat dat de met de ODNZKG afgesproken kwaliteitseisen over vergunningverlening en -toezicht niet worden gehaald.
Maatregel: Tijdelijk aanpassen werkwijze door te prioriteren op basis van risico. Eerste prioriteit hebben veiligheid (brand-, constructieve, omgevings- en gebruiksveiligheid) en gezondheid (geluid, daglicht, vocht, ventilatie).

5. Bestemmingsplannen. Er mogen geen leges worden gevraagd voor bestemmingsplannen ouder dan tien jaar
Maatregel: De betreffende bestemmingsplannen worden geïdentificeerd en geactualiseerd.
Ontwikkeling in 2017: Het financiële risico dat er geen leges kunnen worden geïnd voor verouderde bestemmingsplannen is verminderd omdat de actualiseringsplicht met bijbehorende sanctie – het niet mogen heffen van leges – naar verwachting uit de Wro zal worden geschrapt. Desondanks is het van belang bestemmingsplannen ouder dan tien jaar bij de tijd te brengen. Hiervoor hebben we in 2017 een plan van aanpak opgesteld. De bestemmingplannen ouder dan tien jaar zijn geïnventariseerd, en we stellen een planning op hoe ze zo goed mogelijk kunnen worden geactualiseerd. Er zal in 2018 een 'dedicated team' worden opgericht en een planner worden aangetrokken.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: wethouder Ivens

3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor ondersteuning en betrokkenheid van de bewoners.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2017 is gestart met de bouw van 378 woningen voor ouderen, waarvan 65% sociale huurwoningen. Van alle opgeleverde woningen voldoet 92% aan de richtlijn Aangepast wonen. Vanuit woningnet zijn in totaal 635 woningen aangeboden voor ouderen en 510 woningen waarbij ouderen voorrang kregen bij toewijzing. Naast deze resultaten van het programma Ouderenhuisvesting zijn de eerste resultaten uit het programma Woningkwaliteit zichtbaar geworden: bij 71 adressen werd de woningkwaliteit op het wettelijk vereiste niveau gebracht.

In 2017 startte !Woon, de vernieuwde organisatie voor bewonersondersteuning en –advies. De gelijktijdige verzelfstandiging en professionalisering van de Huurdersvereniging Amsterdam (HA) is niet goed verlopen. Op 28 november 2017 heeft de gemeente de subsidierelatie beëindigd. De HA heeft zichzelf eind 2017 opgeheven. In 2018 werken we aan een nieuw voorstel voor de behartiging van de huurdersbelangen.

In februari 2017 is de bestuursopdracht Ontwikkelbuurten door het college vastgesteld. In 2017 is gewerkt aan de eerste concretisering daarvan door 32 buurten aan te wijzen in Nieuw West, Noord en Zuidoost. Als gevolg van de wet Markt en Overheid is boedelbeheer per 1 april 2017 opgeheven en is deze taak overgedragen aan de woningcorporaties.

Amsterdam is nog steeds heel populair. Niet alleen bij toeristen. Ook de vraag naar (betaalbare) woningen groeit nog steeds. Dit leidt tot een stijgend aanbod van vakantieverhuur, schaarste op de woningmarkt, prijsopdrijving voor zowel huur- als koopwoningen en een stijging van woonfraude.

In Amsterdam is nog steeds een groot aantal kwetsbare huishoudens op de woningmarkt, onder andere asielzoekers met een verblijfsstatus en mensen die de maatschappelijke opvangvoorzieningen verlaten. Het aantal kwetsbare mensen met ambulante ondersteuning dat zelfstandig is gaan wonen groeit.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A**

In Amsterdam kan iedereen wonen en worden woningen ook daadwerkelijk gebruikt om te wonen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
1.1 Absolute ondergrens aan sociale woningvoorraad	230.000 (2013)	>187.000	225.300	2018 2019 2020	>187.000 >187.000 >187.000
1.2 Aantal handhavingsprojecten per jaar	20 (2013)	30	51	2018 2019 2020	30 30 30
1.3 Aantal door Handhaving en Toezicht afgehandelde meldingen per jaar.	n.v.t.	1.500	3.245	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.
1.4 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (BBV no. 38).	€ 645 (2015)	€ 508	€ 508	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.
1.5 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (BBV no. 39).	€ 716 (2015)	€ 586	€ 586	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.
1.6 Gemiddelde WOZ-waarde in € 1.000 (BBV no. 35).	€ 216 (2015)	€ 301	€ 292	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Eind 2017 was het totaal aantal sociale huurwoningen van corporaties en particulieren 225.300 (WIA 2017). Daarmee bevond het aantal sociale huurwoningen zich boven de ondergrens van tenminste 187.000 sociale huurwoningen. De ondergrens van 187.000 wordt grotendeels bepaald door het dynamische evenwicht van 162.000 sociale huurwoningen van de woningcorporaties zoals vastgelegd in de samenwerkingsafspraken 2015-2018 tussen de Huurdersvereniging Amsterdam, de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties (AFWC) en de gemeente Amsterdam. Op 1 januari 2017 waren er 166.472 sociale huurwoningen van corporaties.

In 2017 zijn 70% meer handhavingsprojecten woonfraude uitgevoerd dan begroot. Het hogere aantal is het gevolg van investeringen bij Toezicht en Handhaving waardoor meer onderzoeken konden worden gestart. Het aantal door Toezicht en Handhaving afgehandelde meldingen ligt met 3.245 fors hoger dan de begrote 1.500.

Doel 2 Activiteiten **C**

Sociale huurwoningen zijn betaalbaar en beschikbaar voor kwetsbare groepen en lage inkomens.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
2.1 Aandeel percentage aanpasbaar gebouwde nieuwe sociale huurwoningen, exclusief jongeren en studentenhuisvesting.	80% (2015)	90%	92%	2018 2019 2020	90% 90% 90%
2.2 Aanbod sociale huurwoningen onder lage en hoge aftoppingsgrens (€ 576. resp. € 618).	>50% (2015)	>75%	P.M.*	2018 2019 2020	>75% >75% >75%
2.3 In de samenwerkingsafspraken is vastgelegd dat 30% van het jaarlijks aanbod van huurwoningen ter beschikking komt voor kwetsbare groepen, met een ondergrens van 1.500 woningen.	(2016)	≥1.500	1.897	2018 2019 2020	≥1.500 ≥1.500 ≥1.500

* Realisatie 2017 is pas bekend medio 2018 als de monitor samenwerkingsafspraken 2017 wordt vastgesteld. Het cijfer wordt gepubliceerd in het jaarbericht van de AFWC.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Momenteel is 90% van de éénlaagse woningen op de begane grond en woningen bereikbaar met een lift aanpasbaar gebouwd (uitgezonderd de jongeren- en studentenwoningen en collectief opdrachtgeverschap). In 2017 gold dit ook voor 92% van de opgeleverde nieuwbouw-corporatiewoningen.

De afspraken over het aanbod sociale huurwoningen onder de lage en hoge aftoppingsgrens zijn op 1 juli 2015 ingegaan. In 2016 werd de passendheidstoets geïmplementeerd in het huurbeleid van de Amsterdamse corporaties. Het percentage verhuringen onder de aftoppingsgrenzen nam toe van 62 procent in 2015 (nulmeting) tot 85 procent in 2016. Daarmee voldoen de corporaties ruimschoots aan de aanbiedingsafspraak van 75 procent. De cijfers voor 2017 zijn medio 2018 bekend.

In 2017 zijn in totaal 2.264 woningen geleverd aan kwetsbare groepen met een urgente woonvraag. Hiervan zijn 1.897 woningen door de corporaties ter beschikking gesteld en daarmee wordt ruimschoots voldaan aan de samenwerkingsafspraken waarin een ondergrens van 1.500 is opgenomen. Daarnaast zijn 367 woningen opgeleverd voor statushouders: 249 in tijdelijke projecten en 118 bij en door particuliere eigenaren.

Doel 3

Activiteiten B

Meer ruimte voor zeggenschap voor bewoners, zowel huurders als eigenaren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
3.1 Aantal contacten !WOON.	44.108 (2014)	50.000	42.500	2018 2019 2020	53.000 55.000 55.000

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2017 startte !Woon, de vernieuwde organisatie voor bewonersondersteuning en –advies. De versterking en verbreding van bewonersondersteuning door !WOON is afgerond. Zij bereiken nieuwe doelgroepen, waaronder eigenaar-bewoners, Verenigingen van Eigenaren (VvE's) en expats. Door de samenvoeging van zeven lokale wijksteunpunten wonen en het Amsterdams Steunpunt Wonen (ASW) tot één organisatie is de slagkracht voor het werken in programma's, vaak in samenwerking met de gemeente, versterkt.

De parallel lopende verzelfstandiging en professionalisering van de Huurdersvereniging Amsterdam (HA) is niet goed verlopen. Op 28 november 2017 heeft de gemeente de subsidierelatie beëindigd. De HA heeft zichzelf eind 2017 opgeheven. In 2018 werken we aan een nieuw voorstel voor de behartiging van de huurdersbelangen.

Doel 4

Activiteiten D

Bijna alle buurtcombinaties in Amsterdam scoren voor buurttevredenheid minimaal een 6,5.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
4.1 Aantal buurtcombinaties (van de 97) waar de buurttevredenheid lager is dan 6,5.	6 (2013)	2	4	2018 2019 2020	2 1 1

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

In het onderzoek Wonen in Amsterdam (WiA) 2017 scoren vier buurtcombinaties onder de 6,5 (meetmoment voorjaar/ zomer 2017). Dit is minder dan in het peiljaar 2013 maar meer dan verwacht voor 2017. Het zijn Zeeburgereiland/Nieuwe Diep en drie buurtcombinaties in stadsdeel Nieuw-

West: Slotermeer Zuidwest, Slotermeer Noordoost en Geuzenveld.
In Zeeburgereiland/Nieuwe Diep wordt nog veel gebouwd. We verwachten dat de buurttevredenheid zal stijgen als een groter deel van de buurt bebouwd en bewoond is.
In Slotermeer is de stedelijke vernieuwing vertraagd. In het kader van de Focusaanpak Hervorming Stedelijke Vernieuwing is hier in de periode 2013-2015 extra geïnvesteerd in de leefkwaliteit en de sociaaleconomische positie van bewoners.
In Geuzenveld is het proces van stedelijke vernieuwing al langer aan de gang. In 2015-2016 is hier extra geïnvesteerd in schoon, heel en veilig (maatregelpakket bestuursopdracht wijkvernieuwing en -ontwikkeling). Deze inzet heeft zich echter nog niet vertaald in een buurttevredenheid van boven de 6,5.
Het volgende meetmoment (2019) zal blijken of de buurttevredenheid met de aanpak verbetert en of deze wijken eenzelfde stijging kunnen doormaken als Overtoomse Veld (van een 6,1 in 2015 naar een 6,7 in 2017). Deze wijken maken alle deel uit van de 32 eind 2017 door het college vastgestelde Ontwikkelbuurten in de stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost. In deze wijken pakken we in samenwerking met de woningcorporaties, andere maatschappelijke partijen en bewoners de stedelijke vernieuwing op – veelal gekoppeld aan de stedelijke ontwikkeling in aangrenzende buurten/gebieden en daarom ook onderdeel van Ruimte voor de Stad/Koers 2025. De aanpak ontwikkelbuurten voorziet in 2018 in ingrepen door de gemeente in de openbare ruimte die de leefbaarheid moeten verbeteren, naast woningverbetering of – vernieuwing door corporaties.

Activiteiten

Activiteit A

Doelen 1

Aanpakken van woonfraude gericht op illegale hotels en pensions, huisjesmelkers en onderhuur.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
A.1 Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik met handhavingsmaatregelen.	300 (2013)	500	496	2018 2019 2020	635 750 775
A.2 Aantal meldingen woonfraude bij Zoeklicht.	1.700 (2014)	2.300	3.245	2018 2019 2020	2.300 2.300 2.300
A.3 Handhavingsbesluiten woonfraude (inclusief leegstand en woningkwaliteit).	300 (2016)	500	954	2018 2019 2020	500 500 500
A.4 Buitendienst onderzoeken: ■ toeristische verhuur; ■ woonexcessen; ■ leegstand; ■ bezetting van een permanente hotline; ■ Illegale onderhuur (Zoeklicht)	m.i.v. Begroting 2016	3.250	7.783	2018 2019 2020	3.550 3.850 3.850

Activiteit B

Doelen 3

Uitwerken verbreding takenpakket !WOON plus nieuwe vormen van bewonersinbreng.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017		Begroting 2018/2020
B.1 Percentage van het aantal vragen en klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld.	(2016)	>95%	PM*	2018 2019 2020	>95% >95% >95%

* !WOON voert in 2018 een tevredenheidsonderzoek uit.

Activiteit C Doelen 2

Uitvoeren samenwerkingsafspraken met Amsterdamse Federatie van Woningbouwcorporaties en Huurdersvereniging Amsterdam. Uitvoeren van de programma's Huisvesting Kwetsbare Groepen en Ouderenhuisvesting.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal bemiddelingen (in samenwerking met partners) voor bewoners met urgentie voor een zelfstandige woning	>1.500 (2015)	>1.500	2.264*	2018 2019 2020	>1.500 >1.500 >1.500

* Dit zijn 1.897 woningen beschikbaar gesteld door corporaties voor kwetsbare groepen en 367 specifiek voor statushouders (waarvan 249 in tijdelijke projecten en 118 door particuliere eigenaren).

Activiteit D Doelen 4

Uitvoeren Bestuursopdracht wijkvernieuwing en – ontwikkeling en Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten om de buurttevredenheid voor zo goed als alle Amsterdamse buurtcombinaties naar 6,5 of hoger te tillen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
D.1 Aantal buurtcombinaties (van de 97) met extra maatregelen om leefbaarheidscijfer te verhogen.	3 (2016)	3	3	2018 2019 2020	3 3 3

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.3 Baten 39,2 Lasten 73,6

Stedelijke Vernieuwing Activiteit C D

Baten 31,6
Lasten 38,6

Huisvesting kwetsbare groepen en Ouderenhuisvesting
In de samenwerkingsafspraken 2015-2018 is vastgelegd dat 30% van het jaarlijks aanbod van huurwoningen ter beschikking komt voor kwetsbare groepen, met een ondergrens van 1.500 woningen. In 2017 zijn 1.897 woningen toegewezen aan kwetsbare groepen. Het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen (PHKG) heeft in 2017 gestuurd op het behalen van afgesproken aantallen en op kwaliteit. Zoals aandacht voor de passendheid van een woning (grootte, locatie, huurprijs) en duurzaamheid van het programma in de vorm van een doorontwikkeling van het programma. In 2017 is hard gewerkt aan de '10 Werkafspraken' voor zorgaanbieders en corporaties om nieuwe bewoners zich thuis te laten voelen in de wijk.

Ouderenhuisvesting
In 2017 is de bouw van 378 woningen voor ouderen gestart. Daarvan zijn 247 (65%) in de sociale huur, 24 in de middeldure huur (€ 710-€ 971) en 107 in de koop gerealiseerd. Van de door corporaties in 2017 opgeleverde sociale huurwoningen voldoet 92% aan de richtlijn Aanpasbaar

Bouwen. Daarmee is de doelstelling van de samenwerkingsafspraken tussen de gemeente, corporaties en huurders van 90% aanpasbaar gebouwde woningen gehaald. In 2017 (tot november) zijn 635 woningen in WoningNet aangeboden aan uitsluitend ouderen, en 510 woningen aangeboden waarop ouderen voorrang hebben. Er zijn 52 huurders verhuisd met de verhuisregeling Van groot naar beter en 50 ouderen zijn verhuisd met de verhuisregeling Van hoog naar laag.

Woningkwaliteit
Bij 71 adressen is de woningkwaliteit op het wettelijk vereiste niveau gebracht door activiteiten van Handhaving en Toezicht.

Ontwikkelbuurten
Vanuit de bestuursopdracht wijkvernieuwing en –ontwikkeling wordt in de periode 2017-2019 in 8 kwetsbare wijken (of buurtcombinaties) in totaal € 6,8 miljoen extra besteed aan achterstallig onderhoud in de openbare ruimte. Onder andere in Slotermeer Zuidwest, Slotermeer Noordoost en Geuzenveld die in 2017 onder de 6,5 scoren. In 2017 gaat het om 3 wijken of buurtcombinaties waarin extra is geïnvesteerd. Een groot deel van de werkzaamheden wordt in 2018 verder uitgevoerd.

Uitvoering Huisvestingswet **Activiteit** A C

Baten	4,5
Lasten	13,5

Huisvesting statushouders
Het huisvesten van statushouders is onderdeel van het programma HKG. In 2017 zijn 1.462 statushouders gehuisvest in Amsterdam. Hiermee is de landelijke taakstelling (1.112) gerealiseerd en loopt Amsterdam voor het eerst sinds 2012 in op de achterstand uit voorgaande jaren.

Huisvestingsverordening
In 2017 is de Woonagenda 2025 vastgesteld. Als uitvloeisel hiervan zijn wijzigingen doorgevoerd in de huisvestingsverordening en de daarbij behorende beleidsregels over de woonruimteverdeling. De urgentieregels geven nu meer ruimte aan inwonende gezinnen of gezinnen die door omstandigheden kort en tijdelijk buiten de stad hebben gewoond. Het loten van woningen is gebeurt nu alleen nog bij 25% van de jongerenwoningen.

Toezicht en handhaving
In 2017 heeft Handhaving en Toezicht door de intensivering van de handhavingsinspanningen en door nieuwe manieren van werken en gerichte handhavingsacties 3.245 meldingen woonfraude bij Zoeklicht geregistreerd. Dit is 25% meer dan in 2016 en 41% meer dan het begrote aantal (2.300). Met behulp van deze meldingen zijn 954 handhavingsbesluiten woonfraude opgelegd (inclusief leegstand en woningkwaliteit). Dit aantal is 91% hoger dan de indicator uit de begroting (500).

In 2017 zijn naar aanleiding van signalen van woonfraude 7.783 buitendienstonderzoeken uitgezet, dat is bijna 2,5 keer zo veel als de doelstelling in de Begroting 2017 (3.250). Op basis van deze buitendienstonderzoeken is op 787 adressen de woonfunctie hersteld. Bij 496 adressen is het onrechtmatig woninggebruik beëindigd (begroting 500). In 2017 is bij 160 woningen de feitelijke leegstand opgelost, waarvan 40 op basis van de regeling Wonen boven winkels. Bij 79 adressen is de administratieve leegstand aangepakt.

Wonen **Activiteit** B C D

Baten 3,1
Lasten 21,5

Wijkvernieuwing & Ontwikkeling
In het coalitieakkoord 2015-2018 is voorde verbetering van de leefbaarheid in kwetsbare wijken in totaal € 16 miljoen beschikbaar gesteld uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF). In 2017 is in totaal.€ 1,1 miljoen gedeclareerd bij het SMF waarvan € 0,1 miljoen voor het programma Ontwikkelbuurten (Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam(DORA)) en € 1 miljoen voor de Werkbrigade.

Woonwagens
De gemeente Amsterdam verhuurt 192 woonwagenstandplaatsen en 10 huurwagens op 18 locaties in de stad. De huurachterstand van de bewoners op deze standplaatsen is met slechts 3,75% lager dan de norm (5%).

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	53,0	5,2	9,3	4,1
Lasten	50,0	45,3	45,3	0,0
- Saldo van baten en lasten	3,0	-40,1	-36,0	4,1
Onttrekking reserves	21,4	21,1	21,3	0,2
Toevoeging reserves	32,9	2,2	0,2	-2,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-11,6	18,9	21,1	2,2
Subtotaal stedelijk	**-8,5**	**-21,1**	**-14,9**	**6,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	6,5	4,0	5,5	1,4
Lasten	30,5	35,9	27,9	-8,1
- Saldo van baten en lasten	-24,0	-31,9	-22,4	9,5
Onttrekking reserves	10,3	7,3	3,2	-4,1
Toevoeging reserves	1,1	0,3	0,3	-0,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	9,2	6,9	2,9	-4,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-14,8**	**-24,9**	**-19,6**	**5,4**
Totalen programma 9.3	**-23,3**	**-46,1**	**-34,4**	**11,6**

Het programmaonderdeel Wonen en stedelijke vernieuwing heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 11,6 miljoen. Dit is het resultaat van een positief saldo van € 6,2 miljoen op de stedelijke taken en een positief saldo van € 5,4 miljoen op het gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel wonen en stedelijke vernieuwing heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 6,2 miljoen. Dit is een gevolg van hogere baten dan begroot van € 4,1 miljoen, een lagere toevoeging aan de reserve Stimuleringsfonds Erfpacht (vanwege opheffing heeft geen dotatie meer plaatsgevonden) van € 2,0 miljoen en hogere onttrekking aan reserves van € 0,2 miljoen.

Baten
De totale baten van € 9,3 miljoen zijn € 4,1 miljoen hoger dan begroot. De hogere baten zijn veroorzaakt door € 2 miljoen hogere baten bestuurlijke boetes en dwangsommen woonfraude als gevolg van de intensiveringen bij toezicht en handhaving. Voor € 0,9 miljoen zijn hogere baten gerealiseerd vanwege de vrijval van het restant van ISV-middelen. Tevens zijn € 0,8 miljoen hogere renteopbrengsten gerealiseerd omdat incidenteel renteopbrengsten zijn ontvangen voor vrijgevallen voorzieningen, € 0,3 miljoen voor de Amsterdamse Middensegment Hypotheken (AMH) en € 0,5 miljoen voor de startersleningen. Daarnaast is de voorziening voor energieleningen van € 0,2 miljoen vrijgevallen.

Lasten
De totale lasten van € 45,3 miljoen zijn conform begroot. Afwijkingen binnen het programma zijn:
- In de lasten is een tegenvaller van € 1,4 miljoen door een binnengemeentelijke overdracht van de reserve Wonen boven winkels van € 0,7 miljoen en een toevoeging aan de voorziening voor dubieuze debiteuren van € 0,7 miljoen in het kader van de bestuurlijke boetes en dwangsommen;
- Daarnaast zijn de lasten € 1,6 miljoen lager dan begroot. Deze bestaat uit lagere dan begrote subsidies van € 0,2 miljoen, lagere dan begrote kosten huisvesting kwetsbare groepen en statushouders van € 0,1 miljoen, lagere dan begrote loonkosten van € 0,5 miljoen doordat in 2017 de formatie bij Toezicht en Handhaving nog niet volledig was gerealiseerd en lagere dan begrote lasten op de incidentele middelen van de motie speelplaatsen van € 0,5 miljoen die in 2017 nog niet volledig in uitvoering zijn gebracht.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Wonen en stedelijke vernieuwing heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 5,4 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 1,4 miljoen, lagere lasten van € 8,1 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 4,1 miljoen.

Baten
De totale baten van € 5,5 miljoen zijn € 1,4 miljoen hoger dan begroot. Dit kan als volgt worden verklaard:
- Hogere baten van € 2 miljoen doordat in 2017 middelen zijn ontvangen voor de oplevering van de parkeergarage de Hallen aan de projectontwikkelaar. Deze opbrengst was niet begroot;
- Als gevolg van vertraging in de projecten Camping Zeeburg en Sumatraplantsoen is de bijdrage in de kosten van deze projecten € 0,8 miljoen lager dan begroot;.
- Het resterend saldo van € 0,2 miljoen voordelig bestaat uit meerdere kleine verschillen die verder niet worden toegelicht.

Lasten
De totale lasten van € 27,9 miljoen zijn € 8,1 miljoen lager dan begroot. Dit kan als volgt worden verklaard:
- Lagere lasten van € 3,2 miljoen doordat aantal projecten is vertraagd. Het gaat onder andere om Stadionplein, Van Woustraat, inrichting openbare ruimte Archiefterrein, het theater Archiefterrein, Camping Zeeburg en Sumatraplantsoen;
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen als gevolg van het niet volledig benutten van de opdrachtgeversbudgetten minder. Dit wordt deels verklaard doordat dekking is gevonden binnen (grex)projecten;
- Lagere lasten van € 3,2 miljoen als gevolg van het activeren van de kosten voor het Theater archiefterrein. Deze kosten werden tot voorheen rechtstreeks uit de reserve gedekt, maar dienen te worden geactiveerd. Tegenover deze hogere lasten staat ook een lagere onttrekking aan de reserve van € 1,3 miljoen;

- Voor 2017 was het de bedoeling om de subsidietaakstelling Wonen Boven Bedrijven van € 0,5 miljoen te dekken uit een reserve. Als gevolg van de vertraging in de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze dekking niet op tijd begroot;
- Het budget voor projecten Katestraat en de verbetering openbare ruimte omgeving de Hallen van samen € 0,3 miljoen is in programma 3 besteed en leidt daarom hier tot een voordelig verschil;
- Het resterend saldo van € 0,6 miljoen voordelig bestaat uit meerdere kleine verschillen die verder niet worden toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
1. Corporatiebudget	81,8	2,0	20		20	-2,0		61,8
2. Reserve Warme voeten	0,9		0,4		0,05		0,4	0,8
3. Reserve Wonen boven winkels	1,5		0,5		1,0		-0,5	0,5
4. Reserve BWS 5e fonds	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2		-0,0	0,3
Totalen	**84,5**	**2,2**	**21,1**	**0,2**	**21,3**	**-2,0**	**-0,2**	**63,4**

1. De woningcorporaties (corporatiebudget) kunnen voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden een subsidie aanvragen. De toevoegingen bedragen € 2 miljoen lager dan begroot. In verband met het opheffen van de reserve stimuleringsfonds Erfpacht heeft er in 2017 geen toevoeging meer plaatsgevonden. De begrote dotatie staat ten onrechte nog wel in de begroting, omdat de bestuursopdracht reserves en voorzieningen pas in 2018 wordt verwerkt.
2. Subsidieregeling voor energiebesparende maatregelen (warme voeten):in dit verband is in 2017 een subsidie verstrekt ad. € 50.000 voor energiebesparende maatregelen als gevolg van een geringer aantal subsidieaanvragen.
3. Stimuleringsregeling voor wonen boven winkels en bedrijven. Er is voor € 0,3 miljoen aan subsidies verstrekt (en dat is € 0,2 miljoen minder dan begroot) en daarnaast is € 0,7 miljoen overdragen aan G&O welke niet was begroot.
4. Uit de reserve Besluit Woninggebonden Subsidies (BWS) 5e fonds is de bijdrage betaald aan het vakblad Nul20.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing** **Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Woningonttrekking	0,7	-	-0,2	-	-0,1	-	0,1	0,6
Stedelijke Vernieuwing	2,6	-	-2,6	-	-1,2	-	1,5	1,5
Reserve Groencompensatie Noord/Zuidlijn	0,5	-	-0,5	-	-0,5	-	-0,0	-
Reserve Indische buurt	0,2	-	-0,2	-	-0,2	-	-0,0	0,0
Reserve vastgoed exploitatie	0,9	-	-	-	-	-	-	0,9
Reserve FD, SD en VH (1051.15)	0,1	-	-0,1	-	-0,1	-	0,0	0,0
Bestemmingsreserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Oost	0,3	-	-0,3	-	-0,3	-	-0,0	-0,0
De Hallen	0,5	-	-0,5	-	-0,3	-	0,2	0,2
Duurzaam Wonen	0,4	-	-0,4	-	-0,4	-	-	-
Begrotingsuitgaven 2013 3)	4,2	-	-	-	-	-	-	4,2
Stimuleringsfonds SEG	1,0	-	-0,3	-	-	-	0,3	1,0
Reserve Bredius Sportcentrum (compensatie plankosten)	1,0	-	-	-	-	-	-	1,0
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR)	1,9	-	-0,3	-	-0,1	-	0,2	1,8
Bestemmingsreserve Inpandige parkeervoorzieningen (BIPV)	23,5	0,0	-	-	-	-0,0	-	23,5
Bestemmingsreserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Zuid	2,1	-	-1,8	-	-	-	1,8	2,1
Reserve Bewonersgarages	0,9	0,3	-	0,3	-	-	-	1,2
Totalen	**40,8**	**0,3**	**-7,2**	**0,3**	**-3,2**	**-0,0**	**4,0**	**37,9**

In totaal is voor € 4 miljoen minder onttrokken aan reserves. Dit komt met name door een lagere onttrekking in de reserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Zuid van € 1,8 miljoen, omdat de lasten geactiveerd zijn en daarmee niet rechtstreeks gedekt worden uit de reserve. Daarnaast een lagere onttrekking van € 1,5 miljoen aan de reserve Stedelijke Vernieuwing door vertraging van de uitvoering van diverse projecten. Redenen hiervoor zijn ondercapaciteit, organisatie ontwikkelingen, afstemmen met planningen van andere projecten in verband met bereikbaarheid.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing** **Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
1. Voorziening Nationaal Restauratiefonds	0,1	-	-	-	-0,1	-	-0,1	0,0
2. Voorziening Energieleningen	0,2	-	-0,0	-	-0,2	-	-0,2	-0,0
Totalen	**0,3**	**-**	**-0,0**	**-**	**-0,3**	**-**	**-0,3**	**-0,0**

Voorziening restauratiefonds: doel van de voorziening is dekking van het risico dat de klanten de schuld aan het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) niet kunnen betalen. Deze voorziening is in 2017 vervallen.
Voorziening energielening: doel van de voorziening is de beheerskosten van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting te kunnen betalen. Deze voorziening valt ultimo 2017 vrij.

Beleidskaders

- Woningwet (2015), geeft richtlijnen voor volkshuisvestelijke partijen over wie wat mag doen en wie waar over gaat;
- Het Besluit Ruimtelijke Ordening (voorheen de Wet op de Ruimtelijke Ordening) (2016), regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, provincie en gemeenten tot stand komen;
- De Huisvestingswet (2014), biedt instrumentarium om in te grijpen in de woonruimteverdeling en de samenstelling van de woonruimtevoorraad om de onevenwichtige en onrechtvaardige effecten te bestrijden die het gevolg zijn van de schaarste aan betaalbare woonruimte;
- Huisvestingsverordening Amsterdam 2016, beschrijft instrumentarium (onder andere meldplicht) en de toepassing hiervan, voor de woonruimteverdeling en woningvoorraad;
- Leegstandswet (2015), wet ter bestrijding van leegstand van woningen en gebouwen;
- De Huurprijzenwet (2016), geeft het kader voor het huurprijsniveau van woonruimte;
- Woning Waardering Stelsel (2015), is een landelijk systeem waarmee de kwaliteit van een huurwoning wordt vastgesteld;
- Woonagenda 2025.
- Samenwerkingsafspraken (met corporaties en huurders) vormen een belangrijke basis voor het volkshuisvestelijke beleid in Amsterdam;
- Programma woningkwaliteit (2016) beoogt in twee uitvoeringsjaren (2017-2018) een kwaliteitsimpuls te geven aan de woningvoorraad;
- Stedelijk Handhavingsprogramma 2017-2018, richt zich op het tegengaan van woonfraude en het borgen van kwaliteit en veiligheid in de woningvoorraad;
- Handhavingsbeleid WABO 2e helft 2017-2018, richt zich op het correct, uniform en in samenhang uitvoeren van WABO taken, waaronder toezicht op gebouwkwaliteit en bestemmingsplannen;
- Bouwbesluit (2012), bepaalt aan welke kwaliteitseisen een gebouw moet voldoen;
- Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen, geeft beleidskaders voor de huisvesting van kwetsbare huishoudens met een urgente woonvraag;
- Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten, voorziet in ingrepen door de gemeente in de openbare ruimte die de leefbaarheid moeten verbeteren, naast woningverbetering of – vernieuwing door corporatie.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Het aantal sociale huurwoningen daalt onder de 187.000.
Maatregel:

- De gemeente heeft afspraken gemaakt met huurders en corporaties over de hoeveelheid sociale huurwoningen en monitort het aantal. Wordt deze grens te dicht benaderd of overschreden, dan zullen aanvullende eisen worden gesteld aan de corporaties op het gebied van verkoop en liberalisatie;
- De 40-40-20 maatregel zorgt voor meer mogelijkheden voor sociale huur in de nieuwbouw. Ontwikkelingen in 2017: de corporaties hebben aangegeven voor de gehele stad uit te gaan van minder verkopen en liberalisaties dan de afgesproken 2.000 verkopen en 1.000 liberalisaties per jaar. Met deze afspraken is het risico gemitigeerd en wordt de kans dat het aantal onder de 187.000 daalt nihil.

2. Onvoldoende woningen voor middeninkomens.
Maatregel: Gemeente maakt met huurders en corporaties aanbiedingsafspraken voor woningen tussen de huurtoeslaggrens en de bovengrens van € 971 (prijspeil 2015)
Ontwikkelingen in 2017: in 2017 is het Actieplan meer middeldure huur vastgesteld met als doel de realisatie 1.500 nieuwe woningen met tenminste voor 25 jaar een middeldure huurprijs. Deze woningen worden toegewezen aan inkomens met een middeninkomen (1,5 x modaal).

3. De Huisvestingswet biedt onvoldoende instrumenten om effectief te kunnen handhaven.
Maatregel: Actieve lobby bij het Rijk en gemeentelijke inzet op digitale recherchering, aanpak recidive en gerichte acties.

Subsidies van betekenis in 2017

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Vastgoedpremies voor woningcorporaties	20.000	20.300
2	!WOON (voorheen Wijksteunpunt wonen)	5.296	5.931
3	Huurdersvereniging Amsterdam	657	657
4	Wonen boven winkels	500	325
5	Energiecoaches en bespaarpakketten	400	50

1. Corporatiebudget
Het Corporatiebudget wordt vooral gebruikt voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West en in de Kolenkitbuurt, De Banne en Nieuwendam Noord. In 2017 is voor € 20,3 miljoen aan subsidies verleend. Vanwege het grillige verloop in de bouw zijn de aangevraagde subsidies in omvang en bedrag toegenomen, waardoor het plafond sneller bereikt wordt en in dit geval met een verleende subsidie van € 3,6 miljoen tegen het einde van het jaar het begrote bedrag overschreden is.

2. Stichting !WOON
In 2017 is totaal € 5,9 miljoen subsidie verleend aan stichting !WOON. Jaarlijks wordt een subsidie verleend voor de bewonersondersteuning van € 5,3 miljoen. Tevens is in 2017 € 0,6 miljoen verstrekt aan stichting !WOON voor de uitvoering van motie Energieaanpak woningverbeteringen. De kosten zijn gedekt uit Versnellingsmiddelen Duurzaamheid (RVE Ruimte en Duurzaamheid) en uit het programma Woningkwaliteit (RVE Wonen).

3. Huurdersvereniging Amsterdam (HA)
De subsidiebevoorschotting voor de Huurdersvereniging Amsterdam (HA) is per eind juni 2017 bevroren. In de eerste helft van 2017 is HA voor twee termijnen regulier bevoorschot voor in totaal € 328.000. Nadien zijn alleen de salarissen en een aantal noodzakelijke kosten betaald voor in totaal € 132.000. Per 28 november 2017 is de subsidierelatie met de HA beëindigd en om die reden is het resterende deel van de begrote subsidie van € 0,2 miljoen niet uitbetaald. Dit bedrag is opgenomen op de balans.

4. Wonen boven Winkels
In 2016 is een reserve ingesteld om de vernieuwde subsidieregeling Wonen boven winkels gemeente Amsterdam uit te voeren. In 2017 is er totaal € 0,3 miljoen aan subsidies verstrekt. De resterende middelen van € 125.000 worden in 2018 ingezet voor het verstrekken van subsidies.

5. Energiecoaches en bespaarpakketten (Warme Voeten)
Bij de Voorjaarsnota is aangeven dat de onttrekking uit de Reserve Warme Voeten in 2017 beperkt blijft tot € 50.000. De reden hiervan is dat het energiecoachproject van !WOON vertraging heeft opgelopen, waardoor de tweede fase pas in 2018 kan starten. Daarom is het bedrag van de begrote uitgaven van € 0,4 miljoen naar beneden bijgesteld tot € 50.000. Er resteert nu nog € 0,5 miljoen in de Reserve Warme Voeten. Naar verwachting zal dit budget in 2018 geheel worden besteed aan energiecoachprojecten.

Portefeuillehouder: wethouders Van der Burg en Ivens

3.9.4 Grond en ontwikkeling

Gebieden ontwikkelen en grond uitgeven ten behoeve van de ontwikkeling van woningen en ander vastgoed.

Belangrijke ontwikkelingen

De afgelopen vier jaar zijn in Amsterdam 26.538 woningen in aanbouw genomen. Dit is ruim boven de verwachting uit 2014 bij de start van de nieuwe coalitie. De doelstelling van het Actieplan Woningbouw is ruimschoots gehaald. In 2017 is het volgende bereikt:

- Er zijn 7.264 permanente woningen in aanbouw genomen, waarvan 1.856 in voorheen lege kantoorpanden;
- De Amsterdamse corporaties hebben samen 1.308 sociale huurwoningen in aanbouw genomen, naast 1.252 particuliere sociale huurwoningen. Bij elkaar een toevoeging van 2.560 sociale huurwoningen;
- Er zijn in 2017 1.170 middeldure huurwoningen in aanbouw genomen. Het in juni 2017 door de gemeente vastgestelde Actieplan Meer Middeldure huur moet zorgen voor betaalbaarheid van de woningen op de langere termijn. Bij transformatie en bij nieuwe erfpachtuitgiften geldt dat woningen kleiner dan 40 m² een maximale huur hebben onder de liberalisatiegrens;
- Er zijn 1.823 koopwoningen in aanbouw genomen, waarvan 359 woningen via zelfbouw. Drie projecten voor wooncoöperatieven zijn voorbereid;
- Er zijn in 2017 in totaal 1.559 woningen voor jongeren en studenten in aanbouw genomen. De productie voor de gehele periode 2014-2018 ligt op schema;
- Voor commerciële functies, zoals kantoren (met name Zuidas), bedrijfsruimten, winkels en hotels, is in 2017 grond uitgegeven voor de realisatie van 227.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo);
- In nieuwe tijdelijke complexen worden jonge statushouders gemengd met jongeren en studenten in een community. Project Riekerhaven heeft in 2017 navolging gekregen van de projecten Karmijn, WASA Student Village en Van Lohuizenlaan;
- De raad heeft bij het vaststellen van de Woonagenda ingestemd met een programmatische verdeling van 40-40-20. De concretisering hiervan voor de lopende projecten is vastgelegd in spelregels;
- Het starten van nieuwe projecten is hard nodig om de productie op de middellange termijn op niveau te houden. In 2017 is daarom verder gewerkt aan nieuwe gebiedsontwikkelingsplannen, bijvoorbeeld de locaties vanuit Koers2025.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Hoogwaardige gebieds- en vastgoedontwikkeling.
We realiseren duurzame woon- en bedrijvenmilieus met aantrekkelijke publieke verblijfsruimten waarmee we bijdragen aan een divers (woning)aanbod en een aantrekkelijke en gemengde stad voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Er is aandacht voor de betaalbaarheid van woningen door hierop te sturen in de planvorming, bij tenders en door de bouwproductie te monitoren. Zie indicatoren activiteiten verderop.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In diverse nieuwe gebieden (onder andere Houthavens, Zeeburgereiland, IJburg, Zuidas, Noord, Ringzone West) is gewerkt aan de planvorming en uitvoering van ruimtelijke plannen. Om de diversiteit in het woningaanbod te vergroten is met specifieke projectteams gewerkt aan de tijdelijke huisvesting van statushouders, zelfbouw en studenten- en jongerenhuisvesting. Met het actieplan middelduur huur en de spelregels 40-40-20 is gestuurd op de betaalbaarheid en diversiteit van het woningaanbod.

Doel 2 Activiteiten A B C D E

Amsterdam heeft voldoende bouwgrond voor (de toenemende vraag naar) woningen en andere functies.
Amsterdam zorgt voor voldoende bouwproductie en werkt aan locaties waarmee de bouwproductie kan worden versneld om aan de vraag te voldoen.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
2.1 Totaal aantal nieuwe woningen.	5.203 (2014)	>5.000	7.264	2018 2019 2020	>5.000 >5.000 >5.000
2.2 Aantal gebouwde woningen per 1.000 woningen.	6,6 (2014)	nvt	11,5	2018 2019 2020	n.v.t. n.v.t. n.v.t.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In 2017 is de bouw van 7.264 nieuwe woningen gestart. Voor het vierde jaar op rij komt de nieuwbouw daarmee uit boven de 5.000 woningen. Ook de doelstellingen voor de bouw van sociale woningen, jongerenwoningen en middeldure huurwoningen zijn in 2017 behaald. Alleen voor de studentenwoningen is de doelstelling niet behaald. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat een aantal grote studentenhuisvestingsprojecten met een totaal van circa 1.700 eenheden is doorgeschoven naar begin 2018. We verwachten dat de doelstelling van 10.500 eenheden voor de periode 2015 – 2018 wel wordt behaald.

Doel 3 Activiteiten C D E

Een goed gebruik van het beschikbare vastgoed.
Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar nieuwe functies, bijvoorbeeld voor wonen.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Met transformaties van kantoorvastgoed is in 2017, 200.000 m^2 getransformeerd. Transformatie kan door het gebouw te verbouwen tot woningen en soms vindt er sloop en nieuwbouw plaats waardoor er een grotere dichtheid aan woningen kan komen. Door transformatie van vastgoed zijn 1.856 woningen gerealiseerd.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 2

Uitwerken van de planvorming bij gebiedsontwikkelingsprojecten.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicatoren en streefwaarden bepaald.

Activiteit B Doelen 1 2

Saneren vervuilde grond en coördineren van grondstromen.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicatoren en streefwaarden bepaald.

Activiteit C

Doelen 1 2 3

Programmeren bouwproductie en uitvoeren programma's zelfbouw, jongeren- en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
C.1 Start bouw nieuwe sociale woningen (incl. jongeren- en studentenwoningen) door woningcorporaties.	1.787 (2014)	1.200	1.308	2018 1.200 2019 1.200 2020 1.200
C.2 Aantal jongeren en studentenwoningen (nieuw en transformatie/zelfstandig en onzelfstandig).	1.076 (2014)	2.625	1.565	2018 2.625 2019 2.625 2020 2.625
C.3 Nieuw gerealiseerde middeldure huurwoningen.	800	900	1.170	2018 1.500 2019 1.500 2020 1.500

Activiteit D

Doelen 1 2 3

Selecteren en contracteren van investeerders in gebieds- en vastgoedontwikkeling.
Voor deze activiteit zijn bij de Begroting 2017 geen indicatoren en streefwaarden bepaald.

Activiteit E

Doelen 1 2 3

Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen en andere functies.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
E.1 Aantal m^2 getransformeerde kantoren.	60.000	>60.000	200.000	2018 >60.000 2019 >60.000 2020 >60.000
E.2 Totaal aantal woningen door transformatie.	1.229 (2014)	>1.250	1.856	2018 >1.250 2019 >1.250 2020 >1.250

Verbonden partij(en)

Schiphol Area Development Company N.V.
De gemeente is aandeelhouder van Schiphol Area Development Company N.V. (SADC) met als doel om in regionaal verband hoogwaardige, bereikbare, (inter)nationaal concurrerende werklocaties te ontwikkelen rond Schiphol. In 2017 heeft de gemeente Amsterdam samen met SADC in een deelneming (Lutkemeer CV/BV) gewerkt aan de ontwikkeling van het bedrijventerrein Business Park Amsterdam Osdorp in stadsdeel Nieuw-West.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.4	**Baten** 869,2	**Lasten** 867,3

Bodemsanering en nazorg

Activiteit B

Baten	2,5
Lasten	37,1

In 2017 is de nazorg van de bodemsanering van de Diemerzeedijk en de Volgermeerpolder en enkele kleine nazorglocaties voortgezet. Er is ook invulling gegeven aan het Programma Aanpak Spoedlocaties Amsterdam (PASA) met de uitvoering (bodemsanering) van diverse milieu-hygiënische projecten. Daarnaast zijn bij de gronddepots vele tonnen aan grond verwerkt en vervolgens hergebruikt in verschillende projecten. De kosten worden grotendeels gedekt vanuit de reserve Bodemsanering en Nazorg waarin de specifiek toegekende Rijksmiddelen zijn opgenomen.

De baten in 2017 waren € 2,5 miljoen en bestaan uit twee onderdelen.

- Bij de gronddepots is in totaal € 0,5 miljoen aan externe opbrengsten ontvangen voor het verwerken van grondstromen;
- Er is € 2 miljoen aan de reserve bodemsanering onttrokken ter dekking van de gemaakte kosten in 2017 voor de stedelijke bodemsaneringsprojecten en nazorg.

De lasten bedroegen € 37,1 miljoen:

- In 2017 is € 9,0 miljoen uitgegeven aan de stedelijke bodemsaneringsprojecten (gasfabrieken, spoedlocaties), de exploitatie van nazorglocaties (Diemerpark, Volgermeerpolder) en gronddepots en onderzoek naar explosieven;
- Er is € 3,5 miljoen aan interne opbrengsten gerealiseerd op de grondepots voor het verwerken van de grondstromen van gemeentelijke projecten. Daarnaast is € 2,2 miljoen aan rente op de reserve stedelijke bodemsanering en nazorg ontvangen. In verband met het netteren van de begroting zijn deze interne posten als negatieve lasten verantwoord;
- Aan de reserve stedelijke bodemsanering en nazorg is een bedrag van € 33,1 miljoen gedoteerd. Het grootste deel hiervan betreft specifieke Rijksmiddelen bestemd voor de bodemsaneringsopgaven in Amsterdam.

Grondexploitatie

Activiteit A D

Baten	863,3
Lasten	818,5

In 2017 zijn veel resultaten behaald in de gebiedsontwikkelingsprojecten, waaronder de vaststelling van de investeringsbesluiten Elzenhagen Zuid, Sluisbuurt en Gerrit Mannourystraat. Ook is het participatietraject Hamerkwartier afgerond en is het landmaakbesluit (82 hectare) voor Strandeiland (IJburg) vastgesteld. Verder heeft de Publicatie Tender 3D (Buiksloterham) plaats gevonden. Tender 3D is één van de drie pilot projecten in het kader van de 'Roadmap Circulaire Gronduitgifte'. Uniek aan deze tender is het selectiecriterium 'circulair bouwen'. Ook de kavels van de eerste tranche van Centrumeiland (IJburg) zijn in 2017 op de markt gebracht. In totaal gaat het om ongeveer 260 zelfbouwwoningen en een innovatieve circulaire tender van 7.500 m². De voorbereiding van de aanleg van de Javabrug is in het laatste kwartaal van 2017 opgestart. De voorbereidingsfase loopt naar verwachting nog tot en met 2020.

In Zuidas is gestart met de bouw van onder andere het iconische gebouw Valley (een vernieuwend en duurzaam ontwerp, met onder andere woningen, kantoren en culturele voorzieningen) en met de bouw van de ondergrondse fietsparkeergarage in de Strawinskylaan en met het gebouw Hourglass aan de Buitenveldertselaan (met onder andere kantoorruimte en een appartementenhotel).
Verder heeft in november 2017 de Europese Raad definitief gekozen voor Zuidas als nieuwe vestigingslocatie voor de European Medicines Agency (EMA). Het Zuidasgebied is aan de westkant uitgebreid en het college heeft ingestemd met verdere planvorming voor dit nieuw stuk Zuidas, genaamd 'Verdi'.

Na een aanbestedingsperiode van ruim twee jaar is het project Zuidasdok op 15 februari 2017 definitief gegund aan de combinatie ZuidPlus (Heijmans, Fluor en HOCHTIEF). In 2017 heeft ZuidPlus zijn organisatie gemobiliseerd en is begonnen met de eisenanalyse en het voorontwerp en het voorbereiden van aanvullende toestandsonderzoeken en conditionerende werkzaamheden.

In 2017 zijn € 801 miljoen aan baten en € 756 miljoen aan lasten gerealiseerd. Een uitgebreide toelichting op de financiële stromen die samenhangen met de grondexploitaties, het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

De belangrijkste batenpost betreft de daadwerkelijke opbrengsten in de grondexploitaties in 2017. Het gaat dan om een bedrag van € 471 miljoen, waarvan € 418 miljoen aan gronduitgiften en € 53 miljoen aan overige inkomsten, zoals subsidiebijdragen, opbrengsten tijdelijke exploitatie en verkoop van panden. Deze opbrengsten zijn gerealiseerd in een groot aantal van de circa 200 gemeentelijke grondexploitaties. De grootste inkomsten zijn gerealiseerd in de projecten Zuidas, Houthavens, Sportheldenbuurt, Overhoeks en Amstelkwartier.

Naast de opbrengsten in de grondexploitaties hebben in 2017 administratieve verrekeningen (voor een bedrag van in totaal € 330 miljoen) met balansposten plaatsgevonden. Dit zijn geen opbrengsten voor de gemeente, maar moeten conform het BBV wel onder de baten worden verantwoord.

- Winstnemingen zijn het gevolg van inkomsten uit het verleden. Winstnemingen worden uit de grondexploitaties gehaald en toegevoegd aan de reserves. Afgesloten plannen met een positief saldo worden verrekend met de reserves. De winstnemingen, planafsluitingen en overige verrekeningen telden in 2017 op tot een bedrag van € 205 miljoen;
- Aan de reserve Vereveningsfonds en Zuidas is in totaal een bedrag van € 114 miljoen onttrokken. Ten behoeve van de dotatie aan de voorziening plantekorten voor het dekken van voorinvesteringen bij nieuwe plannen en ter dekking van de kosten die met beide reserves worden verrekend is een bedrag van € 73 miljoen onttrokken aan de reserves Vereveningsfonds en Zuidas. Daarnaast is een bedrag van € 45 miljoen onttrokken aan de reserve Vereveningsfonds en afgedragen aan de algemene middelen conform besluitvorming bij de Voorjaarsnota's 2016 en 2017;
- Overige baten van € 7 miljoen. Dit betreft voornamelijk een vrijval vanuit de voorziening plantekorten.

De belangrijkste posten bij de lasten zijn de uitvoerings- en proceskosten van de circa 200 actieve plannen en de kosten die rechtstreeks met het Vereveningsfonds worden verrekend. Deze kosten bedroegen in 2017 in totaal € 268 miljoen. Het gaat dan om de kosten van het bouwrijp maken van kavels, het aanleggen van de openbare ruimte, het realiseren van tunnels, bruggen en andere infrastructuur gerelateerd aan de gebiedsontwikkelingsprojecten, verwervingen, kosten voorbereiding en toezicht en proceskosten. De grootste investeringen vonden plaats in de projecten Zuidas, Houthavens (vooral voor de Spaardammertunnel), de oostelijke ontsluiting van IJburg en het Havenstraatterrein.

Naast de kosten in de grondexploitaties hebben in 2017 administratieve verrekeningen (voor een bedrag van in totaal € 488 miljoen) met balansposten plaatsgevonden. Dit zijn geen kosten voor de gemeente, maar moeten conform het BBV wel onder de lasten worden verantwoord.

- Het saldo van de kosten en opbrengsten in de grondexploitaties wordt geactiveerd op de balans in het onderhanden werk. De geldstromen in de grondexploitatie hebben immers geen effect op de algemene middelen, maar moeten wel zichtbaar zijn in de exploitatie (conform BBV-regelgeving). Daarnaast vindt ook bij winstnemingen en planafsluitingen een verrekening met het onderhanden werk plaats. Onder de lasten is in totaal een bedrag van € 253 miljoen geactiveerd op de balans;
- Aan de reserve Vereveningsfonds en Zuidas is € 233,9 miljoen gedoteerd. De dotatie bestaat voornamelijk uit de winstnemingen en planafsluitingen in de grondexploitaties;

- Aan de voorziening plantekorten is per saldo een bedrag van € 37 miljoen gedoteerd. Dit is het gevolg van het vaststellen van nieuwe plannen en het voorzien van de bijbehorende voorinvesteringen. Daarnaast zijn de resultaten van de bestaande plannen met een tekort bij de laatste actualisatie over het algemeen verbeterd waardoor de toename van de voorziening als gevolg van het vaststellen van nieuwe plannen is beperkt.
- Er is in totaal € 16 miljoen aan rente ontvangen ten behoeve van de reserves en voorzieningen. In verband met het netteren van de begroting is rente als een negatieve last verantwoord.

Het saldo van baten en lasten bij dit product bedraagt € 45 miljoen. Dit betreft de door de raad vastgestelde uitnames uit het Vereveningsfonds, zoals toegelicht bij de baten. De geldstromen hebben verder geen relatie met de algemene middelen, omdat de lasten en baten worden verrekend met de grondexploitaties, reserves (Vereveningsfonds en Zuidas) en voorzieningen.

Tijdelijke en permanente transformaties **Activiteit C**

Baten	-
Lasten	1,0

Er is in 2017 gewerkt aan verschillende nieuwe broedplaatsen in de stad. Voor de realisatie van de broedplaatsen Contact, Lizzy, Lola Posse, BOGOTÀ, ISO, GinDS en Ruigoord is in totaal € 1,5 miljoen euro aan subsidie beschikbaar gesteld. Daarnaast is een bedrag van € 0,6 miljoen uitgegeven aan het begeleiden van broedplaatsinitiatieven. De kosten worden voor € 1,1 miljoen gedekt uit ISV middelen (negatieve last). Per saldo betekent dit een bedrag van € 1,0 miljoen aan lasten.

Woningbouw **Activiteit C D E**

Baten	3,4
Lasten	10,7

De in de begroting vastgestelde doelstellingen voor de bouw van woningen, sociale woningen, jongerenwoningen en middeldure huurwoningen zijn in 2017 behaald. Alleen voor de studentenwoningen is de doelstelling niet behaald. Door het doorschuiven van projecten naar 2018. De voorbereidingen voor de huisvesting van statushouders ligt op koers. De bijdragen aan de woningcorporaties voor de 1e en 2e tranche van de tijdelijke huisvestingsprojecten zijn inmiddels contractueel vastgelegd. De projecten Kruislaan, Daguerrestraat en ACTA worden in 2018 opgeleverd.

De baten van € 3,4 miljoen bestaan voornamelijk uit de onttrekking aan de reserve bouwstimulering ter dekking van de programma's jongeren en studentenhuisvesting, transformaties, zelfbouw, woningbouwregie en de huisvesting van de statushouders.

De lasten van € 10,7 miljoen bestaan voornamelijk uit de kosten van de programma's jongeren en studentenhuisvesting, transformaties, zelfbouw, woningbouwregie, de huisvesting van de statushouders en het uitwerken van verschillende beleidsproducten.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	740,7	631,0	684,1	53,1
Lasten	637,9	626,8	556,7	-70,0
- Saldo van baten en lasten	102,7	4,2	127,4	123,1
Onttrekking reserves	354,9	227,8	122,6	-105,2
Toevoeging reserves	470,8	224,3	248,1	23,8
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-115,8	3,6	-125,5	-129,1
Subtotaal stedelijk	**-13,1**	**7,8**	**1,9**	**-5,9**
Gebiedsgericht werken				
Baten	38,5	11,7	62,5	50,8
Lasten	39,4	11,6	62,5	50,9
- Saldo van baten en lasten	-0,8	0,1	-0,0	-0,1
Onttrekking reserves	1,0	-	-	-
Toevoeging reserves	0,6	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0,4	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,4**	**0,1**	**-0,0**	**-0,1**
Totalen programma 9.4	**-13,5**	**7,9**	**1,8**	**-6,0**

Toelichting stedelijk

De financiële stromen in de grondexploitaties, het Vereveningsfonds en reserve Zuidas worden verantwoord in dit programmaonderdeel. Deze lopen conform de voorschriften van het BBV door de exploitatie (baten en lasten) en worden vervolgens verrekend met de balans (onderhanden werk, reserves, voorzieningen en immateriële vaste activa). Daarom zijn in de financiële cijfers ook substantiële administratieve verrekeningen met balansposten opgenomen. In de paragraaf Grondbeleid zijn de stromen in de grondexploitaties, Vereveningsfonds en Zuidas uitgebreider toegelicht.

Baten

De totale baten van € 684,1 miljoen zijn € 53,1 miljoen hoger dan begroot. De hogere baten worden als volgt verklaard:

- Eind 2017 hebben nog enkele gronduitgiften plaatsgevonden die pas in 2018 waren verwacht. Dit is de belangrijkste reden dat de opbrengsten € 29,3 miljoen hoger zijn uitgevallen dan begroot;
- Een afwijking van € 40,7 miljoen door hogere tussentijdse winstnemingen, planafsluitingen en overige verrekeningen in de grondexploitaties. De hoge winstnemingen zijn een gevolg van hogere gerealiseerde inkomsten, die vooral in financieel positief geraamde plannen zijn gerealiseerd zoals in Overhoeks, Houthavens, Sportheldenbuurt en Amstelkwartier;
- De vrijval vanuit de voorziening plantekorten is € 16,6 miljoen lager dan begroot. De verbetering van de resultaten in negatieve plannen is namelijk niet als vrijval geboekt, maar heeft tot een lagere dotatie aan de voorziening geleid (zie toelichting bij de lasten);
- Daarnaast zijn er nog diverse relatief kleine mutaties met een negatieve afwijking van € 0,3 miljoen.

Lasten
De totale lasten van € 556,7 miljoen zijn € 70,0 miljoen lager dan begroot. De lagere lasten hebben de volgende oorzaken:

- De kosten in de grondexploitaties en het Vereveningsfonds in 2017 bedragen € 268 miljoen. Dit is € 43,2 miljoen lager dan begroot doordat daadwerkelijke uitgaven doorschuiven naar 2018. Dit effect doet zich voor in veel van de circa 200 projecten;
- Voor de plannen met een negatief saldo van de grondexploitatie wordt een voorziening getroffen in de voorziening plantekorten. De stand van de voorziening wordt beïnvloed door de vaststelling van nieuwe plannen, de afsluiting van plannen en de verandering van de saldi van doorlopende plannen als gevolg van de actualisatie. De dotatie aan de voorziening was in 2017 € 107,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt doordat de besluitvorming over een aantal voorinvesteringen is doorgeschoven naar 2018. Daarnaast zijn de resultaten van de negatieve plannen over het algemeen verbeterd als gevolg van de laatste actualisatie van de plannen;
- Het saldo van de kosten en opbrengsten in de grondexploitaties moet met de balans worden verrekend. Hierdoor hebben de geldstromen in de grondexploitaties geen effect op de algemene middelen, maar zijn ze wel zichtbaar in de exploitatie (conform BBV-regelgeving). Daarnaast vindt ook bij winstnemingen en planafsluitingen een verrekening met de balanspost onderhanden werk plaats. De verrekening met het onderhanden werk is opgenomen onder de lasten en is € 101,4 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door zowel de hogere opbrengsten en winstnemingen in de grondexploitaties als de lagere kosten in de grondexploitaties;
- De verschillende activiteiten van het actieplan woningbouw hebben € 17,5 miljoen minder kosten gemaakt dan begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door de tijdelijke huisvestingsprojecten voor statushouders. Hier is vertraging ontstaan in de uitvoering waardoor de bestedingen doorschuiven naar 2018. Deze vertraging werd veroorzaakt door complexe juridisch-planologische procedures en een tekort aan bouwmaterieel;
- De lasten voor bodemsanering zijn € 2,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt doordat de kosten van bodemsaneringsprojecten € 1,5 miljoen lager zijn dan begroot, omdat een aantal projecten en daarmee de bestedingen zijn vertraagd. Daarnaast zijn de lasten bij de gronddepots € 1,3 miljoen lager, doordat de interne opbrengsten € 1,3 miljoen hoger zijn. Door het netteren van de begroting leidt dit tot lagere lasten.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel grond en ontwikkeling heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 0,1 miljoen voor gebiedsgericht werken. Dit is een gevolg van hogere baten van € 62,5 miljoen en hogere lasten van € 62,5 miljoen.

Baten
De totale baten van € 62,5 miljoen zijn € 50,8 miljoen hoger dan begroot. Bij de afronding van de grondexploitaties zijn de baten en lasten van de nog lopende projecten (zoals Archiefterrein, Stadionplein, Kolenkitbuurt en de Piggelmeewoningen) afgewikkeld naar de balans als Onderhanden Werk. Tegenover deze baten staat een even grote overschrijding aan de lastenkant.

Lasten
De lasten van totaal € 62,5 miljoen zijn € 50,9 miljoen hoger dan begroot. Tegenover deze lasten staan ook extra baten. Bij de afronding van de grondexploitaties zijn de baten en lasten van de nog lopende projecten afgewikkeld naar de balans als Onderhanden Werk.

Reserves

Onttrekking
De afwijkingen in de mutaties van de reserves worden grotendeels verklaard door de mutaties in de grondexploitaties en voor een deel als gevolg van doorschuiven van activiteiten. De totale onttrekking aan de reserves van € 122,6 miljoen is € 105,2 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste afwijkingen zijn:

- Reserve Vereveningsfonds: € 110,0 lagere onttrekking voornamelijk veroorzaakt door een lagere dotatie aan de voorziening plantekorten zoals hierboven reeds toegelicht;
- Reserve Zuidas: de onttrekking aan de reserve Zuidas bedroeg € 19,8 miljoen waar geen onttrekking was begroot. Dit is het gevolg van een nieuwe werkwijze voor het verrekenen van kosten met de reserve (jaarlijkse bijdrage aan Zuidasdok is verrekend) en dotatie aan voorziening plantekorten;
- Reserve Bouwstimulering: de onttrekking is € 14,3 miljoen lager doordat activiteiten zijn verschoven naar 2018. Het gaat dan met name om de tijdelijke huisvestingsprojecten voor statushouders;
- Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg: de onttrekking is € 0,7 miljoen lager in verband met lagere uitvoeringskosten doordat stedelijke bodemsaneringsprojecten zijn vertraagd.

Toevoegingen
De totale toevoeging aan de reserves van € 248,1 miljoen is € 23,8 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste afwijkingen zijn:

- Reserve Vereveningsfonds: € 19,1 miljoen hoger dan begroot, voornamelijk veroorzaakt door hogere winstnemingen en planafsluitingen;
- Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg: bij de decembercirculaire is een aanvullende uitkering vanuit Rijksmiddelen ontvangen voor bodemsanering van € 8,7 miljoen. Deze middelen zijn toegevoegd aan de reserve;
- De lagere dotatie van € 4,0 miljoen aan de reserve Zuidas wordt veroorzaakt door een lagere winstnemingen als gevolg van aangepaste systematiek van winstnemingen conform de BBV richtlijnen.

Saldo
De negatieve afwijking van € 5,9 miljoen na verrekening met de reserves heeft twee belangrijke oorzaken. Uit het gemeentefonds is een additionele bijdrage van € 8,7 miljoen ontvangen voor de nazorg van de bodemsanering Volgermeerpolder. Dit bedrag is ontvangen bij de algemene dekkingsmiddelen en aan de reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg toegevoegd. Dit leidt tot een negatieve afwijking van € 8,7 miljoen in programma 9.4, maar bij de algemene dekkingsmiddelen tot een positieve afwijking van € 8,7 miljoen. Gemeentebreed is er daardoor geen effect op het jaarrekeningresultaat. Daarnaast zijn de werkzaamheden voor de Javabrug in het laatste kwartaal van 2017 van start gegaan. Daarom is slechts € 0,3 miljoen uitgegeven in 2017, terwijl het bij de Voorjaarsnota 2017 toegekende budget € 3,2 miljoen was. Dit betekent een positieve afwijking van € 2,9 miljoen. Voorgesteld wordt om het resterende budget over te hevelen naar 2018 om de resterende voorbereidingskosten te kunnen dekken.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 9.4 Grond en ontwikkeling**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Vereveningsfonds	385,1	140	-204,1	162,5	-94,2	22,5	109,9	453,4
Zuidelijke IJ-oevers (POR)	12,1	-	-4,7	0	-4,5	-	0,2	7,6
Reserve Stedelijke bodemsanering en nazorg	62,3	24,4	-2,7	33,1	-2	8,7	0,7	93,4
Reserve Bouwstimulering	50,3	-	-16,3	0	-2,1	-	14,2	48,2
Reserve Zuidas	207,9	75,4	-	71,4	-19,8	-4	-19,8	259,5
Totalen	**717,7**	**239,8**	**-227,8**	**267,0**	**-122,6**	**27,2**	**105,2**	**862,1**

Aan de reserve Vereveningsfonds is een hoger bedrag gedoteerd door hogere winstnemingen en planafsluitingen. De lagere onttrekking wordt veroorzaakt door een lagere dotatie aan de voorziening plantekorten. Daarnaast is conform de samenwerkingsafspraken met de Amsterdamse woningcorporaties nog een bedrag van € 18,9 miljoen gedoteerd aan de reserve Vereveningsfonds de dotatie is verantwoord in programma A1 Erfpacht.

De hogere dotatie aan de reserve Stedelijke bodemsanering en nazorg van € 8,7 miljoen betreft de aanvullende bijdrage van het Rijk voor de stedelijke bodemsanering. Door een hoger exploitatieresultaat is een lager bedrag aan de reserve onttrokken dan begroot.

Als gevolg van het doorschuiven van activiteiten naar 2018 is de onttrekking aan de reserve Bouwstimulering lager dan begroot.

De lagere dotatie van € 4,0 miljoen aan de reserve Zuidas wordt veroorzaakt door een lagere winstnemingen als gevolg van aangepaste systematiek van winstnemingen conform de BBV richtlijnen. De onttrekking is het gevolg van een nieuwe werkwijze voor het verrekenen van kosten met de reserve.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 9.4 Grond en ontwikkeling**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen	22,7	-	-9,0	0,3	-8,1	0,3	0,9	14,9
Totalen	**22,7**	**-**	**-9,0**	**0,3**	**-8,1**	**0,3**	**0,9**	**14,9**

De voorziening grondgerelateerde kosten buiten de grondexploitatie is ingesteld om bijdragen aan derden te kunnen dekken die het gevolg zijn van gemaakte afspraken. Deze externe bijdragen zijn gerelateerd aan de gebiedsontwikkeling in Amsterdam en worden gedekt uit het Vereveningsfonds. Het gaat dan bijvoorbeeld om toegezegde bijdragen aan woningcorporaties vanuit het gronddeel van het voormalige Stimuleringsfonds en bijdragen aan infrastructurele projecten die niet door de gemeente worden uitgevoerd. In 2017 heeft de afrekening van project Spoorstrook Zuid plaatsgevonden voor een bedrag van € 8,1 miljoen. Daarnaast zijn de onderliggende ramingen van de uitgaven geactualiseerd waardoor de voorziening met € 0,3 miljoen is opgehoogd.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040: Economisch sterk en duurzaam;
- Samenwerkingsafspraken met corporaties en huurder;
- Nota Grondprijsbeleid;
- Actieplan Woningbouw.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's

1. Minder woningbouwproductie dan beoogd door onvoldoende bouwrijpe grond.
Maatregel: Ontwikkeling nieuwe locaties (onder andere Koers 2025).

2. Lagere opbrengsten door het wegvallen van de vraag naar bouwrijpe locaties waardoor de financiële uitvoerbaarheid van de gebiedsontwikkeling in gevaar komt.
Maatregel: Productie aanpassen aan de marktvraag, voorinvesteringen vooraf dekken en marketingactiviteiten (onder meer vastgoedbeurzen).

3. Beoogde programmering sluit niet aan bij de ontwikkeling van de stad.
Maatregel: Aandacht voor programmering bij tenders en uitvoeren specifieke programma's (zelfbouw, jongeren en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen).

Ontwikkeling in 2017: Het risico op een tekort aan bouwrijpe grond heeft zich in 2017 niet voorgedaan getuige het hoge aantal woningen waarvan de bouw gestart is. Deze nieuwe woningen zijn verdeeld over alle segmenten en de doelstellingen voor wat betreft sociale huur en middeldure huur zijn behaald. Het risico dat de beoogde programmering niet wordt gerealiseerd, heeft zich daarmee niet voorgedaan. Om beide risico's voor de toekomst te beheersen is in 2017 gewerkt aan vele nieuwe plannen (onder andere vanuit Koers 2025). Ook het risico op lagere opbrengsten heeft zich niet voorgedaan in 2017. De opbrengsten waren hoger dan begroot vanwege de huidige hoogconjunctuur en de grote vraag naar woningen en ander vastgoed in Amsterdam. De genoemde beheersmaatregelen zijn toegepast om het risico in de toekomst te beperken. Het gaat dan vooral om het vooraf dekken van grote voorinvesteringen.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Stimuleringsbijdrage Jongeren- en Studentenhuisvesting	1.000	400
3	Broedplaatsen en atelierwoningen	1.000	1.473

Portefeuillehouder: gebiedswethouders

3.9.5 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.5	Baten 114,0	Lasten 130,1

Gemeentelijk vastgoed

Baten	0,4
Lasten	1,5

Op dit beleidsterrein zijn de stadsdelen niet actief.

Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Baten	42,5
Lasten	37,9

In alle stadsdelen is de vraag naar WABO-vergunningen (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) groter dan voorzien. De ontwikkeling van nieuwe instrumenten bij bouwtoezicht gaat tegelijkertijd ook door. In Centrum zijn vanaf 2017 vergunningen voor nieuwe hotels of voor de uitbreiding van bestaande hotels nagenoeg uitgesloten. Ook geldt hier een stop op onder meer winkels gericht op toeristen en dagjesmensen, en winkels waar voedsel voor directe consumptie verkocht wordt. Dit draagt bij aan het behoud van de functiemenging in de binnenstad.
In Oost is een aantal projecten opgepakt in het kader van brandveiligheid. Zo zijn we bijvoorbeeld bezig geweest met kinderdagverblijven, zorginstellingen, hoge gebouw (naar aanleiding van de brand in Londen) en parkeergarages. Bij kinderdagverblijven hebben we ons gericht om gezamenlijk met brandweer en eigenaar de brandveiligheid te verbeteren, onder andere door risicogericht toezicht te houden. Ook bij parkeergarages hebben we een soortelijke insteek toegepast.

Wonen en stedelijke vernieuwing

Baten	8,6
Lasten	28,2

In alle delen van de stad zijn herontwikkelingen in gang gezet of afgerond. Daarbij is aandacht voor verscheidenheid in woonconcepten, woningen in de verschillende segmenten en plinten met maatschappelijke voorzieningen. In een aantal gevallen worden bestaande gebouwen getransformeerd naar onderwijsvoorzieningen.

In Centrum is gewerkt aan de herontwikkeling van de voormalige V&D op het Rokin. Daarnaast zijn (zorg)woningen aan de Plantage Middenlaan en de Groenmarkt en in het voormalige Prinsengrachtziekenhuis opgeleverd. In Oost en Zuid zijn grote transformatieprojecten in de bestaande stad, goed voor honderden nieuwe woningen, gestart, waaronder een substantieel aantal middensegment-, ouderen- en sociale woningen. In Zuidoost worden monofunctionele kantoorgebieden, zoals Urban District en Paasheuvelweggebied, getransformeerd naar een gemengde stadswijk met maatschappelijke voorzieningen en scholen.

Grond en ontwikkeling

Baten	62,5
Lasten	62,5

In meerdere stadsdelen is gestuurd op de bouwproductie, zowel op grootstedelijke als op kleinere projecten. Belangrijk is dat we steeds de variatie en bereikbaarheid van woningen met name ook voor de lagere- en middeninkomens centraal stellen.

In Nieuw-West ligt de nadruk op woningen voor jongeren, middeninkomens en herhuisvesting van grote gezinnen. Voorbeeld is Little Manhattan waar voor jongeren en studenten bijna 900 woningen zijn gebouwd. In West is er integraal aandacht geweest voor verbetering van de sociale cohesie en voor een gezond ondernemingsklimaat. In Zuidoost is het project Emerald afgerond aan de noordkant van de E-buurt. Dit is een mix van ruim 170 zelfbouw, koop en huurwoningen. Het project is winnaar van de Amsterdamse Nieuwbouwrijs 2017.

Programma 10
Portefeuillehouders: burgemeester Van Aartsen en wethouders Choho en Kock

3.10 Bestuur en Ondersteuning

De gemeenteraad is volksvertegenwoordiger en stelt de kaders voor het beleid, het college van burgemeester en wethouders voert het beleid uit en de ambtelijke organisatie ondersteunt de beleidsuitvoering door het bestuur te adviseren.

Financiën 2017

(bedragen x € 1 miljoen)

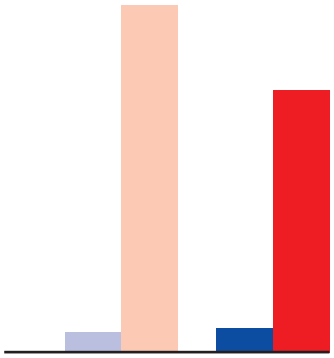

	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,3	4,3
Lasten	60,3	46,2

3.10.1. Bestuur

De dagelijkse besturing van de stad door de gemeenteraad, het college van B en W en de bestuurscommissies.

- Per 1 januari ging het Convenant versterking samenwerking Metropoolregio Amsterdam in tussen Amsterdam, 32 gemeenten, twee provincies en de Vervoerregio. De Vervoerregio Amsterdam was de Stadsregio Amsterdam, maar met alleen nog taken rond verkeer en vervoer. We werken in dit verband samen aan onder andere economische samenwerking, afstemming over ruimtelijke opgaven en bereikbaarheid.
- Het college heeft in februari voor het Europabeleid nieuwe prioriteiten benoemd, waaronder het EU Urban Agenda Partnerschap voor de inclusie van migranten en vluchtelingen, de Brexit, Smart Urban Mobility, en toeristische verhuur in de stad. Ook heeft de raad ingestemd met de evaluatie van het internationale beleid en daarmee een goede basis gelegd voor de komende jaren.
- De gemeenteraad van Weesp onderzocht een mogelijke fusie met Amsterdam of met Gooise Meren. In november besloot de gemeenteraad van Weesp dat Amsterdam de voorkeur heeft. Een definitief besluit volgt in 2018.
- Na de Tweede Kamerverkiezingen werkten we aan het opbouwen van een duurzame relatie met de nieuwe Kamerleden en het nieuwe kabinet.
- De raad heeft in november definitief ingestemd met een nieuw bestuurlijk stelsel met benoemde dagelijks besturen en gekozen stadsdeelcommissies. De zienswijzen van Amsterdammers zijn bij het besluit betrokken.

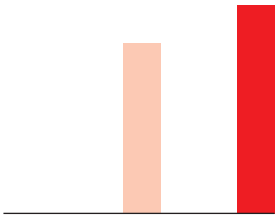

10.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,0	0,0
Lasten	7,7	9,5

nieuw bestuurlijk stelsel

Stadsdelen Belangrijk in de gebieden

De stadsdelen versterken de samenwerking met en bevorderen de participatie van bewoners en ondernemers. Zij maken samen met hen voor alle 22 gebieden in de stad gebiedsplannen en stimuleren actief maatschappelijk initiatief. Bewoners voelen zich steeds meer uitgenodigd om mee te doen en een bijdrage te leveren aan het verbeteren van hun leefomgeving en dienen vaker initiatieven in.

3.10.2. Bestuurs-ondersteuning

Advisering en ondersteuning van het college van B en W en de bestuurscommissies bij het besturen van de stad.

- Met het innovatieteam is gewerkt aan (technologische) innovaties die de levenskwaliteit, aantrekkelijkheid en internationale concurrentiepositie van de stad kunnen verbeteren. In het programma Startup in Residence zijn 20 initiatieven gestart waarbij startups helpen om gemeentelijke vraagstukken op te lossen. Ook is bijgedragen aan het programma Smart Mobility en het Circulaire Innovatieprogramma.
- Met de focusaanpak is het programma Doelgroepenvervoer afgerond en zijn voor woningkwaliteit drie pilots gestart om de overlast van vocht in huizen terug te dringen. Verder is bijgedragen aan de doorontwikkeling van het sociaal domein en zijn projecten opgestart met als doel het verbeteren van de huisvesting van kwetsbare groepen en het aanpakken van het personeelstekort in de publieke sector.

3.10.3. Rekenkamer, ACAM, Ombudsman, Griffie

De gemeenteraad ambtelijk ondersteunen (griffie) en onderzoeken en audits uitvoeren voor raad, college en afdelingen (Rekenkamer, ACAM).

- De ombudsman heeft circa 2130 klachtdossiers behandeld en is betrokken bij het verbeteren van de werkwijze rond het verstrekken van briefadressen, het verder versterken en uitbouwen van het team maatwerk, de effectuering van coulance-beleid bij parkeren, het inrichten van een werkgroep ketenfouten, het versterken van het leren van klachten en het oppakken van de problemen rond meldingen openbare ruimte en zich ingezet bij de klachten rond overlast in de binnenstad.
- De ombudsman startte op eigen initiatief onderzoeken naar de omgang met complexe schuldenproblematiek. En hij onderzocht samen met studenten van de Universiteit van Utrecht de wisselwerking tussen de overheid en burgers in kwetsbare omstandigheden.
- De kinderombudsman heeft klachten van kinderen, jongeren, ouders en professionals onderzocht en onder andere onderzoek gedaan naar daklooosheid onder gezinnen, de situatie van Nederlandse kinderen met een ouder zonder verblijfsvergunning, de vrijwillige ouderbijdrage en deelname aan het schoolreisje.
- ACAM heeft het Amsterdamse jaarverslag over 2016 gecontroleerd. Tegelijk verstrekte de ACAM in mei 2017 een goedkeurende controleverklaring. Ook ondersteunde de ACAM de rekeningencommissie bij haar onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer van de gemeente.
- De griffie heeft de gemeenteraad ondersteund, zodat zij haar taken en verantwoordelijkheden goed kon uitvoeren. Daarnaast heeft de griffie ervoor gezorgd dat de Amsterdammer eenvoudig toegang had tot alle openbare informatie van de gemeenteraad. Met de methode Duisenberg is een pilot uitgevoerd in Amsterdam waarbij vier onderwerpen zijn onderzocht: Participatie en Vestigingsbeleid en Parkeren en Duurzaamheid.
- De Rekenkamer heeft tien onderzoeken uitgebracht. Op verzoek van de raad is een onderzoek gedaan naar de impact van het armoedebeleid op kinderen en is een verkenning uitgevoerd naar de vergunningverlening in de passagiersvaart. Ook is op verzoek van het burgerpanel van de Rekenkamer onderzoek uitgevoerd over 'Evenwichtig woningaanbod' De overige zeven onderzoeken heeft rekenkamer zelf geprogrammeerd en hadden betrekking op de begrotingscyclus van de bestuurscommissies, inhuur van externen, de inzichtelijkheid van de financiële positie, de opvolging van de aanbevelingen onderzoek proceskosten van grondexploitaties, opvang van dak- en thuislozen, subsidieverstrekking bewonersondersteuning en het toezicht op de ACAM. Alle rapporten zijn openbaar en aangeboden aan de betrokken raadscommissies.

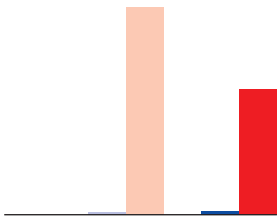

10.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,7	0,4
Lasten	40,7	24,5

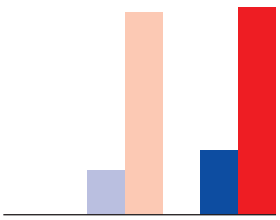

10.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	2,7	3,8
Lasten	11,9	12,2

Bewoners organiseerden zich in stadsdorpen, adopteerden afvalbakken, introduceerden buurtcomposteren als vervanging voor het inzamelen van groenafval. Ze onderhielden moestuinen in het perkje voor de deur, beheerden zelf ontmoetingsruimten of organiseren activiteiten voor buurtbewoners zoals concerten, filmavonden, bustochten en (computer)cursussen. Ondernemers verenigden zich in bedrijfsinvesteringszones en organiseerden zelf de afvalinzameling en het schoonhouden van het winkelgebied.

Portefeuillehouders: burgemeester Van Aartsen en wethouders Choho en Kock

3.10 Bestuur en ondersteuning

Maatschappelijk effect

Vanuit het rapport van de commissie Brenninkmeijer stemde de raad in november in met het collegevoorstel voor een nieuw bestuurlijk stelsel van Amsterdam vanaf 2018. Er komt één bestuur voor Amsterdam met een sterke lokale verankering.
In 2017 traden in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) nieuwe samenwerkingsafspraken in werking. Deze omvatten:

- Een vernieuwde MRA-agenda;
- Een nieuwe overlegstructuur;
- En een nieuwe wijze van financiering.

In maart is hiertoe het MRA convenant ondertekend.
De activiteiten in dit programma zijn ondersteunend aan de stad en het bestuur. Ze helpen bij de maatschappelijke doelen en effecten waarover in de andere beleidsprogramma's wordt gerapporteerd.

Wat hebben we bereikt

Bestuur
Het college werkte ook in 2017 aan het versterken van de samenwerking, zowel op lokaal, regionaal, als op landelijk, Europees en internationaal niveau. Het college vindt een goede samenwerking belangrijk, ook vanuit de gedachte van Amsterdam als verantwoordelijke hoofdstad. Amsterdam heeft in haar ambities niet alleen oog voor de eigen belangen.

De bestuurscommissies voeren (delen van) het gemeentelijk beleid uit. Ze oefenen taken en bevoegdheden uit die door de gemeenteraad, het college en de burgemeester aan hen zijn overgedragen. De belangrijkste taak van de bestuurscommissies is het fungeren als de ogen en oren van de stad.

De gemeenteraad stemde op 15 februari 2017 in met het hoofdlijnenbesluit voor een nieuw bestuurlijk stelsel. Op 30 november 2017 werd definitief besloten tot het invoeren van een nieuw bestuurlijk stelsel in 2018. Er komt één bestuur voor Amsterdam met een sterke lokale verankering. Elk stadsdeel krijgt een door het college benoemd dagelijks bestuur. En er worden stadsdeelcommissies ingesteld die de bewoners zelf per gebied kiezen voor de lokale verankering en ter versterking van de participatie.

Vanaf 1 januari 2017 ging het convenant versterking samenwerking Metropoolregio Amsterdam in tussen 33 gemeenten, twee provincies en de Vervoerregio. De Stadsregio Amsterdam heeft zijn taken beperkt tot verkeer en vervoer en heet nu Vervoerregio Amsterdam.

Het college heeft in februari 2017 haar Europa-prioriteiten geactualiseerd. Het college besloot te werken aan nieuwe prioriteiten waaronder:

- Het EU Urban Agenda Partnerschap voor de inclusie van migranten en vluchtelingen;
- De Brexit;
- Smart Urban Mobility;
- Toeristische verhuur in de stad;
- Projecten vanuit het winnen van de iCapital Award.

In 2017 is de evaluatie van het internationale beleid 2008-2016 afgerond en heeft de raad het goedgekeurd. Daarmee is het een goede basis voor het internationale beleid van de komende jaren. De (loco)burgemeester en wethouders hebben verschillende internationale werkbezoeken afgelegd. Met een delegatie van raadsleden en experts is een bezoek gebracht aan:

- Ramallah;
- Tel Aviv;
- San Francisco;
- New York;
- Seoul;
- Tokio.

Het Europees geneesmiddelenagentschap (EMA) is voor Nederland binnengehaald en komt in Amsterdam. Het EU-agentschap richt zich op het beoordelen en bewaken van de werkzaamheid en veiligheid van medicijnen voor mens en dier, die gebruikt worden binnen de Europese Unie (EU). Amsterdam heeft in overleg met het Rijk de inspanningsverplichting om de verplaatsing voor EMA-medewerkers zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Bestuursondersteuning
De ambtelijke organisatie heeft het bestuur in de ontwikkeling van beleid en uitvoering van haar taken ondersteund. En vanuit verschillende disciplines (gevraagd en ongevraagd) integrale adviezen gegeven. Een belangrijke taak is als verbinder optreden tussen de bestuurslagen en tussen het bestuur en de Amsterdammer.

Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM
De griffie heeft de gemeenteraad ondersteund, zodat zij haar taken en verantwoordelijkheden goed kon uitvoeren. Daarnaast heeft de griffie gezorgd voor de informatievoorziening naar de Amsterdammer: Iedereen kreeg eenvoudig toegang tot alle openbare informatie van de gemeenteraad en de mogelijkheden om in te spreken.

ACAM heeft het Amsterdamse jaarverslag gecontroleerd en op 16 mei 2017 een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Ook heeft de ACAM de rekeningencommissie ondersteund bij haar onderzoek naar het jaarverslag en het financiële beheer van onze organisatie.

De ombudsman onderzocht ongeveer 2100 klachten van burgers over ons. Daarbij gaf de ombudsman een oordeel over de vraag of ons optreden behoorlijk was. Rode draad hierin is het belichten van het oogpunt van de beleving van de burger wanneer de logica van de gemeentelijke systeemwereld overheerst. De ombudsman is onafhankelijk en stelt zijn eigen jaarverslag op.

De Rekenkamer Metropool Amsterdam heeft tien onderzoeken gepubliceerd. Daarin onderzocht de Rekenkamer of:

- Het lokaal bestuur volgens de regels handelt;
- De afgesproken doelen haalt;
- Er daaraan niet meer geld wordt uitgegeven dan nodig is.

De Rekenkamer is onafhankelijk en werkt niet in opdracht van het college of de gemeenteraad. Haar activiteiten worden daarom niet in onze P&C-documenten verantwoord, maar in een eigen jaarverslag.

Financiële realisatie programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	3,8	3,1	3,8	0,7
Lasten	97,4	27,9	22,6	-5,3
- Saldo van baten en lasten	-93,6	-24,8	-18,8	6,0
Onttrekking reserves	-	-	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,1	0,8	0,8	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,1	-0,8	-0,7	0,0
Subtotaal stedelijk	**-93,7**	**-25,5**	**-19,5**	**6,1**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,7	0,1	0,2	0,1
Lasten	28,3	22,7	22,7	0,0
- Saldo van baten en lasten	-27,5	-22,6	-22,5	0,1
Onttrekking reserves	8,0	0,6	0,2	-0,4
Toevoeging reserves	0,2	0,6	0,2	-0,4
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	7,8	-0,0	-0,0	-0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-19,8**	**-22,6**	**-22,5**	**0,1**
Totalen programma 10	**-113,4**	**-48,2**	**-42,0**	**6,2**

Het totaal van programma 10 Bestuur en ondersteuning heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 6,2 miljoen. Dit is het saldo van het positieve resultaat van € 6,1 miljoen op stedelijk niveau en het positieve resultaat van € 0,1 miljoen bij de stadsdelen (deze wordt hier niet toegelicht).

Toelichting stedelijk

Het resultaat op stedelijk niveau van € 6,1 miljoen positief komt vanwege hogere baten van € 0,7 miljoen, lagere lasten van € 5,3 miljoen en een hogere onttrekking aan reserves van afgerond € 0,1 miljoen.

Baten
De totale baten van € 3,8 miljoen zijn € 0,7 miljoen hoger dan begroot, vooral vanwege hogere baten van € 0,6 miljoen door een hogere verrekening met gemeenschappelijke regelingen (ombudsman en Rekenkamer).

Lasten
De totale lasten van € 22,6 miljoen zijn € 5,3 miljoen lager dan begroot vanwege:

- Lagere lasten van € 2,8 miljoen vanwege een vrijval van de voorziening voor pensioenen wethouders als gevolg van een actuele berekening;
- Lagere lasten van € 1,4 miljoen vanwege lagere doorbelaste kosten aan raadsleden (€ 0,9 miljoen) en lagere uitgaven ten laste van onderzoeksbudget van de raad (€ 0,5 miljoen);
- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor financiële onderzoeken. Vanuit effectiviteit is bewust gekozen om een aantal activiteiten pas op te pakken wanneer de basis meer op orde is en deze pas uit te voeren in 2018. Deze middelen worden overgeheveld naar 2018 via de reserve overheveling incidentele middelen.

Portefeuillehouder: burgemeester Van Aartsen

3.10.1 Bestuur

De dagelijkse besturing van de stad door de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de burgemeester en de bestuurscommissies.

Belangrijke ontwikkelingen

Amsterdam is sinds september voorzitter van het G4-samenwerkingsverband. In G4-verband zijn er veel bestuurlijke en ambtelijke overleggen, waaronder periodiek overleg tussen de G4 burgemeesters. De voorzittende stad initieert, faciliteert en monitort de ontwikkelingen en ondersteunt waar nodig bestuurders bij de agendering van onderwerpen. Bijvoorbeeld bij kansen die zich voordoen voor de G4 in relatie tot het nieuwe Regeerakkoord.

Het bestuur van Weesp heeft een mogelijke ambtelijke fusie met Amsterdam of Gooise Meren onderzocht. In november 2017 besloot de gemeenteraad van Weesp dat Amsterdam de voorkeur heeft. Een definitief besluit volgt in 2018. In 2017 benaderde het bestuur van Weesp het bestuur van Amsterdam en is bestuurlijk gesproken over een mogelijke fusie. Uit onderzoek naar de bestuurskracht van Weesp bleek al dat de gemeente met een kleine 20.000 inwoners het in de toekomst niet meer op eigen kracht aankan.

In maart 2017 waren de Kamerverkiezingen. Het kabinet-Rutte III is op 26 oktober 2017 beëdigd. Na de Kamerverkiezingen werkten we aan het opbouwen van een duurzame relatie met de nieuwe Kamerleden en het nieuwe kabinet. Met nieuwe bewindspersonen waren er verschillende kennismakingsgesprekken.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten A B D

De doelen uit het (herziene) coalitieakkoord realiseren.

Doel 2 — Activiteiten A B C D

De wettelijke taken uitvoeren.

Indicator doel	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020
2.1 Formatie in fte per 1.000 inwoners.	16,4 (2015)		n.v.t.	
2.2 Bezetting in fte per 1.000 inwoners.	15,5 (2015)		n.v.t.	
2.3 Apparaatskosten in kosten per inwoner.	€ 1.209 (2015)		n.v.t.	
2.4 Kosten externe inhuur. Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen.	19% (2015)		n.v.t.	
2.5 Overhead als % van totale lasten.	31,8% (2015)		n.v.t.	

Doel 3 Activiteiten A B C D

Het nieuwe bestuurlijk stelsel implementeren.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1, 2 en 3 te bereiken

Vanwege het rapport van de commissie Brenninkmeijer heeft het college aan de raad een voorstel voorgelegd voor een nieuw bestuurlijk stelsel vanaf 2018. Er komt één bestuur voor Amsterdam met een sterke lokale verankering. Elk van de zeven stadsdelen krijgt een door het college benoemd dagelijks bestuur. Er komen stadsdeelcommissies die bestaan uit vertegenwoordigers uit de gebieden. Die kiezen de bewoners zelf per gebied. Zij behartigen samen met de dagelijks besturen de belangen van burgers op lokaal niveau. Daarnaast geven ze gebiedsgerichte adviezen. De stadsdeelcommissie bestaat per gebied tot 50.000 inwoners uit minimaal vier leden. Gebieden met meer dan 50.000 inwoners krijgen voor elke 10.000 extra inwoners één extra lid toegewezen. Er is een maximum van zes leden.

In februari stemde de gemeenteraad in met het hoofdlijnenbesluit voor een nieuw bestuurlijk stelsel met betrokkenheid vanuit alle buurten. In juli gaf het college het voorstel voor de verdere inrichting en uitwerking van het nieuwe bestuurlijk stelsel 2018 voor inspraak vrij.

Met de ingebrachte zienswijzen en adviezen is een nota van beantwoording opgesteld. Dat was onderdeel van de definitieve besluitvorming over de inrichting van het bestuurlijk stelsel.

In november ging de gemeenteraad definitief akkoord met het nieuwe bestuurlijk stelsel. Daarmee is de besluitvorming afgesloten. Daarna is de informatievoorziening, de invoering en verankering van het nieuw stelsel begonnen. Voor kiezers en burgers die zich verkiesbaar willen stellen voor de nieuwe stadsdeelcommissies kwam er een intensieve communicatiecampagne. Ook hebben we informatiebijeenkomsten gehouden. En er kwam een website met informatie over het verkiezingsproces, de registratie en kandidaatstelling.

Samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam

In 2017 gelden in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) nieuwe samenwerkingsafspraken. Vanaf 1 januari 2017 geldt het Convenant versterking samenwerking Metropoolregio Amsterdam. Ook is het Bureau Metropoolregio Amsterdam gestart. Dat ondersteunt de samenwerking tussen 33 gemeenten, twee provincies en de Vervoerregio. De stadsregio Amsterdam heeft zijn taken beperkt tot verkeer en vervoer en heet nu Vervoerregio Amsterdam. De positie van de gemeenteraden en provinciale staten is versterkt doordat zij regelmatig informatie krijgen. En er zijn bijeenkomsten georganiseerd voor gemeenteraden en staten. De uitvoering van de MRA Agenda is in volle gang. De samenwerkende overheden hebben zich gezamenlijk geprofileerd naar het in 2017 aangetreden kabinet. Bijvoorbeeld door deel te nemen aan de Proeftuinen van Maak Verschil.

Internationale Betrekkingen

In 2017 is de evaluatie van het internationale beleid 2008-2016 afgerond en door de raad goedgekeurd. Dat is een goede basis voor het internationale beleid van de komende jaren. We hebben 158 internationale delegaties ontvangen en 18 grote initiatieven ondersteund, onder andere grote evenementen als de International Water Week en de Amsterdam Pride. De (loco)burgemeester en wethouders hebben verschillende internationale werkbezoeken afgelegd. Een delegatie van raadsleden en experts bezochten:

- Ramallah;
- Tel Aviv;
- San Francisco;
- New York;
- Seoul;
- Tokio.

Deze reizen helpen bij de internationale positionering van Amsterdam als Internationaal Verantwoordelijke Hoofdstad. Ook helpen ze bij kennisuitwisseling met andere steden op onderwerpen die behoren tot de stedelijke opgaven van Amsterdam. Zo kunnen we de beste oplossingen vinden voor die Amsterdamse opgaven.

Lokale belangenbehartiging
In de behartiging van de belangen van onze inwoners bouwen wij aan brede samenwerkingen. In het afgelopen jaar lukte het draagvlak en steun van de Kamer te vinden. Bijvoorbeeld voor het mogelijk maken van de verplaatsing van de snorfiets naar de rijbaan. En bij het voortzetten van de proef Kleinschalige Voorziening Amsterdam, voor jongeren in voorlopige hechtenis. Na de Kamerverkiezingen van maart 2017 werkten we aan een duurzame relatie met de nieuwe Kamerleden en de nieuwe regering. De Tweede Kamercommissie Wonen bracht op onze uitnodiging deze zomer een werkbezoek aan Amsterdam over de uitdagingen op de woningmarkt, En er waren verschillende kennismakingsgesprekken met nieuwe bewindspersonen. Bij de belangenbehartiging trokken we regelmatig op met andere partners, zoals:

- De Vereniging Nederlandse Gemeenten;
- De metropoolregio Amsterdam;
- De vier grootste gemeenten (G4), waar Amsterdam sinds september 2017 ook voorzitter van is.

De overheidspartners uit de metropoolregio stelden in de aanloop naar de kabinetsformatie samen een brief op aan de informateur. Ook schoven de G4-steden aan bij de formatieonderhandelingen.

Europastrategie
In 2016 was Amsterdam succesvol de gastheer van het Nederlands EU-voorzitterschap. In 2017 hebben we de waardering en Europese positionering vast kunnen houden. We bouwden verder aan goede bestuurlijke relaties. Vanwege Europese ontwikkelingen stelde het college eind februari 2017 haar bestuurlijke Europa-prioriteiten bij. Denk bij die ontwikkelingen aan bijvoorbeeld de vluchtelingencrisis, de Brexit en eigen stedelijke uitdagingen, zoals de groei van de stad. Het college werkt aan nieuwe prioriteiten waaronder:

- Het EU Urban Agenda Partnerschap voor de inclusie van migranten en vluchtelingen
- De Brexit
- Smart Urban Mobility
- Toeristische verhuur in de stad
- Projecten vanuit het winnen van de iCapital Award

We boekten goede resultaten met de besteding van de geldprijs van de Europese iCapital Award aan 37 vernieuwende Amsterdamse projecten, burgerinitiatieven en ondernemingen. Ook trokken we samen met het Rijk succesvol op met het bidbook voor de Nederlandse kandidatuur voor het Europees geneesmiddelenagentschap (EMA). Daardoor vestigt het EMA zich in Amsterdam.

Amsterdam wordt in Europa en daarbuiten gezien als vooruitstrevend op het gebied van circulaire economie. Volgens de Europese Commissie is Amsterdam in het partnerschap voor inclusie van migranten en vluchtelingen het meest concreet en het verst gevorderd. Het is één van de twaalf partnerschappen voortvloeiend uit het Pact van Amsterdam. Een mooi voorbeeld hiervan is de oprichting van de European Migrant Advisory Board. Die wil vluchtelingen en migranten betrekken bij het beleid dat over hen wordt gemaakt. De Board bestaat uit tien personen uit verschillende EU-steden. De Board adviseert Europese Instellingen en steden op beter integratiebeleid. Daarnaast voert de Board projecten uit in verschillende steden om inclusie van vluchtelingen en migranten te verbeteren.
Verder zijn nieuwe Europese subsidieaanvragen voor projecten in de stad begeleid. Bijvoorbeeld voor House of Skills: € 5,3 miljoen op een totaal van € 10,6 miljoen EFRO & ESF programma. Het gaat om een driejarig project. Daarin werken we samen met veertien MRA-partners voor Leven Lang Leren om versneld 5.000 inwoners van de MRA aan het werk te helpen in tekortsectoren als zorg, techniek en hospitality.

Activiteiten

Activiteit A Doelen 1 2 3

De gemeenteraad controleert het college van B en W en doet beleidsvoorstellen aan het college.

Activiteit B Doelen 1 2 3

Het college van B en W voert het (herziene) coalitieakkoord en wettelijke taken uit en doet beleidsvoorstellen.

Activiteit C Doelen 2 3

Bestuurscommissies voeren (delen van) gemeentetaken uit en realiseren beleid voor specifieke gebieden.

Activiteit D Doelen 1 2 3

Implementeren nieuw Bestuurlijk Stelsel.

Activiteit E

Samenwerkingsbanden onderhouden, zoals met G4, de Metropoolregio Amsterdam en de VNG.

Voor deze activiteiten zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.1	Baten 0,0	Lasten 9,5

1 Bestuurscommissies

Activiteit C D

Baten	0,0
Lasten	4,4

Het in 2017 op het beleidsterrein Bestuurscommissies uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder doel 1, 2 en 3.

2 College

Activiteit B D E

Baten -
Lasten 0,4

Het in 2017 op het beleidsterrein College uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder doel 1,2 en 3.

3 Raad

Activiteit A

Baten -
Lasten 4,7

Het in 2017 op het beleidsterrein Raad uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder doel 1 en 2.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-0,0	-	-	-
Lasten	24,3	7,4	3,2	-4,2
- Saldo van baten en lasten	-24,3	-7,4	-3,2	4,2
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	0,8	0,8	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-0,8	-0,8	-
Subtotaal stedelijk	**-24,3**	**-8,1**	**-3,9**	**4,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,0	-0,0	0,0	0,0
Lasten	5,4	5,7	5,6	-0,1
- Saldo van baten en lasten	-5,3	-5,7	-5,6	0,1
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	0,1	-	-0,1
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-0,1	-	0,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-5,3**	**-5,8**	**-5,6**	**0,2**
Totalen programma 10.1	**-29,7**	**-13,9**	**-9,5**	**4,4**

Het programmaonderdeel Bestuur is in vergelijking met begroting € 4,4 miljoen positief. Dit komt voort uit een positief resultaat van € 4,2 miljoen bij de stedelijke taken en een positief resultaat van € 0,2 miljoen voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
Het stedelijk resultaat van € 4,2 miljoen lagere lasten heeft betrekking op

- Lagere lasten van € 2,8 miljoen vanwege een vrijval van de voorziening voor pensioenen wethouders als gevolg van een actuele berekening;
- Lagere uitgaven van € 0,5 miljoen ten laste van onderzoeksbudget van de raad en;
- Lagere administratieve doorbelasting van kosten van € 0,9 miljoen van de raadsleden. Dit betekent dat er minder kosten naar dit programma onderdeel zijn doorbelast, en niet dat er minder kosten zijn gemaakt.

Toelichting gebiedsgericht werken

Bij zowel de baten, lasten en de reserves zijn de afwijkingen lager dan € 0,2 miljoen en worden daarom niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 10.1 Bestuur Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Vierjarige reserve Raadsgriffie	0,1	0,1	-	0,1	-	-	-	0,2
Raadsonderzoeken	0,6	0,7	-	0,7	-	-	-	1,4
Totalen	**0,7**	**0,8**	**-**	**0,8**	**-**	**-**	**-**	**1,5**

Toelichting
Geen afwijkingen.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 10.1 Bestuur Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Pensioenen (gewezen) wethouders	17,9	-	-0,6	-	-1,6	-	1,0	16,2
Pensioenen (gewezen) Stadsdeel-wethouders en dagelijks bestuurders	44,0	-	-1,3	-	-2,9	-	1,6	41,1
Totalen	**61,9**	**-**	**-2,0**	**-**	**-4,6**	**-**	**2,6**	**57,3**

In de voorzieningen pensioenen ex-wethouders en pensioenen stadsdeel-wethouders en dagelijks bestuurders zijn de pensioenverplichtingen opgenomen voor ex-(stadsdeel)wethouders ex-dagelijks bestuurders. De gerealiseerde onttrekking bij beide voorzieningen is hoger, vooral omdat een deel is vrijgevallen als gevolg van een herberekening van het benodigd bedrag.

Beleidskaders

- Gemeentewet, titel II en III;
- Coalitieakkoord "Amsterdam is van de Amsterdammer" (2014) en herziene coalitieakkoord "Amsterdam blijft van de Amsterdammer" (2016);
- Verordening op het lokaal bestuur;
- Wet gemeenschappelijke regeling-plus (Wgr-plus).

Risico's en maatregelen

Actueel risico

1. Het gemeentelijk beleid heeft onvoldoende maatschappelijk draagvlak.
Maatregel: We vergroten het draagvlak door onder andere Amsterdammers te betrekken bij de gebiedsplannen en gebiedsagenda's, ruimte te geven voor maatschappelijk initiatief en met hen participatie-instrumenten te ontwikkelen.

Vanuit gebiedsgericht werken hebben de bestuurscommissies de Amsterdammers bij het opstellen van onder andere de gebiedsplannen betrokken. Ook zijn participatie-instrumenten ingezet zoals buurtenquêtes. Vanuit de wens van het college over Ruimte voor Maatschappelijk Initiatief is samen met initiatiefnemers in veertien gevallen gewerkt aan het onderzoeken, aanpakken en gezamenlijk leren van knelpunten. Bij deze experimenten zijn de relevante onderdelen van de gemeentelijke organisatie betrokken.

Vervallen risico

2. De voorbereidingen van de verkiezingen stadsdeelcommissies zijn niet op tijd gereed.
Maatregel: Strakke wekelijkse sturing op het halen van (juridische) deadlines, op tijdige invoering van het ICT-systeem en vroegtijdige communicatie.

Subsidies van betekenis

bedragen x € 1.000		Begroting 2017	Jaarverslag 2017
1	Tegemoetkoming aan de raadsfracties	1.641	1.642

Toelichting

1. Tegemoetkoming aan de raadsfracties
De in de raad vertegenwoordigde raadsfracties ontvangen jaarlijks een financiële bijdrage als tegemoetkoming in de kosten voor het functioneren van de fractie. Deze bijdrage bestaat uit een vast deel voor elke fractie. Daarnaast ontvangt elke fractie een bedrag per raadslid.

3.10.2 Bestuursondersteuning

De ambtelijke organisatie ondersteunt de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en de bestuurscommissies bij de dagelijkse besturing van de stad.

Belangrijke ontwikkelingen

Door de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is een groot deel van alle activiteiten voor de Begroting 2017 en volgende overgeheveld naar het overzicht overhead. Onder overhead vallen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals Bestuursondersteuning. Het nieuwe BBV schrijft voor dat we overhead apart verantwoorden. Het wordt niet meer versleuteld over alle programma's. Dit betekent dat nagenoeg alle apparaatskosten van Bestuur en Organisatie en Bestuur en Ondersteuning (ook decentraal) niet meer deel uitmaken van dit programmaonderdeel. Wel blijven toegewezen prioriteiten, projecten, uitvoeringsprogramma's en contributies bestaan. Enkele activiteiten binnen dit programmaonderdeel zijn:

- Bestuurlijk stelsel;
- Bijdrage VNG;
- Bijdrage Stadsregio;
- Taskforce AO/IC;
- Concern Audits;
- Financiële onderzoeken.

Specifieke beleidsdoelen

Door de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is een groot deel van alle activiteiten voor de Begroting 2017 en volgende overgeheveld naar het overzicht overhead. Daardoor zijn de doelen en activiteiten bij programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning komen te vervallen.

Programma Innoveren en Doen!
We werken met het innovatieteam aan (technologische) vernieuwingen die de levenskwaliteit, aantrekkelijkheid en internationale concurrentiepositie van de stad helpen verbeteren. De innovatieprogramma's zijn bedoeld om te leren over nieuwe toepassingen en technologie door te experimenteren. In 2017 begonnen dertien startups in het derde Startup in Residence Programma aan verschillende maatschappelijke vraagstukken zoals:

- Hoe meten we de gezondheid van de stad?
- Hoe maken wij de Zuidas levendiger?

Ook is meegewerkt aan het programma Smart Mobility. Daarbij is gewerkt aan:

- De handhaving op foutparkeren;
- Het strategisch stedenbouwkundig model (Urban Strategy Model) samen met TNO;
- Het Circulaire Innovatieprogramma.

Via het Circulair Innovatieprogramma is een actief netwerk ontstaan van bedrijven en kennisinstellingen, die de overgang naar een circulaire economie versnellen. Uit dit programma lopen meerdere succesvolle projecten zoals:

- Suikerwinning uit biomassa in het Biopark Havengebied;
- Ammoniakwinning uit rioolwater door Power to Protein;
- 3D printen met plastic huishoudelijk afval.

We richten ons vooral op onderzoek en netwerk- en informatievoorziening. Soms verlenen we financiële ondersteuning. Meer informatie over deze twee programma's is te lezen in de betreffende beleidsprogramma's. Tenslotte helpt het programma data-innovatie een groot deel van de organisatie om data-gericht te werken. En er zijn trainingen georganiseerd om op een professioneler manier data te gaan gebruiken.

Bij het focusteam is de ondersteuning van het programma Doelgroepenvervoer afgerond. Het focusteam werkt samen met de verantwoordelijke organisatie aan een specifiek thema. Daarbij is er actieve bestuurlijke sturing van een collegelid. Met de focusaanpak willen we snel (binnen 8-12 maanden) tastbaar resultaat behalen voor de burger en resultaatgerichter werken als organisatie. De focusaanpak woningkwaliteit leverde proefprojecten op die we nu gebruiken om de overlast van vocht in huizen terug te dringen. Eind 2017 zijn ook projecten opgestart om:

- Huisvesting van kwetsbare groepen te verbeteren;
- Het personeelstekort in de publieke sector aan te pakken.

Bij huisvesting van kwetsbare groepen gaat het vooral om de samenwerking tussen corporaties en gemeente te versterken en data beter te gebruiken. Bij het aanpakken van het personeelstekort in de publieke sector kijken we vooral naar mogelijkheden voor:

- Het ontwikkelen van intersectorale loopbaanpaden;
- Het bereiken van nieuwe potentiële medewerkers;
- Het behouden van het huidige personeel.

Ten slotte werkten we aan analyses en co-design voor de doorontwikkeling van het sociaal domein. Daarbij waren de belangrijkste conclusies en opgaven:

- Inzetten op integraliteit, vermaatschappelijken en basisvoorzieningen;
- Partnership en sturingsfilosofie;
- Informatie gestuurd werken.

Versterken kennis en onderzoeksfunctie

De kennisfunctie (Chief Science Officer) is voor kennis en onderzoek de intermediair tussen kennisinstellingen en gemeentelijke organisatie. Het is een belangrijke schakel tussen beleidsmakers en onderzoekers en wetenschappers bij de (Amsterdamse) universiteiten en hogescholen. We willen een duurzame kennis- en onderzoekinfrastructuur verder ontwikkelen. Die moet stevig verbonden zijn met alle Amsterdamse kennisinstellingen én met landelijke en Europese kennisinstellingen. Daarom zijn we:

- Een project gestart om onderzoekers te verbinden met beleidsmakers. En om te helpen met een goede vraagformulering aan het begin van onderzoekstrajecten;
- Gestart met een digitaal platform (Open Research Amsterdam) voor onderzoek en innovatie over Amsterdam en de metropoolregio. Daarbij willen we kennis delen en relaties zichtbaar maken. Ook kunnen ambtenaren en onderzoekers hierin samen werken aan onderzoek.

Ook brachten we het beleidsonderzoek binnen de gemeente in kaart.

Verbetering bestuurlijke besluitvorming

In 2017 werkten we aan de verbetering van de kwaliteit van de bestuurlijke besluitvorming:

- Het netwerk bestuurlijke besluitvorming binnen de gemeente is verder uitgebouwd;
- Er zijn nieuwe handreikingen en instructies opgesteld;
- De gemeentebrede opleiding bestuurlijke besluitvorming is door 622 ambtenaren gevolgd;
- Er is gestart met het optimaliseren, harmoniseren en standaardiseren van het proces tussen ambtelijke organisatie, bestuurders en collegevergadering.

Het nieuwe proces is op hoofdlijnen in december opgeleverd. De eerste fase van de vervanging van Andreas (de collegemodule) is klaar. Op verzoek van de raad kwam er een extern onderzoek heroverweging vervanging Andreas. De onderzoekers adviseerden:

- De vervanging af te ronden;
- Meer koppelingen te automatiseren;
- Per fase van de vervanging eerst het hele proces in kaart te brengen;
- Te onderzoeken of er meer papierloos gewerkt kan worden.

Het advies en de aanbevelingen hebben we overgenomen. De vervanging van Andreas loopt door tot 2019 met de modules ter ondersteuning van:

- De commissie- en raadsvergadering;
- Bestuurdersstaven en mappen;
- Stadsdelen;
- Publicatie;
- Classificatie;
- Archivering.

De verbetering van de kwaliteit van de bestuurlijke besluitvorming is een permanent proces.

Verbonden partijen

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.2	**Baten** 0,4	**Lasten** 24,5

2 Bestuursondersteuning college

Baten	0,0
Lasten	7,2

Het in 2017 op het beleidsterrein Bestuursondersteuning college uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder specifieke beleidsdoelen.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	0,7	-	0,0	0,0
Lasten	60,7	8,4	7,2	-1,2
- Saldo van baten en lasten	-60,0	-8,4	-7,2	1,2
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**-60,0**	**-8,4**	**-7,2**	**1,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	0,7	0,1	0,2	0,1
Lasten	22,9	17,0	17,1	0,1
- Saldo van baten en lasten	-22,2	-16,9	-16,9	0,0
Onttrekking reserves	8,0	0,6	0,2	-0,4
Toevoeging reserves	0,2	0,5	0,2	-0,3
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	7,8	0,1	-0,0	-0,1
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-14,4**	**-16,9**	**-16,9**	**-0,1**
Totalen programma 10.2	**-74,4**	**-25,2**	**-24,1**	**1,1**

Het programmaonderdeel Bestuursondersteuning is in vergelijking met begroting € 1,1 miljoen positief. Dit komt voort uit een positief resultaat van € 1,2 miljoen bij de stedelijke taken en een negatief resultaat van € 0,1 miljoen voor het onderdeel gebiedsgericht werken.

Toelichting stedelijk

Baten
De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt niet nader toegelicht.

Lasten
Per saldo zijn de lasten € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor financiële onderzoeken. Van de in totaal € 2,0 miljoen beschikbare middelen in 2017 voor het programma Financiën op orde begonnen we met het opzetten van goed financieel beheer. Het college heeft verschillende initiatieven genomen met de nadruk op het verbeteren van de financiële functie. Dit traject loopt door tot en met 2018;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor Amsterdam Management Informatie (AMI). In totaal was er een budget van € 0,6 miljoen beschikbaar. In 2017 is gestart met het programma (€ 0,2 miljoen). Het resterend budget gebruiken we in 2018 voor projectmanagement en projectleiding;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor het bestuurlijk stelsel. De uitvoering van de bij de Voorjaarsnota 2017 toegekende middelen van € 0,4 miljoen heeft vertraging opgelopen. Het definitieve raadsbesluit over de inrichting van het nieuwe bestuurlijk stelsel is in november 2017 genomen. Daardoor schuift een deel van het budget door naar 2018. Dit budget is voor het ondersteunen van de kandidaten bij registratie en verkiesbaar stelling en voor de verdere uitbreiding van het instrumentarium voor versterking van de participatieve democratie;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen door het langer doorgaan van het programma taskforce AO/IC. Hierbij lag de nadruk op het opzetten van een nieuwe Audit afdeling binnen de directie Middelen en Control (DMC);

- Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor het programma Drukte in de stad. Dit gaat om programmakosten die onlosmakelijk verbonden zijn bij de uitvoering van de voorstellen binnen het programma Drukte in de stad;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen vanwege het overlijden van de burgemeester;
- Overige kleinere afwijkingen die optellen tot € 0,2 miljoen aan lagere lasten.

Toelichting gebiedsgericht werken

Bij zowel de baten en de lasten zijn de afwijkingen lager dan € 0,2 miljoen en worden daarom niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 10.2 Bestuursondersteuning Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Niet opgevraagde tegoeden	0,8	-	-0,0	-	-0,0	-	0,0	0,8
Totalen	**0,8**	**-**	**-0,0**	**-**	**-0,0**	**-**	**0,0**	**0,8**

Toelichting
Geen afwijkingen.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves 10.2 Bestuursondersteuning Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Verevening onroerend goed	4,5	-	-0,2	-	-0,2	-	0,0	4,3
Egalisatiereserve vervanging automatisering	-0,0	0,3	-0,4	-	-	-0,3	0,4	-0,0
Reserve Kansen voor West EFRO Programma 2014-2020	0,6	0,2	-	0,2	-	-	-	0,8
Totalen	**5,1**	**0,5**	**-0,6**	**0,2**	**-0,2**	**-0,3**	**0,4**	**5,1**

Toelichting
De egalisatiereserve vervanging automatisering bestaat niet meer. De begrote mutaties staan nog ten onrechte in de begroting. Bij de Viermaandsrapportage 2018 wordt dit gecorrigeerd.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen 10.2 Bestuursondersteuning Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Fonds Peddemors	0,0	-	-	-	-0,0	-	-0,0	0,0
Totalen	**0,0**	**-**	**-**	**-**	**-0,0**	**-**	**-0,0**	**0,0**

Toelichting
Geen afwijkingen.

Beleidskaders

- Gemeentewet;
- Coalitieakkoord 'Amsterdam is van de Amsterdammer' (2014) en herziene coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van de Amsterdammer' (2016);
- Verordening op het lokaal bestuur.

Risico's en maatregelen

Binnen het programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning zijn bij de Begroting 2017 geen risico's beschreven.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

3.10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM

De gemeenteraad ambtelijk ondersteunen (griffie), de controle van de gemeenterekening uitvoeren en de rekeningencommissie ondersteunen (ACAM) en onderzoeken uitvoeren naar aanleiding van klachten van burgers of op eigen initiatief (ombudsman). De Rekenkamer doet onderzoek naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het bestuur.

Belangrijke ontwikkelingen

De griffie deed een proef met de methode Duisenberg in Amsterdam. Daarbij zijn vier onderwerpen onderzocht:

- Participatie;
- Vestigingsbeleid;
- Parkeren;
- Duurzaamheid.

In december is besloten na een externe evaluatie van de methode om daarmee door te gaan.

De Rekenkamer metropool Amsterdam begon met de uitvoering van haar nieuwe beleidsvisie 2016-2022 (“Navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving”).

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **D**

De gemeenteraad, het college van B en W en de organisatieonderdelen hebben goed inzicht in de resultaten, de processen en de financiën van de gemeentelijke organisatie.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 1 te bereiken
ACAM heeft het jaarverslag van de gemeente gecontroleerd. Op 16 mei 2017 gaf de ACAM een goedkeurende controleverklaring, tegelijk met het uitbrengen van het jaarverslag. Bevindingen en aanbevelingen vanuit de controle stonden in een generaal verslag en in vijf clusterverslagen.
De ACAM ondersteunde de rekeningencommissie bij haar onderzoek naar het Jaarverslag 2016 en het financieel beheer van onze organisatie. De rekeningencommissie bracht het verslag op 9 juni 2017 uit.
Voor een beperkt aantal buiten-gemeentelijke organisaties heeft ACAM tegen extern tarief een controle van de jaarrekening uitgevoerd en een controleverklaring verstrekt. Bijvoorbeeld voor de Omgevingsdienst en Waternet.

Ombudsman Metropool Amsterdam
De ombudsman behandelde in 2017 ongeveer 2100 klachtdossiers. Dat is iets minder dan in 2016. Per kwartaal rapporteerde hij over de organisatieonderdelen met de meeste burgercontacten. De rapportages zijn openbaar. De raadscommissies krijgen ze te zien. Daarnaast speelde de ombudsman een rol bij:

- Het verbeteren van de werkwijze rond het verstrekken van briefadressen;
- Het verder versterken en uitbouwen van het team maatwerk;
- De uitvoering van coulance-beleid bij parkeren;
- Het inrichten van een werkgroep ketenfouten;
- Het versterken van het leren van klachten;
- Het oppakken van de problemen rond meldingen openbare ruimte.

Ook zette hij zich in bij de overlastklachten in de binnenstad. De ombudsman startte op eigen initiatief onderzoeken naar de omgang met ingewikkelde schuldenproblematiek. Hij onderzocht samen met studenten van de Universiteit van Utrecht de wisselwerking tussen de overheid en burgers in kwetsbare omstandigheden. De kinderombudsman onderzocht onder andere:

- Dakloosheid onder gezinnen;
- De situatie van Nederlandse kinderen met een ouder zonder verblijfsvergunning;
- De vrijwillige ouderbijdrage en deelname aan het schoolreisje.

Dat deed de kinderombudsman naast de individuele klachten die werden ingediend door kinderen, jongeren, ouders en professionals. Samenvattingen van de meeste afgeronde onderzoeken staan op de website van de (Kinder-) Ombudsman Amsterdam.
De ombudsman en de kinderombudsman brengen hun eigen jaarverslagen uit.

Doel 2 Activiteiten A B C D

De gemeenteraad is in staat zijn taken en verantwoordelijkheden uit te voeren.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De griffie heeft de gemeenteraad ondersteund door onder andere het organiseren van raads- en commissievergaderingen.

Op 11 februari 2015 besloot de gemeenteraad om een raadsonderzoek in te stellen naar de financiële functie van de gemeente Amsterdam 2002-2014. Eén van de aanbevelingen van de Enquêtecommissie was het invoeren van de methode Duisenberg bij de behandeling van jaarverslag en begroting. Die methode waarborgt de structurele aandacht voor de financiën vanuit de politiek.

In 2017 kwam er een proef met de methode in Amsterdam. Daarbij zijn in de commissie Werk en Economie twee onderwerpen onderzocht (Participatie en Vestigingsbeleid). Dit gebeurde ook bij de commissie Infrastructuur en Duurzaamheid (Parkeren en Duurzaamheid). Bij de behandeling van de Begroting 2018 onderzocht de commissie Infrastructuur en Duurzaamheid opnieuw de onderwerpen Parkeren en Duurzaamheid. In december is na een externe evaluatie van de methode Duisenberg besloten om door te gaan met de methode.

Doel 3 Activiteiten A B C D E

Amsterdammers hebben makkelijk toegang tot informatie over de gemeenteraad.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De informatie over de gemeenteraad was gemakkelijk toegankelijk voor de Amsterdammers. Dit door informatie via internet beschikbaar te stellen en raads- en commissievergaderingen via internet uit te zenden.

Doel 4

Bijdragen leveren aan het verbeteren van het bestuur door Rekenkamerrapporten over het beleid, de beleidsuitvoering en informatievoorziening.
De Rekenkamer is onafhankelijk en werkt niet in opdracht van het college of de gemeenteraad. Haar activiteiten worden daarom niet in de P&C-documenten van de gemeente verantwoord. Ze komen in een eigen begroting en jaarverslag. De begroting wordt jaarlijks ter zienswijze aan de gemeenteraad voorgelegd. Vóór het vaststellen van het jaarlijkse onderzoeksprogramma kunnen de raadsfracties onderzoeksvoorstellen doen. De jaarrekening wordt ter verantwoording aan de gemeenteraad toegezonden.

Wat wij in 2017 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

In 2017 publiceerde de Rekenkamer voor Amsterdam tien onderzoeken. Eén van de onderzoeken betrof een verzoek van de raad: onderzoek naar het armoedebeleid. De Rekenkamer onderzocht de invloed van het armoedebeleid op kinderen. Ook vroeg de raad de vergunningverlening in de passagiersvaart verder te onderzoeken. De Rekenkamer deed hier een verkenning naar. De Rekenkamer publiceerde in december de resultaten in een reconstructie over de periode 2010 en 2017. Voor de definitieve richting van het onderzoek volgen er in 2018 gesprekken met raadsleden. Ook voerde de Rekenkamer een publieksonderzoek uit over 'Evenwichtig woningaanbod'. Dit onderwerp kwam vanuit het burgerpanel van de Rekenkamer. De resultaten zijn in december openbaar gemaakt in een bijeenkomst in Pakhuis De Zwijger. Verschillende raadsleden waren daarbij aanwezig en deden mee aan de discussie over dit onderwerp. De overige zeven onderzoeken waren onderwerpen die de Rekenkamer zelf wilde onderzoeken. Deze rapporten zijn openbaar gemaakt door ze aan te bieden aan de betrokken raadscommissies. De onderzoeken gingen over:

- De begrotingscyclus van de bestuurscommissies;
- Inhuur van externen;
- De inzichtelijkheid van de financiële positie ende opvolging van de aanbevelingen;
- Proceskosten van grondexploitaties;
- Opvang van dak- en thuislozen;
- Subsidieverstrekking bewonersondersteuning;
- Het toezicht op de ACAM

Alle rapporten staan op de website van de Rekenkamer Metropool Amsterdam.

Activiteiten

Activiteit A Doelen **1** 2 3

De gemeenterekening controleren en aanbevelingen doen ter beheersing van middelen en processen.

Activiteit B Doelen **1** 2 3

De rekeningencommissie en raadscommissie ondersteunen bij het onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer.
Onderzoeken uitvoeren. De Rekenkamer voert onafhankelijke onderzoeken uit en brengt daar openbare rapporten over uit.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
B.1 Controleverklaring beschikbaar gelijktijdig met publicatie gemeenterekening.	100%	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Activiteit C Doelen 2 3

Raads- en commissievergaderingen organiseren, alsmede het organiseren van het presidium en fractievoorzittersoverleg.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
C.1 Aantal raads- en commissievergaderingen per jaar.	104 (2013)	120	128	2018 2019 2020	120 120 120

Activiteit D Doelen 1 2 3

De gemeenteraad adviseren over bestuurlijke processen die nodig zijn voor het functioneren van de raad.

Activiteit E Doelen 3

Digitaal beschikbaar maken van informatie over de gemeenteraad, zoals agenda, vergaderstukken en live videoverbindingen.

Indicator activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018/2020	
E.1 Alle raads- en commissievergaderingen zijn live via internet te volgen en alle vergaderstukken zijn digitaal beschikbaar.	100%	100%	100%	2018 2019 2020	100% 100% 100%

Voor de activiteiten A en D zijn bij de Begroting 2017 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partijen

Het gaat hier specifiek om gemeenschappelijke regelingen, namelijk de Ombudsman en de Rekenkamer. De Rekenkamer Amsterdam is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA voert ook de rekenkamerfunctie uit voor Zaanstad. De Ombudsman is onderdeel van de Gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Ombudsman.

Beleidsresultaten

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.3 Baten 3,8 Lasten 12,2

1 ACAM

Activiteit A B

Baten 0,4
Lasten 3,2

Het in 2017 op het beleidsterrein ACAM uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder beleidsdoel 1.

2 Griffie

Activiteit C D E

Baten 0,0
Lasten 1,8

Het in 2017 op het beleidsterrein Griffie uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder beleidsdoelen 2 en 3.

3 Ombudsman

Baten 1,8
Lasten 3,8

Het in 2017 op het beleidsterrein Ombudsman uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder beleidsdoel 1.

4 Rekenkamer

Baten 1,6
Lasten 3,3

Het in 2017 op het beleidsterrein Rekenkamer uitgevoerde beleid is hierboven beschreven onder beleidsdoel 4.

Financiële realisatie

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	3,1	3,1	3,8	0,7
Lasten	12,4	12,2	12,2	0,0
- Saldo van baten en lasten	-9,3	-9,1	-8,4	0,7
Onttrekking reserves	-	-	0,0	0,0
Toevoeging reserves	0,1	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,1	-	0,0	0,0
Subtotaal stedelijk	**-9,4**	**-9,1**	**-8,4**	**0,7**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	0,0	-0,0	-	0,0
- Saldo van baten en lasten	-0,0	0,0	-	-0,0
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-0,0**	**0,0**	**-**	**-0,0**
Totalen programma 9.4	**-9,4**	**-9,1**	**-8,4**	**0,7**

Het programmaonderdeel Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM heeft een positief resultaat van afgerond € 0,7 miljoen vanwege hogere stedelijke baten van € 0,7 miljoen.

Toelichting stedelijk

Baten
De afwijking op de baten van € 0,7 miljoen heeft betrekking op een hogere administratieve verrekening met gemeenschappelijke regelingen (ombudsman en Rekenkamer) door hogere apparaatskosten.

Lasten
Geen afwijkingen.

Reserves
Geen afwijkingen.

Toelichting gebiedsgericht werken

Bij zowel de baten en de lasten zijn de afwijkingen lager dan € 0,2 miljoen en worden daarom niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

Toelichting
Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- Gemeentewet;
- Controleverordening (art. 213 gemeentewet);
- Programma van Eisen accountantscontrole;
- Nota Auditketen, 2014;
- Het bureau en de werkwijze van de ombudsman vloeien voort uit de Gemeentewet (art. 81 q t/m v), de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de Gemeenschappelijke Regeling gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam;
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA);
- Beleidsvisie RMA 2016-2022 'Navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving.

Risico's en maatregelen

Actueel risico

1. Niet-openbare informatie lekt uit.
Maatregel: We organiseren integriteitsbijeenkomsten voor raadsleden en een dilemmatraining voor de Griffie. Rekenkamer, Ombudsman en ACAM verstrekken aan derden geen niet-openbare informatie, tenzij zij dat vanuit een wettelijke regeling verplicht zijn.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM zijn bij de Begroting 2017 geen subsidies van betekenis verleend.

3.10.4 Stadsdelen/gebieden

bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.4	Baten 0,4	Lasten 22,9

Bestuur

Baten	0,0
Lasten	5,6

De 'ogen-en-oren-functie' van de bestuurscommissies kreeg vorm door het aanbieden van gebiedsplannen en het beantwoorden van adviesaanvragen. Er waren meer Algemeen Bestuursvergaderingen op locatie. Daarin onderzochten de Algemeen Bestuursleden samen met de bewoners en gebruikers welke prioriteiten in de gebiedsplannen moeten komen. Het bestuur was vaker aanwezig bij de bewonersbijeenkomsten in de buurten.

Bestuursondersteuning

Baten	0,4
Lasten	17,3

We hebben uitgebreid geëxperimenteerd met online participatievormen. De ervaringen hiermee gebruikten we voor een online participatietool voor de stad. Daarmee kunnen bewoners reageren op activiteiten in hun buurt en ook zelf met voorstellen komen. Die kunnen daarna in de gebiedsplannen opgenomen worden.

De ondersteunde bewonersinitiatieven om de leefomgeving te verbeteren namen toe. De buurtwerkkamers zijn ingezet voor laagdrempelige participatie. Daarbij steunen en helpen bewoners elkaar om vanuit hun talenten maatschappelijker actiever te worden. Ook werkten we met verschillende bewonersplatforms samen. Bijvoorbeeld aan de parkeerproblematiek en herinrichting van de openbare ruimte. Tot slot hebben we nieuwe doelgroepen bereikt. Dat lukte via online enquêtes en straatinterviews met een persoonlijke benadering.

Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM

Baten	-
Lasten	-

Op dit beleidsterrein zijn de stadsdelen niet actief.

Portefeuillehouders: wethouders Kock en Van der Burg

3.A Algemene dekkingsmiddelen

Algemene toelichting

Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het BBV bevat de regelgeving voor het opstellen van de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken. We spreken dan ook niet van 'programma', maar van 'onderdeel' of 'paragraaf', waarin de belangrijkste algemene inkomstenbronnen van de gemeente worden toegelicht en verantwoord.

In Algemene dekkingsmiddelen zijn de algemene inkomstenbronnen van de gemeente opgenomen. Feitelijk worden de algemene dekkingsmiddelen gebruikt als dekking voor uitgaven en doelstellingen in de programma's, voor zover daar in het programma zelf geen dekking tegenover staat. De voornaamste (algemene) inkomsten zijn de uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk, inkomsten uit belastingen (bijvoorbeeld toeristenbelasting en OZB), inkomsten uit erfpacht (jaarlijkse canonbetalingen en afkoopsommen) en inkomsten in de vorm van dividenden uit deelnemingen van de gemeente Amsterdam.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	2.834,5	2.579,1	2.655,1	75,9
Lasten	166,8	51,9	22,5	-29,4
- Saldo van baten en lasten	2.667,7	2.527,2	2.632,6	105,4
Onttrekking reserves	164,5	482,1	484,6	2,5
Toevoeging reserves	291,1	307,7	351,4	43,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-126,6	174,4	133,3	-41,1
Subtotaal stedelijk	**2.541,1**	**2.701,6**	**2.765,8**	**64,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	7,0	-	0,0	0,0
Lasten	42,0	-4,3	-4,3	0,0
- Saldo van baten en lasten	-35,0	4,3	4,3	0,0
Onttrekking reserves	3,1	0,1	0,1	0,0
Toevoeging reserves	3,9	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,8	0,1	0,1	0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-35,8**	**4,4**	**4,4**	**0,0**
Totalen programma A	**2.505,3**	**2.706,1**	**2.770,3**	**64,2**

Het totale positieve resultaat van het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen ten opzichte van de begroting bedraagt € 47,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een aantal grote ontwikkelingen in meerdere onderdelen:

- een nadelig erfpachtresultaat (€ 1,0 miljoen);
- een voordeel op de ontvangen uitkering uit het gemeentefonds (€ 12,5 miljoen);
- een voordeel op de financieringsfunctie (€ 67,7 miljoen);
- een nadeel op het resultaat uit deelnemingen (€ 10,8 miljoen);
- een beter resultaat op het onderdeel Lokale Heffingen (€ 20,6 miljoen);
- een nadeel op het resultaat onvoorzien (€ 0,6 miljoen);
- een nadeel op het resultaat van de overige dekkingsmiddelen (€ 45,8 miljoen).

In de verschillende subonderdelen wordt hierop uitgebreid ingegaan.

Portefeuillehouders: wethouder Van der Burg

3.A.1 Erfpacht

Overstapregeling

In 2017 ging de gemeenteraad akkoord met de overstapregeling naar eeuwigdurende erfpacht. Vanaf 1 november 2017 kunnen erfpachters online een overstap aanvragen in het overstapportaal. Inmiddels hebben de eerste zestig erfpachters eind 2017 een aanbieding ontvangen. In 2017 was er nog geen daadwerkelijke overstap geweest. Dat komt omdat het een aantal maanden duurt voordat de overstap geregeld wordt met een notariële akte.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	251,8	205,3	229,5	24,2
Lasten	106,6	98,8	107,8	9,0
- Saldo van baten en lasten	145,2	106,5	121,7	15,2
Onttrekking reserves	7,0	7,0	7,1	0,1
Toevoeging reserves	115,3	81,6	97,9	16,3
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-108,3	-74,6	-90,8	-16,2
Subtotaal stedelijk	**36,9**	**31,9**	**30,9**	**-1,0**
Gebiedsgericht werken				
Baten				
Lasten				
- Saldo van baten en lasten				
Onttrekking reserves				
Toevoeging reserves				
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen				
Subtotaal gebiedsgericht werken				
Totalen programmaonderdeel A.1	**36,9**	**31,9**	**30,9**	**-1,0**

Baten en lasten

De baten bestaan uit de ontvangen erfpachtcanon en incidentele afkoopsommen. Tegenover de begroting is in totaal € 24,2 miljoen meer aan baten behaald. Dit komt omdat bij uitgifte naar verhouding meer werd afgekocht dan we hadden verwacht. De afkoopsommen zijn lastig te ramen, omdat ze afhankelijk zijn van individuele beslissingen van erfpachters. Daar hebben wij geen invloed op. De ontvangen afkoopsommen hebben echter geen effect op het resultaat. Dit omdat de ontvangen afkoopsommen volledig worden gedoteerd aan de reserve afkoopsommen of vanwege afspraken worden afgedragen aan grondexploitaties of het Vereveningsfonds.

Daarom vielen ook de lasten en de toevoeging aan de reserves hoger uit dan begroot. De canonopbrengsten stijgen minder hard dan begroot omdat er bij uitgifte meer gekozen wordt voor afkoop. Hierdoor is het erfpachtresultaat € 0,9 miljoen lager dan begroot. De rentelasten zijn de komende jaren wel lager doordat er dit jaar meer afkoopsommen zijn ontvangen.

De lasten bestaan vooral uit de (interne) rente over de canonbetalende erfpachtrechten en de apparaatskosten. Deze lasten zijn in totaal € 0,4 miljoen lager dan begroot. De afwijking tegenover de begroting bij de lasten van € 8,9 miljoen komt door de eerder genoemde afdrachten van afkoopsommen aan grondexploitaties (€ 9,3 miljoen). Hiertegenover staan dus hogere baten.

Naast de toevoeging aan de reserve afkoopsommen van ontvangen afkoopsommen worden de van de woningcorporaties ontvangen afkoopsommen toegevoegd aan de reserve Vereveningsfonds. Dit doen we op grond van de samenwerkingsafspraken met de woningcorporaties. Het erfpachtresultaat in 2017 kwam uit op € 31 miljoen. Dit bedrag komt ten gunste van de algemene middelen.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves A.1 Erfpacht Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	**-/-**	**+**	**-/-**	**+**	**-/-**	
Meerwaarden afkoopsommen Grondbedrijf	9,2	-	-7,0	-	-7,0	-	-	2,2
Reserve afkoopsommen erfpacht	4.813,5	66,0	-	62,8	-304,8	-3,2	-304,8	5.181,1
Reserve financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam	304,8	-	-	-	304,8	-	304,8	0
Reserve afkoopsommen 2e termijn	6,1	-	-	16,2	-	16,2	-	22,3
Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht	2,2	-	-	-	-0,1	-	-0,1	2,0
Totalen	**5.136**	**66,0**	**-7,0**	**79**	**-7,1**	**13,0**	**-0,1**	**5.207,6**

Toelichting

Aan de Reserve afkoopsommen erfpacht en de Reserve afkoopsommen 2e termijn is op basis van ontvangen afkoopsommen in 2017 € 79 miljoen toegevoegd. Dit is € 13 miljoen meer dan was begroot.

In 2017 is de reserve voor de afgekochte rechten van het Havenbedrijf (€ 304,8 miljoen) samengevoegd met de reserve afkoopsommen Erfpacht. Deze reserves hadden hetzelfde doel (financiering van afgekochte erfpachtactiva) en zijn als gevolg van het opschonen van de balans en administratieve vereenvoudiging samengevoegd.

Conform de Samenwerkingsafspraken met de Amsterdamse woningcorporaties is daarnaast nog een bedrag van € 18,9 miljoen gedoteerd aan de reserve Vereveningsfonds. Deze reserve is niet opgenomen in bovenstaande tabel, maar verantwoord onder programmaonderdeel 9.4 Grond en Ontwikkeling. Inclusief deze dotatie is het totaal aan dotaties € 97,7 miljoen zoals opgenomen in de tabel bij financiële ontwikkelingen.

Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht: Voor het faciliteren van het splitsen van corporatiewoningen is per saldo een bedrag van € 0,1 miljoen onttrokken.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.2 Gemeentefonds

Algemene toelichting

De omvang van de gemeentefondsuitkering bepaalt voor een belangrijk deel de omvang van de algemene dekkingsmiddelen. Dit is daarmee onze belangrijkste inkomstenbron. Deze uitkering ontvangen gemeenten van het Rijk als kostendekking voor de taken die ze uitvoeren. Gemeenten mogen in principe zelf bepalen waar ze dit geld aan besteden. Maar ze hebben wel taken die ze moeten uitvoeren.
Het gemeentefonds, en daarmee de Amsterdamse gemeentefondsuitkering, groeit en krimpt mee met de rijksuitgaven. Extra uitgaven, bezuinigingen, mee- en tegenvallers op de rijksbegroting beïnvloeden zo direct de omvang van het gemeentefonds. Deze groei van het gemeentefonds heet het accres. Het Rijk informeert de gemeenten jaarlijks in de mei- en septembercirculaires over het accres. In deze circulaires krijgen gemeenten ook informatie over nieuwe gemeentelijke taken en taken die vervallen. Daarnaast publiceert het Rijk aan het eind van het jaar de decembercirculaire. Daarin krijgen gemeenten informatie over onderwerpen die voor het einde van het jaar afgewikkeld worden.

Hoeveel geld individuele gemeenten uit het gemeentefonds krijgen hangt af van de kenmerken en de belastingcapaciteit van die gemeenten. Onder andere worden de volgende kenmerken gebruikt voor de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten:

- het aantal inwoners;
- de oppervlakte van de gemeente;
- de bebouwingsdichtheid.

Daarnaast wordt de OZB die een gemeente zou innen wanneer die volgens de landelijke normtarieven zou worden geheven in mindering gebracht op de gemeentefondsuitkering.
In onderstaande tabel zijn de begrote en gerealiseerde bedragen van de uitkering uit het gemeentefonds opgenomen.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	2.000,3	1.980,1	1.992,6	12,5
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	2.000,3	1.980,1	1.992,6	12,5
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**2.000,3**	**1.980,1**	**1.992,6**	**12,5**
Gebiedsgericht werken				
Baten				
Lasten				
- Saldo van baten en lasten				
Onttrekking reserves				
Toevoeging reserves				
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen				
Subtotaal gebiedsgericht werken				
Totalen programmaonderdeel A.2	**2.000,3**	**1.980,1**	**1.992,6**	**12,5**

Samenvatting ontwikkelingen

In 2017 hebben we € 1.992,6 miljoen aan gemeentefondsuitkering verantwoord. Dit is € 12,5 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaken staan hieronder:

- De ontwikkeling van de aantallen waarop het gemeentefonds wordt verdeeld is positief voor Amsterdam: € 1,6 miljoen.
- De afkoop door het Rijk van de risico's die volgen uit de bodemsanering in de Volgermeerpolder: € 8,7 miljoen.
- Overige ontwikkelingen per saldo: € 2,2 miljoen.

In onderstaande tabel staat een specificatie van de gemeentefondsuitkering, verbijzonderd naar drie categorieën:

- de algemene uitkering
- de integratie-uitkering voor de decentralisaties in het sociaal domein (3D's)
- de verzamelpost voor overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen

Vervolgens gaan we gedetailleerd in op verschillen tussen het Jaarverslag 2017 en de laatst vastgestelde Begroting 2017 (stand Najaarsnota 2017).

Specificatie baten gemeentefonds

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (najaarsnota)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Algemene uitkering	1.323,5	1.291,6	1.292,6	1,0
Integratie-uitkering decentralisaties sociaal domein (3D's)	515,8	512,7	512,7	0,0
Overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen	161,0	175,8	187,3	11,5
Totaal baten	**2.000,3**	**1.980,1**	**1.992,6**	**12,5**

Samenvatting ontwikkelingen

Algemene uitkering

De Amsterdamse gemeentefondsuitkering is opgebouwd uit verschillende onderdelen. Daarvan is de Algemene Uitkering het grootste. De gehele gemeentefondsuitkering is vrij besteedbaar. Daarbij is bij de Algemene Uitkering ook geen specifiek doel voor de besteding van deze middelen aangegeven. De hoogte van de Algemene Uitkering hangt af van:

- de karakteristieken van een gemeente zoals die in de algemene toelichting genoemd zijn;
- eventuele nieuwe gemeentelijke taken, of taken die vervallen.

Naar aanleiding van de Decembercirculaire 2017 steeg de Algemene Uitkering met € 1,0 miljoen:

- Een stijging van € 1,6 miljoen kwam door de ontwikkeling van de aantallen waarop het gemeentefonds wordt verdeeld;
- Verrekeningen met voorgaande jaren geeft een daling van € 0,6 miljoen;
- Een stijging van de uitvoeringskosten van de berichtenbox op MijnOverheid leidt tot een daling van € 0,1 miljoen;
- Voor de invoering van de richtlijn EED ontvangt Amsterdam € 0,1 miljoen.

Integratie- en decentralisatie-uitkeringen

De integratie- en decentralisatieuitkeringen zijn onderdeel van het gemeentefonds, maar hebben een eigen verdeling. De uitkeringen zijn vrij besteedbaar, maar veel uitkeringen zijn verbonden aan een zeker doel. Daardoor kan de bestedingsvrijheid materieel wel begrensd zijn. De integratie- en decentralisatieuitkeringen (exclusief de integratie-uitkering sociaal domein) binnen het gemeentefonds namen met € 11,5 miljoen toe. Deze toename houdt verband met de volgende

ontwikkelingen uit de decembercirculaire van het gemeentefonds:

- Een afkoop door het Rijk van € 8,7 miljoen voor de risico's rond de nazorg van de bodemsanering in de Volgermeerpolder;
- Een bedrag van € 0,6 miljoen vanwege verhoogde asielstroom;
- Een extra bedrag van € 0,4 miljoen voor maatschappelijke opvang;
- Een bijdrage van € 0,3 miljoen voor verander- en versnellingstrajecten in het sociaal domein;
- Een bijdrage van € 0,2 miljoen vanwege het faciliteitenbesluit opvangcentra;
- Overige kleine wijzigingen van in totaal € 0,3 miljoen.

Daarnaast ontvingen we in 2017 € 1,0 miljoen aan verrekeningen over 2016 voor maatschappelijke opvang, WMO en vrouwenopvang.

Integratie-uitkering decentralisaties sociaal domein (3D's)
Naar aanleiding van de Decembercirculaire 2017 is de hoogte van de integratie-uitkering voor decentralisaties in het sociaal domein (3D's) niet gewijzigd.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.3. Financiering

Algemene toelichting

In dit onderdeel verantwoorden we de baten en lasten van de gemeentelijke financiering.
De financiering van de gemeentelijke bezittingen vindt plaats met reserves en voorzieningen (interne financieringsmiddelen) en met extern aangetrokken geldleningen. Binnen de gemeente gebruiken we de systematiek van totaalfinanciering. We trekken niet voor elke investering of uitgave een aparte lening aan, maar financieren het geheel van investeringen.

Onze financieringslasten bestaan voornamelijk uit de externe rentelasten over de korte en lange geldleningen, de externe schuld. We werken met een omslagrentemethodiek. Onze kapitaallasten rekenen we toe aan de gemeentelijke producten op basis van de boekwaarde van desbetreffende activa op de balans. In 2017 bedroeg de interne omslagrente 3,5%.
Onze financieringsbaten zijn rentebaten op verstrekte leningen aan derden en incidenteel ontvangen (boete) rentes voor te laat ontvangen BTW-compensatie.

Het resultaat financiering omvat binnen de algemene dekkingsmiddelen het renteresultaat en enkele overige financieringsposten. De tabel hieronder toont de baten, lasten en mutaties in reserves van deze twee onderdelen.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-4,6	17,9	19,7	1,9
Lasten	-154,3	-97,0	-148,4	-51,4
- Saldo van baten en lasten	149,8	114,9	168,1	53,3
Onttrekking reserves	-	121,7	121,5	-0,2
Toevoeging reserves	67,9	81,0	66,3	-14,7
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-67,9	40,7	55,1	14,5
Totalen programmaonderdeel A.3	**81,8**	**155,6**	**223,3**	**67,7**

Tegenover de Begroting 2017 stijgt het resultaat van het onderdeel Financiering met circa € 68 miljoen naar € 223,3 miljoen. Dat komt grotendeels door een € 52 miljoen hoger saldo van baten en lasten dat resulteert uit de renteomslag en incidenteel ontvangen boeterente. Daarnaast is sprake van een lager dan verwachte toevoeging aan de reserve schuldaflossing ter hoogte van € 15 miljoen vanwege lagere verkoopopbrengsten vastgoed.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves A.3 FinancieringStedelijk**	Stand ultimo 2016	Begrote mutaties 2017		Gerealiseerde mutaties 2017		Verschil mutaties 2017		Stand ultimo 2017
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve financiering deelneming GVB	78,8	-	-	-	-	-	-	78,8
Reserve verzelfstandiging AEB	14,0	-	-	-	-	-	-	14,0
Reserve bijdrage Schuldaflossing	67,9	81,0	-121,7	66,3	-121,5	-14,7	0,2	12,8
Totalen	**160,8**	**81,0**	**-121,7**	**66,3**	**-121,5**	**-14,7**	**0,2**	**105,6**

Toelichting
De toevoeging aan de reserve bijdrage Schuldaflossing is lager dan begroot. Dit komt door de lager dan begrote dotatie van € 14,7 miljoen vanuit de gerealiseerde verkoopopbrengsten voor het verkopen van panden (zie programma 9.1). De dotatie bestaat uit € 10,6 miljoen voor het verkopen van panden en € 55,7 miljoen voor het in 2016 behaalde renteresultaat, het resultaat op de verkoop van deelnemingen en op vastgoed uit het Jaarverslag 2016.

Renteresultaat
Ons renteomslagstelsel is een systeem waarmee de financieringslasten en -baten worden doorberekend (omgeslagen) over onze organisatieonderdelen naar rato van de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar.

Met de herziening van het rentestelsel nemen we vanaf 2015 het verwachte renteresultaat op als begrotingsruimte. Meevallers tegenover het begrote renteresultaat in het lopende jaar gebruiken we voor schuldreductie

Tabel 2: Financiële ontwikkeling renteresultaat

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (najaarsnota)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Rentelasten van externe schuld	-88,0	-85,4	-84,3	1,2
Rentebaten van verstrekte leningen aan derden	22,7	17,9	18,4	0,6
Saldo door te rekenen externe rente	**-65,3**	**-67,6**	**-65,9**	**1,7**
Renterisicobuffer	0,0	-1,6	0,0	1,6
Rente die aan grondexploitatie wordt toegerekend	-5,6	0,0	-1,5	-1,5
Bespaarde rente, toegevoegd aan reserves en voorzieningen	-30,5	-30,3	-18,8	11,5
Bestemd voor schuldreductie	0,0	-36,2	0,0	36,2
Overige kosten	0,0	-0,7	-0,2	0,5
De aan taakvelden toe te rekenen rente	**-101,4**	**-136,3**	**-86,3**	**50,0**
De aan taakvelden toegerekende rente	248,4	251,7	253,6	1,9
Saldo van baten en lasten	**147,0**	**115,3**	**167,3**	**51,9**

In tabel 2 zijn lasten voorzien van een negatief voorteken.

Het renteresultaat 2017 stijgt met € 52 miljoen ten opzichte van de Begroting 2017. Hiervan is € 41 miljoen bestemd voor schuldreductie. De resterende 11 miljoen wordt niet meegenomen voor schuldreductie omdat dit verbonden is aan andere interne verrekeningen die gemeentebreed saldo neutraal moeten zijn. Het gaat hier om het resultaat van de beëindiging van de rentetoevoeging aan de voorziening IJveren. Deze worden toekomstig geïndexeerd vanuit het budget van Verkeer en openbare ruimte.

De stijging van het renteresultaat komt door per saldo lagere rentelasten. De lagere rentelasten kwamen door de volgende effecten:
1. In 2017 is minder geleend doordat de schuld lager uit is gekomen dan verwacht.
2. Door de gunstige renteniveaus op de geld- en kapitaalmarkt kon de gemeente goedkoper lenen.
3. De renterisicobuffer is vrij gevallen omdat de rente niet is gestegen.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.4 Algemene reserve

Algemene toelichting

In dit onderdeel worden de toevoegingen en onttrekkingen aan de Algemene reserve gepresenteerd.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-
- Saldo van baten en lasten	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	159,8	159,8	-
Toevoeging reserves	-	35,1	137,4	102,3
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	124,7	22,4	-102,3
Totalen programmaonderdeel A.4	**-**	**124,7**	**22,4**	**-102,3**

Toelichting

In 2017 is het resultaat van het jaarrekeningresultaat 2016 onttrokken aan de algemene reserve zodat we dit als begrotingsruimte konden inzetten. Het jaarrekeningresultaat van 2016 is bij de jaarrekening gedoteerd aan de algemene reserve. Het jaarrekeningresultaat van 2017 wordt volgens besluitvorming gedoteerd aan de algemene reserve. Zie hiervoor de toelichting van de algemene reserve bij het onderdeel Balans.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves A.4 Algemene Reserve Stedelijk**	Stand ultimo 2016	Begrote mutaties 2017		Gerealiseerde mutaties 2017		Verschil mutaties 2017		Stand ultimo 2017
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Algemene Reserve	357,2	-	-	-	-	-	-	357,2
Jaarrekeningresultaat	159,8	35,1	-159,8	137,4	-159,8	102,3	-	137,4
Totalen	**517,0**	**-**	**-159,8**	**-**	**-159,8**	**-**	**-**	**494,4**

Toelichting

Het rekeningresultaat 2016 van € 159,8 miljoen is volgens besluitvorming verdeeld in de Begroting 2017 en wordt daarmee onttrokken uit deze reserve.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.5 Dividenden deelnemingen

Algemene toelichting

We hebben een belang in 24 deelnemingen. Van zes deelnemingen zijn we 100% aandeelhouder. Van de overige deelnemingen hebben we in twee deelnemingen een meerderheidsbelang en in zestien deelnemingen een minderheidsbelang. Voorbeelden van deelnemingen zijn:

- GVB holding NV;
- Havenbedrijf Amsterdam NV;
- Luchthaven Schiphol NV;
- NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG);
- NV Zeedijk.

Zie de paragraaf 'Verbonden partijen' voor een volledig overzicht van onze deelnemingen.

Door het houden van aandelen in een NV of BV doen we mee in het risicodragend vermogen van een vennootschap. We gaan deelnemingen aan als het publieke belang daarmee het beste gediend is.

Voor de deelnemingen zijn er financieringslasten. Dat zijn de (rente)lasten voor leningen om de deelneming te verkrijgen. Hiertegenover staan inkomsten in de vorm van dividenden. Ook de eventuele verkoop of liquidatie van een deelneming zal naar verwachting tot een resultaat leiden. Verder zal een duurzame afwaardering van een deelneming tot een last leiden. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de lasten en baten met betrekking tot de deelnemingen.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	149,2	105,2	116,0	10,8
Lasten	29,5	24,4	24,4	-0,0
- Saldo van baten en lasten	119,7	80,8	91,6	10,8
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Totalen programmaonderdeel A.5	**119,7**	**80,8**	**91,6**	**10,8**

Samenvatting ontwikkelingen
Het resultaat van deelnemingen bedraagt € 91,6 miljoen en daarmee € 10,8 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door € 11 miljoen aan hogere dividendbaten van het Havenbedrijf. Dit als gevolg van het toepassen van het nieuw vastgestelde dividendbeleid.

Baten
De baten van deelnemingen van € 116,0 miljoen bestaan uit dividend dat door de deelnemingen is uitgekeerd. Het vastgestelde dividend van deelnemingen over het jaar 2016 wordt – volgens bestendig beleid – verantwoord in de Jaarrekening 2017. Er is echter een uitzondering op deze toegepaste systematiek. Dit betreft Havenbedrijf Amsterdam N.V. Voor deze deelneming geldt dat het geprognosticeerde (nog niet vastgestelde) dividend wordt verantwoord in de rekening van het boekjaar waarop het betrekking heeft. Het Havenbedrijf Amsterdam NV was oorspronkelijk een gemeentelijke dienst. Door een uitzondering te maken op het bestendig beleid is voorkomen we dat in het jaar van de verzelfstandiging een tekort ontstond ten opzichte van het in de begroting opgenomen resultaat. In onderstaande tabel staat een overzicht van het dividend per deelneming.

Overzicht dividend per deelneming

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (najaarsnota)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
AEB Holding N.V.	5,0	5,0	5,0	0,0
Alliander N.V.	7,8	9,5	9,5	0,0
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	0,6	1,0	1,0	0,0
GVB Holding N.V.	5,5	3,3	3,3	0,0
Havenbedrijf Amsterdam N.V.	50,0	50,0	61,0	11,0
N.V. Het Havengebouw Amsterdam	0,1	0,0	0,0	0,0
RAI Holding B.V.	1,0	0,8	0,6	0,2
N.V. Luchthaven Schiphol	37,5	29,7	29,7	0,0
N.V. Stadsherstel Amsterdam	0,4	0,4	0,4	0,0
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam	8,3	4,7	4,7	0,0
Overige	13,8	0,8	0,8	0,0
Totaal dividenden deelnemingen	**130,0**	**105,2**	**116,0**	**10,8**

Lasten

De lasten van € 24,4 miljoen zijn volgens begroting en betreffen hoofdzaak de financieringslasten. In december 2017 is besloten tot de verkoop van het belang dat we in de deelneming De Amsterdamse Compagnie NV (DAC) hebben. De overeengekomen verkoopprijs is lager dan de boekwaarde, het verlies is in 2017 verantwoord als buitengewone last.
De verkoop van DAC draagt, doordat een verlies is gerealiseerd, niet bij aan de in het coalitieakkoord opgenomen bestuursopdracht voor schuldreductie.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.6 Belastingen (lokale heffingen)

Algemene toelichting

Inwoners en ondernemers dragen financieel bij aan onze financiën via de lokale belastingen. Uit deze opbrengsten betalen we bijvoorbeeld (een deel van de) kosten van:

- verkeer en vervoer;
- onderwijs;
- cultuur;
- sport;
- openbaar groen;
- openbare verlichting.

De rijksoverheid bepaalt of we belasting mogen heffen. Wij bepalen zelf hoe dat gebeurt. De gemeenteraad stelt de hoogte van tarieven van gemeentelijke belastingen vast. Een deel van de belastinginkomsten heeft een directe bestemming, zoals bijvoorbeeld de riool- en afvalstoffenheffing. Deze inkomsten worden in de betreffende programma's verantwoord. Verder zijn er belastingen die we gebruiken als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's. Het zijn deze belastingen die we bij Algemene dekkingsmiddelen verantwoorden.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	269,6	265,0	292,6	27,6
Lasten	38,2	21,8	28,9	7,0
- Saldo van baten en lasten	231,4	243,1	263,7	20,6
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal stedelijk	**231,4**	**243,1**	**263,7**	**20,6**
Gebiedsgericht werken				
Baten				
Lasten				
- Saldo van baten en lasten				
Onttrekking reserves				
Toevoeging reserves				
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen				
Subtotaal gebiedsgericht werken				
Totalen programmaonderdeel A.6	**231,4**	**243,1**	**263,7**	**20,6**

Samenvatting ontwikkelingen

De uitvoeringslasten vielen € 7,0 miljoen hoger uit dan begroot. De baten zijn € 27,6 miljoen hoger dan begroot, vanwege hogere belastinginkomsten. De belangrijkste daarvan zijn de toeristenbelasting (€ 11,3 miljoen) en de opbrengsten van de Onroerend Zaakbelasting (OZB) (€ 6,8 miljoen).

Opbrengsten per belastingmiddel

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (najaarsnota)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
OZB gebruikers	44,7	44,6	47,5	2,9
OZB eigenaren	123,3	123,3	127,1	3,9
RRB gebruikers	< 0,1	0,0	<0,1	0,0
RRB eigenaren	0,4	0,4	0,4	0,0
Hondenbelasting	-0,1	0,0	-<0,1	0,0
Toeristenbelasting	65,1	71,4	82,7	11,3
Vermakelijkheidsbelasting	3,3	3,4	3,8	0,4
Reclamebelasting	< 0,1	0,0	-0,1	-0,1
Precariobelasting	4,5	4,2	4,1	-0,1
Totaal	**241,3**	**247,3**	**265,5**	**18,2**

NB. Het verschil van € 27,1 miljoen van de opbrengsten per belastingmiddel met de verantwoorde baten komt voor het grootste deel door de ontvangen doorbelaste uitvoeringskosten, zoals de opbrengsten uit vervolgingskosten, incassokosten, rente en oninbaar alsnog geïnd.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De opbrengsten OZB vallen in totaal € 9,5 miljoen hoger uit dan oorspronkelijk begroot en € 6,8 miljoen hoger tegenover de laatst vastgestelde begroting. Hiervan heeft € 1,5 miljoen betrekking op afwikkelingsverschillen voorgaande uit jaren. De meeropbrengsten van € 5,2 miljoen betreffen het belastingjaar 2017. Voornaamste reden van de stijging is de waardeontwikkeling binnen het areaal van de stad. Daarmee is het resultaat incidenteel.

Roerende-ruimtebelasting (RRB)

Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en roerende bedrijfsruimten betalen roerende ruimenbelasting (RRB). Voor de RRB gebruikten we in 2017 dezelfde tarieven als voor de OZB. De heffing is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De inkomsten uit de RRB in 2017 zijn iets hoger dan begroot.

Hondenbelasting

De hondenbelasting is vanaf 2016 afgeschaft. De negatieve inkomst hondenbelasting in 2016 komt door afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting heffen we voor overnachtingen van personen die niet als ingezetene staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het tarief is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten. Het tarief in 2017 was gelijk aan dat in 2016: 5%. Het is in Amsterdam mogelijk onder voorwaarden af en toe de eigen woning te verhuren aan toeristen. Ook over de inkomsten die hieruit voortvloeien, moet de verhuurder toeristenbelasting betalen.

De inkomsten uit de toeristenbelasting vielen in 2017 ongeveer € 11,3 miljoen hoger uit dan begroot. Dit verschil komt door afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren (€ 4,8 miljoen) en de verdere groei van de toeristische markt in Amsterdam (€ 6,5 miljoen).

Er werd in 2016 definitief meer opgelegd dan in de voorlopig aanslagen rekening mee is gehouden. Die lijn is in 2017 doorgezet. Dit is in combinatie met een areaalgroei waarbij een aantal grote hotels is geopend. Daarbij geldt sinds 2015 een afspraak met een verhuurwebsite. Door deze website doen particuliere verhuurders meer aangifte dan voorheen. In onze ramingen houden we rekening met groei maar hanteren we ook het voorzichtigheidsbeginsel. Zo houden we de kans op een tegenvaller zo klein mogelijk.

Vermakelijkheidsretributie
De vermakelijkheidsretributie heffen we bij aanbieders van vermaak op het water. De tarieven waren in 2017 gelijk aan het jaar ervoor: € 0,66 per persoon voor rondvaartboten en van € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen. De behaalde lokale heffing is in 2017 € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door de groei van het toerisme in 2017 tegenover vorige jaren. Ook hiervoor geldt dat de groei daarvan groter is dan waarmee we rekening hielden.

Reclamebelasting
Per 1 januari 2016 is de reclamebelasting volledig afgeschaft. Vanuit de afwikkeling van oude jaren zijn wel enkele vorderingen terug betaald.

Precariobelasting
Precariobelasting heffen we als vergoeding voor het plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming. Wanneer het om een schip, woonboot of vlot in het gemeentewater gaat, noemen we precario 'liggeld'. De opbrengsten uit de precariobelasting komen uit liggeld en precario terrassen. Ondanks dat we in 2017 het nachtliggeld invoerden, vallen de opbrengsten uit precariobelasting € 0,1 miljoen lager uit.

Portefeuillehouders: wethouder Kock

3.A.7 Onvoorzien

Algemene toelichting

In het onderdeel Onvoorzien is een begrote post opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Deze is in onze begroting structureel op € 2 miljoen begroot.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-	-	-	-
Lasten	1,1	2,0	2,6	0,6
- Saldo van baten en lasten	-1,1	-2,0	-2,6	-0,6
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Totalen programmaonderdeel A.7	**1,1**	**-2,0**	**-2,6**	**-0,6**

Toelichting financiële realisatie

Het totaal van de onvoorziene uitgaven in 2017 bedraagt € 2,6 miljoen. Het is daarmee € 0,6 miljoen hoger dan begroot. De uitgaven in 2017 aan onvoorziene posten zijn de lasten van € 0,9 miljoen voor een bijdrage aan het Rode Kruis voor de wederopbouw van Sint Maarten en de niet te alloceren lasten van € 1,7 miljoen van Waternet voor waterschapslasten. Dit betreffen lasten die nog niet toe te wijzen zijn aan specifieke programmaonderdelen.

Portefeuillehouders: meerdere wethouders

3.A.8 Overige eigen middelen

Algemene toelichting

In het onderdeel Overige eigen middelen zijn posten opgenomen die niet onder een van de hiervoor behandelde onderdelen vallen. Ook zijn hier de gemeentelijke stelposten opgenomen, zoals die voor toekomstige kapitaallasten en nominale ontwikkelingen. Het deel van de eigen middelen met betrekking tot het AIF fonds verantwoorden we apart in 3.A.8.1.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	168,2	5,7	4,7	-1,0
Lasten	145,8	1,8	7,2	5,4
- Saldo van baten en lasten	22,4	3,9	-2,5	-6,4
Onttrekking reserves	157,5	193,6	196,2	2,6
Toevoeging reserves	107,9	145,1	187,1	42,0
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	49,6	48,5	9,1	-39,4
Subtotaal stedelijk	**72,1**	**52,4**	**6,5**	**-45,8**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	-	-
Lasten	35,0	-4,3	-4,3	-0,0
- Saldo van baten en lasten	-35,0	4,3	4,3	0,0
Onttrekking reserves	3,1	0,1	0,1	0,0
Toevoeging reserves	3,9	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-0,8	0,1	0,1	0,0
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-35,8**	**4,4**	**4,4**	**0,0**
Totalen programmaonderdeel A.8	**36,3**	**56,8**	**11,0**	**-45,8**

Het resultaat van het programmaonderdeel overige eigen middelen is in vergelijking met de begroting per saldo € 45,8 miljoen negatief. Dit komt door:

- een negatief resultaat van € 45,8 miljoen voor stedelijke taken.
- het resultaat voor gebiedsgericht werken is conform de begroting.

Het AIF fonds is onderdeel van dit programmaonderdeel maar wordt apart toegelicht in A.8.1.

Toelichting stedelijk

Het programmaonderdeel Overige eigen middelen stedelijk deel heeft tegenover de begroting een negatief resultaat van € 45,8 miljoen vanwege lagere baten van € 1,0 miljoen, hogere lasten van € 5,4 miljoen en lagere onttrekkingen aan reserves van per saldo € 39,4 miljoen.

Baten
De totale baten van € 4,7 miljoen zijn € 1,0 miljoen lager dan begroot door:

- Lagere baten voor omzetdiensten van € 2,1 miljoen. Vanwege een hoge binnengemeentelijke vraag werkten we in 2017 beduidend minder voor buiten gemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is op dit onderdeel een omzet gerealiseerd die € 2,1 miljoen lager is dan begroot.
- Hogere baten van € 1,1 miljoen vanwege een onttrekking aan de voorziening juridische risico's.

Lasten
De totale lasten van € 9,8 miljoen zijn € 5,4 miljoen hoger dan begroot met name door:

- Hogere lasten bij omzetdiensten van € 3,2 miljoen. Dit vanwege het niet behalen van een bijdrage aan de algemene middelen van € 3,7 miljoen voor het Ingenieursbureau. Deze is als onzekerheid opgenomen in de Najaarsnota.
- Hogere lasten van € 1,4 miljoen vanwege het niet invullen van taakstellingen voor de ruimtelijke ordening waarbij door de groei in de stad geen extra efficiency te behalen is in 2017.
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen voor hogere lasten van het AIF fonds. Zie hiervoor de toelichting in A.8.1 AIF fonds.
- Lagere lasten voor vennootschapsbelasting van € 0,2 miljoen. De berekende vennootschapsbelasting bedraagt € 1,8 miljoen en is daarmee € 0,2 miljoen lager dan begroot. De vennootschapsbelasting wordt berekend voor die activiteiten die belastingplichtig zijn omdat dit ondernemersactiviteiten betreft.
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen voor kleinere afwijkingen.

Reserves
Per saldo is er voor € 39,4 miljoen meer gedoteerd aan de reserves. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere dotatie van € 42,1 aan de reserve overheveling incidentele middelen. Voor de overheveling van incidentele middelen is geen begroting opgenomen, mede omdat dit een systeemreserve betreft die de niet bestede prioriteiten eenmalig kan overhevelen naar een volgend jaar.
- Hogere onttrekking van € 0,4 miljoen voor het AIF fonds. Zie verdere toelichting A.8.1.
- Hogere onttrekking va 2,2 miljoen vanwege een onttrekking uit de reserve bedrijfsvoering voor de niet gevorderde interne vorderingen, die niet meer behaald gaan worden.

Toelichting gebiedsgericht werken

Het programmaonderdeel Overige eigen middelen voor het deel van gebiedsgericht werken is conform begroting.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves A.8 Overige eigen middelen Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve financiering Bouwfonds	7,3	-	-	-	-	-	-	7,3
Garantiefonds Gemeentelijke Kredietbank	2,0	-	-2,0	-	-2,0	-	-	-
Reserve fusie waterbeheer	45,0	-	-1,6	-	-1,6	-	-	43,4
Reserve fonds zorg en werk	52,0	10,0	-62,0	10,0	-62,0	-	-	-
Reserve ambities coalitieakkoord	108,0	15,4	-67,8	15,4	-67,8	-	-0,0	55,6
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen	32,8	-	-32,8	42,1	-32,8	42,1	0,0	42,1
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave	37,7	9,6	-16,9	9,6	-16,9	-	-	30,4
Meerjarige Intertemporele Compensatie	-	110,0	-	110,0	-	-	-	110,0
Reserve financiering lening NEMO	11,3	-	-	-	-	-	-	11,3
Amsterdams Investeringsfonds financieel	52,0	-	-2,8	-	-2,8	-	-	49,2
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk	19,0	-	-7,4	-	-7,8	-	-0,4	11,1
Reserve bedrijfsvoering DAO AGA	0,3	-	-	-	-	-	-	0,3
Reserve bedrijfsvoering IBA algemeen	2,9	-	-	-	-2,2	-	-2,2	0,7
Reserve bedrijfsvoering IBA winstreserve	2,1	-	-	-	-	-	-	2,1
Reserve bedrijfsvoering PMB	6,2	-	-	-	-	-	-	6,2
Reserve bedrijfsvoering ACAM	0,9	0,1	-0,3	0,1	-0,3	-	-	0,6
Reserve commerciële bedrijfsvoering DBGA	2,3	0,1	-	-	-	-	-	2,3
Totalen	**381,7**	**145,0**	**-193,3**	**187,1**	**-196,2**	**42,1**	**-2,6**	**372,1**

Toelichting

In totaal is met € 187,1 miljoen gedoteerd aan reserves. Dit is € 42,1 meer dan is begroot. Dit is het gevolg van het overhevelen van € 42,1 miljoen aan de systeemreserve overheveling incidentele middelen voor incidentele prioriteiten die in 2018 doorlopen.

De onttrekking van € 196,2 miljoen is € 2,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt met name door de onttrekking aan de reserve Bedrijfsvoering IBA voor het resultaat over 2017.

bedragen x € 1 miljoen **Reserves A.8 Overige eigen middelen Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve Budgetoverheveling	1,2	-	-0,1		-0,1	-	-	1,1
Investeringsreserve	2,3	-	-			-	-	2,3
Totalen	**3,5**	**-**	**-0,1**	**-**	**-0,1**	**-**	**-**	**3,3**

Er zijn geen significante afwijkingen ten opzichte van de begroting. De reserve Budgetoverheveling wordt in 2018 opgeheven en valt volledig vrij.

Voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen A.8 Overige eigen middelen Stedelijk**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Juridische risico's	16,1	-	-2,9	1,6	-3,1	1,6	-0,2	14,6
Sophia Augusta/Lopez Suasso	0,8	0,0	-	0,0	-	-	-	0,8
Willet Holthuysen	0,2	0,0	-	0,0	-	-	-	0,2
Voorziening exogene risico's Noord-Zuidlijn	12,9	-	-3,3	-	-7,1	-	-3,8	5,8
Voorziening Sluisjes Halfweg	4,0	-	-	-	-	-	-	4,0
Voorziening Stichting Allard Pierson	0,2	-	-	-	-	-	-	0,2
Vicarygoederen	0,1	-	-	-	-	-	-	0,1
Gildenfondsen	0,6	-	-	-	-	-	-	0,6
Liefdadigheidsdoelen	0,8	0,0	-	0,0	-	-0,0	-	0,8
Voorziening naslepende kosten uit eerdere privatiseringen en verzelfstandigingen	0,2	-	-0,0	-	-0,2	-	-0,1	-
Totalen	**35,8**	**0,1**	**-6,2**	**1,7**	**-10,3**	**1,6**	**-4,1**	**27,1**

Toelichting

De dotatie aan de voorzieningen van € 1,7 miljoen is € 1,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt met name door dotaties aan de voorziening juridische risico's die gezien het karakter niet worden toegelicht.

De onttrekkingen aan de voorziening van totaal € 10,3 miljoen zijn € 4,1 miljoen hoger dan begroot, met name als gevolg van een hogere onttrekking op basis van een afgesloten samenwerkingsovereenkomst tussen Metro en Tram en het Gemeentelijk Vervoer Bedrijf..

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen A.8 Overige eigen middelen Gebiedsgericht werken**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Belastingverplichting	0,5	-	-	-	-0,5	-	-0,5	-
Totalen	**0,5**	**-**	**-**	**-**	**-0,5**	**-**	**-0,5**	**-**

In 2016 is een bedrag van € 0,5 miljoen toegevoegd aan de voorziening naar aanleiding van de suppletie van de begraafplaats 'De Nieuwe Ooster'. De suppletie is ingediend in 2017 en daarmee is deze voorziening ultimo 2017 nihil.

Portefeuillehouders: meerdere wethouders

3.A.8.1 Amsterdams Investeringsfonds

Stand reserve

Eind 2016 bedroeg de stand van het AIF € 70,9 miljoen. Volgens de besluitvorming van de gemeenteraad is in 2017 in totaal uit het fonds € 10,6 miljoen onttrokken vanwege:

- vrijval door het vervallen van de c0mmitering voor tolhuistuin (€ 2,8 miljoen);
- vrijval van het restant van de committering voor het ASML (€ 0,5 miljoen);
- vrijval van aflossing op leningen (€ 0,3 miljoen);
- uitgaven (€ 7 miljoen).

De eindstand 2017 van het fonds kwam daarmee op € 60,3 miljoen.

Vanuit de voorstellen die de gemeenteraad tot en met 2014 goedkeurde is eind 2017 nog € 12,3 miljoen gereserveerd voor uit te voeren projecten. Een specificatie van die reservering staat hierna in de paragraaf Pijleroverzicht AIF

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Baten				
Lasten	2,0	6,7	7,0	-0,4
Saldo van baten en lasten	-2,0	-6,7	-7,0	-0,4
Onttrekking reserves	36,4	10,2	10,6	0,4
Toevoeging reserves				
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	36,4	10,2	10,6	0,4
Totalen programmaonderdeel A.8.1	**34,4**	**3,6**	**3,6**	**0,0**

Het resultaat van het Amsterdams investeringsfonds bedraagt € 3,6 miljoen en is daarmee gelijk aan de begroting. De hogere lasten van € 0,4 miljoen worden gedekt door een hogere onttrekking uit het fonds. De hogere lasten komen doordat:

- aan het Amsterdam Health Technology Institute € 0,56 miljoen meer werd toegekend
- uiteindelijk aan het Proof of Concept Fund niets is toegekend (€ -0,15 miljoen)

Op basis van het pijleroverzicht van het AIF lichten we de aparte pijlers toe.

Pijleroverzicht AIF

Het Amsterdams Investeringsfonds (AIF) bestaat sinds begin 2014 uit twee reserves, de reserve AIF maatschappelijk en de reserve AIF Financieel. Iedere reserve kent drie pijlers, namelijk de pijlers Klimaat, duurzaamheid en luchtkwaliteit, Economie en Innovatie en Stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid.
Eind 2014 besloot de raad om

a. de besteding van al gecommitteerde middelen voort te zetten, maar deze te laten vrijvallen als deze niet (meer) mogelijk of noodzakelijk zijn voor het doel waarvoor deze gecommitteerd zijn. Hieronder vallen ook de aflossingen van al eerder uitgezette leningen.
b. geen toevoegingen van welke aard dan ook meer aan de fondsen te doen.

Amsterdams Investerings-fonds	Maatschappelijk			Financieel		Totalen
bedragen x € 1 miljoen	Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid	
Stand begin 2017	**3.872.648**	**15.081.599**	**44.750.000**	**1.400.000**	**5.800.000**	**70.904.247**
Af:						
Uitgaven 2017	0	-7.044.599	0	0	0	-7.044.599
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval aflossing	-285.000					-285.000
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval ivm niet noodzakelijk	0	-500.000			-2.800.000	-3.300.000
Stand eind 2017	**3.587.648**	**7.537.000**	**44.750.000**	**1.400.000**	**3.000.000**	**60.274.648**
Waarvan gecommitteerd budget	0	7.537.000	7.853.210	1.400.000	1.500.000	18.290.210
Waarvan uitgezet aan leningen en participaties tot en met 2017	3.587.648	0	36.896.790	0	1.500.000	41.984.438
Totaal	**3.587.648**	**7.537.000**	**44.750.000**	**1.400.000**	**3.000.000**	**60.274.648**
Nog te besteden eind 2017	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit

In deze pijler zijn nog twee elementen opgenomen. In het maatschappelijk deel zijn dat de tot en met 2015 uitgezette energieleningen. Daar komen geen leningen meer bij omdat eind 2015 de nog beschikbare middelen over gingen naar het duurzaamheidsfonds. Daaruit verstrekken we nu de leningen. Deze activiteit loopt voor het AIF af als de leningen geheel zijn afgelost. De aflossingen voegen we niet meer toe aan het fonds, maar vallen volgens het raadsbesluit van 2014 vrij. In 2017 gaat dit om een bedrag van € 0,3 miljoen.
Verder is het Amsterdamse Klimaat & Energiefonds (AKEF) nog actief. Dit fonds is in oktober 2013 geopend. Een professionele fondsbeheerder beheert het fonds. Die investeert € 45,0 miljoen in financieel én duurzaam renderende projecten in Amsterdam. In 2017 zijn investeringen goedgekeurd tot een bedrag van € 7,3 miljoen. Op AKEF.nl staat een meer uitgebreid overzicht van de projecten. Het totaal geïnvesteerde bedrag in AKEF steeg tot € 36,9 miljoen. Er resteert nog een bedrag van € 7,8 miljoen aan gecommitteerde middelen.

Pijler Economie en Innovatie

Tracer Center Amsterdam

Dit project voorziet in een bijdrage aan het ontwikkelen van 'medical imaging'. Dit is het zichtbaar maken van het uitwendige en inwendige menselijk lichaam voor klinische diagnoses, behandeling en monitoring van ziektebeelden. De gemeenteraad keurde een bestedingsvoorstel van € 2,2 miljoen voor het project Tracer Center Amsterdam goed. Hierop is in 2017 € 1,5 miljoen uitgekeerd. Voor Tracer Center resteert nog een gecommitteerd bedrag van € 0,5 miljoen.

Proof of concept fund

Dit project is een aan een Proof of concept fonds dat de raad goedkeurde. Dat fonds maakt op zijn beurt financiering van het valideren van op het oog kansrijke projecten mogelijk. In 2017 is niets toegekend. Voor het Proof of concept fonds resteert nog een gecommitteerd bedrag van € 1,8 miljoen. Daarvan heeft € 1,4 miljoen betrekking op een leningsfaciliteit.

ASML

Dit project is een bijdrage aan het wetenschappelijk instituut AMOLF, gevestigd op Science Park Amsterdam (SPA) Het is voor een bid om op SPA een hoogwaardig Instituut voor Nanolithografie (INL) op te kunnen zetten. De gemeenteraad keurde een budget van € 5 miljoen voor dit project

ASML goed. Hiervan is inclusief de uitbetaling in 2017 van € 0,9 miljoen in totaal € 4,5 miljoen uitbetaald en vastgesteld als definitieve subsidie. Voor ASML resteert geen gecommitteerd bedrag meer omdat het restant van 0,5 miljoen volgens het raadsbesluit van 2014 in 2017 vrij valt.

Health Valley
In 2014 voegde de raad € 15,2 miljoen toe voor projecten binnen Health Valley. Eind 2014 stemde de raad in om hiervan € 7 miljoen concreet te bestemmen als bijdrage in de oprichting van het Amsterdam Health Technology Institute (AHTI). Het instituut is vooral bedoeld voor langlopend onderzoek naar het verbeteren van de gezondheid van Amsterdammers. Voor dit project is in 2017 een laatste uitkering gedaan van € 3,1 miljoen. Daardoor is deze committering uitgeput.
In 2017 is een voorstel gedaan voor de concrete invulling van in totaal € 8,2 miljoen voor AHTI 2 (€ 6 miljoen, raadsbesluit 1331 van 1 november 2017) en Health Valley 2017 (€ 2,2 miljoen, raadsbesluit 225 van 29 maart 2017). Hierop is respectievelijk uitgekeerd € 1,4 miljoen en € 0,2 miljoen, waardoor de resterende gecommitteerde bedragen ultimo 2017 € 4,6 miljoen en € 2 miljoen zijn.

Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid
Binnen deze pijler bestonden nog twee lopende projecten. Dat zijn Tolhuistuin en de NDSM-loods. Tolhuistuin is een lening voor de (verliesgevende) exploitatie voor het Tolhuistuincomplex die het voormalig stadsdeel Noord zou ontvangen. Inmiddels is het pand overgedragen aan Vastgoed.
In 2017 is besloten dat dit gecommitteerde bedrag (€ 2,8 miljoen) niet meer nodig is voor het geformuleerde doel. Daarom valt het volgens het raadsbesluit van 2014 vrij
NDSM-loods is een combinatie van een lening van € 3,0 miljoen en een subsidie voor renoveren en verder ontwikkelen van de NDSM-loods. De subsidie (€ 1,0 miljoen) was in 2016 al uitgeput. In 2017 is de lening aanvullend € 1,0 geëffectueerd. Daarmee bedraagt de totale lening nu € 1,5 miljoen.
Voor de SOB projecten resteert een gecommitteerd bedrag als een leningfaciliteit van € 1,5 miljoen.

Portefeuillehouders: meerdere wethouders

3.B Overzicht Overhead

Inleiding

In dit overzicht zijn volgens de nieuwe vereisten van het Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV) vanaf 2017 de lasten van de overhead in de organisatie opgenomen. Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.'

De bedoeling achter deze vernieuwing is de raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie. De lasten in dit overzicht betreffen alle gebruikelijke lasten, zoals de salarislasten, de materiële lasten, de kapitaallasten en ook de dotaties aan reserves. Voor zover baten direct samenhangen met de hiervoor genoemde domeinen zijn ook deze opgenomen, zoals onttrekkingen aan reserves en ontvangsten van derden.

De afsplitsing van overhead is nog niet ten volle doorgevoerd zodat overhead in enkele gevallen nog ten laste van de programma's/ andere taakvelden kan zijn gekomen. Dit wordt in de Begroting 2018 uitgezocht en gecorrigeerd.

Financiële ontwikkelingen

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017	Verschil Rekening Begroting
Stedelijk				
Baten	-	6,4	26,3	19,8
Lasten	-	373,9	417,6	43,7
- Saldo van baten en lasten	-	-367,5	-391,3	-23,9
Onttrekking reserves	-	7,6	4,7	-2,9
Toevoeging reserves	-	-	0,4	0,4
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	7,6	4,3	-3,3
Subtotaal stedelijk	**-**	**-359,8**	**-387,0**	**-27,2**
Gebiedsgericht werken				
Baten	-	-	0,5	0,5
Lasten	-	43,3	43,0	-0,3
- Saldo van baten en lasten	-	-43,3	-42,5	0,7
Onttrekking reserves	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-
- Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-	-	-	-
Subtotaal gebiedsgericht werken	**-**	**-43,3**	**-42,5**	**0,7**
Totalen programma B	**-**	**-403,1**	**-429,6**	**-26,5**

Het resultaat van het Overzicht Overhead bedraagt € 429,6 miljoen en is daarmee € 26,5 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt grotendeels verklaard doordat een deel van de overheadkosten voor€ 30,3 miljoen niet zijn verantwoord als programmagelden omdat vanaf 2017 de overheadlasten in dit aparte overzicht moeten worden verantwoord. In de programmagelden is voor € 30,3 miljoen aan lagere lasten verantwoord ten opzichte van de begroting. Daartegenover staan lagere lasten van € 8,5 miljoen voor bedrijfsvoering vanwege vooral lagere lasten voor facilitaire zaken en huisvesting (€ 5,5 miljoen) en lagere lasten voor informatievoorziening en automatisering (€ 3,3 miljoen).

Overheadlasten in programmagelden
In totaal is voor € 30,3 miljoen meer als overheadlasten verantwoord dan begroot. Dit komt enerzijds door een lagere toerekening van overheadlasten aan programmagelden (€ 21,7 miljoen) en anderzijds doordat lasten als overhead zijn verantwoord (€ 8,6 miljoen), terwijl deze lasten in de begroting als programmagelden zijn begroot. Vanaf 2017 mogen overheadlasten niet meer als programmagelden worden verantwoord. Gemeentebreed is dit saldoneutraal.

De lasten in dit overzicht mogen volgens het BBV niet worden toegerekend aan de inhoudelijke beleidsprogramma's. Echter, wanneer er sprake is van overheadlasten die gedekt worden uit grondexploitaties of uit projectbudgetten, wordt er wel een toerekening aan de betreffende beleidsprogramma's gemaakt. In totaal is er voor € 66,3 miljoen vanuit het overzicht overhead toegerekend aan grondexploitaties en projectbudgetten. In de begroting is rekening gehouden met een hoger bedrag (€ 88,0 miljoen). Dit wordt vooral veroorzaakt doordat in de begroting van programma's 'Verkeer en openbare ruimte' en 'Welzijn, zorg en sport' overhead is toegerekend aan projecten en financieringsbronnen. Een groot deel van deze projecten in programma 'Verkeer en openbare ruimte' wordt niet geactiveerd en komt daarmee niet in aanmerking voor het toerekenen van overhead. De financieringsbronnen in programma 'Welzijn, zorg en sport' betreffen deels interne financieringsbronnen die ook niet in aanmerking komen voor het toerekenen van kosten.

Daarnaast is voor € 8,6 miljoen abusievelijk een aantal decentrale overheadlasten als programmagelden gelabeld. Dit betreft vooral leidinggevende- en managementondersteunings-lasten en de budgetten voor ICT en huisvesting die niet gecentraliseerd zijn en mede daardoor als programmagelden zijn bestempeld.

Reserves en voorzieningen

bedragen x € 1 miljoen **Reserves B. Overhead**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Reserve AFS	2,1	-	-2,1	-	-2,1	-	-	0
Egalisatiereserve AFS	0,8	-	-0,3	-	-0,3	-	-	0,5
Reserve WW	3,4	-	-1,6	-	-	-	1,6	3,4
Transitieplan	2,8	-	-1,7	-	-1,7	-	0,1	1,2
Uitvoeringsplan	0,2	-	-0,2	-	-0,2	-	-	0
Reserve bedrijfsvoering DAO ABC	2,9	-	-	0,3	-	-0,3	-	3,2
Kapitaallasten huisvesting gemeentelijk apparaat	2,4	-	-0,3	-	-0,3	-	-	2,1
Verbouwing SDH Oost	0,9	-	-0,1	-	-0,1	-	-	0,8
Reserve verbouwing stadhuis	7,0	-	-1,2	0,1	-	-0,1	1,2	7,1
Totaal	**22,7**	**-**	**-7,3**	**0,4**	**-4,7**	**-0,4**	**2,8**	**18,4**

In totaal is voor € 2,8 miljoen minder onttrokken aan de reserves. Dit komt doordat er geen WW-lasten zijn gemaakt in 2017 die uit deze reserve gedekt moeten worden (€ 1,6 miljoen begroot) en door een lagere onttrekking aan de reserve stadhuis van € 1,2 miljoen.

bedragen x € 1 miljoen **Voorzieningen B. Overhead**	**Stand ultimo 2016**	**Begrote mutaties 2017**		**Gerealiseerde mutaties 2017**		**Verschil mutaties 2017**		**Stand ultimo 2017**
		+	-/-	+	-/-	+	-/-	
Dekking financiële risico's (voormalig) personeel	8,5	-	-2,1	-	-1,8	-	0,3	6,7
Pensioenfonds Concertgebouworkest	0,3	-	-0,1	-	-0,1	-	0,0	0,2
Onderhoudsfonds (DFM)	13,9	4,3	-7,0	2,5	-1,3	-1,7	5,7	15,2
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat	14,1	4,7	-7,2	6,8	-1,6	2,1	5,6	19,4
Vervanging en Onderhoud beheer Werf	-	0,1	-	-	-	-0,1	-	-
Totaal	**36,8**	**9,1**	**-16,4**	**9,4**	**-4,7**	**0,3**	**11,7**	**41,6**

De onttrekkingen aan de voorzieningen van in totaal € 4,7 miljoen zijn € 11,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere onttrekkingen aan het Onderhoudsfonds (DFM) van € 5,7 miljoen en de voorziening groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat van € 5,6 miljoen. De lagere onttrekkingen worden als volgt toegelicht:
Voor alle gemeentelijke panden is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. De werkzaamheden zijn uitgezet in de tijd. In 2017 is gekeken welke geplande werkzaamheden noodzakelijk waren en welke konden worden doorgeschoven. De noodzakelijke werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd. Het hiervoor benodigde bedrag is onttrokken aan de voorziening. De dotatie is gebaseerd op diezelfde meerjaren onderhoudsplannen, maar dan het bedrag dat gemiddeld jaarlijks over de aankomende 25 jaar per pand nodig is.

Overhead tabel naar BBV indeling
Volgens de nieuwe definitie van Overhead is de overhead te groeperen naar de volgende onderdelen:

1. Bestuursondersteuning en beleidsadvisering;
2. Financiën, toezicht en accountantscontrole gericht op de ambtelijke organisatie;
3. Personeelszaken en organisatie;
4. Juridische zaken;
5. Informatievoorziening, automatisering van PIJOFACH-systemen en gemeentebrede document en informatie voorziening (DIV);
6. Facilitaire zaken en huisvesting (inclusief beveiliging);
7. Interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie;
8. Verzekeringen;
9. Hiërarchisch leidinggevenden, controllers en managementondersteuning in de primaire processen en de staven van de clusters.

In de onderstaande tabel zijn de resultaten per onderdeel afgezet tegen de begroting:

bedragen x € 1.000	Begroting 2017			Jaarrekening 2017		
	Baten	**Lasten**	**Toegerekend**	**Baten**	**Lasten**	**Toegerekend**
Bestuursondersteuning						
Ondersteuning en beleidsadvisering aan college van B en W	-216	40.170		-1.050	43.471	
Ondersteuning organisatie (bedrijfsvoeringsfuncties)						
Financien, toezicht en accountantscontrole		40.845	-6.890	-354	43.545	-4.013
Personeel en Organisatie	-1.641	61.920	-14.049	-3.160	62.958	-9.580
Juridisch Bureau		5.369	-760	-165	5.575	-577
Informatievoorziening en automatisering	-5.390	98.158	-15.954	-4.712	94.157	-12.330
Facilitaire zaken en huisvesting	-2.669	129.267	-23.939	-12.698	133.695	-14.440
Communicatie	-200	21.219	-2.363	-297	19.337	-1.525
Verzekeringen	-3.950	4.004		-7.195	7.702	
Management uitvoerende organisatie eenheden						
Management en managementondersteuning resultaatverantwoordelijke eenheden		55.265	-20.770	-735	65.376	-20.743
Management en managementondersteuning stadsdelen		43.269		-474	43.006	
Clusterstaven exclusief informatievoorzieningunits		5.725	-3.303	-167	5.456	-488
Totaal Bruto Overhead	**-14.066**	**505.212**	**-88.029**	**-31.008**	**524.278**	**-63.695**
Toegerekend aan programma's en projecten		*-88.029*			*-63.695*	
totaal na toerekening	-14.066	417.183		-31.008	460.582	
Netto lasten overhead		**403.117**			**429.575**	

De totale (bruto) overheadlasten bedragen € 524,3 miljoen en zijn daarmee € 19,1 miljoen hoger dan begroot. Daartegenover staan ook hogere baten van derden (en interne baten) en onttrekkingen aan reserves van € 31,8 miljoen, die daarmee € 17,7 miljoen hoger zijn dan begroot. De overheadlasten zijn onder te verdelen in de lasten voor:

- Bestuursondersteuning;
- Bedrijfsvoering (de PIJOFACH-functies);
- Leidinggevenden, en de managementondersteuning in het primair proces.

De intern toegerekende kosten van € 63,7 miljoen betreffen grotendeels kosten voor grondexploitaties en projecten in de ruimtelijke sector en zijn € 24,3 miljoen lager dan begroot. Na de toerekening van € 63,7 miljoen aan de programma's en projecten bedragen de netto overheadlasten € 429,6 miljoen. Dit is € 26,5 miljoen hoger dan begroot. Het verschil wordt vooral veroorzaakt door hogere lasten voor Bestuursondersteuning van per saldo € 2,5 miljoen, lagere lasten voor bedrijfsvoering van € 8,5 miljoen, hogere lasten van € 8,2 miljoen voor management uitvoerende organisatieonderdelen en de lagere doorbelasting van overheadkosten aan programmagelden van € 24,7 miljoen. Hieronder volgt een toelichting op de ontwikkeling van de overheadlasten ten opzichte van de begroting voor bestuursondersteuning, bedrijfsvoering en de leidinggevenden, controllers en managementondersteuning.

Bestuursondersteuning
De overheadkosten voor Bestuursondersteuning en beleidsadvisering van in totaal € 43,5 miljoen zijn € 3,3 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een overschrijding op inhuur vanwege de extra inhuur voor de doorontwikkeling van de organisatie met betrekking tot business control (€ 1,3 miljoen), de doorontwikkeling van het evenementenbureau (€ 0,8 miljoen), extra lasten vanwege hogere salarissen en extra toeslagen voor chauffeurs en overbezetting bij secretariaten (€ 0,6 miljoen) en niet begrote lasten voor Programma Innovatie (€ 0,4 miljoen). Bij het Programma Innovatie zijn gemeentebrede thema's als digitale retail, cybersecurity en moderne overheid opgepakt.

Daartegenover staan er ook hogere baten van € 0,8 miljoen, vooral door een vergoeding voor proceskosten naar aanleiding van een gewonnen omvangrijke procedure. Deze waren niet begroot.

PIJOFACH-functies
Het saldo van baten en lasten in het overzicht overhead voor personeel, informatievoorziening, juridische zaken, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting (PIJOFACH functies) bedraagt € 338,4 miljoen en is daarmee € 8,5 miljoen lager dan begroot. De per saldo lagere lasten van € 8,5 miljoen bestaan vooral uit: lagere lasten voor facilitaire zaken en huisvesting (€ 5,6 miljoen), lagere lasten voor informatievoorziening en automatisering (€ 3,3 miljoen) en lagere lasten voor communicatie (€ 2,0 miljoen). Daartegenover zijn er meer lasten voor Financiën (€ 2,3 miljoen).

Facilitaire zaken
De lagere lasten voor facilitaire zaken bedragen per saldo € 2,3 miljoen. Dit komt door lagere energielasten van € 1,7 miljoen. De lagere energielasten worden veroorzaakt door enerzijds een voordelige afrekening van energiekosten vanwege de milde winter van 2016/2017 (€ 0,8 miljoen) en anderzijds door een lagere raming van de afrekening over het jaar 2017 (€ 0,9 miljoen). Daarnaast zorgt een hogere interne verrekening voor per saldo € 0,5 miljoen aan hogere baten dan begroot.

Huisvesting
De lagere lasten voor huisvesting (€ 3,3 miljoen) worden grotendeels veroorzaakt door een deel van de ICT lasten als huisvesting zijn aangemerkt (€ 2,2 miljoen) en lagere onderhoudskosten door lager dagelijks onderhoud (€ 1,1 miljoen) vanwege minder aantal meldingen dan begroot.

Informatievoorziening en automatisering
De lagere lasten voor informatievoorziening en automatisering van € 3,3 miljoen worden met name veroorzaakt door een onderbesteding op het applicatiebudget (€ 3,6 miljoen).Vooral door het opschonen van een aantal applicaties was een deel van het budget niet nodig. Daarnaast is een deel van de IV budgetten nog niet overgedragen aan applicaties voor het primaire proces, terwijl deze lasten al wel daar zijn verantwoord. Daarnaast lagere lasten van € 1,2 miljoen vooral vanwege het niet mee-ademen van de bedrijfsvoeringlasten. Verder zijn er lagere automatiseringskosten van € 0,5 miljoen op het gebied van migraties van applicaties.
Hier tegenover staan hogere lasten voor ICT doordat deze in de begroting onder de huisvestiging lasten zijn verantwoord (€ 2,2 miljoen).

Financiën
Hogere lasten van € 2,3 miljoen voor Financiën voornamelijk vanwege extra noodzakelijke inhuur ten behoeve van de uniformering van de financieel administratieve processen, reguliere werkzaamheden waar onvoldoende vast personeel op kon worden ingezet en inhuur voor de reorganisatie van het organisatieonderdeel Financiën (zoals interimmanagers, kosten programmatransitie). Ten behoeve van deze lasten zijn ook frictiekosten toegekend in de Voorjaarsnota 2017 van in totaal € 2,4 miljoen. Een deel hiervan is niet besteed in 2017.

Communicatie
Lagere lasten van € 2,0 miljoen voor communicatie vanwege een onderschrijding op personeel (€ 1,4 miljoen). Vanaf 2018 is in het kader van Slagvaardige Overheid een formatiekrimp voorzien, waardoor in 2017 vacatures al niet meer zijn ingevuld. Daarnaast een onderschrijding op communicatiemiddelen (€ 0,5 miljoen) als gevolg van strakker sturen op dit budget. Het uitgavenpatroon van de afgelopen jaren laat zien dat er gemeentebreed forse overschrijdingen waren op dit budget. Inmiddels is voldoende zicht op het wel verstrekken van deze middelen binnengemeentelijk, waardoor er komend jaar geen overschrijding wordt verwacht.

Management uitvoerende organisatieonderdelen
De salarislasten van het management, leidinggevenden in het primair proces, en managementondersteuning zijn € 112,5 miljoen en daarmee ten opzichte van de begroting gestegen met € 8,2 miljoen. Dit komt vooral door hogere lasten voor salarislasten van management bij de resultaatverantwoordelijke eenheden. Deze worden voornamelijk veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 7,0 miljoen doordat een deel van het personeel als primair proces is aangemerkt in de begroting, terwijl deze lasten als overhead bestempeld hadden moeten worden. De werkelijke lasten zijn verantwoord in het overzicht overhead.
- Hogere lasten voor leidinggevende als gevolg van vervanging bij ziekte, kosten van extra inhuur en kosten voor organisatieontwikkeling (0,4 miljoen).

4

MMXII

4 Verplichte paragrafen

4.1	Bedrijfsvoering	485
4.2	Financiering	505
4.3	Grondbeleid	516
4.4	Lokale heffingen	527
4.5	Onderhoud kapitaalgoederen	532
4.6	Verbonden partijen	542
4.7	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	548

4.1 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf belichten we per domein van bedrijfsvoering welke resultaten we in 2017 hebben bereikt.

4.1.1 Versterken van de financiële functie

Portefeuillehouder: wethouder Kock

Het financiële domein

Dit college heeft Financiën Op Orde als één van de prioriteiten opgenomen. Het staat in zowel het coalitieakkoord 'Amsterdam is van iedereen', als het hernieuwd coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van iedereen'. Uitgangspunten hierbij zijn:

- één concernadministratie met betrouwbare financiële gegevens;
- een uniforme AO/IC;
- een goed uitgeruste controlorganisatie die ook een strategische partner kan zijn.

In 2016 en 2017 gebruikten we de aanbevelingen uit de raadsenquête Financiële functie Amsterdam 2002-2014 voor het behalen van de gewenste versterking van de financiële functie. De onderdelen uit de aanbevelingen hebben we volgens de afspraken tussen het college en de raad opgepakt. Over de stand van zaken rapporteren we twee keer per jaar. Daarnaast is een eindbeeld voor de financiële functie vastgesteld met vijf speerpunten tot en met 2018. Daarmee brengen we de basis op orde:

1. Organisatie, inclusief taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op orde;
2. Opzet, bestaan en werking AO/IC van financieel kritische processen op orde;
3. Financiële administratie op orde;
4. Financiële managementinformatie op orde;
5. Stimuleren gewenst gedrag en een lerende organisatie.

We hebben sinds de start van het college grote stappen gezet. De eerste periode gebruikten we voor het neerzetten van de controlorganisatie, zoals:

- de juiste mensen op de juiste plaats;
- starten van een verbeterprogramma waarbij veel is geïnvesteerd in medewerkers;
- aannemen van nieuwe mensen;
- starten van een traineeprogramma.

Er is een control strategie vastgesteld en een control organisatie neergezet die onder één paraplu van DMC valt. Ook is er een trainingsprogramma opgezet voor betrokkenen in de financiële functie. Verder hebben we ervoor gezorgd dat de verordening en nota's van 1 Stad, 1 Financieel stelsel er zijn gekomen. Dit biedt een onmisbaar handvat voor het goed functioneren van de financiële functie.

Het afgelopen jaar lag de nadruk op het invoeren van één concernadministratie. Daarnaast was er veel aandacht voor:

- de doorontwikkeling van de financiële kolom;
- de invoering van één gemeente-brede applicatie voor de totstandkoming van P&C producten (LIAS);
- de opzet van de Interne Audit afdeling;
- de invloed van gedrag(spatronen) bij het verbeteren van de financiële functie.

Doorontwikkeling Financiële Administratie

Een doorslaggevend element bij het op orde brengen van de financiële functie is het opzetten van en werken met een centrale financiële administratie. Op 1 januari 2017 is het Amsterdamse Financieel Systeem (AFS) 2.0 centraal live gegaan. Dit heeft impact gehad op de gehele organisatie, van financieel medewerker tot leidinggevende en budgethouder. De vernieuwing heeft niet alleen betrekking op het systeem, maar ook op de manier van werken: met eenduidige processen,

één rekeningschema en meer eenduidige informatievoorziening. Zo zijn achttien concern-brede financiële processen (zoals het proces "Bestellen tot en met Betalen") geüniformeerd. Daardoor konden we in 2017 beter sturen op deze processen.

Een belangrijk onderdeel is de verdere ingebruikname van E-facturatie. E-facturatie betekent dat gestandaardiseerde databestanden met factuurgegevens vanuit onze leveranciers direct in de financiële applicatie AFS terechtkomen voor verdere verwerking. Daardoor hoeven we geen pdf-facturen of papieren facturen meer te scannen. Op dit moment wordt 10% van de facturen op deze wijze aangeboden. In 2017 is na een aanbesteding een nieuwe applicatie in gebruik genomen. Die kent onder meer een lage gebruiksdrempel voor leveranciers. We verwachten daarmee over vier jaar een aanzienlijk deel van de facturen via E-facturatie te kunnen verwerken.

Verder inbedden AO/IC
De versterking van de AO/IC krijgt per organisatieonderdeel opvolging aan de hand van een jaarplan AO/IC 2018. Vanaf de tweede helft van 2017 zijn de activiteiten van de taskforce AO/IC ingebed in de reguliere organisatie binnen de afdeling Interne Audit bij DMC. Dit moet ervoor zorgen dat AO/IC wordt beschreven en dat interne controlemaatregelen gemeente-breed en in samenhang worden uitgevoerd.

Gemeente-brede P&C producten applicatie
Naast financieel administratieve processen worden de onderliggende processen van de P&C-cyclus verder ontwikkeld. Zo wordt 2018 het eerste gehele jaar waarin we de begroting vanuit één gemeente-brede applicatie (genaamd LIAS) beheren. Dit is één van de voorwaarden om de P&C-producten efficiënter en betrouwbaarder tot stand te brengen. De Begroting 2018 is het eerste P&C-product in 2017 dat met deze applicatie is gemaakt.

Hiermee komt er een einde aan losse formats en talrijke bestanden, omvangrijk mailverkeer en arbeidsintensieve technische controles. De formats voor bijvoorbeeld de begroting en de jaarrekening zijn vervangen door deze applicatie. Het budgetwijzigingen proces is op deze manier vereenvoudigd, het P&C-proces wordt transparanter en de gebruikers zijn vanaf het begin tevreden met deze nieuwe werkwijze.

LIAS is inmiddels functioneel ingericht zodat:
- de meerjarenbegroting in LIAS staat;
- een complete workflow is ingericht voor het proces budgetwijziging;
- een complete workflow is ingericht voor begrotingswijzigingen bij P&C-producten;
- en de aansluiting met de verloopstaat reserves en voorzieningen is geregeld.

Betaling van facturen
De gemeente Amsterdam heeft in 2017 ruim 262.000 facturen betaald. Het gemiddelde betaalpercentage was in het eerste kwartaal van 2017 zoals verwacht lager dan de doelstelling, vanwege de invoering van één concern-brede administratie en de grote hoeveelheid aan facturen vanuit 2016 die nog moesten worden betaald. In de laatste maand van 2017 bedroeg het percentage facturen dat betaald was binnen 30 dagen 85%. Daarnaast heeft de doorontwikkelde periodeafsluiting geholpen om meer en structureler grip op de cijfers te hebben en heeft het ook bijgedragen aan de spoedige totstandkoming van dit Jaarverslag 2017.
Als gevolg van te late betaling brengen leveranciers de gemeente Amsterdam additionele incassokosten bovenop het factuur bedrag in rekening. In 2017 bedroegen de geëxtrapoleerde kosten € 0,3 miljoen. Dit is 0,01% van de totaal afgehandelde facturenomvang in 2017.
Vanaf april 2017 zijn alle incasso facturen in 2017 behandeld door het team "Uitval Specials" van de crediteurenafdeling.
Tenslotte is het goed om te vermelden dat het Actieplan Betalingen eind 2017 is geëindigd. De acties die nog open staan, of anderszins opvolging verdienen, zijn opgenomen in de reguliere organisatie en werkprocessen.

Reorganisatie van financiële kolom
In oktober 2017 heeft het college ingestemd met de reorganisatie van de rve Financiën. Deze reorganisatie is nodig om de rve Financiën voor wat betreft het personeelsbestand mee te laten ontwikkelen met de veranderende inhoud van het werk. Daarnaast geeft het verder gevolg aan de aanbevelingen van de raadsenquête over verbeteringen in de financiële kolom; dit alles ook tegen een achtergrond van besparingen in het kader van de bestuursopdracht Slagvaardige Overheid. Het reorganisatieproces is later van start gegaan dan ten tijde van het vaststellen van de Begroting 2017 was voorzien; dit vond haar oorzaak in een zorgvuldige totstandkoming van het besluit, inclusief bereikte overeenstemming met de eigen Onderdeelscommissie. De datum waarop de reorganisatie zal zijn afgerond en de nieuwe organisatie van start gaat, is 1 mei 2018.

Management Informatie verder op orde
In 2017 hebben we rapportages in het Amsterdam Management Informatiesysteem (AMI) gemaakt die op alle ambtelijke niveaus beschikbaar zijn. Dit om de sturing te versterken. Een selectie van de rapportages die opgeleverd zijn:
- tijdigheid inkoopfacturen;
- matching inkoopfacturen aan verplichtingen;
- goed te keuren inkooporders;
- dashboard werkvoorraden crediteuren.

Na afronding van het programma Doorontwikkeling Financiële Administratie (DFA) is de focus van AMI verlegd naar andere domeinen binnen de gemeente Amsterdam. De voornaamste focus ligt momenteel op het F-domein en het P-domein. Maar we zullen AMI de komende jaren verder ontwikkelen vanwege een uitbreiding van functionele behoeften, aansluiting van nieuwe bronnen en een ontwikkeling in informatiebehoefte bij het management.

Stimuleren gewenst gedrag en een lerende organisatie
We gaan extra werken aan het stimuleren van gewenst gedrag, en aan leren en ontwikkelen. Dit komt onder andere voort uit de aanbevelingen 12, 13 en 14 van de raadsenquête financiële functie 2002-2014 (Personeel en lerende organisatie). We doen dit bijvoorbeeld door het organiseren van teamsessies. Daarin bespreken we de huidige en gewenste gedragspatronen die in het werk naar voren komen. Binnen DMC is in 2017 een "Control Leerhuis" opgezet. Hierin staan de thema's verbinden, verbeteren, binden en boeien centraal.
Na het reorganisatietraject bij de rve Financiën kijken we in 2018 wat medewerkers nog extra nodig hebben aan opleiding en ontwikkeling. Wat hebben zij op individueel-, team en afdelingsniveau nodig om fit for the job te zijn? Naast een passend opleidings- en ontwikkeltraject op het gebied van vakopleidingen en competenties kijken we samen met de Amsterdamse School naar interventies op dit gebied, denk aan teamsturing, werken aan ontwikkeling van gedrag en een lerende organisatie. Verder kijken we naar leiderschapsinterventies voor het management.

Taskforce AO/IC
Eind 2015 is de taskforce AO/IC ingesteld. De taskforce moest de inrichting en uitvoering van de AO/IC binnen de gemeente Amsterdam aanpakken en veilig stellen in de gemeentelijke organisatie. In het verlengde van de activiteiten van de taskforce AO/IC is in 2017 het volgende gedaan:
- Uitvoeren van het gemeente-brede audit jaarplan. Dat richt zich op getrouwheid en rechtmatigheid en daarmee de werking van de AO/IC verbeteringen. De uitvoering van dit jaarplan verliep volgens planning. De audits zijn afgerond met een rapportage over de bevindingen.
- De taskforce AO/IC heeft medio 2017 de AO/IC-plannen van de organisatie getoetst en geanalyseerd. In de prestatiedialogen tussen stedelijk directeuren en de organisatieonderdelen is de voortgang en het naar de toekomst toe verder op orde krijgen van de AO/IC-plannen nadrukkelijk onderdeel van gesprek.
- Er is een inrichtingsplan opgesteld waarin de vorming van een afdeling Interne audit binnen de Directie Middelen en Control is uitgewerkt. Het college van B en W heeft positief besloten tot de vorming van de afdeling.

- De afdeling Interne audit voert vanuit één plek binnen het concern invulling onafhankelijk onderzoek uit naar de werking van processen. Daarnaast stelt ze kaders ten aanzien van AO/IC en adviseert en ondersteunt ze de organisatie hierover. De afdeling Interne audit staat voor "Transparantie, Inzicht en Verbetering" van alle bedrijfsprocessen binnen de gemeente Amsterdam. Door de procesinrichting transparant te maken, geeft het inzicht in de mate van beheersing. Daarmee kan verbetering worden ingezet en ontstaat er inzicht in het geheel van risico's, onderzoeken en voortgang op verbetermogelijkheden.
- Er is een programma opgezet voor de duur van twee jaar. Daarmee krijgt de organisatie ondersteuning bij het uitwerken van de opzet van hun processen en bijbehorende interne controlemaatregelen (AO/IC).

Doelmatigheidsonderzoeken
In 2016 is het programma van doelmatigheidsonderzoeken gestart. Hiermee volgen we één van de aanbevelingen van de raadsenquête. In 2017 zijn drie onderzoeken uitgevoerd naar:

1. de toeleiding naar werk;
2. de fysieke werkomgeving;
3. het personeelsdomein.

De onderzoeksactiviteiten op het gebied van bedrijfsvoering zijn in 2017 afgerond. Het onderzoek naar de toeleiding naar werk is begin 2018 afgerond. Begin 2018 zijn de bevindingen van deze onderzoeken in het college behandeld. Daarna heeft het college een verslag van de onderzoeksbevindingen met de daarbij behorende raadscommissies gedeeld.

In december 2017 is een compact team van onderzoekers in dienst getreden voor de uitvoering van de doelmatigheidsonderzoeken. Met de ervaring uit de eerste drie onderzoeken geeft het team het onderzoeksprogramma verder vorm en voert het de komende onderzoeken uit.

Fiscaliteit
In 2017 zijn we doorgegaan met de steekproefsgewijze controles. Dit is een belangrijk en effectief middel om vast te stellen of we de fiscaliteit beheersen. Ook de Rijksbelastingdienst hecht veel waarde aan steekproeven. De opzet en uitvoering van de steekproeven hebben we dan ook afgestemd met de Rijksbelastingdienst. De uitvoering van de steekproeven leidt ertoe dat de Rijksbelastingdienst terugtreedt in haar toezicht.
We hebben in 2017 controles uitgevoerd op de administratie over het eerste halfjaar om vast te stellen of de aangiften omzetbelasting en BTW-compensatiefonds over 2017 juist zijn. De uitkomst van de steekproeven ligt in lijn met dat wat we in 2016 hebben vastgesteld, namelijk dat de beheersing van de fiscaliteit op een voldoende niveau zit. We troffen ook nu een beperkt aantal fouten aan, waarbij soms teveel en soms te weinig omzetbelasting is teruggevraagd. Totaal bezien hebben de fouten echter geen effect op de aangiften en declaratie. De uitkomst geeft geen aanleiding om een voorziening te treffen. Wel hebben we het financiële risico ten aanzien van de omzetbelasting ook dit jaar naar beneden kunnen bijstellen.

Vennootschapsbelasting
Het overleg met de Rijksbelastingdienst over de vraag voor welke activiteiten we voor de vennootschapsbelasting belastingplichtig zijn, liep in 2017 door. Het overleg over erfpacht is afgerond en heeft als uitkomst dat we daarvoor niet belastingplichtig zijn. Het overleg over andere onderwerpen zoals grondexploitaties, vastgoed en reclame loopt nog. Dit zijn vanwege de omvang en de nieuwe wetgeving complexe onderwerpen. We blijven het standpunt innemen dat deze activiteiten niet belastingplichtig zijn.

Voor een beperkt aantal activiteiten, zoals de werkzaamheden voor derden door het Ingenieursbureau en Projectmanagementbureau, de camping Vliegenbos en het belenen door de Stadsbank van lening zijn we belastingplichtig. We verwachten over 2017 circa € 2 miljoen vennootschapsbelasting te moeten betalen. In 2018 starten we na afronding van de jaarrekeningcontrole met de aangifte over 2017. In de loop van 2018 kunnen we het definitieve bedrag vaststellen.

De aangifte vennootschapsbelasting over 2016 moeten we voor 1 mei 2018 indienen. We stemmen begin 2018 met de Rijksbelastingdienst af of we deze aangifte indienen voor of na afronding van het lopende overleg over onder meer grondexploitaties en vastgoed.

4.1.2 Voortgang inning te veel uitgekeerde woonkostenbijdrage 2013

Portefeuillehouder: wethouder Kock

In 2013 is door een fout bij de uitbetaling van de jaarlijkse woonkostenbijdrage € 188,4 miljoen uitgekeerd in plaats van € 1,88 miljoen. Conform afspraak met de raadscommissie in september 2015 rapporteren we in het jaarverslag over de verdere afwikkeling van de openstaande vorderingen.

Bij aanvang van de incassofase van de te veel uitbetaalde woonkostenbijdrage in 2013, is een voorziening getroffen van 50% van het toen nog uitstaande bedrag van € 2,4 miljoen, dus € 1,2 miljoen. Het inningsproces van het huidige openstaande saldo loopt door, is goed georganiseerd en heeft een beheersmatig karakter.

Van de 2,4 miljoen hebben we tot nu toe circa € 0,7 miljoen geïnd en circa € 0,5 miljoen hebben we als oninbaar afgeboekt. Dat brengt het openstaande saldo op circa € 1,2 miljoen en het saldo van de voorziening op circa € 0,7 miljoen. De redenen voor oninbaarheid zijn onder andere emigratie, overlijden, het niet inzetten van rechtsmiddelen vanwege een te laag schuldbedrag en het ontbreken van verhaalsmogelijkheden. Voor het overgrote deel van de openstaande vorderingen hebben we betalingsregelingen getroffen. Aangezien dit een doelgroep betreft met weinig financiële middelen, kennen deze regelingen lange doorlooptijden. Daarom zullen we de komende tien jaar hier nog ontvangsten voor krijgen van circa € 0,4 miljoen. Daarmee is de voorziening toereikend. Vanaf 2018 zal deze voorziening als een reguliere voorziening worden verantwoord in het jaarverslag. Indien er significante afwijkingen de komende jaren komen op het verwachte verloop, zal er apart over worden gerapporteerd.

4.1.3 Inkoopfunctie

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

Stand van zaken bestuursopdrachten Inkoop
De Bestuursopdracht Inkoop is afgerond en verwerkt in de decentrale budgetten. De te behalen inkoopbesparing in 2017 was € 50 miljoen. Een bedrag van € 46,7 miljoen hebben we gerealiseerd door de materiële budgetten te verlagen. Deze verlaging van de budgetten bestaat uit twee componenten:

- generieke taakstelling (€ 25,7 miljoen);
- specifieke maatregelen op een aantal inkooppakketten (€ 21 miljoen).

Bij de Voorjaarsnota 2017 heeft de gemeenteraad het voorstel van het college overgenomen, namelijk:

- de nog niet ingeboekte taakstelling op inkoop (€ 1,4 miljoen in 2017, € 1,5 miljoen in 2018, € 1 miljoen in 2019 en € 0,7 miljoen vanaf 2020) te dekken uit de algemene middelen;
- voor 2017 en 2018 het bestaande beleid niet te wijzigen en de ingeboekte inkooptaakstellingen als verwerkt in de begroting en daarmee als decentrale budgetten te beschouwen.

De verdere professionalisering van inkoop in 2017
Het centrale thema voor inkoop is verdere professionalisering. Budgethouders blijven de Lead Buyer-organisaties inschakelen. In de tabel is het aantal in 2017 unieke gunningsbesluiten genomen (uniek wil zeggen exclusief opgave in meerdere percelen of verlengingen):

Gunningsbesluiten	2015	2016	2017
Openbare Europese aanbestedingen	29	54	53
Openbare Europese aanbestedingen externe inhuur	589	648	1.382
Europese niet-openbare aanbestedingen	15	14	18
Meervoudig onderhandse aanbestedingen	152	149	242
Nederlandse openbare aanbestedingen	28	34	24
Nederlandse niet openbare aanbestedingen		7	7
Concurrentie gerichte dialoog	-	2	1
Onderhandelingen binnen Europees recht	1	2	1
Prijsvraag	1	-	-
Totaal	**814**	**910**	**1.728**

De inkoopuitgaven over het jaar 2017 bedragen circa € 2,1 miljard. Het onderzoek naar de rechtmatigheid van de inkoopuitgaven laat zien dat deze rechtmatigheid onder druk staat. Dit is deels te verklaren doordat er ten opzichte van voorgaande jaren op verzoek van de ACAM kritisch gekeken is naar de gemeente Amsterdam als één aanbestedende dienst. Dat betekent dat homogene opdrachten qua opdrachtwaarde, ondanks ingekocht door verschillende organisatieonderdelen, bij elkaar opgeteld moeten worden. Daarnaast is in 2017 het zogenoemde 2B-regime vervallen. Dat betekent dat alle externe inzet onder het volledige regime van de Aanbestedingswet valt. Voor zowel de optelling van homogene opdrachten geldt dan dat indien de opdrachtwaarde boven de Europese aanbestedingsdrempels uitkomt (over een periode van 48 maanden), deze rechtmatig aanbesteed dient te zijn.

Het proces van aanbesteden bij de Lead Buyers, een onderdeel van het hele inkoopproces van goed opdrachtgeverschap tot evaluatie van contracten, verloopt goed. De processen zijn beschreven en getoetst. Er zijn voor alle belangrijke stappen geüniformeerde formats en beschrijvingen beschikbaar. Zo is in 2017 de 'Handleiding basale toets' opgesteld. In deze Handleiding staan handvatten voor zowel Lead Buyers, budgethouders als andere collega's belast met de uitvoering van de basale toets. Daarmee kunnen zij de basale toets uitvoeren tijdens een aanbestedingsproces of gedurende een lopende overeenkomst. Deze toets vormt onderdeel van het totaalproces van screenen van partijen in het kader van de 'Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten'.

Budgethouders en Lead Buyers hebben meer contracten geregistreerd dan in 2016. Het Centraal contractbeheerssysteem TopDesk C, is gemeentebreed in gebruik genomen. In dit systeem moeten alle contracten geregistreerd worden. Ook moet het contractcodeveld in AFS, dat in 2017 beschikbaar is gekomen, per 26 februari 2018 (systeemtechnisch) verplicht worden ingevuld. Bij de implementatie van AFS 2.0 is prioriteit gegeven aan het op één lijn krijgen van de administraties inclusief het inrichten van AMI. Hierdoor was het in 2017 niet mogelijk om systeemtechnisch het invullen van het contractcodeveld af te dwingen. Het beoogde inzicht van bestedingen in AFS, direct gekoppeld aan rechtmatig afgesloten contracten, ontbrak daardoor in 2017 nog. Per 2018 stuurt het college op een adequate registratie van uitgaven aan rechtmatig afgesloten contracten en bevindingen worden periodiek teruggekoppeld aan de organisatie.

In het najaar 2017 startte het college een Europese aanbesteding voor een Contract Management Systeem (CMS). Eind 2017 is echter geconcludeerd dat het op korte termijn publiceren van de aanbesteding niet realistisch is.
Voor het draagvlak is het belangrijk dat de uitgangspunten in samenspraak plaatsvinden met de Lead Buyer-organisaties en de contracteigenaren en -managers van de organisatieonderdelen. Eind 2017 is daartoe uitvoering gegeven aan enerzijds de marktoriëntatie en anderzijds het inventariseren van de doelstellingen, scope en aanpak in samenspraak met de genoemde stakeholders. Het beeld is dat het ambitieniveau en de wensen divers zijn. Om dit te doorbreken, zijn afspraken gepland met directieleden uit de domeinen. Kern van de vraagstelling is wat het gemeente-brede ambitieniveau is en hoe te komen tot een bruikbaar gemeentebreed CMS. Daar waar mogelijk het beeld is

ontstaan dat een gemeentebreed CMS er voor zorgt dat per definitie rechtmatigheid van inkopen is geborgd, dient dit beeld te worden genuanceerd. CMS draagt weliswaar bij aan inzicht en meer grip op de keten, maar de verdere professionalisering vraagt in samenspraak met de Lead Buyers diverse acties en ontwikkelingen die in samenhang daaraan bijdragen. In dit verband vraagt ook het professionaliseren van het opdrachtgeverschap continue aandacht.

In het ruimtelijke domein is prestatiemeten (het samen met de opdrachtgever gedurende het project systematisch aandacht geven aan de samenwerking) voor de grootste contracten de standaard geworden. Een andere kwaliteitsverhogende maatregel zijn de Tenderboards inclusief Juridische Toets. De Tenderboards toetsen de kwaliteit en het proces van aanbestedingen. Sinds 2013 is er een Tenderboard Fysiek voor het ruimtelijke domein, in 2016 is de tenderboard Sociaal voor het sociale domein van start gegaan en in 2017 ook een Tenderboard Bedrijfsvoering (ICT, facilitair en personeel/organisatie). Daarnaast organiseert Concern Inkoop regelmatig trainingen in inkoopexpertise en themasessies op inkooponderwerpen. Bijvoorbeeld de training voor 'Versterken Onderhandelingsvaardigheden' van inkopers en contractmanagers of de themasessie 'Risico- en Kansenanalyse'.

Amsterdam blijft een Regionaal en MKB-vriendelijk inkoopbeleid voeren. We maken het voor kleinere ondernemingen eenvoudig om mee te dingen naar opdrachten. In 2017 komt 91% (2016 95%) van onze leveranciers uit het MKB-segment en wordt 47% (2016 43%) van de inkoop bij het MKB besteed. Van de gemeentelijke inkoopuitgaven wordt 55% (2016 60%) binnen de Metropool Regio Amsterdam gedaan.

4.1.4 Subsidieproces

Portefeuillehouder: wethouder Kock

Het jaar 2017 heeft wat betreft de subsidieverlening in Amsterdam in het teken gestaan van verbetering van de dienstverlening aan de Amsterdammer en versteviging van de interne sturing. Door de realisatie van het openbare online subsidieregister geven we inzicht in de subsidies die de gemeente heeft verstrekt. Zo verhogen we de transparantie naar de burgers. Vanaf 2017 zijn ook de Kunst- en Cultuursubsidies in dit register ondergebracht. Verder hebben we op basis van Klantevredenheidsonderzoek de website van het Subsidiebureau aangepast.

Er is een verbeterslag gemaakt in de rapportages over de doorlooptijden van de afhandeling van de subsidies. Met deze rapportages kunnen we sneller acteren op de afhandeling van de subsidieaanvragen en -verantwoordingen. En we verbeteren hiermee de dienstverlening aan de subsidieaanvragers.

Om de doelmatigheid en effectiviteit van de inzet van subsidies in de stad verder te vergroten, is in 2017 een leerprogramma van start gegaan voor alle bij het subsidieproces betrokken medewerkers. Het Leerprogramma bestaat uit leermodules met praktische kennis (juridisch en financieel) en richt zich daarnaast ook op succesvol werkgedrag.

In 2017 heeft er een evaluatie plaatsgevonden van de implementatie van de Visie op Subsidies en een audit op de toepassing van het toetsingskader Subsidies. Begin 2018 informeren we de gemeenteraad over de uitkomsten hiervan.

In het kader van de Voorjaarsnota 2017 heeft het college van B en W besloten tot het incidenteel inzetten van € 0,5 miljoen in 2017 voor het invullen van de concernrol bij subsidies en de doorontwikkeling van subsidie-ondersteunende systemen. In de uitwerking komen de volgende zaken samen:

- Innovatie;
- verbeterde (subsidie)dienstverlening;
- integrale instrumentonafhankelijke benadering;

- effectieve, doelmatige en transparante bedrijfsvoering.

Het gaat om het professionaliseren en innoveren van de (subsidie)dienstverlening. Dat doen we met onder meer technologie en een eenduidiger benadering van en samenwerking met externe partners. Met een "instrumentonafhankelijke en integrale benadering" bedoelen we dat partners soms middelen ontvangen van de gemeente via het instrument subsidie, en soms ook via het instrument Inkoop. We willen als gemeente met één gezicht naar buiten treden, ongeacht het instrument dat wordt ingezet om beleidsdoelen te bereiken.

4.1.5 ICT en Informatievoorziening

Portefeuillehouder: wethouder Choho

Eind 2017 is het programma ICT Centraal afgesloten. Hiermee zijn gemeente-breed 18.000 uniforme werkplekken gerealiseerd, met een vernieuwd netwerk en twee centrale datacenters. In totaal 103 ICT-medewerkers zijn naar de afdeling ICT overgeplaatst. Daarmee is deze organisatie de centrale beheerorganisatie van de ICT-infrastructuur geworden. Door de centralisatie van de ICT wordt ook de uitstoot van CO_2 beperkt met bijna 13.000 ton per jaar en is een financiële besparing van € 12,7 miljoen per jaar gerealiseerd.

Tegelijkertijd is het programma Applicatierationalisatie afgesloten. Dat liep parallel aan ICT Centraal. Dit programma heeft het aantal applicaties in de gemeente teruggebracht van 5.931 naar 1.866 applicaties.

De beide eindrapportages zijn op 19 december 2017 door het college vastgesteld. Daarbij heeft het college ook besloten de programma's uit de Regeling Risicovolle Projecten te halen. Met de afronding van ICT Centraal en Applicatierationalisatie is de basis van de gemeentelijke ICT en Informatievoorziening op orde gekomen. Daarom hebben we in 2017 voorbereidingen getroffen voor de verdere doorontwikkeling van het vakgebied.

Voor de ICT-infrastructuur betekent dit dat de afdeling ICT geleidelijk verandert in een regie-organisatie. Daarbij voeren externe partners specifieke delen van het takenpakket uit. Daarvoor hebben we in 2017 de regiefunctie en het leveranciersmanagement ingericht. Net als de mogelijkheid om applicaties bij een externe partij te hosten en te laten beheren. Een aantal eerste applicaties is inmiddels gemigreerd.

De externe partners doen niet alleen operationele taken. Ze denken ook mee met de afdeling ICT over de toekomstige ICT-infrastructuur. Bijvoorbeeld in een gezamenlijke architecture board, waarin we de toekomstige architectuur van de ICT-infrastructuur vormgeven.

Voor de IV-eenheden is een "Werkplan doorontwikkeling van de informatievoorziening" opgesteld. Hierin is voor de komende jaren een dubbele digitale strategie opgenomen. Deze bestaat uit:

- het voortzetten van de professionalisering van de Informatie Voorziening (IV) en de beheertaken daarbinnen;
- het versterken van de potentie van de IV-eenheden om ten behoeve van de gebruikersorganisatie een belangrijkere rol te spelen bij de innovatie van Amsterdam. Dit doen zij samen met CTO, afdeling ICT en Datapunt en binnen het programma Moderne Overheid.

In 2017 hebben we een aantal grote projecten afgerond, waaronder:

- Europese aanbesteding voor een systeem om de openbare vergaderingen van de gemeenteraad en de bestuurscommissies te ondersteunen;
- aansluiten van de gemeentelijke WOZ-administratie op de Landelijke Voorziening WOZ
- IV/ICT aanpassingen ten behoeve van de vernieuwing van het erfpachtstelsel;
- assetmanagement fase 1: een applicatie voor het beheer van de assets in de openbare ruimte, ter vervanging van de huidige beheersystemen;
- meldplicht van de vakantieverhuur.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)
Ten aanzien van de gegevensbescherming hebben we in 2017 voorbereidingen getroffen voor de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Die geldt vanaf 25 mei 2018. Conform de bepalingen uit de AVG wordt er een verwerkingenregister ingericht. Vanuit de implementatie AVG wordt iedere verwerking uit dit register door-gelicht op basis van een kwaliteitstoets/legitimiteitstoets. Hiermee worden de verwerkingen van persoonsgegevens (uit het register) getoetst op compliance met de overige vereisten van de AVG, zoals bijvoorbeeld de principes van rechtmatigheid, dataminimalisatie en doelbinding. Deze toets wordt uitgevoerd door een onafhankelijke externe partij in afstemming met de privacy officers en gecoördineerd door de (kwartiermakend) Functionaris Gegevensbescherming.

Informatiebeveiliging
Op het gebied van de informatiebeveiliging zijn we in 2017 volop aan de slag gegaan met het invoeren van het informatiebeveiligingsbeleid, dat gebaseerd is op de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG). We zorgen ervoor dat gegevens en systemen continu beschikbaar zijn voor de bevoegde personen. Omdat de invoering van de BIG een zeer omvangrijk traject is, hebben we ons in 2017 vooral gericht op de meest kritische processen. Informatiebeveiliging vraagt continue aandacht van de gemeentelijke organisatie. Daarom houden we risicoanalyses, voeren we beheersmaatregelen door, toetsen we de werking van die maatregelen en voeren we verbeteringen door. Specifiek besteden we daarbij aandacht aan toegangsbeheer. De Chief Information Security Officer (CISO) ziet toe op de uitvoering van het informatiebeveiligingsbeleid en rapporteert daarover elke vier maanden aan het hoogste ambtelijke besluitvormingsorgaan, het Gemeentelijk Management Team (GMT). Jaarlijks wordt op hoofdlijnen gerapporteerd aan het college en de raad. Omdat informatiebeveiliging begint met de bewustwording van iedereen die met informatie omgaat, is de CISO in 2017 ook gestart met een bewustwordingscampagne voor de medewerkers en de managers van de gemeente: "Weet wat je deelt".

ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit)
Dit jaar zal het college voor het eerst verantwoording afleggen over de staat van de informatieveiligheid op verschillende terreinen volgens een nieuwe werkwijze: ENSIA. Volgens deze landelijke werkwijze stelt het college hierover een verklaring op die vervolgens door een externe auditor wordt gecontroleerd. De collegeverklaring en de assuranceverklaring van de auditor over het jaar 2017 worden in juni 2018 besproken in de gemeenteraad. De verklaringen worden ook verzonden aan landelijke toezichthouders. ENSIA wordt geleidelijk ingevoerd; het eerste jaar heeft het betrekking op DigiD en Suwinet.

Door middel van ENSIA wordt toetsing en verantwoording over informatiebeveiliging gemeentebreed ingevoerd. Daarnaast wordt een jaarlijks roulerende toetsing opgezet met mogelijkheden voor meer detaillering en toetsing op het functioneren. Al bestaande toetsingsinstrumenten worden hierbij meegenomen.

Het college gaf op 12 december 2017 opdracht om een jaarlijkse bestuurlijke rapportage op te stellen over relevante ICT- en IV-onderwerpen, zoals bescherming persoonsgegevens, informatiebeveiliging en ontwikkeling van de I-visie.

4.1.6 Juridische zaken

Portefeuillehouder: waarnemend burgemeester van Aartsen

Ontwikkelingen in het juridisch domein in 2017
In 2017 werkten we voor het juridisch domein verder aan de besparingsmaatregelen uit de bestuursopdracht Slagvaardige overheid. We hebben de juridische functie verder versterkt door flexibeler in te spelen op de vraag vanuit de organisatie naar juridische advisering. Verder huurden we minder advocaten en juridisch adviseurs in maar wel tegen betere inkoopcondities. Door te werken met vaste advocatenkantoren en de inkoop te laten verlopen via het Juridisch Inhuurpunt

zorgen we ervoor dat we efficiënter en kostenbesparend inkopen en dat we één gemeente-brede, vaste werkwijze hebben. In 2017 zijn we al gestart met het evalueren van de huidige raamovereenkomsten voor juridische advies- en advocaatdiensten. Deze lopen per 1 januari 2019 af, met als mogelijkheid om deze overeenkomsten tussentijds te verlengen.
Een ander deelbesluit van Slagvaardige overheid voor het juridisch domein was de herinrichting van de juridische controlorganisatie. In 2017 stemde B en W in met de herinrichting van de juridische controlfunctie conform het drielijns model voor interne sturing en beheersing. De focus van juridisch control komt te liggen op juridisch kritische beleids-, uitvoerings - en bedrijfsvoeringsprocessen in plaats van individuele organisatieonderdelen.

De landelijke digitalisering van de rechtspraak is opnieuw uitgesteld. Desalniettemin zijn de bezwaar- en beroepsprocessen in Amsterdam verder geüniformeerd en op elkaar afgestemd. Daarom kunnen alle betrokken organisatieonderdelen vanaf februari 2018 met één applicatie voor bezwaar en beroep gaan werken.

In 2017 zijn er 511 verzoeken op grond van de Wet Openbaarheid Bestuur (Wob) ingediend bij de gemeente. Er is een Wob-protocol en bijna alle organisatieonderdelen hebben Wob-coördinatoren aangesteld. De informele aanpak passen we waar mogelijk toe. We zien een tendens dat de Wob door advocaten meer wordt ingezet bij juridische geschillen tegen de gemeente.

Het juridisch opleidingsprogramma biedt juridische basiscursussen aan alle medewerkers. Dit doen we met docenten die vakspecialist zijn en werken bij de gemeente Amsterdam. In 2016 waren dat 10 cursussen met 147 deelnemers, met een gemiddelde waardering van 7,5. Het programma organiseerde daarnaast in 2016 12 cursussen voor juristen van de gemeente met 242 deelnemers, met een gemiddelde waardering van 8,3.

Juridisch advies in 2017
Juridische advisering is een belangrijke component van de (strategische) advisering aan het bestuur. Juridische risico's en haalbaarheid moeten we bij het maken van een afweging op een adequate manier betrekken. We hebben in 2017 te maken gehad met verschillende complexe en bestuurlijke dossiers.

In het OOV-domein waren dat bijvoorbeeld:
- voorstellen tot wijzigingen van de APV (straatintimidatie, experimenteerbepaling);
- afstandscriterium bij de coffeeshops;
- civielrechtelijke procedures rondom de sluiting van coffeeshops;
- prostitutiebeleid;
- 1012 –beleid.

In het handhavingsdomein speelden in 2017 de invoering van de milieuzone voor bestelwagens per 1 januari 2017 en de toepassing van de bestuurlijke boete.

In verband met het dossier 'Drukte in de stad' is er juridisch geadviseerd over:
- verbod op toeristenwinkels;
- bierfiets;
- reguleren van rondleidingen;
- fietsdelen;
- hotelbeleid.

Op het terrein van antifraude en integriteit speelden de toepassing van de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten (BIO) bij gebiedsontwikkeling en verschillende rechtspositionele dossiers.

In het ruimtelijk domein waren dossiers aan de orde, zo als:
- programma Varen;
- aanpak illegale vakantiehuur;
- Ja/Ja-sticker;
- vernieuwing van het erfpachtstelsel;

- oplossingsrichting huurprijsverhogingen voor kleine ondernemers Noord/Zuidlijn;
- toepassing van de innovatieve marktbenadering Mobility as a Service (MAAS).

In het sociale domein is in 2017 geadviseerd over:

- privacy;
- inkoop - en aanbestedingprocedures voor jeugdzorg en zorg (Wmo);
- invoering van een nieuwe resultaatsgerichte levering van hulp bij huishouden;
- toekenning van ambulante ondersteuning en dagbesteding;
- nieuwe armoederegelingen;
- experiment van de Participatiewet, waarbij een deel van verdiensten behouden mogen blijven naast de uitkering;
- collectieve zorgverzekering voor Amsterdammers;
- beleidsplan inzake schuldhulpverlening.

Er is eveneens veel aandacht gegeven aan de wenselijke toekomstige organisatie en uitvoering van het sociaal werk in Amsterdam en de organisatie van de bedrijfsvoering van de Om Het Kind teams.

Tot slot zijn er adviezen uitgebracht op diverse rechtsterreinen zoals:

- voorstellen inzake de vernieuwing van Bestuurlijk Stelsel;
- privacy governance van de gemeente;
- tegemoetkoming van Joodse erfpachters;
- bouwleges.

Bezwaar en Beroep in 2017

Onderstaande tabel geeft het aantal bezwaar- en beroepsprocedures weer in 2017.

	Bezwaren-instroom 2015	Bezwaren-instroom 2016	Bezwaren-instroom 2017	Bezwaren binnen termijn 2017	Gegronde bezwaren 2017	Beroepen instroom 2017
Directie Juridisch Zaken Bezwaren tegen burgemeestersbesluiten, sluitingen, programma Varen	782	485	700	280	95	216
Rechtspositionele bezwaren	256	501	266	Niet beschikbaar	8	99
Toezicht en handhaving, belastingen en basisinformatie						
Basisinformatie (11.100 besluiten in 2017, naast 1.279.193 besluiten door stadsloketten)	310	427	606	266	43	35
Belastingen (niet-ambtshalve bezwaren)	20.528	20.010	22.862	18.501	9.649	851
Handhaving & Toezicht (ca 12.000 wegsleepbesluiten in 2017)	1.342	1.430	1.572	1.496	393	30
Ruimte & Economie						
Parkeren - naheffing (Egis)	53.814	66.135	72.030	Niet beschikbaar	42.905	1.039
Parkeren - vergunning	780	720	535	Niet beschikbaar	1	37
Ruimte en Duurzaamheid			5	4	0	27
Vastgoed	Niet beschikbaar	Niet beschikbaar	5	0	1	0
Verkeer, Openbare Ruimte (milieuzone)	12	0	313	3	55	6
Wonen	443	480	512	246	71	198
Sociaal						
Werk, Participatie en Inkomen, OJZ	8.002	6.464	5.346	4.762	1.327	816
Stadsdelen (centraal afgehandeld)	3.755	3.700	4.225	1.775	338	367

De afgelopen drie jaar is er een opvallende daling van het aantal ontvangen bezwaren in het kader van de Participatiewet. Uit nader onderzoek bleek dat er bij bijna alle gemeenten een daling is van het aantal bezwaarschriften die betrekking hebben op de Participatiewet. Mogelijke oorzaken van de daling worden gezocht in prettig contact met de overheid (bellen met de burger en mondeling toelichten van negatieve besluiten), digitalisering van aanvraagprocedures (bijvoorbeeld bij armoedevoorzieningen en uitkering Levensonderhoud) en een andere klantbenadering op basis van Koersbesluit Re-integratie.

De toename van het aantal bezwaren tegen besluiten van stadsdelen kan worden verklaard door de invoering in 2017 van de bestuurlijke boetes tegen overlast in de openbare ruimte. De toename van het aantal bezwaren tegen burgemeestersbesluiten heeft te maken met de besluiten in 2017 in het kader van het Programma Varen. Op het gebied van wonen is een deel van de bezwaren gericht tegen handhavingsbesluiten tegen illegale vakantieverhuur.

We evalueren hoe we het tijdig behandelen van bezwaren kunnen verbeteren. Daarbij kijken we ook naar het verbeteren van de kwaliteit van de juridische stuurinformatie en rapportages.

4.1.7 Communicatie

Portefeuillehouder: waarnemend burgemeester van Aartsen

In 2017 is amsterdam.nl verbeterd. Daardoor krijgt de gemeente Amsterdam hogere waarderingscijfers: van een 5,4 naar een 7,0 in 2017. We zijn gaan werken met een vormgevingstool voor standaardisering van eenvoudig drukwerk. Dat biedt een eenduidige en mooie standaardkwaliteit aan gemeente-uitingen. De communicatie rond de herinrichting van het Leidseplein was een succes. Het zorgde ervoor dat er nauwelijks klachten waren over overlast. De eerste tranche van de bezuinigingsoperatie Slagvaardige overheid (€ 2,9 miljoen) is in 2017 volledig behaald. Dit is gebeurd door:

- Het aantal edities van de gemeentekrant terug te brengen van elf naar acht per jaar;
- Het aanbod van gemeentelijke communicatieproducten te harmoniseren en te standaardiseren;
- Communicatieadviezen meer op tarief aan te bieden.

Alle voorbereidingen voor de tweede tranche zijn genomen. Daarin komt er in 2018 25 fte minder communicatiecapaciteit. Door de voorbereidingen lukt dit zonder het ontstaan van boventalligheid.

4.1.8 Ambtelijke huisvesting

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

Ongeveer de helft van de vastgoedportefeuille in beheer bij Gemeentelijk Vastgoed, in oppervlakte en geld uitgedrukt, is het vastgoed dat de gemeente zelf gebruikt. Het gaat om de ambtelijke huisvesting in kantoren en voorzieningen, zoals de gemeentelijke werven en locaties voor opslag of de baliefuncties. In 2017 is de verbouwing voorbereid van een aantal voormalige stadsdeelkantoren. Het gaat vooral om aanpassing van de inrichting zodat flexibel werken beter mogelijk is. Deze kantoren bieden straks meer plaats aan ambtenaren van verschillende organisatieonderdelen. De verbouwing van het stadhuis, mede met flexibel gebruik als doel, verloopt volgens de planning.

In 2017 bleek dat de groei van de stad ook leidt tot een toenemende ambtelijke huisvestingsvraag. Deze kunnen we beperkt binnen de bestaande vastgoedportefeuille opgevangen. Uitbreiding met circa 7.000 m² extra (zo'n 500 werkplekken) is nodig. Tegelijkertijd lopen binnen 5 tot 10 jaar een aantal grote huurcontracten af. En er is een toenemende krapte op de kantoormarkt. Daarom moeten we opnieuw kijken naar onze gemeentelijke huisvestingsvisie. Met het oog op onze komende, strategische investeringsbeslissingen willen we bepalen welke leidende beginselen hieraan ten grondslag moeten liggen. Groei van de organisatie heeft gevolgen voor de verbouwings- en verhuiswerkzaamheden in onze kantoren. Vanwege de financiële gevolgen worden de uitvoeringskredieten geactualiseerd.

4.1.10 Vensters voor Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

De benchmark Vensters voor Bedrijfsvoering wordt ingevuld door honderd gemeenten, provincies en waterschappen. Het biedt managers handvatten om met elkaar in gesprek te gaan over de ambities, keuzes en verbeterpunten van de organisatie. Ter informatie zijn hieronder de gegevens van Amsterdam voor achttien indicatoren afgezet tegen het gemiddelde van de G4 (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). Omdat de gegevens 2017 van de G4 nog niet bekend zijn, zijn voor de G4 alleen de gegevens van 2016 opgenomen.

Omvang formatie per gemeente

Amsterdam	14.140 fte
Rotterdam	-
Den Haag	-
Utrecht	-

Formatie per 1.000 inwoners

Amsterdam		16,4 fte
t.o.v. 2016	▲	0,2 fte
G4 2016		14,4 fte

Omvang overhead (formatief)

Amsterdam	28,4%
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	31,0%

Omvang bedrijfsvoering (formatief)

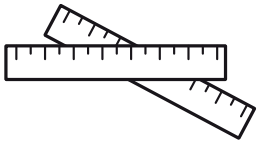

Amsterdam		19,1%
t.o.v. 2016	▲	0,6%
G4 2016		21,9%

Ziekteverzuim

Amsterdam	5,9%
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	6,0%

Uitgave persoonlijke ontwikkeling

Amsterdam		€ 1.211
t.o.v. 2016	▼	€ 40
G4 2016		€ 1.075

Vrouwen in leidinggevende positie

Amsterdam		44%
t.o.v. 2016	▲	2%
G4 2016		38%

Medewerkers onder 35 jaar

Amsterdam		16%
t.o.v. 2016	▲	2%
G4 2016		12%

Medewerkers 55 jaar of ouder

Amsterdam	30%
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	31%

Apparaatskosten per fte (*)

Amsterdam	niet bekend
t.o.v. 2016	niet bekend
G4 2016	€ 78.826

Gemiddelde loonsom per fte

Amsterdam		€ 75.524
t.o.v. 2016	▲	€ 3.955
G4 2016		€ 67.155

ICT kosten per fte

Amsterdam		€ 4.775
t.o.v. 2016	▲	€ 86
G4 2016		€ 8.241

Kosten externe inhuur

Amsterdam	19%
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	16%

Betaal discipline

Amsterdam		85%
t.o.v. 2016	▲	18%
G4 2016		86%

Ruimtebeslag per fte (**)

Amsterdam	16 m²
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	17 m²

Huisvestingskosten per m² (**)

Amsterdam	€ 308
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2017	€ 375

Aantal werkplekken per fte (***)

Amsterdam	0,8
t.o.v. 2016	gelijk
G4 2016	0,8

Social Return Inkoop (****)

Amsterdam	100%
t.o.v. 2016	-
G4 2016	69%

* Apparaatskosten voor Amsterdam nog niet bekend.

** Voor Amsterdam zijn (nog) niet alle kantoorgebouwen meegenomen.

*** Aantal werkplekken per fte voor Amsterdam betreft een indicatie voor de organisaties met gedeconcentreerde werknemers.

**** Beleid Social Return van Amsterdam is vanaf € 200.000, terwijl ook contracten vanaf € 50.000 meetellen in deze indicator. Bijvoorbeeld alle contracten van externe inhuur.

4.1.11 Personeel

Portefeuillehouder: wethouder Litjens

De organisatie was in 2017 flink in beweging. De gemeentelijke organisatie ontwikkelt zich naar een organisatie die flexibeler wordt ingericht. Zo kunnen medewerkers zich makkelijker ontwikkelen en kunnen we goed inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen in de stad.

Personeel en organisatie: beleid en acties

Als organisatie staan we voor de stad en de Amsterdammers. Het belang en de behoefte van de Amsterdammer bepaalt hoe we werken. De organisatie is innovatief, denkt in oplossingen en komt met voorstellen die in de praktijk goed toepasbaar zijn én die antwoord geven op de vraag vanuit de stad. We stimuleren medewerkers om flexibel inzetbaar te zijn. Zij werken daar waar de behoeften en opgaven uit de stad liggen. Ze krijgen ruimte, vertrouwen en verantwoordelijkheid om hun capaciteiten optimaal te benutten. In 2017 voerden we de visie op de organisatieontwikkeling uit door deze te vertalen naar zeven speerpunten.

1. Jong Talent

Amsterdam wil een organisatie zijn die een afspiegeling is van de beroepsbevolking in de stad. Qua leeftijd is hier nog geen sprake van. Het aandeel jongeren bij onze organisatie ligt met 15,4% veel lager dan hun aandeel in de beroepsbevolking (36 procent) en ruim onder het streefcijfer van 20%.

De ontwikkeling van (jonge) talenten in de organisatie die kunnen doorgroeien naar een topfunctie kreeg in 2017 veel aandacht. Daarvoor hebben we verschillende individuele maatwerktrajecten opgezet. Zo hebben bijvoorbeeld drie talenten deelgenomen aan het leiderschapstraject Grandstad, een gezamenlijke opleiding in G4 verband.

2. Traineepools

In september startte de 17e Traineepool Amsterdam. Het Amsterdamse traineeship is een tweejarig leer- en ontwikkeltraject, dat jaarlijks wordt georganiseerd om jonge high potentials aan te trekken. Het traineeship is populair: de volledig online gevoerde campagne leverde 760 afgeronde sollicitaties op voor 22 vacatures. Op dit moment zijn de trainees van de 16e en 17e Traineepool aan het werk op verschillende plekken in de stad. Dat doen zij zowel individueel als in groepsopdrachten. Ook na het traineeship blijven trainees relatief lang werken bij de gemeente Amsterdam. Van alle

trainees die sinds 2010 instroomden, werkt nog bijna 75% voor de gemeente. Dat is gezien de hoge arbeidsmobiliteit van deze doelgroep (millennials) een opvallend hoge score.

De gemeente Amsterdam kent ook een audittraineepool. Sinds 2016 werken zes audit-trainees bij onze organisatie. Zij volgen naast een persoonlijk ontwikkeltraject ook een vakinhoudelijke postdoctorale opleiding tot auditor.

In april 2017 is het traineeship voor het Young Professionals Programma voor Statushouders (YPPS) gestart. Dit is een driejarig traineeprogramma voor jonge hoogopgeleide statushouders. De YPPS – traineepool heeft 13 trainees, afkomstig uit Syrië, Egypte, Eritrea en Iran. Het kandidaatsjaar richt zich erop met werkstages en trainingen de aankomende trainees voor te bereiden op het werken in Amsterdamse gemeentelijke context. Slagen de trainees voor het kandidaatsjaar, dan krijgen ze toegang tot een op maat gemaakt traineeship. De bijzondere aanpak van dit traineeship is nieuw. Er is veel belangstelling van zowel het bedrijfsleven als andere (gemeentelijke en provinciale) overheidsinstellingen.

Op 31 augustus eindigde de 2e Traineepool Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het MRA traineeship is een samenwerking van diverse gemeenten uit de metropoolregio Amsterdam. Vrijwel alle kandidaten vervolgen na het traineeship hun loopbaan bij één van de overheidsorganisaties binnen de MRA. Na een succesvolle campagne (450 sollicitaties) zijn de 25 nieuwe kandidaten van de 3e Traineepool geworven. Zij gaan vanaf 1 januari 2018 gedurende twee jaar aan de slag voor de metropoolregio.

Op 1 september 2017 startte het traineeship van de vier grote steden (G4). Dit traineeship bevat een tweejarig programma, aangeboden door de vier grootste gemeenten van Nederland: Amsterdam, Utrecht, Den Haag en Rotterdam. Het G4-traineeship is gericht op het binnenhalen en inzetten van jong hoogopgeleid talent in de vakgebieden financiën en control en informatiemanagement. Er zijn twee traineepools gestart met in totaal 32 deelnemers.

3. Stagiaires

In 2017 verkende het Stagebureau de samenwerking met drie nieuwe domeinen in het onderwijs:

1. Data/Tech
2. Economische Wetenschappen
3. Verpleegkunde

Deze verkenning had als doel om stages in te kunnen zetten als recruitment van onze toekomstige professionals. Er is geïnvesteerd in het organiseren van stages voor nieuwe doelgroepen met als resultaat een groei in afstudeerstages (220 in 2017), stages voor International Newcomers (24 in 2017) en speciaal onderwijs (49 in 2017). Met interviews en onderzoeken is de kwaliteit van de huidige stages uitgebreid onderzocht. We hebben hierbij 350 stagebegeleiders naar hun ervaringen gevraagd. De conclusies en aanbevelingen geven de richting voor 2018.

In 2017 is een record aantal betaalde stages behaald: 1.103. Vooral de sportevenementen zijn een gewilde stageplaats om voor een dag te snuffelen. De verdeling man/vrouw (60%/40%) is al jaren een trend bij de stagiairs in de gemeente Amsterdam. Ook de verdeling van opleidingsniveau (wo 11%, hbo 49% en mbo 40%) is een verdeling die al jaren ongeveer gelijk blijft. De gemeente voldoet hiermee aan de gevraagde stagenorm (minimaal 1 op de 3 stagiairs is een (v)mbo'er). Tijdens iedere stageperiode is 1 introductiedag voor 1 Amsterdam georganiseerd. De training voor stagebegeleiders is geëvalueerd door de deelnemers. Zij beoordeelden dat met gemiddeld een 8,1. Voor de werving zijn stagemarkten en beurzen bezocht. De SBB[1] prijs voor beste praktijkbegeleider van Nederland is in 2017 binnengehaald in het domein Inkomen.

Het is gelukt om de gewenste 1.800 stageplaatsen te realiseren in 2017. Vergeleken met 2016 is een groei in het aantal betaalde stages;1.103 in 2017 tegenover 966 in 2016. De relatief kortere onbetaalde stages zijn juist gedaald van 2.089 in 2016 naar 1.954 in 2017. Er is sprake van een betere balans tussen langdurige en kortere stages en meer investering vanuit de organisatie in

toekomstig personeel. De doorstroom van stagiairs hebben we in 2017 ook in kaart gebracht: 97 oud-stagiairs zijn in tijdelijke of vaste dienst bij de gemeente Amsterdam gekomen. Hoeveel stagiairs als uitzendkracht zijn gestart is nog niet bekend.

	Norm	Betaalde stagiairs	Onbetaalde stagiairs	Totaal stagiairs
Bestuur en Organisatie	33,7	44	0	44
Cluster Bedrijfsvoering	139,9	160	133	293
Cluster Dienstverlening en Informatie	95,2	165	297	462
Cluster Ruimte en Economie	149,9	161	77	238
Cluster Sociaal	245,1	335	1208	1543
Stadsdelen	207,9	235	237	472
Totaal Gemeente	**875**	**1103**	**1954**	**3057**

Het totaal aan stages heeft bijgedragen aan een verbeterd arbeidsmarkt- en toekomstperspectief van de Amsterdamse jongeren, een evenwichtiger personeelsopbouw van de gemeente, de mogelijkheid talent te scouten en het behouden en versterken van het goede werkgeversimago onder jongeren. Gemiddeld beoordeelden stagiairs hun stage bij de gemeente Amsterdam met een 8,3.

4. Management Development
We hebben het strategisch leiderschapsprogramma doorontwikkeld om het topmanagement beter toe te rusten en te ondersteunen. Met dit leerprogramma willen we het (zelf)bewustzijn vergroten en meer handelingsperspectieven bieden. Zo komt het management stap voor stap met elkaar tot nieuwe omgangsvormen en gedrag in samenwerking.
In 2017 hebben 16 van de 56 managers gewisseld van functie binnen het topmanagement. Enerzijds was dit het gevolg van pensionering, anderzijds maakte een aantal managers een interne of externe loopbaanstap. Bij de aanstelling van de nieuwe topmanagers zijn ook interne kandidaten en jong talent benoemd.

5. Inclusie
De gemeenteraad heeft in 2015 het beleid 'Amsterdam inclusieve organisatie' vastgesteld. Daarin werden drie focusgebieden bepaald:

1. inclusief leiderschap;
2. een inclusieve werkcultuur;
3. het werven, behouden en stimuleren van doorgroei van talentvolle mensen uit groepen die ondervertegenwoordigd zijn in (delen van) de organisatie.

Een selectie uit de acties in 2017:

Deskundigheidbevordering en professionalisering van inclusief leiderschap:

- Inclusie is een belangrijk onderdeel van de leiderschapstrajecten die managers (op alle niveaus) doorlopen;
- We besteden aandacht aan inclusie in het professionaliseringstraject voor P&O'ers;
- We hebben verschillende extra opleidingsmogelijkheden op het gebied van inclusie beschikbaar gemaakt voor teams die daar mee aan de slag willen;
- De beleving van inclusie meten we sinds 2017 via het medewerkerwaarderingsonderzoek (MWO).

Het bevorderen van een inclusieve werkcultuur

- Signalen van de medewerkersnetwerken over problemen en kansen worden opgepakt. Medewerkers met een niet-westerse herkomst en medewerkers met een arbeidsbeperking hebben nieuwe netwerken opgezet. Op dit moment zijn er medewerkersnetwerken voor LHBT-ambtenaren (RAN), jonge ambtenaren (JAN), ambtenaren met een beperking (SNAB), ambtenaren met een mantelzorgtaak (Gideonsbende) en ambtenaren met een migratieachtergrond (nog in oprichting). Daarnaast bestaat er een netwerk van 60 managers

1 Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

die als 'ambassadeur diversiteit en inclusie' optreden;
- Ook hebben we de communicatie- en wervingsmiddelen voor nieuwe medewerkers aangepast. Daarbij hebben we speciaal aandacht voor jongeren en medewerkers met een migratie-achtergrond.

Werving, selectie en doorstroom stimuleren
- De gemeente Amsterdam heeft onderzoek gedaan in hoeverre het huidige werving en selectieproces diversiteits- en inclusieproof is. Dit onderzoek is opgevolgd met workshops Werven van Kleurrijk Talent;
- De website 'Werken bij Amsterdam' is aangepast. Vanaf 2017 staat er onder elke vacature een tekst die benadrukt dat Amsterdam een diverse en inclusieve organisatie wil zijn en dat alle vacatures open staan voor iedereen;
- De gemeente neemt ieder jaar deel aan twee cross-company mentorprogramma's, Agora en ECHO, die gericht zijn op medewerkers met een migratieachtergrond;
- Elke manager is verantwoordelijk voor de diversiteit van zijn team. Bij functies voor jong talent (bijvoorbeeld de Traineepool) wordt er extra gelet op de diversiteit van het team.

Deze maatregelen hebben tot verschillende resultaten geleid. Uit het MWO van 2017 bleek dat medewerkers zich over het algemeen veilig voelen om hun suggesties en ideeën te uiten (score van 7,0) en zichzelf te zijn (score van 7,4).
De streefcijfers worden ruimschoots gehaald op het gebied van het aandeel vrouwen in de totale organisatie, maar nog niet op het niveau van middel- en topmanagement. Ook het aandeel jongeren in de organisatie verdient aandacht, want daar zit onze organisatie 4,6 procentpunt van haar streefgetal af.

	Vrouwen				Jongeren
	Geheel	>= schaal 10	13+ en management	Top functie	
Streefcijfer concern	46%	47%	45%	45%	20%
Gemeentebreed	50,1%	49,7%	42,9%	44%	15,4%

6. Banenafspraken
In het landelijk Sociaal Akkoord (april 2013) is afgesproken dat werkgevers extra banen creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Het college van B en W besloot in december 2013 dat de gemeente Amsterdam een voorbeeldfunctie heeft. Dat betekent dat we jaarlijks 42 banen scheppen voor deze doelgroep. Daarmee begonnen we in 2014. In 2023 moeten dat in totaal 412 zijn.
De doelstelling voor 2017 was het realiseren van in totaal 168 extra banen. Op 31 december 2017 zijn er 178 extra banen gerealiseerd en zijn er 141 extra werknemers uit de doelgroep aan het werk. Een derde van de doelstelling van 168 extra banen moet ingevuld worden door jongeren onder de 27 jaar. Op 31 december 2017 worden 58 van de extra banen vervuld door 47 jongeren onder de 27. Daarmee is ook deze doelstelling gehaald.

7. Verzuim & Vitaliteit

Verzuim
Het verzuimpercentage 2017 bedraagt 5,9% (2016 6,1%). In het kader van het terugdringen van het verzuim hebben we in 2017 een aantal maatregelen genomen:
- Er zijn extra verzuimspecialisten aangesteld die leidinggevenden na 8 weken verzuim ondersteunen;
- Leidinggevenden kunnen deelnemen aan verzuimtrainingen;
- Het arbeidskundig onderzoek wordt nu sneller en uniform ingezet;
- Er is een aanbestedingsprocedure gestart voor alle bedrijfsartsen in de gemeente, die ervoor zal zorgen dat de bedrijfsartsen makkelijker kunnen samenwerken, onderling en met de gemeente.

Vitaliteit

De gemeente Amsterdam wil een organisatie zijn waarin medewerkers gezond, vitaal en gemotiveerd hun werk kunnen doen. Het is van belang dat medewerkers het werk met plezier én op een gezonde manier kunnen doen. Dat draagt positief bij aan de resultaten die we samen boeken voor de stad. De gemeente Amsterdam wil haar medewerkers hier graag in ondersteunen, onder meer door een gezondere levensstijl te stimuleren. Een gezondere levensstijl betekent voor iedereen iets anders. Bijvoorbeeld meer bewegen, gezondere voeding of een gezondere geest. Met een breed en gevarieerd aanbod geeft de gemeente Amsterdam zoveel mogelijk gehoor aan de verschillende behoeftes van medewerkers. Zo deed de gemeente weer mee aan Stoptober, experimenteerde de GGD met het stimuleren van traplopen en sta-meubilair en zette Handhaving in op een sportprogramma.

Personeel en organisatie: cijfers

Formatie en bezetting en kosten van de salarissen

De formatie (exclusief politieke ambtsdragers, Ombudsman en Rekenkamer) steeg in 2017 met circa 0,9%. Deze stijging komt door de verdere vertaling van de genomen besluiten van het college en de gemeenteraad die betrekking hebben op nieuw beleid. De bezetting steeg met circa 2,7%. Onder meer is een aantal uitzendkrachten in het kader van goed werkgeverschap in dienst aangenomen.

Formatie en bezetting* (in fte)	31 december 2016	31 december 2017	Verschil
Formatie	14.018	14.140	+122
Bezetting	13.471	13.833	+362

* Exclusief politieke ambtsdragers, Ombudsman en Rekenkamer.

De salarisbegroting 2017 bedroeg € 993,7 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 990,1 miljoen. Dit betekent een gesaldeerd resultaat van circa € 3,6 miljoen.

In- en uitstroom

De uitstroom laat, ondanks dat er geen direct stimulerende maatregelen aan ten grondslag liggen, een stijging zien ten opzichte van 2016.

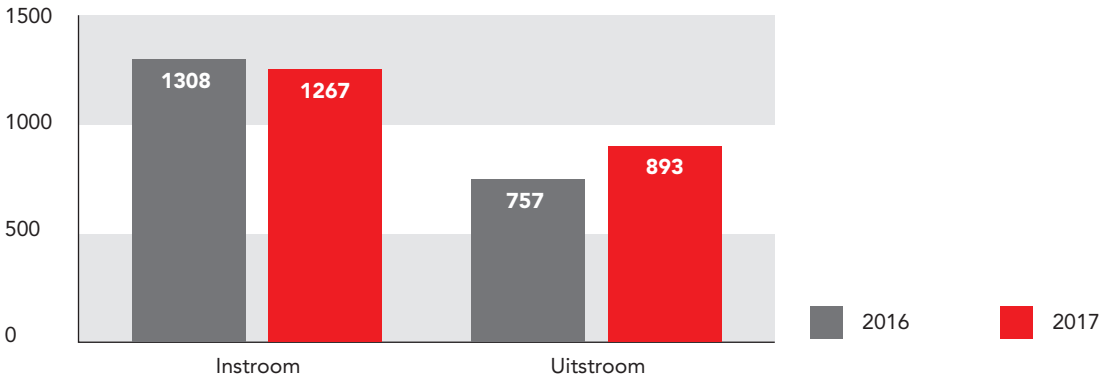

Individueel keuzebudget (IKB)

In 2017 hebben 10.307 medewerkers gebruik gemaakt van de bestedingsmogelijkheden die het IKB biedt. Er is 8.511 keer gekozen voor het gedeeltelijk of geheel uitbetalen van het opgespaarde IKB, 2.482 keer voor het kopen van extra vakantiedagen, 1.458 keer voor het financieren van de contributie aan de vakbond, 159 keer voor het financieren van een extra opleiding en 69 keer voor opbouw van extra pensioen.

Wet Normering Topinkomens

Over de WNT rapporteren wij in hoofdstuk 10 Verantwoordingsinformatie Wet normering topinkomens (WNT).

Bewust omgaan met externe inhuur

Rekenkamerrapport 'inhuur met beleid'

In maart 2017 verscheen het rapport 'Inhuur met beleid' van de Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA heeft onderzocht in hoeverre het beleid voor externe inzet van medewerkers van de gemeente doeltreffend en doelmatig is. De RMA heeft bestaand beleid en de wijze waarop hierover verantwoording aan de gemeenteraad wordt afgelegd beoordeeld. Ook is inzichtelijk gemaakt hoeveel kosten worden gemaakt voor externe inzet en hoe deze kosten zich verhouden tot de kosten van vaste medewerkers.

Nieuw protocol Externe Inzet

Om de opgave van de stad aan te kunnen, hebben we een organisatie nodig die snel kan inspelen wanneer er extra personele capaciteit of specifieke expertise, zoals bij grote projecten, nodig is. Het permanent in eigen huis hebben van deze capaciteit is in een aantal gevallen (financieel) onverstandig. Daarom maakt de gemeente de bewuste keuze om in dergelijke gevallen externe capaciteit in te zetten. Als de gemeente aanvullende capaciteit of expertise inzet moet dat altijd een bewust keuze zijn. Een belangrijke stap hierin is het hernieuwde protocol Externe Inzet. In dit nieuwe protocol zijn de soms onderling tegenstrijdige kaders, vastgelegd in het Protocol 2015 en de Gedragscode uit 2013, grondig herzien. De strategische uitgangspunten van het inhuurbeleid zijn opgenomen in het nieuwe protocol en vertaald in heldere toepassingsregels.

Eén van de uitgangspunten uit het protocol is dat we pas externen inzetten, wanneer er geen intern personeel beschikbaar is. Om dit te realiseren wordt naast dit protocol ingezet op een breder pakket aan maatregelen rondom externe inzet, zoals het verbeteren van de registratie van externe inzet en het verder stimuleren van interne mobiliteit (algemene dienst).

Naar verwachting treedt het nieuwe protocol met ingang van april 2018 in werking nadat de definitieve besluitvorming is afgerond. Met de herziening van het protocol Externe Inzet hebben we de aanbevelingen opgevolgd die de Rekenkamer Metropool Amsterdam gedaan heeft in het onderzoek 'Inhuur met beleid'.

Registreren van externe medewerkers

Sinds juni 2017 registreren we alle nieuwe externen in het personeelssysteem. Ook hebben we een inhaalslag gemaakt door alle externen die voor juni 2017 werden ingezet te registreren. Met deze registratie zijn managementrapportages verder verrijkt en sturen we sterker dan voorheen op naleving. Zo krijgen externen bijvoorbeeld pas toegang tot de faciliteiten van de gemeente (pand, ICT) wanneer zij zijn geregistreerd in het personeelssysteem.

Type inhuur	Aantal
Inhuur via vacatureloket	1.303
Inhuur binnen raamovereenkomst	938
Totaal nieuwe inhuur	**2.247**
Verlenging inhuur via Vacatureloket	901
Verlenging inhuur binnen raamovereenkomst	926
Totaal verlengingen	**1.827**
Totaal inhuur 2017	**4.074**

Realisatie externe inhuur

De bestuurlijke afspraak is dat de kosten voor inhuur vanaf 2019 maximaal 15% van de totale loonsom mag bedragen. Het afgelopen jaar is het percentage inhuur teruggedrongen met verschillende maatregelen, zoals:

- het gevoerde beleid om werk door eigen personeel te laten verrichten;
- een aangescherpte controle op de wijze van administreren;
- sterke sturing door het management.

De kosten voor de inhuur van externen waren in 2017 € 231 miljoen, 18,9% van de loonsom. In 2016 was dat nog 19,6%. Dit betekent dat de omvang van externe inhuur met 0,7% is gedaald als % van de totale loonsom. Ten opzichte van 2016 is er sprake van een lichte stijging in de kosten, maar een dalende trend is ultimo 2017 zichtbaar.

Er is voldoende financiële dekking voor externe inhuur beschikbaar vanuit verschillende programma- en projectgelden. De lichte stijging van de kosten externe inhuur is te koppelen aan de groei van de stad en het bijbehorende werk dat voor de stad gedaan wordt. Het aantal inwoners stijgt jaarlijks met meer dan 10.000 personen. De openingstijden van de stadsloketten zijn verruimd. De bouwinspanningen zijn verhoogd en daarmee de investeringen in de infrastructuur. De groei van dit werk komt voor een groot deel neer op alle organisatieonderdelen die de publieke taken van de stad uitvoeren.

Overhead
We berekenen het overheadpercentage volgens de definitie van de richtlijnen van het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Deze definitie omvat tevens de leidinggevenden en de managementondersteuning uit het primaire proces en de ondersteuning aan het bestuur. Het overheadpercentage voor Amsterdam is in 2017 27,9%, een daling ten opzichte van 2016 (28,4%).

Personeelsvergrijzing
De gemiddelde leeftijd (47 jaar) neemt toe. De leeftijd waarop de medewerkers uiteindelijk met pensioen gaan, gaat steeds verder omhoog. Dat in combinatie met het fysiek inspannende werk bij veel organisatieonderdelen, maakt vergrijzing van het personeelsbestand een thema dat steeds meer aandacht vraagt. De gemeente Amsterdam investeert in de vitaliteit van haar medewerkers en vergroot de bewustwording van de mensen voor risico's. Er zal echter meer nodig zijn om de gevolgen van deze vergrijzing op te vangen.

Leeftijdsopbouw bezetting per 31 december 2017

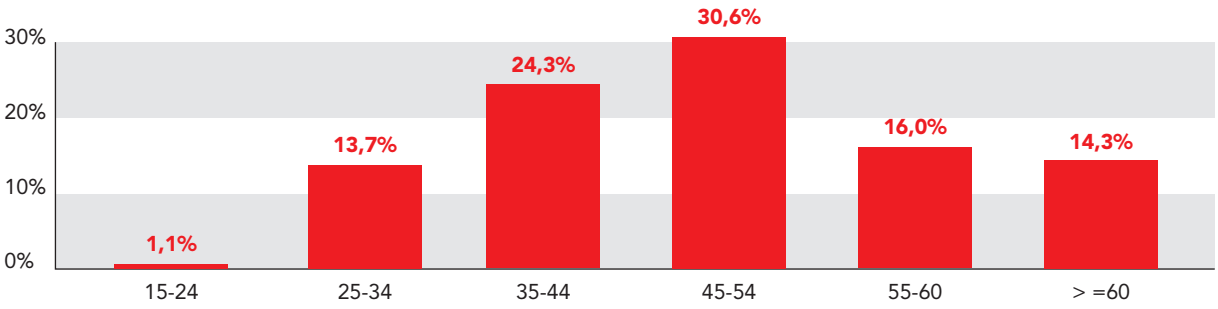

4.2 Financiering

Deze paragraaf beschrijft onze uitvoering van de financieringsfunctie. We zorgen ervoor dat voldoende geld beschikbaar is om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Hiervoor trekken we kortlopende en langlopende geldleningen aan. Onder de financieringsfunctie valt naast het opnemen van leningen, ook het verstrekken van leningen en garanties en het beheersen van financiële risico's.
Het wettelijk kader komt voor een deel uit de nationale en voor een deel uit de Europese regelgeving. Binnen de nationale regelgeving komt het kader vooral uit:

- de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido)
- de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof)
- de Gemeentewet
- het Besluit begroting en verantwoording (BBV)

Deze wettelijke kaders zijn door de gemeente verder uitgewerkt en vastgelegd in het gemeentelijke Treasury statuut. Het beleid over verstrekken en het beheren van leningen en garanties door ons aan derden is vastgelegd in het 'Lening- en garantiebeleid gemeente Amsterdam'.

Externe financiering
In 2017 hebben we met € 1 miljard fors geïnvesteerd in de stad. De omvangrijkste investering in de stad is de investering in erfpachtgronden. Daarnaast investeerden we in:

- onderwijshuisvesting;
- infrastructuur voor drinkwater;
- riolering;
- de openbare ruimte zoals:
  - parkeervoorzieningen;
  - kades;
  - bruggen;
  - tunnels;
  - wegen;
  - verlichting;
  - verkeerssystemen.

Ook investeerden we in de gemeentelijke bedrijfsvoering. Voor een nadere onderbouwing van de investeringen verwijzen we naar de Investeringsparagraaf.

Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten, onder andere vanwege de forse investeringen. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De reserves, voorzieningen en het resultaat vormen onze interne financieringsmiddelen. Het werkkapitaal is het verschil tussen de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen enerzijds en de nog te betalen bedragen anderzijds.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2017 met € 335 miljoen naar € 4.188 miljoen. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de externe schuld in 2017.

Tabel 1: Overzicht externe schuld

bedragen x € 1 miljoen **Externe financieringsmiddelen**	**Ultimo 2016**	**Ultimo 2017**	**Mutatie**
Liquide middelen	(10)	(12)	(2)
Kasgeldleningen	606	572	(34)
Langlopende leningen	3.257	3.628	371
Totaal	**3.853**	**4.188**	**335**

Grafiek 1 toont het verloop van de externe financieringsmiddelen van de afgelopen vijf jaar.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe schuld 2013 – 2017

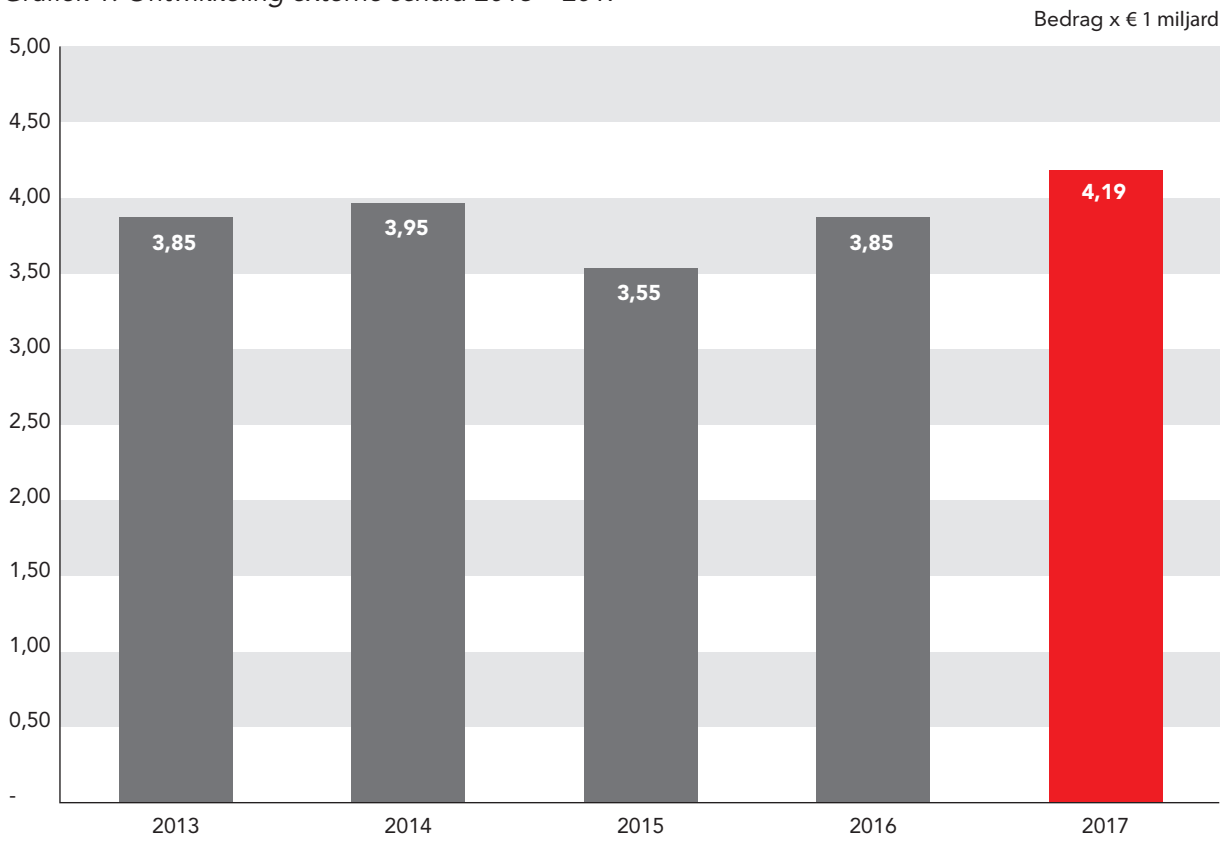

Bij de Najaarsnota 2017 was de verwachte omvang van de externe financieringsmiddelen voor eind 2017 begroot op € 4,6 miljard. Deze kwam uiteindelijk € 0,45 miljard lager uit op € 4,2 miljard eind 2017. De uiteindelijke lagere omvang van de externe financieringsmiddelen is het resultaat van een aantal effecten:

- De omvang van de interne financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en resultaat) kwam circa € 560 miljoen hoger uit dan begroot. De lager uitgekomen schuld kwam grotendeels door een hoger gerealiseerde omvang van de reserves en het jaarresultaat.
- De omvang van de immateriële en materiele vaste activa is ongeveer € 30 miljoen lager uitgekomen dan begroot. Hierdoor is de schuld minder gestegen dan geprognosticeerd.
- De negatieve omvang van het werkkapitaal dat dient als financieringsmiddel is ongeveer € 140 miljoen lager uitgekomen dan begroot. Hierdoor waren minder financieringsmiddelen aanwezig dan begroot wat een schuld verhogend effect had.

De externe schuld steeg in 2017 maar de rentelasten daalden tegenover 2016 met € 4 miljoen naar € 84 miljoen in 2017. Dit is het resultaat van de gedaalde marktrente waardoor we in 2017 tegen een lager rentepercentage leningen konden aantrekken. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2017 negatief. Het gemiddeld rentepercentage van de totale externe financieringsmiddelen in 2017 was 2,1%.

Tabel 2: Externe financiering, omvang en rentelast

bedragen x € 1 miljoen **Externe financieringsbehoefte**	**Ultimo 2016**	**Ultimo 2017**
Omvang	3.853	4.188
Rentelast	88	84
Gemiddeld gewogen rentepercentage	2,4%	2,1%

Schuldreductie
Het college wil de schuld beheersbaar houden. Daarom staat in het coalitieakkoord om bezit te verkopen en meevallers in het renteresultaat te gebruiken om de schuld te verkleinen. Zo kunnen we daarmee ook ruimte maken voor toekomstige investeringen. De in 2017 behaalde resultaten van deze trajecten bedragen € 52 miljoen. Die zijn in te zetten om de schuld terug te brengen. Daarnaast daalden de leningen die we verstrekten in 2017 met € 238 miljoen.

Herijking deelnemingen
In 2017 werkten we aan de opvolging herijking deelnemingen. Er zijn geen verkoopresultaten en daarmee is geen bijdrage aan schuldreductie behaald. Omdat de uitvoeringfase herijking van diverse deelnemingen onzeker was, hebben we ook geen resultaat begroot.

Verkoop vastgoed
In 2017 verkochten we een gedeelte van het gemeentelijk vastgoed. Voor 2017 verwachtten we een verkoopopbrengst na aftrek van verkoopkosten van € 43 miljoen. Daarvan behaalden we € 29 miljoen. Hiervan gebruiken we € 18 miljoen voor het oplossen van de zogenaamde vastgoedknoop. De bijdrage aan schuldreductie in 2017 is € 11 miljoen.

Nota Herziening rentestelsel
Met het aannemen van de nota Herziening rentestelsel zetten we vanaf 2015 eventuele meevallers tegenover het begrote renteresultaat in voor schuldreductie. De meevaller van het renteresultaat 2017 bedraagt € 41 miljoen. Het renteresultaat wordt onder de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen, Financiering, nader toegelicht en onderbouwt.

Verstrekte leningen reduceren
De portefeuille aan verstrekte leningen is in 2017 gehalveerd tot ongeveer € 0,25 miljard. De verlaging van de verstrekte leningen kwam voornamelijk door de vervroegde aflossing van de reguliere lening aan AEB Amsterdam van € 218 miljoen.

Kengetallen
Er zijn verschillende invalshoeken om de schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen. Kengetallen moeten de interpretatie van de schuld ondersteunen en de schuld en ontwikkeling daarvan in perspectief plaatsen. De netto schuldquote en de solvabiliteitsratio zijn verplichte kengetallen vanuit de BBV. Vanuit de Wet fido zijn de kengetallen renterisiconorm en kasgeldlimiet verplicht. Deze vier kengetallen lichten we in deze paragraaf verder toe.

Netto schuldquote (zonder en met correctie voor verstrekte leningen)
De netto schuldquote berekenen we door, conform de BBV, de netto schuld te delen door het begrotingstotaal. Om te weten in hoeverre er sprake is van ´doorlenen´ geven we de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor door ons verstrekte leningen. In de VNG-uitgave "Houdbare Gemeentefinanciën" staat dat wanneer een schuld lager is dan het begrotingstotaal dit voldoende is (de quote is dan kleiner dan 100% boven de 130% is dit onvoldoende).

Voor 2017 bedraagt onze netto schuldquote 74%. De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen bedraagt 69%. Deze percentages liggen ruim binnen de normen van de VNG. De ratio geeft aan dat per jaareinde 2017 de netto schuld 74% van het behaalde begrotingstotaal bedraagt. Tegenover 2016 steeg de netto schuldquote met 11 procentpunten. Deze toename komt door een gestegen netto schuld en door een tegelijkertijd gedaald begrotingstotaal van € 5,9 miljard eind 2016 naar € 5,3 miljard in 2017 door de nettering van interne baten en lasten.

Tabel 3: Netto schuldquote

bedragen x € 1 miljoen **Netto schuldquote**	**Ultimo 2016**	**Ultimo 2017**
Netto schuld conform BBV	3.692	3.909
Verstrekte leningen	488	245[1]
Begrotingstotaal	5.884	5.276
Netto schuldquote	**63%**	**74%**
Netto schuldquote (incl. cor. verstrekte leningen derden)	**54%[2]**	**69%**
VNG norm < 100% (voldoende)	100%	100%
VNG norm > 130% (onvoldoende)	130%	130%

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee we het bezit gefinancierd hebben met eigen vermogen.
In de VNG-uitgave "Houdbare Gemeentefinanciën" staat dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit voldoende is. En dat lager dan 20% als onvoldoende is.
Onze solvabiliteit bedraagt voor 2017 60%. Het ligt daarmee ruim binnen de norm van de VNG. De lichte daling tegenover 2016 komt vooral door een licht gestegen balanstotaal.

Tabel 4: Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1 miljoen **Solvabiliteit**	**Ultimo 2016[2]**	**Ultimo 2017**
Eigen vermogen	8.054	8.174
Balanstotaal	13.180	13.685
Solvabiliteit	**61%**	**60%**
VNG norm > 30% (voldoende)	30%	30%
VNG norm < 20% (onvoldoende)	20%	20%

Renterisiconorm

De Wet fido begrenst via de renterisiconorm het deel van de totale langlopende schuld dat in een gegeven jaar een renterisico mag hebben. De renterisiconorm bepaalt dat het bedrag van de langlopende schuld dat we binnen een gegeven jaar verplicht moeten aflossen, of waarvan we de rente moeten herzien, maximaal 20% van het begrotingstotaal mag bedragen. Het doel van deze norm is dat we de portefeuille van langlopende leningen zo over de jaren verdelen, dat we het renterisico dat voortkomt uit herfinanciering en renteherzieningen gelijkmatig over de jaren spreiden.
De renterisiconorm voor Amsterdam bedraagt in 2017 € 1.150 miljoen. In 2017 hebben we ruim binnen de renterisiconorm gewerkt.

Tabel 5: Renterisiconorm

bedragen x € 1 miljoen **Renterisiconorm**	**Ultimo 2016[2]**	**Ultimo 2017**
Begrotingstotaal	6.377	5.751
Renterisiconorm (20% van omvang Begroting)	1.275	1.150
Aflossingen bestaande langlopende schuld	248	307
Ruimte (+) / overschrijding (-)	**1.027**	**843**

1 Dit bedrag wijkt met circa € 5,3 miljoen af van de gepresenteerde boekwaarde van de verstrekte leningen (tabel 7). Dat komt omdat de Rekening Courant Verhoudingen betreffende het Nationaal Restauratiefonds verantwoord worden onder de overige uitzettingen op de balans.

2 De Netto schuldquote inclusief correctie voor verstrekte leningen derden wijkt met 1 procentpunt af van het jaarverslag 2016. De reden is dat in het jaarverslag 2016 is gewerkt met de voorlopige balans. De hier gepresenteerde cijfers komen overeen met de finale balans 2016.

Kasgeldlimiet
De Wet fido begrenst met de kasgeldlimiet de maximale kortlopende schuld. Dat zijn leningen met een looptijd tot 1 jaar. Deze limiet bepaalt dat de kortlopende schuld maximaal 8,5% van het begrotingstotaal mag zijn. De kasgeldlimiet is gebaseerd op de gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, moet de betrokken toezichthouder worden geïnformeerd, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet. Zonder deze beperking zouden gemeenten volledig met (op dit moment goedkope) kortlopende leningen gefinancierd kunnen worden. Dat zou een hoog renterisico inhouden.
Ons kasgeldlimiet bedroeg in 2017 € 489 miljoen. Tijdens het eerste en tweede kwartaal overschreden we de kasgeldlimiet. In het derde en vierde kwartaal voldeden we weer aan de kasgeldlimiet. Dit past binnen de geldende regelgeving. Daarmee gebruikte we in 2017 de kasgeldlimiet optimaal.

Tabel 6: Kasgeldlimiet

bedragen x € 1 miljoen **Kasgeldlimiet 2017**	**Kwartaal 1**	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
Begrotingstotaal	5.751	5.751	5.751	5.751
Kasgeldlimiet (8,5% van omvang Begroting)	489	489	489	489
Kortlopende schuld (gem.)	571	495	381	434
Ruimte (+) / overschrijding (-)	**(82)**	**(6)**	**107**	**55**

Schatkistbankieren
De Wet fido bepaalt dat decentrale overheden een rekening courantverhouding moeten aan houden met de Staat der Nederlanden. Hierop moeten overtollige liquide middelen boven het drempelbedrag uitgeleend te worden aan de Staat der Nederlanden. Incidentele overschrijdingen van het drempelbedrag zijn toegestaan. Toetsing gebeurt achteraf via het gemiddelde saldo van overtollige liquide middelen per kwartaal. Voor ons bedroeg het drempelbedrag in 2017 € 14,3 miljoen. In 2017 hebben we het drempelbedrag niet overschreden. Er is gedurende 2017 geen gebruik gemaakt van schatkistbankieren. Het saldo op kwartaal basis was daarmee in alle vier kwartalen gedurende 2017 € 0.

Derivaten
In 2017 gebruikten we geen derivaten. In 2017 sloten we ook geen derivaten af. Volgens het Treasury statuut mogen we derivaten alleen afsluiten om opwaartse renterisico's af te dekken. En voor elke transactie dient vooraf toestemming verkregen te worden van het college van B en W.

Verstrekte leningen

Leningen en garantiebeleid
We verstrekken leningen als:
- het publiek belang wordt gediend;
- er geen andere financiers zijn om de financiering te verstrekken.

Uitgangspunt is dat de lener vanuit de financiële analyse van de onderliggende business case aan alle aflossings- en renteverplichtingen kan voldoen. Dit is echter niet zonder risico's. Juist de combinatie van publiek belang en de afwezigheid van externe financieringsmogelijkheid maakt het risico bovengemiddeld hoog. Garanties worden alleen verstrekt als dit een toegevoegde waarde oplevert tegenover een lening. Bij specifieke risico's treffen we een reserve of een voorziening. De resterende risico's die we lopen bij het verstrekken van leningen en garanties zijn meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor houden we de Algemene Reserve aan vanuit de regels Weerstandsvermogen.

Tabel 7 toont een overzicht van de verstrekte leningen aan derden per jaareinde 2017. Eind 2017 is voor een bedrag van € 257 miljoen aan leningen verstrekt. Tegenover 2016 is dit een vermindering van € 238 miljoen. De vermindering is vooral veroorzaakt door de gedeeltelijk vervroegde aflossing door AEB Amsterdam.

Tabel 7 Overzicht verstrekte leningen

bedragen x € 1 miljoen						
Verstrekte leningen	**2016**	**2017**	**Mutatie**	**Risico indicatie**	**Verant-woordelijke organisatie**	**Soort**
AEB Amsterdam (incl. WPW in 2016)*	389,8	108,0	235,8-	Hoog	B&O	Deelneming
Afvalservice West	2,3	2,0	0,3-	Middel	B&O	Overige ver-bonden partij
AIF	5,2	6,3	1,1	Hoog	B&O	Overig
Amsterdamse Middensegment Hypotheekleningen	18,3	16,5	1,8-	Laag	Wonen	Overig
Carré	6,6	2,2	4,4-	Middel	B&O	Deelneming
Duurzaamheidsfonds	0,9	4,4	3,5	Hoog	R&D	Overig
Energieleningen	3,2	4,6	1,4	Laag	Wonen	Overig
GVB Activa	-	-	-	Laag	B&O	Deelneming
Marktkwartier	5,9	5,9	-	Laag	G&O	Overig
Matrix (Amsterdam Science Park)	-	-	-	Hoog	B&O	Deelneming
Nationaal Restauratiefonds	nb	5,3	5,3	Laag	M&A	Overig
Nationaal Restauratiefonds stortingen	nb	nb	-	Laag	M&A	Overig
Nemo	11,3	11,3	0,0	Hoog	B&O	Overig
Schuldsaneringsleningen	14,2	15,3	1,1	Hoog	Inkomen	Overig
Stadsschouwburg Amsterdam	7,4	6,0	1,4-	Laag	K&C	Overig
Startersleningen	20,5	16,6	3,9-	Laag	Wonen	Overig
SVn stortingen voor energie- en startersleningen	6,3	4,3	2,0-	Laag	Wonen	Overig
WPW (t/m 2016 onder AEB verantwoord)		46,0	-	Middel	B&O	Overig
Overig leningen < € 1 miljoen	2,4	1,9	0,5-			
Totaal	**494,3**	**256,6**	**237,7-**			
Correctie voorziening Marktkwartier	5,9-	5,9-	-			
Correctie voorziening Schuldsaneringsleningen	0,3-	0,3-	-			
Boekwaarde verstrekte leningen	**488,1**	**250,4**	**237,7-**			

Per lening is er een indicatie van het financieringsrisico. Een risico-indicatie ´laag´, ´middel´ of ´hoog´ betekent dat er een lage, gemiddelde of hoge kans bestaat dat we rentebetalingen of aflossingen niet volledig ontvangen. Als een reserve of voorziening is gevormd om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting op de betreffende lening. Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste mutaties en op die waar de risicocategorie ´middel´ of ´hoog´ is of waar de structuur van is gewijzigd.

AEB Amsterdam

AEB Amsterdam (AEB) heeft eind 2017 de reguliere lening van € 220 miljoen van afgelost en geherfinancierd bij vier banken (AEB heeft gedurende het jaar 2017 ook reguliere aflossingen van 16 miljoen gedaan). Daarnaast is de investerings- en rekeningcourantfaciliteit bij ons beëindigd. Enkel een achtergestelde lening van € 108 miljoen resteert. De herfinanciering is volgens het eerdere besluit bij de verzelfstandiging van AEB, waarbij is afgesproken dat AEB deze lening van ons voor eind 2018 zou herfinancieren.
Om deze herfinanciering mogelijk te maken, waren enkele aanpassingen nodig in de resterende leningsovereenkomst van de achtergestelde lening aan AEB en de lening van de gemeente aan Westpoort Warmte (WPW) (zie ook hieronder). Het risicoprofiel van AEB is 'hoog' door het achtergestelde karakter van de resterende lening. Er bestaat een reserve van € 14 miljoen ter dekking van het risico van de achtergestelde lening.

WPW
Tegelijk met de herfinanciering van AEB financierden we eind 2017 Westpoort Warmte (WPW) weer rechtstreeks in plaats van via AEB. We verstrekken de financiering aan WPW op 50/50-basis met de andere aandeelhouder Nuon Warmte. Het uitstaande saldo van de verstrekte lening in voor WPW is € 46 miljoen. In totaal hebben we maximaal € 53 miljoen aan financiering toegezegd voor WPW. Het risicoprofiel van WPW is 'gemiddeld'.

Afvalservice West
We verstrekken aan Stichting Afvalservice West een achtergestelde lening voor financiering van een gebouw voor afvalinzameling. De lening heeft een resterende hoofdsom van € 2 miljoen eind 2017. In 2017 stelden we het Afvalplan en de oprichting van de afdeling Afval en Grondstoffen vast. Onderdeel hiervan is het besluit de afzonderlijke inzamelorganisaties van de stadsdelen samen te voegen tot één inzamelorganisatie voor de stad. De positie en toekomst van Afvalservice West is onderdeel van de besluitvorming in 2018 over de vorming van de afdeling. Gezien deze ontwikkelingen en het achtergestelde karakter van de lening houden we het financieringsrisico op 'middel'.

AIF leningen
Het Amsterdamse Investeringsfonds (AIF) verstrekte meerdere leningen op het gebied van economie,stedelijke ontwikkeling en duurzaamheid voor in totaal € 6,3 miljoen eind 2017. Inmiddels is het fonds gesloten. Enkel de reeds gecommitteerde leningen zullen nog worden verstrekt. Dit loopt naar verwachting door tot midden 2018. Het financieringsrisico schatten we op 'hoog' omdat we de leningen verstrekken voor stimulering van nieuwe ideeën. Er is een reserve getroffen die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Carré
Aan Koninklijk Theater Carré verstrekte we leningen met een resterende omvang van in totaal € 2,2 miljoen eind 2017. Aan Carré verstrekten wij tot en met 2017 een kapitaallastensubsidie voor de rente- en aflossingsverplichting van één van deze leningen. In 2017 is de resterende kapitaallastensubsidie verrekend met de verstrekte leningen. Daardoor daalden deze tot € 2,2 miljoen. Daarnaast verstrekten we een rekening courantfaciliteit van maximaal € 2 miljoen. Die is in 2017 niet gebruikt. Het exploitatieresultaat en de kasstroom van Carré is voldoende om aan de aflossings- en renteverplichtingen te kunnen voldoen. Het financieringsrisico houden we op 'middel'.

Duurzaamheidsfonds
Het Duurzaamheidsfonds heeft een vermogen van € 52,5 miljoen. Het verstrekt leningen aan duurzame projecten in de stad. Hiermee draagt het Duurzaamheidsfonds bij aan het halen van de doelen uit de Agenda Duurzaamheid. Door leningen met een lage rente (2%) beschikbaar te stellen, kunnen initiatiefnemers in de stad aan de slag met hun duurzaamheidsprojecten. Dit moet leiden tot forse CO_2- afname en de stimulering van de circulaire economie. De uitstaande leningen eind 2017 bedroegen € 4,4 miljoen. We verwachten dat deze sterk zullen groeien de komende jaren. Voordat we een lening verstrekken beoordelen we vooraf uitgebreid de debiteur en het project. Daarnaast spreiden we de leningenportefeuille in veel leningen van een beperkte omvang. Dit zorgt vooralsnog voor een risicoprofiel 'middel'

GVB Activa
We hebben aan GVB Activa een faciliteit van € 600 miljoen verstrekt om het gesubsidieerde rollend materiaal, ICT en vastgoed te financieren. Deze faciliteit was het gehele jaar niet gebruikt. We verwachten dat deze faciliteit in de toekomst mogelijk weer gebruikt gaat worden. Daardoor blijft deze nog bestaan. Het systeem van verpandingen wijzigde in 2017. In het verleden hadden we een automatische verpanding op het gehele bezit van GVB Activa. Dit als zekerheid voor de financiering ongeacht of GVB Activa hiervoor leende bij ons. De automatische verpanding is opgeheven. Wij krijgen nu pas een verpanding voor het gedeelte van het bezit waarvoor GVB Activa bij ons leent. Het financieringsrisico houden we op 'laag'.

Matrix (Amsterdam Science Park)
In 2016 stemde we in met het verstrekken van een achtergestelde lening aan deelneming Matrix Innovation Center voor de ontwikkeling van een nieuw gebouw. Het risicoprofiel voor deze lening was 'hoog'. In 2017 heeft Matrix Innovation Center externe financiering kunnen aantrekken. Daardoor was onze lening niet langer nodig. Matrix Innovation Center had nog niet onder de lening getrokken. De leningsovereenkomst is vervallen.

Nationaal Restauratiefonds (NRF)
We hebben in 2009 een revolverend fonds opgezet samen met het NRF, het zogenaamde Amsterdamse Restauratiefonds (ARF). Het NRF verstrekt hypotheken aan Amsterdamse woningeigenaren voor verbouwing van monumentale panden tegen gunstigere voorwaarden. Het risicoprofiel van deze lening is 'laag'. In het verleden is deze lening per abuis als garantie gepresenteerd.

Nemo
Aan Nemo hebben we een eeuwigdurende, aflossings- en rentevrije lening van € 11,3 miljoen verstrekt. Op het pand rust een recht van tweede hypotheek. Het financieringsrisico schatten we op 'hoog'. Door de aard van de lening bestaat een reserve voor de gehele hoofdsom.

Schuldsaneringsleningen
Vanuit schuldsanering als onderdeel van het gemeentelijk beleid voor armoedebestrijding hebben we leningen verstrekt, waarbij de stand eind 2017 € 15,3 miljoen is. We schatten het financieringsrisico vanwege het karakter van schuldsanering op 'hoog'. Als maatregel van risicobeheersing volgt de gemeentelijke kredietbank (GKA) deze leningen intensief. Het GKA verstrekt deze leningen ook.

Overige Leningen < € 1 miljoen
We hebben een aantal kleinere leningen aan onder andere Artis en VGA verstrekt. Het financieringsrisico van deze leningen is 'laag' of 'middel'.

Verstrekte garanties

Per jaareinde 2017 verstrekten we voor € 10.571 miljoen aan financiële garanties, zie tabel 8. Bij een financiële garantie verstrekt een andere partij (meestal banken) een lening aan de kredietnemer en staan we garant wanneer de kredietnemer niet aan zijn rente en/ of aflossingsverplichtingen kan voldoen. Het totaalbedrag aan financiële garanties daalde in 2017 met € 303 miljoen. De afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de verlaging van de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Tabel 8 Overzicht verstrekte garanties

bedragen x € 1 miljoen					
Verstrekte garanties	**2016**	**2017**	**Mutatie**	**Risico indicatie**	**Verant-woordelijke organisatie**
Achtervangpositie WEW	2.377,0	2.160,0	217,0-	Laag	Wonen
Achtervangpositie WSW	8.378,3	8.299,5	78,8-	Laag	Wonen
Amsterdamse Compagnie	p.m.	-	-	Hoog	B&O
Beurs van Berlage Vastgoed BV	6,4	6,1	0,3-	Laag	B&O
Broedplaatsen	1,0	1,0	0,0	Laag	G&O
De Meervaart	1,5	1,4	0,1-	Middel	Nieuw-West
Gemeente garanties wonen	8,8	8,1	0,7-	Laag	Wonen
Gemeente garanties zorg	3,2	3,0	0,2-	Laag	Wonen

bedragen x € 1 miljoen Verstrekte garanties	2016	2017	Mutatie	Risico indicatie	Verant-woordelijke organisatie
Het Waterlaboratorium	p.m.	p.m.	-	Middel	B&O
Hoogeschool van Amsterdam	12,7	12,2	0,5-	Laag	Nieuw-West
Keersluis	4,8	4,6	0,2-	Middel	Noord
Nationaal Restauratiefonds	2,2	2,0	0,2-	Laag	Wonen
Regioplan 'Werk maken van talent'	5,5	5,5	-	Laag	Economie
Sportfondsenbad West	8,1	7,8	0,3-	Middel	Sport & Bos
Stichting Financiering Bouw Sportaccommodaties	1,8	1,6	0,1-	Middel	Sport & Bos
Stichting Waternet	61,0	55,8	5,2-	Laag	B&O
Overig garanties < € 1 miljoen	2,0	2,6	0,6		
Totaal	**10.874,4**[3]	**10.571,4**	**303,0-**		

Per garantie geven we een indicatie van het financiële risico. De risico-indicaties ´laag´, ´middel´ of ´hoog´ betekenen dat er respectievelijk een lage, gemiddelde of hoge kans is dat de garantie wordt ingeroepen. Het gevolg daarvan is dat we de omvang van de garantie gedeeltelijk of in zijn geheel moeten verstrekken aan de begunstigde. Als er een reserve of voorziening is gevormd als dekking van het risico dan staat dit bij de toelichting bij die garantie. Nieuwe garanties, garanties met een risico-indicatie 'middel' of 'hoog' en de garanties met een risico-indicatie 'laag' die groot van omvang zijn, lichten we hieronder verder toe.

Verantwoording achtervang WEW en WSW
Zoals in de voorgaande jaren geven we de garantieomvang voor de achtervangpositie rond de waarborgfondsen weer als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven gerelateerd aan de gemeente Amsterdam. Dit is niet de werkelijke garantieomvang voor ons, deze is beduidend lager. We kunnen als achtervang aangesproken worden om gezamenlijk met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als hun fondsvermogen ontoereikend is. Als we renteloze leningen moeten verstrekken heeft dit invloed op de netto schuldquote en onze rentelast.

Samen met andere gemeenten bespreken we met de Vereniging Nederlandse gemeenten, het Ministerie van Binnenlandse zaken en de Waarborgfondsen hoe we van de achtervangfunctie en daaraan verbonden risico's in de toekomst passend kunnen verantwoorden.

Achtervangpositie met het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)
Het WEW waarborgt de leningen die burgers hebben afgesloten voor het kopen van een huis onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Als de leningnemer niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen kunnen financiers het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop. Het Rijk en gemeenten vormden tot eind 2010 een gezamenlijke achtervang als het garantievermogen van het WEW ontoereikend bleek. Het Rijk heeft deze taak voor leningen die vanaf 2011 zijn afgesloten volledig overgenomen. Het garantievermogen van het WEW bedroeg eind 2017 voorlopig € 1.114 miljoen. Per jaareinde 2017 bedraagt het volume aan NHG-hypotheken die tot en met 2010 voor Amsterdammers verstrekt zijn voorlopig € 2,2 miljard. Het totale volume aan NHG-hypotheken bedraagt eind 2017 voorlopig € 198 miljard. We schatten het risico op aanspraak uit de gemeentelijke achtervang als 'laag' in. Reden hiervoor is het aanwezige vermogen bij het WEW, de lage hypotheekrente, de lage werkeloosheid en de aanwezige vraag op de huizenmarkt. Daarnaast worden er geen nieuwe leningen meer onder de gemeentelijke achtervang verstrekt en wordt op bestaande leningen afgelost, hierdoor daalt de achtervangpositie van de gemeente Amsterdam.

3 De omvang van de verstrekte garanties 2016 wijkt met € 25 miljoen af van hetgeen dat in het jaarverslag 2016 was gepresenteerd. Dit heeft te maken met afwijkende ultimo standen betreffende de gemeente garanties wonen en zorg, Stichting Waternet en het opnemen van de garantie Beurs van Berlage Vastgoed B.V. Beurs van Berlage B.V. is tot en met 2016 als verstrekte lening verantwoord. De lening is in december 2016 extern geherfinancierd. Bij de herfinanciering is de gemeente een garantieverplichting aangegaan. Vanaf 2017 wordt deze gepresenteerd onder de verstrekte garanties.

Achtervangpositie Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
Het WSW staat borg voor de rente en aflossingen van leningen van woningcorporaties. Daardoor kunnen de corporaties tegen gunstige voorwaarden lenen. De achtervang van de deelnemende Nederlandse gemeenten en het rijk is onderdeel van een bredere zekerheidsstructuur. Die bestaat uit drie lagen:

1. De eerste zekerheid ligt in de onderlinge waarborg tussen de corporaties binnen het WSW (solidariteit). Als een corporatie niet meer kredietwaardig is kan deze saneringssteun ontvangen die de andere corporaties opbrengen met de saneringsheffing.
2. Als de saneringssteun onvoldoende is of wordt besloten om niet te saneren, dan kunnen financiers aanspraak doen op het WSW (secundaire zekerheid). Het WSW zal proberen haar zekerheden – het onderpand van de noodlijdende corporatie(s) – uit te ponden om met de opbrengsten de schade zo veel mogelijk te beperken. Resterende schade wordt bekostigd uit het eigen vermogen van het WSW. Als het vermogen van het WSW onder een bepaald niveau dreigt te komen (0,25% van garantievolume), moet het WSW verplicht bijstortingen opvragen bij de deelnemende corporaties. Als ook deze zekerheden niet toereikend zijn volgt aanspraak op de achtervangpositie.
3. De Nederlandse gemeenten en het Rijk vullen indien nodig het garantievermogen van het WSW met renteloze leningen aan, zodanig dat het WSW de borgstellingen aan geldverstrekkers kan nakomen.

Eind 2017 was de stand van het Amsterdamse geborgde aandeel € 8,3 miljard, op een totaal voor Nederland van € 80,6 miljard. De kans dat aanspraak gemaakt wordt op de gemeentelijke achtervang lijkt klein. De financiële positie van de corporatiesector verbeterde de afgelopen periode. We verwachten dat het gemeentelijke achtervangvolume de komende jaren zal toenemen gezien het tekort aan sociale woningen en de bestaande bouwplannen. Het financiële risico schatten we op ‘laag’.

Amsterdamse Compagnie
We hadden als medeaandeelhouder van de Amsterdamse Compagnie aan de financier van de Amsterdamse Compagnie een garantie afgegeven. Het is de garantie om het eigen vermogen bij te storten als de solvabiliteit minder dan 20% bedraagt. Eind 2017 is de Amsterdamse Compagnie verkocht waarmee deze garantie kwam te vervallen.

De Meervaart
We hebben een garantie verstrekt voor financiering van een verbouwing van theater De Meervaart. Het resterende saldo is € 1,4 miljoen eind 2017. We houden het garantierisico vanuit de ontwikkeling van de exploitatie van de Meervaart op ´middel´.

Het Waterlaboratorium
We hebben een garantie aan het Waterlaboratorium verstrekt voor een niet nader bepaald bedrag. Vandaar dat het in het overzicht op p.m. staat. Op dit moment gebruikt het Waterlaboratorium deze garantie niet. De garantie delen we met de andere aandeelhouders van het Waterlaboratorium, Dunea en PWN. We overleggen met het Waterlaboratorium over het aanpassen van deze garantie om het meer in lijn te brengen met het lening en garantiebeleid. Het risico schatten we op ‘middel’.

Keersluis
We hebben een garantie verstrekt voor financiering van een bedrijfsverzamelgebouw op de Asterweg in Amsterdam Noord. Die is bestemd voor startende bedrijven. Het resterende saldo hiervan is € 4,8 miljoen in 2017. Het risico houden we gebaseerd op de verhuur van het gebouw op ‘middel’.

Sportfondsenbad
We hebben een garantie voor financiering van het Sportfondsenbad Amsterdam West verstrekt. Het uitstaande saldo is € 7,8 miljoen eind 2017. De bedrijfsvoering van het Sportfondsenbad is stabiel. Het risico schatten we op ‘middel’.

Overige garanties < € 1 miljoen
We hebben een aantal kleinere garanties verstrekt. Het risico van deze is ‘laag’ of ‘middel’ met uitzondering van een garantie van in totaal € 683.000 voor startende ondernemers. Daarvan hebben we het risico op ‘hoog’ geschat.

4.3 Grondbeleid

4.3.1. Inleiding

In overeenstemming met artikel 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid:

- de visie op het grondbeleid en hoe we deze uitvoeren;
- een actuele prognose van het totaal van de grondexploitaties;
- de wijze en onderbouwing van winstnemingen en de aangehouden reserves in relatie tot de risico's.

Eerst gaan we in op het grond(prijs)beleid en overige beleidsmatige uitgangspunten voor de grondexploitaties. Vervolgens behandelen we de prognoses voor het Vereveningsfonds (inclusief Zuidas). Hierbij gaan we ook in op inzet van de vereveningsruimte om de grondproductie voor woningbouw en ander vastgoed op peil te houden.

4.3.2. Grondbeleid

We sturen actief op en ondersteunen de verdere (her-)ontwikkeling van de stad. 80% van de grond binnen de gemeentegrenzen is ons eigendom. Het komt dan ook vaak voor dat we als grondeigenaar actief betrokken zijn bij deze stedelijke ontwikkeling. Grofweg zijn er dan twee hoofdvormen van gebieds- of locatieontwikkeling:

1. Er is uitgifte van nieuwe terreinen, waar nog geen particuliere eigenaren of erfpachters bij zijn betrokken;
2. Er is functiewijziging of verandering op pand- of gebiedsniveau. Daarbij zij er vaak wél belanghebbenden in het gebied: particuliere eigenaren van (een deel van) de grond of erfpachters.

In de eerste variant hebben we een actieve positie en rol. We zijn dan meestal verantwoordelijk voor het bouw- en woonrijp maken van de locatie, om de kavels daarna in erfpacht uit te geven. Daarnaast zorgen we voor het planontwikkelproces. De kosten en opbrengsten van gebieden die we ontwikkelen komen in de zogenoemde grondexploitatiebegrotingen. Vervolgens bouwt de ontwikkelaar het vastgoed, die dan de grond in erfpacht afneemt.

In de tweede variant hebben we in het algemeen een meer faciliterende rol. Dit ondanks dat wij de grond vaak wel bezitten. We stellen dan de stedenbouwkundige en programmatische randvoorwaarden op en leggen die vast in investeringsbesluiten die de gemeenteraad vast kan stellen. We laten het initiatief voor de daadwerkelijke aanpassing op pandniveau vaak over aan de eigenaren of erfpachters in het gebied. We ondersteunen verder door onder andere aanpassing van bestemmingsplannen en wijziging van erfpachtrechten. Aanvankelijk richtten we ons hierbij op aanpassingen op pandniveau. De laatste tijd gaat het steeds vaker over aanpassing op gebiedsniveau. Dat gaat steeds vaker om projectmatige grondexploitaties. Deze grondexploitaties bestaan uit een mix van:

- nieuw in erfpacht uit te geven gronden;
- aanpassingen van bestaande erfpachtgrond naar wonen;
- grond van derden waarbij sprake is van kostenverhaal van de uit te voeren maatregelen in de openbare ruimte.

Bij dergelijke grondexploitaties willen we relatief fors investeren in verbeteren van de openbare ruimte. Dit omdat het vaak verouderde monotone bedrijfs- en kantorengebieden zijn. In 2018 zullen we vanuit de gebiedsontwikkeling nieuw beleid ontwikkelen. Het nieuwe beleid richten we op het uitvoeren van dergelijke "hybride" grondexploitaties. Daarin is aanpassing van bestaande erfpachtgronden een groot onderdeel.

Bij ons actieve grondbeleid handelen we in financieel opzicht voorzichtig volgens het medio 2016 vastgestelde stelsel voor de (financiële) sturing in de gebiedsontwikkeling. Aan de ene kant werken we aan de actieve lopende grondexploitaties. Daarbij brengen we kavels die al in de crisis bouwrijp zijn gemaakt snel tot uitgifte. Aan de andere kant raakt onder de huidige marktomstandigheden de voorraad aan actieve plannen versneld op. En zijn nieuwe ontwikkellocaties (Koers2025) nodig om onder meer de woningproductie op middellange termijn op peil te houden. Bij nieuwe ontwikkelingslocaties zijn er vaak hoge voorinvesteringen met een relatief lange termijn waarop deze investeringen worden terugverdiend. Dit komt door (veel) latere toekomstige inkomsten uit gronduitgifte. Omvangrijke voorinvesteringen vooruitlopend op of gelijktijdig met een investeringsbesluit van nieuwe ontwikkellocaties dekken we vooraf uit de behaalde vereveningsruimte. Deze ruimte komt door vanuit in het verleden behaalde grondopbrengsten waarmee de reserve algemeen deel van het Vereveningsfonds toenam. In financieel-technische zin gebeurt dit door tussentijdse winstnemingen vanuit de huidige actieve grondexploitaties. Of door het afronden van positieve plannen. Deze beleidsmaatregelen gaan verder dan de dwingende bepalingen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voor grondexploitaties. Ze zijn er op gericht dat wij bij een volgende crisis minder risico lopen.

4.3.3 Grondprijsbeleid

In het grondprijsbeleid bij nieuwe gronduitgifte gebruiken we een genormeerde residuele benadering van de grondwaardebepaling. In het grondprijsbeleid bepalen we de grondwaarde marktconform aan de daarop te realiseren bestemming (de functie). De genormeerde residuele grondprijsbenadering betekent dat de grondprijs het verschil is (het residu) van de gemiddelde marktwaarde van een bestemming en de te maken genormeerde kosten om het vastgoed te bouwen (stichtingskosten). Elk jaar worden de stichtingskosten van de verschillende typen vastgoed onderzocht en zo nodig bijgewerkt. De ramingen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn gebaseerd op het systeem van eeuwigdurende erfpacht. Voor commerciële bestemmingen geldt hierbij een verplichte afkoop. Alleen voor woningen geldt geen verplichte afkoop. In 2017 gaven we echter nog veel uit volgens het voortdurende erfpachtstelsel. Dit omdat hiervoor eerder afgesloten contractuele afspraken golden. Voor gronduitgifte aan marktpartijen gebruiken we vaak en bij voorkeur de tender en optievergoeding. Dit is volgens het selectiebeleid dat de raad vaststelde. Hierbij tenderen we het ontwikkelrecht voor een kavel (optie). Daarbij gunnen we de optie aan een ontwikkelende partij via vooraf beschreven kwalitatieve en financiële criteria.

De grondprijssystematiek voor de bestaande erfpachtrechten hebben we tegelijk met de herziening van het erfpachtstelsel aangepast. Hiervoor gebruiken we sinds half 2017 de WOZ-waardes en buurtstraatquotes voor de bestemming wonen om de grondwaarde te bepalen. Deze waardes werken we met elkaar bij en een extern bureau toetst deze. Voor de projecten met een aanpassing van vijf woningen of meer geldt deze methode echter niet. Dit omdat voor deze projecten geen WOZ-waarde beschikbaar is. En omdat de methode niet goed aansluit op het maatwerk dat voor dit type projecten nodig is. Voor deze aanpassingsprojecten gebruiken we de genormeerde residuele benadering die we ook bij nieuwe uitgiftes gebruiken. Ook voor alle niet-woonbestemmingen gebruiken we de genormeerde residuele benadering.

4.3.4 Vereveningsfonds en Zuidas

Het Vereveningsfonds en Zuidas vormen een gesloten systeem. Daarbinnen verrekenen we de financiële resultaten van alle aan de gebiedsontwikkeling gebonden inkomsten en uitgaven. Voor de actieve plannen werken we hierbij in de regel met grondexploitatiebegrotingen. Daarin nemen we aan de ene kant de kosten van het bouw- en woonrijp maken op. En aan de andere kant de opbrengsten van het leveren van bouwrijpe grond voor woningen, kantoren of ander vastgoed. Daarnaast zijn er ook specifieke bestuurlijke afspraken over inkomsten voor het Vereveningsfonds. Bijvoorbeeld de meerwaarde erfpacht van corporaties die vanwege samenwerkingsafspraken met de corporaties bij het Vereveningsfonds komt.

Het Vereveningsfonds en Zuidas bestaan uit projecten (voornamelijk grondexploitaties) en reserves en voorzieningen die samen hangen met de gebiedsontwikkeling. In administratief en organisatorisch opzicht zijn het Vereveningsfonds en Zuidas gescheiden. Vanaf 2017 nemen we de rapportages over de grondexploitaties van het Vereveningsfonds en Zuidas samen op in het Meerjaren Perspectief Grondexploitatie (MPG) 2017. Hierin consolideren we de gegevens uit de zogenaamde Eindejaarsrapportages (ERF) van het Vereveningsfonds en Zuidas. Het MPG 2017 gaat over 198 actieve grondexploitatieplannen. Dit is inclusief een aantal projecten die uitsluitend gaan over openbare ruimte. Alle grondexploitaties worden op dezelfde wijze beheerd en beheerst. De grondexploitaties werken we tweemaal per jaar bij. De raad stelt ze eenmaal per jaar vast bij het vaststellen van het MPG.

De grondexploitaties nader beschouwd
De vele grondexploitaties die in uitvoering zijn genomen hebben verschillende kenmerken en kunnen qua opbouw verschillen. Hieronder worden de belangrijkste verschillen weergegeven.
De in uitvoering genomen grondexploitaties bestaan grotendeels uit gronden die in bezit zijn van de gemeente Amsterdam, die worden ontwikkeld tot bouwgrond in samenhang met de inrichting van de openbare ruimte. In een aantal grondexploitaties zijn echter ook (deels) gronden opgenomen die volledig eigendom zijn van derden. Bij de gronden die volledig eigendom zijn van derden is sprake van wettelijke kostenverhaal van de door de gemeente gemaakte kosten, die middels nog af te sluiten of afgesloten anterieure overeenkomsten (deels) zullen worden verhaald. Dit kostenverhaal is geraamd in de desbetreffend grondexploitaties.

De gronden die in bezit zijn van de gemeente en in de grondexploitaties zijn opgenomen bestaan grotendeels uit niet erfpachtgronden en in geringe mate uit erfpachtgronden. Het aandeel erfpachtgronden zal in de toekomst in nieuwe grondexploitaties naar verwachting (fors) toenemen. De erfpachtgronden die in grondexploitaties zijn opgenomen worden middels zelfrealisatie door of namens een derde getransformeerd. Voor zover er sprake is van meerwaarde erfpacht komen deze inkomsten middels afzonderlijke raadsbesluiten toe aan de desbetreffende grondexploitaties.
Bij verschillende grondexploitaties zijn alleen nog maar gerealiseerde en geraamde uitgaven opgenomen met betrekking tot voornamelijk maatregelen in de openbare ruimte. Deze grondexploitaties komen vooral voort uit:

- De grotere stedelijk gebieden van het inmiddels in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds en de afspraken die zijn gemaakt met de corporaties over het aanvullend convenant erfpacht (ACE);
- Eerder afgesloten grondexploitaties aangemerkt als restwerkenplannen. Restwerkplannen beperken zich tot een aantal nog te verrichten werkzaamheden.

In een drietal gebieden worden grondexploitaties uitgevoerd in samenwerking met derden die gedeeltelijk voor rekening en risico komen van de gemeente Amsterdam.

In overeenstemming met de besluitvorming in november 2016 bij de invoering van de BBV-regels grondexploitaties 2016 is ter wille van de beheersbaarheid en administratieve eenvoud besloten al deze grondexploitaties te verantwoorden onder het onderhanden werk waarbij van elke grondexploitatie jaarlijks een geactualiseerd toelichtingsdocument wordt opgesteld waaruit voornoemde kenmerken en de opbouw van de grondexploitatie blijkt. In 2018 zal het standpunt dat deze exploitaties allen als grondexploitaties kunnen worden beschouwd nog nader worden onderbouwd.

In deze paragraaf grondbeleid doen we voor het eerst geïntegreerd verslag van Vereveningsfonds en Zuidas. Onderstaande cijfers baseren we op het MPG 2017 van onze grondexploitaties. De grondexploitatieplannen tonen binnen de huidige economische omstandigheden in totaal een positief financieel beeld. Nadere toelichting en detailinformatie bij de getoonde cijfers in deze paragraaf staan in het reeds vastgestelde MPG 2017.

4.3.5 Programma en gronduitgiften 2017

We gaan eerst in op het in de grondexploitaties gerealiseerde programma. Daarna gaan we in op de financiële resultaten van de grondexploitatieplannen in 2017. Het doel van de grondexploitaties is bouwrijpe kavels op te leveren en in erfpacht uit te geven. Daarmee stellen we andere partijen in staat om afgesproken vastgoedprogramma's uit te werken. De tabel hieronder geeft een overzicht van gronduitgiften, onderverdeeld naar programmacategorie. Waar hier over vierkante meters gesproken wordt, bedoelen we de vierkante meters vloeroppervlak die op de kavel wordt gebouwd.

Programma van uitgegeven gronden in 2017

Programma en geld	2017 aantal/m² bvo	2017 x € 1 miljoen
Totaal Wonen (aantal)	**4.602**	**256**
Kantoren (bvo)	69.000	111
Bedrijfsruimte (bvo)	65.000	17
Winkels (bvo) en overige voorzieningen	44.000	5
Hotels (bvo)	49.000	22
Overige bestemming		48
Totaal Niet Wonen (bvo)	227.000	203
Totaal		**459**

Het programma bij de gronduitgiften in 2017 voor € 459 miljoen gaat over het overeengekomen programma binnen de gemeentelijke grondexploitaties dat derden zullen bouwen. Dit is dus niet gelijk aan de start bouw van het totale aantal woningen in de stad. Want de bouw start in de regel een half tot twee jaar na de erfpachtuitgifte. Niet alleen is er een tijdsverschil, ook worden honderden woningen gebouwd buiten de grondexploitatieprojecten. Denk daarbij aan aanpassingen van oude bedrijven of kantoren en andere particuliere vastgoedontwikkelingen. Verder sloten we in het verleden meerdere lumpsum overeenkomsten. Daarbij ontvingen we de inkomsten in eerdere jaren, maar werd de bouw in 2017 gestart. Een voorbeeld is IJburg 1e fase.
De omvang van de gronduitgiften in de actieve plannen was nooit zo hoog als in 2017. Het aantal woningen van 4.602 in 2017 is een fractie meer dan 4.540 woningen in 2016. De kantoren gaven we voornamelijk uit in de flanken van Zuidas. De omvang van het uit te geven kantoorprogramma van ongeveer 69.000 m² is beduidend meer dan vorig jaar. Toen gaven we ongeveer 38.000 m² uit. In 2017 is bijvoorbeeld in Zuidas gestart met de bouw van het iconische gebouw Valley. Dat bestaat uit woningen, kantoren en culturele voorzieningen. En startte de bouw van het 80-meter hoge gebouw Hourglass aan de Buitenveldertselaan. Dit is ook een gemengd programma, waaronder kantoor. Bedrijfsruimte geven we uit in de werkgebieden zoals Sloterdijk 3 en Lutkemeer 3.

4.3.6 Kasstromen 2017

De kasstromen in een jaar gaan over de drie elementen van het Vereveningsfonds en Zuidas. Dat zijn reserves, voorzieningen en grondexploitaties. Om de totale kasstroom binnen het Vereveningsfonds en Zuidas te bepalen telen we de kasstromen van deze drie elementen bij elkaar op.
De kasstromen van de grondexploitaties onder het Vereveningsfonds en Zuidas zijn de opbrengsten uit bijvoorbeeld gronduitgifte en kosten zoals die van bouwrijp maken. De kasstromen rond reserves en voorzieningen ontstaan alleen als er rechtstreekse dotaties of onttrekkingen van buitenaf zijn. Zoals meerwaarde erfpacht afkomstig van corporaties. Of onttrekkingen aan de reserve voor andere gemeentelijke beleidsdoelen vanuit de besluitvorming van onder meer de Voorjaarsnota 2017. In onderstaande tabel staan alle inkomsten en uitgaven 2017 die binnen het Vereveningsfonds en Zuidas plaatsvinden.

Kasstromen Vereveningsfonds en Zuidas 2017

bedragen x € 1 miljoen	Inkomsten	Uitgaven	Saldo
Actieve plannen	530,8	-263,9	266,9
Vereveningsfonds en Zuidas	35,1	-65,8	-30,7
Planvorming ten behoeve van nieuwe plannen	0,2	-9,3	-9,1
Marineterrein	1,8	-1,9	-0,1
POR Zuidelijke IJoevers		-4,5	-4,5
Totaal	**567,9**	**-345,4**	**222,5**

Per saldo is er in 2017 een positieve kasstroom van € 222,5 miljoen. De inkomsten behaald in de actieve plannen waren nog nooit zo hoog. Voor het eerst zijn deze inkomsten hoger dan € 0,5 miljard. Het betreft naast gronduitgiften ook subsidiebijdragen, opbrengsten uit tijdelijke exploitatie en overige inkomsten zoals de verkoop van het pand Borstblok in de Kolenkitbuurt. In 2017 is € 44,8 miljoen onttrokken uit het Vereveningsfonds voor algemene middelen gebaseerd op de Voorjaarsnota 2016 en 2017. Deze middelen hebben we ingezet voor achterstallig onderhoud buiten de ring A10, sportaccommodaties en voorbereidingskosten voor de Sprong over het IJ. De uitgaven voor planvorming van nieuwe plannen zijn voor plannen waarvoor wel al een principebesluit is, maar nog geen investeringsbesluit.

In onderstaande tabel hebben we de inkomsten en uitgaven 2017 onderverdeeld naar de verschillende organisatieonderdelen die het opdrachtgeverschap voor de plannen verzorgen. Dit zijn Grond en Ontwikkeling, Zuidas en de stadsdelen.

Kasstromen binnen het Vereveningsfonds en Zuidas

bedragen x € 1 miljoen	Inkomsten 2017	Uitgaven 2017	Saldo 2017
Actieve plannen			
GenO Gronduitgiften	234,7		234,7
Overige inkomsten GenO	32,9		32,9
Zuidas Gronduitgiften	183,5		183,5
Overige inkomsten Zuidas	18,5		18,5
Stadsdelen Gronduitgiften	40,2		40,2
Overige Inkomsten Stadsdelen	21,0		21,0
Proceskosten GenO		-36,6	-36,6
Uitvoeringskosten GenO		-132,8	-132,8
Proceskosten Zuidas		-12,4	-12,4
Uitvoeringskosten Zuidas		-29,7	-29,7
Bijdrage Dok		-16,2	-16,2
Proceskosten Stadsdelen		-9,5	-9,5
Uitvoeringskosten Stadsdelen		-26,7	-26,7
Subtotaal actieve plannen	**530,8**	**-263,9**	**266,9**
Planinitiatieven	0,2	-9,3	-9,1
Subtotaal planinitiatieven	**0,2**	**-9,3**	**-9,1**
Kasstromen binnen het Vereveningsfonds en Zuidas			
Vergoeding reserves en voorzieningen	16,2		16,2
Bijdrage uit verkoop corporatie woningen	7,9		7,9
Meerwaarde erfpacht 2e helft 2016	11,0		11,0
Opgetreden risico		-	-
Apparaatskosten		-6,2	-6,2
Niet doorberekende proceskosten en plannen die niet doorgaan		-6,4	-6,4

bedragen x € 1 miljoen	Inkomsten 2017	Uitgaven 2017	Saldo 2017
Vergoeding proceskosten fase 1 stadsdelen		-0,6	-0,6
Overige kosten		-5,7	-5,7
Afdracht corporaties		-3,2	-3,2
Afdracht algemene middelen		-44,8	-44,8
Correctie onderhanden werk 2016		1,5	1,5
Overige kosten Zuidas		-0,4	-0,4
Subtotaal Kasstromen reserve algemeen deel	**35,1**	**-65,8**	**-30,7**
Marineterrein	1,8	-1,9	-0,1
POR Zuidelijke IJoevers		-4,5	-4,5
	1,8	**-6,4**	**-4,6**
Totaal	**567,9**	**-345,4**	**222,5**

4.3.7 Balans en Balansmutaties 2017

De kasstromen komen tot uiting in het zogenaamde kassaldo van het Vereveningsfonds en Zuidas. Door de positieve kasstroom van € 226 miljoen steeg het kassaldo fors. Dit kassaldo slaat neer in het geheel aan balansposities binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De balansposten bestaan uit:

- reserves;
- voorzieningen;
- onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie;
- (sinds 2016) de balanspost immaterieel vast actief.

Hieronder worden de voorbereidingskosten van toekomstige grondexploitatieplannen verantwoord. Daarvoor is wel al een principebesluit is, maar nog geen Investeringsbesluit vastgesteld.

Mutaties Kassaldo

bedragen x € 1 miljoen	2017	2016	Verschil
Reserves	720,5	605,0	115,5
Voorzieningen	14,9	22,8	-7,9
Immaterieel vast actief - planvorming tbv nieuwe plannen	-13,1	-4,7	-8,4
Onderhanden werk - Bouwgrond in Exploitatie	507,5	384,2	123,3
Totaal	**1.229,8**	**1.007,3**	**222,5**

De balansposten muteren door de hiervoor beschreven kasstromen en door verrekeningen tussen de balansposten. Zo worden bijvoorbeeld voor nieuwe verlieslatende grondexploitaties voorzieningen getroffen ten laste van de reserve. En leiden tussentijdse winstnemingen uit het onderhanden werk tot een dotatie aan de reserves.

Mutaties 2017 van de reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas

In onderstaand overzicht staan de mutaties 2017 en standen van eind 2017 van alle reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas.

bedragen x € 1 miljoen	2017	2016	Verschil
Reserve Vereveningsfonds algemeen deel	449,1	380,8	68,3
Reserve Zuidas	259,5	207,8	51,7
Reserve POR Zuidelijke IJoevers	7,6	12,1	-4,5
Reserve Marineterrein	4,3	4,3	-
Totaal	**720,5**	**605,0**	**115,5**

Exclusief de specifieke reserves POR Zuidelijke IJ-oevers en Marineterrein bedragen de reserves € 709 miljoen. In onderstaande tabel staat een overzicht van de onderliggende mutaties in deze reserves.

Verloop en standen reserve 2017 Vereveningsfonds en Zuidas in miljoenen euro's

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving van onderverdeelde posten**	**Realisatie 2017 Vereveningsfonds**	**Realisatie 2017 Zuidas**	**Realisatie 2017 Totaal**
Reserve algemeen deel Vereveningsfonds en Zuidas 1 januari	**380,8**	**207,9**	**588,7**
Rentevergoeding	12,3	3,9	16,2
Tussentijdse winstnemingen	126,4	61,0	187,4
Planafsluitingen	10,7	6,4	17,1
Verrekening gerealiseerde bijdragen Zuidasdok		-16,5	-16,5
Bijdragen verkoop woningen corporaties en huurlberalisatie per 1/7/16	7,9		7,9
Meerwaarde erfpacht corporaties	11,0		11,0
Verhoging voorzieningen tekortplannen (en voorfinanciering)	-33,7	-2,8	-36,5
Niet doorberekende proceskosten	-4,4		-4,4
Overhead (apparaat)	-6,0		-6,0
Afdracht aan algemene middelen gebaseerd op de Voorjaarsnota 2016	-35,0		-35,0
Afdracht aan algemene middelen Voorjaarsnota 2016 en 2017 Sprong over het IJ.	-9,8		-9,8
Vergoeding proceskosten stadsdelen voor Strategiebesluit	-0,6		-0,6
Verrekeningen met onderhanden werk en immateriele vaste actia	-4,0		-4,0
Overige kosten	-6,5	-0,4	-6,9
Toename (+) reserves	**68,3**	**51,6**	**119,9**
Reserve algemeen deel Vereveningsfonds en Zuidas 31 december	**449,1**	**259,5**	**708,6**

De reserves stegen per saldo door tussentijdse winstnemingen en planafsluitingen. Daarnaast is aan de reserve onttrokken voor verhogen van de voorziening plantekorten en voor afdracht aan algemene middelen. Dit vanwege raadsbesluiten bij de Voorjaarsnota 2016 en 2017. Zuidas vormde een voorziening vanwege het afsluiten van de grondexploitatie Gershwin en het openen van een restwerkengrondexploitatie voor de laatste werkzaamheden in deelgebied Gershwin.

Bij het tussentijds nemen van winst bij positief financieel geraamde grondexploitaties gelden twee voorgeschreven beginselen: het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel. Dit betekent dat we het resultaat van de grondexploitatie voldoende betrouwbaar moeten kunnen inschatten. En dat we winst nemen naar rato van de voortgang van de grondexploitatie (gemaakte kosten en behaalde opbrengsten). De POC-methode (Percentage of Completion) bij tussentijdse winstneming is uitgangspunt. Want de commissie BBV heeft deze methode voorgeschreven. In het MPG 2017 lichten we de methode van winstnemen verder toe.

In onderstaande tabel gaan we verder in op de bestemming van de reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas. En we gaan specifiek in op het onbestemde deel (de behaalde vereveningsruimte).

Reservepositie eind 2017 onderverdeeld in bestemde delen en vereveningsruimte in miljoenen euro's

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving van onderverdeelde posten**	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reserves Vereveningsfonds per 31 december	**449,1**	**259,5**	**708,6**
Weerstandsvermogen	96,0	32,0	128,0
Grondbedrijfvreemd	7,6	14,0	21,6
Nog bij te dragen aan Zuidasdok en risicopslag		261,9	261,9
Bestemmingsreserve Sluisbuurt/Bovenwijks	100,0		100,0
Amstel III Urbandistrict	10,4		10,4
Arenapoort Oost	17,0		17,0
Gaasperdammerweg correctie uitgevoerd tussen ERF 16 en Jaarverslag 2016	25,0		25,0
Haarlemmerweg	5,6		5,6
Plaze Arena	0,7		0,7
Nieuw beleid Voorjaarsnota 2017	14,6		14,6
Bestemde delen	**276,9**	**307,9**	**584,8**
Correctie Zuidas		**-48,4**	**-48,4**
Vereveningsruimte eind 2017	**172,2**	**-**	**172,2**

In totaal is van de reserve positie afgerond € 537 miljoen (€ 585 miljoen -/- € 48 miljoen) bestemd en € 172 miljoen vereveningsruimte beschikbaar. De behaalde vereveningsruimte daalde tegenover 2017 licht (€ 213,6 miljoen). Maar veel minder dan we verwachtten, gelet op de reservering van gelden voor onder meer het landmaken van het Strandeiland en de bovenwijkse voorzieningen bij de Sluisbuurt. Het resultaat van veel plannen is verbeterd, waaronder ook plannen met een financieel tekort (waarvoor een voorziening is getroffen). Daardoor kon een deel van de voorziening vrijvallen. Daarnaast konden we door de hoge inkomsten in winstgevende plannen in 2017 tussentijds meer winst nemen dan we dachten.

Bij Zuidas worden de plannen (met inbegrip van Zuidasdok) verrekend met een afzonderlijke bestemmingsreserve: de reserve Zuidas. Uitgangspunt hierbij is dat we eerst de nog te betalen contractuele bijdrage aan het Rijk voor het Dokproject (met inbegrip van risico opslagen) moeten verdienen binnen deze afzonderlijke bestemmingsreserve. In 2017 is dit nog niet helemaal het geval. In bovenstaande tabel staat daarom een correctie voor het ontbrekende deel van € 48,4 miljoen. De reserve Zuidas kent verder een vergelijkbare systematiek als het Vereveningsfonds. Naast de zekerheidsstelling voor de betaling van de Dokbijdrage bevat de reserve een afzonderlijk deel. Dat is voor grondbedrijfvreemde activiteiten en weerstandsvermogen voor de actieve grondexploitatieportefeuille. Wanneer de reserve hoger is dan het bestemde deel, merken we dit aan als vereveningsruimte. Dan voegen we dit toe aan de vereveningsruimte in het Vereveningsfonds.

Binnen het Vereveningsfonds is voor de Sluisbuurt een bestemmingsreserve gevormd. Dit is in overeenstemming met de besluitvorming bij het vaststellen van de grondexploitatie Sluisbuurt. Vanwege de strikte toepassing van de BBV bij Arenapoort Oost en Amstel III Urban District zijn hier geen voorzieningen gevormd, maar bestemde delen in de reserve. Het zijn formeel gezien geen grondexploitaties. Want deze projecten zijn (nog) niet gericht op het leveren van bouwrijpe grond. Deze plannen zijn wel vastgesteld in 2017. Daarbij is vastgelegd dat we de tekorten dekken uit de reserve algemeen deel Vereveningsfonds.

Het weerstandsvermogen is kort gezegd: het vermogen dat buffer is voor het risico in de bestaande portefeuille grondexploitaties. Bij het bepalen van de omvang geldt vormen de regels van het Financieel stelsel Gebiedsontwikkeling (vastgesteld door de Raad in juni 2016) het uitgangspunt. Dat betekent dat de buffer zo groot moet zijn dat we de gebiedsontwikkeling vier jaar lang op een minimum niveau kunnen voortzetten. Het weerstandsvermogen kent twee onderdelen:

1. de projectspecifieke risico's in plannen met een tekort
2. de apparaatskosten

Mutaties 2017 Immaterieel vast actief – planvorming

bedragen x € 1 miljoen	**2017**	**2016**	**Verschil**
Immaterieel vast actief - planvorming tbv nieuwe plannen	-13,1	-4,7	-8,4
Totaal immaterieel vast actief	**-13,1**	**-4,7**	**-8,4**

Planvorming voor toekomstige plannen is er om ook in de toekomst bouwrijpe uitgeefbare gronden te hebben voor bouw van woningbouw en ander vastgoed. Dit is belangrijk om ook in de toekomst de bestuurlijke doelstellingen rond de programmering te blijven halen. Daarom maken we voorbereidingskosten om nieuwe plannen te ontwikkelen die in de komende jaren actief worden. Het betreft onder andere voorbereidingen van ongeveer tien grote plannen waarvoor de gemeenteraad wel al een principebesluit nam, maar nog geen investeringsbesluit. Bijvoorbeeld voor de Jan Evertsenstraat, Sloterdijk 1, Verdi (Zuidas), en Hamerkwartier. De voorbereidingskosten worden na het vaststellen van een actief plan (investeringsbesluit) onderdeel van de grondexploitatie.

Mutaties 2017 onderhanden werk – Bouwgrond in exploitatie

In onderstaande tabel staat een overzicht van de stand eind 2017 en mutaties 2017 in het onderhanden werk – Bouwgrondexploitatie met inbegrip van de voorziening plantekorten. De voorziening plantekorten baseerden we op de verwachte tekorten van de negatieve grondexploitaties. Volgens het BBV moeten deze tekorten direct worden voorzien.

Mutaties onderhanden werk - Bouwgrond in exploitatie

bedragen x € 1 miljoen	**2017**	**2016**	**Verschil**
Onderhanden Werk	-230,6	-143,8	-86,8
Voorziening Plantekorten	-276,9	-240,4	-36,5
Totaal	**-507,5**	**-384,2**	**-123,3**

Een negatieve stand van het onderhanden werk van (ultimo 2017 -/- € 230,6 miljoen) betekent dat in totaal bij alle gezamenlijke grondexploitaties meer inkomsten zijn ontvangen dan uitgaven zijn gedaan. De negatieve stand van het onderhanden werk is een bijzonderheid binnen de gebiedsontwikkeling door Nederlandse gemeenten. Het ontstond in 2013, toen we de portefeuille opschoonden. Die opschoning deden we op een portefeuille waarin de belangrijkste voorinvesteringen al waren verricht. Daarom ontvingen we in de jaren daarop beduidend meer inkomsten dan dat we uitgaven deden. Daardoor werd het onderhanden werk steeds negatiever (gunstiger). Dit ondanks de winsten die we in de tussentijd voorzichtig namen. In onderstaand overzicht staat het verloop van het onderhanden werk aan de hand van de gerealiseerde inkomsten, uitgaven, winstnemingen, planafsluitingen en verrekeningen. Hierin blijkt dat het onderhanden werk zich in 2017 door de hoge inkomsten opnieuw gunstig ontwikkelde.

Overzicht verloop onderhanden werk grondexploitaties in miljoenen euro's

bedragen x € 1 miljoen	Beginstand	Inkomsten	Uitgaven	Winst-neming	Planafsl.	Verrekening	Eindstand	Voorziening	Eindstand
Stedelijk	-160,8	-267,6	169,4	122,6	8,3	-7,9	-136,0		-136,0
Zuidas	-30,3	-202,0	58,3	61,0	6,4	-16,5	-123,1		-123,1
Stadsdelen	47,3	-61,2	36,2	3,8	2,4		28,5		28,5
Totaal	**-143,8**	**-530,8**	**263,9**	**187,4**	**17,1**	**-24,4**	**-230,6**	**-**	**-230,6**
Voorziening	-240,4							-36,5	-276,9
Totaal	**-384,2**	**-530,8**	**263,9**	**187,4**	**17,1**	**-24,4**	**-230,6**	**-36,5**	**-507,5**

Per saldo nam ook de voorziening plantekorten toe. Deze brengen we in mindering op het onderhanden werk. Daarmee volgen we de BBV. Daardoor werd de totale balanspost Bouwgrond in exploitatie nog negatiever. De belangrijkste reden dat de voorziening toenam is het voorzien van de kosten voor het landmaken van het Strandeiland (IJburg 2e fase). Volgens de spelregels gebiedsontwikkeling in 2016 hebben we deze voorinvestering uit voorzorg voorzien. Aan de andere kant is de voorziening verbeterd omdat diverse lopende financiële tekortplannen zijn verbeterd. Dit door hogere geraamde inkomsten als gevolg van gestegen prijzen.

Mutatie 2017 voorziening Grondgerelateerde kosten buiten plan

bedragen x € 1 miljoen	2017	2016	Verschil
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten plan	14,9	22,8	-7,9
Totaal	**14,9**	**22,8**	**-7,9**

Deze voorziening komt voornamelijk voort uit het in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds. En door het Vereveningsfonds overgenomen afwikkeling en verplichtingen vanuit dit fonds. Deze vloeien voort uit stedelijke ontwikkeling, maar hiervoor is geen grondexploitatie aan de orde. Meer specifiek dragen hier in een aantal benoemde projecten woningcorporaties bij aan investeringen. Een bijdrage wikkelen we pas af bij voltooiing van een plan. We verwachten dat deze voorziening op termijn zal aflopen, omdat er een overgangsregeling is.

4.3.8 Prognose van de toekomstige inkomsten en uitgaven van de actieve portefeuille

In onderstaande tabel staat een overzicht van de geraamde inkomsten en uitgaven vanaf 2018. Deze ramingen zijn onderverdeeld in grondexploitaties binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De ramingen baseren we op nominale waarden. Bij deze waarden houden we geen rekening met toekomstige prijsstijgingen bij de geraamde inkomsten en uitgaven.

Geraamde inkomsten en uitgaven 2018 en verder grondexploitaties in miljoenen euro's

bedragen x € 1 miljoen	Inkomsten	Uitgaven	Saldo
Vereveningsfonds	2.549	1.527	1.022
Zuidas	899	786	113
Totaal	**3.448**	**2.313**	**1.135**

De geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op de in het najaar bijgewerkte projecten-portefeuille. Daarbij zijn de ramingen aangepast aan de bijgewerkte grondprijzen en aan recente kostenramingen. Per saldo is er een positieve verwachting. Hierbij past echter een belangrijke kanttekening: deze bedragen moeten we eerst nog verdienen. Bij de uitvoering kunnen verschillende conjuncturele scenario's optreden. Van nog verder stijgende marktprijzen tot een

zwart scenario van een plotseling vraaguitval door ineens optredende recessie. Bovendien is in de actieve plannen meestal geen rekening gehouden met:

- de recent vastgestelde beleidslijn voor de woonprogrammering van 40-40-20;
- nieuwe duurzaamheidsambities

In een zwart scenario zal een relatief groot deel van de geraamde inkomsten later worden behaald en mogelijk vervallen. We moeten daarom voorzichtig omgaan met toevoegingen aan de vereveningsruimte. Daarbij moet het uitgangspunt zijn dat we jaarlijks bepalen in hoeverre het verantwoord is om hierop vooruit te lopen.

4.4 Lokale heffingen

Algemeen

Door middel van lokale heffingen dragen inwoners en ondernemers in Amsterdam bij aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen in onze stad. Ook in 2017 heeft de gemeente een belangrijk deel van haar inkomsten uit lokale heffingen ontvangen.

Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges.

- Belastingen zijn verplichte bijdragen aan de gemeente zonder dat hier een directe tegenprestatie tegenover staat;
- Retributies worden geheven als de gemeente één van haar bezittingen ter beschikking stelt, of als de gemeente een dienst verleent aan een individu of onderneming;
- Leges zijn vergoedingen voor kosten die de gemeente maakt voor administratieve handelingen, zoals het geven van informatie en het verstrekken van vergunningen.

In het eerste deel van deze paragraaf besteden we aandacht aan de verschillende soorten lokale heffingen die we in Amsterdam hanteren. In het tweede deel gaan we in op de lokale lastendruk en vergelijken we deze met de andere G4-gemeenten: Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Belastingen, retributies en leges

Overzicht totale opbrengsten belastingen, retributies en leges

bedragen x € 1.000	Rekening 2016	Begroting 2017 (najaarsnota)	Rekening 2017	Verschil
a. OZB gebruik	44.654	44.625	47.461	2.836
a. OZB eigenaren	123.281	123.313	127.203	3.890
b. RRB gebruik	16	11	19	8
b. RRB eigenaren	404	392	415	23
c. Rioolheffing	67.636	70.136	69.523	-613
d. Toeristenbelasting	65.065	71.426	82.627	11.201
e. Binnenhavengeld	2.172	2.168	1.929	-239
f. Afvalwater	3.360	2.983	3.190	207
g. Vermakelijkheidsretributie te water	3.340	3.416	3.823	407
h. Precariobelasting	4.537	4.247	4.099	-148
i. Afvalstoffenheffing	93.699	96.820	99.465	2.645
j. Reinigingsrecht	8.267	9.147	9.402	255
k. Parkeerbelasting	199.145	200.000	205.200	5.200
l. Markgelden	4.583	5.235	4.470	-765
m. Lijkbezorgingsrechten	7.145	6.420	6.147	-273
n. Leges	79.353	72.087	81.273	9.186

A Onroerendezaakbelasting (OZB)
De onroerendezaakbelasting (OZB) is een belasting voor de eigenaar van een woning of bedrijfspand(object) en een belasting voor de huurder/gebruiker van het bedrijfspand. De opbrengsten uit OZB vallen in 2017 bijna € 6,7 miljoen hoger uit dan begroot. € 1,5 miljoen van de extra inkomsten komen voort uit de afwikkeling van verschillen in de OZB heffing uit voorgaande jaren. De overige meeropbrengsten van € 5,2 miljoen gaan om het belastingjaar 2017. Voornaamste oorzaak hiervan is een grotere stijging van de WOZ-waarden dan verwacht van de Amsterdamse woningen en bedrijfspanden. Daarmee is het resultaat incidenteel.

B Roerende ruimtebelasting (RRB)
Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en roerende bedrijfsruimten betalen roerende ruimtebelasting (RRB). Voor de RRB zijn in 2017 dezelfde tarieven gehanteerd als voor de OZB. De heffing is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De inkomsten uit de RRB in 2017 zijn iets hoger dan begroot.

C Rioolheffing
We leggen rioolheffing op aan burgers die een aansluiting hebben op de gemeentelijke riolering (het aansluitrecht). Met ingang van 2017 wordt het tarief rioolrecht berekend door een eigenarenheffing en een gestaffelde gebruikersheffing. De gebruikersheffing baseren we op het (drink)waterverbruik. Hiermee wordt invulling gegeven aan het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt. De opbrengsten Rioolheffing laten een lager resultaat zien van € 0,6 miljoen. Dit komt door een hoger dan verwacht aantal toegekende bezwaarschriften die op de aanslagen zijn ontvangen.

D Toeristenbelasting
De toeristenbelasting heffen we voor overnachtingen van personen die niet staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het tarief is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten. In 2017 was het tarief gelijk aan dat in 2016: 5%. Het is in Amsterdam mogelijk onder voorwaarden af en toe de eigen woning te verhuren aan toeristen. Ook over de inkomsten die Amsterdammers hiermee maken, moeten zij toeristenbelasting betalen.

De inkomsten uit toeristenbelasting zijn in 2017 circa € 11,2 miljoen hoger uitgevallen dan begroot. Dit verschil wordt veroorzaakt door afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren (€ 4,8 miljoen) en de verdere groei van de toeristische markt in Amsterdam (€ 6,4 miljoen).

De definitieve aanslagen voor toeristenbelasting over 2016 zijn hoger dan de voorlopige aanslagen die zijn opgelegd. Die lijn is doorgezet naar 2017. In combinatie met een groei in het aantal overnachtingsplaatsen (een aantal grote hotels is geopend) zorgt dit voor meer inkomsten. Daarbij speelt dat sinds 2015 een afspraak geldt met een verhuurwebsite waardoor particuliere verhuurders meer geneigd zijn aangifte te doen dan voorheen. De afgelopen jaren waren de uiteindelijke opbrengsten hoger dan begroot, en de groei stijgt steeds sneller. Omdat het toerisme jaar op jaar sterk kan verschillen, blijft het lastig de inkomsten uit toeristenbelasting goed te ramen. Om de kans op een tegenvaller zo klein mogelijk te houden, ramen we voorzichtig. Met deze lijn loop je een reële kans op een meevaller.

E Binnenhavengeld
Binnenhavengeld is een gemeentelijke belasting voor boten die aanmeren in Amsterdam. Via deze retributie betaalt de gebruiker onder andere mee aan het onderhoud en het beheer van de Amsterdamse vaarwegen en het handhaven van de orde en veiligheid op het water.
In 2017 zijn er geen grote veranderingen opgetreden in de regelgeving en de tariefstelling van het binnenhavengeld. Wel is de mogelijkheid tot gespreid betalen ingevoerd. De dalende trend van het aantal uitgegeven vignetten heeft zich in 2017 voortgezet. Als gevolg daarvan is er € 0,2 miljoen minder opbrengst aan binnenhavengeld binnengekomen ten opzichte van de begroting.

F Afvalwater
Op basis van de verordening Huisaansluitingen Afvalwater vragen we vergoedingen voor de kosten die de gemeente maakt voor de aanleg (en eventuele verwijdering) van aansluitingen voor afvalwater tussen een woning of bedrijfsruimte en het gemeentelijk hoofdriool. Ook vragen we vergoedingen voor het ontstoppen, onderzoeken en inspecteren van huisaansluitingen voor afvalwater. Vanwege de verder toenemende nieuwbouw zijn de opbrengsten voor deze heffing in 2017 € 0,2 miljoen hoger uitgevallen dan begroot.

G Vermakelijkheidsretributie te water
De vermakelijkheidsretributie wordt geheven op aanbieders van vermaak op het water. De tarieven waren in 2017 gelijk aan het jaar ervoor: € 0,66 per persoon voor rondvaartboten en € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen. De inkomsten uit deze lokale heffing zijn in 2017 € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit komt doordat het toerisme in 2017 sterker groeide dan verwacht.

H Precariobelasting (waaronder liggeld)
Voor het plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming vragen wij een vergoeding in de vorm van precariobelasting. Wanneer het om een schip, woonboot, of vlot in het gemeentewater gaat, heet precario 'liggeld'. Met ingang van 2017 is het nachtliggeld ingevoerd. De opbrengsten uit de precariobelasting komen uit liggeld en precario voor terrassen. Voor 2017 vallen de opbrengsten uit precariobelasting € 0,1 miljoen lager uit dan begroot.

I Afvalstoffenheffing
De gemeente heft afvalstoffenheffing op burgers voor het inzamelen van afval van huishoudens. Met ingang van 2015 zijn de tarieven voor de hele stad gelijk getrokken. Wel is het onderscheid tussen één- of meerpersoonshuishoudens in stand gebleven. Het tarief voor een éénpersoonshuishouden bedroeg in 2017 € 235 en voor een meerpersoonshuishouden € 313 per jaar.

De inkomsten uit de afvalstoffenheffing zoals hier gepresenteerd, zijn gecorrigeerd voor kwijtscheldingen en de dekking daarvan uit de solidariteitsbijdrage. Bij het verlenen van kwijtschelding is de gemeente gebonden aan door de Rijksoverheid vastgestelde regels. In 2017 is in totaal voor € 11,5 miljoen aan afvalstoffenheffing kwijtgescholden. De kwijtscheldingen worden door de betalende huishoudens bekostigd vanuit de solidariteitsbijdrage die is verwerkt in het afvalstoffenheffingstarief. De kwijtscheldingen laten een verdere daling van circa € 1,9 miljoen zien in de begroting. Voornaamste oorzaak is een lager aantal kwijtscheldingsverzoeken, namelijk circa 5.000 huishoudens. Dit heeft een dubbel effect: niet alleen is er daardoor sprake van minder kwijtschelding, maar tegelijk levert dit meer inkomsten op doordat meer mensen dan begroot de afvalstoffenheffing voldoen. De opbrengsten afvalstoffenheffing in 2017 vallen € 0,8 miljoen hoger uit. Voornaamste oorzaak voor de meeropbrengsten is een toename van het aantal huishoudens in de stad. Hier staan extra lasten tegenover die binnen de afvalketen worden verantwoord.

J Reinigingsrecht
Reinigingsrecht gaat over het inzamelen en verwerken van bedrijfsvuil van (kleine) ondernemers. Voor een aanbod tot vijf zakken wekelijks geldt een laag tarief (in 2017 € 312 exclusief BTW), voor vijf tot en met negen zakken geldt een hoog tarief (€ 662 exclusief BTW in 2017). Voor de opbrengsten van het reinigingsrecht in 2017 geldt dat deze overeenkomen met de begroting.

K Parkeerbelasting
Om de parkeerdruk in de stad in goede banen te leiden heffen wij parkeerbelasting. Deze parkeerbelasting kent drie categorieën: parkeertarieven per uur voor bezoekers, tarieven voor parkeervergunningen per half jaar voor bewoners en bedrijven en tarieven voor aanslagen die worden opgelegd bij het niet betalen van de verschuldigde parkeerbelasting. Het hoogste tarief is € 5 per uur voor parkeren in de oude binnenstad. Het laagste tarief is € 0,10 voor parkeren in een aantal winkelstraten, op bedrijventerreinen en enkele sportvelden en begraafplaatsen.

De inkomsten vanuit de parkeerbelasting zijn in 2017 gestegen tot € 205,2 miljoen. Dit is € 5,2 miljoen meer dan begroot. De belangrijkste redenen voor deze stijging zijn de toename van het aantal betalende bezoekers en hogere inkomsten uit opgelegde naheffingsaanslagen.

L Marktgelden
Marktgelden worden bij de marktkoopman in rekening gebracht als vergoeding voor het gebruik van gemeentegrond en voor de levering van elektriciteit en het reinigen van het marktterrein. De inkomsten uit marktgelden is € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt door een verder teruglopende bezetting op de markten, zowel van vaste plaatshouders als van sollicitanten (losse plaatshouders). In 2017 is gestart met het project "Volle en aantrekkelijke markten" om deze trend te doorbreken.

M Lijkbezorgingsrechten
Wij heffen lijkbezorgingsrechten om de kosten te dekken van de elf gemeentelijke begraafplaatsen, de twee crematoria en de diensten die daarbij worden verleend. Hieronder vallen begraafrechten, grafrechten, crematierechten, asbestemmingen, rechten voor gebruik van de accommodatie, administratieve verrichtingen en algemeen onderhoud aan de begraafplaatsen.

In 2017 was het sterftecijfer in de gemeente Amsterdam 5.004. Dat was een stuk lager dan in 2016 (5.400). Daarnaast zijn er meer crematies naar het nieuwe, niet-gemeentelijke crematorium op Zorgvlied gegaan. Hierdoor zijn op de gemeentelijke begraafplaatsen/crematoria minder uitvaarten geweest en daardoor € 0,3 miljoen minder inkomsten binnengekomen dan begroot.

N Leges
Leges zijn rechten die worden geheven voor gemeentelijke dienstverlening. Uitgangspunt daarbij is dat legestarieven worden toegepast die kostendekkend zijn. We baseren de tarieven op kostprijsonderbouwingen. Uitzondering hierop zijn legesproducten waarvoor gemaximeerde rijkstarieven gelden zoals bijvoorbeeld paspoorten.

Voor 2017 was een totaal van € 72,1 miljoen aan legesinkomsten begroot. In totaal zijn er € 9,2 miljoen meer legesinkomsten binnengekomen dan begroot, namelijk € 81,3 miljoen. Met name voor omgevingsvergunningen zijn meer legesinkomsten binnengekomen: gemeentebreed bedroegen deze inkomsten € 41,9 miljoen. Dit is € 6,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door meer aanvragen met een bouwsom tussen de € 5 miljoen en € 50 miljoen.

Wettelijk uitgangspunt is dat de begrote legesbaten op het niveau van de gehele legesverordening niet hoger zijn dan de begrote legeskosten. In totaal staat tegenover de legesopbrengsten, € 88,7 miljoen aan lasten. Daarmee voldoen we aan dit wettelijk uitgangspunt. Ook individuele leges voor evenementen, horeca en prostitutie die op zichzelf niet kostendekkend mogen zijn, voldoen met dekkingspercentages van respectievelijk 11%, 27% en 11% aan dit uitgangspunt.

Lokale lastendruk

Alle heffingen die we aan de Amsterdammers opleggen, vormen de lokale lastendruk. De lokale lastendruk tussen gemeenten verschilt aanzienlijk. Het COELO dat verbonden is aan de Rijksuniversiteit Groningen publiceert jaarlijks over de lokale lastendruk in alle Nederlandse gemeenten. Hier maken we een vergelijking van Amsterdam met de andere G4-gemeenten. Hieruit blijkt dat de lokale lasten voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden in een koopwoning de afgelopen jaren zijn gedaald en onder het G4-gemiddelde liggen. Daarbij geldt dat de lokale lasten in alle G4-gemeenten onder het landelijk gemiddelde van € 750 liggen.

Woonlasten 2012-2016 voor meerpersoonshuishoudens

bedragen in €	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddeld	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
Woonlasten in 2013	628	720	547	731	657	-4%
Woonlasten in 2014	624	738	546	707	654	-5%
Woonlasten in 2015	615	729	547	706	649	-5%
Woonlasten in 2016	608	721	549	708	647	-6%
Woonlasten in 2017	586	714	549	716	641	-9%

Ook de individuele belastingtarieven kunnen worden vergeleken. Hieronder wordt voor de belangrijkste tarieven een vergelijking gemaakt met de andere G4-gemeenten en de gemiddelden in de grote gemeenten. Grote gemeenten zijn de gemeenten met meer dan 90.000 inwoners en de provinciehoofdsteden. De vergelijking is gemaakt op basis van de rapportages Kerngegevens belastingen grote gemeenten van het COELO. Daaruit blijkt dat het OZB-tarief en de rioolheffing in Amsterdam structureel onder dat van de andere G4 gemeenten en het gemiddelde van grote gemeenten ligt. Bij het OZB-tarief moet wel opgemerkt worden dat de WOZ-waarden in Amsterdam gemiddeld hoger liggen dan in de andere G4-gemeenten. Desondanks ligt de gemiddeld betaalde OZB in Amsterdam lager dan in Rotterdam en in Utrecht. In Den Haag betaalt een gemiddeld meerpersoonshuishouden minder OZB dan in Amsterdam.

Na een daling de voorgaande jaren, is de afvalstoffenheffing in Amsterdam de laatste jaren stabiel gebleven. Doordat het gemiddelde in de grote gemeenten wel iets gedaald is, is het verschil ten opzichte hiervan licht toegenomen. Wel is het verschil nog steeds een stuk kleiner dan vijf jaar geleden.

Belastingtarieven 2013-2017 meerpersoonshuishoudens

bedragen in €	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddelde grote gemeenten	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
OZB eigenaar woning*						
2013	0,06	0,12	0,06	0,09	0,11	-48%
2014	0,06	0,13	0,07	0,10	0,12	-46%
2015	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-49%
2016	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-53%
2017	0,05	0,12	0,06	0,11	0,12	-58%
Rioolheffing						
2013	151	196	130	223	155	-3%
2014	149	177	132	227	156	-4%
2015	149	179	133	231	160	-7%
2016	151	184	135	234	163	-7%
2017	128	190	137	220	163	-21%
Afvalstoffenheffing/reinigingsheffing						
2013	343	340	291	281	291	18%
2014	339	373	288	253	287	18%
2015	320	360	288	240	286	12%
2016	313	347	288	243	283	11%
2017	313	333	285	249	277	13%

** Tarief als waarde van de WOZ-waarde*

4.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Deze paragraaf beschrijft het onderhoudsniveau van onze kapitaalgoederen en de financiële gevolgen van het gevoerde beheerniveau. Dit volgens artikel 9 en 12 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Ook geven we aan of er achterstallig onderhoud is.

Kapitaalgoederen vormen het gezicht van de gemeente. Het zijn goederen die regelmatig onderhoud nodig hebben. Met onderhoud bedoelen we: uitvoeren van preventieve of correctieve maatregelen om een object binnen de levensduur in goede staat te houden of te brengen. Die goede staat is een vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau. Bij de onderhoudskosten onderscheiden we:

- klein onderhoud (ook wel dagelijks onderhoud genoemd);
- groot onderhoud.

Bij klein onderhoud gaat het om nodige periodieke kosten om het object in goede staat te houden binnen een vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau. Voorbeelden zijn reinigen van rioolstelsels en periodiek onderhoud aan elektrische installaties. Kosten van groot onderhoud ontstaan na een langere gebruiksperiode van een object. Ze zijn vaak ingrijpend en gaan om een groot of belangrijk deel van het object.

In de tabel hieronder geven we het resultaat van de lasten van het dagelijks en groot onderhoud in 2017 weer. Dat vergelijken we met de begrote bedragen.

bedragen x € 1 miljoen	**Begroting 2017**	**Jaarverslag 2017**	**Verschil**
Civiele kunstwerken	25,7	27,0	1,3
Gebouwen	33,0	26,5	- 6,5
Groen	36,3	35,3	-1,0
Infrastructuur metro/tram	71,9	75,4	3,5
Openbare verlichting	9,6	9,6	0,0
Riolering	39,6	39,8	0,2
Sportaccommodaties en sportparken	11,3	8,7	-2,6
Tunnels	5,6	5,4	-0,2
Verkeerssystemen	6,7	6,8	0,1
Water	23,8	24,5	0,7
Wegen/verhardingen	77,2	66,8	-10,4
Totaal	**340,7**	**325,9**	**- 14,8**

In 2017 gaven we € 325,9 miljoen uit aan onderhoud. Dit is € 14,8 miljoen minder dan begroot. We gaven vooral minder uit aan onderhoud dan begroot bij de kapitaalgoederen gebouwen, sportaccommodaties, sportparken, wegen en verhardingen. We gaven echter meer uit aan het onderhoud van civiele kunstwerken en infrastructuur metro en tram. De afwijkingen worden hierna, per kapitaalgoed, verder toegelicht.

De indeling van de kapitaalgoederen is gelijk aan de indeling in het Jaarverslag 2016 en in de Begroting 2018. Dit wijkt op onderdelen af van de indeling in de Begroting 2017. Zo voegden we bruggen en sluizen bij elkaar en beschrijven we sportaccommodaties apart van gebouwen.

Beleidskader stedelijke infrastructuur

In 2017 is de Visie Openbare Ruimte 2025 vastgesteld. In deze visie staan stadsbrede richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte. De nadruk ligt op de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Onder verblijfsfunctie verstaan we in hoeverre een straat, plein of park gebruikt wordt (of ingericht is) als een ruimte waar je op een aantrekkelijke, comfortabele wijze kan zijn.

Met de Visie Openbare Ruimte 2025 werken we de Structuurvisie Amsterdam 2040 uit. Daarin staat ons overkoepelende ruimtelijk ordeningsbeleid. Daarnaast sluit de visie aan bij de woningbouwstrategie (Koers 2025: Ruimte voor de Stad) en bij de aanpak om de bereikbaarheid van de stad te verbeteren (Mobiliteitsaanpak 2025 en Uitvoeringsagenda Mobiliteit). Samen met de Agenda Groen (2015), de Watervisie (2016) en de Ecologische Visie (2012) vormen zij ons openbare ruimtebeleid.

Door het vaststellen van het nieuwe kader 1Amsterdam, Heel en Schoon in 2017 verviel de nota BON (Beheren Op Niveau). Door eenduidige normen en definities te gebruiken, weet elke beheerder wat we van hem of haar verwachten vanuit de ambitie van het gemeentebestuur. Voor het beheer van de stedelijk assets in de openbare ruimte spreken we over drie ambitieniveaus: sober, verzorgd en top. De stedelijke niveaus zijn voor alle assets vastgesteld volgens de landelijke CROW[1] systematiek. Zie hieronder de niveaus met toelichting:

	Ambitieniveau	Toelichting
A+		Zo goed als nieuw/alles 100% schoon
A	Top	Heel goed in orde/prachtig straatbeeld, amper vervuiling
B	Verzorgd	Heel en functioneel/verzorgd straatbeeld, matige vervuiling
C	Sober	Verminderd comfort/rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling
D		Functieverlies/vuil

We streven ernaar de hele stad in 2025 verzorgd te maken en te houden. Dit is ook één van de wensen voor stedelijke openbare ruimte, opgenomen in de Visie Openbare Ruimte 2025. Om de openbare ruimte in 2025 op het gewenste niveau verzorgd te krijgen en te houden, passen we hoogwaardig beheer toe. Dit hoogwaardig beheer gaat uit van vijf principes:

1. De openbare ruimte kan goed en veilig gebruikt worden (functionaliteit);
2. We beheren de openbare ruimte duurzaam, met oog voor mens en milieu (duurzaamheid);
3. Beheer zorgt voor een aantrekkelijke en verzorgde openbare ruimte (aantrekkelijkheid);
4. Waar mogelijk beheren we samen met bewoners en bedrijven (participatie);
5. We beheren slagvaardig en kosteneffectief (kostenefficiency).
6. We breiden groen in de openbare ruimte uit en verbinden de groengebieden, parken en plantsoenen in de stad.

CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte en verkeer en vervoer.

Civiele kunstwerken

Binnen civiele kunstwerken vallen vaste en beweegbare bruggen, kades en sluizen. Deze objecten onderhouden we volgens het beleidskader 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017). Bij de stadsdelen werken we daarnaast met aanvullende beleidskaders en beheerplannen. Er is een onderscheid in technische kwaliteit en visuele kwaliteit.

Technische kwaliteit
Het onderhoud aan de civiele kunstwerken hebben we in 2017 grotendeels volgens begroting uitgevoerd. Binnen het programma constructieve veiligheid bruggen (PCVB) toetsen we de komende jaren 780 verkeersbruggen op constructieve veiligheid. Zo wordt de technische kwaliteit in beeld gebracht. Aanleiding voor dit programma is dat de Amsterdamse verkeersbruggen moeten voldoen aan de nieuwe wettelijke normen voor constructieve veiligheid (Bouwbesluit 2012). In 2017 bleek uit onderzoek dat de draagcapaciteit van de houten funderingspalen van brug 108 (De Clerqstraat) niet meer voldoende was om het zwaar verkeer te kunnen dragen (vrachtauto's en trams). Brug 108 is op 8 september 2017 voor zwaar verkeer afgesloten. Vervolgens zijn er voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd voor een definitieve oplossing. Die voeren we in 2018 uit. De verwachting is dat de komende jaren meer bruggen worden afgekeurd. In dat geval zullen we maatregelen moeten nemen zoals het niet toestaan van zwaar verkeer of (in het ergste geval) de gehele brug afsluiten. Uit nader onderzoek zal blijken hoe groot de onderhoudsopgave uiteindelijk wordt. Daarnaast konden we de beweegbare Wiegbrug vijf weken niet bedienen door een grote storing. Dit leverde stremming voor (vaar)verkeer op. De brug is binnen deze periode weer gemaakt. Ook bleek uit verder onderzoek bij de Oosterdoksbrug dat de brug ook andere gebreken vertoont. Daarom wordt deze brug nu in zijn geheel nader onderzocht.

In 2017 vonden er vijf calamiteiten aan kademuren en oevers na elkaar plaats. De kademuren waren bezweken of er moesten beheersmaatregelen worden getroffen om het bezwijken te voorkomen. Dit maakt de noodzaak hoog om de meest risicovolle kademuren van Amsterdam aan te wijzen en mogelijk preventieve maatregelen te nemen (vervanging).

Er moet uitgebreider worden onderzocht of de technische kwaliteit van de 200 kilometer gefundeerde kademuurconstructies (600 kilometer kades en oevers in totaal) nog voldoet aan de huidige wettelijke eisen (Bouwbesluit 2012) en het zwaardere gebruik van deze tijd, net zoals bij de bruggen (Programma Constructieve Veiligheid Bruggen). Hierdoor worden de risico's beter zichtbaar en kunnen zo nodig preventief maatregelen worden getroffen. Daarom starten we in 2018 met het opzetten van een Programma Toekomstbestendig Kademuren. De doelen van het programma zijn onder meer het aanwijzen van risicogebieden, verscherpte bewaking van kademuren, het bepalen van de volledige technische kwaliteit en het versnellen van de uitvoering.
De voorbereiding van de vervanging van de Jacob Catskade en de Marnixkade stond gepland voor in 2017, maar is vertraagd door een onverwachte scope-uitbreiding (monitoren van panden en opnemen in het project van het naastgelegen gebied).

Visuele kwaliteit
De stadsdelen voeren onderhoudswerkzaamheden aan civiele kunstwerken uit op basis van het gewenste onderhoudsniveau en de eerdere inspecties. In stadsdeel Centrum, Oost, Zuid en Zuidoost is de inschatting (op basis van deze inspecties) dat het huidige en gewenste onderhoudsniveau overeenkomen (niveau B). In stadsdeel Noord, Nieuw-West en West wordt met de huidige middelen het gewenste onderhoudsniveau B voor civiele constructies nog niet gehaald. Momenteel is het onderhoudsniveau ingeschat op niveau C. We hebben het achterstallig onderhoud bij bruggen in de stadsdelen aangepakt. In Zuidoost zijn we begonnen met de houten beschoeiing te vervangen door duurzame en milieuvriendelijke kunststof beschoeiing. In stadsdeel West lukte het niet om alle geplande werkzaamheden aan de bruggen uit te voeren door vertraging bij de aanbesteding.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van de civiele kunstwerken zijn er hogere lasten van € 1,3 miljoen. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 1 miljoen voor groot onderhoud rond de projecten kades, bruggen en tunnels bij stadsdeel Centrum. Dit komt grotendeels doordat de meerjarenraming voor deze projecten niet is bijgesteld in 2017;
- Hogere lasten van € 0,8 miljoen vanwege onverwachte kosten aan het onderhoud van Brug 108 en de Gerben Wagenaarburg, een calamiteit bij de Wiegbrug en onverwachte kosten voor groot onderhoud aan de riolering van de brugwachtershuisjes. Doordat is besloten om de werkzaamheden rond vaste bruggen en viaducten uit te stellen (omdat hier de minste risico's optreden voor het functioneren van objecten) kon een deel van de onverwachte kosten op bruggen opgevangen worden;
- Hogere lasten van € 0,5 miljoen bij stadsdeel Centrum vanwege onder andere de volgende calamiteiten: een sinkhole aan de Marnixstraat (ontstaan door een lekkende waterleiding), de plaatsing van een stalen damwand aan de Geldersekade (ter voorkoming van verdere zakking) en het herstel van het wegdek van de Vluchthavenbrug;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen in stadsdeel Oost, doordat we het onderhoud van twee bruggen eind 2017 door capaciteitsproblemen niet konden afronden.

De verwachting is dat de komende jaren op basis van inzichten in de technische kwaliteit van bruggen en kademuren er een grote onderhoudsopgave ligt voor de gemeente Amsterdam.

Gebouwen

Het kapitaalgoed gebouwen bestaat onder andere uit gemeentekantoren, werven, schoolgebouwen, gymnastieklokalen en parkeergarages.

Schoolgebouwen en gymnastieklokalen
Wij zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van ongeveer 70 gymnastieklokalen. Daarnaast zijn er 29 schoolgebouwen die we (nog) niet kunnen overdragen aan de schoolbesturen. Het beleidskader voor deze kapitaalgoederen is de verordening Onderwijshuisvesting po, vo en (v)so (2017). Het huidige onderhoudsniveau is niveau B, gelijk aan het gewenste niveau.
De beheerovereenkomst met gemeentelijk vastgoed is eind 2017 vastgesteld. Hierop vooruitlopend hebben we voor 21 gebouwen onderhoudswerkzaamheden gepland. Bij dit onderdeel is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

Woningen en gebouwen bij de afdeling Sport en bos
Voor het Amsterdamse Bos is in 2016 een beeldkwaliteitsinspectie uitgevoerd naar het onderhoudsniveau van de woningen en gebouwen. Hierbij stelden we het huidig onderhoudsniveau vast op niveau D, terwijl niveau B gewenst is. Het geldend beleidskader voor deze gebouwen is het Bosplan 2012-2016 (2012).
In 2017 voerden we naast het geplande onderhoud ook arbo-technische aanpassingen uit aan de houtzagerij en is er asbest verwijderd tijdens de renovatie van een woning. Per 1 januari 2018 zijn de sporthallen en zwembaden van de afdeling Sport overgedragen naar de afdeling Vastgoed. Op dit moment worden de resterende objecten (voornamelijk beheerderswoningen en andere kleine objecten op sportparken) in kaart gebracht. Er is sprake van achterstallig onderhoud, waarvan op dit moment nog niet bekend is hoeveel dit bedraagt. Dit wordt in 2018 duidelijk in een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) dat wordt opgesteld.

Gebouwen van de GGD
De GGD-locaties zijn naast ambtenarenhuisvesting ook uitvoeringslocaties. Het huidig en gewenst onderhoudsniveau is niveau B. Het beleidskader voor deze gebouwen is het Meerjaren Onderhoudsplan (2012).

In 2017 bereidden we de grootschalige gevelrenovatie en de vervanging van de zonwering van de Nieuwe Achtergracht 100 voor. Daarnaast waren er in 2017 verschillende kleinere verbouwingen, zoals de verbouwing en restyling van werkplekken van afdeling Maatschappelijke Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ), het maken van een front-office voor de afdeling Veilig Thuis, de vervanging van audiovisuele middelen in de vergaderruimtes en de voorbereiding van het London project van de SOA poli. Ook bereidden we in 2017 verschillende verbouwingen voor die nog op de planning staan en hebben we de bekabeling fors uitgebreid voor de extra benodigde toegangspunten voor het verbeterde WI-FI netwerk. Bij de gebouwen van de GGD is er geen achterstallig onderhoud.

Parkeergarages
Het huidig onderhoudsniveau van de parkeergarages is niveau C. Dit is gelijk aan het gewenste onderhoudsniveau volgens het beleidskader (sober en doelmatig). In 2017 voerden we het dagelijks onderhoud van garages uit. Maar de vervanging van de parkeerapparatuur in de openbare parkeergarages in Zuidoost liep vertraging op. Daarnaast ging het onderdeel fietsparkeren, met daarbij enkele garages, per 1 juli 2017 over naar de afdeling Parkeren. Bij de parkeergarages moet het groot onderhoud meer aandacht te krijgen. In 2017 zijn de Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP) geactualiseerd en met ingang van 2018 gaat Parkeren volgens deze MJOP's werken. Hiervoor is een assetmanager aangetrokken.

Gebouwen afdeling Vastgoed
Het overgrote deel van de vastgoedportefeuille bij de afdeling Vastgoed voldoet aan het gewenste niveau C. Het Stadhuis wordt momenteel verbouwd. Hiervoor heeft de raad Businesscase III vastgesteld. Na voltooiing van de verbouwing komt het stadhuis weer in de normale onderhoudscyclus. Vanuit Businesscase IV pakken we verschillende panden aan en wordt in de Fogostraat een nieuwe werf gerealiseerd. Daarnaast leverden we in 2017 bij het maatschappelijk vastgoed drie panden op (Aldebaranplein, de Y-Helling in Noord en De Kaap in de Cristiaan de Wetstraat). Bij alle gebouwen van de afdeling Vastgoed is er geen achterstallig onderhoud.

Woonwagens
Voor de woonwagens geldt het beleidskader Beheer van Woonwagens (2001) en Huurbeleid Woonwagenstandplaatsen (2015). Het gewenste en huidige onderhoudsniveau is niveau C. Het gaat om 18 woonwagenlocaties, met in totaal 192 standplaatsen. Het beleid is dat we de woonwagens zoveel mogelijk in opstalrecht onder brengen. Inmiddels zijn 33 standplaatsen in opstalrecht en resteren nog 10 huurwagens waarbij we verantwoordelijk zijn voor het onderhoud. Hierdoor dalen de onderhoudskosten. In 2017 bereidden we de renovatie voor van de woonwagenlocatie Ma Braunpad II. Dit onderhoud zal in 2018 gebeuren.
Bij dit onderdeel is er geen achterstallig onderhoud. In 2014 en 2015 hebben we vanuit het Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) alle achterstallig onderhoud weggewerkt. Dat financierden we met een krediet uit de ISV-middelen.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van gebouwen zijn er lagere lasten van € 6,5 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten bij het groot onderhoud van het maatschappelijk vastgoed van ongeveer € 4,6 miljoen. Dit komt vooral doordat we gepland groot onderhoud konden uitstellen naar 2018. Zo wordt bijvoorbeeld het onderhoud van te verkopen vastgoed niet meer uitgevoerd;
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen voor het dagelijks onderhoud vanwege minder aantal meldingen dan begroot. Bij de najaarsnota is deze meevaller al als onzekerheid aangemeld;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen doordat geplande onderhoudswerkzaamheden bij scholen en gymnastieklokalen zijn doorgeschoven naar de schoolvakanties in het volgend jaar.;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen omdat we het project Gevelrenovatie bij de afdeling GGD en alle bijbehorende werkzaamheden naar 2018-2019 doorschoven. Dit moest vanwege een aanvullend onderzoek naar asbest in de gevel. En voor het indienen van aangepaste vergunningsaanvragen voor de renovatie van de gevels en de vervanging van de zonwering.

Groen

Voor het onderhoud van het kapitaalgoed groen gelden verschillende beleidskaders en beheerplannen, zoals 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017), de Agenda Groen 2015 – 2018 en verschillende Meerjaren Onderhoudsplannen.

In 2016 is er bij de afdeling Sport en bos een beeldkwaliteitsinspectie uitgevoerd. Hierbij is het huidig onderhoudsniveau ingeschat op niveau D, terwijl niveau B gewenst is. Dit geldt echter niet voor alle objecten. De assets schoon en water scoren niveau B. Door het verouderde bomenbestand en de essentaksterfte moesten we in 2017 veel middelen inzetten voor de zorgplicht. Het geplande onderhoud voerden we vrijwel volledig uit, behalve de renovatie van de beschoeiingen. Het onderhoud was afgestemd op de beschikbare middelen, voldoende voor onderhoud op niveau D. Daarnaast is € 1,0 miljoen ingezet om achterstallig onderhoud weg te werken.

In de stadsdelen Centrum, Oost, West en Zuid is de inschatting dat het huidige en gewenste onderhoudsniveau van het gr0en overeenkomen (niveau B). Het gepland onderhoud in 2017 is uitgevoerd volgens het gewenste onderhoudsniveau.

In stadsdeel Nieuw-West, Noord en Zuidoost is onderhoudsniveau B gewenst. Op dit moment halen we niveau C. De huidige beschikbare middelen zijn onvoldoende om het niveau B te halen.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van groen zijn er lagere lasten van € 1 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 1,9 miljoen bij stadsdeel Oost, vanwege vertraging bij een aanbesteding van groot onderhoud. De gunning zal in december 2017 zijn, het budget blijft beschikbaar voor de uitvoering in 2018;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen bij stadsdeel Centrum, doordat projecten vervielen vanwege capaciteitsproblemen, of grotendeels in 2018 worden uitgevoerd;
- Hogere lasten bij stadsdeel Zuid, doordat naar aanleiding van inspecties en technisch onderzoek zieke, beschadigde en dode bomen zijn vervangen of hersteld. Hierdoor en door andere schades waren de kosten van groen onderhoud € 1 miljoen hoger dan begroot.

Er is achterstallig onderhoud bij het kapitaalgoed groen. Bijvoorbeeld bij het vervangen van weggevallen bomen en beplanting en het achterblijven van verschillende objecten op het gewenste onderhoudsniveau.

Infrastructuur metro, tram en bus

Het niveau voor metro- en tram is afgestemd op de beschikbare financiële middelen. Die zijn vastgesteld in het financieel kader van het Convenant Beheer en Onderhoud Railinfrastructuur 2014-2024 (die we in 2013 hebben afgesloten met de Vervoerregio). Het vastgestelde onderhoudsniveau van metro- en tram is niveau C. Het vastgestelde onderhoudsniveau van de busstations is ook onderhoudsniveau C. Dat is op basis van het beleidskader 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017).

Metro
In 2017 waren er verschillende grote vernieuwings- en renovatieprojecten bij het metronet. Het gaat hier om:

- De uitvoering van het vervangingsprogramma metro 2017. Halverwege 2017 stelden we vast dat spoorstaven en dwarsliggers van de metro-infrastructuur versneld achteruitgaan. In 2018 onderzoeken we de oorzaak en aanpak om hiermee om te gaan;
- Onderhoud op het traject van de Amstelveenlijn en het Signaling & Control- en ICT-systeem. Hiervoor hebben we in de toekomst grootschalige vernieuwingen gepland. Maar nu voerden we nog levensduurverlengend onderhoud uit;
- De renovatie van de Oostlijnsstations. Hier hebben we in 2017 grootschalige renovaties afgerond. Het onderhoudsniveau is verbeterd naar het onderhoudsniveau B.

Tram
De kapitaalgoederen voor het laten functioneren van de infrastructuur van de tram onderhouden we op niveau B. Dit zijn bijvoorbeeld de rails en energievoorziening. De overige kapitaalgoederen zijn nog op het vastgestelde onderhoudsniveau C. Deze kapitaalgoederen zorgen vooral voor de uitstraling en beleving van tramvervoer. Met vervangingsprojecten houden we de levensduur en onderhoudsniveau op peil. Deze vervangingsprojecten combineren we zoveel mogelijk met omliggende herinrichting van de openbare ruimte. Daardoor bereikten enkele kapitaalgoederen die helpen bij de uitstraling en beleving, zoals verharding, ook het niveau B. Voorbeelden van projecten waarbij we de totale herinrichting van de openbare ruimte doen, zijn de Rode Loper en het Leidseplein.

Verder voerden we in 2017 een kwaliteitsmeting uit naar de staat van de traminfrastructuur. Het resultaat van deze meting komt in 2018 beschikbaar. We gebruiken het voor de meerjarige programmering van vervangingsprojecten.

Busstations
In 2017 leverden we busstation Buikslotermeerplein op en namen we dat in beheer. Bij het in dienst nemen van de Noord-Zuidlijn zullen we ook het busstation in gebruik nemen.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van Infrastructuur, metro, tram en bus zijn er hogere lasten van € 3,5 miljoen. Dit komt vooral doordat:

- De lasten voor het beheer en onderhoud van de tram railinfrastructuur ongeveer € 3,6 miljoen hoger zijn dan begroot. Dit komt doordat we enkele vervangingsprojecten eerder hebben afgerond dan verwacht. De uitgaven in 2017 passen overigens wel binnen het totale Meerjaren vervangingsprogramma Tram, omdat we vervangingsprojecten over meerdere jaren uitvoeren;
- Bij de busstations gave we € 0,1 miljoen minder uit dan begroot. Dit komt deels doordat de oplevering van het busstation Buikslotermeerplein aan het einde van het jaar was. Zo was er in 2017 nog geen onderhoud nodig en hebben we het begrote bedrag hiervoor niet besteed. Daarnaast bespaarden we op busstation IJzijde doordat leveranciers meer op prestaties sturen.

Bij zowel de metro en tram als bij de busstations is er geen achterstallig onderhoud.

Openbare verlichting

We beheren de openbare verlichting via een overkoepelende aanpak bestaande uit inspectiebeleid, het objectbeheersysteem en het meerjarig vervangingsprogramma. Het onderhoudsniveau bij stadsverlichting is niveau C. We hebben de frequentie van inspecteren is sinds 2013 verlaagd. Dat geldt ook voor het preventief vervangen van lampen. Het gemiddelde onderhoudsniveau van de openbare verlichting is gelijk aan het gewenste niveau uit het beleidskader 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017). Uit inspecties in 2017 bleek dat een aantal lampen langer mee ging dan verwacht. We hebben in 2017 dus preventief minder lampen vervangen dan vooraf gepland was. Daarnaast nam in 2017 het led-percentage van 18% toe tot 24%. Dit is 2% meer dan in de begroting stond.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van openbare verlichting is er een kleine afwijking tussen begroting en realisatie. De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt hier niet nader toegelicht. Er is achterstallig onderhoud bij het vervangen van afgekeurde lichtmasten en overspanningsconstructies.

Riolering

Ons rioolstelsel heeft een totale lengte van ongeveer 4.000 kilometer. Het onderhoud is onder te verdelen in onderhoud aan het rioolstelsel en onderhoud aan de rioolgemalen. Het huidige onderhoudsniveau is niveau B. Dit is gelijk aan het gewenste niveau volgens het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021.

De riolering houden we periodiek en toestandsafhankelijk schoon. Zo beperken we overlast voor de burgers, de vuiluitworp op het oppervlaktewater en wateroverlast op straat. Vanuit het onderhoud en de inspectie stellen we het functioneren en de risico's van het rioolstelsel vast. Overlast door hevige neerslag evalueren we en gebruiken we om de bedrijfsvoering te verbeteren. Voor 2017 verliepen de werkzaamheden grotendeels volgens planning. Twee projecten zijn verschoven naar 2018. Dit zijn de aanpassing van de drinkwaterinstallaties van de rioolgemalen en de vervanging van het gemaal Zeeburg.

Financiële toelichting
De afwijking tussen de begroting en realisatie is klein. We hebben € 0,2 miljoen meer uitgegeven dan begroot. In 2017 voerden we dringende rioolvervangingsprojecten uit in Noord (Molenwijk en IJdoornlaan). Daarvan kwamen de bestratingskosten voor rekening van de rioleringstaak. Daarnaast voerden we in Zuid reliningsprojecten (rioolrenovaties) uit, aanvullend op het bestaande rioleringsprogramma. Er is geen achterstallig onderhoud bij het kapitaalgoed riolering.

Sportaccommodaties en sportparken

Het kapitaalgoed sportaccommodaties en sportparken betreft verspreid over Amsterdam 26 sporthallen, 36 sportparken, 2 watersportcentra en 11 zwembaden. De staat van onderhoud is bij de hallen en parken op het door de sportbonden gewenste niveau. Bij de zwembaden is de staat van onderhoud redelijk tot matig. Bij de Voorjaarsnota 2016 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het onderhoud in de komende jaren. In 2017 gaat het om structureel € 5,5 miljoen.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van sportaccommodaties en sportparken zijn er lagere lasten van € 2,6 miljoen. Dit komt vooral doordat een deel van het onderhoud is verantwoord bij de Wmo via besteding van het toegankelijkheidsbudget. Daarnaast kan het meeste onderhoud pas worden uitgevoerd in de relatief korte periode van de zomervakantie, omdat sportaccommodaties dan gesloten zijn. Hierdoor hebben we het geplande onderhoud niet altijd volledig kunnen uitvoeren. Een deel zal worden uitgevoerd in 2018.

Bij het onderhoud van sportaccommodaties en sportparken is achterstallig onderhoud. Dit maken we in 2018 zichtbaar in een Meerjaren Onderhoudsplan dat wordt opgesteld.

Tunnels

Amsterdam heeft in 2017 vier wegtunnels: de Michiel de Ruijtertunnel, de IJ-tunnel, de Piet Hein tunnel en de Arenatunnel. Het huidige onderhoudsniveau van deze tunnels is niveau C, gelijk aan het gewenst niveau volgens het beleidskader 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017). Overige relevante beleidskaders voor dit kapitaalgoed zijn de Wet Aanvullende Regels Veiligheid Wegtunnels (2006 en 2013) en het Bouwbesluit (2012).

In 2017 is de Spaarndammertunnel voorbereid met aanpassingen in de verkeerscentrale en het inrichten van de onderhoudsplannen en -organisatie. We verwachten de Spaarndammertunnel in het eerste kwartaal 2018 open te stellen voor het verkeer. Voor de Piet Hein tunnel vervingen we vooruitlopend op het groot onderhoud in 2019 alvast de intercominstallatie. In de IJ-tunnel pakten we in 2017 een paar verkeersportalen op het tunneltracé aan.

Financiële toelichting
Het bedrag van € 5,6 miljoen heeft betrekking op het onderhoud van tunnels en niet op het groot onderhoud aan tunnels dat noodzakelijk is. Bij het onderhoud van tunnels is een kleine afwijking tussen begroting en realisatie. De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt hier niet nader toegelicht.

Er is groot onderhoud nodig in Piet Hein tunnel, Arenatunnel en bij de Verkeerscentrale. Over deze renovaties, en de lopende renovatie van de IJtunnel, wordt de raad apart geïnformeerd. In programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen gaan we verder in op deze projecten.

Verkeerssystemen

Het kapitaalgoed verkeerssystemen bestaat uit de verkeersinformatiesystemen en verkeersregelinstallaties. Onder verkeersinformatiesystemen (VIS) vallen bijvoorbeeld dynamische bewegwijzeringssystemen en cameratoezicht. Het onderhoudsniveau voor deze systemen is het niveau C. Dat is gelijk aan het gewenste niveau. Onder verkeersregelinstallaties (VRI) vallen de verkeerslichten en de centrale systemen waarmee we de verkeerslichten beheren en aansturen. Het huidige en gewenste onderhoudsniveau voor de VRI is het niveau sober+. Voor beide kapitaalgoederen, zowel VIS als VRI, geldt het beleidskader 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017).

Verkeersinformatiesystemen
Bij de verkeersinformatiesystemen was er een belangrijke uitbreiding van camera's voor de nieuwe milieuzone. Daarnaast namen we het beheer van de systemen rond twee voetgangersonderdoorgangen en drie taxistandplaatsen over. We zijn gestart met de ontwikkeling van een dataplatform. En we vervingen het videomanagementsysteem.

Verkeersregelinstallaties
We zijn goed begonnen met de overgang naar nieuwe datacommunicatieverbindingen. Daarnaast hebben we in 2017 vijf nieuwe verkeersregelinstallaties geplaatst.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van verkeerssystemen is een kleine afwijking tussen begroting en realisatie. De afwijking is lager dan € 0,2 miljoen en wordt hier niet nader toegelicht. Bij zowel de verkeersinformatiesystemen als de verkeersregelinstallaties is er geen achterstallig onderhoud.

Water

Onze drinkwaterassets verkeren in een verzorgde staat. Dit is volgens het gewenste onderhoudsniveau (niveau B). De beleidskaders die hiervoor gelden zijn het Meerjaren Drinkwaterplan (2015) en de Drinkwaterwet (2009).
Onderhoud van de drinkwaterbedrijfsmiddelen kan worden onderverdeeld in onderhoud aan de drinkwaterproductielocaties en onderhoud aan het drinkwaterleidingnet. In 2017 hebben we, naast onderhoud aan gevels en daken van drinkwaterproductiegebouwen, ook deze gebouwen vervangen. Dit was nodig omdat de elementen aan het einde van de technische levensduur waren. Het onderhoud aan het distributienet voerden we volgens planning uit. Het onderhoud betrof het schoonhouden van het leidingnet en het werkbaar houden van de afsluiters.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van het kapitaalgoed water zijn er hogere lasten van € 0,7 miljoen. Dit komt vooral doordat we extra werkzaamheden uitvoerden om bouwkundig civiel onderhoud in te halen. Bijvoorbeeld onderhoud aan gevels en daken van drinkwaterproductiegebouwen. Dit onderhoud is nodig om de waterkwaliteit, de bedrijfszekerheid en daarmee leveringszekerheid van drinkwater volgens de Drinkwaterwet te kunnen garanderen. Bij het onderhoud van dit kapitaalgoed is er geen achterstallig onderhoud.

Wegen/verhardingen

Voor dit kapitaalgoed gelden onder andere de beleidskaders en beheerplannen: 1Amsterdam, Heel en Schoon (2017), Nota hoofdnetten (2015), het Beheerplan verhardingen en de Meerjaren Onderhoudsplannen.

In 2017 voerden we nieuwe inspecties uit in Centrum, Zuid, Noord, West en in het Amsterdamse Bos. Het gaat hier om de tweejaarlijkse inspecties volgens de landelijke wegbeheersystematiek. De inspecties in Noord, West en Amsterdamse Bos voerden we voor het eerst uit met een gezamenlijke aanpak en aanbesteding. Afgelopen najaar stelden we een meerjarig inspectiecontract op voor alle verhardingen van Amsterdam. Deze besteden we in het 1e kwartaal van 2018 aan.

Het programma voor wegen en voet- en fietspaden voerden we in 2017 grotendeels uit. De uitvoering is niet helemaal gelijk aan de geplande uitvoering in de Begroting 2017. Dit omdat tijdens het jaar blijkt dat we onderhoud van bepaalde wegen kunnen uitstellen. Tegelijk moeten we onderhoud van andere wegen naar voren halen.

Bij de afdeling Verkeer en Openbare ruimte is het huidig onderhoudsniveau gelijk aan het gewenste niveau (niveau C). In de stadsdelen Centrum, Oost, West en Zuid is het huidig en gewenst onderhoud ook gelijk. Hier is het onderhoudsniveau ingeschat op niveau B. In de stadsdelen Nieuw-West, Noord en Zuidoost is onderhoudsniveau B gewenst en wordt op dit moment niveau C behaald.

Financiële toelichting
Bij het onderhoud van wegen en verhardingen zijn er lagere lasten van € 10,4 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 3,8 miljoen bij stadsdeel Nieuw-West op de projecten herinrichting MJOP. Oorzaken hiervoor zijn onder andere onderbezetting van technisch personeel en conflicten in planning met andere projecten;
- Lagere lasten van € 3 miljoen bij stadsdeel Oost vanwege capaciteitsgebrek. Het heeft enige tijd geduurd voordat we gekwalificeerde vonden;
- Lagere lasten voor het project Oudezijds Achterburgwal bij stadsdeel Centrum van € 2,2 miljoen. Dit project was begroot binnen het product onderhoud wegen, maar hoort op een ander product thuis. De verwachte onderhoudslasten bij wegen hebben zich daardoor niet voorgedaan;
- Lagere lasten van € 1 miljoen bij stadsdeel Zuidoost omdat we in 2017 een aantal projecten niet volledig afrondden. Dit gaf een onderbesteding en een lagere onttrekking aan de reserve.

Bij wegen en verhardingen is er achterstallig onderhoud. In de voet- en fietspaden langs het hoofdnet auto was dit in 2015 nog 25%. Dit liepen we in de afgelopen jaren in tot ongeveer 13%. We verwachten dat er na 2018 op de voet- en fietspaden langs het hoofdnet auto geen achterstalligheid meer zit (< 10%).

Stadsdeel Centrum heeft vanuit de gehanteerde prestatie-indicatoren voor wegen in 2017 een achterstand van waarschijnlijk 16,45%. In stadsdeel Noord is er vooral achterstallig onderhoud in de verblijf en woongebieden. In Zuid is er volgens de inspectie van september 2017 gemiddeld 18% achterstallig onderhoud. Het gaat voor het grootste deel om straten en dit is in de programmering groot onderhoud (2018-2022) opgenomen. In Zuidoost is het grootste deel van het achterstallig onderhoud in de wijken Geerdinkhof en Holendrecht West Zuidelijk. Ook in stadsdeel Noord is er achterstallig onderhoud. De projecten Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (extra middelen voor achterstallig onderhoud) vertraagden voor een deel door het ontbreken van capaciteit.

4.6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf geven we, volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), een overzicht van alle verbonden partijen van de gemeente en van de financiële aspecten ervan. In de programma's staat informatie over de betrokkenheid van verbonden partijen bij het halen van de doelstellingen. Voor vier deelnemingen die niet aan een programma en specifiek beleidsdoel zijn gekoppeld, geven we in deze paragraaf het publiek belang weer.

Een verbonden partij is een rechtspersoon waarin we een financieel belang én een bestuurlijk belang hebben. Het gaat hierbij om:
- privaatrechtelijke rechtspersonen (vennootschappen, stichtingen en verenigingen);
- publiekrechtelijke rechtspersonen (gemeenschappelijke regelingen).

Voor de betekenis van de begrippen 'bestuurlijk belang' en 'financieel belang' sluiten we aan bij de definities zoals in het BBV staan. En in de bijbehorende circulaires en toelichtingen daarop.

Er is een financieel belang als we:
- een aan een verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag bij faillissement niet kunnen verhalen;
- aansprakelijk zijn wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Dit kan onder meer het geval zijn wanneer we:
- aandeelhouder zijn;
- aan een gemeenschappelijke regeling deelnemen;
- een garantie hebben afgegeven;
- een lening hebben verstrekt.

Een bestuurlijk belang betekent dat we zeggenschap hebben in de rechtspersoon, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Er is een bestuurlijk belang als een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de verbonden partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij zitting in een toezichthoudend orgaan is geen sprake van vertegenwoordiging in het bestuur. Wanneer we in een toezichthoudend orgaan echter een besluitvormende stem hebben, stelt het BBV dit gelijk aan vertegenwoordiging in het bestuur. Er is dan wel een bestuurlijk belang. Wanneer er alleen een adviserend lidmaatschap is in een toezichthoudend orgaan, dan bestaat er volgens de definitie van het BBV geen bestuurlijk belang. Bij alleen een benoemingsrecht of voordrachtsrecht voor het bestuur is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.

Beleid verbonden partijen

Het beleid voor verbonden partijen staat in:
- het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' (DOA II). Dat is in maart 2013 aangenomen door de gemeenteraad;
- het addendum 'Doelgericht op Afstand II, Kaderstelling Verbonden Partijen'. Dat heeft de gemeenteraad in maart 2014 aangenomen[1].

Uitgangspunt in DOA II is dat we de Nederlandse Corporate Governance Code (de Code) als leidraad gebruiken voor sturing en beheersing van deelnemingen. Deze Code is in 2016 herzien. Het stelt nu lange termijn waarde creatie centraal en heeft meer aandacht voor cultuur. Deze aanpassingen hebben vooral invloed op hoe we ons deelnemingenbeleid uitvoeren.

1 De besluiten zijn te vinden op www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie/overige/deelnemingen/deelnemingenbeleid/

Beloningsbeleid Deelnemingen
In 2016 is het Beloningsbeleid Deelnemingen vastgesteld. We werken als aandeelhouder aan sobere beloning, overeenkomstig het publieke belang en het maatschappelijke kapitaal van een deelneming. Een randvoorwaarde is dat ons beloningsbeleid de deelnemingen in staat moet stellen om gekwalificeerde en deskundige bestuurders aan te trekken. We blijven werken aan verankering en naleving van het gemeentelijk Beloningsbeleid Deelnemingen bij de deelnemingen.

Jaarverslag Deelnemingenbeheer

In het eerste kwartaal van 2018 publiceerden we het eerste Jaarverslag Deelnemingenbeheer. Hierin beschrijven we hoe we in 2016 het aandeelhouderschap van de deelnemingen hebben ingevuld. Ook geven we daarin per deelneming op eenduidige manier een overzicht van ontwikkelingen op het gebied van:

- strategie
- investeringen
- goed ondernemingsbestuur (governance)
- maatschappelijk verantwoord ondernemen
- financiële resultaten

Publiek belang van deelnemingen die niet in de programma's zijn opgenomen

1012Inc N.V.
1012Inc heeft als maatschappelijke doelen om:

1. haar panden intensief, verantwoord en duurzaam kleinschalig te beheren;
2. bestaande monoculturen terug te dringen door het verbeteren van de functiebalans;
3. dubieus eigendom van vastgoed terug te dringen en te voorkomen.

Daarmee helpt 1012Inc om de leefbaarheid te verbeteren. En om (bonafide) economische activiteiten te bevorderen in het postcodegebied 1012.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
BNG treedt op de geld- en kapitaalmarkt op als centrale inkooporganisatie voor decentrale overheden. Hierdoor ontstaat er een groter inkoopvolume. Dat betekent scherpere (rente) tarieven voor financiering van publieke en semi publieke instellingen. BNG is één van de financiële instellingen die we gebruiken voor het aantrekken of wegzetten van geld.

N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam vervult de centrale verzekeringsrol voor ons. Daarmee verzekeren we ons onder de beste voorwaarden tegen risico's. En beheersen we onze schadelast.

N.V. Zeedijk
Het vergroten van de leefbaarheid op en rondom de Zeedijk door te werken aan het:

1. verbeteren van de woonsituatie (bewoners met binding met de buurt) en woongenot. En voorkomen van tijdelijke vakantieverhuur;
2. voorkomen van ongewenste branchering. Dit door te werken aan winkel- en horecafuncties die een Amsterdams publiek trekken;
3. versterken van (bonafide) economische activiteiten.

Ontwikkelingen en (financiële) kerngegevens deelnemingen

In deze paragraaf geven we aan:
- of en welke voornemens we hebben om nieuwe deelnemingen (vennootschappen) aan te gaan;
- wat de (financiële) kerngegevens zijn van deelnemingen die op dit moment in gemeentelijk beheer zijn;
- of en welke voornemens we hebben om deelnemingen te beëindigen.

Voornemens tot en aangaan van nieuwe deelnemingen
We hebben op dit moment geen voornemens om nieuwe deelnemingen aan te gaan.

Kerngegevens bestaande deelnemingen (reeds in beheer)
Verschillende deelnemingen keren winst uit aan de aandeelhouders. Dat doen ze in de vorm van dividend. De dividendinkomsten verantwoorden we in 3.A.5 Dividenden deelnemingen.

In de tabel op de volgende pagina staan de (financiële) kerngegevens per deelneming.
De afkortingen staan voor:
- BW: boekwaarde balans gemeente (in miljoenen euro's);
- EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's);
- VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's);
- NW: nettowinst, zijnde het resultaat (in miljoenen euro's).

Volgens het BBV betreft de weergegeven boekwaarde de verkrijgingsprijs van de deelneming (de investering en het gestort aandelenkapitaal gecorrigeerd voor eventuele duurzame waardeverminderingen). Tenzij we anders aangeven zijn de cijfers over EV, VV en NW gebaseerd op de jaarrekening 2016 van de deelnemingen. Dit omdat de vastgestelde jaarrekeningen 2017 op het moment van het opstellen van onze jaarrekening nog niet beschikbaar zijn.

Kerngegevens per deelneming

bedragen x € 1 miljoen Deelneming	Vestigingsplaats	Aandeel	BW	EV[2]	VV[2]	NW[2]
1 1012Inc N.V.	Amsterdam	20%	21,2	130	70	23
2 Amsterdam Clipper Beheer B.V.	Amsterdam	100%	0	3	0	0
3 AEB Holding N.V.	Amsterdam	100%	145,3	136	376[3]	47
4 Alliander NV	Arnhem	9%	72,6	3.864	3.871	282
5 Beurs van Berlage (C.V., Vastgoed B.V., Exploitatie B.V. en Palazzo Pubblico Amsterdam B.V.)		25%	0,1	4	6	1
6 Exploitatiemaatschappij Carré B.V.	Amsterdam	100%	0,2	6	16	0
7 De Amsterdamse Compagnie N.V.	Amsterdam	33%	0,9	5	17	1
8 GEM Lutkemeer (C.V., Beheer B.V. en Gemeente Amsterdam Participatie Lutkemeer B.V. (GAP)))	Amsterdam	20%	7,1	6	0	1
9 GVB Holding N.V.	Amsterdam	100%	78,8	96	180	-7
10 Havenbedrijf Amsterdam N.V.	Amsterdam	100%	304,9	399	160	72
11 N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	1%	1,4	3.753	149.494	365
12 N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais	Amsterdam	100%	1,2	1	0	0
13 ODE Energie B.V.	Amsterdam	17%	0,6	1	4	0
14 RAI Holding B.V.	Amsterdam	25%	22,7	87	116	5
15 Life Sciences Fund Amsterdam B.V.	Amsterdam	29%	2,1	11	0	-1
16 Luchthaven Schiphol N.V.	Amsterdam	20%	16,9	3.860	2.567	306
17 Matrix Innovation Center N.V./C.V.	Amsterdam	25%	2,2	10	23	1
18 Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.	Amsterdam	100%	0,4	0	0	0
19 Schiphol Area Development Company N.V. (SADC)	Amsterdam	25%	25,8	102	24	3
20 Stadion Amsterdam N.V.	Amsterdam	48% certificaten	6,6	103	32	1

bedragen x € 1 miljoen Deelneming	Vestigingsplaats	Aandeel	BW	EV[2]	VV[2]	NW[2]
20 Stadion Amsterdam N.V.	Amsterdam	48% certificaten	6,6	103	32	1
21 N.V. Stadsherstel Amsterdam	Amsterdam	13%	8,5	313	94	46
22 N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)	Amsterdam	100%	9,4	21	26	5
23 N.V. Zeedijk	Amsterdam	79%	6,5	10	17	1
24 GETZ	Amsterdam	50%	0	0	0	0

De kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen staan afzonderlijk op de balans onder de financiële vaste activa (zie 4.2 Financiering en 8.1 Balans met toelichting).

In de paragraaf 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de resterende risico's voor de deelnemingen opgenomen. Het gaat om resterende risico's op een mogelijke afwaardering op de boekwaarde van deelnemingen en het risico dat geen dividend wordt uitbetaald.

Voornemens tot het (mogelijk) beëindigen van bestaande deelnemingen
Zoals in het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' staat evalueert het college iedere collegeperiode alle gemeentelijke deelnemingen. Dit heet de 'herijking'. In de herijking wordt bezien of er een publiek belang is. En of het borgen van het publieke belang via een deelneming het beste gediend is. De gemeenteraad hoorde in april 2015 van de uitkomsten van de herijking deelnemingen 2015. In de herijking is besloten om voor zeventien deelnemingen het afstoten te onderzoeken.

De gemeenteraad krijgt via periodieke statusoverzichten informatie over de voortgang van de herijking.

Deelnemingen waarvan de afstootmogelijkheden zijn/worden onderzocht en de status per 1 maart 2018

Deelneming	Onderzoeksfase	Resultaat	Uitvoeringsfase
AEB Holding N.V.	Afgerond	Behouden	n.v.t.
Alliander N.V.	Afgerond	Behouden	n.v.t.
Scheepsexploitatie Maatschappij Bavo N.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Beurs van Berlage C.V./B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Exploitatiemaatschappij Carré B.V.	Afgerond	Behouden	n.v.t.
Cition B.V.	Afgerond	Afstoten	Geliquideerd
Clipper VOF/B.V.	Afgerond	Afstoten	Uitvoering op termijn
De Amsterdamse Compagnie N.V. (DAC)	Afgerond	Afstoten	Verkocht
Glasvezelnet Amsterdam B.V.	Afgerond	Afstoten	Verkocht
N.V. Het Havengebouw Amsterdam	Afgerond	Afstoten	Verkocht
N.V. Maatschappij Exploitatie Hotel en Café 'Hollandais'	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Life Sciences Fund Amsterdam B.V. (LSFA)	Afgerond	Afstoten	n.v.t.
ODE Energie B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
RAI Holding B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
N.V. Stadion Amsterdam (Arena)	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)	Afgerond	Behouden	n.v.t.
N.V. Zeedijk	Afgerond	Behouden	n.v.t.
Havenbedrijf Amsterdam N.V. (HBA)	Afgerond	Behouden	n.v.t.
GETZ B.V.	Afgerond	Afstoten; liquidatie	In uitvoering

2 De cijfers zijn op basis van vastgestelde jaarrekeningen.

3 Waarvan € 108 miljoen achtergestelde lening.

In 2017 zijn acht onderzoeken afgerond. Eind 2017 liep voor vier deelnemingen de onderzoeksfase nog. Deze onderzoeken hebben we begin 2018 afgerond. Voor zeven deelnemingen loopt de uitvoeringsfase nog door in 2018.

In 2017 verkochten we één deelneming, namelijk De Amsterdamse Compagnie N.V. (DAC). Het 33% aandelenbelang verkochten we eind december 2017 aan medeaandeelhouder Stadgenoot. De aandelen zijn op 2 januari 2018 overgedragen. De overeengekomen verkoopprijs is lager dan de boekwaarde. Het verlies van € 0,6 miljoen is in 2017 verantwoord als buitengewone last onder het programma Economie. De verkoopopbrengst helpt om de schuld terug te brengen.

Los van de herijking onderzochten we de verkoop van een deel van het belang dat we in Havenbedrijf Amsterdam N.V. hebben. Dit onderzoek is in 2017 afgerond. We besloten om het belang in het Havenbedrijf te behouden.

Overzicht overige verbonden partijen en financiële gegevens

Slechts een deel van de Amsterdamse verbonden partijen zijn deelnemingen. Hieronder staat een overzicht van de overige verbonden partijen. Daartoe behoren:

- publiekrechtelijk: gemeenschappelijke regelingen;
- privaatrechtelijk: stichtingen, (coöperatieve) verenigingen.

De betrokkenheid van verbonden partijen bij het behalen van de doelstellingen van een programma staat in de programmaonderdelen die daarover gaan. Ook staan in de programma's:

- ontwikkelingen bij (overige) verbonden partijen
- eventuele plannen om nieuwe verbonden partijen op te richten
- eventuele plannen om verbonden partijen te beëindigen

Gemeenschappelijke regelingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de gemeenschappelijke regelingen. De cijfers baseren we op de jaarrekening 2016 van de gemeenschappelijke regelingen, zoals vastgesteld door het Algemeen Bestuur (AB).

Kerngegevens per gemeenschappelijke regeling

bedragen x € 1 miljoen **Verbonden partij**	**Vestigings-plaats**	**Programmaonderdeel**	**Bestuurlijk belang**	**EV**	**VV**	**NW**
Gemeenschappelijke Regeling Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB) [4]	Amsterdam	7.3 Economie	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter			
Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	6.1 Gezondheidszorg	Vertegenwoordiging in AB en DB (50%), tevens voorzitter	0,4	0	0
Gemeenschappelijke Regeling Gezamenlijke Ombudsman	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Lid AB, benoeming ombudsman	0,2	0	0,1
Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Zaandam	9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Vertegenwoordiging in AB (37,5%) en DB (20%)	4,9	16,6	1,6
Recreatieschap Groengebied Amstelland	Amstelveen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB (49,2%)	3,3	2,9	0,3
Recreatieschap Twiske-Waterland	Velsen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Stemrecht Twiske 23,6%, stemrecht Waterland 23,6%	4,3	0,2	0,1
Recreatieschap Spaarnwoude	Velsen-Zuid	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB	17,6	1,4	0,4
Recreatieschap Vinkeveense plassen	Utrecht	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB, stemrecht 10%	1,6	0,1	-0,2
Rekenkamer Metropool Amsterdam	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Benoeming van lid (door raad) & bureau (door college) van de Rekenkamer	0,6	0	0,1
Vervoerregio Amsterdam	Amsterdam	3.1 Openbaar vervoer	Vertegenwoordiging in regioraad en DB, tevens voorzitter	1,4	258	-16,3
Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	2.1 Brandweer en crisisbeheersing	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter	15	44	0,4

Stichtingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de stichtingen. De cijfers zijn gebaseerd op de jaarrekening 2016 van de stichtingen.

Kerngegevens per stichting

bedragen x € 1 miljoen **Verbonden partij**	**Vestigings-plaats**	**Programmaonderdeel**	**Bestuurlijk belang**	**EV**	**VV**	**NW**
Amsterdam Economic Board	Amsterdam	7.3 Economie	Lid van het bestuur	0,2	8,2	0
Amsterdam Marketing	Amsterdam	7.3 Economie	Benoemingsrecht Raad van Toezicht	2,9	5,6	0,4
Pantar Amsterdam	Amsterdam	4.1 Werk	Statutaire bevoegdheden. College van B en W benoemt de leden van de Raad van Toezicht	12,4	21,7	0
Stichting Afvalservice West	Amsterdam	8.2 Afval	Lid van de Raad van Toezicht	0,7	1,4	0,8
St. Goois Natuurreservaat	Hilversum	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Lid van het bestuur	1,2	0,5	-0,1
St. Waternet	Amsterdam	8.3 Water	Vertegenwoordiging door de Gemeente als bestuurslid	0	127	0

(Coöperatieve) verenigingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de (coöperatieve) verenigingen. Tenzij anders aangegeven zijn de cijfers gebaseerd op de jaarrekening 2016 van de (coöperatieve) verenigingen.

Kerngegevens per (coöperatieve) vereniging

bedragen x € 1 miljoen **Verbonden partij**	**Vestigings-plaats**	**Programmaonderdeel**	**Bestuurlijk belang**	**EV**	**VV**	**NW**
Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten U.A. SHPV	Lathum	3.2 Parkeren	Lid van het bestuur. Belang bedraagt 31%	-0,2	25,2	0,4
VvE Parkeergarage Markenhoven [5]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 50%			
VvE de Opgang in Winkelcentrum						
Boven 't IJ Amsterdam	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 62%	0,1	0,1	0
VvE P1 Arena	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 27%	0	0,3	0
VvE P18 HES/ROC [6]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 16%			
VvE Piet Hein (Pass. Terminal) [7]	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 26%			
VvE Willemspoort	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur.			
Belang bedraagt 83%	0	0	0			
Wigo4it U.A.	Den Haag	4.2 Inkomen	Lid van het bestuur en deelnemersvergadering (besluitvorming op basis van unanimiteit)	3,6	14,1	-0,5

4 De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. voert de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.

5 Vastgestelde jaarrekeningen ontbreken.

6 Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.

7 Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.

4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.7.1 Uitgangspunten van het risicomanagementbeleid

Risico nemen hoort bij publiek bestuur. Bij besturen worden bestuurlijke en ambtelijke keuzes gemaakt waarbij er altijd onzekerheden zijn die risico's met zich mee brengen. Wat daarbij mag worden verwacht, is dat de gemeente risico's tijdig onderkent en zo goed mogelijk beheerst. Risicobeheersing is niet hetzelfde als risicovermijding, soms is het verstandig om een risico te accepteren.
Belangrijke uitgangspunten van het gemeentelijk risicobeleid zijn vastgelegd in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De gemeente Amsterdam gebruikt de ISO 31000 richtlijn voor risicomanagement. Dit is een standaard voor de organisatie van het risicomanagement en het proces waarmee risico's en de beheersing daarvan op een gedegen en een gestructureerde wijze plaatsvinden en worden vastgelegd.

4.7.2 Organisatie van het risicomanagement

Het management van de gemeentelijke afdelingen (resultaatverantwoordelijke eenheden/rve's) en de stadsdeelorganisaties is verantwoordelijk voor de beheersing van risico's bij hun bedrijfsprocessen. Het management wordt daarbij ondersteund door business- en stadsdeelcontrollers. Op deze manier is risicomanagement geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Op concernniveau geven we vanuit specifieke expertise invulling aan risicobeheersing van concernbrede risico's. De onderlinge samenwerking is vastgelegd in een organisatiemodel dat weergeeft hoe de verantwoordelijkheid voor risicomanagement is verdeeld.

De gemeente Amsterdam initieert en geeft uitvoering aan projecten om programmadoelstellingen te halen en om de bedrijfsvoering en de dienstverlening op het gewenste niveau te houden. Projecten met een hoge mate van complexiteit en invloed op de gemeente, worden getoetst aan de vereisten van de Regeling Risicovolle Projecten (hierna: de regeling) en zo nodig onder de regeling gebracht. De regeling stelt eisen aan het project- en risicomanagement, de bestuurlijke informatievoorziening en het omgevingsmanagement. De regeling verplicht het organiseren van een Programma van Tegenspraak binnen de projecten.

In het verlengde van de regeling ligt het programma LetOp (Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten). Het programma is gericht op betere besluitvorming en aandacht voor het risico van tunnelvisie en blinde vlekken als we in de trechter van een project of programma stappen. De middelen die dit programma beschikbaar maakt, zijn verschillende vormen van tegenspraak, met inzet van zowel interne als externe experts.

4.7.3 Weerstandsvermogen

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid
Artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden tot een risicomanagementbeleid waarin de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit een rol spelen.

De beschikbare weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. De belangrijkste bron voor beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het resterend risico. Dat is het risico waaraan de gemeente na het treffen van beheersmaatregelen nog is blootgesteld en dat redelijkerwijs niet in de programmabegrotingen kan worden opgevangen.

Voor het resterend risico moet binnen de gemeentebegroting dekking aanwezig zijn. Voor de hoogte van de dekking heeft de gemeenteraad normen gesteld in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De hoogte van de dekking komt tot uiting in het weerstandsvermogen. Weerstandvermogen is de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit waarmee de financiële gevolgen van resterende risico's op het jaarrekeningresultaat gedekt kunnen worden;
- de benodigde weerstandscapaciteit voor resterende risico's waarvoor dekking niet meer redelijkerwijs binnen de programmabegroting is op te nemen.

Op grond van het risicomanagementbeleid moet de Algemene Reserve voldoende zijn om negatieve jaarrekeningresultaten als gevolg van resterende risico's te dekken. De gemeenteraad heeft in 2014 besloten te sturen op een Algemene Reserve die voldoende is om het weerstandsvermogen in de raadsperiode 2014-2018 aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 – 1,4 te houden.

Actualisatie van de benodigde weerstandscapaciteit
De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend met het risicomodel[1]. Met dit model maken we schattingen van de negatieve financiële gevolgen van risico's. Met deze schattingen wordt bepaald welke weerstandscapaciteit nodig is om het resterend risico op te kunnen vangen, zonder daarbij 100% garantie na te streven.

De benodigde weerstandscapaciteit bij het Jaarverslag 2017 is € 255 miljoen. Dit bedrag is met een waarschijnlijkheid van 90% voldoende om voor een periode van twee jaar de financiële gevolgen van het resterend risico te dragen. Daarbij is er een kans van 10% dat dit bedrag toch tekortschiet.

Actualisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit
De beschikbare weerstandscapaciteit is gesteld op € 359 miljoen, met als opbouw:

- de Algemene Reserve (€ 357 miljoen);
- de niet-benutte belastingcapaciteit (€ 12 miljoen)[2];
- aftrek voorgenomen onttrekking Algemene Reserve voor dekking Erfpachtkwestie slachtoffers Tweede Wereldoorlog (- € 10 miljoen).

De Algemene Reserve is de enige directe en vrij beschikbare bron van weerstandscapaciteit. De Algemene Reserve is echter geen spaarpot, het is deel van het eigen vermogen en wordt niet in kasgeld aangehouden. De inzet van de Algemene Reserve betekent onherroepelijk dat we middelen moeten aantrekken door gemeentelijk bezit te verkopen, een banklening aan te gaan of andere vormen van externe financiering. Het aanhouden van een voldoende hoge Algemene Reserve zorgt ervoor dat de gemeente deze mogelijkheden heeft en dat tegenvallers bij de uitvoering van de begroting kunnen worden opgevangen.

Weerstandsvermogen
Voor de berekening van het weerstandsvermogen wordt de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1 Het risicomodel werkt met een zogeheten Monte Carlo-methode, is onafhankelijk gewaardeerd en is geschikt voor het bepalen van benodigde weerstandscapaciteit.

2 De niet-benutte belastingcapaciteit is gesteld op 5% van de som aan belastinginkomsten, zoals begroot voor 2018.

bedragen x € 1 miljoen **Weerstandsvermogen**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 255
Weerstandsvermogen (WSV)	**1,00**	**1,15**	**1,36**	**1,37**	**1,33**	**1,41**

Uit de tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,41 voldoet de gemeente aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeenten als voldoende beschouwd.

In het risicoprofiel voor 2017 is een aantal verschuivingen opgetreden die hebben geleid tot een lichte daling van de benodigde weerstandscapaciteit.

De daling in het risicoprofiel is voornamelijk het gevolg van het vervallen van het risico op Vennootschaps-belasting voor het Erfpachtbedrijf en de afronding van het groot onderhoud Gemeentefonds.

De factoren die risico verhogend werken zijn de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn die gepaard gaat met een grote aanpassing van het tramvervoersnet, de renovatie van de Piet Heijn tunnel en de extra taken als gevolg van decentralisaties die niet met de huidige gemeentefondsuitkering gedekt kunnen worden.

De ingebruikname van de Noord/Zuid lijn brengt een systeemsprong mee voor het Gemeentelijk Vervoerbedrijf waaraan het zich zal moeten aanpassen en waarvan we de positieve en eventueel negatieve gevolgen pas over een langere tijd zien. Het resterende financiële risico voor de gemeente zit dan in lagere dividend-afdrachten.

4.7.4 Ontwikkeling van de risico's per beleidsprogramma

In deze sub-paragraaf beschouwen we per beleidsprogramma de belangrijkste risico's op gemeentelijk niveau. Risico's die zich in de beleidsprogramma's voor kunnen doen, lichten we bij de betreffende programma's toe in hoofdstuk 3 en de risico's voor de bedrijfsvoering in de verplichte paragraaf 4.1 Bedrijfsvoering.

De benodigde weerstandscapaciteit is hieronder uitgesplitst naar de beleidsprogramma's. Het diagram geeft inzicht in het aandeel per beleidsprogramma in de benodigde weerstandscapaciteit. Hierin zijn ten opzichte van het Jaarverslag 2016 geen grote wijzigingen.

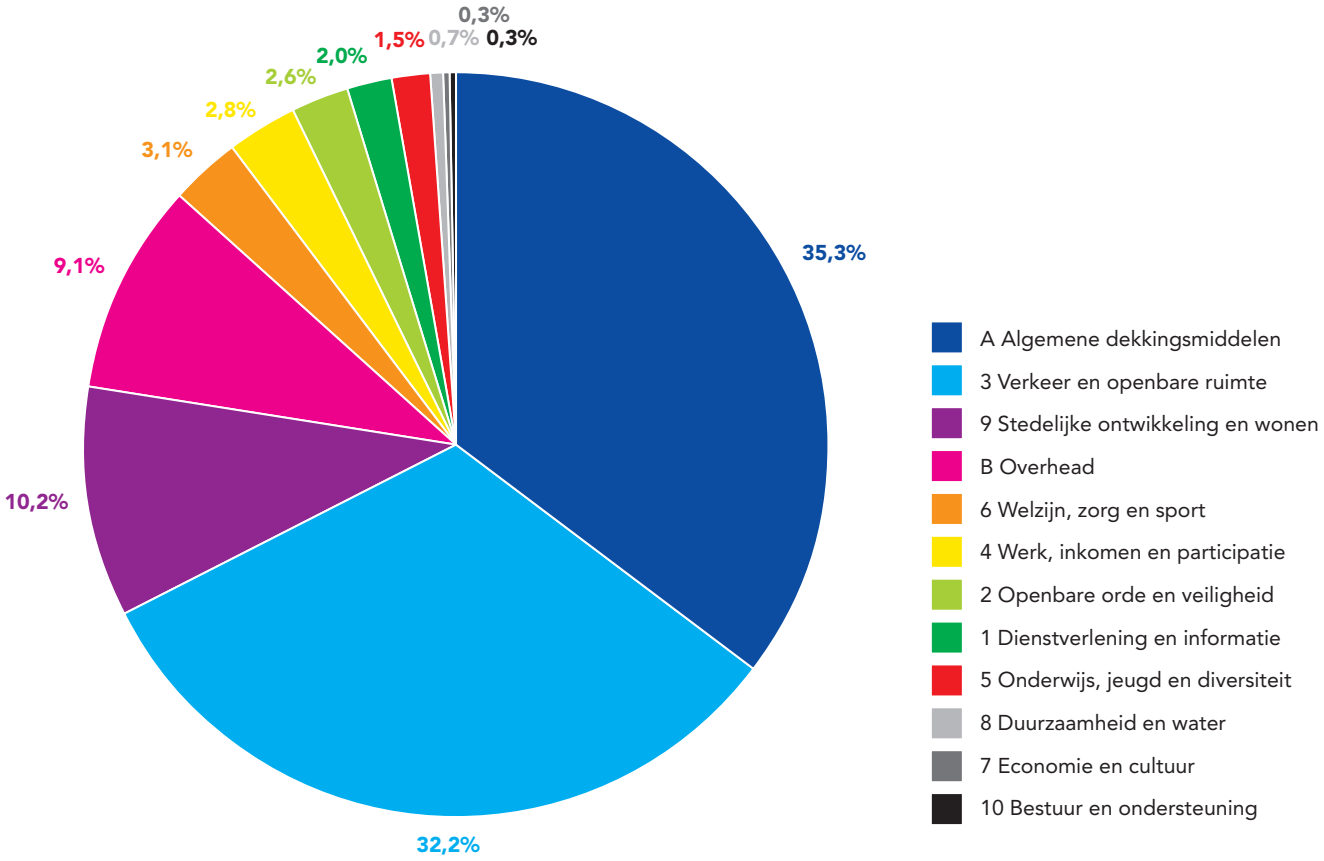

Uit de grafiek blijkt dat de resterende risico's in het beleidsprogramma Verkeer en openbare ruimte het grootste aandeel hebben in de benodigde weerstandscapaciteit. Deze ligt net iets boven het aandeel van de concern brede risico's die in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen zijn opgenomen.

Per beleidsprogramma volgt hieronder een korte toelichting en de procentuele bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente.

Programma 1 Dienstverlening en informatie (bijdrage 2%)
De risico's gaan om continuïteit van ondersteunende processen en systemen en de ontwikkeling van innovatieve dienstverlening.

Programma 2 Openbare orde en veiligheid (bijdrage 3%)
De risico's betreffen calamiteiten.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte (bijdrage 32%)
De risico's gaan om tegenvallende baten uit parkeren, waterbouwkundige werken, onvoorziene uitgaven als gevolg van ontwikkeling in fiscale wetgeving en claimschade bij- projecten. Van de dertien projecten die op dit moment onder de Regeling Risicovolle Projecten (RRP, de regeling) vallen, zijn er acht onder het programma Verkeer en openbare ruimte. Het betreft: ZuidasDok, Noord/Zuidlijn, Renovatie Metro Oostlijn: Stationrenovaties, Renovatie Amsterdamse Wegtunnels, De Entree, Leidseplein, Singelgrachtgarage en Bruggen en Kades. Het programma Sprong over het IJ en daarmee samenhangend de verplaatsing van de Passagiersterminal Amsterdam staan op de nominatie voor toetreding tot de regeling.

Programma 4 Werk, inkomen en participatie (bijdrage 3%)
De risico's betreffen de onzekerheid over de hoogte van het macrobudget in het Inkomen-deel van de Wet werk en bijstand, en begeleiding van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit (bijdrage 2%)
In 2017 is de Reserve Fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg vrijgevallen. Hierdoor is er geen buffer meer om onverwachte tegenvallers in de jeugdzorg op te vangen, met name de stagnatie in de doorstroming van duurdere specialistische zorg naar lichtere vormen van jeugdzorg. De verwachte (autonome) ontwikkelingen van de vraag naar de open einde regelingen is ondergebracht in het weerstandsvermogen.

Programma 6 Welzijn, zorg en sport (bijdrage 3%)
In dit programma spelen vooral de integrale aanpak van het zorgdomein en de prestatie – en contractbeheersing met de zorgaanbieders. Het college heeft besloten om het programma Professional Portal Innovatie (PPI) en Digitale dienstverlening onder de RRP (de regeling) te brengen. Het betreft een innovatieve IT-ontwikkeling in G4-verband waarbij baten op termijn ten goede komen aan dienstverlening aan (kwetsbare) burgers.

Programma 7 Economie en cultuur (bijdrage minder dan 1%)
De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is minder dan 1%. De risico's betreffen bezwaren tegen subsidiebeschikkingen.

Programma 8 Duurzaamheid en water (1%)
De risico's betreffen versnelde vervanging van afvalcontainers en het Programma Varen - Passagiersvaart.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen (bijdrage 10%)
De risico's betreffen de garanties Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW), Erfpacht, Gemeentelijk Vastgoed en plan -en claimschade. Daarnaast is binnen dit programma het grondbedrijf actief. Voor deze activiteiten is een eigen risicoreserve aanwezig in het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas.

Garanties
Het grootste deel van het garantievolume (99%) is gerelateerd aan de achtervangpositie voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en heeft een laag risicoprofiel. De gemeente kan als achtervang aangesproken worden om gezamenlijk met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen indien hun fondsvermogen ontoereikend is.

Grondexploitaties
In de paragraaf 4.3 Grondbeleid wordt ingegaan op de actuele prognoses van de grondexploitaties, de risicobeheersing en het beschikbare weerstandsvermogen in het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas.

Vereveningsfonds
In 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de regeling Financieel stelsel gebiedsontwikkeling. Als gevolg van het nieuwe financiële stelsel voor de gebiedsontwikkeling worden voor grote investeringen voorzieningen getroffen die ten laste komen van de reserve van het Vereveningsfonds. Hierdoor wordt de toekomstige toename van het onderhanden werk en daarmee het risicoprofiel voor de gemeente beperkt. Na de realisatie van opbrengsten kunnen vervolgens ook eerder tussentijdse winsten worden genomen. Met deze tussentijdse winsten wordt de reserve van het Vereveningsfonds gevoed voor verder in de toekomst gelegen voorinvesteringen in de gebiedsontwikkeling. In geval van conjuncturele vraaguitval zijn de voorinvesteringen gedekt door de gevormde voorzieningen.

Zuidas
De resultaten van de grondexploitaties van de Zuidas dienen onder meer om de gemeentelijke bijdrage aan het ondergronds brengen van de ring A10-Zuid te dekken: het ZuidasDok. Daarnaast gaat het om het vergroten en moderniseren van Station Zuid en het herinrichten van het openbaar gebied. De gemeentelijke bijdrage aan het ZuidasDok bedraagt € 219,3 miljoen (nominaal prijspeil

2017) waarvan een deel reeds betaald is en een deel wordt gedekt uit de grondexploitaties van de Zuidas. Naast deze bijdrage is er ook een risicodelingsregeling met het Rijk. Deze risicodelingsregeling bestaat uit een gemaximeerd deel van € 58,6 miljoen (nominaal prijspeil 2017) en een indexeringsrisico. De bijdrage ZuidasDok wordt jaarlijks geïndexeerd met de IBOI[3].
De huidige financiële vooruitzichten voor de Zuidas geven aan dat er nog voldoende ruimte is om deze bijdrage te dekken uit de gerealiseerde en de nog te verwachten resultaten uit de grondexploitaties.

Bedrijfsvoering (bijdrage 9%)
De risico's zijn overwegend fiscale en ICT-gerelateerde risico's.

ICT
De aandacht voor risico's op verstoring van de ICT-dienstverlening en in het bijzonder voor cybercrime is merkbaar gestegen. De nieuwe privacywetgeving AVG die in mei 2018 van kracht wordt stelt eisen aan dataverwerkingsprocessen en voorziet in hoge boetes bij niet voldoen aan deze regelgeving. Met de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten als kader geflankeerd door een bewustzijnscampagne gericht op medewerkers werkt Amsterdam aan verdere inbedding van informatiebeveiliging en privacybescherming.

Fiscaliteit
De fiscale beheersing is de afgelopen jaren beduidend verbeterd. De inrichting van de fiscale controlfunctie sluit aan bij de verwachtingen van de Rijksbelastingdienst en de wijze waarop de Amsterdamse controlfunctie is ingericht. In 2017 hebben we vastgesteld dat de beheersing van de loonheffingen en omzetbelasting op een voldoende niveau zit. De risico's hebben we daardoor weer naar beneden kunnen bijstellen.

Vennootschapsbelasting
De gemeente is vanaf 1 januari 2016 voor een aantal activiteiten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. De effecten van de belastingplicht hebben we in kaart gebracht. Voor de verhuur van vastgoed en reclame in de openbare ruimte hebben we het standpunt ingenomen dat deze activiteiten niet belastingplichtig zijn. Het is onzeker of de Rijksbelastingdienst dit standpunt volgt. Het overleg daarover met de Rijksbelastingdienst loopt. Ten aanzien van erfpacht heeft de Rijksbelastingdienst bevestigd dat dit geen belastingplichtige activiteit is. Dit risico is vervallen.

Parkeren
Parkeren op de openbare weg wordt door de Rijksbelastingdienst aangemerkt als een overheidstaak, waardoor de gemeente over de opbrengsten geen omzetbelasting hoeft af te dragen. Er lopen twee procedures over de vraag of parkeren op de openbare weg voor de omzetbelasting als een overheidstaak of als een ondernemerstaak moet worden gezien. Als het als een ondernemerstaak moet worden gezien, dan moet de gemeente in de toekomst omzetbelasting gaan afdragen over de opbrengsten. Een mogelijk bijkomend gevolg kan zijn dat het parkeren op straat ook belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting gaat worden.

Algemene middelen (bijdrage 35%)
De risico's gaan vooral om de inkomstenbronnen zoals gemeentefonds en gemeentebelastingen en de balans via Boekwaarde deelnemingen, verstrekte leningen en de financiering.

Rijksbeleid Gemeentefonds
De ontwikkeling van het Gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Daarmee groeit de Amsterdamse gemeentefondsuitkering wanneer het Rijk intensiveert, maar krimpt het wanneer er door het Rijk wordt bezuinigd. Deze bijstellingen van de uitkering lopen via het accres. De komende tijd wordt duidelijk hoe het beleid van het nieuwe kabinet gaat uitpakken en wat voor een effect dit op de gemeenten heeft. De raming van het gemeentefonds is daarmee onzeker en er blijft een risico op een bijstelling naar beneden.

3 IBOI, Index Bruto Overheidsinvesteringen, dit is de index van de gemiddelde prijsontwikkeling van de bruto investeringen van de collectieve sector, wordt gebruikt voor het indexeren van prijzen in overeenkomsten en gepubliceerd in de Nationale rekeningen.

Gemeentebelastingen en tarieven
Jaarlijks ontvangt de gemeente Amsterdam inkomsten uit belastingen, tarieven en leges. Deze lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten. De OZB (onroerende zaakbelastingen) levert daarbinnen veruit de grootste bijdrage aan de algemene middelen. Voor deze belasting is het beleid dat een daling of stijging van de heffingsgrondslag gecompenseerd wordt met een aanpassing van het tarief. Correcte vastlegging van de heffingsgrondslagen in basisregistraties is daarom cruciaal. Afgelopen jaren is hierin geïnvesteerd. Een verslechtering van de economische situatie kan leiden tot het risico dat het maatschappelijk draagvlak onder het beleid van heffingsgrondslagcompensatie in het tarief onder druk komt te staan. Naast de OZB leveren de opbrengsten uit toeristenbelasting een steeds groter wordende bijdrage aan de algemene middelen. Hiervoor bestaat een risico dat door een verslechtering van de economische situatie en/of een plotseling teruglopende populariteit van Amsterdam als vakantiebestemming, het aantal overnachtingen vermindert en dus ook de opbrengsten uit toeristenbelasting dalen. Andere risico's zijn de toename van wanbetaling van belastingen en een groeiend beroep op de kwijtscheldingsregelingen. Afgelopen jaar hebben deze risico's zich niet voorgedaan.

Deelnemingen
Het gemeentelijk aandelenbezit moet op de balans op basis van historische verkrijgingprijs worden gewaardeerd, tenzij de marktwaarde langdurig onder die prijs ligt. In het laatste geval moet worden afgewaardeerd. Jaarlijks beoordelen we de boekwaarde van de deelnemingen voor het opmaken van de jaarrekening en indien nodig waarderen we een deelneming af. Als er aanleiding voor is, wijzigen we ook tussentijds de boekwaarde. Bij de meeste deelnemingen beschouwen we het risico van (verplichte) afwaardering als gering. Toch bevat de deelnemingenportefeuille een aantal deelnemingen waarbij het risico van afwaardering aanwezig is. Het algemene risico op afwaardering van de boekwaarde van de deelnemingen is meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.
Een ander risico is dat dividenden lager uitvallen dan begroot. De gemeente heeft als bestendige gedragslijn om behoedzaam te begroten. Het risico is daarmee beperkt. Toch is er een kans dat de dividenden voor een aantal deelnemingen lager uitvallen. Met deze risico's hebben we in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit rekening gehouden.

Overige partijen waarbij de gemeente belanghebbende is
Behalve via deelnemingen, werkt de gemeente met een groot aantal private organisaties in diverse andere vormen samen om haar doelstellingen te realiseren. Denk aan samenwerkingsverbanden met publieke instellingen (gemeenschappelijke regelingen), woningcorporaties, scholen en zorginstellingen. Ervaringen in de laatste jaren leren dat, als deze organisaties in de problemen komen, zij soms een beroep doen op gemeentelijke financiële steun. Ook al is dat naar de letter niet altijd afdwingbaar, toch ziet de gemeente zich dan soms gedwongen bij te springen om een ongestoorde voortgang van de dienstverlening te waarborgen.

Financiering
De gemeente financiert een deel van haar bezit met schuld. De externe financieringsmiddelen zijn in 2017 gestegen met € 330 miljoen naar € 4.184 miljoen.
Er zijn verschillende invalshoeken om schuld en de beheersbaarheid ervan te beoordelen waarbij financiële kengetallen een rol spelen. Van deze kengetallen worden de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio in paragraaf 4.2 Financiering nader toegelicht. Vanuit de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn de kengetallen kasgeldlimiet en renterisiconorm verplicht. Voor 2017 liggen de financiën van de gemeente Amsterdam binnen de normering die deze kengetallen geven. Zie voor de kengetallen hieronder sub-paragraaf 4.7.5 definitie en toelichting kengetallen.

Belangrijke risico's die de financieringsfunctie van de gemeente (kunnen) beïnvloeden zijn het renterisico en het beschikbaarheidsrisico van financiering.

Het renterisico treedt op over de omvang van de nog aan te trekken schuld. Dit is het verschil tussen de externe financieringsbehoefte en de al aangegane schulden. Het risico is dat de uiteindelijk te betalen rente hoger is dan begroot. Sinds het opstellen van de nota Herziening rentestelsel in 2015 worden mogelijk negatieve gevolgen van een rentestijging opgevangen met een renterisicobuffer. De rente is de afgelopen jaren gedaald. De renterisicobuffer bedraagt voor 2017 1%.

Het beschikbaarheidsrisico van financiering treedt op wanneer een krapte aan beschikbare middelen op de kapitaalmarkt bestaat, of wanneer partijen niet meer bereid zijn de gemeente geld te lenen. Er zijn twee sectorbanken die specifiek zijn opgericht voor het financieren van lokale overheden. Daarnaast is Amsterdam aangesloten bij het obligatieprogramma voor Nederlandse gemeenten van de BNG Bank. Dit geeft Nederlandse gemeenten rechtstreeks toegang tot de Europese kapitaalmarkt via het uitgeven van obligaties. Een obligatie is een lening met gestandaardiseerde voorwaarden. Het beschikbaarheidsrisico wordt op dit moment als beperkt geschat.

Leningen en garanties
De verstrekte leningen bedragen eind 2017 € 257 miljoen. Ten opzichte van 2016 is dit een vermindering van € 238 miljoen. Dit is vooral veroorzaakt door de vervroegde aflossing van de reguliere lening aan AEB Amsterdam. 57% van de totale hoofdsom aan leningen die de gemeente in 2016 had uitstaan, heeft een verhoogd risicoprofiel. Deze leningen betreffen AEB, Nemo, AIF, Duurzaamheidsfonds en Schuldsaneringsleningen. Daarbij is er een sterke concentratie door het aandeel van 42% van AEB in de totale hoofdsom van de leningenportefeuille van de gemeente.

Per jaareinde 2017 zijn voor € 10.571 miljoen aan garanties verstrekt, zie balans. Het totaalbedrag is in 2017 gedaald met € 303 miljoen. De afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de verlaging van de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De uitstaande garanties hebben -op een beperkte garantie voor startende ondernemers na- een laag tot gemiddeld risicoprofiel.
Meer informatie over leningen en garanties met een gemiddeld en verhoogd risicoprofiel staat in de Financieringsparagraaf.

4.7.5 Definitie en toelichting kengetallen

Kengetallen kunnen vooral in onderlinge samenhang informatie geven. Van belang is te kijken naar ontwikkelingen en trends over een langere periode, evenals naar het onderliggende risicoprofiel. Op basis van de cijfers bij het Jaarverslag 2017 kunnen we concluderen dat de gemeente in 2017 aan de gestelde normen voldoet. Voor een kwalitatieve analyse is een lange tijdreeks nodig. Deze volgt bij de Begroting 2019.
De structurele exploitatieruimte neemt licht toe bij een geringe daling in de solvabiliteit en een wat forsere stijging van de schuldquotes. Dit beeld is in overeenstemming met een wat ruimer bestedingsbeeld in het afgelopen jaar ten opzichte van voorgaande jaren. Dit leidt tot een lichte verslechtering in deze ratio's. De versterking van het weerstandsvermogen is het gevolg van een daling van een aantal financiële risico's. Bij elkaar genomen duidt het op dit moment op een houdbaar en gezond financieel beeld van de gemeente Amsterdam.

Financiële kengetallen

Kengetallen	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Jaarrekening 2017
Weerstandsvermogen	1,33	1,35	1,41
Netto schuldquote	63%	104%	74%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	54%	94%	69%
Solvabiliteit	61%	55%	60%
Structurele exploitatieruimte	2,6%	-1,7%	2,9%
Grondexploitatie	-6,5%	-7%	-9,6%
Belastingcapaciteit	0,84	0,89	0,81

Netto Schuldquote
De netto schuldquote wordt berekend door de netto schuld conform BBV te delen door het begrotingstotaal. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën wordt een schuld lager dan 100% van het begrotingstotaal als voldoende bestempeld en een schuld hoger dan 130% van het begrotingstotaal als onvoldoende. De netto schuldquote van de gemeente Amsterdam voor 2017 is met 74% volgens de VNG-norm voldoende.

Solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën bestempelt een solvabiliteitsratio hoger dan 30% als voldoende en lager dan 20% als onvoldoende. De solvabiliteitratio van de gemeente Amsterdam voor 2017 is met 60% volgens de VNG-norm voldoende.

Structurele exploitatieruimte
De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten waarbij rekening gehouden moet worden met beperkingen en verruimingen van de exploitatie door toevoeging en onttrekking aan reserves[4]. De maatstaf geeft aan welke ruimte de gemeente heeft om haar lasten te dragen. Het percentage geeft aan hoeveel de lasten nog kunnen stijgen dan wel de baten kunnen dalen, voordat de gemeente de lasten niet meer volledig kan dragen. Er is geen VNG-norm voor het niveau van dit kengetal, maar een negatief percentage geeft aan dat de begroting of jaarrekening niet sluit. De structurele exploitatieruimte is met 2,9% positief en in 2017 licht gestegen ten opzichte van 2016.

Grondexploitatie
Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) en Bouwgronden in exploitatie (BIE)[5] in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG-norm voor de hoogte van deze ratio. In de regel geldt: hoe lager de ratio des te minder investeringen in grondexploitaties er hoeven te worden terugverdiend en daarmee hoe lager het financiële risico voor de gemeente. De gemeente Amsterdam heeft zelfs een negatief percentage, omdat er in de lopende grondexploitaties meer opbrengsten dan kosten zijn geboekt. Hierdoor is de stand van de balanspost Bouwgronden in exploitatie (BIE) negatief en daarmee dit kengetal ook. De verdere daling van het percentage de komende jaren wordt veroorzaakt door geprognosticeerde positieve jaarlijkse kasstromen in de grondexploitaties en een toename van de voorzieningen die worden gevormd om grote voorinvesteringen zoals het landmaken IJburg te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt bepaald aan de hand van de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden voor OZB, rioolheffing en reinigingsheffing ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in Amsterdam zijn met € 22 gedaald van € 608 in 2016 naar € 586 in 2017. De gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in Nederland zijn in 2017 ten opzichte van 2016 nagenoeg gelijk gebleven met € 723. Dit betekent dat daar waar we in 2016 16% onder het landelijk gemiddelde zaten qua lastendruk, we in 2017 inmiddels 19% onder het landelijk gemiddelde zitten. Amsterdam heeft dus een gunstige belastingdruk voor inwoners.

4 Het saldo van de geraamde structurele baten en lasten minus het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. De structurele exploitatieruimte is de som van deze saldi gedeeld door de totale geraamde baten.

5 Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) betreft gronden die door de gemeente veelal anticiperend of strategisch aangekocht zijn op basis van de verwachting dat de grond (op termijn) volgens de aanwezige visies zal worden ontwikkeld. Een vastgesteld plan inclusief grondexploitatie is dan nog niet aanwezig. Binnen de Amsterdamse systematiek wordt geen gebruik gemaakt van het begrip NIEGG. 'Bouwgrond in exploitatie (BIE)' betreft een (door de raad vastgestelde) grondexploitatie in uitvoering.

5

5

Overige paragrafen

5.1	Voortgang besparingsopgaven en bestuursopdrachten	561
5.2	Stedelijk Mobiliteitsfonds	567
5.3	Duurzaamheid	573
5.4	Investeringsparagraaf	580
5.5	Rekening ISV	587
5.6	Subsidies	592
5.7	Voortgang van de aanbevelingen van rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer	595

5.1 Voortgang besparingsopgaven en bestuursopdrachten

We moeten de besparingsopgaven halen om onze meerjarenbegroting sluitend te houden. We houden een bezuinigingsmonitor bij om de status van de besparingen bij te houden. Deze bezuinigingsmonitor gaat over de nog openstaande bezuinigingsmaatregelen na de Najaarsnota 2017. We maken onderscheid in de volgende bezuinigingsoperaties:

- Inzet op Herstel 1
- 1 Stad 1 Opgave
- Bestuursopdrachten

In paragraaf 1 beschrijven we de voortgang per besparingsopgave voor 2017. In paragraaf 2 gaan we vervolgens uitgebreider in op de voortgang van de besparingsopgave Inzet op Herstel 1. Paragraaf 3 laat zien hoe het ervoor staat met de bezuinigingsoperatie 1 Stad 1 Opgave en paragraaf 4 gaat over de bestuursopdrachten. Tenslotte beschrijven we in de laatste paragraaf de gemaakte frictiekosten in 2017.

De ingevulde bezuinigingsmonitor, met meer informatie per bezuinigingsmaatregel, staat in de bijlage Bezuinigingsmonitor.

5.1.1 Totaaloverzicht besparingsopgaven

In onderstaande tabel staat de financiële opgave per bezuinigingsoperatie. De totale taakstelling voor 2017 is € 119 miljoen.

Tabel 1. Besparingsopgave 2017

bedragen x € 1 miljoen	**Taakstelling 2017**	**Realisatie 2017**
Inzet op Herstel 1	5,7	5,7
1 Stad 1 Opgave	18,3	16,9[1]
Bestuursopdracht Inkoop	50,0	50,0
Bestuursopdracht Slagvaardige overheid	45,0	43,4
Totaal	**119,0**	**116,0**

In de volgende alinea's gaan we verder in op de verschillende bezuinigingsoperaties. Daarnaast is er meer informatie per maatregel in de bijlage Bezuinigingsmonitor.

5.1.2 Inzet op Herstel 1

De besparingsopgave Inzet op Herstel 1 komt voort uit het coalitieakkoord 2010-2014. Van deze besparingsopgave loopt alleen de aanvullende maatregel voor ICT centraal in 2017 nog door. Deze maatregel is gecombineerd met de bestuursopdracht Slagvaardige overheid.

Het programma ICT Centraal zet de gemeentelijke ICT van decentrale omgevingen over naar één gemeentelijke ICT-infrastructuur met één beheerorganisatie. We hebben de beoogde resultaten van het programma ICT Centraal behaald. Er zijn 18.000 werkplekken overgezet, decentrale datacenters afgebouwd, twee centrale datacenters ingericht en 94 decentrale ICT-medewerkers ondergebracht bij het organisatieonderdeel ICT. De aanvullende maatregel voor 2017 bedroeg € 5,7 miljoen. Hiervan hebben we € 3,5 miljoen in voorgaande jaren structureel behaald. Het programma ICT Centraal is in 2017 afgerond en het resterende deel van € 2,2 miljoen is gehaald (volgens de herijkte businesscase).

1 Eind 2017 is € 16,9 miljoen structureel behaald. Daarnaast is € 0,2 miljoen incidenteel opgelost.

5.1.3 1 Stad 1 Opgave

De financiële besparing bij 1 Stad 1 Opgave is het resultaat van verschillende efficiency-maatregelen vanuit de 1 Stad gedachte. Veel maatregelen zijn afgerond. In 2017 stonden nog twee maatregelen open voor in totaal € 18,3 miljoen.

Maatregel 1 + 4 – Sociaal Domein
Deze maatregel betreft een bezuiniging van € 2 miljoen op het sportdomein. In 2014 en 2015 is € 0,3 miljoen verwerkt in de begroting. Het resterende bedrag van € 1,7 miljoen maakt deel uit van de herinrichting sport. Deze taakstelling behaalden we onder andere door de personeelsbezetting te verbeteren, personeel efficiënter in te zetten, de verhuur van sportaccommodaties efficiënter te organiseren en gezamenlijk in te kopen. De taakstelling is structureel behaald, behalve een overschrijding op personeelslasten van € 0,9 miljoen. In 2017 mocht er een overschrijding van maximaal € 1,1 miljoen op de personeelsbegroting zijn. Dit is volgens het collegebesluit over de herinrichting sport.

Maatregel 5 + 6 – Ruimtelijke ordening
Met deze maatregel willen we werkprocessen in de ruimtelijke sector slimmer inrichten en verantwoordelijkheden duidelijker benoemen. Hiermee gebruiken we de aanwezige kennis en kunde beter. Daarnaast gaan we vraaggericht werken tegen minder kosten. De taakstelling voor 2017 bedroeg € 16,3 miljoen. Hiervan hebben we € 13,6 miljoen vanaf 2014 structureel behaald. Het resterende aandeel van de stadsdelen (€ 2,7 miljoen) ging per 1 januari 2015 over naar de centrale stad. Dit werd in 2015 en 2016 volgens afspraak ten laste van de reserve frictiekosten gebracht. In 2017 is structureel € 1,3 miljoen en incidenteel € 0,2 miljoen opgelost. Hiermee is de taakstelling voor 2017 gedeeltelijk behaald.

5.1.4 Bestuursopdrachten

De bestuursopdrachten komen vanuit het huidige coalitieakkoord en moeten een besparing opleveren van € 50 miljoen in 2017.

Bestuursopdracht inkoop
De bestuursopdracht inkoop is afgerond en verwerkt in de decentrale budgetten. De in 2017 te realiseren inkoopbesparing bedroeg € 50 miljoen. Hiervan behaalden we € 46,7 miljoen door de materiële budgetten te verlagen. Deze verlaging van de budgetten bestaat uit twee onderdelen. De generieke taakstelling, door het schaven van budgetten, levert € 25,7 miljoen op en de specifieke maatregelen op een aantal inkooppakketten levert € 21 miljoen op. Bij de Voorjaarsnota 2017 is het voorstel van het college van B en W overgenomen:

- de nog niet ingeboekte taakstelling op inkoop dekken uit de algemene middelen (€ 1,4 miljoen in 2017, € 1,5 miljoen in 2018, € 1 miljoen in 2019 en € 0,7 miljoen vanaf 2020).
- voor 2017 en 2018 het bestaande beleid niet wijzigen en de ingeboekte inkooptaakstellingen als verwerkt in de begroting en daarmee als decentrale budgetten beschouwen.

Bestuursopdracht Slagvaardige overheid
Het doel van de bestuursopdracht Slagvaardige overheid is slimmer samenwerken en daarmee meer (maatschappelijk) rendement behalen met minder of gelijkblijvende middelen. Het college zet in op een flexibele en slagvaardige overheid die snel kan inspelen op veranderingen in de samenleving. Dat betekent meer particulier initiatief gebruiken en maatwerk kunnen bieden. En vertrouwen op de kracht van Amsterdammers. Op een andere manier samenwerken met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties heeft gevolgen voor onze organisatie. Het college zet ook in op kostenbesparingen in bepaalde domeinen, waarin we anders werken concreet vormgeven. Hieronder staat per domein de voortgang van de bestuursopdracht Slagvaardige overheid. Meer informatie per domein staat in de bijlage Bezuinigingsmonitor.

bedragen x € 1 miljoen	**Taakstelling 2017**	**Realisatie 2017**
Communicatie	2,9	2,9
Ingroei	2,1	2,1
Juridische zaken	5,0	4,3
Financiën	2,0	2,0
Ingroei	4,0	4,0
Kwaliteitsimpuls	-1,0	-0,5
Dienstverlening	3,4	2,8
Stadsbank van Lening	1,1	1,1
Ingroei	0,5	0,5
Toezicht en handhaving	1,6	0,8
Ingroei	0,4	0,4
Stadsdelen – uitgaven	2,5	2,5
Stadsdelen – beleid	7,5	7,5
SWOR	2,2	3,3
Ingroei	10,8	9,7
Totaal	**45**	**43,4**

1. Communicatie
De besparing van € 2,9 miljoen in 2017 haalden we met de beschreven maatregelen. Zo brachten we het aantal edities van de Gemeentekrant terug, standaardiseerden we het aanbod en werkten we meer op tarief.

2. Juridische zaken
De besparing bedraagt € 5 miljoen in 2017, en bestaat uit vier maatregelen.

- een efficiencytaakstelling voor bezwaar en beroep. Deze taakstelling halen we voor 63,5% (ongeveer € 0,96 miljoen).
- een batentaakstelling. Met werken op bezetting haalden we deze voor 98% (ongeveer € 1,57 miljoen).
- besparing op juridische inhuur. We behaalden dit in 2017 via een verrekening over alle organisatieonderdelen (€ 1,55 miljoen).
- de aparte efficiencymaatregel voor enkele afdelingen. Daarmee haalden we ongeveer 75% (ongeveer € 0,25 miljoen).

In totaal haalden we de taakstelling Slagvaardige overheid bij juridische zaken in 2017 voor € 4,3 miljoen.

3. Financiën
De taakstelling van € 2 miljoen is in 2017 ingeboekt op het salarisbudget. Vanwege de reorganisatie is er al een tijdje een vacaturestop bij de afdeling Financiën. We huren extern in om alsnog de gewenste dienstverlening te kunnen bieden. De taakstelling is behaald, maar voor de onvermijdelijke frictiekosten uit de reorganisatie (externe inhuur) doen we een beroep op de frictiekostenreserve (€ 1,8 miljoen). Door de verschuiving van de reorganisatie naar 1 mei 2018 is € 0,5 miljoen van de kwaliteitsimpuls voor innovatie en opleidingstraject naar 2018 verschoven.

4a. Dienstverlening
De oorspronkelijke besparing bij Dienstverlening bedraagt € 3,4 miljoen in 2017. Hiervan hadden we € 0,8 miljoen al behaald. Daarnaast is € 0,3 miljoen niet te behalen vanwege landelijke wetgeving. Van de resterende € 2,3 miljoen behaalden we € 1,3 miljoen in 2017. Een besparing van € 0,7 miljoen is afhankelijk van de invoer van een nieuw systeem dat is uitgesteld. Daardoor blijft er nu nog een te behalen besparing van € 0,3 miljoen over.

4b. Stadsbank van lening
De besparing van € 1,6 miljoen in 2017 is ingeboekt. Op 1 maart 2017 is de reorganisatie uitgevoerd. Die kwam voort uit de maatregelen Slagvaardige overheid. Ook vervulden we de vacatures voor enkele nieuwe functies met interne kandidaten. Momenteel voeren we efficiency-maatregelen uit om de ingeboekte besparingen te halen. De reorganisatie startte twee maanden later dan gepland. Daardoor behalen we de besparing ook twee maanden later.

5. Toezicht en handhaving
De besparing bij Toezicht en handhaving bedraagt voor 2017 in totaal € 2,0 miljoen. De besparing bestaat uit meerdere deelmaatregelen, waarvan alle mijlpalen zijn gehaald. Behalve de maatregel bestuurlijke boete hebben we de taakstelling behaald. Van de € 0,9 miljoen voor de maatregel bestuurlijke boete behaalden we in 2017 € 0,1 miljoen. Het percentage uitval en niet invorderbaar bleek hoger te liggen dan we bij aanvang van de maatregel dachten. In 2018 onderzoeken we welke maatregelen we kunnen nemen om deze percentages te verlagen.

6a. Stadsdelen – uitgaven
De besparing bedraagt € 2,5 miljoen en is behaald doordat de bedragen taakstellend zijn ingeboekt.

6b. Stadsdelen – beleid
De besparing bedraagt € 7,5 miljoen en is behaald doordat de bedragen taakstellend zijn ingeboekt.

7. SWOR
Op 18 maart 2018 heeft het college een definitief besluit genomen over het Reorganisatieplan Slagvaardig Werken in de openbare ruimte (SWOR). Dit leidt tot de oprichting van het organisatieonderdeel Stadswerken (verantwoordelijk voor het dagelijks beheer in de openbare ruimte) en het centraliseren van taken op het gebied van assetmanagement en grootonderhoudsprojecten bij de afdeling Verkeer en Openbare Ruimte. Op deze manier kan de structurele besparing per 2022 worden behaald. Tot en met 2021 is er ingroeibudget beschikbaar om de besparingsmaatregelen en nieuwe werkwijze te kunnen implementeren.

5.1.5 Frictiekosten

Frictiekosten zijn éénmalige kosten die we maken om structurele besparingen te behalen. Van de organisatieonderdelen verwachten we dat zij zo veel mogelijk zelf dekking vinden voor frictiekosten. Als dat niet lukt, kunnen zij een beroep doen op de reserve frictiekosten. Een bijstelling van de onttrekking aan de frictiekostenreserve wordt op begrotingsbasis via de voor- en najaarsnota's voorgelegd. De definitieve hoogte van de onttrekking wordt bij het jaarverslag bepaald.

Frictiekosten delen we in de volgende drie categorieën in:
1. Kosten die samengaan met personeelsafname: boventalligheid en daarmee samenhangende talent- en mobiliteitsontwikkeling en (om)scholingskosten;
2. Kosten vanwege vernieuwingen bij de bedrijfsvoering met een rendabele grondslag;
3. Randvoorwaardelijke algemene proceskosten.

Het afgelopen jaar dienden organisatieonderdelen voor in totaal € 15 miljoen aan aanvragen in om aan de reserve frictiekosten te onttrekken. In totaal maakten zij voor € 8,3 miljoen aan kosten. Alleen de kosten die niet gedekt kunnen worden door het resultaat van het desbetreffende organisatieonderdeel, komen in aanmerking voor onttrekking aan de reserve frictiekosten. Hierdoor komt het totaal aan kosten op € 6,7 miljoen.

Tabel 2. Frictiekosten 2017

bedragen x € 1 miljoen	Taakstelling 2017	Realisatie 2017
Bestuursopdracht slagvaardige overheid: Dienstverlening	0,9	1,0
Bestuursopdracht slagvaardige overheid: Financiën	2,4	1,8
Dienstverlening: Businesscase postkanaal	0,9	0,9
Dienstverlening: herijking kostprijsmodel leges	0,2	0,3
Maatregelen 1 + 6 – ruimtelijke ordening	1,4	1,2
Openbare ruimte, groen en reiniging	1,5	1,5
Totaal	**7,3**	**6,7**

Toelichting op de frictiekosten 2017

Bestuursopdracht slagvaardige overheid: Dienstverlening
Het vernieuwde dienstverleningsconcept omvat functies die de stadsdelen en organisatieonderdelen uitvoeren en geldt voor alle klantcontactkanalen: stadsloketten, telefonie en online. Het gaat vooral om inhuurkosten voor projecten. Op 29 maart 2017 stemde het college van B en W in met maximaal € 0,9 miljoen aan frictiekosten voor het behalen van de opgave in het domein Dienstverlening. In werkelijkheid zijn deze kosten overschreden met € 0,1 miljoen extra aan frictiekosten. Dit meldden we al als onzekerheid in de Najaarsnota 2017.

Bestuursopdracht slagvaardige overheid: Financiën
Vanuit het organisatieonderdeel Financiën wordt een extra bijdrage geleverd vanuit alle disciplines om uniforme financieel-administratieve processen in 2017 in de organisatie te regelen. Ook bereidde Financiën in 2017 de overgang naar de nieuwe organisatie voor, met kosten voor mobiliteit, coaching en begeleiding. In totaal is een onttrekking van € 2,4 miljoen toegekend bij de Voorjaarsnota 2017. Aan het eind van 2017 blijkt dat er in totaal € 1,8 miljoen aan frictiekosten waren.

Dienstverlening: Businesscase postkanaal
Bij het vaststellen van de businesscase in 2016 is voor de Begroting 2017 een bedrag € 0,9 miljoen toegestaan. In 2017 bleven de frictiekosten binnen dit bedrag.

Dienstverlening: Herijking kostprijsmodel leges
Bij het vaststellen van de Najaarsnota 2016 is € 0,2 miljoen toegezegd voor kosten herijking kostprijsmodel leges. De werkelijke kosten voor externe inhuur bedraagt € 0,3 miljoen. Ze zijn daarmee € 0,1 miljoen hoger dan de oorspronkelijke aanvraag. Dit hebben we bij de Najaarsnota 2017 als onzekerheid gemeld.

Maatregelen 1 + 6 - Ruimtelijke ordening
De taakstelling van € 2,4 miljoen is voor € 1,0 miljoen behaald. De resterende € 1,4 miljoen vallen onder frictiekosten. Deze kunnen we voor een deel dekken vanuit het resultaat van het organisatieonderdeel (€ 0,2 miljoen). Voor € 1,2 miljoen wordt een beroep gedaan op de frictiekostenreserve.

Openbare Ruimte, groen en reiniging
Er zijn frictiekosten gemaakt voor het uniformeren en centraliseren van de regie- en assetmanagementtaken, het zelf beter presteren op de domeinen reiniging, gladheidsbestrijding en civiele constructies. De hoogte van de kosten is € 1,5 miljoen. Dit zijn vooral uren van interne medewerkers en kosten voor inhuur van medewerkers. Voor dit bedrag wordt een beroep gedaan op de reserve frictiekosten, omdat er geen dekking is binnen het resultaat van dit organisatieonderdeel.

Verloop frictiekostenreserve
In voorgaande P&C-producten is voor het jaar 2017 al besloten tot een dotatie van € 9,6 miljoen en een onttrekking van € 15,9 miljoen aan de reserve frictiekosten. Aanvullend is bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2017 amendement 928 'Aanvullende inzet Aanvalsplan Schoon' ingediend. Dat stelt voor € 1 miljoen toe te voegen aan het budget Aanvalsplan Schoon in 2017 en hiervoor de frictiekostenreserve als dekking te gebruiken. De verwerking van dit amendement geeft een extra aanpassing van de frictiekostenreserve.

Door het positieve rekeningresultaat hebben we besloten om de € 6,7 miljoen gemaakte frictiekosten in het jaar 2017 niet te onttrekken uit de reserve frictiekosten. Deze frictiekosten zijn verwerkt in het huidige rekeningresultaat.

Tabel 3. Verloop frictiekostenreserve

bedragen x € 1 miljoen	
Saldo Jaarverslag 2016	**37,7**
Dotaties volgens besluitvorming voorgaande P&C-producten	9,6
Onttrekkingen volgens besluitvorming voorgaande P&C-producten	-1,8
Amendement 928 ingediend bij Voorjaarsnota 2017	-1,0
Besluitvorming Jaarverslag 2016	-14,1
Saldo Jaarverslag 2017	**30,4**

5.2 Stedelijk Mobiliteitsfonds

Met het vaststellen van de Voorjaarsnota 2016 is gekozen voor één stedelijk mobiliteitsfonds (SMF). Investeringen die ten laste komen van het SMF moeten voldoen aan de hiervoor geldende spelregels zoals die staan in de verordening op het SMF. In deze verordening is ook geregeld dat parkeeropbrengsten die niet worden gebruikt in het lopende jaar, dat die óf doorschuiven naar het volgende jaar, óf vrijvallen binnen het fonds. In de Voorjaarsnota 2017 is ook het jaar 2017 van het SMF geactualiseerd.

Structuur van het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)
Het samenvoegen van de fondsen was en is een ingrijpende gebeurtenis binnen het gehele financiële stelsel. Het is daarom nog niet mogelijk om het totaal aan parkeeropbrengsten in te zetten volgens de nieuwe spelregels. Daarom is een tijdelijk parkeerfonds ingesteld waarin alle gerespecteerde uitgaven zijn opgenomen die niet passen binnen de nieuwe kaders van het samengevoegde fonds. Deze tijdelijke reserve kan worden afgebouwd zodra er meer zicht is op het volledige financiële stelsel. Hiertoe heeft ook de gemeenteraad via motie 989.16 opgeroepen. Op dit moment kan deze reserve nog niet worden opgeheven.
Naast het tijdelijk parkeerfonds worden van de netto opbrengsten eerst de structurele lasten afgehaald om daarna het restant van de parkeeropbrengsten te doteren aan de reserve van het fonds. Dit omdat het vanuit financiële netheid het wenselijk is dat structurele uitgaven niet uit een reserve worden gedekt. Het fonds bestaat dus uit een reserve (tijdelijk twee) en een afgeschermd deel in de exploitatie.

Exploitatiedeel Stedelijk Mobiliteitsfonds
Onderstaande tabel presenteert het afgeschermde deel binnen de exploitatie voor het SMF:

bedragen x € 1.000 **Stedelijk Mobiliteitsfonds Exploitatie**	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**	**Verschil**
Bruto Parkeeropbrengsten	196.000	205.197	9.197
Kosten voor inning en handhaving	34.800	30.667	-4.133
Netto parkeeropbrengsten	161.200	174.530	13.330
Structurele lasten	56.395	53.726	-2.688
Dotatie aan reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds	77.168	90.705	13.537
Dotatie aan reserve Tijdelijk Parkeerfonds	27.637	27.637	0

Inkomsten en uitvoeringskosten
De omvang van het SMF wordt bepaald door de inkomsten van het straatparkeren, de kosten om deze te innen en de afdracht aan de algemene middelen. De inkomsten van het straatparkeren zijn in 2017 gestegen tot € 205,2 miljoen waar € 196 miljoen was begroot. De opbrengsten waren in 2016 nog € 199,2 miljoen bij de jaarrekening. De belangrijkste redenen voor de afwijking ten opzichte van de begroting zijn het niet opgetreden effect van de lagere naheffingsaanslagen (€ 3,2 miljoen), de toegenomen bezoekersaantallen (€ 4,5 miljoen) en effectievere parkeerhandhaving (€ 1,5 miljoen.

De uitvoeringskosten bedroegen € 30,7 miljoen. Dat is € 4,1 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste verklaringen voor de lagere uitgaven zijn:
- Vertraging bij de aanschaf van een nieuw vergunningensysteem (€ 2,0 miljoen).
- De dienstverlening door derden en bankkosten vallen lager uit na onderhandeling met deze partijen (€ 1,7 miljoen).
- Geen uitgaven kapitaallasten door vertraging in de aanbesteding voor betaalterminals in betaalautomaten (€ 0,7 miljoen). De betaalterminals worden in 2018 vervangen.

Per saldo wordt hiermee de voeding voor het Stedelijk Mobiliteitsfonds (de netto parkeerinkomsten) € 13,3 miljoen hoger dan in de begroting was verwacht.

Structurele lasten

De structurele lasten bestaan uit kosten voor exploitatie, beheer en onderhoud van parkeervoorzieningen, zowel voor fiets als auto, en activiteiten zoals de veren die geen einddatum hebben. Hieronder wordt een overzicht gepresenteerd.

bedragen in € **Structurele lasten**	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**	**Verschil**
Afdrachten algemene dienst stadsdelen	24.693.005	24.693.005	0
Afdrachten algemene dienst stedelijk	17.955.197	17.955.197	0
Afdrachten in het kader van SWOR	1.852.000	1.852.000	0
Reservering taakstellingen binnen scope	412.901	376.787	-36.114
Kosten fondsbeheer	150.000	150.000	0
Parkeergarages en P+R	6.782.797	4.650.937	-2.131.860
Veren	872.000	872.000	0
Milieuzone	400.000	400.000	0
Fietsstallingen en Fietsdepot	3.277.000	2.776.675	-500.325
Totaal	**56.394.900**	**53.726.601**	**-2.668.299**

De structurele lasten zijn over het algemeen conform begroting gerealiseerd. De lasten van de parkeergarages blijven achter, vanwege vertraging bij de realisatie van een aantal nieuwe garages in West (€ 1,3 miljoen) en lagere exploitatielasten van garages in de overige stadsdelen (€ 0,7 miljoen) en P+R (€ 0,2 miljoen). De exploitatie van de Fietspunten en het Fietsdepot heeft tot een onderschrijding geleid vanwege ontvangen inkomsten voortkomende uit voorgaande jaren.

De reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF)

Hieronder wordt het verloop van de reserve SMF gepresenteerd:

bedragen in € **Stedelijk Mobiliteitsfonds Reserve**	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**
Beginstand	182.385.438	182.385.438
Vrijval	-	-
Dotatie parkeerinkomsten	77.167.971	90.705.092
Onttrekking bestedingen:	121.832.737	71.361.048*
- Gebiedsgericht	38.986.604	23.358.873
- Stedelijke programma's	82.846.133	48.002.176
Eindstand	**137.720.672**	**201.729.482**

* inclusief verrekening onderbesteding van de structurele lasten.

In plaats van een afname zoals begroot valt op dat de reserve juist is gegroeid. Dit heeft de volgende oorzaken:

- de hogere netto parkeerinkomsten zijn gedoteerd aan de reserve;
- lagere uitgaven dan geraamd.

Dit laatste effect heeft veruit de grootste impact. 59% van de geraamde uitgaven is ook daadwerkelijk gerealiseerd, in 2016 was dit 54%. De onderstaande tabel geeft de uitputting per organisatieonderdeel weer.

bedragen x € 1 miljoen **Stedelijk Mobiliteitsfonds Reserve**	**Begroot**	**Realisatie**	**Uitputting**
Gebiedsgericht			
Centrum	13,8	7,3	52,9%
Noord	1,7	1,3	76,5%
Oost	2,7	1,5	55,6%
Zuidoost	0,1	0,1	100,0%
Zuid	8,3	6,6	79,5%
West	10,9	5,1	46,8%
Nieuw West	1,3	1,3	100,0%
Stedelijke programma's			
Verkeer & Openbare Ruimte	53,9	29,4	54,5%
Parkeren	7,0	3,4	48,6%
Metro en Tram	3,1	2,6	83,9%
Ruimte en Duurzaamheid	17,1	14,0	81,9%
Zuidas	1,0	0,1	10,0%
Onderwijs Jeugd en Zorg	0,7	0,6	85,7%

Gebiedsgericht

Bij de stadsdelen blijkt dat deze zijn gewend aan de nieuwe systematiek van het fonds (begroten op basis van kasritmes in plaats van budgetten). De stadsdelen die laag scoren, zoals Centrum, Oost en West hebben enkele grote meerjarige projecten waarbij in de voorbereiding of uitvoering vertraging is ontstaan. Bij Centrum komt een groot deel van de onderuitputting door het Waterlooplein en Nes en omgeving. Een uitgebreider participatietraject heeft geleid tot een langere voorbereidingsfase. In Noord is het project Kometensingel opgestart en dit wordt in 2018 afgerond in plaats van 2017. De lagere besteding in Oost komt met name door afspraken met woonbootbewoners voor de aanleg van een fietsverbinding. Ook zijn er bij enkele projecten tegenslagen gemeld bij de werkzaamheden voor kabels en leidingen. West heeft onderuitputting door projecten in de omgeving van het Bellamyplein en de entree van het Westerpark en bij Zuid is de afronding van het Stadionplein en omgeving een reden voor de onderuitputting; de creatie en het plaatsen van de kunstwerken kost meer tijd.

Stedelijke programma's

Verkeer en Openbare Ruimte

De onderuitputting bij Verkeer en Openbare Ruimte wordt veroorzaakt door de som van veel positieve en negatieve afwijkingen ten opzichte van de begroting. De belangrijkste zijn:

- Binnen de Uitvoeringsagenda Mobiliteit is de onderbesteding van € 0,8 miljoen voor € 0,5 miljoen veroorzaakt door bijdragen uit de Groengelden en Fonds Luchtkwaliteit voor de pilot City Trees Valkenburgerstraat en de Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek. Voor een bedrag van € 0,3 miljoen is de uitvoering van projecten doorgeschoven naar 2018 (fietsroute Haarlemmer Houttuinen en Touringcar Terminal Holendrecht).
- Als onderdeel van de Uitvoeringsagenda Mobiliteit worden vier intelligente kruispunten gebouwd. De ontwikkeling van deze innovatie loopt achter en wordt daarom gecombineerd met enkele landelijke projecten. Dit leidt tot een onderbesteding van € 0,6 miljoen.
- Bij de Munt is een deel van de uitgaven doorgeschoven naar 2018 (€ 1,0 miljoen) zoals de aanschaf van camera's.
- Het project derde spoor Magna Plaza en de inrichting van een 30 km-zone wordt toegevoegd aan het project De Nieuwe Zijde. Er is in 2017 een besluit genomen over het aanpassen van de rijrichting Nieuwe Zijde Noord. De verdere voorbereiding van Magna Plaza heeft in afwachting hiervan stil gelegen en de middelen (€ 0,9 miljoen) zijn in 2017 niet uitgegeven en worden doorgeschoven naar 2018
- Bij het programma Fiets is de verbouwing van de fietsenstalling De Pijp gestart en loopt door in 2018. Ook de stalling op het Weteringcircuit wordt in 2018 uitgevoerd. Voor de stalling Noord is wel de voorbereiding begonnen maar de uitvoering nog niet. De uitvoering

Spieringhornbrug is naar 2018 verschoven. Daarnaast blijft de investeringsbijdrage in nieuwe stallingen, zoals Zuidplein en Stationseiland, achter. Het fietspad onder de A10 over het Piet Kranenbergpad alsmede de fietsbrug over zijkanaal I hebben vertraging van enkele maanden opgelopen. In totaal leidt dit tot een onderbesteding van € 3,6 miljoen.

- Vanuit het Stedelijk Mobiliteitsfonds wordt een bijdrage geleverd aan meerdere projecten vanuit de Investeringsagenda OV. Een aantal projecten verloopt langzamer dan gedacht, onder meer door onderzoek naar zero emissie bussen en afstemming met de omgeving. In totaal schuift er voor € 0,8 miljoen door naar 2018.
- Het project om de bushaltes toegankelijk te maken is in 2017 afgerond. De uiteindelijke kosten vallen lager uit, doordat de risicoreservering voor onder andere het kappen en herplanten van bomen niet nodig was. Er vloeit € 0,7 miljoen terug naar het fonds.
- Pas laat in 2017 zijn belanghebbenden, inclusief de gemeenteraad van Diemen, akkoord gegaan met de openstelling van de Overdiemerweg. Daarom wordt pas in het eerste kwartaal van 2018 in Amsterdam een uitvoeringsbesluit bestuurlijk voorgelegd. Hierdoor is er een onderbesteding van € 2,2 miljoen.
- Het programma om de brom- en snorfietsen naar de rijbaan te verplaatsen is afhankelijk van de besluitvorming in de Tweede Kamer. Door deze dynamiek is er een vertraging in de uitvoering ontstaan en daardoor zijn de uitgaven lager dan geraamd (€ 3,7 miljoen). In 2018 en 2019 zal dit programma wel tot uitgaven leiden.
- Doordat het fase 3-besluit van Waterfront niet in 2017 is genomen vanwege de complexe omgevingsfactoren en projecten als het IJpleinveer, schuiven de middelen van € 1,7 miljoen door.
- De geluidschermen aan de Adelaarsweg worden in 2018 in plaats van 2017 geplaatst omdat het samenvoegen van dit project met andere projecten in de omgeving tot synergievoordelen leidt. De doorschuif van middelen is € 0,7 miljoen.
- De bestemmingsplanprocedure van het Leidseplein heeft voor vertraging gezorgd voor de fietsvoorziening Melkweg. Daarnaast is het deelproject Kleine Gartmanplantsoen inmiddels weliswaar aanbesteed, maar is de uitvoering eind 2017 nog niet gestart. Door deze vertraging schuift er € 1,2 miljoen door naar 2018.
- Voor Koers 2025 en Sprong over 't IJ is een reservering in het fonds opgenomen. De projecten zijn in 2017 opgestart, maar nog niet tot uitvoering gekomen. Om dit programma de komende jaren door te laten lopen moeten de middelen van € 1,7 miljoen doorschuiven naar 2018.

Parkeren

- De besteding van Parkeren betreft P+R en het Parkeerplan. Bij de uitbreiding van P+R wordt de onderschrijding verklaard doordat verschillende projecten inmiddels zijn gestart, maar pas in 2018/19 afgerond worden; onder andere alternatieve centrumcheck, uitbreiding signalering van vrij-vol-gesloten en verbetering communicatie (€ 0,9 miljoen). Veel van de overige projecten hangen samen met de uitbreidingsopgave P+R. De gemeente voert een uitgebreid onderzoek uit naar de actuele uitbreidingsbehoefte P+R. Op basis hiervan zal duidelijk worden in welke vorm en wanneer deze projecten verder gerealiseerd worden (€ 1,2 miljoen). Concrete uitbreidingen kunnen we nog niet noemen. Met één exploitant lopen wel onderhandelingen. Het geschikt maken van P4 Villa Arena zodat tegen het P+R-tarief kan worden geparkeerd is tegen geringe kosten gerealiseerd. Volledig uitrusten als volwaardige P+R locatie is echter niet realistisch en daarom blijft de besteding achter bij de begroting en valt € 0,3 miljoen vrij.
- Bij het Parkeerplan blijft de ingroei van het aantal gehuurde parkeerplekken voor vergunninghouders en langparkeerders achter bij de begroting omdat de beschikbare en geschikte parkeercapaciteit kleiner blijkt dan verwacht (€ 1,0 miljoen). Daarnaast is conform besluitvorming een deel van de vrijval voor € 0,85 miljoen gereserveerd voor het eenmalig afboeken van proces- en engineeringskosten van de Rokingarage.

Metro en Tram

Ook bij het onderdeel Metro en Tram is een aantal projecten doorgeschoven van 2017 naar 2018 zoals de versnellingsmaatregelen Heemstedestraat en het ophogen van tramhaltes. Voor € 0,5 miljoen wordt er doorgeschoven naar 2018.

Ruimte en Duurzaamheid
De besteding bij Ruimte en Duurzaamheid is bedoeld voor twee thema's, enerzijds de Groengelden en anderzijds de middelen voor Luchtkwaliteit. Van de Groengelden is circa 93% van het budget uitgegeven, het restant is verplicht en dat zal de komende jaren tot uitgaven leiden.
In het vastgestelde werkplan van het programma Luchtkwaliteit 2017 is uitgegaan van een begroting van € 12,1 miljoen. Hiervan is eind 2017 € 9,4 miljoen uitgegeven. Het programma Luchtkwaliteit bestaat voor een groot gedeelte uit innovatieve maatregelen, zoals het invoeren van een milieuzone voor brom- en snorfietsen. Het vooraf ramen van een dergelijke maatregel, die een meerjarige voorbereiding vergt, is in de praktijk moeilijk gebleken. De onderbesteding wordt met name veroorzaakt doordat:

- de eerste aanbestedingen van verkeersborden en kentekenherkenningscamera's zijn mislukt en opnieuw worden gestart in 2018;
- een aantal recent opgestarte projecten nog niet heeft geleid tot concrete en grote uitgaven (onder andere mobiele werktuigen en verschoning eigen wagenpark gemeente).

Zuidas
Bij de Zuidas zijn alle activiteiten die in gang worden gezet rond "Mobility as a Service" (MaaS) in Amsterdam in lijn met de ambitie van de Metropoolregio Amsterdam om een aantrekkelijke, bereikbare en leefbare stad te zijn. Het is een onderdeel van het actieprogramma Smart Mobility waarvan de middelen zijn verdeeld over 2017 en 2018. Er is een onderbesteding van € 0,8 miljoen in 2017. Dit schuift door naar 2018.

Onderwijs Jeugd en Zorg
Onderwijs Jeugd en Zorg voert het doelgroepenvervoer uit. Hier komt de onderbesteding van € 0,1 miljoen door een vertraging in de start van verschillende experimenten.

De bovenstaande analyse leidt ertoe dat we onderzoeken op welke manier we de uitputting van het fonds kunnen vergroten. Een mogelijke methode is het overprogrammeren van de besteding, waardoor planningsoptimisme en een weerbarstige omgeving kunnen worden opgevangen. De resultaten van dit onderzoek betrekken we bij de herijking van het Stedelijk Mobiliteitsfonds voor het nieuwe coalitieakkoord.

De reserve Tijdelijk Parkeerfonds (TPF)
Onderstaande tabel presenteert het verloop van het Tijdelijk Parkeerfonds.

bedragen in € **Reserve Tijdelijk Parkeerfonds**	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**
Beginstand	12.971.420	12.971.420
Dotatie parkeerinkomsten begroting	27.637.129	27.637.129
Wijziging Najaarsnota stadsdelen		
Onttrekking bestedingen:	40.608.549	30.904.170
- Gebiedsgericht	34.908.549	29.777.726
- Stedelijke programma's	5.700.000	1.126.444
Eindstand	**-**	**9.704.379**

Het uitputtingspercentage bij het Tijdelijk Parkeerfonds (TPF) is met 76% hoger dan bij het SMF.

bedragen x € 1 miljoen **Reserve Tijdelijk Parkeerfonds**	**Begroot**	**Realisatie**	**Uitputting**
Gebiedsgericht			
Centrum	6,2	6,2	100,0%
Noord	0,1	0,1	100,0%
Oost	8,7	5,9	67,8%
Zuidoost	0,1	0,1	100,0%
Zuid	12,0	11,9	99,1%
West	7,4	5,3	71,6%
Nieuw West	0,3	0,3	100,0%
Stedelijke programma's			
Wonen (Wijkaanpak)	5,7	1,1	19,8%

Zoals uit de bovenstaande tabel blijkt, is de uitputting van het TPF bij de stadsdelen in 2017 hoger dan in het stedelijk mobiliteitsfonds. De activiteiten die ten laste komen van dit fonds hebben een hoog routinematig karakter omdat het veelal gaat om onderhoud in de openbare ruimte. De twee stadsdelen Oost en West die behalve routinematige activiteiten ook programma's ten laste van het fonds brengen, zoals baggeren en groot onderhoud aan wijken en parken zoals het Oosterpark, hebben een lagere uitputting. Voor deze activiteiten geldt dat zij wel al zijn gestart, maar door vertraging nog niet afgerond en dat de middelen dus doorschuiven naar 2018.

De onderuitputting bij de wijkaanpak is 80%. Bij de Voorjaarsnota 2016 is het budget voor Ontwikkelbuurten gekoppeld aan andere budgetten van het college van B en W die ook ingezet worden voor het verbeteren van de openbare ruimte. Deze omschakeling betekent dat het budget nu wordt ingezet voor andere projecten en werkzaamheden dan eerder was voorzien. De besteding van het budget aan projecten uit het Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA) en de Werkbrigade vragen extra voorbereiding. Daarom wordt € 4,6 miljoen doorgeschoven naar 2018.

Portefeuillehouder: wethouder Choho

5.3 Duurzaamheid

De Agenda Duurzaamheid van 11 maart 2015 geeft doelen, ambitie en richting voor de thema's duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en het Transitiepad Gemeente Duurzaam. De doelen voor het Transitiepad zijn als volgt omschreven:

1. In 2025 is de eigen CO_2-uitstoot van de gemeente 45% minder dan in 2012. Voor het behalen van dit doel is in 2012 de Routekaart CO_2 opgesteld.
2. Gemeentelijke inkoop voldoet aan de kwantitatieve en kwalitatieve doelen op het gebied van energiebesparing, duurzame energielevering, scheiden van afval en slim en schoon vervoer.
3. De gemeente biedt een investeringskader om duurzame investeringen te vereenvoudigen.

De verwachting is dat in 2025 – ten opzichte van de oorspronkelijke doelstelling – een 45% hoger resultaat wordt gerealiseerd.

5.3.1 Routekaart CO_2

Beschrijving voortgang op hoofdlijnen

De Routekaart CO_2 is onderdeel van de Agenda Duurzaamheid en wijst ons de weg naar een CO_2-neutrale organisatie. In de Routekaart staan diverse maatregelen die variëren van het terugdringen van de energievraag en het voorkomen van energieverspilling, tot het steeds meer benutten van zelfopgewekte energie en het gebruiken van energie afkomstig van duurzame bronnen.
De Routekaart is een dynamisch document. We voeren vastgestelde maatregelen uit en voegen nieuwe kansrijke maatregelen aan de Routekaart toe en onderzoeken ze op haalbaarheid. Zo blijft de Routekaart actueel en is de te behalen reductie van de CO_2-uitstoot goed te volgen. De doelstelling voor de CO_2-reductie van de openbare verlichting is naar beneden bijgesteld, waarbij wordt opgemerkt dat het besluit tot versnellen van de LED-transitie niet leidt tot een verhoging van de doelstelling, maar wel tot het eerder realiseren van deze doelstelling. Daarentegen wordt met het afstoten van gemeentelijk vastgoed en de afronding van het project ICT-centraal (19 december 2017) juist een fors hogere bijdrage geleverd aan de doelstelling. Per saldo ligt het resultaat dus hoger dan afgesproken.

De uitvoering van de Routekaart laat een positief beeld zien. De uitstoot van CO_2 is eind 2017 met naar schatting 22.842 ton per jaar terug gedrongen. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 2016 en bijna drie kwart van de beoogde doelstelling voor 2025 (30.942 ton). Dat komt neer op de uitstoot van ongeveer 3.850 huishoudens. Vanaf het verslagjaar 2017 is ook de bijdrage van minder papierverbruik en afvalscheiding in beeld gebracht (135 ton). Het elektriciteitsverbruik is vanaf 2017 verduurzaamd door de aanschaf van Garanties van Oorsprong Nederlandse Wind. Daarnaast is de prognose dat we de uitstoot met 1.179 ton kunnen terugbrengen door zonnepanelen op gemeentelijke daken te plaatsen. De verwachting is dat dit eind 2019 is gerealiseerd.
De in 2016 gerapporteerd aanvullende maatregelen, zoals het verduurzamen van het wagenpark van de huisvuilinzameling, metro en tram en energiezuinige verlichting in parkeergebouwen zullen er toe leiden dat de doelstelling in 2025 ruimschoots wordt gehaald (44.593 ton). Onderstaande tabel toont de resultaten per focusgebied.

Resultaat huidige maatregelen Routekaart CO_2:[1]

Doelstelling	30.942 ton CO_2/jaar
In proces	21.751 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	10.556 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2017	22.842 ton CO_2/jaar
Verwacht 2025	44.593 ton CO_2/jaar

1 Tussenresultaten hebben een onzekerheidsmarge en zijn over de jaren niet constant. De omvang van de vastgoedportefeuille is dynamisch, weersinvloeden kunnen zorgen voor meer energieverbruik en het brandstofverbruik is afhankelijk van het aantal bedrijfsmatig gereden kilometers. Het energieverbruik en de reductie van de CO_2-uitstoot kunnen daarom per jaar verschillen.

Eind 2017 staat de teller op 22.842 ton. Dat is ten opzichte van 2016 een vooruitgang van 12.286 ton. Tot 2025 zullen we de uitstoot met nog eens 21.751 ton beperken door de afronding van de lopende maatregelen. De belangrijkste bijdrage hieraan leveren we met:

- een verdere krimp van de gemeentelijke huisvesting
- de renovatie van de installatie van het stadhuis
- verduurzaming van het wagenpark van de huisvuilinzameling
- openbare verlichting van de openbare ruimte en in parkeergebouwen en tunnels
- de verduurzaming van de infrastructuur van Metro en Tram.

De aanvullende maatregelen uit 2016 betreffen vijf focusgebieden. Focusgebied 'verduurzaming energievoorziening metro en tram' is, anders dan in het verslagjaar 2016, in 2017 apart benoemd.

1. Verduurzamen gemeentelijke huisvesting, werkplekken en ICT
2. Verduurzaming stedelijk wagenpark
3. Verduurzaming openbare verlichting (openbare ruimte, parkeergebouwen en tunnels)
4. Verduurzamen energievoorziening metro en tram
5. Duurzaam opwekken (eigen gebruik)

5.3.2 Stand van zaken per focusgebied

Focusgebied 1: duurzame gemeentelijke huisvesting, werkplekken en ICT
De voor 2017 geplande activiteiten uit het uitvoeringsprogramma Onderhoud verduurzaming vastgoed zijn grotendeels afgerond.

Alle panden van de gemeentelijke huisvesting met een kantoorfunctie zijn voorzien van zichtbare, actuele energielabels. Met de uitvoering van de energieaudit (conform Europese regelgeving) zijn de energieprestaties van de ongeveer 80 gebouwen die de gemeente in gebruik heeft in beeld gebracht. In 2018 wordt hiervoor een maatregelenpakket opgesteld. Met het onderzoek naar de mogelijkheden nieuwe onderhouds- en energieprestatiecontracten te verduurzamen, is uitvoering gegeven aan het initiatiefvoorstel 'meer energie besparen binnen gemeentelijk vastgoed uit 2016'. De gemeenteraad wordt hierover begin 2018 geïnformeerd.

De toename van het energiebewustzijn, de versnelde uitrol van slimme meters en toepassing van het energiemonitoringsysteem dragen bij aan energiebesparing. Te zien is dat het energieverbruik met zo'n 2 à 3% per jaar afneemt. Daarnaast ligt het huidig gasgebruik 13,4% lager dan in 2012 waarmee een CO_2-uitstoot van 486 ton wordt vermeden.

Gemeentelijk vastgoed wordt conform het vastgestelde huisvestingsplan afgestoten. Dit jaar is het gebouw aan de Laarderhoogtweg 51 afgestoten (759 ton). Door het afstoten van gemeentelijke huisvesting is de CO_2-uitstoot door gasverbruik met 1.550 ton gedaald. Het terugdringen van de uitstoot door het afstoten van gemeentelijke huisvesting komt hiermee op 5.302 ton.

Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan de wettelijke eisen voor duurzaamheid. Duurzaamheidsmaatregelen die binnen de vastgoedexploitatie zijn terug te verdienen, passen we toe als er groot onderhoud wordt uitgevoerd. Er vindt aparte besluitvorming plaats voor investeringen waarbij geen sprake is van een terugverdientijd via de vastgoedexploitatie, zoals het aanleggen van een groen dak of het plaatsen van zonnepanelen. Met het raadsbesluit van 29 november 2017 voor de inzet van het duurzaamheidsfonds ter dekking van de versnelde verduurzaming van gemeentelijk vastgoed zal vanaf 2018 worden begonnen met de uitvoering van de duurzame meerjaren onderhoudsplannen (DMJOP's). De vervanging van het dak van het pand Bornhout 8 is in voorbereiding en leidt tot een emissiereductie van 88 ton CO_2/jaar. Tot slot is de verkenning naar aansluiting op restwarmte gestart, die doorloopt in 2018. De gemeenteraad wordt hierover in 2018 geïnformeerd.

De renovatie van het stadhuis en muziektheater is begin 2016 gestart. De aannemer moet aantonen

dat de beoogde energiebesparing/uitstootbeperking van minimaal 27,5% wordt gehaald en exploitabel blijft. De vervanging van onder andere werktuigbouwkundige installaties levert een substantiële energiebesparing en een hogere CO_2-reductie op.

De overgang van 50 decentrale datacenters naar twee centrale energiezuinige datacenters en het energiezuinig maken van ADW werkplekken is gerealiseerd (12.993 ton). In het kader van de afronding van ICT-centraal is een verificatierapport (formele decharge) aan de wethouder voorgelegd en vrijgegeven. Aangetoond is dat de doelstelling ruimschoots is gehaald.

Het papierverbruik is ten opzichte van 2015 met 25% teruggebracht. Dit komt overeen met een vermeden emissie-uitstoot van 135 ton. Indicatief kan worden gesteld dat met voorgenomen afvalscheiding op kantoren de vermeden uitstoot naar schatting 900 ton zal bedragen. De gescheiden inzameling van kantoorafval wordt inbesteed bij stadsdeel Centrum, de huidige inzamelaar voor bedrijfsafval. De specificaties voor het inzamelsysteem zijn in 2017 uitgewerkt.

Resultaat focusgebied 1, duurzame gemeentelijke huisvesting, werkplekken en ICT:

Doelstelling	16.567 ton CO_2/jaar
In proces	6.834 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	6.858 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2017	18.430 ton CO_2/jaar
Verwacht 2025	25.264 ton CO_2/jaar

Focusgebied 2: duurzaam stedelijk wagenpark

Het wagenpark van de gemeente is omvangrijk en bestaat uit circa 1.500 dienstvoertuigen (fietsen, scooters en auto's). Diesel beheervoertuigen die vervangen zijn, zijn uitgerust met een Euro 6 Motor. Voor voertuigen onder de 3.500 kg - zoals personen auto's en kleine bestelwagens - zijn elektrische alternatieven beschikbaar. De verwachting is dat er binnen enkele jaren mogelijkheden zijn om grote(re) stappen te zetten in het verduurzamen van het wagenpark. In de bestaande raamcontracten voor de vervanging van voertuigen is daarom de mogelijkheid opgenomen om voor schonere varianten te kiezen indien deze op de markt komen.

Het geëxploiteerde wagenpark (eigendom of lease) stoot ten opzichte van het referentie jaar 2012 1.755 ton minder CO_2 uit. In 2017 ligt het brandstofverbruik en de CO_2-uitstoot in 2017 hoger dan in de jaren daarvoor. Aannemelijk is dat dit wordt veroorzaakt door een toenemend beheerareaal (structureel) en extra inzet op het gebied van een schone stad (incidenteel). Desalniettemin is nog steeds sprake van een dalende trend.

De stedelijke autopool bestaat uit 44 auto's. De uitwerking en invoering van de autopool – die een omvang moet krijgen van bij benadering 250 voertuigen – vraagt meer tijd. Met name de organisatorische consequenties van een centrale aansturing vraagt nader onderzoek. Een business case moet hierin meer duidelijkheid verschaffen. Dit heeft geen consequenties voor de doelstelling.

In de nieuwe aanbesteding voor leasevoertuigen is het aanbieden van elektrisch aangedreven voertuigen de eis, tenzij financiële middelen en/of de stand van de techniek dit niet mogelijk maken. De scooters die inmiddels vervangen zijn, zijn vervangen door elektrische scooters.

We onderzoeken hoe we het wagenpark in de afvalketen verder kunnen verduurzamen. We denken hierbij aan het gezamenlijk benutten van bedrijfsvoertuigen, minder brandstofverbruik van de voertuigen door betere (hybride) technieken en het verbeteren van routes en processen. De gemeente Amsterdam neemt deel aan een Europees subsidietraject waardoor het mogelijk wordt twee vuil inzamelvoertuigen op waterstof te laten rijden (pilot). Dit is een belangrijk project, omdat de transitie van vuil inzamelvoertuigen op waterstof uiteindelijk kan resulteren in een verminderde uitstoot van 3.960 ton per jaar. We bereiden de aanschaf van een ICT-tool voor routeoptimalisatie van de huisvuilinzameling voor.

Resultaat focusgebied 2, verduurzaming stedelijk wagenpark

Doelstelling	1.375 ton CO_2/jaar
In proces	4.399 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	2.450 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2017	1.755 ton CO_2/jaar
Verwacht 2025	6.154 ton CO_2/jaar

Focusgebied 3: duurzame verlichting openbare ruimte, parkeergebouwen en tunnels
Tot eind 2017 zijn in totaal zo'n 30.000 leds in de stad geplaatst. Hiermee brengen we de CO_2-uitstoot terug tot 2.657 ton (cijfer tot november 2017). De voorbereiding voor de toekomstige led-transitie - die versneld kan worden uitgevoerd door de vervroegde afschrijving van de conventionele armaturen - vraagt meer voorbereidingstijd door de ingrijpende consequenties van de te maken keuzes. Hierover wordt de raad na de zomer van 2018 geïnformeerd in de vorm van een plan van aanpak. Op basis daarvan worden de beheerplannen bijgesteld. Dan wordt ook duidelijk welke invloed de transitie heeft op de CO_2-reductie.

Er is een plan beschikbaar voor verduurzaming van gemeentelijke parkeergebouwen. Het potentieel aan emissiebeperking door toepassing van energiezuinige verlichting in parkeergebouwen bedraagt 3.180 ton. Het Programma van Eisen en de aanbestedingsdocumenten voor de led-transitie van de Piet Heingarage zijn gereed. De aanbesteding is in gang gezet.

Resultaat focusgebied 3, duurzame verlichting openbare ruimte, parkeergebouwen en tunnels:

Doelstelling	13.000 ton CO_2/jaar
In proces	7.018 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	1.248 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2017	2.657 ton CO_2/jaar
Verwacht 2025	9.675 ton CO_2/jaar
Verwacht 2035	13.032 ton CO_2/jaar (zonder inzet van versnellingsmiddelen)

Focusgebied 4: duurzame energievoorziening metro en tram
De gemeente werkt aan

- zonnepanelen op metrostations
- verduurzaming van de koeling van technische ruimten
- verbetering van de energie-efficiëntie van het tractiesysteem metro
- meting van energiestromen bij de metro en tram infrastructuur
- vervanging van conventionele verlichting op metrostations door led
- energiezuinige liften en roltrappen.

Speciale aandacht krijgt de verbetering van de energie-efficiëntie op de tractiesystemen van de metro. Een aantal van deze duurzaamheidsprojecten verkeren nog in een verkennend stadium.

De aanbesteding zonnepanelen op 16 metrostations is in voorbereiding. Het resultaat daarvan is nog onzeker, omdat aanbieders terughoudend zijn vanwege risico's van werken in de buurt van het spoor en het grote aanbod van minder risicovolle zonprojecten. De meting energiestromen van de Noord-Zuidlijn zijn uitgewerkt (voor het totaalnet is dit begin 2018 gereed). Bovengenoemde maatregelen leveren naar verwachting een reductie van tussen de 3.500 en 6.500 ton CO_2 per jaar op.

Resultaat focusgebied 4, verduurzamen energievoorziening metro en tram:

Doelstelling	
In proces	3.500 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	
Resultaat t/m 2017	
Verwacht 2025	3.500 ton CO_2/jaar

Focusgebied 5: duurzaam opwekken

De studie naar de potentie van zonnepanelen op gemeentelijk daken is afgerond. Bij zeven panden, waaronder de Triade, het stadhuis en het fietsendepot Bornhout, worden voorbereidingen getroffen om het dak met (extra) zonnepanelen te beleggen. In 2017 is voor de Triade een versneld proces gestart, zodat in 2017 een contract voor het plaatsen van zonnepanelen kon worden afgesloten. Jaarlijks wordt bij het vaststellen van de meerjaren onderhoudsplannen bepaald of de opwekking van zonne-energie tot de mogelijkheden behoort. We verwachten dat het aantal geschikte daken toeneemt. De prognose is dat met de plaatsing van zonnepanelen op gemeentelijk dak voor 1.179 ton aan CO_2-uitstoot wordt vermeden. Het cijfer voor 2017 is gecorrigeerd. Abusievelijk zijn in het cijfer van 2016 ook niet-gemeentelijke huisvestingspanden opgenomen.

In 2016 is besloten om de inkoop van elektriciteit te verduurzamen en vanaf 2019 alleen nog groene stroom af te nemen. Het bestaande contract met de huidige leverancier dat loopt tot 2019 wordt uitgediend. Het elektriciteitsverbruik is in 2017 verduurzaamd door de aanschaf van Garanties van Oorsprong (GVO's) Nederlandse Wind in plaats van GVO's Biomassa. De meerkosten van de GVO's NL wind ten opzichte van biomassa GVO's, zijn gedekt uit de Versnellingsmiddelen duurzaamheid Hernieuwd Coalitieakkoord.

De voordracht Inkoop Duurzame Elektriciteit (groene stroom) is inmiddels vastgesteld en de aanbesteding is getart. Ter voorbereiding op de aanbesteding heeft er marktconsultatie plaatsgevonden en is burgerinitiatieven geïnformeerd.

Resultaat focusgebied 5, duurzaam opwekken:

Doelstelling	250 ton CO_2/jaar
In proces	855 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2016	517 ton CO_2/jaar
Resultaat t/m 2017	324 ton CO_2/jaar
Verwacht 2025	1.179 ton CO_2/jaar

Maatregelen voor intensivering

Nieuwe inzichten kunnen leiden tot aanvullende maatregelen of intensivering van het bestaande maatregelenpakket. In 2016 is gerapporteerd over extra maatregelen, zoals energiemaatregelen bij Metro en Tram, toepassing van energiezuinige verlichting (led) binnen parkeergebouwen en de Piet Heintunnel, verduurzaming van het wagenpark van de huisvuilinzameling en vergroening van de elektriciteit. De voortgang van deze maatregelen is vanaf dit verslagjaar opgenomen onder de verschillende focusgebieden.

In 2017 zijn de volgende maatregelen aan de verschillende focusgebieden toegevoegd:

- Papierloze ambtelijke organisatie (terugdringen papierverbruik) (513 ton)
- Afvalscheiding kantoren gemeentelijke huisvesting (900 ton)

In 2017 leiden de volgende maatregelen tot een intensivering (verscherping) binnen het bestaande maatregelenpakket:

- Verduurzaming wagenpark vuilinzameling (3.960 ton)
- Zonnepanelen (855 ton)

In totaal leveren deze maatregelen naar verwachting een emissiebeperking op van 6.228 ton. In tegenstelling tot 2017 zijn deze cijfers direct verwerkt in de resultaten van de eerdergenoemde focusgebieden. Dit geeft een duidelijker beeld van de te verwachten emissiebeperking in 2025 per focusgebied.

5.3.3 Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI)

In december 2016 is het Manifest maatschappelijk verantwoord inkopen getekend. Het Manifest houdt in dat bij de inkoop van producten, diensten en werken de effecten op people (mensen), planet (milieu) en profit (winst) worden meegenomen. Doel van het Manifest is om het effect dat de inkoop heeft op maatschappelijke thema's te vergroten door zich te committeren aan eigen ambities, deze uit te werken en openbaar te maken en te meten. Hierbij is expliciet aandacht voor het verankeren in de eigen organisaties bij zowel bestuurders, inkopers en budgethouders.

Na het ondertekenen van het Manifest is in 2017 de 'Amsterdamse' aanpak ontwikkeld: Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen (MVOI). Een instrument dat kan worden gebruikt om duurzaamheids- en sociale doelstellingen te realiseren. Budgethouders of organisatieonderdelen wier inkoopvolume of werkveld zodanig is dat daarmee een behoorlijke impact op MVOI verwacht mag worden, is gevraagd een MVOI-actieplan op te stellen. Daarnaast wordt in elke inkoopstrategie die de leadbuyer opstelt een afweging gemaakt ten aanzien van de inzet van duurzaamheids- en sociale doelstellingen. Als budgethouders geen duurzaamheids- of sociale ambitie hebben zorgt de inkooporganisatie dat in ieder geval voldaan wordt aan landelijke criteria voor MVOI en aan de hogere normen die we onszelf stellen, zoals het gebruik van FSC hout en Fairtrade. Ook worden door de inkooporganisatie sociale aspecten opgenomen bijvoorbeeld door het hanteren van (Internationale) Sociale Voorwaarden, Social Return en de inzet van Pantar.

De Agenda Duurzaamheid is leidend voor MVOI. Doelen van de Agenda Duurzaamheid moeten door budgethouders vertaald worden in de (hogere) eisen die de gemeente stelt aan leveranciers. Sinds 2008 neemt de gemeente Amsterdam een zogenaamde 'social return-voorwaarde' op in haar inkoopcontracten[2]. Zo vraagt zij haar opdrachtnemers een extra bijdrage te leveren aan de werkgelegenheid of aan andere sociale opgaven in de stad.

Voorbeelden van MVOI zijn:

- Smart roof 2.0: op het Marineterrein is een groen dak aangelegd. Dit dak is een microwatermanagementsysteem, waarbij het regenwater lokaal wordt opgevangen, opgeslagen en hergebruikt voor plantengroei. Doel van zo'n dak is het riool te ontlasten en extra waterberging te creëren (voorkomen schade en overlast door water op straat).
- Openbare verlichting: bij nieuwe verlichting en bij vervanging van conventionele armaturen wordt een led-armatuur geplaatst (als daarvoor een geschikt exemplaar beschikbaar is).
- Weg als materiaaldepot: in een project in Amsterdam is de tussenlaag van het asfalt vervangen door een laag van 98% gerecycled asfalt. We monitoren of dit invloed heeft op de prestaties van de weg. Als de uitkomsten positief zijn dan kan voor al het asfalt dat we gebruiken voor vanuit de asset Verhardingen gerecycled asfalt worden gebruikt.
- Papierlevering is (voor het eerst in Nederland) gegund op basis van de LCA (levens cyclus analyse; milieu impact wordt over de gehele keten bekeken, van het winnen van grondstof tot de productie).
- De koffiebekertjes voor warme dranken zijn gemaakt van suikerriet, recyclebaar en biologisch afbreekbaar. Machines zijn zo gemaakt dat de onderdelen kunnen worden hergebruikt als ze zijn afgeschreven. Alle operationele vervoersbewegingen binnen de ring zijn 100% emissieloos. Koffie, chocolade en thee zijn fairtrade. Het vullen en schoonhouden van de apparaten wordt verzorgd door medewerkers van Pantar.
- Hosting en technisch applicatiebeheer: het datacenter en overige bedrijfsvoering van onze partner is vrij van CO_2-uitstoot. Dit wordt grotendeels bereikt door alleen groene stroom te gebruiken en de emissies door fossiele brandstoffen te compenseren.

2 Bij opdrachten met een waarde boven de Europese aanbestedingsgrens voor leveringen en diensten (in 2017 € 209.000).

- Social return: we hebben met ICT-leveranciers afspraken gemaakt over hun bijdrage aan het behalen van Social Return doelstellingen. Een voorbeeld hiervan is dat een leverancier gedurende twee schooljaren telkens 20 kandidaten die behoren tot de SR-doelgroep, een leertraject aanbiedt in hun Customer Contact Center.

Social return in cijfers:
In 2017 hebben 435 opdrachtnemers van de gemeente een bijdrage geleverd aan social return. Het aandeel Amsterdammers dat zij bereikten met social return is gestegen. In 2017 was 58% van de bereikte doelgroep Amsterdammer, ten opzichte van 44% in 2016, en 35% in 2015.

Op de 95 contracten die in 2017 zijn afgerond zijn in totaal 436 werk(ervarings-)plekken gerealiseerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (peildatum 15 december 2017).

Hoewel het vrijmaken van werkplekken prioriteit heeft, kunnen opdrachtnemers zich met social return ook inzetten voor andere sociale opgaven in de stad. In 2016 verspijkerden opdrachtnemers voor social return voor circa € 200.000 bij Pantar, sociale firma's of aan sociale projecten. In 2017 is dit bedrag flink gestegen naar circa € 700.000. Bij de 37 door de gemeente erkende sociale firma's zijn in totaal 18 opdrachten uitgezet. Sociale firma's zijn organisaties waarbij meer dan 30% van de werknemers een afstand heeft tot de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn 41 opdrachtnemers met andere sociale projecten in de stad aan de slag gegaan. Voorbeelden hiervan zijn het bestrijden van eenzaamheid, het ondersteunen van de voedselbank of het hergebruiken van loophulpmiddelen voor invaliden.

Wanneer mogelijk gunt de gemeente opdrachten rechtstreeks aan Pantar. Dit kan een alternatief zijn voor het in de markt zetten van een opdracht met social return. Het afgelopen jaar heeft Pantar ruim € 14,1 miljoen euro omzet gegenereerd (direct of indirect) uit opdrachten vanuit de gemeente.

5.3.4 Rekenregels voor duurzame investeringen

Op basis van de investeringsvoorstellen bij de voorjaarsnota, evalueert het college de werking van deze regels. Doordat verschillende onderdelen van de gemeente investeringsvoorstellen voorbereiden en indienen, en deze investeringsvoorstellen sterk van elkaar verschillen in vorm en omvang, is tijd nodig om te achterhalen hoe de regel is toegepast en wat de invloed is van de vastgestelde CO_2-prijs. De evaluatie is in 2017 afgerond. De raad wordt in het tweede kwartaal van 2018 geïnformeerd.

5.4 Investeringsparagraaf

Sinds de Jaarrekening 2015 kent het jaarverslag een paragraaf waarin we de voortgang van ons investeringsprogramma verantwoorden.
Wij geven in deze investeringsparagraaf nader inzicht in de realisatie in 2017 op de door de raad geautoriseerde investeringsvoorstellen. Het gaat daarbij zowel om investeringsvoorstellen waarvoor nog een kredietbesluit genomen moet worden, als om investeringen waarvoor al een krediet beschikbaar is gesteld. Grondexploitatiekredieten staan niet in deze paragraaf. Voor informatie over grondexploitaties verwijzen wij naar de paragraaf Grondbeleid.

Afbakening
Procesmatig volgen alle investeringen een aantal stappen voordat ze tot realisatie komen. Deze stappen duiden we aan met de term 'kredietstatus'. Investeringsvoorstellen die bij de begroting ter goedkeuring aan de gemeenteraad worden voorgelegd, hebben op dat moment kredietstatus D. Investeringsvoorstellen waar de gemeenteraad[1] mee heeft ingestemd hebben kredietstatus C. De bijbehorende kapitaallasten zijn gedekt, alleen heeft het college de kredietverlening nog niet geautoriseerd aan de ambtelijke organisatie.

Nadat een kredietbesluit genomen is, heeft een investering kredietstatus B. Het bestuur heeft het geld voor het project beschikbaar gesteld en een ambtelijk kredietbeheerder is bevoegd verplichtingen aan te gaan ten laste van het krediet.

Als een investering technisch en financieel is afgerond krijgt deze status A.

Deze paragraaf richt zich op investeringen met kredietstatus C en B. Op het moment dat een investering technisch en financieel is afgerond komt hij niet meer voor in deze paragraaf. En daarmee ook niet meer in onderstaande overzichten.

Met de Bestuursopdracht Investeringen en Kredieten vroeg het college sinds 2016 extra aandacht voor betere sturing op lopende investeringen (met status C of B) en het op tijd afsluiten van lopende kredieten (status B).

Bij dit jaarverslag worden 223 van de 726 openstaande kredieten afgesloten (dat is 31%). Dit omdat het werk technisch en financieel gereed is. Daarnaast wordt één investeringsvoorstel geannuleerd. Dit laatste investeringsvoorstel zal niet tot een kredietbesluit leiden (dit staat in bijlage 11.4A). De af te sluiten investeringskredieten staan in bijlage 11.4B.

Het annuleren van investeringsvoorstellen en het afsluiten van kredieten zorgt ervoor dat we € 122 miljoen aan geprognosticeerde investeringsruimte niet gebruiken. In een aantal gevallen vragen we de raad de vrijvallende ruimte te gebruiken als compensatie voor (voorziene) overschrijdingen of toe te voegen aan de kredietruimte in 2018. Het financieel effect van de vrijval van corresponderende kapitaallasten op de algemene middelen betrekken we bij de Viermaandsrapportage 2018. Niet altijd is er een effect op het begrotingssaldo. Dit vooral omdat vrijvallende kapitaallasten een directe relatie kunnen hebben met tarieven of bijdragen van derden.

Bijlage 11.4C geeft een overzicht van de 21 investeringsvoorstellen waarvoor eindejaar 2017 nog een kredietbesluit moet komen.

Bijlage 11.4D ten slotte geeft een overzicht van de 503 lopende investeringskredieten die we ook in 2018 nog gebruiken.

Deze opschoning van de kredieten is een verdere stap in het op orde brengen van de gemeentelijke financiën.

1 Of voorheen de stadsdeelraad.

In deze bijlagen staan niet de investeringen die de raad onlangs bij de Begroting 2018 goedkeurde.

Realisatie van de investeringen per programma
In onderstaande tabel geven we per programma de totalen weer van de investeringskredieten (status C en B), de realisatie van de investeringen in 2017 en de resterende investeringsruimte eindejaar 2017.

bedragen x € 1 miljoen Programma	Bruto investeringssom t/m 2017	Boekwaarde per 31-12-2016	Uitgaven 2017	Bijboeking Boekwaarde MVA 2017	Restant Investeringsruimte (zie noot 2)
1 Dienstverlening en informatie	31,0	2,2	2,5	2,5	26,3
2 Openbare orde en veiligheid	3,1	0,0	1,0	1,0	2,1
3 Verkeer en openbare ruimte	5.433,2	804,2	349,9	229,0	940,6
5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	560,2	181,9	128,3	128,3	250,5
6 Welzijn, zorg en sport	42,2	11,4	6,8	6,8	24,0
8 Duurzaamheid en water	95,0	0,9	72,1	71,0	19,0
9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	36,0	13,2	8,9	7,8	14,0
11 Bedrijfsvoering	145,2	29,1	36,6	36,6	80,4
12 Overzicht algemene dekkingsmiddelen	13,0	3,8	5,7	5,7	3,5
Totaal	**6.358,9**	**1.046,6**	**611,7**	**488,7**	**1.360,5**

Noot 1: De bruto investeringssom is de investeringssom inclusief bijdragen derden en onttrekkingen aan reserves. Het verschil tussen de kolommen 'Uitgaven 2017' en 'Bijboeking Boekwaarde 2017' wordt veroorzaakt door bijdragen van derden in 2017.
Noot 2: De 'Restant investeringsruimte' is de binnen de programma's aanwezige kredietruimte, die beschikbaar is voor het afronden van de lopende investeringsprojecten en waarvan de kapitaallasten zijn gedekt binnen de meerjarenbegroting.

In 2017 investeerden we voor € 662 miljoen in materiële vaste activa (MVA). Dit investeringsvolume vertaalt zich voor € 489 miljoen in een stijging van de boekwaarde van het bezit van de gemeente. Het verschil tussen deze twee bedragen komt door bijdragen van derden. Deze brengen we direct in mindering op de boekwaarde.

Met de wijziging van het BBV mogen we onttrekkingen aan reserves die in een direct verband staan met de investeringen niet langer in mindering brengen op de boekwaarde. Deze voegen we vanaf 2017 toe aan een financieringsreserve. Dit speelt bij de volgende projecten in de openbare ruimte: Rode loper, de Entree, de Ruijterkade West, Leidseplein en IJzijde Stations Eiland. In voorgaande jaren kwamen ook uitgaven rond de Noord Zuidlijn ten laste van de daarvoor gevormde gemeentelijke reserve. Deze werkwijze mag niet meer. De reserve gebruiken we vanaf 2018 voor het versneld afschrijven op de oude boekwaarde van de Noord Zuidlijn. Zo voorkomen we dat vanwege de wijziging in het BBV de kapitaallasten in de begroting structureel stijgen.

De grootste investeringen waren bij de programma's Verkeer en openbare ruimte, Onderwijs, jeugd en diversiteit en Duurzaamheid en water.

Het gaat bij Verkeer en openbare ruimte vooral om investeringen in de aanleg van de Noord/Zuidlijn, het Amsterdamse Metro Systeem (AMSYS) en investeringen in de wegen, straten en pleinen.
Binnen het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit gaat het om investeringen in schoolgebouwen.
De investeringen in het programma Duurzaamheid en Water gaan vooral om de eerste aanleg en de renovatie van rioleringen, de drinkwatervoorziening en het plaatsen van containers voor de inzameling van huisvuil.

Ontwikkeling balanswaarde vaste activa vanwege investeringsuitgaven 2017
De stijging van de boekwaarde van de materieel vaste activa van de gemeente is € 204 miljoen minder dan geraamd. De investeringsuitgaven in 2017 bleven achter bij de geraamde uitgaven. Op hoofdlijnen kunnen we dat als volgt verklaren:

- In het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit investeerden we € 54,2 miljoen minder in onderwijshuisvesting dan begroot.
- In het programma Verkeer en openbare ruimte gaf het organisatie onderdeel Parkeren € 21 miljoen minder dan geraamd uit aan de vervanging van parkeerapparatuur en overige parkeer-gerelateerde investeringen. Staddeel Zuid investeerde in 2017 € 20 miljoen minder dan begroot in parkeergarages. Er is € 10 miljoen minder dan geraamd uitgegeven aan vervanging parkeerapparatuur. Verder investeerden we binnen het programma € 15 miljoen minder in groot onderhoud en vervanging wegen, € 10 miljoen minder in kades, bruggen en tunnels en vielen de uitgaven voor AMSYS ruim € 6 miljoen lager uit.
- In het programma Dienstverlening en informatie blijven de investeringsuitgaven met betrekking tot investeringen in informatievoorziening en in de gemeentelijke basisadministratie € 7,9 miljoen achter bij de planning.
- Investeringen in ondergrondse containers waren € 14,5 miljoen minder dan geraamd. Aan drinkwaterdistributie gaven we € 7,2 miljoen minder uit.
- We gaven € 17,6 miljoen minder dan begroot uit aan investeringen in sportaccommodaties. De GGD investeerde € 5,9 miljoen minder dan begroot.
- In 2017 investeerden we € 9,8 miljoen minder in het gemeentelijk wagenpark dan geraamd.
- In het programma Openbare orde en veiligheid zijn de uitgaven voor investeringen voor toezicht en handhaving van de openbare ruimte € 1,1 miljoen lager dan geraamd. Binnen het programma Algemene dekkingsmiddelen gaven we voor de vervanging van de belastingapplicatie € 2,2 miljoen minder uit dan voorzien.

Realisatie investeringen 2017 per programma
Investeringen hebben vaak een looptijd van meerdere jaren. Bij de financiële sturing op kredieten de focus daarom op het totaal nog benodigde bedrag (de 'cost to complete'). Bij de jaarrekening ligt de nadruk op de vraag of het investeringsproject binnen het beschikbaar gestelde krediet en binnen de gestelde termijn wordt gerealiseerd. De termijn waarbinnen een krediet tot besteding moet komen, is meestal niet langer dan vijf jaar. Voor langere looptijden is er altijd een uitdrukkelijk bestuurlijk besluit nodig.

In het vervolg van deze paragraaf geven we per programma en programmaonderdeel aan wat de investeringsuitgaven waren in 2017, hoeveel kredieten we kunnen beëindigen, wat het financieel effect daarvan is en voor hoeveel kredieten een verlenging van de looptijd gewenst is.

Programma 1: Dienstverlening en informatie

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
1.1 Dienstverlening				
Begraafplaatsen en crematoria	532	230	86	216
Stadsloketten	7.596	1.466	246	5.884
Telefonie	1.150	0	0	1.150
1.2 Informatie				
Beheer analoge en digitale archieven/ collecties	1.160	0	0	1.160
Beheer en onderhoud stelsel Basisinformatie	20.574	466	2.200	17.930
Totaal	**31.011**	**2.162**	**2.532**	**26.340**

Van de zeventien lopende kredieten in programma Dienstverlening en informatie kunnen we vier kredieten afsluiten. Dit geeft € 0,3 miljoen aan onbenut gebleven kredietruimte. Het betreft hier vooral kredieten voor het stadsloket. Een investeringsvoorstel uit 2015 over Migratie bedrijfsapplicaties van € 0,2 miljoen zal geen kredietbesluit opleveren.
Voor twee kredieten binnen dit programma vragen we een verlenging van de looptijd aan. In bijlage 11.4D staat per krediet aangegeven of een verlenging van de looptijd nodig is.

Programma 2: Openbare orde en veiligheid

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
2.2 OVV-vergunning, toezicht en handhaving				
Toezicht en handhaving openbare ruimte	2.130	0	985	1.145
2.3 Veiligheid				
Veiligheidsprojecten	1.015	38	0	977
Totaal	**3.145**	**38**	**985**	**2.122**

Voor één van de zes lopende kredieten in dit programma vragen we een verlenging van de looptijd aan. Het betreft de investering Horecasysteem.

Programma 3: Verkeer en openbare ruimte

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
3.1 Openbaar vervoer				
Amsterdam Metro System (Amsys)	830.900	0	36.841	256.891
Noord-Zuidlijn	3.139.267	720.606	134.791	53.762
Openbaar vervoer	123.066	0	12.959	51.154
Renovatie Oostlijn	347.998	0	39.541	10.712
3.2 Parkeren				
Parkeren	201.237	21.740	18.818	159.517
3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte				
Openbare verlichting en stadsilluminatie	62.736	16.852	7.929	37.042
Verkeerssystemen	28.960	7.624	7.387	13.563
3.4 Wegen, straten en pleinen				
Groot onderhoud en vervanging	414.460	13.822	71.960	263.569
IJsei	168.936	1.249	4.567	16.468
Kades, bruggen en tunnels	115.239	22.105	15.033	77.793
3.5 Groen en recreatie				
Openbaar groen	435	206	86	143
Totaal	**5.433.233**	**804.204**	**349.911**	**940.615**

Van de 142 lopende kredieten in het programma Verkeer en openbare ruimte kunnen we er 43 beëindigen, met een totale onbenut gebleven kredietruimte van € 57 miljoen. Voor € 25,8 miljoen betreft het hier het afsluiten van lopende kredieten voor verkeerssystemen en openbare verlichting. Vanuit het opschonen van de kredietenlijst en het versimpelen van de administratie vragen we deze kredietruimte over te hevelen en te bundelen op een recent toegekend krediet.
Verder sluiten we het krediet Stadhouderskade af. De raad heeft op een eerder moment al besloten dat de resterende kredietruimte van € 13,1 miljoen wordt toegevoegd aan het krediet Vernieuwing Leidseplein.

We stellen voor om € 0,7 miljoen van de vrijval kredietruimte te gebruiken voor de dekking van het voorziene tekort op het project Michiel de Ruijterkade West. Dat tekort komt door saneringswerkzaamheden en vertraging vanwege vervuilde grond.

Vier kredieten voor parkeerapparatuur sluiten we af met een resterende kredietruimte van € 4,8 miljoen. Het betreft hier een opschoning van de kredietenstaat die geen effect heeft op de ruimte in de algemene dekkingsmiddelen.

Van de lopende kredieten in programma Verkeer en openbare ruimte vragen we voor 40 kredieten verlenging van de looptijd. Het gaat daarbij onder meer om de kredieten voor de op afstand bestuurbare bruggen, de afbouw van Fietsgarage Rokin, de parkeergarages Pontsteiger en Archiefterrein en de reconstructie Ghandilaan in Nieuw-West.
In bijlage 11.4D geven we per krediet aan of een verlenging van de looptijd nodig is.

Programma 5: Onderwijs, jeugd en diversiteit

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investerings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie				
Apparaat OJZ	350	89	0	261
Energieke Scholen	25.480	5.023	8.547	11.909
Primair Onderwijs	223.068	58.848	53.208	111.477
Voortgezet Onderwijs	311.319	117.934	66.501	126.883
Totaal	**560.216**	**181.894**	**128.257**	**250.531**

Van de 372 lopende kredieten in dit programma kunnen we 113 kredieten afsluiten met een totale onbenut gebleven kredietruimte van € 35,3 miljoen. Van deze ruimte heeft de raad eind december 2017 al een deel ingezet bij de vaststelling van het Huisvestingsprogramma 2018.

Van de lopende kredieten in het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit vragen we voor twaalf kredieten een verlenging van de looptijd. Het betreft hier investeringen in de brede school in de D+E buurt en vervangende nieuwbouw van de Wetering. In bijlage 4.11D staat voor welke kredieten we een verlenging van de looptijd vragen.

Programma 6: Welzijn, zorg en sport

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investerings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
6.1 Gezondheidszorg				
Gemeentelijke gezondheidsdienst	1.774	0	801	974
6.5 Sport				
Sportaccommodaties	40.410	11.373	5.971	23.067
Totaal	**42.185**	**11.373**	**6.772**	**24.040**

Van de 80 lopende kredieten in het programma Welzijn, zorg en sport kunnen we er veertien afsluiten. Daarbij is er een onderschrijding op de beschikbaar gestelde kredietruimte van in totaal € 0,8 miljoen. Van één krediet vragen we verlenging van de looptijd.

Programma 8: Duurzaamheid en water

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
8.1 Duurzaamheid				
Duurzaamheidsactiviteiten	88	-68	68	88
8.2 Afval				
Afval	29.565	0	14.366	15.199
8.3 Water				
Drinkwater	33.628	-94	28.753	3.792
Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer	3.710	1.081	849	1.778
Rioleringstaken	28.000	0	28.021	-1.885
Totaal	**94.990**	**919**	**72.056**	**18.972**

Van de 23 lopende kredieten in dit programma kunnen we er 22 afsluiten, met een totale onderschrijding van € 17,8 miljoen. We sluiten twaalf kredieten af voor ondergrondse afvalcontainers. We stellen voor € 8,6 miljoen van de resterende kredietruimte toe te voegen aan de kredietruimte voor de vervanging van ondergrondse containers in 2018.

Programma 9: Stedelijke ontwikkeling en wonen

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
9.1 Gemeentelijk Vastgoed				
Gemeentelijk Vastgoed	31.006	12.069	8.876	10.062
9.2 Grond en Ontwikkeling				
Fondsbeheer	5.000	1.084	0	3.916
Totaal	**36.006**	**13.153**	**8.876**	**13.977**

Van de twaalf lopende kredieten in het programma Stedelijke ontwikkeling en wonen kunnen we er drie binnen het programmaonderdeel Gemeentelijk Vastgoed afsluiten. Daarbij is er een totaal onbenut gebleven kredietruimte van € 0,7 miljoen. Voor zes kredieten vragen we een verlenging van de looptijd. Het betreft onder meer de Helling NDSM en het welzijnsdeel in een drietal brede scholen.

Bedrijfsvoering

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
11.1 Bedrijfsvoering				
Huisvesting	93.147	17.027	19.218	57.119
ICT en informatievoorziening	36.555	12.042	12.947	12.317
Materiaaldienst	1.223	0	0	1.223
Wagenpark	14.247	0	4.485	9.762
Totaal	**145.172**	**29.069**	**36.649**	**80.421**

Van de 71 lopende kredieten van Bedrijfsvoering kunnen we er 23 afsluiten met een totale onbenutte kredietruimte van € 11,9 miljoen. Hiervan gaat € 9,8 miljoen over kredieten voor gemeentelijke wagenpark. We stellen voor om deze resterende ruimte over te hevelen naar 2018 en toe te voegen aan het benodigde budget voor vervanging van voertuigen. Zo kunnen we de geplande vervanging alsnog uitvoeren.

Er is een overschrijding bij de gemeentelijke kredieten voor ICT op de onderdelen LAN en software. De totale kredietuitgaven voor gemeentelijke ICT blijven echter met € 7,1 miljoen ruim binnen de beschikbare ruimte van € 9,0 miljoen.

Voor negen kredieten vragen we een verlenging van de looptijd. Het gaat daarbij vooral om kredieten voor de werf aan de Luchtvaartstraat en de gevelrenovatie van het gebouw van de GGD aan de Nieuwe Achtergracht.

Onderdeel Algemene dekkingsmiddelen

bedragen x € 1.000 **Programmaonderdeel**	**Totale bruto investe-rings som t/m 2017**	**Boekwaarde per 31-12-2016**	**Uitgaven 2017**	**Restant investeringsruimte**
12.1 Erfpacht				
Uitvoering erfpachtbeleid	2.250	1.001	0	1.249
12.8 Overige eigen middelen				
ICT en informatievoorziening	10.700	2.826	5.650	2.224
Totaal	**12.950**	**3.827**	**5.650**	**3.473**

In het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen is er een lopend krediet voor informatievoorziening rond het erfpachtbeleid en vervanging van de belastingapplicatie (Neotax). Dit laatste krediet kan worden verlaagd met € 1,7 miljoen. Deze actie verwerken we in de Viermaandsrapportage.

5.5 Rekening ISV

Beschrijving van de verwerkte gegevens

De rekening Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) is een bundeling van bestedingsgegevens van vijf resultaatverantwoordelijke eenheden (rve's) en één bestuurscommissie. Deze rekening heeft betrekking op de afwikkeling van ISV-posten waarop gezamenlijk, gemeten op 1 januari 2017, € 19,6 miljoen beschikbaar was. Het grootste deel van dit bedrag is toegekend aan projecten bij de begrotingen 2014 en eerder.

Tot 2010 werden de verzamelde rekeninggegevens gebruikt voor zowel de binnengemeentelijke als buitengemeentelijke financiële verantwoording. De wettelijk verplichte verantwoording aan het Rijk is in 2010 met de overgang van het ISV van een specifieke doeluitkering naar een decentralisatie-uitkering (als onderdeel van het gemeentefonds) komen te vervallen. Binnengemeentelijk is 2017 het laatste jaar waarin de rekening van het ISV onderdeel uitmaakt van de reguliere planning en control cyclus. Hierna wordt de rekening ISV opgeheven en worden de openstaande posten met een meerjarige financiële afwikkeling administratief ondergebracht bij de betreffende rve's.

De belangrijkste rekeninguitkomsten in 2017

Totale uitgavenbedrag

Het totaal van de bestedingen in 2017 bedraagt € 5,8 miljoen. In tabel 1 zijn de cijfers over de voeding en besteding van het fonds over zowel het rekeningjaar 2017 als over de hele ISV-periode 2000 tot en met 2017 weergegeven. Per saldo was (over de hele periode 2000-2017) een bedrag van circa € 805,8 miljoen beschikbaar voor stedelijke vernieuwing. Eind 2017 is van dat bedrag circa € 795,4 miljoen besteed en verantwoord. Er resteert nog circa € 10,4 miljoen.

Kerngegevens ISV 2017 en 2000-2017

Tabel 1

bedragen x € 1 miljoen	2017	2000-2017	
Rijksstorting	0,0	793,1	
Overige bijdragen Rijk en (Stads-)provincie	0,0	7,1	
Bijdragen gemeente	0,0	83,1	
Bijgeschreven rente	0,0	51,6	+
Af: Uitnamen	3,3	129,1	-
Voeding	-3,3	805,8	
Af: Bestedingen	5,8	795,4	-
Voeding minus bestedingen	**-9,1**	**10,4**	

Rekeningresultaat

Het eindsaldo van het fonds eind 2017 bedraagt € 10,4 miljoen. Deze uitkomst is de resultante van:

a. de beginstand van het fonds op 1 januari 2017: € 19,6 miljoen
b. de door het Rijk gestorte bedragen in het fonds: € 0
c. de stortingen door stadsdelen van eigen middelen in het eigen fonds sleutelbedragen: € 0
d. de uitgaven in 2017: € 5,8 miljoen
e. de gekweekte rente: € 0
f. een uitname voor de verbouwing van Huiskamer de Boeg in Bos en Lommer en de tijdelijke huisvesting van statushouders: € 3,3 miljoen

Omdat de ISV-regeling in 2018 wordt opgeheven zullen de posten met een meerjarige financiële afwikkeling van in totaal € 9,6 miljoen naar de verantwoordelijke rve's worden overgeheveld. Het eindsaldo wordt afgezet tegen het totaal van de posten waarvoor in het Jaarverslag 2016 een meerjarige financiële afwikkeling is vastgesteld. Dit verschil van € 0,9 miljoen vormt het rekeningresultaat van het ISV over 2017. Voor het rekeningresultaat wordt in de Viermaandsrapportage 2018 een nieuw bestedingsvoorstel aan de wethouder voorgelegd. De € 9,6 miljoen aan meerjarige financiële nog af te wikkelen posten wordt verder in deze paragraaf toegelicht.

Verklaring van het rekeningresultaat
Op de besluitenlijst van het Jaarverslag 2016 staat dat het ISV met ingang van 1 januari 2018 wordt opgeheven. Hiermee is bepaald dat gereserveerde ISV middelen in 2017 tot besteding moesten komen, tenzij hier in het Jaarverslag 2016 al een meerjarige financiële onderbouwing voor is vastgesteld. Het rekeningresultaat voor 2017 komt voort uit het feit dat het een aantal rve's en een stadsdeel niet is gelukt de ISV middelen volledig te besteden. Omdat voor deze middelen geen meerjarige financiële afwikkeling is vastgesteld zullen deze gelden worden opgenomen in het rekeningresultaat. Het totale bedrag van circa € 0,9 miljoen is als volgt opgebouwd:

bedragen in €	**Vrijval**	
Rve Monumentenzorg	375.516	
Rve Verkeer & Openbare ruimte	405.819	
Rve Wonen	52.693	
Stadsdeel Nieuw West	234.500	+
Rentecorrectie 2016	-216.351	-
Totaal	**852.177**	

ISV middelen resterend bij stadsdelen
In het Jaarverslag 2016 resteerde een bedrag van € 2,4 miljoen ISV middelen voor de stadsdelen. Een deel van € 1,6 miljoen is daarbij vrijgevallen uit reserves van stadsdelen in 2016. Een bedrag van € 0,4 miljoen is vrijgevallen bij de Voorjaarsnota 2017. Het resterende deel van € 0,4 miljoen valt vrij bij de Viermaandsrapportage 2018.

Reservering van restanten op (oude) ISV-posten

Algemeen
Het totale bedrag aan restanten op ISV-posten dat eind 2017 gereserveerd moet blijven bedraagt € 9,6 miljoen. Dit is op grond van de opgaven van verschillende budgethouders en op basis van de vastgestelde meerjarige financiële afwikkeling in het Jaarverslag 2016. De restanten van projecten die in 2017 financieel volledig zouden worden afgewikkeld zullen niet opnieuw worden gereserveerd. Ten opzichte van 2016 is het te reserveren bedrag afgenomen met € 6,7 miljoen. De verklaring voor deze afname ligt enerzijds bij een besteding van € 5,8 miljoen en anderzijds bij het rekeningresultaat van € 0,9 miljoen. Het te reserveren bedrag van € 9,6 miljoen is als volgt verdeeld:

Te reserveren restant-budgetten ultimo 2016 en ultimo 2017

bedragen x € 1 miljoen	**31-12-2016**	**31-12-2017**
Rve's	16,2	9,6
Stadsdelen, sleutelbedragen	0,0	0,0
Stadsdelen, knelpunten	0,2	0,0
Totaal	**16,5**	**9,6**

Restanten op ISV-posten naar begrotingsjaar

Om een beeld te krijgen van de tijd dat de restantposten (uitgezonderd de toegekende sleutelbedragen van de stadsdelen) gereserveerd staan is in de tabel een onderverdeling gemaakt naar het jaar waarin de te reserveren bedragen zijn toegekend:

Te reserveren bedragen ultimo 2016 en ultimo 2017 naar begrotingsjaar

bedragen x € 1 miljoen	31-12-2016	31-12-2017
2009	1,2	0,1
2010	1,2	1,0
2011	0,0	0,0
2012	1,7	0,2
2013	1,9	0,6
2014	4,6	3,0
2015	0,0	0,0
2016	5,9	4,7
Totaal	**16,5**	**9,6**

De posten uit de begrotingen 2009 tot en met 2016 staan inmiddels 2 jaar of langer gereserveerd. Het te reserveren bedrag op deze oude posten is in totaal € 9,6 miljoen. In het Jaarverslag 2016 is vastgesteld dat een aantal budgethouders na 2017 uitgaven ten laste van deze oude posten kunnen brengen.

Restanten Centraalstedelijke- en Grootstedelijke posten, toelichting per kostensoort
Per kostensoort volgt hierna een toelichting bij de restantbudgetten op de centraalstedelijke- en grootstedelijke posten uit de begrotingsjaren 2009 en later.

Broedplaatsenbudget (€ 2,2 miljoen)
Vanaf 2004 zijn er vanuit ISV middelen voor broedplaatsen beschikbaar gesteld. In 2010 is de laatste reguliere bijdrage toegekend. Bij de Voorjaarsnota 2015 is er binnen het budget van broedplaatsen nog eens € 1,1 miljoen beschikbaar gesteld voor atelierwoningen. In totaal is tot nu toe € 16,0 miljoen ten laste van het ISV gebracht. Op 1 januari 2018 resteert nog € 2,2 miljoen, de besteding van dit bedrag zal in 2018 plaatsvinden.

bedragen x € 1 miljoen Jaar	Nr.	Project		Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2009	2050	Broedplaatsen	g&o	1,5	0,1	2018
2010	2050	Broedplaatsen	g&o	1,0	1,0	2018
2016	2050	Broedplaatsen, Aterlierwoningen (cf. Voorjaarsnota 2015)	g&o	0,0	1,1	2018
Totaal				**2,5**	**2,2**	

Projecten Monumentenzorg (€ 0,3 miljoen)
De restauratiekosten van monumenten worden vanaf 2004 voor een belangrijk deel betaald vanuit het ISV. In totaal is een bedrag van € 27,5 miljoen bestemd voor monumentenzorg. In de Voorjaarsnota 2016 is 300.000 gereserveerd voor de ondersteuning van en het onderzoek naar de herbestemming en kleine subsidies van monumenten. De financiële afwikkeling is in 2018 en 2019 voorzien.

bedragen x € 1 miljoen Jaar	Nr.	Project		Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2016	3020	Haalbaarheidsonder-zoeken en kleine subsidies (cf. Voorjaars-nota d.d. 14 juli 2016)	mz	0,0	0,3	2019
Totaal				**0,0**	**0,3**	

Sanering verkeerslawaai (€ 3,6 miljoen)

De post geluidsanering verkeerslawaai wordt gebruikt voor gevelsaneringen om het verkeerslawaai aan te pakken. Het budget voor het saneren van deze geluidhinder komt voor een substantieel deel uit ISV. In de periode 2003 – 2014 is € 42,5 miljoen beschikbaar gesteld. Op 1 januari 2018 resteert nog € 3,6 miljoen. Met dit budget worden de lopende projecten in 2018 afgerond.

bedragen x € 1 miljoen Jaar	Nr.	Project		Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2013	7050	Geluidsanering verkeerslawaai	wonen	3,0	0,6	2018
2014	7050	Geluidsanering verkeerslawaai	wonen	3,0	3,0	2018
Totaal				**6,0**	**3,6**	

Bijdragen Programma Woningkwaliteit (€ 1,8 miljoen)

In de Voorjaarsnota 2015 en 2016 is vanuit de vrijval ISV in totaliteit € 2,5 miljoen voor het programma woningkwaliteit beschikbaar gesteld. De uitvoering is al gestart en financiële afwikkeling is voorzien in 2018.

bedragen x € 1 miljoen Jaar	Nr.	Project		Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2016	2060	Programma Woningkwaliteit (cf. Voorjaarsnota 2015 en 2016)	wonen	0,0	1,8	2018
Totaal				**0,0**	**1,8**	

Woningverbetering en regeling Van Groot naar Beter (€ 0,2 miljoen)

Met de regeling Van Groot naar Beter beogen we met een verhuiskostenbijdrage het vrijmaken van grotere woningen voor krap wonende grote gezinnen. De regeling Woningverbetering moet woningcorporaties en particuliere eigenaren motiveren om tijdens onderhouds- en verbeteringswerkzaamheden te investeren in het behoud en herstel van het aanzicht van de gevel. Met het resterende budget kunnen de gemaakte afspraken in 2018 worden nagekomen.

bedragen x € 1 miljoen Jaar	Nr.	Project		Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2012	2010	Woningverbetering	wonen	0,4	0,1	2018
2012	2021	Regeling Van Groot naar Beter	wonen	0,2	0,1	2018
Totaal				**0,6**	**0,2**	

Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten (€ 1,5 miljoen)

In de Voorjaarsnota 2016 is in totaal € 2,0 miljoen voor de bestuursopdracht Ontwikkelbuurten beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn bestemd voor de periode 2016 – 2018. Op 1 januari 2018 resteert nog € 1,5 miljoen waarvan de besteding in 2018 zal plaatsvinden.

bedragen x € 1 miljoen

Jaar	Nr.	Project	Begroting	Restant 1-1-2018	Financiële afwikkeling
2016		Bestuursopdracht wonen Ontwikkelbuurten (cf. Voorjaarsnota 2016)	0,0	1,5	2018
Totaal			**0,0**	**1,5**	

5.6 Subsidies

Inleiding

Eén van de manieren waarop de gemeente Amsterdam haar doelstellingen verwezenlijkt is door subsidies te verlenen. Om deze subsidies te verantwoorden stellen we jaarlijks een gemeentelijke subsidiestaat op.

In deze subsidiestaat geven we inzicht in:
- het totaal door de gemeente verleende subsidies;
- aan welke organisaties subsidies zijn verstrekt;
- aan welke programma's, programmaonderdelen en producten uit de begroting deze subsidieverleningen hebben bijgedragen.

Verleende subsidies 2017

De gemeente Amsterdam heeft in 2017 in totaal voor € 629 miljoen aan subsidies verleend.

Onderstaand overzicht geeft de subsidieverlening per programma aan.

Programma	Verleende subsidie 2017 in €
Bestuur en ondersteuning	2.946.913
Duurzaamheid en Water	3.111.836
Economie en Cultuur	191.006.801
Onderwijs, jeugd en diversiteit	209.121.655
Openbare Orde en Veiligheid	10.779.313
Stedelijke ontwikkeling en wonen	30.350.926
Verkeer en Openbare Ruimte	9.156.155
Welzijn, zorg en sport	126.974.469
Werk, inkomen en participatie	38.238.825
Algemene Dekkingsmiddelen	7.044.599
Eindtotaal	**628.731.492**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat 64% van alle verleende subsidies betrekking hebben op de programma's Onderwijs, jeugd en diversiteit en Economie en Cultuur.
De subsidies op deze programma's zijn vooral verleend door de gemeentelijke afdelingen Onderwijs, Jeugd en Zorg en Kunst en Cultuur.

De belangrijkste subsidieverleningen op bovenstaande programma's zijn subsidies die besteed worden aan de volgende onderwerpen:
- Het Kunstenplan € 124 miljoen;
- Onderwijshuisvesting € 89 miljoen;
- Vve, Kinderopvang en peuterspeelzalen € 68 miljoen.

Onderstaande tabel geeft de hoogte aan van de verleende subsidie per subsidieverstrekkend organisatieonderdeel van de gemeente.

Organisatieonderdeel	Verleende subsidie 2017 in €
Bestuur en Organisatie	10.386.298
Concerncontroller	7.044.599
Economie	24.436.690
Griffie	1.642.196
Grond en Ontwikkeling	1.873.552
Inkomen	24.008.031
Kunst en Cultuur	159.121.789
Onderwijs, Jeugd en Zorg	255.076.657
Parkeren	377.594
Participatie	5.290.913
Ruimte en Duurzaamheid	5.309.278
Sport en Bos	20.361.055
Stadsdeel Centrum	7.333.746
Stadsdeel Nieuw-West	10.896.760
Stadsdeel Noord	11.166.486
Stadsdeel Oost	11.888.282
Stadsdeel West	18.001.343
Stadsdeel Zuid	11.428.558
Stadsdeel Zuidoost	10.820.711
Werk	4.475.404
Wonen	27.772.548
Zuidas	19.000
Eindtotaal	**628.731.492**

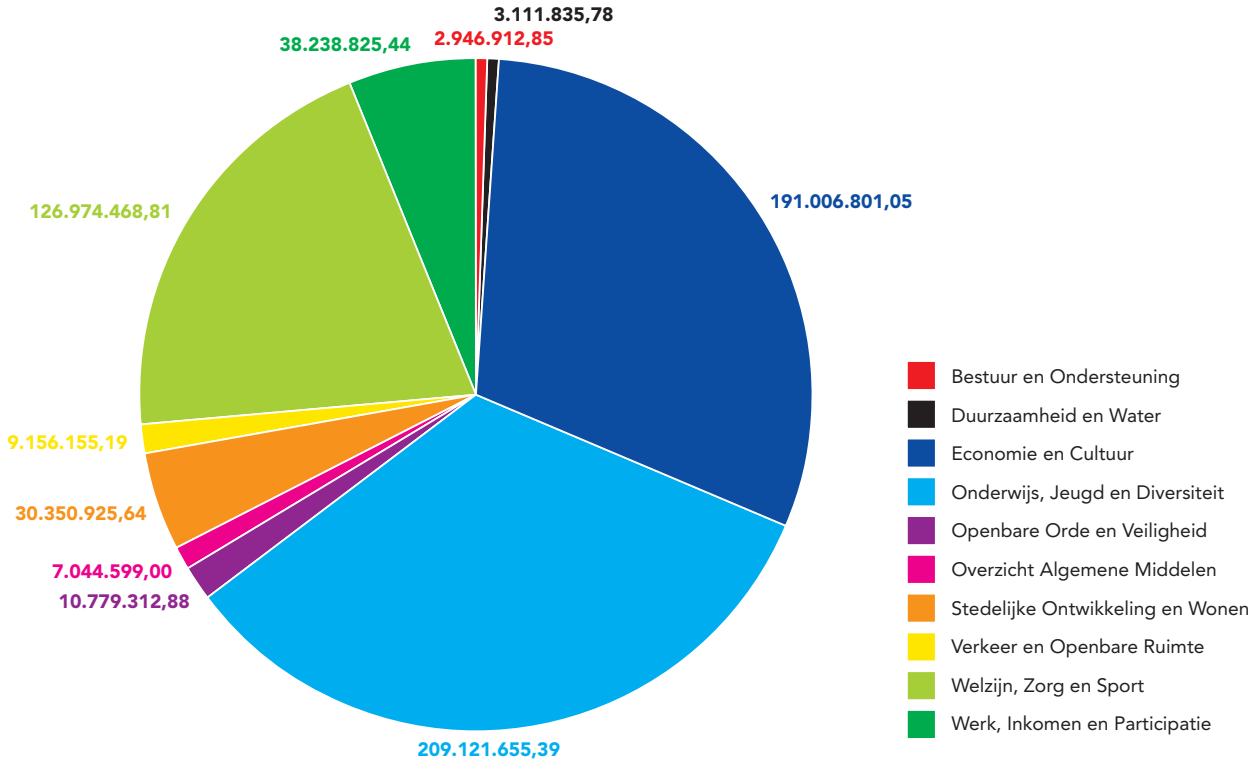

Vergelijking met Begroting 2017 en Jaarverslag 2016

Het totaal van de subsidiestaat 2017 is vergeleken met de begrote subsidies 2017 en de verleende subsidies 2016. Hierin zijn aanzienlijke afwijkingen te constateren.

Zoals hierboven te zien was, is in 2017 € 629 miljoen aan subsidies verleend. De Begroting 2017 sluit op bijna € 656 miljoen. In totaal is in 2017 dus € 27 miljoen minder aan subsidies uitgegeven dan begroot. Op het niveau van de programma's zijn er grote afwijkingen. Zo is op het programma Onderwijs, Jeugd en Diversiteit € 68 miljoen minder subsidie uitgegeven dan begroot, vooral bij subsidies Onderwijshuisvesting. Op de programma's Economie en Cultuur, Welzijn, Zorg en Sport en Werk, Algemene Dekkingsmiddelen en Werk, Inkomen en Participatie is in totaal € 40 miljoen meer uitgegeven dan begroot.

Ook bij de analyse van de verschillen tussen de verleende subsidies van 2017 en die van 2016 zijn deze afwijkingen waar te nemen. In totaal is in 2017 € 95 miljoen minder verleend dan in 2016. Dit komt doordat vooral op het programma Welzijn, Zorg en Sport veel minder subsidie is verleend dan vorig jaar (€ 136 miljoen minder). Dat is vooral gebeurd op het terrein van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Er is in 2017 € 130 miljoen minder aan subsidies verleend, omdat met ingang van 2017 deze opvang bij aanbieders wordt ingekocht.

Op de programma's Economie en Cultuur, Onderwijs, Jeugd en Diversiteit en Werk, Inkomen en Participatie is juist meer verleend dan vorig jaar.

Een analyse van de afwijkingen tussen de jaarcijfers 2017 en de begrote cijfers 2017/jaarcijfers 2016 zijn te vinden in de programmabladen. Per programmaonderdeel worden de belangrijkste afwijkingen bij de subsidies van betekenis toegelicht.

5.7 Voortgang van de aanbevelingen van rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

Inleiding en leeswijzer

5.7.1 Inleiding

Het college heeft in zijn reactie op aanbeveling 7 – Verbeter de aansluiting tussen enerzijds de raad en anderzijds de rekeningencommissie, de gemeentelijke accountant ACAM en de rekenkamer – van het eindrapport van de Enquêtecommissie naar de financiële functie van de gemeente Amsterdam, het volgende voorstel gedaan.

Met ingang van de Najaarsnota 2015 zijn wij, conform eerdere toezegging aan de raad en in het bijzonder de rekeningencommissie, gestart met het aangeven van de voortgang op de aanbevelingen van de rekeningencommissie. Wij stellen voor het rapporteren over de voortgang op de aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en de rekenkamer ten aanzien van de financiële functie in de najaarsnota en de jaarrekening op te nemen teneinde een balans te vinden tussen voortgang en rapportagelast. Wij stellen voor deze bij de Najaarsnota 2016 in te voeren met als vertrekpunt 2015. Voor aanbevelingen die ten aanzien van andere portefeuilles worden gedaan wordt via de betrokken vakwethouder gerapporteerd. Het betreft hier bijvoorbeeld aanbevelingen met betrekking tot inkoop, personeel en juridische zaken.

In de Najaarsnota 2016 is een eerste, integraal overzicht opgesteld van de aanbevelingen en is per aanbeveling een collegereactie gegeven. In het Jaarverslag 2016 en de Najaarsnota 2017 is per aanbeveling een update gegeven. Tevens is in de Najaarsnota 2017 een voortgangsoverzicht opgenomen waarin is aangegeven dat de aanbeveling:

- opvolging krijgt in het Jaarverslag 2017;
- door het college als afgehandeld wordt beschouwd;
- er over de aanbeveling door de verantwoordelijke portefeuillehouder buiten een P&C-document om wordt gerapporteerd aan de raad.

In voorliggend jaarverslag geven wij een update over de eerste categorie aanbevelingen. Als bijlage bij dit hoofdstuk nemen we een stand van zaken op over alle openstaande aanbevelingen.

5.7.2 Aanbevelingen voortkomend uit het Verslag van de rekeningencommissie bij het Jaarverslag 2016

1. Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag
De rekeningencommissie stelt vast dat het jaarverslag ten opzichte van vorig jaar verbeterd is qua leesbaarheid en inhoudelijke kwaliteit. Er is zichtbaar opvolging gegeven aan de roep om in te gaan op het totaalverhaal bij de programmaonderdelen. Bij de beleidsresultaten wordt per beleidsveld/product in hoofdlijnen toegelicht waar het geld in het programma aan wordt uitgegeven.

Ook de toelichtingen op de afwijkingen zijn inzichtelijker, alhoewel nog niet over de gehele linie sprake is van toelichtingen die redengevend zijn. Een positief citaat in dit verband: 'Voor Vrouwenopvang en Slachtoffers huiselijk geweld zijn de lasten € 1,7 miljoen lager door het achterblijvende aantal tijdelijke huisverboden. Daardoor hoeven de daarmee samenhangende taken niet uitgevoerd te worden (€ 0,9 miljoen), door een lagere bijdrage van € 0,3 miljoen aan SamenDoen en een onderbesteding van € 0,5 miljoen bij Veilig Thuis wegens het niet tot besteding komen van een reservering voor het wegwerken van wachtlijsten omdat er niet voldoende geschikt personeel beschikbaar is' (pag. 247).

De twee volgende voorbeelden laten zien dat de toelichtende verklaringen niet overal zijn verbeterd:
'Een negatief resultaat van € 9,5 miljoen voor Grond en Ontwikkeling afwijkingen als gevolg van discrepanties tussen de baten en de lasten' (pag. 21);
'De baten zijn per saldo € 1,1 miljoen lager dan begroot. Belangrijkste reden hiervoor is een nadeel bij Centrum van € 3,7 miljoen bij de opbrengsten reinigingsrecht….'(pag. 319).

Daarnaast is nog specifiek op een aantal onderdelen verbetering te realiseren. De analyses bij de algemene dekkingsmiddelen of het programmaonderdeel Grond en Ontwikkeling zijn lastig te volgen. De balanstoelichting is verbeterd ten opzichte van vorig jaar. De standen en mutaties bij bijv. de activa zijn inzichtelijker gepresenteerd en uitgebreider toegelicht. Er kan nog wel een slag worden gemaakt in het meer redengevend toelichten van de toe- of afname ten opzichte van vorig jaar. De post vooruitbetaalde kosten (pag. 592) wordt bijvoorbeeld wel naar onderdelen gespecificeerd maar er wordt niet ingegaan op de reden voor de afname van 50% ten opzichte van het jaar ervoor.

In hoofdstuk 2 van het jaarverslag, de financiële hoofdlijnen, wordt op hoofdlijnen ingegaan op onderwerpen als rekeningresultaat, reserves en voorzieningen, schuld, weerstandsvermogen et cetera. De commissie mist hierbij een overkoepelend verhaal over hoe de gemeente er, alles overziend, financieel voor staat en hoe de gemeente het in financieel opzicht in 2016 heeft gedaan. Is het een jaar geweest waarin de hand op de knip is gehouden en veel is gespaard, of is er flink uitgegeven? Zo'n verhaal zou ondersteund moeten worden met diverse relevante, meerjarige kengetallen. De commissie sluit hierin aan bij het pleidooi dat de Rekenkamer onlangs hierover heeft gehouden, in haar rapport 'Zicht op de financiële positie'.
De commissie zou graag zien dat in de financiële hoofdlijnen echt het verhaal wordt verteld over wat de financiële positie is van de gemeente, ondersteund met een set van relevante kengetallen, die gezamenlijk het gehele beeld geven.

Als belangrijkste en meest fundamentele verbeterpunt ziet de rekeningencommissie echter het feit dat er bij het verslag over de programma's geen inzichtelijke koppeling is tussen doelen en activiteiten aan de ene kant en de financiële middelen ervoor aan de andere kant: het is niet helder hoeveel wordt uitgegeven voor het bereiken van doel A of het uitvoeren van activiteit B.

De rekeningencommissie beveelt met betrekking tot de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag aan:

- De ingezette verbeteracties voor de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag te evalueren en voort te zetten;
- Aan de financiële hoofdlijnen een overkoepelend verhaal toe te voegen waarin wordt ingegaan op de financiële positie en de financiële prestaties en dit verhaal te onderbouwen met relevante (deels verplichte) meerjarige kengetallen;
- Elk doel of activiteit te koppelen aan de bijbehorende financiële middelen;
- Deze verbeteringen te realiseren vanaf de Najaarsnota 2017 of uiterlijk de jaarrekening 2018.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
De ingezette verbeteracties voor de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag vloeien (mede) voort uit de motie (nummer 492) van de raadsleden Poot, Guldemond, Peters, De Heer, Roosma, Shahsavari-Jansen en Van Soest inzake de jaarrekening 2015 (verbeteren verantwoordingsinformatie), verder te noemen Motie B.

De gemeenteraad nam de Motie B aan tijdens de bespreking van de Jaarrekening 2015. In deze motie gaf de raad het college de opdracht bij de Najaarsnota 2016 een plan van aanpak Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van de jaarrekening op te leveren. Daarnaast verwachtte de raad bij de Najaarsnota 2016 een actieplan met een reactie van het college op elk van de dertien aanbevelingen uit de motie. De gevraagde reacties publiceerden we, conform de opdracht, in de Najaarsnota 2016. Daarbij werd aangekondigd dat de Motie B direct ten uitvoer gebracht zou worden in het traject van de Jaarrekening 2016.

In zijn brief van 26 mei heeft wethouder Kock de raad geïnformeerd over de afhandeling van de Motie B. In deze brief citeert hij uit het Generaal Verslag van ACAM waar de accountant concludeert dat 'de kwaliteit van het jaarverslag voldoende is, zichtbaar is verbeterd en nog verder kan worden ontwikkeld.' Verder stelt ACAM dat 'de gewenste verbeterslagen […] echter lastig in één jaar te realiseren [zijn] en dat een aantal ingezette lijnen misschien nader moeten worden geëvalueerd.' Verder wordt in de brief gesteld dat ACAM een aantal aanbevelingen doet ter verdere verbetering van de jaarstukken en dat deze aanbevelingen betrokken zullen worden bij de verdere ontwikkeling van de planning en controlproducten.

Wij zullen ons beraden over vorm en inhoud van het door de rekeningencommissie gewenste aan de financiële hoofdlijnen toe te voegen 'overkoepelend verhaal' over hoe de gemeente er financieel gezien voorstaat en opnemen in het Jaarverslag 2017. In het najaar gaan we over een eerste proeve hiervan graag in gesprek met de rekeningcommissie.

De rekeningencommissie ziet als 'belangrijkste en meest fundamentele verbeterpunt […] het feit dat er bij het verslag over de programma's geen inzichtelijke koppeling is tussen doelen en activiteiten aan de ene kant en de financiële middelen ervoor aan de andere kant: het is niet helder hoeveel wordt uitgegeven voor het bereiken van doel A of het uitvoeren van activiteit B'.

In het Jaarverslag 2016 hebben wij al een eerste stap ondernomen doelen en activiteiten te koppelen aan de financiële middelen. In de inleiding op de programma's stellen wij dat 'de specifieke doelen en de bijbehorende activiteiten maken onderdeel uit van de totale beleidsuitvoering van de gemeente binnen een programmaonderdeel.' Vaak beslaan de activiteiten meerdere beleidsvelden. Om (enig) inzicht te geven in het beslag van deze activiteiten op de middelen koppelen we ze (zie voorbeeld hieronder) aan de beleidsvelden.

Beleidsveld **Activiteit** A B D

Wij zien in dat dit nog maar een eerste stap is. Pas bij het formuleren van nieuwe doelen en activiteiten voor de komende bestuursperiode zal een eenduidige koppeling van middelen aan doelen en activiteiten mogelijk zijn. In de huidige vorm is daarin niet voorzien en wordt uitsluitend het bereiken van beleidsdoelen gemeten. Om te kunnen voorzien in de gewenste koppeling is het zaak de ruim voor het begin van de nieuwe bestuursperiode te onderzoeken hoe de doelen en activiteiten in de administratie en in de begroting opgenomen moeten worden. Het jaarverslag spiegelt immers de begroting. Wij zullen over de voortgang van dat onderzoek rapporteren in de Najaarsnota 2017 en het Jaarverslag 2017.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
Het college heeft kennis genomen van de reacties van de raad, ACAM en rekeningencommissie op het Jaarverslag 2016. Ten aanzien van de nagestreefde verbeteringen van de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid, stelt de rekeningencommissie in een toelichting bij de raadsvergadering: 'we zien wel – en dat geldt overigens voor veel terugkerende thema's – dat er stappen voorwaarts worden gezet. Het college maakt het verslag steeds inzichtelijker en moet daar uiteraard ook mee doorgaan.' Tegelijkertijd constateert zij in haar verslag 'dat de toelichtingen op de afwijkingen inzichtelijker zijn, [maar] nog niet over de gehele linie sprake is van toelichtingen die redengevend zijn'.

Het college is het met de rekeningencommissie eens op dit punt. De door het college ingezette acties hebben bij het Jaarverslag 2016 tot verbeteringen geleid voor wat betreft de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid. De komende periode is het streven om consistentie over de gehele linie te bereiken, en daarbij specifiek aandacht te geven aan het verbeteren van de redengevende verklaringen. In de opmaat naar het Jaarverslag 2017 zullen de opgedane best practices worden voortgezet: er zullen wederom inhoudelijke en technische kick-off bijeenkomsten voor medewerkers en lijnmanagers worden georganiseerd en ook de schrijfsessies, waarbij medewerkers samen werken aan het opstellen van de beleidsteksten en redengevende verklaringen, zullen wederom worden gehouden.

Het koppelen van doelen en activiteiten aan de bijbehorende middelen wordt door de rekeningencommissie gezien als een belangrijk en fundamenteel verbeterpunt. Op die manier kan immers inzichtelijk worden gemaakt hoeveel wordt uitgegeven om een bepaald doel te bereiken of een activiteit uit te voeren. Zoals aangegeven bij het jaarverslag, onderzoekt het college momenteel de mogelijkheid om hier beter inzicht in te verschaffen. Hierbij maken wij een belangrijke kanttekening: het koppelen van doelen en activiteiten aan bijbehorende middelen kan beter inzicht geven in de wijze waarop onze begroting bijdraagt aan het realiseren van het gemeentelijk beleid. Tegelijkertijd zal dit geen sluitend inzicht bieden in voornoemde koppeling: middelen dragen immers zelden uitsluitend bij aan het realiseren van één bepaald doel of activiteit, maar dienen vaak meerdere doelen en activiteiten. Dit heeft enerzijds zijn oorsprong in de open wijze waarop doelen en activiteiten zijn geformuleerd (bijvoorbeeld: 'Amsterdams erfgoed heeft en behoudt een hoge cultuur-historische waarde') en anderzijds de wijze waarop baten en lasten in de begroting zijn opgenomen (baten en lasten worden immers verantwoord per programma en programmaonderdeel, waarbinnen meerdere soms overlappende doelstellingen en activiteiten worden nagestreefd). Het is dan ook nagenoeg onmogelijk om de begroting van de gemeente Amsterdam in een sluitende pxq-onderbouwing te vatten.

Vanuit deze context gaat het college de komende periode verder met het onderzoeken van de technische haalbaarheid van de wens van de rekeningencommissie. Het ligt in de rede dat een eventuele aanpassing in de opzet en uitwerking van de P&C-producten zal worden betrokken bij een nieuwe bestuursperiode. Bij het Jaarverslag 2017 zal het college rapporteren over de ingezette verbeteracties wat betreft de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid en de stand van zaken ten aanzien van het koppelen van doelen en activiteiten aan middelen.

Stand van zaken Jaarverslag 2017

Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid

De evaluatie van het jaarrekeningtraject 2016 heeft geleid tot diverse aanpassingen in de voorbereiding voor het Jaarverslag 2017. Het programmasjabloon dat als basis dient voor de programma's in het jaarverslag, is verder uitgediept en verbeterd. Om de algemene leesbaarheid van het jaarverslag te verhogen zijn meerdere bijeenkomsten georganiseerd door het Communicatiebureau van de gemeente Amsterdam voor collega's die een inhoudelijke bijdrage leveren aan het jaarverslag. Ter verbetering van de financiële toelichtingen zijn twee informatiebijeenkomsten belegd voor teamleiders, om de kwaliteit te verbeteren en te komen tot betere redengevende verklaringen. Ook is een plan van aanpak verbetering financiële toelichtingen opgesteld en uitgevoerd. In navolging op voorgaande jaren zijn schrijfsessies georganiseerd om gezamenlijk de programmabladen naar een hoger niveau te tillen.

Financiële hoofdlijnen

In de financiële hoofdlijnen van het Jaarverslag 2017 is meer aandacht besteed aan het overkoepelend verhaal. Naast de analyse van het rekeningresultaat per programma is het rekeningresultaat op hoofdlijnen uiteengezet. Hierin wordt het overkoepelend verhaal verteld over hoe de gemeente in financiële zin in 2017 heeft gepresteerd. Verder zijn kengetallen over de solvabiliteit, de hoogte van de investeringen en de belangrijke ontwikkelingen in de reserves en voorzieningen opgenomen.

Koppeling doelen en activiteiten aan middelen

Bij de raad bestaat al langer de wens om de doelen uit de begroting te koppelen aan middelen. Op die manier is van elke euro aan te geven voor welk doel deze wordt ingezet. In de huidige situatie zorgen de doelenboom en activiteiten voor twee knelpunten: er zijn teveel doelen en activiteiten die niet uniek zijn (activiteiten dienen meerdere doelen) en doelen en activiteiten lopen teveel door elkaar (wat is een doel en wat is een activiteit om dat doel te bereiken?). In de ambtelijk opgestelde Nota Begrotingsruimte 2018-2022 (28 februari 2018 gepubliceerd) is een advies opgenomen waarmee tegemoet kan worden gekomen aan de wensen van de raad op dit punt:

- Breid het huidige sturingsniveau van de raad uit van programmaonderdelen naar programmaonderdelen met doelen zoals opgenomen in de begroting zodat een koppeling kan worden gemaakt tussen de doelen en de middelen;

- Zorg voor een set aan doelen die, per programmaonderdeel, het gehele programmaonderdeel beschrijven. Op deze manier is er een volkomen koppeling van middelen aan doelen en programmaonderdelen;
- Wijzig het huidige sturingsniveau van het college van producten naar de activiteiten zoals opgenomen in de begroting;
- Laat de raad in de eerste begroting(swijziging) waarin het coalitieakkoord cijfermatig wordt vertaald, de doelen, activiteiten en indicatoren vaststellen voor de duur van de gehele raadsperiode. Leg deze aanpassing vast in de beleidsnota Planning & Control.

In de nota wordt verder het uitgangspunt geformuleerd dat de doelen aan het begin van de raadsperiode door de raad worden vastgesteld voor de gehele periode van vier jaar. Het eerste moment waarop de doelen, activiteiten en indicatoren worden opgesteld, in de Begroting 2019, is dan ook het moment waarop deze voor de gehele raadsperiode vast dienen te worden gesteld.

2. Three Lines of Defense
De gemeente Amsterdam heeft ervoor gekozen om voor het stelsel van beheersing (van risico's) het zogenaamde '3 Lines of Defense' model te hanteren. Kortgezegd komt dit model op het volgende neer:

De eerste 'linie in de verdediging' wordt gevormd door het lijnmanagement. Het lijnmanagement is verantwoordelijk voor goede beheersmaatregelen in de eigen processen. De tweede lijn omvat functies die het lijnmanagement ondersteunen en adviseren en ook bewaken of het management zijn verantwoordelijkheid neemt. Deze control-functies zijn voor een groot deel bij DMC te vinden. De derde lijn is de interne audit functie, deze controleert of het samenspel tussen eerste en tweede lijn functioneert.

De rekeningencommissie heeft kennis genomen van de initiatieven die gaande zijn om in de eerste lijn de kwaliteit van de beheersing van de processen (AO/IC) te verbeteren. Vanuit de taskforce AO/IC en het anti-fraudeoffensief zijn hier goede impulsen voor gegeven. Het lijnmanagement heeft verbeterplannen opgesteld en de procesbeschrijvingen zijn of worden geactualiseerd.
Dit verbetertraject naar aanleiding van het anti-fraudeoffensief is nog niet afgerond, diverse verbeteringen moeten nog in gang worden gezet en/of in continuïteit in de processen worden geborgd. En juist dit laatste is in het (recente) verleden een belangrijk aandachtspunt gebleken.
De rekeningencommissie acht het daarom van groot belang dat de aandacht hiervoor niet verslapt en dat strakke sturing op de realisatie plaatsvindt middels de zogenoemde prestatiedialoog tussen gemeentelijk management team en directeuren, directeuren en afdelingshoofden en zo verder. Deze dialoog moet op dit gebied geen vrijblijvend karakter kennen, net zoals is benoemd ten aanzien van het rekeningtraject. Na implementatie is het noodzaak om de daadwerkelijke werking van de procesbeheersing periodiek te toetsen (met verbijzonderde interne controles).

De rekeningencommissie beveelt met betrekking tot de 3 Lines of Defense aan:
- De (resterende acties uit de) plannen van aanpak inzake de verbeteringen van de AO/IC voortkomend uit het antifraude-offensief daadwerkelijk te realiseren in 2017;
- De realisatie en borging van deze ingezette verbeteringen in de beheersing van de processen middels de prestatiedialogen strak aan te sturen;
- Met verbijzonderde interne controles vast te stellen of de verbeteringen daadwerkelijk functioneren (in 2017 en verder).

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
Het college onderschrijft het om het 3LoD model te hanteren voor het ordenen en organiseren van de interne beheersing. De afgelopen periode zijn er initiatieven ondernomen om impulsen te geven aan het verder op orde brengen van de interne beheersing en de daarbij behorende functionaliteiten en instrumenten. Onder andere de verbeteringen in de AO/IC vanuit antifraude offensief en taskforce AO/IC middels AO/IC plannen vanuit het verantwoordelijk lijnmanagement. Voor de opvolging heeft het GMT besloten dit op te nemen in het instrument van het prestatiecontract en de opvolging te borgen aan de hand van de prestatiedialoog daarover. Het college beveelt aan dit door te zetten zodat realisatie van verbeteringen in 2017 tot stand komen. Tegelijkertijd investeert de

organisatie in het inrichten van een interne audit functie van waaruit de werking van de beheersing vastgesteld dient te worden. Aan de hand van het auditjaarplan 2017 worden op basis van een risico inschatting de geselecteerde processen getoetst op rechtmatigheid en getrouwheid en daarmee de werking van de AO/IC verbeteringen.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
Het college onderschrijft het belang van een goede positionering en bezetting van een interne audit functie en heeft hiervoor in de voorjaarsnota aanvullende middelen beschikbaar gesteld. De organisatie werkt momenteel aan het inrichten van een interne audit functie binnen de directie Middelen en Control van waaruit invulling wordt gegeven aan het uitvoeren van Verbijzonderde Interne Controle. In het najaar van 2017 wordt de afdeling i.o. verder ingericht (zowel qua bemensing als het werkplan) om per 1 januari 2018 operationeel te zijn. Ook het aandachtsgebied van de AO/IC wordt hierbij ingericht. De bezetting zal zowel kwantitatief als kwalitatief worden versterkt.

De initiatieven voor het verder op orde brengen van de AO/IC hebben de afgelopen periode onverminderd aandacht gehad. Het GMT stuurt strak op de opvolging ervan via de prestatiedialoog zodat realisatie van de beoogde verbeteringen in 2017 tot stand komen. De voortgang zal onderdeel uitmaken van de uitvraag voor de AO/IC plannen 2018.

Het auditjaarplan 2017 is ten uitvoering gebracht en wordt afgerond eind van het jaar. Een regelmatige afstemming hierover met de accountant is opgestart. De geselecteerde processen worden getoetst op rechtmatigheid en getrouwheid en daarmee de werking van de AO/IC verbeteringen. Voor 2017 voert de ACAM in opdracht van het concernauditprogramma een audit uit naar de werking van maatregelen ter voorkoming van fraue bij een selectie van rve's en stadsdelen. Een en ander in opvolging van het anti-fraude offensief.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Eind juni 2018 rapporteert de wethouder Financiën separaat (buiten een P&C-document om) aan de raad over de voortgang van de AO/IC plannen.

De rol van control als onderdeel van 3 lines of Defence
In 2016 zijn de businesscontrollers gepositioneerd bij DMC en daarmee onderdeel geworden van de tweede lijn. De commissie constateert dat de rol van businesscontrol nog onvoldoende helder is. Bijvoorbeeld de tijdigheid en kwaliteit van de business dossiers is nog teveel afhankelijk van de businesscontroller, zoals we al stelden bij het jaarrekeningtraject. Bovendien is in het jaarrekeningproces voren gekomen dat de kritische signalerende en bewakende rol die businesscontrollers (en in tweede instantie concerncontrol) moeten vervullen, in veel gevallen nog niet wordt opgepakt. Veel controlebevindingen van de accountant (over bijvoorbeeld het vormen van 'potjes' of 'buffertjes' voor het volgende jaar in de balans) en daarmee correcties in de jaarrekening zouden bij een kritische tweedelijns rol niet aan de orde zijn geweest.

Bij de verdere uitwerking van het tussentijds afsluiten en analyseren van de administratie is het eveneens van belang de rol van de businesscontroller vanuit de tweede lijn, alsook die van de budgethouders vanuit de eerste lijn duidelijk in te richten om te voorkomen dat de bewakende rol onvoldoende tot uitvoering komt.

Ook aan de toetsende rol van concerncontrol rondom de businessdossiers wordt nog onvoldoende invulling gegeven. De toets door concerncontrol op de volledigheid en kwaliteit van de dossiers is onvoldoende gebleken, getuige het feit dat de accountant heeft moeten constateren dat 2/3 van de business dossiers in eerste instantie niet van voldoende kwaliteit waren voor het opstellen en onderbouwen van het jaarverslag.

De rekeningencommissie beveelt met betrekking tot de rol van control als onderdeel van de 3 Lines of Defense aan:

- Duidelijke taken te omschrijven in het proces van het afsluiten van de administratie en het vormen van het business dossier voor het lijnmanagement, de business controller en concerncontrol;
- Zorg te dragen dat de signalerende en toetsende rol van de businesscontroller en concerncontrol beter uit de verf komt zodanig dat volgend jaar geen onterechte potjesvorming door de accountant zal worden geconstateerd;
- De bewakende/toetsende rol van zowel concerncontrol als businesscontrol aan te scherpen in samenhang met het jaarplan van onderzoeken van de verbijzonderde interne controle;
- In de Najaarsnota 2017 verslag te doen over:
  - de gemaakte rolafspraken met het lijnmanagement over de kwartaalafsluitingen;
  - de concrete acties en afspraken met betrekking tot de versterking van de toetsende rol van concern- en businesscontrol.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016

Zoals de rekeningencommissie constateert, zijn per 1 oktober 2016 de business controllers inderdaad (hiërarchisch) onderdeel geworden van de tweede lijn van control door het positioneren van de business controllers bij DMC. Bij deze nieuwe controlorganisatie die per oktober 2016 effectief is, zijn er uiteraard werkinstructies en taakbeschrijvingen voor de business controllers opgesteld, waaruit blijkt wat de rol, positie en taken van de business controllers zijn. Dit vergt, op punten, een aanpassing van de 'oude' werkwijze van de business controllers.

Enerzijds kost deze, op punten, nieuwe manier van werken enige tijd om 'in de haarvaten' van de nieuwe controlorganisatie te geraken. Ook in 2017 wordt verder ingezet op het duidelijker opnemen van de rol van de business controller en de adviseurs concern control in de verschillende P&C producten. Zo wordt bij de Begroting 2018 het advies van de business controller én het advies van de adviseurs concern control op ieder voorstel tot het wijzigen van de begroting verplicht en ook afgedwongen door het hiervoor gebruikte systeem (LIAS). Op basis van dit advies besluiten de rve-directeur, het GMT en het college van B en W over deze voorstellen.

Anderzijds is bij het besluit van het college van B en W tot deze reorganisatie besloten tot het houden van een evaluatie in het najaar van 2017 om te bezien of de uitgangspunten van de nieuwe controlorganisatie in de praktijk werken. Bij deze evaluatie zal ook worden betrokken of de rol van de controlorganisatie voor het business dossier en de tussentijdse afsluitingen meer duidelijkheid behoeft.

Overigens stelt de rekeningencommissie dat "de tijdigheid en kwaliteit van de business dossiers […] nog teveel (sic) afhankelijk van de businesscontroller" is. Het college onderkent dat het bewaken van de tijdigheid en kwaliteit van business dossiers de verantwoordelijkheid is van de eerste lijn, het lijnmanagement. Het is de rol van de controlorganisatie om de eerste lijn hierbij te helpen en zo nodig te signaleren en escaleren hierin. Daarin blijft de controlorganisatie zich ook in 2017 verder ontwikkelen.

Uiteraard wordt in de Najaarsnota 2017 verslag gedaan hierover, als onderdeel van de integrale rapportage op de voortgang van de aanbevelingen van de rekeningencommissie.

Stand van zaken Najaarsnota 2017

Taken en de procedure rondom het afsluiten van de administratie en het vormen van de businessdossiers zijn onder andere vastgelegd in het werkproces voor de periodeafsluiting. Dit proces is de afgelopen periode aangepast en geüpdatet en in september ambtelijk vastgesteld en afgestemd met betrokken organisatieonderdelen.

Daarnaast vinden vanaf de zomer 2017 voorbereidingen plaats voor de businessdossiers ten behoeve van het Jaarverslag 2017. In samenspraak tussen rve Financiën, DMC en ACAM is het 'memo businessdossier' aangescherpt. Er zijn concrete verbeterpunten geformuleerd en

werkafspraken gemaakt om te komen tot een nadere uitwerking van het memo. Het aangescherpte memo bevat een instructie/handreiking voor de inhoud van het businessdossier en de taken en verantwoordelijkheden van de lijn, financieel adviseurs en control. Daarbij is geput uit ervaringen uit het afgelopen jaarrekeningproces. Het memo wordt ambtelijk door het GMT vastgesteld zodat de eindverantwoordelijkheid van rve-directeuren geborgd is.

Ten behoeve van de derde kwartaalafsluiting is afgesproken dat de rve-F de businessdossiers zover mogelijk vult, waarna Business Control een eerste check zal doen op de businessdossiers vanuit hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Ook is met de ACAM afgesproken dat zij bij de derde kwartaalafsluiting alvast meekijkt met een aantal kritische dossiers. De uitkomsten van deze analyses zullen vervolgens besproken worden met de betreffende lijnverantwoordelijke.

In het najaar vinden ter voorbereiding op het jaarrekeningproces verschillende bijeenkomsten plaats met de lijn en de financiële kolom. Zo wordt een concernbrede bijeenkomst georganiseerd met alle rve-directeuren om zowel de uitkomsten als het proces voor dit jaar met hen te bespreken. In de bijeenkomsten staan de inhoud van de dossiers en de verschillende verantwoordelijkheden centraal.

Met de genoemde acties worden de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken collega's nader aangescherpt en is in een eerder stadium van het proces, namelijk bij de derde kwartaalafsluiting, een peilmoment om in beeld te krijgen waar bijsturing noodzakelijk is.

Om onterechte potjesvorming tegen te gaan is de afgelopen periode de Bestuursopdracht Reserves & Voorzieningen uitgevoerd. Ten behoeve van deze bestuursopdracht zijn alle reserves en voorzieningen doorgelicht en beoordeeld door DMC-Concerncontrol aan de hand van de nieuwe beleidsnota reserves & voorzieningen. Dit heeft er toe geleid dat de gemeenteraad een voorstel krijgt om diverse reserves op te heffen. Daarnaast worden diverse dotaties en onttrekkingen aangepast, zodat deze beter aansluiten op de huidige inzichten.

Om de functie van de VIC's te verstevigen en nader vorm te geven wordt een afdeling interne audit ingericht als onderdeel van de directie Middelen en Control. Hiervoor is een Manager Interne Audit aangesteld. De Manager Interne Audit is lid van het MT DMC. Ook businesscontrollers krijgen een rol bij de interne audit. Dat krijgt met de opzet van de afdeling in 2018 prioriteit. Hiermee wordt een nauwe relatie met control, financieel beleid en risicomanagement gewaarborgd.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Wij sluiten aan bij de update zoals gegeven in de Najaarsnota 2017. Hiermee zijn wij van mening dat afdoende invulling is gegeven aan de aanbeveling van de rekeningencommissie en beschouwen wij de aanbeveling als opgevolgd.

3. Prognoses
De schuld van de gemeente is aan het eind van 2016 uitgekomen op € 3,85 miljard. Bij de begroting was nog rekening gehouden met een schuld van € 4,9 miljard, die bij de najaarsnota naar € 4,3 miljard is bijgesteld. Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting is dus sprake van een verschil van € 1 miljard. De rekeningencommissie is van oordeel dat een dergelijk groot verschil een teken is van een onvoldoende beheersing. Het samenspel tussen lijnmanagement, die de prognoses van investeringen, resultaten en onttrekkingen/ dotaties van reserves aanlevert op basis waarvan bijvoorbeeld de schuldpositie wordt becijferd, en de controlfunctie die dergelijke prognoses kritisch dient te beschouwen en hierover een dialoog moet aangaan met de eerste lijn, functioneert blijkbaar onvoldoende. Dit is des te meer van belang omdat verkeerde prognoses ook kunnen doorwerken in andere posten van de begroting. Een te hoge prognose van de schuld leidt bijvoorbeeld ook tot een te hoge prognose van de rentelasten. In deze jaarrekening is het renteresultaat € 35,3 miljoen hoger dan in de begroting is opgenomen, met name door lagere gerealiseerde rentelasten als gevolg van een lagere schuld en lagere rente dan geraamd.

De rekeningencommissie beveelt met betrekking tot de prognoses aan:

- Een analyse op te stellen van de geraamde schuldpositie en de afwijkingen ten opzichte van de onderliggende ramingen (in begroting en de voor- en najaarsnota) en aan de hand daarvan na te gaan waar verbeteringen in specifieke ramingen daadwerkelijk noodzakelijk zijn;
- De kritisch toetsende rol van de controlfuncties ten aanzien van begrotingen en de ramingen te versterken (zie ook aanbeveling 3);
- In de Najaarsnota 2017 hiervan verslag te doen.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016

We delen de mening van de rekeningencommissie dat het verbeteren van de schuldprognose van essentieel belang is. De schuldprognose is gebaseerd op door de organisatie verwachte inkomsten en uitgaven voor de exploitatie, de investeringsprognose (MIP), de verwachte ontwikkeling van deelnemingen, verstrekte leningen, het werkkapitaal en het effect van deze ontwikkelingen op de gemeentelijke reserves en voorzieningen. Inspanningen zijn op dit moment gericht om tot beter gefundeerde schuldprojecties te komen.

1. De onder punt 1 aanbevolen analyse van afwijkingen tussen begroting, voorjaarsnota, najaarsnota en de jaarrekening heeft plaats gevonden voor de jaren 2015 en 2016. Op basis van deze analyse zijn eerste conclusies getrokken en wordt gewerkt aan concrete verbeteringen. De in 2016 geïntroduceerde periodeafsluiting wordt verder ontwikkeld om de verschillen tussen de begroting en de tussentijdse realisatie inzichtelijk te maken en te analyseren. Het doel is om daarmee belangrijke sturingsinformatie beschikbaar te stellen die zal leiden tot een betere informatievoorziening vanuit de organisatie betreffende de exploitatie, het MIP en het verloop van de reserves en voorzieningen. De bestaande reserves en voorzieningen worden doorgelicht voor verdere opschoning conform het nieuwe beleid. De verwachting is dat deze maatregelen op termijn zullen leiden tot een lagere afwijking tussen begrote en gerealiseerde schuld. Daarnaast heeft het uniformeren van de processen met betrekking tot reserves en voorzieningen, MIP en vaste activa een hoge prioriteit.
2. Voor deze aanbeveling met betrekking tot 3 lines of defence, toetsende rol van de controlefunctie, wordt verwezen naar de reactie van het college op aanbeveling 2.3.
3. Conform de derde aanbeveling van de rekeningencommissie zal bij de Najaarsnota geïnformeerd worden over de voortgang in deze trajecten.

Stand van zaken Najaarsnota 2017

Op basis van een analyse van de oorspronkelijke Begrotingen en Jaarrekeningen 2015 en 2016 zijn de oorzaken van de verschillen inzichtelijk geworden. Deze verklaren de afwijkingen tussen de prognose en de realisatie van de schuld. Een belangrijke oorzaak van de afwijkingen zijn hoger gerealiseerde baten dan begroot. Beide factoren, namelijk hogere baten aan de ene kant en deels lagere lasten aan de andere kant, resulteerden in 2015 en 2016 in een noemenswaardig resultaat voor bestemming. Dit heeft geleid tot een onderschatting van de interne financieringsmiddelen, die in werkelijkheid hoger waren dan begroot. De consequentie hiervan is een fors lager gerealiseerde schuld dan begroot. Daarnaast hebben ook vervroegde aflossingen van leningen die de gemeente aan derden heeft verstrekt in 2015/2016 geresulteerd in een lagere schuld.

Diverse trajecten zijn gestart om de schuldprojecties verder te verbeteren.

- Voor programma's (w.o. Verkeer en Openbare Ruimte, Stedelijke ontwikkeling en wonen), waar de begrote baten substantieel lager zijn dan de gerealiseerde baten of waar de begrote lasten substantieel hoger zijn dan de gerealiseerde lasten, wordt nader onderzocht wat de oorzaken zijn van het niet goed begroten. De resultaten moeten leiden tot een plan van aanpak om de prognose sterker aan te scherpen op basis van de analyses.
- De periodeafsluiting is verder ontwikkeld en we werken aan de kwaliteit van de onderliggende data met als doel de informatiewaarde en daarmee de beschikbare sturingsinformatie te verbeteren.
- De bestuursopdracht reserves (en voorzieningen) met het doel de transparantie en inzicht in de ontwikkeling van het eigen vermogen te verhogen is gaande.

- Daarnaast zijn we gestart de gemeentelijke kasstromen ter verbetering van de informatievoorziening over de inkomsten en uitgaven van de organisatieonderdelen en programma's inzichtelijk te maken. Het doel is op basis van deze informatie toekomstig een kasstroomprognose ter ondersteuning van de schuldprognose op te stellen.

Het verbeteren van de onderliggende informatie, zijnde de begrote omvang van de baten en lasten, het verloop van de interne financieringsmiddelen en de toekomstige investeringen moet leiden tot betere schuldprojecties. Hiervoor is de inzet van alle organisatieonderdelen nodig.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Ook voor 2017 heeft een analyse van de schuld per jaareinde 2017 en de afwijkingen ten opzichte van de onderliggende ramingen (in begroting en de voor- en najaarsnota) plaatsgevonden.
Een belangrijke oorzaak van de afwijkingen is wederom een duidelijk hoger gerealiseerd saldo van baten en lasten (resultaat voor bestemming) dan begroot. De hierdoor aanwezige interne financieringsmiddelen hebben wederom geresulteerd in een lagere schuld.
Daarnaast is de omvang van de verstrekte leningen bijna gehalveerd. Deze daling is voornamelijk veroorzaakt door de vervroegde aflossing van de reguliere lening aan AEB ter hoogte van circa € 220 miljoen.

Afgelopen jaar is er een aantal trajecten verder uitgewerkt om het verschil tussen de begrote en de gerealiseerde schuld te verkleinen. Het betreft hier de volgende trajecten:

- De doorlichting van de bestaande reserves en voorzieningen conform het nieuwe beleid is afgerond, de resultaten van de bestuursopdracht worden gepresenteerd bij de Viermaandsrapportage 2018.
- De verbetering en continuïteit van de maandelijkse periodeafsluiting (alleen exploitatie) en de kwartaalafsluiting (exploitatie en balans) blijft een belangrijk speerpunt. Dit vormt de basis om tussentijds inzicht te verkrijgen in eventuele afwijkingen ten opzichte van de begroting.
- De programma's en organisatieonderdelen waar de begrote baten en/of lasten substantieel afwijken van de gerealiseerde baten en/of lasten zijn inzichtelijk. De resultaten worden gebruikt in het verbeteringsproces om te komen tot een betere schuldprognose.

5.7.3 Voortgang van de aanbevelingen uit het Generaal Verslag van ACAM bij het Jaarverslag 2016

4. De toelichting op begrotingsafwijkingen is voldoende, mag soms wat sterker worden neergezet (paragraaf 4.3)
ACAM stelt dat de toelichtingen op de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting (Najaarsnota 2016) te herleiden zijn en passen binnen bestaand beleid. Tegelijkertijd oordeelt de gemeenteaccountant dat redengevende verklaringen sterker kunnen worden neergezet.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
Met de door het college ter hand genomen uitwerking van Motie B, is een start gemaakt om een Jaarverslag op te stellen dat 'het verhaal achter de cijfers' vertelt, met redengevende verklaringen op de afwijkingen ten opzichte van de begroting. Hieronder zullen we hier uitgebreider op in gaan.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
De door het college ingezette acties hebben bij het Jaarverslag 2016 tot verbeteringen geleid voor wat betreft de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid. De komende periode is het streven om consistentie over de gehele linie te bereiken, en daarbij specifiek aandacht te geven aan het verbeteren van de redengevende verklaringen. In de opmaat naar het Jaarverslag 2017 zullen de opgedane best practices worden voortgezet: er zullen wederom inhoudelijke en technische kick-off bijeenkomsten voor medewerkers en lijnmanagers worden georganiseerd en ook de schrijfsessies, waarbij medewerkers samen werken aan het opstellen van de beleidsteksten en redengevende verklaringen, zullen wederom worden gehouden.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Zoals opgenomen in de update bij aanbeveling 'Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag' zijn diverse acties ingang gezet om de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag te verbeteren.

5. De kwaliteit van het jaarverslag is voldoende, zichtbaar verbeterd en kan nog verder worden ontwikkeld (paragraaf 4.5).
ACAM doet een aantal bevindingen en een aanbeveling ten aanzien van de kwaliteit van het jaarverslag.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
De ACAM constateert zichtbare verbeteringen ten aanzien van de kwaliteit van het jaarverslag. Tegelijkertijd doet ACAM een aantal aanbevelingen ter verdere verbetering van de jaarstukken. Deze aanbevelingen betrekken wij bij de verdere ontwikkeling van de planning en controlproducten.

Tijdens de bespreking van de Jaarrekening 2015 nam de gemeenteraad Motie B aan. In die motie gaf de raad het college de opdracht bij de Najaarsnota 2016 een plan van aanpak Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van de jaarrekening op te leveren. Daarnaast verwachtte de raad bij de Najaarsnota 2016 een actieplan met een reactie van het college op elk van de dertien aanbevelingen uit de motie. Wij publiceerden deze reacties conform de opdracht in de najaarsnota en kondigden daarbij aan dat we Motie B direct ten uitvoer zouden brengen in het traject van het Jaarverslag 2016.

Motie B heeft grote invloed op de programma's van de jaarrekening. Wij ontwikkelden daarom, in nauwe samenwerking met de rve's en de stadsdelen, een proefprogramma, als basis voor een nieuw sjabloon voor de programmabladen van het Jaarverslag 2016. We bespraken dit proefprogramma op 6 december 2016 tijdens een technische sessie met raadsleden. Zij betuigden hun instemming met de ingezette lijn. Deze lijn zien we terug in de vorm en inhoud van de programma's van dit Jaarverslag 2016. We kijken niet meer (bijna uitsluitend) naar afwijkingen van de laatst vastgestelde begroting, maar naar het jaar als geheel, naar de beleidsrealisatie en de kosten die daarvoor gemaakt zijn gedurende het gehele jaar. We zijn van mening dat de nieuwe opzet van het Jaarverslag, mede op basis van het initiatief uit de raad met motie B, een verbetering is en dat in algemene zin de toelichtingen op mutaties verbeterd zijn ten opzichte van eerdere jaren.

ACAM geeft aan dat de kwaliteit van de redengevende verklaringen kan worden verbeterd. De gemeenteaccountant expliciteert dat niet maar stelt vast dat zowel 'bij verschillende programma onderdelen als bij enkele onderdelen van Algemene dekkingsmiddelen blijkt dat toelichtingen op de afwijkingen summier zijn en/of dat toelichtingen (te) weinig redengevend zijn. Wij gaan in gesprek met de ACAM om aan te geven om welke onderdelen van het Jaarverslag het gaat, zodat hier richting de toekomst verbeteringen in kunnen worden nagestreefd. Uiteraard betrekken wij ook graag weer de raad om tot verdere verbeteringen te komen.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
Zoals opgenomen bij onze reactie onder 'Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag', zet het college de ingezette acties ten aanzien van het verbeteren hiervan door. We ontwikkelen de programmaopzet door, langs de bij Jaarverslag 2016 ingezette weg. Daarnaast zetten we in op het verbeteren van de kwaliteit van de redengevende verklaringen over de gehele linie van de programma's. De door ACAM gedane aanbevelingen ter verbetering van de kwaliteit en leesbaarheid benutten wij voor de doorontwikkeling van het Jaarverslag 2017.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Zoals opgenomen in de update bij aanbeveling 'Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag' zijn diverse acties ingang gezet om de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag te verbeteren.

6. Knelpunten financieel beheer: businessdossiers waren nog niet op orde (paragraaf 5.1)

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
Net als vorig jaar zijn dit jaar per organisatieonderdeel businessdossiers opgesteld. Nieuw is dat de businessdossiers dit jaar voor ACAM toegankelijk zijn gemaakt op een centrale schijf en dat een uniformeringsslag is gemaakt: in overleg tussen de business, ACAM, rve Financiën en DMC is een 'memo businessdossier' opgesteld, waarin de uitgangspunten en de criteria voor het vullen van het dossier zijn opgenomen. In het memo is aangegeven dat hierbij sprake is van een duidelijke groeiambitie: het is geen reële verwachting dat alle organisatieonderdelen dit jaar een dossier aanmaken dat aan alle in het memo verwoorde criteria voldoet.

DMC-Concerncontrol heeft dit jaar voor aanvang van de jaarrekeningcontrole de businessdossiers beoordeeld. Deze exercitie vond plaats met oog voor de verschillende verantwoordelijkheden: de lijn is integraal verantwoordelijk voor de inhoud van het dossier, de Business Controller voert regie op totstandkoming van het dossier en DMC-Concerncontrol adviseert over de kwaliteit van de toelichtingen in de jaarrekening en volledigheid van het businessdossier. DMC-Concerncontrol heeft bij deze initiële beoordeling vastgesteld dat de volledigheid en kwaliteit van de businessdossiers per organisatieonderdeel verschilde en dat daar inderdaad nog een verbeterslag nodig is, maar dat de ACAM-controle voor het gros van de organisatieonderdelen wel kon starten.

Het college deelt op hoofdlijnen de analyse van de ACAM voor wat betreft de benodigde verbeterslag op de businessdossiers. Het samenspel tussen de business en rve Financiën moet op onderdelen beter, en de businessdossiers moeten beter verankerd worden in het reguliere proces. Hiermee wordt geborgd dat de verantwoordelijkheden eenduidig zijn belegd en dat de benodigde kwaliteitsslag kan worden gemaakt. Het advies om de gewenste adviserende rol van rve Financiën ter ondersteuning van de business en daarmee het samenspel met deze business te belichten en duidelijk(er) te communiceren, neemt het college ter harte.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
Zoals ook opgenomen in onze reactie onder '3 lines of Defence', vinden vanaf de zomer 2017 voorbereidingen plaats voor de businessdossiers, met het oog op het maken van betere/scherpere afspraken en het aanscherpen van de inhoudelijke instructie voor het businessdossier.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
Zoals in de tweede Management Letter door ACAM is aangegeven, hebben de gezamenlijke inspanningen, om tot betere businessdossiers te komen, daadwerkelijk geleid tot resultaten. De ACAM is van mening dat dit jaar de businessdossiers een goede basis zijn geweest voor de start van de accountantscontrole.

7. Upgrade maandafsluitingen gewenst (paragraaf 5.2)
ACAM oordeelt dat de kwaliteit van de maandafsluitingen omhoog moet, van techniek naar inhoud, waarbij de verbinding met eerste lijn en businesscontroller noodzakelijk is.

Reactie college bij het Jaarverslag 2016
De rve Financiën is verantwoordelijk voor het opstellen van analyses op basis van technische specificaties en informatie vanuit het primaire proces en verantwoordelijk voor het bespreken van de uitkomsten van de periodeafsluiting met de business (als onderdeel van het financieel adviesgesprek). Tevens draagt rve Financiën zorg dat de budgethouder daar waar nodig beslissingen neemt over de afhandeling en bijsturing van knelpunten. Ingegeven door met name de behoefte bij de business, business controllers en financieel adviseurs aan een duidelijkere rol- en taakverdeling wordt in 2017 een verdere verbetering van het proces van de maandafsluiting doorgevoerd.

Overigens hebben ook de businesscontrollers een expliciete rol in het maandafsluitingsproces; zij moeten zich herkennen in het beeld dat de periodeafsluiting voor het betreffende organisatieonderdeel getoetst en beoordeeld hebben en hun oordeel aan de betreffende directeur hebben voorgelegd. Versterking van de checks and balances tussen de business, de rve Financiën en de business controller is belangrijk voor de verbetering van de kwaliteit. Een en ander moet ervoor zorgen dat de maandafsluitingen beter aansluiten bij de gevraagde ondersteuning van de business.

Stand van zaken Najaarsnota 2017
Zoals bij het Jaarverslag 2016 gemeld zetten wij in op verbetering van de periodeafsluitingen ten behoeve van het verder ontwikkelen van de jaarrekeningdossiers. De rve Financiën heeft er binnen haar taken en verantwoordelijkheden voor gezorgd dat er meer inhoud is gegeven aan de periodeafsluiting, bijvoorbeeld doordat aanbevelingen vanuit de verschillende expertises binnen Financiën (de accounthouder FB&I, financieel adviseur, en teamlid Inrichting, Kwaliteit & Rapportage) zijn samengesteld. Daarnaast wordt de gecomprimeerde balans reeds voorzien van een toelichting per balans item. Door het GMT wordt het belang van het samenspel tussen de lijn en Financiën en de verschillende verantwoordelijkheden daarin uitgedragen. Dit moet bijdragen aan een rekeningdossiers van een hoger niveau.

Stand van zaken Jaarverslag 2017
In het 3e en 4e kwartaal van 2017 is verder ingezet op versterking van het instrument van periodeafsluiting. Het instrumentarium is uitgebreid om te kunnen ondersteunen bij het periodeafsluitingsproces (vaste formats voor actielijsten, rapportages en afstemmingsoverleg) zodat in plaats van terugkijkend op transacties, nu meer ruimte ontstaat voor analyse, 'checks and balances' en vooruitkijken. Wij zijn, met ACAM, van mening dat er grote verbeterslagen zijn gemaakt op de inhoud (kwaliteit, tijdigheid) van de afsluiting, wat heeft geresulteerd in betere businessdossiers die een goede basis zijn voor de start van de controle. In 2018 zal hier uiteraard nog verder op worden ingezet vanuit het uitgangspunt dat we continu leren en verbeteren.

Om het eigenaarschap voor de periodeafsluiting ook bij de lijnorganisatie te versterken, zijn er in het laatste kwartaal van 2017 door rve Financiën en DMC een aantal sessies met andere organisatieonderdelen georganiseerd. Doel van de sessies was om een gezamenlijke start te maken voor het periodeafsluitings- en businessdossier voor de jaarcijfers 2017. Op basis van deze driehoek (rve Financiën, DMC, lijnorganisatie) werd in deze sessies afspraken gemaakt over het gezamenlijke doel, de spelregels, de verwachte bijdragen en interacties. Dit heeft goede en vruchtbare gesprekken opgeleverd gelet op de onderlinge samenwerking en daarom zullen deze in 2018 verder vervolg krijgen.

In 2018 zal tenslotte worden gestart met het verkorten van de doorlooptijd van het afsluitingsproces om de periodeafsluiting beter te laten aansluiten op de gemeentelijke managementrapportage en P&C-cyclus. Ook zal in 2018 worden verkend hoe we het afsluitproces verder kunnen automatiseren. Bovendien zal er voor worden gezorgd dat via opleiding van de financieel adviseurs de advies en analysefunctie in 2018/2019 verder zal worden versterkt. Het afsluittraject en bijbehorende rapportages zullen de analyserende en vooruitkijkende functie van periodeafsluiting nog beter kunnen ondersteunen.

Bijlage - Voortgang van de aanbevelingen van rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

Samenvatting opvolging aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

Nr.	Thema	Portefeuille-houder	Aanbeveling
1	Inkoop	Litjens	**Aanbestedingen, contractbeheersingssysteem en spendanalyses** ***Follow-up:*** Eind tweede kwartaal 2018 rapporteert Wethouder Inkoop separaat over de aanbesteding / implementatie van het contractmanagementsysteem.
2	Sociaal	Kukenheim Van der Burg	**Persoonsgebondenbudgetten (pgb's)** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteren Wethouders Jeugd en Zorg separaat over de stand van zaken ten aanzien van de materiële controle van het pgb.
3	Financiën	Kock	**Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag** ***Update:*** Het college zet de ingezette verbeteracties voor de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid voort. Zo zijn diverse verbeteringen doorgevoerd in de voorbereiding en het proces van dit jaarverslag ten opzichte van het Jaarverslag 2016. Daarnaast zijn de financiële hoofdlijnen aangevuld met een overkoepelend verhaal en diverse kengetallen. Voor de koppeling van doelen en activiteiten aan middelen is in de Nota Begrotingsruimte 2018-2022 een advies opgenomen hoe dit kan worden gerealiseerd. ***Follow-up:*** In de Nota Begrotingsruimte 2018-2022 wordt het uitgangspunt geformuleerd dat de doelen aan het begin van de raadsperiode door de raad worden vastgesteld voor de gehele periode van vier jaar. Het eerste moment waarop de doelen, activiteiten en indicatoren worden opgesteld, in de Begroting 2019, is dan ook het moment waarop deze voor de gehele raadsperiode vast dienen te worden gesteld.
4	Financiën	Kock	**3 Lines of Defence** ***Follow-up:*** Eind juni 2018 rapporteert de wethouder Financiën separaat (buiten een P&C-product om) aan de raad over de voortgang van de AO/IC plannen.
5	Financiën	Kock	**Prognoses** ***Update:*** Diverse trajecten worden doorgezet ter verbetering van de schuldprognose. Voor 2017 heeft een analyse van de schuld per eind 2017 en de afwijkingen ten opzichte van de onderliggende ramingen (in begroting en de voor- en najaarsnota) plaatsgevonden. De bestuursopdracht reserves en voorzieningen is afgerond en betrokken bij de Viermaandsrapportage 2018. Daarnaast werken we aan de verbetering en continuïteit van de periodeafsluitingen. ***Follow-up:*** Wethouder Financiën rapporteert bij de reguliere P&C-producten over de schuldprognoses.
6	Activa	Litjens Van der Burg Choho	**Financieel beheer van activa na overdracht** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteren wethouders Vastgoed, Sport, en Openbare Ruimte over het financieel beheer van activa na overdracht.
7	Inkoop	Litjens	**Niet voldoen aan Europese aanbestedingsregels** ***Update:*** Bij de Najaarsnota 2017 is aangekondigd dat het toetsingskader rechtmatigheid inkoop in het najaar van 2017 wordt opgesteld, zodat hierover beschikt kon worden bij het Jaarverslag 2017. Deze is inmiddels in overleg met ACAM opgesteld. ***Follow-up:*** Het college beschouwt de aanbeveling als afdoende opgevolgd.
8	Financiën	Kock	**De toelichting op de begrotingsafwijking is voldoende, maar mag soms wat sterker worden neergezet** ***Update:*** Zoals opgenomen in de update bij aanbeveling 'Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag' zijn diverse acties ingang gezet om de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag te verbeteren. ***Follow-up:*** Bij het Jaarverslag 2018 rapporteert wethouder Financiën over de verbeteracties ten aanzien van de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag.
9	Financiën	Kock	**De kwaliteit van het jaarverslag is voldoende, zichtbaar verbeterd en kan nog verder worden ontwikkeld** ***Update:*** Zoals opgenomen in de update bij aanbeveling 'Inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag' zijn diverse acties ingang gezet om de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag te verbeteren. ***Follow-up:*** Bij het Jaarverslag 2018 rapporteert wethouder Financiën over de verbeteracties ten aanzien van de inhoudelijke kwaliteit en leesbaarheid van het jaarverslag.
10	Financiën	College	**Knelpunten financieel beheer: businessdossiers waren nog niet op orde** ***Update:*** Zoals in de tweede Management Letter door ACAM is aangegeven, hebben de gezamenlijke inspanningen, om tot betere businessdossiers te komen, daadwerkelijk geleid tot resultaten. De ACAM is van mening dat dit jaar de businessdossiers een goede basis zijn geweest voor de start van de accountantscontrole. ***Follow-up:*** Het college beschouwt de aanbeveling als afdoende opgevolgd.

Samenvatting opvolging aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

Nr.	Thema	Portefeuille-houder	Aanbeveling
11	Financiën	Kock	**Upgrade maandafsluitingen gewenst** ***Update:*** In het 3e en 4e kwartaal van 2017 is verder ingezet op versterking van het instrument van periodeafsluiting. Het instrumentarium is uitgebreid om te kunnen ondersteunen bij het periodeafsluitingsproces (vaste formats voor actielijsten, rapportages en afstemmingsoverleg) zodat in plaats van terugkijkend op transacties, nu meer ruimte ontstaat voor analyse, 'checks and balances' en vooruitkijken. ***Follow-up:*** Bij het Jaarverslag 2018 rapporteert wethouder Financiën over de verbeteracties ten aanzien van de maandafsluitingen.
12	Financiën	Kock	**Een verbeterde afstemming van de verbijzonderde interne controle met de accountantscontrole staat op de agenda** ***Update:*** Het auditjaarplan van de afdeling Interne audit is eind 2017 opgesteld en afgestemd met de ACAM. Vanaf begin 2018 vindt op periodieke basis afstemming plaats met de ACAM over de voortgang en uitvoering van audits. Dit geldt ook voor de afstemming over scope en diepgang bij de start van een audit. ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert Wethouder Financiën separaat over de voortgang van de AO/IC plannen.
13	Anti-fraude	Van Aartsen	**Anti-fraude offensief** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert de portefeuillehouder Anti-fraude separaat over de voortgang van het anti-fraude offensief.
14	IV	Choho	**Het verder versterken en het laten aansluiten van de verschillende rollen in de informatievoorziening is noodzakelijk** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert de wethouder ICT separaat over de voortgang.
15	IV	Choho	**Aanvullende werkzaamheden noodzakelijk voor de jaarrekeningcontrole door onvolkomenheden in de relevante ICT-beheerprocessen** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert de wethouder ICT separaat over de voortgang.
16	ICT	Choho	**De AFS-IT beheerprocessen moeten hoger op de agenda** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert de wethouder ICT separaat over de voortgang.
17	ICT	Choho	**Verdere concretisering en visie informatiebeveiliging nodig** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert de wethouder ICT separaat over de voortgang.
18	Inkoop	Litjens	**Leadbuyership heeft zich verder ontwikkeld, extra aandacht nodig voor heldere kaders en toepassing aanbestedingsrichtlijn** ***Follow-up:*** Eind tweede kwartaal 2018 rapporteert Wethouder Inkoop separaat over de aanbesteding/implementatie van het contractmanagementsysteem.
19	Sociaal	Kukenheim Van der Burg	**Materiële toets op prestatielevering bij pgb's moet nog nader worden ingevuld** ***Follow-up:*** In het voorjaar van 2018 rapporteren Wethouders Jeugd en Zorg separaat over de stand van zaken ten aanzien van de materiële controle van het pgb.
20	AO/IC	Kock	**Zorg voor goede positionering en bezetting van de verbijzonderde interne controle** ***Update:*** Bij het opstellen van de Najaarsnota 2017 is besloten op dat moment niet separaat te rapporteren over deze aanbeveling. Op dat moment had het college haar voorgenomen besluit tot vorming van de afdeling interne audit genomen. ***Follow-up:*** Eind eerste kwartaal 2018 wordt over deze aanbeveling gerapporteerd middels de voortgangsrapportage Financiën op orde.
21	Juridisch control	Van Aartsen	**Versterk en ontwikkel de juridische concerncontrol-rol** ***Follow-up:*** In december 2017 is de hernieuwde versie op juridisch control vastgesteld door B en W. Het college beschouwt hiermee de aanbeveling als afdoende opgevolgd.

6

DE TROPEN
DE TROPEN

6

Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

6.1	Algemene grondslagen	613
6.2	Vaste activa	613
6.3	Vlottende activa	614
6.4	Vaste passiva	615
6.5	Vlottende passiva	615
6.6	Grondslagen van de resultaatbepaling	616

6.1 Algemene grondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten, waardestijgingen worden daardoor nooit in aanmerking genomen bij de waardering. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. Activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarden. Vorderingen en schulden in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de op balansdatum geldende wisselkoersen.

Waarderingsgrondslagen voor activa en passiva

6.2 Vaste activa

Immateriële vaste activa
Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingsduur is maximaal de afschrijvingstermijn (gebruiksduur) van het betreffende actief bij de derde.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikname van het gerelateerde materiële vaste actief.

Als onderzoek en ontwikkeling betrekking heeft op toekomstige grondexploitaties betreft, dan worden de kosten gedurende 5 jaar geactiveerd. Als na het 5e jaar nog geen overgang naar Bouwgronden in Exploitatie heeft plaatsgevonden worden de kosten uit het eerste jaar afgeschreven. Voor de voorbereidingskosten voor grondexploitaties geldt dat de plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor voorbereidingskosten worden gemaakt bestuurlijke instemming moeten hebben.

Materiële vaste activa
Materiële vaste activa met economisch nut
De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de waarde bij eerste uitgifte. Grond waarvoor de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, worden tegen een symbolische registratiewaarde gewaardeerd.

Deze overige investeringen met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Investeringen met een meerjarig economisch nut worden slechts geactiveerd als het investeringsbedrag na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 0,1 miljoen bedraagt.

Materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs – of vervaardigingsprijs. Deze investeringen worden slechts geactiveerd als het als het investeringsbedrag na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 5 miljoen bedraagt. Investeringen in gronden en terreinen worden altijd geactiveerd. Op investeringen die zijn gedaan voor 2017 kunnen ook door de gemeente gevormde reserves in mindering zijn gebracht. Rentekosten voor deze activa zijn niet opgenomen in de vervaardigingsprijs. Voor investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut geldt dat de afschrijvingstermijn maximaal gelijk is aan de technische levensduur en dat extra afschrijvingen op investeringen die zijn gedaan voor 2017 zijn toegestaan na voorafgaande goedkeuring door de raad.

Afschrijvingen
Investeringen worden afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur, waarbij geen rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De afschrijving gebeurt op lineaire basis. De afschrijving vangt aan in het jaar volgend op het jaar van ingebruikname.

Gehanteerde afschrijvingstermijnen in hoofdlijnen (in jaren)

Soort Activa	2014 (en eerder)	2015 (en later)
ICT-hardware	5 jaar	5 jaar
ICT-software	5 jaar	5 jaar
Meubilair	10 jaar	10 jaar
Openbare verlichting armaturen	20 jaar	15 jaar
Verkeersregelinstallaties	20 jaar	15 jaar
Brugdek	20 jaar	15 jaar
Bewegwijzering	25 jaar	15 jaar
Aanleg wegen, reconstructie	30 jaar	25 jaar
Tunnels: werktuigbouwkundige installaties	35 jaar	25 jaar
Gebouwen	40 jaar	40 jaar
Constructie bruggen	40 jaar	25 jaar
Sluizen	80 jaar	50 jaar
Beweegbare bruggen	80 jaar	25 jaar
Vaste bruggen	100 jaar	50 jaar
Walmuren	100 jaar	50 jaar
Tunnels	100 jaar	50 jaar

Financiële vaste activa
Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Waar van toepassing is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, of lagere marktwaarde als deze redelijkerwijs vast te stellen is en een duurzaam karakter heeft.

6.3 Vlottende activa

Voorraden
Overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen standaard verrekenprijzen die zijn gebaseerd op de gemiddeld betaalde inkoopprijs. Verschillen tussen de standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als resultaat verantwoord. Incourante voorraden worden afgewaardeerd naar marktwaarde.

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks met de vervaardiging samenhangen (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken) evenals toegerekende rentekosten en toegerekende administratie- en beheerskosten. Genomen resultaten zijn in de waardering verdisconteerd. De waarde van de bouwgronden in exploitatie is gecorrigeerd met de voorziening, die is ingericht ter bestrijding van de (verwachte) tekorten in grondexploitaties. Dit kan bij het verwachten van toekomstige verliezen leiden tot een negatieve stand van de activa, aangezien de verliesvoorziening verwerkt wordt als een correctiepost. Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten volledig op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde als de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich voor als voorraden incourant worden. De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van vorderingen verrekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa
De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Liquide middelen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Verliescompensatie vennootschapsbelasting
Aan de actiefzijde van de balans wordt buiten de balanstelling het bedrag opgenomen waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

6.4 Vaste passiva

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene, bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten. Onder de bestemmingsreserves zijn kapitaallastenreserves opgenomen die ter dekking dienen van een deel van de afschrijvingen van aangewezen activa. De onttrekking aan deze reserves is niet noodzakelijkerwijs gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen op die activa.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen of verwachte verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten op de balansdatum. Onder voorzieningen worden ook opgenomen de van derden verkregen middelen die specifiek moeten worden besteed. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen. Deze worden gepresenteerd bij de 'Overlopende passiva overheidsmiddelen'. De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. Pensioenverplichtingen zijn tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatie-voorzieningen worden afgeleid uit een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer
Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

6.5 Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Posten buiten de balanstelling
Borg- en garantstellingen
Voor leningen waarvoor de gemeente borg- of garant staat is aan de passiefzijde van de balans buiten de balanstelling het totaalbedrag per einde boekjaar opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen
Alle niet uit de balans blijkende verplichtingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

6.6 Grondslagen van de resultaatbepaling

Algemeen
De kaders van de waarderingsgrondslagen zijn bepaald in het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV), de Financiële verordening gemeente Amsterdam 2017 en de daarop gebaseerde door de gemeenteraad vastgestelde beleidsnota's.

Lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar zijn in acht genomen als die bij het opmaken van de jaarrekening bekend zijn. Winsten worden opgenomen als zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Bij het opstellen van de jaarrekening doet het college van burgemeester en wethouders schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Dit gebeurt in overeenstemming met algemeen geldende beginselen als voorzichtigheid en koppeling van baten en lasten aan het juiste jaar.

Specifieke onderdelen in baten en lasten
Personeelslasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Omdat geen voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume mogen worden opgenomen wordt een beperkt deel van de personeelslasten toegerekend aan de periode waarin de uitbetaling plaatsvindt.

Afschrijvingen geschieden tijdsevenredig, op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen vangen aan in het jaar na in gebruik name van het actief. Over de boekwaarde per 1 januari van een actief wordt -onverschillig of dat voltooid is of niet- omslagrente berekend tenzij het actief wordt gefinancierd met eigen vermogen in de vorm van een financieringsreserve. In dat geval blijft renteberekening achterwege.

Investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte worden in de balans opgenomen als deze daarvoor volgens de wettelijke bepalingen in aanmerking komen en een bedrag van € 5.000.000 te boven gaan. Beneden deze grens worden deze als lasten verwerkt in het boekjaar en daardoor ten laste van het resultaat gebracht.

Dividenduitkeringen van deelnemingen worden als bate genomen in het jaar waarin het dividend betaalbaar is gesteld. De betaalbaarstelling heeft gewoonlijk betrekking op het dividend over het voorgaande jaar. Uitzondering hierop is de NV Haven waarvan het verwachte dividend wordt geboekt ten gunste van het boekjaar waarop het dividend betrekking heeft.

Positieve resultaten van de actieve grondexploitaties worden als voldoende zekerheid over realisatie bestaat afgeroomd en verantwoord als baten, maar daarna direct ten gunste van de reserve Algemeen deel van het vereveningsfonds gebracht. Deze baten maken door de directe toevoeging aan de reserve geen onderdeel uit van het resultaat. Definitieve afrekening van winsten of tekorten vindt plaats bij planafsluiting. Tekorten worden dan ten laste van de daarvoor getroffen voorziening gebracht, winsten komen ook dan direct ten gunste van de reserve Algemeen deel van het Vereveningsfonds.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is als bate opgenomen volgens de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling.

Vooruit ontvangen afkoopsommen bij in erfpacht uitgegeven gronden worden ten gunste van de reserve afkoopsommen gebracht ter financiering van de grondwaarde van die in erfpacht uitgegeven gronden. Dat betekent dat deze in eerste instantie wel als baten worden verantwoord, maar door de toevoeging aan de reserve geen onderdeel uitmaken van het resultaat.

Bij het opstellen van de programmarekening heeft eliminatie van de onderlinge leveringen tussen gemeentelijke onderdelen zo ver als mogelijk plaatsgevonden.

7

7

Overzicht baten en lasten

7.1 Overzicht baten en lasten per programma 621

7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel 622

7.1 Overzicht baten en lasten per programma

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Baten per programma				
Programma 1 Dienstverlening en informatie	57,8	42,7	49,7	52,0
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	20,2	9,8	9,7	9,8
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	755,8	341,2	405,8	446,8
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	605,4	612,8	622,3	626,5
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	72,1	66,8	64,7	67,2
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	156,3	99,0	102,4	97,0
Programma 7 Economie en cultuur	19,7	15,9	29,6	29,8
Programma 8 Duurzaamheid en water	334,7	318,9	321,7	334,6
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	1.015,6	557,4	827,8	926,0
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	4,6	2,7	3,2	4,1
Totaal baten	**3.042,2**	**2.067,4**	**2.436,9**	**2.593,7**
Lasten per programma				
Programma 1 Dienstverlening en informatie	137,8	76,8	95,7	103,1
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	166,1	148,3	160,1	153,2
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	1.078,3	738,6	977,6	736,2
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	1.007,4	985,6	1.004,0	988,6
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	549,3	544,2	563,7	565,6
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	728,2	633,4	675,3	667,3
Programma 7 Economie en cultuur	220,5	230,1	263,6	257,2
Programma 8 Duurzaamheid en water	381,7	361,3	355,2	359,9
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	930,1	556,8	852,1	800,2
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	125,7	59,7	50,6	45,3
Totaal lasten	**5.325,2**	**4.334,9**	**4.997,8**	**4.676,6**
Saldo	**-2.282,9**	**-2.267,5**	**-2.560,9**	**-2.083,0**
Algemene dekkingsmiddelen (saldo)				
A.1 Erfpacht	145,2	169,9	106,5	121,7
A.2 Gemeentefonds	2.000,3	1.940,8	1.980,1	1.992,6
A.3 Financiering	149,8	104,0	114,9	168,1
A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
A.5 Dividenden deelnemingen	119,7	72,7	80,8	91,6
A.6 Lokale heffingen	231,4	234,8	243,1	263,7
A.7 Onvoorzien	-1,1	-2,0	-2,0	-2,6
A.8.1 Overige eigen middelen	-10,8	-43,7	10,2	3,5
A.8.2 Heffing Vennootschapsbelasting	-1,8	-2,0	-2,0	-1,8
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**2.632,7**	**2.474,5**	**2.531,5**	**2.636,9**
Programma Overhead				
B.1 Overhead Baten	-	12,8	6,4	26,7
B.1 Overhead Lasten		384,1	417,2	460,6
Totaal programma Overhead	**-**	**-371,3**	**-410,7**	**-433,9**
Saldo van baten en lasten	**349,8**	**-164,3**	**-440,1**	**120,1**
Onttrekkingen aan reserves	995,9	620,2	1.220,1	883,8
Dotaties aan reserves	1.185,8	455,8	744,9	866,5
Totale mutatie reserves	**-190,0**	**164,4**	**475,2**	**17,3**
Resultaat	**159,8**	**0,1**	**35,1**	**137,4**

7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel

Baten per programmaonderdeel

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma 1 Dienstverlening en informatie				
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	42,9	32,8	40,0	42,5
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	7,4	2,5	2,2	2,6
Programmaonderdeel 1.3 Gebiedsgericht werken	7,6	7,5	7,5	6,9
Totaal Programma 1 Dienstverlening en informatie	**57,8**	**42,7**	**49,7**	**52,0**
Programma 2 Openbare orde en veiligheid				
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	0,2	0,3	1,0	1,1
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	8,3	5,7	4,9	4,8
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	5,1	0,9	0,9	1,4
Programmaonderdeel 2.4 Gebiedsgericht werken	6,6	3,0	2,9	2,4
Totaal Programma 2 Openbare orde en veiligheid	**20,2**	**9,8**	**9,7**	**9,8**
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte				
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	196,6	68,8	117,2	145,7
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	414,0	215,3	229,5	238,6
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	15,8	14,8	17,6	19,5
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	1,6	23,4	23,7	18,5
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	7,1	1,1	0,9	1,0
Programmaonderdeel 3.6 Gebiedsgericht werken	120,7	17,9	17,0	23,5
Totaal Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	**755,8**	**341,2**	**405,8**	**446,8**
Programma 4 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 4.1 Werk	15,6	12,0	15,0	12,9
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	577,5	588,1	594,3	601,1
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	1,6	2,8	2,5	2,1
Programmaonderdeel 4.4 Participatie	-	-	-	0,1
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	8,8	9,1	10,5	10,2
Programmaonderdeel 4.6 Gebiedsgericht werken	1,9	0,8	-	0,1
Totaal Programma 4 Werk, inkomen en participatie	**605,4**	**612,8**	**622,3**	**626,5**
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	70,5	66,7	64,2	65,7
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	0,1	-	-	0,1
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	1,0	-	0,6	1,4
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	0,1	-	-	0,0
Programmaonderdeel 5.5 Gebiedsgericht werken	0,4	0,2	-0,0	-0,1
Totaal Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	**72,1**	**66,8**	**64,7**	**67,2**

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma 6 Welzijn, zorg en sport				
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	100,5	63,4	61,8	60,8
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	10,3	11,9	11,9	9,4
Programmaonderdeel 6.3 Maatschappelijke opvang	18,0	10,9	10,5	9,3
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	-	-	-	-
Programmaonderdeel 6.5 Sport	17,0	11,7	18,0	17,5
Programmaonderdeel 6.6 Gebiedsgericht werken	10,6	1,0	0,1	0,0
Totaal Programma 6 Welzijn, zorg en sport	**156,3**	**99,0**	**102,4**	**97,0**
Programma 7 Economie en cultuur				
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	0,6	0,4	0,4	0,4
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	0,4	0,2	0,2	0,5
Programmaonderdeel 7.3 Economie	10,3	7,9	20,6	21,0
Programmaonderdeel 7.4 Gebiedsgericht werken	8,3	7,4	8,3	7,8
Totaal Programma 7 Economie en cultuur	**19,7**	**15,9**	**29,6**	**29,8**
Programma 8 Duurzaamheid en water				
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	8,9	0,1	0,9	0,9
Programmaonderdeel 8.2 Afval	119,0	115,8	122,3	123,4
Programmaonderdeel 8.3 Water	191,3	191,2	189,6	198,3
Programmaonderdeel 8.4 Gebiedsgericht werken	15,5	11,9	8,9	11,9
Totaal Programma 8 Duurzaamheid en water	**334,7**	**318,9**	**321,7**	**334,6**
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen				
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	93,0	93,9	113,6	97,4
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	43,3	7,6	24,9	24,5
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	53,0	2,7	5,2	9,3
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	740,7	428,1	631,0	684,1
Programmaonderdeel 9.5 Gebiedsgericht werken	85,5	25,1	53,1	110,7
Totaal Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	**1.015,6**	**557,4**	**827,8**	**926,0**
Programma 10 Bestuur en ondersteuning				
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	-0,0	-	-	-
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	0,7	-	-	0,0
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM	3,1	2,7	3,1	3,8
Programmaonderdeel 10.4 Gebiedsgericht werken	0,7	0,1	0,1	0,2
Totaal Programma 10 Bestuur en ondersteuning	**4,6**	**2,7**	**3,2**	**4,1**

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	251,8	269,2	205,3	229,5
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	2.000,3	1.940,8	1.980,1	1.992,6
Programmaonderdeel A.3 Financiering	-4,6	23,2	17,9	19,7
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	149,2	96,3	105,2	116,0
Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	269,6	243,3	265,0	292,6
Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.8.1 Overige eigen middelen	168,2	57,4	5,7	4,7
Programmaonderdeel A.8.2 Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Totaal Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	**2.834,5**	**2.630,3**	**2.579,1**	**2.655,1**
Programma B Overhead				
B.1 Overhead Baten	-	12,8	6,4	26,7
Totaal Programma B Overhead	-	**12,8**	**6,4**	**26,7**
Totaal Baten	**5.876,7**	**4.710,5**	**5.022,5**	**5.275,5**

Lasten per programmaonderdeel

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma 1 Dienstverlening en informatie				
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	94,1	46,5	61,4	69,3
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	34,0	23,6	27,4	27,3
Programmaonderdeel 1.3 Gebiedsgericht werken	9,7	6,8	6,9	6,5
Totaal Programma 1 Dienstverlening en informatie	**137,8**	**76,8**	**95,7**	**103,1**
Programma 2 Openbare orde en veiligheid				
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	78,4	72,1	73,2	72,3
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	25,8	15,3	16,5	15,8
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	28,3	39,7	44,9	39,7
Programmaonderdeel 2.4 Gebiedsgericht werken	33,6	21,3	25,5	25,5
Totaal Programma 2 Openbare orde en veiligheid	**166,1**	**148,3**	**160,1**	**153,2**
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte				
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	258,9	179,8	249,3	141,6
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	383,1	245,1	262,8	200,3
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	45,7	59,0	115,4	100,0
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	54,7	94,2	132,8	91,4
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	23,5	18,9	38,4	34,1
Programmaonderdeel 3.6 Gebiedsgericht werken	312,3	141,6	178,8	168,8
Totaal Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	**1.078,3**	**738,6**	**977,6**	**736,2**
Programma 4 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 4.1 Werk	185,0	169,1	182,0	171,3
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	658,5	666,3	659,5	657,8
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	100,3	97,9	111,4	109,3
Programmaonderdeel 4.4 Participatie	28,1	26,0	24,1	24,5
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	21,9	16,2	17,4	17,1
Programmaonderdeel 4.6 Gebiedsgericht werken	13,6	10,1	9,5	8,8
Totaal Programma 4 Werk, inkomen en participatie	**1.007,4**	**985,6**	**1.004,0**	**988,6**
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	276,5	258,4	266,8	268,1
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	4,3	3,4	3,9	4,7
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	229,1	256,1	263,9	262,8
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	4,8	4,7	5,0	4,7
Programmaonderdeel 5.5 Gebiedsgericht werken	34,6	21,6	24,1	25,3
Totaal Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	**549,3**	**544,2**	**563,7**	**565,6**

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma 6 Welzijn, zorg en sport				
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	142,3	91,4	100,5	86,9
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	202,6	204,4	212,8	216,1
Programmaonderdeel 6.3 Maatschappelijke opvang	213,6	206,5	220,5	224,4
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	-	-	-	-
Programmaonderdeel 6.5 Sport	91,1	53,5	76,2	76,0
Programmaonderdeel 6.6 Gebiedsgericht werken	78,6	77,7	65,3	63,7
Totaal Programma 6 Welzijn, zorg en sport	**728,2**	**633,4**	**675,3**	**667,3**
Programma 7 Economie en cultuur				
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	145,4	156,7	163,0	162,2
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	5,3	3,2	3,3	3,1
Programmaonderdeel 7.3 Economie	37,2	49,0	71,6	66,9
Programmaonderdeel 7.4 Gebiedsgericht werken	32,5	21,2	25,7	25,0
Totaal Programma 7 Economie en cultuur	**220,5**	**230,1**	**263,6**	**257,2**
Programma 8 Duurzaamheid en water				
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	24,5	21,0	22,4	18,4
Programmaonderdeel 8.2 Afval	22,5	24,5	21,0	19,5
Programmaonderdeel 8.3 Water	206,2	212,6	209,9	218,0
Programmaonderdeel 8.4 Gebiedsgericht werken	128,5	103,2	101,9	104,1
Totaal Programma 8 Duurzaamheid en water	**381,7**	**361,3**	**355,2**	**359,9**
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen				
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	73,0	62,2	59,2	48,3
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	52,4	19,8	32,8	21,1
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	50,0	28,8	45,3	45,3
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	637,9	391,2	626,8	556,7
Programmaonderdeel 9.5 Gebiedsgericht werken	116,7	54,9	88,1	128,8
Totaal Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	**930,1**	**556,8**	**852,1**	**800,2**
Programma 10 Bestuur en ondersteuning				
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	24,3	9,0	7,4	3,2
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	60,7	10,3	8,4	7,2
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM	12,4	11,9	12,2	12,2
Programmaonderdeel 10.4 Gebiedsgericht werken	28,3	28,5	22,7	22,7
Totaal Programma 10 Bestuur en ondersteuning	**125,7**	**59,7**	**50,6**	**45,3**

bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 (21-december)	Rekening 2017
Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	106,6	99,4	98,8	107,8
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.3 Financiering	-154,3	-80,8	-97,0	-148,4
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	29,5	23,6	24,4	24,4
Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	38,2	8,5	21,8	28,9
Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	1,1	2,0	2,0	2,6
Programmaonderdeel A.8.1 Overige eigen middelen	179,0	101,1	-4,5	1,2
Programmaonderdeel A.8.2 Vennootschapsbelasting	1,8	2,0	2,0	1,8
Totaal Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	**201,8**	**155,7**	**47,6**	**18,2**
Programma B Overhead				
B.1 Overhead Lasten	-	384,1	417,2	460,6
Totaal Programma B Overhead	**-**	**384,1**	**417,2**	**460,6**
Totaal Lasten	**5.527,0**	**4.874,7**	**5.462,6**	**5.155,4**
Saldo van baten en lasten	**349,8**	**-164,3**	**-440,1**	**120,1**
Onttrekkingen aan reserves	995,9	620,2	1.220,1	883,8
Dotaties aan reserves	1.185,8	455,8	744,9	866,5
Totale mutatie reserves	**-190,0**	**164,4**	**475,2**	**17,3**
Resultaat	**159,8**	**0,1**	**35,1**	**137,4**

De initiële begroting 2017 kolom die in hoofdstuk 7.1 en 7.2 wordt gepresenteerd, is niet gelijk aan de cijfers in het boekwerk van Begroting 2017. Dit komt doordat de baten en lasten na publicatie van het boekwerk zijn genetteerd. Om de cijfers beter te kunnen vergelijken, worden in het jaarverslag de genetteerde baten en lasten gepresenteerd.

8

8

Balans

8.1	Balans met toelichting	631
8.2	Verloopstaat reserves	652
8.3	Verloopstaat voorzieningen	678
8.4	Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen	690
8.5	Niet uit de balans blijkende verplichtingen	692
8.6	Kasstroomoverzicht	693

8.1 Balans met toelichting

Balans per 31 december (activa)

	bedragen x € 1 miljoen **Activa**	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
1	**Vaste activa**	**12.683,3**	**13.068,9**
1 1	Immateriële vaste activa	14,6	21,6
1 1 2	Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	5,2	13,4
1 1 3	Bijdragen aan activa in eigendom van derden	9,4	8,2
1 2	Materiële vaste activa	11.409,1	12.023,0
1 2 1a	Investeringen met een economisch nut	9.804,9	10.303,9
	waarvan in erfpacht uitgegeven	7.160,3	7.625,6
1 2 1b	Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	290,2	339,2
1 2 2	Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	1.314,0	1.380,0
1 3	Financiële vaste activa	1.259,7	1.024,3
1 3 1	Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	735,6	735,4
1 3 2	Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1,2	1,2
1 3 3	Leningen aan deelnemingen	397,2	157,0
1 3 4	Leningen aan overige verbonden partijen	0,0	0,0
1 3 5	Overige langlopende leningen	90,5	88,0
1 3 6	Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	35,2	42,8
2	**Vlottende activa**	**496,9**	**616,0**
2 1	Voorraden	-372,7	-501,5
2 1 1	Grond- en hulpstoffen	0,1	0,4
2 1 2	Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-381,0	-509,0
2 1 3	Gereed product en handelsgoederen	8,2	7,1
2 2	Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	531,9	525,8
2 2 1	Vorderingen op openbare lichamen	217,9	217,1
2 2 2	Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,2	1,4
2 2 3	Overige vorderingen	312,7	307,4
2 3	Liquide middelen (kas- en banksaldi)	9,6	11,5
2 4	Overlopende activa	328,1	580,1
2 4 1	De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, uitgesplitst naar:	89,7	161,7
	- Europese overheidslichamen	4,2	4,7
	- het Rijk	15,2	14,7
	- Overige Nederlandse overheidslichamen	70,4	142,3
2 4 2	Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	238,4	418,4
	Totaal activa	**13.180,3**	**13.684,9**
	Het bedrag waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969	0	0

Balans per 31 december (passiva)

	bedragen x € 1 miljoen **Passiva**	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
	Vaste Passiva		
1	**Eigen vermogen**	**8.053,8**	**8.173,8**
1 1	Algemene reserve	357,2	357,2
1 2	Resultaat	159,8	137,4
1 3	Bestemmingsreserves	7.536,8	7.679,3
2	**Voorzieningen**	**520,6**	**432,7**
3	**Vaste schulden**	**3.256,9**	**3.627,8**
3 1	Obligatieleningen	620,0	1.295,0
3 2	Onderhandse leningen	2.622,5	2.315,5
3 2 1	van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,5	50,0
3 2 2	van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2.254,0	2.015,5
3 2 3	van overige binnenlandse sectoren	0,0	0,0
3 2 4	van openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	318,0	250,0
3 3	Waarborgsommen	14,5	17,3
4	**Vlottende passiva**	**1.349,0**	**1.450,6**
4 1	Netto-vlottende schulden	775,0	908,0
4 1 1	Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	0,7	0,0
4 1 2	Overige kasgeldleningen	605,1	571,6
4 1 3	Banksaldi	0,0	0,0
4 1 4	Overige schulden	169,2	336,4
4 2	Overlopende passiva	575,2	542,6
4 2 1	Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	506,2	427,3
4 2 2	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, uitgesplitst naar:	48,9	22,2
	- Europese overheidslichamen	0,6	2,5
	- het Rijk	28,0	13,5
	- Overige Nederlandse overheidslichamen	20,3	6,2
4 2 3	Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	20,2	93,1
4 3	Overige vlottende passiva	-1,2	0,0
	Totaal passiva	**13.180,3**	**13.684,9**
	Het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt	10.850	10.571

Activa

8.1 Vaste activa

8.1.1 Immateriële vaste activa

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar.

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 1-1-2017	Investeringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2017
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	5,2	8,4	0,2	13,4
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	9,4		1,2	8,2
Totaal	14,6	8,4	1,4	21,6

Stand ultimo 2017
Het eindsaldo van € 21,6 miljoen bestaat voor een groot deel uit geactiveerde investeringen voor kosten onderzoek en ontwikkeling van € 13,4 miljoen. Dit betreft voorbereidingskosten (proceskosten) voor grondexploitaties.
De bijdragen aan activa in eigendom van derden van € 8,2 miljoen betreffen bijdragen aan sportaccommodaties van € 5,3 miljoen (waaronder zwembaden, gymlokalen, sportcentra en de Jaap Eden IJsbaan), de Hemwegtunnel van € 2,2 miljoen en voor danscentra en theaterpodia van € 0,7 miljoen. Bijdragen van derden, desinvesteringen en duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Mutaties 2017
De immateriële vaste activa ultimo 2017 zijn € 7,0 miljoen hoger dan ultimo 2016. De belangrijke mutaties in 2017 zijn:

- De investeringen onder de vermeerderingen van € 8,4 miljoen voor de activering van voorbereidingskosten van voor grondexploitaties waarvoor nog geen investeringsbesluit is genomen. De belangrijke uitgaven zijn gedaan voor de projecten Riekerhaven (€ 1,8 miljoen), Transformatie Sloterdijk (€ 1,4 miljoen), Jan Evertsenstraat (€ 1,2 miljoen), Omval/Weespertrekvaart (€ 1,2 miljoen), planvorming Hamerstraat (€ 1,0 miljoen) en Weespertrekvaart midden zuid (€ 0,7 miljoen).
- De afschrijvingen bedragen in totaal € 1,4 miljoen en volgen de afschrijvingstermijnen zoals opgenomen onder de waarderingsgrondslagen.

8.1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

bedragen x € 1 miljoen	31-12-2016	31-12-2017
Investeringen met een economisch nut	9.804,8	10.303,9
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	290,2	339,2
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	1.314,0	1.380,0
Totaal	11.409,1	12.023,0

De toename in materiële vaste activa bedraagt in 2017 € 613,9 miljoen. Voor een meer uitgebreide toelichting verwijzen wij naar de toelichting per onderdeel. In hoofdlijnen kan de toename als volgt verklaard worden:

- de toename van de investeringen met economisch nut van circa € 499,1 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door de toename erfpachtgronden met € 465,3 miljoen;

- de toename van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut met € 66 miljoen, wordt met name veroorzaakt door investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken van € 205 miljoen en dat heeft dan met name betrekking op de activering van de Noord/Zuid lijn (€ 134 miljoen). Tegenover deze investeringen staan ook extra afschrijvingen (€ 114,7 miljoen).

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met een economisch nut weer.

Investeringen met een economisch nut (exclusief de kosten waarvoor een heffing kan worden geheven)

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving**	**Boekwaarde 1-1-2017**	**Her-rubricering**	**Investeringen**	**Desinvesteringen**	**Afschrijvingen**	**Bijdragen van derden**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Gronden en terreinen	7.364,0	-1,4	471,6	9,0	1,1		7.824,1
Waarvan in erfpacht uitgegeven	*7.160,3*		*465,3*				*7.625,6*
Woonruimten	4,5			1,7	0,3		2,5
Bedrijfsgebouwen	1.807,0	-8,0	136,5	19,3	75,3		1.841,0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	204,3	-1,9	9,1		12,8	1,1	197,5
Vervoermiddelen	30,5		4,5	0,7	9,7		24,6
Machines, apparaten en installaties	219,0	-10,3	66,0	0,5	28,8		245,5
Overige materiële vaste activa	175,6	-0,3	21,6	0,2	27,8		168,8
Totaal	**9.804,8**	**-21,9**	**709,1**	**31,4**	**155,7**	**1,1**	**10.303,9**

Stand ultimo 2017

De materiele vaste activa met economisch nut bestaan met name uit investeringen in gronden en terreinen (€ 7,8 miljard) waarvan het grootste deel in erfpacht uitgegeven gronden betreft (€ 7,6 miljard). Daarnaast bestaat € 1,8 miljard uit investeringen in bedrijfsgebouwen voor het onderwijs (1,0 miljard), de gemeentelijke huisvesting (0,5 miljard), parkeergarages (€ 71,2 miljoen) en sportaccommodaties (€ 82,1 miljoen). Verder is € 245,4 miljoen geïnvesteerd in machines, apparaten en installaties (in het bijzonder installaties van Waternet € 73,8 miljoen) en € 197,5 miljoen geïnvesteerd in grond- weg- en waterbouwkundige werken (met name drinkwaterbeheer € 160,3 miljoen). Duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Mutaties 2017

De stijging van de materiele vaste activa met economisch nut van € 499,1 miljoen heeft de volgende oorzaken.

- Investeringen van € 709,1 miljoen bestaat met name uit:
- Investeringen in gronden en terreinen van € 471,6 miljoen (2016: € 377 miljoen), met name door uitgiften van grond in erfpacht van € 465,3 miljoen. De belangrijkste uitgiften waren in Zuidas (€ 65,2 miljoen), Parnassusweg (€ 53,1 miljoen), Europaboulevard (€ 25,1 miljoen), Overhoeks (€ 18,3 miljoen) en Realeneiland (€ 17,9 miljoen).
- Investeringen in bedrijfsgebouwen. De toename van € 136,5 miljoen (2016: € 129,7 miljoen) bestaat voornamelijk uit € 105 miljoen aan investeringen in onderwijshuisvesting.
- Investeringen in machines, apparaten en installaties. De toename met € 66,0 miljoen (2016: € 49 miljoen) betreft € 26,2 miljoen investeringen samenhangend met vastgoed (inclusief onderwijsgebouwen) en voor € 12,5 miljoen investeringen in drinkwaterbeheer.
- Investeringen in overige materiële vaste activa bedraagt € 21,6 miljoen (2016: € 29 miljoen).
- De afschrijving van € 155,7 miljoen (2016: € 142 miljoen) is voor € 150 miljoen conform de daarvoor te hanteren afschrijftermijnen. Daarnaast is voor € 5,7 miljoen extra afgeschreven voor onder meer activa die niet meer bestaat.
- De desinvesteringen bedragen € 31,4 miljoen (2016: € 41,1 miljoen). Dit betreft voornamelijk verkoop van panden (€ 27,9 miljoen).

Door een aantal her rubriceringen daalt de investering in economisch nut met € 21,9 miljoen leidend tot een stijging van de investeringen met maatschappelijk nut en de investeringen met economisch nut waarover heffing kan worden geheven. Dit komt met name doordat een aantal activa nog niet juist gerubriceerd waren.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving**	**Boekwaarde 1-1-2017**	**Herrubricering**	**Investeringen**	**Afschrijvingen**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Gronden en terreinen	0,0			0,0	0,0
Bedrijfsgebouwen		6,8		0,1	6,7
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	290,2	1,4	34,0	11,4	314,3
Machines, apparaten en installaties		10,7	7,0	0,6	17,1
Overige materiële vaste activa		1,6		0,6	1,0
Totaal	**290,2**	**20,5**	**41,0**	**12,6**	**339,2**

Stand ultimo 2017
De materiele vaste activa van € 339,2 miljoen (2016: € 290 miljoen) waarvoor ter bestrijding van de kosten heffingen worden geheven betreft investeringen in rioolgemalen en het rioolstelstel. Bijdragen van derden en duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Mutaties 2017
De investeringen bedragen € 41,0 miljoen, waarvan in 2017 voor € 34,0 miljoen (2016: € 21,7 miljoen) geïnvesteerd in rioleringstaken en € 7,0 miljoen geïnvesteerd in het afvalinzamelingsysteem. De afschrijvingslasten van € 12,6 miljoen zijn conform de daarvoor te hanteren afschrijftermijnen.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving**	**Boekwaarde 1-1-2017**	**Her-rubricering**	**Investeringen**	**Desinvesteringen**	**Afschrijvingen**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	55,6	1.246,4		0,0	127,6	1.174,3
Overige materiële vaste activa	1.258,4	-1.244,9			13,5	0,0
Vanaf 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken			205,6			205,6
Overige materiële vaste activa						
Totaal	**1.314,0**	**1,5**	**205,6**	**0,0**	**141,1**	**1.380,0**

Stand ultimo 2017
De materiële vaste activa met maatschappelijk nut met een waarde van € 1,4 miljard bestaan uit investeringen in de Noord/Zuidlijn en overige metro- en traminfrastructuur van € 875 miljoen en € 503,4 miljoen in wegen, bruggen, tunnels, openbare verlichting en parken. Vanaf 2017 wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen voor en vanaf 2017. Dit is zichtbaar in bovenstaande tabel.

Door een aantal herrubriceringen stijgt de investering in maatschappelijk nut met € 1,5 miljoen. Dit leidt tot een daling van de investeringen in economisch nut.

Bijdragen van derden en duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Mutaties 2017
De stijging van de materiele vaste activa met maatschappelijk nut met € 65,9 miljoen wordt als volgt verklaard.

- Investeringen van € 205,6 miljoen. Deze investeringen betreffen voor € 134,8 miljoen (2016: € 188 miljoen) investeringen in infrastructuur metro en tram, zijnde de Noord/Zuidlijn en voor € 70,6 miljoen (2016: € 76 miljoen) investeringen in de openbare ruimte. Enkele in omvang grote projecten in de openbare ruimte zijn Rode Loper (€ 18,7 miljoen), Leidse Plein (€ 7,0 miljoen), Openbare Verlichting (OVL) € 6,3 miljoen.
- Reguliere afschrijvingen ten bedrage van € 24,3 miljoen (2016: € 175 miljoen), waarvan € 32 miljoen overeenkomstig de daarvoor te hanteren afschrijvingstermijnen en € 114,7 miljoen als gevolg van extra afschrijving op activa met maatschappelijk nut waaronder voor met name voor openbare verlichtingen.

8.1.3 Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving**	**Boekwaarde 1-1-2017**	**Investeringen**	**Desinves-teringen**	**Afschrijvingen/ Aflossingen**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Kapitaalverstrekkingen aan:					
- deelnemingen	735,6	0,4	0,6	0,1	735,4
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met looptijd > 1 jaar	1,2			0,0	1,1
Leningen aan:					
- deelnemingen	397,2	1,9		242,1	157,0
- overige verbonden partijen	0,0	0,0			
Overige langlopende leningen	90,5	8,1		10,7	88,0
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd >= 1 jaar	35,2	21,4		13,8	42,8
Totaal	**1.259,7**	**31,8**	**0,6**	**266,6**	**1.024,3**

Stand ultimo 2017
De financiële activa van € 1.024,3 miljoen bestaan voor € 735,4 miljoen uit deelnemingen, voor € 246,1 miljoen uit geldleningen en voor € 42,8 miljoen uit overige uitzettingen. Hierbij is rekening gehouden met een duurzame waardevermindering van cumulatief € 58,6 miljoen (2016: € 58,0 miljoen) voor kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen.

Mutaties 2017
De afname van de financiële vaste activa met € 235,4 miljoen naar € 1.024,3 miljoen kan verklaard worden door een afname in de leningen aan deelnemingen van € 240,2 miljoen door de (extra) aflossingen van leningen en een toename van de overige uitzettingen met € 7,6 miljoen. Hier volgt een verdere toelichting.

- De investeringen bedragen € 31,8 miljoen (2016: € 49 miljoen) met name overige uitzettingen van € 21,4 miljoen, waarin investeringen in het Amsterdams klimaat en energiefonds (AKEF) voor € 13,4 miljoen. Daarnaast zijn er investeringen in de langlopende leningen van € 8,1 miljoen, dit betreft met name door een groei van verstrekte leningen in het kader van het duurzaamheidsfonds voor € 6,8 miljoen.
- De aflossingen van € 266,6 miljoen (2016: € 128 miljoen) worden verklaard door het (vervroegde) aflossingen van leningen deelneming Afval Energiebedrijf (€ 236 miljoen). Ook de lening aan Carre werd in belangrijke mate afgelost (€ 4,4 miljoen).

Voor een meer gedetailleerde toelichting verwijzen wij naar onderdeel 4.2 Financiering.

Vlottende activa

8.1.4 Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Grond- en hulpstoffen:	0,1	0,4
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-381,0	-509,0
Gereed product en handelsgoederen	8,2	7,1
Vooruitbetalingen		
Totaal	-372,7	-501,5

Grond- en hulpstoffen

Stand ultimo 2017
De voorraden grond- en hulpstoffen bestonden op 31 december 2017 uit de waardepapieren van de stadsloketten (eigen verklaringen).

Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

Stand ultimo 2017
De voorraden onderhanden werk van € 509,0 miljoen negatief bestaat met name uit de grondexploitaties van de gemeente Amsterdam € 507,1 miljoen negatief. De voorraad onderhanden werken grondexploitaties bestaat uit iets meer dan 200 actieve grondexploitaties. Een uitgebreide toelichting op de grondexploitaties en de systematiek van het Vereveningsfonds is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

bedragen x € 1 miljoen **Omschrijving**	Boekwaarde 1-1-2017	Vermeerderingen	Verminderingen	Boekwaarde 31-12-2017	Geraamde kosten	Geraamde opbrengsten	Geraamd eindresultaat
Grondexploitaties Vereveningsfonds	-113,5	334,8	-328,8	-107,5	1.527,0	-2.549,0	-1.129,5
Grondexploitaties Zuidas	-30,3	109,2	-202,0	-123,1	479,0	-898,0	-542,1
Totaal grondexploitaties	**-143,8**	**444,0**	**-530,8**	**-230,6**	**2.006,0**	**-3447,0**	**-1671,6**
Voorziening plantekorten Vereveningsfonds	-240,4		-33,7	-274,1			
Voorziening plantekorten Zuidas	0,0		-2,8	-2,8			
Totaal Voorziening	**-240,4**		**-36,5**	**-276,9**			
Totaal	**-384,2**	**444,0**	**-567,3**	**-507,5**			

Mutaties 2017
Bij het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie is een voorziening voor plantekorten van € 276,9 in mindering gebracht. Zonder deze voorziening plantekorten bedraagt de Bouwgrond in Exploitatie -/-€ 230,6 miljoen. Het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie is negatief en omdat tot en met 2017 beduidend meer inkomsten zijn ontvangen dan er is geïnvesteerd. Doordat behoedzaam tussentijdse winst wordt genomen is de stand van het onderhanden werk nog steeds negatief.

Het saldo van Bouwgrond in Exploitatie is in 2017 door de hoge inkomsten in 2017 (ten opzichte van de uitgaven en de tussentijdse winstnemingen) gedaald met € 86,8 miljoen naar € 230,6

miljoen. De inkomsten zijn met name gestegen doordat de hogere grondprijzen en het hoge volume van woningprogramma in de gehele stad en het kantoorprogramma specifiek binnen de flanken van Zuidas. Daarnaast is afgelopen jaren veel geïnvesteerd, waarvoor nu veel inkomsten worden gegenereerd. Over het algemeen kennen de omvangrijke grondexploitaties binnen en rondom de ring A10 zoals in Overamstel, binnen de flanken van de Zuidas, Buiksloterham, Overhoeks, Zeeburgereiland enzovoort een negatieve stand onderhanden werken.

De vermeerderingen van het onderhanden werk betreffen voornamelijk uitgaven van afgerond € 263 miljoen verantwoord met betrekking tot investeringen in onder meer de openbare ruimte, civiele werken, verwervingen, kosten voor woonrijp maken en proceskosten. Bij de vermeerderingen zijn ook tussentijdse winstnemingen, planafsluitingen en enkele verrekeningen (onder andere het Zuidasdok) van in totaal € 180,1 miljoen verantwoord. De verminderingen van € 530,8 miljoen betreffen alle inkomsten van de grondexploitaties grotendeels bestaande uit gronduitgiften voor een bedrag van € 459 miljoen en het restant bestaat uit subsidies en bijdragen van derden.

De voorziening voor plantekorten wordt conform het BBV in mindering gebracht op het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie. Ultimo 2017 bedraagt deze voorziening voor plantekorten € 276,9 miljoen. De toename van de voorziening plantekorten met € 36,5 miljoen naar € 276,9 miljoen kent meerdere oorzaken. De belangrijkste hiervan betreft de toepassing van de nieuwe spelregels voor gebiedsontwikkeling, die medio 2016 zijn vastgesteld door de gemeenteraad. Hierbij worden uit voorzichtigheidsoverwegingen voor nieuwe plannen vooruitlopend op de verdere planontwikkeling bij omvangrijke investeringen de voorinvesteringen direct voorzien ten laste van de voorziening plantekorten. De verhoging van de voorziening plantekorten leidt tot een toename van de negatieve stand onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie.

Ramingen nog te maken kosten en opbrengsten
De ramingen van de nog te maken nominale kosten en opbrengsten van de in exploitatie genomen gronden zijn gebaseerd op de inzichten van het najaar 2017. De geraamde kosten vanaf 2018 bedragen afgerond € 2 miljard en de geraamde opbrengsten bedragen € 3,4 miljard. De nominale toekomstige opbrengsten en kosten zijn gebaseerd op de geraamde inkomsten en uitgaven per grondexploitatie complex waarbij geen prijsindexatie is toegepast en waaraan jaarlijks rente wordt toegerekend van 1 procent gebaseerd op de door het concern werkelijk betaalde rente rekening houdend met de verhouding vreemd/totaal vermogen. De ramingen van de inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op realistische inschattingen van opbrengsten en kosten en van de momenten waarop de kosten en opbrengsten zich voordoen. Hierbij wordt niet op voorhand rekening gehouden met vertragingen maar deze zullen zich binnen de actieve portefeuille ongetwijfeld voordoen. Vertragingen treden op door bijvoorbeeld een langer juridische planologische proces of onderhandelingen met marktpartijen die langer duren. Bij deze ramingen is ook geen rekening gehouden met project specifieke risico's en generieke risico's zoals vraaguitval naar grond en dalende grondprijzen bij gronduitgiften. Deze risicoafslagen die op portefeuille niveau plaatsvinden worden in de paragraaf Grondbeleid en het Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2018 toegelicht.

Uiteraard is de inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek wordt herzien en waarbij de waardering in het komende jaar zowel positief als negatief kan uitvallen (onder andere door de lange looptijd van de projecten). Inherent aan de marktomstandigheden doen zich onzekerheden voor ten aanzien van de geraamde afzetmogelijkheden voor bouwrijpe gronden.

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de paragrafen 4.3 Grondbeleid, en 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Gereed product en handelsgoederen

Stand ultimo 2017
De voorraad gereed product en handelsgoederen van € 7,1 miljoen (2016: € 8,2 miljoen) bestaat voor een groot gedeelte uit materiaal ten behoeve van de inrichting van de openbare ruimte (€ 5,8 miljoen), vaccinatiemiddelen, testen en groeigidsen van de GGD (€ 0,6 miljoen) en te veilen panden en winkelvoorraad van de Stadsbank van Lening (€ 0,7 miljoen).

Mutaties 2017
De afname in 2017 is veroorzaakt door afname van de voorraden materialen van € 1,0 miljoen vanwege efficiënter voorraadbeheer. De voorraden vaccinatiemiddelen, testen en groeigidsen van de GGD en voorraden van de Stadsbank van Lening zijn in omvang nagenoeg gelijk aan afgelopen jaar.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rente typische looptijd korter dan één jaar

Deze zijn niet in de balans opgenomen. Het drempelbedrag voor het schatkistbankieren in 2017 bedroeg € 14,3 miljoen.

Het bedrag aan middelen voor ieder kwartaal van het jaar buiten 's Rijks schatkist is aangehouden bedroeg € 0 miljoen.

8.1.5 Uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder zijn als volgt verdeeld:

bedragen x € 1 miljoen	Balanswaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2017
Vorderingen op openbare lichamen	217,9	217,1		217,1
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,2	1,4		1,4
Overige vorderingen (inclusief stadsdelen)	312,7	418,6	111,2	307,4
Totaal	**531,9**	**637,1**	**111,2**	**525,8**

In het eindsaldo van € 531,9 miljoen ultimo 2016 was een bedrag van € 52,6 miljoen opgenomen (in de overige vorderingen), die verantwoord moet worden onder de overlopende activa. Het aangepaste eindsaldo 2016 bedraagt daarmee € 479,7 miljoen (en overige vorderingen € 260,1 miljoen in plaats van € 312,7 miljoen).

Vorderingen op openbare lichamen

Stand ultimo 2017
De vorderingen op openbare lichamen van € 217,1 miljoen bestaat uit vorderingen op de belastingdienst, waar onder de aangiften BCF, BTW en dividendbelasting van € 217,1 miljoen.

Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen

Stand ultimo 2017
De balanswaarde ultimo 2017 van € 1,4 miljoen betreft een rekening-courantverhouding van € 1 miljoen met de Triodosbank inzake de realisatie van broedplaatsen en de rekening-courantverhouding met NV VGA Verzekeringen van € 0,3 miljoen

Mutatie 2017
De stijging van het saldo met € 0,2 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door de stijging van de rekening-courantverhouding met VGA.

Overige vorderingen

bedragen x € 1 miljoen	Balanswaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017	Voorziening	Balanswaarde 31-12-2017
Gemeentelijke belastingen en heffingen belastingvorderingen	117,9	95,8	-17,4	78,3
Vorderingen ter incasso	0	31,7	-11,7	20,0
Beleensommen Stadsbank van Lening	74,2	71,7		71,7
Vorderingen op derden	64,5	84,6	-10,1	74,5
Vorderingen op klanten beleidsterrein werk, participatie en inkomen	31,1	97,2	-68,8	28,4
Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd	25,2	37,5	-3,1	34,5
Totaal	**312,7**	**418,6**	**-111,2**	**307,4**

In de overige vorderingen is een post van € 52,6 miljoen opgenomen, die verantwoord moet worden onder de overlopende activa. Deze maakt onderdeel van de belastingvorderingen. De belastingvorderingen na aanpassing bedraagt € 65,3 miljoen.

Stand
De overige vorderingen van € 308,6 miljoen bestaat met name uit belastingvorderingen van € 78,3 miljoen, beleensommen van de Stadsbank van lening € 71,7 miljoen en vorderingen op derden van € 74,5 miljoen.

Gemeentelijke belastingen en heffingen
De belastingvorderingen bestaan uit de reguliere belastingdebiteuren (opgelegde aanslagen ozb, afvalstoffenheffing et cetera) en bedragen ultimo 2017 € 78,3 miljoen (2016: € 117,9 miljoen).

Belastingen ter incasso
Vanaf 2017 worden oudere vorderingen ter incasso overgedragen aan het incassobureau van Belastingen. Deze vorderingen zijn in bovenstaande tabel nieuw ten opzichte 2016.

Beleensommen Stadsbank van Lening
Het totaalbedrag van uitstaande beleningen aan klanten bij de Stadsbank van Lening bedraagt ultimo 2017 € 71,7 miljoen (2016: € 74,2 miljoen). Dit zijn beleenovereenkomsten die met de klanten zijn afgesloten op het onderpand (bijvoorbeeld sieraden van goud en zilver). De klant betaalt na het verstrijken van de afgesproken looptijd de, in de beleenovereenkomst opgenomen, waarde van onderpand inclusief de afgesproken rente. De laatste jaren is dalende trend waarneembaar in het aantal beleningen. De prognose laat zien dat het aantal beleningen de komende jaren verder daalt.

Vorderingen op derden
Ultimo 2017 was de balanswaarde € 74,5 miljoen (ultimo 2016: € 64,5 miljoen). De belangrijkste vorderingen zijn van Waternet van € 14,4 miljoen, waarvan € 2,2 miljoen voorzien, vorderingen Vergunningen van € 15,6 miljoen, waarvan € 2,1 miljoen voorzien, vorderingen Opbrekingen openbare ruimte van € 12,0 miljoen waarvan € 2,1 miljoen voorzien en vorderingen verhuur Sportaccommodaties van € 6,2 miljoen, waarvan € 0,6 miljoen voorzien.

Vorderingen op klanten beleidsterrein werk, participatie en inkomen
De boekwaarde van de vorderingen op klanten beleidsterrein werk, participatie en inkomen betreft ultimo 2017 € 97,2 miljoen. Voor deze vorderingen is een voorziening van € 68,8 miljoen getroffen. De balanswaarde ultimo 2017 (de boekwaarde verminderd met de getroffen voorziening) is € 28,4 miljoen (2016: € 31,1 miljoen).

Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd
De boekwaarde van deze vorderingen bedraagt ultimo 2017 € 37,5 miljoen. Deze bestaat hoofdzakelijk uit nog te ontvangen erfpachtcanon van € 31,0 miljoen. De overige vorderingen van € 5,0 miljoen bestaan uit nog te ontvangen bedragen als gevolg van uitgegeven kavels, voorfinanciering van rente en dienstverlening gronduitgifte gerelateerd. De balanswaarde ultimo 2017 (de boekwaarde verminderd met de getroffen voorziening) bedraagt € 34,5 miljoen (2016: € 25,1 miljoen).

Voorziening oninbaarheid
Het totaalbedrag aan voorzieningen bedraagt voor de overige vorderingen ultimo 2017 € 111,2 miljoen (2016: € 100,0 miljoen).

8.1.6 Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen wordt gevormd door de door de gemeente aangehouden kassen en bankrekeningen.

bedragen x € 1 miljoen	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Kas- en banksaldi	9,6	11,5
Totaal	9,6	11,5

Het saldo van de liquide middelen is positief € 11,5 miljoen. Hiervan heeft € 1,2 miljoen betrekking op kasmiddelen

8.1.7 Overlopende activa

De post overlopende activa wordt als volgt verdeeld:

bedragen x € 1 miljoen	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	89,7	161,7
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	283,4	418,4
Totaal	**328,1**	**580,1**

De in de balans opgenomen van EU en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen zijn verdeeld naar de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel en worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen **Naam specifieke uitkering**	**Saldo 31-12-2016**	**Toevoegingen**	**Ontvangen bedragen**	**Saldo 31-12-2017**
Europees overheidslichaam				
EFRO- World of Food	4,2	-	-	4,2
AMIF Europees project voor statushouders)	-	0,5	-	0,5
Totaal	**4,2**	**0,5**	**-**	**4,7**
Rijk				
Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteits-maatregelen 2008	1,6	-	1,6	-
Regeling cofinanciering-sectorplannen	0,6	-	-	0,6
RUPS II	1,2	-	1,2	-
Europees Sociaal Fonds	5,9	-	5,9	-
Claim bijdrage SVF	5,9	-	5,9	-
Strategische beheer RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra)	-	0,1	-	0,1
ESF	-	13,9	-	13,9
Totaal	**15,2**	**14,1**	**16,1**	**14,7**
Overige NL-overheidslichaam				
SRA/Amsys	70,4	25,6	-	96,0
BORI	-	14,1	-	14,1
MVP Metro	-	32,3	-	32,3
Regeling regioplannen	-	1,3	-	1,3
Claim bijdrage SVF (correctie Rijk)	-	-	1,5	1,5
Totaal	**70,4**	**73,3**	**1,5**	**142,3**
Totaal generaal	**89,7**	**88,0**	**61,1**	**161,7**

Stand ultimo 2017 en mutatie 2017

Het saldo ultimo 2017 van de overlopende activa voor nog te ontvangen voorschotten van EU en Nederlandse overheidslichamen bedraagt € 161,7 miljoen (2016: € 89,7 miljoen) en is € 72,0 miljoen hoger dan vorig jaar in het bijzonder door een toename voor projecten van het AMSYS (Amsterdam Metro Systemen) met € 25,6 miljoen voor de Amsterdamse Noord-Zuidlijn, Metro projecten € 32,3 miljoen, BORI gelden van € 14,1 miljoen en ESF gelden met € 13,9 miljoen.

De overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen, worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Nog te ontvangen (factureren) bedragen	173,5	281,4
Vooruitbetaalde kosten	64,9	126,0
Totaal	**238,4**	**407,4**

In het eindsaldo 2016 van € 238,4 miljoen is een post van € 52,6 miljoen niet opgenomen. Deze is verantwoord als overige vorderingen. Met deze aanpassing is het eindsaldo € 291,0 miljoen. Deze post maakt onderdeel uit van de nog te ontvangen bedragen (aangepast € 226,2 miljoen in plaats van € 173,5 miljoen).

Stand ultimo 2017
Het saldo van de overige overlopende activa bestaat uit de nog te ontvangen bedragen van € 281,4 miljoen en de vooruitontvangen kosten van € 126,0 miljoen. Hieronder zijn deze posten verder uitgebreider toegelicht.

Nog te ontvangen (factureren) bedragen
De nog te ontvangen bedragen van € 281,3 miljoen (2016: € 173,5 miljoen) bestaat met name uit

- nog te ontvangen belastingmiddelen € 98,9 miljoen (2016: € 52,6 miljoen) waarvan de aanslag over 2017 nog verstuurd moet worden,
- het te ontvangen dividend van de deelneming in het Havenbedrijf Amsterdam N.V. van € 50 miljoen (2016: € 50 miljoen),
- nog te ontvangen bedragen voor werkzaamheden voor openbaar vervoerprojecten van € 35,6 miljoen (2016: € 46,0 miljoen),
- nog te ontvangen projectgelden in de openbare ruimte van € 20,3 miljoen (2016: € 18,3 miljoen),
- nog te ontvangen parkeergelden van € 10,8 miljoen (2016: € 7,8 miljoen).

Mutatie 2017
De nog te ontvangen bedragen van € 281,3 miljoen zijn met € 55,1 miljoen hoger dan afgelopen jaar, rekening houdend met de aanpassing op het eindsaldo van € 52,6 miljoen. Dit komt met name doordat door de invoering van een nieuwe software voor het innen van belastingmiddelen de laatste maanden geen aanslagen zijn verstuurd (stijging van € 46,3 miljoen).

Vooruitbetaalde kosten
De vooruitbetaalde kosten van € 105,0 (+ € 20,2 miljoen) miljoen (2016: € 64,9 miljoen) bestaan hoofdzakelijk uit

- vooruitbetaalde kosten zorg: € 31,6 miljoen (2016: € 17,9 miljoen);
- vooruitbetaalde subsidies aan scholen € 24,5 miljoen;
- vooruitbetaald aan Diagnose Behandel Combinaties van € 20,3 miljoen;
- vooruit betaald aan woningbouwcorporatie Ymere en nog te verrekenen: € 8,5 miljoen (2016: € 7,9 miljoen);
- vooruitbetaalde subsidies kunst en cultuur voor 2017: € 8,7 miljoen (2015: € 0);
- overige vooruitbetaalde kosten maatschappelijke ondersteuning: € 6,5 miljoen (2016: € 7,0 miljoen);
- vooruitbetaalde kosten ICT-voorzieningen: € 7,4 miljoen (2016: € 6,1 miljoen);
- vooruitbetaalde kosten voor de ombouw van de Amstelveenlijn van € 5,7 miljoen;
- vooruitbetaalde kosten Stadsbank van Lening: € 3,8 miljoen (2015: € 4,3 miljoen).

Mutatie 2017
De vooruitbetaalde bedragen zijn ruim € 60 miljoen hoger dan afgelopen jaar. De stijging wordt veroorzaakt door gestegen productievolume en subsidieverleningen. Dit betreft hogere vooruitbetalingen voor zorg (€ 14 miljoen meer), subsidies scholen (€ 24,5 miljoen meer) en Diagnose Behandel Combinaties (€ 20 miljoen meer).

1.1.1 Buiten de activazijde: Bedrag aan vpb verliescompensatie € nihil
Aan de actiefzijde van de balans is buiten de balanstelling het bedrag van € nihil opgenomen, zijnde het bedrag, waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969. Met ingang van 2016 wordt de gemeente voor een aantal activiteiten aangemerkt als ondernemer. Voor 2017 is het bedrag op een eventuele verliescompensatie gesteld op € nihil.

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van de reserves in 2017 per soort reserve:

bedragen x € 1 miljoen	Saldo 1-1-2017	Toevoeging	Onttrekking inclusief vrijval[1]	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Saldo 31-12-2017
Algemene reserve	357,2				357,2
Resultaat	159,8	137,4		159,8	137,4
Bestemmingsreserves	7.536,8	866,5	724,0		7.679,3
Totaal	**8.053,8**	**1.003,9**	**724,0**	**159,8**	**8.173,8**

1 In de onttrekking is een bedrag van € 5,8 miljoen opgenomen voor afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd.

8.1.8 Algemene reserve

De algemene reserve is de buffer voor financiële tegenvallers, is vrij aanwendbaar en maakt deel uit van de weerstandscapaciteit. Zie voor het totale overzicht van de weerstandscapaciteit 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Conform de Begroting 2017 is er niet gedoteerd of onttrokken aan de algemene reserve.

8.1.9 Resultaat

Het resultaat maakt onderdeel uit van de Algemene reserve, maar moet conform de voorschriften apart worden gepresenteerd. Bij de vaststelling van de Jaarrekening 2016 bedroeg het voordelig resultaat over 2016 € 159,8 miljoen. Dit bedrag is in 2017 geheel aangewend om incidentele ruimte te vormen. Het voordelig resultaat over 2017 bedraagt € 137,4 miljoen.

8.1.10 Bestemmingsreserves

Het totaalbedrag aan bestemmingsreserves bedraagt € 7.679,3 miljoen (2016: € 7.536,8 miljoen). In de verloopstaat reserves (zie: 8.2 Verloopstaat reserves) is het totaaloverzicht van de reserves opgenomen. Hierin is ook per reserve een toelichting gegeven op de mutaties. In de beleidsprogramma's zijn toelichtingen op de verschillen tussen begrote en gerealiseerde mutaties per programmaonderdeel opgenomen. In het vervolg van deze toelichting wordt alleen ingegaan op enkele belangrijke mutaties en de in omvang (zeer) grote reserves.

Reserves afkoopsommen erfpacht (€ 5,2 miljard)
Het doel van de reserve afkoopsommen erfpacht is de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. Aan de reserve afkoopsommen erfpacht is in 2017 regulier gedoteerd voor een bedrag van € 62,8 miljoen. Dit betreft de afkoopsommen die zijn gerealiseerd in 2017.

In 2017 zijn een aantal reserves erfpacht samengevoegd met de reserve afkoopsommen erfpacht. Dit betreft de reserves financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam (€ 304,8 miljoen) en de reserve eeuwigdurende canon betalende rechten (€ 0). De samenvoeging betreft een balansoverheveling omdat deze reserves hetzelfde doel hebben: het financieren van erfpachtgronden. Omdat de drie reserves hetzelfde doel hebben, gebeurt dit via een balansmutatie waardoor de samenvoeging

de exploitatiecijfers niet vertroebelt. Het samenvoegen van de reserve financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam en de reserve afkoopsommen leidt er daarnaast toe dat de jaarlijkse binnengemeentelijke neutrale verrekening van rentelasten over de grondwaarde van de gronden van het Havenbedrijf tussen concern en erfpacht kan vervallen. Deze verrekening had geen effect op het saldo, maar zorgde wel voor een "opblaaseffect" in de baten en lasten bij de algemene dekkingsmiddelen.

Overige bestemmingsreserves
De tien grootste bestemmingsreserves (naast de zeer grote bestemmingsreserve afkoopsommen erfpacht) zijn de volgende:

bedragen x € 1 miljoen **Naam Reserve**	**31-12-2016**	**Dotaties**	**Onttrekkingen**	**Vrijval**	**31-12-2017**
Reserve Vereveningsfonds	385,1	162,5	94,2	-	453,4
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties	207,9	71,4	19,8	-	259,5
Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel	182,4	90,7	71,4	-	201,7
Reserve gemeentelijk aandeel kosten noord zuidlijn (dienst Metro)	175,8	15,1	0,6	-	190,3
Meerjarige Intertemporele Compensatie	-	110,0	-	-	110,0
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg	62,3	33,1	2,0	-	93,3
Reserve financiering deelneming GVB	78,8	-	-	-	78,8
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur	81,2	-	-	10,0	71,2
Reserve Corporatiebudget	81,8	-	20,0	-	61,8
Reserve ambities coalitieakkoord	108,0	15,4	67,8	-	55,6
Totaal	**1.363,2**	**498,1**	**275,9**	**10,0**	**1.575,6**

Reserve Vereveningsfonds
De reserve heeft een tweeledig doel; een deel van de reserve is benodigd vermogen en aangemerkt als weerstandsvermogen. Het deel boven het berekende weerstandsvermogen is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling en voor aanvulling van de voorziening tekorten grondexploitatie als dat nodig is. Voor een nadere toelichting op de mutaties wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties
De reserve biedt dekking aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas. Voorts dekt de reserve de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok. Voor een nadere toelichting op de mutaties wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.

Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel
De reserve is ingesteld voor de financiering van projecten die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. Voor een nadere toelichting op de mutaties wordt verwezen naar de paragraaf Mobiliteitsfonds.

Reserve gemeentelijk aandeel kosten noord zuidlijn (dienst Metro)
Deze reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de NoordZuidlijn bovenop de Rijksbijdrage en het deel wat geactiveerd is. In 2017 heeft een onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van circa € 0,6 miljoen. Dit in verband met de bijdrage aan project de Rode Loper. De dotatie betreft de toevoeging van een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en de middelen zijn hiermee overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.

Ten met 2016 werden uitgaven NZlijn rechtstreeks gedekt uit de reserve.
Door een wijziging van het BBV, worden uitgaven vanaf 2017 geactiveerd. Hierdoor worden de uitgaven 2017 niet meer gedekt uit deze reserve. De reserve wordt vanaf 2018 aangewend om extra af te schrijven op de investeringen t/m 2016, zodat daarmee het doel van de reserve, namelijk reductie van de activering, alsnog bereikt wordt.

Meerjarige Intertemporele Compensatie
Het doel van deze reserve is het verevenen van de begrotingsruimte zodat de begroting meerjarig per jaar sluitend wordt gehouden, terwijl de begroting ook reëel en structureel in evenwicht is. Aan deze nieuwe reserve is € 110,0 miljoen gedoteerd op grond van besluitvorming van de raad bij de voorjaarsnota.

Stedelijke Bodemsanering en Nazorg
Doel is het dekken van de toekomstige kosten die gemaakt worden voor Bodemsaneringen en nazorgactiviteiten. Toevoeging aan de reserve betreft een bijdrage van het Rijk conform mei- en decembercirculaire (€ 19,8 miljoen), een bijdrage vanuit de algemene middelen (€ 2,3 miljoen) en verwerking van de jaarlijkse tranche (€ 11 miljoen) ter herstel van de in 2016 uitgenomen € 44 miljoen. De onttrekking is gedaan ter dekking van de gemaakte kosten voor nazorg na bodemsanering, bodemsanering en onderzoekskosten.

Reserve financiering deelneming GVB
Dit betreft een financieringsreserve. De hoogte van de reserve is gelijk aan de boekwaarde van de deelneming.

Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur
De reserve egaliseert overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Wet Werk en Bijstand voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen). Deze reserve is in 2017 niet aangesproken. Wel heeft een vrijval plaatsgevonden van een deel van de reserve van € 10 miljoen op grond van het herijkte coalitieakkoord 2014-2018.

Reserve Corporatiebudget
De reserve heeft ten doel het stimuleren van herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam. Uit de reserve Corporatiebudget worden subsidies verstrekt die door corporaties voor de komende drie jaar kunnen worden aangevraagd op projectbasis. Het Corporatiebudget wordt primair ingezet ten behoeve van onrendabele vastgoed investeringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West en in de Kolenkitbuurt, De Banne en Nieuwendam Noord.
In 2017 is voor € 20,3 miljoen aan subsidies verleend die gedekt worden uit deze reserve.

Reserve ambities coalitieakkoord
De reserve is ingesteld voor de allocatie van middelen ter uitvoering van de in het coalitieakkoord opgenomen ambities. Met de mutaties in deze reserve wordt de verdeling van deze middelen over de begrotingsjaren in de raadsperiode gerealiseerd. De mutaties zijn in overeenstemming met de begroting.

8.1.11 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen, verliezen en risico's, ter egalisering van vooral onderhoudskosten dan wel tarieven en voor van derden verkregen middelen, die specifiek besteed moeten worden.

Het verloop van de voorzieningen in 2017 per soort voorziening:

bedragen x € 1 miljoen **Naam voorziening**	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Toevoeging**	**Aanwending**	**Vrijval**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	176,6	2,1	-17,5	-25,3	135,9
Egalisatievoorzieningen	94,0	38,7	-26,2	-11,0	95,5
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	250,0	0,2	-3,8	-45,2	201,3
Totaal	**520,6**	**41,1**	**-47,4**	**-81,5**	**432,7**

De onderverdeling in categorieën voorzieningen is gewijzigd ten opzichte van 2016. De belangrijkste verschuiving betreft de voorziening vervoerssysteem veren. Deze voorziening is verschoven van de categorie 'voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's' naar de categorie 'van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden'.

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's (2017: € 135,9 miljoen)
De grootste voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn de volgende.

Voorzieningen Pensioenfonds (SD) Wethouders (2016 € 61,9 miljoen; 2017 € 57,3 miljoen)
In het kader van de pensioenregeling voor politieke ambtsdragers zijn bestuursorganen eigen risicodrager. Dit houdt in dat de gemeente zelf verantwoordelijk is voor de bekostiging en uitbetaling van pensioenen aan ex bestuurders en hun nabestaanden. De gemeente is verplicht om de voorziening pensioenverplichtingen politieke ambtsdragers volledig dekkend te maken.

Voorziening risicofondsen N/Z-lijn (2016 40,1 miljoen; 2017 € 25 miljoen)
De voorziening dient voor de afdekking van de bouw- en VAT-risico's van het project Noord/Zuidlijn. De voorziening is voor € 15,1 miljoen vrijgevallen in 2017. In 2017 heeft een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten. Dit betekent dat dit bedrag is overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn. Het totale projectbudget is ongewijzigd.

Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen (2016 € 22,7 miljoen; 2017 € 14,9 miljoen)
De voorziening betreft verplichte bijdragen aan derden die op grond van afspraken op termijn moeten worden vergoed bij voltooiing van projecten. Anderzijds betreft dit verplichte bijdragen aan derden die samenhangen met toekomstige planontwikkeling of plannen in het verleden. De mutatie heeft voor € 8,1 miljoen betrekking op de afrekening van het project Spoorstrook.

Voorziening juridische risico's (2016 € 16,1 miljoen; 2017 € 13,5 miljoen)
De voorziening is gevormd ter afdekking van juridische risico's van de gemeente. De stand van de voorziening is licht gedaald. De opbouw en mutaties in de voorziening wordt niet toegelicht om de juridische positie van de gemeente niet te benadelen.

Egalisatievoorzieningen (2017: € 95,5 miljoen)
De egalisatievoorzieningen hebben voor een bedrag van € 77,0 miljoen betrekking op groot onderhoud van vastgoed waarvan de grootste de volgende zijn:

bedragen x € 1 miljoen **Naam voorziening**	**Boekwaarde 31-12-2016**	**Boekwaarde 31-12-2017**
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed	20,1	23,4
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat	14,1	19,4
Onderhoudsfonds (DFM)	13,9	15,2
Totaal	**48,1**	**58,0**

De systematiek voor bovenstaande voorzieningen is de volgende. Voor alle panden is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. De werkzaamheden zijn uitgezet in de tijd. In 2017 is gekeken welke geplande werkzaamheden noodzakelijk waren en welke konden worden doorgeschoven. De noodzakelijke werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd. Het hiervoor benodigde bedrag is onttrokken aan de voorziening. De dotatie is gebaseerd op diezelfde meerjaren onderhoudsplannen, maar dan het bedrag dat gemiddeld jaarlijks over de aankomende 25 jaar per pand nodig is.

Naast onderhoud gebouwen bestaan er de voorziening rioolrecht voor € 10,5 miljoen, diverse voorzieningen voor onderhoud van de buitenruimte met een stand eind 2017 van € 6,7 miljoen en een aantal kleinere voorzieningen voor € 1,2 miljoen.

Voorzieningen van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden (2017: € 201,3 miljoen)
Dit betreffen een aantal kleinere voorzieningen voor een totaalbedrag van € 4,3 miljoen en de voorziening veren.

Voorziening veren (2016 € 245,8 miljoen; 2017 € 197 miljoen)
De voorziening veren is in 2017 conform raadsbesluitvorming voor een bedrag van € 45,1 miljoen vrijgevallen. Een gedeelte daarvan (€ 13,1 miljoen) is gedoteerd aan de nieuw ingestelde reserve 'reguliere vervanging IJveren'. De voorziening is uitsluitend bestemd voor dekking van de exploitatielasten van de Noordzeekanaalveren. Daartoe is in het verleden specifiek door het rijk een bedrag voor dat doel beschikbaar gesteld in de vorm van een afkoopsom.
De onttrekking ten behoeve van de Noordzeekanaalveren bedroeg in 2017 € 3,7 miljoen. Dit bedrag is niet gelijk aan de uitgaven die € 7,4 miljoen bedroegen. Conform het raadsbesluit Opschonen reserves en voorzieningen wordt hiervan eerst een deel gedekt uit de algemene middelen (te weten een indexeringsbijdrage van € 3,7 miljoen). De uitgaven van € 7,4 miljoen betroffen vooral de reguliere exploitatie van de NZK-veren (€ 4,9 miljoen), de vervanging van de pontfuiken bij Velsen (€ 1,4 miljoen) en (urgent) achterstallig onderhoud aan de ponten (€ 0,8 miljoen).

Het verloop, de aard en de reden van de voorzieningen, evenals de mutaties die hebben plaatsgevonden, zijn opgenomen in 8.3 Verloopstaat voorzieningen.

Vreemd vermogen

8.1.12 Vaste schulden

Onder de vaste schulden verantwoordt de gemeente haar portefeuille aan langlopende leningen en ontvangen waarborgsommen. Deze leningen voorzien voor belangrijke mate in de financiering van de gemeentelijke investeringen, zoals verantwoord onder de vaste activa, alsmede de financiering van het onderhanden werk.

Verloop in 2017 van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar:

bedragen x € 1 miljoen	**Saldo 31-12-2016**	**Vermeerde-ringen**	**Aflossingen**	**Saldo 31-12-2017**
Obligatieleningen	620,0	675,0	0,0	1.295,0
Onderhandse leningen van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,5	0,0	0,5	50,0
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2.254,0	175,0	413,5	2.015,5
Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	0,0	0,0	0,0	0,0
Onderhandse leningen van openbare lichamen	318,0	0,0	68,0	250,0
Waarborgsommen	14,5	34,1	31,3	17,3
Totaal	**3.256,9**	**884,1**	**513,3**	**3.627,8**

De vaste schuld is gedurende 2017 gestegen met € 371 miljoen. De Obligatieleningen zijn door het afsluiten van 14 leningen onder het Medium Term Notes (MTN) Programma Nederlandse Gemeenten met € 675 miljoen vermeerderd naar € 1.295 miljoen. De totale onderhandse leningen zijn daarentegen met € 307 miljoen gedaald. De aflossingen op onderhandse leningen aan binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, banken en overige financiële instellingen bedroegen € 413,5 miljoen. Daarnaast heeft een aflossing ter hoogte van € 68 miljoen plaats gevonden op een onderhandse lening van openbare lichamen. De Waarborgsommen zijn met € 3 miljoen vermeerderd.

De totale rentelast voor het jaar 2017 bedraagt € 84 miljoen. In 4.2 Financiering lichten we de uitvoering van de financieringsfunctie nader toe.

Vlottende passiva

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Netto-vlottende schulden met een rente-typische looptijd korter dan één jaar	775,0	908,0
Overlopende passiva	575,2	542,5
Overige overlopende passiva	-1,2	-
Totaal	**1.349,0**	**1.450,5**

8.1.13 Netto-vlottende schulden

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	0,7	0,0
Overige kasgeldleningen	605,1	571,6
Overige schulden	169,2	336,4
Totaal	**775,0**	**908,0**

Kasgeldleningen/Overige kasgeldleningen
De kasgeldleningen en overige kasgeldleningen zijn voor kortdurende financiering. In de financieringsparagraaf wordt toegelicht hoe uitvoering wordt gegeven aan de financiering van de activiteiten van de gemeente.

Overige schulden

De belangrijkste en grootste overige schulden worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Belastingverplichtingen	28,7	29,8
Crediteuren	24,2	43,3
Facturen in omloop	116,3	263,3
Totaal	**169,2**	**336,4**

Belastingverplichtingen
De belastingverplichtingen van € 29,8 miljoen euro bestaan hoofdzakelijk uit de af te dragen belastingontvangsten aan opdrachtgevers, waarvoor de gemeente Amsterdam zorg draagt voor de inning.

Crediteuren
Dit betreft het saldo aan geboekte facturen, waarvan de betaling op balansdatum nog moet plaatsvinden.

Facturen in omloop
Deze post betreft facturen die in omloop zijn en betrekking hebben op het boekjaar 2017 alsmede inschattingen van nog te betalen kosten voor het boekjaar 2017.

8.1.14 Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	506,2	427,3
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	48,9	22,2
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	20,2	93,1
Totaal	**575,2**	**542,6**

Verplichtingen
Verplichtingen die tijdens het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Nog te betalen kosten	305,7	278,8
Af te dragen loonheffing en pensioen	71,7	97,7
Nog te betalen rente en aflossing	52,4	50,6
Canon volgende jaren	45,7	
Vakantie-uitkering a.g.v. invoering van het Individueel Keuze Budget	30,7	0,2
Totaal	**506,2**	**427,3**

Nog te betalen kosten
De nog te betalen kosten ultimo 2017 van € 278,8 miljoen (2016: € 350,7 miljoen) bestaat hoofdzakelijk uit nog te betalen kosten van de organisatieonderdelen Onderwijs, Jeugd en Zorg voor € 109,6 miljoen (2016: € 90,2 miljoen, Nog te betalen kosten voor de Noord/Zuidlijn van € 89,7 miljoen (2016: € 53,7 miljoen) en Verkeer en Openbare ruimte met € 24,6 miljoen (2016: € 18,7 miljoen).

Af te dragen loonheffing en pensioen
Dit is de reguliere verplichting aan het eind van elk kalenderjaar en wordt voldaan in het eerste kwartaal van 2018.

Nog te betalen rente en aflossing
De rente en aflossing wordt betaald na afloop van één jaar. Voor deze kosten ontvangt de gemeente in 2017 een factuur.

Canon volgende jaren
De canon voor een jaar wordt voor aanvang van de contractperiode ontvangen. Het gedeelte van de canon dat voor 2017 is ontvangen, wordt verantwoord op de vooruit ontvangen bedragen met € 53,0 miljoen.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren worden als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1 miljoen	Saldo 31-12-2016	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Saldo 31-12-2017
Europese Unie	0,6	2,0	0,1	2,5
Rijk	28,0	1,9	16,4	13,5
Overige Nederlandse Overheidslichamen	20,3	0,0	14,1	6,2
Totaal	**48,9**	**3,9**	**30,6**	**22,2**

In 8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen is het verloopoverzicht opgenomen van de in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel per specifieke uitkering.

Overige Vooruit ontvangen bedragen
De vooruit ontvangen bedragen van € 93,1 miljoen bestaan grotendeels uit de vooruit ontvangen canon voor erfpachtrechten (€ 53,0 miljoen) en vooruit ontvangen bedragen voor projecten in de openbare ruimte (€ 9,9 miljoen). De vooruit ontvangen bedragen zijn € 55,1 miljoen hoger dan in 2016 met name doordat de vooruit ontvangen canon gelden ultimo 2016 onder de verplichtingen zijn verantwoord.

Buiten de passivazijde: Totaalbedrag aan verstrekte borgstellingen/garanties € 10.571 miljoen
Per jaareinde 2017 zijn er voor € 10.571 miljoen (2016: € 10.850 miljoen) aan garanties aan derden verstrekt. Het totaalbedrag aan verstrekte garanties is in 2017 afgenomen met € 303 miljoen. De afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de verlaging van de achtervangposities in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

De omvang van de verstrekte garanties 2016 wijkt met € 25 miljoen af van hetgeen dat in het jaarverslag 2016 was gepresenteerd. Dit heeft te maken met afwijkende ultimo standen betreffende de gemeente garanties wonen en zorg, Stichting Waternet en het opnemen van de garantie Beurs van Berlage Vastgoed B.V. Beurs van Berlage B.V. is tot en met 2016 als lening verantwoord. De lening is in december 2016 extern geherfinancierd. Bij de herfinanciering is de gemeente een garantieverplichting aangegaan. Vanaf 2017 wordt deze gepresenteerd onder de verstrekte garanties.

8.2 Verloopstaat reserves: mutaties per programmaonderdeel

In de verloopstaat reserves zijn toelichtingen opgenomen op de mutaties in de reserves. Belangrijke afwijkingen tussen begrote en gerealiseerde mutaties in reserves zijn opgenomen in de toelichtingen per programmaonderdeel (Hoofdstuk 3 Programma's). Enkele reserves raken meerdere programmaonderdelen. Deze reserves zijn in de verloopstaat bij het programmaonderdeel opgenomen waarin de reserve het omvangrijkst is.

Vanwege een wijziging in het BBV wordt vanaf 2017 ook verantwoord welk bedrag een onttrekking tegenover een afschrijving op een actiefpost staat. Daarom is in de verloopstaat een extra kolom opgenomen 'Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa'. Het totaalbedrag hiervan, € 5,8 miljoen, is ook opgenomen in de toelichting op de balans (paragraaf 8.1).

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
1.1 Dienstverlening	43001	2006	ja	NVT	4,9	-	-	-	4,9	
Reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening Het afdekken van het goudprijsrisico in de bedrijfsvoering. *Toelichting: Er heeft zich in 2017 geen risico voorgedaan wat met deze reserve afgedekt wordt.*										
1.1 Dienstverlening	43002	2006	ja	NVT	2,1	-	-	-	2,1	
Reserve bedrijfsvoering Stadsbank van Lening Reserve is bedoeld om bepaalde projecten van Stadsbank van Lening te kunnen bekostigen. Daarnaast is ook bedoeld om tarief zo laag mogelijk te houden *Toelichting: De projectlasten zijn niet ten laste van de reserve gebracht.*										
1.1 Dienstverlening, Gebiedsgericht werken	90032	2014	nee	905178	0,2	0,1	-0,2	-	0,1	
Res Egal expl Nieuwe Ooster Doel van de reserve is de opvang van fluctuaties in de exploitatie van de De Nieuwe Ooster (DNO) *Toelichting: De dotatie betreft vrijval van de voorzienngen DNO. De onttrekking betreft egalisatie van het resultaat van DNO.*										
2.3 Veiligheid	13003	2001	ja	NVT	16,7	-	-4,6	-	12,2	
Reserve project 1012 Deze reserve is bestemd voor planschadekosten in het kader van Project 1012 en voor de proceskosten van het programma. *Toelichting: In 2017 zijn enkele panden aangekocht conform besluit ZD2017-000259. Daarnaast zijn de proceskosten en kosten voor de de stimuleringsregeling uit de reserve onttrokken.*										
2.3 Veiligheid	13063	2011	nee	NVT	0,5	-	-0,2	-	0,3	
Decentralisatiegelden OOV Deze reserve is gevormd uit Decentralisatie-uitkeringen Veiligheid en Leefbaarheid en Marokkaans Nederlands Probleemjongeren; Polarisatie en Radicalisering. De middelen worden ingezet voor de gefaseerde afbouw van de inzet van SAOA en voor de ombouw van de recidivebeperkende trajecten tot één programma - IFA- voor de zwaardere doelgroepen (Top600) *Toelichting: De onttrekking betrof een eenmalige subsidie ten behoeve van de kleinschalige forensche voorziening.*										
2.3 Veiligheid	13070	2012	nee	NVT	1,9	-	-0,7	-	1,3	
Regie-unit OBT Deze reserve is bedoeld voor de implementatie van Organisatie Bestuurlijk Toezicht (OBT). *Toelichting: De onttrekking betreft invoeringskosten van Informatie gestuurde handhaving waarvan de uitgaven met name in 2018 plaatsvinden.*										
3.1 Openbaar vervoer	70006	2000	nee	NVT	8,0	-	-3,7	-	4,3	
Gemeentelijk aandeel in kosten busstation/auto-onderdoorgang CS Financiële dekking van het gemeentelijk aandeel in de aanlegkosten voor het busstation/auto-onderdoorgang. *Toelichting: De onttrekking aan de reserve betreft de dekking van het gemeentelijk aandeel in IJsei. Naar aanleiding van een verandering in het BBV zijn er nieuwe toepassingsregels voor het gebruik van eigen middelen voor de financiering van investeringen, vastgesteld. Eigen middelen mogen niet meer in mindering worden gebracht op de boekwaarde van een actief. Conform de toepassingsregels wordt aan de reserve onttrokken bedrag toegevoegd aan de financieringsreserve (IDnr. 70170).*										
3.1 Openbaar vervoer	75075	2017	nee	NVT	-	13,1	-	-	13,1	
Reguliere vervanging IJveren *Toelichting: De toevoeging is conform besluitvorming Raad in het kader van de bestuursopdracht opschonen reserves en voorzieningen, zie raadsbesluit 1560 van 20 december 2017. De reserve is bestemd voor de reguliere vervanging IJ-veren en infrastructuur. Deze vervangingen werden voorheen gedekt uit de voorziening Integraal Vervoersysteem Veren die nu mede voor dat deel vrijgevallen is. De reserve is gevormd uit de vrijval van de voorziening Integraal Vervoersysteem Veren van € 45 miljoen.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
3.1 Openbaar vervoer	75004	2012	ja	NVT	175,8	15,1	-0,6	-	190,3	
Reserve gemeentelijk aandeel kosten noord zuidlijn (dienst Metro) De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de NoordZuidlijn bovenop de Rijksbijdrage en het deel wat geactiveerd is. *Toelichting: In 2017 heeft een onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ca. € 0,6 miljoen. Dit in verband met de bijdrage aan project de Rode Loper.* *De dotatie betreft de toevoeging van een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en de middelen zijn hiermee overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.* *Door een wijziging van het BBV, worden uitgaven vanaf 2017 geactiveerd. De reserve wordt de komende jaren gebruikt om versneld af te schrijven op de investeringen t/m 2016.*										
3.2 Parkeren	68005	2009	ja	NVT	5,0	-	-0,3	-	4,7	
Reserve egalisatie CAN-gebied Dekking van de aanloopverliezen van het Parkeerschap Boven 'tIJ *Toelichting: De onttrekking is voor de dekking van de exploitatie van de garages Bomen en Opgang in CAN gebied.*										
3.2 Parkeren	68008	2015	ja	NVT	9,8	-	-0,4	-	9,4	-0,4
Tijdelijke reserve explotatie Parkeergarages Bestemd voor gedeeltelijke dekking van rente en afschrijvingen van Parkeergarages. Rokin € 6,5 miljoen en Piet hein € 3,5 miljoen *Toelichting: De onttrekking betreft afschrijving.*										
3.2 Parkeren	70001	2002	ja	NVT	13,0	27,6	-30,9	-	9,7	
Tijdelijk parkeerfonds Egalisatiereserve voor niet geraamde inkomsten en uitgaven van de bestemmingsreserve Mobiliteitsfonds. Minimum omvang is bepaald op € 1,5 miljoen. *Toelichting: Zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.*										
3.2 Parkeren	70002	1998	ja	NVT	182,4	90,7	-71,4	-	201,7	
Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel Financiering projecten die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. *Toelichting: Zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen	70048	2007	ja	*	15,5	-	-1,5	-	14,0	
Leidseplein De opgave is om de herinrichting van het Leidseplein en omgeving middels het samenwerkingsproject Leidseplein gecoördineerd uit te voeren. Het uiteindelijke doel is om het gebied beter te laten functioneren als ontmoetingsplek en als cultureel centrum van Amsterdam. * De actuele projectkostenraming voor het gehele samenwerkingsproject is € 49,3 miljoen. Dat betekent niet dat dit ook de gewenste omvang van de reserve is. Niet alle middelen van derden zullen aan deze reserve van stadsdeel centrum worden toegevoegd. *Toelichting: De onttrekking betreft geactiveerde projectkosten die conform gemeentelijke regels toegevoegd worden aan de financieringsreserve activa maatschappelijk nut. De onttrekking 2017 heeft betrekking op de afronding van het westelijk deel van het plein en de voorbereiding van het Kleine Gartmanplantsoen (oostelijk deel).*										
3.4 Wegen, straten en pleinen	70050	2005	ja	*	37,8	1,6	-18,7	-	20,7	
Rode Loper Door de bouw van vier stations voor de Noord/Zuidlijn in het stadsdeel centrum en stadsdeel Zuid is het nodig om de openbare ruimte rond die nieuwe stations opnieuw in te richten vanwege de verandering van de functie en slijtage van de openbare ruimte door de vele werkzaamheden. Bij besluitvorming in gemeente- en stadsdeelraad is in december 2012 het coalitiebesluit vastgesteld, waarin de werkzaamheden en de verplichtingen van de coalitiepartijen zijn opgenomen. Bij separate besluitvorming door het colllege van B en W en het DB van Centrum in april 2013 is de scope van het project Rode Loper uitgebreid met een walmuurvernieuwing aan het Natte Damrak. * De projectkostenraming inclusief walmuur-vernieuwing Natte Damrak en verwachte nadeelcompensatie bedraagt € 89,6 miljoen. Dat betekent niet dat dit ook de gewenste omvang van de reserve is. Niet alle middelen van derden zullen aan deze reserve van bestuurscommissie Centrum worden toegevoegd. De bijdrage vanuit Centrum aan het project bedraagt € 32,9 miljoen. *Toelichting: De onttrekking betreft geactiveerde projectkosten die conform gemeentelijke regels toegevoegd worden aan de financieringsreserve activa maatschappelijk nut. De onttrekking is opgebouwd uit de verschillende deelprojecten van de Rode Loper. De grootste zijn Rokin/Munt: € 5,5 miljoen, Ferdinand Bolstraat € 5,4 miljoen, Vijzelgracht met € 2,2 miljoen en Beursplein fietsenstalling met € 1,5 miljoen.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
3.4 Wegen, straten en pleinen	70060	2008	ja	NVT	20,8	12,7	-3,8	-	29,7	
Reserve beheer stedelijke infrastructuur Dekking kosten van het onderhoud van de stedelijke infrastructuur. *Toelichting: De onttrekking betreft de dekking van de uitgaven voor diverse bruggen (€ 0,8 miljoen), constructieve veiligheid (€ 1,7 miljoen), sluizen (€ 0,1 miljoen), halteerlocatie € 0,3 miljoen), Waterplein Oost (€ 0,2 miljoen) en illuminatie (€ 0,5 miljoen). De bruggen betreffen met name de Bullebak en Bullebaksluis. Voor zowel brug 160 (Bullebaksluis) als brug 149 (Bullebak) hebben in 2017 onderzoeken plaatsgevonden. Hieruit is gebleken dat het werk aan beide bruggen omvangrijker is dan gedacht. Hierbij is ook gekeken naar de wijze waarop de bereikbaarheid en de leefbaarheid van de buurt tijdens de werkzaamheden in stand kan worden gehouden. In 2017 heeft in het kader van het project constructieve veiligheid, de aanbesteding plaatsgevonden van een pilot voor het meten van de verkeersbelasting. Omdat de aanbesteding niet heeft geleid tot de gewenste kwaliteit van de inschrijvingen, is het contract niet gegund. Momenteel wordt de huidige inkoopstrategie geëvalueerd en wordt een nieuw contract opgesteld, daarna worden de metingen uitgerold over de stad. Er zijn veder 21 bruggen geselecteerd in het kader van de investeringsagenda openbaar vervoer. Van de eerste 6 bruggen is de toetsing gereed. De fundering van brug 108 in de De Clerqstraat/Da Costakade bleek in een slechte staat te verkeren en het zwaar verkeer en de tram worden tijdelijk omgeleid totdat een noodconstructie is aangebracht.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70063	2009	nee	NVT	1,9	-	-1,9	0,0	-	
IJweg West (VE) Dekking tbv project. *Toelichting: De onttrekking betreft geactiveerde projectkosten die conform gemeentelijke regels toegevoegd worden aan de financieringsreserve activa maatschappelijk nut. De onttrekking 2017 betreft het restant van de reserve IJweg dat bestemd is voor de herinrichting van de Ruijterkade West.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen	70077	2014	nee	NVT	42,2	-	-4,9	-	37,4	
Stationseiland Dekking van de projectkosten Stationseiland / De Entree. *Toelichting: Onttrekking is conform begroting. In 2017 zijn voor de Entree € 11,5 miljoen aan voorbereidingskosten gemaakt (gemeente en aannemer samen). Januari 2018 begint de uitvoering. Er zijn vele dekkingsbronnen; de reserve dekt ca. 30% van de totale projectkosten.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen	70170	2017	ja	NVT	-	32,9	-	-	32,9	
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut Inzet van eigen bijdrage van de gemeente voor de dekking van investeringen in de openbare ruimte met een maatschapelijk nut. *Toelichting: Naar aanleiding van een verandering in het BBV zijn er nieuwe toepassingsregels voor het gebruik van eigen middelen voor de financiering van investeringen vastgesteld. Eigen middelen mogen niet meer in mindering worden gebracht op de boekwaarde van een actief. Conform de toepassingsregels zijn de eigen middelen van € 32,9 miljoen. toegevoegd aan een nieuw ingestelde financieringsreserve. De toevoeging betreft de bijdragen aan de projecten de Entree (€ 4,9 miljoen), de Ruijterkade West (€ 1,9 miljoen), Rode loper (€ 18,7 miljoen), Leidseplein (€ 3,8 miljoen) en IJsei (€ 3,7 miljoen).*										
3.4 Wegen, straten en pleinen	78001	1990	ja	NVT	1,9	-	-	-	1,9	
Reserve bedrijfsvoering materiaaldienst IVV Schommelingen in het exploitatieresultaat kunnen opvangen. *Toelichting: De reserve is niet aangesproken in 2017.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	87043	2013	ja	NVT	9,1	5,9	-9,2	-	5,7	
Vernieuwing walmuren en bruggen Het door vernieuwing in stand houden van de waterbouwkundige werken, zoals bruggen, walmuren en glooiingen. Dit ter behoud van de functionele eigenschappen van deze werken en ter verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte. *Toelichting: De dotatie is conform begroting. De grootste uitgaven zijn gedaan op de projecten Prinsengracht evenzijde € 0,7 miljoen, Prinsengracht onevenzijde € 2,5 miljoen, Keizersgracht evenzijde € 0,7 miljoen, Singel Onevenzijde € 1,7 miljoen, Dijksgracht West € 1,2 miljoen, Singel 280-300 noodmaatregel € 0,5 miljoen en Eilandenboulevard € 0,5 miljoen.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	87047	2005	ja	*	0,4	-	-	-	0,4	
Garagefonds Het verbeteren van de leefbaarheid en de kwaliteit van de openbare ruimte en het waarborgen van de bereikbaarheid van de binnenstad door inpandige/ondergrondse parkeervoorzieningen voor auto en fiets te (helpen) realiseren c.q. of deze beter te benutten ter vervanging van straatparkeerplaatsen. Het Garagefonds is bedoeld ter dekking van incidentele kosten. Structurele kosten die met de doelstelling samenhangen, dienen te worden gedekt uit verhoging van de tarieven voor vergunninghouders. * Ter financiering van de in de Perspectiefnota 2014 genoemde plannen: de stand per 1-1-2013 (€ 9,9 miljoen) plus de toevoeging van jaarlijks € 1,2 miljoen uit de Parkeergelden t/m 2016. *Toelichting: Geen mutaties. In de reserve zitten nog middelen voor funderingsherstel singelgrachtgarages. Het restant gaat in 2018 naar het Mobiliteitsfonds.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88009	2015	nee	NVT	1,4	-	-0,7	-	0,7	
Onderh. Waterbouw werken Het egaliseren van onderhoudsuitgaven aan waterbouwkundige werken *Toelichting: In 2017 zijn de onderhoudsuitgaven gedekt uit de reserve. In 2018 wordt de reserve volledig benut.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88011	2015	nee	NVT	0,4	-	-	-	0,4	
Vervangen bomen Vanuit de Groenvisie en het Bomenbeleidsplan is een MJOP Groen en Bomen opgesteld. In het MJOP zijn bomen aangemerkt die vervangen moeten worden als gevolg van de slechte groeiplaats omstandigheden. *Toelichting: Geen mutaties, volledige benutting in 2018.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88014	2015	nee	NVT	0,4	-	-0,1	-	0,4	
Woonboten Dekken van de uitgaven ivm de inrichting van de oeverstrook langs de woonboten Zwartepad/Ringvaartdijk. *Toelichting: Restant wordt in 2018 volledig onttrokken voor project Zwarte Pad*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88015	2015	nee	NVT	0,2	-	-0,2	-	-	
Groene AS Realiseren van de deelprojecten onder de titel Groene As. *Toelichting: In 2017 volledig benut, reserve is opgeheven.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88019	2015, opgeheven	nee	NVT	0,4	-	-	-0,4	-	
Bestemmingsplannen Het zo soepel mogelijk kunnen uitvoeren van de wettelijke taak om iedere tien jaar bestemmingsplannen te actualiseren. *Toelichting: In 2017 volledig vrijgevallen, reserve is opgeheven (besluit Voorjaarsnota 2017).*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88044	2011, opgeheven	nee	NVT	0,2	-	-	-0,2	-	
Eg. Vervanging materieel openbare ruimte Deze reserve is bedoeld voor een overbruggingsperiode waarin verdere oplossingen worden onderzocht en geïmplementeerd. *Toelichting: In 2017 volledig vrijgevallen, reserve is opgeheven (besluit Voorjaarsnota 2017).*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88045	2013	ja	NVT	5,0	1,7	-0,6	-	6,1	
Egalisatie MJOP verhardingen Egalisatiefunctie voor de kapitaallasten voortkomend uit het meerjaren onderhoudsplan verhardingen. *Toelichting: De realisatie van € 0,6 miljoen betreft uitvoeringbijdrage aan het project Jacob Geelbuurt en voorbereidingskosten voor het project Ma Braunpad. De toevoeging is conform afspraken in de begroting.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	89033	2007	ja	NVT	7,7	1,6	-3,1	-	6,1	
Res. egalisatie kwaliteit openbare ruimte Egalisatie uitgaven onderhoudsprojecten in openbare ruimte. *Toelichting: Dotatie vindt plaats volgens het meerjarenplan. Daarnaast wordt jaarlijks het saldo van inkomsten en uitgaven voor het openbreken van wegen door diensten en bedrijven met de reserve verrekend. De uitgaven van projecten voor groot onderhoud worden onttrokken aan de reserve. Deze projecten zijn benoemd in het Meerjarenplan Openbare ruimte.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	90045	2010	ja	NVT	5,8	3,9	-5,4	-	4,4	
Reserve meerjarenonderhoud OR Voorzien in middelen voor meerjarig integraal planmatig onderhoud in de openbare ruimte. *Toelichting: De incidentele dotatie hangt samen met de gerealiseerde inkomsten. De onttrekking hangt samen met de geplande projecten in 2017. In 2017 is voor een bedrag van € 5,4 miljoen onttrokken.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	90063	2014	nee	NVT	1,6	-	-	-	1,6	
Reserve Uitvoeringsagenda 2013/2014 De bestemmingsreserve Uitvoeringagenda 2013-2014 is bedoeld om alle vastgestelde budgetten incidentele middelen te doteren na aftrek van de reeds onttrokken c.q. bestede middelen. *Toelichting: Het saldo dient als de dekking van projectkosten 'Eerste Oosterpark'. De uitvoering van het project is ingepland in 2018 en 2019.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	92073	2014	ja	NVT	1,7	0,5	-0,6	-	1,6	
Fietsenstallingen Het in stand houden en waar mogelijk vergroten van het aanbod aan buurt- en bestemmingsfietsenstallingen. *Toelichting: De onttrekking heeft betrekking op de dekking van de kosten van een buurtfietsenstalling in de Gerard Doustraat.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	93044	2010	ja	NVT	0,4	-	-0,4	-	-	
Reserve Onderhoud Arena De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaaroverschrijdend project zijn opgenomen. Het Kaderplan Beheer Arenagebied gaat uit van normatieve jaarbedragen. Het gebied is nog in ontwikkeling en de beheeruitgaven zullen de komende jaren stijgen. In het kaderplan is een jaarlijkse extra uitkering opgenomen van de gemeente Amsterdam. Deze bijdrage is € 300.000 lager dan in het kaderplan is opgenomen. In het huidige beheerplan Arena is de reserve gedeeltelijk opgenomen als dekking voor het uitvoeren van noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden (ruim € 400.000) in de planperiode 2012-2016. *Toelichting: Onderhoud Arena is uitgevoerd. Reserve wordt opgeheven.*										
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	93045	2005	ja	NVT	0,6	-	-0,6	-	-	
Reserve Onderhoud woondekken Amsterdamse Poort Het kunnen uitvoeren van Groot onderhoud woondekken Amsterdamse Poort die dringend toe zijn aan een groot onderhoudsbeurt c.q. herinrichting.In de notitie doorrekening beheerbudgetten Beheerkwaliteitsplan is ruim € 2 miljoen aan achterstallig onderhoud bij de woondekken geïnventariseerd. *Toelichting: Deze reserve wordt samengevoegd met de reserve beheerplan Verhardingen. Saldo 31/12/2017 € 0. De reserve wordt per 31/12/2017 afgesloten.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	93046	2012	ja	NVT	2,7	0,6	-0,7	-	2,7	
Reserve Beheerplan verhardingen De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaaroverschrijdend project zijn opgenomen. In het huidige beheerplan Verhardingen is de reserve opgenomen als dekking voor het uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in de planperiode 2012-2016. *Toelichting: De dotatie is het gevolg van de samenvoeging van de reserve woondekken met de reserve beheerplan Verhardingen. De onttrekking heeft betrekking op het uitvoeren van het programma Groot Onderhoud in Zuidoost.*										
3.5 Groen en Recreatie	56056	2016	nee	2.300.000	-	2,3	-1,7	-	0,6	
ABOS reserve herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan gericht op vervangen slecht wegdek, vergroten verkeersveiligheid en uitbreiden parkeerplekken. *Toelichting: De herinrichting is in 2017 van start gegaan en wordt in 2018 afgerond, na afronding zijn de middelen uit de reserve volledig besteed.*										
3.5 Groen en recreatie	67004	2003	ja	NVT	1,4	-	-0,1	-	1,3	
Reserve incidentele groenmiddelen Het doel van de reserve is de kwaliteit van het groen in en om de stad te behouden en te versterken, te investeren in parken, postzegelparkjes en het instandhouden van cultuurhistorisch landschap en groen rond de stad. De scheggen, waar het groen tot diep in de stad doordringt, blijven behouden. Ecologische verbindingen worden gelegd en waar mogelijk versterkt. Er wordt invulling gegeven aan het Convenant Biodiversiteit. *Toelichting: Onttrekking is ter dekking van kosten voor de renovatie van het Rembrandtpark.*										
3.5 Groen en recreatie	67027	2014	nee	3363000	3,4	-	-0,1	-	3,3	
Reserve onderhoud Vinkeveense plassen Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij uittreding door Amsterdam uit het recreatieschap *Toelichting: De onttrekking is ter dekking van lasten onderhoud Vinkeveense plassen.*										
3.5 Groen en recreatie	67042	2016	ja	NVT	2,7	0,1	-0,0	-	2,8	
Reserve Herplantfonds De algemene Herplantplicht, geïntroduceerd in de bomenverordening in 2008, schrijft voor dat een te kappen boom wordt vervangen door één of meer bomen van in totaal gelijke 'boomwaarde'. Ook voorziet de verordening sinds 2008 in een gemeentelijk herplantfonds, dat financiële compensatie van bomen mogelijk maakt. Wanneer gekapte bomen niet fysiek gecompenseerd kunnen worden, word de geldwaarde die deze bomen vertegenwoordigen, in het fonds gestort. Met ingang van 1 oktober van 2016 geldt de door de gemeenteraad op 12 februari 2014 vastgestelde bomenverordening stadsbreed. Hierin staat in artikel 7 de Herplantplicht, waarbij het mogelijk is om bomen fysiek (een op een) te compenseren of als dat niet mogelijk is dat de monetaire waarde wordt gestort in het gemeentelijk herplantfonds. Op 14 september 2016 heeft de gemeenteraad besloten tot instelling van een systeemreserve. *Toelichting: Conform de systematiek van de reserve is € 0,1 miljoen aan de reserve toegevoegd.*										
3.5 Groen en recreatie, Gebiedsgericht werken	87052	2007	ja	NVT	0,5	0,4	-0,3	-	0,5	
Groenfonds Het kunnen uitvoeren van de voorstellen voor het uitbreiden, vernieuwen en verbeteren van het groen en het daarmee samenhangende beheer. *Toelichting: De uitgaven zijn gedaan voor het opzetten en onderhouden van groenprojecten in de buurt (€ 0,2 miljoen) en voor aanvullend onderhoud van groen (€ 0,1 miljoen). Voorbeelden: Frederiksplein, Nieuwmarkt, Muntplein, Czaar Peterstraat.*										
3.5 Groen en Recreatie, Gebiedsgericht werken	90048	<2005	ja	NVT	1,1	0,1	-0,3	-	0,9	
Reserve egalisatie projectontwikkeling Het afwikkelen van positieve- en negatieve projectkosten op het gebied van stedelijke ontwikkeling. *Toelichting: Het saldo dient als dekking voor de projecten m.b.t. het speelruimteplan. De projecten zijn nog in uitvoering, waarvan van de kosten in 2018 worden gemaakt. Het restant budget blijft beschikbaar voor de uitvoering van de projecten speelruimteplan.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
4.1 Werk	53043	2012, opgeheven	nee	21189	0,0	-	-	-0,0	-	

Reserve preventieve onderwijs uitgaven
Met ingang van medio 2012 zijn preventieve onderwijsuitgaven, die voorheen gedekt werden uit het participatiebudget, niet langer declarabel uit dit budget. In 2012 is een reserve gevormd om deze uitgaven de komende jaren te kunnen blijven financieren. Inmiddels is door aangekondigde wetswijziging de mogelijkheid ontstaan om de preventieve onderwijsactiviteiten als voorheen ten lasten te brengen van het W-deel. In 2013 worden er derhalve naast de activiteiten die gefinancierd worden uit de reserve preventieve onderwijsuitgaven ook preventieve onderwijsactiviteiten gefinancierd uit het participatiebudget, o.a. Amsterdamse Bos (€ 0,4 miljoen) en Streetcornerwork (€ 0,5 miljoen).

Toelichting: Opgeheven bij besluit Voorjaarsnota 2017

4.1 Werk	53061	2016	nee	NVT	5,1	-	-4,3	-	0,8	

Reserve Investeringen Koersbesluit
De middelen worden gebruikt voor de investeringen die naar verwachting nodig zijn als gevolg van het Koersbesluit.

Toelichting: De onttrekkingen aan de reserve zijn ten behoeve van de investeringen koersbesluit. Dit betreffen met name personeelslasten.

4.1 Werk	53063	2016, opgeheven	nee	NVT	-	2,0	-2,0	-	-	

Reserve Bureau Leerplicht Plus
Bureau Leerplicht voert zogenaamde Plusactiviteiten uit, waarbij de gemeente fors inzet op het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten tegen en het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt.

Toelichting: Opgehven bij besluit Voorjaarsnota 2017

4.2 Inkomen	12084	2004	ja	niet gelimiteerd	81,2	-	-	-10,0	71,2	

Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur
Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Wet Werk en Bijstand voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen)

Toelichting: In 2017 heeft een vrijval plaatsgevonden van de reserve met € 10 miljoen op grond van het herijkte coalitieakkoord 2014-2018.

4.4 participatie naar 4.1 Werk	54056	2014	ja	1,4 mln	1,4	-	-0,1	-	1,3	

Reserve Sociale Firma's
De gemeente Amsterdam (uitvoering van de motie 330' (2013) van de raadsleden Hoek en Ulichki inzake de Kadernota 2014) ondersteunt sociale firma's ofwel ondernemingen die zich richten op zowel bedrijfseconomische continuïteit als op het creëren van plekken voor arbeidsmatige dagbesteding en werk onder begeleiding.

De ondersteuning van sociale firma's vindt plaats langs de volgende actielijnen (werkplan sociale firma's):
1. het bieden van financiële ondersteuning bij investeringen in Sociale firma`s
2. het bevorderen van de inkoop van producten en diensten door de gemeente bij sociale firma`s;
3. het bevorderen van de invulling van Social Return door leveranciers van de gemeente door het inschakelen van sociale firma`s;
4. het bieden van non-financial support (bv. begeleiding en advies) voor sociale firma`s

In het kader van actielijn 1 zal separate besluitvorming plaats-vinden over een te vormen investeringsfonds. Er wordt hierbij gezocht naar een vorm waarbij de leningen vanuit het in-vesterings¬fonds worden terugbetaald. Hierdoor kan een revolverend fonds ontstaan zodat voor een langere periode sociale firma's kunnen worden bediend. Het vormen van een systeemreserve sluit hierop aan. De terugbetalingsverplichting wordt breed gedragen in de sector van sociale firma's. Sociale firma's krijgen van banken immers vaak geen krediet voor een investering maar hebben wel de ambitie om als ondernemer onafhankelijk te blijven van donaties en subsidies.

Toelichting: De onttrekking betreft uitvoeringskosten.

4.5 Educatie en inburgering	54062	2016	nee	NVT	5,4	-	-2,7	-	2,7	

Bestemmingsreserve Educatie en Inburgering
De middelen worden gebruikt voor de kosten van reguliere taaltrajecten, maatschappelijke begeleiding en flankerende taalsubsidies.

Toelichting: In 2017 heeft de onttrekking plaatsgevonden ter dekking van de kosten van reguliere taaltrajecten, maatschappelijke begeleiding en flankerende taalsubsidies.

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55017	2014	nee	NVT	1,8	-	-	-	1,8	
Reserve Onderwijshuisvesting PO Dekking voor de rentecomponent voor de investeringen die betrekking hebben op de scholen “de Kleine Reus” (stadsdeel Centrum) en “de Notenkraker” (stadsdeel Zuid). *Toelichting: Er heeft in 2017 geen mutatie plaatsgevonden. De reserve wordt in 2018 overgeheveld naar de reserve OHV PO (algemeen)*										
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55023	2014	nee	NVT	13,9	-	-3,3	-	10,6	-3,3
Reserve onderwijs huisvesting PO (algemeen) Het dekken van de kosten van toekomstige afboekingen van activa die in de periode 2015 - 2020 gesloopt gaan worden. *Toelichting: De onttrekking aan de reserve OHV PO is voor een bedrag van € 3,3 miljoen ingezet voor het afboeken van boekwaarden voor schoolgebouwen die gesloopt zijn.*										
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55024	2014	nee	NVT	3,3	-	-2,1	-	1,2	
Reserve VvE (voorm. Stadsdelen) Het doen van aanpassingen voor scholen (stadsdeel West) en realisatie VvE-lokalen (stadsdeel Nieuwwest) *Toelichting: De onttrekking heeft betrekking op renovatie en nieuwbouw van voorschoollokalen.*										
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55085	2015	nee	NVT	0,7	-	-	-	0,7	
Reserve Binnenklimaat Verbeteren binnenklimaat schoolgebouwen *Toelichting: Er heeft in 2017 geen mutatie plaatsgevonden.*										
5.2 Kwetsbare huishoudens	55013	2013	nee	NVT	0,5	-	-0,5	-	-	
Samen Doen Kosten uitrol programma over de hele stad. *Toelichting: Samen DOEN maakt meer kosten dan er aan budget beschikbaar is. Alle kosten die Samen DOEN maakt, komen in aanmerking om te worden gedekt uit de reserve conform het bestedingsdoel. Bij de bepaling van de hoogte van de onttrekking is gekeken naar wat er nodig was en dit was de gehele reserve. Hiermee is de reserve volledig benut. Dit betekent dat de reserve, kan worden opgeheven.*										
5.3 Jeugd en Jeugdzorg	55115	2017	ja	NVT	-	1,0	-1,0	-	-	
Egalisatiereserve Jeugd Het doel van de reserve is het opvangen van fluctuaties in de door de gemeente verplichte levering van jeugdzorg met een open einde karakter. *Toelichting: De Egalisatiereserve jeugd is volledig ingezet vanwege de overschrijding op de zorgverplichtingen Jeugd.*										
5.4 Diversiteit	55083	2010	nee	€ 0,9 mln	0,8	-	-	-	0,8	
Tegengaan Radicalisering en Polarisatie De middelen worden ingezet voor het tegengaan van radicalisering en polarisatie op basis van concrete aanleidingen. *Toelichting: Er heeft in 2017 geen mutatie plaatsgevonden.*										
6.1 Gezondheidszorg	57002	2014	nee	NVT	5,3	-	-1,5	-	3,8	
Reserve Health Valley De investering in de onderzoeksinfrastructuur omvat de oprichting van het Sarphati Cohort en de uitbreiding van de bestaande Amsterdamse cohorten Helius en ABCD. Hiermee wordt het instituut een aantrekkelijke partner voor (private) partijen om mede te investeren in specifieke onderzoeksvragen die met behulp van deze onderzoeksinfrastructuur beantwoord kunnen worden. Daarnaast brengt de gemeente de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht in voor onderzoeken van het Sarphati Institute. De kennis die binnen het onderzoeksprogramma wordt verworven, wordt direct omgezet in effectieve preventiestrategieën. Dit versterkt de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht en verhoogt de kwaliteit van activiteiten binnen de aanpak, zoals Jump-in. Hiermee krijgt de investering voor de gemeente een no regret karakter. *Toelichting: Sarphati Amsterdam is een onderzoeksinstituut waarin de gemeente (GGD Amsterdam) én Amsterdamse kennisinstellingen samenwerken met als doel: innovatief en interdisciplinair onderzoek om welvaartsziekten onder de Amsterdamse jeugd te voorkomen. De onttrekkingen worden aangewend om dit onderzoek te financieren.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
6.1 Gezondheidszorg	57010	2003	ja	NVT	0,9	-	-0,5	-	0,4	
Reserve frictiekosten GGD Opvangen van frictiekosten uitgeplaatst personeel. *Toelichting: De onttrekkingen zijn gedaan ten behoeve van vertrekregelingen.*										
6.1 Gezondheidszorg	57015	2005	ja	NVT	1,3	-	-0,8	-	0,5	
Reserve Research en Development GGD In 2001 is besloten dat een positief resultaat bij B taken geld mag worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve RenD. B taken zijn de niet wettelijke taken die de GGD verricht. Alle middelen zijn belegd in lopende projecten. Het doel is realisatie van (onderzoeks)-projecten die de openbare gezondheid in Amsterdam ten goede komen. *Toelichting: de onttrekkingen zijn gerealiseerd voor kosten van diverse (25) onderzoeksprojecten.*										
6.1 Gezondheidszorg	57031	2007	ja	NVT	0,5	-	-0,3	-0,2	-	
Reserve omvangrijke en niet jaarlijks terugkerende kosten (GGD) Egalisatie van de lasten extern gefinancierde activiteiten Streeklaboratorium en Dierplaagbeheersing. *Toelichting: Na de laatste mutaties in 2017 voor het afkopen van een contract kan de reserve opgeheven worden. Het restant van de reserve valt vrij.*										
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55044	2006 (75504400)	ja	*	16,9	-	-9,4	-	7,5	
Reserve egalisatie WMO Opvangen fluctuaties WMO openeinde regelingen. * 10% van het budget voor de WMO openeinde regelingen in het betreffende boekjaar. *Toelichting: Conform de afspraken is het tekort op de Wmo Openeinde regelingen gecompenseerd door een onttrekking aan de egalisatiereserve. Per saldo komt het resultaat op de Openeinderegelingen uit op een overschrijding van € 6,4 miljoen. De raad heeft in 2017 besloten € 3 miljoen te onttrekken aan de egalisatiereserve voor gebiedsgerichte preventieve activiteiten in de zorg en welzijn. Rekening houdend met deze begrote onttrekking en het resultaat op de Openeinderegelingen, bedraagt de totale onttrekking ultimo 2017 € 9,4 miljoen.*										
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55089	2017	nee	NVT	-	2,5	-	-	2,5	
Knelpuntenfonds toegankelijkheid Heeft als doel knelpunten in de stad op het gebied van fysieke en sociale toegankelijkheid op te lossen. *Toelichting: Voor het project toegankelijkheid is in 2017 € 2,5 miljoen beschikbaar. Voor toegankelijkheid is in totaal € 1,8 miljoen uitgegeven. Voor deze uitgaven was door de gemeenteraad een bestemmingsreserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid ingesteld, waarbij de dotatie wel was geraamd en de onttrekkingen abusievelijk niet. De uitgaven voor toegankelijkheid zijn daarom binnen de begroting opgelost. De bestemmingsreserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid kent ultimo 2017 een omvang van € 2,5 miljoen.*										
6.3 Maatschappelijke opvang	55068	2012	nee	NVT	2,9	-	-1,1	-	1,9	
Reserve voorzieningen begeleid wonen Realiseren opvangvoorzieningen. *Toelichting: Aan het reserve voorzieningen begeleid wonen is € 1,1 miljoen onttrokken ter dekking van uitgaven voor uitstroom uit de opvang.*										
6.4 Welzijn, Gebiedsgericht werken	90061	2013, opgeheven	nee	NVT	0,2	-	-	-0,2	-	
Reserve knelpunten sociaal domein Pro-actief inspelen op lopende en komende wijzigingen en bezuinigingen in de zorg en welzijnsstructuur die Bestuurscommissie Oost raken (motie 3 DS). *Toelichting: De reserve is opgehevn bij de Voorjaarsnota 2017. Het saldo valt vrij.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
6.4 Welzijn, Gebiedsgericht werken	92051	2010	ja	NVT	0,6	-	-0,3	-	0,3	
Multifunctionele Centra (MFC's) Het dekken van eventuele exploitatietekorten van MFC's (exclusief scholen) en van onrendabele investeringen. *Toelichting: De onttrekking heeft betrekking op de gedeeltelijke dekking van het exploitatietekort op MFC's.*										
6.5 Sport	56041	2012	nee	NVT	0,3	-	-	-	0,3	
Verevening Sportcentrum Ookmeer Dekking van verwachte exploitatiekosten Sportcentrum Ookmeer. *Toelichting: Er is geen negatieve resultaat op Ookmeer. Waardoor er ook geen ontrrekking heeft plaats gevonden.*										
6.5 Sport	56048	2012	ja	NVT	2,9	0,3	-0,1	-	3,1	
Kapitaallasten Sporthallen en parken en Zwembaden Het jaarlijks gelijk houden van de kapitaallasten voor sporthallen, -parken en zwembaden. *Toelichting: Toegevoegd is conform begroting en onttrokken wordt tbv dekking kapitaallasten*										
6.5 Sport	56051	2010	ja	NVT	0,4	0,2	-	-	0,6	
Reserve grootonderhoud vastgoed Egalisatie van de kosten van groot onderhoud voor de werf, het stadsdeelkantoor, het vastgoed en de sport- en welzijnsaccommodaties. *Toelichting: Dotatie conform begroting. Geen onttrekkingen*										
6.5 Sport	56070	2013	nee	96450	0,3	-	-0,1	-	0,3	
Kapitaallasten sport Dekking van de kapitaallasten van de bij de Begroting 2013 vastgestelde investeringen Perron Brediusbad en Kunstgrasveld Transformatorweg (t/m 2016). *Toelichting: De onttrekking was ter dekinng voor de zonne panelen Laan van spartaan.*										
6.5 Sport	56007	2015	nee	NVT	1,0	0,4	-	-	1,3	
Renovatie/onderhoud Sport Het egaliseren van uitgaven voor renovatie en vernieuwing aan sportvelden en het baggeren van de bijbehorende sloten. *Toelichting: In 2017 zijn de projecten in gebied West niet uitgevoerd deze zullen in 2018 plaats vinden. De middelen uit de reserve zullen volledig tot besteding komen in 2018.*										
6.5 Sport	56025	2015	nee	22.000.000	12,2	5,0	-13,6	-	3,6	
Reserve sport-accommodatiefonds Deze reserve dient ter dekking van uitbreiding en aanpassingen van sportvelden, zwembaden en andere sportfaciliteiten daar waar een tekort is in de stad (en de 1/3 regeling). Via het sportaccommodatiefonds investeren we in nieuwe sportvoorzieningen maar daarnaast ook in de verbetering van kwaliteit en efficiënter gebruik van bestaande voorzieningen. (Begroting 2015, p. 40) *Toelichting: Het sportaccommodatiefonds is voor dit jaar weer geïnvesteerd in nieuwe sportvoorzieningen maar daarnaast ook in de verbetering van kwaliteit en efficiënter gebruik van bestaande voorzieningen.*										
6.5 Sport	56027	2015	nee	NVT	8,7	11,2	-0,6	-	19,3	-0,0
Systeemreserve kapitaallasten sportacomodaties 9803825/3779805304 De reserve is de dekking voor de kapitaallasten van de kredieten uit het sportaccommodatiefonds. *Toelichting: De reserve is ter dekking voor de kapitaallasten van de kredieten uit het sportaccommodatiefonds.*										
6.5 Sport	56080	2014	nee	5.000.000	5,4	-	-0,1	-	5,3	
Reserve sportevenementen Het doel is conform de motie Van Dantzig om middelen te reserveren voor toekomstige topsportevenementen, zoals het EK 2020. Niet bestede middelen voor topsport kunnen conform deze motie aan deze reserve worden toegevoegd. *Toelichting: De realisatie is conform begroting. De onttrekking is geheel voor het topsportevenement EK 2020 besteed.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
7.1 Kunst en cultuur	79024	2008	ja	NVT	0,8	-	-	-0,8	-	

Reserve egalisatie huisvestingslasten Cultuurpanden
Meerjarig budgettair neutraal exploiteren van de cultuurpanden, waarbij rekening gehouden wordt met onvoorziene gebeurtenissen en benodigde werkzaamheden om de panden functioneel te houden. Het saldo van baten en lasten van de twaalf cultuurpanden van DMO in het centrum wordt verevend via deze reserve. Het gaat om de Appel, de Balie, FOAM, de Hollandsche Schouwburg, het Marionettentheater, de Melkweg, het Multatulimuseum, het vm. Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMK), Paradiso, het Rembrandthuis, het Rozentheater en de Waag. Aan de Melkweg, het Multatulimuseum en het Rozentheater zijn in totaal negen woningen verbonden.

Toelichting: De raad heeft 5 april 2017 (nr 246) besloten de reserve Investering en Onderhoud Cultureel vastgoed en de reserve egalisatie huisvestingslasten cultuurpanden samen te voegen tot de nieuwe reserve Optimaliseren Cultureel vastgoed.

7.1 Kunst en cultuur	79050	2014	nee	€ 0,5 miljoen	0,3	-	-0,1	-0,2	-	

Reserve Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans
Uit het krediet Danshuis is door de Raad 500k herbestemd voor een stimuleringsregeling moderne dans. Dit bedrag wordt in 4 jaar uitgegeven.

Toelichting: De onttrekking is ten behoeve van de uitgaven voor de regeling eigentijdse dans. In het kader van de bestuursopdracht Reserves en Voorzieningen heeft de Raad op 20 december 2017 (nr 1560) besloten deze reserve op te heffen, waardoor het restant vrijvalt. De kosten voor 2018/2019 komen ten laste van het resultaat.

7.1 Kunst en cultuur	79059	2014	ja	NVT	0,2	-	-0,1	-	0,0	

Egalisatiereserve Kunstenplan
Om de vier jaar worden in de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur de nieuwe beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar bepaald. De doelstelling van deze systeemreserve volgt de doelstellingen van elk nieuw Kunstenplan.

Toelichting: B en W hebben 12 december 2017 (ZD2017.008083) besloten het Leerorkest een extra subsidie te verstrekken van € 135.000 zodat de activiteiten, zoals bepaald in het Kunstenplan 2017-2020, door het Leerorkest kunnen worden uitgevoerd.

7.1 Kunst en cultuur	79068	2008	nee	NVT	1,6	-	-	-1,6	-	

Urgent onderhoud cultuurinstellingen
Oplossing van knelpunten op het terrein van cultureel vastgoed en een jaarlijkse ontrrekking van € 0,3 miljoen de kapitaallasten Vlakke Vloertheater van de Stadsschouwburg voor de periode van het kunstenplan 2013-2016.

Toelichting: De raad heeft 5 april 2017 (nr. 246) besloten de reserve Investering en Onderhoud Cultureel vastgoed en de reserve egalisatie huisvestingslasten cultuurpanden samen te voegen tot de nieuwe reserve Optimaliseren Cultureel vastgoed.

7.1 Kunst en cultuur	79080	2007	ja	NVT	2,5	0,2	-0,6	-	2,1	

Reserve cultureel beleggen
Om te voldoen aan de wettelijke voorschriften omtrent cultureel beleggen. Over de uitgaven is bij vaststelling van het Kunstenplan 2017-2020 besloten om de reserve in te zetten voor het clustercultuur educatie in de periode 2017-2020.

Toelichting: Het rentevoordeel uit cultureel beleggen is aan de reserve toegevoegd. De onttrekking is ter dekking van een deel van de kosten van het cluster cultuureducatie van het kunstenplan.

7.1 Kunst en cultuur	79090	2017	ja	NVT	-	2,4	-0,6	-	1,8	

Optimaliseren cultureel vastgoed
Het ondervangen van calamiteiten, het in goede staat en functioneel houden van cultureel vastgoed en het verduurzamen van regulier meerjaren onderhoud

Toelichting: De raad heeft 5 april 2017 (1/246) besloten de reserve Investering en Onderhoud Cultureel vastgoed en de reserve egalisatie huisvestingslasten cultuurpanden samen te voegen tot de nieuwe reserve Optimaliseren Cultureel vastgoed voor totaal € 2,4 miljoen. Tevens heeft de Raad de inzet van de reserve bepaald. Conform dit besluit is € 0,6 miljoen aan de reserve onttrokken ter dekking van de kosten voor de onderzoek- en ontwerpfase van de huisvesting van het Amsterdam Museum en het oplossen van calamiteiten met betrekking tot het cultureel vastgoed.

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
7.1 Kunst en cultuur, Gebiedsgericht werken	90087	2012	nee	NVT	0,3	-	-	-	0,3	

Kunstwerk Oostelijk Havengebied BC Oost
Bij de jaarlijkse beoordeling transitorische posten is gebleken dat deze post, naar aanleiding van het gerealiseerde kunstwerk in de Bogortuin, voor een bedrag van € 350.247 vrij kan vallen ten gunste van het resultaat. Gelet op de voorwaarden van het ter beschikking gestelde bedrag door AFK (Amsterdam Fonds voor de Kunst) dient Stadsdeel Oost in overleg te treden met DMO over de besteding van het resterende bdrag. Het resterende bedrag kan worden ingezet voor het oorspronkelijke doel, namelijk het ontwikkelen van een nieuw kunstwerk ten behoeve van de openbare ruimte in het Oostelijk Havengebied. het dagelijks bestuur stelt voor om deze middelen beschikbaar te houden en te doteren in een bestemmingsreserve Kunstwerk Oostelijke Havengebied.

Toelichting: Het saldo van de reserve betreft middelen van het AFK voor het realiseren van Kunstwerk Oostelijk havengebied. Het kunstwerk wordt in 2018 afgeleverd.

7.1 Kunst en cultuur, Gebiedsgericht werken	92049	2013, opgeheven	nee	NVT	0,1	-	-	-0,1	-	

Kunst in de openbare ruimte
Stadsdeel Zuid streeft naar een kwalitatieve collectie kunstwerken in de openbare ruimte. Doel van deze bestemmingsreserve is deze collectie uitbreiden en behouden. Met deze bestemmingsreserve worden de volgende concrete doelen nagestreefd: a) Het bekostigen van de eerste fases van het realiseren van nieuwe kunstwerken in de openbare ruimte (haalbaarheidsonderzoek, schetsontwerp, voorlopig- en definitief ontwerp); b) Het leveren van een bijdrage aan de realisatiefase van nieuwe kunstwerken. Voor de realisatie van een kunstwerk wordt doorgaans een beroep gedaan op speciale fondsen en worden sponsors gezocht. Gezien de bezuinigingen binnen het kunstveld is het te verwachten dat een financiële bijdrage van de opdrachtgever een randvoorwaarde is. c) Het in het bijzonder onderhouden van bestaande beelden en andere decoratieve elementen binnen de collectie.

Toelichting: De reserve valt vrij conform de Beleidsnota reserves en voorzieningen 2017 (het saldo is lager dan € 200.000).

7.2 Erfgoed	44003	2009	nee	NVT	5,2	-	-0,0	-	5,2	

Amsterdams Restauratiefonds
In 2009 is de Gemeente Amsterdam een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de Stichting Nationaal Restauratiefonds (NRF). De gemeente heeft € 3,4 miljoen beschikbaar gesteld voor storting in het Amsterdams Restauratiefonds. Dit fonds heeft een revolverend karakter. Dit houdt in dat uitgeleende bedragen inclusief rente op termijn terugvloeien in het fonds en opnieuw ter beschikking kunnen worden gesteld. Dit zelfde geldt voor rekening-courant rente over het niet uitgeleende gedeelte.

Toelichting: De reserve is de tegenhanger voor de opgenomen financiële vaste activa in verband met het Restauratiefonds. In 2017 is door het Restauratiefonds rente uitgekeerd over de niet-uitgezette middelen, deze rente is toegevoegd aan de financiële vaste activa. Om de stand van de reserve gelijk te houden aan de stand van de financiële vaste activa zou de rente ook gedoteerd moeten worden aan de reserve, deze dotatie heeft echter niet plaats gevonden omdat deze niet begroot was.

7.2 Erfgoed	44035	2014	nee	NVT	0,5	-	-0,3	-	0,2	

Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin
Het beheren en conserveren van de Amsterdamse archeologiecollectie.

Toelichting: De onttrekking aan de reserve is ingezet voor de realisatie van het kunstplan op metrostation Rokin. Op metrostation Rokin zijn vitrines geplaatst waarin de archeologische vondsten aan het publiek worden gepresenteerd. Het restant van de reserve zal worden ingezet voor een digitaal informatiesysteem gerelateerd aan de de archeologische vondsten bij de bouw van de Noord/Zuid-lijn.

7.3 Economie	73004	1985	ja	NVT	2,1	0,4	-0,3	-	2,3	

Reserve Fonds Ontwikkelings Maatschappij
Voor deelname in rechtspersonen die bedrijfsactiviteiten ontplooien met een structuurversterkende uitstraling. Voor het leveren van een bijdrage in de voorbereidings- en aanloopkosten die (kunnen) leiden tot de eerder genoemde bedrijfsactiviteiten. Voor de kapitaallasten volgend uit de kapitaalinvesteringen. Voor vestigingsbijdragen voor buitenlandse bedrijven. Het fonds kan aangesproken worden voor actualiteiten passend binnen de doelstelling.

Toelichting: Ten laste van deze reserve worden de kosten i.v.m. investeringssubsidies gebracht. Op basis van de Begroting 2017 zou met een mogelijke verstrekking van subsidies een bedrag van € 0,5 miljoen. gemoeid zijn. In 2017 is hier slechts € 0,05 miljoen gerealiseerd aan verleende subsidie. Tenslotte worden interne rentes verrekend.

7.3 Economie	73015	2009	ja	NVT	0,7	0,2	-0,2	-	0,6	

Reserve Holland Casino
De reserve is gevormd in samenspraak met Holland Casino en wordt gevoed vanuit de bezoekersafdracht. De reserve wordt tevens Holland Casino promotiefonds genoemd. Gezamenlijk met de gemeente worden hier projecten uit gefinancierd welke als doel hebben om de (marketing) doelen van zowel Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken.

Toelichting: De onttrekking aan deze reserve betreft de dekking voor de verleende subsidies voor Amsterdam Light Festival, het Polo event Museumplein, de Lenteconcerten, het Vondelfestival, Amsterdam City index en Open monumentendag. De toevoeging betreft de afdrachten uit bezoekersheffingen.

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
7.3 Economie	73023	2010	ja	NVT	2,6	-	-	-	2,6	
Reserve financiering Amsterdam Science Park (FOM) Ter dekking van de risico's van de investering Amsterdam Science Park is deze reserve gevormd. *Toelichting: Is ter dekking van de deelneming de Matrix.*										
7.3 Economie	73031	2014	nee	NVT	43,2	-	-4,6	-	38,6	
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions Voor de dekking van het final contract ter realisering van het Amsterdam Metropolitan Solution is bij de Begroting 2014 een reserve gevormd. De besteding vindt plaats in de jaren 2014 t/m 2023. *Toelichting: Voor de dekking van het final contract ter realisering van het Amsterdam Metropolitan Solution is bij de Begroting 2014 deze reserve gevormd. De besteding vindt plaats in de jaren 2014 t/m 2024. Jaarlijks wordt ongeveer voor € 5 miljoen onttrokken aan de reserve. In 2017 is 80% bevoorschot als subsidie.*										
7.3 Economie	73035	2015	ja	NVT	11,7	4,4	-	-	16,1	
Reserve Economische structuurversterking Ter dekking van de uitvoering van de aktieplannen in de periode 2015-2018. *Toelichting: Deze reserve is ten behoeve van de middelen economische structuurversterking die in het coalitieakkoord beschikbaar zijn gesteld. In de begrotingen 2015 en 2017 is hiervoor € 16 miljoen per jaar opgenomen. Niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve en zijn bestemd voor besteding in latere jaren.*										
7.3 Economie, Gebiedsgericht werken	87084	2014, opgeheven	nee	NVT	0,4	-	-	-0,4	-	
Overheveling oude geoormerkte middelen Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van binnengemeentelijke doeluitkeringen *Toelichting: De reserve Overheveling oude geoormerkte middelen is in 2017 opgeheven.*										
7.3 Economie, Gebiedsgericht werken	92068	2010, opgeheven	ja	NVT	0,1	-	-	-0,1	-	
Volkshuisvesting Het financieren van projecten in de volkshuisvesting en woningonttrekking. *Toelichting: De reserve valt vrij conform de Beleidsnota reserves en voorzieningen 2017 (het saldo is lager dan € 200.000).*										
8.1 Duurzaamheid	67018	2015	nee	NVT	52,0	0,0	-2,9	-	49,1	
Reserve duurzaam energiefonds Alloceren van middelen en het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing. *Toelichting: Onttrekking is ter dekking van activiteiten i.v.m. versnelling van de verduurzaming in Amsterdam, certificaten duurzame energie en beheerkosten van het Duurzaamheidsfonds.*										
8.1 Duurzaamheid	67024	2014	nee	8.000.000	7,8	-	-1,6	-	6,2	
Reserve energie verduurzaming van woningen Uitvoeren motie 825 'sterker uit de crisis' van 7/12/12, om structuurversterking voor te bereiden op het terrein van energieverduurzaming van woningen. *Toelichting: Onttrekking betreft verleende subsidies o.b.v. de subsidieregelingen Nul op de Meter en Aardgasvrij en de uitvoeringskosten hiervan.*										
8.1 Duurzaamheid	67051	2017	nee	NVT	-	8,0	-	-	8,0	
Reserve Zero Emissie Bussen In 2016 is door het Rijk € 2 miljoen ter beschikking gesteld voor verbetering van de luchtkwaliteit in Amsterdam, met name voor de reductie van NO_2-uitstoot. In 2017 is door het Rijk nog eens € 6 miljoen ter beschikking gesteld voor dat doel. In dit kader heeft het gemeentebestuur op 15 april 2015 een duurzaamheidsconvenant gesloten met het GVB voor de aanschaf van uitstootvrije bussen. In de periode t/m 2017 geeft het GVB de aanschaf van uitstootvrije bussen vorm en de verwachting is dat de bussen in de periode 2018-2020 gaan rijden. De reserve is nodig om de investeringen de komende jaren te bekostigen. *Toelichting: Niet besteed budget uitstoot Openbaar Vervoer (Zero Emissie Bus) is gedoteerd aan de reserve, voor verbetering van de luchtkwaliteit in Amsterdam, met name voor de reductie van NO_2-uitstoot.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
8.1 Duurzaamheid, Gebiedsgericht werken	88048	2012	ja	500000	0,4	-	-0,0	-	0,4	
Baggeren Uitvoeren baggerwerkzaamheden tbv natruurvriendelijke oevers aan de Sloterplas. *Toelichting: Geen mutaties.*										
8.2 Afval	66103	2015	ja	NVT	14,9	-	-5,0	-	9,9	
Investeringsreserve afval Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren. *Toelichting: De onttrekking heeft plaatsgevonden ten behoeve van de het instellen van de financieringsreserve.*										
8.2 Afval	66105	2017	ja	NVT	-	11,6	-	-	11,6	
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt *Toelichting: Conform besluitvorming bij het instellen van de reserve bij het investeringsbesluit voor de OAT Sluisbuurt is de reserve gevuld met € 5 miljoen uit de innovatiereserve afval en aanvullend bij de jaarrekening met € 6,0 miljoen meevaller op kwijtschelding en € 0,6 miljoen resultaat afval.*										
8.2 Afval	67030	2015	ja	NVT	5,2	-	-	-	5,2	
Egalisatiereserve afval Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren. *Toelichting: Er heeft geen mutatie plaatsgevonden, het resulaat op kwijtschelding in 2017 is gedoteerd aan de financieringsreserve OAT Sluisbuurt (conform investeringsbesluit OAT).*										
8.2 Afval, Gebiedsgericht werken	87038	2013	ja	*	-	-	-	-	-	
Egalisatieres Afvalstoffenheffing Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren. * Bij het vaststellen van de Heffingsverordening wordt jaarlijks aan de raad met redenen omkleed aangegeven wat er met de middelen in deze reserve staat te gebeuren. *Toelichting: De reserve wordt niet meer gebruikt.*										
8.3 Water	96001	2006	ja	NVT	10,6	0,2	-	-	10,9	
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet Afdekken risico's van afwijkingen in het resultaat drinkwatervoorziening. *Toelichting: In 2017 zijn de drinkwateropbrengsten € 0,2 miljoen hoger dan de drinkwaterlasten. De opbrengsten zijn (incidenteel) hoger als gevolg van een hogere levering aan collega-drinkwaterbedrijven. De egalisatiereserve wordt ingezet voor een gelijkmatige meerjarige tariefontwikkeling.*										
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen	92084	2014	nee	NVT	2,1	-	-0,0	-	2,0	
Bestemmingsreserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Zuid Het reserveren van voormalige binnengemeentelijke geldstromen van BC Zuid. *Toelichting: De onttrekking betreft de gedeeltelijke dekking (inzet van de PMI gelden) van het project Theater/ de OBA Archiefterrein.*										
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71003	2012	ja	NVT	4,9	0,3	-0,2	-	5,0	
Vastgoedreserve Dekking tekorten. *Toelichting: Stadsdeel Oost heeft een reserve overgedragen aan gemeentelijk vastgoed. Dit bedrag (€ 0,3 miljoen) is gedoteerd aan deze reserve. Ter dekking van kosten aan het Haarlemmermeerstation (asbest en funderingsherstel) is € 0,2 miljoen onttrokken aan deze reserve.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71005	2015	ja	NVT	49,1	0,1	-1,8	-	47,3	-1,6
Kapitaallasten gemeentelijk vastgoed Doel reserve: egalisatiereserve ter dekking van een deel van de kapitaallasten. *Toelichting: Vanuit deze reserve is (conform eerdere besluitvorming) voor 15 panden een onttrekking gedaan ter dekking van de kapitaallasten. Daarnaast heeft OJZ een bijdrage geleverd ter dekking van de kapitaallasten van een basisschool. Dit bedrag is gedoteerd aan de reserve.*										
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	67001	2000	ja	NVT	2,9	-	-	-	2,9	
Reserve bedrijfsvoering DRO Buffer voor eventuele toekomstige tegenvallers en/of noodzakelijke incidentele bijzondere uitgaven. *Toelichting: Geen mutaties*										
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	67041	2016	ja	NVT	1,6	-	-1,2	-	0,4	
Reserve Actieplan bouwstimulering, deel R&D Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam. *Toelichting: Onttrekking is ter dekking van de lasten voor het programma Ruimte voor de Stad voor het maken van strategie- en principebesluiten*										
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht, Gebiedsgericht werken	93090	2016	nee	NVT	-	1,0	-0,2	-	0,8	
Reserve Oogst van de Floriade De gemeenteraad heeft naar aanleiding van het Amsterdamse Bidboek Floriade (en Motie 764) in 2014 in totaal € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld om gedurende 5 jaar verschillende projecten te stimuleren die een bijdrage leveren aan groenvoorzieningen en de economische en culturele dynamiek. *Toelichting: Toevoeging is conform begroting. Er is onttrokken voor projecten die zijn gerealiseerd (plaatsen fruitbomen in het spoorpark, tijdelijke invulling green nest hotel). Deze kosten zijn door G&O betaald (uit grexxen) en verrekend met Zuidoost.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76002	1992	ja	NVT	0,3	0,2	-0,2	-	0,3	
Reserve besluit woninggebonden subsidies 5e fonds Reserve dient voor de inzet van de middelen in het kader van het Besluit woninggebondensubsidies 5e fonds. *Toelichting: Uit deze reserve worden twee activiteiten betaald; het aanleggen van stijgleidingen (watermeters) en de kosten voor het vakblad nul20.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76005	2004	ja	NVT	0,5	-	-	-	0,5	
Reserve KTA-deel Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Stimulering herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam. *Toelichting: Het saldo van deze reserve wordt in 2018 toegevoegd aan de reserve Corporatiebudget.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76006	2004	ja	NVT	81,8	-	-20,0	-	61,8	
Reserve Corporatiebudget Stimulering herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam. *Toelichting: Uit de reserve Corporatiebudget worden subsidies verstrekt die door corporaties voor de komende drie jaar kunnen worden aangevraagd op projectbasis. Het Corporatiebudget wordt primair ingezet t.b.v. onrendabele vastgoed investeringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West en in de Kolenkitbuurt, De Banne en Nieuwendam Noord. In 2017 is voor € 20,3 miljoen aan subsidies verleend, daar tegenover staat de onttrekking van € 20 miljoen uit de reserve Corporatiebudget.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76019	2013	nee	Investeringsbedrag	0,9	-	-0,1	-	0,8	
Reserve warme voeten Stimulering van isolatiebesparende maatregelen aan woningen. *Toelichting: Uit deze reserve worden de subsidies voor Energiecoaches en bespaarpakketten ingezet voor de opleiding en begeleiding van energiecoaches, die een aan huis op het betreffende huishouden toegespitst energieadvies en materialen voor energiebesparing. Er is in 2017 € 0,05 miljoen aan subsidies verleend en dus onttrokken aan de reserve.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76049	2013	nee	NVT	-	-	-	-	-	
Hervorming stedelijke vernieuwing Projecten Hervorming Stedelijke Vernieuwing. *Toelichting: Geen mutaties, reserve wordt opgeheven.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76050	2016	nee	NVT	1,5	-	-1,0	-	0,5	
Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven Vanaf 1-1-2017 subsidies verstrekken voor de hele stad o.b.v. de nieuwe verordening voor Wonen boven Winkels en bedrijven (uitvoering motie van Rhee). *Toelichting: Onttrekking betreft voornamelijk dekking van de grondexploitatie Havenstraat.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	87036	1997	ja	*	0,7	-	-0,1	-	0,6	
Woningontrekking Het bevorderen van het woningbestand in de binnenstad door het subsidiëren van de omzetting van bedrijfsruimten naar woningen en het heffen van een compensatiebijdrage voor de omgekeerde beweging. * Toereikend voor de uitbetaling van tien uit te keren subsidies in het kader van de Subsidieverordening Fonds Woningonttrekking (in totaal € 227.000) vermeerderd met bestedingsruimte ten behoeve van woon-/werkruimte voor doelgroepen en ten behoeve van de subsidies in het kader van het project Wonen boven bedrijven, de Regeling Beter Funderen en voor Cascofunderingsonderzoeken (p.m). *Toelichting: Onttrekking heeft plaatsgevonden voor funderingsonderzoeken.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	88050	2012	nee	NVT	2,6	-	-1,2	0,0	1,5	
Stedelijke Vernieuwing Het opvangen van de risico's binnen de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen tbv het nakomen van met partners overeengekomen verplichtingen ivm de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen om aanvullende voorzieningen te treffen. Het opvangen van risico's als gevolg van planschade. Interimbeheer bij herinrichting. 10% bijdrage aan de kosten voor inrichting woonomgeving bij stedelijke vernieuwingsplannen. *Toelichting: Onttrekking heeft voornamelijk plaatsgevonden t.b.v. herinrichting openbare ruimte Jacob Weesenbeke en werkbudget voor fase 0-3 projecten.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	89045	2014	nee	NVT	0,5	-	-0,5	-0,0	-	
Res. Groencompensatie Noord/Zuidlijn Verplichting van het herplanten ter vervanging van gekapte bomen rond het project Noord/Zuidlijn. *Toelichting: Onttrekkimg betreft naleving van de verplichting van het herplanten ter vervanging van gekapte bomen, restant vrijval gezien het bedrag (4.700,-).*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	90053	2011	ja	NVT	0,2	-	-0,1	-0,1	-	
Reserve Indische buurt De reserve Indische Buurt is ingesteld om het incidenteel voordeel uit de verkoop vastgoed te parkeren om vervolgens investeringen in de Indische Buurt mogelijk te maken. (besluit: programmabegroting 2011). *Toelichting: Reserve is in 2017 nagenoeg volledig tot besteding gekomen. De rest valt vrij.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	90055	2011	nee	NVT	0,9	-	-	-	0,9	
Reserve vastgoed exploitatie Door de verkoop vastgoed ontstaat er een structureel begrotingstekort. Deze reserve is ingesteld om de exploitatietekorten in de begroting van vastgoed in 10 jaar in te lopen (besluit: programmabegroting 2011). *Toelichting: Geen mutaties in 2017.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	90065	2013, opgeheven	nee	NVT	0,1	-	-	-0,1	-	
Reserve FD, SD en VH (1051.15) Op 31 oktober 2013 heeft de deelraad besloten, middels amendement 487, met het vormen van bestemmingsreserve Fysiek, Sociaal, Veilig 2014-2015. *Toelichting: Het saldo valt vrij in 2017 conform besluitvorming bij Voorjaarsnota 2017.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	90085	2014, opgeheven	nee	NVT	0,3	-	-	-0,3	-	
Bestemmingsreserve Voormalige binengemeentelijke geldstromen BC Oost De gemeenteraad heeft besloten dat iedere bstuurscommissie in de Jaarrekening 2014 één nieuwe zogenaamde 'overige bestemmingsreserve' mag vormen. De bestuurscommissies doteren aan deze reserve dan alle ISV-middelen en andere van de centrale stad verkregen doeluitkeringen als deze bij de huidige taken van de bestuurscomissies horen. In 2015 en 2016 mogen bestuurscommissies middelen aan deze reserve onttrekken ter dekking van al gestarte activiteiten. *Toelichting: Het saldo valt vrij in 2017 conform besluitvorming bij Voorjaarsnota 2017.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91058	2011	ja	NVT	0,5	-	-0,3	-	0,2	
De Hallen Ontwikkeling van voormalige Tramremise (rijksmonument) Bellamybuurt en bouw van ongeveer 390 woningen. *Toelichting: In 2017 is de reserve de hallen ingezet als dekking voor verbetering en herprofilering van de omgeving rondom de hallen o.a. voor het project Ten Katestraat waar ook de ingang van de Hallen zich bevindt.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91060	2012	nee	NVT	0,4	-	-0,4	-	-	
Duurzaam Wonen realiseren van in 2012 door stadsdeelraad vastgesteld actieprogramma Duurzaam Wonen. *Toelichting: De reserve Duurzaam Wonen is in 2017 conform begroting ingezet voor activiteiten i.h.k.v. duurzaamheid. De actie programma duurzaam wonen is afgerond.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91070	2013	nee	NVT	4,2	-	-	-	4,2	
Begrotingsuitgaven 2013 3) Het doel van de reserve is allereerst het reserveren van overschotten in het lopend begrotingsjaar om tekorten in de begroting (2014 en volgende jaren) te kunnen opvangen. Tevens is bij de bestemming van het rekeningresultaat 2012 eenmalig een bedrag gestort als buffer voor de realisatie van bestaande en nieuwe taakstellingen. *Toelichting: Geen mutaties. Deze reserve zal in 2018 volledig vrijvallen. Na verwerking van de vrijval kan de reserve in 2018 opgeheven worden.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91078	2014	ja	NVT	1,0	-	-	-	1,0	
Stimuleringsfonds SEG Opvangen wegvallen ISV-middelen na 2014. *Toelichting: In 2017 heeft geen onttrekking plaatsgevonden omdat er uiteindelijk incidentele middelen beschikbaar werden gesteld als dekking voor een aantal projecten die oorspronkelijk uit deze reserve gedekt zouden worden.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91094	2014	nee	NVT	1,0	-	-	-	1,0	
Reserve Bredius Sportcentrum (compensatie plankosten) In 2013 is de planschade, met betrekking tot de ontwikkeling van de sporthal, afgewikkeld met de Key voor € 1,8 miljoen. *Toelichting: Geen mutaties. Deze reserve zal in 2018 volledig vrijvallen. Na verwerking van de vrijval kan de reserve in 2018 opgeheven worden.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	92039	2014	ja	NVT	-	-	-	-	-	
Bevordering woningen middensegment Het tekort aan woningen in Amsterdam (Zuid) met een zogenaamde 'modale huur' beperken door het stimuleren van projecten voor huurwoningen in het middensegment, zodat deze (versneld) van de grond komen. *Toelichting: N.v.t.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	92040	2010	ja	NVT	1,9	-	-0,2	-	1,7	
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR) Deze bestemmingsreserve is ingesteld om arealen in de Openbare Ruimte een kwaliteitsimpuls te geven waarvoor geen technische noodzaak is maar een economisch of sociaal stimulans. *Toelichting: De onttrekking betreft de gedeeltelijke dekking van de projecten Theater Archiefterrein en Frans Halsbuurt.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	92045	2010	ja	NVT	23,5	3,0	-0,5	-	26,0	
Bestemmingsreserve Inpandige parkeervoorzieningen (BIPV) De ambitie van het stadsdeel is om inpandige parkeerplaatsen te realiseren. Deze reserve kan worden ingezet voor de voorbereiding, realisatie en de exploitatie van de parkeervoorzieningen en de herinrichting van de openbare ruimte direct daaromheen. *Toelichting: De onttrekking betreft de dekking van de projectkosten van de Albert Cuypgarage.*										
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	93061	2014	ja	NVT	0,9	0,3	-	-	1,2	
Reserve Bewonersgarages De reserve is ingesteld om voldoende parkeervoorziening in het stadsdeel te kunnen realiseren. *Toelichting: conform begroting is € 300.000 toegevoegd. Onttrekking zal gaan plaatsvinden in 2018 en 2019.*										
9.4 Grond en ontwikkeling	74003	2004	ja	NVT	4,3	-	-0,6	0,6	4,3	
Reserve Vereveningsfonds bestemd deel Bestemd voor specifieke plannen of doelen binnen de plannen. *Toelichting: Zie de toelichting in de paragraaf Grondbeleid.*										
9.4 Grond en ontwikkeling	74027	2009	ja	NVT	12,1	-	-4,5	-	7,6	
Zuidelijke IJ-oevers (POR) De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke Ijoever (Oosterdok en Stationsplein). De uitvoering van de projecten loopt door tot ca. 2020. *Toelichting: In 2017 is ca € 4,0 miljoen aan kosten gemaakt voor de uitvoering Plan Openbare Ruimte Zuidelijke Zijoever. De prognose is dat het project doorloopt tot 2021.*										
9.4 Grond en ontwikkeling	74040	2016	ja	NVT	62,3	33,1	-2,0	-	93,3	
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg Doel van de reserve is tweeledig : Bij de voorziening Bodemsanering Grondexploitaties worden de verplichtingen vastgelegd voor de verstrekte machtigingen voor het uitvoeren van bodemsaneringen binnen grondexploitatie-plannen. Het doel van de voorziening Bodemsanering nazorg is het dekken van de toekomstige kosten die gemaakt worden voor Bodemsaneringen en nazorgactiviteiten. *Toelichting: Toevoeging aan de reserve betreft bijdrage van het Rijk conform mei- en decembercirculaire (€ 19,8 miljoen), bijdrage vanuit de AD-middelen (€ 2,3 miljoen) en verwerking jaarlijkse tranche (€ 11 miljoen) van de in 2016 uitgenomen € 44 miljoen. De onttrekking is gedaan ter dekking van de gemaakte kosten voor nazorg na bodemsanering, bodemsanering en onderzoekskosten (Diemerzeedijk en het gasfabriekprogramma).*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
9.4 Grond en ontwikkeling	74041	2015	nee	NVT	50,3	-	-2,1	-	48,3	
Reserve Actieplan bouwstimulering Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam. *Toelichting: De onttrekking is gedaan ter dekking gemaakte kosten uitvoering actierplan 2014-2018, waaronder Studenten en Jongeren Huisvesting, Transformatie en Zelfbouw en daarnaast kosten uitvoering huisvesting Statushouders.*										
9.4 Grond en ontwikkeling	74043	2016	ja	NVT	-	-	-	-	-	
Reserve eeuwigdurende canonbetalende rechten De reserve dient ter dekking van de nieuwe activapost, "erfpachtgrondwaarden canonbetalend eeuwigdurend" die zijn gemuteerd van de activapost "afgekochte erfpachtgrondwaarden" als gevolg van het vernieuwde erfpachtstelsel waarbij erfpachters afgekochte (voortdurende) rechten kunnen omzetten naar eeuwigdurend canonbetalende rechten. *Toelichting: Deze reserve is overgeheveld naar de reserve afkoopsommen erfpacht.*										
9.4 Grond en ontwikkeling	77002	2009	ja	NVT	207,9	71,4	-19,8	-	259,5	
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties Dekking bieden aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok. *Toelichting: De onttrekking aan de reserve Zuidas bedroeg € 19,8 miljoen waar geen onttrekking was begroot. De onttrekking is het gevolg van een nieuwe werkwijze voor het verrekenen van kosten met de reserve. De € 71,4 miljoen dotatie bestaat uit winstnemingen en planafsluiting.*										
9.4 Grond en ontwikkeling en A1 Erfpacht	74002	2004	ja	NVT	380,8	162,5	-93,7	-0,5	449,1	
Reserve Vereveningsfonds algemeen deel Tweeledig doel een deel van de reserve is benodigd vermogen aangemerkt als weerstandsvermogen conform vastgestelde regels in 2013. Het deel boven het berekende weerstandsvermogen is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling. *Toelichting: Zie de toelichting in de paragraaf Grondbeleid.*										
10.1 Bestuur	17203	2007	nee	207564	0,1	0,1	-	-	0,2	
Vierjarige reserve Raadsgriffie Tter dekking van kosten voortvloeiend uit de raadsverkiezingen 2018. *Toelichting: De dotatie is ter dekking van de kosten raadsverkiezingen 2018.*										
10.1 Bestuur	17204	2007	nee	1500000	0,6	0,7	-	-	1,4	
Raadsonderzoeken Dekking van de kosten als de raad besluit tot een onderzoek. *Toelichting: Dit jaar zijn geen lasten voor raadsonderzoek geweest die gedekt worden uit de reserve. De dotatie is conform begroting.*										
10.1 Bestuur, Gebiedsgericht werken	88054	2012	ja	1500000	-	-	-	-	-	
Eg. vervanging automatisering Dekking van uitgaven voor vervanging van ICT apparatuur (telefoons, computers, servers en netwerk). *Toelichting: Reserve wordt niet meer gebruikt.*										
10.2 Bestuursondersteuning, Gebiedsgericht werken	87061	1999	ja	NVT	4,5	-	-0,2	-	4,3	
Verevening onroerend goed Het dekken van de onrendabele top van panden die met een beleidsmatig doel worden aangeschaft (zgn. strategische aankopen) en het egaliseren van exploitatieresultaten in de vastgoedportefeuille van BC Centrum. *Toelichting: Er is een € 0,1 miljoen uitgegeven voor de prioriteit thema Gebiedscapaciteit en € 0,1 miljoen aan het coalitieproject 1012. Vanuit de budgetten worden straatvisies ontwikkeld, foto's gemaakt van gerealiseerde transformaties van panden. Ook wordt de sociale cohesie gestimuleerd en vindt een straatgerichte aanpak plaats.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
10.2 Bestuursondersteuning, Gebiedsgericht werken	93062	2014	ja	NVT	0,6	0,2	-	-	0,8	
Reserve Kansen voor West EFRO Programma 2014-2020 Het hebben van voldoende middelen voor de cofinanciering van EFRO-projecten in de periode 2014-2020. *Toelichting: Met de dotatie 2017 heeft de reserve zijn maximale omvang bereikt. Tot 2020 kunnen Efro-projecten worden aangevraagd.*										
10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM	17202	2006	nee	NVT	0,0	-	-	-0,0	-	
Reserve WW (Raadsgriffie) Deze reserve wordt aangehouden om de WW kosten ten gevolge van boventalligheid te dekken. *Toelichting: De reserve is op grond van het beleid vrijgevallen omdat deze kleiner is dan € 0,2 miljoen.*										
13.1 Overhead	21043	2007	nee	NVT	2,1	-	-2,1	-	-	
Reserve AFS Deze reserve is bedoeld om het meerjarenprogramma AFS te dekken. Financiering vindt plaats in 4 tranches, waarvan de laatste in 2014. In de huidige planning loopt het programma tot en met 2015. *Toelichting: De onttrokken gelden zijn aangewend voor ICT-advies en ondersteuning (diensten) en Projectmanagement.*										
13.1 Overhead	21073	2013	ja	NVT	0,8	-	-	-0,3	0,5	
Egalisatiereserve AFS Deze egalisatiereserve is bedoeld om schommelingen in de interne AFS-tarieven tijdens de AFS-uitrol zoveel mogelijk tegen te gaan. Deze egalisatiereserve is een geïntegreerd onderdeel van het bekostigingsmodel dat door de Raad is goedgekeurd op 11 juli 2012. *Toelichting: Met de stads brede reorganisatie per 2015 wordt er niet meer doorbelast aan de AFS-gebruikers, structurele kosten zijn structureel opgenomen in de begroting. Hiermee vervalt het gebruik van het kostenmodel en daarmee ook de doelstelling van de egalisatiereserve AFS. In 2017 valt hiermee het budget voor 2017 vrij, zo ook de jaren er na tot en met 2020.*										
13.1 Overhead	23001	2015	nee	NVT	3,4	-	-	-	3,4	
Reserve WW De reserve dient ter dekking van toekomstige WW verplichtingen. *Toelichting: Er zijn geen WW-lasten in 2017 die uit deze reserve gedekt moeten worden.*										
13.1 Overhead	25017	2010	nee	34.100.000	2,8	-	-1,7	-	1,2	
Transitieplan De uitrol van een gestandaardiseerde stadsbrede digitale werkplek, de migratie van alle applicaties, het centraliseren van het desbetreffende personeel en budget, en het ontmantelen van de achtergebleven computers (servers) in de huidige decentrale datacenters van diensten en stadsdelen. *Toelichting: De onttrekking 1,7 miljoen heeft betrekking op afronding van het programma ICT Centraal in 2017. Dit betreft inzet op diverse restpunten, afbouw van het programma team, overdracht naar de rve ICT en de decharge van het programma. Het restant saldo van 1,2 miljoen kan conform vastgesteld beleid vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.*										
13.1 Overhead	25019	2010	nee	25.550.000	0,2	-	-0,2	-	-	-0,2
Uitvoeringsplan Het stabiliseren van de ICT qua techniek, financiën en organisatie binnen de scope van dienst ICT in de periode tot april 2013. *Toelichting: De onttrekking € 0,2 miljoen betreft resterende kapitaallasten. De reserve kan worden opgeheven.*										
13.1 Overhead	26003	2012	ja	NVT	2,9	0,3	-	-	3,2	
Reserve bedrijfsvoering DAO ABC Algemene bedrijfsreserve van ABC bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken. *Toelichting: De dotatie berteft 15% van het rekeningresultaat 2017. Dit is conform de bestaande spelregels mbt deze systeemreserve.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
13.1 Overhead	71004	2015	ja	NVT	2,4	-	-0,3	-	2,1	-0,3
Kapitaallasten huisvesting gemeentelijk apparaat Doel reserve: egalisatiereserve ter dekking van een deel van de kapitaallasten. *Toelichting: Vanuit deze reserve is (conform eerdere besluitvorming bij de stadsdelen) voor 3 panden in de portefeuille gemeentelijke huisvesting een onttrekking gedaan ter dekking van de kapitaallasten.*										
13.1 Overhead	71055	2017	ja	NVT	0,9	-	-0,1	-	0,8	
Verbouwing SDH Oost Doel van deze reserve is het verlagen van de exploitatielasten van het Stadsdeelkantoor, Brede School alsmede de verplaatsing van de werf. *Toelichting: De onttrekking heeft betrekking op enkele werkzaamheden aan het pand aan het Oranje Vrijstaatplein 2.*										
13.1 Overhead	71268	2014	nee	NVT	7,0	0,1	-	-	7,1	
Reserve verbouwing stadhuis Dekking van het kasritme verschil/ongedekte kosten in 2014-2017 van de verbouwing van het stadhuis. *Toelichting: Het kasritme van Business case III en IV is berekend en het saldo is onttrokken aan de reserve.*										
A.1 Erfpacht	12002	1990	nee	196 miljoen	9,2	-	-7,0	-	2,2	
Meerwaarden afkoopsommen Grondbedrijf Het genereren van een jaarlijkse renteopbrengst die structureel toevalt aan de algemene dienst. *Toelichting: In 2017 is € 7,0 miljoen onttrokken aan de reserve. Het saldo van de reserve ultimo 2017 (€ 2,2 miljoen) wordt in 2018 geheel onttrokken.*										
A.1 Erfpacht	74001	2004	ja	NVT	4.813,5	62,8	-	304,8	5.181,1	
Reserve afkoopsommen erfpacht Deze reserve dient voor de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. *Toelichting: De mutaties op deze reserve betreffen nieuwe afgekochte gronduitgiften in 2017 (€ 62,8 miljoen) en de samenvoeging van de reserve voor de afgekochte rechten van het Havenbedrijf Amsterdam (€ 304,8 miljoen). Deze reserves hadden hetzelfde doel (financiering van afgekochte erfpachtactiva) en zijn via de balans samengevoegd.*										
A.1 Erfpacht	74009	1998	ja	NVT	6,1	16,2	-	-	22,3	
Reserve afkoopsommen 2e termijn Deze reserve zorgt er voor dat van de afgekochte erfpachtrechten die in een volgend tijdvak canonbetalend worden de grondwaarde niet extern gefinancierd hoeft te worden. *Toelichting: De mutaites (€ 16,2 miljoen) op deze reserve betreffen de grondwaarde van afgekochte rechten die in een volgend tijdvak canonbetalend zijn geworden, maar waarvoor de grondwaarde niet extern gefinancieerd hoeft te worden.*										
A.1 Erfpacht	74022	2004	ja	NVT	2,2	-	-0,1	-	2,0	
Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht De egalisatiereserve splitsingsunit is ingesteld om toekomstige verliezen die verband houden met het splitsen van corporatiewoningen te dekken met splitsingswinsten die in het verleden zijn ontstaan. *Toelichting: Voor het splitsen van corporatiewoningen is per saldo een bedrag van € 0,1 miljoen onttrokken.*										
A.3 Financiering	12096	2007	ja	€ 78,8 miljoen	78,8	-	-	-	78,8	
Reserve financiering deelneming GVB De reserve dekt, door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de kapitaallasten van de deelneming in de NV GVB. *Toelichting: 'De stand van de reserve is gelijk aan de boekwaarde van de deelneming GVB.*										
A.3 Financiering	12164	2013	nee	NVT	14,0	-	-	-	14,0	
Reserve verzelfstandiging AEB Het opvangen van de effecten van het niet volledig terugbetalen van de achtergestelde lening ad € 138 miljoen door AEB met een looptijd van 12 jaar. *Toelichting: De hoogte van deze reserve is gekoppeld aan hoogte van de verstrekte achtergestelde lening aan AEB. Op deze lening hebben geen mutaties plaatsgevonden.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
A.3 Financiering	12201	2015	ja	NVT	67,9	66,3	-121,5	-	12,8	
Reserve bijdrage Schuldaflossing De verbetering van het renteresultaat komt conform het bestaande beleid ten gunstevan de schuldreductie. *Toelichting: Het in 2016 hoger dan verwachte renteresultaat, het resultaat op de verkoop van deelnemingen en op vastgoed, is gedoteerd aan de reserve voor totaal € 51,7 miljoen. Aanvullend is € 14,6 miljoen toegevoegd op grond van het gerealiseerde verkoopresultaat van vastgoed in 2017. De onttrekking aan de reserve compenseert de kosten van het vervroegd afschrijven van diverse maatschappelijke activa en de afboeking van een verstrekte lening.*									
A.4 Algemene reserve	12001	1995	nee	Afhankelijk van de geinventariseerde risico's	357,2	-	-	-	357,2	
Algemene Reserve Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers. *Toelichting: De hoogte van de algemene reserve is in 2017 niet gewijzigd.*										
A.5 Dividenden deelnemingen	12165	2013	ja	*	304,8	-	-	-304,8	-	
Reserve financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam Bij de verzelfstandiging is bepaald dat deelneming NV Haven gewaardeerd zal worden voor de verkrijgingsprijs en dat de verkrijgingsprijs de te vormen agioreserve bij NV Haven omvat. Deze reserve heeft tot doel tot uitdrukking te brengen welk deel van de verkrijgingsprijs wordt gefinancierd uit de inzet van eigen middelen. * Maximaal gelijk aan de omvang van de financiële participatie in de deelneming waarbij het nominale aandelenkapitaal (€ 45.000) buiten beschouwing blijft. In 2013 is € 304,8 miljoen gedoteerd aan de reserve. *Toelichting: In 2017 wordt deze reserve toegevoegd aan de reserve erfpacht. Dit betekent dat deze reserve eind 2017 kan worden opgeheven.*										
A.8 Overige eigen middelen	12008	1987, opgeheven	ja	NVT	2,0	-	-	-2,0	-	
Garantiefonds Gemeentelijke Kredietbank Fonds voor het dekken van door de Gemeentelijke Kredietbank Amsterdam (GKA-DWI) af te boeken delen van leningen. *Toelichting: De reserve is opgeheven op grond van de besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2017.*										
A.8 Overige eigen middelen	12010	1997	nee	€ 69,9 miljoen	45,0	-	-2,1	-	42,9	
Reserve fusie waterbeheer Compensatie van de nagelaten tariefsverhoging bij de fusie in 1997 gedurende een periode van 50 jaar. Gedurende deze periode wordt ten laste van deze reserve jaarlijks een bedrag ten gunste van de exploitatie gebracht. *Toelichting: De onttrekking heeft plaatsgevonden ten behoeve van het programma Varen en ter dekking van hogere drinkwatertarieven.*										
A.8 Overige eigen middelen	12013	2015	ja	NVT	52,0	10,0	-	-62,0	-	
Reserve fonds zorg en werk Het noodfonds dient ter dekking van onvoorziene tegenvallers en risico's in de uitvoering tijdens de transitiefase van de 3 decentralisaties. *Toelichting: De raad heeft besloten om deze reserve ultimo 2017 geheel te laten vrijvallen, inclusief de reeds begrote en gerealiseerde dotatie.*										
A.8 Overige eigen middelen	12019	2015	nee	NVT	108,0	15,4	-67,8	-	55,6	
Reserve ambities coalitieakkoord Alloceren van middelen ter uitvoering van de in het coalitieakkoord opgenomen ambities. *Toelichting: Met de mutaties in deze reserve wordt de verevening van de budgettaire (begrotings)ruimte over de jaren van de raadsperiode gerealiseerd. De mutaties zijn in overeenstemming met de begroting.*										
A.8 Overige eigen middelen	12072	2014	ja	NVT	32,8	42,1	-32,8	-	42,1	
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van incidenteel toegekende middelen. *Toelichting: Aan de reserve is € 32,8 miljoen onttrokken voor de afronding van prioriteiten uit 2016. Aan de reserve is € 42,1 miljoen toegevoegd voor de realisatie van prioriteiten in 2018 die niet in 2017 konden worden afgerond.*										

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
A.8 Overige eigen middelen	12100	2008	nee	NVT	37,7	9,6	-16,9	-	30,4	
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave In 2013 is voor de dekking van verwachte frictiekosten voor diverse organisatieonderdelen m.b.t. de operatie 1 Stad 1 Opgave een reserve ingesteld. Het betreft hier diverse maatregelen (21) die gepaard kunnen gaan met frictiekosten. *Toelichting: Op grond van het coalitieakkoord en voor een slagvaardige overheid is totaal € 9,6 miljoen toegevoegd aan de reserve. De onttrekking van € 16,9 miljoen heeft voor € 14,1 miljoen betrekking op hogere dan begrote frictiekosten in de jaarrekening 2016. Voor het Aanvalsplan Schoon is € 1,0 miljoen onttrokken en voor de Flierbosdreef € 1,8 miljoen.*									
A.8 Overige eigen middelen	12115	2017	nee	NVT	-	110,0	-	-	110,0	
Meerjarige Intertemporele Compensatie Het doel is, is het verevenen van de begrotingsruimte zodat de begroting meerjarig per jaar sluitend wordt gehouden, terwijl de begroting ook reeël en structureel in evenwicht is. *Toelichting: Aan deze nieuwe reserve is € 110,0 miljoen gedoteerd op grond van besluitvorming van de raad bij de voorjaarsnota.*										
A.8 Overige eigen middelen	12158	2011	ja	€ 11,3 miljoen	11,3	-	-	-	11,3	
Reserve financiering lening NEMO Deze reserve dekt, door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de rentelasten van de gemeentelijke lening aan NEMO. *Toelichting: Deze reserve blijft gehandhaafd tegenover de gemeentelijke lening aan NEMO die ermee wordt gefinancierd.*										
A.8 Overige eigen middelen	12560	2014	ja	NVT	52,0	-	-	-2,8	49,2	
Amsterdams Investeringsfonds financieel Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking op gang te brengen in de stad, die een grote waarde hebben voor Amsterdam. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het investeringsfonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen, zodat de middelen in de toekomst opnieuw besteedbaar zijn. *Toelichting: De reservering voor de Tolhuistuin is geheel vrijgevallen.*										
A.8 Overige eigen middelen	12561	2014	ja	NVT	19,0	-	-7,0	-0,8	11,1	
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking op gang te brengen in de stad, die een grote waarde hebben voor Amsterdam. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het investeringsfonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen, zodat de middelen in de toekomst opnieuw besteedbaar zijn. *Toelichting: De onttrekking van de reserve heeft betrekking op uitgaven aan AHTI (€ 3,0 miljoen), Health Valley (€ 1,6 miljoen), ASML (0,9 miljoen) en Tracer Center Amsterdam (€ 1,5 miljoen). De vrijval van € 0,8 miljoen heeft betrekking op aflossingen op leningen en een niet meer benodigd restant van een reservering.*										
A.8 Overige eigen middelen	18001	1992	ja	10% van de omzet	0,9	0,1	-0,3	-	0,6	
Reserve bedrijfsvoering ACAM Het opvangen van schommelingen in het bedrijfsresultaat van ACAM *Toelichting: Toevoeging conform Begroting 2017. Onttrekking betreft de inzet van tijdelijke capaciteit van 2 fte (besluit GR 16 december 2015), extra inzet capaciteit 2017 voor de jaarrekeningcontrole en een voorziene incidentele overschrijding ten behoeve van extra middelen voor taakuitvoering met ingang van oktober 2017.*										
A.8 Overige eigen middelen	28004	2012	ja	NVT	0,3	-	-	-	0,3	
Reserve bedrijfsvoering DAO AGA Algemene bedrijfsreserve van AGA bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken. *Toelichting: Geen mutaties in 2017.*										
A.8 Overige eigen middelen	39002	1997	ja	2.500.000	2,3	-	-	-	2,3	
Reserve commerciële bedrijfsvoering DBGA Het dekken van initële kosten en het opvangen van eventuele exploitatieverliezen op het gebied van waarderen, heffen, innen en invorderen in de toekomst. *Toelichting: In 2017 heeft geen onttrekking van en dotatie aan de reserve plaatsgevonden. De reserve wordt in 2018 opgeheven.*										

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel reserves	ID-nr	Instellings-jaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2017	Verminderingen i.v.m. afschrijvingen op activa
A.8 Overige eigen middelen	69001	2005	ja	NVT	2,9	-	-2,2	-	0,7	
Reserve bedrijfsvoering IBA algemeen De algemene reserve van IBA wordt tot een maximum van 10% van de omzet opgebouwd. Bedoelde omzet is verkochte uren maal tarief. Projectresultaten vallen buiten de omzetdefinitie. *Toelichting: Aan de reserve is het resultaat 2017 onttrokken.*										
A.8 Overige eigen middelen	69002	2006	ja	NVT	2,1	-	-	-	2,1	
Reserve bedrijfsvoering IBA winstreserve Deze reserve is gevormd om extra te kunnen investeren in de kennis van medewerkers en de innovatie van producten en processen. *Toelichting: Geen mutatie in 2017.*										
A.8 Overige eigen middelen	72001	2008	ja	1% tot 1,5% van omzet	6,2	-	-	-	6,2	
Reserve bedrijfsvoering PMB Weerstandsreserve/continuiteit van de bedrijfsvoering. *Toelichting: In 2017 hebben geen mutaties plaatsgevonden conform het doel en maximum toegestane omvang van de reserve.*										
A.8 Overige eigen middelen	12006	2000	ja	€ 7,3 miljoen	7,3	-	-	-	7,3	
Reserve financiering Bouwfonds De reserve dekt door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de kapitaallasten van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV Zeedijk en het verlies aan dividend van Bouwfonds. *Toelichting: De reserve blijft gehandhaafd tegenover het actief wat ermee gefinancierd wordt.*										
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	88080	2014	nee	NVT	1,2	-	-	-0,1	1,1	
Reserve Budgetoverheveling Budgetoverheveling restant in. Middelen/overheveling oude geoormerkte middelen JR 2014. *Toelichting: Reserve is opgeheven en valt volledig vrij in 2018.*										
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	92090	2015	ja	NVT	2,3	-	-	-	2,3	
Investeringsreserve Reserve Ondergrondse Afval-InzamelingsSystemen (AOIS) en Reserve Groene As. *Toelichting: Er hebben nog geen onttrekkingen plaatsgevonden.*										
					7.894,0	**866,5**	**-641,4**	**-82,6**	**8.036,4**	**-5,8**
A.4 Algemene reserve	12001	nvt	nee	NVT	159,8	137,4	-159,8	0,0	137,4	
Jaarrekeningresultaat Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers *Het rekeningresultaat 2016 van € 159,8 miljoen is conform besluitvorming verdeeld in de Begroting 2017 en wordt daarmee onttrokken uit deze reserve. Het rekeningresultaat 2017 van € 137,4 miljoen is aan deze reserve toegevoegd en wordt bij een eerstvolgend P&C-product verdeeld.*										

8.3 Verloopstaat voorzieningen

In de verloopstaat voorzieningen zijn toelichtingen opgenomen op de mutaties in de voorzieningen. Belangrijke afwijkingen tussen begrote en gerealiseerde mutaties in voorzieningen zijn opgenomen in de toelichtingen per programma (Hoofdstuk 3 Programma's). Enkele voorzieningen raken meerdere programmaonderdelen. Deze voorzieningen zijn in de verloopstaat bij het programmaonderdeel opgenomen waarin de voorziening het omvangrijkst is.

In de verloopstaat is per voorziening tevens de categorie voorziening opgenomen. De categorie indeling is als volgt:

a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;
d. de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b.
e. van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen, bedoeld in artikel 49, onderdeel b.

De toelichting op de balans zijn de categorieën tevens opgenomen. Hierbij zijn a. en b. samengevoegd en d niet opgenomen omdat deze niet voorkomt in Amsterdam.

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
1.1 Dienstverlening, gebiedsgericht	89012	2010	c	0,1	0,0	-	-	0,2
Vrz. groot onderhoud Crematorium Groot onderhoud Nieuwe Noorder. *Toelichting: Realisatie is conform begroting op basis van onderhoudsplan(nen).*								
1.1 Dienstverlening, gebiedsgericht	90012	1999	c	0,1	-	-0,1	-	-
Monumenten DNO Dekking van uitgaven voor groot onderhoud en restauratie van monumentale graven en gedenkplaatsen. *Toelichting: De voorziening Gebouwen DNO is volledig onttrokken.*								
1.1 Dienstverlening, gebiedsgericht	90013	1999	c	0,1	0,0	-0,1	-	-
Ruimen algemene graven DNO 1x per 10 jaar ruimen van algemene graven. *Toelichting: Aan de voorziening is onttrokken ten gunste van de reserve DNO.*								
1.1 Dienstverlening, gebiedsgericht	90014	1999	c	0,1	-	-0,1	-	-
Gebouwen DNO Dekking van uitgaven voor groot onderhoud en eventuele aanpassingen van de -deels monumentale- gebouwen. *Toelichting: Aan de voorziening is onttrokken ten gunste van de reserve DNO.*								
1.2 Informatie	41001	2011	c	0,3	0,1	-	-	0,4
Meten NAP net in 2004 De voorziening is noodzakelijk voor het vernieuwen van de geografische bestanden eens in de vijf jaar en wordt sinds 2011 weer opgebouwd. *Toelichting: De voorziening Meten NAP-net is noodzakelijk voor het beheer van NAP-net eens in de 7 tot 10 jaar. Belangrijk is de mate van bodemverzakking te bepalen in relatie tot het Normaal Amsterdams Peil (NAP). Door onder andere uitloop in het offertetraject heeft de onttrekking van de voorziening niet plaatsgevonden in 2017 en gebeurt dit pas in 2018.*								
1.2 Informatie	42001	<2000	e	0,0	-	-	-	0,0
Legaat van Eck Het legaat Van Eck is bedoeld voor aankopen. Daar het SAA het vruchtgebruik heeft, worden de rente-inkomsten jaarlijks gedoteerd. *Toelichting: Geen mutaties in 2017.*								
2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	40004	2014	a	0,5	-	-0,0	-	0,5
Dekking van extra kosten van boventalligheid en arbeidsongeschiktheid Het dekken van salaris en WW en WIA lasten als gevolg van SPP. *Toelichting: In 2017 is een klein bedrag onttrokken aan de voorziening voor één medewerker.*								
3.1 Openbaar vervoer	70058	2007	e	245,8	-	-3,7	-45,1	197,0
Integraal vervoerssysteem veren Langdurige exploitatie (inclusief beheer, onderhoud en vervangings-investeringen) van de veren. *Toelichting: De bestedingen t.b.v. van het Noordzeekanaal bedroegen in 2017 € 7,4 miljoen. Conform het raadsbesluit Opschonen reserves en voorzieningen is hiervan eerst een deel gedekt uit de algemene middelen (te weten de indexeringsbijdrage voor de voorziening, € 3,7 miljoen). Het restant is onttrokken aan de voorziening (ook € 3,7 miljoen). De uitgaven van € 7,4 miljoen betroffen vooral de reguliere exploitatie van de NZK-veren (€ 4,9 miljoen), vervanging pontfuiken Velsen (€ 1,4 miljoen) en (urgent) achterstallig onderhoud aan de ponten (€ 0,8 miljoen).*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
3.1 Openbaar vervoer	75036	2001	b	40,1	-	-	-15,1	25,0
Risicofondsen N/Z-lijn Afdekking van de bouw- en VAT risico's. *Toelichting: Op basis van de Q3 rapportage van de Noord-Zuidlijn heeft een vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn plaatsgevonden van ca. € 15,1 miljoen. Dit is een saldo neutrale afwijking. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en is hiermee overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.*								
3.2 Parkeren	68002	1995	c	7,6	1,4	-0,1	-0,0	9,0
Groot onderhoud Parkeergebouwen Voorziening wordt gevormd voor het te plegen groot onderhoud. *Toelichting: In 2018 wordt groot onderhoud met prioriteit opgepakt binnen rve Parkeren.*								
3.2 Parkeren	68072	2013	a	2,5	-	-0,3	-	2,2
Sociaal Plan Cition (DIVV) Deze voorziening heeft als doel het verschil tussen het huidige loon en de inschaling in de overheid BV Cition te betalen, conform de gemaakte afspraken bij de overgang van het personeel. *Toelichting: Naast de frictie kosten is ook de verhoogde WGA premie ten laste van de voorziening gebracht.*								
3.2 Parkeren	68075	2013	a	0,1	-	-	-0,1	-
Voorziening ontruimingskosten garages Zuid Oost Dekking ontruimingskosten parkeergarages Zuid Oost. *Toelichting: Verplichte vrijval van deze voorziening lager dan € 0,2 miljoen. op grond van de nota reserves en voorzieningen.*								
3.2 Parkeren, Gebiedsgericht werken	89024	2014	c	0,1	0,0	-	-	0,1
VRZ Gr. Onderh. Garage Bezaanj. Deze voorziening is ingesteld voor groot onderhoud van parkeergarage Bezaanjachtplein aan de hand van een meerjarendoorkijk. *Toelichting: Realisatie is conform begroting op basis van onderhoudsplan(nen).*								
3.4 Wegen, straten en pleinen	70024	2003	a	0,1	-	-	-0,1	-
Brandwerende coating Piet Heintunnel Bijdrage in de vervanging van de in 1997 foutief aangebrachte brandwerende bekleding van de stalen damwand en stempelconstructie aan de oostelijke in- en uitgang van de Piet Hein tunnel. *Toelichting: Er valt € 125.000 vrij ten gunste van de algemene middelen. Hiermee komt de eindstand uit op nul en kan de voorziening worden opgeheven, e.e.a. conform besluitvorming Voorjaarsnota 2017 (RB446-2017 van 19-20 juli 2017).*								
3.4 Wegen, straten en pleinen	70065	2009	c	0,4	-	-	-0,4	-
Bijdrage OGA Fietsenstalling Zuid/WTC Bijdrage van OGA in de huurkosten van de fietsenstalling Zuid/WTC. *Toelichting: Er valt € 0,4 miljoen vrij ten gunste van de algemene middelen omdat voor de exploitatie van de fietsenstalling Zuid/WTC deze voorziening niet meer nodig is. Hiermee komt de eindstand uit op nul en kan de voorziening worden opgeheven.*								
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	87001	2013	c	0,7	0,3	-0,4	-	0,6
Vervanging en Onderhoud beheer Werf Ter dekking van de kosten van groot- en planmatig onderhoud aan de reinigingswerf Jacob Bontiusplantsoen, zowel voor wat betreft het gebouw als voor de gebouwgebonden voorzieningen inclusief het deel dat binnen de VVE valt. *Toelichting: In 2017 is o.a. wasstraat vernieuwd en andere zaken in en rondom het gebouw uitgevoerd (op grond van het MJOP).*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88010	NVT	c	4,0	-	-1,6	-2,4	-
Onderhoud verhardingen Planmatig en groot onderhoud en investeringen verhardingen (wegen). *Toelichting: Deze voorziening wordt niet meer gedoteerd op basis van het beheersplan en het meerjarig structurele karakter is komen te vervallen. Voor de niet uitgegeven middelen stellen wij voor, deze beschikbaar te stellen middels een nieuw te vormen reserve.*								
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	92003	2010	c	8,2	7,1	-9,6	-	5,7
Voorziening Groot onderhoud openbare ruimte (VGO) Doel van deze voorziening is de openbare ruimte op een aanvaardbaar kwalitatief niveau te behouden. *Toelichting: De dotatie conform MJOP 2015-2018 onderhoudsplan en onttrekking t.b.v. de uitvoering hiervan. Het geheel t.b.v. de instandhouding openbare ruimte.*								
3.5 Groen en Recreatie	56087	2014	c	0,2	-	-0,2	-	-
Voorziening groot onderhoud Amsterdamse Bos Groot onderhoud aan wegen en fietspaden op basis Meerjarenonderhoudsplan (MOP). *Toelichting: Opheffen. In 2017 is niet meer gedoteerd en is het restant met name aangewend t.b.v. de extra kosten voor zorgplicht door essentaksterfte. Bij deze Jaarrekening wordt verzocht om de voorziening op te heffen.*								
3.5 Groen en Recreatie, Gebiedsgericht werken	88012	NVT	c	0,3	-	-	-	0,3
Klein onderhoud plantsoenen Het dekken van kosten van klein onderhoud aan plantsoenen. *Toelichting: Geen mutaties in 2017.*								
3.5 Groen en Recreatie, Gebiedsgericht werken	88016	NVT	a	0,1	-	-0,1	-	-
Sloterplas wateroverl/blauwalg Aanpak wateroverlast Sloterpark, incl. bestrijding blauwalg. *Toelichting: Oorspronkelijk is de voorziening aangewend voor een amendement van de deelraad van Nieuw-West. In 2017 is de voorziening volledig gebruikt om de laatste werkzaamheden voor de verbetering van waterkwaliteit van de Sloterplas uit te voeren.*								
4.3 Armoedebestrijding	52001	2017	a	-	0,5	-	-	0,5
Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland. *Toelichting: Geconstateerd is dat er tot en met 2015 bij de inhouding en de afdracht van de bronheffing (inhouding van premie ziektekosten op de bijstandsuitkeringen) onjuistheden zijn opgetreden. Analyse heeft er toe geleid dat er naar verwachting nog circa € 0,5 miljoen over periode tot en met 2015 met het Zorginstituut verrekend moeten worden.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55001	NVT	e	0,1	0,0	-	-	0,1
Onbekende gever Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55002	NVT	e	0,1	0,0	-	-	0,1
Linnenbeursje Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55003	NVT	e	0,1	0,0	-	-	0,1
Voormalige tussenscholen Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55004	NVT	e	0,0	0,0	-	-	0,0
Openbare scholen BLO Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55005	NVT	e	0,0	0,0	-	-	0,0
Ontslagen meisjes Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55006	NVT	e	0,0	0,0	-	-	0,0
De Geijselaar Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55007	NVT	e	0,0	0,0	-	-	0,0
Quien Belegd (onderwijs)fonds. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55022	2014	c	1,0	-	-	-1,0	-
Voorziening Onderwijshuisvesting PO Diverse voorzieningen Onderwijshuisvesting van de stadsdelen: Centrum 0,3 miljoen; Noord 1,1 miljoen; Nieuw West 1,2 miljoen; Zuid 0,6 miljoen. Tegenover deze voorzieningen staan diverse verplichtingen jegens verschillende schoolbesturen. *Toelichting: Deze voorziening is bij de jaarrekening 2017 vrijgevallen.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55027	1968	e	1,1	0,0	-	-	1,1
Burgerlijke instellingen maatsch. Zorg Fonds tbv noodruftigen. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55051	2014	c	0,3	-	-0,2	-	0,1
Voorziening onderhoud Schooltuinen Groot en achterstallig onderhoud schooltuinen. *Toelichting: De voorziening is conform instellingsbesluit gebruikt om het achterstallig onderhoud op alle schooltuinen aan te pakken. Alle schooltuinen voldoen ultimo 2017 aan de NEN 2767 norm.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55085	2013	c	0,2	-	-	-	0,2
Toekomstig onderhoud nieuwbouw Professor Waterinkschool Voorziening voor de toekomstig onderhoud. *Toelichting: Deze voorziening wordt in 2018 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud OHV.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55086	2014	c	0,0	-	-	-	0,0
Voorziening onderhoud revalidatiecentrum Mytyl/Tyltyl Voorziening vormen voor de toekomstige onderhoud. *Toelichting: Deze voorziening wordt in 2018 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud OHV.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55092	2015	a	0,7	-	-	-	0,7
Veilig thuis Personele frictiekosten veilig thuis. *Toelichting: Er heeft in 2017 geen mutatie plaatsgevonden.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55008	2016	a	0,4	-	-0,4	-	-
Onvolledige facturatie Leerlingenvervoer Sinds 2011 heeft vervoerder Connexxion verzuimd het overeengekomen tarief in rekening te brengen voor het vervoer van leerlingen.Er heeft een herberekening plaatsgevonden waardoor er in 2017 een nabetaling van +/- € 600.000 wordt verwacht. *Toelichting: Er is met de vervoerder overeenstemming bereikt over de ingediende claim. De gevormde voorziening is conform besteed.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55100	2016	c	-	-	-	-	-
Voorziening groot onderhoud OHV Dekking (achterstallig) onderhoud (MOP) voor schoolgebouwen en gymlokalen in eigendom van de gemeente. *Toelichting: Er heeft in 2017 geen mutatie plaatsgevonden.*								
6.1 Gezondheidszorg	57009	2001	c	4,1	0,3	-	-	4,4
Groot onderhoud huisvesting (GGD) Egaliseren m^2 prijs panden. *Toelichting: Dotatie ten behoeve van groot onderhoud conform het onderhoudsplan.*								
6.1 Gezondheidszorg	57059	2011	b	1,5	-	-0,1	-	1,4
Frictiekosten Uitplaatsing Ambulancedienst Onttrekkingen betreffen frictiekosten 2012. *Toelichting: Betreft inzet medewerker voor het optimaliseren zorgadministratie.*								
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55026	1966	e	0,4	0,0	-	-	0,4
Verzorgingshuizen ouden van dagen Fonds tbv ouderen. *Toelichting: De voorziening is toegenomen met de jaarlijkse renteboeking.*								
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55064	2012	a	2,0	-0,1	-	-	2,0
Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO Dekking kosten verhuiskosten vergoeding WMO oude jaren. *Toelichting: Op de openstaande verplichtingen Verhuiskostenvergoedingen van € 8 miljoen uit 2013 t/m 2016 was een nominale voorziening gevormd van € 2,0 miljoen. In 2017 is de bestaande voorziening (als jaarlijkse dekking van de lasten) herijkt op basis van ervaringscijfers uit het verleden en een prognose van het toekomstige gebruik. De voorziening wordt nu gewaardeerd op € 2,0 miljoen.*								
6.4 Welzijn, Gebiedsgericht werken	92005	2012	c	-	-	-	-	-
Groot onderhoud sporthallen en parken en zwembaden Bekostiging van periodiek onderhoud aan de sporthallen en -parken en zwembaden. *Toelichting: De voorziening kan worden opgeheven.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
6.5 Sport	56002	2008	c	0,6	-	-	-0,6	-
Groot onderhoud hallen (DAB/Sporthallen Zuid) Groot onderhoudkosten. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	56007	2014	c	0,0	-	-	-0,0	-
Sportfaciliteiten Er is sprake van eenfinancieel onzekere situatie bij de exploitant van de sportaccommodaties in Centrum. De verwachting is dat incidenteel een bijdrage moet worden geleverd om de exploitant een financieel gezonde toekomt te kunnen bieden. *Toelichting: De voorziening valt vrij bij JR vanwege de omvang.*								
6.5 Sport	56011	2010	c	0,2	-	-	-0,2	-
Groot onderhoud Brediusbad Bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan het casco en de installaties van het familiebad Bredius te kunnen dekken. Hiervoor is een meerjarenonderhoudsprogramma opgesteld. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	56050	2017	c	-	8,0	-1,6	-1,2	5,2
Voorziening Groot Onderhoud Sport Meerjarig grootonderhoud van Sporthallen, Sportparken en zwembaden. *Toelichting: Aan de voorziening zijn middelen onttrokken tbv de zwembaden en sporthallen.*								
6.5 Sport	56026	2014	c	0,4	-	-	-0,4	-
Vrz. groot onderhoud Noorderparkbad Vrz. groot onderhoud Noorderparkbad. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	56010	2010	c	0,2	-	-	-0,2	-
Groot onderhoud van Hogendorphal Is bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan de binnenkant van het Van Hogendorp Sportcentrum. Het onderhoud is opgenomen in een Meerjarenonderhouds-programma. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	91014	2010	c	0,0	-	-	-	0,0
Onderhoud panden Is ingesteld om de kosten die samenhangen met het uitvoeren van groot onderhoud aan panden in het bezit van het stadsdeel gelijkmatig te verdelen over een aantal begrotingsjaren. Aan de voorziening ligt een meerjarig onderhoudsprogramma ten grondslag, dat gespecificeerd naar pand opgenomen is in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de programmabegroting. *Toelichting: Voorziening is bedoeld voor de onderhoud van panden.*								
6.5 Sport	56022	2014	c	0,2	-	-	-0,2	-
Groot Onderhoud Sporthal Laan van Spartaan binnenkant Is bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan de binnenkant van de sporthal Laan van Spartaan. Het onderhoud is opgenomen in een Meerjarenonderhouds-programma. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	56005	2012	c	0,6	-	-	-0,6	-
Groot onderhoud sporthallen en parken en zwembaden Bekostiging van periodiek onderhoud aan de sporthallen en -parken en zwembaden. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
6.5 Sport	56008	2010	c	0,4	-	-	-0,4	-
Voorziening onderhoud Bijlmer sportcentrum Het financieren van pieken in de onderhoudsplanning. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
6.5 Sport	56009	2011	c	0,1	-	-	-0,1	-
Voorziening onderhoud Bijlmersportpark De extra middelen zijn nodig om de pieken in de onderhoudsplanning te kunnen financieren. De onderhoudsopgave zal zich met name na 2017 voordoen. *Toelichting: Opheffen. Kleine onderhoudsvoorzieningen sport worden overgeheveld naar de voorziening groot onderhoud sport.*								
7.1 Kunst en cultuur	79001	2016	a	0,3	-	-	-	0,3
Danscentrum Dansmakers Amsterdam De gemeente Amsterdam heeft € 600.000 geïnvesteerd in een productiehuis met podium Dans in de Overkant in Amsterdam-Noord. Het Storchgebouw is eigendom van Eigenhaard. De investering van € 400.000 is geactiveerd en als financieel activum op de balans van Kunst en Cultuur opgenomen. Dansmakers ontvangt subsidie uit het Kunstenplan 2013-2016 (€ 399.570 per jaar). Voor de periode 2017-2020 hebben zij een aanvraag bij het Amsterdamse Fonds voor de Kunst (AFK) gedaan van € 700.000 per jaar. In augustus heeft het AFK de subsidiebesluiten bekend gemaakt. Dansmakers ontvangt voor 2017-2020 € 155.000 per jaar (https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/toekenningen/toekenningen-vierjarige-subsidies/dansmakers-amsterdam/). En heeft aangegeven de huur vanaf 2017 niet meer te kunnen voldoen. De boekwaarde van het danspodium in het gebouw van Eigenhaard, zou hierdoor eigenlijk afgeboekt moeten worden. Eigenhaard en de gemeente zijn in overleg om het danspodium wel te behouden voor de gemeente Amsterdam. Daarom wordt het activum niet afgeboekt, maar een voorziening ingesteld. De voorziening kan de afwaardering van het activum dekken als dit in 2017 alsnog moet gebeuren omdat het podium afgebroken moet worden en/of niet meer voor dans gebruikt ondanks de inspanningen. *Toelichting: Geen mutaties in 2017.*								
7.1 Kunst en cultuur, Gebiedsgericht werken	90007	2004	e	0,6	0,1	-0,1	-	0,6
Verwervingsfonds CBK Bijdragen van derden t.b.v. kunstuitleen. *Toelichting: Het saldo van de voorziening is met € 16.000 toegenomen. Dit wordt veroorzaakt doordat de leden van het CBK geld sparen voor het aanschaffen van kunst. Het spaartegoed is aan de voorziening gedoteerd.*								
7.3 Economie, Gebiedsgericht werken	91004	NVT	e	0,0	0,0	-	-	0,0
Promotie markt De voorziening betreft gelden van derden (marktkooplieden) die door het stadsdeel beheerd worden tbv promotieactiviteiten. *Toelichting: De voorziening is bestemd voor de promitieactiviteiten van de bos en lommer markt en wordt gevuld met marktgelden van de marktkooplieden. Verwachting is dat dit bedrag volledig wordt ingezet in 2018.*								
7.3 Economie, Gebiedsgericht werken	93003	2013	e	0,0	-	-	-0,0	-
Voorziening Promotie gelden Warenmarkt In het tarief Warenmarkten Stadsdeel Zuidoost is een aantal jaar een promotieheffing opgenomen om de ontwikkeling van de warenmarkten te stimuleren. *Toelichting: Gezien de omvang, valt de voorziening vrij bij jaarrekening 2017 op grond van de nota reserves en voorzieningen 2017.*								
8.3 Water	96001	2005	c	14,6	-	-0,6	-3,4	10,5
Rioolrecht Egalisatiefonds voor de tarieven rioolheffing. *Toelichting: In 2017 zijn de exploitatielasten € 3,4 miljoen hoger dan de exploitatiebaten. De egalisatievoorziening wordt ingezet voor een gelijkmatige meerjarige tariefontwikkeling.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71007	2015	c	20,1	12,1	-8,8	-	23,4
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed.								
Toelichting: Voor alle panden is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. De werkzaamheden zijn uitgezet in de tijd. In 2017 is gekeken welke geplande werkzaamheden noodzakelijk waren en welke konden worden doorgeschoven. De noodzakelijke werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd. Het hiervoor benodigde bedrag is onttrokken aan de voorziening. De dotatie is gebaseerd op diezelfde meerjaren onderhoudsplannen, maar dan het bedrag dat gemiddeld jaarlijks over de aankomende 25 jaar per pand nodig is.								
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76063	2010	b	0,1	-	-	-0,1	-
Voorziening Nationaal Restauratie Fonds Kosten garantstelling NRF.								
Toelichting: Het Nationaal Restauratiefonds verstrekt risicoloos leningen. Het risico is minimaal en de voorziening bedroeg minder dan € 0,2 miljoen waardoor de voorziening, conform de voorschriften is vrijgevallen.								
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76070	2012	b	0,2	-	-	-0,2	-
Voorziening Energieleningen Dekking kosten Energieleningen.								
Toelichting: De voorziening valt vrij omdat deze geen concrete verplichting of risico meer afdekt.								
9.4 Grond en ontwikkeling	74011	2004	a	22,7	0,3	-	-8,1	14,9
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen De voorziening betreft externe verplichte bijdragen aan derden die op grond van afspraken op termijn moeten worden vergoed bij voltooiing van deze projecten. Anderzijds betreft dit verplichte bijdragen aan derden die samenhangen met toekomstige planontwikkeling of plannen in het verleden.								
Toelichting: In 2017 heeft de afrekening van project Spoorstrook plaatsgevonden van in totaal € 8,1 miljoen. De stand van 31 december 2017 is bepaald op basis van de actuele situatie.								
10.1 Bestuur	23003	2001	b	17,9	-	-1,6	-	16,2
Waardeoverdracht pensioenen (gewezen) wethouders Bekostiging van waarde-overdracht en -overname van pensioenrechten van (gewezen) wethouders.								
Toelichting: Mutatie bevat betaalde pensioenuitkeringen (€ 0,6 miljoen) en onttrekking van € 1 miljoen als gevolg van actuariële berekening.								
10.1 Bestuur	23026	2014	b	44,0	-	-2,9	-	41,1
Pensioenfonds SD Wethouders Het afdekken van financiële risico's voor de pensioenen van voormalige wethouders.								
Toelichting: Mutatie bevat betaalde pensioenuitkeringen en één pensioenoverdracht en onttrekking van 1,8 miljoen als gevolg van actuariële berekening.								
10.2 Bestuursondersteuning	13076	2016	b	0,8	-	-0,0	-	0,8
Niet opgevraagde tegoeden Op 10 september 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot het terugbetalen van de door de gemeente opgelegde boetes over de niet-tijdig betaalde canon tijdens de Tweede Wereldoorlog (ad € 821.017,13) en het terugbetalen van niet opgevraagde tegoeden bij de Gemeentegiro (ad € 51.078,20). Voor de uitvoering hiervan is een bedrag van € 1.000.000,- ter beschikking gesteld voor de terugbetalingen, de kosten van vervolgonderzoek en kosten van de onafhankelijke stichting die de aanvragen tot terugbetaling van de boetes en de gemeentegiro behandelt. In 2015 is de stichting van start gegaan, ook in 2016 zullen aanvragen behandelt worden. Indien niet alle bedragen worden teruggevraagd, zal het overige bedrag worden gerestitueerd aan één of meer (Joods(e))) goed(e) doel(en).								
Toelichting: Dit dossier loopt ten einde. Uiterlijk bij NJN 2018 zal een voorstel gedaan woren wat er met de middelen gebeurt.								
10.2 Bestuursondersteuning, Gebiedsgericht werken	91009	2010	e	0,0	-	-0,0	-	0,0
Fonds Peddemors Betreft een legaat van een particulier. Doel is om jaarlijks een bedrag van circa € 5.000 beschikbaar te stellen voor activiteiten voor kwetsbare ouderen in West.								
Toelichting: Het resterende saldo van deze voorziening wordt volledig ingezet in 2018 voor de activiteiten conform het doel.								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
13.1 Overhead	23002	2015	b	8,5	-	-1,8	-	6,7
Dekking financiële risico's (voormalig) personeel De dotatie betreft overheveling en samenvoeging voorzieningen conform raadsbesluit. *Toelichting: De mutatie bevat € 1,5 miljoen FWS betalingen, € 0,2 miljoen salarissen boventalligen en € 0,1 miljoen WW en pensioenen.*								
13.1 Overhead	23005	1956	b	0,3	-	-0,1	-	0,2
Pensioenfonds Concertgebouworkest Uitbetaling van (aanvullend) pensioen aan gepensioneerden van het Concertgebouworkest of hun nabestaanden. *Toelichting: Mutatie bevat betaalde pensioenuitkeringen.*								
13.1 Overhead	71002	2005	c	13,9	2,5	-	-1,3	15,2
Onderhoudsfonds (DFM) Doel van de voorziening is om groot onderhoud van het stadhuis, Muziektheater, Ambtswoning en de parkeergarages mee te dekken. *Toelichting: Voor alle panden is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. De werkzaamheden zijn uitgezet in de tijd. In 2017 is gekeken welke geplande werkzaamheden noodzakelijk waren en welke konden worden doorgeschoven. De noodzakelijke werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd. Het hiervoor benodigde bedrag is onttrokken aan de voorziening. De dotatie is gebaseerd op diezelfde meerjaren onderhoudsplannen, maar dan het bedrag dat gemiddeld jaarlijks over de aankomende 25 jaar per pand nodig is.*								
13.1 Overhead	71006	2015	c	14,1	6,8	-2,9	1,3	19,4
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van huisvesting gemeentelijk apparaat. *Toelichting: Voor alle panden is een meerjarig onderhoudsplan opgesteld. De werkzaamheden zijn uitgezet in de tijd. In 2017 is gekeken welke geplande werkzaamheden noodzakelijk waren en welke konden worden doorgeschoven. De noodzakelijke werkzaamheden zijn in 2017 uitgevoerd. Het hiervoor benodigde bedrag is onttrokken aan de voorziening. De dotatie is gebaseerd op diezelfde meerjaren onderhoudsplannen, maar dan het bedrag dat gemiddeld jaarlijks over de aankomende 25 jaar per pand nodig is.*								
A.8 Overige eigen middelen	12041	2002	b	16,1	1,4	-2,9	-1,1	13,5
Juridische risico's Het afdekken van risico's van belang bij juridische aangelegenheden. *Toelichting: De mutaties in de voorziening juridische risico's worden in het licht van geheime karakter ervan, niet toegelicht.*								
A.8 Overige eigen middelen	12042	1890	e	0,8	0,0	-	-	0,8
Sophia Augusta / Lopez Suasso Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het onderhoud van het woonhuis en inboedel in het museum. *Toelichting: De voorziening is verhoogd met rente.*								
A.8 Overige eigen middelen	12043	1889	e	0,2	0,0	-	-	0,2
Willet Holthuysen Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het onderhoud van het woonhuis en inboedel in het museum Willet Holthuysen. *Toelichting: Aan de voorziening is rente toegevoegd.*								
A.8 Overige eigen middelen	12116	2013	b	12,9	-	-7,1	-	5,8
Voorziening exogene risico's Noord-Zuidlijn Deze voorziening dient ter dekking van mogelijke exogene risico's die zich voordoen bij de NoordZuidlijn, bedoeld om stagnatie en vertragingskosten in het project te voorkomen. *Toelichting: Op grond van de samenwerkingsovereenkomst tussen Metro en Tram en het Gemeentelijk Vervoer Bedrijf is € 7,1 miljoen onttrokken aan de voorziening voor het SOK-project in het kader van de Noord Zuidlijn.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
A.8 Overige eigen middelen	12118	2014	b	4,0	-	-	-	4,0
Voorziening Sluisjes Halfweg Voorziening ter dekking van de afkoop van € 4,0 miljoen van haar in het verleden gemaakte verplichtingen om bij te dragen aan de kosten voor een veilige afvoer van het boezemwater in het kanaal Halfweg. *Toelichting: De Amsterdamse bijdrage van maximale € 4,0 miljoen aan het project afwatering gemaal Halfweg zal naar verwachting in 2023 worden voldaan.*								
A.8 Overige eigen middelen	12044	2016	e	0,2	-	-	-	0,2
Voorziening Stichting Allard Pierson Het inzetten van de inkomsten van het ontvangen kapitaal ten behoeve van de stichting Allard Pierson. *Toelichting: Er hebben geen mutaties plaatsgevonden.*								
A.8 Overige eigen middelen	13004	1496	e	0,1	-	-	-	0,1
Vicarygoederen Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie. Na 2053 kan het B en W een andere invulling geven aan deze voorziening. *Toelichting: Er hebben geen mutaties plaatsgevonden.*								
A.8 Overige eigen middelen	13015	1820	e	0,6	-	-	-	0,6
Gildenfondsen Het kapitaal is eeuwigdurend uitgeleend aan het Ministerie van Financien dmv Grootboekleningen. *Toelichting: Er hebben geen mutaties plaatsgevonden.*								
A.8 Overige eigen middelen	13016	1820	c	0,8	0,0	-	-	0,8
Liefdadigheidsdoelen De Burgemeester kan hieruit vanuit zijn functie donaties doen aan personen en/of instanties in schrijnende gevallen. *Toelichting: Het afgelopen jaar zijn weining uitgaven vande burgemeester naar personen en/of instanties gedaan. Daarom is vanuit de exploitatie een toevoeging gedaan aan de voorziening.*								
A.8 Overige eigen middelen	13061	2011	b	0,2	-	-0,0	-0,1	-
Voorziening naslepende kosten uit eerdere privatiseringen en verzelfstandigingen Deze voorziening is bestemd voor gehonoreerde claims van voormalig personeel GVB dat asbestklachten ondervindt. *Toelichting: Deze voorziening is bij de rekening 2017 opgeheven.*								
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	89008	2011	c	0,0	-	-	-	-
Vrz. 1e verstratingsgelden Aanwenden voor aangewezen verstr.gebieden, wel of niet gecombineerd met andere onderhouds- of herprofileringswerken.								
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	90011	2013	a	0,5	-	-0,2	-0,3	-
Belastingverplichting Het opvangen van fiscale risico's n.a.v. de uitgevoerde boekencontrole door de Belastingdienst in 2013. *Toelichting: Belastingverplichting: In 2016 is een bedrag van € 0,5 miljoen toegevoegd aan de voorziening n.a.v. de suppletie van de DNO. De suppletie is ingediend in 2017. De resterende budget valt vrij in de exploitatie.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programma onderdeel Naam en doel voorzieningen	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e	Rekening 2016	Toevoeging	Aanwending	Vrijval	Rekening 2017
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	88005	NVT	e	0,0	-	-	-0,0	-
Voorziening Derdengelden Reserveren van geoormerkte derden gelden in één voorziening. *Toelichting: Conform beleid is de voorziening in 2017 vervallen. Niet uitgegeven middelen zijn in 2017 vrijgevallen.*								
				520,6	**41,1**	**-47,4**	**-81,5**	**432,7**

8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen

Verloopoverzicht van de in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel per specifieke uitkering.

bedragen in € **Naam specifieke uitkering**	**Saldo 31-12-2016**	**Ontvangen bedragen**	**Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen**	**Saldo 31-12-2017**
Europese overheidslichamen				
AMIF programma	378.807	-	-	378.807
Local Welcome policies EU migrants	222.207		51.292	170.915
Regionaal budget Metropool Regio Amsterdam	-	2.022.281		2.022.281
Garantiefonds microkrediet (van Rijk)	-	-	41,872	-41.872
Totaal Europese overheidslichamen	**601.014**	**2.022.281**	**93.164**	**2.530.131**
Rijk				
Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteits-maatregelen 2008	235.786	-	-	235.786
Besluit Rijksubsidering Instandhouding Monumenten				
Stimulering Regeling Duurzame Energieproductie	267	-	-	267
Besluit Rijksubsidering Instandhouding Monumenten	75.949	-	-	75.949
COA regeling MB Amsterdam	985.713	-	-	985.713
EIF, EVF, Co financiering stadsdelen	99.981			99.981
Specifieke uitkering Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2017, RMC regio:21	1.800.000	-	1.800.000	-
Schuldhulpverlening	139.804	-	139.804	-
Restant overige doeluitkering en gebiedsgerichte activiteiten	1.784.043	-	1.784.043	-
Hervorming stedelijke vernieuwing	1.038.900	-	1.038.900	-
ISV	1.095.000		1.095.000	
Restwerken BoLo - plein	251.482	-	251.482	-
ISV concerncontroller	19.556.173		10.022.138	9.534.035
Investeringsbudget stedelijke vernieuwing	253.053	-	253.053	-
Garantiefonds microkrediet	691.448		-	691.448
verplaatsen van Tennispark Joy t.b.v. de verbreding van de A10	-	1.890.358	-	1.890.358
Totaal Rijk	**28.007.600**	**1.890.358**	**16.384.420**	**13.513.538**

bedragen in € **Naam specifieke uitkering**	**Saldo 31-12-2016**	**Ontvangen bedragen**	**Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen**	**Saldo 31-12-2017**
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Uitvoeringsregeling herstructurering en intelligent ruimtegebruik bedrijventerreinen Noord-Holland 2012	400.000	-	400.000	-
Programma Maatschappelijke investeringen	565.600	-	565.600	-
Provincie Uitvoeringsregeling subsidie molens Noord Holland	5.300	-	-	5.300
Uitvoeringsregeling subsidie molens Noord-Holland 2015	5.300	-	-	5.300
Provincie Uitvoeringsregeling restauratiesubsidies rijksmonumenten Noord-Holland 201 5	96.744			96.744
NFIA Investment Development	41.000			41.000
Regionaal budget Metropool Regio Amsterdam	5.197.273	-	-	5.197.273
Beheer en onderhoud railinfra 2013	4.582.986	-	4.582.986	-
Beheer en onderhoud railinfra 2014	1.469.121	-	1.469.121	-
Beheer en onderhoud railinfra 2015	2.669.664	-	2.669.664	-
Meerjarenvervangingsprogramma Metro 2015-2032	8.820.716	-	8.820.716	-
Beheer en onderhoud railinfra 2016	-4.513.685	-	-4.513.685	-
Planningsite BTO	30.025	-	30.025	-
Winkeltoegankelijkheid	52.680	-	52.680	-
Overige	36.452	-	36.452	-
Prov NH EK Atletiek 2016	220.000	-	-	220.000
Prov NH inzake ecologische verbindingszone	6.000	-	-	6.000
HHR Rijnland inzake ecologische verbindingszone	31.100	-	-	31.100
PMI gelden	573.993.	-	-	573.993
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	**20.290.269**	**-**	**14.113.559**	**6.176.710**
Totaal	**48.898.882**	**3.912.639**	**30.591.143**	**22.220.378**

8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De gemeente Amsterdam is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijkende, financiële verplichtingen. De waarde van deze niet uit de balans blijkende verplichtingen bedroeg ultimo 2017 in totaal € 1.394 miljoen. Hieronder bespreken we de belangrijkste verplichtingen.

Langlopende contracten (€ 1.318 miljoen)
Voorbeelden van langlopende contracten zijn langlopende huurcontracten voor panden, die de gemeente huurt, gegunde opdrachten tot uitvoering van omvangrijke investeringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld aanleg en herstel van wegen) en langlopende contracten in het sociale domein..

Verplichtingen uit hoofde van personeelslasten (€ 62 miljoen)
Voor de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met vergelijkbaar volume heeft de gemeente conform de BBV-voorschriften geen voorziening getroffen. Uitzondering op de BBV-regelgeving vormen specifieke posten voor pensioenen van bestuurders. Jaarlijks wordt een inventarisatie gemaakt van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Ultimo 2017 zijn de opgebouwde rechten van het Amsterdamse personeel becijfert op € 62 miljoen.

Leasecontracten (€ 14 miljoen)
Leasecontracten zijn contracten voor het betrekken van bedrijfsauto's van leasemaatschappijen voor een periode van meerdere jaren.

De belangrijkste langlopende contracten:

bedragen x € 1 miljoen	**Contractbedrag**
Onderwijs, Jeugd en Zorg : contracten sociale domein	-
wo thuiszorg	509
Metro en Tram : infrastructuur	249
Kunstenplan	100
VOR Openbare ruimte	158
Grond en Ontwikkeling	61
ICT : wo hosting	24
Inhuur parkeerdiensten	67
Huren van panden voor gemeentelijk gebruik	21
Overige langlopende financiële verplichtingen	111
Totaal gespecificeerd aan langlopende contracten	**1.318**

8.6 Kasstroomoverzicht

8.6.1 Inleiding

De functie van het kasstroomoverzicht in het jaarverslag is een verklaring te geven voor de mutatie van de post Liquide middelen in de balans. Het kasstroomoverzicht laat de herkomst en besteding van de middelen zien en geeft antwoord op de vraag welke liquide middelen in 2017 beschikbaar waren en op welke wijze we deze geldmiddelen hebben gebruikt. Het kasstroomoverzicht over 2017 is opgesteld volgens de indirecte methode.

8.6.2 Kasstroomoverzicht 2017

Een kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode is opgebouwd uit drie blokken die samen de volledige balans dekken:

- kasstromen uit hoofde van operationele activiteiten
- kasstromen uit hoofde van investeringsactiviteiten
- kasstromen uit hoofde van financieringsactiviteiten

In een kasstroomoverzicht dat is opgesteld volgens de indirecte methode zijn alle transacties die leiden tot mutaties in de balans gedekt en verwerkt.

bedragen x € 1 miljoen **Kasstroomoverzicht**	
Kasstroom uit operationele activiteiten	364
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-696
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	334
Mutatie geldmiddelen	**2**

Aansluiting met de balans	
Boekwaarde 31-12-2016 Liquide middelen	10
Boekwaarde 31-12-2017 Liquide middelen	12
Mutatie geldmiddelen	**2**

Toelichting
Het kasstroomoverzicht verklaart de mutatie van het saldo liquide middelen op de balans.

We hebben in 2017 per saldo € 364 miljoen ontvangen uit operationele activiteiten.

Aan investeringsactiviteiten hebben we per saldo € 696 miljoen uitgegeven, waarbij er voor € 964 miljoen geïnvesteerd is in (im)materiële activa. Verder is er per saldo een afname van de financiële activa met € 236 miljoen. Dit wordt vooral verklaard door de aan € 242 miljoen ontvangen aflossingen van verstrekte leningen aan deelnemingen.

Voor de geldstroom die nodig was voor investeringsactiviteiten hebben we een bedrag van € 334 miljoen aangetrokken uit financieringsactiviteiten. Het grootste deel hiervan (€ 850 miljoen) zijn langlopend aangetrokken leningen.

Kasstroom uit operationele activiteiten

De kasstroom uit operationele activiteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de bedrijfsvoering. Voor het berekenen van deze kasstroom wordt uitgegaan van het jaarresultaat, welke gecorrigeerd wordt met:

- posten in de gemeentelijke exploitatie, die geen invloed hebben op de ontvangsten en uitgaven in het kalenderjaar (bijvoorbeeld afschrijvingen),
- mutaties in balansposten voorzieningen, waarborgsommen en voorraden
- mutaties in het werkkapitaal.

Het werkkapitaal bestaat uit uitzettingen met een rente-typische looptijd van korter dan één jaar (exclusief liquide middelen), netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen), overlopende activa, overlopende passiva en overige vlottende passiva.

bedragen x € 1 miljoen **Kasstroom uit operationele activiteiten**	
Resultaat over 2017	**137**
Aanpassingen voor:	
Afschrijvingen en afwaarderingen vaste activa	311
Mutatie voorzieningen	-88
Mutaties reserves (exclusief jaarresultaat 2017)	-17
Mutatie waarborgsommen	3
	209
Mutatie voorraden	**169**
Mutaties in werkkapitaal:	
Mutatie uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan één jaar(exclusief Liquide Middelen)	6
Mutatie netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen)	167
Mutatie overlopende activa	-292
Mutatie overlopende passiva	-33
Mutatie overige vlottende passiva	1
	-151
Kasstroom uit operationele activiteiten	**364**

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

De kasstroom uit investeringsactiviteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de mutaties in de immateriële activa, de materiële activa en de financiële activa.

bedragen x € 1 miljoen **Kasstroom uit investeringsactiviteiten**	
Mutatie (im)materiële vaste activa	
Investeringen in (im)materiële vaste activa (incl overdrachten)	-964
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	31
Bijdragen van derden	1
	-932
Mutatie financiële vaste activa	
Verstrekking leningen	-32
Aflossing leningen	267
Desinvestering kapitaalverstrekking	1
	236
Kasstromen uit investeringsactiviteiten	**-696**

Kasstroom uit de financieringsactiviteiten

De kasstroom uit financieringsactiviteiten geeft weer op welke wijze de gemeente voorziet in haar kapitaalbehoefte. Het aantrekken van geld in de vorm van obligaties of onderhandse leningen leidt tot een positieve kasstroom; het aflossen van obligaties of onderhandse leningen tot een negatieve kasstroom.

bedragen x € 1 miljoen **Kasstroom uit financieringsactiviteiten**	
Mutatie kortlopende leningen	-34
Aangetrokken leningen	850
Aflossingen	-482
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	**334**

Mutatie geldmiddelen

bedragen x € 1 miljoen **Mutatie geldmiddelen**	
Mutatie geldmiddelen	**2**

9

9

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018

OCW	**D1**	**Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten** **Besluit regionale meld- en**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 01*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 02*			
			€ 2.131.903	€ 832.777			
OCW	**D1A**	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contact gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 02*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 03*		
			€ 1.650.826	€ 253.333	€ 1.800.000		
OCW	**D9**	**Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)** **Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017** **Gemeenten**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatomummer: D9 / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T 1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 04*	
			€ 47.415.539	€ 8.073.942	€ 1.482.659	€ 5.123.133	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatomummer: D9 / 07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 08*	
		1					
		2					
		100					
OCW	**D10**	**(Volwassenen)Onderwijs 2015-2018** **Participatiewet** **Contactgemeenten**	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 01*	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 02*	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieders dan roc's *Aard controle R* *Indicatomummer: D10 / 03*	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10 / 04*	Ten minste 25% besteed aan roc's ja/nee (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D10 / 05*
			€ 6.363.815	€ 2.714.358	€ 4.514.971	**€ 7.229.329**	**ja**

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
			Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 06*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 07*				
			€ 608.901	€ 0				
IenW	**E26**	**Spoorse doorsnijdingen, tranche 1** **Regeling eenmalige uitkeringen spoorse doorsnijdingen** **Gemeenten**	Aantal projecten (waarvoor een beschikking ontvangen is) Afspraak *Aard controle R* *Indicatornummer: E26 / 01*	Aantal afgeronde projecten (jaar T) Realisatie *Aard controle R* *Indicatornummer: E26 / 02*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E26 / 03*			
			1	0	Nee			
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2017** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.**	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatomummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
			€ 575.275.376	€ 11.100.233	€ 23.898.289	€ 439.308	€ 2.315.763	€ 16.792
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatomummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 3.444.338	€ 1.104.269	€ 0	€ 4.519.263	€ 0	Ja
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2017** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatomummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 4.958.092	€ 1.139.548	€ 1.562.251	€ 1.332.031	€ 418.421	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatomummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	**H1**	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** **Gemeenten**	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T) Afspraak	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T) Realisatie	Besteding (jaar T)	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T-1) Afspraak	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T-1) Realisatie	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
			Aard controle D1 *Indicatomummer: H1 / 01*	*Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 02*	*Aard controle R* *Indicatornummer: H1 / 03*	*Aard controle D1* *Indicatomummer: H1 / 04*	*Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 05*	
			133	129	€ 2.307.806	138	124	
VWS	**H3**	**Seksualiteitscoördinatie- en hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding** **Subsidieregeling publieke gezondheid** **Gemeenten**	Aantal consulten (jaar T) seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied. *Aard controle D1* *Indicatomummer: H3 / 01*	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 02*	Aantal SOA-onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 03*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatomummer: H3 / 04*	Stand Egalisatiereserve per 31 december (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H3 / 05*	
			2.090	11.550	60.630	€ 12.084.469	€ 1.029.506	
IenW	**E27B**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden** **Provinciale beschikking en/of verordening** **Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 03*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 04*	**Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen** **Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen** *Aard controle R* *Indicatornummer: E27B / 05*	
		1	461526/612451	€ 24.510	€ 86.899	€ 0	€ 0	
		100						
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B/ 06*	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 07*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 09*	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27B / 10*	
		1	461526/612451	€ 657.070	€ 2.329.610	0	Nee	
		2						

10

10 Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT)

In de Wet Normering Topinkomens worden inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak, genormeerd en openbaar gemaakt. Jaarlijks worden de bezoldigingsnormen in een ministeriële regeling vastgesteld. Voor 2017 gold als norm € 181.000. Voor gemeenten geeft de wet specifiek aan wie als topfunctionaris wordt aangemerkt: de gemeentesecretaris en de griffier. Ook het bonusverbod en een beperkte ontslaguitkering zijn op de gemeentesecretaris en de griffier van toepassing.

Voor niet-topfunctionarissen met een dienstbetrekking schrijft de wet voor dat bezoldigingsgegevens worden gepubliceerd in het financieel verslaggevingsdocument en dat wordt gemeld als deze het wettelijke bezoldigingsmaximum overschrijden, inclusief de onderbouwing van de overschrijding. In onderstaande tabel zijn de topfunctionarissen opgenomen.

Topfunctionarissen

a. De naam	mr. A.H.P. van Gils	mr. A.H.P. van Gils	M. Pé	M. Pé
	2017	2016	2017	2016
Functie	Algemeen directeur/ Gemeentesecretaris	Algemeen directeur/ Gemeentesecretaris	Raadsgriffier	Raadsgriffier
Deeltijdfactor	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Periode m.i.v.	1-1-2017	1-1-2016	1-1-2017	1-1-2016
Periode tot	1-1-2018	1-1-2017	1-1-2018	1-1-2017
Norm (naar rato)	181.000	179.000	181.000	179.000
b. De beloning	167.057	158.164	147.228	135.711
d. De voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	18.214	16.111	17.544	16.144
Totaal	**185.271**	**174.275**	**164.772**	**151.855**
Afwijking van de norm	4.271	-5.137	n.v.t.	n.v.t.

Bij de algemeen directeur is sprake van een 'optische' overschrijding conform artikel 3, tweede lid, Uitvoeringsregeling WNT. Met ingang van 1 januari 2017 is de gemeente overgegaan naar het individueel keuzebudget (IKB). Dit houdt in dat de vakantietoeslag, eindejaarsuitkering en dergelijke uiterlijk in december van het jaar worden uitbetaald. In 2017 is de vakantietoeslag over de resterende maanden van 2016 uitbetaald. Wanneer deze betaling in 2016 was gedaan, was er geen sprake geweest van een overschrijding.

Niet-topfunctionarissen (toelichting overschrijdingen)

a. de functie	Rve-manager	Rve-manager	Rve-manager
deeltijdfactor	1,0000	1,0000	1,0000
periode miv:	1-1-2017	1-1-2017	1-1-2017
periode tot	1-1-2018	15-5-2017	1-7-2017
norm (naar rato)	181.000	66.449	90.500
b. de beloning	170.269	62.938	117.005
d. de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	18.306	6.523	-
Totaal	**188.575**	**69.461**	**117.005**
Afwijking van de norm	7.575	3.011	26.505

De bezoldiging van drie functionarissen is in 2017 boven de WNT uitgekomen. De oorzaak is gelegen in wijzigingen van de gemeentelijke salarisbedragen en het IKB per 1 augustus 2017. Deze wijzigingen zijn het gevolg van de CAO Gemeenten die op 5 oktober 2017 van kracht is geworden. De looptijd van de CAO Gemeenten is van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. Daarin is voor 2017 een generieke salarisverhoging overeengekomen van 1,0% per 1 augustus van dat jaar. In de CAO Gemeenten zijn tevens afspraken gemaakt over een verhoging van het IKB. Het IKB is gestegen per 1 december 2017 met 0,5%-punt. Het gaat in deze gevallen om het pensioengevende gedeelte van het IKB dat wordt genoemd in artikel 3:28 lid 2 sub b CAR-UWO.

Voor twee Rve-managers heeft wegens beëindiging van het dienstverband een eindafrekening plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot het gedeeltelijk overschrijden van de WNT-norm.
Op basis van de bestaande salarisafspraken van deze functionarissen en huidige cao-afspraken is de verwachting dat de bezoldiging van betrokken functionarissen in 2018 niet de WNT- norm van € 187.000 zullen overschrijden.

11

11 Overzichten en bijlagen

11.1 Overzicht incidentele baten en lasten 709
11.2 Taakvelden realisatie 713
11.3 Investeringen 715
11.4 Bezuinigingsmonitor 739
11.5 Kengetallen CEFG 750

11.1 Overzicht incidentele baten en lasten

De structurele exploitatieruimte is één van de financiële kengetallen die in begroting en jaarstukken opgenomen moet worden. Deze verplichting volgt uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en heeft als doel de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten te verbeteren.

Voor de beoordeling van het structurele evenwicht van de begroting, wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele baten en lasten. Bij incidentele baten of lasten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten en lasten zijn de algemene uitkering, de eigen belastinginkomsten, personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen en gemeenschappelijk regelingen.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten (exclusief de mutaties in de reserves). Het kengetal structurele exploitatieruimte wordt uitgedrukt in een percentage. Voor het kengetal en de berekening daarvan verwijzen wij naar 11.1.2

11.1.1 Overzicht incidentele baten en lasten

Incidentele lasten

bedragen x € 1 miljoen	**Realisatie 2017**
1. Dienstverlening en informatie	
Kapitaallasten Operatie Basisregistratie Personen/modernisering GBA	0,0
2. Openbare orde en veiligheid	
Top600	1,9
Top400	3,7
Bedreigde instellingen	0,4
Veiligheidskosten evenementen en manifestaties	0,0
Veiligheidskosten evenementen en manifestaties	0,0
Veiligheid en openbare orde	1,3
Extra budget voor handhaving, openbare orde en radicalisering	2,0
Extra middelen veiligheid (drukte in de stad)	1,0
3. Verkeer en openbare ruimte	
Groot onderhoud buurten	10,7
Veren (Oostveer)	2,0
Handhaving taxi	0,9
Dierenwelzijn	2,1
Versnelde ontwikkeling assetmanagement	0,3
Voorbereidingskosten Sixhaven (drukte in de stad)	0,0
Aanschaf pontveren (drukte in de stad)	0,2
Onderzoek reizigers en veren (drukte in de stad)	0,0
Handhaving veren (drukte in de stad)	0,0
Extra ureninzet bestaande veren (drukte in de stad)	0,6

bedragen x € 1 miljoen	**Realisatie 2017**
4. Werk, inkomen en participatie	
Jeugdwerkloosheid	6,2
Armoede	20,0
Schuldaanpak	2,5
Vergoedingen OV mantelzorgverrichtende minima	0,8
Rijksmiddelen Ouderen	0,3
Overheveling budget van participatie naar uitvoering nieuwe WMO-verordening	-3,5
Werkbrigade	4,0
Educatiewerkt	5,0
Dagbesteding en sociale firma's	1,3
Volwasseneducatie	2,7
Statushouders	7,0
Jobhunters	0,5
Project 50+	0,4
Koersbesluit re-integratie	4,3
Bureau Leerplicht Plus	2,0
Armoedemiddelen voor statushouders	1,3
5. Onderwijs, jeugd en diversiteit	
Onderwijs	4,5
Onderwijsinnovatie	2,1
Schoolpleinenprogramma	1,0
Programma gezonde scholen	0,3
Inzet monumentale schoolgebouwen	0,7
Stadsscholen020	1,0
Meldpunt discriminatie	0,1
6. Welzijn, zorg en sport	
Hulp bij huishouden	2,0
Maatschappelijke opvang	0,5
Inzet middelen Fonds Werk Zorg en Jeugd in 2017	26,1
1/3 regeling	0,5
Sportaccommodaties	3,9
Overheveling budget van participatie naar uitvoering nieuwe WMO-verordening	3,5
Gebiedsgerichte preventieve activiteiten zorg en welzijn	2,6
7. Economie en cultuur	
Erfgoedregistratie en -gegevens	0,1
Evenementen	2,0
Economische structuur versterking	11,8
International trade desk	0,3
Volle en aantrekkelijke markten (drukte in de stad)	0,9
Vluchtelingen snel aan het werk	2,9
8. Duurzaamheid en water	
Klimaatbureau	0,8
Programma Luchtkwaliteit	9,1

bedragen x € 1 miljoen	**Realisatie 2017**
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen	
Havenstad	1,2
Broedplaatsen	1,0
Zelfbouw	0,8
Implementatie omgevingswet	1,3
Programma woningkwaliteit	1,4
Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten	1,1
Vernieuwing erfpachtstelsel	1,9
Huisvesting statushouders	2,0
Transformaties	0,7
Woningbouwregie	0,5
Ruimte voor de Stad	1,2
Inzet resultaat ISV 2016	3,3
Voorbereidingskosten Javabrug (drukte in de stad)	0,3
10. Bestuur en ondersteuning	
Opvolgen aanbevelingen rapport enquêtecommissie financiële functie 2002 - 2014	0,5
Organisatieontwikkeling	0,2
A. Algemene dekkingsmiddelen	
Stelpost investeringen onder de activeringsgrens	18,3
Stelpost ingroei bijdrage stadsdelen	7,0
Stelpost vluchtelingen	2,0
Diverse programma's	
Informatiebeveiliging	0,8
Integratie- en decentralisatieuitkeringen	
Incidentele integratie- en decentralisatieuitkeringen	18,7
Totaal incidentele lasten	**222,8**

Incidentele baten

bedragen x € 1 miljoen	Realisatie 2017
4. Werk, inkomen en participatie	
Partiële vrijval uit de egalisatiereserve inkomensdeel en conjunctuur	10,0
Statushouders	3,1
Koersbesluit re-integratie	5,1
Bureau Leerplicht Plus	2,0
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen	
Investering uit vereveningsfonds	35,0
Herbestemming ISV-middelen (dekking woningkwaliteit)	1,0
Herbestemming ISV-middelen (dekking ontwikkelbuurten)	1,0
Resultaat ISV 2016	3,3
Incidentele middelen uit Vereveningsfonds	9,8
A. Algemene dekkingsmiddelen	
Rentebuffer (van 2% naar 1% in 2017)	8,2
Integratie- en decentralisatieuitkeringen	
Incidentele integratie- en decentralisatieuitkeringen	18,7
Totaal incidentele baten	**97,2**

11.1.2 Kengetal voor de structurele exploitatieruimte

A	Lasten structureel (excl. toevoegingen reserves)	4.909,8
B	Baten structureel (excl. onttrekkingen reserves)	5.051,8
C	Structurele toevoegingen (lasten)	2,5
D	Structurele onttrekkingen (baten)	12,3
E	Gerealiseerde baten (incidenteel en structureel, excl. onttrekkingen aan reserves)	5.275,5
	Kengetal	**2,88%**

11.2 Taakvelden realisatie

		Begroting 2017			Jaarrekening 2017		
bedragen x € 1.000		**Baten**	**Lasten**	**Totaal**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**
Taak-veld 0.	**Bestuur en Ondersteuning**						
01	Bestuur	-3.211	45.715	42.504	-3.971	38.200	34.229
02	Burgerzaken	-27.893	64.851	36.959	-30.749	72.604	41.855
03	Beheer overige gebouwen en gronden	-108.496	50.436	-58.060	-95.888	47.495	-48.392
04	Overhead	-6.447	417.183	410.736	-26.749	460.630	433.881
05	Treasury	-234.490	49.435	-185.055	-254.689	6.195	-248.494
061	OZB woningen	-67.244	10.167	-57.077	-74.614	18.439	-56.175
062	OZB niet-woningen	-106.150		-106.150	-114.269		-114.269
063	Parkeerbelasting	-205.740	79.802	-125.938	-209.429	31.567	-177.862
064	Belastingen overig	-4.853	425	-4.428	-2.929	435	-2.494
07	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.980.057		-1.980.057	-1.992.585		-1.992.585
08	Overige baten en lasten	-3.928	30.297	26.369	-4.182	10.811	6.628
09	Vennootschapsbelasting (VpB)		2.000	2.000		1.751	1.751
010	Mutaties reserves	-1.220.123	744.876	-475.247	-883.344	866.017	-17.327
011	Resultaat van de rekening		35.113	35.113		137.396	137.396
	Totaal Taakveld 0.	**-3.968.630**	**1.530.299**	**-2.438.331**	**-3.693.398**	**1.691.539**	**-2.001.859**
Taak-veld 1.	**Veiligheid**						
11	Crisisbeheersing en brandweer	-4.692	77.155	72.463	-4.226	75.706	71.480
12	Openbare orde en veiligheid	-9.188	107.328	98.140	-9.645	99.198	89.553
	Totaal Taakveld 1.	**-13.880**	**184.483**	**170.603**	**-13.871**	**174.904**	**161.033**
Taak-veld 2.	**Verkeer, Vervoer en Waterstaat**						
21	Verkeer en vervoer	-57.677	464.203	406.526	-64.115	379.846	315.731
22	Parkeren	-29.671	55.840	26.169	-33.705	50.218	16.513
23	Recreatieve havens	-2.168		-2.168	-1.929	15	-1.914
24	Economische havens en waterwegen	-5.864	44.730	38.866	-8.232	46.608	38.376
25	Openbaar vervoer	-117.351	252.926	135.575	-142.738	145.352	2.613
	Totaal Taakveld 2.	**-212.731**	**817.699**	**604.968**	**-250.719**	**622.039**	**371.320**
Taak-veld 3.	**Economie**						
31	Economische ontwikkeling	-11.795	34.080	22.285	-11.755	34.007	22.252
32	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-249.205	174.830	-74.375	-306.539	285.488	-21.051
33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-9.279	22.444	13.165	-8.191	23.303	15.112
34	Economische promotie	-79.041	16.702	-62.339	-90.810	13.285	-77.524
	Totaal Taakveld 3.	**-349.320**	**248.056**	**-101.264**	**-417.295**	**356.083**	**-61.212**
Taak-veld 4.	**Onderwijs**						
41	Openbaar basisonderwijs		8.852	8.852	-18	9.092	9.074
42	Onderwijshuisvesting	-1.967	128.612	126.645	-4.383	132.434	128.050
43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-61.837	129.070	67.233	-61.067	128.560	67.493
	Totaal Taakveld 4.	**-63.805**	**266.534**	**202.730**	**-65.468**	**270.085**	**204.617**

		Begroting 2017			Jaarrekening 2017		
bedragen x € 1.000		**Baten**	**Lasten**	**Totaal**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**
Taak-veld 5.	**Sport, Cultuur en Recreatie**						
51	Sportbeleid en activering	-146	22.380	22.234	-295	21.488	21.193
52	Sportaccommodaties	-17.974	66.748	48.774	-17.270	61.778	44.507
53	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-610	118.458	117.848	-857	114.645	113.788
54	Musea	-892	38.142	37.250	-1.378	39.140	37.762
55	Cultureel erfgoed	-371	2.932	2.561	-795	2.713	1.918
56	Media		30.273	30.273		30.167	30.167
57	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-6.519	83.373	76.853	-6.402	80.116	73.714
	Totaal Taakveld 5.	**-26.512**	**362.305**	**335.793**	**-26.997**	**350.048**	**323.051**
Taak-veld 6.	**Sociaal Domein**						
61	Samenkracht en burgerparticipatie	-395	145.875	145.480	-623	139.036	138.413
62	Wijkteams	-644	59.220	58.575	-1.495	58.122	56.627
63	Inkomensregelingen	-608.147	729.951	121.804	-617.214	724.872	107.658
64	Begeleide participatie	-3.635	88.653	85.019	-2.510	87.884	85.374
65	Arbeidsparticipatie	-21.893	156.576	134.683	-21.055	142.025	120.970
66	Maatwerkvoorzieningen (WMO)		35.658	35.658	-3	30.272	30.269
671	Maatwerkdienstverlening 18+	-13.879	199.354	185.475	-11.021	208.514	197.494
672	Maatwerkdienstverlening 18-	-584	137.202	136.619	-892	143.901	143.010
681	Geëscaleerde zorg 18+	-17.412	233.854	216.443	-15.014	236.274	221.260
682	Geëscaleerde zorg 18-		40.368	40.368	-275	41.830	41.556
	Totaal Taakveld 6.	**-666.588**	**1.826.711**	**1.160.123**	**-670.102**	**1.812.732**	**1.142.630**
Taak-veld 7.	**Volksgezondheid en Milieu**						
71	Volksgezondheid	-47.786	86.449	38.663	-48.182	89.463	41.281
72	Riolering	-75.803	68.960	-6.843	-76.676	69.615	-7.061
73	Afval	-133.422	120.824	-12.597	-138.021	119.470	-18.551
74	Milieubeheer	-2.373	29.156	26.783	-2.460	24.732	22.272
75	Begraafplaatsen en crematoria	-8.282	9.912	1.629	-7.792	7.711	-81
	Totaal Taakveld 7.	**-267.665**	**315.301**	**47.636**	**-273.131**	**310.991**	**37.860**
Taak-veld 8.	**Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing**						
81	Ruimtelijke ordening	-4.935	27.946	23.012	-1.171	13.907	12.736
82	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-606.402	525.323	-81.079	-671.169	421.516	-249.652
83	Wonen en bouwen	-64.455	140.266	75.811	-79.028	138.505	59.476
	Totaal Taakveld 8.	**-675.791**	**693.535**	**17.744**	**-751.368**	**573.928**	**-177.440**
	Totaal Taakvelden	**-6.244.923**	**6.244.923**	**0**	**-6.162.350**	**6.162.350**	**0**

11.3 Investeringen

11.3 A Voorstellen die niet leiden tot een kredietaanvraag

bedragen in € **Omschrijving investering**	**Investerings-som**
Dienstverlening en informatie	
Migratie bedrijfsapplicatie	195.000
Totaal Dienstverlening en informatie	**195.000**
Eindtotaal	**195.000**

11.3 B Bij de Jaarrekening 2017 af te sluiten kredieten per programma

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
1 Dienstverlening en informatie		
1S1D: inrichting loketten	1.300.000	880
1S1D: investeringen ICT	123.778	0
Paspomaat	492.000	317.000
Systeemintegratie Basis registratie adres/gebouw en WOZ	200.000	6.447
Totaal Dienstverlening en informatie	**2.115.778**	**324.327**
2 Verkeer en openbare ruimte		
Aanv UV Snelfietsroute Zaandam	679.500	290.417
Aanvullend krediet ten behoeve van renovatiewerkzaamheden IJtunnel	5.260.000	0
Aanvullend UV Houtmankade	250.000	250.000
Aanvullend VB Piet Heintunnel	1.000.000	0
ABOS Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan, prio 2009	310.000	45.727
Burg v leeuwenlaan (modderman en Loderstraat)	500.000	81.293
Herijking van bestaande bruggen aan Bouwbesluit	1.000.000	0
IJsei aanv Nadeelcompensatie	2.000.000	2.000.000
Illuminatie 2013	272.500	0
Invoering betaald parkeren Amsterdamse Bos	200.000	-45.931
JanTooropstraat tussen Postjesweg/J.Evertsenstraat	2.098.000	708.540
NVU en uitvoering aanpassing kruising C.Douwesweg - Klaprozenweg voor HOV Zaancorridor	535.000	0
Parkeergarage Stadionplein	4.888.400	961.100
Poeldijkstraat tussen Heemstedestraat en Rijswijkstraat	600.000	480.753
Realisatie supportershome in Transf/P1 Arena	2.000.000	2.000.000
Reconstructie Houtmankade ts Tasmanstraat en Westerpark	2.020.000	190.092
Reconstructie Mauritskade ts Muntendamstraat en Alexanderplein	1.100.000	900.000
Renovatie brug 116, zie ook MIP nr.95.14.0092	4.980.000	163.534
Sieg Vaz Diaz buurt	1.700.000	1.118.764
Uitvoeringskrediet Molenwerf	632.000	206.558
Uitvoeringskrediet ontbrekende schakel snelfietsroute Zaandam-Amsterdam	2.694.520	129.541
Uitvoeringskrediet voor de herinrichting Molenwerf	2.664.000	0
v Molengraaffbuurt	1.080.000	507.801
van tienhovengracht	700.000	178.526
Versterken opleglandhoofd brug 348	450.000	0
Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2013	6.270.000	9.608

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2014	6.100.000	1.656.396
Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2015	5.530.000	3.155.820
Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2016	5.530.000	3.461.552
Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2013	14.900.000	-360
Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2014	14.262.000	4.151.045
Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2015	13.657.750	13.328.950
Vervanging parkeerapparatuur 2014 t/m 2017	3.595.000	2.249.551
Vervanging parkeerautomaten in garages in 2017	2.600.000	2.600.000
Vervangingsonderhoud Nieuwe Hemweg	200.000	133.893
Voorbereiding vervangingsonderhoud Spaklerweg	300.000	0
WAYFINDING	6.119.484	2.856.638
Uitvoering Stadshouderskade	3.020.000	3.020.000
Uitvoering Stadshouderskade (onderdeel dekking Rb102/2014) Leidsebrug	10.100.000	10.100.000
Totaal Verkeer en openbare ruimte	**131.798.154**	**56.889.807**

5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

4e Gymnasium - voorber.krediet vervangende nieuwbo, WO2520	575.000	9.072
4e Gymnasium Stavangerweg 902 Aanvullend budget tbv 1e inrichting nieuwbouw, WO2525	599.287	0
4e Gymnasium Stavangerweg 902 Meerkosten nieuwbouw vanwege stedenbouwkundige eisen, WO2524	1.395.539	1.395.539
4e Gymnasium Stavangerweg 902 Meerkosten terreinaankoop, WO2526	399.661	-1.395.539
A.g.Bellschool meerkosten nieuwbouw Laan v. Spartaan, WO2118	1.400.000	1.400.000
aanbestedingsresultaat Hyperion, WO2538	937.750	0
Achtsprong, WO1967	3.817.535	1.203.188
AG Bell grondkst nwb Laan v.Spartaan, WO2116	925.272	925.272
AG Bell verv nwb 45 gr + 2 gymz laan v.Spartaan	7.285.656	5.612.796
Alexander Roozendaalschool Jan Tooropstraat 13 Als gevolg van een herschikking van de cluster 2 en cluster 3 scholen wordt de Roozendaalschool uitgebreid en op twee locaties gehuisvest	129.136	46.616
Altra College Johan Braakensiekhof 31 School2Care is nog niet eerder ingericht met onderwijsleerpakket en meubilair. De eerste inrichting voor onderwijsleerpakket en meubilair komt voor vergoeding in aanmerking, WO2111	174.388	0
Amstel/Cosmicus -verg.onderhoud BMI/Inbraak	2.500	244
Amstel/Cosmicus-verg.onderhoudskosten BMI/Inbraak	3.278	217
Amsterdamse MAVO (31BL) Meerkosten als gevolg van stedenbouwkundige randvoorwaarden, WO2122	137.634	137.634
Beroepscollege West, WO2185	3.500.000	2.533.125
Bijlmerhorst, WO1954	950.000	-17.723
Bos en Lommer, WO1960	5.666.000	2.484.884
Bredero Coll.-verpl 25 werkplekken/ vergaderruimte, WO2065	65.692	3.437
Calandlyceum Pieter Calandlaan 182 Aanpassingskosten om tijdelijke huisvesting geschikt te maken voor onderwijs	437.500	23.344
Calvijn/Junior College Schipluidenlaan 18meerkosten nieuwbouw, WO2190	800.000	800.000
Calvijn Coll, Nieuwb Schipluidenlaan 12, WO2188	6.800.000	2.694.361
Calvijn/Junior -extra advies + kst geluid maatregel, WO2191	135.256	135.256
Comenius Lyceum Amsterdam Derkinderenstraat 44 Op basis van de leerlingenprognose is vervangende huisvesting Comenius noodzakelijk.De kosten voor het geschikt maken van het het schoolgebouw aan de J. Geelstraat zijn als voorziening opgenomen, WO2530	9.847.603	-1
Comenius Lyceum restylen openbare ruimte spoed	200.000	14.518
Cornelis JetsesJaargetijden 6, eerste inrichting	65.631	65.631
Cosmicus, WO1965	583.896	334.646
Cygnus Coll - 1e inr. leer/hulpmiddelen/meubilair	132.306	6.580
Damstede Rode Kruisstraat 83 Aanpassingskosten tijdelijke huisvesting HJ Hisgenpad 13 tbv Damstede, WO2552	185.153	0

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
Damstede Rode Kruisstraat 83 Kosten eerste inrichting nevenvestiging Damstede, WO2180	195.925	0
De Ontplooiing/De Meervoud/uitbreiding vanwege leerlingengroei, WO1928	200.000	-16.503
Document Management Systeem	350.000	261.206
Dorus Rijkers, WO1981	1.520.000	93.460
Dorus Rijkers, WO1984	490.000	490.000
Dorus Rijkers, WO1985	1.250.000	170.114
Esprit -onderhoud brand- en borgvoorzieningen	64.000	4.244
Fons Vitae Lyc. - 1e inrichting 3 gymzalen	132.306	32.480
Geert Groote Coll - aansluitkosten PAC-SMC	2.590	172
Geert Groote Coll - onderhoud brand-ontruimingsins	2.200	146
Geert Groote Coll -aanpassing alarm/brandsignaleri	3.739	248
Geert groote Coll. -aanpassingkosten invalidevoorz	4.609	329
Gerhardsch - hercertificering march	2.435	1.379
Gerrit van der Veen College Albrecht Durerstraat 34 Voorbereidingskosten bouw sporthal (twee zaaldelen), WO2527	300.000	275.900
Gouden EI, WO1937	260.583	256.966
Gym/Knotwilg, WO2038	79.535	79.535
Gym/Rozemarn, WO2506	48.135	48.135
Gym/Rozemarn, WO2507	921.550	-67.727
Gym, WO1955	48.135	48.135
Het 4e Gymnasium Stavangerweg 902 Door toename van het aantal leerlingen is uitbreiding met 1e inrichting van onderwijsleerpakket en meubilair noodzakelijk, WO2523	319.756	0
Het Bovenland, WO1926	1.309.999	94.015
Het Plein Jan de Louterpad 5 Praktijkschool Het Plein is onlangs uitgebreid met een aantal lokalen. Hierbij is ook het kooklokaal en techniekokaal vernieuwd. Dit is een vergoeding voor de praktijkgerichte leeromgeving van het techniek en kooklokaal, WO2108	160.144	0
Hubertus/berkh-1e inr. leer/hulpmiddelen/meubilair	1.938.086	96.389
Huizingaschool	4.016.442	533.185
Huizingaschool Jacob Geelstraat 54 Meerkosten nieuwbouw gymzaal: vergroten gymzaal op basis van KVLO norm. Onderdeel bouwbudget, WO1975	86.823	0
Huizingaschool Jacob Geelstraat 54 Meerkosten nieuwbouw: ruimtelijke onderbouwing en aanpassing bestemmingsplan. Onderdeel bouwbudget, WO1974	34.472	0
Huizingaschool Jacob Geelstraat 54 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO1973	46.600	0
Huizingaschool, WO1972	547.816	547.816
HVP'12 AG Bell NB v Sportlaan, WO2117	222.988	222.988
Hyperion Tolhuisweg 10 Door toename van het aantal leerlingen en de behoefte aan permanente huisvesting is nieuwbouw voor Hyperion inclusief gymvoorziening noodzakelijk, WO2534	10.188.232	-100
Hyperion Tolhuisweg 10 Plaatsingskostenuitbreiding tijdelijke huisvesting in 2014, WO2205	196.352	99.367
Hyperion Tolhuisweg 10 Plaatsingskostenuitbreiding tijdelijke huisvesting in 2015, WO2204	341.173	0
Hyperion Tolhuisweg 6 Plaatsingskosten tijdelijke huisvesting, WO2207	115.105	0
Ignatiusgymnasium Jan van Eijckstraat 47 Voorbereidingskosten bouw sporthal (een zaaldeel), WO2110	150.000	150.000
IJburg Coll. - 1e inr leer- hulpmiddelen	198.800	18.944
IJburg College eerste inrichting IJburg II. Pampuslaan 1	178.800	4.629
Internationaal onderwijs VO	410.154	410.154
IVKO - 1e inrichting inventaris 30 leerlingen	35.313	1.755
IVKO Rustenburgerstraat 15 Kosten aanleg ICT infrastructuur, WO2183	114.493	0
IVKO -vergoeding onderhoud BMI en Inbraak	12.734	6.748
Joods Mimonidas-onderhoudscontr brand+abonn alarm	2.363	157
Kleine Reus, WO2014	6.310.000	5.935.137
Mont Lyc Asd- 1e inrichting leer/hulpmiddel/meubil	319.605	15.894
Mont. College Oost herstel constructiefouten ikv brandwerendheid Polderweg 3, WO2163	991.966	33.065

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
Mont.Coll.Oost- kosten onderhoudscont BMI/Inbraak	10.226	678
Mont.Lyc.Asd- kosten onderhoudcont BMI/Inbraak	14.923	989
Multatuli, WO2021	330.000	-25.928
Nieuwb Calvijn Junior Coll Schipluidenlaan 18	3.994.000	-4.387.568
Noordrijk, WO1932	5.590.425	4.506.633
Olympia, WO2025	3.000.000	-3.362
Open Schoolgemeenschap Bijlmer Gulden Kruis 5 Door toename van het aantal leerlingen is uitbreiding van de huidige locatie noodzakelijk. De optimalisatie van de indeling van het gebouw maakt evenredige groei van de verschillende afdelingen mogelijk, WO2101	836.710	0
OSB Gulden Kruis 5 Aanpassingskosten mechanische ventilatie, WO2103	104.000	0
OSB Gulden Kruis 5 Aanvulling op uitbreiding kantine met ca. 42m^2 bvo, WO2102	189.514	0
Oscar Carré, WO1174	1.000.000	60.000
Pieter Nieuwland -1e inricht. leer/hulpmiddel/meub	827.533	41.156
Pieter Nieuwland Nobelweg 6 Aankoopkosten Dapperstraat, WO2554	3.903.948	-8.794
PO15-182 Dorus Rijkers Kofschipstraat 47 Voorziening is noodzakelijk voor 1360 m^2, WO1982	1.818.989	1.143.166
PO15-182 Dorus Rijkers Voorziening is noodzakelijk voor 1360 m^2. Kofschipstraat 47, WO1983	340.000	0
PO15-183 Ijdoorn Werengouw 83 Voorziening is noodzakelijk voor 2255 m^2, WO2041	3.611.689	3.611.689
PO15-306 Oscar 1e Jan Vd Heijdenstraat 161 Huidige capaciteit 1590 m^2, nodig 1686 m^2, nog aanspraak op96 m^2. Wordt deels opgelost in overdimensionering, WO1919	1.000.000	853.470
PO15-306 Oscar Carré Huidige capaciteit 1590 m^2, nodig 1686 m^2, nog aanspraak op 96 m^2. Wordt deels opgelost in overdimensionering.1e Jan Vd Heijdenstraat 161, WO1920	24.000	24.000
PO15-322 Podium Emmy Andriessestraat 56 Huidige capaciteit .2140 m^2, nodig 3017 m^2, Na ingebruikname capaciteit 3017 m^2, WO2082	313.530	73.109
PO16-028 Pro Rege 3a uitbreiding permanent, WO1964	442.206	41.502
PO16-055 Zeeheld 3a uitbreiding permanent, WO2018	645.113	-2.909
PO16-125 Laterna Magica 9 aanpassing gymzaal, WO1957	126.445	126.445
PO16-191 Ontplooiing 3a uitbreiding permanent, WO1927	515.163	332.092
Pro Rege, WO1963	202.500	10.125
Prof. Dr. Kraemer, WO2010	507.238	172.388
Roozendaalsch -vervangen schoolplein	29.688	16.321
Rozemarn, WO1968	3.304.882	-1
SGS Bijlmer - herstel akoestiek handvaardigheidslo	67.598	23.173
SGS Bijlmer -herstel aanpassing ventilatie lesruim, WO2104	354.768	23.526
SGS Zuid-oost/Bindelm -1e inr. leer/hulp/meub/2gym, WO2075	176.901	8.798
Spinoza - zonwering/geluidsinst/bewegwijzing/march	139.560	9.255
Spinoza-zonwering/geluidinstall/bewegwijzing/March	142.000	7.062
spoedaanvragen, WO4507+	162.364	0
St. Catharina, WO2032	250.000	20.000
St. Catharina, WO2033	315.900	252.726
't Hogelant - 1e inrichting invertaris	47.680	2.371
Tobiassch - 1ee inrichting leer/hulpmiddelen/meubil	643.255	31.991
Tobiasschool - VOvA Poeldijkstraat 255 Meerkosten als gevolg van aanvullende stedenbouwkundige eisen, WO2162	102.000	102.000
Van Detsch - hercertificering march	2.435	1.379
Van Koetsveld - hercertificering march	2.435	1.379
Zuiderlicht Coll - 1e inrichting inventaris	102.245	5.084
Zuiderlicht Rustenburgerstraat 436 Kosten voor het leveren en plaatsen van wifi-voorzieningen, WO2184	109.320	0
Totaal Onderwijs, jeugd en diversiteit	**116.576.812**	**35.335.403**

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
6 Welzijn, zorg en sport		
2016 H&P Meubilair	25.000	25.000
2016 H&P Software	50.000	50.000
2016 Leefomgeving Med. App	60.000	7.966
2016 Streeklab Med. App	160.000	160.000
2016 Streeklab Software	40.000	40.000
Aanschaf analyseapparaat (Malditov)	170.000	21.569
Gymlokalen ASB (aanpassing) 2004	752.554	673.904
Interactieve communicatie met klantgroepen	100.000	72.379
Materieel meerjaren vervangingsschema 2016	163.000	36.200
Noorderparkbad	10.776.966	-469.540
Sporthallen Zuid vervanging CV ketel	200.000	200.000
Uitbreiding Management Informatiesysteem	100.000	-1.035
Uitbreiding mobiele apparatuur	50.000	-33.755
Vervanging kleine labapparatuur	40.000	40.000
Totaal Welzijn, zorg en sport	**12.687.520**	**822.688**
8 Duurzaamheid en water		
Bron- en natuurbeheer 2017	317.508	689.428
Distributie drinkwater 2017	19.650.000	7.177.778
Duurzaam Het Breed	87.909	87.910
Eerste Aanleg Riolering 2017	10.000.000	355.934
Ondergrondse afvalcontainers BL (tranche 2017)	2.000.000	688.401
Ondergrondse afvalcontainers BL (tranche 2018)	731.725	731.725
Productie drinkwater 2017	11.810.000	-4.943.798
Renovatie riolen 2017	16.500.000	-2.349.905
Rioolgemalen 2017	1.500.000	108.714
Uitbreiding areaal ondergrondse inzamelcontainers	1.255.900	1.112.355
Verlaging brutototaal van waternet met BCF-BTW component	0	0
Vernieuwen oevercontructies Kostverlorenvaart/2e Kostverlorenkade en Westerkanaal/ Houtmankade	1.900.000	-32.166
Vervanging ondergrondse inzamelcontainers	25.577.441	12.666.607
Totaal Duurzaamheid en water	**91.330.483**	**16.292.983**
9 Stedelijke ontwikkeling en wonen		
De Kaap Brede school welzijnsdeel	1.074.003	-25.000
Parkeergarage de Hallen Noord Kwintein II	8.590.000	484.222
Windturbines	483.469	223.113
Totaal Stedelijke ontwikkeling en wonen	**10.147.472**	**682.335**
11 Bedrijfsvoering		
2000 Digitaal pandenarchief	3.889.576	0
2009 Fricitiehuisvesting	250.000	3.935
Aanschaf access points, desktops en servers (wifi buitenlocaties)	60.000	-90.199
ALL IP	383.750	383.750
Budgetneutraal herfaseren ICT vervangingsinvesteringen over de periode 2016-2020	0	0
Door ontwikkelen programma WENS en Workforce	100.000	27.290
Hardware	100.000	100.000
Inrichting locatie Vd Madeweg 28	2.287.009	0
LAN	591.000	-876.015

bedragen in € **Omschrijving (nieuwe) investering**	**Investeringssom**	**Resterend budget**
Opvoeren meerjaren begroting vervangingsinvesteringen ICT 2017	1.600.000	1.600.000
Servers	2.922.634	1.788.909
Software	550.000	-1.647.809
Upgrade Documentum HW 2015	10.000	0
Upgrade Documentum HW 2016	15.000	318
Upgrade Documentum SW 2015	150.000	0
Vergunningenproces 2015 HW	95.000	0
Vergunningenproces 2016 HW	95.000	0
Vervanging hardware GGD: desktops, servers en netwerkcomponenten	580.500	350.332
Vervangingsinvesteringen Wagenpark 2017	14.247.173	9.762.141
Werkstations	2.823.938	498.992
Totaal Bedrijfsvoering	**30.750.580**	**11.901.645**

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Vervanging belasting applicatie neotax	7.000.000	0
Totaal Overzicht algemene dekkingsmiddelen	**7.000.000**	**0**

Eindtotaal	**402.406.799**	**122.249.188**

11.3C Investeringsvoorstellen nog zonder kredietbesluit per programma (JR 2017)

bedragen in € **Omschrijving investering**	**Investerings-som**
Dienstverlening en informatie	
Digitaal archief brondocumenten	150.000
digitaal depot, vervanging 1x 5 jaar	159.830
DMS systeem	845.000
E-depot	1.000.000
Generieke terugmeldvoorziening basisinformatie	200.000
Modernisering gemeentelijke Basisadministratie	9.100.000
Output Management	3.420.000
Technische update van huidig beleensysteem (BLIS)	250.000
Totaal Dienstverlening en informatie	**15.124.830**
Openbare orde en veiligheid	
Vervanging overige communicatiemiddelen	315.000
Totaal Openbare orde en veiligheid	315.000
Verkeer en openbare ruimte	
Groot onderhoud tunnel Arena	500.000
Investering meldkamer	350.000
Tunnelveiligheid	16.104.000
Uitvoering Brug 149, Bullebak	8.798.159
Vernieuwing bruggen Vijzelstraat (brug 30)	8.866.000
Vernieuwing bruggen Vijzelstraat (brug 41)	8.127.000
Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2017	9.624.337
Verzwaarde aanvaarbescherming Ijsei	5.400.000
Voorbereiding en uitvoering De Boelelaan ts Buitenveldertselaan en Europaboulevard	6.600.000
Totaal Verkeer en openbare ruimte	**64.369.496**
Duurzaamheid en water	
Instandhouden sluizen, oevers en scheepvaartvoorzieningen	150.000
Oevercontructie Kostverlorenvaart nabij molen de Otter	1.660.000
Totaal Duurzaamheid en water	**1.810.000**
Bedrijfsvoering	
ICT (aansluiting op Symfonie) 2015	350.000
Totaal Bedrijfsvoering	**350.000**
Eindtotaal	**81.969.326**

11.3D Lopende kredieten per programma

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
1 Dienstverlening en informatie						
02.15.0005	Visage	2016	NEE	250.000	47.936	136.311
02.15.0007	Kennisbank, Content op maat	2016	ja	1.150.000	0	1.150.000
02.15.0015	Dienstverlening, Vervanging E-formulieren	2016	NEE	1.110.000	0	1.110.000
20.14.0015	Modernisering Gemeentelijke Basis Adminsitratie (mGBA) - fase 1	2014	NEE	150.000	0	101.940
20.14.0016	Technologische vernieuwing applicaties persoonsgegevens	2014	NEE	450.000	232.820	65.000
20.14.0020	Transitie/conversie ivm wet Basisreg.Grootschalige Topografie (BGT)	2015	NEE	240.000	0	88.311
20.14.0022	Basisregistratie Nieuw Handelsregister (NHR)	2015	NEE	593.000	0	461.737
37.16.0002	Vervanging MIR/Crystel Reports	2016	NEE	150.000	0	150.000
37.16.0003	Vervangen Quality monitoring en Workforce management	2017	NEE	500.000	0	500.000
41.16.0001	Aanvullend krediet Modernisering Gemeentelijke Basisadministratie	2017	NEE	3.250.000	0	3.250.000
41.17.0003	Investering in Data/Datapunt	2017	NEE	5.200.500	1.773.500	3.467.000
84.15.0455	Inrichting kleine aula	2013	ja	350.000	71.487	48.267
90.17.0005	Renovatie vijver DNO	2017	NEE	182.000	14.683	167.317
Totaal Dienstverlening en informatie				**13.575.500**	**2.140.426**	**10.695.883**
2 Openbare orde en veiligheid						
02.15.0014	Horeca	2015	ja	1.015.000	0	977.116
29.16.0001	Verbouwing meldkamer	2017	NEE	350.000	39.853	310.147
37.14.1233	Vervanging applicatie WSR	2016	NEE	150.000	65.758	84.242
40.16.0001	Vervanging PDA	2016	NEE	315.000	315.000	0
50.15.0003	Vervanging PDA	2016	NEE	500.000	500.000	0
50.15.0004	Vervanging PDA	2016	NEE	500.000	64.149	435.851
Totaal Openbare orde en veiligheid				**2.830.000**	**984.760**	**1.807.356**
3 Verkeer en openbare ruimte						
56.15.0012	Betaald parkeren Abos entreegebied	2015	NEE	125.000	27.698	97.302
63.14.1794	AD/OABB 2015	2010	ja	5.000.000	504.036	1.600.4620
63.14.1795	AD/OABB 2016	2010	ja	7.000.000	0	3.143.786
63.14.1796	AD/OABB 2017	2010	ja	6.500.000	0	6.500.000
	Uitvoering resterende deel Brug- en sluisbediening op afstand	2017	NEE	11.300.000	7.034.884	4.265.116
68.17.0001	Vervanging parkeerapparatuur garage De Banne	2017	NEE	200.000	0	200.000
70.15.0005	Uitvoeringskrediet voor de Kleine Maatregelen Verbetering Westelijke Tramlijnen 1, 2 en 13	2015	ja	2.052.000	204.156	1.286.944
70.15.0006	Rokingarage Fiets	2015	NEE	7.800.000	589.258	5.691.809
70.15.0007	Busbaan Daalwijkdreef, voorbereiding en uitvoering	2015	NEE	11.606.000	1.035.929	10.570.071
70.15.0008	Programma Gebiedsregie	2014	NEE	3.168.442	476.784	2.691.658
70.15.0009	Uitvoeringskrediet De Entree	2016	NEE	138.200.000	11.502.841	123.160.652
70.16.0001	IJsei De Ruijterkade West uitvoering	2016	NEE	9.260.000	5.989.535	1.630.925
70.16.0002	Nominale ontwikkelingen IJsei	2002	NEE	320.000	0	320.000
70.16.0005	2e Voorbereiding Contracten reconstructie bruggen en maaiveld Vijzelstraat	2017	NEE	1.650.000	1.538.623	111.377

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
70.16.0013	VB bruggen Vijzelstraat	2016	ja	700.000	0	700.000
70.16.0015	Voorbereiding brug 423 opwaardering (Berlagebrug)	2017	NEE	5.000.000	584.461	4.415.539
70.16.0017	VB vervolg 10 trajecten Investeringsagenda	2016	NEE	1.956.000	343.675	438.806
70.16.0018	Wijziging UV toegankelijkheid bushaltes	2016	NEE	11.090.000	1.593.874	2.557.329
70.16.0019	UV Tramhalte Weteringcircuit	2016	NEE	2.008.000	646.488	1.361.512
70.16.0020	Uitvoeringskrediet vervanging brugdekken	2015	ja	2.038.000	84.789	677.071
70.16.0022	Vernieuwing Leidseplein	2017	NEE	73.200.000	14.188.653	28.603.885
70.17.0002	Nominale ontwikkelingen IJsei	2016	NEE	157.000	0	157.000
70.17.0025	Uitvoering levensduurverlengend onderhoud Duivendrechtsebrug (brug 1267)	2017	NEE	525.000	154.730	370.270
70.17.0035	Singelgrachtgarage	2017	NEE	74.700.000	1.099.588	73.600.412
70.17.0036	Uitvoering Willibrordusgarage	2017	NEE	24.800.000	798.674	23.712.561
70.17.0037	Aanpassen van de reikwijdte van het project Raad-huisstraat-Rozengracht en voorbereidingskrediet	2017	NEE	3.100.000	1.541.258	1.558.742
70.17.0038	Rode Loper Ferdinand Bol Zuid	2016	NEE	149.764	149.764	0
	Rode Loper restwerken	2016	NEE	67.963.079	20.498.696	47.464.383
82.15.0006	Bok de Korverweg	2013	ja	650.000	6.395	607.928
82.15.0007	8236 Ringvaartdijk Oost	2010	ja	400.000	0	94.876
82.15.0008	Henri Bersonstraat en Rousseaustraat	2013	ja	575.000	0	563.397
82.15.0397	10872 Comeniusstraat OOST	2009	ja	1.760.000	133.068	1.570.297
82.15.0398	10873 Comeniusstraat WEST	2009	ja	1.295.000	-569	405.204
82.15.0453	Osdorperweg ts Joris van de Bergweg en Halfweg	2011	ja	980.162	28.488	573.778
82.15.0456	Ghandilaan (MAP I EN II)	2013	ja	4.537.500	26.986	4.355.914
82.15.0457	Weegener Sleeswijk Noord	2014	ja	800.000	0	424.953
82.15.0459	20087 Fase 2 Bouwmeester-Moerstrt/Caland	2009	ja	383.169	115.373	425.486
82.15.0462	20102 Fase 1 Hemsterhuis-Brinkhof West	2010	ja	1.300.000	161.670	633.256
82.15.0464	Marius Bauerstraat geheel	2010	ja	937.000	549.074	247.496
82.15.0465	Derkinderenstraat tussen Jan Voermanstraat en postjesweg	2013	ja	1.200.000	0	1.045.319
82.15.0470	Jan Tooropstraat tussen Jan Evertussenen en Jan Voermanstraat	2013	ja	775.000	0	772.432
82.15.0471	Jan Voermanstraat tussen Jan Toorop en Derkinderenstraat	2013	ja	851.000	87.588	738.442
82.15.0477	Spoorzone ts Postjesweg en Marius Bauer, oostelijke sloot	2011	ja	670.000	11.111	656.163
82.15.0501	Burg FOCKSTRAAT tussen Burgemeester Venig Meineszlaan en Haarlemmerweg	2013	ja	300.000	0	295.332
82.15.0505	Entree sportpark Sloten	2013	ja	375.000	0	375.000
82.15.0523	Wijsgeren (inzetten voor Ghandilaan)	2013	ja	2.900.000	0	2.900.000
82.15.0524	10210 Jan de Louterpad	2013	ja	1.830.000	2.387	1.795.968
82.15.0525	Postjesweg ts Tooropstraat en Derkinderenstraat	2013	ja	820.000	0	820.000
85.15.0004	Parkeergarage Pontsteiger	2014	ja	6.300.000	2.165.114	257.564
85.15.0007	COA garage Houthaven 115 plekken	2014	NEE	2.536.555	0	2.536.555
85.15.0528	Parkeergarage Pontsteiger, 2e laag	2015	ja	2.500.000	0	2.500.000
86.15.0003	Boerenweteringgarage	2012	NEE	47.400.000	7.684.538	26.368.366
86.15.0007	Parkeergarage Archiefterrein	2011	ja	3.267.000	2.300.430	966.570
95.14.0004	Voorbereidingskrediet hoofdnet auto 2008 (Houtmankade, Hobbemakade, Wibautas)	2008	ja	250.000	183.971	-111.522
95.14.0019	Uitvoeringskrediet reconstructie van het Damrak obv het ontwerp van de Rode Loper ts Pr. Hendrikkade en Weteringcircuit (incl. aanschaf natuursteen Rokin)	2012	NEE	14.250.000	0	2.498.731

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
95.14.0020	Extra VB Amstelveenseweg Zuid	2016	NEE	300.000	0	-130.112
95.14.0027	Voorbereidingskrediet tbv reconstructie rijbanen en fietspaden De Boelelaan ts Buitenveldertselaan en Europaboulevard	2012	ja	150.000	10.961	78.953
95.14.0034	Verbreding tracé Mosplein-Papaverweg-Klaprozenweg	2013	NEE	41.688.741	11.468.181	13.530.569
95.14.0038	Reconstructie Mauritskade ts Muntendamstraat en Alexanderplein	2017	NEE	2.500.000	1.376.903	1.123.097
95.14.0047	Voorbereiding vervanging Meer en Vaart ts Osdorperban en Osdorpplein Oost	2014	ja	150.000	0	137.812
95.14.0053	Projectbesluit vervanging wegverharding Spaklerweg	2015	ja	2.300.000	-51.856	398.678
95.14.0055	Uitvoering Amstelveensewg	2017	NEE	5.400.000	1.087.451	4.312.549
95.14.0071	Aanvullend krediet resterende werkzaamheden renovatie IJtunnel	2017	NEE	1.500.000	206.290	1.293.710
95.14.0074	Aanvullend VB en UV 1e fase renovatie Piet Heintunnel	2017	NEE	2.600.000	2.854.662	-254.662
95.14.0093	Aanv VB levensduurverlengend onderhoud bruggen Latjesbrug, Kattenslootbrug en Overtoomsesluis	2016	ja	235.000	2.875	70.676
	Onderzoek 18 bruggen + vb brug 272 Mariniersbrug	2017	NEE	330.000	128.015	201.985
	Voorbereiding levensduurverlengend onderhoud Duivendrechtsebrug (brug 1267)	2017	NEE	150.000	106.643	43.357
95.14.0096	GO en vernieuwing elektrotechnische en werktuigbouwkundige installaties brug 199	2014	NEE	350.000	2.866	339.808
95.14.0097	GO en vervanging elektrotechnische en werktuigbouwkundige installaties brug 50	2014	ja	240.000	201.779	31.007
95.14.0098	Brugdek en revisie elektrotechnische en werktuig-bouwkundige installaties brug 155 Kattensloot	2014	NEE	240.000	20.782	209.116
95.14.0099	Vernieuwing elektrotechnische en werktuigbouwkundige installaties + vervanging houtconstructies brug 237 Nwe Herengracht	2014	ja	900.000	16.407	873.493
95.14.0115	Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2016	2016	NEE	9.849.000	0	9.849.000
95.14.0126	Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2017	2017	NEE	5.530.000	250.449	5.279.551
95.14.0128	IJsei	2002	NEE	160.058.993	3.867.265	7.590.923
	IJsei, nominale aanpassing 2015	2002	NEE	1.000.000	0	1.000.000
95.14.0142	Levensduurverlengend onderhoud kades en sluizen	2017	NEE	500.000	163.976	336.024
95.14.0150	Illuminatie 2014	2014	NEE	170.000	45.288	88.795
95.14.0188	Aanvullend krediet P10 Plaza Arena	2016	NEE	5.200.000	0	2.668.641
95.15.0002	Aanvullend krediet Busstation Noord	2012	NEE	7.800.000		7.800.000
	Uitvoeringskrediet Busstation Noord	2012	NEE	46.400.000	5.149.787	7.729.988
95.15.0009	Uitvoeringsskrediet voor herinrichting 3 kruispunten voor HOV Amsterdam-Zaanstad	2014	NEE	3.057.868	490.265	2.290.297
95.15.0019	Vervanging parkeerunits in de parkeerautomaten op straat	2016	NEE	5.000.000	0	5.000.000
96.14.0001	Renovatie Oostlijn	2013	NEE	337.400.000	39.541.065	114.577
	Scope uitbreiding Stationsrenovatie Oostlijn	2014	NEE	10.597.592		10.597.592
96.14.0002	Rokingarage Fiets	2015	ja	7.900.000	0	7.900.000
96.14.0003	Aanleg Noord Zuidlijn	2011	NEE	3.143.867.085	129.790.584	53.762.305
	Voorcalculatie 2013 en nacalculatie 2012 NZL	2011	NEE	-11.200.000	0	0
	Voorcalculatie 2015 en nacalculatie 2014 NZL	2016	NEE	1.600.000	0	0
	Voorcalculatie 2016 en nacalculatie 2015 NZL	2016	NEE	5.000.000	5.000.000	0
96.14.0012	1e Uitvoeringskrediet AMSYS	2010	NEE	575.200.000	3.665.512	202.098.631
	2e Uitvoeringskrediet AMSYS	2011	NEE	153.500.000	5.097.097	54.218.803

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
	3e Uitvoeringskrediet AMSYS	2013	NEE	77.200.000	28.078.803	573.705
	AMSYS	2008	NEE	25.000.000	0	0
96.14.0016	6e krediet verv onderhoud metro infra	2013	NEE	30.000.000	4.216.913	16.991.437
96.14.0017	Planuitwerkingsfase project Ombouw Amstelveenlijn	2014	ja	5.990.130	0	0
Totaal Verkeer en openbare ruimte				**5.237.065.080**	**328.126.736**	**819.355.421**

5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

37.14.0632	HVP'12 Wetering NB Zuidas, WO2210	2011	ja	3.438.850	2.001.732	432.541
37.14.0722	Nw Opleiding - kst vervang nw bouw zeeburgereiland, WO2151	2012	ja	300.000	0	9.000
37.14.0776	Amstel/Cosmicus -1e inricht voor 972 leerlingen, WO2141	2012	ja	621.312	0	216.073
37.14.0779	Comenius Coll - 1e inrichting inventaris, WO2529	2012	ja	312.304	0	171.684
37.14.0814	BTW verhoging 19-21% (schatting), WO4510	2012	ja	694.562	93.244	76.392
37.14.0820	vervangende nieuwbouw van de Wetering (ten laste van de bijdrage van de Zuidas), WO2211-2212	2012	ja	1.952.038	0	1.936.461
37.14.0824	Cartesius Lyceum Frederik Hendrikplantsoen 7a Uitbreiding met eerste inrichting voor onderwijsleerpakket en meubilair voor 100 leerlingen van Cartesius, WO2518	2016	NEE	126.640	120.308	6.332
	Comenius Lyceum Jacob Geelstraat 38 Uitbreiding van eerste inrichting voor onderwijsleerpakket en meubilair voor Comenius, WO2532	2016	NEE	984.396	935.176	49.220
	Damstede ntb Uitbreiding van 1e inrichting onderwijsleerpakket en meubilair voor Technasium Damstede 2 voor 150 leerlingen, WO2182	2016	NEE	191.244	181.682	9.562
	Damstede ntb Uitbreiding van tijdelijke huisvesting als gevolg van de leerlingengroei, WO2553	2016	NEE	500.000	0	500.000
	Nieuw Initiatief XXXX00 Aankoop tijdelijke huisvesting (onderwijsunits) om groei op te kunnen vangen voor nieuwe initiatieven vanaf augustus 2017, WO2561	2016	NEE	2.000.000	677.478	1.322.522
	Nieuw Initiatief XXXX00 Eerste inrichting onderwijsleerkpakket en meubilair voor start circa 8 groepen voor nieuw initiatief, WO2560	2016	NEE	235.550	345.195	-109.645
	Nieuwe VMBO ZBE Aanpassingen tijdelijke bouw Foekje Dillemastraat, WO2563	2016	NEE	120.401	114.381	6.020
	Nieuwe school ZBE Mr. Treublaan 1 -3 uitbreiding met 1e inrichting voor onderwijsleerpakket en meubilair voor nieuwe school ZBE, WO2153	2016	NEE	811.612	771.031	40.581
	Pieter Nieuwland College Dapperstraat 315 Uitbreiding met eerste inrichting voor onderwijsleerpakket en meubilair voor 202 leerlingen, WO2558	2016	NEE	255.813	243.022	12.791
	School voor Persoonlijk Onderwijs Tobias Asser XXXX00 Uitbreiding 1e inrichting voor 80 leerlingen eerste startjaar, inclusief eerste inrichting gymzaal, WO2143	2016	NEE	154.000	146.300	7.700
	Spinoza Lyceum Daltonscholengemeenschap Peter van Anrooystraat 8 Uitbreiding van eerste inrichting van onderwijsleerpakket voor 80 leerlingen (van 1200 naar 1280 leerlingen), WO2539	2016	NEE	101.312	96.246	5.066
	Spinoza20First Peter van Anrooystraat 8 Uitbreiding van 1e inrichting onderwijsleerpakket en meubilair voor 600 leerlingen voor Spinoza20first, WO2540	2016	NEE	191.244	181.682	9.562

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
	Spinoza20First Peter van Anrooystraat 8 Vanaf augustus 2017 dient tijdelijke huisvesting voor 600 leerlingen voor Spinoza20First beschikbaar te zijn. Deze aanvraag komt voor vergoeding in aanmerking en wordt op het programma opgenomen, WO2541	2016	NEE	1.000.000	880.236	119.764
	Vossius Gymnasium Messchaertstraat 1 Uitbreiding van eerste inrichting voor twee gymzalen, WO2147	2016	NEE	118.172	0	118.172
37.14.0828	AICS Nieuwbouw van AICS. Deze aanvraag heeft betrekking op de restkosten van de aankoop van opstallen en terreinen, WO2168	2016	NEE	1.559.758	1.559.758	0
	AICS A.J. Ernststraat 130 Nieuwbouw van de AICS. Deze aanvraag heeft betrekking op de aankoop- en voorbereidingskosten van het pand, WO2170-2171	2016	NEE	3.700.000	387.982	3.312.018
	Calandlyceum II Anderlechtlaan 3 Meerkosten nieuwbouw als gevolg van stedenbouwkundige eisen, WO2063	2016	NEE	5.842.130	0	5.842.130
	Cartesius Lyceum Frederik Hendrikplantsoen 7a Verwerving en aanpassing pand Plantage Muidergracht voor de permanente huisvesting van Cartesius II, WO2517	2016	NEE	10.000.000	325.997	9.674.003
	Damstede Rode Kruisstraat 83 Uitbreiding van het schoolgebouw met 247 m^2 BVO voor 900 leerlingen, WO2181	2016	NEE	521.043	494.991	26.052
	DENISE Pieter de Hoochstraat 78 Piet Mondriaanstraat 140 nieuwbouw voor Denise. Bestaand schoolgebouw wordt opgeknapt voor de huisvesting van DENISE VO, WO2160	2016	NEE	7.970.000	0	7.970.000
	Fons Vitae Lyceum Reijnier Vinkeleskade 53 Uitbreiding van de huisvesting door bij 12 lokalen de ruimte van de gang te betrekken, WO2173	2016	NEE	1.542.827	154.283	1.388.544
	Het Amsterdams Lyceum Valeriusplein 15 Vergoeding voor afkoop erfpachtsom 50 jaar met ingang van 1 maart 2017, WO2208	2016	NEE	1.411.993	1.341.393	70.600
	Huygens College Tweede Constantijn Huygensstraat 31 Uitbreiding in hoofdgebouw door het realiseren van lokalen in de aula, als gevolg van huuropzegging Mentrumgebouw, WO2055	2016	NEE	450.000	427.500	22.500
	IJburg College II Foekje Dillemastraat 1 Voor de nieuwbouw van het Ijburg College II heeft het schoolbestuur nog geen toeslag ontvangen voor uitvoering van het PVE Frisse Scholen Klasse. Deze aanvraag wordt opgenomen op het programma, WO2095	2016	NEE	283.560	0	283.560
	IJburgcollege/nieuwe school ZBE vanwege stedenbouwkundige eisen is de kavel voor de sporthal te klein waardoor extra kostenverhogende maatregelen getroffen moeten worden, WO2094	2016	NEE	1.000.000	1.000.000	0
	Indexering terreinverwerving OHP2015 Hyperion, WO2537	2016	NEE	25.000	0	25.000
	Kentalis Signis Jan Sluijtersstraat 9 Kentalis zal samen met Viertaal nieuwbouw realiseren voor leerlingen van so en vso in cluster 2. Schoolbestuur vraagt een voorbereidingskrediet aan van 1 miljoen. Echter een krediet van € 250,000 is toereikend om de kosten tot aan het voorlopig ontwerp te dekken, WO2052	2016	NEE	250.000	0	250.000
	Meridiaan College Karel Klinkenbergstraat 1 Vergoeding verbouwing Reinaert de Vosstraat 27 t.b.v. Meridiaan conform kostenraming Vaecon en Merosch, WO2528	2016	NEE	1.400.000	1.330.000	70.000
	Metis Montessori I Mauritskade 58 Meerkosten als gevolg van stedenbouwkundige voorwaarden, WO2142	2016	NEE	1.127.419	1.071.045	56.374
	Montessori College Oost Polderweg 3 Uitbreiding met twee gymnastieklokalen op dak werkplaatsen, WO2164	2016	NEE	2.552.841	255.284	2.297.557

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
	Nieuw- vervangende bouw, WO4504+	2016	NEE	1.000.000	0	1.000.000
	Orion College locatie Zuid Gaasterlandstraat 7 Voor vervangende nieuwbouw is reeds op het Onderwijshuisvestingsprogramma 2012 en 2013 in totaal een budget van 4.706.860 opgenomen. In augustus 2015 is geschikte huisvesting gevonden in de voormalige Berkhof aan de wibautstraat 220. Voor de verbouwing en de realisatie van de gymzaal is een aanvullend budget van 3.711,989 benodigd, WO2516-4516	2016	NEE	5.012.248	0	5.012.248
	Orion College locatie ZuidGaasterlandstraat 7stichting Orion vraagt vergoeding voor grondkosten voor uitbreiding bij nieuwe locatie Wibaustraat 220-224, WO2515	2016	NEE	310.365	0	310.365
	Praktijkcollege De Dreef Uitbreiding van permanente huisvesting met 295 BVO, WO2056	2016	NEE	632.016	600.415	31.601
	renovatie/costructie fouten, WO4542+	2016	NEE	1.000.000	0	1.000.000
	Rosa Beroepscollege Rode Kruisstraat 14 Meerkosten nieuwbouw o.a. als gevolg van gestegen bouwkosten en extra eisen brandweer waaronder het plaatsen van een sprinklerinstallatie, WO2178	2016	NEE	785.388	746.119	39.269
	School voor Persoonlijk Onderwijs Tobias Asser XXXX00 De school voor Persoonlijk Onderwijs Tobias Asser is een nieuwe school voor voortgezet onderwijs voor HAVO/VWO op basis van Humanistische grondslag. Voor de nieuwbouw zal een bestaand pand geschikt gemaakt worden voor de huisvesting. Voor uitvoering in 2017 is hiervoor een bedrag van € 3,000,000 benodigd, WO2559	2016	NEE	3.000.000	2.850.000	150.000
	Spinoza20First Grond verwerven in 2017 voor nieuwbouw voor definitieve locatie in 2020, WO2551	2016	NEE	1.000.000	0	1.000.000
	Tyltylschool Drostenburg 1 Orion College West krijgt uitbreiding bij de Drostenburg 1. Tussen de bestaande bouw en de uitbreiding dient een verbindingssluis gerealiseerd te worden, WO2049	2016	NEE	315.000	299.000	16.000
	Vinse School Haarlemmerstraat 132 -136 Uitbreiding met tijdelijke huisvesting door het realiseren van twee praktijkruimtes in de locatie Haarlemmerstraat 132-136. (uitbreiding in Westerpark), WO2106	2016	NEE	75.000	71.250	3.750
	Vossius Gymnasium Messchaertstraat 1 Het gebouw van Vossius heeft geen gymzaal. Daarom komt het Vossius in aanmerking voor uitbreiding van het gebouw met twee gymnastiekaccommodaties inclusief de verbetering van de luchtbehandeling. Vanwege de beperkte ruimte op het terrein, zullen de gymzalen ondergronds worden gerealiseerd, WO2148	2016	NEE	3.851.981	385.198	3.466.783
37.15.0803	As Siddieq, WO1947	2014	NEE	1.181.877	0	201.832
37.15.1009	St. Lidwina, WO2022	2014	NEE	98.591	0	98.591
37.15.1022	Botteloef, WO2501	2014	NEE	1.190.362	0	1.044.112
37.15.1048	Brede School DE, WO2081	2014	ja	9.582.652	394.000	9.142.718
37.15.1082	Burgemeester de Vlugt, WO1977	2014	NEE	3.874.790	2.976.102	2.075.460
37.15.1085	Burght, WO1997	2014	NEE	856.100	116.509	504.459
37.15.1109	Capelle, WO2016	2014	NEE	3.650.000	0	304.119
37.15.1200	De Veerkracht, WO2024	2014	NEE	3.050.196	1.668.845	1.278.226
37.15.1263	Frankendael, WO2034	2014	NEE	195.188	195.188	0
37.15.1264	Frankendael, WO2036	2014	ja	100.000	0	100.000
37.15.1280	Goeman Borgesius, WO1921	2014	NEE	4.514.026	772.022	3.734.925
37.15.1355	Het Gein, WO2175	2014	NEE	300.000	0	89.920
37.15.1417	Immanuel, WO1976	2014	NEE	3.411.141	546.056	2.628.475
37.15.1456	Kaap, De, WO1942	2014	NEE	100.000	0	51.765

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
37.15.1552	Louis Bouwmeester, WO1999	2014	NEE	4.406.798	3.448.377	569.373
37.15.1663	Nicolaas Maes, WO2009	2014	NEE	1.100.000	0	567.256
37.15.1689	Noordmans, WO2003	2014	NEE	4.406.798	0	4.133.018
37.15.1690	Notenkraker, WO2026	2014	NEE	432.072	0	10.801
37.15.1691	Notenkraker, WO2027	2014	NEE	1.290.084	58.143	99.605
37.15.1817	Bijlmerdrie, WO1980	2011	ja	42.000	0	4.458
37.15.1829	Nellestein, WO1995	2011	ja	150.000	150.000	0
37.15.1830	Holendrecht, WO1966	2011	ja	250.000	0	250.000
37.15.1908	Paulusschool, WO2044	2014	NEE	181.738	181.738	0
37.15.1969	Prof. Dr. Kraemer, WO2011-2549	2014	NEE	3.798.675	2.400.840	1.119.397
37.15.1976	De Frankendael, WO2035	2014	NEE	1.945.609	0	902.891
37.15.1977	St. Lidwina, WO2023	2014	NEE	3.171.074	0	498.243
37.15.1978	Kaap, De, WO1943	2014	NEE	2.933.788	2.052.841	0
37.15.2065	Slootermeerschool, WO1935	2014	NEE	3.536.542	2.277.060	1.259.482
37.15.2120	Pieter Jelles Troelstra, WO1951	2014	NEE	7.360.358	1.827.094	594.917
37.15.2183	El Amien 2, WO2043	2014	ja	2.225.047	114.746	0
37.15.2286	Energieke scholen 2015, WO4541+	2014	NEE	3.600.000	568.688	3.031.312
37.15.2292	Boven `t IJ Azaleastraat 19 -21 Uitbreiding in bestaand gebouw, aanpssingen noodzakelijk, WO2503	2016	NEE	461.863	461.863	0
	Capelleschool, C.F. Rode Kruisstraat 10 Meerkosten nieuwbouw: bouwstop. Onderdeel bouwbudget, WO2017	2016	NEE	942.343	895.226	47.117
	De Kaap, meerkosten, WO1944	2016	NEE	172.000	0	172.000
	Denise Nieuwbouw schoolgebouw, WO2161	2016	NEE	3.870.558	0	3.870.558
	Dr. E. Boekman Korte Lepelstraat 81 Meerkosten uitbreiding: omgevingsvergunning. Onderdeel bouwbudget, WO1988	2016	NEE	666.331	633.014	33.317
	Dr. E. Boekman Korte Lepelstraat 81 Permanente uitbreiding van de school, WO1989	2016	NEE	337.880	320.986	16.894
	Frankendael Hogeweg 61 Meerkosten nieuwbouw: omgevingsvergunning. Onderdeel bouwbudget, WO2037	2016	NEE	15.000	0	15.000
	Geert Groote/West kosten geschikt maken pand Orteliusstraat BSA aankoop gebouw Anthonie van Dijckstraaat, British School nieuwe school centrum eiland IJburg voorbereidingskosten, WO4514+	2016	NEE	7.000.000	0	7.000.000
	Geert Groote School II Hygiëaplein 47 Uitbreiding in bestaand gebouw, aanpssingen noodzakelijk, WO2513	2016	NEE	1.947.230	722.685	1.224.545
	Goeman Borgesius Aalbersestraat 35 bekostiging voorbereiding: onderdeel bouwbudget, WO1922	2016	NEE	42.423	11.740	30.683
	Goeman Borgesius Aalbersestraat 35 Meerkosten nieuwbouw gymzaal: vergroten gymzaal op basis van KVLO norm. Onderdeel bouwbudget, WO1925	2016	NEE	110.010	30.443	79.567
	Goeman Borgesius Aalbersestraat 35 Meerkosten nieuwbouw: ruimtelijke onderbouwing en aanpassing bestemmingsplan. Onderdeel bouwbudget, WO1924	2016	NEE	146.383	40.508	105.875
	Goeman Borgesius Aalbersestraat 35 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO1923	2016	NEE	53.500	14.805	38.695
	Havenstraatterrein bekostiging voorbereiding: onderdeel bouwbudget, WO2512	2016	NEE	423.703	423.703	0
	Havenstraatterrein Nieuwbouw schoolgebouw, WO2511	2016	NEE	3.813.325	0	3.813.325
	Humanistische basisschool Nieuwbouw schoolgebouw, WO2080	2016	NEE	2.919.807	2.705.127	214.680

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
	IJsbreker, de Chrysantenstraat 26 Uitbreiding van de nog te realiseren nieuwbouw. Onderdeel bouwbudget, WO1946	2016	NEE	159.966	0	159.966
	IKC Zeeburgereiland, meerkosten, WO1959	2016	NEE	150.000	150.136	-136
	Kleine Reus, De Nieuwe Looiersstraat 9 Nieuwbouw gymzaal, WO2502	2016	NEE	1.850.819	0	1.850.819
	Knotwilg Vreeswijkpad 5 Nieubouw ter vervanging van de huidige school, WO2209	2016	NEE	2.380.639	238.064	2.142.575
	Louis Bouwmeester Louis Bouwmeesterstraat 14 Meerkosten nieuwbouw gymzaal: vergroten gymzaal op basis van KVLO norm. Onderdeel bouwbudget, WO2000	2016	NEE	101.823	0	101.823
	Louis Bouwmeester Louis Bouwmeesterstraat 14 Meerkosten nieuwbouw: ruimtelijke onderbouwing en aanpassing bestemmingsplan. Onderdeel bouwbudget, WO2002	2016	NEE	99.450	0	99.450
	Louis Bouwmeester Louis Bouwmeesterstraat 14 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO2001	2016	NEE	48.900	0	48.900
	Meander Winterdijkstraat 10 Meerkosten nieuw-bouw gymzaal: vergroten gymzaal op basis van KVLO norm. Onderdeel bouwbudget, WO2079	2016	NEE	847.722	847.722	0
	Meander Winterdijkstraat 10 Meerkosten nieuwbouw: frisse scholen B. Onderdeel bouwbudget, WO2078	2016	NEE	526.083	526.083	0
	Montessorischool 15e, Maas En Waal Uiterwaardenstraat 544 Meerkosten nieuwbouw agv stedebouwkundige eisen. Onderdeel bouwbudget, WO2031	2016	NEE	487.320	462.954	24.366
	Montessorischool 7e Nachtwachtlaan 35 Permanente uitbreiding van de school, WO2514	2016	NEE	454.253	227.126	227.127
	Montessorischool 9e, Scholekster Karel du Jardinstraat 76 Permanente uitbreiding van de school, WO2510	2016	NEE	334.391	33.439	300.952
	Overhoeks Chrysantenstraat 28 Meerkosten nieuwbouw: extra groei en stedenbouwkundige randvoorwaarden, WO2546	2016	NEE	1.290.000	0	1.290.000
	Rozemarn, meerkosten, WO1970	2016	NEE	200.000	0	200.000
	Slootermeer Burgemeester Fockstraat 85 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO1936	2016	NEE	69.300	0	69.300
	Spoedbudget a, WO4508+	2016	NEE	375.791	301.048	74.743
	St. Henricus Louis Naarstigstraat 1 -3 Vervangende nieuwbouw: meerkosten onderdeel van bouwbudget, WO2125	2016	NEE	857.802	682.801	175.001
	St. Jan Kortenaerstraat 30-32 Meerkosten uitbreiding: Onderdeel bouwbudget, WO1991	2016	NEE	180.307	174.480	5.827
	Troelstra, Pieter Jelles Dr. H. Colijnstraat 2 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen, ruimtelijke onderbouwing en aanpassing bestemmingsplan. Onderdeel bouwbudget, WO1953	2016	NEE	163.680	0	163.680
	Troelstra, Pieter Jelles Dr. H. Colijnstraat 2 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO1952	2016	NEE	78.840	0	78.840
	Twiske Pandorinastraat 7a Permanente uitbreiding van de school, WO2504	2016	NEE	308.026	292.625	15.401
	Vinci da, Leonardo Nassaukade 342a bekostiging voorbereiding: onderdeel bouwbudget, WO2008	2016	NEE	27.635	0	27.635
	Vinci da, Leonardo Nassaukade 342a Uitbreiding in bestaand gebouw, aanpssingen noodzakelijk, WO2007	2016	NEE	248.711	248.000	711

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
	Vlugt, Burgemeester de Jan de Louterpad 10 Meerkosten nieuwbouw: ruimtelijke onderbouwing en aanpassing bestemmingsplan. Onderdeel bouwbudget, WO1979	2016	NEE	158.664	0	158.664
	Vlugt, Burgemeester de Jan de Louterpad 10 Meerkosten nieuwbouw: voorzieningen tbv Marsh eisen. Onderdeel bouwbudget, WO1978	2016	NEE	72.500	0	72.500
	Waterkant, De Bilderdijkpark 18 bekostiging voorbereiding: onderdeel bouwbudget, WO1930	2016	NEE	45.608	43.327	2.281
	Waterkant, De Bilderdijkpark 18 Permanente uitbreiding van de school, WO1931	2016	NEE	410.468	389.944	20.524
	Wereldschool Amsterdam Revaleiland 1 Uitbreiding in bestaand gebouw, aanpssingen noodzakelijk, WO2020	2016	NEE	902.971	902.971	0
37.15.2296	Ark, De Zuid-Hollandstraat 5 Permanente uitbreiding van de school, WO2046	2016	NEE	317.590	0	317.590
	As-Siddieq Oost Ambonplein 59 Uitbreiding in bestaand gebouw, aanpssingen noodzakelijk, WO2505	2016	NEE	1.593.000	1.545.053	47.947
	Biënkorf Mariëndaal 11 plaatsen noodlokalen ten tijde van de sloop-en nieuwbouw periode, WO2548	2016	NEE	542.098	273.525	268.573
	Burght Herengracht 22 aanpassingen aan bestaand gebouw tbv ingebruikneming aanpssingen noodzakelijk, WO1998	2016	NEE	552.676	0	552.676
	IJplein Gedempte Insteekhaven 85 vervangen buitengevelafwerking, WO1962	2016	NEE	133.685	127.000	6.685
	Notenkraker, De Theophile de Bockstraat 100d vervanging noodzakelijk, WO2028	2016	NEE	431.000	0	431.000
	Overhoeks Chrysantenstraat 28 Meerkosten nieuwbouw: grondkosten, WO2547	2016	NEE	710.000	0	710.000
	Spoedbudget b, WO4509+	2016	NEE	266.264	142.500	123.764
	Wespennest, Het Breedveld 6 plaatsen noodlokalen ten tijde van de sloop-en nieuwbouw periode, WO2542	2016	NEE	232.320	0	232.320
37.15.2298	Brede school IJdoornschool, WO2040	2014	NEE	5.400.000	1.030.491	-233.533
37.15.2304	Renovatie De Kraanvogel, WO1993	2014	NEE	3.500.000	-223.697	709.813
37.15.2404	Burgemeester de Vlugt aanpassing tijdelijke huisvesting + terreininrichting, WO2068	2014	NEE	198.000	0	78.743
37.15.2406	PO15-324 IKC De Lotusschool nog niet bekend Ingericht voor 0 m², aanspraak op1819 m², gefaseerd toegekend maximaal 1819 m², WO2071	2014	NEE	282.010	33.871	132.219
37.15.2409	PO15-018 Sint Henicus Louis Naarstigstraat 1 Voorziening is noodzakelijk voor 2255 m² gezonde scholen, WO2123	2014	NEE	2.840.085	2.556.077	0
37.15.2412	Gymzaal Kantershof vergroten zaalvloer, WO2113	2014	NEE	100.000	0	100.000
37.15.2415	Burght extra kosten tijdelijke huisvesting, WO1996	2014	NEE	134.000	0	134.000
37.15.2417	PO15-253 Gymnastieklokaal Voorziening is noodzakelijk. Kantershof 634/635, WO2114	2014	NEE	138.000	0	138.000
37.15.2419	Spoedaanvragen 2015 291.000 belegd, WO4505+	2014	NEE	209.000	82.362	126.638
37.15.2421	PO15-317 Geert Groote Hygieaplein 47 Huidige capaciteit 1475 m², nodig 1593 m², nog aanspraak op 118 m², WO2107	2014	NEE	336.000	0	186.000
37.15.2422	PO15-009 As-Siddieq Noord Voorziening is noodzakelijk voor 1360 m². Dijkmanshuizenstraat 119, WO1949	2014	NEE	340.000	323.113	16.888
37.15.2425	Kraanvogel Renovatie (aanvulling), WO1994	2014	NEE	500.000	0	500.000
37.15.2426	PO15-123 Slootermeer Burgemeester Fockstraat 85 Huidige capaciteit 2005 m², nodig 23502, nog aanspraak op 345 m², WO1934	2014	NEE	500.864	0	500.864

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
37.15.2427	PO15-261 Kolom SBO Zuid Sint Paulus Voorziening is noodzakelijk voor 2245 m². Dufaystraat 19, WO2077	2014	NEE	561.250	0	561.250
37.15.2428	PO15-018 Sint Henricus Voorziening is noodzakelijk voor 2250 m². Louis Naarstigstraat 1, WO2124	2014	NEE	562.500	562.500	0
37.15.2429	PO15-183 IJdoorn Voorziening is noodzakelijk voor 2255 m². Werengouw 83, WO2042	2014	NEE	563.750	0	563.750
37.15.2431	PO15-196 Overhoeks De voorziening is noodzakelijk voor 2370 m² / Chrysantenstraat 28, WO1939	2014	NEE	592.500	0	592.500
37.15.2432	PO15-038 Ijsbreker Chrysantenstraat 26 Huidige capaciteit 756 m², nodig 1360 m², WO1938	2014	NEE	611.451	135.462	475.989
37.15.2434	PO15-253 Gymlokaal Kantershof 634/635 Voorziening is noodzakelijk, WO2112	2014	NEE	994.268	500.546	473.498
37.15.2436	Spoedaanvragen 2015/niet besteed, WO4506+	2014	NEE	1.000.000	0	58.306
37.15.2437	PO15-009 As Siddieq Dijkmanshuizenstraat 119 Voorziening is noodzakelijk voor 1360 m², WO1948	2014	NEE	1.648.196	1.120.536	0
37.15.2439	PO15-261 Kolom Dufaystraat 19 Voorziening is noodzakelijk voor 2245 m², WO2076	2014	NEE	2.421.128	2.107.410	71.605
37.15.2441	PO15-196 overhoeks Chrysantenstraat 28 De voorziening is noodzakelijk voor 2370 m², WO2545	2014	NEE	3.742.892	730.000	3.005.311
55.14.0102	Calandlyceum Pieter Calandlaan 182 Door toename van het aantal leerlingen is uitbreiding met 1e inrichting onderwijsleerpakket en meubilair noodzakelijk, WO2061	2014	NEE	197.259	0	98.630
55.14.0103	Pieter Nieuwland College Nobelweg 6 De gemeente betaalt de verzekeringspremie. Een beveiligd schoolgebouw met goed onderhouden installaties voor brand en borg en opgeleide personen leidt tot een lagere verzekeringspremie, WO2155	2014	NEE	200.088	0	10.004
55.14.0116	Calvijn met Junior College Calandlaan ICT infracstructuur, WO2187	2014	NEE	130.000	123.500	6.500
55.14.0117	Pieter Nieuwland College Nobelweg 6 Realiseren van een liftinstallatie, WO2154	2014	NEE	233.110	0	11.655
55.14.0121	Hyperion Tolhuisweg 10 Door toename van het aantal leerlingen is uitbreiding met 1e inrichting onderwijsleerpakket en meubiliar noodzakelijk, WO2203	2014	NEE	132.900	0	66.450
55.14.0122	Over-Y College Floraweg 170 De gemeente betaalt de verzekeringspremie. Een beveiligd schoolgebouw met goed onderhouden installaties voor brand en borg en opgeleide personen leidt tot een lagere verzekeringspremie, WO2084	2014	NEE	171.300	0	8.565
55.14.0127	Signis: Communicatieve Leerstroom Jan Toorop-straat 11 Vervangende nieuwbouw voor de locaties van Signis is noodzakelijk, Locaties zijn bouwkundig en functioneel aan vervanging toe, WO2051	2014	NEE	250.000	0	7.500
55.14.0201	Stelle College - VOvA Mr. Treublaan 1-3 Kosten terreinverwerving nieuwbouw Zeeburgereiland, WO2152	2014	NEE	1.093.460	0	243.496
55.14.0202	Hyperion Tolhuisweg 10 Vergoeding terreinkosten, WO2535	2014	NEE	1.555.535	0	-43.466
55.14.0203	Rosa Beroepscollege Schoenerstraat 7 Vergoeding voor nieuwbouw twee gymzalen, WO2176	2014	NEE	1.610.000	282.417	548.083
55.14.0204	Het 4e Gymnasium Stavangerweg 902 Meerkosten nieuwbouw vanwege stedenbouwkundige randvoorwaarden en stringente eisen rondom duurzaamheid in gebied Houthavens, WO2522	2014	NEE	2.500.000	691.421	24.079
55.14.0205	Amsterdam International Community School Pr. Irenestraat 59 Kosten terreinverwerving permanente nieuwbouw, WO2166	2014	NEE	2.500.000	2.286.409	0

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
55.14.0206	Mundus College Amsterdam Burgemeester Hogguerstr 2 het treffen van veiligheidvoorzieningen in de school, alsmede de sloop van bouwdeel C, WO2066	2014	NEE	3.603.423	0	180.171
55.14.0207	Orion College Noord en Zuidoost nevenvestiging Zekeringstraat Als gevolg van een herschikking van de cluster 2 en cluster 3 scholen, WO2048	2014	NEE	5.081.965	1.227.867	254.098
55.14.0211	Calandlyceum Pieter Calandlaan 182 Voor de nieuwbouw van Caland 2 wordt nog gezocht naar een locatie, WO2060	2014	NEE	6.000.000	1.461.892	812.947
55.14.0214	Geert Groote College Amsterdam Fred. Roeskestraat 84 Door toename van het aantal leerlingen zijn meer fietsparkeerplekken nodig. Vanwege stedenbouwkundige eisen dient deze voorziening onder het maaiveld gerealiseerd te worden, WO2097	2014	NEE	888.650	0	10.680
55.14.0215	Rosa Beroepscollege Schoenerstraat 7 Vergoeding voor 1e inrichting olp en meubilair vanwege nieuwbouw, WO2177	2014	NEE	1.047.980	0	52.399
55.14.0216	Calvijn met Junior College Calandlaan Door toename van het aantal leerlingen is uitbreiding met 1e inrichting van onderwijsleerpakket en meubilair noodzakelijk, WO2186	2014	NEE	1.100.838	815.896	42.942
55.14.0217	IJburg College Pampuslaan 1 Kosten verwerving terrein, WO2091	2014	NEE	1.708.300	0	0
55.14.0220	IJburg College Pampuslaan 1 Door toename van het aantal leerlingen van IJburgcollege I is uitbreiding noodzakelijk met een nevenvestiging (IJburgcollege II) in de vorm van permanente nieuwbouw, WO2090	2014	NEE	11.635.536	0	346.064
55.14.0327	Sweelinck College aanpassingen tbv brandveiligheid Moreelsestraat 21, WO2149	2013	NEE	7.260	0	3.872
55.14.0338	VSO De Heldring vervangende nieuwbouw inclusief gymzaal Burg Eliasstraat 20, WO2070	2013	NEE	3.402.058	0	108.016
55.14.0346	Bindelmeer College aanpassing gevel en installaties Dubbelink 1, WO2073	2013	NEE	800.000	0	40.000
55.14.0349	Bredero College aanpassen fietsenstalling door grote toename leerlingen op de fiets Tolhuisweg 10, WO2202	2013	NEE	14.500	0	14.500
55.14.0354	Caland Lyceum II voorbereidingskosten bouw Sint Truidenstraat 20, WO2062	2013	NEE	300.000	0	9.000
55.14.0360	A.I.C.S. voorbereidingskrediet nieuwbouw Pr. Irenestraat 59, WO2165	2013	NEE	424.209	208.963	0
55.14.0366	Cosmicus Mont. Lyceum uitbreiding huidig schoolgebouw Mauritskade 58, WO2139	2013	NEE	400.000	0	210.000
55.14.0389	Gerrit van der Veen College aanpassingen tbv brandveiligheid Gerrit van der Veenstraat 99, WO2100	2013	NEE	54.000	0	28.800
55.14.0396	Hervormd Lyceum Zuid onderzoek fundering oude gymzaal Brahmsstraat 7, WO2064	2013	NEE	28.256	0	19.639
55.14.0397	Het 4e Gymnasium vervangende nieuwbouw Stavangerweg 902, WO2521	2013	NEE	11.133.847	0	-562.797
55.14.0400	Hyperioncollege voorbereidingskrediet nieuwbouw Tolhuisweg 10, WO2533	2013	NEE	650.000	0	19.500
55.14.0407	IJburg College nieuwbouw voor Ijburg College II Zeeburgereiland, WO2093	2013	NEE	400.000	0	21.700
55.14.0428	Over - Y College aanpassingen tbv brandveiligheid Floraweg 170, WO2083	2013	NEE	5.605	0	2.989
55.14.0433	Rosa BeroepsCollege aanpassingen tbv brandveiligheid Schoenerstraat 7, WO2192	2013	NEE	8.410	0	4.485
55.14.0434	Rosa BeroepsCollege vervangende nieuwbouw tbv Rosa Beroepscollegeen Ijdoorn College Rode Kruisstraat 14, WO2174	2013	NEE	9.351.670	467.583	9.615

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
55.16.0001	Energiezuinige scholen, WO3359-3360-3485	2015	NEE	25.479.991	8.547.474	11.909.099
55.16.0002	Internationaal onderwijs VO, WO2172	2016	NEE	19.589.846	0	19.589.846
55.16.0010	besluit aankoop Dintelstraat (Spinoza II), WO2550	2016	NEE	8.000.000	31.733	7.968.267
55.16.0102	Caland II Anderlechtlaan 3 Nieuwbouw- en renovatiebudget schoolgebouw Vlaardingenlaan tbv Caland 2, WO2057	2015	NEE	17.600.000	1.762.632	14.641.285
55.16.0103	Comenius Derkinderenstraat 44 Herberekende kosten schoolgebouw Jacob Geelstraat (incl. overkapping binnenterrein), WO2531	2015	NEE	6.733.678	2.882.639	3.851.039
55.16.0104	Damstede Rode Kruisstraat 83 Voorbereidingskrediet t.b.v. nevenvestiging Damstede (Damstede - Technasium), WO2179	2015	NEE	533.660	0	26.683
55.16.0105	Denise Pieter de Hoochstraat 78 Voorbereidingsbudget ten behoeve van onderzoek naar vervangende huisvesting, WO2159	2015	NEE	75.000	0	75.000
55.16.0106	Geert Groote Fred. Roeskestraat 84 Kosten voor het leveren en realiseren van een fietsenstalling, WO2098	2015	NEE	564.403	0	28.220
55.16.0108	Hyperion Tolhuisweg 6 Locatie specifieke kosten en extra eisen bouwbesluit t.b.v. nieuwbouw, WO2536	2015	NEE	2.399.800	0	2.399.800
55.16.0109	Ijburg II Foekje Dillemastraat 1 Kosten precario, WO2085	2015	NEE	109.785	0	5.489
55.16.0110	IJburg II Foekje Dillemastraat 1 Verrekening verschil normberekening paalfundering, WO2086	2015	NEE	151.207	0	7.560
55.16.0111	IJburg II Foekje Dillemastraat 1 Kosten voorzieningen t.b.v. veiligheidseisen Marsh, WO2087	2015	NEE	155.958	0	7.798
55.16.0112	IJburg II Foekje Dillemastraat 1 Meerkosten i.v.m. eisen bouwbesluit 2015, WO2088	2015	NEE	425.340	0	21.267
55.16.0113	IJburg II Foekje Dillemastraat 1 Aanlegkosten verdiepte fietsparkeervoorziening bij nieuwbouw, WO2089	2015	NEE	1.330.638	0	66.532
55.16.0115	Metis Montessori Mauritskade 58 Bouwkosten uitbreding van het Metis Montessori Lyceum, WO2140	2015	NEE	9.199.077	4.719.103	269.954
55.16.0116	Mundus Burg Hogguerstraat 2 Onderzoekskosten naar haalbaarheid schoolgebouw P. Mondriaan-straat en eerste aanpassingskosten, WO2067	2015	NEE	350.000	0	350.000
55.16.0118	Pieter Nieuwland Nobelweg 6 Kosten aanpassing schoolgebouw Dapperstraat 315, WO2555	2015	NEE	6.576.505	0	328.826
55.16.0119	Stelle Mr. Treublaan 1-3 Nieuwbouwbudget VMBO vestiging Zeeburgereiland (excl. kosten terreinverwerving), WO2150	2015	NEE	8.483.420	6.359.248	624.172
55.16.0120	Vossius Messchaertstraat 1 Realisatie 2 gymzalen, plaatsen lift, realisatie overblijf en studieruimte, uitbreiding lokalen schoolbevolking en aanvullende bouwactiviteiten, WO2145	2015	NEE	1.997.710	199.771	1.797.939
55.16.0121	Altra West Louis Couperusstraat 131 Dit gebouw uit 1964 is onderhoudstechnisch aan vervanging toe e voldoet niet aan NEN-norm 2767. Daarnaast is het een schoolgebouw oorspronkelijk gebouw voor het primair onderwijs waardoor het functioneel en onderwijskundige minder goed aansluiten op leerlingen in de leeftijd van 12-18. Vergoeding is voor circa 150 leerlingen, 22 groepen. Volgens normering, incl. gym en lift, WO2053	2015	NEE	3.828.405	2.149.101	1.296.464

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
55.16.0122	Signis Amsterdam Jan Sluijtersstraat 9 School-bestuur Kentalis en het nieuwe schoolbestuur Viertaal (opvolger van Orion voor cluster 2 scholen) willen gezamenlijk een cluster 2 campus voor de scholen in cluster 2 maken. Hierbij zal er deels nieuwbouw gerealiseerd worden en een deel van het scholenbestand zal geoptimaliseerd worden. Kentalis heeft een voorbereidingskrediet aangevraagd om de plannen voor cluster 2 te ontwikkelen. Voor het programma 2017 zal vervolgens een aanvraag worden ingediend voor vervangende nieuwbouw, WO2050	2015	NEE	250.000	0	0
55.16.0123	Visio SO Slotermeerlaan 103 Het schoolgebouw uit 1977 is onderhoudstechnisch niet in goede staat en voldoet niet meer aan NEN 2767. Daarnaast voldoet het gebouw functioneel en onderwijskundig niet meer aan de eisen en behoeftes van het cluster 1 onderwijs, WO2054	2015	NEE	4.327.486	300.000	3.594.737
55.16.0124	VSO De Heldring Burgemeester Eliasstraat 20 De VSO Heldringschool krijgt nieuwbouw. Dit bedrag is benodigd voor de uitvoering van het Programma Frisse Scholen, klasse B, WO2069	2015	NEE	516.250	0	25.812
55.16.0125	Bijkomende kosten bij diverse projecten 1, WO4502+	2015	NEE	4.500.000	731.728	3.768.272
55.16.0126	De Amsterdamse Mavo Linnaeushof Kosten ingebruikname schoolgebouw Linnaeushof voor nieuwe school, WO2120	2015	NEE	1.011.584	0	6.882
55.16.0127	Bijkomende kosten bij diverse projecten 2, WO4503+	2015	NEE	500.000	0	500.000
55.16.0129	Geert Groote Fred. Roeskestraat 84 Kosten aanpassing licht/ kracht verdeelkasten, WO2099	2015	NEE	106.347	0	5.317
55.16.0133	Bindelmeer Dubbelink 1 Kosten voor het leveren en plaatsen van wifi-voorzieningen, WO2074	2015	NEE	107.988	0	5.399
55.16.0134	Caland II Anderlechtlaan 3 Vergoeding voor eerste inrichting ten behoeve van 374 leerlingen, WO2058	2015	NEE	472.916	0	23.646
55.16.0135	Comenius Derkinderenstraat 44 Leveren en plaatsen van wifi-voorzieningen, WO2072	2015	NEE	360.190	0	18.009
55.16.0137	Hyperion Tolhuisweg 6 Eerste inrichting voor 6788 m^2 bvo + 2 gymnastieklokalen, WO2206	2015	NEE	568.121	0	28.406
55.16.0138	Ignatius Jan van Eijckstraat 47 Vergoeding voor inventaris sporthallen Zuid, WO2109	2015	NEE	50.000	0	2.500
55.16.0139	IJburg I Pampuslaan 1 Vergoeding eerste inrichting onderwijsleerpakket en meubilair schoolgebouw, WO2092	2015	NEE	711.639	0	35.582
55.16.0140	Pieter Nieuwland Nobelweg 6 Kosten voor het leveren en plaatsen van wifi-voorzieningen, WO2556	2015	NEE	127.958	0	6.398
55.16.0141	Pieter Nieuwland Nobelweg 6 Kosten eerste inrichting voor 340 leerlingen plus lo zaal, WO2557	2015	NEE	472.506	0	23.625
55.16.0142	Rosa Schoenerstraat 7 Kosten voor het leveren en plaatsen van wifi-voorzieningen, WO2193	2015	NEE	130.505	0	6.525
55.16.0143	Vinse School Haarlemmerstraat 132-136 Kosten eerste inrichting Haarlemmerstraat 132-134, WO2105	2015	NEE	146.350	0	7.317
55.16.0144	Vossius Messchaertstraat 1 Inrichting 5 leslokalen, kantine en leerplein, WO2146	2015	NEE	156.860	0	7.843
55.16.0147	Caland II Anderlechtlaan 3 Kosten voor uitbreiding en aanpassing kantoorgebouw Sint Truidenstraat, WO2194	2015	NEE	547.500	0	27.375
55.16.0152	Caland II Anderlechtlaan 3 Kosten terreinverwerving Vlaardingenlaan, WO2059	2015	NEE	520.749	520.749	0
55.16.0153	Orion College West Drostenburg 1 De Drostenburg zal uitgebreid worden voor de opvang van leerlingen van cluster 3 en 4. Dit bedrag is een vergoeding voor de afkoop van de erfpacht van de grond, WO2047	2015	NEE	711.788	0	35.588

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
55.16.0200	PO16-087 Kleine Reus 3a uitbreiding permanent, WO2012	2015	NEE	569.270	0	512.343
55.16.0201	PO16-091 Dr. E. Boekman 3a uitbreiding permanent, WO1986	2015	NEE	271.642	0	13.582
55.16.0202	PO16-093 Oostelijke Eilanden 3a uitbreiding permanent, WO1992	2015	NEE	418.031	0	5.911
55.16.0203	PO16-084 Theo Thijssen 11 herstel van constructiefouten, WO2015	2015	NEE	646.866	0	646.866
55.16.0204	PO16-088 Kleine Reus 3b uitbreiding tijdelijk, WO2013	2015	NEE	384.520	0	346.068
55.16.0205	PO16-090 Dr. E. Boekman 3b uitbreiding tijdelijk, WO1987	2015	NEE	245.624	0	12.281
55.16.0206	PO16-050 IJsbreker 2a nieuwbouw, WO1945	2015	NEE	3.826.371	0	3.826.371
55.16.0207	PO16-046 Wespennest 2b vervangende nieuwbouw, WO1933	2015	NEE	2.215.278	0	1.993.778
55.16.0208	PO16-051 Biënkorf 2b vervangende nieuwbouw, WO2004	2015	NEE	3.083.141	0	2.775.141
55.16.0210	Renovatiebasisschool De Kaap /besluit van 26.05.15 - inpandige gymzaal en frissen scholen B, WO1941	2015	NEE	1.035.440	856.375	179.065
55.16.0211	IKC Zeeburgereiland, meerkosten agv faillesement aannemer, WO1958	2015	NEE	450.000	267.206	-194.694
55.16.0212	PO16-126 4e Mont. Pinksterbloem 3a uitbreiding permanent, WO2039	2015	NEE	321.973	0	321.973
55.16.0213	PO16-134 Laterna Magica 11 herstel van constructiefouten, WO1956	2015	NEE	432.575	68.836	334.624
55.16.0216	AICS grondkosten nieuwe huisvesting, WO2167	2015	NEE	2.460.000	0	141
55.16.0217	PO16-169 Nautilus 3a uitbreiding permanent, WO2029	2015	NEE	624.145	630.156	-6.011
55.16.0220	PO16-036 2e Openlucht 3a uitbreiding permanent, WO1961	2015	NEE	477.925	416.007	14.126
55.16.0221	PO16-102 Donge 3a uitbreiding permanent, WO1950	2015	NEE	571.266	0	514.139
55.16.0223	PO16-039 Sint Jan 3a uitbreiding permanent, WO1990	2015	NEE	650.194	566.280	18.913
55.16.0225	energiebesparende maatregelen, WO2045	2015	NEE	125.000	15.296	109.704
55.16.0226	PO16-056 Leonardo da Vinci 3a uitbreiding permanent, WO2006	2015	NEE	434.854	0	434.854
55.16.0227	PO16-058 Corantijn 3a uitbreiding permanent, WO1940	2015	NEE	314.357	0	314.357
55.16.0228	PO16-059 Waterkant 3a uitbreiding permanent, WO1929	2015	NEE	516.591	516.454	137
55.16.0229	PO16-018 Wereldschool en Catamaran Bentinck 3b uitbreiding tijdelijk, WO2019	2015	NEE	479.165	390.760	0
55.16.0233	PO16-031 Noordmans 4 ingebruikneming, WO2543-2544	2015	NEE	728.372	0	79.486
55.16.0234	kraamkamers 2016, WO4513+	2015	NEE	1.000.000	0	1.000.000
55.17.0003	Prijscompensatie 2017 VO/VSO, WO4512+	2016	NEE	2.933.680	0	2.933.680
55.17.0004	OHP 2017 brand en inbraak, WO2562	2016	NEE	3.200.000	2.955.121	244.879
55.17.0005	Diverse adressen, Diverse scholen, Brandmeld- en inbraakinstall 2018, --, WO4449	2016	NEE	3.200.000		3.200.000
55.17.0016	Prijscompensatie 2017 PO, WO4511+	2016	NEE	2.150.000	0	2.150.000
Totaal Onderwijs, jeugd en diversiteit				**443.639.675**	**105.116.360**	**215.195.414**

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
6 Welzijn, zorg en sport						
23.15.0140	2016 TBC Verbouwing	2016	NEE	20.000	0	20.000
23.17.0006	Vervangings- en uitbreidingsbudget voor diverse medische apparatuur	2016	NEE	50.000	0	50.000
23.17.0007	Vervangings- en uitbreidingsbudget voor diverse koelkasten.	2016	NEE	20.000	13.287	6.713
23.17.0008	Vervanging Benzeen Meting Meetnet Luchtkwaliteit	2016	NEE	48.000	0	48.000
23.17.0009	Vervanging hardware data-acquisitie meetstations luchtkwaliteit	2016	NEE	36.400	0	36.400
23.17.0010	Vervanging NO en NO2 onvoorzien BAM 1020 (meetnet luchtkwaliteit)	2016	NEE	30.000	0	30.000
23.17.0011	Aanschaf (vervanging) medisch apparatuur	2016	NEE	50.000	0	50.000
23.17.0012	Vervangings- en uitbreidingsbudget voor meubilair	2016	NEE	20.000	0	20.000
23.17.0019	Uitbreiding Digitaal Dossier en aanverwante systemen	2016	NEE	300.000	223.614	76.386
23.17.0020	Uitbreiding website Groeigids en Groeiapp	2016	NEE	155.000	81.167	73.833
23.17.0021	Aanschaf (software) electronische patientendossier Zorg & Crisisdiensten	2016	NEE	100.000	0	100.000
23.17.0022	Aanschaf (software) management informatie systeem Zorg & Crisisdiensten	2016	NEE	100.000	69.659	30.341
23.17.0023	Aanschaf (software) rooster & planmodule Zorg & Crisisdiensten	2016	NEE	50.000	0	50.000
37.15.2321	Sportpark Amsterdamse Bos en Bosbaan, vervangingsinvesteringen 2016	2016	ja	164.730	0	164.730
56.15.0019	Sportpark Spieringhorn kunstgrasveld 1 10 jr	2015	NEE	300.000	104.252	-31.444
	Sportpark Spieringhorn kunstgrasveld 1 25 jr	2015	NEE	200.000	0	0
56.15.0021	Sportpark Spieringhorn kunstgrasveld 2 10 jr	2015	NEE	300.000	100.000	0
	Sportpark Spieringhorn kunstgrasveld 2 25 jr	2015	NEE	250.000	0	0
56.15.0023	Zeeburgereiland Sporthal 40 jr	2015	NEE	3.500.000	0	3.125.556
56.16.0014	Tennispark Kadoelen 2017	2016	NEE	250.000	4.959	245.041
56.16.0015	Sportpark het Loopveld, kunstgrasveld 2017	2016	NEE	300.000	300.000	0
56.16.0016	Hockeyveld Stadsdeel Zuidoost 2017	2016	NEE	500.000	0	500.000
56.16.0018	Sportpark Ookmeer, kunstgrasveld (honkbal) 2017	2016	NEE	100.000	49.067	50.933
56.16.0019	Sportverzamelgebouw Sloten 2017	2016	NEE	750.000	0	750.000
56.16.0020	Sportpark Sloten, multifunctioneel veld 2017	2016	NEE	550.000	510.614	39.386
56.16.0022	Herontwikkeling Sportpark Parkschouwburg 2017	2016	NEE	200.000	205.559	-5.559
56.16.0024	Sportpark Middenmeer, kunstgrasveld 1 2017	2016	NEE	550.000	550.000	0
56.16.0026	Sportpark Middenmeer, kunstgrasveld 2 2017	2016	NEE	275.000	275.000	0
56.16.0028	Sportpark Drieburg kunstgrasveld 2017	2016	NEE	550.000	550.000	0
56.16.0030	Velodrome 2017	2016	NEE	100.000	98.426	1.574
56.16.0031	Sporthal Zeeburgereiland 2017	2016	NEE	500.000	492.003	7.997
56.16.0032	Hockeyveld (4) Sloten Stadsdeel Zuidoost 2017	2016	NEE	2.000.000	59.685	1.940.315
56.16.0034	Sportpark Schinkel 10 jr vervanging twee velden	2016	NEE	367.000	367.000	0
56.17.0006	Sporthal Overamstel	2017	NEE	3.000.000	259.002	2.740.999
56.17.0007	Turnhal Sloten	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0008	Hockeyvelden Bijlmer Sportpark	2017	NEE	500.000	0	500.000
56.17.0010	Herontwikkeling Sportpark de Weeren	2017	NEE	2.600.000	0	2.600.000
56.17.0011	Kunstgrasvelden Sportpark Ookmeer	2017	NEE	1.100.000	1.494	1.098.507
56.17.0012	Transformatie Sportpark Spieringhorn	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0013	Kunstgrasveld Sportpark De Eendracht	2017	NEE	Kabinet	1.700	Kabinet

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
56.17.0015	Kunstgrasveld DRC	2017	NEE	300.000	1.442	298.558
56.17.0017	Herinrichting Sportpark Sloten	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0018	Duurzaamheidsinvesteringen	2017	NEE	700.000	0	700.000
56.17.0019	Sportpark Ookmeer Veld 25	2017	NEE	252.564	228.666	23.899
56.17.0020	Sportpark Schellingwoude Veld 2	2017	NEE	225.500	228.666	-3.166
56.17.0021	Hockeyveld IJburg	2017	NEE	252.564	0	252.564
56.17.0022	Sporthal Denise	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0023	Dienstverblijf Middenmeer/verzamelgebouw	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0024	TC elzenhagen-Vliegenbos	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
56.17.0025	T Loopveld aanpassingen	2017	NEE	Kabinet	0	Kabinet
84.15.0478	Vervanging toplaag kunstgras Jos- Wgm. 1	2017	NEE	252.564	252.654	-90
84.15.0479	Materieel meerjaren vervangingsschema 2017	2017	NEE	113.036	0	113.036
92.16.0002	Sportpark Zuid banen 1 t/m 12	2017	NEE	445.000	0	445.000
93.17.0001	Vervanging sportvelden Zuidoost	2017	NEE	270.000	0	270.000
Totaal Welzijn, zorg en sport				**29.497.358**	**5.027.913**	**23.217.809**

8 Duurzaamheid en water

96.16.0001	Koude Warmte Sanquin	2016	NEE	1.850.000	1.075.200	868.812
Totaal Duurzaamheid en water				**1.850.000**	**1.075.200**	**868.812**

9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

31.14.0017	Planex	nb	NEE	5.000.000	0	3.915.628
71.16.0001	Aldebaranpl.2-4 Renovatie	2016	ja	1.882.363	1.546.623	273.118
83.15.0282	Helling NDSM	2013	ja	9.220.500	1.520.251	2.538.235
84.15.0104	De Kraanvogel Brede school welzijnsdeel	2014	ja	670.084	0	670.084
84.15.0138	Lidwina Brede School welzijnsdeel	2014	ja	343.979	0	343.979
84.15.0140	Frankendael Brede school welzijnsdeel	2014	ja	343.979	0	343.979
92.16.0005	De Nieuwe Fabriek	2013	NEE	1.748.000	0	1.748.000
92.16.0006	Clusteraccommodatie Ostadetheater Archiefterrein	2008	NEE	6.649.764	3.187.834	3.461.930
Totaal Stedelijke ontwikkeling en wonen				**25.858.669**	**6.254.708**	**13.294.953**

11 Bedrijfsvoering

23.14.0857	2010 UPGRADE VERGADER TRAININGSRUIMTEN	2010	NEE	48.000	0	46.801
23.14.0871	2010 VERV SLUITPLAN	2010	NEE	65.000	0	65.000
23.14.1125	2014 Digitale vastlegging projecten	2014	NEE	60.000	0	58.754
23.15.0118	Vervangen zonwering NA	2015	NEE	100.000	0	100.000
23.15.0152	2016 bedrijfsv Software	2016	NEE	500.000	221.872	278.128
23.15.0153	2016 bedrijfsv Bedrijfsgebouwen	2016	NEE	1.370.000	323.093	508.977
23.15.0155	2016 bedrijfsv Meubilair	2016	NEE	75.000	0	40.827
23.15.0254	2009 E- installatie	2009	ja	250.000	0	234.135
23.15.0256	2009 Renovatie Gevels	2009	ja	500.000	0	344.417
23.15.0257	2009 Bouwkundig 3251060	2009	ja	2.000.000	0	1.964.804
23.15.0258	2009 Ontwerp, advies en begeleiding 3251062	2009	ja	360.000	0	311.880
23.17.0001	Algemeen meubilairkrediet	2016	NEE	50.000	0	50.000
23.17.0002	Algemeen verbouwingskrediet	2016	NEE	500.000	249.142	250.858
23.17.0003	Asbestsanering gevels NA 100	2016	NEE	250.000	0	250.000
23.17.0004	Gevelherstel + schilderwerk NA 100	2016	NEE	150.000	6.658	143.342
27.17.0001	Digitalisering Juridisch Domein	2016	NEE	1.809.000	417.485	1.391.515
31.14.0027	businesscase III Stadhuis	2014	NEE	49.450.000	13.060.848	30.031.470
	verplaatsing Regionaal Crisis Centrum	2016	NEE	900.000	0	900.000

bedragen in €

MIP nummer	Omschrijving investering	Krediet-besluit	Verlenging looptijd nodig?	Investerings-som	Werkelijke Uitgaven 2017	Resterend budget
31.14.0027	BC III voorbereidingskrediet Plint	2016	NEE	900.000	585.745	314.255
51.15.0001	Professional Portal/Innovatie G1	2015	NEE	5.734.800	2.039.396	2.330.025
	Professional Portal / Innovatie G1	2017	NEE	3.000.000	0	3.000.000
	Professional Portal / Innovatie G4	2015	NEE	9.405.216	2.603.600	1.100.282
71.16.0002	Businesscase IV Stadhuis	2016	NEE	12.663.005	1.610.095	11.052.910
71.17.0001	Amsterdamse school PH Kade 142	2017	NEE	2.274.672	0	2.274.672
71.18.0002	Nieuwbouw werf Fogostraat 1	2017	NEE	5.495.344	44.139	5.451.205
78.17.0001	Aanleggen werf hergebruik gebakken klinkers	2016	NEE	797.525	0	797.525
78.17.0002	10 kleine strooiers ten behoeve van fietspaden	2016	NEE	350.000	0	350.000
81.15.0350	Centrum in Beeld 2015 HW	2013	NEE	46.000	0	46.000
81.15.0351	Centrum in Beeld 2016 HW	2013	NEE	25.300	0	25.300
81.15.0354	Centrum in Beeld 2015 SW	2013	NEE	189.500	0	94.200
81.15.0355	Centrum in Beeld 2016 SW	2013	NEE	89.500	0	89.500
81.15.0363	Upgrade Documentum SW 2016	2013	NEE	80.000	40.000	40.000
83.15.0060	Inrichting Stadsdeelhuis	2012	ja	1.000.000	0	153.457
84.15.0447	DMS	2012	NEE	220.000	95.310	86.459
84.15.0449	Hoofdlijnenplanning &aansluiting Microsoft	2013	NEE	550.000	0	355.292
84.15.0451.1	Werkplekken ICT	2014	NEE	130.000	0	130.000
84.15.0465	Vervanging CIBIS	2016	NEE	100.000	47.969	44.806
86.15.0696	Werf Luchtvaartstraat	2014	ja	10.908.082	228.609	2.002.013
90.17.0004	1IV Vergunningen	2017	NEE	1.600.000	214.603	1.385.397
95.14.0200	uitbreiding calciuminstallatie tbv Gladheidbestrijding	2014	NEE	40.000	0	40.000
95.14.0201	uitbreiding calciuminstallatie tbv Gladheidbestrijding	2014	NEE	35.000	0	35.000
Totaal Bedrijfsvoering				**114.070.944**	**21.788.563**	**68.169.207**

12 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

31.14.0016	REWA en OGAGIS	nb	NEE	2.250.000	0	1.249.037
39.17.0001	Aanvullend krediet Vervanging belasting applicatie neotax	2016	NEE	3.700.000	1.475.857	2.224.143
Totaal Overzicht algemene dekkingsmiddelen				**5.950.000**	**1.475.857**	**3.473.180**

Eindtotaal	**5.874.337.225**	**471.990.522**	**1.156.078.035**

11.4 Bezuinigingsmonitor

11.4.1 Inzet op Herstel 1/ Slagvaardige overheid: ICT

Portefeuillehouder	Wethouder Choho
Oorsprong maatregel	Inzet op Herstel 1/Slagvaardige Overheid
Status maatregel	**GROEN** Uitvoering volgens plan (geen/laag risico)

Doel/korte omschrijving van de maatregel
Het programma ICT Centraal zet de gemeentelijke ICT van decentrale omgevingen over naar één gemeentelijke ICT-infrastructuur met één beheerorganisatie. Onderdelen hiervan zijn:

- Uitrollen van een gestandaardiseerde stadsbrede digitale werkplek;
- Verhuizen en ontmantelen van decentrale datacenters naar twee centrale datacenters;
- Centraliseren van het ICT-personeel bij het organisatieonderdeel ICT.

Financiële taakstelling
2017: € 5,7 miljoen. In 2015 is een aanvullende taakstelling opgelegd die oploopt tot € 5,7 miljoen in 2017. Die is gebaseerd op de herijkte businesscase ICT Centraal vanuit Slagvaardige Overheid.

Aanpak in stappen
Het programma ICT Centraal is afgerond. Het college van B en W heeft de eindrapportage vastgesteld.

Behaalde resultaten
We hebben de resultaten van het programma ICT Centraal behaald. We hebben:

- Achttienduizend werkplekken overgezet;
- Decentrale datacenters afgebouwd;
- Twee centrale datacenters ingericht;
- 94 decentrale ICT-medewerkers ondergebracht bij het organisatieonderdeel ICT.

Daarbij haalden we de bezuinigingen: € 7 miljoen volgens de oorspronkelijke business case en € 5,7 miljoen extra volgens de herijkte businesscase.

Beoogde resultaten 2017 en verder
Afronding van het programma door besluitvorming over de eindrapportage en decharge.

Wordt de taakstelling 2017 100% behaald?
Ja.

Risico's en beheersmaatregelen
Niet van toepassing.

Overige opmerkingen
Niet van toepassing.

Worden er frictiekosten gemaakt?
Ja. De kosten voor frictie en opleidingen worden volgens college- en raadsbesluit gedekt uit de reserve frictiekosten (€ 4,5 miljoen). De frictiekosten eindejaar 2017 bedragen € 3,7 miljoen. Nu het programma ICT Centraal klaar is, zal de afdeling ICT in 2018 geen beroep meer doen op de frictiekostenreserve.

11.4.2 1 Stad 1 Opgave: Maatregel 1+4 Sociaal domein

Portefeuillehouder	Wethouder Van der Burg
Oorsprong maatregel	1 Stad 1 Opgave
Status maatregel	**GROEN** Uitvoering volgens plan (geen/laag risico)

Doel/korte omschrijving van de maatregel
De maatregelen zijn bezuinigingen voor het sportdomein. Daarbij voeren we het advies vanuit de notitie Herinrichting Sport uit. De afdeling Sport moet € 2 miljoen bezuinigen met de herinrichting sport (vanaf 2016 structureel).

Financiële taakstelling
2017: € 2 miljoen

Aanpak in stappen
De afdeling Sport en Bos nam maatregelen om deze taakstelling te realiseren:

1. verbeteren en optimaliseren van de personeelsbezetting door personeel efficiënt in te zetten. Bijvoorbeeld in de winter een ander rooster dan in de zomer;
2. efficiënter organiseren van verhuur van sportaccommodaties door een centraal verhuurloket. Daarmee krijgen we meer inzicht;
3. gezamenlijke inkoop;
4. ontdubbelen van functies, onder andere door bij personeelsverloop af te wegen of we de vacatures nog opvullen.

Behaalde resultaten
Bij de Voorjaarsnota 2017 is de overdracht/herinrichting van Sport afgerond. In de Najaarsnota 2017 is in totaal voor een bedrag van € 1,6 miljoen aan knelpunten opgelost. Hierin is ook de taakstelling van € 2 miljoen opgenomen. Dit is structureel en wordt bij de Viermaandsrapportage 2018 verwerkt.

Het jaar 2017 is het laatste jaar dat een overschrijding van maximaal € 1,1 miljoen op de personeelsbegroting is toegestaan. Dit volgens het collegebesluit over de herinrichting Sport van 8 maart 2016. De overschrijding voor 2017 is € 0,9 miljoen. Dit komt onder andere door:

- afspraken uit het verleden over persoonlijke toelages van medewerkers.
- de aard van de werkzaamheden binnen Sport, waardoor medewerkers recht hebben op aanvullende toeslagen, zoals onregelmatigheidstoeslag.

Beoogde resultaten 2018 en verder
Behalve de overschrijding op personeelslasten, halen we de taakstelling structureel.

Wordt de taakstelling 2017 100% behaald?
Ja.

Risico's en beheersmaatregelen
Niet van toepassing.

Overige opmerkingen
Niet van toepassing.

Worden er frictiekosten gemaakt?
Nee.

11.4.3 1 Stad 1 Opgave: Maatregel 5+6 Ruimtelijke ordening

Portefeuillehouder	Wethouder Van der Burg
Oorsprong maatregel	1 Stad 1 Opgave
Status maatregel	**GROEN** Uitvoering volgens plan (geen/laag risico)

Doel/korte omschrijving van de maatregel
De werkprocessen in de ruimtelijk economische sector richten we slimmer in. En we benoemen verantwoordelijkheden duidelijker. Hiermee gebruiken we de aanwezige kennis en kunde beter. De organisatie gaat vraaggericht werken voor burgers en bestuur tegen minder kosten. Daarbij gingen we uit van een gelijkblijvende areaal.

Financiële taakstelling
2017: € 16,3 miljoen

Aanpak in stappen
1. Met de reorganisatie van de stad per 1 januari 2015 een groot deel van de taakstelling (13,6 miljoen) behalen. Dit door werkprocessen in de ruimtelijk economische sector slimmer in te richten door expertiseprocessen te bundelen.
2. Voor het invullen van het resterende deel van de maatregel (€ 2,7 miljoen) 33 fte aan formatieplaatsen vanuit stadsdelen zonder budget overdragen aan het cluster Ruimte en Economie. Waarbij het cluster drie jaar de tijd krijgt om deze medewerkers te laten uitstromen. En met dekking van de kosten vanuit de frictiereserve 1Stad 1Opgave.
3. De nieuwe werkwijzen vanaf 1 januari 2015 van het cluster Ruimte en Economie bezien in samenspel met de nieuwe werkwijzen van overige onderdelen van de stad.
4. Invullen van het resterende deel van de taakstelling op plaatsen waar we nog efficiency kunnen behalen.

Behaalde resultaten
Vanaf 2014 hebben we de bezuinigingen structureel behaald voor de centrale stad voor een bedrag van € 13,6 miljoen. Het resterende aandeel van de stadsdelen (€ 2,7 miljoen) is per 1 januari 2015 overgedragen aan de centrale stad. In 2015 en 2016 hebben we die volgens afspraak ten laste van de reserve frictiekosten gebracht. In 2017 behaalden we een bezuiniging van structureel € 1,3 miljoen en incidenteel € 0,2 miljoen. Daardoor moeten we voor 2017 slechts € 1,2 miljoen ten laste van de reserve frictiekosten brengen. We moeten voor 2018 nog structureel € 1,4 miljoen behalen.

Beoogde resultaten 2017 en verder
Door de groei van de stad kunnen we niet direct of via natuurlijk verloop het resterende deel van de taakstelling behalen. We hebben daarom naar andere efficiencymogelijkheden gezocht.

Wordt de taakstelling 2017 100% behaald?
Nee, niet 100%. De genoemde resterende € 1,4 miljoen halen we niet voor 2017. Door de groei van de stad was het niet mogelijk om voor het resterende deel al in 2017 extra efficiency te behalen. Besluitvorming over het ten laste brengen van de frictiekostenreserve gebeurt bij de jaarrekening.

Risico's en beheersmaatregelen
Structureel is het halen van de taakstelling geen risico. De efficiency moet te behalen zijn. Er werd bij de besluitvorming in 2014 al wel rekening gehouden met een incidenteel effect voor een aantal jaar met een beroep op de frictiekostenreserve. Er zijn geen beheersmaatregelen nodig voor het structureel behalen van taakstelling.

Overige opmerkingen
Niet van toepassing.

Worden er frictiekosten gemaakt?
Ja. Bij de Jaarrekening 2014 is besloten de vertraging bij het behalen van de taakstelling te betrekken bij de aanspraken op de frictiereserve 1Stad 1Opgave. Voor 2017 kunnen we € 0,2 miljoen dekken door een onderschrijding bij de Clusterstaf Ruimte en Economie. Voor € 1,2 miljoen doen we volgens afspraak een beroep op de reserve frictiekosten.

11.4.4 Bestuursopdracht: Inkoop

Portefeuillehouder	Wethouder Litjens
Oorsprong maatregel	Financiële bestuursopdracht coalitieakkoord 2014-2018
Status maatregel	**GROEN** Uitvoering volgens plan (geen/laag risico)

Doel/korte omschrijving van de maatregel
Besparen door inkoop geconcentreerd en efficiënter te organiseren. Bijvoorbeeld door meer raamcontracten te sluiten en de juiste processen in te zetten.

Financiële taakstelling
2017: € 50 miljoen

Aanpak in stappen
De in 2017 te behalen inkoopbesparing bedroeg € 50 miljoen. € 46,7 miljoen hiervan behaalden we door de materiële budgetten te verlagen. Deze verlaging van de budgetten bestaat uit twee componenten. De generieke taakstelling, door het schaven van budgetten levert € 25,7 miljoen op. Specifieke maatregelen op een aantal inkooppakketten leveren € 21 miljoen op. Bij de Voorjaarsnota 2017 heeft u het voorstel van het college overgenomen:

- de nog niet ingeboekte taakstelling op inkoop te dekken uit de algemene middelen (€ 1,4 miljoen in 2017, € 1,5 miljoen in 2018, € 1 miljoen in 2019 en € 0,7 miljoen vanaf 2020).
- voor 2017 en 2018 het bestaande beleid niet te wijzigen en de ingeboekte inkooptaakstellingen als verwerkt in de begroting en daarmee als decentrale budgetten te beschouwen.

Behaalde resultaten
De bestuursopdracht inkoop is afgerond, zoals afgesproken in het coalitieakkoord 2014-2018.

Beoogde resultaten 2017 en verder
Inkooptaakstellingen zijn structureel verwerkt in de begroting.

Wordt de taakstelling 2017 100% behaald?
Nee, er is € 1,4 miljoen niet ingeboekt. Dekking komt uit de algemene middelen.

Risico's en beheersmaatregelen
Niet van toepassing.

Overige opmerkingen
Niet van toepassing.

Worden er frictiekosten gemaakt?
Nee.

11.4.5 Bestuursopdracht: Slagvaardige overheid

Portefeuillehouder	College
Oorsprong maatregel	Financiële bestuursopdracht coalitieakkoord 2014-2018
Status maatregel	ORANJE Extra aandacht vereist. Omvangrijke, complexe opgave; onzekere variabelen, grote maatschappelijke, politieke of organisatorische impact

Doel/korte omschrijving van de maatregel
Slimmer samenwerken en daarmee meer (maatschappelijk) rendement behalen met minder of gelijkblijvende middelen. Het college zet in op een flexibele en slagvaardige overheid die snel kan inspelen op veranderingen in de samenleving. Dat betekent meer particulier initiatief gebruiken en maatwerk kunnen bieden en vertrouwen op de kracht van Amsterdammers. Op een andere manier samenwerken met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties heeft gevolgen voor de gemeentelijke organisatie. Het college zet tevens in op kostenbesparingen in specifieke domeinen, waarin het anders werken concreet vorm krijgt.

Financiële taakstelling
2017: € 45 miljoen

Aanpak in stappen
1. Communicatie
De bezuiniging van in totaal € 5 miljoen is verdeeld in drie tranches:
- € 2,9 miljoen in 2017
- € 1,6 miljoen in 2018
- € 0,5 miljoen in 2019

2. Juridische zaken
De besparing is € 5 miljoen en er is geen ingroei. De besparing halen we door vijf maatregelen uit te voeren:
1. een efficiencytaakstelling
2. werken op bezetting
3. een besparing op inhuur
4. een aparte efficiencymaatregel
5. de herinrichting van de juridische control organisatie

3. Financiën
De taakstelling gaat over de totale financiële functie, maar is volledig geboekt bij de afdeling Financiën. In totaal bedraagt deze taakstelling € 6 miljoen. Om dit te behalen heeft de afdeling Financiën een reorganisatieplan opgesteld. Met het reorganisatieplan wordt besparing behaald door efficiënter te werken. Daardoor kan het werk met minder formatie gedaan worden. Tevens moet de reorganisatie de kwaliteit verhogen door te investeren in kennis en kunde van medewerkers.

4a. Dienstverlening
De besparing is € 3,4 miljoen en er is niet besloten tot ingroei. De besparing wordt behaald door een verschuiving van fysiek naar online contact.

4b. Stadsbank van lening
De besparing is € 1,6 miljoen. Daarvan bedraagt de ingroei in 2017 € 0,5 miljoen en in 2018 € 0,1 miljoen. De besparing halen we door efficiency vanwege de reorganisatie bij de stadsbank.

5. Toezicht en handhaving
De besparing is € 2,0 miljoen. Daarvan bedraagt de ingroei in 2017 € 0,4 miljoen en in 2018 € 0,3 miljoen.

6a. Stadsdelen – uitgaven
De besparing is € 2,5 miljoen en er is geen ingroei. De besparing behaalden we doordat de bedragen taakstellend zijn ingeboekt.

6b. Stadsdelen – beleid
De besparing is € 7,5 miljoen en er is geen ingroei. De besparing behaalden we doordat de bedragen taakstellend zijn ingeboekt.

7. SWOR
Op 18 maart 2018 heeft het college een definitief besluit genomen over het Reorganisatieplan Slagvaardig Werken in de openbare ruimte (SWOR). Dit leidt tot de oprichting van het organisatieonderdeel Stadswerken (verantwoordelijk voor het dagelijks beheer in de openbare ruimte) en het centraliseren van taken op het gebied van assetmanagement en grootonderhoudsprojecten bij de afdeling V&OR. Op deze manier kan de structurele besparing per 2022 worden behaald. Tot en met 2021 is er zogenaamd ingroeibudget beschikbaar om de besparingsmaatregelen en nieuwe werkwijzen te kunnen implementeren.

De totale opgave voor dit programma bedraagt € 30 miljoen. Hiervan komt een bedrag van € 13 miljoen uit de bestuursopdracht Slagvaardige Overheid. De besparing wordt behaald door formatiereductie en lagere materiële uitgaven. Uitgangspunten hierbij zijn:
1. Het huidige kwaliteitsniveau in de openbare ruimte blijft gehandhaafd;
2. Geen boventalligheid van personeel.

Behaalde resultaten
1. Communicatie
De tranche 2017 behaalden we met een aantal maatregelen. Zo brachten we het aantal edities van de Gemeentekrant terug, standaardiseerden we het aanbod en werkten we meer op tarief.

2. Juridische zaken
- Na een aanbesteding van advocaatdiensten per 1 januari 2017 heeft de gemeente afspraken gemaakt met acht externe advocatenkantoren, naast gemeenteadvocaat NautaDutilh. Alle inhuur verloopt via het centrale Juridisch Inhuurpunt (JIP) bij Dienst Juridische Zaken. Er is een leveranciers-en spentanalyse op de werkelijke uitgaven aan juridisch personeel en advocaatdiensten van 2014 tot en met 2016 uitgevoerd. Die laat zien dat de stad per saldo minder ging uitgeven aan juridische inhuur;
- De afdelingen Subsidies en Inkoop Sociaal en Juridisch Bureau stemmen regelmatig af en wisselen personele capaciteit uit. De uitruil van medewerkers gebeurt om hiermee de capaciteit zo optimaal mogelijk te verdelen;
- De batentaakstelling werken op bezetting behaalden we in 2017 geheel;
- De besparingsopgave op juridische inhuur behaalden we in 2017 via een verrekening over alle organisatieonderdelen. Die wordt met een algemene taakstelling vanaf de Begroting 2018 verdeeld;
- Het college van B en W stelde de herziene Visie op Juridisch Control en herinrichting van de juridische controlorganisatie in 2017 vast;
- Verder was de centrale huisvesting van Juridisch Bureau in 2017 een feit.

3. Financiën
De € 2 miljoen is in 2017 geboekt op het salarisbudget. Financiën behaalde in 2017 een onderschrijding op het salarisbudget. Er is echter vanwege de reorganisatie al een tijdje een vacaturestop bij de afdeling. Daarom huren we soms extern in en die kosten heffen in feite de onderschrijding op. Die inhuur is nodig door de reorganisatie en om de gewenste dienstverlening te bieden. Voor deze inhuur is bij de Voorjaarsnota 2017 een frictiebudget aangevraagd.

4a. Dienstverlening
De oorspronkelijke besparing bij Dienstverlening bedraagt € 3,4 miljoen in 2017. Van dit bedrag was € 0,8 miljoen al behaald. Daarnaast is € 0,3 miljoen niet te halen vanwege landelijke wetgeving. Van de resterende € 2,3 miljoen is € 1,3 miljoen in 2017 behaald. Een besparing van € 0,7 miljoen is afhankelijk van de invoer van een nieuw systeem dat is uitgesteld. Daardoor blijft er nu nog een te behalen besparing van € 0,3 miljoen over.

4b. Stadsbank van Lening
De besparing van € 1,6 miljoen in 2017 is ingeboekt. Op 1 maart 2017 is de reorganisatie vanuit de maatregelen Slagvaardige overheid uitgevoerd. Ook vervulden we de vacatures voor enkele nieuwe functies met interne kandidaten. Momenteel voeren we efficiencymaatregelen uit om de ingeboekte besparingen te halen. De reorganisatie is twee maanden later gestart dan gepland, waardoor de besparing ook twee maanden later behaald wordt.

5. Toezicht en handhaving
Alle mijlpalen voor de deelmaatregelen zijn behaald. Voor de bestuurlijke boete is de Verordening Bboor gepubliceerd in de Staatscourant. Daarnaast richtten we inning en invordering bij de afdeling Belastingen in en bezwaar en beroep bij de afdeling Juridisch Bureau. Ook is de overgang van de papieren bon naar digitale opmaak en verwerking opgeleverd.

6a. Stadsdelen – uitgaven
De taakstelling is volledig behaald door de budgetten te verlagen. Zie ook 'aanpak in stappen'.

6b. Stadsdelen – beleid
De taakstelling is volledig behaald door de budgetten te verlagen. Zie ook 'aanpak in stappen'.

7. SWOR
In 2017 is het reorganisatieplan SWOR opgesteld en in maart 2019 definitief besloten door het college. Hiermee is een structurele formatiereductie behaald. Daarnaast zijn grote stappen gezet op het gebied van slimmer en gezamenlijk aanbesteden en inkopen van materiaal en materieel.

Beoogde resultaten 2017 en verder
1. Communicatie
Uitvoering verloopt volgens plan.

2. Juridische zaken
De opgave voor juridisch domein bestaat uit de volgende maatregelen:

- Een efficiencytaakstelling voor bezwaar en beroep (€ 1,51 miljoen), onder andere door het bundelen van de bezwaar-en beroepsprocessen bij de afdelingen Juridisch Bureau en Subsidies en Inkoop Sociaal en het versterken van de samenwerking en uitwisseling. We werken aan:
  - actief sturen op vrijwillige mobiliteit van medewerkers;
  - detacheren van medewerkers;
  - verminderen van bezwaren in samenspraak met de lijn;
  - werk slimmer inrichten;
  - terugdringen van juridische proceskosten.

  Bij de afdelingen Subsidies en Inkoop Sociaal en Juridisch Bureau willen we meerjarig de gehele bezuinigingstaakstelling behalen. Dit zal echter stapsgewijs plaatsvinden (ingroei) onder andere vanwege nog te realiseren randvoorwaarden. Bij Juridisch Bureau gaat het om het invoeren van één applicatie voor Bezwaar & Beroep en het bundelen van bezwaar-en beroepsmedewerkers van Handhaving en Toezicht, Dienst Juridische Zaken en Wonen. Dit alles uiterlijk begin 2018. Centrale huisvesting van Juridisch Bureau was in 2017 een feit. In 2018 verwacht de afdeling hierdoor verdere efficiency te behalen;
- Het dekken van eerstelijns juridische adviescapaciteit voor projecten of programma's uit andere middelen dan de algemene dienst. Dit, door 'werken op bezetting' (€ 1,6 miljoen);

- Een besparing van € 1,55 miljoen op juridische inhuur ten opzichte van 2014. Dit onder andere door het aangaan van (raam)overeenkomsten voor advies en advocaatdiensten en voor juridisch personeel. Voor de inhuur van juridisch personeel vanaf schaal 10 zou in 2017 een gemeentebrede aanbesteding voor raamcontracten worden afgerond. Dit wordt eerste kwartaal van 2018;
- Een aparte efficiencymaatregel (€ 0,34 miljoen) voor de afdeling VGA, Belastingen en Bureau Erfpacht (Grond en Ontwikkeling);
- Herinrichting van de juridische control organisatie. Het geeft de hernieuwde uitgangspunten voor juridisch control en beschrijft het besturingsmodel van de gehele juridische kolom. Dit inclusief de bijbehorende taken en verantwoordelijkheden en de aansluiting van juridische control op het systeem van brede control.

3. Financiën
Vanaf 2018 bedraagt de taakstelling vanuit Slagvaardige overheid voor de afdeling Financiën structureel € 6 miljoen. Deze taakstelling behalen we vanaf 2018, na afronding van de reorganisatie.

4a. Dienstverlening
Van de oorspronkelijke taakstelling (€ 3,4 miljoen) was € 0,8 miljoen al behaald en is € 0,3 miljoen niet te behalen vanwege landelijke wetgeving. Een bedrag van € 2,3 miljoen resteert.

4b. Stadsbank van lening
De besparing is € 1,6 miljoen; de ingroei is € 0,5 miljoen in 2017 en € 0,1 miljoen in 2018. De besparing behalen we door efficiency vanwege de reorganisatie bij de stadsbank.

5. Toezicht en handhaving
Doordat stadsdelen als één handhavingsorganisatiewerken, kunnen we op de ondersteunende werkzaamheden besparen. We werken in een hybride organisatie met inhuur van goedkopere particuliere buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's). Zo vangen we pieken in de benodigde handhavingscapaciteit in de openbare ruimte op. Het besparingspotentieel van € 0,4 miljoen behalen we in 2021.

6a. Stadsdelen – uitgaven
De besparing is ook in 2018 taakstellend ingeboekt.

6b. Stadsdelen – beleid
De besparing is ook in 2018 taakstellend ingeboekt.

7. SWOR
De nieuwe organisatie kan volgens planning september 2018 starten. Met de voorgestelde organisatiewijziging en het bijbehorende ingroeibudget kunnen besparingsmaatregelen verder geïmplementeerd worden.

Wordt de taakstelling 2017 100% behaald?
1. Communicatie
Ja, de taakstelling halen we.

2. Juridische zaken
In totaal is er 86,6% (€ 4,3 miljoen) behaald van € 5 miljoen aan taakstellingen:

- Efficiencytaakstelling voor bezwaar en beroep (maatregel 2a): realisatie 63,5% (€ 0,96 miljoen) van € 1,51 miljoen
  De afdeling Juridisch Bureau behaalde 62% van deze maatregel. Bij de besparingen op Bezwaar & Beroep is er ingroei. In 2018 werken we samen met de bestuurscommissies aan het verder in balans brengen van de capaciteit benodigd voor bezwaar en beroep en de verdere optimalisatie van het bezwaar- en beroepsproces. We verwachten verdere efficiency nadat we beschikken over één applicatie voor bezwaar en beroep (eerste kwartaal 2018) en over

centrale huisvesting (vanaf najaar 2017). We sturen erop dat de genoemde randvoorwaarden één applicatie en bundeling uiterlijk begin 2018 zijn ingevoerd. De centrale huisvesting was per oktober 2017 een feit. Daarom verwachten we in 2018 verdere efficiency.
De afdeling Subsidies en Inkoop Sociaal behaalde 63% van de maatregel. Voornamelijk door een bezuiniging op personeelskosten en deels op proceskosten. Daarnaast hebben we in 2017 drie medewerkers "om niet" gedetacheerd. Daardoor hoeven er elders in de stad geen kosten te worden gemaakt voor de inzet van de betrokken medewerkers. Van de taakstelling behaalden we € 265.000 niet in 2017, omdat we stapsgewijs bezuinigen. Dit omdat de begroting van bezwaar en beroep voor het grootste deel uit salarisbudget bestaat. Een alternatief bezuinigingsvoorstel is niet voorhanden. De Dienst Juridische Zaken behaalde de maatregel voor 100% in 2017. Dit via bekostiging uit de personele begroting. Vanaf 2018 behalen we dit via een ophoging van de batentaakstelling en werken op bezetting.

- *Batentaakstelling, werken op bezetting (maatregel 2b): realisatie 98% (€ 1,57 miljoen) van 1,6 miljoen*
  De Dienst Juridische Zaken en de afdelingen Subsidies en Inkoop Sociaal, Juridisch Bureau, Grond en Ontwikkeling en Ruimte en Duurzaamheid behaalden deze maatregel voor 100%. De afdeling Wonen behaalde de maatregel niet (€ 0,02 miljoen). Dit door een overschrijding ten opzichte van de oorspronkelijke raming. Dit vanwege druk op de juridische functie als gevolg van het handhavingsbeleid in 2017.
- B*esparing op juridische inhuur (maatregel 2c): realisatie 100% (€ 1,55 miljoen)*
  De besparingsopgave op juridische inhuur is in 2017 behaald via een verrekening over alle organisatieonderdelen en behalen we met een algemene taakstelling vanaf de Begroting 2018 (bij de Viermaandsrapportage 2018).
- *Efficiencymaatregel (maatregel 2d): realisatie 75% (€ 0,25 miljoen) van € 0,34 miljoen*
  Deze maatregel behaalden de afdelingen Belastingen en Grond en Ontwikkeling (Bureau erfpacht) volledig. VGA geeft aan deze taakstelling (€ 85.000) structureel niet te kunnen behalen.

3. Financiën
De afdeling Financiën heeft de taakstelling behaald. Maar voor de onvermijdelijke frictiekosten vanuit de reorganisatie is bij de Voorjaarsnota 2017 een frictiebudget aangevraagd.

4a. Dienstverlening
Nee, € 1 miljoen is niet behaald. Hiervan is € 0,7 miljoen afhankelijk van de invoer van een nieuw systeem dat is uitgesteld. In totaal moet Dienstverlening voor € 0,3 miljoen (afgerond) invullen.

4b. Stadsbank van lening
Ja, de taakstelling behalen we volledig. We verwachten ook de besparingen in 2018 en verder te behalen.

5. Toezicht en handhaving
Met uitzondering van de bestuurlijke boete behalen we de taakstelling.
In 2017 ging Amsterdam over op de bestuurlijke boete overlast openbare ruimte (Bboor). 2017 was het opstart jaar van de Bboor. Daardoor bleef de productie van het aantal bonnen achter op de taakstelling (11.000 boetes uitgeschreven, ten opzichte van 17.000 boetes begroot). Zo konden we in het eerste half jaar alleen bonnen handmatig uitschrijven. En moesten we in 2017 ook de inning en invordering inregelen. Van de besparing van € 0,9 miljoen voor de bestuurlijke boete is in 2017 € 0,1 miljoen behaald. Er is € 0,6 miljoen aan opbrengsten behaald en € 0,5 miljoen aan kosten voor invordering en bezwaar/beroep. Hoewel we voor ongeveer € 1,5 miljoen aan boetes schreven, bleek een groot deel van de boetes niet te innen of invorderbaar. Het gaat hierbij om onder andere boetes aan personen zonder vaste woon of verblijfplaats of personen die in het buitenland wonen. Hierdoor blijkt het percentage uitval en niet invorderbaar in 2017 hoger te liggen dan we bij de start van de maatregel dachten. In het eerste kwartaal van 2018 volgt er een evaluatie en onderzoeken we welke maatregelen we kunnen treffen om het percentage uitval en niet invorderbaar te verlagen.

6a. Stadsdelen – uitgaven
De taakstelling behalen we.

6b. Stadsdelen – beleid
De taakstelling behalen we.

7. SWOR
De taakstelling voor 2017 is behaald.

Risico's en beheersmaatregelen
1. Communicatie
Niet van toepassing.

2. Juridische zaken
- Bij het vrijkomen van vacatures (door natuurlijk verloop en vrijwillige mobiliteit) vult de afdeling Subsidies en Inkoop Sociaal deze niet op. Zo kunnen we de vrijgekomen ruimte inboeken voor de bezuinigingstaakstelling.
- Ook blijft de kwaliteit van de dienstverlening (het behalen van de doelstellingen voor doorlooptijden) in relatie tot de terugloop in bezetting een aandachtspunt.
- Door incidenten of ruimtelijke ontwikkelingen (groei in de bouw) kunnen de juridische kosten in 2018 hoger uitvallen.
- De afdeling Belastingen verwacht vanaf 2018 de efficiencymaatregel niet verder in te kunnen vullen (maatregel 2d). Dit vanwege onvermijdelijke uitgaven voor fiscale procedures door externe factoren en door wettelijke taak. In 2013 en 2014 zijn via een LEAN-traject al efficiencyvoordelen ingeboekt.
- Ook VGA geeft aan de efficiencymaatregel (maatregel 2d) structureel niet te kunnen behalen (€ 0,09 miljoen).

3. Financiën
Niet van toepassing.

4a. Dienstverlening
- Het behalen blijft afhankelijk van externe ontwikkelingen. Om dit risico zoveel mogelijk te voorkomen is intensief overleg met de betrokken partijen nodig. Zo kunnen we vooruitlopen op externe ontwikkelingen.
- Ook is er afhankelijkheid van bepaalde projectleiders. De beheersmaatregel voor dit risico is het verbeteren van de achtervangfunctie binnen de afdeling Dienstverlening.
- Daarnaast is de projectadministratie een risico. Beheersmaatregel voor dit risico is het verstevigen van de projectadministratie binnen de afdeling Dienstverlening.

4b. Stadsbank van lening
Niet van toepassing.

5. Toezicht en handhaving
We werken aan de oprichting van één handhavingsorganisatie openbare ruimte (HORA). Deze ontwikkeling heeft waarschijnlijk invloed op deelmaatregel hybride organisatie; inhuur van particuliere boa's. Bij de oprichting van HORA nemen we deze taakstelling mee.

6a. Stadsdelen – uitgaven
Niet van toepassing.

6b. Stadsdelen – beleid
Niet van toepassing.

7. SWOR
Het is een omvangrijke overgang, zowel in termen van personeel en organisatie als financiën. De belangrijkste risico's zijn in beeld gebracht en van beheersmaatregelen voorzien. Deze worden periodiek herijkt.

Worden er frictiekosten gemaakt?
1. Communicatie
Ja, maar de frictiekosten in 2017 konden we binnen de Begroting 2017 opvangen.

2. Juridische zaken
Ja, vanuit (vrijwillige) mobiliteit maakt de afdeling Subsidies en Inkoop Sociaal frictiekosten. Bijvoorbeeld de kosten van onderzoek naar de arbeidsmarktkansen voor juridisch personeel en de organisatie van personeelsbijeenkomsten rond mobiliteit. Voor 2017 gaat het om ongeveer € 10.000. Deze kosten konden we binnen de begroting van de afdeling opvangen.

3. Financiën
Ja, voor de onvermijdelijke frictiekosten uit de reorganisatie (externe inhuur) doen we een beroep op de frictiekostenreserve (€ 1,8 miljoen).

4a. Dienstverlening
Bij de Voorjaarsnota 2017 deden we een beroep op de frictiekostenreserve van in totaal € 940.000. De daadwerkelijke uitgaven lagen op € 1.180.000. We hebben er extra aan gewerkt om de taakstelling zoveel mogelijk te halen. De afdeling Dienstverlening heeft een negatief resultaat en dus geen overschot waaruit we deze overschrijding kunnen bekostigen.

4b Stadsbank van lening
Ja, het gaat om frictiekosten van € 0,5 miljoen. In 2017 makten we kosten voor de uitvloeiing van personeel vanuit de reorganisatie. Deze (frictie)kosten hebben we binnen de begroting van de Stadsbank van lening opgevangen. Zie ook de Najaarsnota 2017.

5. Toezicht en handhaving
Voor de invoering van de bestuurlijke boete hebben we tot 1 maart 2017 een projectleider ingehuurd. Ook maakten we kosten bij de afdeling Juridisch Bureau en kosten voor het digitaal verwerken van de bonnen. Deze kosten bedragen € 135.000 en hebben we binnen de bestaande budgetten opgevangen.

6a. Stadsdelen – uitgaven
Niet van toepassing.

6b. Stadsdelen – beleid
Niet van toepassing.

7. SWOR
Niet van toepassing.

11.5 Kengetallen CEFG

De City Economic and Financial Governance Group (CEFG Group) is in juni 2014 opgericht en is een Europese samenwerking tussen de CFO's en financieel directeuren van de volgende steden: Amsterdam, Barcelona, Bordeaux, Dublin, Hamburg, London, Milaan en Vilnius. De CEFG Group heeft zich onder meer ten doel gesteld om te pleiten voor goed, transparant en duurzaam financieel beheer in de Europese steden.

Een van de eerste resultaten is de ontwikkeling van een set van financiële kengetallen, welke in lijn zijn met de verslaggevingsregels van de ESA, IPSAS, IMF en de Wereldbank. Om de vergelijkbaarheid met de andere Europese steden te kunnen realiseren zijn de Engelse definities gehanteerd met daarbij een Nederlandse toelichting. Met ingang van 2016 nemen wij deze kengetallen voor financial health op om een bijdrage te leveren aan de vergelijkbaarheid binnen Europa.

Kengetal	Code	2014	2015	2016	2017
Autonomy	FH1=OP5/OP9	31%	32%	30%	30%

Financial Autonomy
In welke mate is de gemeente Amsterdam financieel afhankelijk van andere overheidslichamen (bijv. Rijk, EU, Provincie)?
Een hoog positief percentage impliceert een grote mate van onafhankelijkheid

Berekening: Opbrengsten uit leges, retributies en belastingen/ opbrengsten gegenereerd uit operationele bedrijfsactiviteiten.

Balance	FH2=FF4/OP9	6%	2%	-2%	3%

Overall Financial Flows Balance
Hoe groot is het overall overschot/tekort in de financiële transactiestromen?
Een positieve waarde impliceert dat er een positief rendement wordt behaald op in het verleden gedane investeringen in de financiële vaste activa. Bijvoorbeeld dividendopbrengsten uit deelneming X.

Berekening: De som van de (des-)investeringen in de financiële vaste activa/ de opbrengsten gegenereerd uit de operationele bedrijfsactiviteiten

Balance	FH3=FF1/OP9	-5%	-7%	-3%	-13%

Net Lending or Borrowing Capacity
Hoe groot is het overschot/tekort in de operationele en financiële bedrijfsactiviteiten?
Een positieve waarde impliceert dat er rendement wordt gemaakt op in het verleden gedane investeringen.

Berekening: de netto financieringsbehoefte/gegenereerde opbrengsten uit de operationele bedrijfsactiviteiten.

Balance	FH4=OP9/(OP13+LD3A)	106%	97%	106%	98%

Operating Balance
Is er een balans tussen de opbrengsten uit de operationele bedrijfsactiviteiten en de lasten uit operationele bedrijfsactiviteiten (incl. aflossingen van leningen)?
Een percentage hoger dan 100% betekent dat nieuwe investeringen in activa kunnen worden gefinancierd zonder het afsluiten van nieuwe leningen. Een percentage lager dan 100% kan duiden op een disbalans.

Berekening: de gegenereerde opbrengsten uit de operationele bedrijfsactiviteiten/ (de som van de gerealiseerde lasten uit operationele bedrijfsactiviteiten +/+ de aflossingen van de onderhandse leningen).

Debt	FH5=OP10/OP9	3%	3%	2%	2%

Cost of Debt
Dit kengetal geeft de relatie weer tussen de externe rentekosten en de gegenereerde opbrengsten uit operationele bedrijfsactiviteiten. Een laag percentage is positief, omdat dit aangeeft dat de rentelasten laag zijn in relatie tot de opbrengsten uit operationele bedrijfsactiviteiten.

Berekening: Externe rentelasten/ opbrengsten uit operationele bedrijfsactiviteiten.

Debt	FH6=LD4/OP9	99%	84%	85%	97%

Debt Repayment Capacity
Hoe groot is de langlopende schuld ultimo boekjaar in relatie tot de opbrengsten uit operationele bedrijfsactiviteiten? De ratio is vergelijkbaar met het Stabiliteits- en Groeipact, Verdrag van Maastricht en het Bruto Binnenlands Product.

Berekening: Langlopende schulden ultimo boekjaar/ gegenereerde opbrengsten uit bedrijfsactiviteiten.

Debt	FH7=LD4/LD3A	15	7	12	7

Debt Repayment Length
Hoeveel jaar duurt het om de huidige schuld terug te betalen?
Hoe lager het aantal jaar, des te beter.

Berekening: De langlopende schulden ultimo boekjaar/ de aflossingen van de onderhandse leningen.

Debt	FH8=LD4/OP16	8	9	7	8

Debt Paydown Capacity
Hoe lang duurt het om de huidige schuld terug te betalen als het bruto gerealiseerde resultaat wordt ingezet?
Hoe lager het aantal jaar, des te beter.

Berekening: De langlopende schulden ultimo boekjaar/ het bruto gerealiseerde resultaat.

Short Term Solvency	FH9=PP4/(OP13+CF7)	6%	3%	4%	7%

Amount of Commercial Debts
Is de gemeente Amsterdam in staat om aan haar betalingsverplichtingen te voldoen?
Hoe lager het percentage des te beter.

Berekening: De overige schulden/ (de som van de gerealiseerde lasten uit operationele bedrijfsactiviteiten +/+ de investeringen en overdrachten van materiële vaste activa).

12

HOTEL ARENA

12 Afkortingen

A

AAGG	Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht
AB	Algemeen Bestuur
ABM	Amsterdamse burgermonitor
ACAM	Accountancy en Advies Amsterdam
ACE	Aanvullend convenant erfpacht
ACM	Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel
AcVZ	Actiecentrum Veiligheid en Zorg
ADAM	Amsterdamse Dierenhulp aan Minima
ADE	Amsterdam Dance Event
ADV	anti-discriminatievoorziening
ADW	Amsterdamse Digitale Werkplek
AEB	Afval Energie Bedrijf
AFC	Age Friendly City
AFK	Amsterdams Fonds voor de Kunst
AFS	Amsterdams Financieel Systeem
AFWC	Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties
AHTI	Amsterdam Health and Technology Institute
AIF	Amsterdams Investeringsfonds
AKEF	Amsterdamse Klimaat & Energiefonds
AKr	Amsterdamse Kunstraad
AM	Amsterdam Marketing
AMC	Academisch Medisch Centrum
AMH	Amsterdamse Middensegment Hypotheek
AMHK	Advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling
AMI	Amsterdam Management Informatiesysteem
AMS	Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions
AMSYS	Amsterdamse Metro Systeem
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AO/IC	Administratieve organisatie/ interne controle
AOP	Amsterdams Ondernemers Programma
AOW	Algemene Ouderdomswet
App	Applicatie
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARCNL	Advanced Research Centre for Nanolithography
ARIJ	Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming
ASW	Afvalservice West
ASW	Amsterdams Steunpunt Wonen
AvA	Algemene vergadering voor Aandeelhouders
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
AZC	Asielzoekerscentrum

B

B&W	Burgemeester en wethouders
Bboor	Bestuurlijke boete overlast openbare ruimte
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BC	Bestuurscommissie
BCF	Btw-compensatiefonds
BIE	Bouwgronden in exploitatie
BIG	Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten
BIO	Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten
BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BON	Beheren Op Niveau
BORI	Beheer en onderhoud railinfrastructuur
BRP	Basisregistratie Personen
BSW	Buiksloterweg
BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BV	Besloten vennootschap
Bvo	bruto vloeroppervlak
BW	Boekwaarde balans
BWS	Besluit Woninggebonden Subsidies

C

CAN	Centrumgebied Amsterdam Noord
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CAWA	Commissie voor Ateliers en (Woon) Werkpanden
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCA	Contactcenter Amsterdam
CEFG	City Economic and Financial Governance
CEO	cliëntervaringsonderzoek
CES	Customer Effort Score
CFO	Chief Financial Officer
CMS	Contract Management Systeem
CNB	Centraal Nautisch Beheer
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
COB	Centrale Object Bediening
CPB	Centraal Planbureau
CRK	Commissie Ruimtelijke Kwaliteit
CS	Centraal Station
CTO	Chief Technology Officer
CTO	Centrum voor Topsport en Onderwijs

D

DAC	De Amsterdamse Compagnie
DAEB	Dienst van algemeen economisch belang
DFA	Doorontwikkeling Financiële Administratie
DJZ	Directie Juridische Zaken

	DMC	Directie Middelen en Control
	DMJOP	Duurzaam meerjaren onderhoudsplan
	DNO	De Nieuwe Ooster
	DOA	Doelgericht op Afstand
	DORA	Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam
	DSS	Digital Society School
	DVO	Dienstverleningsovereenkomst
E	EED	European Energy Efficiency Directive
	EK	Europees Kampioenschap
	EMA	European Medicines Agency/ Europees Medicijnagentschap
	EPA	Ernstige psychiatrische aandoeningen
	ESA	European system of national and regional accounts
	ESF	Europees Sociaal Fonds
	ESCo	Energy Service Companies of ESCo
	EU	Europese Unie
	EV	Eigen vermogen
	EZ	Economische Zaken
F	FBNA	Fonds Bijzondere Noden Amsterdam
	Fido	Wet financiering decentrale overheden
	FOO	Financiën Op Orde
	Fte	fulltime-equivalent
G	G&O	Grond en Ontwikkeling
	G4	de vier grootste steden in Nederland (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht)
	Gft	groente- fruit- en tuinafval
	GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
	GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
	GHOR	Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
	GIS	Geografisch informatiesysteem
	GKA	gemeentelijke kredietbank
	GMT	Gemeentelijk management team
	GR	Gemeenschappelijke regeling
	Grex	Grondexploitatie
	GROR	Groen, Reiniging en Openbare Ruimte
	GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
	GV	Generaal Verslag
	GVB	Gemeentelijk Vervoerbedrijf
	GVO	Garanties van Oorsprong
	GWT	Gewogen Toetreding
H	HA	Huurdersvereniging Amsterdam
	HbA	Havenbedrijf Amsterdam
	Hbh	Hulp bij het huishouden
	HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
	Hof	Wet houdbare overheidsfinanciën
	HORA	Handhavingsorganisatie openbare ruimte
	HoS	House of Skills
	HvA	Hogeschool van Amsterdam
	HWT	Hygiënisch Woontoezicht
I	IBA	Ingenieursbureau Amsterdam
	IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
	IFA	Intensieve Forensische Aanpak
	IIT	Individuele Inkomenstoeslag
	IKB	Individueel keuzebudget
	ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
	IMF	International Monetary Fund
	IOAW	Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werknemers
	IPA	Intensief Preventieve Aanpak
	IPGA-R	Integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering
	IPSAS	International Public Sector Accounting Standards
	ISD	Inrichting Stelselmatige Daders
	ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
	IV	Informatievoorziening
	IXA	Innovation eXchange Amsterdam
J	JB	Juridisch Bureau
	JBRA	Jeugdbescherming Regio Amsterdam
	JGZ	Jeugdgezondheidszorg
	JIP	Juridisch Inhuurpunt
K	KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
	KPI	Key performance indicator / kritieke prestatie indicator
	KRW	Europese Kaderrichtlijn Water
	KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
L	LCA	Levens Cyclus Analyse
	LCC	Life Cycle Costs
	LHBTI	Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender en Intersekse personen
	LIB	Luchthavenindelingsbesluit
	LSFA	Life Sciences Fund Amsterdam
	LVB	Licht verstandelijke beperking
M		
	MaaS	Mobility as a Service
	MADE	Metropolitan Analysis, Design & Engineering
	MADI	maatschappelijke dienstverlening
	Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
	MDRA	Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam

	MGGZ	Maatschappelijke en Geestelijke Gezondheidszorg
	MIC	Matrix Innovation Center
	MIP	Meerjaren investeringsplan
	MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
	MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
	MKB	Midden- en klein bedrijf
	MO	Maatschappelijke opvang
	MOOR	Meldpunt Opbrekingen Openbare Ruimte
	MORA	Meldingen over de openbare ruimte
	MPG	Meerjaren Perspectief Grondexploitatie
	MRA	Metropoolregio Amsterdam
	MSVOV	Monitor Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer
	MT	Managementteam
	MTN	Medium Term Notes
	MVA	materiële vaste activa
	MVOI	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen
	MWO	Medewerkerwaarderingsonderzoek
	MZWO	Meldpunten Zorg en Woonoverlast
N	NAP	Normaal Amsterdams Peil
	NHG	Nationale Hypotheek Garantie
	NIEGG	Niet in exploitatie genomen gronden
	NiNsee	Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis
	NJN	Najaarsnota
	NME	Natuur- en Milieu Educatie
	NPR	Nationaal Parkeer Register
	NRF	Nationaal Restauratiefonds
	NRM	Nationaal Rapporteur Mensenhandel
	NS	Nederlandse Spoorwegen
	NV	Naamloze vennootschap
	NW	Nettowinst
	NWP	Nationaal Waterplan
	NZK	Noordzeekanaal
O	OAT	Ondergronds AfvalTransportsysteem
	OBA	Openbare bibliotheek Amsterdam
	OD NZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
	OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
	OIS	Onderzoek Informatie en Statistiek
	OJZ	Onderwijs, jeugd en zorg
	Oka	ouder-en-kind-adviseur
	OKT	Ouder- en Kindteams
	OM	Openbaar Ministerie
	OOV	Openbare Orde en Veiligheid
	OTO	Opleiden, Trainen, Oefenen
	OV	Openbaar vervoer
	OVL	Openbare verlichting
	OZB	onroerende zaakbelastingen
P	P&C	Planning en Control
	P&O	Personeel en Organisatie
	P+R	Park and Ride
	PASA	Programma Aanpak Spoedlocaties Amsterdam
	PCVB	Programma Constructieve Veiligheid Bruggen
	PD	plastic en drankkartons
	Pgb	Persoonsgebonden budget
	PHKG	Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen
	PIT	Preventief Interventie Team
	Po	primair onderwijs
	POA	Publieke Omroep Amsterdam
	POC	Percentage of Completion
	PPI	Professional Portal Innovatie
	Pro	praktijkonderwijs
Q		
R	R&D	Ruimte en Duurzaamheid
	REB	Regionale Enquête Beroepsbevolking
	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
	RMA	Rekenkamer Metropool Amsterdam
	RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
	ROC	Regionaal opleidingscentrum
	ROLO	Rode Loper
	RRB	Roerende-ruimtebelasting
	RRP	Regeling Risicovolle Projecten
	Rve	Resultaatverantwoordelijke eenheid
	RVV	Reglement verkeersregels en verkeerstekens
S	S&B ASP	Science & Business Amsterdam Science Park
	S&C	Signaling & Control
	SADC	Schiphol Area Development Company
	SAOA	Stichting aanpak overlast Amsterdam
	SBB	Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
	Sbo	speciaal basisonderwijs
	SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
	SDE+	Stimuleringsregeling duurzame energieproductie
	SER	Sociaal-Economische Raad
	SHPV	Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten
	SJSO	Specialistische Jeugdhulp op Speciaal Onderwijs
	SKJ	stichting kwaliteitsregister jeugd
	SKN	Standaardkostenmodel
	SIS	Subsidies en Inkoop Sociaal
	SiSa	Single information Single audit

	SMF	Stedelijk Mobiliteitsfonds
	SNRP	Strategisch Netwerk Radicalisering en Polarisatie
	SO	Slagvaardige Overheid
	So	speciaal onderwijs
	SPA	Science Park Amsterdam
	SPE	Servicepunt Emancipatie
	SR	Social Return
	SRA	Stadsregio Amsterdam
	SW	sociale werkvoorziening
	SWOR	Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte
	SWOV	Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid
T	TAB	Toetsingskader Amsterdamse Bruggen
	TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
	TOM	transparant, openbaar en marktconform
	TPF	Tijdelijk Parkeerfonds
	TTO	Toegelaten Taxi Organisaties
U	UAM	Uitvoeringsagenda Mobiliteit
	UEFA	Union of European Football Associations
	Unesco	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
	UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
V	V&OR	Verkeer en Openbare Ruimte
	VEF	Vereveningsfonds
	VIS	Verkeersinformatiesysteem
	VJN	Voorjaarsnota
	VloA	Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam
	VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
	Vo	Voortgezet onderwijs
	VOM	Verkeersmaatregelen Omgeving Munt
	Vpb	vennootschapsbelasting
	VrAA	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland
	VRI	Verkeersregelinstallatie
	Vso	voortgezet speciaal onderwijs
	Vsv	vroeg- en voortijdig schoolverlater
	VTH	Vergunning Toezicht en Handhavingstaken
	VU	Vrije Universiteit
	VUmc	VU medisch centrum
	VV	Vreemd vermogen
	VvE	Vereniging van Eigenaren
	Vve	Voor- en vroegschoolse educatie
	VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
W	Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
	WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
	WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
	WiA	Wonen in Amsterdam
	WK	Wereld kampioenschap
	WKI	waterkwaliteitsindex
	Wlz	Wet langdurige zorg
	Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
	WNT	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
	Wob	Wet openbaarheid van bestuur
	WOW	Wegbeheerders Ontmoeten Wegbeheerders
	WOZ	Waardering onroerende zaken
	WPI	Werk, participatie en inkomen
	WPW	WestPoort Warmte
	WRK	Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland
	Wro	Wet ruimtelijke ordening
	WSP	Werkgeverservicepunt
	WSV	Weerstandsvermogen
	Wsw	Wet sociale werkvoorziening
	WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
	WW	Werkloosheidswet
	WWB	Wet werk en Bijstand
Y	YPPS	Young Professionals Programma voor Statushouders
Z	ZRM	Zelfredzaamheidsmatrix
	Zzp	zelfstandige zonder personeel

13

VICTORIA

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Amsterdam

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017

Wij hebben de jaarrekening 2017 van de gemeente Amsterdam gecontroleerd.

Ons oordeel betreffende de getrouwheid van de jaarrekening
Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van de gemeente Amsterdam op 31 december 2017 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Ons oordeel met beperking betreffende de rechtmatigheid
Naar ons oordeel zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid,' in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen.

De jaarrekening bestaat uit:
1. de balans per 31 december 2017 met toelichtingen;
2. het overzicht van baten en lasten over 2017 per programma en programmaonderdeel;
3. de in de programma's opgenomen paragrafen "Financiële realisatie" en de Algemene Dekkingsmiddelen;
4. het overzicht van de gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling;
5. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen; en
6. de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid
De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties zijn niet allen in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen. De bevindingen zijn van dien aard dat een goedkeurende verklaring dient te worden onthouden. Het gaat voor circa € 17,9 miljoen om getrouwheidsfouten welke ook als rechtmatigheidsfout worden aangemerkt, omdat dit afwijkingen zijn van de verslaggevingsvoorschriften (BBV). Het totaal van de overige rechtmatigheidsfouten bedraagt circa € 55,5 miljoen, waarvan circa € 46,6 miljoen is te relateren aan het niet voldoen aan de wet- en regelgeving met betrekking tot inkopen en aanbesteden. Een deel van de bevindingen is niet te kwantificeren, zoals het op onderdelen niet voldoen aan het BBV. De rechtmatigheidsbevindingen zijn in samenhang als materieel beoordeeld.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Programma van Eisen voor de accountantscontrole, inclusief de rechtmatigheidsmatrix (Raadsbesluit 2017 427/1658 de dato 21 december 2016) en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

1 De jaarstukken zijn uitgebracht onder de naam: Jaarverslag 2017 Gemeente Amsterdam.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Amsterdam zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid.

Materialiteit
Op basis van artikel 2 lid 1 van het Bado en het Raadsbesluit 427/1658 de dato 21 december 2016 bedraagt de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves. De rapporteringstolerantie is vastgesteld op 0,3 %. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2017. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:
- de programmaverantwoording (exclusief de paragrafen “Financiële realisatie”);
- de verplichte en overige paragrafen;
- de bestuurlijke- en financiële hoofdlijnen;
- en de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.
Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de relevante vereisten in titel IV van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de raad voor de jaarrekening
Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het Raadsbesluit 427/1658 de dato 21 december 2016 .

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de rekeningencommissie van de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 15 mei 2018

origineel getekend door:
drs. D.A. van Hooff RA
Auditdienst ACAM

Colofon
Dit is een publicatie van de Gemeente Amsterdam
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
www.amsterdam.nl

Fotografie: Patricia Biemold, Jannes Nieuwenhuijzen Kruseman
en Fotobank gemeente Amsterdam
Vormgeving: DSGN.FRM

17 mei 2018